

AYN RAND

AZ ŐSFORRÁS

Ayn Rand: The Fountainhead
Copyright © Ayn Rand 1947

Hungarian translation © Takácsy Enikő 2002

Kiadja a Path Bt., 2002 • Minden jog fenntartva
Felelős kiadó a Path Bt. ügyvezetője
Szerkesztette: Lajkó Levente és Ungi Balázs
A versbetét Tótfalusi István fordításának felhasználásával készült
Borítógrafika: Polányi Rita
Termékmenedzser: Lekli Miklós
A könyvet tervezte és tördelte a P.R.S. Bt.
Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Rt., Debrecen
Felelős vezető György Géza vezérigazgató
ISBN 963 204 479 7

Mély hálámat fejezem ki az építészeti hivatás nagyságának és hőseinek, akik alkotásaikkal hozzájárultak az emberi zsenialitás legmagasabb szintű kifejezéséhez, mégis ismeretlenek és felfedezetlenek maradtak az emberiség nagy része számára. Valamint azoknak az építészeknek, akik jelentős segítséget nyújtottak e könyv műszaki tartalmához.

A történetben szereplő személyek és események nem utalnak valós személyekre, vagy eseményekre. Az újságcikkeket magam találtam ki, és használtam fel öt évvel ezelőtt e könyv első vázlatában. Nem hivatkoznak és nem vonatkoznak semmilyen valóságos forrásra.

Első rész

PETER KEATING

I

Howard Roark nevetett.

Meztelenül állt a szirt peremén. A tó messze alatta terült el. A gránit dermedt robbanással hasított az ég felé a mozdulatlan víztükör fölött. A víz szilárdnak tűnt, a kő mintha hömpölygött volna. A kő mozdulatlansága arra a pillanatra emlékeztetett, mint amikor a csatában erő erőnek feszül, a lendület megakad egy pillanatra, de ez a pillanat minden mozgásnál dinamikusabb. A kő fénylett a napsugaraktól áztatottan.

A tó fönről csak egy vékony acélgyűrűnek látszott, mely kettészelte a sziklákat. A szirtek a mélybe futottak, változatlanul. Az égből eredtek és az égben végződtek. Így olyannak tűnt a világ, mintha űrben lebegne; egy semmin úszó sziget, a sziklán álló férfi lábához horgonyozva.

Testét az égnek támasztotta. Ez a test hosszú, egyenes vonalából és szögekből állt, minden íves felület síkokra törve. Mereven állt, két kezét tenyérrel kifelé fordítva tartotta maga mellett. Érezte lapockái szoros összehúzódását, nyakának ívét és kezében a vér súlyát. Érezte a szeptet maga mögött, a gerincében. A szél az ég felé fújta haját. Haja nem volt sem szőke, sem vörös, hanem pont olyan, mint az érett narancshéj.

Azon nevetett, ami aznap reggel történt vele, és azokon, amik most várnak rá.

Tudta, hogy nehéz napok következnek. Kérdésekkel kell szembesülnie, és el kell terveznie, hogy mit tesz. Tudta, hogy át kell gondolnia mindent. De azt is tudta, hogy mégsem fog gondolkodni, mert már most is tisztán lát mindent, a terv régóta elkészült, és azért sem fog gondolkodni, mert most nevetni akar.

Megpróbált mérlegelni. De figyelme elkalandozott. A gránitot nézte.

Már nem nevetett, tekintete belemerült a körülötte lévő tájba. Arca olyan volt, mint a természet egy törvénye – egy olyan dolog, melyet az ember nem vonhat kétségbe, nem változtathat meg és nem esedezik előtte. Sovány, beesett arcából kiütközött két arccsontja; szeme szürke, hideg és rezzenéstelen; szája megvető, szorosan összeszorítva, akár egy hóhér vagy egy szent szája.

A gránitot nézte. Feldarabolni és falat készíteni belőle, gondolta. Rápillantott egy fára. Széthasítani és gerendákat készíteni belőle. A kövön lévő rozsdás elszíneződést nézte, és a föld alatti vasércre gondolt. Megolvasztani és tartóként emelni az ég felé.

Ezek a sziklák miattam vannak itt, gondolta; a fűrőra, a dinamitra és a szavamra várnak; várják, hogy széthasítsák, darabokra zúzzák őket, hogy újjászülethessenek; a formára várnak, amit a kezem ad majd nekik.

Ekkor megrázta fejét, mert eszébe jutott a ma reggel, és hogy sok dolga van még. A szirt széléhez lépett, felemelte két karját, és leugrott a mélybe.

Egyenesen átvágott a tavon a part felé. Elért a sziklákat, ahol a ruháit hagyta. Sajnálkozva nézett körül. Három éve, amióta Stantonban lakott, az egyetlen kikapcsolódása volt ide járni, úszni, pihenni, gondolkodni, egyedül lenni, élni, bármikor, amikor csak akadt egy szabad órája, mely nem esett meg gyakran. Új szabadságában az első dolog, amit tenni akart, eljönni ide, utoljára. Aznap reggel tanácsolták el a Stanton Műszaki Egyetem építészeti karáról.

Felhúzta ruháit: egy régi farmert, szandált és egy rövid ujjú inget, melyről a legtöbb gomb hiányzott. Elindult egy nyomon, a kövek közt, egy ösvény felé, mely egy zöld lejtőn vezetett keresztül, majd a lenti úthoz ért.

Fürgén, ruganyosan lépdelt, lazán, minden felesleges mozdulat nélkül. Az út hosszan nyúlt elé, a nap sütött. Messze elöl, a Massachusetts partján szétterülve feküdt Stanton, egy kisváros. Létének ékköveként, egy dombon a nagy intézmény emelkedett ki a tájból.

Stanton közigazgatási területe egy szeméttelappal kezdődött. Szürke hulladékhalom emelkedett a fűben. Halványan füstölgött. Konzervdobozok csillogtak a napfényben. Az út az első házak mellett a templomhoz vezetett. Gótikus műemlék volt, galambkék zsindeletetével. Vaskos fapillérei semmit sem támogattak. Festett üveglakai voltak, műköből készült, áttört csipkézettel. Hosszú utcákra nyitott utat, melyeket tükörsima, magamutogató, füves térségek szegélyeztek. A gyepek mögött alakjukból kifacsart, fából készült épületszoportok álltak: házoromzattá, toronnyá, manzárdá alakítva; tornáctól dudorodva; hosszú, ferde tetők alá préselve. Fehér függönyök lebegtek az ablakokban. Csordultig teli szeméttödör állt az egyik oldalajtónál. Öreg pincsi ült egy párnán, nyáladzó szájjal. Az egyik tornác oszlopai közt kifeszített szárítókötelen pelenkák lobogtak a szélben.

Az emberek Howard Roark után fordultak, ahogy elhaladt mellettük. Néhányukban hirtelen harag ébredt, és még egy ideig bámultak utána. Megmagyarázhatatlan neheztes volt, mely ösztönszerűen a legtöbb emberben felébredt jelenlététől. Howard Roark senkit sem látott. Neki az utca üres volt. Akár meztelenül is sétálhatott volna itt.

Áthaladt Stanton szíven, egy nagy zöld területen, melyet kirakatok szegélyeztek. A kirakatokban a következő kiírás volt olvasható: ÜDVÖZÖLJÜK A '22-ES ÉVFOLYAMOT! SOK SZERENCSET, '22-ES ÉVFOLYAM! A Stanton Műszaki Egyetem '22-es évfolyamának avatási és tanévzárasi ünnepeét aznap délután tartották.

Roark befordult egy mellékutca, ahol egy hosszú ház sor végén, egy zöld árok fölötti dombon állt Mrs. Keating háza. Ebben a házban bérelt szobát már három éve.

Mrs. Keating kint volt a tornácra. Egy kanáripárt etetett. A kalitka a korlát fölött függött. Kövér, kicsi keze megállt a levegőben, amikor észrevette Roarkot. Kíváncsisággal méregette. Szájtartását megpróbálta az együttérzés jellegzetes kifejezésébe rendezni: pusztán annyit ért el vele, hogy leleplezte erőlködését.

Roark áthaladt a tornácra anélkül, hogy egy pillantásra is méltatta volna. Mrs. Keating megállította:

– Mr. Roark!

– Igen?

– Mr. Roark, annyira sajnálom, ami – úgy tett, mintha habozna -, ami ma reggel történt.

– Mi történt? – kérdezte.

– Hogy eltanácsolták az intézményből. El sem tudom mondani, mennyire sajnálom. Csak szeretném, ha tudná, magával érzek.

Roark állt és nézte. A nő tudta, hogy Roark nem látja. Nem, nem egészen erről van szó, gondolta. Roark mindig egyenesen az emberekre nézett, átkozott tekintetét semmisem kerülte el. Inkább az volt zavaró, hogy azt az érzést keltette az

emberekben, mintha azok nem léteznének. Csak állt és nézte az asszonyt. Nem válaszolt.

- Szerintem - folytatta Mrs. Keating - minden emberi szenvedés ebben a világban hibás. Nyilván önnek most, ugyebár, le kell mondania az építész szakmáról? No persze egy fiatalember mindig találhat egy tisztességes hivatalnoki vagy eladói munkát, vagy bármilyen megélhetést.

Roark megfordult, hogy a szobájába induljon.

- Ó Mr. Roark! - szólt utána Mrs. Keating.

- Igen?

- A Dékán kereste telefonon, amíg ön odavolt.

Ez egyszer arra számított, hogy valamiféle érzelmet csalhat elő Roarkból; és az érzelem megjelenése egyenlő lett volna azzal, hogy megtörni látja ezt az embert. De azt nem tudta, hogy miért akarja mindig ezt látni.

- Igen? - kérdezte Roark.

- A Dékán - ismételte bizonytalanul, és megpróbált újra súlyt szerezni szavainak.

- Maga a Dékán, a titkárnőjén keresztül.

- És?

- A titkárnő azt mondta, mondjam meg önnek, hogy a Dékán azonnal látni akarja, ahogy visszaért.

- Köszönöm.

- Mit gondol, mit akarhat ezek után?

- Nem tudom.

Roark azt mondta: - *Nem tudom.* - De Mrs. Keating tisztán úgy hallotta: - *Fütyülök rá!* - Hitetlenkedve bámulta.

- Jut eszembe, Petey ma kapja meg a diplomáját - folytatta látszólag összefüggés nélkül Mrs. Keating.

- Ma? Ó igen!

- Nagy nap ez a mai az életemben. Amikor arra gondolok, mennyit szűkölködtem és hajszoltam magam, csak hogy támogathassam a fiam tanulását. Nem arról van szó, hogy panaszkodom. Nincs miért panaszkodnom. Petey nagyszerű fiú.

Kihúzta magát. Vaskos kis teste olyan szorosan volt összefűzőzve pamutruhája kikeményített berakásai alatt, hogy úgy tűnt, mintha ettől a háj a csuklójába és a bokájába préselődött volna.

- De természetesen - tette hozzá sietve, kedvenc témájától nekilelkesülve - nem várok dicséretet. Egyes anyák szerencsések, mások nem. Mindannyian a minket megillető helyen vagyunk. Csak figyelje Peteyt mostantól. Nem akarom, hogy a fiam belehaljon a munkába, és meg fogok köszönni az Úrnak bármely kis sikert, ami csak az útjába kerül. De ha ez a fiú nem lesz az Egyesült Államok legnagyobb építésze, az anya majd tudni akarja, hogy miért!

Roark elindult.

- Jaj, de mit nem csinálok, locsogok itt önnek ilyen dolgokról! - mondta élénken.

- Gyorsan át kell öltöznie és indulnia. A Dékán már várja önt.

Mrs. Keating nézte Roark távozó nyurga alakját a szúnyoghálós ajtón át, ahogy az keresztülhaladt az ő precíz gondoskodással berendezett és ápolt szalonján. Mindig kényelmetlenül érezte magát a házban ha Roark is jelen volt, attól való halvány

félelmében, mintha mindig arra várna, mikor lódul neki hirtelen ez a test, és töri darabokra dohányzóasztalait, kínai vázáit, keretes fényképeit. Bár Roark sohasem mutatott erre utaló jeleket, Mrs. Keating mégis várta ezt a pillanatot, minden különösebb ok nélkül. Roark felment a szobájába. Egy nagy, egyszerű szoba volt, melyet a mész tiszta ragyogása tett világossá. Mrs. Keating sohasem érezte, hogy Roark ott él. Egyetlen tárggyal sem egészítette ki az alapvetően szükséges bútorokat, melyeket Mrs. Keating biztosított. Se kép, se zászló, semmiféle barátságos emberi érintés. Ruháin és rajzain kívül egyebet nem hozott; néhány ruhadarab és rengeteg rajz; az utóbbiak egy sarokban tornyosultak; Mrs. Keating néha arra gondolt, hogy nem is ember él ott, hanem rajzok.

Roark odament a rajzokhoz; először ezeket kellett bepakolnia. Felemelt egyet, majd a következőt és a következőt. Állt és nézte a terjedelmes lapokat.

Épületek vázlatai voltak, olyanok, melyek még sosem álltak a Föld felszínén. Mintha az első házak lettek volna, melyeket egy olyan ember épített, aki elsőnek született a világra, aki sohasem hallott azelőtt más épületekről. Semmit sem kellett mondani róluk, csak annyit, hogy minden egyes szerkezet szükségszerűen olyan volt, amilyennek lennie kellett. Nem rajzolóknak görnyedtek felettük, szorgalmasan töprengve, hogy ajtókat, ablakokat és oszlopokat válogassanak össze, szeszélynek engedelmessé, vagy ahogy a könyvek előírják. Olyanok voltak, mintha a földből fakadtak volna és valamilyen eleven erőből, mely önmagában teljes, megváltoztathatatlanul eredeti volt. Még sokat kellett tanulnia a kéznek, mely az éles ceruzavonalakat húzta. De egyetlen vonal sem tűnt fölöslegesnek, egy fontos sík sem hiányzott. A szerkezetek szigorúan egyszerűek voltak, de fel lehetett ismerni, hogy ez az egyszerűség mennyi munkát, módszerek összetettségét, és mennyi gondolati feszültséget igényelt. Egyetlen törvény sem határozott meg egyetlen részletet sem. Egyetlen épület sem volt klasszikus, gótikus vagy reneszánsz. Pusztán Howard Roark.

Megállt az egyik vázlatnál. Ezzel az eggyel sosem volt elégedett. Gyakorlasképpen tervezte az iskolai feladatokon kívül, csak úgy magának. Gyakran tette ezt, amikor talált egy adott helyszínt, megállt előtte, azon gondolkodva, hogy milyen épületet is kéne magán viselnie. Éjszakákat töltött azzal, hogy ezt a vázlatot bámulta, azon töprengve, hogy mi került el a figyelmét. Most, hogy rápillantott, felkészületlenül, hirtelen észrevette a hibát.

Ledobta a vázlatot az asztalra, fölé hajolt, és vonalakat hasított a tiszta rajzba. Egyszer megállt egy kis időre, csak nézte, ujjbegyeit a papírnak nyomta, mintha a keze tartaná az épületet. Hosszú ujjai voltak, vastag erei, kiugró ujjperecei és csuklócsontja.

Egy órával később kopogást hallott az ajtón.

– Tessék! – vetette oda kurtán, anélkül, hogy abbahagyta volna a rajzolást.

– Mr. Roark! – zihálta Mrs. Keating a küszöbről bámulva rá. – Mi az ördögöt csinál?

Roark megfordult és ránézett, emlékezetében kutatott, hogy ki is ez a nő.

– És a Dókán? – nyögte Mrs. Keating. – A Dókán, aki várja magát?

– Ó igen! – mondta Roark. – Elfelejtettem.

– Elfelejtette?

– Igen. – Meglepetés volt a hangjában, meglepődött a nő megdöbbenésétől.

- Nos, csak annyit mondhatok - mondta fojtott hangon Mrs. Keating -, hogy megérdemelte! Pont ezt érdemelte! És gondolja, hogy lesz a Dékánnak ideje önre, amikor az ünnepség négy harminckor kezdődik?

- Azonnal indulok, Mrs. Keating.

Mrs. Keatinget nemcsak a kíváncsiság hajtotta, hanem titkon attól félt, hogy érvényteleníteni lehet a Bizottság ítéletét. Roark bement az előszoba végéből nyíló fürdőszobába. Mrs. Keating figyelte, ahogy kezét mos, laza, egyenes haját hátradobja, hogy a rendezettség látszatát keltse. Kijött a fürdőszobából, és már a lépcsőnél járt, amikor Mrs. Keating rájött, hogy indulni készül.

- Mr. Roark! - zihálta, és Roark ruhájára mutatott. - Csak nem így akar elmenni?

- Miért ne?

- De hisz ön a Dékánjához megy!

- Már nem az, Mrs. Keating.

Döbbsenten gondolta, hogy Roark szinte úgy mondja ezeket a szavakat, mintha boldog lenne.

A Stanton Műszaki Egyetem egy dombon állt, lőrészekkel szabdalta fala koronaként emelkedett az alatta elterülő város fölé. Olyan volt, mint egy középkori erőd, melynek hasához egy gótikus katedrálist toldottak. Az erőd a legmesszemenőbbben megfelelt céljának, masszív téglafalak, néhány rés az őrszemeknek, sáncok, melyek mögött íjászok rejtőzhetnek, saroktoronyok, ahonnan forró olajat önthetnek a támadókra - amennyiben ilyen veszély fenyegetne egy oktatási intézményt. A katedrális díszes pompában tündökölt felette, mint valami törekeny védelem két hatalmas ellenség: a fény és a levegő ellen.

A Dékán irodája kápolnához hasonlított, a halvány alkony medencéje, melyet egyetlen magas, festett üveglablak táplált. Az alkonyati fény a merev, kicsavart karú szentek öltözkén át áradt a szobába. Egy-egy vörös és bíbor fénypont pihent két valódi vízköpőn, melyek egy sosem használt kandalló sarkaiban lapultak. Zöld fény világította meg a kandalló fölött függő kép közepét, melyen a Parthenon volt látható.

Amikor Roark belépett az irodába, a Dékán alakjának körvonala beúszott íróasztala mögé. Az asztal faragása egy gyóntatószékére emlékeztetett. A Dékán egy alacsony, kövérkés úriember volt, szétterülő húsát rendíthetetlen méltósága tartotta kordában.

- Ó igen, Roark! - mosolygott. - Kérem, foglaljon helyet!

Roark leült. A Dékán hasa előtt összekulcsolta kezét, és várta a kérést, amelyre számított. Semmiféle kérés nem jött. Megköszörülte a torkát.

- Szükségtelen elmondanom, mennyire sajnálom azt a szerencsétlen eseményt, amely ma reggel érte önt - kezdte -, mivel biztosra veszem, hogy ön mindig is tisztában volt azzal, mennyire szívemen viselem a sorsát.

- Valóban szükségtelen - felelte Roark.

A Dékán kétkedve nézett rá, de azért folytatta:

- Mondanom sem kell, hogy én nem szavaztam ön ellen. Teljes mértékben tartózkodtam. Talán örül annak, ha megtudja, hogy a Bizottságban van önnek egy igen elszánt, kicsi védőtábora. Csak néhány ember, de rendkívül elszántak. A statika tárgy professzora úgy harcolt önért, mint egy keresztes vitéz. A matematikaprofesszor úgyszintén. Sajnos, azok, akik kötelességüknek érezték, hogy az ön kizárása mellett szavazzanak, többségben voltak. Peterkin professzor, az ön

tervező konzulense komoly ügyet csinált a dologból. Odáig ment, hogy megfenyegetett minket azzal, hogy lemond, ha önt nem bocsátjuk el. Biztos tudja, mennyire felingerelte őt.

- Igen, tudom - mondta Roark.

- Látja, ez volt a baj. Az ön hozzáállásáról beszélek, amelyet az építészeti tervezés tantárgya iránt tanúsított. Sohasem szentelt annyi figyelmet ennek, amennyit megérdemelte. Viszont az összes műszaki tudományból kiváló volt. Természetesen senki sem tagadja a statika fontosságát egy jövőbeli építész számára, de miért kell a végleteket hajszolni? Miért hanyagolja el, amit szakmája művészeti és inspirációs oldalának nevezhetnénk, hogy helyette azokra a száraz technikai, matematikai tantárgyakra összpontosítson? Ön építésznek készült, nem építőmérnöknek.

- Fontos ez egyáltalán? - kérdezte Roark. - Ez a múlt. Most már nincs értelme arról beszélni, hogy mely tantárgyakat részesítettem előnyben.

- Igyekszem segítőkész lenni, Roark. Nem mondhatja, hogy nem kapott elég figyelmetetést, mielőtt ez az egész megtörtént volna.

- Kaptam.

A Dékán beljebb húzta székét. Kényelmetlenül érezte magát Roark jelenlététől. Roark szeme udvariasan szegeződött rá. A Dékán azt gondolta: semmi rossz nincs abban, ahogy rám néz, valójában teljesen helyénvaló, a legnagyobb mértékben figyelmes; csak olyan érzésem van, mintha itt sem lennék.

- Minden feladat, amelyet kapott - folytatta -, minden feladat, amelyet ki kellett dolgoznia - maga mit kezdett velük? Mindegyik azzal a - nos, stílusnak nem nevezhetném - hihetetlen módszerrel készült, ami önre jellemző. Minden elvvel, melyet megpróbáltunk itt megtanítani önnek, minden valaha megszületett művészeti példával és hagyománnyal ellenkezik. Talán azt gondolja, hogy önt modernistának lehetne nevezni, de még annak sem. Ez... ez pusztán örültség, ha megengedi.

- Megengedem.

- Amikor olyan feladatot kapott, ahol önre volt bízva a stílus kiválasztása, és ön beadott egyet a vad akrobatamutatványából - nos, őszintén szólva, a tanárai csak azért engedték át magát, mert nem tudták, mit gondoljanak felőle. Ám amikor a történelmi stílusokból kapott feladatot, egy Tudor-stílusú kápolna vagy egy francia operaház tervezését - ön pedig beadott valamit, ami leginkább egy halom minden ritmus és értelem nélkül egymásra pakolt dobozra emlékeztetett -, elárulná, hogy akkor az egy válasz volt egy feladatra vagy pusztán fegyelemsértés?

- Fegyelemsértés volt - válaszolta Roark.

- Esélyt akartunk adni önnek - tekintetbe véve minden más tárgyból szerzett kiváló eredményeit. De amikor ön beadta ezt - a Dékán öklével rácsapott az előtte kiterített lapra - *ezt*, mint egy reneszánsz villát, az év utolsó terveként - igazán, fiam, ez már túl sok volt!

A lapon egy rajz volt - egy üvegből és betonból álló ház. A sarokban egy éles, szögletes aláírás: Howard Roark.

- Ezek után hogyan várhatja, hogy átengedjük önt?

- Nem várom.

- Nem hagyott más választási lehetőséget. Természetesen ebben a pillanatban biztos keserűséget érez irántunk, de...

- Semmi ilyesmit nem érzek - mondta halkan Roark. - Tartozom egy bocsánatkéréssel. Általában nem hagyom, hogy a dolgok megtörténjenek velem. Most hibát követtem el. Nem kellett volna megvárnom, amíg kirúgnak. Régóta el kellett volna mennem, magamtól.

- Ugyan már, ne csüggedjen! Nem ez a helyes hozzáállás. Különös tekintettel arra, amit most mondani fogok önnek.

A Dékán elmosolyodott és bizalmasan előrehajolt, élvezvén, hogy beharangozhat egy jótettet.

- Elérkeztünk beszélgetésünk valódi céljához. Már alig vártam, hogy elmondhassam önnek, olyan hamar, amilyen hamar csak lehet. Nem akartam, hogy elveszítse a kedvét. Ó igen, én magam, személyesen tettem kockára az elnök türelmét, amikor ezt megemlítettem neki, de... El ne felejtse, hogy ő nem kötelezte el magát, de... A következőről van szó: most, hogy megértette, mennyire komoly a dolog, ha halaszt egy évet, pihen, átgondolja - mondjuk azt, hogy felnő? -, lehet esélye arra, hogy visszavegyük önt. El ne felejtse, nem ígérhetek semmit - ez szigorúan magánjellegű, nem hivatalos dolog -, rendkívül szokatlan eset lenne, de a körülményekre és kiváló jegyeire tekintettel, nagyon jó esélye lehet rá!

Roark elmosolyodott. Nem a boldogságtól, nem a hálától. Ez egy egyszerű, könnyed mosoly volt, derűlségből fakadt.

- Azt hiszem, nem ért engem - szólalt meg. - Miből gondolja, hogy én vissza akarok jönni?

- Mi?

- Nem jövök vissza. Nincs már itt semmi tanulnivalóm.

- *Nem* értem magát - felelte a Dékán mereven.

- Van értelme elmagyarázni? Már úgy sincs az ön számára jelentősége.

- Legyen olyan szíves, és magyarázza el!

- Ha kívánja. Építész akarok lenni, nem régész. Semmi értelmét nem látom reneszánsz villák készítésének. Miért tanuljam meg, hogyan kell tervezni őket, ha sohasem fogom megépíteni őket?

- Drága fiam, a reneszánsz, egy kiemelkedő stílus, és még távolról sem halott. Ilyen stílusú házak mindennap épülnek.

- Épülnek. Épülni fognak. De nem én fogom megépíteni őket.

- Ugyan már, ez gyerekes.

- Azért jöttem ide, hogy az építésről tanuljak. Amikor kaptam egy feladatot, az egyetlen értéke számomra az volt, hogy megtanuljam megoldani úgy, ahogy majd egy igazít, a jövőben. Úgy terveztem meg őket, ahogy majd meg is fogom építeni őket. Megtanultam mindent, amit itt megtanulhattam - a műszaki tudományokról, amelyeket ön kifogásol. Még egy olasz képeslapok rajzolásával töltött év nem adna nekem semmit.

Egy órával ezelőtt a Dékán még azt kívánta, hogy ez a beszélgetés a lehető legnyugodtabb mederben folyjon. Most már azt kívánta, hogy Roark kimutassa az érzelmeit; természetellenesnek tűnt számára, hogy valaki ennyire csendesen természetes tud maradni ilyen körülmények között.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy ön valóban *így* akar majd építeni, *ha* valamikor egyáltalán építész lesz?

- Igen.

- Drága barátom, ki fogja önnek ezt megengedni?
- Nem az a kérdés. Hanem az, hogy ki fog megállítani.

- Hallgasson ide! Ez komoly. Sajnálom, hogy nem került sor egy hosszú és komoly beszélgetésre közöttünk már sokkal korábban... Tudom, tudom, tudom, ne szakítson félbe! Látott már egy vagy két modernista épületet, és azok adták önnek az ötletet. De elgondolkodott már azon, hogy ez az egész úgynevezett modern irányzat mennyire csak egy múló szeszély? Meg kell tanulnia megérteni – és ezt minden elismert szaktekintély igazolja -, hogy az építészetben már minden csodálatos dolog megszületett. A múlt minden egyes stílusa egy kincsesbánya. Mi csak választhatunk a nagy mesterek közül. Kik vagyunk mi, hogy túlszárnyaljuk őket? Mi csak megpróbálhatjuk, tiszteletteljesen, megismételni őket.

- Miért? – kérdezte Howard Roark.

Nem, gondolta a Dékán, nem mondott semmi mást, csak egy ártatlan szó volt, nem fenyegetés.

- De hiszen ez magától értetődik – felelte a Dékán.

- Nézze! – mondta Roark higgadtan, és az ablakra mutatott. – Látja az iskola területét és a várost? Látja, hányan sétálnak és élnek odalent? Nos, én fütyülök rá, mit gondolnak az építészeiről – vagy ami azt illeti, bármi másról. Miért törődjek én azzal, mit gondolt erről a nagyapjuk?

- Ez a mi szent hagyományunk.

- Miért?

- Az isten szerelmére, ne legyen már ennyire naiv!

- De nem értem. Miért akarja, hogy azt gondoljam: ez a nagy építészet? – A Parthenon képére mutatott.

- Az – mondta a Dékán – a Parthenon.

- És akkor mi van?

- Nincs időm ostoba kérdésekre.

- Rendben. – Roark felállt, elvett egy hosszú vonalzót az asztalról és odament a képhez. – Megmonddjam önnek, mi a rothadt ebben?

- Ez a *Parthenon* – mondta a Dékán.

- A fenébe is, igen, a Parthenon!

A vonalzó nekiütődött a képet védő üveglapnak.

- Nézze! – mondta Roark. – A híres fodrok a híres oszlopokon – miért vannak ott? Azért, hogy eltakarják a fa illesztését, amikor az oszlopok még fából készültek. Csakhogy ezek nem fából, hanem márványból vannak. És a triglifek? Mik azok? *Fa*. Fagerendák, így kellett lefektetni őket, amikor az emberek faviskókat kezdtek építeni. Az ön görögjei, fogták a márványt és rámásolták a faszerkezetet, mert az már egy kész minta volt. Ezután jöttek az ön reneszánsz mesterei, és gipszmásolatokat csináltak a faszerkezet márványmásolatáról. De miért?

A Dékán ült és kíváncsian figyelte Roarkot. Valami zavarba hozta, nem a szavak, inkább ahogyan Roark mondta azokat.

- Szabályok? – mondta Roark. – Íme az én szabályaim: amit egy bizonyos anyaggal csinálhatunk, egy másikkal nem szabad megtennünk. Nincs két egyforma anyag. Nincs két egyforma építési terület. Nincs két olyan épület, amelynek ugyanaz lenne a célja. A cél, a terület és az anyag határozza meg a formát. Semmi sem lehet ésszerű vagy csodálatos, hacsak nem egy koncepció szüli, és nem az határoz meg

minden részletet. Az épület élő, mint az ember. Az adja a teljességét, hogy saját igazságát követi, egyetlen témáját, és szolgálja saját, egyetlen célját. Az ember nem kölcsönzi testrészeit. Az épület nem kölcsönzi lelke darabjait. Teremtője adja neki és vele minden falat, ablakot és lépcsőt, hogy kifejezze azt.

- De a kifejezés minden igazi formáját felfedezték már ezelőtt.

- A kifejezését - de minek a kifejezését? A Parthenon nem ugyanazt a célt szolgálta, mint fából készült elődei. Egy repülőtéren terminál nem szolgálja ugyanazt a célt, mint a Parthenon. Minden formának megvan a saját jelentése. Minden ember maga alkotja saját jelentését, formáját és célját. Miért fontos ennyire - mit tettek mások? Miért válik szentté valami attól a pusztától, hogy nem a sajátunk? Miért van bárkinek és mindenkinek igaza mindaddig, amíg ez a bárki és mindenki nem saját magunk? Miért azok a mások foglalják el az igazság helyét? Miért csupán számtani kérdés az igazság - és egyedül az ahhoz való hozzáadás? Miért kell mindent kiforgatni, csak hogy igazodjon a meglévőkhöz? Biztos van valami oka. Nem tudom. Sohasem tudtam. Szeretném megérteni.

- Az ég szerelmére - mondta a Dékán -, üljön le... Na így már jobb. Lenne szíves letenni azt a vonalzó... Köszönöm... Most figyeljen ide! Soha senki sem tagadta a modern technika jelentőségét egy építész számára. Meg kell tanulnunk a múlt szépségét a jelen szükségletébe illeszteni. A múlt hangja az emberek hangja. Senki sem talált fel egyedül semmit az építészetben. A helyes alkotói folyamat lassú, fokozatos, névtelen és kollektív, melyben minden egyes ember együttműködik a többivel, és alárendeli magát a többségi normának.

- De tegyük fel - mondta csendesen Roark -, hogy mondjuk hatvan évig élek. Az időm legtöbb részét munkával töltöm. Azt a munkát választottam, amit csinálni akarok. Ha nem találok benne örömet, akkor csak hatvan év kínlódásra ítélem magam. És csak akkor találok benne örömet, ha a számomra lehetséges legjobb módon tehetem. Amennyiben ez szabványokon alapul, akkor létrehozom a saját szabványaimat. Semmit sem öröklök. Semmilyen hagyomány végén nem állok. De talán egy új kezdetén vagyok.

- Hány éves maga? - kérdezte a Dékán.

- Huszonkettő - felelte Roark.

- Megbocsátható - mondta a Dékán, és megkönnyebbültnek látszott. - Ki fogja nőni. - Elmosolyodott. - A régi minták már több évezrede élnek, és senki sem volt képes túlszárnyalni őket. Kik az ön modernistái? Csak pillanatnyi divat - exhibicionisták, akik magukra akarják vonni a figyelmet. Végigkísérte már karrierjük folyamatát? Tudna akár csak egyet is említeni, aki tartós hívnévre tett volna szert? Itt van Henry Cameron. Egy nagyszerű ember, vezető építész húsz évvel ezelőtt. Ki ő ma? Szerencsés, ha - egy évben egyszer - átalakíthat egy garázst. Egy nyavalyás alkoholistát, aki...

- Ne beszéljünk Henry Cameronról.

- Ó? Talán a barátja?

- Nem. De láttam az épületeit.

- És ön úgy találta...

- Mondtam, hogy ne beszéljünk róla.

- Jól van. Láthatja, mekkora... mondhatni, szabadságot engedek önnek? Nem vagyok hozzászokva ahhoz, hogy egy diák így beszéljen velem. Azonban ha lehet,

szeretnék megakadályozni egy tragédiát. Látok egy fiatal embert, aki nyilvánvaló szellemi képességekkel rendelkezik, de szándékosan akarja tönkretenni az életét.

Azon töprengett a Dékán, hogy miért ígérte meg a matematikaprofesszornak, hogy mindent megtesz ezért a fiúért. Pusztán azért, mert a professzor azt mondta: – Ez – és Roark feladatára mutatott – *egy nagy ember*. Egy nagy ember, gondolta a Dékán, vagy egy szélhámos. Megrándult az arca. Egyikkel sem értett egyet.

Arra gondolt, amit Roark múltjáról hallott. Roark apja egy kohómunkás volt valahol Ohióban és már régen meghalt. A fiú felvételi papírjai nem árulkodtak semmilyen közelebbi hozzátartozóról. Amikor megkérdezték tőle, közömbösen válaszolt: – *Nem hiszem, hogy vannak rokonaim. Lehet. Nem tudom.* – Meglepettnek tűnt, hogy azt várják tőle, hogy ezt a dolgot fontosnak tartsa. Egy barátja sem volt, és nem is kereste a többi diák társaságát. Nem lépett be a diáklklubba. A középiskola és az itt töltött három év alatt is dolgozott a tanulás mellett. Gyerekkorától megfordult már az építőiparban mint segédmunkás. Végzett vakolást, vezetékszerelést, vasszerelést, bármit, amit kapott, egyik kisvárosból a másikba vándorolt kelet felé, egészen a nagyvárosokig. A Dékán látta őt múlt nyári vakációjára alatt egy bostoni építkezésen, amint egy felhőkarcolón szegecseket kapdos. Hosszú teste olajfoltos munkaruha alatt pihent, csak a szemében volt elszántság, jobb keze néha-néha előrelelendült, szakszerűen, erőfeszítés nélkül, hogy elkapja a repülő tűzgolyót az utolsó pillanatban, amikor már úgy tűnt, hogy a forró szegecs eltéveszti a vödröt és arcul csapja őt.

– Figyeljen, Roark! – mondta gyengéden a Dékán. – Maga keményen dolgozott azért, hogy tanulhasson. Már csak egy éve van hátra. Egy olyan helyzetben lévő fiúnak, mint maga, különösen át kell gondolni egy fontos dolgot. Az építészsakmának van egy *gyakorlati* oldala. Az építész nem lehet öncélú. Csak egy kis része a nagy társadalmi egésznek. Az *együttműködés* a kulcsszó a modern világunkban és különösen az építészsakmában. Gondolt már a lehetséges ügyfeleire?

– Igen. – felelte Roark.

– Az *Ügyfél* – mondta a Dékán. – Az *Ügyfél*. Mindenekelőtt órá gondoljon. Ő lakik majd abban a házban, amelyet ön épít. Az ön egyedüli célja, hogy őt szolgálja. Arra kell törekednie, hogy az ő kívánságainak megfelelően alakítsa saját művészeti kifejezését. Lehetne még mást mondani erről a témáról?

– Nos mondhatnám, hogy törekednem kell arra, hogy az ügyfelem számára a legkényelmesebb, leglogikusabb, legszebb házat építsem, amit csak építeni lehet. Mondhatnám, hogy meg kell próbálnom eladni neki a legjobbat, amim van, és megtanítani őt arra, hogy mi az a legjobb. Mondhatnám, de nem teszem. Mert nincs szándékomban azért építeni, hogy szolgáljak vagy segítsek bárkit is. Nincs szándékomban azért építeni, hogy ügyfeleim legyenek. Azért akarok ügyfeleket, hogy építhessek.

– Hogyan akarja rájuk erőszakolni az elképzeléseit?

– Nem akarok senkire erőszakolni semmit, ahogy azt sem akarom, hogy ők erőszakolják rám a sajátjukat. Azok, akik engem akarnak, eljönnek hozzám.

Ebben a pillanatban értette meg a Dékán, hogy mi zavarta őt Roark viselkedésében.

- Tudja - szólalt meg -, sokkal meggyőzőbben hangzanának a szavai, ha úgy beszélne, mintha érdekelné a véleményem.

- Igaza van - felelte Roark. - Nem érdekel a véleménye. - Olyan egyszerűen mondta ezt, hogy semmi bántó nem volt benne, úgy hangzott, mintha egy tényt közölne, melynek tartalma most jutott el először a Dékán tudatáig, aki ettől zavarba jött.

- Önt nem érdekli, hogy mások mit gondolnak - ez talán érthető. De még az sem érdekli, hogy arra készítse őket, hogy úgy gondolkodjanak, ahogy ön?

- Nem.

- De ez... ez gyalázatos!

- Az? Valószínűleg. Nem tudnám megmondani.

- Örülök ennek a beszélgetésnek - mondta hirtelen emelt hangon a Dékán. - Könnyített a lelkiismeretemen. Úgy gondolom, ahogy ezt a Bizottság más tagjai is kijelentették, hogy ön nem alkalmas építésznek. Megpróbáltam segíteni önnek. Most már én is egyetértek a Bizottsággal. Önt nem szabad támogatni. Ön egy veszélyes ember.

- Kire? - kérdezte Roark.

De a Dékán felemelkedett, és jelezte, hogy vége a beszélgetésnek.

Roark elhagyta a szobát. Lassan haladt végig a termeken, le a lépcsőkön, ki a gyepre. Sok olyan emberrel találkozott már, mint a Dékán; sohasem értette őket. Csak azt tudta, hogy volt valami fontos különbség a saját és az ő tetteik között. Már régóta nem zavarta. De mindig keresett egy központi témát az épületekben és egy központi mozgatóerőt az emberekben. A sajátját ismerte, de az övét nem tudta kitalálni. Nem bánta. Sohasem tanulta meg, hogyan kell más emberekről gondolkodni. De időnként eltöprengett azon, mitől váltak olyanná, amilyenek. Most is ezen gondolkozott, a Dékánra gondolva. Ebben a kérdésben van egy fontos titok valahol, gondolta. Egy alapelv, melyet fel kell fedeznie.

De most abbahagyta a gondolkodást. A késő délutáni napfényt nézte, amely mozdulatlanul őrizte az elhalványulás előtti pillanatot az intézet épületének téglafala mentén húzódó szürke mészkőből készült szalagpárkányon. Elfeledkezett az emberekről, a Dékánról és arról a titokról, melyet fel akart fedni. Csak arra gondolt, milyen szép a kő a törékeny fényben, és hogy ő mit készíthetett volna ebből a kőből.

Egy nagy rajzlap tűnt fel gondolatban a szeme előtt, és látta, ahogy a papíron csupasz szürke mészkőfalak emelkednek hosszú szalagablakokkal, melyek beengedik az ég ragyogását a tantermekbe. A rajzlap sarkában egy éles, szögletes aláírás állt - HOWARD ROARK.

II

...Az építészet, barátaim, egy nagy művészet, mely két kozmikus elven alapszik: a Szépségen és a Hasznosságon. Tágabb értelemben ezek a három örök entitás: az Igazság, a Szeretet és a Szépség részei. Az Igazság annyit jelent, hogy hűek maradunk e művészet hagyományaihoz. A Szeretet – embertársaink iránt, akiket szolgálni vagyunk hivatottak. A Szépség – ó, a Szépség minden művész számára egy ellenállhatatlan istennő, akár egy gyönyörű nő, akár egy épület alakjában... Hm... Igen.

...Befejezésül, szeretném elmondani önöknek, akik éppen most kezdik építészeti pályafutásukat, hogy önök egy szent örökség őrzői... Hm... Igen... Induljanak hát ki a világba, felfegyverkezve a három örök enti... – felfegyverkezve bátorsággal és vízióval, és maradjanak hűek ahhoz az értékrendhez, melyet ez a nagyszerű iskola képvisel immár oly sok éve! Hűségesen szolgáljanak, ne mint a múlt rabszolgái, de ne is úgy, mint a parvenük, akik öncélú eredetiségről prédikálnak, és kiknek magatartása pusztán tudatlan hiúságból fakad! Kívánok sok gazdag, tevékeny évet önöknek, és mielőtt eltávoznak ebből a világból, hagyják nyomaikat az idő homokjában!

Guy Francon befejezésképpen jobb karjával, széles mozdulattal szalutált; közvetlenül ugyan, de volt ebben valami vidám, fesztelen fölényesség, melyet ő mindig megengedhetett magának. A hatalmas csarnok megelevenedett előtte, tapsban és helyeslésben tört ki.

Tengernyi fiatal, verítékező, lelkes arc tekintett ünnepélyes komolysággal – negyvenöt percig – a pódiumra, ahol Guy Francon beszélt, mint a Stanton Műszaki Egyetem tanévzáró ünnepségének szónoka. Guy Francon, aki személyesen jött el New Yorkból erre az alkalomra; Guy Francon, a nagy hírű Francon & Heyer cégtől, az Amerikai Építészeti Kamara alelnöke, az Amerikai Irodalomtudományi Akadémia tagja, a Nemzeti Szépművészeti Bizottság tagja, a New York-i Iparművészek Szövetségének titkára, az Egyesült Államok Építészeti Felvilágosodása Társaság elnöke; Guy Francon, a Francia Becsületrend lovagja, Nagy-Britannia, Belgium, Monaco és Sziám kormányai által kitüntetett; Guy Francon, Stanton legnagyobb valaha volt növendéke, aki New York City híres Frink Nemzeti Bankjának épületét tervezte, melynek tetején, a járdától huszonöt emelet magasságban égett a Hadrianusz-mauzóleum miniatűr másolatában egy üvegből és a legjobb General Electric égőkből készült lobogó fáklya.

Guy Francon lelépett a pódiumról, tudatában minden mozdulatának és a jó időzítésnek. Középes termetű férfi volt, nem túlsúlyos, de sajnálatos hajlammal a kövérségre. Senki, akit ismert, nem tudta megmondani a korát, ami ötvenegy év volt. Arcán nem volt egyetlen ránc, egyetlen egyenes vonal sem; gömbök, körök, ívek és ellipszisek művészi kompozíciója volt, okos kicsi szeme szellemességről árulkodva csillogott. Ruhái egy művésznak, a részletek iránt tanúsított végtelen figyelméről tanúskodtak. Amint lefelé haladt a lépcsőn, azt kívánta, bár csak egy koedukált iskola lenne ez.

Azt gondolta, hogy az előtte lévő csarnok az építészet egy ragyogó példája, bár ma egy kicsit fülledtnak érezte a tömeg és a szellőztetés megoldatlansága miatt. De

mégis büszkeség áradt belőle. Zöld márványból készült lábazat, öntöttvas korinthuszi oszlopok aranyra festve, aranyozott gyümölcsökből álló girlandok a falakon; különösen az ananász, gondolta Guy Francon, állta ki jól az idő próbáját. Megható. Én, töprengett tovább Guy Francon, én építettem ezt az épületszárnyat és ezt a csarnokot húsz évvel ezelőtt, és most itt állok.

A csarnok annyira zsúfolt volt emberi alakokkal és arcokkal, hogy első pillantásra szinte nem lehetett megkülönböztetni, melyik arc melyik testhez tartozik. Olyan volt, mint egy karokból, vállakból, mellkasokból és hasakból összekevert laza, rázkódó kocsonya. Az egyik fej, sápadt, sötét hajú és gyönyörű, Peter Keatinghez tartozott.

Egészen elől ült, szemét próbálta a pódiumon tartani, mert tudta, hogy sokan nézik őt, és fogják még később is. Nem viszonzta a pillantásokat, de végig tudatában volt annak, hogy nézik. Szeme sötét volt, éber és intelligens. Szája egy apró, felfelé ívelő holdsarló hibátlan másolata, kedves és nagylelkű, a mosoly halvány ígéretének melegét hordozta. Koponyájának formája, valamint szép, homorú halántéka körüli fekete, természetes hullámú hajtincsei klasszikus tökéletességet kölcsönöztek fejének. Úgy tartotta, mint aki természetesnek veszi saját szépségét, de tudja, hogy mások nem tartják annak. Ő volt Peter Keating, Stanton kitűnő diákja, a diáktestület elnöke, a futócsapat kapitánya, a legfontosabb diákklub tagja, a legnépszerűbbnek megszavazott ember az iskolában.

Összegyűltek hát, gondolta Peter Keating, hogy megnézzék, hogyan veszi át a diplomáját. Megpróbálta felmérni a csarnok befogadóképességét. Ismerték iskolai eredményeit, és nincs aki túlszárnyalta az övét. Persze, ott van Shlinker. Szoros verseny volt közöttük, de múlt évben legyőzte Shlinkert. Hajtott, mint a ló, mert le akarta győzni őt. Ma nincs riválisa... Ekkor hirtelen úgy érezte, mintha valami leszakadt volna benne, és a torkán belül a gyomráig hatolt volna, mintha valami hideg, üres lyuk gurult volna le, maga mögött hagyva azt az érzést: nem is gondolatot, csak egy burkolt kérdést, hogy valóban olyan nagyszerű-e, mint amilyennek ez a nap ki fogja kiáltani. Megkereste Shlinkert a tömegben; meglátta sárga arcát és aranykeretes szemüvegét. Melegen, megkönnyebbülten, biztonságérzettel és hálával bámulta Shlinkert. Egyértelmű volt, hogy Shlinker sohasem remélheti, hogy felér az ő külsejével és tehetségével; nincs miért kételkednie; mindig le fogja győzni Shlinkert és a világ összes Shlinkerét; senkinek sem fogja hagyni, hogy olyat érjen el, amit ő nem képes elérni. Hadd nézzék! Jó okot fog adni arra, hogy nézzék. Érezte a forró leheteket maga körül és az elvárást. Felüdült. Csodálatos dolog élni, gondolta.

Kicsit szédülni kezdett. Kellemes érzés volt. Hagyta, hogy ez az érzés mindent elfeledve magával ragadja a pódium felé, az arcok elé. Ott állt – sudáran, csinosan, kisportoltan – és hagyta, hogy a hullámok összecsapjanak a feje fölött. A morajlásból kivette, hogy kitüntetéssel diplomázott, és hogy az Amerikai Építészeti Kamara megajándékozta egy aranyéremmel, és az Egyesült Államok Építészeti Felvilágosodása Társaság neki ítélte a Prix de Paris-díjat – egy négyéves ösztöndíjat a párizsi École des Beaux-Arts-on.

Ezután a kézfogások következtek. Keating a verítéket egy pergamentekercs végével kapargatva le arcáról bólogatott, mosolygott, fulladozott fekete talárjában, és remélte, hogy az emberek nem veszik észre mellkasán zokogó anyját. Az intézmény igazgatója rázta meg a kezét, és zengve hozzátette: – *Stanton büszke lesz önre, fiam.* – A

Dékán következett, aki csak azt ismételte: – *...dicsőséges jövő... dicsőséges jövő... dicsőséges jövő...* – Peterkin professzor fogott most kezét vele, és vállát veregetve így szólt: – *...és minden bizonnyal nagyon fontosnak fogja találni; például, amikor én a Peabody Posta épületét építettem...* – Keating nem figyelt a többire, mert már annyiszor hallotta a Peabody Posta történetét. Ez volt – mindenki tudomása szerint – az egyetlen építmény, melyet Peterkin professzor épített, mielőtt feláldozta volna mestersége gyakorlatát a tanítás felelősségének oltárán. Sok minden elhangzott Keating utolsó feladatáról – egy szépművészeti palotáról. Ami azt illeti, Keating ebben a pillanatban nem emlékezett, hogy milyen feladatról is volt szó.

Szeme előtt egész idő alatt Guy Francon lebegett, amint megrázza a kezét, fülében pedig bársonyos hangja csengett: – *...mint ahogy mondtam már, fiam, még mindig üres a poszt. Természetesen most, hogy megkapta ezt az ösztöndíjat... el kell döntenie... egy Beaux-Arts diploma nagyon fontos egy fiatalember számára... de nagyon örülnék, ha nálunk dolgozna...*

A '22-es évfolyam bankettje hosszú volt, és komoly ünnepélyességgel zajlott. Keating érdeklődéssel hallgatta a beszédeket; és amikor felhangzottak a vég nélküli Amerika építészetének fiatal reménységei és a jövő megnyitja aranykapuit mondatok, tudta, hogy ő a reménység és ő a jövő, és kellemes volt hallani ezt a megerősítést annyi és annyi kiváló szájból. Az ősz hajú szónokokat nézte, és arra gondolt, mennyivel fiatalabban fogja elérni az ő pozíciójukat, és lép majd túl rajtuk.

Ekkor hirtelen Howard Roark jutott eszébe. Meglepődött, hogy az emlékezetében felvillanó név apró, élesen szűrő élvezetet okozott neki, mielőtt megtudta volna, hogy miért. Aztán rájött: Howard Roarkot ma reggel eltanácsolták. Némán szemrehányást tett magának; határozott erőfeszítésre volt szüksége, hogy sajnálatot érezzen. De a titkos melegség mindig visszatért, amikor csak az elbocsátásra gondolt. Az esemény végérvényesen bebizonyította, mekkora ostobaság volt azt képzelnie, hogy Roark egy veszélyes ellenfél; valamikor jobban aggódott Roark miatt, mint Shlinker miatt, bár Roark két évvel fiatalabb volt nála és egy évfolyammal alatta járt. Ha valaha is kétsége volt tehetségüket illetően, nem oszlatta-e el ez a mai nap az összeset? Majd eszébe jutott, hogy Roark mennyire rendes volt hozzá, mindig segített neki, amikor csak elakadt egy problémánál... nem elakadt, valójában, csak nem volt ideje átgondolni egy tervet vagy ilyesmit. Krisztusra! Hogy ki tudott bogozni egy tervet, mintha csak meghúzott volna egy madzagot, és az már ki is oldódott volna... és akkor mi van? Mire ment vele? Neki már vége van. És ekkor Peter Keatinget végre elégedettséggel töltötte el egy beléje hasító fájdalom, a sajnálat Howard Roark iránt.

Amikor beszédre szólították, magabiztosan állt fel. Nem tudta kimutatni, hogy fél. Semmi mondanivalója nem volt az építészetről. De míg beszélt, fejét magasan tartotta, mint egyenrangú az egyenrangúak között, de ravaszul, túlzott szerénységgel, hogy egyetlen jelenlévő nagy név se sértődhessen meg: – *Az építészet nagy művészet... a jövő felé kell néznünk, és a múlt tiszteletét kell őriznünk szívünkben... az összes mesterség közül szociológiai szempontból ez a legfontosabb... és, mint már említette ma az az ember, aki mindannyiunk számára példaként szolgál, a három örök entitás: az Igazság, a Szeretet és a Szépség...*

Később, kint a folyosón, a búcsúzkodás forgatagában, egy fiú átkarolta a vállát és a fülébe súgta: – *Siess haza, vedd le ezt a göncöt, Pete, ma éjjel nyakunkba vesszük Bostont, csak a mi kis bandánk; egy óra múlva érted megyek!* – Ted Shlinker tovább noszogatta: – *Természetesen el kell jönnöd. Nélküled nem buli. Ja, amúgy gratulálok, meg ilyenek. Nincs*

harag. Győzzön mindig a legjobb! – Keating átkarolta Shlinker vállát, szemében melegség ragyogott, mintha Shlinker volna a legjobb barátja; mindenkre így nézett. Azt felelte: – *Koszi, Ted, öreg fiú. Tényleg szörnyen érzem magam e miatt az aranyérem miatt – neked kellett volna kapnod, de ezeket a vénembereket egyszerűen nem lehet kiismerni.* – Keating már úton is volt hazafelé, keresztül a lágy sötétségen, azon töprengve, hogyan szabaduljon el ma este az anyjától.

Az anyja rengeteget tett érte, gondolta. Gyakran hivatkozott arra, hogy ő egy középiskolát végzett hölgy, aki keményen dolgozott, bérlőket fogadott a házába, és erre még nem volt példa az ő családjában.

Keating apjának, id. Peter Keatingnek egy írószerboltja volt Stantonban, de ahogy változtak az idők, az üzlet tönkrement, és ő sérvben halt meg tizenkét évvel ezelőtt. Louisa Keatingre egy házat hagyott, mely egy jó hírű utca végén állt, egy pontosan fenntartott – erről Mrs. Keating gondoskodott -, biztosításból származó életjáradékot és a fiukat, Petert. Az életjáradék szerény volt, de a bérlőknek és Mrs. Keating szívós akarátának köszönhetően elboldogultak. Nyaranta a fia kisegítette, hotelekben dolgozott vagy kalapreklámokhoz modelledett. Mrs. Keating eldöntötte, hogy fia el fogja foglalni az őt megillető helyet a világban, és ehhez annyira finoman és hajthatatlanul ragaszkodott, mint egy pióca... Vicces, gondolta Keating, hogy valaha festő szeretett volna lenni. De az anyja egy jobb területet választott rajz tehetsége kibontakoztatására. – *Az építészet* – mondta Mrs. Keating – *egy annyira megbecsült hivatás. Emellett még a szakma legjobbja is megismerheted.* – Az anyja hajszolta erre a pályára, de azt nem tudta igazán, hogyan és mikor sikerült neki. Érdekes, gondolta Keating, évekig eszébe sem jutott fiatalkori álma. Vicces, hogy most fáj az emlékezés. Hát legyen, ez az este erre szolgál, és egyben arra is, hogy örökre elfelejtse!

Az építészek, gondolta, mindig fényes karriert futottak be. És ha már a csúcson voltak, elbuktak valaha? Hirtelen Henry Cameron jutott eszébe; a felhőkarcolók építészé húsz évvel ezelőtt; ma öreg alkoholista, vízparti városrészen lévő irodákkal. Keating megborzongott, és meggyorsította lépteit.

Séta közben azon töprengett, vajon nézik-e az emberek. Figyelte a kivilágított ablakok téglalapjait; amikor meglibbent egy függöny és kihajolt egy fej, Keating próbálta kitalálni, vajon őt nézi-e; ha most nem is, egy nap biztosan; egy nap mindannyian őt fogják nézni.

Howard Roark a tornác lépcsőjén ült, amikor Keating a ház felé közeledett. Hátát a lépcsőnek vetette, könyökére támaszkodott, lábait előrenyújtotta. Kerti folyondár kúszott fel a tornác oszlopain, olyan volt, mint a ház és a sarki lámpaoszlop fénye között feszülő függöny.

Különös látvány volt az elektromos bura a tavaszi éjszakában. Sötétebbé és lágyabbá varázsolta az utcát; ott csüngött magában, mint egy hasadék, és csak néhány levelektől roskadozó ágat világított meg, melyek mozdulatlanul álltak pereme szélén. A kis jel óriásira növekedett, mintha a sötétség csak lombzuhatagból állt volna. A mesterséges üveggömb életre keltette a lombokat; elvette színüket, de megígérte, hogy reggelre zöldőbbek lesznek, mint valaha; elvakította a szemet, de cserébe új érzéket adott, nem szaglást vagy tapintást, mégis mindkettőt, a tavasz és a tér érzékét.

Keating megállt, amikor felismerte a természetellenesnek tűnő narancsszínű haját a tornác sötétjében. Ez az ember volt az egyetlen, akit látni akart ma este. Örült, hogy egyedül találta Roarkot, de egy kicsit félt is ettől.

- Gratulálok, Peter - mondta Roark.

- Ó... ó, köszönöm... - Keating meglepődve vette észre magán, hogy ez a gratuláció okozta a mai napon a legnagyobb boldogságot. Szégyenlősen örült Roark megerősítésének, de belül ostobának tartotta magát ezért. - ...szóval... tudod, vagy...

Majd élesen hozzátette: - Az anyám elmesélte?

- Igen.

- Nem kellett volna neki.

- Miért nem?

- Nézd, Howard, tudod, hogy szörnyen sajnálom, hogy téged...

Roark hátravetette a fejét, és felnézett rá.

- Hagyjuk ezt - mondta.

- Én... van valami, amiről beszélni szeretnék veled, Howard, a tanácsodat kérni. Nem zavar, ha leülök?

- Miről van szó?

Keating leült a lépcsőre Roark mellé. Nem tudta megjátszani magát Roark jelenlétében. De most nem is volt kedve a megjátszáshoz. Hallotta, hogy egy levél suhogva földet ér; vékony, üveges, tavaszi hang volt.

Ebben a pillanatban szeretetet érzett Roark iránt, fájdalommal, bámulattal és kétségbeeséssel vegyes szeretetet.

- Nem gondolod - kezdte Keating gyengéden és a legnagyobb őszinteséggel -, hogy szörnyű dolog tőlem az én ügyemről kérdezni, amikor téged éppen most...?

- Mondtam már, hogy hagyjuk ezt. Miről van szó?

- Tudod - mondta Keating még magának is váratlan őszinteséggel -, gyakran gondoltam azt, hogy te örült vagy. De tudom, hogy sokat tudsz, mármint az építészetről, úgy értem, hogy olyan dolgokat, melyeket a sok ostoba soha fel sem fogott. Azt is tudom, hogy te úgy szereted ezt a szakmát, ahogy ők sohasem fogják.

- Tehát?

- Nem is tudom, miért neked mondom ezt. - Howard, még sohasem mondtam ki ezt ezelőtt, de inkább kérem a te véleményedet a dolgokról, mint a Dékánét - valószínűleg a Dékánét követném, de a tiéd többet jelent nekem. Nem tudom, hogy miért. Azt sem tudom, miért mondom ezeket.

Roark az oldalára fordult, ránézett Keatingre és elnevette magát. Fiatal, kedves, barátságos nevetés volt, olyan ritka dolog Roarktól, hogy Keating azt érezte, mintha valaki biztatásul megfogta volna a kezét; teljesen elfeledkezett arról, hogy nemsokára bulizni megy Bostonba.

- Ugyan már - mondta Roark -, csak nem félsz tőlem? Mit akarsz kérdezni?

- Az ösztöndíjamról van szó. A párizsi díj, amit kaptam.

- Igen?

- Négy évre szól. Másrészt viszont, valamivel korábban, Guy Francon felajánlott egy állást a cégénél. Ma azt mondta, hogy még mindig nyitva áll előttem. Nem tudom, melyiket válasszam.

Roark Keatingre nézett, közben ujjával lassú körívekben dobolt a lépcsőn.

- Azzal, hogy a tanácsomat kéred, Peter - szólalt meg végre -, máris hibát követtél el. Sőt hogy egyáltalán tanácsot kértél. Sohase kérdezz senkit! A munkával kapcsolatban sem. Nem tudod, mit akarsz? Hogy bírod ezt elviselni?

- Tudod, ezt csodálom benned, Howard. Te mindig tudod, mit akarsz.

- Hagyjuk a bókákat.

- De komolyan mondom. Hogy vagy képes mindig dönteni?

- Hogyan engedheted meg, hogy mások döntsenek helyetted?

- Azért, mert nem vagyok biztos, Howard, sohasem vagyok biztos magamban. Nem tudom, valóban olyan jó vagyok-e, mint amilyennek mondanak. Ezt senkinek sem vallanám be, csak neked. Azt hiszem, azért van ez, mert te mindig olyan biztos vagy abban, hogy én...

- Petey! - csattant fel mögöttük Mrs. Keating hangja. - Petey, szívecském! Mit csinálsz *te* itt?

Az ajtóban állt, burgundi taftból készült legjobb ruhájában, boldogan és mérgesen.

- És én itt ülök és várok rád egymagamban. Mi az ördögöt csinálsz azon a koszos lépcsőn éppen a ruhában? Fiúk, azonnal álljatok föl és gyertek be a házba! Készítettem nektek forró csokoládét és süteményt.

- De anyám, Roarkkal akartam beszélgetni valami fontos dologról - mondta, de már talpon volt.

Úgy tűnt, Mrs. Keating meg se hallotta, amit a fia mondott. Besétált a házba, és Keating követte.

Roark utánuk nézett, vállat vont, felállt és követte őket.

Mrs. Keating egy karosszékbe telepedett, merev szoknyája sercegett.

- Nos? - kérdezte. - Miről beszélgettetek odakint ti ketten?

Keating egy hamutál után nyúlt, felvett egy gyufásdobozt, visszajuttatta, majd anyját figyelemre se méltatva, Roark felé fordult.

- Nézd, Howard, ne játsszunk! - mondta magas hangon. - Hagyjam az ösztöndíjat és menjek el dolgozni, vagy hadd várjon Francon, és csípjem el a Beaux-Artsot, hogy elkápráztassam a népet. Mit gondolsz?

De valami megtört. A pillanat elillant.

- Na nézzük csak Petey, hogy is van ez? - kezdte az anyja.

- Ó, egy pillanat, anyám!... Howard, alaposan meg kell fontolnom. Nem mindenki kap ilyen ösztöndíjat. Nagyon jónak kell lenned, hogy ezt kiérdemeld. Egy kurzus a Beaux-Artson - tudod, mennyire fontos ez.

- Nem tudom - felelte Roark.

- A pokolba, ismerem már az örült elképzeléseidet, de most gyakorlati szempontból mondom, az *én* helyemben. Tedd félre az elképzeléseidet egy pillanatra, ez biztos...

- Nincs szükséged a tanácsomra - felelte Roark.

- Dehogynem! Azért kérdezlek!

De Keating sohasem tudott őszintén viselkedni, amikor közönsége volt. Bárki volt is az. Valami megtört. Nem tudta, hogy mi, de érezte, hogy Roark tudja; kényelmetlenül érezte magát Roark pillantásától, és ettől dühbe gurult.

- Én *gyakorolni* akarom az építészetet - csattant fel Keating - nem pedig beszélni róla! Az öreg École tekintélyt biztosít. Kiemel az egykori vezetékszerelők sorából,

akik azt hiszik magukról, hogy tudnak építeni. Másrészt viszont, Franconnál kezdeni – úgy, hogy ő maga ajánlotta fel!

Roark elfordult.

– Hány fiú jut el idáig? – folytatta vakon Keating. – Egy év múlva azzal fognak büszkélkedni, hogy Smithnél vagy Jonesnál dolgoznak, ha egyáltalán kapnak munkát. Én viszont a *Francon & Heyernél* leszek!

– Igazad van, Peter – mondta Mrs. Keating és felállt. – Egy ilyen kérdésben nem kérheted az anyád tanácsát. Ez túl fontos. Magatokra hagylak Mr. Roarkkal.

Anyjára nézett. Nem akarta hallani, hogy mit gondol az anyja erről; tudta, hogy csak akkor van esélye dönteni, ha még azelőtt megteszi, mielőtt hallja az anyját; Mrs. Keating megállt, ránézett, készen arra, hogy megforduljon, és elhagyja a szobát; Keating tudta, hogy ez nem színjáték – magukra hagyná őket, ha ő azt kívánná; és azt kívánta; mindennél jobban. Így szólt:

– Ugyan, anyám, hogy mondhatsz ilyet? Természetesen szeretném hallani a véleményedet. Mit... mit gondolsz te erről?

Mrs. Keating nem vett tudomást fia nyers és ingerült hangjáról. Elmosolyodott.

– Petey, én nem gondolok semmit. Tőled függ a döntés. Mindig is tőled függött.

– Nos... – kezdte habozva Keating, miközben anyját nézte – ha a Beaux-Artsra megyek...

– Rendben van – mondta Mrs. Keating -, menj csak a Beaux-Artsra. Nagyszerű hely. Egy egész óceán fog elválasztani az otthonodtól. Természetesen, ha elmész, Mr. Francon felvesz majd valaki mást. Az emberek beszélni fognak erről. Mindenki tudja, hogy Mr. Francon minden évben a legjobb fiút választja ki, hogy neki dolgozzon. Vajon mi lesz akkor, ha valamelyik másik fiú kapja a munkát? De ha jól értem, ez úgysem számít.

– Mit... Mit fognak mondani az emberek?

– Gondolom, nem sokat. Csak annyit, hogy az a másik fiú volt az évfolyam legjobbja. Valószínűleg Shlinkert fogja választani.

– Nem! – Keating nyelt egyet mérgében. – Shlinkert nem!

– De igen – mondta kedvesen az anyja. – Shlinkert.

– De...

– De miért törődnél te azzal, hogy az emberek mit mondanak? Te csak tedd azt, amit szeretnél.

– És gondolod, hogy Francon...

– Miért kéne, hogy érdekeljen engem Mr. Francon? Semmi közöm ehhez az egészhez.

– Anyám, azt akarod, hogy elvállaljam azt a munkát, amit ajánlott?

– Én semmit sem akarok, Petey. Te vagy a főnök.

Keating elgondolkozott. Vajon tényleg szereti az anyját? De hát az anyja volt, és ez a tény mindenki számára automatikusan azt jelentette, hogy szeretnie kell. Így ő is természetesnek vette, hogy amit az anyja iránt érez, az biztos, hogy szeretet. Nem tudta, miért kéne tiszteletben tartania anyja véleményét. De az anyja volt; és ez volt a válasz.

– Igen, természetesen, anyám... de... Igen, tudom, de... Howard?

Segítségkérés volt. Roark ott volt, a sarokban, félig fekve egy kanapén, elnyúlva, mint egy kismacska. Keatinget ez már annyiszor bámulatba ejtette; látta, ahogy

Roark egy macska hangtalan feszültségével, önuralmával és pontosságával jár-kel; látta, hogy alaktalan könnyedséggel pihent, mintha egyetlen szilárd csont sem lenne a testében. Roark Keatingre pillantott, és így szólt:

- Peter, tudod, hogy hogyan érzek bármelyik lehetőséged iránt. A kisebb rossz mellett dönts. Mit fogsz a Beaux-Artson tanulni? Csak még több reneszánsz és operett díszlettervezést. Mindent megölnek benned, ami te vagy. Időnként csinálsz egy-két jó dolgot, amikor hagyják. Ha tényleg tanulni akarsz, kezdj el dolgozni! Francon egy szar és ostoba alak, de legalább építhetsz. Felkészít arra, hogy minél hamarabb önállóvá válj.

- Még Mr. Roark is tud néha okosakat mondani - szólt közbe Mrs. Keating -, még akkor is, ha úgy beszél, mint egy kocsis.

- Tényleg azt gondolod, hogy jó dolgokat csinállok? - Keating úgy nézett Roarkra, mintha a szemében még mindig annak az egy mondatnak a tükörképe lenne, és semmi más nem számítana.

- Egyszer-egyszer - mondta Roark -, nem gyakran.

- Most, hogy mindent megbeszéltünk... - kezdte Mrs. Keating.

- Még... még át kell gondolnom, anyám.

- Most, hogy mindent megbeszéltünk, hozhatom a forró csokoládét? Egy fél pillanat, és már itt is vagyok.

Rámosolygott a fiára. Egy ártatlan mosoly volt, tele engedelmességgel és hálával, majd susogva elhagyta a szobát.

Keating idegesen járkált, megállt, cigarettára gyújtott, kis, gyors fújásokban engedte ki a füstöt, majd Roarkra nézett.

- Te most mit fogsz csinálni, Howard?

- Én?

- Tudom, mennyire figyelmetlen vagyok, hogy csak magamról beszélek. Az anyám jól gondolja, de az örületbe kerget... A pokolba az egészszel. Mit fogsz csinálni?

- New Yorkba megyek.

- Ó, az remek. Munkát keresni?

- Munkát keresni.

- Az... az építészet területén?

- Az építészet területén, Peter.

- Ez nagyszerű. Örülök. Van már valami határozott kilátás?

- Henry Cameronnál fogok dolgozni.

- Jaj ne, Howard!

Roark lassan elmosolyodott, szája sarka megmerevedett, nem szólt semmit.

- Ó, ne, Howard!

- De igen!

- De hisz ő semmi és senki többé! Igen, tudom, van neve, de már elveszett! Nem kap már egyetlen fontos épületet sem évek óta! Azt mondják, kocsmat csinált az irodájából. Milyen jövő várna rád nála? Mit tudnál tanulni tőle?

- Nem sokat. Csak építeni.

- Az isten szerelmére, nem folytathatod tovább ezt a szándékos önpusztítást! Azt hittem... szóval, de igen, azt hittem, hogy tanultál valamit a mai napon!

- Valóban tanultam.

- Ide figyelj, Howard, ha azért csinálod ezt, mert azt hiszed, hogy senki sem alkalmazna téged, senki, alá Cameronnál jobb lenne, én, én segítek. Bevágódok Franconnál, kapcsolatokat szerzek, és...

- Köszönöm, Peter. De nem szükséges, már minden el van döntve.

- Mit mondott?

- Kicsoda?

- Cameron.

- Még sohasem találkoztam vele.

Ekkor egy autóduda hangzott fel az utcáról. Keating feleszmélt, eszébe jutott a buli, gyorsan nekiindult, hogy átöltözzön. Az ajtóban összeütközött az anyjával, és levert egy csészét a megpakolt tálcáról.

- Petey!

- Ne törődj vele, anyám! - ragadta meg anyja könyökét. - Sietnem kell, kedvesem. Egy kis buli a srácokkal - tudom, tudom, ne mondj semmit - nem jövök későn - különben is! Az új munkámat ünnepeljük a Francon & Heyernél!

Ösztönösen megcsókolta anyját, olyan kitörő örömmel, mely ellenállhatatlanná tette időnként, és kiviharzott a szobából, fel a lépcsőn. Mrs. Keating megrázta a fejét, kábultan, korholón, de boldogan.

Szobájában, míg ruháit szanaszét dobálta, hirtelen eszébe jutott az a távirat, melyet New Yorkba akart küldeni. Nem gondolt rá egész nap, de most hirtelen nagyon sürgősnek érezte, hogy azonnal megtegye. A következőt firkantotta egy darab papírra:

Katie drágám, New Yorkba jövök Franconnál dolgozom örökké szeret Peter

Aznap este Keating Boston felé száguldott, két fiú közé préselődve a kocsiban, a szél és az út süvített a feje körül. Arra gondolt, hogy most nyílik meg előtte a világ, úgy, mint az ide-oda mozgó fényoszlopok előtt a sötétség. Szabad volt. Felkészült. Néhány év múlva - milyen hamar, hisz a sebesen száguldó kocsiban nem volt idő - úgy fog felhangzani a neve, mint egy kürt, mely felveri álmukból az embereket. Készen állt nagy dolgokra, hatalmas tettekre, olyanokra, melyekre még nem volt példa a... az... ó a fenébe!... az építészetben.

III

Peter Keating New York utcáit nézte. Az emberek, akiket megnézett, különösen jól öltözöttek voltak.

Megállt egy pillanatra a Fifth Avenue-n, az épület előtt, amelyben a Francon & Heyer iroda volt, és ahol az első munkanapja várta. Nézte az épület előtt elsiető embereket. Micsoda elegancia! – gondolta. Sajnálkozva méregette saját ruháit. Sokat kell még tanulnia New Yorkban.

Amikor már képtelen volt tovább halogatni, a bejárat felé fordult. Egy miniatűr dór portikusz előtt állt, mely hüvelykre pontosan a bő tógát viselő elődök által elrendelt méretek lekicsinyítése volt; a kifogástalan márványoszlopok között egy nikkelezett lemezzel burkolt forgóajtó tündökölt, melyben a tovatűnő gépkocsisorok tükröződtek. Keating átment a forgóajtón, keresztül a csillogó márvány előcsarnokon egy aranyozott és pirosra festett lifthez, mely harminc emelettel feljebb, egy mahagóniaajtóhoz repítette. Elolvasta a keskeny réztáblán álló finom betűket:

FRANCON & HEYER, ÉPÍTÉSZEK

A Francon & Heyer, Építészek irodájának fogadószobája egy koloniál stílusú kúria hűvös, meghitt bálteremére emlékeztetett. Az ezüstfehér falakat lapos pilaszterekkel borították; a bordázott pilaszterek ion csigavonalakban végződtek; tetejükön kis háromszögű oromzatok díszlegtek, középen megtörve, hogy a falhoz tapasztott félbevágott görög vázának helyet adjanak. Görög templomok rézkarcai ékesítették a borításokat, túl kicsik ahhoz, hogy kivehetők legyenek, de az oszlopok, a timpanonok és a málladozó kő egyértelműen látszottak.

Keatingnek, teljesen megmagyarázhatatlanul, az az érzése támadt, mintha, attól a pillanattól kezdve, hogy átlépte a küszöböt, egy futószalagon haladna. A futószalag a fogadóportáshoz szállította, aki egy telefonos kapcsolótáblánál ült, egy firenzei erkély fehér korlátja mögött. Ezután egy hatalmas műterem bejáratához érkezett. Hosszú, egyenes asztalokat látott, csavart rudak erdejét, melyek a mennyezetről ereszkedtek le, és zöld ernyős lámpákba torkolltak; rajzlapok óriási oszlopai tűntek fel előtte, sárga fiókos szekrények, papírok, bádogdobozok, mutatóba kirakott téglák tornyai, ragasztótégelyek és építési cégektől kapott naptárak halmai, legtöbbször meztelen nők képeivel. A műszaki rajzoló vezetője ráförmedt Keatingre, anélkül, hogy igazán megnézte volna, ki is az. Egyszerre unatkozott, és majd szétrepedt a tettvágytól. Hüvelykujjával a szekrényes öltöző irányába mutatott, állával a szekrény ajtajára bökött, és csak állt, sarkáról lábujjhegyére hintázva, amíg Keating fel nem húzott merev, bizonytalan testére egy gyöngyszürke munkaköpenyt. Francon ragaszkodott ehhez a köpenyhez. A futószalag a szoba sarkában, az egyik asztalnál állt meg, ahol Keating a kidolgozásra váró tervek között találta magát. A vezető girhes háta már távozóban is volt, annak félreérthetetlen jeleként, hogy már meg is feledkezett létezéséről.

Keating azonnal nekilátott, szemét a feladatra rögzítette, torka száraz volt. Nem látott semmit, csak az előtte fekvő papír gyöngyszerű vibrálását. Meglepődött, hogy milyen egyenes vonalakat húz, mert biztos volt benne, hogy a keze összevissza remeg majd a rajzlap fölött. Követte a vonalakat, bár nem tudta, hova vezetnek és mi célból. Csak azt érezte, hogy ez a terv valakinek a csodálatos teljesítménye volt,

melyet nem lehet megkérdőjelezni, sem felérni vele. Azon töprengett, vajon miből gondolta, hogy belőle igazi építész válik.

Sokkal később felfigyelt egy szürke köpeny ráncaira, mely egy pár lapockához tapadt a hozzá legközelebb eső asztal fölött. Először óvatosan pillantott rá, majd kíváncsian, aztán örömmel, végül megvetéssel. Ettől az utolsó érzéstől Peter Keating ismét önmaga volt, és az emberiség iránti szeretet öntötte el. Nézte a sápadt arcot, a furcsa orrot, a csapott állon kitüremkedő bibircsókot, az asztal szélének préselt hasat. Imádta az ilyen látványt. Amit ez az ember tud, ő annál többre képes. Elmosolyodott. Peter Keatingnek szüksége volt embertársaira.

Amikor ismét a tervre pillantott, a mestermű hibái hirtelen megvilágosodtak. Egy magánház emeletéről készült. Láta, hogy az eltorzult előcsarnokok – minden látható cél nélkül – túl nagy teret foglalnak el. A szobák hosszú, téglalap alakú kolbászai sötétségre voltak ítélve. Jézus! – gondolta -, ezért már az első évben megbuktattak volna. Ezek után már gyorsan, könnyedén, hozzáértően és boldogan folytatta a munkát.

Még ebéd előtt szerzett egy-két barátot a szobában, nem igazi barátokat ugyan, de alig látható magvakat szórt, melyekből barátságok születhetnek. Szomszédaira mosolygott, kacsintott a közös megértés jeleként, pedig nem volt mögötte semmi valódi megértés. A vízűtőhöz vezető útjai során nem haladt el úgy egyetlen ember mellett sem, hogy meg ne simogatta volna kedves, vidám szemének ragyogásával, és ez a ragyogó szempár mintha mindenkit külön kiemelt volna a szobából, a tömegből, az univerzumból, mintha az emberiség legfontosabb példányai lettek volna, és Keating legdrágább barátai. Itt jön – és nyomot hagy maga után – egy nagyszerű fiú, aki pokoli jó fej.

Keatingnek feltűnt, hogy egy magas, szőke fiatalember az egyik mellette lévő asztalnál egy irodaház metszetén dolgozik. Bizalmas tisztelettel hajolt a fiú válla fölé, és ránézett a három emelet magas hornyolt oszlopokon futó borostyánfüzérekre.

- Elég klassz munka az öregtől – szólt csodálattal Keating.

- Kitől? – kérdezte a fiú.

- Hát Francontól – felelte Keating.

- A fenét Francon – mondta nyugodtan a fiú. – Ő már nyolc éve nem tervezett egy kutyaólat sem. – Hüvelykujjával, válla fölött, a mögöttük lévő üvegajtó felé mutatott. – Az övé.

- Tessék? – kérdezte Keating és megfordult.

- Az övé – mondta a fiú. – Stengelé. Minden ilyet ő csinál.

Az üvegajtón túl csontos váll emelkedett ki egy asztal mögül, a kicsi, háromszög alakú fej feszült figyelemmel hajolt munkája fölé, és két csupasz fénytócsa tükröződött egy kerek szemüvegkeretben.

Késő délután volt, amikor a zárt ajtó mögött mozgást lehetett észlelni, és Keating a körülötte suttogó hangfoszlányokból kiszűrte, hogy Guy Francon megérkezett, és az irodájában van, a fölöttük lévő emeleten. Fél óra múlva kinyílt az üvegajtó, és Stengel lépett ki rajta, hatalmas kartonpapírt lóbálva ujjai között.

- Hé, maga! – mondta, és szemüvege Keating arcán állt meg. – Maga készíti erre a terveket? – és előrelendítette a kartonlapot. – Vigye fel ezt a főnökhöz aláírásra. Próbáljon figyelni arra, hogy mit mond, és nézzon értelmesen. Bár, tulajdonképpen, egyik sem számít.

Alacsony volt, úgy tűnt, mintha karjai a bokáját verdesték volna; hosszú ingujjában kötélként himbálództak, nagy, dolgos kézfejekkel. Keating szeme megmerevedett, elsötétült egy tizedmásodpercre, ahogy az üres lencsékre meredt. Majd elmosolyodott, és kedélyesen így szólt:

- Igen, uram.

Tíz ujjá hegyén vitte a kartonlapot, fel a bíborvörös bársonylépcsőn, Guy Francon irodájába. A lapon egy szürke gránitból készült kúria vízfestéssel készített perspektivikus ábrázolása volt látható, három manzárdsor, öt balkon, négy ablakfülke, tizenkét oszlop, egy zászlórúd és két oroszlán a bejáratnál. A sarokban finom nyomtatott betűkkel: *Mr. & Mrs. James S. Whatters rezidenciája. Francon & Heyer, Építészek.* Keating halkán fütttyentett: James S. Whatters egy multimilliomos gyártulajdonos volt, aki borotválkozás utáni balzsamot készített.

Guy Francon irodája ki volt fényesítve. Nem, gondolta Keating, nem is fényesítve, hanem lakkozva; nem, nem is igazán lakkozva, hanem mintha minden egyes tárgyat megolvasztott folyékony tükörrel öntöttek volna le. Saját tükörképének töredékei szétröppentek a szobában, mint egy pillangóraj, végig követve őt a Chippendale stílusú szekrényeken, az I. Jakab korabeli székeken, a XV. Lajos korabeli kandallópárkányon. Volt ideje észrevenni egy eredeti római szobrot a sarokban, a szépfotókat a Parthenonról, a reimsi székesegyházról, Versailles-ról és a Frink Nemzeti Bank épületéről az örök fáklával.

Egy tömör mahagóniasztal oldalában látta, ahogy saját lába közeledik feléje. Guy Francon ült az asztal mögött. Arca petyhüdt volt és sárga. Egy pillanatra úgy nézett Keatingre, mintha még sosem látta volna, majd felismerte, és szélesen elmosolyodott.

- Nohát, nohát, Kittredge fiam, itt van hát, minden elrendeződött, végre itthon! Nagyon örülök, hogy látom! Üljön le, fiam, üljön le, mi van a kezében? No de, ne siessük, van még időnk! Üljön le! Hogy érzi magát itt?

- Attól tartok, uram, hogy egy kicsit túl boldog vagyok - mondta Keating őszinte, kisfiús gyámoltalanság kifejezésével az arcán. - Azt hittem, bevetésre készen kezdek az első munkahelyemen, de ez a hely... egy kicsit kibillentett... de majd túlteszem magam a kezdeti nehézségeken, uram - ígérte.

- Természetesen - mondta Francon. - Talán egy kicsit nyomasztó egy fiú számára, de csak egy kicsit. Ne aggódjon! Biztos vagyok benne, hogy jól fogja csinálni.

- Mindent megteszek, ami csak tőlem telik, uram.

- Tudom. Mit küldtek nekem? - Francon kinyújtotta kezét a rajz felé, de meggondolta magát, és ujjai erőtlenül pihentek meg homlokán. - Annyira bosszantó ez a fejfájás... nem, nem, semmi komoly - és elmosolyodott Keating hirtelen aggodalmán -, csak egy kis *mal de tête*. A sok munka.

- Hozhatok önnek valamit, uram?

- Nem, nem, köszönöm. Nem arról van szó, hogy valamit hozhatna, inkább arról, hogy bárcsak meg tudna szabadítani valamitől! - kacsintott. - A pezsgő. *Entre nous*, a pezsgőjük egy ócska vacak volt tegnap este. Különben sem szerettem soha a pezsgőt. Tudja, Kittredge, nagyon fontos ismerni a borokat, például amikor elvisz egy ügyfelet vacsorázni, tudnia kell, hogy mit helyes rendelnie. Most elmondok önnek egy szakmai titkot. Itt van például a fürj. A legtöbb ember burgundit rendelne hozzá. Erre ön? Kér egy 1904-es évjáratú Clos Vougeot-ot. Érti? Megadja a módját.

Alkalomhoz illő, de eredeti is. Az embernek mindig eredetinek kell lennie... Igaz is, ki küldte fel önt hozzám?

- Mr. Stengel, uram.

- Ó, Stengel! - A hangsúly, ahogy Francon kiejtette ezt a nevet, úgy csattant Keating agyában, mint egy lövés: eltárolandó jövőbeli használatra. - Túl nagyképű ahhoz, hogy a saját dolgait felhozza, mi? Amúgy, nagyszerű tervező, sőt a legjobb tervező New York Cityben, de mostanában egy kicsit elszaladt vele a ló. Azt hiszi, hogy ő az egyetlen, aki dolgozik itt, csak azért, mert ötleteket adok neki, amelyeket kidolgozhat. És azért, mert egész nap maszatol az asztalnál. Meglátja, fiam, ha majd hosszabb ideig lesz a cégnél, hogy az igazi munka az iroda falain túl kezdődik. Például, itt van a Clarion Ingatlantársaság tegnap esti bankettje. Kétszáz vendég - vacsora, pezsgő - ó, igen, a pezsgő! - finnyásan húzta fel az orrát, gúnyolódva magán. - Pár szavas beszéd, közvetlen stílusban, vacsora után - tudja, semmi lármás vagy vulgáris ügynöki rámenősség, csak néhány jól megválasztott gondolat az ingatlanügynökök szociális felelősségéről, és arról, hogy mennyire fontos az olyan építészek kiválasztása, akik hozzáértők, elismertek és megbecsültek. Tudja, néhány okos jelmondat, mely megragad a tudatban.

- Igen, uram, mint például: *Olyan gondosan válassza meg házának építőjét, mint azt az asszonyt, ki annak lakója lesz.*

- Nem rossz. Egyáltalán nem rossz, Kittredge. Nem bánja, ha felírom ezt magamnak?

- Keatingnek hívnak, uram - mondta nyomatékosan Keating. - Örülök, ha tetszik önnek az ötlet, uram.

- Keating, hát persze! Keating - mondta lefegyverző mosollyal Francon. - Istenem! Annyi névvel találkozok ma az ember. Hogyan is mondta? Olyan gondosan válassza... Nagyon jól fogalmazta.

Elismételtette Keatinggel a mondatot, és felírta egy jegyzetömb felső lapjára egy ceruzával, melyet új, sokszínű, szakszerűen tűhegyesre kihegyezett, még sosem használt ceruzák katonásan rendezett halmából választott ki. Majd félretolta a tömböt, sóhajtott egyet, megsimította haja selymes hullámain, és fáradtan megszólalt:

- Rendben. Gondolom, meg kell néznem, amit hozott?!

Keating tiszteletteljesen átnyújtotta a rajzot. Francon hátradőlt, és karnyújtásnyi távolságra tartotta a kartonlapot, úgy vizsgálgatta. Becsukta egyik szemét, majd a másikat, ezután még egy hüvelykkel távolabb vitte. Keating alig várta a pillanatot, hogy Francon fejjel lefelé fordítsa a rajzot. De Francon csak tartotta, és ekkor Keating rájött, hogy a másik már rég nem is a rajzra figyel, hanem egyedül az ő kedvéért tanulmányozza. Keating hirtelen lebegést érzett belül, tisztán és nyitottan látta az utat jövője felé.

- Hm... igen - mondta Francon, miközben két finom ujjá hegyével állát dörzsölgette. - Hm... igen...

Keating felé fordult.

- Nem rossz - mondta Francon. - Egyáltalán nem rossz. Talán... egy kicsit... előkelőbb lehetne, tudja, mire gondolok, de... végül is annyira precízen van megrajzolva... Önnek mi a véleménye, Keating?

Keating képzeletében megjelent a négy ablak, mely négy óriási gránitoszlopra tekintett. De ahogy Francon ujjaira pillantott, amint azok a mályvaszínű nyakkendővel játszadoztak, úgy döntött, hogy nem említi meg. Ehelyett így szólt:

- Ha javasolhatok valamit, uram, nekem úgy tűnik, hogy a negyedik és ötödik szint közötti kartusok túl szerények egy ilyen impozáns épülethez. Egy díszített szalagpárkány sokkal megfelelőbb lenne.

- Ez az. Épp ezt akartam mondani. Egy díszített szalagpárkány... De... nézze, akkor az viszont azt jelenti, hogy csökkenne az ablakfelület, nem?

- De igen - mondta Keating, tettetett szerénységbe burkolva a diáktársainál használt tónust. - Az ablakok viszont nem annyira fontosak, mint az épülethomlokzat méltósága.

- Igaza van. A méltóság. Mindenekelőtt méltóságot kell nyújtanunk ügyfeleinknek. Igen, pontosan, egy díszített szalagpárkány... Csakhogy... nézze, én már jóváhagytam az előzetes vázlatterveket, és Stengel ezt annyira precízen készítette el!

- Mr. Stengel örömmel fogja megváltoztatni a tervet az ön tanácsára.

Francon szeme egy pillanatra Keatingébe nézett. Majd lesütötte, és egy kis cérnafoszlányt csippentett fel zakóujjáról.

- Természetesen, persze... - mondta bizonytalanul. - De... gondolja, hogy valóban fontos a szalagpárkány?

- Szerintem - mondta lassan Keating - fontosabb megtenni azokat a változtatásokat, melyeket szükségesnek lát, mint jóváhagyni minden rajzot, melyet Mr. Stengel készít.

Mivel Francon nem mondott semmit, csak nézte őt, szemei rászegeződtek, kezei erőltlenül pihentek, Keating tudta, hogy nagy kockázatot vállalt és győzött. Hirtelen félelemmel gondolt erre a kockázatra, de már győzött.

Csendben nézték egymást az asztal fölött, és mindketten tudták, hogy két olyan ember találkozott, akik értik egymást.

- Díszített szalagpárkány lesz - mondta nyugodt, valódi tekintéllyel Francon. - Hagyja ezt itt, és mondja meg Stengelnek, hogy látni akarom!

Keating megfordult, hogy elmenjen, de Francon megállította. Hangja vidám és meleg volt:

- Ó, Keating, jut eszembe, adhatok egy tanácsot? Csak kettőnk közt legyen szólván, minden támadás nélkül, de egy burgundi színű nyakkendő sokkal jobban menne a szürke munkaköpenyéhez, mint ez a kék, nem gondolja?

- De igen, uram - mondta könnyedén Keating. - Köszönöm. Holnap már azt láthatja rajtam.

Kisért, és finoman becsukta az ajtót.

Vissza, a fogadószoba felé menet, megpillantott egy előkelő, ősz hajú úriembert, aki egy hölgyet kísért az ajtóhoz. A férfi nem viselt kalapot, nyilvánvalóan az irodához tartozott; a hölgyön nercpelerin volt, nyilvánvalóan ügyfél volt.

A férfi nem hajolt földig, nem terített szőnyeget a hölgy elé, nem lengetett legyezőt a feje fölött; csak az ajtót nyitotta ki előtte. De Keatingnek mégis úgy tűnt, mintha a férfi mindezt megtette volna.

A Frink Nemzeti Bank épülete Alsó-Manhattan fölé emelkedett. Hosszú árnyéka úgy mozdult, ahogy a nap járt az égen. Mint egy hatalmas óramutató a koszos bérházak között, az Akváriumtól a Manhattan hídig. Amikor lement a nap, a Hadrianusz-mauzóleum fáklyája lobbant fel helyén, izzó, piros maszatot kenve a több mérföld távolságra is látható ablaküvegekre, azon épületek felső emeletein, melyek elég magasak voltak ahhoz, hogy visszatükrözzék. A Frink Nemzeti Bank épülete a római művészet egész történelmét megmutatta gondosan megválasztott mintáival. Már régóta a város legjobb épületének tartották, mert semmilyen más építmény nem büszkélkedhetett egyetlen olyan klasszikus részlettel, melyet a bank magán ne viselt volna. Oszlopok, háromszögű oromzatok, lábazatok, frízek, tripodok, gladiátorok, vázák és csigavonalak sokaságát kínálta. Ettől aztán azt a benyomást keltette, mintha nem is fehér márványból, hanem tejszínhabból készült volna. Azért mégiscsak fehér márványból volt. Senki sem tudta ezt a tulajdonosokon kívül, akik fizettek érte. Mostanra már csíkos, foltos, leprás színűvé vált, se nem barna, se nem zöld, inkább mindkettő keveréke. A lassú rothadás, a füst, a gáz és a savak beették magukat ebbe a finom kőbe, melyet tiszta levegőre és nyílt vidékre szántak. Az épület azonban nagy siker volt. Akkora, hogy ez volt az utolsó, melyet Guy Francon tervezett; tekintélye megkímélte őt a további fáradozástól.

A Frink Nemzeti Banktól három háztömbnyire keletre állt a Dana Building. Néhány szinttel alacsonyabb volt, és tekintély nélkül ácsorgott. Kemény és egyszerű vonalai voltak, melyek felfedték és kihangsúlyozták a belső acél tartószerkezet harmóniáját, ahogy egy emberi test a csontokét. Nem volt más dísze. Semmi mást nem mutatott, csak saját éles szögeinek pontosságát, síkjainak modelljét, ablakainak hosszú sorát, mely úgy festett, mint egy a tetőtől a járdáig ömlő jégzuhatag. A New York-iak ritkán nézték meg a Dana Buildinget. Néha egy arra járó vidéki látogató váratlanul megpillantotta a holdfényben, megállt és eltöprengett, hogy vajon mely álom szülhette ezt a látomást. De kevés ilyen látogató volt. A Dana Building bérlői azt mondták, hogy a föld semmilyen más épületéért sem cserélnék el; élvezték a fényt, a levegőt, az előcsarnokok és irodák tervrajzának csodálatos logikáját. De ők nem voltak sokan; és egyetlen kiemelkedő személyiség sem kívánt cége telephelyének egy olyan épületet, amely úgy nézett ki, *mint egy raktárház*.

A Dana Buildinget Henry Cameron tervezte.

Az 1880-as években New York építészei a szakma második helyéért versenyeztek egymással. Senki sem pályázott az első helyre. Mert az első hely Henry Cameroné volt. Akkoriban nehezen lehetett megszerezni őt. Két évre előre betelt a várólistája, és maga tervezte az összes épületet, melyek irodáját elhagyták. Ezek mind saját választásai voltak, amiket ő akart. Amikor épített, az ügyfél hallgatott. Minden embertől azt az egy dolgot követelte, melyet ő maga sohasem adott meg senkinek: az engedelmességet. Sikeréveit úgy repülte át, mint egy lövedék, melynek nem lehet előre látni a célját. Az emberek azt mondták róla, hogy örült. Mégis elfogadták, amit adott, akár értették, akár nem, mert az magán viselte a nevet: *Henry Cameron*.

Kezdetben csak kicsit különböztek a megszokottól épületei, annyira nem, hogy ijedelmet keltsenek. Olykor megdöbbenő kísérleteket hajtott végre, de elfogadták, mert ki szállhatott vitába Henry Cameronnal?! De valami egyre csak nőtt benne, minden egyes épülettel, küzdött, alakot öltött, és végül a robbanásig feszült. A robbanás a felhőkarcoló megszületésével történt. Amikor megjelentek ezek, a már

nem a nehézkes kőművesmunkák sorába illő építmények, hanem, mint súlytalan acélnyilak, melyek korlátok nélkül szálltak a magasba, Henry Cameron az elsők közt volt, akik megértették ezt a csodát, és formába is öntötték. Az elsők és azon kevesek közt, akik elfogadták azt az igazságot, hogy egy magas épületnek magasnak kell látszania. Míg a többi építész szitkozódva törte a fejét, hogyan tudna egy húszemeletes háznak régi téglalapota látszatot kölcsönözni, míg az összes létező vízszintes eszközt felhasználta, hogy csaljon a magasságból, hagyományosra zsugorítson, elrejtse a szégyenletes acélt, alacsony, biztonságos és ókori benyomást keltő épületeket tervezzen, Henry Cameron felhőkarcolók terveit készítette, melyek egyenes, függőleges vonalakból álltak, és kérkedtek acéljukkal és magasságukkal. Míg a többség frízeket és lábazatokat rajzolt, Henry Cameron úgy döntött, hogy a felhőkarcolónak nem szabad a görögöket utánoznia. Úgy döntött, hogy egyetlen épület sem utánozhat egyetlen másik épületet sem.

Harminckilenc éves volt akkor, alacsony, zömök és ápolatlan; agyondolgozta magát, alig aludt és evett, ritkán ivott, de akkor állat módjára, ügyfeleit nyomdafestéket nem tűrő neveken szólította, nevetett az utálkozásokon, és szándékosan szította azokat; úgy viselkedett, mint egy várúr és egy rakodómunkás egyszerre. Olyan szenvedéllyel teli feszültségben élt, hogy bárhol jelent is meg, mindenkit megégetett vele, és lehetett tudni, hogy ezt a tüzet már sem mások, sem pedig ő nem bírja sokáig elviselni. 1892-t írtak ekkor.

A Chicagói Kolumbia Világkiállítást 1893-ban tartották.

A kétezer éves Róma a Michigan-tó partjain emelkedett, egy olyan Róma, melyet Franciaország, Spanyolország, Athén és az őket követő stílusok egy-egy darabja egészített ki. Az *Álomváros*. Oszlopok, diadalívek, kék lagúnák, kristály szökőkutak és pattogatott kukorica. A város építészei között azon folyt a versengés, hogy ki tud jobban és minél több régi forrásból lopni. Az új ország szeme elé tárta a régiek által valaha is elkövetett összes szerkezeti bűncselekményt. Búzlott, mint a pestis, és úgy is terjedt.

Jöttek is az emberek, döbbsen bámulták az *Álomvárost*, és magukkal vitték Amerika városaiba annak a magvait, amit láttak. A magokból gazok hajtottak ki; zsindelyezett postaépületek dór oszlopcsarnokkal, téglalapoták vasból készült timpanonnal, padlásszobák tizenkét egymás tetejére pakolt Parthenonból. A gaz terjedt, és minden mást megfojtott!

Henry Cameron visszautasította, hogy a világkiállításon dolgozzon. Nevekkell illette, nyomdafestéket nem tűrő, de szóban azért kimondható nevekkell, kivéve persze hölgyek társaságában. Ki is mondták. Azt is beszélték róla, hogy egyszer egy tintatartót vágott az egyik híres bankár arcába, aki azt kérte tőle, hogy tervezzen neki egy vasútállomást az efeszoszi Diana-templom mintájára. A bankár soha többé nem ment Cameron közelébe. Nem ő volt az egyetlen.

Amikor már épp elérte célját, hosszú, szenvedéssel teli évek után, és végre olyat alkothatott, mely hűen tükrözte azt, amit mindig is keresett, az utolsó akadály útját állta. Egy új ország kísérté kíváncsi figyelemmel útja során, és kezdte elfogadni az új nagyszerűséget munkájában. Ugyanez az ország visszaesett a kétezer évvel ezelőtti klasszicizmus orgiájába, és nem tudott többé helyet adni Cameronnak, haszontalanná vált számára.

Már nem volt szükség épületek tervezésére, elég volt lefényképezni azokat. A legjobb építészek azok voltak, akik a legjobb könyvtárral rendelkeztek. Az imitátorok utánzatokat másoltak. A szentesítéshez ott volt a Kultúra; húsz évszázad bontakozott ki porladó romokban; a nagy világkiállítás; és minden családi albumban az összes európai képeslap.

Henry Cameron semmit sem ajánlott fel ezzel szemben; semmit, csak hitet, mely csupán azért volt benne, mert a sajátja volt. Senkit sem idézett, és semmi nagy horderejű dolgot nem mondott. Csak annyit, hogy az épület célja határozza meg annak formáját; hogy az épület szépségéhez annak szerkezete a kulcs; hogy az építés új módszerei új formákat követelnek; és azt, hogy ő úgy épít, ahogy ő akar, és csakis ettől vezérelve. De az emberek nem voltak képesek figyelni rá, mihelyst Vitruvius, Michelangelo és Sir Christopher Wren került szóba.

Az emberek gyűlölik a szenvedélyt, a nagy szenvedélyt. Henry Cameron elkövetett egy hibát: imádta a munkáját. Ezért harcolt. Ezért veszített.

Azt mondták róla, hogy sohasem vette tudomásul, hogy veszített. Vagy ha mégis, nem mutatta ki. Ahogy fogytak az ügyfelei, még arrogánsabban viselkedett velük. Minél inkább csökkent nevének tekintélye, annál arrogánsabb hangon ejtette ki. Volt egy ügyes üzletvezetője. Egy szelíd, önfeláldozó, sziklaszilárd kis ember, aki Cameron dicsőséges napjaiban csendesen tűrte annak viharos természetét. Ügyfeleket hozott neki; Cameron megsértette, de a kis ember kiengesztelte őket, és azok visszajártak. A kis ember meghalt.

Cameron nem tudta, hogyan kell az emberekkel bánni. Semmit sem számítottak neki, ahogy a saját élete sem számított, sőt semmi sem, csak az épületek. Nem tudott magyarázatokat adni, csak parancsokat. Sohasem szerették. Félték tőle. Most már nem félt tőle senki.

Élhetett. Megélte, hogy megutálja a város utcáit, melyeket egykor újjá akart építeni. Megélte, hogy üres irodájában, az íróasztalánál üljön, mozdulatlanul, tétlenül, várakozva. Megélte, hogy egy jóhiszemű újságcikkben olvashasson *az egykori Henry Cameronról*. Megélte, hogy rákapjon az ivásra, csendben, folyamatosan, rengeteget, napokig, éjszakákon át; és azt is, hogy hallja, amint azok, akik behajszolták ebbe, azt mondják, amikor egy megbízásnál szóba került a neve: – *Cameron? Nem ajánlom. Úgy iszik, mint a kefekötő. Ezért nem kap munkát.* – Megélte, hogy költöznie kelljen egy híres épület három emeletét elfoglaló irodából egy kevésbé gazdag utcába, egyetlen emeletre, majd egy lakosztályba, távolabb a városközponttól. Végül három szobába, melyek egy szellőzőaknára néztek, a Battery park közelében. Azért választotta ezeket a szobákat, mert ha arcát irodája ablakához nyomta, láthatta egy téglafal fölött a Dana Building tetejét.

Howard Roark minden egyes lépcsőfordulónál megállt, és az ablakokon túli Dana Buildinget nézte. Hat emeletet kellett megmászni Henry Cameron irodájáig; a lift elromlott. A lépcsőket évekkel ezelőtt festették piszkoszöldre; a megmaradt kis festék szétmálló foltokban recsegett a cipőtálpak alatt. Roark gyorsan szedte a lépcsőfokokat, mintha megbeszélésre sietne. Hóna alatt egy rajzaival teli dosszié, szeme a Dana Buildingen. Egyszer összeütközött egy lefelé haladó férfival. Az utóbbi időben gyakran történt vele ilyesmi, amikor a város utcáit rőtta, hátravetett fejjel, nem figyelve semmire, csak New York épületeit bámulta.

Cameron előszobájának sötét zugában egy íróasztal állt, rajta egy telefon és egy írógép. Az asztal mögött egy ősz hajú férfi csontváza ült ingujjban, lötyögő nadrágtartóval a vállán. Műszaki leírásokat gépelt feszült figyelemmel, két ujjal és hihetetlen sebességgel. A villanykörte gyenge fénye sárga tócsát vetített hátára, ahol az izzadt ing a lapockájára tapadt.

Amikor Roark belépett, a férfi lassan felemelte fejét és ránézett. Nem szólt semmit, csak várt, öreg szemeiben fásultság, érdektelenség és unalom tükröződött.

- Mr. Cameronhoz jöttem - szólalt meg Roark.

- Igen? - kérdezte minden kihívás, támadás és jelentés nélkül a férfi. - Milyen ügyben?

- Egy állással kapcsolatban.

- Milyen állás?

- Műszaki rajzolás.

A férfi meghökkenve nézett rá. Ez egy olyan kérdés volt, melyet már rég nem hallott. Végül szó nélkül felállt, odacsoszogott a mögötte nyíló ajtóhoz és bement.

Félig nyitva hagyta az ajtót. Roark hallotta, amint vontatottan beszél:

- Mr. Cameron, kint várakozik egy fickó, és azt mondja, munkát keres.

Erre egy erős, tiszta hang felelt, tónusából nem lehetett megállapítani korát:

- A fene a hülye bolondját! Dobja ki... Várjon! Küldje be!

Az öreg visszatért, nyitva tartotta az ajtót, és fejével csendesen intett. Roark belépett, és az ajtó becsukódott mögötte.

Henry Cameron íróasztala mögött ült a hosszú, üres szoba végében. Előredőlt, két alsó karja az asztalon, két keze összekulcsolva maga előtt. Szénfekete hajában és szakállában vastag fehér szálak. Rövid, vastag nyakán az izmok úgy dudorodtak, mint a kötelek. Könyékig feltűrt fehér inget viselt; csupasz karjai kemények, súlyosak és barnák voltak. Széles arcán a hús merev volt, mintha nyomás alatt öregedett volna. Sötét, fiatal, eleven szeme volt.

Roark a küszöbnél állt, így nézték egymást a hosszú szobán keresztül.

Szürke fényben úszott a szoba, és így a rajzasztalon a néhány zöld aktán ülő por olyannak tűnt, mint fényből lerakódott bolyhos kristályok. De az ablakok közti falon Roark megpillantott egy képet. Ez volt az egyetlen kép a szobában. Egy soha meg nem épült felhőkarcoló rajza.

Roark szeme mozdult meg először, a képre nézett. Átsétált az irodán, megállt előtte, és csak állt és nézte. Cameron szeme követte Roarkot, súlyos pillantása mint egy hosszú, vékony, egyik végén szorosan tartott tű, mely egy lassú kört ír le, hegyével Roark testébe fúródva, mozdíthatatlanná téve azt. Cameron a narancsszínű haját nézte, a kezét, mely a test oldalán lógott, a tenyeret, a kissé meghajló ujjakat, melyek nem egy mozdulat közben álltak meg, hanem egy mozdulatot indítottak, mintha valamit kérne vagy meg akarna fogni.

- Nos? - mondta végül Cameron. - Hozzám jött vagy képeket nézegetni?

Roark Cameron felé fordult.

- Mindkettő miatt.

Az asztalhoz lépett. Az emberek mindig elvesztették valóságérzetüket Roark jelenlétében; de Cameron hirtelen azt érezte, hogy még sohasem volt ennyire valós, mint most, ebben a rá néző tekintetnek a tudatosságában.

- Mit akar? - csattant fel Cameron.

- Önnek szeretnék dolgozni - mondta csendesen Roark. A hang azt mondta: - *Önnek szeretnék dolgozni.* A hangsúly pedig azt: - *Önnek fogok dolgozni.*

- Nekem fog dolgozni? - kérdezte Cameron, anélkül, hogy észrevette volna, hogy a ki nem mondott mondatra válaszolt. - Mi a baj? A nagyobb és jobb kollégáknak nem kell?

- Nem jelentkeztem máshová.

- Miért nem? Gondolja, hogy ez a legegyszerűbb hely, ahol kezdhetné? Tudja, hogy ki vagyok én?

- Igen. Ezért vagyok itt.

- Ki küldte?

- Senki.

- Mi az ördögnek választott engem?

- Azt hiszem, ezt ön is tudja.

- Micsoda aljas arcátlanság készítette arra a feltételezésre, hogy fel fogom venni? Azt képzelte, hogy annyira rosszul áll a szénám, hogy bármely jöttmentnek, aki csak megtisztel, szélesre tárom a kapukat? *A vén Cameron, az egykori nagy, az iszákos...* Ugye ezt gondolta? *Az iszákos csődtömeg, aki képtelen rendkívüli lenni!* Ugye erről van szó?... Na gyerünk, mondja ki! Válaszoljon, a fenébe is! Mit bámul? Erről van szó? Halljuk! Tagadja csak le!

- Nem szükséges.

- Hol dolgozott eddig?

- Csak most kezdem a szakmát.

- Mivel foglalkozott?

- Három évet jártam a stantoni műszakira.

- Ó, az uraság túl lusta volt ahhoz, hogy befejezze?

- Kizártak.

- Hát ez nagyszerű! - Cameron rácsapott az asztalra és felnevetett. - Remek! Nem elég jó a stantoni tetűfészeknek, de Henry Cameronnak fog dolgozni! Azt képzelte, hogy ez hely a selejteknak való! Miért rúgták ki? Ital? Nők? Vagy mi?

- Ezek miatt - felelte Roark és átnyújtotta rajzait.

Cameron megnézte az elsőt, majd a következőt, és mindegyiket egymás után az utolsóig. Roark hallotta a papír zizegését, ahogy a férfi az egyik lapot a másik mögé csúsztatta. Ezután Cameron felemelte a fejét.

- Üljön le!

Roark engedelmeskedett. Cameron Roarkot bámulta, miközben vastag ujjával a rajzhalmazon dobolt.

- Szóval azt hiszi, hogy jók ezek? - kezdte Cameron. - Nos elmondhatatlanul szörnyűek és gyalázatosak. Nézze! - az egyik rajzot Roark elé lökte. - Nézze meg ezt! Mi az istent akart itt kifejezni? Mi ütött magába, amikor ezt a tervet rajzolta? Csak azt akarta, hogy csinos legyen, mert valamit mindenképpen össze kellett dobni? Mit gondol, ki maga? Guy Francon? Az isten szerelmére!... Nézze csak meg ezt az épületet, maga ostoba! Jön egy ilyen ötlete, de nem tudja, hogy mit kezdjen vele! Véletlenül rábukkan egy nagyszerű dologra, és erre tönkreteszi! Tudja maga, mennyit kell még tanulnia?

- Igen. Ezért vagyok itt.

- És nézze meg ezt is! Bárcsak a maga korában én ilyet csináltam volna! De miért kellett így összezsapnia? Tudja, hogy én mit tennék ezzel? A pokolba a lépcsőivel, a pokolba a kazánszobájával! Amikor az alapokat lerakja...

Még sokáig folytatta dühöngve. Káromkodott. Egyetlen vázlattal sem volt elégedett. De Roarknak feltűnt, hogy úgy beszél, mintha építés alatt álló épületekről lenne szó.

Hirtelen elhallgatott, félretolta a rajzokat, és rájuk tette az öklét.

- Mikor határozta el, hogy építész lesz? - kérdezte.

- Amikor tízéves voltam.

- Az ember még nem tudja olyan korán, hogy mit akar, sőt lehet, hogy sohasem tudja meg. Maga hazudik.

- Valóban?

- Ne bámuljon így rám! Nem tudna valami mást nézni? Miért döntött úgy, hogy építész lesz?

- Akkor még nem tudtam. De azért, mert sohasem hittem istenben.

- Ugyan már, ne beszéljen badarságokat!

- Azért, mert imádom ezt a földet. Ezt az egy dolgot szeretem, és mert nem tetszenek a formák ezen a földön. Meg akarom változtatni őket.

- Kinek?

- Magamnak.

- Hány éves?

- Huszonkettő.

- Hol hallotta mindezt?

- Sehol.

- Az ember nem beszél így huszonkét évesen. Maga nem normális.

- Valószínűleg.

- Nem dicséretnek szántam.

- Én sem.

- Van családja?

- Nincs.

- Dolgozott tanulás mellett?

- Igen.

- Hol?

- Az építőiparban.

- Mennyi pénze maradt?

- Tizenhét dollár és harminc cent.

- Mikor jött New Yorkba?

- Tegnap.

Cameron az ökle alatti fehér papírlapokra nézett.

- Az isten verje meg magát! - mondta halkan.

- Az isten verje meg magát! - üvöltötte Cameron hirtelen, és előredőlt. - Nem kértem, hogy idejöjjön! Nincs szükségem rajzolókra! Nincs itt mit rajzolni! Még ahhoz sincs elég munkám, hogy én és az embereim ne kerüljünk a *Bowery Mission*be! Nem kell egy örült álmodozó, hogy itt éhezzen nekem! Nem kell a felelősség! Nem kértem! Már nem hittem, hogy lesz ilyen. Elegem van. Már évekket ezelőtt elegendő volt, kiszálltam. Tökéletesen kibékültem a nyáladzó tökfekkel itt, akiknek semmijük

sem volt és nem is lesz, tehát mindegy, hogy mi lesz belőlük. Ennyit akarok. Miért kellett idejönnie? Ön arra készül, hogy tönkretegye magát, ugye tudja? És én segítek önnek ebben. Nem akarom látni magát. Nem tetszik nekem. Nem tetszik az arca. Maga úgy néz ki, mint egy kiállhatatlan egoista. Maga arcátlan. Túl biztos magában. Húsz évvel ezelőtt arcul vágtam volna, a legnagyobb élvezettel. Holnap pontban kilenckor kezdi a munkát.

- Rendben – mondta Roark, és felemelkedett.

- Heti tizenöt dollár. Ennyit tudok fizetni magának.

- Rendben.

- Maga egy ostoba barom. Valaki máshoz kellett volna mennie. Megölöm, ha valaki máshoz megy. Hogy hívják?

- Howard Roark.

- Ha késik, kirúgom.

- Rendben.

Roark a rajzokért nyújtotta a kezét.

- Hagyja itt ezeket! – bömbölte Cameron. – És most kifelé!

IV

Toohey – mondta Guy Francon -, Ellsworth Toohey. Igazán kedves tőle, nem gondolja? Olvassa el, Peter!

Kedélyesen áthajolt az asztalon, és Keatingnek nyújtotta a *New Frontiers* augusztusi számát. A *New Frontiers* fehér címlapján egy fekete embléma volt látható. Az embléma egy palettából, egy lantból, egy kalapácsból, egy csavarhúzóból és egy felkelő napból állt. A folyóirat harmincezer példányszámban fogyott, és követői úgy jellemezték magukat, mint az ország intellektuális élcsapata. Nem volt senki, aki ezt kétségbe vonta volna. Keating a következőket olvasta Ellsworth M. Toohey *Márvány és vakolat* című cikkéből:

...És most vessünk egy pillantást a metropolis városképének egy másik említésre méltó létesítményére. Az értő szemek figyelmébe ajánljuk a Francon & Heyer új Melton Buildingjét. Fehérlő nyugalomban áll, mint ékes tanúja a klasszikus tisztaság és a józan ész győzelmének. Egy halhatatlan hagyomány fegyelme egyesítő szerepet tölt be e szerkezet kialakításában, melynek szépsége egyszerűen és világosan megérinti minden ember szívét. Nem található benne a különös exhibicionizmus, sem természetellenes erőlködés az újírtásra, sem a féktelen egotizmus orgiája. Guy Francon, a tervező, tudta, hogyan vesse alá magát a kötelező szabályoknak, melyekről a vele dolgozó rajzoló generációi bebizonyították, hogy megszeghetetlenek. Ugyanakkor azt is tudta, hogyan jelenítse meg saját kreatív eredetiségét, nem a klasszikus dogma ellenére, hanem pontosan amiatt, elfogadva azt az igaz művész alázatosságával. Zárójelben talán érdemes megemlíteni, hogy a dogmatikus fegyelem az egyetlen dolog, amely lehetővé teszi a valódi eredetiség kibontakozását...

Ennél is fontosabb azonban, egy ilyen épület megszületésének szimbolikus jelentősége nagyszerű városunkban. A déli homlokzat előtt állva, az emberbe belehasít a felismerés, hogy a harmadiktól a tizenhetedik szintig szándékolt és tetszetős egyformasággal ismétlődő szalagpárkányok, ezek a hosszú, egyenes, vízszintes vonalak a mérséklő és kiegyenlítő elvet szolgálják, az egyenlőség vonalai. A toronymagasságú szerkezetet a megfigyelő szerény szintjére hozzák. A földnek, az embereknek, a nagy tömegeknek a vonalai. Mintha azt üzennék nekünk, hogy senki sem emelkedhet túl magasra, az átlagember szintje szabta korlátok fölé, mindenkit féken tartanak és ellenőriznek az emberi testvériség szalagpárkányai, még ezt a büszke, nagy építményt is...

Még folytatódott. Keating elolvasta az egészet, majd felemelte fejét. – Ejha! – mondta lenyűgözve.

Francon boldogan elmosolyodott.

– Elég jó, mi? És nem akárkitől, hanem Tooheytől. Nem sokan hallhatták a nevét, de még fogják, jegyezze meg szavaim, még fogják hallani a nevét. Felismerem a jeleket... Szóval nem gondolja, hogy olyan rossz vagyok? Egyébként olyan a nyelve, mint a jégcsákány, amikor ahhoz van kedve, hogy azt használja. Látnia kéne, Keating, hogy általában mit ír másokról. Ismeri Durkin legújabb egérfogóját? Nos voltam egy összejövetelen, ahol Toohey azt mondta – Francon kajánul felnevetett -, szóval azt mondta: – *Ha Mr. Durkin annak a tévedésnek az áldozata, hogy építésznek tartja magát, valaki megemlíthetné neki a szakképzett vízszerelők munkaerőhiánya által nyújtotta hatalmas lehetőségeket.* – Képzelve, ezt mondta, nyilvánosság előtt!

- Kíváncsi vagyok - mondta Keating, szomorkásan sóvárogva -, mit fog *rólam* mondani, amikor eljön az ideje.

- Mi az ördögöt ért a szimbolikus jelentőség vagy micsoda, és az emberi testvériség szalagpárkányai alatt?... Nos végül is, ha emiatt dicsér minket, el kellene gondolkodnunk rajta!

- A kritikus munkája, hogy értelmezze a művészt, Mr. Francon, még a művész számára is. Mr. Toohey csupán kimondta a rejtett jelentőséget, mely az ön tudatalattijában volt.

- Ó! - mondta Francon, bizonytalanul. - Ó, valóban úgy gondolja? - tette hozzá felragyogva. - Igen, lehetséges... Igen, nagyon is lehetséges... Maga okos fiú, Peter.

- Köszönöm, Mr. Francon - Keating megmozdult, hogy felálljon.

- Várjon! Ne menjen! Még egy cigaretta, és azután mindketten folytathatjuk a robotot.

Francon mosolyogva olvasta újra a cikket. Keating még nem látta őt ilyen boldognak; se rajz, se elvégzett munka nem tette ennyire boldoggá, mint ezek a szavak, egy másik embertől, egy nyomtatott lapon, nyitva más olvasó szemeknek.

Keating kényelmesen üldögélt egy széken. A cégnél eltöltött hónap jól alakult. Nem mondott, nem tett semmit, mégis az irodában elterjedt az az érzés, hogy Guy Francon ezt a fiút szeretné látni, ha bármikor valakit is küldeni kell hozzá. Alig telt el nap a nélkül a kellemes közjáték nélkül, hogy ne ült volna Francon asztala előtt, tiszteletteljes, egyre növekvő meghittségben, hallgatva Francon sóhajait arról, mennyire szükséges olyan emberek társaságában lenni, akik értik őt.

Keating rajzolóársaitól mindent megtudott Guy Franconról. Megtudta, hogy nyugodt mértékletességről és kifinomult ízlésről árulkodnak étkezési szokásai, és hogy büszkén kérkedett ingyencségeivel. Azt is megtudta, hogy kitüntetéssel diplomázott az École des Beaux-Artson; hogy egy egész vagyon pénzt vett feleségül, de házassága nem tartozott a boldog házasságok közé; hogy zokniját aprólékos gondnal választotta, hogy passzoljon zsebkendőjéhez, de nyakkendőjéhez soha; hogy különösen szívesen tervezett épületeket szürkegránitból; hogy egy connecticuti szürkegránitbánya tulajdonosa, mely egy jól működő üzleti vállalkozásnak bizonyult; hogy egy szilvaszínű, XV. Lajos korabeli stílusú agglegény lakosztályt tartott fenn magának; hogy régóta jó hírnévnek örvendő családból származó felesége meghalt, minden vagyonát egyetlen lányukra hagyva, aki most tizenkilenc éves, és főiskolai éveit tölti, távol otthonától.

Ezek a legutolsó tények felettébb érdekelték Keatinget. Egyszer puhatolózva szóba is hozta Franconnak lánya kérdését. - Ó, igen... - mondta soványan. - Igen, valóban... - Így Keating abba is hagyta a dolog további bolygatását, egy időre, legalábbis; Francon arckifejezése elárulta, hogy a lánya gondolata fájdalmasan terhes volt számára valami miatt, amit Keating nem tudott.

Keating megismerte Lucius N. Heyert, Francon partnerét, aki három hét alatt kétszer tett látogatást az irodában, de Keating még nem tudta kideríteni, mit tesz a cégért. Heyer nem volt vérzékeny, de olyannak tűnt, mint aki mégis ebben szenvedne. Egy letűnt arisztokrata volt, hosszú, vékony nyakkal, fakó, kocsányon lógó szemmel és a visszataszítóan nyájas modorral. Egy ősi család utolsó sarja volt, és azt gyanították róla, hogy Francon társadalmi kapcsolatai miatt vette be társnak. Az emberek sajnálták szegény drága Luciust, csodálták azt az erőfeszítést, amit

szakmai karrierjébe fektet, és úgy gondolták, kedves lenne tőlük, ha vele építtetnék otthonukat. Francon megépítette azokat, és semmi egyéb szolgálatot nem várt Luciustól. Ezzel mindenki elégedett volt. Rajzolóársai imádták Peter Keatinget. Mintha már hosszú ideje ismerték volna; mindig tudta, hogyan váljon egy hely részévé, amint megjelenik; puhává és fényessé vált, mint a megtöltődésre vágyó szivacs, ellenállás nélkül, a hely levegőjével és hangulatával átjárva. Meleg mosolya, vidám hangja, könnyed vállrándítása arról tanúskodott, hogy semmi sem nyomta súlyosan a lelkét, így őt nem lehet semmiért sem okolni, felelősségre vonni vagy vádolni.

Ahogy most itt ült, és nézte, ahogy Francont az újságot olvassa, főnöke felemelte fejét, és rápillantott. Francon két szemet látott, melyek végtelen egyetértéssel tekintettek rá – valamint a megvetés két fényes kis pontját Keating szája szegletében, a nevetés két zenei hangjegyét, melyek egy pillanattal előbb tűnnek fel előttünk, mint ahogy meghalljuk őket. Franconban a nyugalom egy hatalmas hulláma terjedt szét. A nyugalom a megvetésből fakadt. Az egyetértés ezzel a bölcs félmosollyal keveredve az ő nagyszerűségét szavatoalta, melyet ki sem kell érdemelnie; a vak csodálat törékeny lett volna; a kiérdemelt csodálat felelősséget jelentett volna; de ez a ki nem érdemelt csodálat becses volt számára.

– Amikor elmegy, Peter, adja ezt oda Miss Jeffersnek, hogy tegye be az albumomba.

A lépcsőn lefelé Keating a magasba lendítette a lapot, majd ügyesen elkapta, ajkaival füttyörészés látszatát keltve, de hangtalanul.

A rajzszobában Tim Davist találta, legjobb barátját, aki éppen csüggedten görnyedt egy rajz fölé. Tim Davis volt a magas szőke fiú a másik asztalnál, akit Keating már réges-rég észrevett, mert tudta, minden nyilvánvaló bizonyíték nélkül, de bizonyossággal – mivel Keating mindig megérezte az ilyeneket –, hogy ez a rajzoló az iroda kedvence. Keating elérte, hogy amilyen gyakran csak lehet, bedolgozhasson azokba a tervekbe, melyeken Davis dolgozott. Hamarosan együtt jártak ebédelni, és Keating visszafojtott lélegzettel hallgatta Davis áradozását egy bizonyos Elaine Duffy iránt érzett szerelméről, s melyből egyetlen szóra sem emlékezett azután.

Davist most fekete ködben találta, szájában mérgesen egy cigarettát és egy ceruzát rágsált egyszerre. Keatingnek nem is kellett kérdezősködni. Csak barátságos arccal áthajolt Davis válla fölött. Davis kiköpte a cigarettát és kitört. Éppen most közölték vele, hogy túlóráznia kell ma este, már harmadszor ezen a héten.

– Sokáig bent kell lennem, isten tudja meddig! Be kell fejeznem ezt a szart ma este! – és rávágott az előtte szétterülő lapokra. – Nézd meg ezt! Órák és órák és órák mire a végére jutok! Mit tegyek?

– Nos ez amiatt van, hogy te vagy itt a legjobb, Tim, és szükségük van rád.

– A pokolba az egészszel! Elaine-nel van randevúom ma este! Hogy fogom lemondani? Már harmadszor! Nem fog hinni nekem! Ezt mondta legutoljára! Elég volt! Megyek és megmondom Guy őfelségének, hova teheti a terveit és ezt az állást. Végeztem!

– Várj! – mondta Keating, és közelebb hajolt hozzá. – Várj! Másképp is lehet! Befejezem neked ezeket.

– Micsoda?

- Itt maradok én, és megcsinálom. Ne félj! Senki sem fogja észrevenni a különbséget.

- Pete! Megtennéd?

- Hát persze. Nincs semmi dolgom ma este. Te csak maradj addig, amíg mindannyian el nem mennek, és utána lépj le!

- Ó, de jó, Pete! - sóhajtott fel Davis megkísértve. - De figyelj, ha ez kiderül, akkor engem kirúgnak! Te túl új vagy ehhez a fajta munkához.

- Nem fogják megtudni.

- Nem veszíthetem el a munkámat, Pete. Tudod, hogy nem. Elaine és én hamarosan összeházasodunk. Ha bármi történik...

- Semmi sem fog történni.

Nem sokkal hat után Davis titokban elhagyta a kiürült szobát, Keatinggel az asztalánál.

A magányos zöld lámpa alatt Keating lehajolt, és megpillantotta a hatalmas kiterjedésű három szobát, melyek különösen csendesek voltak a nap rohanása után, és akkor azt érezte, hogy ezek az övéi, hogy egyszer majd az övéi lesznek, annyira biztosan, mint ahogy a ceruza mozgott a kezében.

Fél tíz volt, mire befejezte a terveket, gondos halomba rendezte őket Davis asztalán, és elhagyta az irodát. Nyugodt, jelentéktelen érzéssel sétált az utcán, mint egy jó étkezés után. Ekkor hirtelen belehasított a felismerés, mennyire magányos. Valakivel meg kellett osztania ezt ma este. Senkije sem volt. Most először azt kívánta, hogy bárcsak az anyja New Yorkban volna. De ő Stantonban maradt, arra a napra várva, amikor a fia képes lesz érte küldeni. Sehova se tudott menni ma este, kivéve a kis tisztes családi panziót a West Twenty-Eighth utcában, ahol három lépcsőfordulót megmászva tiszta, kis levegőtlen szobájába jutott. Találkozott emberekkel New Yorkban, sok emberrel, sok lánnyal, egyikükre emlékezett is, hogy kellemes estét töltöttek együtt, bár a vezetékneve már nem jutott eszébe; most nem vágyott rájuk. Ekkor Catherine Halseyre gondolt.

A diplomakiosztó estéjén táviratozott Catherine-nek, de azóta megfélemedezett róla. Most látni akarta; a vágy hevesen és sürgetően tört fel attól a pillanattól fogva, amint a lány neve először felötlött emlékezetében. Felugrott egy buszra, mely Greenwich Village-be tartott. Jó pár mérföldes utazás várt rá. A felső szint üres volt. Keating leült az első ülésre egyedül. Szidta a közlekedési lámpákat, amikor pirosra váltottak. Mindig ez történt vele, amikor Catherine-ről volt szó; halványan azon töprengett, mi kerítette hatalmába ilyenkor.

Egy éve találkoztak Bostonban, ahol Catherine özvegy anyjával élt. Keating elsőre jelentéktelennek és unalmasnak találta Catherine-t, csak a lány szép mosolyában volt valami, de semmi egyéb oka nem volt rá, hogy újra találkozzon vele. Következő este felhívta Catherine-t. A számtalan lány közül, akiket diákévei alatt ismert meg, Catherine volt az egyetlen, akivel egy-két csókon kívül sohasem ment messzebbre. Bármelyik lányt megkaphatta, és ezt tudta is; azt is tudta, hogy Catherine-t is megkaphatja; akarta Catherine-t; a lány szerette őt, és be is vallotta, egyszerűen, nyíltan, félelem és félenkség nélkül, semmit sem kért, semmit sem várt tőle; és ő ezt valahogy sohasem használta ki. Büszkeség töltötte el azoktól a lányoktól, akiknek akkoriban udvarolgatott, a legszebb lányok, a legnépszerűbb

lányok, a legcsinosabbak, és élvezte, hogy iskolatársai irigységgel néznek rá. Szégyellte Catherine nemtörődöm slamposágát, és azt, hogy egy fiú se nézne rá másodszor. De sosem volt még annyira boldog, mint amikor elvitte a lányt a diáklklub báljaira. Voltak elsőprő szerelmei, amikor arra esküdött, hogy nem tudna enélkül vagy anélkül a lány nélkül élni; akkor hetekig megfedekezett Catherine-ről, ő pedig nem zaklatta. Mindig visszatért hozzá, hirtelen, megmagyarázhatatlanul, mint ma este.

Anyja, egy szelíd kis iskolai tanár, a múlt télen halt meg. Catherine New Yorkba költözött nagybátyjához. Keating a lány egyes leveleire azonnal válaszolt, másokra csak hónapokkal később. A lány mindig azonnal válaszolt, és sohasem írt Keating hosszú hallgatásai alatt, csak türelmesen várt. Amikor a lányra gondolt, Keating azt érezte, hogy semmi sem pótolhatja őt. Majd itt, New Yorkban, busz- és telefonközeiben, újra megfedekezett róla egy hónapig.

Sohasem jutott eszébe, ahogy most sem, hogy be kellene jelentenie látogatását. Nem töprengett azon, hogy otthon találja-e vagy sem. Mindig így jött vissza, és a lány mindig ott volt. Ma este is otthon volt.

Egy kopott, hivalkodó, barna homokkőből épült ház legfelső emeletén nyitott ajtót Catherine. – Szia, Peter – mondta, mintha tegnap találkoztak volna utoljára.

A lány ott állt előtte, túl alacsony, túl sovány volt ruháihoz. A rövid, fekete szoknya elállt vékony derekának övétől; a fiús inggallér lazán lógott rajta, az egyik oldalra eltolódva, így kilátszott egy kis dudor vékony kulcscsontjából; az ingujj rálógott törékeny kezére. A lány ránézett, fejét oldalra döntötte; gesztenyebarna haja hanyagul összegyűlt nyaka hátsó részénél, olyan volt, mint egy bubifrizura, könnyed és bodros, egy alakatlan fényudvar arca körül. Szeme szürke, tágra nyitott, rövidlátó; szája mosolygott, lassan, finoman, gyengéden, elbűvölően, ajka ragyogott.

– Szervusz, Katie! – szólalt meg Keating.

Békesség érintette meg. Úgy érezte, hogy nincs mitől félnie ebben a házban vagy bárhol máshol. Felkészült a magyarázkodásra, hogy mennyire el volt foglalva New Yorkban; de a magyarázatok most nem tűntek fontosnak.

– Add ide a kalapod – mondta a lány. – Vigyázz azzal a székkal, nem valami stabil, vannak jobb székeink a nappaliban, gyere be!

A nappalit szerénynek találta, de valahogy mégis előkelőnek tűnt, és meglepő ízlésséggel volt berendezve. Keating a könyvekre pillantott; olcsó polcok emelkedtek a mennyezetig megpakolva értékes kötetekkel; az éppen használt kötetek nemtörődöm halomban gyűltek egymásra. Egy rendes, kopott íróasztal fölött Rembrandt-karc lógott, foltosan és sárgán, talán valami ócskásnál akadhatott meg egy műértő szeme rajta, aki sohasem vált meg tőle, bár a karc ára nyilvánvalóan jól jött volna neki. Keating eltűnődött, vajon mivel foglalkozhat a lány nagybátyja; de nem kérdezte meg.

Állt, és bizonytalanul méregette a szobát, érezte a lány jelenlétét maga mögött, élvezte azt a bizonyosságot, melyben olyan ritkán volt része. Megfordult, karjaiba vette a lányt, és megcsókolta; a lány ajkai lágyan és hevesen érintették az övéit; de nem ijedségből vagy izgalomból, a lány túl boldog volt ahhoz, hogy elfogadja ezt, hacsak úgy nem, hogy természetes.

- Istenem, mennyire hiányoztál! - mondta Keating, és tudta, hogy ez igaz, mindennap amióta csak utoljára látta, és legfőképpen talán azokon a napokon, amikor egyáltalán nem gondolt rá.

- Nem sokat változtál - mondta a lány. - Egy kicsit soványabbnak tűnsz. Jól áll neked. Nagyon vonzó leszel ötvenéves korodra, Peter.

- Ez nem nagyon hízelgő - következőleg.

- Miért nem? Ó, azt hiszed, hogy most nem tartalak vonzónak? De hiszen az vagy!

- Nem kellene ezt ilyen nyíltan kimondanod nekem.

- Miért nem? Tudod, hogy az vagy. De azon gondolkoztam, hogy fogsz majd kinézni ötvenéves korodban. Ősz halántékod lesz, és szürke öltönyt fogsz viselni - láttam egyet a kirakatban a múlt héten, és arra gondoltam, hogy majd a tiéd is olyan lesz - és nagyon nagy építész lesz belőled.

- Tényleg úgy gondolod?

- Hát persze! - A lány nem hízelgett neki. Sőt még csak nem is gondolt arra, hogy hízelgésnek is hangozhat. Csak egy biztos tényről közölt, hangsúlyozás nélkül.

Keating várta az elkerülhetetlen kérdéseket. Ehelyett hirtelen a régi együtt töltött stantoni napokról kezdtek beszélgetni, és Keating nevetett, ölében a lánnyal, kinek vékony vállai Keating karjának ívében pihentek, szemei melegen, elégedetten csillogtak. Keating a régi fürdőruháikról beszélt, a futó szemekről Catherine harisnyáin, a kedvenc fagyizójukról Stantonban, ahol olyan sok nyári estét töltöttek együtt - egy halvány gondolat jelent meg ekkor, hogy ennek semmi értelme; sokkal fontosabb dolgokról akart beszélni és kérdezni; az emberek nem így szoktak beszélgetni, amikor hónapokig nem látták egymást. De Catherine-nek mindez természetesnek tűnt; nem vett arról tudomást, hogy elváltak.

Végül Keating kezdte:

- Megkaptad a táviratom?

- Ó, igen. Köszönöm.

- Nem akarod tudni, hogyan boldogulok a városban?

- Dehogynem. Hogyan boldogulsz a városban?

- Ide figyelj! Látom, nem érdekel túlságosan!

- Ó, de igen! Mindent tudni akarok rólad.

- Miért nem kérdezel?

- Majd elmondod, amikor akarod.

- Nem sokat számít neked, ugye?

- Micsoda?

- Amivel foglalkozom.

- Ó..., de igen, Peter. Nem, nem igazán.

- Ez kedves tőled!

- Hiszen, tudod, hogy nem igazán az számít nekem, amit csinálsz. Hanem te.

- Én? Ezt hogy érted?

- Csak az, hogy vagy. Itt a városban, vagy valahol a világban. Nem tudom. Csak ennyi.

- Tudod, hogy bolond vagy, Katie. A módszered valami szörnyű.

- A micsodám?

- A módszered. Nem mondhatod meg egy férfinak ennyire szemérmetlenül, hogy valósággal megőrülsz érte.

- De ha így van!

- De akkor se mondhatod! A férfiak nem fognak foglalkozni veled.

- De én nem akarom, hogy a férfiak foglalkozzanak velem.

- Azt azért csak akarod, hogy én igen, vagy nem?

- De te foglalkozol is velem, vagy nem?

- De igen - mondta Keating, és szorosabban átkarolta a lányt. - Túlágosan is. Én még nálad is nagyobb bolond vagyok.

- Nos akkor minden a legnagyobb rendben - mondta Catherine, ujjai Keating hajában -, nem igaz?

- Mindig minden a legnagyobb rendben volt, ez a legfurcsább az egészben... De figyelj csak! El akarom mondani neked, hogy mi történt velem, mert nagyon fontos.

- Tényleg nagyon érdekel, Peter.

- Nos, tudod, hogy a Francon & Heyernél dolgozom, és... Ó, te jó ég, te még azt sem tudod, hogy ez mit jelent!

- De igen. Utánuk néztem a *Ki kicsoda az építészetben*. Néhány nagyon szép dolgot írtak róluk. Megkérdeztem a Nagybácsit is. Ő azt mondta, hogy a csúcson vannak.

- Meghiszem azt! Francon - a legnagyobb építész New Yorkban, az egész országban, talán az egész világon. Tizenhét felhőkarcolót épített, nyolc katedrális, hat vasútállomást és isten tudja még mit... Mindemellett, tudod, egy vén bolond, és egy fontoskodó szélhámos, aki mindenhová megkeni az útját és...

Abbahagyta, nyitott szájjal nézte a lányt. Nem volt szándékában ilyeneket mondani. Még sosem engedte meg magának ezelőtt, hogy ezt gondolja.

Catherine derűs nyugalommal nézett vissza rá.

- Igen? - kérdezte - És...?

- Hát... és... - dadogta, és tudta, hogy nem tud másként beszélni, a lánynak nem - és ez az, amit igazán gondolok róla. És egyáltalán nincs bennem iránta tisztelet. És boldog vagyok, hogy neki dolgozhatok. Érted?

- Igen - mondta Catherine csendesen. - Ambiciózus vagy, Peter.

- Nem vetsz meg ezért?

- Nem. Ezt akartad.

- Igen, ezt akartam. Valójában nem annyira rossz, mint amilyennek látszik. Egy óriási cég a legjobb a városban. Tényleg jól dolgozom, és Francon nagyon elégedett velem. Jól boldogulok. Szerintem bármelyik munkát megkaphatnám a cégnél, végül is... Például vegyük csak a ma estét, átvettem egy férfi munkáját, és ő még nem tudja, hogy nemsokára feleslegessé fog válni, mert... Katie! Mit nem mondok?

- Nincs semmi baj, kedvesem. Értem.

- Ha értenéd, olyan szavakkal illetnél, amiket megérdemlek, és megpróbálnál rávenni, hogy hagyjam abba.

- Nem, Peter. Nem akarlak megváltoztatni. Szeretlek, Peter.

- Isten óvjon téged, Katie!

- Tudom.

- Tudod? És csak így mondod? Mintha azt mondanád: - Jó napot! Szép esténk van!

- Miért ne? Miért aggódjak? Szeretlek.

- Ne, ne aggódj! Sohase aggódj!... Katie... Nem fogok soha senki mást sem szeretni...

- Ezt is tudom.

Keating szorongva húzta egész közel magához a lányt, mintha attól félne, hogy a lány súlytalan kis teste egyszer csak eltűnik. Nem értette, hogy miért vall be olyan dolgokat a lány jelenlétében, melyeket még magának sem mer. Nem értette, hogy miért halványult el az a győzelem, amit meg akart osztani. De nem számított. Különös volt ez a szabadságérzet – a lány jelenléte mindig feloldott benne egy nyomást, melyet megnevezni nem tudott – egyedül volt – önmaga volt. Csak az volt fontos most, hogy a lány durva pamutblúza az ő csuklójához ér. Csak ez az érzés számított.

Majd a lány New York-i élete felől kérdezősködött, és Catherine boldogan mesélt a nagybátyjáról.

- Ő egy csodálatos ember, Peter. Igazán csodálatos. Elég szegény, de magához vett, és annyira kedvesen fogadott, átadta a dolgozószobáját, hogy lehessen egy saját szobám. Ezért most itt kell dolgoznia, a nappaliban. Meg kell ismerned őt, Peter! Most elutazott, egy előadókörútra, de ha visszajön, találkoznotok kell.

- Persze, nagyon szeretném.

- Képzeld el, hogy el akartam kezdeni dolgozni és önállósodni, de ő nem engedi.

- *Drága gyermekem* – mondta -, *nem tizenhét évesen. Ugye nem akarod, hogy szégyenkezzem magam miatt? Nem vagyok híve a gyermekmunkának.* – Elég mulatságos elképzelés, nem gondolod? És tele van még ehhez hasonló elképzelésekkel – nem értem mindet, de nagyszerű embernek tartják. Szóval, azt a látszatot keltette, mintha én tennék neki szívességet azzal, hogy hagyom, hogy eltartson, és ez nagyon rendes tőle.

- Mit csinálsz egész nap?

- Most nem sokat. Könyveket olvasok. Az építészetről. A Nagybácsinak tömérdek építészetről szóló könyve van. De amikor itt van, én gépelem az előadásait. Egyáltalán nem hiszem, hogy ez tetszik neki, jobban szeretné a régi gépíróját, de én imádom csinálni, és így megengedi. Ráadásul megkapom a gépírója fizetését. Nem akartam elfogadni, de ő ragaszkodott hozzá.

- Mi a foglalkozása?

- Ó, annyi minden, nem tudom, nem lehet nyomon követni. Először is művészettörténetet tanít, valamilyen professzor.

- Apropos, mikor mész főiskolára?

- Ó... hát... hát, tudod, nem hiszem, hogy a Nagybácsi helyeselné az ötletet. Elmondtam neki, hogy mennyit tervezgettem mindig, hogy majd főiskolára megyek, és végigjárom a saját utamat, de úgy gondolja, hogy nem nekem való. Nem mond sokat, csak annyit: – *Isten az elefántot kemény munkára teremtette, a szúnyogot repülésre, és rendszerint nem tanácsos kísérletezni a természet törvényeivel; azonban ha ki akarod próbálni, drága gyermekem...* Igazából nem ellenzi, tőlem függ, csak...

- Hát ne hagyd, hogy az utadba álljon!

- Ó, nem akarna ő az utamba állni! Inkább arról van szó, hogy gondolkoztam, és igazán sosem voltam valami nagy fej az iskolában, és, kedvesem, matematikából pedig egyenesen pocsék vagyok, szóval, nem is tudom... Végül is nem kell sietni, rengeteg időm van dönteni.

- Figyelj, Katie! Nem tetszik ez nekem. Mindig szeretnél volna főiskolára menni. Ha ez a te nagybátyád...

- Nem szabadna így beszélned. Nem ismered őt. Ő a legbámulatosabb ember. Még nem találkoztam hozzá hasonlóval. Annyira jószágos, annyira megértő. Annyira jópofa, mindig viccel, és olyan jó a humora, amiről azt gondoltad, hogy komoly, a jelenlétében elveszti jelentőségét, ennek ellenére mégis egy nagyon komoly ember. Tudod, órákat beszél hozzám, sose fárad el, és nem unja a butaságomat, mesél a sztrájkokról, a nyomornegyedek helyzetéről, a munkásnyúzó üzemek szerencsétlen áldozatairól, mindig másokról, egy szót sem magáról. Az egyik barátja azt mondta nekem, hogy a Nagybácsi nagyon gazdag ember lehetne, ha akarna, hisz annyira okos, de ő nem akar, mert nem érdekli a pénz.

- Ez nem emberi.

- Csak várd meg, amíg találkoztok. Ó, már ő is meg akar ismerni téged. Beszéltem neki rólad. Úgy hív téged: *a fejes vonalzó*s Rómeó.

- Ó valóban?

- De ezt te nem érted. Ő kedvesen gondolja. Így szokott fogalmazni a dolgokról. Sok közös témátok lesz. Lehet, hogy tud neked segíteni. Az építészethez is ért valamit. Szeretni fogod Ellsworth bácsit.

- *Kit?* - kérdezte Keating.

- A nagybátyámat.

- Mondd - kérte Keating fátyolos hangon -, hogy hívják a nagybátyádat?

- Ellsworth Toohey. Miért?

Keating kezei ernyedten zuhantak alá. Ült és bámult a lányra.

- Mi a baj, Peter?

Nyelt egyet. A lány észrevette ádámcsutkája rándulását. Majd Keating kemény hangon megszólalt:

- Ide hallgass, Katie! Nem akarok találkozni a nagybátyáddal.

- De miért?

- Nem akarok találkozni vele. Nem rajtad keresztül... Tudod, Katie, te nem ismeresz engem. Olyan típus vagyok, aki használja az embereket. Téged nem akarlak használni. Soha. Ne hagyd! Téged nem!

- Engem, használni? Hogyan? Mi a baj? Miért?

- A helyzet a következő: A fél kezemet odaadnám, csak hogy megismerjem Ellsworth Tooheyt. Ennyi! - rekedten felnevetett. - Szóval ért valamit az építészethez? Te kis butus! Ő a legfontosabb ember az építészetben. Talán még nem teljesen, de néhány év múlva biztosan - kérdezd csak meg Francont, az öreg róka tudja! A te Ellsworth bácsid épp azon van, hogy az építészeti kritika Napóleonjává váljon, csak figyeld! Először is, nem sokan vesződnek azzal, hogy a mi szakmánkról írjanak, így ő az az ügyes fickó, aki majd uralni fogja a piacot. Látnod kéne a nagykuttyákat az irodában, hogyan lefetyelnek fel minden egyes vesszőt, amit a bácsid csak megjelentet! Szóval úgy hiszed, hogy ő segíthet nekem? Nos nagy embert csinálhat belőlem, és majd azt is fogja tenni, és egy nap találkozni fogok vele, amikor kész leszek rá, ahogy Franconnal is találkoztam, de nem itt és nem rajtad keresztül. Érted? Nem általad.

- De Peter, miért nem?

- Mert nem akarom így! Mert így mocskos és utálok az egészséget, a munkámat, a szakmámat, és amit csinállok és csinálni fogok! Azt akarom, hogy kimaradj ebből! Te vagy nekem az egyetlen. Maradj ki ebből, Katie!

- De miből?

- Nem tudom!

A lány felemelkedett, és Keating ölelésében állt. Keating arcát csípőjébe rejtette; lágyan megsimította haját, miközben lenézett rá.

- Rendben van, Peter. Azt hiszem, tudom. Nem kell vele találkoznod, amíg nem akarsz. Csak szólj, hogy mikor akarsz! Használhatsz engem, ha kell. Nem baj. Semmin sem fog változtatni.

Amikor Keating felemelte a fejét, és a lányra pillantott, a lány gyengéden elnevette magát.

- Túl keményen dolgoztál, Peter. Egy kicsit túl vagy terhelve. Mit szólnál egy teához?

- Ó, teljesen megfeledkeztem róla, de ma nem vacsoráztam. Nem volt időm.

- Nos még ez is! Felháborító! Gyere a konyhába, most azonnal, meglátom, mit tudok összedobni neked!

Két órával később Keating elbúcsúzott, megkönnyebbülve, tisztán, boldogan, félelmeit felejtve, Toohey és Francont félretéve sétált. Gondolataiban csak azzal az ígérettel játszott, hogy holnap újra eljön, és hogy ez elviselhetetlenül hosszú időnek tűnt. Miután Keating elment, Catherine csak állt az ajtóban, keze azon a gömbkilincsen, melyet kedvese keze érintett, és arra gondolt, hogy talán holnap újra eljön hozzá - vagy három hónap múlva.

- Ha végzett mára - mondta Henry Cameron -, jöjjön be az irodámba!

- Rendben - felelte Roark.

Cameron hirtelen sarkon fordult, és kísért a műteremből. Ez volt a leghosszabb mondat, melyet Roark felé intézett az elmúlt hónap során.

Roark minden reggel bejött ebbe a szobába, elvégezte a feladatát, és nem hallott egyetlen megjegyzést sem. Volt, hogy Cameron megjelent a műteremben, hosszú ideig állt Roark mögött, és válla fölött figyelte, ahogy dolgozik. Mintha szemével szándékosan arra koncentrált volna, hogy megpróbálja a szilárd kezét irányától eltéríteni. A másik két rajzoló már annak a pusztá gondolatától is elrontotta munkáját, hogy egy ilyen kísértet áll mögöttük. Roark mintha észre sem vette volna. Csak rajzolt, keze nem sietett, nyugodtan tette félre a tompa ceruzát, és vett fel egy újat. - *Ühüm!* - mordult fel ilyenkor Cameron hirtelen. Roark erre hátranézett, udvarias figyelemmel. - *Mi történt?* - kérdezte. De Cameron szó nélkül elfordult, összehúzott szemével megvetően azt a tényt hangsúlyozva, hogy sürgősségének tartja a választást, és elhagyta a műtermet. Roark folytathatta munkáját.

- *Nem jó jel!* - vetette oda bizalmasan Simpsonnak, régi kollégájának Loomis, a fiatal rajzoló. - *Nem tetszik az öregnek ez a fickó. De azt se mondhatom, hogy ő a hibás. Ez olyan, aki nem lesz itt sokáig.*

Simpson öreg és tehetetlen volt már; Cameron háromszintes irodájából menekítette át magát, itt ragadt, és nem értette, mi történt. Loomis fiatal volt, egy bugris csavargó arcával; azért volt itt, mert már túl sok helyről rúgták ki.

Egyikőjüknek sem tetszett Roark. Általában mindenhol ellenérzést váltott ki, amikor először megpillantották arcát, mely zárt volt, mint a páncélterem ajtaja; a páncélterembe zárt dolgok értékesek; de ezzel senki sem foglalkozott. A szoba hideg, nyugtalanító lényre volt; jelenlétének volt egy furcsa jellege: érezte magát, de mégis azt keltette bennük, mintha nem lenne ott; vagy talán ő ott volt, csak ők nem.

Munka után gyalog tette meg a hosszú utat hazáig, mely egy bérház volt az East folyó közelében. Azért választotta pont azt a házat, mert heti kettő ötvenért az egész felső szint az övé lehetett, egy hatalmas szoba, melyet azelőtt raktárnak használtak: nem volt mennyezete, és a tető beázott a csupasz gerendák között. De hosszú ablaksora volt, a két fal mentén, néhány ablaktábla üvegből, a többi kartonlappal, és az ablakok az egyik oldalon magasan a folyóra nyíltak, a másikon a városra.

Egy héttel ezelőtt Cameron megjelent a műteremben, és Roark asztalára dobott egy nagy vázlattervet egy vidéki lakóházról. – *Na lássuk, ki tud-e hozni ebből egy házat?* – vetette oda kurtán, és további magyarázat nélkül távozott. Az elkövetkező napokban még a közelébe se ment Roark asztalának. Egy éjjel Roark befejezte a rajzokat, és Cameron íróasztalán hagyta őket. Másnap reggel Cameron bejött az irodába, néhány acél csomópont vázlatát hajította Roark elé, megparancsolta neki, hogy később jelenjen meg nála, és a nap hátralévő részében be se tette a lábát a műterembe.

A többiek elmentek. Roark egy régi darab viaszosvásznat húzott asztala fölé, és bement Cameron szobájába. A vidéki házról készült rajzai az íróasztalon heverték szétterítve. A lámpa fénye Cameron arcára esett, a szakállára, a fehér szálak megcsillantak, az öklére, a rajz sarkára, a fekete vonalak élesek és kemények voltak, mintha dombornyomással készültek volna.

– Ki van rúgva! – mondta Cameron.

Roark a hosszú szoba közepén állt, súlya egyik lábán, két karja teste mellett, egyik válla felhúzva.

– Ki vagyok rúgva? – kérdezte csendesen, de nem mozdult.

– Jöjjön ide! – mondta Cameron. – Üljön le!

Roark leült.

– Ön túl jó ahhoz, mint amire szánja magát. Nincs értelme, Roark. Jobb most, mint később.

– Ezt hogy érti?

– Nincs értelme egy ideálra pazarolnia azt, ami van, főleg, hogy sohasem fogja elérni, mert sosem hagyják, hogy elérje. Nincs értelme abból a csodálatos dologból, ami önben van, kénypadot készítenie saját maga számára. Adja el, Roark! Még most adja el! Nem lesz ugyanaz, de van elég önben. Megvan önben az, amiért ők fizetni fognak, és rengeteget fognak fizetni, ha az ő feltételeik szerint használja. Fogadja el őket, Roark! Kössön kompromisszumot! Most tegye meg, mert később úgyis meg kell tennie, csak addigra már olyan dolgokon ment keresztül, melyekről majd azt kívánja, hogy bárcsak ne történtek volna meg. Maga még nem tudja. Én tudom. Óvja meg magát ettől! Hagyjon el! Menjen valaki máshoz!

– Ön azt tette?

– Szentelen barom! Mit gondol, mennyire tartottam jónak önt? Mondtam azt, hogy hasonlíthatja magát...? – Abbahagyta, mert észrevette, hogy Roark mosolyog.

Roarkra nézett, és hirtelen visszamosolygott, és ez volt a legfájdalmasabb dolog, amit Roark valaha látott.

- Nem - mondta Cameron halkán -, ez így nem megy, ugye? Nem, nem megy... Igaza van! Maga annyira jó, amilyennek tartja magát. De beszélni akarok magával. Nem tudom pontosan, hogyan fogjak hozzá. Már elfelejtettem, hogyan kell az olyan emberekkel beszélni, mint maga. Elfejtettem volna? Talán sosem tudtam. Talán ez ijeszt meg annyira most. Érti, amit mondok?

- Érttem. Csak az idejét pocskolja.

- Ne legyen goromba! Mert most én sem tudnék goromba lenni önhöz. Azt akarom, hogy meghallgasson. Meghallgatna anélkül, hogy közbevágna?

- Igen. Sajnálom. Nem gorombaságnak szántam.

- Az összes ember közül én vagyok a legutolsó, akihez jönnie kellett volna. Bűncselekményt követek el, ha itt tartom önt. Valaki figyelmeztethette volna velem kapcsolatban. Egyáltalán nem fogok segíteni önnek. Nem fogom akadályozni. Nem fogom arra tanítani, hogy józanul gondolkodjon. Ehelyett ösztökélni fogom. Arra hajtom, amerre most halad. Magába verem, hogy maradjon az, aki, és még rosszabbat csinálok magából... Nem látja? Egy hónap múlva nem leszek képes elengedni önt. Abban sem vagyok biztos, hogy most meg tudnám-e tenni. Szóval ne vitatkozzon velem, hanem menjen! Tűnjön el, amíg megteheti!

- De tehetem-e? Nem gondolja, hogy most már túl késő, mindkettőnknek? Már tizenkét évvel ezelőtt is késő volt nekem.

- Próbálja meg, Roark! Próbáljon meg legalább egyszer ésszerűen viselkedni! Egy csomó nagyágyú felvenné magát, kizárták vagy nem, ha én mondom. Lehet, hogy nevetnek majd rajtam ebéd közben, de ha fekszik nekik, akkor lopnak tőlem, és tudják, hogy megismerem a jó rajzolókat. Beajánlom egy levéllel Guy Franconnak. Egyszer, régen, nekem dolgozott. Azt hiszem, hogy kirúgtam, de ez nem számít most. Menjen hozzá! Először nem fog tetszeni önnek, de majd hozzászokik. És majd évek múlva megköszönheti nekem.

- Miért mondja mindezeket nekem? Tudom, hogy nem ezt akarja mondani. Ön nem ezt tette.

- Ezért mondom! Mert én nem ezt tettem!... Ide figyeljen Roark! Van egy dolog önben, amitől félek. Nem csak arról van szó, ahogyan dolgozik; nem érdekelne, ha ön egy exhibicionista volna, aki csak a mutatvány és a tréfa kedvéért különbözik, csak azért, hogy magára hívja a figyelmet. Ügyes svindli szembehelyezkedni a tömeggel és szórakoztatni őket, majd belépőt szedni a mutatványosbódé előtt. Ha ön ilyen lenne, nem aggódnék. De nem erről van szó. Ön imádja a munkáját. Isten óvja magát, ön tényleg szereti! És ez az átok. Ez a bélyeg a homlokán, melyet mindenki láthat. Imádja, és ők tudják ezt, és ezzel a kezükben van. Szokta figyelni az embereket az utcán? Nem fél tőlük? Mert én igen. Elmennek mellettünk, kalapot viselnek, és csomagokat cipelnek. De nem ez a lényegük. A lényegük a gyűlölet, minden olyan ember iránt, aki szereti a munkáját. Csak attól a típustól félnék. Nem tudom, miért. Maga, Roark, egy nyitott könyv egytől egyig mindegyiküknek.

- De én sosem látom az embereket az utcán.

- Azt látja, hogy mit tettek velem?

- Csak azt látom, hogy maga maga nem félt tőlük. Miért kér arra, hogy én féljek?

- Csak ezért kérem! - előredőlt, kezeit ökölbe szorítva tartotta maga előtt az asztalon. - Roark, akarja, hogy kimondjam? Maga kegyetlen most, ugye? Rendben van, kimondom: így akarja végezni, ahogy én?

Roark felpattant, és teste felfogta az íróasztalra eső fényáradatot.

- Ha - szólalt meg - az életem végén az lesz belőlem, ami maga most, itt, ebben az irodában, azt akkora megtiszteltetésnek fogom venni, melyet meg sem érdemeltem.

- Üljön le! - bömbölte Cameron. - Nem szeretem a jeleneteket!

Roark végigmérte magát, az íróasztalt, meghökkenve azon, hogy állni látja magát, és így szólt: - Sajnálom. Észre sem vettem, hogy felálltam.

- Üljön csak le, és figyeljen ide! Én megértem, és nagyon kedves magától. De maga nem látja a lényegét! Azt hittem, hogy egy pár itt töltött nap elég lesz ahhoz, hogy kiirtsam a hősi kultuszt magából. Most látom, hogy nem volt elég. Itt van ön, aki azt meséli be magának, mennyire nagyszerű a vén Cameron, egy nemes harcos, egy reménytelen ügy mártírja, és örömmel halna meg velem a barikádokon, vagy enne velem filléres étkezőkocsikban élete végéig. Tudom, hogy ez tisztának és gyönyörűnek tűnik most önnek így, huszonnégy éves fejjel. De tudja, hogy ez mit jelent? Harminc év egy reménytelen ügyért gyönyörűen hangzik, nemdebár? Tudja maga, hány nap van harminc évben? És hogy mi történik azok alatt a napok alatt? Roark! Tudja, hogy mi történik?

- Maga nem akar beszélni róla.

- Nem! Nem akarok beszélni róla! De fogok! Akarom, hogy hallja! Akarom, hogy tudja, mi vár magára. Lesznek napok, amikor ránéz a kezére, és fel akar kapni valamit, hogy darabokra zúzza vele az összes csontot benne, mert azok folyamatosan csúfot űznek magából azzal, hogy mire lennének képesek, ha megtalálná a lehetőséget arra, hogy kibontakozzanak. De maga képtelen megtalálni, és nem bírja elviselni élő testét sem, amiért valahol cserbenhagyta azokat a kezeket. Lesznek napok, amikor a buszvezető magára förmed felszálláskor, és csak egy tízcentest kér, de maga nem azt hallja; azt fogja hallani, hogy maga egy semmi, hogy kineveti magát, hogy a homlokán viseli azt, amiért gyűlölik. Lesznek napok, amikor egy csarnok sarkában áll, és egy alakot hallgat, aki egy emelvényről szónokol az épületekről, arról a munkáról, amit maga imád, és azoktól a dolgoktól, amiket mond olyan érzése támad, hogy alig várja, hogy valaki felpattanjon, és széthasítsa azt az alakot; és akkor meghallja a felhangzó tapsot, üvölni szeretne, mert nem tudja, ők-e a valóságosak vagy maga, hogy egy kockafejűekkel teli teremben van-e, vagy a saját fejét üritette-e ki valaki, és semmit sem szól, mert a hangok, melyek feltörnének torkából már nem hangzanának többé nyelvnek ott, abban a helyiségben; de ha mégis beszélni akarna, úgysem tud, mert félresöpörnék, önt, aki semmi újat nem tudna mondani az épületekről! Ezt akarja?

Roark mozdulatlanul ült. Az árnyékok élesen rajzolódtak ki arcán. Egy fekete cikkely a beesett arcán, egy hosszú, fekete háromszög az állán, szeme Cameronon.

- Nem volt elég ennyi? - kérdezte Cameron. - Rendben. Akkor majd egy nap meglát maga előtt egy papírlapon egy olyan épületet, melyért térdre vetné magát; el se hiszi majd, hogy maga készítette, pedig maga csinálta; majd arra gondol, hogy a föld gyönyörű, és a levegőben a tavasz illata száll, szeretet ébred szívében embertársai iránt, mert nincs gonosz a világban. Elindul otthonról ezzel a rajzzal,

hogyan megépítse, mert nincs semmi kétsége afelől, hogy a legelső ember, aki meglátja a rajzot, azonnal meg akarja majd építeni. De nem jut messzire a házatól, mert már az ajtóban megállítja egy ember, aki azért jött, hogy kikapcsolja a gázt. Alig volt ennivalója, mert a rajzra spórolt, de azért csak kellett valamit főzni, és így nem fizetett... Na jó, ez semmi, ezen nevethet! De végül bejut annak az embernek az irodájába, rajzával a kezében, és átkozza magát, hogy saját teste mennyi teret foglal el a másik teréből, és megpróbálja kipréselni magát a másik látóköréből, hogy ne láthassa magát, miközben hangjával könyörög neki, esedezik, talpát nyalja; és gyűlöli magát ezért, de nem számít, csak hadd lehessen felépíteni azt az épületet, nem számít, fel akarja tépni a belsőjét, hogy kitárja, megmutassa neki, mert ha csak egy pillantást is vetne arra, ami odabent van, meg kellene engednie magának, hogy megépítse azt a házat. De ő csak annyit mond, hogy nagyon sajnálja, de arról van szó, hogy a megbízást éppen most kapta meg Guy Francon. És maga hazamegy, és tudja, mit csinál ott? Sír. Sír, mint egy nő, mint egy alkoholista, mint egy állat! Ez a jövője, Howard Roark! Szóval, akarja?

- Igen - felelte Roark.

Cameron lesütötte a szemét; feje egy kicsit lejjebb hanyatlott és még lejjebb; hosszú, egyenletes rándulásokkal, majd megállt; mozdulatlanul ült, nyakát válla közé húzva, kezei egymásra dobva ölében.

- Howard - suttogta -, ezt még senkinek sem mondtam el...

- Köszönöm... - mondta Roark.

Hosszú idő telt el, mire Cameron megmozdult, és felemelte a fejét.

- Most menjen haza! - mondta tompán. - Az utóbbi időben túl sokat dolgozott. És kemény nap áll ön előtt - a vidéki ház rajzaira mutatott. - Nagyon jó, és látni akartam, hogy mit tud kihozni belőle, de ahhoz nem elég jó, hogy megépítsük. Át kell dolgoznia! Holnap megmutatom, hogy mit akarok.

V

A Francon & Heyernél töltött egy év meghozta Keatingnek a tárca nélküli trónörökös titkos címét. Még mindig csak rajzolóként ő volt Francon legnagyobb kedvence. Francon magával vitte ebédelni – példa nélkül álló megtiszteltetés egy alkalmazott számára. Megkívánta, hogy jelen legyen az ügyfelekkel való tárgyalások során. Az ügyfeleknek szemlátomást tettett egy ennyire dekoratív fiatalember látványa egy építészeti irodában.

Lucius N. Heyernek megvolt az a bosszantó szokása, hogy hirtelen Franconhoz intézett egy kérdést: – *Mikor szerezted ezt az új embert?* – és közben egy olyan alkalmazottra mutatott, aki már három éve a cégnél szolgált. De Heyer most mindenkit meglepett azzal, hogy megjegyezte Keating nevét, és bármikor találkoztak, elismerő mosollyal üdvözölte. Egy bús novemberi délutánon Keating hosszasán elbeszélgetett vele egy antik porcelánról. Ez volt Heyer hobbjá; egy szenvedéllyel összehozott híres kollekció birtokosa volt. Keating komoly ismereteket mutatott a szóban forgó tárgyról, noha semmit sem hallott a porcelánokról, egészen az azt megelőző estéig, amit a közkönyvtárban töltött. Heyer teljesen el volt ragadtatva; az irodában senkit sem érdekelt a hobbjá, a jelenlétére is csak kevesen figyeltek. Meg is jegyezte partnerének: – *Te igazán értesz az embereid kiválasztásához, Guy. Van egy fiú, akit remélem, nem veszítünk el, mi is a neve?* – Keating. – *Igen, valóban* – felelte Francon mosolyogva -, *valóban*.

A műteremben Keating minden figyelmét Tim Davisre összpontosította. A munka és a rajzok csak elkerülhetetlen részletek voltak napjai felszínén; karrierjének első lépcsőfoka Tim Davis személyében öltött testet.

Davis átadta neki munkája nagy részét; először csak az éjszakai munkákat, később már a napi feladatainak egy részét is; először titokban, később már nyíltan. Davis nem akarta, hogy kitudódjon. Keating tárta fel a titkot naiv bizalom látszatát keltve, sejtetvén, hogy ő csupán egy eszköz, nem több mint Tim ceruzája vagy fejes vonalzója, és hogy segítsége nemhogy csökkentené, hanem növeli Tim fontosságát, és ezért nem kívánja elrejteni.

Először Davis továbbította az instrukciókat Keatingnek; később már a főrajzoló természetesnek vette ezt a megállapodást, és Keatinghez jött azokkal az utasításokkal, melyek Davist érintették. Keating mindig ott volt, és mosolyogva közölte: – *Majd én megcsinálom; ne is zavarja Timet ezekkel a kis dolgokkal, majd én gondoskodom róluk.* – Davis elengedte magát és hagyta, hadd sodródjon; rengeteget dohányzott, lebzsel, lábait lazán összefonta a szék lábain, csukott szemekkel Elaine-ről álmodozott; néha megszólalt: – *Kész a munka, Pete?*

Davis még azon a tavaszon feleségül vette Elaine-t. Gyakran késett a munkából. Azt súgta Keatingnek: – *Jól fekszel az öregnél, Pete, alkalomadtán ejts el egy-két jó szót rólam, ugye megteszed? Úgy biztosan elnézik nekem ezeket az apróságokat. Istenem, mennyire utálom, hogy most dolgozni kell!* – Keating pedig így adta elő Franconnak: – *Sajnálom, Mr. Francon, hogy a Murray munka alagsortervei ilyen későn készültek el, de Tim Davis tegnap éjjel veszekedett a feleségével, és tudja, milyenek a fiatal házasságok, nem bánhat velük túl szigorúan?!* – Vagy így: – *Megint Tim Davisről van szó, Mr. Francon. Bocsásson meg neki, nem tehet róla, egyáltalán nem tud a munkájára koncentrálni!*

Amikor Francon meglátta a beosztottak fizetésének listáját, ráeszmélt, hogy az iroda legdrágább rajzolójára volt a legkevésbé szükség.

Amikor Tim Davis elvesztette munkáját, az irodában egyedül ő volt meglepve. Képtelen volt megérteni. Ajkán dacos keserűség látszott egy olyan világ iránt, melyet örökre gyűlölni fog. Úgy érezte, hogy egyetlen barátja sincs Peter Keatingen kívül.

Keating vigasztalgatta őt, átkozta Francont, az emberi természet igazságtalanságát, hat dollárt költött egy zugkocsában egy tizedrangú építész titkárnőjének szórakoztatására, és új munkát szerzett Tim Davisnek.

Onnantól fogva akármikor csak eszébe jutott Davis, kéjes élvezettel gondolt arra, hogy egy emberi lény útját befolyásolta, az egyik ösvényről kiragadva egy másikra taszította; egy emberi lény – számára már nem Tim Davis volt többé, hanem egy eleven test és egy tudat, egy tudatos elme – vajon miért rettegett mindig a másokban rejlő tudatosság rejtélyes jelenlététől? -, és saját akarata szerint formálta e testet és tudatot. Francon, Heyer és a főrajzoló egyhangú döntése alapján Tim asztalát, beosztását és fizetését Peter Keating kapta meg. De nem csak ez okozott meglepedést számára; volt egy másik jó érzés, egy melegebb és kevésbé valós – ám veszélyesebb. Gyakran hangoztatta lelkesen: – *Tim Davis? Ó, igen, én szereztem neki a jelenlegi állását.*

Írt az anyjának a dologról. Anyja így dicsekedett barátainak: – *Petey egy annyira önzetlen fiú.*

Kötelességtudóan minden héten írt az anyjának; levelei rövidek és tisztelettudóak voltak; anyja levelei hosszúak, részletekbe menőek és tele tanácsokkal, ritkán olvasta őket végig.

Egyszer-egyszer meglátogatta Catherine Halseyt. Nem ment el hozzá a rákövetkező este, mint ahogyan azt ígérte. Aznap reggel felébredve visszagondolt azokra a dolgokra, amiket a lánynak mondott, és utálatot érzett iránta, mert kimondta azokat. De egy héttel később újra elment hozzá; a lány nem tett szemrehányást, és nem hozták szóba a nagybátyját. Azután havonta vagy kéthavonta látogatást tett a lánynál; boldog volt, amikor látta, de sohasem beszélt neki a karrierjéről.

Próbált Howard Roarkkal beszélni a dologról; kísérlete kudarcba fulladt. Kétszer benézett Roarkhoz; méltatlankodva mászta meg az öt emeletet Roark szobáig. Buzgón üdvözölte Roarkot; megerősítésre számított, de azt nem tudta, miféle megerősítésre van szüksége, ahogyan azt sem, hogy miért csak Roark adhatja meg ezt neki. Beszélt a munkájáról, és őszinte érdeklődéssel kérdezgette Roarkot Cameron irodájáról. Roark meghallgatta, készségesen válaszolt minden kérdésére, de Keating úgy érezte, hogy egy vaslapon kopogtat Roark mozdulatlan szemében, és hogy egyáltalán nem ugyanarról beszélnek. Mielőtt elment, felfigyelt Roark rojtos mandzsettájára, cipőjére, térdnél megfoltozott nadrágjára, és elégedettséget érzett. Kuncogva távozott, de mégis szánalmasan szorongva, nem tudta, miért, és megfogadta, hogy soha többé nem jön el Roarkhoz, de azt sem tudta, miért érzi azt, hogy újra el kell jönnie.

– Ami azt illeti – mondta Keating -, nem igazán találtam alkalmat arra, hogy elhívjam ebédelni, de Mawson kiállítására eljön velem holnapután. Most hogyan tovább?

A földön ült, feje a kanapé szélén pihent, csupasz lábfeje kinyújtva, Guy Francon sartróz színű pizsamája lazán lógott rajta.

A fürdőszoba nyitott ajtaján keresztül látta, amint Francon a mosdónál áll, hasa a mosdó fényes szélének nyomva, és fogat mos.

- Remek - felelte Francon a fogkrém habján keresztül. - Az is éppen olyan jó. Hát nem érted?

- Nem.

- Ó istenem, Pete, már elmagyaráztam neked tegnap este, mielőtt elkezdtek. Mrs. Dunlop férje azt tervezi, hogy épít a feleségének egy házat.

- Ja, igen - mondta Keating alig hallhatóan, és arcából kisimította csapzott fekete hajtincseit. - De igen... már emlékszem... jól a fejembe szállt!...

Halványan rémlett az összejövétel, ahová tegnap este Francon magával vitte, emlékezett az üreges jéghegyben lévő kaviárra, Mrs. Dunlop fekete túll estélyiére és csinos arcára, de azt már nem tudta, hogy jutott a végén Francon lakásába. Vállat vont; az elmúlt évben sok összejövételen voltak együtt, és gyakran előfordult, hogy így hozták ide.

- Nem túl nagy ház - mondta Francon fogkefével a szájában; arcán kidudorodott a fogkefe feje, zöld vége kifelé állt szájából. - Nagyjából ötvenezer, ha jól számoltam. Csak kishalak. De Mrs. Dunlop sógora Quimby - tudod, a nagy ingatlanos fickó. Nem árt, ha egy kicsit beférközünk ebbe a családba, egyáltalán nem árt. Majd meglátod, Pete, hogy mi jön ki ebből a megbízásból! Számíthatok rád, Pete?

- Persze - mondta Keating egyre tikkadtabb fejjel. - Te mindig számíthatsz rám, Guy...

Mozdulatlanul ült, csupasz lábujjait nézegette, és Stengelre, Francon tervezőjére gondolt. Nem akart gondolkozni, de gondolatai automatikusan Stengelre terelődtek, ahogy mindig is azt tették, mert Stengel jelentette a következő lépcsőfokot.

Stengel barátságát megszerezni olyan volt, mint egy bevehetetlen várat ostromolni. Két év alatt Keating összes kísérlete megtört Stengel szemüvegének jegén. Az irodai suttogásokból kiderült, hogy milyen véleménnyel van róla Stengel, de kevesen merték megismételni, ők is csak idézőjelben; Stengel hangosan kimondta, bár tudta, hogy a vázlatain végzett változtatások, Francontól visszakerülve hozzá, Keating keze munkái. De volt egy sebezhető pontja: már egy ideje azt tervezte, hogy elhagyja Francon, és saját irodát nyit. Már partnert is választott magának, egy fiatal, tehetségtelen építész, aki viszont nagy vagyont örökölt. A megfelelő pillanatot várta. Keating rengeteget törte a fejét ezen. Semmi másra nem tudott gondolni. Most is ez jutott eszébe, amint itt ült a földön, Francon hálósobájában.

Két nappal később, amikor Mrs. Dunlopot kísérgette a galéria termein át, ahol egy bizonyos Frederic Mawson festményeit állították ki, már tudta, mit fog csinálni. Keresztülvezette a nőt a gyér tömegben, ujjai egyszerre egyszerre összezárultak a nő könyökén, hagyta, hogy a nő elkapja tekintetét, mely többször irányult csinos arcára, mint a képekre.

- Igen - mondta Keating, és látta, hogy a nő szeme engedelmesen szegeződik a roncslepet ábrázoló képre, és próbálja magára erőltetni a tőle elvárt csodálat arckifejezését -, nagyszerű munka. Figyelje csak a színeket, Mrs. Dunlop!... Azt mondják, hogy ennek a Mawsonnak nehéz élete volt. Régi történet - küzdelem az elismerésért. Régi és szívfacsaró. Minden művészetben ezzel találkozunk. Az én szakmám is erről szól.

- Ó, valóban? - kérdezte Mrs. Dunlop, és ebben a pillanatban úgy látszott, hogy nagyon közel áll szívéhez az építészet.

- És itt - magyarázta Keating, megállva egy kép előtt, melyen egy vén banya piszkálgatta csupasz lábujjait a járdaszegélyen ücsörögve -, itt, a művészet, mint társadalmi dokumentum kerül kifejezésre. Bátorság kell ahhoz, hogy ezt értékelni tudjuk.

- Ez egyszerűen csodálatos! - felelte Mrs. Dunlop.

- Á, igen, a bátorság! Ritka tulajdonság... Azt hallottam, hogy Mawson egy padlásszobában éhezett, amikor Mrs. Stuyvesant rátalált. Nagyszerű dolog lehet, ha valaki képes arra, hogy egy fiatal tehetséget segítsen az útján.

- Tényleg csodálatos lehet - értett egyet Mrs. Dunlop.

- Ha gazdag lennék - folytatta Keating vágyakozással az arcán -, ez lenne a hobbim: kiállítást szerveznék egy ismeretlen festőnek, finanszíroznám egy kezdő zongorista koncertjét, pályakezdő építésszel építtetnék házat...

- Tudja, Mr. Keating, hogy a férjem és én azt tervezzük, hogy Long Islanden építünk egy kis házat?

- Ó, igazán? Milyen elbűvölő öntől Mrs. Dunlop, hogy bevall nekem egy ilyen dolgot. Ön annyira fiatal, ha megbocsát, hogy ezt mondom. Nem is számol azzal a veszéllyel, hogy háborgatni fogom? Csak azért, hogy meggyőzzem, az én cégemet válassza erre a célra? Vagy már annyira biztonságban érzi magát, mert megvan az építésze?

- Nem, egyáltalán nem érzem magam biztonságban - mondta kedvesen Mrs. Dunlop -, és egyáltalán nem bánnám ezt a veszélyt. Sokat gondolkodtam a Francon & Heyer cégen az elmúlt pár napban. Egyébként is azt hallottam róluk, hogy annyira, de annyira jók.

- Valóban? Nagyon köszönjük, Mrs. Dunlop.

- Mr. Francon egy nagyszerű építész.

- Ó, igen.

- Mi a baj?

- Semmi. Semmi. Tényleg.

- Szóval, mi a baj?

- Tényleg azt akarja, hogy elmondjam?

- Igen, szeretném.

- Szóval arról van szó, hogy Guy Francon csak egy név. Semmi köze nem lenne az önök házához. Ez egy olyan szakmai titok, melyet nem szabadna elmondanom önnek, de valami azt súgja, hogy őszintének kell lennem magához. A legjobb épületeket Mr. Stengel tervezi az irodánkban.

- Kicsoda?

- Claude Stengel. Ön még sosem hallotta ezt a nevet, de majd fogja, ha valakinek lesz annyi bátorsága, hogy felfedezze őt. Ő tervezi az összes munkát, ő az igazi zseni a színpalak mögött, Francon csak odateszi a nevét a tervekre, és learatja a sikert. Mindenhol így csinálják.

- De miért tűri el ezt Mr. Stengel?

- Mit tud csinálni? Senki sem ad neki lehetőséget az indulásra. Tudja, milyen a legtöbb ember?! Ragaszkodnak a kitaposott úthoz, háromszor annyit fizetnek ugyanazért a dologért, csak hogy övék legyen a védjegy. Bátorság, hiányzik belőlük a

bátorság. Stengel egy remek művész, de nagyon kevés a jó ítélőképességű ember, aki ezt észreveszi. Kész arra, hogy saját vállalkozásba kezdjen, ha talál egy megértő embert, egy Mrs. Stuyvesant, aki adna neki egy lehetőséget.

- Úgy gondolja? - kérdezte Mrs. Dunlop. - Milyen érdekes! Beszéljen még róla!

Keating részletesen elmondott mindent Stengelről. Mire megtekintették Frederic Mawson munkáit, Mrs. Dunlop kézfogással búcsúzott Keatingtól, és így szólt:

- Ez annyira kedves magától, annyira szokatlanul kedves. Biztos, hogy nem kellemetlen önnek a cégével szemben, hogy elintézzem nekem egy találkozót Mr. Stengellel? Nem is mertem ezt javasolni, és annyira kedves öntől, hogy nem haragszik rám. Igazán önzetlen dolog, és sokkal több, mint amit bárki is megtett volna az ön pozíciójában.

Amikor Keating előadta Stengelnek az ebédmeghívást, a férfi szótlánul végighallgatta. Majd megrándította a fejét, és odavágta:

- Mi haszna van ebből?

De mielőtt Keating válaszolhatott volna, Stengel hirtelen hátravetette a fejét.

- Aha - mondta -, aha, már értem.

Majd előredőlt, száját megvetően összehúzta:

- Rendben. Elfogadom a meghívást.

Amikor Stengel kilépett a Francon & Heyer cégtől, és saját irodát nyitott, hogy belefogjon első megbízatásába, a Dunlop-ház építésébe, Guy Francon egy vonalzóval teljes erővel rávágott az íróasztal szélére, és elbódult:

- A rohadék! A szemét rohadék! Azok után, amit érte tettem!

- Mit vártál? - kérdezte Keating egy alacsony karosszékekben terpeszkedve. - Ilyen az élet.

- Csak azt nem értem, hogy honnan hallott ez a piszkos csirkefogó erről az egésze-ről? Az orrunk előtt halásztá el!

- Az igazat megvallva, én amúgy sem bíztam benne soha. - Keating vállat vont. - Ilyen az emberi természet...

Őszinte keserűség volt a hangjában. Stengel egyáltalán nem volt hálás neki. Amikor elbúcsúztak, csak annyit jegyzett meg: - *Ön nagyobb szemétláda, mint amilyennek képzeltem. Sok szerencsét! Egy nap nagy építész lesz magából!*

Így Keating lett a Francon & Heyer cég főtervezője.

Francon egy szerény, kis orgiával ünnepelte meg az eseményt az egyik csendesebb és drágább étteremben. - *Pár éven belül - mondogatta -, pár éven belül meglátod, hogyan változnak a dolgok, Pete... Te jó fiú vagy, és tetszel nekem. Sok mindent fogok érted tenni... Hát nem tettem már eddig is?... Sikeres vagy, Pete... pár éven belül... - Elcsúszott a nyakkendő, Guy - mondta Keating szárazon -, és összevissza folytatod a mellényed a konyakkal...*

Miközben Keating az első munkája fölött ült mint főtervező, eszébe jutott Tim Davis, Stengel és még sokan mások, akik most szívesen lettek volna a helyében, akik küzdöttek ezért, próbálkoztak, de akiket végül legyőzött. Diadalmas érzés volt. Nagysága kézzelfogható bizonyítéka. Majd hirtelen itt találta magát, üvegbe zárt irodájában, egy üres papírlapot bámulva - egyedül. Valami legurult a torkán, egészen a gyomráig, hideg és üres, a régi, süllyesztőgödör-érzés. Az asztalra hajolt, és becsukta a szemét. Eddig a pillanatig sosem érezte igazán annak a valós súlyát, amit elvártak tőle: megtölteni egy üres lapot, valamit alkotni egy papírlapon.

Csak egy kis lakásról volt szó. De ahelyett, hogy képzeletében megjelent volna az épület, inkább elsüllyedt; formája egy gödröt vájt a földbe; egy gödröt belé, Keatingbe; és ebben az ürességben csak Davis és Stengel lebegett, hasznavehetetlenül. Francon csak annyit mondott az épületről: – *Legyen méltósága, tudod, méltóság... semmi különtség és szeszélyesség... egy elegáns szerkezet... és maradj a költségvetésen belül.* – Ez volt Francon elképzelése arról, amikor ötletekkel látta el tervezőjét, aki aztán megvalósította azokat. Megdermedt attól a gondolattól, hogy az ügyfelek majd az arcába nevetnek; hallotta Ellsworth Toohey vékony, mindenható hangját, amint felhívja figyelmét a vezetékszerelés területén található lehetőségekre. Gyűlölte a föld összes követ. Gyűlölte magát, amiért az építészetet választotta.

Amikor nekikezdett a rajzolásnak, próbált nem gondolni arra, amit csinál, csak az járt a fejében, hogy Francon is meg tudta csinálni, Stengel is, még Heyer is és mindenki más. Ha ők képesek voltak rá, akkor ő is az lesz.

Hosszú napokat töltött a vázlatterveken. Hosszú órákat ült a cég könyvtárában, klasszikus fényképeket nézegetve a ház arculatához. A feszültség kezdett elpárologni belőle. Megfelelő és jó volt, ahogy keze alatt egyre nőtt a ház, hiszen az emberek még mindig a mestereket bálványozták, akik már előtte megalkottak mindent. Nem kellett töprengenie, félnie vagy kockáztatnia; minden ott volt készen, előtte, a múltban.

Amikor elkészült, bizonytalanul méregette a rajzokat. Ha valaki most azt mondta volna neki, hogy ez a legjobb vagy a legcsúnyább ház a világon, mindkettőt elhitte volna. Bizonytalan volt. Biztos akart lenni. Stanton jutott eszébe, és arra gondolt, hogy mire támaszkodott akkor, amikor a feladatain dolgozott. Cameron irodájának számát tárcsázta, és Howard Roarkot kérte.

Még aznap este felkereste Roarkot. Kiterítette elé első házának terveit, a metszeteket és a perspektivikus rajzokat. Roark csak állt fölöttük kezét szélesre tárva, az asztal két szélére támaszkodott. Hosszú ideig hallgatott.

Keating szorongva várt; a szorongás mellé egyre növekvő harag társult – nem tudta, miért kell szorongania. Amikor már nem bírta tovább, megszólalt:

– Tudod, Howard, mindenki azt mondja, hogy Stengel a legjobb tervező a városban. Még nem volt időszerű, hogy kilépjen, de én rávettem erre, és a helyébe léptem. Jó sokat dolgoztam ezen, és...

Abbahagyta. Nem hangzott se fényesen, se büszkén, mint ahogy más körülmények közt hangzott volna. Inkább olyan volt, mintha könnyörögne.

Roark megfordult és ránézett. Szemében nyoma sem volt a megvetésnek; mintha egy kicsit tágabbra nyitotta volna a megszokottnál, figyelmesen és kérdően. Nem szólt semmit, újra a rajzokra nézett.

Keating meztelennek érezte magát. Davis, Stengel és Francon semmit sem jelentettek itt. Neki az emberek voltak a pajzs a többi emberrel szemben. Roark viszont nem érzékelte az embereket. Keatingnek mások adták meg tulajdon értékét. Roark azonban nem adott neki semmit. Ekkor arra gondolt, hogy meg kellene ragadnia a rajzait, és elfutnia. A veszélyt nem Roark jelentette. A veszély az volt, hogy ő, Keating, ott maradt.

Roark felé fordult.

– Élvezed ezt a fajta munkát, Peter? – kérdezte.

- Ó, tudom - felelte Keating éles hangon -, tudom, hogy nem értesz egyet velem, de ez üzlet, csak azt akarom tudni, hogy *gyakorlati* szempontból mit gondolsz róla, nem filozofikus értelemben, nem...

- Nem. Nem fogok prédikációt tartani neked. Csak kíváncsi voltam.

- Ha tudnál nekem segíteni, Howard, ha csak egy kicsit is tudnál nekem segíteni... Ez az első házam, és olyan sokat jelent ez nekem a cégnél, és bizonytalan vagyok. Mit szólsz? Segítenél nekem, Howard?

- Rendben.

Roark félredobta a méltóságteljes homlokzat vázlatát a hornyolt pilaszterekkel, a megtört lábazatokkal, a római fascésekkel az ablakok fölött, és a két birodalmi sassal a bejáratnál. Maga elé rakta a terveket. Fogott egy pauszpapírt, rádobta a tervre, és nekiállt rajzolni. Keating figyelte Roark kezében a ceruzát. Láta, amint eltűnik az ő impozáns előcsarnoka, kanyargó folyosói, fénytelen sarkai; egy hatalmas nappali nőtt előtte azon a helyen, amiről ő azt hitte, hogy túl szűk; óriási ablakokkal teli fal, mely a kertre nézett, egy tágas konyha. Hosszú ideig nézte.

- És a homlokzat? - kérdezte, amikor Roark ledobta a ceruzát.

- Abban nem segíthetek. Ha már ragaszkodsz a klasszikushoz, legyen legalább jó klasszikus. Nincs szükség három pilaszterre ott, ahol egy is elég. És vedd le azokat a díszléceket az ajtóról, az már túl sok.

Keating távozóban hálásan rámosolygott Roarkra, rajzait a hóna alá fogva; elindult lefelé a lépcsőn, sértetten és mérgesen; három napig dolgozott, hogy új terveket készítsen Roark vázlataiból, és egy új, egyszerűbb homlokzatot; majd egy büszke mozdulattal, mely leginkább a parolához hasonlított, Francon elé terítette a házat.

- Ez igen! - mondta Francon a terveket tanulmányozva - Ez igen!... Micsoda fantázia, Peter!... Nem is tudom... Egy kicsit merész, bár nem is tudom... - Köhögött, majd hozzátette: - Pont ez volt a fejemben!

- Hát persze - mondta Keating. - Tanulmányoztam az épületeidet, próbáltam kitalálni, hogy te hogyan csinálnád, és ha jól sikerült, az csak azért van, mert azt hiszem, rájöttem, hogyan hasznosítsam az elképzeléseidet.

Francon elmosolyodott. Keating pedig hirtelen rájött, hogy Francon nem igazán hisz neki, és azt is tudja, hogy ő sem hiszi el, amit mond, és mégis mindketten elégedettek voltak, a közös módszer és a közös bűn még szorosabbá tette a köteléket közöttük.

A Cameron asztalán nyugvó levél sajnálattal tájékoztatta őt arról, hogy komoly megfontolás után a Vagyonkezelő Társaság Igazgatói Tanácsa nem tudta elfogadni a társaság új Astoria ágának elhelyezésére készült épületterveit, és hogy a megbízást a Gould & Pettingill nevű cég kapta meg. Mellékelten megküldték a csekket az előzetes tervekre, a megbeszéltek szerint; az összeg nem fedezte a rajzok költségeit sem.

A levél szétterítve hevert az asztalon. Cameron előtte ült, hátradőlve, nem ért az asztalhoz, keze ölében, egyik a másikban, tenyérrel fölfelé, ujjai szorosan összezárván. Csak egy kis papírdarab volt, de Cameron összegörnyedve és mozdulatlanul ült, mintha egy természetfölötti dolgot látna, mint a rádium, mely sugarakat bocsát ki, és

ezek a sugarak sérülést okoznának benne, amint megmozdulna, és bőrét nem védené meg semmi tőlük.

Már három hónapja várakozott a Vagyonkezelő Társaság megbízására. Az alkalomadtán felderengő lehetőségek egymás után tűntek el az utóbbi két év során. A fel-feltűnő homályos ígéretések a cégek visszautasításaiba torkolltak. Egyik rajzolóját már réges-rég el kellett bocsátania. A háztulajdonos először udvariasan kérdezősködött, később már egyre szárazabban, majd durván és nyíltan. De senki sem törődött ezzel az irodában, ahogy az egyre elmaradó fizetéssel sem: mert ott volt a Vagyonkezelő Társaság megbízása. Az elnökhelyettes, aki a tervek előterjesztésére kérte Cameront, azt mondta: – *Tudom, hogy némelyik igazgató másképp fog a dologhoz állni, mint én. De csak így tovább, Mr. Cameron. Kockáztasson velem, és én harcolni fogok önért!*

Cameron belevágott. Ő és Roark dolgoztak, mint az őrült – hogy a tervek elkészüljenek, pontosan, idő előtt, mielőtt a Gould & Pettingill benyújtotta volna az övét. Pettingill a bankelnök feleségének unokatestvére volt, emellett a pompeji ásatások híres szakértője; a bankelnök Julius Caesar szenvedélyes csodálója volt, és egyszer, Rómában járva, egy és negyed óráig vizsgálta áhítattal a Colosseumot.

Cameron, Roark és egy kanna feketekávé élt hosszú napokig az irodában, pirkadattól fagyos pirkadatig, és Cameronnak önkéntelenül is eszébe jutott a villanyszámla, ám megpróbálta kivenni a fejéből. A műterem lámpái még mindig égtek a korai órákban, amikor szendvicsekért küldte Roarkot. Miközben Roark kint már szürke reggelt talált, az irodában még mindig éjszaka volt, merthogy az ablakok egy magas téglafalra néztek. Az utolsó napon Roark volt az, aki hazaküldte Cameront éjfél után, mert remegett a keze, térdei pedig folyamatosan a magas rajzolószéket keresték támasznak, és lassú, óvatos, beteges precizitással nehezedtek rá. Roark levitte a taxihoz, és az utcai lámpa fényénél Cameron megpillantotta Roark fáradt arcát, erőltetve nyitva tartott szemét, száraz ajkát. A következő reggelen, amikor belépett a műterembe, meglátta a kávéskannát oldalára borulva a földön, alatta egy fekete tócsát, a tócsában Roark kezét, tenyérrel felfelé, ujjai félig zártan, teste elnyúlva a padlón, feje hátraszegve. Mélyen aludt. Az asztalon ott voltak a tervek, készen...

Ült, és az asztalon nyugvó levelet nézte. Az volt a megalázó, hogy képtelen volt az elmúlt napokra gondolni, sem arra az épületre, melynek fel kellett volna épülnie az Astoriában, sem arra, amely most átveszi a helyét; gondolatait pusztán a ki nem fizetett villanyszámla kötötte le...

Az utóbbi két évben Cameron néha hetekre eltűnt, és Roark nem találta őt otthon, tudta, mi történik, de csak várt, azt remélve, hogy majd biztonságban visszatér. Majd Cameron, már kínlódása miatti szégyenérzetét is elveszítve jelent meg az irodában, tántorogva, nem figyelve senkire, részegségét nyíltan és kérkedve kimutatva az egyetlen hely falai előtt, melyet még tisztelt ezen a földön.

Roarknak a háziura elé kellett állnia azzal a csendes bejelentéssel, hogy nem tudja tovább fizetni a lakbért; a háziúr félt tőle, és nem követelőzött. Peter Keating valahogy tudomást szerzett erről, ahogy minden olyan dologról, ami fontos volt számára. Egy este megjelent Roark fűtetlen szobájában, és kabátját magán hagyva leült. Elővette pénztárcáját, kivett belőle öt tízdolláros bankjegyet, és Roark felé nyújtotta. – *Szükséged van rá, Howard. Tudom, hogy szükséged van rá. Ne kezdj el tiltakozni! Majd valamikor visszafizeted.* – Roark meglepetten ránézett, elvette a pénzt és

így szólt: – Igen, szükségem van rá. Köszönöm, Peter. – Majd Keating így folytatta: – Mi az ördögöt csinálsz? Miért vesződsz a vén Cameronnal? Miért akarsz így élni? Hagyd abba, Howard, és gyere hozzánk! Csak egy szavamba kerül! Francon boldog lesz. Heti hatvannal kezdhetsz. – Roark kivette zsebéből a pénzt és Keating felé nyújtotta. – Az isten szerelmére, Howard! Én... nem akartalak megbántani! – Én sem. – De kérlek, Howard, azért fogadd el! – Jó éjt, Peter!

Roark ezen gondolkozott, amikor Cameron belépett a műterembe, kezében a Vagyonkezelő Társaság levelével. Szó nélkül odaadta Roarknak a levelet, majd sarkon fordult, és visszament az irodájába. Roark elolvasta a levelet, és Cameron után ment. Amikor csak elvesztettek egy megbízást, Roark tudta, hogy Cameron látni akarja őt az irodájában, nem azért, hogy beszélhessen róla; csak azt akarta, hogy ott legyen, hogy beszélgessenek, hogy jelenlétével megnyugtassa.

Roark pillantása a Cameron asztalán heverő *New York Banner*re esett.

A nagy Wynand-lánc vezető lapja volt. Egy olyan újság, mely majdnem minden konyhában, borbélyüzletben, harmadrangú fogadószobában, a földalattiban felbukkant; bárhol, kivéve itt, Cameron irodájában. Cameron észrevette Roark pillantását, és elvigyorodott.

– Idefelé vettem ma reggel. Vicces, nem? Akkor még nem tudtam, hogy ma kapjuk meg... ezt a levelet. De valahogy összevág a kettő – ez az újság és a levél. Nem tudom, mi tört rám, hogy megvegyem. Talán a szimbólumok iránti érzékem. Nézd meg, Howard! Érdekes!

Roark végigfutotta az újságot. A címlapon egy leányanya képe volt, vastag, csillogó ajakkal, aki lelőtte szeretőjét; a kép alatt önéletrajzának első része, és a tárgyalás részletes beszámolója. A többi oldal hadjáratot indított a közművek ellen; napi horoszkóp; idézetek templomi prédikációkból; receptek fiatal asszonyoknak; gyönyörű lábú lányok képei; tanácsok, hogyan tartsunk meg egy férjet; csecsemő-szépségverseny; egy vers, mely azt hirdette, hogy mosogatni nemesebb cselekedet, mint szimfóniát írni; egy cikk, mely azt bizonyítja, hogy a nő, aki már szült gyereket, automatikusan szentté válik.

– Itt a válasz, Howard. A kérdésünkre. Ez az újság. Hogy létezik és szeretik. Tudsz küzdeni ellene? Tudsz olyat mondani, amit meghallanak és megértenek? Nem kellett volna levelet küldeniük. Elég lett volna, ha egy Wynand *Bannert* küldenek. Egyszerűbb és világosabb lett volna. Elgondoltad már, hogy egy pár év múlva ez a rohadék Gail Wynand fogja uralni a világot? Csodálatos világ lesz. Az is lehet, hogy neki van igaza!

Cameron előrenyújtotta a kezét, és tenyerén méregette az újság súlyát.

– Azért, hogy megadd nekik, amit akarnak, Howard, és hogy imádhassanak ezért, mert a talpukat nyalod – vagy... vagy, miért? Mi az értelme?... De nem számít, semmi sem számít, már az sem, hogy nem érdekel többé...

Roarkra nézett, és hozzátette:

– Bárcsak ki tudnám húzni addig, amíg el nem indítalak téged a saját utadon...

– Ne beszélj így!

– De igen!... Milyen érdekes, Howard! Tavasszal lesz három éve, hogy itt vagy. Sokkal hosszabbnak tűnik, nem? Vajon tanítottam neked valamit? Megmondom: rengeteget tanítottam és semmit sem. Senki sem taníthat neked semmit, a lényegedet és a benned lévő forrást illetően. Amit teszel – az a tiéd, nem az enyém, én csak arra taníthatlak meg, hogy jobban csináld. Az eszközöket adhatom át, de a cél – a cél a

sajátod. Nem leszel egy kis tanítvány, aki vérszegény dolgokat fog építeni korai Jakab vagy késői Cameron stílusban. Ami te leszel... bárcsak megérhetném!

- Meg fogod érni! És ezt te is tudod.

Cameron csak állt, tekintete az iroda csupasz falairól az asztalon halmozódó fehér számlákra, majd a kormos esőcseppekre tévedt, melyek lassan csörgedeztek az ablaküvegen.

- Nem tudok védekezni ellenük, Howard. Neked kell szembenézned velük. Te majd megadod a választ nekik. Mindegyiknek, a Wynand-lapoknak, és annak, ami a létezésüket lehetővé teszi, és ami e mögött az egész mögött van. Különös egy küldetés! Azt nem tudom, milyen választ adsz majd nekik, csak azt, hogy van egy válasz, amit te hordozol, te magad vagy a válasz, Howard, és egy nap majd a szavakat is megtalálod rá.

VI

Ellsworth M. Toohey *Szentbeszédnek kőben* című könyve 1925 januárjában jelent meg.

Igényes, éjszínkéék borítólapján egyszerű ezüstmegfűkkel és az egyik sarokban egy ezüstmegfűssal. Alcíme: *Építészet mindenkinek*. Szenzációs sikere volt. Az építészet egész történetét bemutatta, a sárkunyhotól a felhőkarcolóig, az utca emberének nyelvén, de mégis szakszerűnek tűnő szóhasználattal. Szerzője úgy fogalmazott az előszóban, hogy megpróbál kísérletet tenni arra, *hogy az építészet ember közelivé váljon, illetve eljusson oda, ahova mindig is tartozott – az emberekhez*. Továbbá megemlítette, azt szeretné látni, hogy az átlagember *úgy gondolkodjon és beszéljen az építészetről, mint a baseballról*. Nem untatta olvasóit az öt oszloprend szakmai sajátosságaival, a pillér, a fejgerenda, a külső támív vagy a vasbeton részleteivel. Az oldalakon az egyiptomi háziasszony, a római cipész, XIV. Lajos ágyasa napjainak otthonos hangvételű beszámolóját olvashatták: mit ettek, hogyan mosakodtak, hol vásároltak, és milyen hatással voltak életükre a körülöttük lévő épületek. Azonban mégis azt a benyomást keltette olvasóiban, hogy most mindent megtudhatnak, amit az öt oszloprendről és a vasbetonról tudniuk kell. Az olvasók azt érezhették, hogy nincs olyan probléma, tett vagy gondolat, ami meghaladná a múltbeli, névtelen emberek mindennapjait, ugyanúgy, ahogy a jelenben élőkét sem; hogy a tudománynak nincs semmi célja, nem fejez ki mást azon túl, hogy hatással van a mindennapi életre; hogy az olvasók már pusztán azzal is, hogy sivár hétköznapijaikat élik, képviselik és megvalósítják bármely civilizáció legnagyobb feladatait. Tudományos pontossága kifogástalan, műveltsége elképesztő volt. Nem lehetett őt megcáfolni a babiloni főzőedényekkel vagy a bizánci lábtörlőkkel kapcsolatban. Olyan szellemesen és színesen írt, mint egy közvetlen megfigyelő. Nem vánszorgott nehézkesen végig az évszázadokon; táncolt – mondták a kritikusok – a korok útjain, mint egy kóbor énekes, barát és próféta.

Kifejtette, hogy valójában az építészet a legnagyobb művészet, mert névtelen, mint minden nagyság. Majd folytatta, hogy a világon sok a híres épület, de kevés a neves építő, ami rendben is van, ami azt illeti, hiszen *nem volt soha olyan, aki egyedül hozott volna létre bármely jelentős dolgot az építészetben vagy bármely más területen*. Azon kevesek, kiknek neve tovább élt, igazából széllhámósok voltak, akik kisajátították a tömeg dicsőségét, ahogy mások kisajátították a vagyonát. Amikor egy ókori műemlék pompáját csodáljuk, *e teljesítményt egyetlen embernek tulajdonítva, a szellemi sikkasztás bűnébe esünk*. Megfeledkezünk egy egész sereg ismeretlen és meg nem énekelt mesteremberről, akik megelőzték őt a korok sötétségében, verejtékezve küszködtek, szerényen – hisz minden hősiesség szerény – mindegyikük a maga kis részével hozzájárulva a közös kincshez. A nagyszerű épületek nem ennek vagy annak a zseninek a magántalálmányai, hanem pusztán egy nép szellemének eszenciája.

Elmagyarázta, hogy az építészet dekadenciája akkor kezdődött, amikor a középkor közösségi szellemét felváltotta a magántulajdon. Továbbá az egyéni tulajdonosok önzése – akik csak saját, rossz ízlésük kielégítésére építettek, hisz minden igény, ami az egyéni ízlésre irányul, csak rossz ízlést jelenthet – tönkretette a városok tervezett eredményességét. Kimutatta, hogy olyan, mint szabad akarat nem létezik, mivel az ember kreatív impulzusait az határozza meg – mint minden mást –, hogy milyen gazdasági struktúrájú korszakban él. Csodálatát fejezte ki az összes

nagy történeti stílus iránt, de óva intett a stílusok önkényes elegyítésétől. Elutasította a modern építészetet, mondván: *Eddig az elszigetelt egyének szeszélyén kívül mást sem jelenített meg, nem volt kapcsolata egyetlen nagy, spontán tömegmozgalommal sem, és ezért nincs is jelentősége.* Egy jobb világ eljövetelét jósolta, ahol mindenki mindenkinek a testvére, ahol az épületek harmonikusak és mind hasonlóak, követve Görögország, a demokrácia szülőföldje, nagy hagyományát. Ezzel sikerült megmutatnia – anélkül, hogy nyugodt, tárgyilagos stílusában érzékelhető törést okozott volna –, hogy azok a szavak, melyeket most rendezett nyomtatásban láthatott az olvasó, a kéziratban kusza betűk halmazai voltak, egy érzelmektől remegő kéz teremtményei. Felszólította az építészeket, hogy mondjanak le önző, egyéni dicsőséget kereső küldetésükről, és szenteljék magukat népük lelkiállapotának megtestesítésére. Az építészek szolgák, nem pedig vezetők. Egojuk előtérbe helyezése helyett az ország lelkét és koruk ritmusát kell kifejezésre juttatniuk. Saját képzeletük illúzióinak követése helyett pedig azt a közös nevezőt kell megkeresniük, melynek segítségével munkájuk eljut a tömegek szívéhez. Az építészeknek – ó, barátaim, nem a miérten kell gondolkodniuk. Feladatuk nem a parancsolás, hanem a parancsok teljesítése.

A Szentbeszédnek kőbent kritikákból ollózott idézetekkel reklámozták: *Lenyűgöző! – Egy rendkívüli teljesítményi – A művészettörténet páratlan alkotásai – Egy elbűvölő emberrel és mély gondolkodóval nyílik alkalmunk megismerkedni. – Kötelező olvasmány bárkinek, aki arra vágyik, hogy intellektuálisnak tartsák.*

Úgy tűnt, hogy meglehetősen sokan vágnak erre a címre. Az olvasóknak tanulniuk sem kellett, hogy műveltségre tegyenek szert, pénzükbe sem került és szaktekintélyekké váltak, és minden erőfeszítés nélkül egy kész véleményt kaptak a kezükbe. Kellemes érzés volt szakértői stílusban nézni és kritizálni az épületeket, a 439. oldalra emlékezve; művészi beszélgetéseket folytatni, és ugyanazon bekezdések ugyanazon mondatait hallgatni és hangoztatni. Az előkelő szalonokban hamarosan ezt mondogatták: – *Építészet? Ó, igen, Ellsworth Toohey.*

Ellsworth M. Toohey, elveit követve, egyetlen építész sem említett név szerint könyve szövegrészeiben – *a mítoszteremtő, hősi kultuszt dicsőítő történészi módszer mindig visszataszító volt számomra.* A nevek csak lábjegyzetben szerepeltek. Ezek közül néhány Guy Franconra utalt, aki hajlamos ugyan a túldíszítésre, de dicséretet érdemel a klasszicizmus szigorú hagyományai iránt tanúsított hűségéért. Az egyik jegyzet Henry Cameronra utalt, mint *valaha kiemelkedő építész, az úgynevezett modern építésziskola egyik atyja, akit azóta – megérdemelten – a feledés homályába száműztek. Vox populi vox dei.*

1925 februárjában Henry Cameron nyugalomba vonult.

Már egy éve tudta, hogy lassan eljön ez a nap. Nem beszélt róla Roarknak, de mindketten tisztában voltak ezzel, és elvárások nélkül folytatták a munkát ameddig lehetett. Néha becsöppent egy-egy megbízás az irodába, néhány vidéki nyaraló, garázs vagy régi épületek átalakítása. Mindent elvállaltak. Aztán a cseppek is abbamaradtak. A csövek szárazak voltak. Akiknek Cameron sosem fizetett – elzárták a vizet.

Simpson és az öregembert már rég elbocsátották. Csak Roark maradt. Mozdulatlan ülte végig a téli estéket, Cameron íróasztalára roskadt testét, karjaira boruló fejét és az üveget nézve, mely a lámpa alatt csillogott.

Aztán egy februári napon Cameron, aki már több hete nem ivott alkoholt, miközben egy polcon lévő könyvért nyúlt, összeesett Roark lábainál, hirtelen, egyszerűen, végérvényesen. Roark hazavitte, az orvos pedig kijelentette, hogyha csak

egyszer is kísérletet tesz arra, hogy ágyából felkeljen, azzal halálos ítéletét írja alá. Cameron tudta ezt. Mozdulatlanul feküdt párnáján, keze engedelmesen pihent teste két oldalán, nem pislogott, két szeme üres volt. Majd megszólalt:

- Bezárod helyettem az irodát, Roark?

- Igen - felelte Roark.

Cameron behunyta a szemét, és többet nem mondott. Roark egész éjjel az ágya mellett ült, nem tudván, hogy az öreg alszik-e vagy sem.

Cameron egyik nővére előkerült valahonnan New Jerseyből. Egy szelíd, kicsi, fehér hajú öreg hölgy volt. Kezei remegtek, és arca olyan volt, melyre lehetetlen visszaemlékezni, csendes, lemondó és finoman reménytelen. Csekély, kis jövedelme volt, de vállalta, hogy hazaviszi testvérét New Jerseybe; sosem volt férjnél és nem volt senkije a világon; nem örült, de nem is szomorkodott a teher miatt; évekkel ezelőtt meghalt benne minden érzelem.

Indulása napján Cameron egy levelet adott Roarknak. Az éjszaka folyamán írta, nehézkesen, egy öreg rajztáblával a térdén, hátát párnával megtámasztva. A levél egy neves építésznek volt címezve; Roark ajánlólevele. Roark elolvasta, és végig Cameronra, nem a saját kezére nézve, darabokra tépte a levelet.

- Nem - szólalt meg. - Nem fogsz kérni tőlük semmit! Ne aggódj miattam!

Cameron bólintott és sokáig nem szólt. Végül megtörte a csendet:

- Most zárd be az irodát, Howard! A bútorokat hagyd ott nekik bérleti díj gyanánt! De a falon lévő rajzot hozd el a szobámból, és küldd el nekem! Csak azt! Minden mást égess el! A papírokat, az aktákat, a rajzokat, a szerződéseket, mindent!

- Rendben - mondta Roark.

Miss Cameron megjelent a beteghordozókkal és a hordággal. A mentőautó a komphoz vitte őket. A komp bejáratánál Cameron így szólt Roarkhoz:

- Most menj vissza! - Majd hozzátette: - Látogass meg, Howard!... De ne túl gyakran...

Roark megfordult, és elsétált, mialatt Cameront a mólóhoz szállították. Szürke reggel volt, és a tenger hideg, rothadó szaga terjengett a levegőben. Egy szürke sirály bukott alá, az utca fölött, mint egy lebegő újságpapír, a nedves, csíkozott kővel szemben.

Aznap este Roark elment a bezárt irodába. Nem kapcsolt villanyt. Tüzet rakott a Cameron szobájában lévő Franklin kályhában, és egymás után üritette a tűzbe a fiókokat, rájuk se pillantva. A papírok száraz zizegése hallatszott a csöndben, enyhe penészszag szállt a sötét szobában, a tűz sziszegett, fényes csíkokban ropogott, pattogott. Néha egy-egy elszenesedett szélű fehér pernye kiröpült a lángokból. Roark egy acélvonalzó végével visszatolta őket.

Felvillantak Cameron híres és meg nem épült épületeinek rajzai; kidolgozott tervrajzok vékony fehér vonalakkal, a gerendák, melyek még mindig álltak valahol; híres aláírásokkal ellátott szerződések; egyszer-egyszer előtűnt a vörös lángokból hét számjegy összege egy elsárgult papíron, fellobbant, majd néhány szikra után elhunyt.

Egy leveleket tartalmazó régi dossziéból egy újságkivágás repült a földre. Roark felvette. Száraz, törékeny, sárga volt már, és a hajtásoknál széttört Roark ujjai között. 1892. május 7-én írták. Henry Cameron interjúja volt. Roark beleolvasott: *Az építész*

nem üzlet, nem karrier, hanem harc és élvezet, mely szentesíti a földi létet. Bedobta a cikket a tűzbe, és egy másik dossziéért nyúlt.

Összeszedte az összes ceruzacsonkot az íróasztalról, és azokat is utánuk dobta.

A kályha fölött állt. Nem mozdult, nem nézett le; érezte a hő vibrálását, a halvány remegést látótere határán. A falon lógó felhőkarcoló rajzára nézett, mely sosem épült fel.

Peter Keating harmadik évét töltötte a Francon & Heyer cégnél. Emelt fővel és tanult, egyenes testtartással járt; úgy nézett ki, mint a reklámképeken feltűnő, drága borotvákat vagy közepes áron árult autókat hirdető sikeres fiatal férfiak egyike.

Jól öltözködött, és nézte, ahogy az emberek felfigyelnek erre. A Park Avenue-hoz közel bérelt lakást, mely szerény volt, de divatos. Vett három értékes rézkarcot, valamint egy klasszikus első kiadásban, amit még ki sem nyitott. Alkalmanként elkísérte ügyfeleit a Metropolitan Operaházba. Egyszer megjelent a Művészek Álarcosbálján, és hatalmas feltűnést keltett skarlátvörös, bársonyból készült középkori kőfaragó jelmezével és harisnyájával; említést tettek róla az esemény egyik társasági hírbeszámolójában – neve először jelent meg újságban, így meg is őrizte a cikket.

Már nem gondolt első épületére, elfelejtette az akkor átélt félelmet és a kétséget. Rájött, hogy minden annyira egyszerű. Az ügyfelek bármit elfogadtak egy impozáns homlokzat, egy méltóságteljes bejárat és egy fejedelmi szalon fejében, melyekkel bámulatba ejthették vendégeiket. Mindenki elégedett volt: Keating nem törődött semmivel, csak azzal, hogy ügyfeleinek imponáljon, az ügyfeleket pedig csak az érdekelte, hogy a vendégek el legyenek ragadtatva. A vendégeknek pedig mindegy volt.

Mrs. Keating kiadta stantoni házát, és New Yorkba költözött fiához. Keating nem örült neki; de nem tudta visszautasítani, mert az anyja volt, nem tehetette meg, hogy nemet mondjon. Mégis valamiféle izgalommal gondolt a találkozásra; legalább majd elismerést kap tőle szakmai sikereiért. Nem kapott; anyja szemügyre vette a szobáit, ruháit, betétkönyveit és csak annyit mondott: – *Elmegy, Petey – egyelőre.*

Egyszer felkereste őt az irodájában, majd fél órán belül távozott. Aznap este mozdulatlanul ülve, ujjait szorongatva, ropogtatva kellett végighallgatnia, amíg anyja másfél órán keresztül zúdította rá tanácsait. – Annak a Whithers fickónak sokkal drágább az öltönye, mint a tiéd Petey. Nem lesz ez így jó! Vigyáznod kell a tekintélyedre azok előtt a fiúk előtt! Az az alacsony fiú, aki behozta neked a tervrajzokat – nem tetszett, ahogy beszélt veled!... Ó, semmi, semmi, de azért én rajta tartanám a szemem... Az a nagy orrú nem a barátod... Nem fontos honnan, de tudom!... Vigyázz azzal, akit Bennettnak szólítottak! A helyedben megszabadulnék tőle. Ambiciózus. Megismerem a jeleket...

Majd megkérdezte:

– Guy Francon... van gyermeke?

– Egy lánya.

– Ó... – mondta Mrs. Keating. – És milyen?

– Sohasem találkoztam vele.

– Peter! Ez egyenesen udvariatlanság Mr. Franconnal szemben, hogy még meg sem próbáltad megismerni a családját!

- Nincs a városban a lány, valamilyen főiskolán tanul, anyám. Majd egyszer megismerem. Később jár, anyám, sokat kell holnap dolgoznom...

De sokat járt a fejében a dolog még aznap este és a következő napon is. Sőt a beszélgetés előtt is gyakran gondolt rá. Tudta, hogy Francon lánya már jó ideje elvégezte a főiskolát, és most a *Bannernél* dolgozik, ahol egy kis rovatot vezet a lakberendezésről. Mást nem tudott meg róla. Úgy tűnt, az irodában senki sem ismeri. Francon nem beszélt róla.

Az elkövetkező napon az ebédnél Keating úgy döntött, hogy felhossa a témát.

- Csupa jót hallok a lányodról - mondta Franconnak.

- *Hol* hallottál jókat róla? - kérdezte Francon vészjóslóan.

- Hát tudod, hogy megy ez, az ember hall dolgokat. És ragyogóan ír!

- Igen, ragyogóan ír - vetette oda kurtán Francon.

- Igazán, Guy, szeretnék vele találkozni!

Francon Keatingre nézett, majd fáradtan sóhajtott.

- Tudod, Peter, hogy nem lakik velem. Attól tartok, mint apa, egy csődtömeg vagyok... Mondd csak, Peter, mit szólt Mrs. Mannering ahhoz az új lépcsőelrendezéshez?

Keating mérges volt és csalódott - de megkönnyebbült. Ránézett Francon zömök testére, és azon töprengett, vajon milyen külsőt örökölhett lánya, amivel ennyire nyilvánvalóan kiérdemelte apja rosszallását. Úgy döntött, hogy biztos gazdag és ronda, mint a bűn - akárcsak a legtöbbje. Arra gondolt, hogy egy nap még ez sem jelent majd akadályt számára. De annak örült, hogy ez a nap még váratott magára. Türelmetlenül gondolt arra, hogy ma este meglátogatja Catherine-t.

Mrs. Keating Stantonban találkozott Catherine-nel. Azt remélte, hogy Peter majd elfelejti a lányt. Most megtudta, hogy Peter nem felejtette el, bár csak ritkán beszélt Catherine-ről, és egyszer sem hozta el magához. Mrs. Keating nem említette a nevét. De mesélt nincstelen lányokról, akik nagyszerű fiatal férjet fogtak maguknak, szép jövő elé tekintő fiúkról, kiknek karrierje zátonyra futott, mert nem a megfelelő lányt vették feleségül; minden válásról szóló újságközleményt felolvasott fiának, ami olyan híres embert említett, aki azért válik alacsony származású feleségétől, mert az nem képes megfelelni az ő magas pozíciójának.

Keating azokra a napokra gondolt - miközben Catherine háza felé igyekezett -, amiket együtt töltöttek; annyira jelentéktelen alkalmak voltak, de mégis az egyetlenek, melyek egész itteni életéből megmaradtak emlékezetében.

Miután a lány beengedte, a nagybácsi nappalija közepén nagy rendetlenség fogadta, egy halom levél a szőnyegen szétterítve, egy hordozható írógép, újságok, ollók, dobozok és egy ragasztósbödön.

- Ó, jaj! - mondta Catherine, és erőltlenül térdre roskadt a rendetlenség közepén.
- Ó, jaj!

Felnézett Keatingre, lefegyverzően rámosolyodott, felemelte két kezét, és széttárta a gyűrött fehér halom fölött. Lassan húszéves volt már, de nem nézett ki idősebbnek, mint tizenhét évesen.

- Ül le, Peter! Azt hittem, kész leszek, mire jössz, de úgy tűnik, tévedtem. A Bácsim rajongólevelei és újságkivágásai. Szét kell válogatnom őket, válaszolnom kell rájuk, dossziékba kell rendeznem őket, köszönő leveleket is kell írnom, és... Ó, látnod

kellene, miket írnak neki az emberek! Csodálatos! Ne állj ott! Ül le, légy szíves! Egy perc és kész vagyok!

- Már be is fejezted, most rögtön! - mondta Keating, miközben karjába emelte a lányt, és a székhez vitte.

Ölelte és csókolta, és a lány boldogan nevetett, fejét Keating vállába temette. Keating megszólalt:

- Katie, te egy lehetetlen kis butus vagy, és olyan jó illata van a hajadnak!

A lány így felelt: - Ne mozdulj, Peter! Olyan jó így!

- Katie. El akarom mondani neked, hogy milyen csodálatos napom volt ma. Délután volt a Bordman Building hivatalos megnyitója. Tudod, a Broadwayn, huszonnégy emeletes, gótikus csúccsal. Franconnak gyomorrontása volt, így én képviseltem. Amúgy is én terveztem azt az épületet, és... Ó, persze, te semmit sem tudsz erről!

- De igen, Peter! Láttam az összes épületedet. Képeim vannak róluk. Kivágtam őket az újságokból. És albumot készítek nekik, mint a Bácsinak is. Ó, Peter, ez annyira csodálatos!

- Micsoda?

- A Bácsi albumai, és a levelei... ez az egész... - a földön heverő papírok fölé nyújtotta kezeit, mintha át akarná ölelni őket. - Gondolj csak bele, ez a rengeteg levél, az ország különböző részéből, vadidegenektől, akiknek ő mégis annyit jelent. És itt vagyok én, aki segítek neki, egy senki, és nézd, mégis micsoda felelősségem van! Annyira megható és annyira nagyszerű, mit számítanak a kis dolgok, amik történhetnek velünk, amikor ez az egész nemzetet érinti!

- Igen? Ó mondta ezt neked?

- Semmit sem mondott. De nem élhetsz vele három évig úgy, hogy ne érintene meg valami abból... abból a csodálatos önzetlenségből, ami benne van.

Keating haragudni akart, de meglátta a lány ragyogó mosolyát, ezt az új tüzet, és visszamosolygott.

- Meg kell hagyni, Katie; jól áll neked, pokolian jól áll! Tudod, elképesztően tudnál kinézni, ha tanulnál valamit a ruhákról. A napokban eljövök érted, és elviszlek egy jó varrónőhöz. Szeretném, ha egy nap találkoznál Guy Franconnal. Biztos kedvelni fogod.

- Ó! Egyszer mintha azt mondtad volna, hogy nem fogom.

- Azt mondtam volna? Nos akkor még nem igazán ismertem. Nagyszerű fickó. Szeretném, ha mindenkit megismernél. Te leszel... hé, hová mész? - Miközben beszélt, a lány rápillantott a csuklóján lévő órára, és megpróbált kibújni az ölelésből.

- Én... Már majdnem kilenc óra, Peter, és még be kell ezt fejeznem mire Ellsworth bácsi hazaér. Tizenegyre itthon lesz, most egy munkásgyűlésen mond beszédet. Dolgozhatnék, miközben beszélgetünk. Ugye nem bánod?

- De igen! A pokolba a drága bácsid rajongóival! Oldja meg maga! Maradj csak ott, ahol vagy!

A lány sóhajtott, de engedelmesen Keating vállára hajtotta a fejét. - Nem szabad így beszélned Ellsworth bácsiról! Egyáltalán nem érted őt. Olvastad a könyvét?

- Igen! Olvastam a könyvét, nagyszerű és fantasztikus, de semmi másról se hallok, bárhová megyek, mindenki csak az ő átkozott könyvéről beszél, szóval beszélhetnénk inkább valami másról?

- Még mindig nem akarsz Ellsworth bácsival találkozni?
- Miért? Miből gondolod? De nagyon is!
- Ó...
- Mi a baj?
- Egyszer azt mondtad, hogy nem akarsz vele rajtam keresztül találkozni.
- Ezt mondtam volna? Hogy tudod mindig megjegyezni az összes ostobaságot, amit csak mondok?
- Peter, nem akarom, hogy találkozz Ellsworth bácsival!
- Miért nem?
- Nem tudom. Butaság, tudom. De most én nem akarom. De nem tudom, hogy miért.

- Hát akkor felejtjük el! Majd ha eljön az ideje, akkor úgyis találkozom vele. Katie, figyelj csak, tegnap az ablak előtt álltam a szobámban, és rád gondoltam, és annyira szerettem volna, hogy ott légy velem. Majdnem felhívtalak, csak azért nem tettem, mert már késő volt. Annyira egyedül érzem magam nélküled, én...

A lány csak hallgatta, karjait a nyaka köré fonta. Majd Keating észrevette, hogy a lány hirtelen elnéz mellette, és szája szörnyülködve szétnyílik; majd felugrott, átrohant a szobán, és négykézláb mászva próbált elérni egy levendulaszínű borítékot, mely az íróasztal alatt feküdt.

- Na mi az ördög van? - kérdezte Keating mérgesen.

- Ez egy nagyon fontos levél - mondta a lány, még mindig térdelve, kis öklében szorítva a borítékot - ez egy nagyon fontos levél, és nézd hol volt, majdnem a szemetesben, biztos nem vettem észre, hogy így elsöpörtem. Egy szegény özvegy írta, akinek öt gyereke van, és a legidősebb fia építész szeretne lenni. Ellsworth bácsi el fogja intézni, hogy ösztöndíjat kapjon.

- Nos - mondta Keating, és felemelkedett - most lett elegendő ebből az egészből! Menjünk el innen, Katie! Menjünk el sétálni! Nagyon szép idő van ma este. Itt nem vagy önmagad!

- Rendben! Menjünk el sétálni!

Kint, lágy hófátyol omlott az égből, száraz, finom, súlytalan hófátyol, mely mozdulatlanul függött a levegőben, megtöltve az utcák keskeny kádjait. Karöltve sétáltak, Catherine szorosan Keatinghez bújott, lábukkal hosszú, barna, maszatos foltokat hagytak a fehér járdákon.

A Washington téren leültek egy padra. A hó bekerítette a teret, elzárva őket a háztól, a körülöttük elterülő várostól. A boltív árnyékán keresztül kis fénypontok haladtak el előttük, acélfehérek, zöldek és maszatos pirosak.

A lány Keatinghez kuporodva ült a padon. Keating a várost nézte. Mindig félt ettől a várostól, ahogy most is; volt azonban két törékeny védelme: a hó és a lány, mellette.

- Katie - suttogta - Katie...

- Szeretlek, Peter...

- Katie - mondta, hangjában nem volt habozás vagy érzelmi hangszínezet, mert szavainak bizonyossága nem engedélyezte az izgatottságot -, mi jegyesek vagyunk, ugye?

Nézte, hogy a lány állt alig láthatóan megmozdul, leereszkedik, majd felemelkedik, miközben az egyetlen szót formálja.

- Igen - mondta nyugodtan, olyan ünnepélyes komolysággal, amittől a szó közömbösnek hangzott.

A lány sohasem engedte meg magának, hogy kérdéseket tegyen fel a jövőre nézve, mivel már egyetlen kérdés is a kétség beismerését jelentette volna. De amikor kiejtette az *igent*, tudta, hogy erre várt, és darabokra zúzná azzal, ha túl boldog volna.

- Egy vagy két éven belül - mondta Keating, és közben szorosan fogta a lány kezét - már házasok leszünk. Amint egyenesbe jutok, és végleg biztosítottam helyemet a cégnél. Most még az anyámról kell gondoskodnom, de egy év múlva már nem jelent gondot. - Annyira hidegen és gyakorlatiasan próbált beszélni, amennyire csak tudott, nehogy lerombolja annak az érzésnek a csodáját, ami most elárasztotta.

- Várni fogok, Peter - suttogta a lány. - Nem kell sietnünk.

- Nem mondjuk meg senkinek, Katie... Ez a mi titkunk, csak a miénk addig, amíg... - Hirtelen egy gondolat hasított belé, és rémülten tudatosult benne, hogy nem tudja bebizonyítani, hogy még sosem gondolt erre; mégis tudta, teljes őszinteséggel, bár döbbsen, hogy ez eddig még sohasem jutott eszébe. Eltolta magától a lányt és mérgesen megszólalt: - Katie! Ugye nem hiszed azt, hogy a te nagyszerű, átkozott nagybátyád miatt?

A lány felnevetett; könnyed és gondtalan volt ez a hang, és Keating egyből tudta, hogy minden gyanú alól felmentették.

- Uramisten, Peter, dehogy! Természetesen nem fog neki tetszeni, de miért kellene nekünk azzal foglalkozni?

- Nem fog neki tetszeni? Miért?

- Ó, nem hiszem, hogy helyesli a házasságot. Na nem mintha erkölcstelen dolgokról prédikálna, de mindig azt mondogatja, hogy a házasság már divatjamúlt. Egy gazdasági eszköz, mely azt a célt szolgálja, hogy megőrizzük a magántulajdon intézményét. Vagy valami ilyesmit, a lényeg az, hogy nem szereti.

- Szép dolog, mondhatom! Majd mi megmutatjuk neki!

Teljes őszinteséggel örült ennek, mert elaltatta - de nem saját tudatában, melyet tisztának tartott, hanem bármely más tudatban, melyben ez felébredhetett - a gyanút, hogy a lány iránti érzéseiben akárcsak egy kis nyoma is felmerült volna olyan hátsó szándéknak, mint... mint például Francon lánya felé. Furcsának találta, hogy ez mennyire fontosnak tűnt; hogy ennyire kétségbeesve vágyott arra, hogy ez az érzés örökre mentes maradjon minden más emberhez fűződő kapcsolatától.

Hátrahajtotta a fejét, érezte a hópelyhek harapását az ajkain. Majd a lányhoz fordult, és megcsókolta. A lány szájának érintése puha volt és hideg a hótól.

Kalapja oldalra csúszott, ajkai félig nyitva, elkerekedett szemmel, gyámoltalanul, csillogó szempillákkal. Keating kezébe vette a lány kezét tenyérrel felfelé, és rápillantott; fekete gyapjúkesztyűt viselt, ujjait esetlenül tárta szét, mint egy gyerek; az elolvadt hó cseppeket hagyott a kesztyű bolyhain; egy tovaszárguló autó fényében felragyogtak.

VII

Az Amerikai Építészeti Kamara hivatalos közleménye, a *Vegyes Hírekben*, röviden bejelentette Henry Cameron visszavonulását. Hat sorban foglalták össze építészeti eredményeit, két legjobb épületének nevét pedig elírták.

Peter Keating besétált Francon irodájába, és félbeszakította Francon egy régiségkereskedővel folytatott jó modorú alkudozását egy tubákosszelencéről, mely egykor Madame Pompadour tulajdonát képezte. Türelmetlensége belevitte, hogy kiadjon kilenc dollár huszonöt centtel többet, mint amennyit szándékában volt fizetni. Ingerlékenyen fordult Keatinghez, miután a kereskedő elment:

- Nos mi az, Peter, halljam?

Keating ledobta a közleményt Francon asztalára, és hüvelykujja körmével aláhúzta a Cameronról szóló bekezdést.

- Meg kell szereznem azt az embert - mondta Keating.

- Melyik embert?

- Howard Roarkot.

- Ki az ördög az a Howard Roark? - kérdezte Francon.

- Már meséltem róla. Cameron tervezője.

- Ó... ó, igen, azt hiszem, csakugyan meséltél róla. Hát akkor menj, és szerezd meg!

- Szabad kezet adsz arra, hogyan szerződtetem?

- Mi az ördög? Mi értelme van egy újabb rajzoló szerződtetünk? Mellesleg, *ezért* kellett félbeszakítanod?

- Lehet, hogy nehezen adja magát. Ráadásul még azelőtt akarom megszerezni, mielőtt elmegy máshová.

- Igazán? Nehezen adja majd magát? Könyörögni fogsz neki, hogy eljöjjön *ide*, Cameron után? Amúgy sem jó ajánlólevél egy fiatalembernek.

- Ugyan már, Guy! Tényleg nem?

- Na jó... Ami igaz, az igaz, szerkezeti szempontból, de nem esztétikailag, Cameron tényleg mély alapokat ad nekik, és... Természetesen, Cameron elég fontos ember volt annak idején. Ami azt illeti, valamikor régen én magam is az egyik legjobb rajzolója voltam. Persze lehet róla jó dolgokat mondani. Hát akkor csak rajta! Szerezd meg a te Roarkodat, ha úgy gondolod, hogy szükséged van rá!

- Nem arról van szó, hogy szükségem van rá. Roark egy régi barátom és most munkanélküli, úgy gondoltam, hogy szép dolog lenne segíteni rajta.

- Nos akkor, tedd, amit akarsz! Csak ne zaklass vele!... Mondd csak, Peter, nem gondolod, hogy ez a legszebb tubákosszelence, amit valaha láttál?

Azon az estén Keating bejelentés nélkül kapaszkodott fel a lépcsőn Roark szobája felé, idegesen kopogott, majd vidáman belépett. Roark az ablakpárkányon ült, dohányzott.

- Épp erre jártam - mondta Keating -, és eszembe jutott, hogy itt laksz, és mivel nem volt jobb dolgom, gondoltam, beugrom, hogy megnézzem, mi van veled. Már jó régen nem láttalak!

- Tudom, mit akarsz - felelte Roark. - Rendben van. Mennyi?

- Hogy érted ezt, Roark?

- Tudod, hogy értem.

- Heti hatvanöt – bökte ki Keating. Nem ilyen bevezetésre számított, az pedig meg sem fordult a fejében, hogy egyáltalán nem lesz szükség bevezetésre. – Hatvanöt kezdésnek. Ha úgy gondolod, hogy nem elég, akkor lehet...

- Hatvanöt.

- Te... eljössz hozzánk, Howard?

- Mikor akarod, hogy kezdjek?

- Hát... amilyen hamar csak tudsz! Hétfő?

- Rendben.

- Köszönöm, Howard!

- Egy feltétellel – mondta Roark. – Nem vállalom tervezést. Egyáltalán. Semmi részletterv. Semmi XV. Lajos stílusú felhőkarcoló. Tarts távol az esztétikától, ha egyáltalán meg akarsz engem tartani! Küldj a műszaki tervezésre! Küldj ki ellenőrzésekre, ki az építési helyszínekre! Nos még mindig kellek neked?

- Természetesen. Amit csak akarsz! Tetszeni fog neked a hely, majd meglátod! És Francon is. Cameron egyik embere volt.

- Nem kellene dicsekednie ezzel.

- Hát...

- Ne aggódj! Nem mondom a szemébe. Nem mondok senkinek semmit. Ezt akartad tudni?

- Nem, dehogy, nem aggódtam, eszembe sem jutott!

- Akkor megbeszéltük. Jó éjt! Hétfőn találkozunk!

- Igen, de... de egyáltalán nem sietek, azért jöttem, hogy lássalak és...

- Mi a baj, Peter? Bánt valami?

- Nem... én...

- Tudni akarod, miért csinálom? – Roark neheztelés és érdeklődés nélkül mosolygott. – Erről van szó? Megmondom, ha tudni akarod. Füttyölök rá, hogy melyik lesz a következő munkahelyem. Egyetlen építész sincs a városban, akinek dolgoznék. De valahol dolgoznom kell, és ez lehet a te Franconod is – ha megkapom tőled, amit akarok. Eladom magam, és így megyek bele a játszmába – pillanatnyilag.

- De Howard, nem így kéne látnod ezt az egészet! Nincs határa annak, hogy meddig juthatsz nálunk, ha már hozzászoktál. Legalább azt is meglátod, milyen egy igazi iroda! Cameron kocsmá...

- Pofa be, Peter, és végezzünk minél gyorsabban!

- Nem akartam kritizálni vagy... semmit sem akartam. – Nem tudta, hogy mit mondjon, sem azt, hogy hogyan kellene éreznie. Győzelem volt, de üresnek tűnt. Azért mégiscsak győzelem volt, és Keating szeretetet akart érezni Roark iránt.

- Howard, menjünk és igyunk valamit, ünnepeljük meg az eseményt!

- Sajnálom, Peter. Ez nem része a munkának.

Keating úgy készült, mielőtt eljött ide, hogy óvatos lesz és tapintatos, amennyire csak tőle telik; olyan eredményt ért el, melyet nem várt; tudta, hogy nem szabadna tovább feszítenie a húrt, csak fognia magát, és elmennie. De valami megmagyarázhatatlan dolog – minden gyakorlati megfontoláson túl – nem bírta megálljt parancsolni benne. Nem gondolkodva odavágta:

- Nem tudnál egyszer emberként viselkedni?

- Hogyan?

- Emberként. Egyszerűen. Természetesen.
- Azt csinálom.
- Nem tudnál lazítani?

Roark elmosolyodott, hiszen az ablakpárkányon ült, hanyagul a falnak támaszkodva, hosszú lábai lazán lógtak, a cigarettát könnyedén tartotta ujjai között.

- Nem erre gondoltam! - mondta Keating. - Miért nem tudsz eljönni velem egy italra?

- Minek?

- Neked mindig kell valami ok? Mindig ennyire átkozottul komolynak kell lenned? Nem tudsz csinálni semmit csak úgy, minden ok nélkül, mint bárki? Annyira komoly vagy, annyira öreg! Veled kapcsolatban minden fontos, minden nagyszerű és jelentős valamilyen tekintetben, minden perc, még akkor is, ha meg sem mozdulsz. Nem tudnál egyszer könnyedebb lenni - és jelentéktelen?

- Nem.

- Nem unod már az állandó hősiességet?

- Mi a hősiesség bennem?

- Semmi. Minden. Nem tudom. Nem az, amit teszel. Hanem az, amit az emberekkel éreztetsz magad körül.

- Mit?

- A nem normálisat. A feszültséget. Amikor veled vagyok, mindig olyan, mint egy választás. Közted és a világ többi része között. Nem akarok választani. Nem akarok kívülálló lenni. Tartozni akarok. Olyan sok minden van a világban, ami egyszerű és kellemes. Nem minden csak küzdelem és lemondás. Mint - veled.

- Miről mondtam én le valaha is?

- Ó, te nem mondasz le semmiről! Még holttesteken is átgázolnál azért, hogy elérd, amit akarsz! Inkább azokról a dolgokról van szó, melyekről azáltal mondasz le, hogy sohasem akarod őket.

- Ez azért van, mert az ember nem akarhatja mindkettőt.

- Mi az, hogy mindkettőt?

- Nézd, Peter. Sosem beszéltem neked arról, hogy ezek vannak bennem. Mitől látod mégis őket? Sosem kértelek, hogy válassz köztem és bármi más között. Miből gondolod mégis, hogy választani kell? Mitől érzed magad kényelmetlenül, amikor ezt érzed? Hiszen annyira biztos vagy abban, hogy tévedek?!

- Én... én, nem tudom. - Majd hozzátette: - Nem tudom, miről beszélsz. - Hirtelen megkérdezte:

- Howard, miért gyűlölsz engem?

- Nem gyűlöllek.

- Hát erről van szó! Miért nem gyűlölsz legalább?

- Miért kellene?

- Azzal adnál valamit. Tudom, hogy nem tudsz engem szeretni. Senkit sem tudsz szeretni. De legalább kedves lenne tőled, ha tudomásul vennéd az emberek létét azzal, hogy gyűlölöd őket!

- Én nem vagyok kedves, Peter.

És mivel Keating nem tudott, mit felelni, Roark hozzátette:

- Menj haza, Peter. Megkaptad, amit akartál. Elégedj meg ennyivel. Hétfőn találkozunk!

Roark az íróasztalnál állt a Francon & Heyer műtermében, kezében ceruza, egy narancsszínű hajtincs belelógott az arcába, az előírt gyöngyszürke munkaköpeny úgy állt a testén, mint a rabruha.

Megtanulta elfogadni új munkáját. A vonalak, amiket rajzolt, acélgerendák tiszta vonalai voltak, és megpróbált nem gondolni arra, hogy majd mit támasztanak ezek a gerendák. Időnként nehéz volt. Ott állt közte és a között az épületterv között, amelyen dolgozott, annak az épületnek a terve, amilyennek lennie kellett volna. Láttá, hogy mit tudna kihozni belőle, hogyan kellene megváltoztatni a vonalakat, merre kellene húznia őket, hogy egy ragyogó dolgot hozzon létre. Vissza kellett fojtania a tudást. El kellett pusztítania a látomást. Engedelmeskednie kellett, hogy úgy rajzolja a vonalakat, ahogy előírták. Annyira fájt neki, hogy dühösen megvonta a vállát magára. Azt gondolta: nehéz? – akkor tanuld meg!

De a fájdalom csak megmaradt – mellé pedig egy tehetetlen csodálkozás társult. Amit látott, sokkal valószínűbb volt, mint a papír, az iroda vagy a megbízás valósága. Nem tudta megérteni, hogy mások miért nem látják ezt, és hogyan tudnak ennyire közömbösek maradni. Az előtte fekvő papírra nézett. Arra gondolt, hogy miért létezik és érvényesül az alkalmatlanság. Sosem értette ezt. És az a valóság, amely ezt megengedte, számára sosem válhatott igazi valósággá.

De tudta, hogy nem lesz mindig így – várnia kell – ez volt az egyetlen feladata, várni – amit érez, az nem fontos – meg kell csinálni – várnia kell.

– Mr. Roark, elkészült már az American Radio Corporation épülete gótikus laternájának acélvázával?

Nem voltak barátai a műteremben. Úgy volt jelen, mint egy bútordarab, hasznosan, személytelenül és csendesen. Egyedül a műszaki osztály vezetője, akihez beosztották, jegyezte meg Keatingnek az első két hét után: *– Több eszed van, Keating, mint hittem. Köszönöm. – Mit köszönsz? – kérdezte Keating. – Az biztos, hogy semmi olyat, ami szándékos lett volna a részedről – felelte a vezető.*

Időnként Keating megállt Roark asztala mellett, és halkán így szólt: *– Beugranál az irodámba, ha végeztél ma este, Howard? Nem nagy dolog.*

Amikor Roark belépett, Keating belekezdett: *– nos hogy tetszik itt nálunk, Howard? Ha van valami, amit tehetek érted, csak szólj...* Roark félbeszakította: *– Hol van? Mutasd! –* Keating elővette a vázlatokat egy fiókból, és így szólt: *– Tudom, hogy teljesen jó úgy, ahogy van, de mi a véleményed róla, általában véve?* – Roark rápillantott a vázlatokra, és bár legszívesebben Keating arcába vágta volna az egészét a felmondásával együtt, egy gondolat megállította: ez egy épület volt, melyet meg kellett mentenie, mint ahogy a fuldokló ember mellett se megy el az ember anélkül, hogy a vízbe ne vetné magát, hogy kimentse.

Ilyenkor órákig dolgozott, néha egész éjszaka, mialatt Keating csak ült és nézte. Megfeledkezett Keating jelenlétéről. Csak az épületet látta és a lehetőséget, hogy megformázza. Pedig tudta, hogy meg fogják változtatni, össze fogják törni és el fogják torzítani. Mégis, megmarad valami a rendből és az értelemből. Jobb épület lesz, mintha visszautasította volna.

Olykor, amikor a többenél egyszerűbb, tisztább, őszintébb szerkezet vázlatát nézte Roark, meg is jegyezte: *– Ez nem annyira rossz, Peter. Fejlődsz –* Keating ilyenkor egy furcsa kis ütést érzett belül, valami csendes, saját, drága dolgot, melyet sohasem

érezte Guy Francon, az ügyfelek, vagy bárki más elismerő szavainak hallatán. De nemsokára már nem is emlékezett erre, és sokkal mélyebb örömet érzett, amikor egy vagyonos hölgy egy teáscsésze fölött, a fülébe suttogta: – *Ön a jövő építész Amerikában, Mr. Keating* – bár a hölgy még egyetlen épületét sem látta.

Keating különböző dolgokat talált arra, miként kompenzálja azt, hogy alávetette magát Roarknak. Volt, hogy belépett reggel a műterembe, Roark elé dobta az egyik másolófiú feladatát, és így szólt: – *Howard, kérlek, hozd ezt rendbe! – lehetőleg gyorsan!* – Vagy napközben egy fiút küldött Roarkhoz, hogy jó hangosan mondja: – *Mr. Keating azonnal látni kívánja önt!* – Vagy kilépett az irodából, elindult Roark felé, és vaktában elkiáltotta magát a műteremben: – *Hol az ördögben vannak a Twelfth utca épületgépészeti műszaki leírásai? Ó, Howard, átnéznéd a dossziékat, és előbányásznád nekem őket?*

Először félt Roark reakciójától. De amikor látta, hogy Roark nem tiltakozik, hanem csendesen engedelmeskedik, már nem tudta többé visszafogni magát.

Kéjjel osztogatta a parancsokat Roarknak; ám heves düh is fojtogatta Roark passzív engedelmessége miatt. Folytatta, és tisztában volt azzal, hogy csak addig teheti ezt, amíg Roark nem mutat haragot, bár alig várta, hogy bekövetkezzen a robbanás. De az nem jött.

Roarknak tetszettek azok a napok, amikor kiküldték, hogy építés alatt álló épületeket ellenőrizzen. Természetesebben járkált az épületek acélvázán, mint a járdán. A munkások kíváncsian figyelték, hogy olyan könnyedséggel jár-ke-l a keskeny pallókon, a csupasz gerendákon a magasban, mint a legkiválóbbak közülük.

Március volt, a tavasz első érintése halványzöldbe borította az eget. A Central Parkban, ötszáz lábbal mélyebben, a föld a barna egy olyan árnyalatában fogta fel az ég tónusát, mely már a zöld ígéretét hordozta. A tavak pedig mint üvegszilánkok heverték a csupasz ágak pókhálói alatt. Roark egy óriási szálloda váza közt járkált, amikor megállt az egyik munkáját végző villanyszerelő előtt.

A férfi kitartóan küszködött, hogy a kábelvédő burkokat egy gerenda köré hajlítsa. A művelet többórás erőfeszítést és türelmet igényelt egy olyan helyen, mely minden számítás ellenére túl volt zsúfolva. Roark csak állt zsebre tett kézzel, és nézte a férfi lassú, fáradságos munkáját.

A férfi felkapta a fejét, és hirtelen felé fordult. Nagy feje volt és olyan csúf arca, hogy szinte már vonzó volt; se nem öreg, se nem petyhüdt, mély ráncok voltak rajta, és az erőteljes állkapocs úgy lógott, mint egy buldogé; megdőbbentő, kerek, porcelánké-szemét tágra nyitotta.

- Nos? – kérdezte mérgesen. – Mi a baj, téglafej?
- Csak az idejét pazarolja – mondta Roark.
- Igen?
- Igen.
- Na ne mondja!
- Órákig fog tartani, amíg a csöveit a köré a gerenda köré szereli.
- Tud valami jobbat?
- Hogyne!
- Tűnjön el, balfácán! Nem bírjuk errefelé az egyetemet végzett okoskodókat!
- Vágjon egy lyukat abba a gerendába, és azon húzza át a csöveket!
- Mi?
- Vágjon lyukat a gerendába.

- A pokolba azzal a lyukkal!
- A pokolba, ha nem teszi!
- Az nem megy úgy!
- Én már csináltam.
- *Maga?*
- Mindenhol így csinálják.
- Hát ez nem így megy itt. Én nem csinálom!
- Akkor majd én megcsinálom.

A férfi elordította magát: - Hát ez már több a soknál! Mióta értenek az irodai fiúk az igazi munkához?

- Adja ide a hegesztőpisztolyát!
- Vigyázzon, fiú! Még megégeti a csinos kis rózsaszín lábujjait!

Roark elvette a férfi kesztyűjét és szemüvegét, fogta az acetilénvágót, letérdelt, és egy vékony, kék lángsugarat küldött a gerenda közepébe. A férfi állt és nézte. Roark biztos kézzel tartotta féken a feszes, sistergő lángsugarat, kissé remegve annak hevesességétől, de mégis pontosan célozva. Sem feszültség, sem erőfeszítés nem volt kényelmes testtartásában, egyedül a karja dolgozott. Úgy tűnt, mintha a kék feszültség, mely lassan átvágta a fémet, nem is a lángból jött volna, hanem a kézből, amely tartotta.

Befejezte, letette a pisztolyt és felemelkedett.

- Uramisten! - mondta a szerelő. - Maga aztán tud bánni a hegesztőpisztollyal!
- Úgy tűnik, nem? - Levette a kesztyűt, a szemüveget, és visszaadta őket. - Mostantól így csinálja! Mondja meg a művezetőnek, hogy én mondtam!

A szerelő tisztelettel bámulta a gerendán vágott csinos lyukat. Így suttogott: - Hol tanult meg így bánni ezzel, Vörös?

Roark lassú, szórakozott mosolya elfogadta ezt az engedélyt a győzelemre. - Ó, voltam már villanyszerelő, vízvezeték-szerelő, szegecsfogó és még sok minden más.

- És iskolába járt mellette?
- Igen, valahogy úgy.
- Építésznek készül?
- Igen.
- Akkor maga az első, aki tud valamit a csinos képeken és a zsúrokon kívül. Látnia kéne a tanárok kedvenceit, akiket ide küldenek hozzánk az irodából!
- Ha most magyarázkodik, ne tegye! Én sem szeretem őket. Folytassa a munkát. Viszlát!
- Viszlát, Vörös!

Amikor a következő alkalommal Roark megjelent ezen az építési területen, a kék szemű villanyszerelő már messziről integetett neki, odahívta és tanácsot kért, amire nem volt szüksége; azt mondta, hogy Mike-nak hívják, és hogy nem látta Roarkot már pár napja. A legközelebbi látogatáskor a nappali műszak pont véget ért, és Mike kint várt Roarkra, amíg az be nem fejezte az ellenőrzést. - *Mit szólna egy sörhöz, Vörös?* - invitálta, amikor Roark odaért. - *Rendben* - mondta Roark -, *köszönöm.*

Egy alagsori kocsma sarkában ültek egy asztalnál, sört ittak, és Mike elmondta kedvenc meséjét arról, hogyan zuhant le öt emelet magasból, amikor egy állvány beszakadt alatta, hogyan tört el három bordája, de túlélte. Roark pedig az építőiparban töltött napjairól beszélt. Mike rendes neve Sean Xavier Donnigan volt,

de ezt már régen elfelejtette mindenki; volt egy szerszámoskészlete és egy régi Fordja, és csak egyetlen célja volt: járta az országot egyik építkezésről a másikra. Az emberek nem sokat jelentettek számára, de teljesítményük annál inkább. Bálványozott bármiféle szakértelmet. Szenvedélyesen szerette a munkáját, és semmit sem tűrt el, kivéve a hasonlóan egy célra irányuló rajongást. Mestere volt saját területének, csak a tökéletes ismeretet méltányolta. Világfelfogása egyszerű volt: voltak a hozzáértők és az alkalmatlanok; az utóbbiak nem érdekelték. Imádta az épületeket. Az építészeket azonban megvetette.

- Volt egy, Vörös - mondta komolyan, az ötödik sör után -, de csak egyetlen egy, és te túl fiatal vagy ahhoz, hogy ismerd, de ő volt az egyetlen ember, aki értett az építéshez. Neki dolgoztam, amikor annyi idős voltam, mint te.

- Ki volt az?

- Henry Cameronnak hívták. Már biztos meghalt, jó sok éve volt ez.

Roark hosszú ideig nézett rá, majd megszólalt: - Nem halt meg, Mike - majd hozzátette: - Dolgoztam neki.

- Tényleg?

- Majdnem három évig.

Csendesen egymásra néztek, és ezzel végleg megpecsételték barátságukat.

Hetekkel később egy nap Mike megállította Roarkot az építkezésen, csúf arca zavart volt, majd kibökte:

- Képzeld, Vörös, hallottam, hogy a műszaki ellenőr azt mondja az egyik fickónak a vállalkozótól, hogy te öntelt és makacs vagy, és a legaljasabb barom, akivel valaha dolga volt. Mit csináltál vele?

- Semmit.

- Mi az ördögöt értett ezalatt?

- Nem tudom - felelte Roark. - És te?

Mike Roarkra nézett, vállat vont és elvigyorodott.

- Én sem - mondta Mike.

VIII

Május elején Peter Keating Washingtonba utazott, hogy egy múzeum építési munkálatait felügyelje, melyet egy filantróp adományozott a városnak lelkiismerete enyhítése céljából. A múzeum, hangsúlyozta Keating büszkén, kétségkívül nem lesz egy mindennapi jelenség: nem a Parthenon, hanem a nimesi Maison Carrée reprodukciója.

Keating már egy ideje távol volt, amikor egy irodai fiú Roark asztalához lépett és közölte, hogy Mr. Francon látni kívánja őt. Amikor Roark belépett a szentélybe, Francon rámosolygott íróasztala mögül és vidáman üdvözölte: – *Üljön le, barátom! Üljön le...* – de valami Roark szemében, amit eddig még sohasem látott közről, elakasztotta a hangját, és szárazon hozzátette: – *Üljön le!*

Roark engedelmeskedett. Francon egy pillanatig vizsgálódva nézte, azonban egyéb következtetésre nem jutott, mint hogy nagyon kellemetlen arca van, de mégis szinte kifogástalanul figyelmes.

– Ugye ön dolgozott Cameronnak? – kérdezte.

– Igen – felelte Roark.

– Mr. Keating nagyon jó dolgokat mondott önről – kedélyeskedett Francon, de abbahagyta. Hiábavaló udvariaskodás volt; Roark csak ült, tekintete Franconon, és várt.

– Figyeljen ide... hogy hívják?

– Roark.

– Figyeljen ide, Roark! Van egy ügyfelünk, aki egy kicsit... furcsa, de fontos ember, *nagyon* fontos ember, és ki kell elégítenünk az igényeit. Megbízna minket egy nyolcmillió dolláros irodaépület megépítésével, a gond csak annyi, hogy nagyon határozott elképzelései vannak arról, mit szeretne. Azt akarja – Francon bocsánatkérően vállat vont, az abszurd elképzelés összes felelősségét elhárítva magáról –, azt akarja, hogy *ilyen* legyen. – És Roark felé nyújtott egy fényképet. A kép a Dana Buildingről készült.

Roark mozdulatlanul ült, ujjai közt tartva a fényképet.

– Ismeri ezt az épületet? – kérdezte Francon.

– Igen.

– Nos, ő ezt akarja. Mr. Keating viszont távol van. Készítettem már Bennett-tel, Cooperrel és Williamsszel tervezeteket, de egyik sem volt megfelelő neki. Ezért úgy gondoltam, hogy adok önnek egy lehetőséget.

Francon Roarkot nézte, lenyűgözve saját nagylelkűségétől. Nem jött semmi reakció. Csak egy embert látott, aki még mindig úgy nézett ki, mint akit fejbe vágtak.

– Természetesen – mondta Francon – ez nagy ugrás önnek, nagy feladat, de arra gondoltam, hogy megpróbálhatja. Ne féljen! Mr. Keating és én átnézzük utána. Csak dolgozza ki a terveket, és készítsen egy jó tervezetet. Önnek biztos megvan az elképzelése arról, hogy mit akarhat ez az ember. Ön ismeri Cameron trükkjeit. De, természetesen, nem hagyhatjuk, hogy egy ilyen nyers dolog hagyja el az irodánkat. Eleget kell tennünk neki, de meg is kell őriznünk hírnevünket, nehogy elijesszük a többi ügyfelet. A lényeg, hogy egyszerű legyen, ennek a hangulatát tükrözze, de mégis művészi módon. Tudja, a tartózkodóbb görög stílusban. Nem kell a ión

oszloprendet követnie, használja a dórt. Tud követni? Most induljon, vigye el ezt, és mutassa meg, hogy mit tud. Bennett-től megtudhatja az összes adatot és... Mi a ba...

Francon hangja elcsuklott.

- Mr. Francon, engedje, hogy úgy tervezzem meg, ahogy a Dana Buildinget tervezték.

- Hm?

- Hadd csináljam meg! Ne a Dana Buildinget másolva, hanem úgy, ahogyan azt Henry Cameron akarná, és ahogyan azt én fogom tervezni!

- Úgy érti, hogy modern stílusban?

- Én... nos úgy is hívhatja.

- Maga megőrült?

- Mr. Francon, kérem, hallgasson meg! - Roark szavai, mint a kötél táncos léptei, lassan, feszülten, vaktában keresve az egyetlen helyes pontot, a feneketlen mélység fölött remegve, de mégis tisztán és pontosan hangzottak. - Nem hibáztatom önt azért, amit csinál. Önnek dolgozom, elfogadom a pénzét, nincs jogom tiltakozni. De most... most az ügyfél kéri ezt. Önnek nincs mit kockáztatnia. Ő akarja. Csak gondolja el, van egy ember, csak egyetlen emberről van szó, aki látja ezt, érti és akarja, és még a hatalma is megvan hozzá, hogy megépítse. Ön most, életében először, küzdeni fog egy ügyféllel - és mi végre küzdene? Azért, hogy becsapja, és ugyanazt a régi szemetet adja el, amikor van önnek annyi más ügyfele, aki éppen azt kéri, és csupán egyvalaki, csak egyetlen ember, aki ilyen kéréssel jön?

- Ön elfelejti, kivel beszél! - mondta Francon hidegen.

- Önnek semmit sem jelentene ez az egész. Csak hagyja, hogy úgy csináljam meg, ahogy én szeretném, és mutassa meg neki! Csak mutassa meg neki! Már három tervezetet visszautasított, mi van akkor, ha még egy negyediket is visszautasít? De ha mégsem... ha mégsem...

Roark sohasem tudta, hogyan kell könyörögni, és nem is csinálta jól; hangja kemény és kifejezéstelen volt, elárulva az erőfeszítést, így kérésből sértés lett a felé az ember felé, aki arra készítette, hogy kérjen. Keating mennyi mindent adott volna azért, hogy ebben a pillanatban lássa Roarkot. Ám Francon nem tudta értékelni azt a győzelmet, amit ő ért el legelőször; csupán a sértést érzékelte.

- Jól értem - kérdezte Francon -, hogy ön most kritizál engem, és az építészetéről oktat?

- Könyörgöm önnek - mondta Roark, és behunyta a szemét.

- Ha ön nem lenne Mr. Keating pártfogoltja, már régen lezártam volna ezt a beszélgetést. De mivel ön elég nyilvánvalóan naiv és tapasztalatlan, tájékoztatnom kell arról, hogy nem szoktam a rajzoló esztétikai véleményét kérni. Most vigye ezt a képet, és nem akarok semmiféle olyan épületet látni, amelyet Cameron készített volna! Olyan tervezetet akarok, amely a mi arculatunkat tükrözi, de *ennek* a képnek a mintájára.

- Nem tudom megcsinálni - mondta Roark alig hallhatóan.

- Micsoda? Hozzám beszél? Azt akarja mondani: - *Sajnálom, de nem tudom megcsinálni?*

- Azt nem mondtam, hogy *sajnálom*, Mr. Francon.

- Hát mit mondott?

- Azt, hogy nem tudom megcsinálni.

- Miért?

- Nem hiszem, hogy tudni akarja, miért. Ne kérjen arra, hogy tervezzek! Bármilyen más munkát megcsinállok, amit csak kíván. De ezt nem! És nem Cameron épületével!

- Hogy érti, hogy tervezést nem vállal? Egy nap építész akar lenni, vagy nem?

- De nem így.

- Ó..., értem... Szóval nem tudja megcsinálni? Vagyis nem fogja?

- Ha úgy tetszik.

- Ide figyeljen, maga pimasz bolond, ez hallatlan!

Roark felállt.

- Elmehetek, Mr. Francon?

- Soha életemben – üvöltötte Francon – nem tapasztaltam még ehhez hasonlót! Azt hiszi, azért van itt, hogy megmondja, mit fog vagy mit nem fog csinálni? Azt hiszi, kioktathat engem, kritizálhatja az ízlésemet és megítélhet?

- Nem kritizálok semmit – mondta Roark csendesen. – Nem ítélem meg. Vannak dolgok, amiket nem tudok megcsinálni. Maradjunk ennyiben. Elmehetek most?

- Elhagyhatja ezt a szobát és ezt a céget most azonnal! Mehet egyenesen a pokolba! Keressen magának egy másik munkáltatót! Csak próbálkozzon! Menjen és vegye át a csekkjét, aztán kifelé!

- Igen, Mr. Francon.

Azon az estén Roark lesétált az alagsori kocsmába, ahol mindig megtalálhatta Mike-ot munka után. Mike most egy gyár építkezésén dolgozott. Munkáltatója ugyanaz a vállalkozó volt, akinek Francon a legnagyobb munkáit adta. Mike várta Roarkot aznap délután, hogy kijön, ellenőrzi a gyár munkálatait, így mérgesen üdvözölte:

- Mi a baj, Vörös? Lazsálunk, lazsálunk?

Amikor meghallotta, mi történt, mozdulatlanul ült és olyan volt, mint a fogát csikorgató buldog. Majd vadul elkáromkodta magát.

- Rohadt szemetek – nyeldekelt a durvább szitkok közt -, rohadt szemetek...

- Maradj nyugton, Mike!

- Nos... most hogyan tovább, Vörös?

- Valaki hasonló, amíg ugyanez meg nem történik újra.

Amikor Keating visszatért Washingtonból, egyenesen Francon irodájába ment. Nem volt a műteremben, és még nem hallotta a hírt. Francon lelkesen fogadta:

- Hé fiú, de jó, hogy újra itt vagy! Mit kérsz? Viszkit szódával vagy egy kis konyakot?

- Köszönöm, most semmit, csak egy cigarettát.

- Tessék... Jól nézel ki, öregem! Jobban, mint valaha. Hogy csinálod, a fene a szerencsés mindened? Annyi mesélnivalóm van! Mi volt Washingtonban? Minden rendben? – Mielőtt Keating válaszolhatott volna, Francon tovább folytatta: – Szörnyű dolog történt velem. Nagyon kiábrándító. Emlékszel Lili Landaura? Azt hittem, már sínen vagyunk, de amikor legutolsó alkalommal találkoztunk, közölte, hogy faképnél hagy. Tudod, hogy ki miatt? Meg fogsz lepődni! Nem más, mint Gail Wynand miatt! Magasra tör a kislány! Látnod kéne a képeit, a lábait, tele vannak vele Wynand újságjai! Hogy feljut-e ezzel a csúcsra, vagy sem? Ki tudja, de ezzel akkor sem tudok versenyre kelni! És tudod, mit csinált még Wynand? Emlékszel, hogy a kislány

mindig azt mondogatta, hogy senki sem tudja megadni neki, amire a legjobban vágyik – a gyermekkori otthonát, a drága kis ausztriai falut, ahol született? Hát Wynand megvette már jó ideje az egész átkozott falut, és hajón ideszállította – minden egyes darabját! A Hudson-öbölben állította fel, és most ott van minden, a macskakő, a templom, az almafák, a disznóólak! És két héttel ezelőtt meglepte vele Lilit! Tudhattuk volna! Ha Babilon királya képes volt függőkeretet építtetni honvágytól szenvedő hölgyének, akkor Gail Wynand miért ne? Lili csupa mosoly és hála – de szegény lány nagyon bánatos volt. Jobban szeretett volna egy nercbundát. Nem akarta ő azt az átkozott falut! És ezt Wynand is tudta. Mégis ott áll az öbölben. Múlt héten egy estélyt rendezett a lány tiszteletére, ott, abban a faluban – egy álarcosbált, ahol Mr. Wynand Cesare Borgiának öltözött – persze mi másnak? -, és micsoda estély volt! – ha hihetünk annak, amit hallunk, de tudod, hogy van ez, Wynandról sosem lehet tudni, hogy mi az igazság! Aztán mit tesz a következő nap? Ott pózol a kisiskolások között, akik még életükben nem láttak osztrák falut – a jótékonyosság megtestesítője! -, és telerakja az újságjait a képekkel, és a nevelés értékeiről szóló érzelgős cikkekkel, mire nőegyletek csöpögős levelei érkeznek! Szeretném tudni, hogy mihez kezd a faluval, ha már ráunt Lilire! Mert biztos ez lesz, tudod, nála sosem tartanak soká a nők! Szerinted lesz akkor esélyem Lilinél?

- Biztos – mondta Keating. – Hát persze, hogy lesz. Mi a helyzet itt, az irodában?

- Ó, minden rendben! A szokásos. Lucius meg volt fázva, és megitta az összes Bas Armagnacomat, a legjobbat! Rosszat tesz a szívének, és száz dollár egy láda!... Azonkívül belekeverte magát valami zűrös ügybe. Tudod, a főbiája, azok az átkozott porcelánok! Vásárolt egy teáskannát valami orgazdától. Még azt is tudta, hogy lopott holmíró van szó. Jó sokba került nekem, hogy ne keveredjünk botrányba!... Ó, jut eszembe, kirúgtam azt a barátodat, hogy is hívják? – Roarkot.

- Ó! – mondta Keating, majd várt egy pillanatot és megkérdezte: – Miért?

- A pökhendi barmát! Hol szedted föl?

- Mi történt?

- Gondoltam, rendes leszek hozzá, és adok neki egy jó lehetőséget a kitörésre. Arra kértem, hogy készítsen egy tervezetet a Farrel Buildingre – tudod, amit végül Brentnek sikerült megterveznie és elfogadtattuk Farrellel, tudod, az egyszerűsített dór -, de a barátod fogta magát és visszautasította. Ideáljai vannak, vagy mi! Hát kidobtam... Mi a baj? Min mosolyogsz?

- Semmin. Csak elképzeltem.

- Most nehogy azzal gyere, hogy vegyem őt vissza!

- Nem, dehogy.

Néhány napig Keating azon gondolkodott, hogy fel kellene ugrania Roarkhoz. Nem tudott volna mit mondani, ám valahogy mégis úgy érezte, hogy valamit mondania kellene. Halogatta. Kezdte magát biztonságban érezni a munkájában. Végül is nem volt már szüksége Roarkra. Teltek-múltak a napok, és csak nem látogatta meg, lassan megkönnyebbült, hogy elfelejtheti.

Szobája ablakain át Roark látta a házak tetejét, a ciszternákat, a kéményeket és a tovasuhanó autókat. Volt valami fenyegető a szoba csendjében, az üres napokban, a kezében, mely tétlenül lógott teste mellett. De máshonnan is egyre csak nőtt a fenyegetés: az alatta elterülő városból. Mintha minden ablak, minden járdacsík

magába zárkózott volna, valami nyomasztó, hangtalan tiltakozásba. Nem zavarta őt. Már ismerte ezt, és régóta elfogadta.

Készített egy listát az építészekről, akiknek a legkevésbé neheztelt a munkájára, sorrendbe állítva őket, a kisebb rosszal kezdve. Nekiállt munkát keresni. Hidegen, módszeres pontossággal, harag és remény nélkül. Nem gondolt arra, hogy fájnak-e ezek a napok, csak arra, hogy ezen túl kell esni.

Minden építész más volt. Néhányan kedvesen és bizonytalanul néztek rá asztaluk mögül, mintha viselkedésükkel azt mondanák, megható az, hogy építész szeretne lenni, megható, dicséretre méltó és szinte vonzóan szomorú, mint minden fiatalok téveszme. Mások rámosolyodtak, vékony behúzott szájukkal, és úgy tűnt, élvezték a jelenlétét, mert ez megerősítette őket saját eredményeik jelentőségében. Voltak olyanok, akik hidegen kezelték, mintha az ő ambíciója személyes sértés lett volna rájuk nézve. Voltak olyanok is, akik nyers, durva hangjukkal mintha azt üzenték volna, hogy bár szükségük van jó rajzolóra, hisz jó rajzolóra mindig szükség van, de kizárt, hogy ez a jelző órá vonatkozhat, és lenne olyan szíves, tartózkodjon attól, hogy udvariatlanul arra kényszeríti őket, hogy ezt még világosabban fejezzék ki.

Nem rosszindulatból tették. Nem az érdemeiről ítékeztek. Nem hitték azt, hogy értéktelen. Egyszerűen csak nem voltak kíváncsiak arra, hogy jó-e. Néha megkérték, hogy mutassa meg a vázlatait; Roark kiterítette őket az asztalra, miközben úgy érezte, hogy kezében az izom összezsugorodik a szégyentől; mintha a ruháit tépték volna le testéről, de nem a testét szégyellte, hanem azt, hogy a szemek, melyek előtt feltárta magát, közömbösek voltak.

Időnként elutazott New Jerseybe, Cameronhoz. Egy dombon lévő ház teraszán üldögéltek, Cameron egy toloszékben, keze a lábára terített takarón. – *Hogy mennek a dolgok, Howard? Nehezen?* – *Nem.* – *Akarod, hogy írjak egy levelet az egyik baromnak?* – *Nem.*

Aztán nem beszélt tovább a dolgról, nem akart beszélni róla, nem akarta, hogy valósággá váljon az a gondolat, hogy a saját városuk utasítja el Roarkot. Amikor Roark meglátogatta, Cameron olyan bizalommal beszélt az építészetéről, mintha a tulajdonuk volna. Ott ültek, és a folyón túlra, az ég határán húzódó, távoli városra meredtek. Lassan sötétedett. Az ég olyan élénké vált, mint egy kékeszöld üveg; az épületek mintha lecsapódott párafoltok lettek volna, melyek szürkés-kék színben, egyenes szögekkel és függőleges tengellyel dermedtek volna rá az üvegre, tetejükön a naplementével...

Ahogy a nyári hónapok elmúltak és listája végére ért, újra felkereste azokat a helyeket, ahol egyszer már elutasították. Rájött, hogy tudnak róla néhány dolgot, és mindenhol ugyanazokat a szavakat hallja – valahol kertelés nélkül, máshol félénken, volt, aki mérgesen vagy bocsánatkérően mondta: – *Kirúgták Stantonról. Kirúgták Franconéktól.* – Bár a hangsúlyok különböztek, egyetlen hang mégis közös volt bennük: megkönnyebbültek attól a bizonyosságtól, hogy már döntöttek helyettük.

Este volt, az ablakpárkányon ült és dohányzott, tenyere az ablaküvegen, ujjai alatt a város, érezte, ahogy a hideg üveg a bőréhez ér.

Szeptemberben, az *Architectural Tribune*-ben olvasott egy cikket. *A jövő felé* címmel, írta Gordon L. Prescott, AÉK. A cikk szerint a szakma tragédiája abban rejlik, hogy túl sok nehézséget állítanak a tehetséges kezdők útjába; hogy a tehetségek észrevétlenül elvesznek a küzdelemben; hogy az építészet elpusztul friss vér és friss

gondolat, eredetiség, látomás és bátorság hiányában; hogy a cikk írója ígéretes kezdők felkutatását tűzte ki céljául, hogy bátorítsa őket, fejlődést biztosítson nekik és megadja számukra azt a lehetőséget, amit megérdemelnek. Roark még sosem hallott Gordon L. Prescottról, de úgy érezte, hogy a cikkből őszinte hit árad. Elindult Prescott irodájába, engedve a remény első sugarának.

Gordon L. Prescott fogadószobája szürke, fekete és skarlátvörös volt; egyszerre volt szabatos, józan és merész. Egy fiatal, nagyon csinos titkárnő tájékoztatta Roarkot arról, hogy Mr. Prescott nem fogad senkit előzetes bejelentkezés nélkül, de nagyon szívesen ad egy időpontot következő szerdára kettő óra tizenötre. Szerdán kettő óra tizenötkor a titkárnő Roarkra mosolygott, és kérte, hogy legyen olyan szíves és foglaljon helyet egy pillanatra. Négy óra negyvenötkor beléphetett Gordon L. Prescott irodájába.

Gordon L. Prescott barna kockás tweed zakót és egy fehér angóragyapjából készült garbót viselt. Magas, sportos, harmincöt éves férfi volt, de arcán a kifinomult bölcsesség elevensége mellé a főiskola hősének puha bőre, gomborra, és kicsi, duzzadt szája járult. Arcát megperzselte a nap, szőke haja rövidre nyírva, poroszos, katonai stílusban. Őszinte férfiasság áradt belőle, őszintén nem érdekelt az elegancia, és őszintén mutatta ki, hogy tudja, milyen hatást kelt.

Csendesen hallgatta Roarkot, miközben szeme, mint a stopperóra, minden egyes másodpercet rögzített, melyet Roark minden egyes szava felhasznált. Megvárta, míg az első mondat elhangzik, de a másodiknál kurtán közbevágott: – Hadd nézzem a rajzait! – mintha tisztázni akarta volna, hogy bármi, amit Roark mondhat, már ismerős számára.

Napbarnított kezében tartotta a rajzokat. Mielőtt megnézte volna őket, megjegyezte: – Ah, igen, oly sok fiatalember jön hozzám tanácsot kérni, oly sok! – Rápillantott az első vázlatra, de még mielőtt látta volna, felnézett. – No persze a gyakorlati és a transzcendentális összeegyeztetése okozza a legnagyobb problémát a kezdőknek! – Ezzel a köteg alá csúsztatta az első rajzot. – Az építészetnek elsősorban a hasznosság a célja, és a probléma ereje abban rejlik, hogyan tudjuk a pragmatizmus elvét az esztétikus alkotás világába emelni. Minden egyéb ostobaság. – Egy gyors pillantást vetett két rajzra, majd alulra tette őket. – Nem bírom az álmodozókat, akik öncélú, szent harcként tekintenek az építészetre. A legfőbb vezérlő elv az emberi egyenlőség princípiuma. – Egy újabb vázlatra pillantott és a többi alá csúsztatta. – A közízlés és a közkívánság a művész végső kritériumai. A zseni az, aki tudja, hogyan fejezze ki az általánost. A kivételes tehetségnek meg kell tudnia érinteni az átlagost. – Kezében tartotta a köteg rajzot, észrevette, hogy a felét átnézte, majd az asztalra ejtette őket.

– Á, igen – mondta Prescott – a munkái! Nagyon érdekesek. Azonban nincs bennük gyakorlatiasság. Nem érettek. Nem koncentráltak és nem fegyelmeztettek. Kamaszosak. Öncélú eredetiség árad belőlük. Nem tükrözik napjaink szellemét. Ha tudni szeretné, hogy mire vágnak az emberek – nézzon ide –, megmutatom! – Kivett az íróasztalokból egy rajzot. – Ezt egy olyan fiatalember készítette, aki bármiféle ajánlás nélkül jött el hozzám, egy kezdő, aki még sosem dolgozott ezelőtt. Ha valaki ilyet tud produkálni, annak nem lesz szüksége arra, hogy munka után járjon. Csak ezt az egy vázlatát láttam, de rögtön felvettem heti huszonötért. Semmi kétség, egy rejtett zseniről van szó. – Roark elé terítette a rajzot. Egy gabonasiló alakú házat

ábrázolt, hihetetlen módon összegyúrva a Parthenon egyszerűsített, lesoványított árnyékával.

- Ezt hívják - mondta Gordon L. Prescott - eredetiségnek: az új, az örökkévalóban. Próbáljon efelé elindulni. Nem merem állítani, hogy látom az ön jövőjét. Őszintének kell lennünk. Ami engem illet, nem akarok illúziókat kelteni önben. Rengeteget kell tanulnia. Nem merném megkockáztatni, hogy megállapítsam, mennyire tehetséges, vagy hogy mi lesz önből idővel. De kemény munkával, talán... Az építészet azonban nehéz szakma, és szoros a verseny, tudja, nagyon szoros... És most, ha megbocsát, a titkárnőm megbeszélte nekem egy találkozót...

Roark hazafelé sétált egy októberi estén. Csak egy nap volt a sok közül, melyek már hónapokba nyúltak mögötte. Nem tudta volna megmondani, hogy mi történt ezen a napon, kivel találkozott vagy milyen formában utasították vissza. Minden erejével csak arra a pár percre koncentrált, amit egy-egy irodában töltött, akkor és ott; muszáj volt megtennie, meg kellett tennie, de a továbbiakban már nem érdekelte. Most újra szabad volt, ahogy hazafelé tartott.

A hosszú utca kifeszült előtte, a magas faiak egymáshoz közelítettek a távolban, annyira összeszűkültek, hogy úgy érezte, hogyha kinyújtaná karját, meg tudná fogni és szét tudná húzni őket. Fürgén lépdelt, a járdák mint az ugródeszkák repítették előre.

Látta, hogy egy kivilágított betonháromszög lóg valahol, több száz láb magasban. Nem tudta, mi áll alatta, mi tartja; azt képzelhetett oda, amit csak akart, amit ő épített volna oda. Ekkor hirtelen arra gondolt, hogy most, ebben a pillanatban, a város szerint és mindenki szerint - kivéve a benne élő, erős bizonyosságot -, soha többé nem fog építeni, soha - s még bele sem kezdett. Vállat vont. Azok a dolgok, amelyek mostanában történtek vele, ott, azoknak az idegen embereknek az irodáiban, csak az álvalóság víziói voltak, üres mozzanatok egy olyan tartalom ösvényén, melyet ők sem megközelíteni, sem megérinteni nem tudnak.

A mellékutcák felé fordult, melyek az East folyóhoz vezettek. Egy magányos közlekedési lámpa lógott a távolban, egy piros pont a koromfekete sötétségben. Az öreg házak a földhöz lapultak, az ég súlyától görnyedezve. Az utca kihalt volt és üreges, visszhangzott lépteitől. Csak ment, felhajtott gallérral, zsebre tett kézzel. Árnyéka sarka alól nőtt ki, ahogy elhaladt egy lámpa alatt és a falat súrolta hosszú, fekete ívben, mint ahogy az ablaktörlő seprí az üveget.

IX

John Erik Snyte átfutotta Roark vázlatait, hármát félredobott, a többi gondosan összerendezte, majd újra arra a háromra pillantott, és egymás után dobta őket a vázlatkupac tetejére; három éles puffanás hallatszott, majd megszólalt:

- Kiválóak. Radikálisak, de rendkívül figyelemre méltóak. Mit csinál ma este?

- Miért? - kérdezte Roark bután.

- Ráér? Tudna azonnal kezdeni? Vegye le a kabátját, menjen a műterembe, kérjen kölcsön valakitől eszközöket, és készítsen nekem egy vázlatot egy nagyáruházról, amelyet most alakítunk át. Csak egy vázlatot, hogy mi az elképzelése, nagy vonalakban, de holnapra kész kell lennie. Bent tud maradni sokáig ma este? Be van kapcsolva a fűtés, és Joe-val felküldetek önnek valami vacsorát. Feketekávét vagy skót viszkít, mit kér? Szóljon Joe-nak. Nos marad?

- Igen - felelte Roark hitetlenkedve. - Egész éjszaka bent tudok maradni.

- Nagyszerű! Remek! Mindig is pont erre volt szükségem - Cameron egyik emberére. Mindenféle fajta van már nálam. Ó, igen, mit fizettek önnek Franconnál?

- Hatvanötöt.

- Nos én nem tudom úgy szórni a pénzt, mint ingyenc Guy. Ötven a legtöbb. Rendben? Nagyszerű! Akkor mehet is! Billings majd elmondja a részleteket az áruházról. Valami modernet szeretnék. Érti? Modern, kihívó, örült, hogy kiüsse a szemüket! Ne fogja vissza magát! Menjen a végletekig! Bármilyen elképesztőt rajzolhat, ami csak eszébe jut, minél esztelenebb, annál jobb! Munkára fel!

John Erik Snyte talpra ugrott, feltépett egy ajtót, mely egy hatalmas műterembe vezetett, belendült a szobába, odacsúszott egy asztalhoz, farolva megállt, és közölte egy testes, zord, holdvilágképű férfival: - Billings - Roark. A modernistánk. Add oda neki a Bentor Áruházat! Szerezz neki néhány munkaeszközt! Hagyd itt neki a kulcsaidat és mutasd meg, hogy mit zárjon be ma este! Reggeli kezdéssel számolj, mától! Ötven. Hánykor volt a megbeszélésem a Dolson Brothersszal? Már késésben vagyok. Viszlát, ma már nem jövök vissza!

Elrobgott, bevágva az ajtót maga után. Billings nem látszott meglepettnek. Úgy nézett Roarkra, mintha mindig is ott dolgozott volna. Az unalomtól közömbösen és vontatottan beszélt. Húsz percen belül már ott is hagyta Roarkot az egyik rajzasztalnál, papírok, ceruzák, munkaeszközök, az áruházat ábrázoló kötegni tervek és fénykép, egy sor táblázat és jegyzetek hosszú listájának társaságában.

Roark az előtte fekvő tiszta fehér lapot nézte, ökle szorosan zárult össze a vékony ceruza szára körül. Letette a ceruzát, majd újra felvette, hüvelykujja lágyan fel és le futott a sima száron; észrevette, hogy remeg a ceruza. Gyorsan letette, haragudott magára gyengeségeért, hogy engedi, hogy ennyit jelentsen számára ez a munka. Haragudott magára azért, mert hirtelen beengedte tudatába azt, hogy mit is jelentett valójában a mögötte álló, hónapokon át tartó tétlenség. Ujjhegyeit úgy nyomta a papírnak, mintha a papír tartaná őket, mint amikor egy elektromos töltésű felület megrázza azt az embert, aki hozzáért, és az ember nem tudja elengedni, csak rázkódik. Elszakította ujjait a papírtól. Majd belemerült a munkába...

John Erik Snyte ötvenéves volt; incselkedő arckifejezése agyfúrtnak és betegesnek tűnt, mintha egy közös, buja titka lenne azzal, akire éppen nézett, és ezt a

titkot ki sem kell mondani, mert annyira nyilvánvaló mindkét fél számára. Kimagasló építész volt; nem változott meg az arckifejezése, amikor ezt a tényt közölte. Guy Francont egy gyakorlatiatlan idealistának tartotta; nem zabolázta meg semmiféle klasszikus dogma; sokkal ügyesebb és liberálisabb volt: bármit megépített. Nem érzett ellenszenvet a modern építészet iránt, és szívesen épített – ha egy kivételes ügyfél azt kérte – csupasz dobozokat lapos tetővel, amit ő progresszívnek hívott; épített római stílusú házakat, ezeket igényesnek nevezte; és épített gótikus templomokat is, melyeket spirituálisnak hívott. Nem látott különbséget közöttük. Sosem jött méregbe, kivéve akkor, ha valaki azt mondta rá, hogy eklektikus.

Saját rendszere volt. Öt különböző típusú tervezőt alkalmazott, és egymás ellen versenyeztette őket minden egyes megbízás alkalmával. A győztes tervet választotta ki, majd a maradék négy elemeivel kiegészítette. – *Hat koponya* – mondogatta – *jobb, mint egy.*

Amikor Roark meglátta a Benton Nagyáruház végső rajzát, megértette, hogy Snyte miért nem félt attól, hogy alkalmazza őt. Felismerte saját térképezését, ablakait, funkcionális rendszerét; látta a hozzáillesztett korinthuszi oszlopfőket, gótikus boltozatot, koloniálcillárokat és a hihetetlen gipszstukkókat, kissé mór stílusban. A tervet vízfestékkel festették, csodálatos finomsággal, kartonpapírra ragasztották és selyempapírral vonták be. Az emberek a műteremben csak tisztes távolságból nézhettek; mindenkinek meg kellett mosnia a kezét, és a cigarettákat el kellett dobni. John Erik Snyte nagy jelentőséget tulajdonított az ügyfeleknek bemutatandó tervek megfelelő megjelenésének, és ezen mesterművek kivitelezésére egy fiatal kínai építészhallgatót foglalkoztatott.

Roark tisztában volt azzal, hogy mit várhat új munkájától. Sosem láthatja épületeit egészben, csak darabjait, és így inkább ne is látta volna; de szabadon tervezhetett, amit csak kívánt, és tapasztalatokat szerezhette az aktuális problémák megoldásában. Ez kevesebb volt, mint amit akart, de több, mint amit várhatott. Kiegyezett új helyzetével. Megismerkedett tervezőtársaival, a négy másik versenytárral, és megtudta a műteremben használt nem hivatalos becenevüket. A *Klasszikus*, a *Gótikus*, a *Reneszánsz* és a *Sokoldalú*. Kissé megrezzent, amikor úgy fordultak hozzá: – *Hé, Modernista!*

Az építőipari szakszervezetek sztrájkja feldühítette Guy Francont. A sztrájk a Noyes-Belmont szálloda vállalkozói ellen robbant ki, majd a város összes új épületére kiterjedt. A sajtó közölte, hogy a Noyes-Belmont építészei a Francon & Heyer cég.

A sajtó nagy része úgy segítette a sztrájkot, hogy arra biztatta a vállalkozókat, ne adják meg magukat. A sztrájkolókat érő lehangosabb támadások a nagy Wynand-lánc erőteljes újságjaiból jöttek.

Mi mindig kiálltunk – közölték a Wynand szerkesztőségi álláspontról szóló oldalai – *a kisember jogai mellett a kiváltsággal rendelkező nagy cápákkal szemben, de nem nyújthatunk támogatást a törvény és rend elpusztításához.*

Sosem lehetett tudni, hogy a Wynand-lapok irányították-e a közvéleményt, vagy fordítva; csak azt lehetett tudni, hogy a kettő feltűnően szinkronban volt egymással. Arról azonban senkinek sem volt tudomása – kivéve Guy Francont és még néhány embert –, hogy Gail Wynand volt annak a társaságnak a tulajdonosa, melynek tulajdonában volt az a társaság, mely a Noyes-Belmont szálloda tulajdonosa volt.

Ez még jobban nyugtalanította Francont. Gail Wynand ingatlanügyleteiről az a hír járta, hogy még sajtóbirodalmánál is kiterjedtebbek. Ez volt Francon első alkalma egy Wynand-megbízásra, és mohón kapott utána azokra a lehetőségekre gondolva, melyek ezzel majd megnyílnak előtte. Ő és Keating minden erejüket megfeszítve tervezték a legdíszebb rokokó palotákat jövőbeli támogatóik számára, akik napi huszonöt dollárt tudtak fizetni egy szobáért, és akik a gipszvirágok, a márvány Cupidók és a nyitott, bronzsújtású felvonófülkék kedvelői voltak. A sztrájk meghiúsította ezeket a reményeket; Francont nem lehetett hibáztatni ezért, de sosem lehetett tudni, hogy Gail Wynand kit vagy miért fog hibáztatni. Wynand híres volt arról, hogy kegyeiből kiszámíthatatlanul és indokolhatatlanul ki lehetett esni, és mindenki tudta, hogy csak kevés építész van, akit egynél többször is megbízott.

Francon mogorvasága addig a pontig fajult – és erre még nem volt példa –, hogy minden apróságért ráförmedt Peter Keatingre, az egyetlen emberre, aki erre mindig immunis volt. Keating vállat vont, és szemtelenül hátat fordított Franconnak, de nem szólt semmit. Ezután viszont Keating céltalanul járkált a termeken át, és dühösen ráfordult a fiatal rajzolókra, minden ok nélkül. Az egyik ajtónál Lucius N. Heyerbe ütközött és ráförmedt: – *Nézz a lábad elé!* – Heyer csak bámult utána, meghökkenve, pislogva.

Nem volt sok tennivaló az irodában, csak szótlannal kerülni mindenkit. Keating korán eljött, és hazáig sétált a hideg decemberi szürkületben.

Otthon hangosan szidta a túlfűtött fűtőtestektől keletkezett erős festékszagot. Szidta a hideget, amikor anyja kinyitotta az ablakot. Nem talált okot türelmetlenségére, hacsak nem azt, hogy ilyen hirtelen szakadt rá a tétlenség. Ettől egyedül érezte magát, és nem bírta elviselni az egyedüllétet.

Felkapta a telefonkagylót, és Catherine Halseyt hívta. A lány tiszta hangja olyan volt, mint egy nyugtató kéz a forró homlokán. Keating így szólt: – *Ó, semmi különös, kedvesem, csak kíváncsi voltam, hogy otthon leszel-e ma este. Gondoltam, beugrom vacsora után.* – *Hát persze, Peter. Itthon leszek.* – *Remek! Nyolc harminc körül?* – *Jó... Ó, Peter, hallottál Ellsworth bácsiról?* – *Igen, az isten verje meg, hallottam a te Ellsworth bácsidról!... Sajnálom, Katie... Bocsáss meg, drágám, nem akartam durva lenni, de egész nap a te nagybácsidról hallottam. Tudom, hogy milyen csodálatos meg minden, de ide figyelj, ma este nem fogunk megint róla beszélgetni!* – *Nem, persze, hogy nem. Ne haragudj! Értem. Várlak.* – *Viszlát, Katie!*

Hallotta a legfrissebb híreket Ellsworth Tooheyról, de nem akart gondolni rá, mert újra eszébe jutatta a sztrájk bosszantó témáit. Hat hónappal ezelőtt, amikor a *Szentírások kőben* sikereinek csúcsán járt, Ellsworth Toohey megkapta az *Egy kis hang* című, több újságban egyszerre megjelenő napi rovatot a Wynand-láncnál. Megjelent a *Bannerben*, kezdetben mint műkritika, de később fesztelen szónoki emelvénnyé nőtt, melyről Ellsworth M. Toohey hirdette a művészetről, az irodalomról, New York éttermeiről, a nemzetközi krízisekről és a szociológiáról – főleg a legutóbbiról – szóló ítéleteit. Nagy sikere volt. Az építőipari sztrájk azonban nehéz helyzetbe hozta Ellsworth M. Tooheyt. Nem titkolta, hogy a sztrájkolókkal érez együtt, de semmit sem közölt rovatában, mivel azt, Gail Wynand kivételével, senki sem tudta, hogy Gail Wynand mit szeretett újságaiban látni. Ma estére azonban összehívták a sztrájkkal rokonszervezők tömeggyűlését. Sok híres ember felszólal majd, köztük Ellsworth Toohey is. Legalábbis elhangzott a neve.

Az esemény jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy az emberek kíváncsi találgatásokba bocsátkozzanak, és hogy fogadásokat tegyenek arra, vajon ki mer-e állni Toohey vagy sem. – *Ki fog állni!* – hallotta Keating, amint az egyik rajzoló hevesen bizonygatta. – *Feláldozza magát! Olyan típus. Ő az egyetlen őszinte ember a sajtóban.* – *Nem fog!* – mondták mások – *Tudod, mi lenne annak a következménye, ha ilyen port kavarna Wynand körül? Ha Wynandot megpróbálja valaki kijátszani, azt holtbiztos, hogy tönkreteszi. Nem tudod, mikor és hogyan, de lesújt, és semmit sem lehet rábizonyítani majd. Véged van, ha egyszer ő van a nyomodban!* – Keatinget nem érdekelte a dolog, így vagy úgy, az egész ügy csak bosszantotta.

Aznap este nyomasztó csöndben ette vacsoráját, és mikor Mrs. Keating megszólalt az *Ó, jut eszembe...* kezdéssel, hogy egy bizonyos irányba terelje a beszélgetést, Keating megérezte és ráförmedt: – *Egy szót sem akarok hallani Catherine-ről! Hallgass!* – Mrs. Keating nem szólt többet, csak próbált több ételt erőltetni fia tányérjára.

Keating taxival ment Greenwich Village-be. Felsietett a lépcsőn. Megrántotta a csengőt. Várt. Nem volt válasz. Sokáig állt ott a falnak támaszkodva, és csak csengetett. Nem mehetett el Catherine, amikor tudja, hogy ő jön; nem tenne ilyet. Hitetlenkedve sétált le a lépcsőn, ki az utcára, és felnézett a lakás ablakaira. Sötétek voltak. Állt és nézte az ablakokat, mint egy szörnyű árulás bizonyítékait. Hirtelen rátört a magány elviselhetetlen érzése, mintha otthontalan lenne egy nagyvárosban; abban a pillanatban elfelejtette saját címét, és hogy egyáltalán volt otthona. Ekkor eszébe jutott a gyűlés, a nagy tömeggyűlés, ahol a lány nagybátyja ma este nyilvánosan mártírt csinál magából. Biztos oda ment, gondolta, az átkozott kis bolond! Hangosan megszólalt: – *A pokolba vele!...* – Majd sietve elindult a gyűlésre kijelölt csarnok irányába.

Egyetlen csupasz égő volt a négyszögletű csarnokbejárat fölött, egy kicsi, kékesfehér lámpa fénylett vészjóslóan, rettentően hidegen és élesen. Kiugrott a sötét utca fölé, megvilágítva az egyik párkányról csordogáló vékony esősugarat, a csillogó üvegtűt, mely annyira vékony és sima volt, hogy Keatingnek örült történetek jutottak eszébe, amelyekben embereket szúrtak le jégcsappal. Néhányan ide-oda lézengtek az esőben a bejárat körül, és volt ott néhány rendőr is. Az ajtó nyitva állt. A homályos előcsarnok zsúfolva volt emberekkel, akik nem fértek be a tömött csarnokba; ők egy hangszórót hallgattak, amit csak erre az alkalomra szereltek föl. Az ajtónál három halvány árnyék röpiratokat osztogatott az arra járóknak. Az árnyékok közül az egyik, egy tüdőbajosnak látszó, borotvátlan fiatal férfi volt, hosszú, csupasz nyakkal; a másik egy jól ápolt fiatal volt, prémgalléros, drága kabátban; a harmadik Catherine Halsey.

Catherine görnyedten állt az esőben, hasa kidüllesztve a kimerültségtől, fényes orral, izgalomtól csillogó szemmel. Keating megállt, és a lányra bámult.

Catherine keze gépiesen nyújtotta felé a röpiratot, de amikor feltekintett, megismerte Keatinget. Csodálkozás nélkül elmosolyodott, és boldogan mondta:

- Nahát, Peter! Milyen kedves tőled, hogy eljöttél!
- Katie... – mondta Keating elcsukló hangon. – Katie, mi az ördögöt...
- De el kellett jönnöm, Peter. – A hangjában nyoma sem volt a bocsánatkérésnek.
- Te ezt nem érted, de nekem...
- Ne állj itt az esőben! Menj be!
- De nem tehetem! Ezeket kell...

- De legalább ne itt az esőben, te bolond! - Majd gorombán belökte az ajtón a lányt az előcsarnok egyik sarkába.

- Peter, drágám, ugye nem vagy mérges? Elmondom, mi történt: nem hittem, hogy a Bácsi megengedi, hogy eljöjjenek ide ma este, de az utolsó pillanatban azt mondta, hogy eljöhetek, ha akarok, és hagytam neked egy üzenetet a nappali asztalán, amiben leírtam...

- Hagytál nekem egy üzenetet? *Bent a lakásban?*

- Igen... Ó... Ó, istenem, eszembe sem jutott, hogy te nem tudsz bemenni, hát persze, milyen buta vagyok, de annyira siettem! Nem, ne legyél mérges, nem lehetsz az! Hát nem látod, hogy mit jelent ez neki? Nem tudod, mit áldoz fel azzal, hogy idejött? És tudtam, hogy el fog jönni. Mondtam én nekik, azoknak az embereknek, akik azt mondták, hogy ez biztosan a végét jelenti - talán tényleg azt, de ő nem törődik ezzel. Ő ilyen. Félek, és szörnyen boldog vagyok, mert amit ő tett - az hitet ébreszt bennem az emberek iránt. De félek, mert, tudod, Wynand...

- Hallgass! Mindent tudok. Elegem van ebből! Nem akarok hallani egy szót sem a nagybácsidról, Wynandról, se erről az átkozott sztrájkjéről! Tűnjünk el innen!

- Ó, ne, Peter! Nem mehetünk. Hallani akarom őt, és...

- Fogják már be! - sziszegte feléjük valaki a tömegből.

- Lemaradunk róla - suttogta a lány. - Most Austen Heller beszél. Nem akarod Austen Hellert hallani?

Keating felnézett a hangszóróra, arcán olyan tisztelettel, amelyet minden híres név hallatán érzett. Nem sokat olvasott Austen Hellertől, de azt tudta, hogy Heller volt a *Chronicle* sztár rovatvezetője. Ez egy nagyszerű, független újság volt, a Wynand-kiadványok fő ellensége. Keating arról is tudomást szerzett, hogy Heller egy régi, előkelő családból származott, és Oxfordban végzett; hogy irodalmi kritikusként kezdte, és a kényszer bármely formája ellen - legyen az egyéni vagy köz, égen vagy földön - fellépő csendes, ördögi megszállottá vált; hogy elátkozták a prédikátorok, a bankárok, a nőegyletek tagjai és a munkaszervezők; hogy jobb modora volt, mint a társadalmi elitnek, amelyet általában kigúnyolt, és keményebb alkata a munkásokénál, akiket általában védett; hogy lehetett beszélgetni vele a legújabb Broadway-darabról, a középkori költészetről, de a nemzetközi pénzügyekről is; hogy sosem adományozott egyetlen jótékonyági intézménynek sem, de többet költött a politikai foglyok védelmére bárhol a világon, mint amit anyagi keretei megengedtek volna.

A hangszóróból szóló hang száraz és precíz volt, a brit akcentus halvány nyomával.

- ...és figyelembe kell vennünk - mondta Austen Heller, minden érzelmesség nélkül -, mivel - sajnálatosan - rá vagyunk kényszerítve az együttélésre, a legfontosabb dolog számunkra, amit nem szabad elfelejtenünk, hogy az egyetlen mód arra, hogy egyáltalán valamiféle törvényünk legyen, az az, hogy a lehető legkevesebb törvényt kell megalkotnunk. Nem látok semmiféle etikai modellt, amely alapján mérni lehetne egy állam egész, etikátlan eszméjét, kivéve az idő, a gondolat, a pénz, az erőfeszítés és az engedelmesség mértékében, amit egy társadalom minden tagjából kikényszerít. A társadalom értéke és civilizációja fordított arányban van ezzel a kényszerrel. Nem lehet olyan törvényt elképzelni, melynek alapján egy embert arra lehetne kényszeríteni, hogy bármilyen formában is dolgozzon, kivéve

azokat, amelyeket saját maga választ magának. Nincs olyan elképzelhető törvény, amely megakadályozhatja abban, hogy megalkossa saját törvényeit – mint ahogy senki sem kényszerítheti munkáltatóját, hogy elfogadja azokat. Az egyetértés és az egyet nem értés szabadsága az alapja annak a társadalomnak, amelyben élünk – és idetartozik a sztrájk szabadsága is. Ezt emlékeztetőül szánom egy bizonyos Patrónusnak, aki Hell's Kitchenből származik, egy kifinomult baromnak, aki mostanában nem győzi hangoztatni nekünk, hogy ez a sztrájk a törvény és rend pusztulását mutatja.

A hangszóró egy magas, fülhasogató hangot hallatott, ahogy az emberek éljeneztek, majd tapsvihar következett. Néhányan zihálva kapkodták a levegőt az előcsarnokban. Catherine megszorította Keating karját. – Ó, Peter! – suttogta. – Wynandra gondol! Wynand született Hell's Kitchenben. Heller kimondhatja, de Wynand ezt Ellsworth bácsin fogja megbosszulni!

Keating nem tudott tovább Heller szavaira figyelni, mert olyan erős fejfájás tört rá, hogy forgott vele a világ. A hangok a szemét bántották, és szorosan össze kellett szorítania a szemhéját. A falnak dőlt.

Hirtelen kinyitotta a szemét, és arra eszmélt, hogy különös csend veszi körül. Nem vette észre, hogy Heller mikor ért beszéde végére. Láta, hogy az emberek az előcsarnokban feszült, ünnepélyes komolysággal várnak. A hangszóró üres, recsegő hangjával sötét tölcsérébe vonzotta az összes tekintetet. Majd egy hang tört fel a csöndből, hangosan és lassan:

– Hölgyeim és uraim! Nekem jutott a megtiszteltetés, hogy most bemutathatom önöknek Mr. Ellsworth Monkton Tooheyt!

Nos, gondolta Keating, Bennett nyert hetvenöt centet az irodában. Néhány másodperc csönd következett. Ami ezután történt, hátulról csapta fejbe Keatinget; nem hang volt, nem is ütés, hanem valami olyan dolog, mely széthasította az időt, mely elvágta a pillanatot az azt megelőző, szokásos pillanattól. Keating először csak a csapást érezte; egy észlelhető, felfogható másodperc telt el, mire ráeszmélt, hogy mi volt az. A taps volt. Akkora tapsvihar, hogy Keating azt hitte, mindjárt szétrobban a hangszóró; és csak nőtt, nőtt és egyre nőtt, nekinyomult az előcsarnok falainak, és Keating szinte érezte, hogy a falak kigörcsölnek az utcára. Az emberek éljeneztek körülötte. Catherine tátott szájjal állt, és Keating biztos volt benne, hogy a lány nem vesz levegőt.

Hosszú idő telt el, s egyszerre minden elcsendesült, olyan váratlanul és áramütésszerűen, mint a megelőző tapsvihar; a hangszóró elnémult, fejhangon fulladozott. Az előcsarnokban mindenki néma csöndben várt. Ekkor megszólalt a hang.

– Barátaim! – mondta egyszerűen és ünnepélyes komolysággal. – Testvéreim! – tette hozzá gyengéden, önkéntelenül, egyszerre érzelemmel telítve, de bocsánatkérően megmosolyogva az érzelmeit. – Jobban meg vagyok hatódva ettől a fogadtatástól, mint amennyire megengedhetném magamnak. Remélem, bocsánatot nyerek a szívemben lévő hiú gyermekért, amely mindannyiunkban ott szunnyad. De tudom – és el is fogadom ebben a szellemben –, hogy ez az elismerés nem az én személyemnek szól, hanem annak az elvnek, melyet a sors akaratából én képviselhetek, a legmélyebb alázattal, ma este.

Ez nem egy emberi hang volt, hanem egy csoda. Úgy bomlott ki, mint egy bársonyzászló. Angol szavakat mondott, de a szótagok zengő tisztasága olyanná varázsolta, mintha egy új nyelvet beszélne, életében először. Egy óriás hangja volt.

Keating tátott szájjal állt. Nem hallotta, hogy mit mond a hang. Megbabonázta a kiejtett hangok szépsége. Nem volt szükség az értelmükre; bármit elfogadott volna, bárhová vakon követte volna.

- ...és ezért, barátaim - mondta a hang -, a lecke, amit tragikus szenvedésünkből meg kell tanulnunk, az az egység leckéje. Vagy egyesülünk, vagy elbukunk. Ám akarataink - a kitagadottak, a mellőzöttek, az elnyomottak akarata -, közös hittel és közös céllal, szilárd védőbástyává kovácsolhat bennünket. Eljött az idő, hogy mindannyian feladjuk kicsinyes vágyainkat, melyek a haszonszerzésre, a kényelemre és az egyéni örömszerzésre irányulnak. Eljött az idő, hogy elmoszuk határainkat, és egyesüljünk egy nagy áramlatban, az áradó dagályban, mely egyre közeledik, hogy magával ragadjon mindannyiunkat - akár akarjuk, akár nem - a jövőbe. A történelem, barátaim, nem kérdez, és nem kéri beleegyezésünket. Megfellebbezhetetlen, mint a tömegek hangja, mely azt meghatározza. Figyeljünk a hívásra! Egyesüljünk, testvéreim! Egyesüljünk! Egyesüljünk! Egyesüljünk!

Keating Catherine-re pillantott. Azonban nem Catherine-t látta; csak egy fehér arc volt, mely felolvadt a hangszóró hangjaiban. Nem azért, mert a nagybátyja volt; Keating nem tudott féltékeny lenni arra az emberre; bárcsak tudott volna! A lányon nem a szeretet látszott. Valami hideg, személytelen dolog, amely üressé tette, megszűnt a saját akarata, de nem egy másik emberi akarat hatására, hanem egy megnevezhetetlen dolog tette ezt vele, amely lassan teljesen elnyelte.

- Tűnjünk el innen! - suttogta Keating. Hangja vad volt. Félt.

A lány úgy nézett rá, mintha ájulásból ébredne. Keating tudta, hogy próbálja felismerni őt, és azt, amit a lénye jelentett számára.

- Igen. Menjünk! - felelte a lány suttogva.

Csak járták az utcákat az esőben, cél nélkül. Hideg volt, de csak mentek, hogy mozogjanak, hogy érezzék a mozgást, hogy érezzék saját izmaik mozgását.

- Bőrig ázunk - szólalt meg végül Keating annyira tompán és természetesen, amennyire csak tőle telt; hallgatásuk megijesztette; a köztük fellépő csend azt bizonyította, hogy mindketten ugyanazt tudták, és akkor az a dolog tényleg valós volt.

- Keressünk egy helyet, ahol ihatunk valamit!

- Jó - mondta Catherine -, keressünk. Annyira hideg van... Hát nem vagyok buta? Lemaradtam a Bácsi beszédéről, pedig annyira akartam hallani! - Nem volt semmi baj. A lány kimondta. Természetesen, annyi megbánással, amennyi kellett. Már túl is voltak rajta. - De veled akartam lenni, Peter... Veled akarok lenni, mindig! - A dolog még egy utolsót rándult, de nem a lány szavaiban, hanem abban, ami arra készítette, hogy ezt kimondja. Majd eltűnt, és Keating elmosolyodott; ujjai a lány csupasz csuklója után kutattak a kabátujj és a kesztyű között, és a lány bőre meleg volt...

Jó néhány nap múlva meghallotta a hírt, amit már az egész városban beszéltek. E szerint, a tömeggyűlést követő napon Gail Wynand fizetésemelést adott Ellsworth Tooheynak. Toohey kikelt magából, és megpróbálta visszautasítani. - *Nem tud engem*

megvesztegetni, Mr. Wynand! – mondta Toohey. – Ez nem megvesztegetés – felelte Wynand. – Ne álltassa magát!

Amikor a sztrájk befejeződött, a félbeszakított építkezések nagy lendülettel indultak újra az egész városban. Keating hirtelen azon vette észre magát, hogy éjjel-nappal dolgozik az új megbízások miatt, melyek elárasztották az irodát. Francon mindenkire boldogan mosolygott, és egy kisebb vállalati ünnepséget rendezett dolgozói számára, hogy kitöröljön emlékezetükből bármit, amit eddig mondhatott. Mr. és Mrs. Dale Ainsworth fejedelmi rezidenciája, a Riverside Drive-on, egy késő reneszánsz stílusú, szürkegránit épület – Keating kedvenc témája – végre elkészült. Mr. és Mrs. Dale Ainsworth hivatalos fogadás keretében rendezték meg a házavatót, melyre Guy Francon és Peter Keating is hivatalosak voltak, ellentétben Lucius N. Heyerrel, akiről – egész véletlenül – megfélelkeztek, ami az utóbbi időben állandóan megtörtént. Francon élvezte a fogadást, mert a ház minden négyzetlábnyi gránitja arra az elképesztő mennyiségű pénzösszegre emlékeztette, melyet egy bizonyos gránitbánya termelt neki Connecticutban. Keating élvezte a fogadást, mert a felséges Mrs. Ainsworth lefegyverző mosollyal azt mondta neki: – *De én biztos voltam benne, hogy Ön Mr. Francon társa. Francon és Heyer, hát persze! Mekkora figyelmetlenség a részemről! De mentségemre szolgáljon, hogyha ön nem is a társa, azt azért mindenképpen állíthatjuk, hogy ön jogosult erre!* – Az élet az irodában zökkenőmentesen telt, egy olyan időszakban, amikor úgy tűnt, minden jól megy.

Éppen ezért Keating meg is volt lepve, amikor egy reggel, nem sokkal az Ainsworth-fogadás után, Francon ingerült arckifejezéssel jelent meg az irodában. – Ó, semmi – legyintett kezével Francon türelmetlenül –, egyáltalán nincs semmi! – A műteremben Keating észrevette, hogy három rajzoló hajol összedugott fejvel a *New York Banner* egyik cikke fölé, és bűnös, mohó érdeklődéssel olvassák; hallotta egyikük visszatetsző, kárörvendő vihogását. Amikor észrevették őt, az újság túl gyorsan eltűnt. Keatingnek nem volt ideje kérdezősködni; az egyik vállalkozó munkafelhajtója már várta irodájában, ezenkívül rengeteg jóváhagyásra váró posta és rajz is sorakozott még előtte.

Három óra múlva, a megbeszélések forgatagában, már el is felejtette az incidenst. Könnyednek, tisztafejűnek és feldobottnak érezte magát saját energiájától. Amikor a könyvtárba indult, hogy összehasonlítsa egy új rajzot annak legjobb prototípusaival, füttyöreszve lépett ki irodájából, a rajzot vidáman lengetve maga mellett. A mozgás lendülete a fogadószoba közepéig vitte, amikor is hirtelen, megállt egy pillanatra; a rajz előrelendült, majd térdének csapódott vissza. Megfélelkezett arról, hogy ilyen körülmények között mennyire nem illik neki csak úgy, megállni ott.

Egy fiatal nő állt a korlát előtt, a recepcióshoz beszélt. Karcsú termete meghaladta az emberi test arányait; vonalai oly hosszúak, oly törékenyek, oly túlzóak voltak, hogy a nő olyannak tűnt, mintha egy stilizált rajzból lépett volna ki, egy normális lény megfelelő arányai pedig nehézkesnek és esetlennek hatottak mellette. Egy egyszerű, szürke kosztümöt viselt; a kosztüm szigorú szabása és a nő megjelenése közötti különbség égbekiáltó volt – és különösen elegáns. Egyik kezének ujjbegyeit a korláton pihentette. A keskeny kéz, melyben karja egyenes, fenséges vonala végződött. Szürke szeme volt, de nem ovális, hanem két hosszú, téglalap alakú vágás, szempillák párhuzamos vonalával szegélyezve; lényé hideg méltóságot árasztott, és szája elragadóan romlott volt. Arca sápadt – aranyhaja, kosztümje szinte

színtelennek látszott, valahol a színvalóság határán táncolt, és mellette a tiszta színek valósága közönségesnek hatott. Keating mozdulatlanul állt, mert most értette meg először, mit jelent, amikor a művészek a szépségről beszélnek.

– Ha egyáltalán bemegyek hozzá, az most lesz – mondta a nő a recepciónak. – Kérte, hogy jöjjen ide, és csak most van időm. – Nem parancs volt; úgy beszélt, mintha hangjának nem lenne szüksége arra, hogy magára öltse a parancsoló hangnemet.

– Igen, de... – az egyik lámpa berregve kigyúlt a recepciós kapcsolótábláján; a nő sietve kötötte be a kapcsolatot. – Igen, Mr. Francon... – hallgatta a recepciós a vonal másik végét, majd megkönnyebbülve bólintott. – Igen, Mr. Francon – mondta, és a látogatóhoz fordult: – Kérem, fáradjon be!

A fiatal nő megfordult és elindult a lépcső irányába. Amikor elhaladt Keating mellett, ránézett. Szeme megállás nélkül futott át rajta. Valami lejjebb szállt Keating kába bámulatából. Volt ideje megnézni a nő szemét; tekintete elcsigázottnak és kissé megvetőnek tűnt, de a hideg kegyetlenség érzetét hagyta maga után Keatingben.

Keating hallotta, ahogy a fiatal nő felmegy a lépcsőn, és az érzés eltűnt, de a csodálat megmaradt. Mohó kíváncsisággal lépett a recepcióshoz.

– Ki volt ez? – kérdezte.

A recepciós vállat vont:

– A főnök kis kedvence.

– Nocsak, fene egy szerencsés fickó! – mondta Keating. – És elhallgatta előlem.

– Félreértett – mondta hidegen a recepciós. – Ő a lánya volt. Dominique Francon.

– Ó! – mondta Keating. – Uramisten!

– Ja – nézett Keatingre gúnyosan a recepciós lány. – olvasta a ma reggeli *Bannert*?

– Nem. Miért?

– Olvassa el!

A kapcsolótábla felberregett, és a lány elfordult Keatingtől.

Keating kiküldött egy fiút egy *Banner*ért és izgatottan lapozott Miss Francon rovatához, mely az *Otthonunk* címet viselte. Keating hallott arról, hogy Dominique az utóbbi időben elég nagy sikereket ért el cikkeivel, melyekben kiemelkedő New York-i személyiségek otthonait írta le. Leírásai a lakberendezésre korlátozódtak, de egy-egy alkalommal bemerészkedett az építészeti kritika területére is. Mai témája Mr. és Mrs. Dale Ainsworth új Riverside Drive-i rezidenciája volt. Többek között, a következőket olvasta:

A fényűző, aranyos csillogású, márvány előtérbe lépve azt hisszük, hogy ez a Városháza vagy a Főposta épülete, csakhogy nem az. Mégis minden megtalálható itt: a félemelet az oszlopos folyosóval, a golyvás lépcső, a kár tusok hurkolt bőrvezet formájában. Csak éppen nem bőrből, hanem márványból. Az étkezőben egy ragyogó bronzkaput találunk, amit véletlenül a mennyezetre helyeztek, lugas alakban, friss bronzszőlővel befuttatva. Döglött kacsák és nyulak lógnak a falmezőkön, karották, petúniák és zöldbabok csokraiban. Nem hiszem, hogy ezek nagyon vonzóak lennének, ha valódiak volnának, de mivel ócska gipszutánszatok, ezért elfogadhatók... A hálósoba ablakai egy téglafalra néznek, nem valami csinos fal, de nem kell, hogy bárki is lássa a hálósobákat... Az elülső ablakok elég nagyok – és sok fényt engednek be – szintén nagyok a kívül gubbasztó márványkupidók lábfejei. A kupidók jól tápláltak, és csinos képet mutatnak az utca felől, a homlokzat szigorú gránitján; egész dicséretre

méltók, eltekintve attól, ha nehezen viseljük a fodrozott talpak látványát minden egyes alkalommal, amikor kipillantunk, hogy vajon esik-e. Ha már elégünk van belőlük, még mindig kinézhetünk a harmadik emelet középső ablakain a bejárat feletti timpanonon ülő Mercurius öntöttvas farára. A bejárat nagyon szép. Holnap Mr. és Mrs. Smythe-Pickering otthonában teszünk látogatást.

Keating tervezte a házat. De még dühe ellenére sem bírta megállni, hogy ne kuncogjon magában, amikor elképzelte, hogy mit érezhetett Francon mialatt ezt olvasta, és hogyan fog majd főnöke Mrs. Dale Ainsworth elé állni. Aztán megfedkezett a házról és a cikkről. A lányra emlékezett csak, aki a cikket írta.

Felvett vaktában három vázlatot az asztaláról, és Francon irodája felé indult, hogy jóváhagyását kérje róluk, amire egyáltalán nem volt szüksége.

A lépcsőpihenőnél, Francon csukott irodaajtaja előtt, megtorpant. Francon hangja kihallatszott az ajtó mögül, hangos, mérges és kétségbeesett, az a hang, melyet Keating mindig olyankor hallott, amikor Francont legyőzték.

- ...ilyen gyalázatos dolgot! A saját lányomtól! Már mindent megszoktam tőled, de ez felülmúlja az eddigieket. Most mit csináljak? Hogy fogom ezt megmagyarázni? Van valami halvány fogalmad arról, hogy milyen helyzetben vagyok most?

Keating hallotta a lány nevetését; olyan vidám és annyira hideg hang volt, hogy Keating jobbnak látta, ha nem megy be. Tudta, hogy nem akar bemenni, mert újra visszatért az a félelem, amit akkor érzett, amikor meglátta a lány szemét.

Megfordult és leindult a lépcsőn. Amikor egy emelettel lejjebb ért, arra gondolt, hogy találkozni fog a lánnyal, hamarosan meg fogja ismerni, és Francon most már nem tudja ezt megakadályozni. Sóváran gondolt a pillanatra, és azon a képen nevetett megkönnyebbülve, amit képzeletében alkotott Francon lányáról, és amit évek óta ott hordozott. Majd saját jövőképe villant fel előtte újra és újra, bár volt egy halvány érzése, hogy jobb lenne, ha soha többé nem találkozna a lánnyal.

X

Ralston Holcombe-nak látszólag nem volt nyaka, de állá megoldotta ezt. Álla és állkapcsa töretlen ívet alkottak, mellkasán támaszkodva. Arca rózsaszín volt, puha érintésű, a kor rugalmatlan puhaságával, mint a blansírozott őszibarack héja. Dús fehér haja homloka fölé emelkedett, és kanyart leírva hullott két vállára, mint egy középkori sörény. Korpát hagyott ruhája nyakrészén.

New York utcáin sétálgatott. Széles karimájú kalapot, sötét utcai zakót, sápadt zöld szaténinget, fehér brokátból készült mellényt viselt, valamint egy hatalmas fekete csokornyakkendő emelkedett ki állá alól. Kezében sétabot, nem sétapálca, hanem egy hosszú ébenfából való bot, egy tömör arany gömbbel megkoronázva. Hatalmas teste mintha beletörődött volna egy szürke civilizáció szokásaiba és szürke öltözkébe, de mellkasa és hasa ovális alakja kibuggyant, lelkének zászlaját lobogtatva.

Ezek a dolgok megengedettek voltak számára, mert zseni volt. Ezenkívül az Amerikai Építészeti Kamara elnöke is.

Ralston Holcombe nem osztotta a szervezetben részt vevő kollégái nézeteit. Nem volt sem gürcölő építő, sem üzletember. Ő – ahogy határozottan ki is jelentette – az ideálok embere volt.

Kifogásolta az amerikai építészet siralmas állapotát és gyakorlói erkölcstelen eklekticizmusát. A történelem bármely időszakában, állította Ralston Holcombe, az építészek saját koruk szellemében építettek, és nem a múltból válogatták ki a terveket; csak úgy tudunk hűek maradni a történelemhez, ha figyelembe vesszük önnön törvényét, mely megköveteli, hogy kizárólag a saját életünk valóságában ültessük el szilárdan művészetünk gyökereit. Leszólta azt a korlátoltságot, hogy görög, gótikus vagy román stílusú épületeket emelnek; legyünk modernek, és építsünk napjainkhoz illő stílusban, esedezett Ralston Holcombe. Ő megtalálta ezt a stílust. A reneszánsz volt.

Világosan megindokolta. Minthogy, mutatott rá, semmi nagy horderejű dolog nem történt a világ történelmében a reneszánsz óta, még mindig úgy tekinthetjük, mintha abban a korszakban élnénk; létünk minden külső formája hűséges kell, hogy maradjon a XVI század nagy mestereinek példáihoz. Nem érdekelték azon kevesek, akik másképp beszéltek a modern építészetről, mint ő; nem vett tudomást róluk; csak annyit mondott, hogy azok, akik teljesen szakítani akarnak a múlttal, lusta tudatlanok, és hogy az ember nem helyezheti az eredetiséget a Szépség fölé. Hangja tiszteletteljesen megremegett miközben ezt a szót kimondta.

Csak igazán rendkívüli megbízásokat vállalt el. Az örökre és a monumentálisra specializálta magát. Számos emlékművet és parlamentépületet épített. A Nemzetközi Világkiállításokra tervezett.

Úgy épített, mint amikor egy zeneszerző misztikus irányítás sugallata alatt improvizál. Hirtelen támadtak ötletei. Volt olyan, hogy egy hatalmas kupolát épített egy már kész szerkezet lapos tetejére, máskor aranylemez mozaikkal vont be egy hosszú boltozatot, vagy lebontott egy mészkő homlokzatot, hogy helyére márványt emeljen. Ügyfelei elsápadtak, hebegtek-habogtak – és fizettek. Méltóságteljes személyisége mindig győzelemre juttatta, ha egy ügyfél takarékoságával került

szembe; mögötte állt a hajlíthatatlan, ki nem mondott, elsőprő megerősítés, hogy ő Művész. Óriási tekintélye volt.

Családja neve szerepelt az Előkelőségek Névjegyzékében. Amikor középkorú lett, feleségül vett egy fiatal hölgyet, kinek családja nem került be az Előkelőségek Névjegyzékébe, de helyette rengeteg pénzhez jutott egy rágógumi-birodalom révén, melyet az egyetlen lány örökölt.

Ralston Holcombe most hatvanöt éves volt, melyhez hozzátoldott néhány évet, barátai bókjai kedvéért, akik csodálatos fizikumát dicsérték; Mrs. Ralston Holcombe negyvenkét éves volt, melyből jelentős mértékben letagadott.

Mrs. Ralston Holcombe minden vasárnap nem hivatalos összejövetelt tartott. – *Mindenki, aki egy kicsit is jelent valamit az építészetben, beugrik hozzánk* – mondta barátainak. – *Jobban is teszik!* – tette hozzá.

Márciusban, egy vasárnap délután kötelességtudón, de kissé vonakodva, Keating a Holcombe-palotához – egy firenzei palazzo reprodukciójához – hajtott. Gyakori vendége volt ezeknek a híres összejöveteleknek, és már kezdte unni őket, mert mindenkit ismert, akire számított, hogy ott talál. Mégis úgy érezte azonban, hogy ezúttal meg kell jelennie, mert ezt az alkalmat Ralston Holcombe egy újabb parlamentépülete elkészültének – ilyen vagy olyan államban – tiszteletére rendezték.

A tekintélyes tömeg elveszett Holcombe-ék márvány báltermében, elhagyatott szigetcskében szóródtak szét a térségben, melyet udvari fogadásokra szántak. A vendégek álldogáltak, feszélyezetten, erőltetett közvetlenséggel, azon dolgozva, hogy ragyogóak legyenek. A lépések a márványon úgy visszhangzottak, mint egy kriptában. A magas gyertyák lángjai reményvesztett küzdelmet folytattak az utcáról bejövő fény szürkéségével; a fény mintha eltompította volna a gyertyákat, a gyertyák viszont egy halvány árnyalattal ráadásul szolgáltak a kinti szürkület közeledtéhez. Az új parlamentépület élethű modellje egy talapzatra volt kiállítva a terem közepén, apró elektromos égők fényárában úszva.

Mrs. Ralston Holcombe a teázóasztalnál ült a főhelyen. Minden vendég kapott egy törékeny, áttetsző porceláncsészét, és két finom kortyintás után eltűnt a bár irányába. Két tiszteletet keltő komornyik járkált körbe, hogy összeszedje az elhagyott csészéket.

Mrs. Ralston Holcombe, ahogy egyik lelkes barátnője beszélt róla, *filigrán, de intelligens* nő volt. Apró termete volt titkos bánata, de rájött, hogy mivel ellensúlyozhatja. Elmondhatta, és meg is tette, hogy tízes méretű ruhákat hord, és a gyerekosztályon vásárol. Középiskolás ruhákban járt, nyáron rövid zokniban, kékeres cingár lábát mutogatva. Csodálta a hírességeket. Ezt választotta élethivatásának. Bőszen vadászott rájuk; tágra nyílt szemmel bámulta őket, és saját jelentéktelenségéről beszélt, arról, hogy alázattal áll minden nagyszerű teljesítmény előtt: vállat vont, összeszorított ajakkal és gyűlölködően, valahányszor az egyikük nem a kellő figyelemmel hallgatta a halál utáni életről, a relativitáselméletről, az azték építészetéről, a születésszabályozásról és a filmekről vallott sajátos nézeteit. Rengeteg szegény barátja volt, és ezt reklámozta is. Ha úgy esett, hogy közülük valakinek jobbra fordult az anyagi helyzete, azt ejtette, mert úgy érezte, hogy árulást követett el. Teljes szívéből gyűlölte a gazdagokat: ugyanazt az egyetlen megkülönböztető jelzést viselték, amit ő. Az építészetet magántulajdonának tekintette. *Constance* volt a keresztnéve, és szörnyen szellemesnek találta, hogy

Kikinek szólítják. Ezt a becenevet ő erőltette rá barátaira, amikor már jóval harminc fölött járt.

Keating mindig feszélyezve érezte magát Mrs. Holcombe társaságában, mert a nő túl állhatatosan mosolygott rá és észrevételeire; kacsintva jegyezte meg: – *No de Peter, maga kis huncut!* – amikor egyáltalán nem gondolt ilyesmire. Azonban ma délután is a szokásos módon hajolt a nő keze fölé, és Mrs. Holcombe rámosolygott az ezüst teáskanna mögül. Smaragdzöld színű hosszú bársonyruhát viselt, és egy magenta szalag ékesítette rövidre nyírt haját, elöl pedig egy kis masni díszelgett. Napbarnított arca száraz volt, orrán látszottak a kitágult pórusok. Egy csészét nyújtott Keating felé, és a gyertyafényben ujján megcsillant egy szögletesre csiszolt smaragd.

Keating kifejezte csodálatát a parlamentépület iránt, majd elmenekült, hogy megtekintse a modellt. Megfelelő ideig állt előtte, miközben a szegfűszeg illatú forró folyadékkal meg-megégette ajkait. Holcombe, aki egyszer sem nézett a modell irányába, de sosem hagyott ki egyetlen vendéget sem, aki megállt előtte, megveregette Keating vállát, és valami találót mondott a fiatal kollégákról, akik ismerkednek a reneszánsz stílus szépségével. Ezután Keating odébbállt, lődörgött, lelkesedés nélkül megrázott egy-két kezet, és rápillantott karórájára, azt számolgatva, hogy mikor megengedett a távozás. Majd hirtelen megmerevedett.

Egy széles boltíven túl, egy kis könyvtárban, három fiatalember társaságában megpillantotta Dominique Francont.

A lány egy oszlopnak támaszkodott, koktélpohárral a kezében. Fekete bársonykosztüm volt rajta; a súlyos szövet, mely elnyelte a fénysugarakat, a valósághoz horgonyozta a lányt, mert a fény útjába állt, mely túl szabadon ömlött át két kezén, nyakán, arca csupasz bőrén. Egy fehér tűzszikra villant fel, mint egy hideg fémkereszt, a pohárban, amit tartott, mintha egy lencse volna, mely összegyűjti bőre szórt fényű ragyogását.

Keating előrenyomult, és megtalálta Francont a tömegben.

– Mi újság, Peter? – mondta Francon feldobva. – Kérsz egy italt? Nem valami nagy szám – tette hozzá halkabban –, de a Manhattan koktél nem rossz.

– Köszönöm – mondta Keating –, nem.

– *Entre nous* – mondta Francon és a parlamentépület modellje felé intett szemével –, ez egy szent szar, nem?

– Az – mondta Keating. – Siralmas arányok... Az a kupolaboltozat úgy néz ki, mint Holcombe arca, amint egy naplementét utánoz a tetőn...

Egy olyan ponton álltak meg, ahonnan teljesen rá lehetett látni a könyvtárra, és Keating szeme a fekete ruhás lányra szegeződött, kiprovokálva, hogy Francon észrevegye; Keating élvezte, hogy Francont csapdába csalta.

– És a terv! A terv! Láttad, hogy a második emeleten... Ó! – mondta Francon, de hirtelen észrevette.

Keatingre nézett, majd a könyvtárra, majd ismét Keatingre.

– Rendben – mondta Francon végül –, de aztán ne engem hibáztass. Te kérted! Gyere!

Együtt léptek be a könyvtárba. Keating illően megállt, csak szeméből áradt valami cinkos, szemérmetlen fényesség, míg Francon csupa mosoly volt, nem meggyőző derűvel:

- Dominique, drágám! Hadd mutassak be neked valakit - Peter Keating, a jobbkezem. Peter - a lányom.

- Örvendek! - mondta Keating halk hangon.

Dominique ünnepélyesen meghajolt.

- Már olyan régóta várom, hogy megismerhessem, Miss Francon.

- Ez érdekes lesz - mondta Dominique. - Ön, természetesen, kedves akar lenni hozzám, de ez most nem diplomatikus.

- Hogy érti ezt, Miss Francon?

- Az apám jobban szeretné, ha utálatosan viselkedne velem. Az apám és én egyáltalán nem jövünk ki egymással.

- Nos Miss Francon, én...

- Gondolom, ez így tiszta, az elején közölni önnel. Talán következtetéseket akar levonni. - Keating Francont kereste, de Francon eltűnt. - Nem - mondta a lány szelíden -, az apám nem tudja, hogyan kell ezekhez a dolgokhoz hozzálátni. Ő túl nyilvánvaló. Ön megkérte őt, hogy mutassa be nekem, de neki nem lett volna szabad ezt éreztetnie velem. Mindazonáltal, ez így van rendjén, hiszen mindketten beismerjük. Üljön le!

A lány lesiklott egy székre, és Keating engedelmesen melléült. A fiatalemberek, akiket Keating nem ismert, pár percig ácsorogtak még, zavart mosolyukkal próbáltak részt venni a társalgásban, majd elszállingóztak. Keating megkönnyebbülve gondolta, hogy nincs semmi ijesztő a lányban; csak az az ellentét volt nyugtalanító, ami szavai és az őszinte ártatlanság között húzódott, ahogyan kiejtette azokat; Keating nem tudta, hogy melyiknek higgyen.

- Bevallom, én kértem, hogy mutasson be magának - mondta Keating. - Ez nyilvánvaló, nem? Van olyan, aki nem kérné? De nem gondolja, hogy azoknak a következtetéseknek, amelyeket levonok, semmi közük az apjához?

- Ne mondja, hogy szép vagyok és elragadó, és még nem találkozott hozzám hasonlóval, és hogy attól fél, belém fog szeretni. Végül úgyis ezt mondja majd, de halasszuk el! Ettől eltekintve, úgy gondolom, hogy jól ki fogunk jönni.

- De megpróbálja megnehezíteni a dolgom, ugye?

- Igen. Az apámnak figyelmeztetnie kellett volna önt.

- Megtette.

- Hallgatnia kellett volna rá. Legyen óvatos az apámmal! Már annyi jobbkezével találkoztam, hogy szkeptikussá váltam. De maga az első, aki megmaradt. És aki úgy tűnik, meg is fog maradni. Sokat hallottam magáról. Gratulálok!

- Már évek óta vártam ezt a pillanatot, hogy találkozhassem önnel. Olvastam a cikkét, és annyira... - Elhallgatott. Tudta, hogy nem kellett volna szóba hoznia ezt; és legfőképpen nem kellett volna elhallgatnia.

- És annyira?

- ...és annyira élveztem - fejezte be Keating abban a reményben, hogy a lány megelégszik ennyivel.

- Ó, igen - mondta a lány -, az Ainsworth-ház. Ön tervezte. Sajnálom. Véletlen áldozata lett őszinteségem egyik támadásának. Nem gyakran fordul elő velem ilyesmi. Ahogy láthatja is, ha olvasta a tegnapi cikkemet.

- Olvastam. És - szóval, követem az ön példáját, és teljesen őszinte leszek. Ne vegye sértésnek - az ember nem sértődhet meg a kritikusaira. De ez a Holcombe-

parlament tényleg sokkal rosszabb mindazon dolgok tekintetében, amik miatt bennünket pocskondiázott. Miért írt róla akkora elragadtatással tegnap? Vagy ezt kellett tennie?

- Ne hízelegjen! Természetesen nem kellett. Gondolja, hogy bárkit is érdekel annyira a lakberendezés, hogy törődne azzal, amit írok? Azonkívül nem is az én dolgom, hogy parlamentépületekről írjak. Csak már kezd elegendő lenni a lakberendezésből.

- Akkor miért dicsérte Holcombe-ot?

- Ez a módszerem. De senki sem olvassa a rovatomat, kivéve azok a háziasszonyok, akik sosem engedhetnék meg maguknak, hogy díszítsék otthonukat, szóval semmit sem számít.

- De mi az, amit igazán szeret az építészetben?

- Semmit sem szeretek az építészetben.

- Nos, gondolom tudja, hogy ezt nem hiszem el. Miért ír akkor, ha nincs semmi, amiről beszélni akarna?

- Hogy csináljak valamit. Valami undorítóbbat, mint az a sok más, amivel még foglalkozhatnék. És szórakoztatóbb.

- Ugyan már! Ez nem elég jó indok.

- Nekem soha sincsenek megfelelő indokaim.

- De a munkáját azért biztos élvezi.

- Igen. Nem látja, hogy mennyire?

- Tudja, igazából mindig irigyeltem önt. Egy olyan nagyszerű vállalatnál dolgozni, mint a Wynand-újság. A legnagyobb szervezet az országban, a legjobb írói tehetségekkel rendelkeznek, és...

- Nézze - mondta a lány, és bizalmasan Keating felé hajolt -, hadd segítsék önnek. Ha most találkozott volna először az apámmal, és ő a Wynand-újságnál dolgozna, akkor pontosan így kellene beszélnie. De nem nekem. Azt várnám, hogy ilyeneket mondjon, és én nem szeretem azt hallani, amit várok. Sokkal jobban érdekelné, ha mondjuk azt mondaná, hogy a Wynand-újság egy vacak szemétrakás, a hírlapírás mocska, és az összes újságíró együttvéve nem ér egy fabatkát sem.

- Tényleg ezt gondolja róluk?

- Egyáltalán nem. De nem szeretem azokat az embereket, akik csak azt próbálják mondani, amiről úgy gondolják, hogy én gondolom.

- Köszönöm. Szükségem lesz a segítségére. Még nem találkoztam senkivel... ó, nem, természetesen, ez az, amit nem akart hallani. De én komolyan gondoltam azt, amit a Wynand-újságról mondtam. Mindig csodáltam Gail Wynandot. Mindig azt kívántam, bárcsak találkozhatnék vele. Milyen ő?

- Éppen olyan, mint amilyennek Austen Heller hívta - egy kifinomult barom.

Keating összereszt. Eszébe jutott a hely, ahol hallotta, amikor Austen Heller kimondta ezeket a szavakat. Catherine emléke súlyosnak és közönségesnek hatott a vékony fehér kéz jelenlétében, mely az előtte lévő szék karfáján lógott.

- De mégis - kérdezte Keating -, milyen ő emberileg?

- Nem tudom. Sosem találkoztam vele.

- Sosem találkozott vele?

- Nem.

- Ó, azt hallottam, hogy annyira érdekes ember!

- Kétségtelenül. Ha majd valami dekadens dologra vágyom, biztos meg akarom majd ismerni.

- Ismeri Toohey-t?

- Ó - mondta a lány. Keating újra azt a dolgot látta a szemében, amit már előzőleg is tapasztalt, és nem tetszett neki ez az édes derű a lány hangjában. - Ó, Ellsworth Toohey! Persze, hogy ismerem. Csodálatos ember. Olyan ember, akivel mindig élvezet beszélgetni. Tökéletesen züllött!

- De Miss Francon! Ön az első ember, aki...

- Nem akarom megbotráncoztatni önt. Komolyan mondtam. Csodálom őt. Annyira tökéletes. Nem találkozunk valami gyakran a tökéletességgel, ugye? Viszont ő az. A maga módján abszolút mértékben tökéletes. Mindenki más annyira befejezetlen, annyi különböző részre van törve, amik nem illenek össze. De Toohey nem ilyen. Ő monolit. Néha, amikor keserűséget érzek a világgal szemben, az a gondolat nyújt vigaszt, hogy nem baj, meg lesz ez bosszulva, és megkapja a világ, amit megérdemel - mert létezik Ellsworth Toohey.

- Miért akar elégtételt?

A lány Keatingre nézett, szemhéjai megemelkedtek egy pillanatra, így szeme már nem tűnt téglalap alakúnak, lágy és tiszta volt.

- Ez nagyon okos volt magától - mondta. - Ez volt az első okos dolog, amit kérdezett.

- Miért?

- Mert tudta, hogy mit emeljen ki abból a sok szemétből, amit mondtam. Így válaszolnom kell magának. Azért a tényért szeretnék elégtételt kapni, hogy nincs miért elégtételt kapnom. Most folytassuk a beszélgetést Ellsworth Tooheyről.

- Nos mindenkitől azt hallottam, mindenkitől, hogy amolyan szentféle, az egyetlen tiszta idealista, abszolút megvesztegethetetlen és...

- Ez teljesen igaz. Egy egyszerű, megvesztegethető politikus veszélytelenebb lenne. De Toohey olyan, mint egy próbakő az embereknek. Tanulhatunk róluk abból, ahogyan értékelik őt.

- Miért? Mire érti ezt pontosan?

A lány hátradőlt a széken, előrenyújtotta két karját térde fölé, kicsavarta csuklóját, tenyérrel kifelé, két keze ujjait összefonva. Könnyedén nevetett.

- Semmire, amit az ember egy teadélután beszédtemájaként felhozhat. Kikinek igaza van. Látni sem bír, de olykor meg kell hívnia. Én pedig nem tudok ellenállni annak, hogy eljöjjenek, mert annyira nyilvánvaló, hogy nem akarja. Tudja, ma este elmondtam Ralstonnak, hogy valójában mi a véleményem a parlamentépületről, de nem hitte el. Csak mosolygott és azt mondta, hogy én egy nagyon kedves kislány vagyok.

- És nem az?

- Micsoda?

- Egy nagyon kedves kislány.

- Nem. Ma nem. Alaposan elrontottam az ön kedvét. Szóval kárpótolom most. Elmondom, hogy mit gondolok magáról, mert aggódni fog emiatt. Szerintem ön okos, nem kockáztat, egyértelmű, nagyon ambiciózus és el fogja érni, amit akar. Ráadásul tetszik nekem. Elmondom apámnak, hogy nagyon helyeslem a jobbkezeit, így ön is láthatja, hogy nincs miért tartania a főnök lányától. Bár jobb lenne, ha nem

mondanék semmit az apámnak, mert az egyetértésem pont az ellenkező hatást érné el.

- Elmondhatok önről egyetlen dolgot, amit gondolok?

- Természetesen. Bármennyit.

- Úgy gondolom, hogy jobb lett volna, ha nem mondja el nekem, hogy tetszem magának. Akkor több esélyem lett volna arra, hogy tényleg igaz.

A lány elnevette magát.

- Ha érti ezt - mondta a lány -, akkor nagyszerűen ki fogunk jönni egymással. Akkor még talán igaz is lehet.

Gordon L. Prescott jelent meg a bálterem boltívében, pohárral a kezében. Szürke öltönyben és egy ezüstgyapjú garbóban volt. Fiús arca frissen mosottnak látszott. Ahogy az nála megszokott volt, a szappannak, a fogpasztának és a kinti levegőnek az illata lengte körül.

- Dominique, drágám! - kiáltott fel, és poharával integetett. - Szervusz, Keating! - tette hozzá kurtán. - Dominique, merre bujkáltál? Hallottam, hogy itt vagy, és már pokoli régóta kereslek!

- Szia, Gordon! - mondta a lány. A szokásosnak megfelelően ejtette ki ezeket a szavakat; semmi sértő nem volt csendes, udvarias hangjában; de Gordon magas, lelkes hangja után, a lányé színtelennek és halálosan unottnak hatott a közömbösségtől - mintha a két hang egy füllel hallható ellentétbe vegyült volna a lány megvetésének melodikus szála körül.

Prescott nem érzékelte. - Drágám - mondta -, te minden alkalommal egyre szebb leszel. Az ember nem is hinné, hogy ez lehetséges.

- Ez már a hetedik - mondta Dominique.

- Micsoda?

- Már hétszer mondtad ugyanezt, amikor találkoztunk, Gordon. Számolom.

- Nem mondd komolyan, Dominique?! Te sosem komolyodsz meg!

- Ó igen, Gordon. Éppen Peter Keating barátommal folytattam egy nagyon komoly beszélgetést.

Egy hölgy Prescott felé intett, és Prescott élt a lehetőséggel, hogy zavartan elmeneküljön. Keatinget felvidította a gondolat, hogy a lány elküldött egy másik férfit azért, mert az ő Peter Keating barátjával kívánt beszélgetni.

De amikor a lány felé fordult, Dominique édesen megkérdezte: - Miről is beszélgettünk, Mr. Keating? Majd tekintete átúszott a termen, és nagy érdeklődéssel állt meg egy összetöpreődött kis ember alakján, aki whiskyspohara fölött köhécselt.

- Nos - mondta Keating - beszélgetésünk tárgya...

- Ó, ott van Eugene Pettinghill! Nagy kedvencem. Üdvözlőnöm kell Eugene-t.

És a lány már talpon is volt, átsétált a termen, teste hátrahajlott, miközben járt, így közeledett a jelenlévők közül a legvisszataszítóbb kinézetű hetvenéves felé.

Keating nem tudta, hogy vajon ő is Gordon L. Prescott sorsára jutott vagy csak véletlenül alakult így.

Kellettlenül tért vissza a bálterembe. Kényszerítette magát, hogy csatlakozzon különböző vendégek klikkjeihez, és beszélgessen. Figyelte Dominique Francont, amint a tömegben mozog, és leáll másokkal beszélgetni. A lány többé nem pillantott rá. Keating nem tudta, hogy sikerrel járt-e a lánynál vagy siralmasan megbukott.

Sikerült az ajtóhoz kerülnie, amikor Dominique távozni készült.

A lány megállt és elbűvölően rámosolyodott.

- Nem - mondta a lány, mielőtt Keating megszólalhatott volna -, nem vihet haza. Vár rám egy kocsi. Ennek ellenére köszönöm.

Dominique elment, és Keating reményvesztetten állt az ajtónál, dühödten a gondolattól, hogy úgy érzi, elpirult.

Valaki gyengéden megérintette a vállát. Keating megfordult, Francon állt mellette.

- Hazamész, Peter? Hadd vigyelek el!

- Azt hittem, hogy hétre a klubban kell lenned.

- Ó, nem baj, ha egy kicsit kések, nem számít, hazaviszlek, egyáltalán nem gond.

- Francon arckifejezése valami különös szándékot tükrözött, ami szokatlan volt tőle, és nem illett hozzá.

Keating csendesen és szórakozottan követte, és nem szólt semmit, amikor Francon autójának kellemes alkonyában ültek, kettesben.

- Nos? - kérdezte Francon vészjóslóan.

Keating elmosolyodott. - Disznó vagy, Guy. Nem tudod, hogyan értékeld, amid van. Miért nem mondtad el nekem? Ő a leggyönyörűbb nő, akit valaha láttam.

- Ó, igen - mondta sötéten Francon. - Talán ez a baj.

- Milyen baj? Hol látsz te itt bajt?

- Mi a véleményed róla valójában, Peter? Felejtsd el, hogy néz ki! Majd meglátod, hogy milyen hamar elfelejted. Szóval mit gondolsz róla?

- Nos úgy gondolom, hogy erős egyénisége van.

- Köszönöm, hogy ilyen enyhén fogalmazol.

Francon nyomasztó csöndben ült, majd hirtelen megszólalt, hangjában valami reményfélenek tűnő, kissé kínos színezettel:

- Tudod, Peter, meglepődtem. Figyeltelek, és elég hosszan beszélgettél vele. Ez hihetetlen. Szinte biztos voltam benne, hogy elüldöz téged egy szép, mérgező megjegyzéssel. Lehet, hogy végül is jól kijöttél vele. Rájöttem, hogy semmi biztosat nem lehet róla mondani. Talán... Tudod, Peter, amit akartam neked mondani, az a következő: Ne érdekeljen téged az, hogy azt mondta, hogy én azt akarom, hogy utálatosan viselkedj vele!

A mondat súlyos komolysága olyan egyértelmű célzás volt, hogy Keating majdnem füttyentett egy halkat, de még időben visszafogta magát. Francon nehezen hozzátette: - Egyáltalán nem akarom, hogy utálatosan viselkedj vele.

- Tudod, Guy - mondta Keating leereszkedő szemrehányással a hangjában -, nem lett volna szabad úgy elrohannod.

- Sose tudom, hogyan beszéljek vele - sóhajtott Francon. - Még nem jöttem rá. Nem értem, mi az ördög baja van, de valami van, az biztos. Nem hajlandó emberi módon viselkedni. Tudod, két felsőbb leányiskolából is eltanácsolták. El sem tudom képzelni, hogyan végezte el a főiskolát, de azt elmondhatom, hogy négy kemény évig rettegtem, amikor a leveleimet bontottam ki, hogy mikor látom a végzetes szót. Majd arra gondoltam, hogy, szóval, majd ha már a maga ura lesz, túl leszek rajta, és nem kell többé aggódnom miatta, de rosszabb, mint valaha.

- Mit találsz aggasztónak?

- Semmit. Próbálok nem gondolni rá. Örülök, ha nem kell gondolnom rá egyáltalán. Nem tehetek róla, nem vagyok alkalmas apának. De néha rám tör az az

érzés, hogy végül is az én felelősségem, bár isten a tanúm, hogy nem akarom ezt, de mégis ott van, valamit kezdenem kell vele, senki más nem vállalja át.

- Hagyod, hogy megijesszen, Guy, de igazán nincs mitől félni.

- Tényleg nincs?

- Nincs.

- Talán te vagy az, aki tudja, hogyan kell vele bánni. Most már nem bánom, hogy megismerted, pedig tudod, hogy nem akartam. Igen, úgy hiszem, hogy te vagy az egyetlen férfi, aki tudna vele bánni. Te... te elég határozott vagy, ha valamit el akarsz érni, nincs igazam, Peter?

- Nos - felelte Keating, és egyik kezével legyintett - nem szoktam sűrűn félni.

Majd hátradőlt az ülésen, mintha fáradt volna, mintha semmi fontosat nem hallott volna, és az út további részében hallgatott. Francon se szólt többet.

- Fiúk - mondta John Erik Snyte -, ne kíméljék magukat! Ez az év legfontosabb megbízása! Nem hoz sok pénzt, tudják, de a presztízs, a kapcsolatok! Ha sikerül megkapnunk, nem fog vajon az a néhány menő építész sárgulni az irigységtől? Tudják, Austen Heller őszintén elmondta nekem, hogy mi vagyunk a harmadik cég, akihez fordul. Egyik sem kellett neki azok közül, amiket azok a híres kollégák próbáltak eladni neki. Szóval önökön múlik, fiúk! Tudják, valami mást, szokatlant, de izlésesen, és tudják, *más* legyen! És most mindent bele!

Öt tervezője egy félkörben ült előtte. *Gótikus* unottnak tűnt, *Sokoldalú* pedig már előre félt; *Reneszánsz* egy légy útját követte a plafonon. Roark megkérdezte:

- Mit mondott Heller pontosan, Mr. Snyte?

Snyte vállat vont, és vidáman nézett Roarkra, mintha ő és Roark valami szegyenletes titkot tudna az új ügyfélről, amire kár szót vesztegetni.

- Semmi értelmeset - köztünk legyen szólván, fiúk. Valahogy érthetetlenül beszélt, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy mennyire nagy az angolnyelv-tudása nyomtatásban. Bevallotta, hogy nem tud semmit az építészetéről. Nem mondta, hogy modernre vagy antikra vagy mire akarja. Lényegében azt mondta, hogy egy saját házat akar, de sokáig vonakodott attól, hogy építtessen egyet, mert minden ház egyformának tűnik számára, és mindegyik pokolian néz ki, és nem érti, hogyan lelkesedhet bárki is egy házért, de mégis az az elképzelése, hogy akar egy házat, amit szeretni tud. - *Egy épület, amely jelent valamit* - mondta, bár hozzátette: - *Nem tudom, mit és hogyan.* - Ennyi. Körülbelül ennyit mondott. Nem sok segítség, és nem vállaltam volna el a tervezetkészítést, ha nem Austen Hellerről lenne szó. De elismerem, hogy nincs semmi értelme... Mi a baj, Roark?

- Semmi - felelte Roark.

Ezzel véget ért az első értekezlet Austen Heller rezidenciájáról.

Ugyanazon a napon, később, Snyte feltuszkolta öt tervezőjét egy vonatra, és Connecticutba mentek, hogy megtekintsék a telket, melyet Heller kiválasztott. Egy magányos, sziklás partszakaszon álltak, hárommérföldnyire egy divatjamúlt kisvárostól; szendvicseket és mogyorót rágcsáltak, miközben egy szirtet néztek, mely szaggatott, kiugró részekben emelkedett ki a földből, és egyenes, rémisztő, csupasz szakadéokban végződött a tenger fölött. Nézték a függőleges sziklatörzset, mely keresztet formált a tenger hosszá, halvány vízszintesével.

- Ott van - mondta Snyte. - Az az - és megsodorta a kezében lévő ceruzát. - Gyalázatos, mi? - sóhajtott. - Próbáltam valami elfogadhatóbb helyszínt javasolni, de nem vette jó néven, így befogtam a számat - újra megsodorta a ceruzát. - Oda akarja a házat, pont annak a sziklának a tetejére - megvakarta orra hegyét a ceruza hegyével. - Próbáltam javasolni, hogy a parttól jóval beljebb keressünk valami területet, és hagyjuk meg azt az átkozott sziklát látványnak, de ez sem hatotta meg - szájába vette a radírt és fogai hegyével ráharapott. - Csak gondolják el, milyen robbantási munkálatokat és tereprendezést kell végezni azon az ormon - az egyik körme alá piszkált a grafittal, mely egy fekete folt hagyott maga után. - Nos, ennyi... Vizsgálják meg a kő fajtáját és minőségét. Nehéz lesz megközelíteni... A geodéziai felmérés és a fényképek már az irodámban vannak... Nos... Kinek van egy cigarettája?... Hát azt hiszem, nagyjából ennyi... Bármikor segíték, ha tanácsra van szükségük... Hát... Mikor megy visszafelé az az átkozott vonat?

Így hát az öt tervező munkához látott. Négyen közülük rögtön rajztáblájuknál fogtak neki. Roark sokszor visszatért a helyszínre, egyedül.

Roark öt hónapja Snyte-nál úgy nyúlt el mögötte, mint egy úr. Ha meg akarta volna kérdezni magától, hogy mit érzett ezalatt, nem talált volna választ azon a tényen kívül, hogy nem emlékezett semmire ezekből a hónapokból. Vissza tudott emlékezni minden egyes vázlatra, amit készített. Ha próbálta volna, vissza tudott volna emlékezni arra, hogy mi történt azokkal a vázlatokkal; nem próbálta.

Azonban egyiket sem szerette annyira, mint Austen Heller házat. Estéről estére benn maradt a műteremben, egyedül egy papírlappal és a tenger feletti szirt gondolatával. Senki sem látta vázolatait, amíg el nem készültek.

Amikor elkészültek, egy késő este, Roark az asztalánál ült, a lapok kiterítve heverték előtte. Hosszú órákon keresztül ült ott, egyik keze homlokát támasztotta, másik az oldalán lógott, vér gyúlt ujjaiba, és ettől elzsibbadtak, míg az ablakon túli utca mélykékké vált, majd sápadtszürkévé. Nem nézett a vázlatokra. Üresnek és nagyon fáradtnak érezte magát.

A tervrajzokon lévő házat nem Roark tervezte, hanem a szirt, amelyen a ház állt. Mintha a szirt nőtte és alakította volna ki magát, hogy azután kitűzze a célt, melyre ez idáig várt. A ház több szintre szakadt, követve a szikla kiugrásait, vele együtt emelkedett, lépcsőzetes tömegekben, síkokban, melyek egyetlen tökéletes harmóniába olvadtak. A falak, melyek ugyanabból a gránitból álltak, mint a szikla, folytatták annak függőleges vonalait felfelé; a széles, kiugró betonteraszok ezüstösen, akár a tenger, követték a hullámok vonalait, a vízszintes horizontot.

Roark még mindig az asztalánál ült, amikor a többiek megérkeztek, hogy elkezdjék a napot. Ezután a tervrajzok Snyte irodájába kerültek.

Két nappal később, a ház végső változata, melyet Austen Hellernek szántak, az a változat, melyet John Erik Snyte választott ki és szerkesztett meg, és melyet a kínai művész kivitelezett, selyempapírba bugyolálva feküdt egy asztalon. Roark háza volt. A versenytársakat kizárták. Roark háza volt, de falai most vörös téglából voltak; ablakai szokványos méretűre vágva, zöld spalettákkal felszerelve; két kiugró szárnya kihagyva; a terjedelmes, tenger fölé nyúló konzolteraszt egy kicsi kovácsoltvas balkonnal helyettesítve. A házat ión oszlopos bejárattal szerelték fel, mely egy

megtört háromszögű oromzatot támogatott, fölül egy kis torony, szélkakassal a tetején.

John Eric Snyte az asztalnál állt, két keze a tervrajz fölött, kinyújtva, anélkül, hogy érintené a finom színek szűzies tisztaságát.

- Erre gondolt Mr. Heller, biztos vagyok benne - mondta Snyte. - Elég jó... Igen, elég jó... Roark, hányszor kell még kérnem, hogy ne dohányozzon a végleges rajz körül? Menjen távolabb! Még lehamuzza.

Austen Hellert tizenkét órára várták. De fél tizenkettőkor Mrs. Symington jelent meg, bejelentés nélkül, és Mr. Snyte-tal akart beszélni, azonnal. Mrs. Symington egy impozáns özvegy volt, aki éppen most költözött új rezidenciájába, melyet Mr. Snyte tervezett; ezenkívül Snyte egy társasház tervezésére irányuló megbízást várt a nő bátyjától. Nem tehette meg, hogy ne fogadja, és meghajolva irodájába vezette, ahol az özvegy kertelés nélkül belekezdett, hogy a könyvtár mennyezete megrepedt, és a társalgó kiugró ablakfülkéjét szűnni nem akaró nedvességfátyol takarja, mellyel nem tud megbirkózni. Snyte odarendelte a főmérnököt, és közösen részletes magyarázkodásba, bocsánatkérésekbe fogtak, és átkozták a vállalkozókat. Mrs. Symington az engesztelőedésnek még jelét sem mutatta, amikor felberregett egy jelzés Snyte íróasztalán, és a recepciós hangja Austen Heller érkezését jelentette be.

Lehetetlen lett volna Mrs. Symingtont távozásra kérni, mint ahogy Austen Hellert megvárakoztatni. Snyte úgy oldotta meg a problémát, hogy főmérnöke nyugtató szavaira bízta az özvegyet, és egy pillanatra kimentette magát. A fogadószobába lépett, megrázta Heller kezét és beljebb invitálta: - Nem bánná, ha a műterembe mennénk, Mr. Heller? Tudja, ott több a fény, és ott várja a tervrajz, nem akartam megkockáztatni, hogy elmozdítsam onnan.

Heller nem úgy tűnt, mint aki bánná. Engedelmesen követte Snyte-ot a műterembe. Egy magas, széles vállú alakot, angol tweed öltönyben, homokszínű hajjal és szögletes arccal, szeme ironikus nyugalma körül számtalan ráncsal.

A tervrajz a kínai művész asztalán feküdt, és a művész félénken lépett el az útból, szó nélkül. A következő asztal Roarké volt. Háttal állt Hellernek; folytatta a rajzolást, és nem fordult meg. Az alkalmazottakat arra tanították, hogy ne zavarjanak, amikor Snyte egy ügyfelet hoz a műterembe.

Snyte ujjai végével emelte fel a selyempapírt, mint egy menyasszonyi fátylat. Majd hátralépett, és Heller arcát figyelte. Heller lehajolt, és görnyedten, feszült figyelemmel nézte a rajzot. Hosszú ideig hallgatott.

- Figyeljen ide, Mr. Snyte! - kezdte végül. - Figyeljen ide, úgy gondolom... - és elhallgatott.

Snyte türelmesen várt, elégedetten, valami olyan dolog közeledtét érezve, melyet nem akart megzavarni.

- Ez - mondta hirtelen, emelt hangon Heller, és öklével a tervrajzra vágott -, ez majdnem pontosan olyan, mint amit elképzeltem. Ennyire közel még senki sem jutott hozzá.

- Tudtam, hogy tetszeni fog önnek, Mr. Heller - mondta Snyte.

- Nem tetszik - jelentette ki Heller.

Snyte pislogott és várt.

- Valahogy annyira közel van hozzá - mondta Heller sajnálkozva -, de mégsem az. Nem tudom, hogy hol, de nem az. Bocsásson meg, ha ez túl homályosan hangzik,

de nekem vagy azonnal tetszik valami, vagy egyáltalán nem! Tudom például, a bejárattal nem lennék megelégedve. Szép bejárat, de szinte fel sem tűnik, mert oly gyakran láttunk már ilyet.

- Kérem, engedje meg, hogy felhívjam a figyelmét néhány dologra, Mr. Heller! Az ember, természetesen, modern akar lenni, de meg akarja őrizni az otthon látszatát is. A méltóság és a melegség kombinációját – ugye érti, mire gondolok? -, egy ennyire rideg háznak, mint ez, kell, hogy legyen néhány lágyító vonása. Ez így teljesen kifogástalan építészetileg.

- Semmi kétség – mondta Heller. – Erről semmit sem tudok. Soha életemben nem voltam teljesen kifogástalan.

- Hadd magyarázzam el ezt a tervet, és látni fogja, hogy ez...

- Tudom – mondta Heller fáradtan. – Tudom. Biztos, hogy igaza van. De... – hangjában olyan lelkesedés volt, melyről azt kívánta, hogy bárcsak belül is érezné. – De ha lenne benne valami egység, valami... valami központi gondolat..., ami ott van, ám még sincs... ha látszana, hogy él..., de nem él... Valami hiányzik belőle, és mégis túl sok a... Ha tisztább volna, egyszerűbb... mi is az a szó, amit erre mondanak? – Ha integráltabb volna...

Roark megfordult. Az asztal másik oldalán állt. Megragadta a tervrajzot, keze előrevillant, és a ceruza keresztben hasított a rajzba, nyers, fekete vonalakat metszve az érinthetetlen akvarellbe. A vonalak szétrepesztették az ión oszlopokat, a tünpanont, a bejáratot, a templomcsúcsot, a spalettákat, a téglákat; a levegőbe repítettek két kőszárnyat; szélesre szakították az ablakokat; szétzúzták a balkont és egy teraszt taszítottak a tenger fölé.

Olyan gyorsan történt mindez, hogy a többiek még azt a pillanatot sem fogták fel, amikor elkezdődött. Ekkor Snyte előreugrott, de Heller megragadta a csuklóját és megállította. Roark keze nem állt meg. Dühös csapásokkal törölte el falakat, hasított, újjáépített.

Egyszer felkapta a fejét, egy villanásra, és az asztal másik oldalán álló Hellerre pillantott. Csak ennyi bemutatkozásra volt szükségük; olyan volt, mint egy kézfogás. Roark már folytatta is tovább. Végül, amikor ledobta a ceruzát, ott állt a ház – ahogy ő tervezte, eredetileg – készen, fekete vonalak rendezett mintájában. Az egész művelet öt perccig sem tartott.

Snyte kísérletet tett arra, hogy megszólaljon. Mivel Heller nem mondott semmit, Snyte úgy érezte, hogy ráronthat Roarkra és felkiáltott: – *Ki van rúgva, az isten verje meg! Kifelé! Ki van rúgva!*

- Mindketten ki vagyunk rúgva! – mondta Austen Heller, és Roarkra kacsintott. – Jöjjen! Ebédelt már? Ülünk be valahova! Beszélni akarok magával!

Roark odament az öltözőszekrényéhez, kivette a kalapját és a kabátját. A műhely egy döbbenetes tettnek lehetett tanúja, mindenki abbahagyta a munkát és figyelte az eseményt: Austen Heller felvette a tervet az asztalról, négyszer összehajtotta, megtörve ezzel a szent kartonlapot, majd zsebébe csúsztatta.

- De Mr. Heller... – dadogott Snyte -, hadd magyarázzam meg... Tökéletesen rendben van, ha ezt akarja, újra megcsináljuk önnek a tervrajzot... hadd magyarázzam meg...

- Ne most – mondta Heller. – Ne most – az ajtónál hozzátette: – Küldök önnek egy csekket.

Majd kilépett az ajtón, és vele együtt Roark is; az ajtó, ahogy Heller bevágta maguk mögött, úgy hangzott, mint egy záró bekezdés az egyik cikkében.

Roark egyetlen szót sem szólt.

A halványan megvilágított fürkében, a legdrágább étteremben, melyben Roark valaha is járt, a köztük ragyogó kristályon és ezüstön keresztül, Heller megszólalt:

- ...mert ez az a ház, amit akarok, mert ez az a ház, amit mindig is akartam. Megépítené nekem, elkészítené a tervrajzokat és felügyelné az építést?

- Igen - mondta Roark.

- Mennyi ideig fog tartani, ha rögtön nekikezdünk?

- Körülbelül nyolc hónap.

- Meglesz a házam késő őszre?

- Igen.

- Pont úgy, mint az a vázlat?

- Pont úgy.

- Nézze, fogalmam sincs, hogy milyen szerződést kell egy építésszel kötni, ezt önnek kell tudnia, szóval kérem, készítsen egyet, és az ügyvédemmel hagyassa jóvá ma délután.

- Rendben.

Heller a vele szemközt ülő férfit tanulmányozta. Nézte a kezét, mely előtte feküdt az asztalon. Minden figyelme erre a kézre koncentrált. Láta a hosszú ujjakat, az éles ujjperceket, a kidagadó ereket. Az volt az érzése, hogy nem ő alkalmazza ezt az embert, hanem inkább ő rendeli alá magát neki.

- Hány éves - kérdezte Heller -, akárki is ön?

- Huszonhat. Kér referenciákat?

- A pokolba, dehogy! Itt vannak, a zsebemben. Mi a neve?

- Howard Roark.

Heller előhúzott egy csekkfüzetet, szétnyitotta az asztalon, és töltőtolláért nyúlt.

- Nézze - mondta Heller, miközben írt -, adok önnek ötszáz dollár előleget. Szerezzen magának egy irodát vagy bármit, amire szüksége van, és lásson neki a munkának.

Letépte a csekket, és könyökén előrehajolva, két kinyújtott ujjának hegye közt tartva, csuklóját körkörös mozdulattal hintáztatva, Roark felé nyújtotta a papírt. Vidám szemeivel hunyorított, és incselkedve figyelte Roarkot. De a kézmozdulat egyben tisztelgés is volt.

A csekken a következő szavak álltak: *Howard Roark, Építész.*

XI

Howard Roark megnyitotta irodáját.

Egyetlen hatalmas szoba volt egy régi épület tetején, széles, tetők fölé néző ablakokkal. Láthatta a Hudson folyó távoli vonalát, rajta a kis hajók csíkjait, ahogy ujj begyei alatt mozognak, amikor az ablaküvegnek nyomta őket. Volt egy íróasztala, két széke és egy hatalmas rajzolóasztala. Az üvegből készült bejárati ajtó a következő szavakat viselte: *Howard Roark, Építész*. Megállt az előcsarnokban, és hosszú ideig nézte ezeket a szavakat. Majd belépett és bevágta az ajtót; felvett egy fejes vonalzót az asztalról, majd egy hirtelen mozdulattal ledobta, mintha horgonyt vetett volna.

John Erik Snyte tiltakozott. Amikor Roark bement az irodába, hogy összeszedje rajzeszközeit, Snyte megjelent a fogadószobában, melegen megrázta a kezét, és így szólt: – Nahát, Roark! Hogy van? Jöjjön be, jöjjön csak be, beszélni akarok magával!

Miután Roark leült az asztallal szemben, Snyte hangosan belekezdett:

– Nézze, pajtás, remélem, van annyi esze, hogy nem rója fel nekem azokat a dolgokat, amiket tegnap mondtam. Tudja, hogy van ez, egy kicsit elvesztettem a fejem, de nem amiatt, amit tett, hanem, hogy pont azzal a tervrajzzal, *azzal a tervrajzzal...* Na mindegy, nem számít. Nincs harag, ugye?

– Nincs – felelte Roark. – Egyáltalán nincs.

– Természetesen, nincs kirúgva. Ugye nem vett komolyan? Akár most azonnal folytathatja a munkáját.

– Minek, Mr. Snyte?

– Hogy érti, hogy minek? Ó, Heller házára gondol? Csak nem veszi őt komolyan? Láthatta, hogy milyen, az az örült minden pillanatban meggondolhatja magát. Nem fogja önnek adni azt a megbízást, tudja, hogy ez nem olyan egyszerű, nem így mennek a dolgok.

– Tegnap aláírtuk a szerződést.

– Ó, valóban? Nos ez nagyszerű! Nézze, Roark, megmondom, hogy mit fogunk tenni: ön visszahozza nekünk a megbízást, és cserébe ott lesz a neve majd az enyém mellett: *John Erik Snyte & Howard Roark*. És felezzük a hasznot. Természetesen a fizetésén felül – mellesleg fizetésemelést is kap. Ezentúl ugyanígy fogunk eljárni bármely olyan munkánál, amit maga szerez. És... Mi az istent nevet, ember?

– Elnézést, Mr. Snyte! Sajnálom.

– Nem hiszem, hogy felfogta, miről van szó! – mondta Snyte zavartan. – Hát nem látja? Ez az ön biztosítéka. Csak nem akar maga mögött elvágni minden kötelet? Nem hullanak csak így az ölébe a megbízások! Akkor mihez kezd? De így lesz egy állandó munkahelye, és lassan kiépítheti a függetlenségét, ha ezt akarja. Négy-öt éven belül kész lesz az ugrásra. Így csinálja mindenki. Érti már?

– Igen.

– Akkor elfogadja?

– Nem.

– De, az isten szerelmére, ember, elment az esze? Belevágni egyedül, *most?* Tapasztalatok, kapcsolatok nélkül, anélkül, hogy... szóval bármi nélkül?! Ilyenről még nem hallottam! Kérdezzen meg bárkit a szakmában! Majd ők megmondják! Ez esztelenség!

- Valószínűleg.

- Figyeljen ide, Roark, meghallgatna?

- Meghallgatom, ha azt akarja, Mr. Snyte. De úgy hiszem, el kell mondanom önnek, hogy bármit is mond, nem számít. Ha ezt nem bánja, akkor nekem sincs kifogásom az ellen, hogy meghallgassam önt.

Snyte sokáig beszélt, Roark pedig figyelmesen hallgatta, anélkül, hogy tiltakozott volna, magyarázatokat vagy válaszokat adott volna.

- Nos ha ön így áll hozzá, akkor ne is számítson arra, hogy visszaveszem, amikor az utcán találja magát.

- Nem számítok, Mr. Snyte.

- És senkire se számítson a szakmában, hogy felveszi magát azok után, hogy meghallják, mit tett velem.

- Arra se számítok.

Néhány napig Snyte játszott a gondolattal, hogy bepereli Roarkot és Hellert. De aztán elvetette, mert az adott körülmények között nem volt semmi, ami előzményül szolgált volna hozzá; mert Heller kifizette a költségeit, és a házat tulajdonképpen Roark tervezte; és mert még senki sem perelte be Austen Hellert.

Roark irodájában az első látogató Peter Keating volt.

Bejelentés nélkül sétált be egy nap, a déli órákban, egyenes át a szobán, és Roark íróasztalára ült, vidáman mosolyogva, két karját széles mozdulattal kitérve:

- Nahát, Roark! - mondta. - Ki hitte volna?

Már egy éve nem látta Roarkot.

- Szia, Peter! - mondta Roark.

- Saját irodád, saját neved meg minden! Ilyen hamar! Ki gondolta volna?

- Kitől tudtad meg, Peter?

- Az ember hall egyet s mást. Csak nem gondolod, hogy nem kísérem figyelemmel a karrieredet? Tudod, hogy hogyan gondolkodtam felőled mindig. Ugye mondanom sem kell, hogy gratulálok és a legjobbakat kívánom neked!

- Nem, tényleg nem kell mondanod.

- Szép ez a hely. Világos és tágas. Talán nem olyan impozáns, mint kellene, de mit várhat az ember az elején? Azonkívül a kilátások is bizonytalanok, nem igaz, Howard?

- Elégé.

- Szörnyű kockázatos, amire vállalkoztál.

- Valószínűleg.

- Tényleg végig akarod csinálni? Úgy értem, hogy egyedül?

- Úgy tűnik, nem?

- Hát tudod, sosem késő. Azt hittem, amikor hallottam mi történt, hogy átadod Snyte-nak a munkát, és egy jó üzletet kötsz vele.

- De nem ez történt.

- És tényleg nem engedted át neki?

- Nem.

Keating azon töprengett, hogy miért tört rá hirtelen valami beteges neheztelés; miért jött ide azzal a reménnyel, hogy majd azt hallja, hogy ez az egész nem igaz, és hogy majd bizonytalannak találja Roarkot, aki már-már arra hajlik, hogy megadja magát. Ez az érzés kísértette mióta hallotta a híreket Roarkról; valami kellemetlen

érzés, mely még azután is megmaradt, hogy a dologról már elfeledkezett. Az érzés egy üres haraghullám formájában visszajárt minden ok nélkül, és olyankor megkérdezte magától: mi az ördög? – mit is hallottam ma? Majd eszébe jutott: Ó, igen, Roark – Roark saját irodát nyitott. Erre türelmetlenül megkérdezte magától: És akkor mi van? – ám tudta, hogy fáj szembenézni a kérdésekkel, és olyan megalázóak, mint egy sértés.

– Tudod, Howard, csodálom a bátorságodat! Nekem sokkal több a tapasztalatom és jobb pozícióban vagyok a szakmában, nem bántásként mondom – csak tényszerűen beszélek –, de én nem mertem volna megkockáztatni egy ilyen lépést.

– Nem, te nem mertél volna.

– Szóval megelőztél. Hát igen! Ki gondolta volna?... Sok szerencsét kívánok!

– Köszönöm, Peter!

– Tudom, hogy neked sikerülni fog. Biztos vagyok benne.

– Igen?

– Persze! Hát persze, hogy az vagyok! Te nem?

– Ezen még nem gondolkodtam.

– Még nem gondolkodtál?

– Nemigen.

– Akkor nem vagy benne biztos, Howard? Igaz?

– Miért kérdezed ezt ilyen lelkesen?

– Tessék? Ja... nem, nem vagyok lelkes, ám természetes, hogy aggódom, Howard. Pszichológiai szempontból nem jó, ha most, ebben a helyzetben nem vagy biztos magadban. Szóval kétségeid vannak?

– Nincsenek.

– De azt mondtad...

– Sok mindenben biztos vagyok, Peter.

– Gondoltál már arra, hogy bejegyeztess magad?

– Már benyújtottam a kérelmet.

– Nincs diplomád, ugye tudod? Az elbírálás során ez nehézséget fog jelenteni.

– Valószínűleg.

– Mit fogsz csinálni, ha nem kapod meg az engedélyt?

– Meg fogom kapni.

– Akkor gondolom, majd látlak a kamarában is, ha még észreveszel, mert te már teljes jogú tag leszel, míg én csak egy kezdő.

– Nem lépek be a kamarába.

– Hogy érted azt, hogy nem lépsz be? Most már megteheted.

– Lehet.

– Biztos meghívnak.

– Mondd meg nekik, hogy ne fáradjanak.

– Micsoda?

– Tudod, Peter, hét évvel ezelőtt volt egy ugyanilyen beszélgetésünk, amikor megpróbáltál meggyőzni, hogy lépjek be a diákklubba, a Stantonon. Ne kezd újra!

– Nem lépsz be a kamarába, amikor meglenne rá a lehetőség?

– Sehova sem lépek be, Peter, semmikor.

– De nem látod, hogy az mennyit segít?

– Miben?

- A szakmában.
- Nem akarom, hogy segítsenek a szakmámban.
- Csak megnehezítetted a dolgodat.
- Igen.
- És tudod, milyen nehéz lesz?
- Tudom.
- Ellenséget csinálsz belőlük, ha visszautasítasz egy ilyen meghívást.
- Amúgy is az ellenségeim lesznek.

Az első ember, akinek Roark elújságolta, hogy mi történt, Henry Cameron volt. Roark New Jerseybe ment, egy nappal azután, hogy Hellerrel aláírták a szerződést. Esett. Cameront a kertben találta, a nedves ösvényen csoszogott lefelé, súlyosan támaszkodva egy botra. Az elmúlt télen Cameron állapota javult annyira, hogy mindennap tudott néhány órát sétálni. Nehezen járt, görnyedt testtel. Az első zöld hajtásokat nézte a földön, a lába alatt. Egyszer-egyszer felemelte a botot, kitémasztotta a lábát, hogy szilárdan álljon egy pillanatra; a sétabot hegyével megérintett egy becsukódott zöld kelyhet, és nézte a szürkületben legördülő csillogó cseppet. Észrevette Roarkot, amint felfelé közeledett a domboldalon. Összevonta a szemöldökét. Csak egy hete volt, hogy Roark itt járt, és mivel mindkettejük számára túl sokat jelentett a találkozás, egyikük sem kívánta túl gyakorivá tenni.

- Nos? - kérdezte Cameron mogorván. - Mit akarsz itt már megint?
- Valamit el kell mondanom.
- Várhat.
- Nem hiszem.
- Nos?

- Saját irodát nyitok. Éppen most írtam alá az első megrendelést. Cameron megpörgette a sétabotot, a vége belefúródott a földbe, a szára egy széles kört írt le, majd két kezével rácsapott a fogantyúra, egyik kézfejen a másik. Lassan bólintott fejével, a mozgás ritmusában, hosszan, csukott szemmel. Majd Roarkra nézett és így szólt:

- Jó-jó, ne hencegji!

Hozzátette: - Segíts leülni! - Ez volt az első alkalom, hogy Cameron kiejtette ezt a mondatot; nővére és Roark már rég megtanulták, hogy az egyetlen gyalázatos dolog, amit tilos volt a jelenlétében, az bármiféle szándék arra, hogy segítsék őt a mozgásban.

Roark megfogta a könyökét és egy padhoz vezette. Cameron rekedt hangon kérdezte, miközben a naplementét bámulta elől a távolban:

- Mit? Kinek? Mennyiért?

Csendesen hallgatta Roark történetét. Hosszú ideig nézte a tervrajzot a megtört kartonlapon, az akvarellen húzott ceruzavonalakkal. Majd kérdéseket tett fel a kőről, az acélról, az utakról, a vállalkozókról és a költségekről. Nem gratulált. Nem volt semmi megjegyzése.

Csak amikor Roark már menni készült, akkor szólalt meg, váratlanul:

- Howard, amikor megnyitod az irodádat, fényképezd le - és mutasd meg nekem!

Majd megrázta a fejét, és mint akit rajtakaptak valamin, káromkodva elnézett másfelé.

- Szenilis vagyok. Felejtsd el!

Roark nem szólt semmit.

Három nap múlva visszajött. - Kezdesz terhessé válni! - mondta Cameron. Roark szó nélkül átnyújtott neki egy borítékot. Cameron megnézte a felvételeket, egyet a tágas, üres irodáról, egyet az ablakokról, egyet a bejárati ajtóról. A többi nem érdekelte, de a bejárati ajtóról készült képet hosszú ideig nézte.

- Nos - mondta végül - ezek szerint tényleg megértem, hogy láthatom ezt.

Ölébe ejtette a képeket.

- Nem egészen úgy - tette hozzá -, ahogy elképzeltem, de megtörtént. Mint egyesek állítása szerint: a másik világban majd meglátjuk a föld árnyékait. Talán majd úgy látom meg a többit. Tanulok.

Felvette a képeket.

- Howard - mondta. - Nézd meg ezt!

Mindketten a kép fölé hajoltak.

- Csak annyit mond: *Howard Roark, Építész*. De olyan, mint azok a szavak, melyeket emberek véstek kastélyok bejáratai fölé, és életüket adták értük. Egy kihívás valami végtelenül nagy és sötét dolog ellen, olyan mint a világ összes fájdalma - és tudod, mennyi szenvedés van a világban? Minden fájdalom abból a dologból jön, amivel te szembe fogsz nézni. Nem tudom, hogy mi ez a valami, nem tudom, hogy miért ellened robban ki. Csak azt tudom, hogy ez lesz. Abban viszont biztos vagyok, hogyha ezeket a szavakat végig magadon viseled, Howard, az győzelem lesz, de nemcsak a tiéd, hanem valami olyan dologé, aminek győznie kell, ami megmozgatja a világot, és ami sosem nyer elismerést. A győzelem igazolni fogja azokat, akik előtted elbuktak, akik szenvedtek, ahogyan te is fogsz szenvedni. Óvjon meg az isten! - vagy akárki is az, aki egyedül látja, hogy mi a legjobb, a legmagasabb, amit az emberi szív elérhet. A pokolba tartasz, Howard.

Roark a szirt tetejére vezető ösvényen sétált felfelé, oda, ahol a Heller ház acélváza emelkedett az égnek. A tartószerkezet állt, és öntötték a betont; a hatalmas terasz szőnyegei a mélyben csapkodó ezüstös víz lemezei fölé nyúltak; a szerelők elkezdték a vezetékek lefektetését.

Roark a négyszögeket nézte az égbolton, melyeket a gerendák és az oszlopok karcsú vonalai határoltak. Üres térkockák, melyeket ő szakított ki az égből. Keze akaratlanul megmozdult, hogy betöltse a jövőbeli szobák épülő falsíkjaival. Egy kő megzörrent a lába alatt és pattogva lefelé indult a domboldalon, zengő hangcseppek gördültek a nyári levegő napfényes tisztaságában.

Roark széles terpeszben állt a hegytetőn, hátával a térnek dőlt. Az előtte lévő anyagokat nézte, a szegecsdudorokat az acélban, a csillámokat a kötömbökben, a kigyózó spirálokat a friss sárga deszkákban.

Ekkor meglátott egy elektromos drótok által behálózott robusztus alakot, egy buldogarcot, melyen egy hatalmas vigyor áradt szét, és porcelánkékszemeiből valami kárörvendő, pokoli győzelem sugárzott.

- Mike! - mondta Roark hitetlenkedve.

Mike egy nagy munka miatt Philadelphiába ment hónapokkal ezelőtt, sokkal korábban annál, hogy Heller megjelent Snyte irodájában. Így nem hallhatta a hírt - legalábbis Roark így hitte.

- Szevasz, Vörös! - mondta Mike, csak úgy odavetve, majd hozzátette: - Szevasz, főnök!

- Mike, hogy...?

- Pokoli egy építész vagy! így elhanyagolni a munkát. Már itt vagyok három napja, és várom, hogy fölbukkanj.

- Mike, hogy kerülsz ide? Mi ez a lecsúszás? - Roark úgy tudta, hogy Mike sosem foglalkozott kis magánrezidenciákkal.

- Ne játszd az ostobát! Nagyon jól tudod, hogy kerültem ide. Csak nem gondoltad, hogy kihagyom az első házadat? Szerinted lecsúszás? Hát lehet, hogy az. És az is lehet, hogy megfordul az irány.

Roark előrenyújtotta kezét, és Mike piszkos ujjai keményen összezárultak körülötte, mintha a piszokfoltok, melyeket Roark bőrén hagyott, mindent elmondának, amit mondani akar. És mert félt attól, hogy esetleg kimondja, felmordult:

- Szedd a lábad, főnök, szedd a lábad! Ne akadályozd itt a munkát!

Roark keresztülsétált a házban. Voltak pillanatok, amikor precízen, személytelenül adta az utasításokat, mintha nem is az ő háza lenne, hanem pusztán egy matematikai feladat; ilyenkor érezte a csövek és a szegecsek létét, míg önmaga eltűnt.

Voltak pillanatok, amikor valami fellobbant benne, nem gondolat vagy érzés, hanem mintha valamiféle testi tűz lángja. Ilyenkor meg akart állni, hátradőlni, érezni önmaga valóságát az acélváz lényegében, mely homályosan nőtt köré, az ő tiszta, kiemelkedő testével a középpontban. Roark nem állt meg. Nyugodtan sétált tovább. De kezei elárulták, amit el akart rejtetni. Kinyúlt, és keze lassan végigfutott a gerendákon és a kötéseken. A munkások észrevették. Azt mondták: - *Ez a fickó szerelmes ebbe a házba. Nem tudja levenni róla a kezét.*

A munkások szerették Roarkot. A vállalkozó műszaki ellenőrei viszont nem szívtették. Nehéz volt vállalkozót találni. A jobb cégek közül sokan visszautasították a megbízást. - *Mi nem csinálunk ilyen munkát.* - *Á, nem érdekel minket az ilyesmi. Túl bonyolult egy ilyen kis munkához.* - *Ki az ördögnek kell egy ilyen ház? Aztán a végén még ki sem fizet minket az a mániákus. A pokolba vele!* - *Még sosem csináltam ilyet. Azt sem tudnám, hogyan kezdjek bele. Olyan szerkezetet vállalom, amelyik igazi szerkezet.*

Az egyik vállalkozó egy gyors pillantást vetett a tervekre és félredobta őket, majd ellentmondást nem tűrő hangon kijelentette: - *Nem fog megállni.* - *Állni fog* - mondta Roark. A vállalkozó közömbösen affektált: - *Igeen? És ki maga, hogy megmondja ezt nekem, uram?*

Roark talált egy kis céget, akiknek kellett a munka és elvállalták, az indokoltnál többet számítottak fel - azon a címen, hogy kockázatot vállalnak ezzel a kétes kimenetelű vállalkozással. Haladt az építkezés, a művezetők mogorván engedelmeskedtek, rosszalló csendben, mintha feltételezéseik beigazolódására várnának, és örülnének, ha a ház összeomlana körülöttük.

Roark vett egy öreg Fordot, és a szükségesnél többször vezetett ki a helyszínre. Nehezebb esett az íróasztal mögött ülni az irodában, és távol tartania magát az építési területtől. Amikor kint volt a helyszínen, egy-egy pillanatban legszívesebben elfelejtette volna az irodát, a rajzasztalt, és megragadta volna az emberek szerszámain, és munkába állt volna, mint gyerekkorában tette, hogy saját kezével építse fel ezt a házat.

Végigjárta a szerkezetet, deszkákon, drótköteleken lépett át könnyedén, jegyzetelt, rövid utasításokat adott érdes hangon. Nem nézett arrafelé, ahol Mike dolgozott. De Mike figyelte őt, követte tekintetével, amerre járt. Amikor Roark elhaladt mellette, Mike cinkosan rákacsintott. Egyszer azt mondta Roarknak:

- Fékezd magad, Vörös! Nyitott vagy, mint egy könyv. Az istenért, nem illik ennyire boldognak lenni!

Roark a szírtén állt, a szerkezet mellett, és a tájat nézte. A hosszú, szürke út a part mentén kígyózott végig. Egy nyitott autó haladt az úton. A városból menekült. Piknikre készülő emberekkel volt megrakva. Világos pulóverek keveredtek egymásba és sálak lobogtak a szélben; céltalan hangok kuszasága kiáltotta túl a motor berregését és erőltetett nevetések hallatszottak föl; egy lány oldalvást ült, lábait kilógatta a kocsi oldalán; férfi szalmakalap volt rajta, mely az orráig csúszott. Egy ukulele húrjait tépte vadul, és rekedtes hangok törtek fel torkából, időnként ütemesen *Hej!*-t kiáltva. Ezek az emberek létük egy napját élvezték; a munkából való szabadulást és a mögöttük álló napok terheit kiáltozták az ég felé; azért dolgoztak és cipelték a terheket, hogy elérjenek egy célt – és ez volt a cél.

Roark nézte az előtte elszáguldó autót. Arra gondolt, hogy van egy különbség, valami fontos különbség közte és köztük abban, ahogy ezt a napot érzékelik. Felmerült benne, hogy talán meg kellene értenie. De figyelme elkalandozott. Egy teherautó tűnt fel az úton, ragyogó, vágott gránittal megrakodva.

Austen Heller rendszeresen kilátogatott, hogy megnézze a házat, figyelte, ahogyan nő, kíváncsian, egy kicsit még mindig megilletődve. Ugyanilyen aprólékosan fürkészte Roarkot; mintha nem tudta volna szétválasztani őket.

Hellert, a kényszer nagy ellenségét megdöbbenette Roark, aki annyira nem ismerte a kényszert, hogy szinte ettől vált önmagában azzá, egy Heller által meghatározhatatlan, a dolgokkal szembeni ultimátummá. Egy héten belül Heller tudta, hogy élete legjobb barátjára lelt Roarkban; de egyúttal azt is, hogy ez a barátság Roark alapvető közönyéből fakad. Roark létének mélyebb valóságában nem érzékelte Hellert, nem volt Hellerre szüksége, sem kérése felé, sem igénye rá. Heller érezte a közéjük húzott vonalat, melyet nem tud megérinteni; sem pedig mögé jutni. Roark semmit sem kért tőle és semmit sem adott neki. Viszont amikor Roark helyeslően ránézett, amikor rámosolyodott, vagy amikor valamelyik cikkét dicsérte, Hellerben furcsa és tiszta öröm áradt szét a megerősítésből fakadóan, mely nem volt sem megvesztegetés, sem könyöradomány.

Együtt üldögéltek a nyári estéken egy sziklapadon, félúton a domboldalon, és addig beszélgettek, míg a sötétség lassan le nem szállt a felettük magasló ház gerendáira, és az utolsó napsugarak vissza nem húzódtak az acélpillérek végeire.

- Mit szeretek ennyire ebben a házban, amit nekem építesz, Howard?

- A ház is lehet teljes, akár az ember – mondta Roark -, és éppolyan ritkán.

- Hogyan?

- Nézz csak rá! Minden darabja azért van ott, mert a háznak szüksége van rá – csak ezért, semmi másért. Olyannak látod innen, mint amilyen belül. A szobák, melyekben majd laksz, adták a formát. A tömegek kapcsolatát a belső tér elosztása határozta meg. A díszítést pedig az építés módszere, annak az elvnek a hangsúlyozása, amely létrehozta. Láthatod, hogy minden egyes nyomaték és

támaszték ezt igazolja. Amint a házra pillantasz, saját szemeiddel követheted a szerkezet fejlődését, minden egyes lépést, előtted épül fel, tudod, hogy honnan ered és mi hozta létre. De láttál már épületeket oszlopokkal, melyek semmit sem támogatnak, céltalan párkányzattal, pilaszterekkel, szegélyekkel, álboltozatokkal, áblakokkal. Láttál már épületeket, melyek mintha egyetlen hatalmas előcsarnokból állnának, hatalmas oszlopokkal és hatalmas, hat emeleten keresztül végigfutó ablakokkal. De amikor belépsz, hat emeletet találsz belül. Vagy olyan épületeket, melyek egyetlen tereméből állnak, ám a homlokzatot szintekre, szalagpárkányokra, ablakosorokra vágják. Érzed a különbséget? A te házadat a saját szükségletei építik. A többit viszont a hatáskeltés szükséglete. A te házad meghatározó motívuma maga a ház. A többieké viszont a közönség.

- Tudod, hogy épp valami ilyesmit éreztem én is? Éreztem, hogy amikor majd beköltözöm ebbe a házba egy újfajta lét vár rám, és még az egyszerű, mindennapi feladataimban is lesz valami őszinte és méltóságteljes, melyet nem igazán tudok meghatározni. Ne lepődj meg, ha azt mondom, hogy olyan érzésem van, mintha nekem kellene felnőnem ehhez a házhoz.

- Ez volt a szándékom - mondta Roark.

- Mellesleg köszönöm, hogy annyi figyelmet fordítasz a kényelmemre. Annyi olyan dolgot veszek észre, melyekre nem is gondoltam eddig, de te tervbe vetted őket, mintha ismernéd az összes szükségletemet. Például a dolgozószobámra lesz a legnagyobb szükségem, és te annak adtál a legnagyobb hangsúlyt - és mellesleg még kívülről is látom, hogy ez dominál. És ahogy összekapcsolódik a könyvtárral, és a félreeső nappali és a vendégszobák, hogy ne zavarjanak - szóval ilyenek. Nagyon figyelmes voltál velem.

- Őszintén szólva - mondta Roark -, egyáltalán nem gondoltam rád. A ház járt a fejemben. - Majd hozzátette: - *Talán ezért tudtam, hogyan kell igazán figyelni rád.*

1926 novemberében elkészült a Heller-ház. 1927 januárjában az *Architectural Tribune* közzétett egy felmérést az elmúlt évben épült legjobb amerikai otthonokról. Húsz terjedelmes, csillogó oldalt áldoztak a képeknek, melyeken huszonnégy ház volt látható, mint - a szerkesztők szerint - legértékesebb építészeti alkotások. A Heller-ház nem volt közöttük.

A New York-i lapok ingatlanrovata a rövid hírekben, minden vasárnap bemutatta a környék nevezetes új rezidenciáit. A Heller-ház itt sem szerepelt.

Az Amerikai Építészeti Kamara évkönyve, mely az ország legjobb - általa kiválasztott - épületeinek nagyszerű leírásait tárta az érdeklődők elé, *Alig várva* címmel, sem tett utalást a Heller-házról.

Több alkalommal álltak fel előadók pódiumokra és beszéltek a jólápolat közönséghez az amerikai építészet fejlődésének témájáról. De senki sem tett említést a Heller-házról.

A kamara klubtermeiben elhangzott néhány vélemény.

- Szégyent jelent az országra - mondta Ralston Holcombe -, hogy egy ilyen dolgot, mint a Heller ház, engedtek megépíteni. Rossz hírbe keveri a szakmát. Törvénnyel kellene védekezni az ilyen ellen.

- Ez űzi el az ügyfeleket - mondta John Erik Snyte. - Megpillantanak egy ilyen házat, és azt hiszik, hogy az összes építész örült.

- Nem látok okot a felháborodásra - mondta Gordon L. Prescott. - Szerintem szörnyen nevetséges. Úgy néz ki, mint egy benzinkút és egy képregényben megjelenő holdrakéta keresztezése.

- Csak figyeljétek - mondta Eugene Pettingill -, pár éven belül meglátjátok, hogy mi fog történni. Úgy fog összedőlni, mint egy kártyavár.

- Mit beszélünk évekről? - mondta Guy Francon. - Ezek a modernista *csodák* nem bírják tovább egy évadnál. A tulajdonos majd rájön, elege lesz belőle és hazarohan a régi jó korai koloniál házába.

A Heller-ház híre elterjedt a környező vidéken. Az emberek félreálltak az útról és leparkoltak, hogy megbámulják, mutogattak rá és kuncogtak. A benzinkutasok felröhögtek, amikor Heller elhajtott előttük autóján. Heller szakácsnőjének el kellett viselnie a boltosok gúnyos pillantását, amikor vásárolni ment hozzájuk. A Heller-házat csak *Szamárfészek* néven ismerték a szomszédságban.

Peter Keating elnéző mosollyal az arcán mondta építész barátainak: - Na, azért nem kellene így beszélgetek róla. Régóta ismerem Howard Roarkot, és elég tehetséges, komolyan! Egyszer még nekem is dolgozott. Egy kicsit bedilizett ettől a háztól. De majd megtanulja. Van jövője... Hogy szerintetek nincs? Tényleg azt gondoljátok?

Ellsworth M. Toohey, aki egyetlen követ sem hagyott szó nélkül, mely Amerika földjéből fakadt ki, nem tudott arról, hogy megépült a Heller-ház, legalábbis ami a rovatát illeti. Nem tartotta szükségesnek, hogy olvasói tudomására hozza annak létét, hacsak azért nem, hogy leszólja. Nem szólt semmit.

XII

Alvah Scarret rovata *Észrevételek és elmélkedések* címen naponta megjelent a *New York Banner* címlapján. Megbízható ismertető volt, ihlető forrás és közfilozófia olvasztótégelye a kisvárosokban, országszerte. Ebben a rovatban tűnt fel évekkel ezelőtt a híres mondat: *Abban a pillanatban sokkal jobbakká válnánk, ha elfelejtenénk díszes civilizációnk fellengzős elképzeléseit, és többet foglalkoznánk azzal, amit a primitív népek már rég tudtak előtünk: tiszteljük anyánkat.* Alvah Scarret agglegény volt. Kétfélmillió dollárt halmozott fel, kiválóan golfozott és a Wynand-lapok főszerkesztője volt.

Alvah Scarret volt az, akiben megfogant az ötlet, hogy kampányt indítsanak a nyomornegyedek életkörülményei és a *Főbélőcápák* ellen, és immár három hete futott a *Bannerben*. Alvah Scarret kedvére való téma volt. Helyet kapott benne emberi esdeklés és társadalmi következtetés. Alkalmas volt a vasárnapi melléklet illusztrálására: folyóba ugró lányokról, akiknek szoknyája jóval térd fölé lebbent. Ettől csak nőtt a példányszám. Zavarba hozta azokat a *cápákat*, akik az East folyó melletti városrész bérházainak tulajdonosai voltak. Őket választották a kampány elrettentő példáinak. A *cápák* nem voltak hajlandók eladni ezeket a bérházakat egy tizedrangú ingatlancégnek; a kampány végén mégis beadták a derekukat. Nem volt bizonyíték arra, hogy az ingatlancég egy olyan társaság tulajdonában volt, melyet Gail Wynand birtokolt.

A Wynand-lapok nem maradhattak sokáig kampány nélkül. Nemrég ért véget egy a modern repülésről. A *Sunday Family Magazine* mellékletben tudományos leírások jelentek meg a repülés történetéről, képekkel illusztrálva, Leonardo da Vinci repülőszerkezetének rajzaitól a legújabb bombázóig; külön csemegének pedig ott volt Ikarosz, aki skarlátvörös lángokban vonaglott, meztelen teste kékeszöld, viaszszárnyai sárgák, a füst pedig bíborszínű volt; valamint egy leprás, lángoló szemű banya egy kristálygömbbel, aki még a XI. században megjósolta, hogy az ember repülni fog; voltak még denevérek, vámpírok és farkasemberek.

Rendeztek egy repülőmodell-építő versenyt; benevezhettek mindazon tíz év alatti kisfiúk, akik beküldtek három új előfizetést a *Bannerre*. Gail Wynand, aki maga képesített pilóta volt, tett egy szólórepülést Los Angelesből New Yorkba, és transzkontinentális sebességsúcsot döntött egy erre a célra épült kis repülőgéppel, mely százezer dollárba került. New Yorkba érkezését azonban egy kicsit elszámította, és kényszerleszállást kellett végrehajtania egy sziklás legelőn; hajmeresztő landolás volt, hibátlanul végrehajtva; teljesen véletlenül a közelben akadt dolga egy fényképezőcsoportnak a *Bannertől*. Gail Wynand kilépett a repülőgépből. Egy mesterpilótát is megrázott volna egy ilyen élmény. De Gail Wynand ott állt a fényképezőgépek lencsei előtt, egy makulátlan gardéniával repülőzubbonya hajtókájában, kezét felemelte egy cigarettával az ujjai között, és nyoma sem volt a reszketésnek. Amikor megkérdezték, hogy mi az első kívánsága a földet érés után, azt mondta, arra vágyik, hogy a jelenlévő legcsinosabb nőt megcsókolhassa. Kiválasztotta a legslamposabb vén banyát a tömegből, lehajolt, és komoly arccal homlokon csókolta, azzal indokolva, hogy az anyjára emlékezteti.

Később, a nyomornegyedkampány kezdetekor, Gail Wynand azt mondta Alvah Scarretnek: – Folytasd csak! Facsarj ki annyit, amennyit csak tudsz ebből az ügyből! –

és jachtjával elindult egy világ körüli útra, egy elbűvölő huszonnégy éves pilóta kíséretében, akinek odaajándékozta transzkontinentális repülőgépét.

Alvah Scarret folytatta. Megbízta Dominique Francont – a kampány más egyéb feladatain kívül -, hogy tanulmányozza a nyomornegyedek otthonainak helyzetét, és gyűjtsön emberekkel kapcsolatos anyagot. Dominique Francon éppen nemrég tért vissza biarritzi nyaralásából; a nyári hónapokban mindig szabadságon volt, és Alvah Scarret nem tiltakozott ez ellen, mert Dominique volt az egyik kedvenc alkalmazottja, mert nem tudta, hogy mit gondoljon a lányról, mert tudta, hogy Dominique bármikor felmondhat, ha akar.

Dominique két hétre beköltözött egy East Side-i bérház egyszobás lakásába. A szobának csak egy tetőablaka volt; öt lépcsőt kellett megmászni hozzá és nem volt folyó víz. Saját magára főzött egy sokgyerekes család konyhájában, egy emelettel lejjebb; meglátogatta a szomszédokat, esténként a vészkijáratok lépcsőfordulóin üldögélt, és olcsó filmekre ült be a környéken lakó lányokkal.

Kopott szoknyákat és blúzokat hordott. Átlagos megjelenése és szokatlan törekénysége azt a hatást keltette, mintha a szűkölködés merítené ki energiáit; a szomszédok biztosak voltak benne, hogy tébécés. Úgy mozgott azonban, mint Kiki Holcombe szalonjában – ugyanazzal a hideg nyugalommal és magabiztossággal. Saját kezével sikálta padlóját, krumplit hámozott, bádoglavórban és hideg vízben fürdött. Bár még sosem csinált ilyen dolgokat korábban; mégis mintha a vérében lett volna. Érzéke volt dolgokhoz, egy olyan képessége, mely teljes ellentmondásban volt megjelenésével. Nem zavarta az új környezet; közömbös volt a nyomornegyedek iránt, akár a szalonok iránt.

Amikor eltelt a két hét, visszaköltözött lakásába, mely egy a Central Park fölé tornyosuló szálloda tetőfelépítménye volt, a nyomornegyed életkörülményeiről szóló cikkei pedig megjelentek a *Bannerben*. Kíméletlen és nagyszerű beszámolók voltak.

Egy vacsora alkalmával zavart kérdéseket intéztek Dominique felé. – *Drágám, ugye valójában nem te írtad azokat a dolgokat?* – Dominique, ugye te nem laktál ott? – *De igen* – felelte Dominique. – *Az East Twelfth utcában található házban, amelynek ön a tulajdonosa, Mrs. Palmer* – mondta, miközben kezével lusta köröket írt le egy – vékony csuklójához túl vastag és súlyos – smaragd karkötő bilincseiben. – *A szennyvízcsatorna minden másnap eldugul és kicsordul, elárasztva az egész udvart. Kék és bíbor színekben játszik, ahogy a nap megvilágítja, olyan, akár a szivárvány.* – *A háztömb, melyet ön, Mr. Brooks, a Claridge ingatlancég alatt szabályoz, rendelkezik a legvonzóbb cseppkövekkel, melyek az összes mennyezeten megtalálhatók* – mondta a lány, és aranyszörke hajával fehér gardéniákból álló melcsokrához hajolt. A matt szirmokon vízcseppek gyöngyöztek.

Felkérték, hogy mondjon beszédet a szociális munkások egyik gyűlésén. Fontos gyűlés volt, harcos, radikális hangulatú, a terület legfontosabb hölgyeinek vezérletével. Alvah Scarret örült és áldását adta rá. – Menj, gyermekem – mondta -, hízelegj nekik! Szükségünk van a szociális munkásokra. Nyerd meg őket! – Dominique egy levegőtlen csarnok szószerékén állt és az arcok egyhangú síkját nézte, arcok züllött lelkesedéssel, saját kiválóságuk teljes tudatában. Dominique egyenletesen beszélt, hanghordozásán nem változtatva. Egyebek közt a következőket mondta: – *Az első emelet hátsó részén lakó család nem fizet lakbért, a gyerekek nem tudnak iskolába járni, mert nincs elég ruhájuk. Az apa hitelszámlára iszik a sarki kocsmában. Jó egészségnek örvend és jó munkája van... A második emeleten lakó pár éppen most vásárolt egy*

rádiót hatvankilenc dollár kilencvenöt cent készpénzért. A negyedik emelet elülső részén a család fő életében nem dolgozott végig egy teljes napot, és nem is szándékozik. Kilenc gyereke van, akiket a helyi egyházközség támogat. Útban van a tizedik... amikor Dominique elhallgatott, néhányan dühödt tapsolásba kezdtek. Erre felemelte a fejét, és azt mondta: – Nem kell tapsolniuk! Nem várom el! – Majd udvariasan megkérdezte: – Van valakinek kérdése? Nem volt.

Amikor hazaért, Alvah Scarret várt rá az ajtóban. A férfi elütött a lány szalonjától, testének nagy tömege rátelepedett egy kecses szék szélére, mint egy púpos vízköpő emelkedett a szilárd üvegfaon túl elterülő ragyogó város látványa elé. A város olyan volt, akár egy freskó, melyet azért alkottak, hogy megvilágítsa és kiegészítse a szobát: a bútorok törékeny vonalai a fekete égen megjelenő csúcsok törékeny vonalaiban folytatódtak; a távoli ablakok fényét visszatükrözte a csupasz, csillogó padló; a város szögletes szerkezeteinek hideg pontossága összhangban volt a szoba tárgyainak hideg, rugalmatlan bájával. Alvah Scarret megtörte a harmóniát. Olyan volt, mint egy jólelkű vidéki orvos vagy mint egy hamiskártyás. Súlyos arcán jóakarátú atyai mosoly, mely tolvajkulcsa és védjegye volt egyszerre. Értette a módját, hogyan kell kedves mosolyával kiemelnie, és nem csökkentenie, méltóságteljes megjelenését; hosszú, vékony, kampós orra ugyan elvett valamit ebből a kedvességből, de a méltósághoz csak hozzátett; hasa, mely konzolként állt lábai fölött, csökkentette méltóságát, de növelte kedvességét.

Felállt, és örömtől sugárzó arccal megfogta Dominique kezét.

– Gondoltam, beugrom hazafelé menet – mondta. – Valamit el kell mondanom neked. Hogy ment, kölyök?

– Ahogy vártam.

A lány sietve lekapta kalapját és az első székre dobta. Haja rézsútosan ereszkedett homlokára, egy lapos kanyart leírva, egyenes vonalban hullott vállára; sima volt és feszes, mint egy sápadt színű, fényezett fém fürdősapka. Az ablakhoz lépett, és kinézett a városra. Anélkül, hogy megfordult volna, kérdezte: – Mit akartál mondani nekem?

Alvah Scarret élvezettel figyelte a lányt. Már régóta föladdott bármiféle közeledési kísérletet azon túl, hogy sokszor megfogta a kezét vagy megveregette vállát, bármiféle ok nélkül. Már nem gondolt a dologra, de volt egy homályos, félig tudatos érzése, melyet úgy foglalt össze magának: sosem tudhatjuk.

– Jó híreim vannak számodra, gyermekem – mondta Alvah Scarret. – Kidolgoztam egy kis tervet, csupán egy kis átszervezés, és kitaláltam, hogy megerősítek néhány dolgot a Női Szociális Osztálynál. Tudod, az iskolák, a háztartások, a csecsemőgondozás, a fiatalok bűnözése és a többi – mind egy kézben. És nem látok erre alkalmasabb nőt, mint az én kicsi lányomat.

– Úgy érted, hogy engem? – kérdezte Dominique, még mindig a várost nézve.

– Senki mást, csak téged. Ahogy Gail visszajön, kérem a beleegyezését.

Dominique megfordult és Scarretre nézett, keresztbe tett karral, két keze könyökén. Így szólt:

– Köszönöm, Alvah. De nem akarom.

– Hogy érted, hogy nem akarod?

– Úgy, hogy nem akarom.

– De az isten szerelmére, el tudod képzelni, hogy ez mekkora előrelépés lenne?

– Merre?

- A karriered felé.
- Sosem beszéltem arról, hogy vannak ambícióim.
- Csak nem akarsz örökre egy csinos, hátsó oldali rovatot vezetni?
- Nem örökre. Csak amíg meg nem unom.
- De gondold csak el, hogy mit tudnál tenni az igazi játszmában! Gondold csak el, hogy Gail mit tudna tenni érted, ha felfigyelne rád!
- Nem vágyom arra, hogy felfigyeljen rám.
- De, Dominique, szükségünk van rád! A nők rád fognak szavazni a ma este után.

- Nem hiszem.
- De hiszen, két cikket is kértem, a gyűlésről és a beszédedről szóló beszámolót. Dominique a telefonért nyúlt, és Scarret felé tartotta a kagylót.

Annyit mondott:

- Jobban tennéd, ha leállítanád.
- Miért?

A lány egy halom papír között kutatott, és talált néhány gépelt oldalt. Scarret felé nyújtotta. - Ez volt a ma esti beszédem - mondta Dominique.

Scarret átfutotta. Nem szólt semmit, de egyszer csak kezével megszorította homlokát. Majd megragadta a telefont, és utasítást adott, hogy a lehető legrövidebb beszámolót készítsék a gyűlésről, és ne említsék a felszólaló nevét.

- Rendben - mondta Dominique, amikor Scarret letette a telefont. - Ki vagyok rúgva?

Scarret szomorúan megrázta a fejét. - Azt akarod?

- Nem feltétlenül.
- Eltusolom az ügyet - motyogta -, elhallgatom Gail előtt.
- Ha akarod. Nem igazán érdekel, bármi is történik.
- Figyelj ide, Dominique! - ó, tudom, hogy nem szabad kérdéseket feltennem. De, mi az ördögért csinálod mindig ezt?

- Nincs semmi oka.

- Nézd, hallottam arról az elegáns vacsoráról, ahol megjegyzéseket tettél ugyanebben a témában. Aztán pedig fogod magad, és egy radikális gyűlésen ilyeneket mondasz.

- De hát ez az igazság, nemde?
- Ó, persze, de nem tudtad volna más alkalomra tartogatni a véleményedet?
- Abban nem lett volna semmi.
- És abban volt, amit tettél?
- Nem. Semmi. De szórakoztatott.

- Ezt nem értem, Dominique. Már ezt megelőzően is volt erre példa. Csodálatosan dolgozol, a munkád ragyogó, és amikor ott vagy, hogy egy igazi lépést tehetnél előre - elrontod az egészet egy ilyen dologgal. Miért?

- Talán pont ezért.

- Elárulnád nekem - mint barátnak, mert kedvellek és érdekelsz -, hogy mit akarsz elérni?

- Úgy gondolom, hogy ez nyilvánvaló. Semmit sem akarok elérni.

Scarret széttárta két karját és lemondóan vállat vont.

Dominique derűsen elmosolyodott.

- Miért ez a komorság? Én is kedvellek téged, Alvah, és érdekelsz. Sőt még beszélgetni is szeretek veled, ami még jobb. Most ülj le, engedd el magad, és én készítek neked egy italt. Innod kell valamit, Alvah.

Dominique megjelent egy behűtött pohárral, a jégkockák csilingeltek a csendben.

- Te egy kedves gyermek vagy, Dominique - mondta Scarret.

- Hát persze, hogy az vagyok.

Leült az asztal szélére, két kezét maga mögé támasztotta az asztalra, hátradőlt két egyenes karjára, lábaival hintázott. Megszólalt:

- Tudod, Alvah, szörnyű lenne, ha olyan munkám lenne, amit igazán szeretnék.

- Milyen dolog ez? Hogy mondhatasz ilyen butaságot? Hogy érted ezt?

- Ahogy mondom. Szörnyű lenne, ha olyan munkám lenne, amit élveznék és nem akarnám elveszíteni.

- Miért?

- Mert akkor függnék tőled. Csodálatos ember vagy, Alvah, de nem éppen ösztönző, és nem lenne szép látvány, ha meghunyászkodnék az ostorod előtt - ó, semmi kétség, hogy egy nagyon finom kis ostor lenne, de éppen ettől lenne még csúnyább látvány. Akkor a főnökünktől, Gailtől is függöm kellene - biztos vagyok benne, hogy nagyszerű ember, de én inkább észre sem veszem.

- Mi az oka ennek az esztelen hozzáállásnak? Amikor tudod, hogy Gail és én mindent megtennénk érted, és én személy szerint...

- Nem csak erről van szó, Alvah. Nem csak temiattad. Ha találnék egy munkát, egy feladatot, egy eszményt vagy egy embert, aki kell nekem - függővé válnék az egész világtól. A szálak egymásba futnak. Sorosan össze vagyunk kötözve. Mindannyian egy hálóban vagyunk, a háló vár ránk, és egyetlen kívánságunk beletaszít ebbe. Akarsz valamit, ami drága számodra. Vajon tudod-e, hogy ki áll lesben, hogy kitépje a kezedből? Nem tudhatod, talán túl bonyolult, vagy túl távoli, de valaki lesben áll, és te mindenkitől félsz. És meghunyászkodsz, csúszol-mászol, könyörögsz és aláveted magad nekik - csak azért, hogy megtarthasd. És nézd csak meg azokat, akiknek aláveted magad.

- Ha nem tévedek, akkor te most úgy általában az egész emberiséget bírálod...

- Tudod, ez egy annyira sajátos dolog - az emberiségről való elképzelésünk úgy általában. Mindannyiunkban van egy homályos, színes kép, amikor ezt mondjuk, valami fennkölt, nagy és fontos kép. De amit valójában ismerünk belőle, az csak azok az emberek, akikkel életünk során találkozunk. Nézz rájuk. Tudsz akár egyet is mondani, akire ilyen emelkedett ünnepélyességgel tekintesz? Én csak gyerekkocsiknál civakodó családanyákat látok, taknyos kölyköket, akik mocskos szavakkal firkálják tele a járdákat és ittas elsőbálozó lányokat. Vagy szellemi hasonmásait. Ami azt illeti, lehet valamiféle tiszteletet érezni az emberek iránt, amikor szenvednek. A szenvedő embernek van méltósága. De megfigyelted már őket akkor, amikor jól érzik magukat? Ilyenkor látod az igazságot. Figyeld meg azokat, akik vurstlikban szórják a pénzüket, amiért pedig halálra dolgozták magukat! Nézd csak meg a gazdagokat, akik előtt az egész világ nyitva áll! Figyeld meg, hogyan szórakoznak! Az elegánsabb kocsmákban. Ez a te emberiséged, általánosságban. Nem akarok érintkezni velük.

- De a pokolba is! Ne így nézd! Ez nem a teljes kép. Mindenki van valami jó. Mindig van valami ellensúlyozó vonásunk.

- Annál rosszabb. Biztató látvány egy olyan ember, aki végrehajt egy hőstettet, de később megtudod róla, hogy varietékre jár kikapcsolódás céljából? Vagy az, aki festett egy ragyogó festményt, de az idejét szajhákkal tölti?

- Mit akarsz? Tökéletességet?

- Vagy semmit. Látod, ezért választom a semmit.

- Ennek nincs értelme.

- Az egyetlen kívánságot választom, melyet az ember megengedhet magának. A szabadságot, Alvah, a szabadságot.

- Ezt nevezed te szabadságnak?

- Nem kérni semmit. Nem várni semmit. Nem függni semmitől.

- És ha megtalálnád azt, amit keresel?

- Nem fogom. Nem akarom meglátni. A te szép világodhoz tartozna az is. Mindannyiótokkal osztoznom kellene rajta - és azt nem akarom. Tudod, sohasem nyitok ki még egyszer egyetlen nagyszerű könyvet sem, amit olvastam és szerettem. Fáj az a gondolat, hogy más szemek is olvasták. És milyen szemek! Az ilyen dolgokat nem lehet megosztani. Nem ilyen emberekkel.

- Dominique, nem normális ilyen túlérzékenységgel reagálni bármire is.

- Én így tudok érezni. Vagy sehogy.

- Dominique, drágám - mondta Scarret, komoly, őszinte aggodalommal -, bárcsak én lettem volna az apád. Milyen tragédia ért téged gyermekkorodban?

- Semmi az égvilágon. Csodálatos gyerekkorom volt. Szabad és békés, senki sem nyaggatott túlzottan. No igen, elég gyakran unatkoztam. De már hozzászoktam ehhez.

- Akkor biztos csak korunk szerencsétlen teremtménye vagy. Mindig ezt mondtam. Túl cinikusok, túl romlottak vagyunk. Ha visszatérnénk, teljes alázattal a szívünkben, az egyszerű értékekhez...

- Alvah, miért kezdted ezt? Ezt csak a cikkeidben és... - Dominique elhallgatott, ahogy meglátta Scarret tekintetét; zavartnak és kissé megbántottnak tűnt. A lány elnevette magát. - Tévedtem. Te tényleg ezt hiszed. Amennyiben ez tényleg hit, vagy akármi más, ami azt helyettesíti. Ó, Alvah! Ezért szeretlek. Ezért csinálom most is azt, amit a gyűlésen is tettem.

- Mit? - kérdezte Scarret megrökönyödve.

- Ahogy beszélek - hozzád, aki vagy. Jó veled ilyen dolgokról beszélgetni. Tudod, Alvah, hogy a primitív népek szobrokat készítettek isteneikről az ember képmására? Csak képzelj el, milyen szobor lenne belőled - meztelenül, a hasaddal meg mindennel együtt.

- Ez most hogy jön ide?

- Sehogy. Bocsáss meg nekem - majd hozzátette: - Tudod, imádom a meztelen férfiakra készült szobrokat. Ne nézz már ilyen bután! Azt mondtam: szobrokat. Volt egy, amit különösen szerettem. Állítólag Hélioszról készült. Egy európai múzeumból szereztem. Szörnyen nehéz volt, mert, természetesen, nem volt eladó. Azt hiszem, szerelmes voltam belé, Alvah. Hazahoztam magammal.

- Hol van? A változatosság kedvéért szeretnék látni valami olyat, amit szeretsz.

- Eltört.

- Eltört? Egy múzeumi darab? Hogy történt?

- Eltörtem.

- Hogyan?
- Ledobtam a szellőzőaknába. Betonajzata van.
- Te teljesen megőrültél. De miért?
- Így senki más nem láthatja soha többé.
- Dominique!

A lány megrázta fejét, mintha meg akarna szabadulni a témától; haja egyenes zuhataga felkavarodott és súlyosan fodrozódott, mint egy hullám a félfolyékony higanymedencében. Így szólt:

- Sajnálom, drágám. Nem akartalak megijeszteni. Azt hittem, neked elmondhatok ilyeneket, mert te vagy az egyetlen, aki nem ismeri az ijedtséget. Nem lett volna szabad. Azt hiszem, nincs semmi értelme.

Könnyedén leugrott az asztalról.

- Menj haza, Alvah - mondta Dominique -, későre jár! Fáradt vagyok. Holnap találkozunk!

Guy Francon elolvasta lánya cikkeit; hallotta azt is, milyen megjegyzéseket tett a fogadáson és a szociális munkások gyűlésén. Semmit sem értett az egészből, csak azt tudta, hogy pontosan ezekre a lépésekre számított lányától. Emésztette az egész dolog, és megint az a rémisztő nyugtalanság kerítette hatalmába, ami mindig előjött, amikor a lányára gondolt. Feltette magának a kérdést, hogy vajon tényleg gyűlöli-e a lányát.

De egy oda nem illő kép mindig megjelent előtte, amikor ezt kérdezte magától. Ez a kép a lánya gyermekkorát idézte fel, egy nyári napot a sok közül, Francon vidéki birtokán Connecticutban, réges-rég. A nap egyéb részleteit már elfelejtette és arra sem emlékezett, hogy milyen események vezettek addig a pillanatig, ami végül is megmaradt emlékezetében. A teraszon állt és nézte, hogyan ugorja át lánya a kertet szegélyező magas zöld sövényt. A sövény túl magasnak tűnt a kislány kicsi testéhez képest; még átsuhant rajta az a gondolat, hogy Dominique nem lesz képes megcsinálni, de abban a pillanatban már látta is, hogy a kislány győzedelmesen repüli át a zöld kerítést. Francon nem tudta felidézni sem az ugrás kezdetét, sem a végét; de tisztán és élesen látta - mint egy kivágott és örökre kimerevített filmkockán - azt a pillanatot, amikor lánya teste a semmiben függ, hosszú lábai szélesre tárva, vékony karjai a magasban, két kézfeje mereven a levegőben, fehér ruhája és szőke haja két széles, sima szőnyegként ülve a szélre. Egyetlen pillanat volt, egy kis test villanása a szabadság mámorának leghatalmasabb kitörésében, amit Francon valaha is látott életében.

Francon nem tudta, hogy miért maradt meg benne ez a kép, hogy milyen jelentést - az idő múlását figyelmen kívül hagyva - őrzött meg számára, amikor sokkal fontosabb dolgok feledésbe merültek. Nem értette, hogy miért kellett erre a pillanatra gondolnia, amikor csak keserűséget érzett lánya iránt, és azt sem, hogy ettől a képtől miért nyilait elviselhetetlenül szívébe a gyengédség. Úgy magyarázta magának, hogy apai szeretete akarata ellenére tolakodik előre. De valami furcsa, öntudatlan módon segíteni akart lányának, bár azt nem tudta és nem is akarta tudni, hogy miben szorul a lánya segítségre.

Így aztán gyakrabban kezdte nézegetni Peter Keatinget. Kezdte elfogadni a megoldást, amit nem vallott be magának. Peter Keating személye megnyugvást

hozott számára, és azt érezte, hogy Keating egyszerű, szilárd, egészséges jelleme lesz a segítség, melyre zavart, labilis lányának szüksége van.

Keating nem árulta el, hogy újra és újra megpróbált Dominique-kal találkozni, eredménytelenül. Már régen elkérte Francontól a lány telefonszámát, és gyakran felhívta. A lány felvette a telefont, derűsen nevetett, és azt mondta, hogy természetesen találkozni fog vele, tudja, hogy nem kerülheti el, az elkövetkező hetekben azonban nagyon elfoglalt lesz, így inkább majd a jövő hónap elején hívná fel.

Francon megérezte. Azt mondta Keatingnek, hogy elhívja Dominique-ot ebédelni, és újra összehozza őket. – Ez az – tette hozzá –, megpróbálom elhívni. Természetesen vissza fogja utasítani. – Dominique újra meglepte apját: elfogadta, azonnal és vidáman.

Egy étteremben találkozott velük, és úgy mosolygott, mintha ez amolyan kibékülés volna, melynek örül. Vidáman beszélgetett, és Keating elvarázsoltva érezte magát, megkönnyebbült, és azon töprengett, hogy miért is félt ettől a lánytól. Fél óra múlva Dominique az apjára nézett és így szólt:

– Csodálatos volt tőled, hogy időt szakítottál rám, apám. Különösen, amikor olyan elfoglalt vagy és rengeteg megbeszélésed van.

Francon arca megrökönyödő kifejezést öltött magára.

– Uramisten, Dominique, erről jut eszembe!

– Megfeledkeztél egy tárgyalásról? – kérdezte a lány gyengéden.

– Vigye el az ördög! Igen! Teljesen kiment a fejemből. Idősebb Andrew Colson telefonált ma reggel és elfelejtettem felírni. Kettő órakor akar találkozni velem, és tudod, hogy van ez, egyszerűen nem utasíthatom vissza Andrew Colson-t, az ördög vigye el! – ez a legfontosabb ma... – majd gyanakvóan hozzátette: – Honnan tudtad?

– Nem tudtam. Minden rendben van, apám. Mr. Keating és én megbocsátunk, és egy csodálatos ebédet fogunk eltölteni együtt, nekem viszont nincs mára semmilyen megbeszélés, így nem kell attól félned, hogy elszököm előle.

Francon arra gondolt, hogy vajon tudja-e a lánya, hogy ezt a kifogást előre eltervezte, hogy egyedül hagyja őt Keatinggel. Nem volt benne biztos. Dominique egyenesen őrá nézett; szeme egy kicsit túl őszintének tűnt. Francon örült, hogy elmenekülhet.

Dominique egy olyan gyengéd pillantással fordult Keating felé, mely mást nem is jelenthetett, mint megvetést.

– Most pedig, lazítsunk! – mondta. – Mindketten tudjuk, hogy mit akar az apám, szóval minden rendben van. Ne jöjj zavarba ettől! Én sem jövök. Jó látni, hogy pórázon vezeted az apámat. De tudom, hogy az nem segít rajtad, ha nagyon előreszalad és feszíti a pórázt. Szóval felejsük el, és fogyasszuk el az ebédünket.

Keating fel akart állni és kísértálni innen; de tudta, dühös tehetetlenséget érezve, hogy nem fog. A lány megszólalt:

– Ne nézz ilyen szigorúan, Peter! Te is szólíts Dominique-nak, előbb-utóbb úgyis oda lyukadnánk ki. Valószínűleg sokat fogunk találkozni. Annyi emberrel találkozom, és ha az örömet okoz az apámnak, hogy az egyikük te vagy – hát miért ne?

Az ebéd hátralévő részében úgy beszélt Keatinghez, mint egy régi barátjához, vidáman és közvetlenül; nyugtalanító nyíltsággal, amely mintha azt volna hivatott

megmutatni, hogy nincs mit rejtegetni, ám egyértelműen azt jelentette, hogy jobb meg sem próbálni ezt. Kifinomultan kedves modora azt sugallta, hogy kapcsolatuknak nincs semmi jelentősége, és hogy nem tudja megadni neki a kötelező ellenszenvet. Keating érezte, hogy ki nem állhatja a lányt. De nézte szájának vonalát, ajkai mozgását, ahogy a szavakat formálta; figyelte, ahogy keresztbe teszi a lábát, a sima és pontos mozdulatot, mintha egy drága eszközt hajlítanának meg; és Keating nem tudott menekülni a hitetlenkedő csodálat érzésétől, amit akkor élt át, amikor először meglátta a lányt.

Amikor indulóban voltak, a lány így szólt:

- Elvinnél ma este színházba, Peter? Nem számít, mit játszanak, bármelyikre. Gyere értem vacsora után. Meséld el apámnak is! Örülni fog neki.

- Bár, természetesen, jobban tenné, ha nem örülne – mondta Keating – és magam is, ennek ellenére mégis örömmel teszem, Dominique.

- Miért tennéd jobban?

- Mert te egyáltalán nem vágysz arra, hogy színházba menj, vagy hogy találkozz velem ma este.

- Szó sincs róla. Kezdelek megkedvelni, Peter. Gyere értem fél kilencre!

Amikor Keating visszaért az irodába, Francon azonnal felhívatta magához.

- Nos? – kérdezte aggódva Francon.

- Mi a baj, Guy? – kérdezte Keating ártatlan hangon. – Mi aggaszt ennyire?

- Hát én... én csak... őszintén. Az érdekel, hogy jöttetek ki egymással. Szerintem jó hatással lennél rá. Mi történt?

- Az égvilágon semmi. Nagyszerűen éreztük magunkat. Tudod, a te éttermeid – az étel csodálatos volt... Ó, igen, ma színházba viszem a lányodat.

- Ne mondd?!

- De igen.

- Hogy sikerült ezt elérned?

Keating vállat vont. – Mondtam neked, hogy nem szabad félni Dominique-től.

- Nem félek, csak... Ó, már *Dominique*-nak szólítod? Gratulálok, Peter... Nem félek tőle, csak nem tudom kiismerni. Senki sem tud a közelébe férközni. Sosem volt egyetlen barátnője sem, még az óvodában sem. Mindig egy egész tömeg legyeskedik körülötte, de sosem egy barát. Nem tudom, mit higgyek. Nézz csak rá most, egyedül él, férfiak tömege veszi körül, és...

- De Guy, nem szabad semmi tisztességtelent gondolnod a saját lányodról.

- Nem is gondolok! Éppen ez a baj, hogy nem! Bárcsak gondolhatnék! De huszonnégy éves, Peter, és még szűz – tudom, biztos vagyok benne. Nem tudnád megmondani ránézésre egy nőről? Nem vagyok erkölcsösz, Peter, és úgy gondolom, hogy ez nem normális. Nem természetes az ő korában, az ő kinézetével, és azzal a korlátok nélküli életformával, amelyet él. Azt kívánom istentől, hogy bárcsak férjhez menne. Őszintén ezt kívánom... De ne mond ezt el senkinek, és ne értsd félre, nem felkérésnek szántam.

- Természetesen nem veszem annak.

- Apropos, Peter, a kórházból telefonáltak, amíg távol voltál. Azt mondták, hogy szegény Lucius már sokkal jobban van. Szerintük talpra fog állni.

Lucius N. Heyert szélütés érte, és Keating nagy aggodalommal érdeklődött állapota felől, de a kórházban egyszer sem látogatta meg.

- Örömmel hallom - mondta Keating.

- De nem hiszem, hogy valaha is vissza tud jönni dolgozni. Öregszik, Peter... Igen, öregszik... Az ember eléri azt a kort, amikor már nem lehet tovább munkával terhelni. - Egy papírvágó kés lógott két ujj között, és töprengve ütögette vele az asztali naptár szélét. - Mindannyiunkkal ez történik, Peter, előbb vagy utóbb... Az embernek gondolnia kell a jövőre...

Keating a földön ült a kandalló műhasábfái előtt a nappaliban, két kezével átölelte térdeit, és anyja kérdéseit hallgatta, hogy hogyan néz ki Dominique, milyen ruhát viselt, mit mondott neki, és hogy fia szerint mennyi pénzt hagyhatott rá az anyja.

Keating rendszeresen találkozgatott Dominique-kal mostanában. Épp most érkezett haza egy vele töltött estéről, ahol körbejárták a mulatókat. Dominique mindig elfogadta a meghívását. Keating nem tudta, hogy vajon a lány viselkedése szándékos bizonyíték-e arra, hogy sokkal kevésbé vesz tudomást róla azzal, hogy gyakrabban találkozik vele, mintha visszautasítaná. De minden egyes alkalommal, amikor találkoztak, Keating már sóvárogva tervezte a következő találkozást. Egy hónapja nem látta Catherine-t. A lány el volt foglalva, egy kutatómunkába temetkezett, melyet a nagybátyja bízott rá egy előadás-sorozat előkészületeként.

Mrs. Keating egy lámpa alatt ült, egy kis szakadást varrt össze Peter szmokingjának bélésén, és a kérdések között szemrehányást tett fiának, hogy miért ül a földre a legjobb és legelegánsabb ruhájában. Fia nem törődött sem a szemrehányásokkal, sem a kérdésekkel. De unott bosszankodása mellett furcsa megkönnyebbülést érzett; mintha anyja szavainak szünni nem akaró áradata előbbre taszította és igazolta volna őt. Egyszeregszer válaszolt: - *Igen... Nem... Nem tudom... Ó, igen, szép lány. Nagyon szép... Szörnyen késő van, anyám. Fáradt vagyok. Azt hiszem, lefekszem aludni...*

Ekkor megszólalt a kapucsengő.

- Nahát - mondta Mrs. Keating. - Ki lehet az, ilyen későn?

Keating felemelkedett, megvonta a vállát és az ajtóhoz ballagott. Catherine volt az. Állt, két kezében egy hatalmas, régi, formátlan zsebkönyvet szorongatott. Egyszerre tűnt határozottnak és habozónak. Egy kicsit hátrált. Majd megszólalt: - Jó estét, Peter. Bemehetek? Beszélnem kell veled.

- Katie! Hát persze! Milyen kedves tőled! Gyere be! Anya, Katie az! Mrs. Keating a lány két lábfejét nézte, melyek úgy érintették a padlót, mintha imbolygó hajó fedélzetére lépett volna; fiára nézett, és egyből tudta, hogy történt valami, valami, amit nagy óvatossággal kell kezelni.

- Jó estét, Catherine! - mondta halkan.

Keating nem gondolt semmire, csak a hirtelen belenyilalló örömet érezte, hogy látja Catherine-t; az öröm tudatta vele, hogy semmi sem változott, hogy a bizonyossága sértetlen volt, hogy a lány jelenléte az összes kételyt eloszlatta. Nem is furcsállta, hogy milyen késő van, és nem töprengett azon, hogy ez volt a lány első, hívatlan látogatása nála.

- Jó estét, Mrs. Keating! - mondta Catherine, tiszta és üres hangon. - Remélem, nem zavarok. Biztos késő van már, ugye?

- Dehogy, egyáltalán nem, gyermekem! - mondta Mrs. Keating. Catherine gyorsan beszélni kezdett, összevissza, a szavak hangjain csüngve:

- Csak leveszem a kalapomat... Hova tehetem, Mrs. Keating? Ide az asztalra? Jó itt?... Nem, talán inkább erre a komódra teszem, bár egy kicsit nedves, mert kintről jövök, még kárt tesz a lakkozásban, szép ez a komód, remélem, nem tesz kárt a lakkozásban...

- Mi a baj, Katie? - kérdezte Keating felocsúdva.

A lány ránézett, és Keating észrevette, hogy szemében rettegés van. Ajka szétnyílt; mosolyogni próbált.

- Katie! - zihálta Keating.

A lány nem szólt semmit.

- Vedd le a kabátodat! Gyere ide, melegedj fel a tűznél!

Egy alacsony padot tolt a kandalló elé és ráültette a lányt. Fekete kötött kabátot viselt és régi fekete szoknyát, diáklányos otthoni ruha, nem öltözött át a látogatáshoz. Összegörnyedve ült, két térde szorosan összezárv. Megszólalt, mélyebben és természetesebben, hangjából most először tört elő a fájdalom:

- Olyan szép ez a lakás... Olyan meleg és kényelmes. Bármikor kinyithatod az ablakot, amikor csak akarod?

- Katie, drágám! - mondta Keating gyengéden - Mi történt?

- Semmi. Nem arról van szó, hogy történt valami. Csak beszélnem kellett veled. Most. Ma este.

Keating az anyjára nézett. - Ha megbocsátasz...

- Nem. Nem baj. Mrs. Keating is hallhatja. Talán jobb is, ha hallja. - A lány Mrs. Keating felé fordult, és nagyon egyszerűen annyit mondott: - Tudja, Mrs. Keating, Peter és én jegyesek vagyunk. - Majd Keatingre nézett és elcsukló hangon hozzátette: - Peter, össze akarok házasodni veled, most, holnap, amilyen hamar csak lehet!

Mrs. Keating keze lassan az ölébe hullott. Kifejezéstelen tekintettel nézett Catherine-re. Csendesén, és hangjában olyan méltósággal szólalt meg, melyet Keating sohasem várt volna tőle:

- Nem tudtam. Nagyon boldog vagyok, drágám.

- Nem bánja? Tényleg nem bánja, egyáltalán? - kérdezte Catherine kétségbeesve.

- De gyermekem, ezeket a dolgokat egyedül te és a fiam dönthetitek el.

- Katie! - zihálta Keating, visszanyerve a hangját. - Mi történt? Mi az, hogy amilyen hamar csak lehet?

- Ó! Ó, úgy hangzott, mintha... mintha bajban lennék, amiben a lányok szoktak... - szörnyen elvörösödött. - Ó, istenem! Nem! Nem erről van szó! Tudod, hogy ilyen elő se fordulhatna! Ó, ugye nem gondoltad, Peter, hogy én... hogy...

- Nem, persze, hogy nem - nevetett Keating, és leült a földre a lány mellé, egyik karját dereka köré csúsztatta. - De szedd össze magad! Miről van szó? Tudod, hogy elvennélek feleségül még ma este, ha azt akarnád. De mondd el, mi történt!

- Semmi. Most már jól vagyok. Elmondom. Azt fogod hinni, hogy őrült vagyok. Hirtelen olyan érzésem támadt, hogy sosem leszek a feleséged, hogy valami szörnyű dolog történik velem, és el kellett menekülnöm ez elől.

- Mi történt veled?

- Nem tudom. Nem egy dolog. Egész nap a kutatási jegyzeteimen dolgoztam, és semmi sem történt. Se telefon, se látogató. És hirtelen most este, rám tört az az érzés, olyan volt, mint egy rémálom, tudod, az a fajta rettegés, amire nem találsz szavakat, semmi normális dologhoz nem hasonlítható. Csak egy érzés, hogy halálos

veszélyben vagyok, hogy valami bekerít, amitől nem tudok elmenekülni, mert nem enged és már késő.

- Nem tudsz elmenekülni? De mitől?

- Nem tudom pontosan. Mindentől. Az egész életemtől. Mint a mocsár. Sima és természetes. Nem látsz rajta semmi különbséget és nem gyanítasz semmit. És könnyedén belesétálsz. Amikor észreveszed, már késő... És azt éreztem, hogy magával ránt, hogy sosem leszek a feleséged, hogy el kell futnom, most, most vagy soha. Éreztél már ilyet, ezt a megmagyarázhatatlan félelmet?

- Igen - suttogta Keating.

- Nem hiszed azt, hogy örültt vagyok?

- Nem, Katie. De mi indította el ezt benned? Volt valami konkrét dolog?

- Hát... most már olyan butaságnak tűnik - a lány bocsánatkérően nevetgölt. - Így történt; a szobámban ültem és egy kicsit hűvös volt, így nem nyitottam ki az ablakot. Az asztalomon annyi papír és könyv volt, hogy alig volt hely írni, és minden alkalommal, ahogy kijegyzeteltem valamit, a könyököm lelökött valamit az asztalról. Egy halom papír volt a földön körülöttem, és halkan zizegtek, mert a nappali felé nyíló ajtó félig nyitva volt és biztos egy kis huzat támadt. A nagybácsi is dolgozott, a nappaliban. Szépen haladtam, már órák óta dolgoztam és azt sem tudtam, hogy hány óra van. Ekkor hirtelen rám tört. Nem tudom, miért. Talán a szoba fülledtsége, talán a csönd, nem hallatszott semmi zaj, egyetlen hang sem a nappaliból, csak a papír zizegése, olyan halkán és finoman, mintha valakit éppen fojtogatnának. És akkor körbenéztem és... és nem láttam a Bácsit a nappaliban, csak az árnyékát a falon, egy hatalmas görnyedt árnyékot, és nem mozdult, de óriási volt!

A lány megborzongott. Már nem tűnt butaságnak a dolog számára. Suttogott:

- És ekkor tört rám az az érzés. Az árnyék nem mozdult, de úgy éreztem, mintha a földön lévő papírok megmozdulnának, lassan felemelkednének, és a torkomnak támadnának, hogy megfojtsanak. Ekkor felsikítoztam. És, Peter, képzelj, ő még csak meg sem hallotta. Még csak meg sem hallotta! Tudom, mert az árnyék nem mozdult. Ekkor felkaptam a kalapomat és a kabátomat, és elfutottam. Amikor átrohantam a nappalin, azt hiszem valami ilyesmit mondott: - *De Catherine, hány óra van? Hová mész?* Valami ilyesmit, de nem vagyok benne biztos. Nem néztem hátra és nem válaszoltam - képtelen lettem volna rá. Félttem tőle. Félttem Ellsworth bácsitól, aki még életében nem mondott nekem egyetlen rossz szót sem!... Ennyi történt, Peter. Nem értem, de félek. Most már nem annyira, hogy itt vagyok veled, de félek...

Mrs. Keating szólalt meg száraz, metsző hangon:

- Pedig teljesen világos, hogy mi történt veled, drágám. Túl sokat dolgoztál és egy enyhe hisztérikus rohamot kaptál.

- Igen... valószínűleg...

- Nem - mondta Keating fojtott hangon -, ez nem az volt... - Eszébe jutott a hangszóró az előcsarnokban, a sztrájkolók gyűlésén. Majd sietve hozzátette: - Igen, anyámnak igaza van. Agyonhajszolod magad a munkával, Katie! Ez a te nagybátyád - egyszer még kitekerem a nyakát!

- Ó, de ez nem az ő hibája! Ő nem akarja, hogy dolgozzak. Gyakran elveszi tőlem a könyveket, és mondja, hogy menjek moziba. Ő maga is mondta már, hogy túl sokat dolgozom. De szeretem csinálni. Úgy érzem, hogy mindent, amit kijegyzetelek, minden egyes információt fiatal diákok százainak fogják tanítani országszerte, és én

hozzájárulok ehhez, a saját kis részemmel, ehhez a nagy ügühöz, és ez büszkeséggel tölt el, és nem akarom abbahagyni. Érted? Tényleg nincs miért panaszkodnom. És akkor... akkor, mint ma este... Nem tudom, hogy mi a bajom.

- Figyelj ide, Katie! Holnap reggel megszerezünk a papírokat, és azután azonnal összeházasodunk, ott, ahol te akarsz.

- Igen, Peter - suttogta a lány. - Tényleg nem bánod? Nincs semmi valós okom, csak egyszerően ezt szeretném. Annyira szeretném! És akkor megnyugszom. Valahogy csak megélünk. Majd én is szerzek munkát, ha te... ha te nem vagy még kész...

- Ó, ostobaság! Ne is beszéljünk erről! Meg fogunk tudni élni! Ez nem számít. Csak házasodjunk össze, és a többi majd magától elrendeződik.

- Drágám, hát megértesz? Tényleg megértesz?

- Igen, Katie.

- Nos akkor ezt megbeszéltétek! - mondta Mrs. Keating. - Készítetek neked egy csésze forró teát, Catherine. Szükséged lesz rá, mielőtt haza indulsz.

Mrs. Keating elkészítette a teát, és Catherine hálásan megitta, majd mosolyogva így szólt:

- Én... én gyakran féltem attól, hogy majd nem fogja helyeselni, Mrs. Keating.

- Miből gondoltad ezt - mondta Mrs. Keating vontatottan, kérdő hangsúly nélkül. - Most légy jó kislány, indulj haza és aludd ki magad!

- Anyám, nem maradhatna itt Katie ma estére? Aludhatna veled.

- De Peter, ne vesítsd el a fejed most még te is! Mit gondolna Catherine nagybátyja?

- Ó, nem, persze, hogy nem. Nem lesz semmi bajom, Peter. Hazamegyek.

- Nem mehetsz ha...

- Nem félek. Elmúlt. Jól vagyok. Csak nem gondolod, hogy valóban félek Ellsworth bácsitól?

- Jól van akkor. De még ne menj!

- De fiam - szólt Mrs. Keating -, csak nem szeretnéd, hogy Catherine az éjszaka közepén mászkáljon az utcákon?

- Hazakísérem.

- Nem - felelte Catherine. - Nem akarok még ostobább lenni, mint amilyen vagyok. Nem, nem engedem.

Keating az ajtóban megcsókolta a lányt, majd így szólt: - Holnap délelőtt tíz órára értesd meg őket, és együtt elmegyünk a papírokért.

- Igen, Peter - suttogta a lány.

Keating becsukta a lány után az ajtót, és egy pillanatig csak állt, észre sem véve, hogy két keze ökölbe szorult. Majd gyanakvóan visszament a nappaliba, és megállt, zsebre tett kézzel, anyjával szemben. Nézte az anyját. Pillantása csendes követelés volt. Mrs. Keating szó nélkül nézett vissza a fiára, anélkül, hogy megjátszaná, hogy nem vette észre a pillantást, és anélkül, hogy válaszolna rá.

Majd megkérdezte:

- Le akarsz feküdni, Peter?

Keating mindenre számított, csak erre nem. Egy erős ösztönzés azt sugallta, hogy ragadja meg az alkalmat, és hagyja el a szobát, meneküljön el. De tudni akarta, hogy mit gondol az anyja; meg kellett védenie magát.

- Ne is kezd, anyám, nem akarok hallani semmiféle ellenvetést.
- Nincs ellenvetésem – mondta Mrs. Keating.
- Anyám, értsd meg, én szeretem Katie-t, és semmi sem állíthat meg, ez a helyzet!
- Nagyon helyes, Peter!
- Nem értem, hogy mi nem tetszik neked benne.
- Hogy én mit szeretek vagy mit nem szeretek, annak többé nincs jelentősége számodra.
- Ó, de igen, anyám, de igenis van! Tudod, hogy van! Hogy mondhatasz ilyet?
- Peter, ami engem illet, nincs bennem olyan, hogy mit szeretek vagy mit nem szeretek. Egyáltalán nem gondolok magamra, mivel semmi más nem számít nekem, csak te. Lehet, hogy ez régimódi, de én már csak ilyen vagyok. Tudom, hogy nem lenne szabad, mert a gyerekek nem értékelik ezt manapság, de nem tehetek róla.
- Ó, anyám, de tudod, hogy én értékelem! Tudod, hogy sohasem akarnálak megbántani.
- Nem tudsz megbántani, Peter, csak azzal, ha magadat bántod. És ezt... ezt nehéz elviselnem.
- Hogyan bántom magam?
- Nos ha nem utasítod el, hogy meghallgass...
- Sosem tettem ilyet!
- Ha valóban hallani akarod a véleményemet, el kell mondanom, hogy ez az életem huszonkilenc évének temetése, az összes reményemé, mely benned volt.
- De miért? Miért?
- Nem arról van szó, hogy nem szeretem Catherine-t, Peter. Nagyon is kedvelem őt. Kedves lány – amikor nem hagyja magát darabokra hullani, és nem fantáziálgat ennyit. De tisztességes lány, és biztos vagyok benne, hogy bárkinek jó felesége lenne. Bármely kedves, keményen dolgozó, tisztességes fiúnak. De hogy a te feleséged, Peter! A tiéd!
- De...
- Szerény vagy, Peter. Túl szerény. Mindig ez volt a te bajod. Nem értékeled magad. Azt hiszed, hogy olyan vagy, mint bárki más.
- De ez nem igaz! És nem hagyom, hogy bárki is ezt gondolja rólam!
- Akkor használd a fejed! Hát nem látod, hogy milyen jövő áll előtted? Nem látod, hogy már most mit értél el, és még milyen messzire mehetsz? Megvan a lehetőséged, hogy – ha nem is leszel a legjobb, de megközelítheted a szakma legjobbait, és...
- Megközelíthetem? Tényleg így gondolod? Ha nem lehetek a legjobb, ha nem én leszek majd ennek az országnak a legnagyobb építésze – akkor egyáltalán nem kell belőle semmi.
- Igen ám, de úgy nem lehet eljutni odáig, Peter, hogy az ember kudarcot vall a munkájában. Senki sem lehet első semmiben anélkül, hogy ne lenne meg benne az erő ahhoz, hogy áldozatokat hozzon.
- De...
- Az életed nem a tiéd, Peter, ha igazán magasra törekszel. Te nem engedhetsz szabad folyást a szeszélyeidnek, mint az átlagos ember, hiszen nekik oly mindegy. Nem rólad vagy rólam, és nem arról van szó, hogy mit érzünk, Peter. Hanem a te

karrieredről. Erő kell ahhoz, hogy lemondj magadról annak érdekében, hogy kivívd az emberek tiszteletét.

- Csak azért mondd, mert nem szereted Katie-t, és hagyod, hogy a saját előítéleteid...

- Szerinted miért ne szeretném őt? Persze, nem mondom, hogy megfelelőnek tartok egy olyan lányt, aki annyira nincs tekintettel arra a férfire, akit szeret, hogy odarohan hozzá, és egy kis apróság miatt felizgatja, majd arra kéri, hogy dobja ki a jövőjét az ablakon, mert őt örült rémképek gyöttrik. Ez pontosan megmutatja, hogy milyen segítségre számíthatsz egy ilyen feleségtől. De ami engem illet, ha azt hiszed, hogy magam miatt aggódom - akkor... vak vagy, Peter. Hát nem látod, hogy személy szerint nekem ti tökéletes párt alkotnátok? Mert nincs bajom Catherine-nel, szépen ki tudnék jönni vele, tisztelettudó és engedelmes lenne az anyósához. Míg, ezzel szemben, Miss Francon...

Keating összerendezte. Tudta előre, hogy ez fog következni. Ez volt az egyetlen téma, amitől félt, hogy szóba kerül.

- Ó, igen, Peter - mondta csendesen és határozottan Mrs. Keating -, beszélünk kell erről! Biztos vagyok benne, hogy sohasem jönnék ki Miss Franconnal, és egy olyan elegáns társasági lány, mint ő, nem is viselne el egy olyan slampos, tanulatlan anyát, mint én. Valószínűleg kitúrna a házból. Ó, igen, Peter. De tudod, hogy én nem magamra gondolok.

- Anyám - mondta Keating nyersen -, az a része, hogy van esélyem Dominique-nál, csak pusztá fecsegés. Az a boszorkány - nem tudom, hogy valaha is észrevesz-e!

- Csúszol lefelé, Peter. Volt idő, amikor ki sem ejtettél volna ilyen szavakat, hogy van a világon valami, amit nem tudsz megszerezni.

- De én nem akarom őt, anyám!

- Ó, nem, valóban nem? Helyben vagyunk! Hát nem erről beszéltem eddig? Nézz magadra! Francon - a város legjobb építésze - már a tiéd, azt csinálsz vele, amit akarsz! Szinte már könyörög neked, hogy legyél a társa - a te korodban, pedig hány idősebb embert választhatna? Nem engedélyezi, hanem *kéri*, hogy vedd feleségül a lányát! Erre holnap besétálsz, és bemutatod neki azt a kis senkit, akit fogtál és elvettél feleségül! Csak egy pillanatra felejtse el magad, és gondolj másokra egy kicsit! Gondolod, hogy tetszeni fog neki ez a dolog? Hogyan tetszene, amikor megmutatod neki ezt a rongyos kislányt, akit a lánya helyett választottál?

- Nem fog tetszeni neki - suttogta Keating.

- Arra mérget vehetsz, hogy nem! Úgy fog kirúgni, hogy a lábad sem éri a földet! Talál helyetted száz mást, aki gondolkodás nélkül a helyedbe lépne. Például ott az a fickó, az a Bennett!

- Ó, ne! - zihálta Keating olyan dühvel, hogy az anyja tudta, hogy célba talált. - Bennett ne!

- De igen! - mondta Mrs. Keating győzedelmesen. - Bennett! Ez lesz - Francon & Bennett, míg te az utcákon kóborolsz és munkát keresel! De lesz egy feleséged! Ó, igen, lesz egy feleséged!

- Anyám, kérlek... - suttogta Keating olyan kétségbeesetten, hogy Mrs. Keating minden visszafogottság nélkül folytathatta.

- Ilyen feleséged lesz. Egy esetlen kislány, aki azt se tudja, fiú-e vagy lány. Egy szégyenlős kis senki, aki majd elfut, és elbújik bármely fontos személyiség elől, akit a

házadba akarsz vinni. Szóval azt hiszed, hogy olyan nagyszerű vagy? Ne hitegesd magad, Peter Keating! Egyetlen nagyság sem egyedül érte el azt, amit elért. Nem intézheted el egy vállrándítással, hogy mennyit tett a megfelelő nő azokért, akiből a legnagyobbak lettek. A te Franconod sem egy cselédlányt vett el feleségül, arra mérget vehetsz! Csak próbálj meg egy kicsit mások szemével látni. Mit fognak gondolni a feleségedről? Mit gondolnak majd rólad? Te nem abból élsz, hogy csaposlegényeknek építész tyúkketreceket, ezt ne felejtsd el! Úgy kell játszanod a játékot, ahogy e világ nagy emberei látják. Fel kell nőned hozzájuk. Mit fognak gondolni egy olyan emberről, akinek egy ilyen közönséges kis fruska a felesége? Hogyan csodálnak majd? Hogy fognak bízni benned? És hogy fognak tisztelni?

- Hallgass! - kiáltotta Keating.

De Mrs. Keating csak folytatta. Hosszú ideig beszélt, ezalatt Keating ült, és vadul ropogtatta ujjperceit, egyszer-egyszer felnyögött: - De szeretem őt... Nem tehetem, anyám! Nem tehetem... Szeretem őt...

Mrs. Keating akkor eresztette el a fiát, amikor kint az utcák már a reggeli fény szürkességét mutatták. Keating botladozva indult szobájába anyja utolsó, gyöngéd, fáradt hangjainak kíséretében:

- Legalább ennyit megtehetsz, Peter. Csak egy pár hónap. Kérd meg Catherine-t, hogy várjon egy pár hónapot! Heyer bármelyik pillanatban meghalhat és akkor, ha már üzlettárs lettél, elveheted őt és talán megúszod a dolgot. Biztos tud még várni egy kicsit, ha szeret... Gondold át, Peter!... És mialatt gondolkodsz, jusson eszedbe néha, hogyha ezt most megteszed, akkor összetöröd az anyád szívét. Nem fontos, de azért egy kicsit ezt is vedd figyelembe. Gondolj egy órát magadra, de szentelj egy percet másokra...

Keating meg sem próbált aludni. Nem öltözött át, csak ült az ágyán, órákig. Legtisztábban az a kívánság jelent meg tudatában, hogy bárcsak már egy évvel előrébb járna az időben, amikor már minden elrendeződött. Az nem érdekelte, hogy hogyan.

Még nem jutott döntésre, amikor Catherine lakásánál csengetett tíz órakor. Volt egy halvány érzése, hogyha a lány kézen fogná és vezetné, ha erősködne - akkor meg tudná hozni a döntést.

Catherine kinyitotta az ajtót és mosolygott, boldogan és magabiztosan, mintha semmi sem történt volna. A szobájába vezette Keatinget, ahol a nap széles fénynyalábjai elárasztották a csinos halomba rendezett könyvek és papírok oszlopait. A szoba tiszta, rendes volt, a szőnyeg bolyhos felületén még látszottak a csíkok, melyeket a szőnyegseprő hagyott. Catherine egy kikeményített organdi blúzt viselt, melynek ujjá mereven, vidáman állt a lány vállán; kis bolyhos tűk tündököltek haján a napfényben. Keatingbe hirtelen csalódás hasított, egy rövid, heves érzés, hogy semmi veszély nem vár rá a házban; megkönnyebbült, de csalódott is.

- Kész vagyok, Peter - mondta a lány -, hozhatod a kabátomat.

- Megmondtad a nagybátyádnak? - kérdezte Keating.

- Ó, igen. Tegnap este. Még mindig dolgozott, amikor hazaértem.

- Mit mondott?

- Semmit. Csak nevetett, és megkérdezte, hogy mit szeretnék kapni nászajándékba. De annyira nevetett!

- Hol van most? Még látni sem akart engem?

- Be kellett mennie a sajtóirodába. Azt mondta, hogy bőven lesz még ideje látni téged. De olyan kedvesen mondta ezt!

- Hallgass ide, Katie! Én... van egy dolog, amiről beszélni szeretnék veled. - Keating habozott, és nem nézett a lányra. Hangja tompa volt. - Szóval a következőről van szó: Lucius Heyer, Francon üzlettársa nagyon beteg, és nem hiszik, hogy életben marad. Francon elég nyíltan célzott arra, hogy én vehetném át Heyer helyét. De van egy olyan örült ötlete, hogy én vegyem el a lányát. Most ne érts félre, tudod, hogy erre semmi esély, de nem tudom neki megmondani. Viszont arra gondoltam... ha várnánk... csak egy pár hetet... elintézem a dolgaimat a cégnél, és azután már Francon semmit sem tud csinálni, amikor majd bejelentem neki, hogy megnősültem... De, természetesen, tőled függ. - Keating a lányra nézett, hangjában türelmetlenség volt. - Ha most akarod, azonnal mehetünk.

- De Peter - mondta a lány nyugodtan, derűsen és kissé megilletődve. - Hát persze. Akkor várunk.

Keating elmosolyodott, helyeslően és megkönnyebbülve. De becsukta a szemét.

- Hát persze, hogy várunk - mondta a lány határozottan. - Nem tudtam erről, és ez nagyon fontos. Nincs semmi ok a sietségre.

- Nem félsz attól, hogy Francon lánya lecsap rám?

A lány nevetett. - Ó, Peter! Túl jól ismerlek téged.

- De ha te inkább...

- Nem, sokkal jobb így. Tudod, az igazat megvallva, arra gondoltam ma reggel, hogy jobb lenne várnunk, de nem akartam mondani semmit, ha már te döntöttél. De mivel te szívesebben várnál, és én is így vagyok ezzel, ugyanis értesítést kaptunk ma reggel, amiben a bácsit arra kéri, hogy ismétlje meg ugyanazt az előadás-sorozatot egy szörnyen fontos egyetemen a nyugati parton, idén nyáron. Szörnyen éreztem magam attól, hogy csak így itt hagyom őt, a befejezetlen munkával. És arra is gondoltam, hogy buták vagyunk, hisz mindketten még olyan fiatalok vagyunk. És Ellsworth bácsi akkorát nevetett. Azt hiszem, hogy tényleg bölcsebb várni egy kicsit.

- Igen. Ez nagyszerű. De, Katie, ha úgy érzel, mint tegnap este...

- De már nem! Annyira szégyellem magam. El sem tudom képzelni, hogy mi történt velem tegnap este. Próbálok visszaemlékezni rá, de nem értem. Tudod, hogy van ez, utána olyan ostobának érzed magad. Másnap minden olyan tisztának és egyszerűnek tűnik. Sok számárságot mondtam tegnap este?

- Felejsük el! Okos kislány vagy. Mindketten azok vagyunk. Várunk egy kicsit, hamar eltelik az idő.

- Igen, Peter.

Keating hirtelen indulattal szólalt meg:

- *Mondd ki, amit szeretnél, Katie!*

Majd bután felnevetett, mintha nem is mondta volna komolyan.

A lány vidám mosollyal válaszolt. - Látod? - mondta, és széttárta két kezét.

- Hát... - motyogta Keating. - Rendben van, Katie. Akkor várunk. Jobb is lesz így. Akkor én... én most rohanok is. El fogok késni a munkából.

Keating úgy érezte, hogy el kell menekülnie ebben a pillanatban, legalább a mai napra. - Majd felhívlak. Vacsorázzunk együtt holnap!

- Igen, Peter. Az jó lesz.

Keating elindult, megkönnyebbülve, de lesújtva, szidta magát a tompa, szűnni nem akaró érzés miatt, mely azt súgta neki, hogy egy olyan lehetőséget szalasztott el, amilyen soha többé nem lesz életében; hogy valami körbevette őket, és ők megadták magukat. Szitkozódott, mert nem tudta, hogy mivel szemben kellett volna küzdeniük. Besietett az irodába, késve egy megbeszélésről Mrs. Mooreheaddel.

Catherine a szoba közepén állt miután Keating elment, és azon tűnődött, hogy vajon miért tört rá hirtelen ez az üresség és hidegség; vajon miért nem jött rá egészen eddig a pillanatig: végig azt remélte, hogy Keating majd erősködni fog, hogy menjen vele. Vállat vont, szemrehányóan elmosolyodott magán, és visszament az íróasztalhoz, hogy folytassa a munkát.

XIII

Egy októberi napon, amikor a Heller-ház már majdnem teljesen felépült, egy magas, szikár fiatalember, kezeslábasban kilépett egy kis csoportból – mely az útról nézegette a házat –, és Roark felé indult.

– Ön az a fickó, aki a *Szamárfészket* építette? – kérdezte a férfi meglehetősen bátortalanul.

– Ha úgy érti, ezt a házat, igen – felelte Roark.

– Ó, bocsásson meg, uram! De errefelé csak így hívják. Pedig én nem mondanám rá, hogy az. Tudja, van egy építési munkám... vagyis, nem egészen az, de építeni akarok egy saját benzinkutat tízmérföldnyire innen, a Post úton. Beszélni szeretnék önnel.

Később egy padon a garázs előtt, ahol dolgozott, Jimmy Gowan elmesélte a részleteket. Majd hozzátette: – És azért jutott eszembe ön, Mr. Roark, mert tetszik ez a vicces ház, amit ön épített. Van értelme számomra. És úgy vettem észre, hogy mindenki tátott szájjal bámulja és beszél róla, nos ennek egy ház nem sok hasznát veszi, de egy üzlet szemszögéből nézve rendkívül okos ötlet. Hadd kuncogjanak, de beszéljenek róla. Szóval úgy gondoltam, megkérem önt, hogy építse meg, aztán majd rólam is azt mondják, hogy örültt vagyok, de kit érdekel? Engem nem.

Jimmy Gowan tizenöt éven keresztül úgy dolgozott, mint egy ló azért, hogy összegyűjtsön egy saját cégre valót. Az emberek felháborodottan kifogásolták, hogy milyen építész választott; Jimmy egyetlen szót sem mondott magyarázatként, vagy azért, hogy megvédje magát. Csak udvariasan ezt hajtogatta: – Talán úgy van, emberek, talán úgy van – és megbízta Roarkot, hogy építse meg a benzinkutat.

A kút december végén nyílt meg. Az út szélén állt. Két kis üvegből és betonból készült szerkezet alkotott egy félkört a fák között: a henger alakú iroda és a hosszú, alacsony, ovális alakú kávézó. A benzinszívó pumpák pedig úgy álltak közöttük, mint egy előkert kolonnádja. Mindenhol körök látszottak. Sehol egy szög, sehol egy egyenes vonal; olyan volt, mint amikor az öntés egy pillanatában megállítják a formákat, pont abban a pillanatban, amikor egy olyan harmóniába kerültek, mely túl tökéletesnek látszott ahhoz, hogy szándékos legyen. Mintha buborékfürtök lógtak volna alacsonyan a föld fölött, szinte alig érintve azt, hogy a szél bármikor félrefújhassa őket; derűs látvány volt, a hatékonyság kemény, frissítő derűjével, olyan, akár egy nagy erejű repülőgépmotor.

Roark ott volt a kútnál a felavatás napján. Kávét ivott egy tiszta fehér bögréből a kávézó pultjánál, és az ajtó előtt megálló autókat figyelte. Késő este indult csak el. Egyszer hátrapillantott, miközben a hosszú, kihalt úton vezetett. A kút fényei pislogtak és elúsztak szeme elől. Íme ott állt a benzinkút, két út kereszteződésében, majd autók robognak el mellette éjjelnappal, autók, melyek városokból jönnek, ahol nincs hely az ilyen épületek számára, és városokba mennek, ahol nem is lesznek ehhez hasonló épületek. Roark visszafordította arcát, és az előtte lévő utat nézte. Nem pillantott a tükörbe, mely még mindig hordozta a halványan ragyogó, távolodó fénypontokat mögötte...

Több hónapos tétlenség következett. Irodájában ült, minden reggel, mert tudta, hogy ott kell ülnie. Szeme az ajtóra szegeződött, ami egyszer sem nyílt ki, és ujjait a

telefonkagylón felejtette, ami egyszer sem szólalt meg. A hamutálakban, amiket távozás előtt mindennap kiürített, nem volt más cigarettacsikk, csak a sajátja.

- Na és most mit fogsz csinálni, Howard? - kérdezte Austen Heller egy vacsora alkalmával az egyik este.

- Semmit.

- De valamit tenned kell.

- Nincs mit tennem.

- Meg kell tanulnod bánni az emberekkel.

- Nem tudok.

- Miért?

- Nem tudom, hogyan. Nincs érzékem ehhez, enélkül születtem.

- Ez egy olyan dolog, amit az ember megtanul.

- Nincs meg bennem az az érzékszerv, amivel ezt megtanulhatnám. Nem tudom, hogy hiányzik-e belőlem, vagy van bennem valami több, ami ezt meggátolja. Azonkívül nem is szeretem azokat, akiket kezelni kell.

- De nem ülhetsz csak így tétlenül. El kell kezdened megbízások után járni.

- Mit mondhatnék az embereknek, hogy megkapjam a megbízásokat? Csak a munkáimat tudom megmutatni nekik. Ha azt nem értik, akkor a szavaimat sem fogják. Én semmit sem jelentek nekik, de a munkám - a munkám az, ami közös lehet bennünk. Nem vágyom arra, hogy mást is mondjak nekik.

- Akkor mit fogsz csinálni? Nem aggódsz?

- Nem. Számítottam erre. Várok.

- Mire?

- Az olyan típusú emberekre, mint én.

- Az milyen?

- Nem tudom. Illetve, tudom, de nem tudom elmagyarázni. Már sokszor vágytam arra, hogy bárcsak el tudnám mondani. Biztos van egy elv, amely illik rá, de nem tudom, hogy mi az.

- Az őszinteség?

- Igen... nem, csak részben. Guy Francon őszinte ember, de mégsem erről van szó. Bátorság? Ralston Holcombe-nak van bátorsága, a maga módján... Nem tudom. Más dolgokban nem vagyok ennyire bizonytalan. Arcról felismerem azokat, akik az én embereim. Valami van az arcukon. Több ezren fognak elmenni a házad és a benzinkút előtt. Ha közülük akár egy is megáll, és meglátja - nekem az elég.

- De azért csak szükséged van más emberekre is, Howard, nem?

- Persze. Min nevetsz?

- Mindig azt gondoltam rólad, hogy te vagy a legantiszociálisabb állat, akivel eddig volt szerencsém találkozni.

- Szükségem van az emberekre, hogy munkát adjanak. Nem síremlékeket építek. Vagy úgy érted, hogy más dolog miatt is szükségem lenne rájuk? Valami közelebbi, személyesebb dolog miatt?

- Nincs szükséged senkire, már ami a nagyon személyes kapcsolatot illeti.

- Nincs.

- És még csak nem is kérkedsz ezzel.

- Azt kellene tennem?

- Úgysem tudsz. Túl gögös vagy ahhoz, hogy dicsekedj.

- Az lennék?
- Nem tudod, hogy milyen vagy?
- Nem. Legalábbis azt nem, ahogy te látsz engem vagy bárki más.

Heller csendben ült, és cigarettát tartó kezével köröket rajzolt a levegőbe. Majd felnevetett, és így szólt:

- Ez jellemző volt.
- Micsoda?
- Az, hogy meg sem kérdeztél, hogy milyennek látlak téged. Mindenki más megtette volna.

- Sajnálom. Nem közömbösségből. Te vagy kevés barátaim közül az egyik, akit meg akarok tartani. Csak nem jutott eszembe, hogy megkérdezzem.

- Tudom, hogy nem. Épp ez a lényeg. Egy egocentrikus szörnyeteg vagy, Howard. De az igazán szörnyetegebb fajtából, mert teljesen ártatlanul csinálod.

- Ez igaz.
- Legalább egy kicsit nyugtalan lehetnél, amikor ezt bevallod.
- Miért?

- Tudod, van egy dolog, amit nem értek. Te vagy a leghidegebb ember, akit ismerek. És nem értem, miért - tudva, hogy te valójában megszállott vagy a magad csendes módján -, miért érzem mindig azt, amikor veled vagyok, hogy te vagy a legéltetőbb ember, akivel valaha találkoztam.

- Hogy érted ezt?
- Nem tudom. Csak ennyi.

Teltek múltak a hetek. Roark mindennap besétált az irodájába, íróasztalához ült, és nyolc órán keresztül csak olvasott. Öt órakor hazaindult. Egy jobb szobába költözött, közel az irodához; keveset költött; elegendő pénze volt hosszú időre.

Egy februári reggelen az irodában megszólalt a telefon. Egy élénk, határozott női hang kért találkozót Mr. Roarktól, az építésztől. Aznap délután egy élénk, alacsony, sötét bőrű nő lépett az irodába; menyétbundát viselt és egzotikus fülbevalót, mely csilingelt, amikor megmozdította a fejét. Sokszor mozgatta fejét, kis madárszerű rándításokkal. Mrs. Wayne Wilmot volt Long Islandről, és egy vidéki házat akart építtetni. Mr. Roarkot választotta ki, magyarázta, mert ő tervezte Austen Heller házat. Mrs. Wilmot csodálta Austen Hellert; Heller, jelentette ki az asszony, egy orákulum mindazokhoz képest, akik akár egy kicsit is úgy tesznek, mintha felérnének a haladó értelmiségi cím birtoklásához, legalábbis Mrs. Wilson szerint - *ön nem így gondolja?* -, és fanatikus módjára követte Hellert, *igen, szó szerint, mint egy fanatikus*. Mr. Roark ugye nagyon fiatal? - de neki ez nem számít, mert ő szabadelvű és örömmel segít a fiataloknak. Egy nagy házat akar, két gyereke van, hisz egyéniségük kibontakoztatásában - *hát nincs igazam?* -, ezért két külön gyerekszobára van szüksége, egy könyvtárra - *szinte megőrülök a könyvekért* -, egy zeneszobára, egy üvegházra - *gyöngyvirágokat termesztünk, a barátaim szerint ez az én virágom* -, egy dolgozószobára, a férjének, aki vakon bízott feleségében és hagyta, hogy megtervezze a házat - *mert én annyira értek hozzá, hogyha nem nő lennék, cikkor biztos építész lett volna belőlem* -, cselédszobákra, meg ilyenekre, és egy háromautós garázsra. Másfél óra részletezés és magyarázat után, Mrs. Wilmot így szólt:

- És természetesen, ami a ház stílusát illeti, angol Tudor-stílusú lesz. Teljesen odavagyok a késői angol gótikáért.

Roark az asszonyra nézett. Nehézkesen megkérdezte:

- Látta Austen Heller házát?

- Nem, bár meg akartam nézni, de hogyan tehetném? - Még nem találkoztam Mr. Hellerrel, csak rajongója vagyok, semmi más, egy egyszerű, átlagos rajongó. Milyen ember ő? - el kell mondania, meghalok a kíváncsiságtól - nem, nem láttam a házát, valahol Maine-ben van, ugye?

Roark fényképeket húzott elő íróasztala fiókjából, és átnyújtotta a nőnek.

- Ez - mondta - a Heller-ház.

Mrs. Wilmot a fényképekre nézett, tekintete, mint a víz, úgy mosta le fényes felületüket, majd az asztalra ejtette őket.

- Nagyon érdekes - mondta. - Igazán különleges. Elképesztő. De, természetesen, én nem ilyet akarok. Ez a fajta ház nem fejezné ki az egyéniséget. A barátaim szerint Erzsébet-korba illő személyiség vagyok.

Roark megpróbálta csendesen, türelmesen elmagyarázni Mrs. Wilmotnak, hogy miért nem kellene Tudor-stílusban építtetnie. Az asszony a mondat közepén félbeszakította:

- Ide figyeljen, Mr. Roark, ugye nem akar engem kioktatni? Biztos vagyok benne, hogy jó az ízlésem és elég sokat tudok az építészetről, részt vettem egy speciális tanfolyamon a klubban. A barátaim azt mondják, hogy sok építésznél többet tudok. Az az elhatározásom, hogy Tudor-stílusú házat építtetek. Nem akarok erről vitatkozni.

- Akkor valaki máshoz kell fordulnia, Mrs. Wilmot.

A nő hitetlenkedve bámult rá.

- Úgy érti, hogy visszautasítja a megbízást?

- Igen.

- Nem akarja elfogadni az *én* megbízásomat?

- Nem.

- De miért?

- Én nem vállalom ilyenfajta munkát.

- De azt hittem, hogy az építésszek...

- Igen. Az építésszek bármit megépítenek, amit csak kér. Bármelyik más építész a városban.

- De önnek adtam az első lehetőséget.

- Megtenne nekem egy szívességet, Mrs. Wilmot? Elmondaná, hogy miért jött hozzám, ha pusztán egy Tudor-stílusú házat akar?

- Először is azért, mert, természetesen azt képzeltem, hogy értékelné a lehetőséget. Másodszor viszont arra gondoltam, hogy majd elmondhatom a barátaimnak, hogy Austen Heller építészé építette a házamat.

Roark még próbált magyarázni és meggyőzni. De tudta, mialatt beszélt, hogy teljesen felesleges, mert szavai úgy hangzanak, mintha légtelen térbe csapódnának be. Nem létezett semmiféle Mrs. Wayne Wilmot nevű személy; csak egy máz, melyet a barátok véleménye, a képeslapok, amiket látott, a vidéki békebírók regényei, amiket elolvasott, hozott létre; Roarknak ezt kellett megszólítania, ezt az anyagatlan valamit, amely nem hallotta őt, és nem is válaszolt, süket és személytelen, mint egy vattacsomó.

- Sajnálom - mondta Mrs. Wayne Wilmot -, de nem vagyok hozzászokva, hogy olyan emberrel foglalkozzam, aki képtelen a józan gondolkodásra. Biztos vagyok benne, hogy rengeteg nagyobb embert találok, aki szívesen dolgozna nekem. A férjem ellenezte, hogy ön legyen a legelső, akihez fordulok, és sajnálattal látom, hogy igaza volt. Jó napot, Mr. Roark!

Mrs. Wayne Wilmot méltósággal sétált ki az irodából, de az ajtót becsapta maga után. Roark visszacsúsztatta a fényképeket a fiókba.

Mr. Robert L. Mundy, aki márciusban jelent meg Roark irodájában, Austen Heller küldte. Mr. Mundy hangja és haja szürke volt, mint az acél, de szeme kék, gyöngéd és sóvárgó. Connecticutban akart házat építeni. Remegő hangon beszélt róla, mint egy fiatal vőlegény, vagy mint egy ember, aki vaktában keresi utolsó, titkos célját.

- Ez nem pusztán egy ház, Mr. Roark - mondta a férfi félénken, mintha egy nála idősebb és tekintélyesebb emberhez beszélne -, hanem olyan... olyan nekem, mint egy szimbólum. Erre vártam és ezért dolgoztam eddig. Oly sok éven át... Ezt el kell mondanom önnek, hogy megértsen. Most már sok pénzem van, több mint kellene. Nem mindig volt ennyi. Talán túl későn jött. Nem tudom. A fiatalok azt hiszik, hogy elfelejtjük, mit élünk át, amíg eljutunk odáig. De ez nem igaz. Valami ottmarad. Mindig emlékezni fogok arra, amikor kisfiú voltam - egy városban, lent Georgiában -, és a szíjgyártó megbízásait bonyolítottam. A gyerekek kinevettek, amikor a lovas kocsik elhaladtak mellettem, és összefröcskölték a nadrágomat. Akkor eldöntöttem, hogy egy nap saját házam lesz, egy olyan ház, ami előtt megállnak majd a hintók. Attól kezdve, bármilyen nehéz is volt időnként, mindig arra a házra gondoltam, és az segített. Később voltak olyan évek, amikor féltem tőle - megépíthettem volna, de féltem. De most eljött az idő. Ért engem, Mr. Roark? Austen azt mondta, hogy ön pont az az ember, aki ezt meg fogja érteni.

- Igen - mondta hevesen Roark -, értem.

- Volt egy birtok - mondta Mr. Mundy - ott lent, közel ahhoz a kisvároshoz, ahol születtem. A megye urasági kastélya. A Randolph-ház. Egy régi uradalmi ház, olyan, amelyet ma már nem építenek. Néha szállítottam nekik egy-két dolgot, a hátsó bejáraton keresztül. Azt a házat szeretném, Mr. Roark. Pont olyat. De nem Georgiában. Nem akarok oda visszamenni. Hanem itt, a város közelében. Megvettem a földet. Segítenie kell megtervezni, pont olyanra, mint a Randolph-birtok! Fákat és cserjéket ültetünk, olyanokat, mint Georgiában, és virágokat, mindent. Megtaláljuk a módját, hogy megéljenek itt is. Nem érdekel, hogy mennyibe kerül. Természetesen elektromos lámpák lesznek és garázsok, nem hintók. De a lámpák gyertyákra kell, hogy hasonlítsanak, és a garázsoknak úgy kell kinézniük, mint az istállóknak. Mindennek pont úgy, mint amilyen ott volt. Vannak fényképeim a Randolph-birtokról. És megvettem néhány régi bútorukat.

Amikor Roark beszélni kezdett, Mr. Mundy udvarias csodálkozással hallgatta. Nem látszott rajta, hogy neheztelne szavaira. Nem jutottak el a tudatáig.

- Hát nem látja? - mondta Roark. - Ön egy emlékművet akar építeni, de nem önmagának. Nem a saját élete vagy a saját tettei emlékére. Hanem más embereknek. Az ő felsőbbbségüknek ön fölött. Nem szembeszegül ezzel a hatalommal, hanem halhatatlanná teszi. Nem lerombolja - örök emléket állít neki. Boldog lesz attól, ha örök életére megpecsételi magát ezzel a kölcsönzött formával? Mi lenne, ha ez

egyszer kitörne, és egy új házat építené, a sajátját? Nem a Randolph-birtok kell önnek. Hanem az, amiért állt. De amiért állt, az az, ami ellen ön egész életében küzdött.

Mr. Mundy üresen hallgatott. Roark pedig ismét azt a rémült tehetetlenséget érezte, ahogy a valótlanul szembesült. Mr. Mundy nem létezett; csak maradványok voltak, régen meghalt emberi maradványok, azoké, akik a Randolph-birtokon éltek; maradványokat nem lehet rábeszélni semmire, és nem lehet meggyőzni sem.

- Nem - mondta végül Mr. Mundy. - Nem. Lehet, hogy igaza van, de én egyáltalán nem azt akarom. Nem állítom, hogy nincsenek érvei, és jó érveknek hangzanak, de én szeretem a Randolph-birtokot.

- Miért?

- Mert tetszik. Mert ez az, ami tetszik nekem.

Amikor Roark megmondta neki, hogy más építészre kell keresnie, Mr. Mundy váratlanul így szólt:

- De nekem tetszik ön. Miért nem tudja megépíteni nekem ezt a házat? Mit számít az magának?

Roark nem válaszolt.

Később Austen Heller azt mondta neki: - Tudtam, hogy ez lesz. Félttem, hogy vissza fogod utasítani. Nem hibáztatlak, Howard. De hát olyan gazdag. Ez sokat segített volna rajtad. És, végül is, valamiből élned kell.

- De nem ilyen áron - mondta Roark.

Áprilisban Mr. Nathaniel Janss, a Janss-Stuart Ingatlanvállalattól hívatta irodájába Roarkot. Mr. Janss kendőzetlenül őszinte volt. Kijelentette, hogy vállalata egy kis - harmincszintes - irodaház építését vette tervbe a Broadway külső részén, és hogy nem Roarkra gondolt, sőt valójában többé-kevésbé ellene is van, de barátja, Austen Heller ragaszkodott hozzá, hogy találkozzon Roarkkal és beszéljen vele a dologról; Mr. Janss nem volt valami nagy véleménynyel Roark munkájáról, de Heller egyszerűen kikényszerítette belőle, és ezért meghallgatja Roarkot mielőtt bárki mellett döntene, és hogy Roark mit tud erre mondani?

Roarknak sok mondanivalója volt. Nyugodtan beszélt. Ez nehéz volt először, mert akarta ezt az épületet, mert legszívesebben arra vágyott, hogy kirántsa Mr. Janss kezéből ezt az épületet, pisztollyal kényszerítve őt, ha lenne fegyvere. De néhány perc múlva az egész egyszerűvé és könnyűvé vált, a pisztoly gondolata eltűnt, sőt már a vágy is, mely az épület miatt ébredt fel benne; nem egy megbízást kellett megszerezni, és nem is azért volt ott, hogy ezt megszerezze; pusztán az épületekről beszélt.

- Mr. Janss, amikor ön egy gépkocsit vásárol, nem akar rózsafüzérek az ablakok körül, oroszlánt a sárhányókra és tetőn ülő angyalt. De miért nem?

- Mert idétlen lenne - mondta Mr. Janss.

- Miért lenne idétlen? Pedig én úgy gondolom, hogy szép lenne. Ezenkívül XIV. Lajosnak is ilyen hintója volt, és ami neki jó volt nekünk is jó. Nem lenne szabad meggondolatlan újításokba kezdenünk és szakítanunk a hagyománnyal.

- Ön átkozottul jól tudja, hogy nem hisz ezekben!

- Igen, tudom. De ez az, amiben ön hisz, nem? Például nézzük meg az emberi testet. Miért nem tetszene önnek egy emberi test kunkorodó farokkal és

strucctollbóbitával a végén? És akantuszlevél alakú fülekkel? Pedig díszes lenne, nem ez a merev, csupasz rúttság jellemezne minket. Nos miért nem tetszik önnek az ötlet? Mert felesleges és értelmetlen lenne. Mert az emberi test szépsége abban rejlik, hogy nincs olyan izom, melynek ne lenne funkciója; nincs egyetlen felesleges vonal; mert minden részlete megfelel egy képnek, az ember képének és az ember életének. Elmondaná, hogy miért van az mégis, hogy amikor egy épületre kerül sor, akkor ön nem akarja meglátni, hogy annak is ugyanúgy értelme és célja van, hanem ehelyett díszekkel akarja megfojtani, és feláldozni a célt a külső megjelenés oltárán – még azt sem tudva, hogy miért pont azt a külalakot akarja? Azt szeretné, hogy úgy nézzen ki, mint egy korcs szörnyeteg, mely tíz különböző faj fattyainak keresztezéséből született, egy belső részek, szív és agy nélküli lény, egy lény, mely csupa szőr, farok, karom és toll? Miért? El kell mondania, mert ezt sosem voltam képes megérteni.

– Ami azt illeti – mondta Mr. Janss –, erre még így sosem gondoltam. Majd különösebb meggyőződés nélkül hozzátette: – De azt szeretnénk, hogy az épületünknek legyen méltósága, tudja, és szépsége, amit igazi szépségnek hívnak.

– Amit ki hív milyen szépségnek?

– Háát...

– Mondja, Mr. Janss, ön tényleg azt gondolja, hogy a görög oszlopok és a gyümölcskosarak szépen mutatnak egy modern, acélból készült irodaépületen?

– Nem tudom, hogy valaha is gondolkoztam-e azon, hogy vajon mi tesz széppé egy épületet – vallotta be Mr. Janss –, de úgy hiszem, hogy ez az, amire az emberek vágnak.

– Miért gondolja, hogy ezt akarják?

– Nem tudom.

– Akkor miért érdekli, hogy mit akarnak?

– Mert figyelembe kell venni az emberek véleményét.

– Nem tudja, hogy a legtöbb ember a legtöbb dolgot azért fogadja el, mert ezt kapja, és egyáltalán nincs véleménye? Azt szeretné, hogy az ő elvárásaik vezéreljék önt vagy azt, hogy a saját megítélése?

– Nem lehet ezt letuszkolni a torkukon.

– Nem is kell. Csak türelmesnek kell lennie. Mert ön mellett ott van az indíték – ó, tudom, ez egy olyan dolog, melyet senki sem szeret maga mellett tudni –, de önnel szemben csak egy homályos, kövér, vak tehetetlenség áll.

– Miért gondolja, hogy nem szeretem az indítékot az oldalamon?

– Nem önről beszéltem, Mr. Janss. Így érez a legtöbb ember. Kockáztatniuk kell, minden, amit tesznek kockázatvállalás, de sokkal biztonságosabban érzik magukat, amikor olyan dologért vállalják, amiről tudják, hogy csúnya, hiú és ostoba.

– Ez igaz – mondta Mr. Janss.

A beszélgetés végén Mr. Janss elgondolkozva megjegyezte:

– Nem mondom, ön tényleg értelmes dolgokat mond, Mr. Roark. Szeretném átgondolni. Hamarosan hall felőlem.

Mr. Janss egy hét múlva telefonált. – Az igazgatói testületnek kell döntést hoznia. Hajlandó megpróbálni, Mr. Roark? Készítse el a terveket és néhány előzetes tervezetet. Továbbítani fogom az igazgatóság felé. Nem ígérhetek semmit. De ön mellett vagyok és küzdeni fogok az érdekében.

Roark két hétig éjjel-nappal dolgozott a terveken. Az igazgatóság megkapta. Majd kérték, hogy jelenjen meg a Janss-Stuart Ingatlanvállalat Igazgatósága előtt. Egy hosszú asztal oldalánál állt és beszélt, tekintete lassan, arcról arcra siklott. Próbált nem lenézni az asztalra, de látótere alsó peremén ott függött a tizenkét ember előtt kiterített rajzainak fehér pontja. Kérdésekkel halmozták el. Mr. Janss ugrott fel időnként, hogy Roark helyett válaszoljon, öklével az asztalra csapott és vicsorogva mordult: – Hát nem értik? Nem elég világos?... És akkor mi van, Mr. Grant? Mi van akkor, ha még senki sem épített ehhez hasonlót?... Gótikus, Mr. Hubbard? Miért *kell* a gótikus?... Nagy kedvem lenne felmondani, ha ezt elutasítják!

Roark csendesen beszélt. Ő volt az egyetlen ember a szobában, aki biztos volt a szavaiban. Azt is érezte, hogy nincs reménye. Az előtte lévő tizenkét arc ugyan különbözött, de volt valami, nem szín vagy vonás, mindegyiken, egy közös nevező, valami, ami feloldotta az arc kifejezésüket, és már nem is arcok voltak, hanem pusztá, üres, ovális alakú hús. Roark mindenkire szólt és nem szólt senkire. Nem volt válasz, még szavai visszhangját sem hallotta, amint egy dobhártyának ütődne. Szavai egy kútba hullottak, a kiálló köveknek ütköztek, melyek nem állították meg a további zuhanásban, csak egymás között taszigálták őket, lefelé, a mélybe küldve, ami nem létezett.

Azt mondták Roarknak, hogy értesíteni fogják az igazgatóság döntéséről. Roark már előre tudta, hogy mi lesz ez a döntés. Amikor megkapta a levelet, minden különösebb érzés nélkül olvasta végig. A levél küldője Mr. Janss volt, és így kezdődött: *Kedves Mr. Roark! Sajnálattal kell közölnöm önnek, hogy Igazgatóságunk képtelen arra, hogy önnek adja a megbízást a...* A levél durva, sértő formalitása egy könyörgés volt: egy ember könyörgése, aki nem bírta ezt szemtől szembe vállalni.

John Fargo utcai zöldségárusként kezdte életét. Ötven évesen volt egy szerény vagyona és egy jól menő áruháza a Sixth Avenue külső részén. Évekig küzdött sikeresen egy nagyobb áruházzal az utca másik oldalán, azok egyikével, melyet egy sokgyerekes család örökölt. Múlt ősszel a család ezt a bizonyos ágot új negyedekbe költöztette, a városközponttól távolabb. Meg voltak győződve arról, hogy a város kiskereskedelmi hálózatának központja északra tolódik, és úgy döntöttek, hogy előmozdítják előző szomszédságuk bukását azzal, ha régi üzletüket üresen hagyják, nyomasztó emlékeztetőként és szégyenkezésként az utca túlsó felén lévő konkurens számára. John Fargo válaszként bejelentette, hogy egy új, saját üzlet építését tervezi, ugyanott, pont régi áruháza mellett; egy olyan üzletet, mely újabb és elegánsabb, mint amit a város eddig látott; meg fogja őrizni, jelentette ki John Fargo, a környék tekintélyét.

Amikor irodájába hívatta Roarkot, ő nem mondta, hogy majd később dönti el, vagy hogy át kell gondolnia a dolgot. Azt mondta: – Maga az építész – íróasztala mögött ült, lábait az asztalra rakta, pipázott és egyszerre pőfékelte ki a füstöt a szavakkal. – Elmondom, hogy mekkora helyre van szükségem, és hogy mennyi pénzt szánok rá. Ha többre van szüksége, csak szóljon. Minden öntől függ. Én nem tudok sok mindent az épületekről. De felismerem azt az embert, aki tud. Vágjon bele!

Fargo azért választotta Roarkot, mert egy nap a Gowan benzinkút mellett hajtott el, megállt, bement és feltett néhány kérdést. Ezután lefizette Heller szakácsnőjét,

hogy mutassa meg neki a házat Heller távollétében. Fargónak nem volt szüksége több bizonyítékra.

Május végén, amikor a Fargo Áruház tervrajzai mélyen betemették Roark rajzasztalát, Roark egy újabb megbízást kapott.

Mr. Whitford Sanbornnak, az ügyfélnek, volt egy irodaháza, melyet sok évvel ezelőtt Henry Cameron épített számára. Amikor Mr. Sanborn elhatározta, hogy egy új vidéki házra van szüksége, elutasította felesége javaslatát, hogy más építésekhez forduljon; levelet írt Henry Cameronnak. Cameron egy tízoldalas válaszlevelet küldött vissza; a levél első három sorában kifejtette, hogy nyugdíjba vonult; a többi Howard Roarkról szólt. Roark sose tudta meg, hogy Cameron mit írt abban a levélben. Sanborn nem mutatta meg a levelet, és Cameron sem mondta el neki. De Sanborn aláírta a szerződést arról, hogy Roark építse meg a vidéki házat, Mrs. Sanborn erélyes tiltakozása ellenére.

Mrs. Sanborn számos jótékonyági intézmény elnöke volt, és ez olyan hatalmi függőséget fejlesztett ki benne, melyet semmi más szenvedély nem lett volna képes. Mrs. Sanborn egy francia chateau-t szeretett volna építeni új birtokukon a Hudson folyó mellett. Azt akarta, hogy előkelő és régies kinézete legyen, mintha mindig is a család birtoka lett volna; természetesen, vallotta be Mrs. Sanborn, az emberek tudnának róla, hogy nem az, de úgy *tűnne*, mintha az volna.

Mr. Sanborn aláírta a szerződést, miután Roark elmagyarázta neki, hogy milyen házra számíthat; Mr. Sanborn készségesen beleegyezett, és nem is kívánta megvárni az előzetes tervezeteket. – *De Fanny* – mondta fáradtan Mr. Sanborn –, *én modern házat szeretnék. Már mondtam neked régen. Cameron is olyat tervezett volna.* – *De mi az ördögöt számít most már Cameron?* – kérdezte az asszony. – *Nem tudom, Fanny. Csak azt, hogy nincs még egy olyan épület New Yorkban, mint amelyet ő épített nekem.*

A viták hosszú estéken át folytatódtak Sanbornék viktoriánus szalonjának sötét, telezsúfolt, kifényezett mahagóni pompájában. Mr. Sanborn ingadozott. Roark két karját széttárta, és a körülöttük elterülő szobára mutatott: – *Ezt akarják?* – *Ha ilyen arcátlanul fog viselkedni...* – kezdte Mrs. Sanborn, de Mr. Sanborn kitört: – *Te jó ég, Fanny! Igaza van! Éppen ez az, amit én nem akarok! Pont ebből van elegendő!*

Roark senkivel sem találkozott, amíg a tervezetek el nem készültek. A ház – egyszerű, természetből készült, hatalmas ablakokkal és számos terasszal – a folyó fölötti ligetben állt, olyan tágasan, mint a víz terjedelme, és annyira nyitottan, mint a liget, és figyelmesen kellett követni vonalait ahhoz, hogy rábukkanjunk a pontos lépésekre, amelyekkel a liget felszínéhez kötötték. Annyira fokozatos volt a teraszok kiemelkedése, a megközelítés és a falak tökéletes valósága; a ház nem tűnt a napfény útjában álló akadálnak, inkább olyan volt, mint egy tál, mely magába gyűjti a sugarakat, és még fényesebb ragyogást hoz létre, mint a kinti levegő.

Mr. Sanborn nézte meg legelőször a tervrajzokat. Áttanulmányozta őket, majd így szólt: – *Én... én nem is tudom, mit mondjak, Mr. Roark. Ez nagyszerű. Cameronnak igaza volt magát illetően.*

Miután mások is megtekintették a rajzokat, Mr. Sanborn már nem volt ebben annyira biztos. Mrs. Sanborn szerint a ház borzalmas volt. A hosszú esti viták újra kezdődtek. – *De miért, miért nem tehetünk kis tornyokat oda, a sarkokra?* – kérdezte Mrs. Sanborn. – *Rengeteg hely van azokon a lapos tetőkön.* – Amikor lebeszéltek a tornyokról, azt kérdezte: – *Miért nem lehetnek osztott táblájú ablakaink? Hát nem mindegy? Isten*

tudja, elég nagyok az ablakok – bár azt nem értem, hogy miért kellene ekkorák, nem lesz az embernek magánélete – mégis hajlandó vagyok elfogadni az ablakait, Mr. Roark, ha ragaszkodik hozzá, de miért nem tehetünk ablakosztásokat a táblákra? Meglágyítaná a dolgokat, és uralkodói hangulatot varázsolna, tudja, olyan feudális jellegű légkört.

A barátoknak és rokonoknak, akikhez Mrs. Sanborn elrohant, hogy megmutassa a tervrajzokat, egyáltalán nem tetszett a ház. Mrs. Walling abszurdnak nevezte, Mrs. Hooper pedig nyersnek. Mrs. Applebee kijelentette, hogy olyan ez a ház, mint egy cipőgyár. Miss Davitt rápillantott a rajzokra és helyeslően kijelentette: – *Ó, ez nagyon művészi, drágám! Ki tervezte?... Roark?... Roark?... Sosem hallottam róla... Nos őszintén, Fanny, olyan, mint valami hamisítvány.*

A család két gyerekének véleménye megoszlott a kérdésben. A tizenkilenc éves June Sanborn szerint minden építész romantikus, és a lány örült, amikor megtudta, hogy egy fiatal építészük lesz: de nem tetszett neki Roark külseje és az, hogy Roark közömbösen vette tanácsait, így kijelentette, hogy a ház borzalmas, és ami őt illeti, nem hajlandó egy ilyen házban lakni. A huszonnégy éves Richard Sanborn – aki ezelőtt kiváló főiskolai diák volt, de mostanában szinte mindennap halálra itta magát – megdöbbenést okozott családjának, hogy szokásos letargiájából kilépve kijelentette, hogy a ház nagyszerű. Nem lehetett tudni, hogy ez esztétikai elismerés volt-e vagy csak az anyja iránt érzett gyűlölet beszélt belőle, vagy mindkettő.

Whitford Sanbornt minden új vélemény magával sodorta. Azt motyogta: – *Jó, akkor ne osztott ablakokat, persze, az nagyon silány lenne, de nem adna a feleségemnek párkányzatot, Mr. Roark, hogy megőrizzük a családi békét? Valami csipkézett párkányzatfélét, szerintem az nem rontana el semmit. Vagy igen?*

A viták akkor értek véget, amikor Roark bejelentette, hogy nem hajlandó megépíteni a házat, ha csak Mr. Sanborn jóvá nem hagyja a tervrajzokat úgy, ahogy vannak és alá nem ír minden egyes rajzot. Mr. Sanborn aláírta őket.

Mrs. Sanborn felderült, amikor röviddel ez után megtudta, hogy egyetlen jó hírű vállalkozó sem hajlandó elvállalni a ház megépítését. – *Látod?* – mondta győzedelmesen. De Mr. Sanborn nem akarta látni. Talált egy tizedrangú céget, akik elfogadták a megbízást, kelletlenül és csak az ő kedvéért. Mrs. Sanborn rájött, hogy szövetségesre talált a vállalkozóban, és áttörve a társadalmi kereteket, addig ment el, hogy még teára is meghívta. Már régóta nem a ház érdekelte; pusztán Roarkot gyűlölte. A vállalkozó pedig elvből utálta az összes építészt.

A Sanborn-ház építési munkálatai a nyári és az őszi hónapokon keresztül folytak, mindennap új csatákat gerjesztve. – *De, Mr. Roark, mondtam magának, hogy három szekrényt kérek a hálósobámba, tisztán emlékszem, péntek volt és a szalonban ültünk, és Mr. Sanborn az ablak alatti nagy széken ült, és én... Mi van a tervekkel? Milyen tervekkel? Hogyan várhatja el tőlem, hogy megértsem a terveket?* – Rosalie néni azt mondja, nem biztos, hogy fel tud menni a csigalépcsőn, Mr. Roark. Mit csináljunk? Válasszuk ki azokat a vendégeket, akik illenek a házhoz? – Mr. Hulbert azt mondja, hogy az ilyen típusú földem nem bírja ki... *Ó, igen, Mr. Hulbert nagyon tájékozott építészetiileg. Két nyarat is töltött Velencében.* – June, szegénykém, azt mondja, hogy olyan sötét lesz az ő szobája, mint egy pince... Nos ő így gondolja, Mr. Roark. Még ha nem is sötét, de olyan érzést kelt benne, mintha az lenne, tehát ugyanott tartunk. Roark átvirrasztotta az éjszakát, és elvégezte az elkerülhetetlen változtatásokat. Ez annyit jelentett, hogy már elkészült burkolatokat, lépcsőket, válaszfalakat kellett lebontani; a vállalkozó költségvetésén halmozódtak a pótlólagos kiadások. A vállalkozó vállat vont és azt mondta: – Megmondtam önnek.

Mindig ez történik, amikor egy ilyen szeszélyes építésszel építtet. Csak figyelje meg, mennyibe fog ez még magának kerülni, mire elkészül vele.

Amikor a ház alakot öltött, immár Roark volt az, aki változtatásokat akart. A keleti szárnyal sehogyan sem tudott kibékülni. Ahogy épült, úgy látta meg benne a hibát, és hogy azt hogyan lehet kijavítani; tudta, hogy azzal egy logikusabb egészzé tenné a házat. Ezek voltak első lépései az építés területén és első kísérletei. Nyíltan beismerhette. De Mr. Sanborn nem volt hajlandó hozzájárulni a változtatásokhoz; így vágott vissza. Roark kérlelte; abban a pillanatban, ahogy az új szárny képe kitisztult tudatában, a házra sem bírt nézni többé. – *Nem arról van szó, hogy nem értek egyet önnel, Mr. Roark* – mondta Mr. Sanborn hidegen – *valójában úgy gondolom, hogy teljesen igaza van. De nem engedhetjük meg magunknak. Sajnálom.* – *Kevesebbe fog kerülni, mint azok az értelmetlen változtatások, melyekbe Mrs. Sanborn kényszerített.* – *Ne hozza fel ezt már megint.* – Mr. Sanborn – kérdezte Roark lassan – *aláírna egy olyan papírt, amelyben meghatalmaz engem, hogy elvégezzem a változtatásokat, azzal a feltétellel, hogy ez önnek semmibe sem fog kerülni?* – *Természetesen. Ha ön képes csodákra.*

Aláírta. A keleti szárnyat újjáépítették. Roark saját maga fizetett mindent. Többe került, mint amit az egész munkáért kapott. Mr. Sanborn tétovázott: ki akarta fizetni. Mrs. Sanborn megállította: – *Ez csak egy olcsó trükk* – mondta a nő -, *így akar nyomást gyakorolni ránk. Érzelmileg zsarol. Azt várja, hogy fizess. Csak várd ki a végét. Kérni fogja. Ne hagyj, hogy megússza.* – Roark nem kérte. Mr. Sanborn sohasem fizette ki.

Amikor a ház elkészült, Mrs. Sanborn nem volt hajlandó beköltözni. Mr. Sanborn sóvárogva nézte a házat, túl fáradt volt ahhoz, hogy beismerje, mennyire tetszik neki, hogy mindig is ilyen házról álmodott. Megadta magát. A házat nem bútorozták be. Mrs. Sanborn fogta a férjét és a lányát és a téli hónapokra Floridába költözött, ahol – mondta – *egy rendes spanyol házunk van, hála istennek! – mert készen vettük. Ez történik, amikor arra vállalkozunk, hogy saját magunk építsünk valami sületlen, idióta építésszel!* – Fia – mindenki nagy bámulatára – hirtelen összeszedte minden akaraterejét: megtagadta, hogy Floridába menjen; tetszett neki az új ház, és nem akart sehol máshol lakni. Így három szobát bebútoroztak neki. A család elment, és a fiú beköltözött a hudsoni házba. Esténként látni lehetett a folyóról egyetlen sárga négyszöget, mely kicsi és elhagyatott volt a hatalmas, halott ház ablakai között.

Az Amerikai Építészeti Kamara hivatalos közleménye egy kis bekezdésben adta hírül a következőket:

Egy különös eseményről – mely szórakoztató lehetne, ha nem volna szánnalmas – kaptunk jelentést, Mr. Whitford Sanborn neves gyáripáros, nemrégén épült házával kapcsolatban. A házat, melyet egy Howard Roark nevű építész tervezett, és jóval több mint 100 000 dollárba került a megépítése, a család lakhatatlannak találta. Most ott áll elhagyatottan, mint a szakmai hozzá nem értés ékes bizonyítéka.

XIV

Lucius N. Heyer megmakacsolta magát, és nem volt hajlandó meghalni. Felépült a szélütésből, és orvosa utasításait, valamint Guy Francon féltő tiltakozását figyelmen kívül hagyva visszatért az irodába. Francon felajánlotta, hogy megvásárolja a részét. Heyer nemet mondott, sápadt, könnyező szemei makacsul bámultak – a semmibe. Minden másod- vagy harmadnap bejött az irodába; elolvasta a levelezések másolatait, melyet szokás szerint leveleskosarában hagytak neki; asztalánál ült és virágokat rajzolgatott egy tiszta papírtömbre; majd hazament. Járás közben vonszolva húzta lábát; két könyökét oldalához szorította és két alkarja előremeredt, félig zárt ujjakkal, mintha karmok volnának; ujjai remegtek; bal kezét egyáltalán nem tudta használni. Nem volt hajlandó nyugdíjba vonulni. Szerette látni nevét a céges levélpapíron.

Furcsállta, hogy miért nem mutatják be többé a fontos ügyfeleknek, hogy miért nem láthatja az új épületek tervrajzait, csak amikor már félig felépültek. Ha szóba hozta aggályát, Francon így tiltakozott: – De Lucius, nem is mertem arra gondolni, hogy zavarjalak téged ebben az állapotban. Más már régen nyugdíjba vonult volna.

Francon enyhe fejtörést okozott neki viselkedésével. Peter Keating hatalmas csalódást. Keating alig köszönt neki, amikor találkoztak, majd mintha utólag jutna eszébe; Keating a mondat közepén faképnél hagyta; amikor Heyer valami kisebb utasítást adott az egyik rajzolóknak, az nem hajtotta végre, hanem közölte Heyerrel, hogy az utasítást Mr. Keating hatályon kívül helyezte. Heyer nem értette; mindig úgy emlékezett Keatingre, mint egy félénk fiú, aki olyan szépen elbeszélgetett vele a porcelánokról. Először megbocsátott neki; majd megpróbálta meglágyítani Keatinget, szerényen és esetlenül; végül valami megmagyarázhatatlan félelem fogant meg benne Keatingtól. Elpanaszolta Franconnak. Ingerülten mondta, olyan hatalmat kifejező hangon, melyet sosem gyakorolt: – Guy, ez a te Keating nevű fiad kezd lehetetlenné válni. Udvariatlanul viselkedik velem. Meg kellene szabadulnod tőle. – Most láthatod, Lucius – felelte szárazon Francon –, miért mondtam, hogy nyugdíjba kellene menned. Túlfeszítetted az idegeidet, és kezdesz képzelődni.

Ekkor hirdettek versenypályázatot a Cosmo-Slotnick Buildingre.

A californiai Cosmo-Slotnick Pictures of Hollywood elhatározta, hogy egy hatalmas irodaházat épít New Yorkban, egy felhőkarcolót, melyben egy filmszínház lesz és negyven emelet az irodáknak. Egy az egész világra kiterjedő pályázatot hirdettek meg az építés megkezdése előtt egy évvel, hogy kiválasszák a megfelelő építész. Kijelentették, hogy a Cosmo-Slotnick nem csupán a filmművészetben tölt be vezető szerepet, hanem az összes művészeti ágat felöleli, mivel mindegyik hozzájárul a filmek létrehozásához; emellett az építészet az esztétika egy kiemelkedő – bár elhanyagolt – ága, és a Cosmo-Slotnick kész arra, hogy ismertté tegye.

A *Matrózt felveszek* szereposztása és az *Eladó feleségek* forgatása körül keringő legújabb hírek említést tettek a Parthenonról és a Panteonról. Miss Sally O'Dawnról a reimsi katedrális lépcsőin készültek képek – fürdőruhában, és Mr. Pratt (*Pardner*) Purcell interjút adott, melyben kifejtette, hogy mindig arról álmodozott, hogy kiváló építész lesz, de hát filmszínész. Egy cikkben, melyet Miss Dimples Williams írt, az amerikai építészet jövőjéről idéztek Ralston Holcombe-től, Guy Francontól és

Gordon L. Prescottól. Valamint képzeletbeli beszélgetést írtak Sir Christopher Wrennel arról, hogy mit lett volna a véleménye a mozifilmről. A vasárnapi mellékletekben fényképek jelentek meg a Cosmo-Slotnick fiatal filmcsillagairól rövidnadrágban és szveterben, kezükben fejes vonalzóval és logarléccel, rajztábla előtt állva, melyen ez a felirat volt olvasható: *Cosmo-Slotnick Building* és alatta egy hatalmas kérdőjel.

Bármely építész, bármelyik országból pályázhatott; az épületet a Broadwayn akarták felépíteni és tízmillió dollárt szántak rá; célja az volt, hogy a modern technika és az amerikai nép szellemét szimbolizálja; előre bejelentették, hogy ez lesz *a világ legszebb épülete*. A bírálóbizottság Mr. Stupéból, Cosmo képviselőjében, Mr. Slotnickból, Slotnick képviselőjében, Peterkin professzorból a Stanton Műszaki Egyetemről, New York City polgármesteréből, Ralston Holcombe-ből, mint az AÉK elnöke, és Ellsworth M. Tooheyből állt.

- Gyerünk, Peter! - mondta Francon lelkesen Keatingnek. - Hozd ki a legjobbat magadból! Mutasd meg nekem, mit tudsz! Itt a nagy lehetőség! Ha nyersz, az egész világ tudni fog rólad. A következőket fogjuk csinálni: a pályázatra a te nevedet írjuk a cég neve mellé. Ha megnyered, az ár egy ötöde a tiéd lesz. A fődíj hatvanezer dollár, tudod.

- Heyer ellenezni fogja - mondta óvatosan Keating.

- Hadd ellenkezzen. Ezért csinálom. Talán felfogja végre, hogy mit kellene tennie. És... szóval, tudod, hogy érzek, Peter. Már most úgy tekintelek, mint a társamat. Tartozom neked ezzel. Kérdemelted. Talán ez lesz a kulcs.

Keating ötször rajzolta újra a tervrajzot. Gyűlölte. Az épület összes gerendáját gyűlölte, még mielőtt megszületett volna. Remegő kézzel dolgozott. Nem a keze alatti rajzra gondolt. A versenytársai töltötték ki gondolatait, azok, akik megelőzhetik őt, és akiket nyilvánosan különbnek kiáltanak ki nála. Azon töprengett, hogy mit tenne az a másik, hogyan oldaná meg a problémát és szárnyalná őt túl. Le kellett győznie ezt az embert; semmi más nem számított; nem létezett Peter Keating, csak egy vákuumkamra, mint az a trópusi növény, amiről hallott, egy növény, ami beszippantja a rovar, és kiszívja annak nedvét, hogy saját anyagává alakítsa.

Mérhetetlen bizonytalanság uralkodott el rajta, amikor elkészültek a tervezetek, és a fehér márvány építmény finom távlatrajza ott feküdt előtte, szépen kidolgozva. Olyan volt, mint egy gumiból készült reneszánsz palota, melyet negyven emelet magasságra kinyújtottak. Azért választotta a reneszánsz stílust, mert ismerte azt az íratlan törvényt, hogy minden építészeti bírálóbizottság szereti az oszlopokat, és mert észben tartotta, hogy Ralston Holcombe is a tagok közt szerepel. Mintákat kölcsönzött Holcombe összes kedvenc olasz palotáiból. A tervrajz jól sikerült... talán... de nem volt benne biztos. Nem volt senki, akitől megkérdezhetne volna.

Saját tudatában hallotta ezeket a szavakat, és hirtelen elborította a vak düh. Még azelőtt jött az érzés, mielőtt tudta volna, hogy miért érez így, de majdnem ugyanabban a pillanatban már a válasz is ott volt: nem volt senki, akitől megkérdezhetne volna. Nem akart arra a névre gondolni; nem akart hozzá menni; a düh már az arcában égett, érezte a forró, szoros kötést a szeme alatt. Tudta, hogy el fog menni.

Megpróbálta fejéből kiszorítani a gondolatot. Sehova sem fog menni. Amikor eljött az idő, becsúsztotta rajzait egy dossziéba, és Roark irodájába ment.

Egyedül találta Roarkot, az íróasztal mögött ült a nagy szobában, ahol munkának nyoma sem volt.

- Szervusz, Howard! - mondta Keating feldobva - Hogy vagy? Ugye nem szakítottam félbe semmit?

- Szervusz, Peter! - mondta Roark. - Nem, semmit.

- Nem vagy szörnyen elfoglalta, ha jól látom?!

- Nem.

- Leülhetnék egy pár percre?

- Ülj.

- Nos Howard, nagyszerű munkát végeztél. Láttam a Fargo Áruházat. Óriási! Gratulálok!

- Köszönöm.

- Jól előretörtél! Már három munkád is volt, ugye?

- Négy.

- Ó, igen, persze, négy. Igazán remek. Hallottam, hogy volt egy kis problémád Sanbornékkal.

- Igen.

- Hát nem minden fenéig tejfel, tudod... Azóta semmi új? Semmi?

- Nem. Semmi.

- Nem baj, majd jön. Mindig is azt mondtam, hogy nem kell az építésznek egymás torkának ugraniuk, mindenkinek van elég munka, ki kell építenünk a szakmai egység és együttműködés szellemét. Például, vegyük ezt a versenypályázatot - beküldted már a jelentkezésedet?

- Milyen pályázat?

- Hát a pályázat. A Cosmo-Slotnick versenypályázata.

- Nem küldök semmiféle pályázatot.

- Neem? Semmit?

- Nem.

- Miért?

- Mert nem veszek részt versenyeken.

- De az isten szerelmére, miért nem?

- Ugyan már, Peter! Nem azért jöttél, hogy erről beszéljünk.

- Ami azt illeti, arra gondoltam, hogy megmutatom neked a pályázatomat a versenyre; ugye tudod, hogy nem a segítségedet kérem, csak érdekel, hogyan reagálsz rá, hogy mi a véleményed róla általában.

Sietve kibontotta a dossziét.

Roark átnézte a rajzokat. Keating felcsattant: - Szóval? Jók?

- Nem. Pocsék az egész. És ezt te is tudod.

Majd órákon keresztül, mialatt Keating csak figyelt, és az ég besötétedett, és a fények kigyulladtak a város ablakaiban, Roark beszélt, magyarázott, vonalakat hasított a tervekbe, kibogozta a színház kijáratainak labirintusát, ablakokat vágott, megoldotta az előcsarnokokat, összezúzta a felesleges boltíveket, kiegyenesítette a lépcsőket. Keating egyszer felnyögött: - Te jó ég, Howard! Miért nem jelentkezel a versenyre, ha erre vagy képes? - Roark így válaszolt: - Mert nem tehetem. Akkor képtelen lennék erre, ha én is pályáznék. Elapadnék. Kiürülnék. Nem tudom azt adni, amit akarnak. De ki tudom javítani más átkozott munkáját, ha látom.

Már reggel volt, amikor félretolta a terveket. Keating így suttogott:

– És a homlokzat?

– Ó, a pokolba a homlokzattal! Látni sem akarom a reneszánsz homlokzataidat! – mégis megnézte őket. Nem tudta megállítani a kezét, hogy ne vágjon vonalakat a perspektivikus ábrázolásba. – Rendben, a fenébe veled, adj nekik jó reneszánszot, ha ez kell, és ha egyáltalán létezik olyan! De én ezt nem tudom megcsinálni. Találd ki te! Valahogy így. Egyszerűbbet, Peter, egyszerűbbet, közvetlenebbet, és olyan őszintét, amilyen őszintét csak ki tudsz hozni egy őszintéden dologból. Most menj haza, és próbálg meg valamit kihozni ezeknek a vonalaknak az alapján.

Keating hazament. Lemásolta Roark vonalait. Roark gyors homlokzati vázlatát egy tiszta, befejezett perspektivikus rajzzá dolgozta ki. Ezután a rajzokat elküldték, szabályosan megcímezve:

A világ legszebb épülete Versenypályázat

Cosmo-Slotnick Pictures Inc.

New York City

A jelentkezést kísérő borítón a következő nevek szerepeltek:

Francon & Heyer építészek; Peter Keating társtervező

Azokban a téli hónapokban Roark nem kapott egyetlen lehetőséget, egyetlen ajánlatot, egyetlen munkát sem. Asztalánál ült, és volt, hogy elfelejtette felkapcsolni a lámpákat a korai szürkület érkezével. Mintha az órák súlyos mozdulatlansága, mely az irodában áradt, az ajtókon, a levegőben, kezdene beszivárogni az izmaiba. Felemelkedett volna és egy könyvet vágott volna a falhoz, hogy érezze, ahogy mozog a keze, hogy hallja, ahogy felcsattan a hang. Elmosolyodott, szórakozottan, felvett egy könyvet, majd szépen visszatette az asztalra. Felkapcsolta az asztali lámpát. Egy pillanatra megállította kezét – mielőtt visszahúzta volna – a lámpafény sugara alatt és ránézett; lassan széttárta ujjait. Ekkor eszébe jutott, hogy egyszer mit mondott neki Cameron. Elrántotta kezét a fény alól. Kabátjáért nyúlt, leoltotta a lámpát, bezárta az ajtót és hazaindult.

Már közeledett a tavasz, és tudta, hogy lassan elfogy a pénze. Minden hónap elsején pontosan kifizette az iroda bérleti díját. Szüksége volt arra, hogy érezze azt a harminc napot, amíg még az övé az iroda. Minden reggel nyugodtan lépett be. Rájött, hogy egyedül a naptárt nem akarja látni, amikor sötétedni kezd, és tudta, hogy a harminc naptól eltelt egy újabb nap. Amikor ez tudatosult benne, kényszerítette magát, hogy ránézzen. Egy versenyfutás volt, a lakbér és... de a másik versenyző nevét nem tudta. Talán minden ember, aki mellett elhaladt az utcán.

Amikor felment az irodájába, a liftesek furcsán, lustán és valamiféle kíváncsisággal néztek rá; amikor beszélt, válaszoltak, nem szemtelenül, de közömbös vontatottsággal, mely mintha azt üzenne volna, hogy bármelyik pillanatban szemtelenséggé válhat. Nem tudták, hogy Roark mit csinál és miért; csak annyit tudtak, hogy egy olyan ember volt, akihez nem jártak ügyfelek. Roark részt vett – Austen Heller kérésére – néhány összejövetelen, melyet Heller alkalomadtán tartott; a vendégek így érdeklődtek iránta: – Ó, maga építész? Bocsásson meg, nem követtem mostanában az építészeti híreket – ön mit épített? – Amikor válaszolt, így felelték: – Ó, igen, valóban! És Roark értette, hogy tudatos udvariasságukkal azt mondják neki,

hogy csak sejtik, ki lehet ő. Nem látták az épületeit; csak annyit tudtak, hogy sohasem hallottak még ezekről az épületekről.

Egy olyan háborúba hívták, ahol nem volt mi ellen küzdeni, mégis előretolták, hogy harcoljon, harcolnia kellett, nem volt más választása – és nem volt ellenfele.

Építkezések mellett haladt el. Megállt, és az acélvázakat nézte. Egyszeregszer úgy érezte, mintha a gerendák és tartók nem is egy ház részei lennének, hanem barikádok, hogy megállítsák őt; és az a néhány lépés a járdán, mely elválasztotta őt az építési területet körülzáró fakerítéstől, azok a lépések voltak, melyre sohasem lenne képes. Fájdalom volt, egy tompított, mélyre nem hatoló fájdalom. Igaz, mondta magának; nem igaz, felelte teste, teste különös, érinthetetlen egészsége.

Megnyílt a Fargo Áruház. Egy épület azonban nem tudta megmenteni a környéket; igazuk volt Fargo konkurensének, megfordult a szél és a külváros felé fújt, Fargo vásárlói eltűnedeztek. Nyílt megjegyzéseket tettek John Fargo hanyatlására, aki rossz üzleti érzékét azzal tetőzte be, hogy egy abszurd épületbe fektetett; ez azt bizonyítja, mondták, hogy a közvélemény nem fogadja el ezeket az építészeti újításokat. Azt nem említették, hogy ez az áruház volt a legtisztább és legfényesebb a városban; hogy a terv ügyessége miatt a működtetés könnyebb volt, mint eddig bárhol vagy bármikor; hogy a környék már azelőtt halálra volt ítélve, mielőtt megépült volna. Az épületet hibáztatták.

Athelstan Beasley, az építésszakma esze, az AÉK udvari bolondja, aki valószínűleg még életében nem épített semmit, de az összes jótékonysági bált ő szervezte, a *Csípős és szellemes megjegyzések* című rovatában, az AÉK *Közlönyben* így írt:

Legények és leányok! Halljátok e tanulságos tündérmesét: hol volt, hol nem volt, úgy tűnik, hogy volt egyszer egy kisfiú, akinek olyan színű volt a haja, mint a sütőtök, és aki azt hitte, hogy jobb, mint az összes átlagos fiú és leány. Így hát, hogy bebizonyítsa ezt, fogta magát, és épített egy házat, ami egy nagyon szép ház, csak az a baj vele, hogy nem tudnak benne lakni. Ezután épített egy áruházat, ami egy nagyon szép áruház, csak az a baj vele, hogy tönkremegy. Egy kiváló szerkezetet is emelt, azaz: egy kutyafogatot egy földúton. Erről az utolsóról azt jelentették, hogy igazán jól bírja, és talán ez a megfelelő terület, ahol ez a kisfiú be tudja bizonyítani erejét.

Március végén Roark Roger Enrightról olvasott az újságokban. Roger Enright milliókkal rendelkezett, olajérdekltsége volt, és nem ismerte a korlátokat. Emiatt gyakran jelent meg a neve az újságokban. Csodálattal és gúnnyal vegyes tiszteletet ébresztett maga körül hirtelen vállalkozásai összefüggéstelen változatosságával. A legújabb egy településfejlesztési terv volt – egy lakóház, melynek minden egysége teljes és leválasztott, mint egy luxus családi ház. Enright House lesz a neve. Enright kijelentette, nem akarja, hogy ez a ház bármire, bárhol hasonlítson. Számos építészt a legjobbak közül felkeresett és visszautasított.

Roark úgy érezte, mintha ez az újságcikk egy személyes meghívó lenne; egy olyan lehetőség, melyet kizárólag neki teremtettek. Most először megkísérelte, hogy megszerzi ezt a munkát. Találkozót kért Roger Enrighttól. A megbeszélésen Enrightot egyik titkára képviselte. A titkár, egy unott arcú fiatalember néhány kérdést tett fel Roark tapasztalatára vonatkozóan; vontatottan tette fel őket, mintha erőfeszítést venne igénybe eldönteni, hogy mik lennének a legmegfelelőbb kérdések ilyen helyzetben, mivel a válaszok úgysem számítanak semmit; rápillantott néhány

Roark épületeiről készült fényképre, és kijelentette, hogy Mr. Enrightot nem fogja érdekelni az ügy.

Április első hetében, amikor Roark az utolsó pénzéből kifizette a bérleti díjat még egy hónapra az irodára, felkérték, hogy készítsen előzetes tervrajzokat a Metropolitan Bank Company új épületére. Mr. Weidler volt az, az Igazgatói Tanács tagja, aki a fiatal Richard Sanborn egyik barátja volt. Weidler azt mondta Roarknak: – Kemény harcot vívtam, Mr. Roark, de úgy érzem, győztem. Személyesen vezettem őket végig a Sanborn-házon, és Dick és én elmagyaráztunk nekik egy pár dolgot. A tanács azonban látni kívánja a terveket, mielőtt döntést hoznának. Tehát még nem olyan biztos a dolog, meg kell mondanom önnek őszintén, de majdnem biztos. Két másik építést már visszautasítottak. Nagyon érdeklődnek ön iránt. Vágjon bele! Sok szerencsét!

Henry Cameron állapota rosszabbodott, és az orvos figyelmeztette nővérét, hogy nem várható felépülés. Cameron nővére nem hitte el. Új remény ébredt benne, mert látta, hogy fivére nyugodtan fekszik az ágyban, derűsnek és – majdnem boldognak látszott. A szó, melyet sohasem tudott társítani testvérével.

De a kicsi öreg hölgy nagyon megijedt egy este, amikor Cameron hirtelen megszólalt: – Hívd Howardot! Kérd meg, hogy jöjjön ide! – Három éve, mióta nyugdíjba vonult, egyszer sem hívatta Roarkot, csak várta a látogatásait.

Roark egy órán belül megérkezett. Leült Cameron ágya szélére, és Cameron úgy beszélgetett vele, ahogy szokott. Nem hozta szóba, hogy miért hívta és nem magyarázkodott. Meleg este volt. Cameron szobájának ablaka nyitva volt a sötét kert felé. Amikor felfigyelt – a mondatok közti szünetben – a fák csendjére, a késői órák mozdulatlan csendjére, Cameron behívta nővérét, és így szólt hozzá: – Ágyazz meg a nappali kanapéján Howardnak. Itt marad. – Roark ránézett, és megértette. Egyetértően bólintott; megértette, amit Cameron egyetlen csendes és komoly pillantással közölt vele.

Három napig maradt a házban. Egyetlen szó nem hangzott el, hogy miért marad – sem, hogy meddig kell maradnia. Természetes tényként fogadták el jelenlétét, nem volt szükség megjegyzésekre. Miss Cameron megértette – és tudta, hogy nem szabad megszólalnia. Csendben járkált, a beletörődés alázatos bátorságával.

Cameron nem kívánta Roark folytonos jelenlétét a szobában. Volt, hogy azt mondta: – *Menj és sétálj egyet a kertben, Howard! Gyönyörű odakint, már nő a fű.* – És csak feküdt az ágyban, és elégedettséggel figyelte a nyitott ablakon keresztül, ahogy Roark alakja a sápadtkék ég felé néző csupasz fák között mozog.

Csak azt kérte Roarktól, hogy együtt egyenek. Miss Cameron egy tálcát tett Cameron térdére, és Roarknak az ágy mellett, egy kis asztalon szolgált fel. Cameron úgy tűnt, mintha élvezné azt, aminek sosem volt a részese, és amit nem is keresett: a melegség érzetét egy mindennapi tevékenység végzése közben, a családi hangulatot.

A harmadik nap estéjén Cameron párnájának dőlve ugyanúgy beszélt, ahogy eddig, de a szavak most lassan jöttek, és nem mozdította fejét. Roark hallgatta, és arra figyelt, hogy ne mutassa ki, tudja, mi történik a Cameron szavai közti szörnyű szünetekben. A szavak természetesnek hangzottak, és ez az erőfeszítés azért volt, hogy Cameron utolsó titka megmaradjon, ahogy ő kívánta.

Cameron az építési anyagok jövőjéről beszélt: – Figyeld csak meg a könnyűfém ipart, Howard... Egy pár... éven belül... elképesztő dolgokat fognak csinálni... És a műanyagok, egy teljesen új korszakot... nyitnak... Új szerszámok, új eszközök és új formák lesznek... Meg kell mutatnod... az átkozott ostobáknak... mekkora gazdagságot teremtett nekik az emberi agy... mekkora lehetőségeket... Múlt héten olvastam egy újfajta műanyag burkolatról... és kigondoltam, hogyan lehetne használni ott, ahol semmi... más nem lenne jó... például, egy kis háznál... körülbelül ötszáz dollár...

Egy kis idő múlva elhallgatott, és csendben maradt, szemét becsukta. Majd Roark hallotta, hogy hirtelen suttogni kezd:

– Gail Wynand...

Roark rémülten közelebb hajolt hozzá.

– Már nem... gyűlölök senkit... csak Gail Wynandot... Nem, sosem láttam őt... De ő képviseli... azt, ami ebben a világban rossz... az erőszakos közönségesség... győzelmét... Gail Wynand az, akivel meg kell küzdened, Howard...

Hosszú időre elhallgatott. Amikor újra kinyitotta a szemét, elmosolyodott és így szólt:

– Tudom... min mész most keresztül az irodádban... – Roark sosem beszélt neki erről. – Ne... ne tagadd és... ne mondj semmit!... Tudom... De... nem baj... Ne félj!... Emlékszel arra a napra, amikor megpróbáltalak kirúgni?... Felejtsd el, amit akkor mondtam... Nem mondtam el mindent... Ez... Ne félj!... Megérte...

Hangja elnémult, és többé nem tudta használni. De szeme még a régi volt, csendben feküdt, és Roarkot nézte, könnyedén. Fél óra múlva meghalt.

Keating gyakran meglátogatta Catherine-t. Nem jelentette be eljegyzésüket, de az anyja tudott róla, így már nem volt saját kis titka többé. Catherine néha arra gondolt, hogy Keating már nem tartotta fontosnak találkozásait. Megmaradt benne a várakozás magánya; de elvesztette azt a biztonságérzetet, hogy Keating feltétlenül visszatér hozzá.

Keating azt mondta a lánynak: – Várjuk meg ennek a mozipályázatnak az eredményét, Katie. Már nincs messze, májusban bejelentik a döntést. Ha győzök – sínen van az életem. Akkor összeházasodunk. És akkor akarom megismerni a nagybátyádat – és akkor akar majd ő is megismerni engem. Győznöm kell!

– Tudom, hogy győzni fogsz.

– Meg aztán, az öreg Heyer se bírja még egy hónapig. Az orvos azt mondta, hogy bármikor várható egy újabb szélütés, és akkor vége. Ha az sem viszi el, akkor kiteszem a szűrét az irodából.

– Ó, Peter, nem tetszik, hogy így beszélsz. Nem szabadna ilyen... ilyen szörnyen önzőnek lenned.

– Sajnálom, drágám. Igen... igen, azt hiszem, önző vagyok. Mindenki az.

Keating több időt töltött Dominique-kal. Dominique önelégülten figyelte, mintha Keating már nem jelentene neki több problémát. Úgy tűnt, alkalmasnak találta őt, mint jelentéktelen társaságot egy alkalmi, jelentéktelen estére. Keating azt hitte, hogy tetszik Dominique-nak. És tudta, hogy ez nem kedvező jel.

Néha elfeledkezett arról, hogy Francon lánya; nem gondolt az okokra, melyek arra ösztönözték, hogy akarja a lányt. Nem érezte, hogy szüksége lenne ösztönzésre.

Akarta Dominique-ot. Nem volt szüksége most más okra, csak arra az izgalomra, amit a lány jelenléte keltett.

Azonban mégis tehetetlennek érezte magát a lánnyal. Nem fogadta el azt a gondolatot, hogy egy nő közömbös tud maradni hozzá. De még a közömbösségében sem volt biztos. Keating várt, és megpróbálta kitalálni Dominique hangulatait, hogy úgy válaszoljon, ahogy a lány várta tőle. De nem kapott semmi visszajelzést.

Egy tavaszi este együtt jelentek meg egy bálon. Táncoltak, és Keating közel húzta magához Dominique-ot, szorosan, hogy érezze ujjai érintését a lány testén. Tudta, hogy Dominique észrevette és megértette. Nem húzódott el tőle; mozdulatlan tekintettel nézett rá, mintha várná a folytatást. Távozóban felsegítette a lány köpenyét, ujjait két vállán felejtve; Dominique nem mozdult, és nem húzta össze magán a kendőt; várt; végül Keating vette le a kezét a lány válláról. Majd együtt sétáltak le a taxihoz.

Dominique csendben ült a taxi egyik sarkában; még nem volt rá alkalom, hogy Keating jelenlétének akkora fontosságot tulajdonítson, amely csendet igényelt. Keresztbe tett lábbal ült, köntöse szorosan összefogva, ujjbegyei lassú körívekben doboltak térdén. Keating gyengéden megfogta a lány alkarját. Dominique nem tiltakozott; nem válaszolt; csak az ujjai váltak mozdulatlanná. Keating ajkai megérintették a lány haját; nem csók volt, pusztán ajkait pihentette a lány haján hosszasan.

Amikor a taxi megállt, Keating azt suttogta: – Dominique... hadd menjek fel... csak egy pillanatra!...

– Jó – mondta a lány. A szó sótlan volt és személytelen, nem hangzott hívásnak. De ez volt az első alkalom, hogy megengedte. Keating dobogó szívvel követte őt.

Egy másodperc töredéke volt, amint Dominique belépett lakásába, és megállt, várt. Keating tehetetlenül, rémülten és túl boldogan nézett a lányra. Csak akkor vette észre ezt a szünetet, amikor Dominique újra megmozdult, és elsétált tőle a társalgóba. Leült, két keze ernyedten hullott két oldalára, karjai távol testétől, védtelenül hagyva őt. Szeme félig csukva, téglalap alakú, üres.

– Dominique... – suttogta Keating – Dominique... mennyire gyönyörű vagy!...

Már a lány mellett is volt, és összefüggéstelenül suttogott:

– Dominique... Dominique, szeretlek... Ne neved ki, kérlek, ne neved ki!... Az egész életem... bármit kívánsz... Tudod, hogy milyen gyönyörű vagy?... Dominique... szeretlek...

Keating elhallgatott, karjai a lány körül, arca a lányéhoz közel. Valami választ várt vagy ellenállást; de nem mondott semmit. Majd vadul magához rántotta a lányt, és szájon csókolta.

Két karja lehullott, elengedte. A lány teste visszaesett a székre. Keating döbbenetben bámult Dominique-ra. Ez nem csók volt; nem egy nőt tartott a karjaiban; amit ölelt, és csókolt nem élő dolog volt. A lány ajka nem válaszolt az övére; karja nem ölelte át testét; nem undor volt, azt érezte volna. Olyan volt, mintha örökké karjaiban tarthatná ezt a testet, elejthetné, megcsókolhatná, vagy bármilyen vágyát kielégíthetné rajta – és a lány teste nem érezte volna, észre sem vette volna. Dominique Keatinget nézte, majd tekintete továbbsiklott. Láta, hogy a cigarettacsikk leesett a mellette lévő asztalon fekvő hamutálról, odanyúlt, és visszacsúsztatta a cigarettát a tálba.

- Dominique - suttogta Keating bután -, nem akartad, hogy megcsókoljalak?
- De igen - mondta, nem nevette ki; válaszolt, egyszerűen és tehetetlenül.
- Még sohasem csókoltak meg?
- De igen. Sokszor.
- Mindig így viselkedsz?
- Mindig. Pont ugyanígy.
- Miért akartad, hogy megcsókoljalak?
- Ki akartam próbálni.
- Te nem vagy normális, Dominique.

Felemelte fejét, felállt és mozgásának éles pontossága újra sajátja volt. Keating tudta, hogy nem fog hallani semmi egyszerű, beismerő gyámoltalanságot a lány hangjában; tudta, hogy a meghittség véget ért, bár szavai, amikor beszélt, közvetlenebbek és kitárulkozóbbak voltak, mint eddig; de úgy beszélt, mintha mindegy lenne, hogy mit tár fel magából, vagy hogy kinek:

- Feltételezem, hogy én egy olyan csodabogár vagyok, mint akikről hallani lehet, egy teljesen frigid nő. Sajnálom, Peter. Látod? Nincs riválisod, de ebbe te is beletartozol. Csalódtál, drágám?

- Majd... majd kinövöd... egyszer...

- Nem vagyok már olyan fiatal, Peter. Huszonöt. Biztos érdekes élmény lehet egy férfivel háltni. Mindig arra vágytam, hogy akarjam. Gondolom, izgalmas lehet züllött nővé válni. Tudod, valójában az vagyok, mindenben... Peter, úgy tűnsz, mint aki el fog pirulni, és ez nagyon szórakoztató.

- Dominique! Még sosem voltál szerelmes? Egy kicsit se?

- Nem. Beléd tényleg szerettem volna szerelmes lenni. Azt hittem, hogy az megfelelő lesz. Vele semmi problémám nem lett volna. De láthatod, nem érzek semmit. Semmi különbséget, legyél az te, Alvah Scarret vagy Lucius Heyer.

Keating felállt. Nem akart a lányra nézni. Az ablakhoz sétált és kibámult rajta, két kezét háta mögött összekulcsolva. Már nem volt benne vágy a lány iránt, szépsége se vonzotta, de eszébe jutott, hogy ő Francon lánya.

- Dominique, hozzám jössz feleségül?

Tudta, hogy most kell kimondania; ha sokat gondolkodik rajta, sosem fogja kimondani; már nem számított, hogy mit érez a lány iránt; ez nem állhatott a jövője és közé; pedig amit érzett, kezdett gyűlöletté nőni benne.

- Nem mondod komolyan? - kérdezte Dominique.

Keating a lány felé fordult. Gyorsan és könnyedén beszélt; most hazudott, így biztos volt magában és nem volt nehéz:

- Szeretlek, Dominique. Megőrülök érted. Adj egy esélyt! Ha nincs más, akkor miért ne? Majd megtanulsz szeretni engem - mert én megértelek. Türelmes leszek. Boldoggá teszek.

A lány hirtelen megborzongott, majd felnevetett. Egyszerű, átütő nevetés volt; Keating látta, hogy ruhája sápadt habja rázkódik; a lány egyenesen állt, hátravetett fejjel, mintha egy húr rezegne, és bántaná szemét a vibrálás; bántotta, mert nevetése nem keserű vagy gúnyos volt, hanem egyszerűen csak derűs.

A lány elhallgatott. Állt és Keatinget nézte. Majd komolyan így szólt:

- Peter, ha valaha, valami szörnyű dolog miatt büntetni akarom magam, ha valaha is undorító büntetést szánok magamnak - akkor hozzád megyek feleségül. - Majd hozzátette: - Ezt veheted ígéretnek.

- Várni fogok - nem számít, hogy milyen okot találsz rá.

- De Peter, nem kell ezt tenned. Enélkül is te leszel az apám társa. És jó barátok maradhatunk. Most ideje menned. Ne feledd a lovasbemutatót szerdán. Ó, tényleg, szerdán lovasbemutatóra megyünk! Imádom a lovakat. Jó éjszakát, Peter!

Keating hazaindult. Meleg tavaszi este volt. Vadul szedte lábait. Ha, ebben a pillanatban valaki felajánlotta volna neki, hogy ő lehet a Francon & Heyer cég egyedüli tulajdonosa azzal a feltétellel, hogy feleségül veszi Dominique-ot, visszautasította volna. Azt is tudta, és ezért utálta magát, hogy másnap reggel már nem mondana nemet.

XV

Ez félelem volt. Olyan, melyet az ember rémálmaiban érez, gondolta Peter Keating, csak azzal a különbséggel, hogy a rémálomból felébred az ember, amikor már elviselhetetlenné válik számára, de ebből nem tudott sem felébredni, sem tovább elviselni ezt. Csak egyre nőtt, napról napra, hétről hétre, és most utolérte őt; ez a kéjsóvár, kimondhatatlan félelem a vereségtől. El fogja veszíteni a versenyt, biztos volt benne, hogy el fogja veszíteni, és ez a bizonyosság minden várakozással töltött nappal csak nőtt. Képtelen volt dolgozni; összerездült, amikor szóltak hozzá; napok óta nem aludt.

Lucius Heyer háza felé sétált. Próbálta nem figyelni a mellette elhaladó emberek arcát, ám képtelen volt nem észrevenni őket; egész életében nézte az embereket; és az emberek is nézték őt, ahogy mindig is tették. Rájuk akart ordítani, hogy forduljanak el és hagyják őt békén. Azért nézték, gondolta, mert el fog bukni, és ők tudják ezt.

Azért igyekezett Heyerhez, hogy megvédje magát a közelgő katasztrófától az egyetlen módon, amit még lehetségesnek tartott. Ha elvesztené a versenyt – és tudta, hogy el fogja –, az szörnyen megrázná, és kiábrándítaná Francon; ezután, ha meghal Heyer – és ez bármely pillanatban bekövetkezhetett –, Francon tévovázna – a nyilvános megalázás keserű utóhatásaként –, hogy társává fogadja-e Keatinget; és ha Francon tévovázna, az a játszma végét jelentené. Mások is vártak a lehetőségre: Bennett, akit el tudott távolítani az irodából; Claude Stengel, aki jól boldogult saját cégével, és felajánlotta Franconnak, hogy megveszi Heyer helyét. Keating semmire sem számíthatott, kivéve Francon beléje vetett bizonytalan hitére. Ha valaki más kerülne Heyer helyére, az Keating jövőjének végét jelentené. Túl közel került a lehetőséghez, és elmulasztotta. Ez mindig megbocsáthatatlan volt.

Az átvirrasztott éjszakák alatt a döntés kitisztult és megerősödött tudatában: azonnal le kell zárnia az ügyet; ki kell használnia Francon hiú reményeit, mielőtt a verseny győztesét kihirdetik; el kell távolítania Heyert és átvenni a helyét; csak néhány napja maradt.

Emlékezett Francon történeteire Heyer jelleméről. Keating átnézte az aktákat Heyer irodájában, és azt találta, amit remélt. Egy vállalkozó levele volt, melyet tizenöt évvel ezelőtt írtak; csak annyi állt benne, hogy a vállalkozó mellékelve küld egy csekket húszezer dollárról Mr. Heyernek kiállítva. Keating kikereste annak a bizonyos épületnek az adatait; úgy tűnt, hogy a szerkezet költsége több volt, mint kellett volna. Ebben az évben kezdte Heyer gyűjteni a porcelánokat.

Keating egyedül találta Heyert a dolgozószobájában. Kicsi, homályos szoba volt, a levegő sűrűnek tűnt, mintha évek óta nem zavarták volna meg. A sötét mahagóni faburkolatot, a falikárpitokat, a felbecsülhetetlen értékű régi bútordarabokat hibátlan tisztaságban tartották, de a szobát átjárta a szegénység és a pusztulás szaga. Egyetlen lámpa égett az egyik sarokban álló kisasztalon, és mellette őt finom, értékes, régi porceláncsésze. Heyer gubbasztva ült, és a csészéket vizsgálgatta a homályos fényben, meghatározhatatlan és értelmetlen élvezettel. Kissé összerездent, amikor öreg inasa bebocsátotta Keatinget, és üres zavarodottsággal pislogott, de kérte Keatinget, hogy foglaljon helyet.

Amikor Keating meghallotta saját szavainak első hangjait, tudta, hogy már eltűnt a félelem belőle, mely az utcán kísérte; hideg és magabiztos volt a hangja. Tim Davis, gondolta Keating, Claude Stengel, és most még egy ember van, akit el kell távolítani.

Elmondta, mit akar, egyetlen, rövid, tömör, teljes gondolatbekezdést írt a szoba mozdulatlan levegőjére, olyan tökéleteset, mint egy hibátlan élő ékkő.

- Tehát, ha holnap reggel nem jelenti be Franconnak, hogy nyugdíjba vonul - mondta befejezésül Keating, két ujjá közt tartva a levél egyik sarkát -, akkor ez elmegy az AÉK-hoz.

Keating várt. Heyer mozdulatlanul ült, fakó, dülledt szemei üresen bámultak, nyitott szája tökéletes kört alkotott. Keating megborzongott és arra gondolt, hogy vajon egy idiótához beszél-e.

Majd Heyer szája megmozdult és kilátszott sápadt, rózsaszín nyelve, amint reszkette alsó fogaihoz ér.

- De én nem akarok nyugdíjba menni - mondta Heyer egyszerűen, naivan, kissé nyűgös nyafogással.

- Nyugdíjba kell mennie!

- De nem akarok. Nem fogok. Híres építész vagyok. Mindig is az voltam. Bárcsak békén hagynának már! Mindenki azt akarja, hogy nyugdíjba menjek. Elmondok egy titkot. - Előredőlt; szégyenlősen suttogta: - Maga lehet, hogy nem tudja, de én igen, ő nem tud engem becsapni: Guy azt akarja, hogy nyugdíjba menjek. Azt hiszi, hogy túljárhat az eszemen, de én átlátok rajta. Ez a jó Guyban - és halkan kuncogni kezdett.

- Azt hiszem, nem értett meg. Tudja mi ez? - Keating Heyer félig zárt ujjai felé tolta a levelet.

Nézte, ahogy a vékony papír remeg Heyer kezében. A következő pillanatban a papír leesett az asztalra, és Heyer bal keze a béna ujjakkal hirtelen beledöfött, vakon, céltalanul, mint egy kampó. Elszorult torokkal mondta:

- Ezt nem küldheti el az AÉK-hoz. El fogják venni a tervezői engedélyemet.

- Úgy bizony - mondta Keating -, el fogják.

- És benne lesz a lapokban.

- Mindegyikben.

- Ezt nem teheti.

- Ezt fogom tenni - ha nem megy nyugdíjba.

Heyer két válla az asztal szélére esett. Feje az asztal fölött maradt, gyáván, mintha azt is el akarná bújtatni.

- Ne tegye ezt, kérem, ne tegye - motyogta egyetlen szünet nélküli hosszú nyafogással. - Maga egy kedves fiú, egy nagyon kedves fiú, nem fogja megtenni, ugye?

A papír sárga négyszöge az asztalon feküdt. Heyer hasznavehetetlen bal keze megpróbálta elérni, és vontatottan csúsztatva a levél széléhez ért. Keating előrehajolt és kirántotta a levelet Heyer keze alól.

Heyer Keatingre nézett, fejét egyik oldalra döntötte, eltátotta száját. Úgy nézett, mintha arra várna, hogy mikor üti meg Keating; egy beteges, könyörgő pillantás volt, mely azt mondta, megengedi, hogy Keating megüssse.

- Kérem - suttogta Heyer -, ugye nem teszi meg? Nem érzem valami jól magam. Sosem bántottam magát. Mintha emlékeznék arra, hogy egyszer valami nagyon szép dolgot tettem önért.

- Mit? - csattant fel Keating. - Mit tett maga értem?

- A maga neve Peter Keating... Peter Keating... emlékszem... valami nagyon szép dolgot tettem önért... Ön az a fiú, akiben Guy annyira hisz. Ne bízson Guyban! Én nem bízom benne. De maga tetszik nekem. Hamarosan tervezőt csinálunk önből - szája még nyitva, a szón csüngött. Egy vékony nyálfonál szivárgott ki a szája szélén. - Kérem... ne...

Keating tekintete undort tükrözött; és ez az undor, tovább biztatta; fokoznia kellett, mert nem bírta elviselni a látványt.

- Nyilvánosan lesz leleplezve - mondta Keating, hangja sziporkázott -, korruptnak bélyegzik. Az emberek mutogatni fognak önre. Megjelenik a fényképe az újságokban. Annak az épületnek a tulajdonosai pedig beperelik önt. Börtönben fogja végezni.

Heyer nem szólt semmit. Nem mozdult. Keating hallotta, hogy az asztalon lévő csészek hirtelen csilingelni kezdenek. Nem látta, hogy Heyer egész teste reszket. Egy vékony, üveges csengés hallatszott a szoba csöndjében, mintha a csészek maguktól rázkódtak volna.

- Lépjen ki! - mondta Keating, felemelve hangját, hogy ne hallja azt a hangot. - Lépjen ki a cégtől! Miért akar maradni? Maga semmire sem jó. sohasem is volt.

A sárga arc az asztal szélén kinyitotta a száját, és egy nedves, gurgulázó hangot adott, olyat, mint egy morgás.

Keating lazán, előrehajolva ült, térdét széttárta, egyik könyökével térdére támaszkodva, lelógó kezfejtében a levelet hintáztatta.

- Én... - Heyer fulladozott - Én...

- Fogja be! Nem mondhat semmit, kivéve azt, hogy igen vagy nem! Gyorsan gondolkodjon! Nem azért jöttem, hogy vitatkozzam.

Heyer teste hirtelen abbahagyta a remegést. Egy árnyék szelte át keresztbe az arcát. Keating egy szemet látott, mely nem pislogott, egy fél száját, nyitva. Ezen a résen keresztül ömlött be a sötétség az arcba, mely mintha fenyegetővé vált volna.

- Válaszoljon! - kiáltotta Keating, hirtelen megijedve. - Miért nem válaszol?

A fél arc megingott, és Keating látta, hogy a fej előrebillen; az asztalra zuhant, és lejjebb, a földre gurult, mintha levágták volna; két csésze utána esett, és halkán darabokra pattant szét a szőnyegen. Keating először megkönnyebbült, amikor észrevette, hogy a test is követte a fejet, és ott feküdt összezsugorodva egy kupacban a földön, sértetlenül. Egyetlen hang nem hallatszott; egyedül a porcelán fojtott, dallamos szétpattanása.

Szörnyen mérges lesz, gondolta Keating, a földön lévő csészekre nézve. Majd talpra ugrott, letérdelt, és értelmetlenül elkezdte összeszededegetni a porcelándarabokat; látta, hogy annyira széttörtek, hogy nem lehet őket megragasztani. Közben tudta, hogy gondolataiban az is ott van, hogy eljött az a második szélütés, amire számítottak, és hogy valamit azonnal tennie kell, de nem izgatta különösen, mert most már biztos nyugdíjba kell mennie Heyernek.

Térdelve közelebb ment Heyer testéhez. Furcsállta, miért nem akar hozzányúlni. - Mr. Heyer - szólította. Hangja halk volt, szinte tisztelettel teli. Óvatosan felemelte

Heyer fejét. Elengedte. Nem hallotta az ütődés hangját. A saját torkából feltörő csuklás elnyomta a zajt. Heyer halott volt.

Keating a test mellett ült, két sarkán, keze térdén. Egyenesen előrenézett; tekintette megakadt az ajtó melletti függők csavarodásain; eltűnődött, hogy vajon a szürke fény por vagy bársony, valóban bársony volna, és mennyire régimódi függőket tenni az ajtó mellé. Majd hirtelen reszketni kezdett. Hányini akart. Felállt, átsétált a szobán és feltépte az ajtót, mert eszébe jutott, hogy a lakásnak van többi része is valahol, benne egy inassal. Segítségért kiáltott.

Keating úgy ment be az irodába, mintha mi sem történt volna. Válaszolt a kérdésekre, azt mondta, Heyer kérte meg, hogy aznap estefelé látogassa meg a házában; Heyer a nyugdíjba vonulásról akart beszélni vele. Senki sem kételkedett a történet igazában, és Keating tudta, hogy nem is fog. Heyer vége úgy köszöntött be, ahogy mindenki várta. Francon csak megkönnyebbülést érzett. – Tudtuk, hogy előbb vagy utóbb ez lesz – mondta Francon. – Miért sajnáljuk azt, hogy megkímélte magát és mindannyiunkat egy hosszú haláltusától?

Keating viselkedése nyugodtabb volt, mint az elmúlt hetekben. Üres kábulat nyugalma volt. A gondolat mindenhová követte, gyengéden, hangsúlytalanul, monoton hangon, a munkahelyére, otthon, éjszaka: gyilkos... nem, de majdnem gyilkos... majdnem gyilkos... Tudta, hogy nem baleset volt; hogy számított erre a második szélütésre, amely kórházba küldi Heyert élete hátralévő részére. De tényleg csak ennyire számított? Vajon nem tudta, mit jelenhet egy második szélütés? Vajon erre számított? Emlékeiben kutatott. Erőlködött, szárazra csavarta agyát. De semmi sem jött. Azt várta, hogy majd jön egy érzés, így vagy úgy. Tudni akarta. Észre sem vette, hogy mi zajlik körülötte az irodában. Elfelejtette, hogy csak kevés ideje maradt elrendezni a társtulajdonosi dolgot Franconnal.

Néhány nappal Heyer halála után Francon az irodájába hívatta Keatinget.

– Ülj le, Peter! – mondta, arcán a szokásosnál fényesebb mosollyal. – Arról van szó, hogy jó híreim vannak számodra, kölyök. Felbontották Lucius végrendeletét ma reggel. Nem volt hozzátartozója, tudod. Meg is lepődtem, úgy látszik, nem bíztam benne eléggé, de ezek szerint képes volt szép gesztusra, ha a szükség úgy hozta. Mindent rád hagyott... Óriási dolog, nem? így már nem kell aggódnod a befektetés miatt, amikor elrendezzük... Mi a baj, Peter?... Peter, fiam, beteg vagy?

Keating arcát karjára ejtette, melyet Francon asztala sarkán nyugtatott. Francon nem láthatta meg az arcát. Úgy érezte, hányini fog; hányini, mert az iszonyodáson túl már azon kapta magát, hogy arra gondol, vajon mennyit hagyhatott rá Heyer...

A végrendeletet öt évvel ezelőtt készítették; talán egy meggondolatlan szeretetkitörés alkalmával az egyetlen személy iránt, aki figyelmet mutatott Heyer felé az irodában; talán egy gesztus a partner ellen; elkészült, majd elfeledkeztek róla. A vagyon kétszázezer dollárt tett ki, ezenfelül Heyer érdekeltsége a cégben és a porcelángyűjteménye.

Keating aznap korán elment az irodából, meg sem hallva a gratulációkat. Hazament, elmondta a hírt anyjának, majd otthagya a levegő után kapkodó Mrs. Keatinget a nappali közepén, és bezárkózott a szobájába. Vacsora előtt szó nélkül távozott otthonról. Aznap este nem evett, de hipnotikus állapotba itta magát kedvenc kocsmajában. És az éleslátásnak ebben az emelkedett állapotában, fejével a pohár fölött bólogatva, de tiszta aggyal, azt mondta magának, hogy nincs mit megbánnia;

azt tette, amit bárki tett volna az ő helyében; Catherine megmondta, hogy önző; mindenki önző; nem szép dolog önzőnek lenni; de nem ő volt az egyetlen; pusztán szerencsésebb volt, mint a többiek; szerencsés volt, mert jobb, mint az átlag; már jól is érezte magát; remélte, hogy ezek az értelmetlen kérdések soha többé nem merülnek fel benne; mindenki gondoskodik magáról, motyogta Keating, és elaludt az asztalon.

Az értelmetlen kérdések soha többé nem merültek fel benne. Nem volt ideje gondolkodni rajtuk az elkövetkező napokban. Megnyerte a Cosmo-Slotnick-pályázatot.

Peter Keating gondolta, hogy nagy diadal egy ilyen versenyt megnyerni, de ekkorára nem számított. Trombiták hangjáról álmodott; nem látta előre a szimfonikus kitörést.

Egy telefoncsörgéssel kezdődött, amikor bejelentették a győztesek neveit. Nem sokkal ezután az iroda összes telefonja bekapcsolódott, visított, majd szétrobbant a telefonkezelő ujjai alatt, aki alig tudta ellenőrzés alatt tartani a kapcsolótáblát; a város összes újságjától, híres építészekről érkeztek hívások, kérdések, interjúra való felkérések, gratulációk. Majd az áradat kitört a felvonókból, átömlött az iroda ajtóin, üzenetek, táviratok, emberek, akiket Keating már ismert, emberek, akiket még sosem látott. A recepciós azt sem tudta, hol áll a feje, kit engedjen be és kit utasítson vissza, és Keating rázta a kezeket, a kezek szünni nem akaró folyamát, mintha puha, nedves fogaskereket csapkodnák ujjait. Nem tudta, miről beszélt az első interjú alatt Francon emberekkel és fényképezőgépekkel teli irodájában; Francon szélesre tárta bárszekrénye ajtaját. Azt mondta elcsukló hangon az összes jelenlévőnek, hogy a Cosmo-Slotnick Buildinget Peter Keating egymaga alkotta; Francon nem bánta; nagylelkű volt, mert elragadta a lelkesedés; azonkívül jó újságcikk lesz belőle.

Jobb lett, mint ahogy Francon remélte. Az újságok oldalairól Peter Keating arca tekintett az országra, a jóképű, életerőtől duzzadó, mosolygós arc, egy sugárzó szempárral és sötét fürtökkel; fényképe különböző rovatok elején állt, szegénységről, küzdelemről, vágyódásról és szünni nem akaró fáradozásról szóltak, melyek elnyerték méltó jutalmukat; egy anya hitéről, aki mindent feláldozott fia sikeréért; az *Építészet Hamupipőkéjéről*.

A Cosmo-Slotnick elégedett volt; nem hitték, hogy díjnyertes építész is lehet fiatal, jóképű és szegény – azaz, egészen a legutóbbi időkig szegény. Felfedeztek egy fiatal zsenit; a Cosmo-Slotnick csodálta a fiatal zseniket; Mr. Slotnick is az volt negyvenhárom évével.

Keating rajzai a *föld legszebb felhőkarcolójáról* megjelentek az újságokban, alattuk a díj zsűrijének szavaival: *...a tero nagyszerű kivitelezhetőségéért és egyszerűségéért... tiszta, könyörtelen hatékonyságáért... a tér ötletes kihasználásáért... a művészet modern és hagyományos elemeinek mesteri egybeolvasztásáért... a Francon & Heyer irodának és Peter Keatingnek...*

Keating benne volt filmhíradókban, amint Mr. Shupe-pal és Mr. Slotnickkal kezett ráz, és a felirat azt közölte, amit ez a két úriember gondolt az épületről. Újabb híradókban, amint Miss Dimples Williamsszel fog kezett, és a feliratban Keating véleménye a hölgy legújabb képéről. Építész- és filmbankettek hívták, mint díszvendéget, beszédeket kellett mondania, volt, hogy arra már nem emlékezett, épületekről vagy filmekről kérték-e, hogy elmondja gondolatait. Építészklubokban és rajongói klubokban tűnt fel. A Cosmo-Slotnick kiadott egy képet, mely Keatinget és

épületét ábrázolta együtt, és melyet egy megcímzett és bélyeggel ellátott válaszboríték és huszonöt cent ellenében továbbítottak a kért címekre. Személyesen jelent meg egy héten keresztül minden este a Cosmo Színház színpadán, a legújabb Cosmo-Slotnick különkiadás bemutatójával; meghajolt a rivaldafényben, karcsú és elegáns volt fekete szmokingjában, és két percig beszélt az építészet jelentőségéről. Egy szépségverseny alkalmával ő volt a zsűri elnöke Atlantic Cityben, ahol a győztes egy Cosmo-Slotnickkal készült próbafelvételt kapott jutalmul. Lefényképezték egy híres, hivatásos bokszolóval, a képfelirat: *Bajnokok*. Egy modellt készítettek épületéről és mindenfelé elküldték – fényképekkel együtt, melyeken a többi pályázó között mint legjobb szerepelt –, hogy kiállítsák a Cosmo-Slotnick filmszínházak előcsarnokaiban országszerte.

Mrs. Keating először csak zokogott, átölelte Petert, és elszorult torokkal annyit mondott, hogy el sem hiszi. Dadogva válaszolt a kérdésekre, melyeket Peterről tettek fel, beállt a fényképekhez, zavartan, készségesen. Egy idő múlva hozzászólt. Azt mondta Peternek, miközben vállat vont, természetes, hogy ő nyert, nincs ezen mit csodálkozni, senki más nem nyerhetett volna helyette. Élénk, kissé leereszkedő hangnemet használt a riporterekkel. Határozottan fel volt háborodva, amikor lehagyták őt a fiáról készült fényképekről. Vett magának egy menyétbundát.

Keating hagyta magát sodortatni az árral. Szüksége volt arra, hogy emberek és láрма vegye körül. Nem voltak kérdések, sem válaszok, amikor az emelvényen állt, és a tengernyi arcra tekintett; a levegő sűrű és tömör volt, az egyetlen oldószerrel átítatva – a csodálattal; másnak nem volt helye. Keating most nagy volt; nagy, mint azoknak a száma, akik ezt mondták neki. Keating igaz volt; igaz, mint azoknak a száma, akik ezt hitték róla. Nézte az arcokat, a szemeket; látta, hogy megszületik bennük, látta, ahogy megkapja az élet ajándékát. Ez volt Peter Keating, ez a visszatükröződés a bámuló pupillákban, és teste is csak ennek a tükörképe.

Időt szakított, hogy egy este két órát töltsön Catherine-nel. Karjában tartotta a lányt, és Catherine fényes terveket suttogott közös jövőjükéről; Keating elégedettséggel pillantott a lányra; nem hallotta szavait; arra gondolt, hogy néznének ki így együtt egy fényképen, és hány újságban közölnék egyszerre.

Egyszer találkozott Dominique-kal. A lány vidékre készült, hogy ott töltsen a nyarat. Csalódást okozott Keatingnek. Illően gratulált ugyan neki; de úgy nézett rá, ahogy eddig, mintha semmi sem történt volna. Az összes építészeti kritika közül egyedül Dominique rovata nem tett említést a Cosmo-Slotnick versenyről, és annak győzteséről.

– Connecticutba megyek – mondta Dominique –, átveszem nyárra apám helyét. Megengedte, hogy az egész az enyém legyen. Nem, Peter, nem látogathatsz meg. Egyszer sem. Azért megyek oda, hogy ne kelljen senkivel sem találkoznom. – Keating csalódott volt, de ez nem rontotta el a győzelemteljes napokat. Már nem félt Dominique-tól. Érezte, hogy rá tudná venni a lányt, hogy másképp álljon hozzá, és ha ősszel visszajön, akkor majd biztosan látni fogja rajta a változást.

Azonban volt egy dolog, amely valóban megzavarta a győzelmi mámort; nem gyakran és nem túl hangosan. Nem tudta megunni, amiket mondtak róla; de nem nagyon szerette, amikor az épületéről beszéltek. Mégis, amikor ezt kellett hallgatnia, nem bánta a *modern és hagyományos elemek mesteri egybeolvasztása* megjegyzéseket a homlokzatról; de amikor az alaprajzról beszéltek – és oly sokszor beszéltek róla –,

amikor azt hallotta, hogy *a nagyszerű kivitelezhetőség és egyszerűség... tiszta, könyörtelen hatékonyság... a tér ötletes kihasználása*, amikor ezt hallotta, és eszébe jutott... Nem akart gondolni rá. Nem voltak szavak az agyában. Nem engedte be őket. Csak egyetlen súlyos, sötét érzés volt ott – és egy név.

A győzelem napját követő két hétben kizárta gondolataiból ezt a dolgot, mint egy aggodalomra okot nem adó valamit, hogy eltemethesse, mint ahogy kétségekkel teli, egyszerű múltját is eltemette. Egész télen át őrizte a tervezeteket, melyeken egy másik kéz ceruzavonalai látszottak; az eredményhirdetés napján elégette őket; ez volt az első dolog, amit tett.

De mégsem tudott megnyugodni. Majd hirtelen felfogta, hogy ez nem is egy homályos fenyegetés, hanem egy valóságos veszély; ekkor elmúlt a félelme. A valóságos veszéllyel el tud bántani, hamar meg tud szabadulni tőle. Megkönnyebbülve nevetett, Roark irodáját hívta, és megbeszért vele egy találkozót.

Keating magabiztosan indult a találkozóra. Életében először nem érezte azt a furcsa, kényelmetlen érzést, amit sohasem tudott megmagyarázni vagy elmenekülni előle, amikor Roarkkal volt. Most biztonságban érezte magát. Végzett Howard Roarkkal.

Roark az íróasztal mögött ült irodájában, és várt. Egyszer megszólalt a telefon aznap reggel, de csak Peter Keating kért tőle találkozót. Már elfelejtette, hogy Keating jön. A telefonra várt. Telefonfüggővé vált az elmúlt hetekben. Bármelyik pillanatban megszólalhatott, hogy hírt adjon a Manhattan Bank Company épületére tervezett rajzokról.

Már régóta késett az iroda bérleti díjával. A szobáéval is, ahol lakott. A szoba nem érdekelte; szólhatott a háziúrnak, hogy várjon; nem számított volna különösen, ha azt mondja, nem vár. De az iroda fontos volt. Azt mondta az ingatlanügynöknek, hogy várnia kell; nem kért haladékot; csak egyenesen és csendesen kijelentette, hogy késni fog a fizetéssel. Egyedül ezt tudta, hogyan kell csinálni. Mégis, attól a tudattól, hogy erre az alamizsnára szüksége van, és túl sok minden függ ettől, úgy hangzott saját maga számára, mint egy könyörgés. Kínszenvedés volt. Na és akkor, gondolta, legyen kínszenvedés. Hát aztán!

A telefonszámlával már két hete késett. Megkapta az utolsó felszólítást. Néhány napon belül ki fogják kapcsolni. Várnia kellett. Annyi minden történhet még néhány nap alatt.

A bankbizottság döntését, amit Weidler régóta ígért, hétről hétre halasztották. Nem tudtak megegyezni; voltak tiltakozók és lelkes támogatók; tárgyalásokat tartottak; Weidler sokatmondóan keveset mondott Roarknak, de ő több mindent kitalált; a napok némaságba burkolóztak, az irodában, az egész városban, és benne belül. Várt.

Az asztalra borulva ült, arca karján, ujjai a telefonon. Egy halvány gondolat azt súgta neki, hogy nem kellene így ülnie; de ma nagyon fáradt volt. Felmerült benne, hogy le kellene vennie a kezét arról a telefonról; de nem mozdította meg. Nos igen, függött ettől a telefontól; szétzúzta volna, de akkor is függött tőle; ő és minden egyes lélegzetvétele és minden egyes porcikája. Ujjai rajta pihentek, mozdulatlanul. Ez és a posta; a postáról is hazudott magának; hazudott, amikor arra kényszerítette magát, hogy ne ugorjon fel, amikor ritkán egy levél behullott az ajtó nyílásán, hogy ne

fusson oda, hanem várjon, és állva nézze a földön fekvő fehér borítékot, majd lassan odasétáljon, és felvegye. Az ajtón lévő rés és a telefon – ennyi maradt a világból számára.

Felemelte a fejét, amikor erre gondolt, hogy odanézzon az ajtóhoz, az ajtó aljához. Nem volt ott semmi. Késő délután volt, valószínűleg már az utolsó kézbesítés idején is túl. Felemelte csuklóját, hogy órájára pillantson; látta, hogy csupasz a csuklója; zálogba adta az óráját. Az ablak felé fordult; egy távoli toronyórán kivehető volt, mennyi az idő; fél öt volt; már nem lesz több kézbesítés ma.

Látta, hogy a keze felemeli a telefonkagylót. Ujjai a számot tárcsázzák.

– Nem, még nem – mondta Weidler hangja a vonal túlsó végén. – Tegnapra volt megbeszélve az a tárgyalás, de le kellett mondani... Üldözöm őket, mint egy buldog... Megígérem, hogy holnap biztos választ adunk önnek. *Majdnem* megígérhetem. Ha nem holnap, hétvége után, de hétfőre biztosan ígérem... Ön rettentően türelmes velünk, Mr. Roark. Igazán méltányoljuk. – Roark letette a telefonkagylót. Behunyta szemét. Arra gondolt, hogy megenged magának egy kis pihenést, csak így üres fejjel, egy pár percig, mielőtt felidézné, hogy milyen dátum szerepelt a fizetési felszólításon, és milyen módon érhetné el, hogy kihúzza hétfőig.

– Szervusz, Howard! – szólalt meg Peter Keating.

Roark kinyitotta a szemét. Nem vette észre, amikor Keating bejött. Most ott állt előtte, mosolyogva. Világos, rozsdabarna tavaszi kabát volt rajta, kigombolva. A kabát övében lévő hurkok mintha fogantyúk lettek volna Keating két oldalán. Egy kék búzavirág volt a gomblyukában. Szétvetett lábakkal állt előtte, két ökle csípőjén, kalapja hátratulva, fekete fürtjei oly fényesen és frissen omlottak sápadt homlokára, hogy az ember tavaszi harmatcseppeket vélt felfedezni rajtuk, mint a búzavirágon.

– Szervusz, Peter! – felelte Roark.

Keating kényelmesen helyet foglalt, levette kalapját, az asztal közepére dobta, két kezét élénken két térdére csapta.

– Szó mi szó, Howard, történnek a dolgok, nem?

– Gratulálok!

– Köszönöm. Mi a baj, Howard? Pokolian nézel ki. Pedig ahogy hallom, nem dolgozod magad halálra?

Keating nem ilyen modort akart használni. Azt tervezte, hogy zökkenőmentes és barátságos beszélgetés lesz. Igen, döntötte el, ezt fogja tenni. De előbb meg kellett mutatnia, hogy nem fél Roarktól, hogy soha többé nem fog félni.

– Nem, nem dolgozom magam halálra.

– Nézd, Howard, miért nem hagyod abba?

Keating egyáltalán nem akart ilyet mondani. Szája egy kicsit tátva is maradt a csodálkozástól.

– Hagyom abba? Mit? – kérdezte Roark.

– A pózolást. Ó, az ideálokat, ha így jobban tetszik. Miért nem szállsz le a földre? Miért nem kezdesz el dolgozni, mint mindenki más? Miért nem hagyod abba, hogy játszod az átkozott ostobát? – Keating úgy érezte, hogy egy hegyről gurul lefelé, fék nélkül. Nem tudott megállni.

– Mi a baj, Peter?

- Mégis, hogyan akarsz elboldogulni az életben? Emberekkel kell együtt élned. Csak két út van. Vagy csatlakozol, vagy harcolsz. De te nem úgy tűnsz, mintha bármelyiket is választanád.

- Nem. Egyiket sem.

- És nem kellesz az embereknek. *Nem kellesz nekik!* Nem félsz?

- Nem.

- Már egy éve nem dolgozol. És nem is fogsz. Ki fog neked munkát adni? Talán maradt még néhány százasod – és annyi.

- Tévedsz, Peter. Tizennégy dollárom és ötvenhét centem maradt.

- Látod? És nézz meg engem! Nem érdekel, ha durván hangzik, hogy magamat hozom fel példának. Nem ez a lényeg. Nem dicsekvésképpen mondom. Mindegy, hogy ki mondja. De nézz meg engem! Emlékezz vissza, hogyan kezdtük! És most nézz ránk! Aztán gondolj arra, hogy ez tőled függ. Hagyj fel azzal az ostoba téveszmével, hogy jobb vagy, mint mások – és menj el dolgozni. Egy éven belül lesz saját irodád, olyan, hogy majd elpirulsz, ha erre a szeméttelre gondolsz. Az emberek futni fognak utánad, ügyfeleid, barátaid lesznek és egy sereg rajzoló vesz majd körül, aki az utasításaidat lesi!... A pokolba, Howard, ez nem jelent nekem semmit – mit jelenthetne? -, most nem magamat akarom kihúzni valami nehéz helyzetből. Valójában tudom, hogy veszélyes versenytárs lennél, de el kell mondanom neked ezeket. Csak gondold át, Howard, gondolkodj rajta! Gazdag és híres leszel, tisztelni, dicsérni és csodálni fognak – egy leszel közülünk!... Nos?... Mondj valamit! Miért nem mondasz semmit?

Keating látta, hogy Roark tekintete nem üres, nem is megvető, hanem figyelmes és tűnődő. Ez közel volt valamiféle önfeladáshoz, mert a fémtakarót nem vetette le a szeméről, mert hagyta, hogy tekintete kérdő és kíváncsi legyen – és majdhogynem tehetetlen.

- Nézd, Peter. Hiszek neked. Tudom, hogy nincs mit nyerned ebből. Még ennél többet is tudok. Tudom, hogy nem akarod, hogy sikeres legyek – nincs semmi baj, nem szemrehányásképpen mondom, mindig is tudtam ezt -, nem akarod, hogy valaha is elérjem azokat a dolgokat, amiket ajánlasz. És mégis arra buzdítasz, hogy elérjem őket, elég őszintén. És tudod, hogyha megfogadom a tanácsodat, el is fogom érni őket. És nem is az irántam érzett szeretetből teszed ezt, mert akkor nem lennél ilyen mérges – és ennyire megijedve... Peter, mi az, ami zavar téged bennem?

- Nem tudom... – suttogta Keating.

Tisztában volt vele, hogy ez a válasz, amit kimondott, egy vallomás volt, méghozzá egy ijesztő vallomás. Nem ismerte annak természetét, amit bevallott, és biztos volt benne, hogy Roark sem ismerte. De a dolog ott volt, feltárva; nem tudták megfogni, de érezték alakját. Elhallgattak, csak ültek, és nézték egymást, döbbenten, rezignáltan.

- Szedd össze magad, Peter! – mondta gyengéden Roark, mint egy bajtársnak. – Soha többé nem fogunk erről beszélni.

De Keating hirtelen megszólalt, hangja megkönnyebbülve csüngött az új hangnem sziporkázó közönségességén:

- Hú, az ördögbe, Howard, csak a józan, egyszerű paraszti eszemet használtam, amikor ezt mondtam. Szóval, ha normális ember módjára dolgoznál...

- Hallgass! – csattant fel Roark.

Keating kimerülten dőlt hátra. Nem tudott mit mondani. Elfelejtette, miért jött ide.

- Szóval - mondta Roark -, mit akartál mondani nekem a versennyel kapcsolatban?

Keating megrándult. Vajon honnan érzett rá erre Roark? De a következő pillanatban már könnyedebbé is vált, mert a neheztelés elsőpró hulláma elfeledtette vele a többit.

- Ó, igen! - mondta Keating erőteljesen, hangjában az ingerültség éle csillant meg. - Igen, valóban beszélni akartam veled erről. Köszönöm, hogy eszembe juttattad. Természetesen, kitalálhattad, mert tudod, hogy nem vagyok egy hálátlan gazember. Azért jöttem, hogy megköszönjem, Howard. Nem felejtettem el, hogy részed volt abban az épületben, és hogy valóban adtál néhány tanácsot. Én lennék az első, aki megosztja veled az elismerést.

- Nem szükséges.

- Ó, nem arról van szó, hogy engem zavar, de biztos vagyok benne, hogy te nem szeretnéd, hogy bármit is mondjak róla. És abban is biztos vagyok, hogy te sem akarsz beszélni róla, mert tudod, hogy van ez, az emberek olyan mulatságosak, mindent olyan bután félreértenek... De mivel a jutalompénznek megkapom egy részét, arra gondoltam, hogy az a tisztességes, ha neked is adok belőle. Örülök, hogy pont akkor jön ez neked, amikor amúgy is nagy szükséged van rá.

Elővette irattárcáját, kihúzott belőle egy csekket, melyet előre kiállított, és letette az asztalra. A csekken ez állt: *Ötszáz dollárról szóló fizetési rendelvény Howard Roark javára.*

- Köszönöm, Peter - mondta Roark, és elvette a csekket.

Majd megfordította, felvette töltőtollát, és a hátuljára írta: *Fizetési rendelvény Peter Keating javára*, aláírta, és visszanyújtotta Keatingnek a csekket.

- Ez az én kenőpénzem neked, Peter - mondta Roark. - Ugyanazért. Hogy fogd be a szádat.

Keating üresen bámult Roarkra.

- Csak ennyit ajánlhatok most - mondta Roark. - Jelenleg nem csikarhatsz ki tőlem semmit, de később, amikor lesz pénzem, szeretnék megkérni arra, hogy ne zsarolj. Őszintén mondom, hogy meg tudnál. Mert nem akarom, hogy bárki is megtudja, hogy volt valami közöm ahhoz az épülethez.

Felnevetett, amikor meglátta Keating arcán, hogy lassan felfogja, amit mondott.

- Nem? - kérdezte Roark. - Nem akarsz megzsarolni?... Menj haza, Peter! Teljes biztonságban vagy. Egy szót sem fogok szólni róla, soha, senkinek. A tiéd, az egész épület, összes tartója és vezetékeinek minden lába és minden egyes kép, mely megjelenik arcodról az újságokban.

Keating talpra ugrott. Egész testében remegett.

- Az isten verjen meg! - ordította. - Az isten verjen meg! Kinek képzeled magad? Ki mondta, hogy ezt teheted az emberekkel? Szóval te túl jó vagy ahhoz az épülethez? Azt akarod, hogy szégyenkezzem miatta? Te rohadt, ocsmány, beképzelt állat! Ki vagy te? Még annyi eszed sincs, hogy felismerd, hogy egy tutyimutyi, tehetetlen koldus vagy, egy csódtömeg, csódtömeg, csódtömeg! És még te ítélsz! Te, az egész országgal szemben! Te, mindenkivel szemben! Miért hallgatnék rád? Nem tudsz megijeszteni! Nem tudsz megérinteni! Velem van az egész világ!... Ne

bámulj így rám! Mindig is utáltalak! Ugye ezt nem tudtad? Mindig is utáltalak! És mindig utálni foglak! Egy nap megtörlek, esküszöm rá, még ha ez is lesz az utolsó dolog az életemben!

- Peter - mondta Roark -, miért árulod el magad ennyire?

Keating lélegzete egy hörgésbe fulladt. Leroskadt egy székre, és mozdulatlanul ült, két kezével a szék szélét fogta maga alatt.

Egy idő múlva feltekintett. Kifejezéstelenül megkérdezte:

- Ó, istenem, Howard, mit mondtam?

- Jobban vagy most már? El tudsz menni?

- Howard, sajnálom. Bocsánatot kérek, ha akarod - hangja nyers és semmitmondó volt, minden meggyőződés nélkül -, elvesztettem a fejem. Azt hiszem, túlfeszítettem az idegeim. Nem gondoltam komolyan, amit mondtam. Nem tudom, miért mondtam. Őszintén.

- Igazítsd meg a gallérodát! Elcsúszott.

- Azt hiszem, attól lettem mérges, amit azzal a cseikkel csináltál. De gondolom, te is sértve érezted magad. Sajnálom. Néha ennyire ostoba vagyok. Nem akartalak megbántani. Megsemmisítjük ezt az átkozott vacakot.

Felkapta a csekket, meggyújtott egy gyufát, és óvatosan figyelte, ahogy elég a papír, amíg már el kellett dobnia, nehogy megégesse magát.

- Howard, felejtjük el, jó?

- Nem gondolod, hogy jobb, ha most elmész?

Keating feltápászkodott, két kezével néhány felesleges mozdulatot tett, és így motyogott:

- Hát akkor... akkor jó éjszakát, Howard! Én... hamarosan találkozunk... Ez azért van, mert túl sok minden történt velem mostanában... Azt hiszem, pihennem kell... Viszlát, Howard!...

Amikor Keating kilépett az előszobába és becsukta maga mögött az ajtót, a megkönnyebbülés jeges érzete árasztotta el. Nehéznek és fáradtnak érezte magát, de szomorúan biztosnak. Egy dolgot megtudott: gyűlölte Roarkot. Nem kellett többé kételkednie, szorongva, feszengve tűnődnie. Egyszerű volt. Utálta. Az okok? Már ezen sem kellett gondolkodnia. Csak gyűlölnie kellett, vakon, türelmesen, harag nélkül; csak gyűlölni, nem hagyni, hogy bármi is megzavarja ezt az érzést, és sohasem felejteti, soha.

Hétfőn, késő délután megszólalt a telefon.

- Mr. Roark? - szólta Weidler. - Át tudna jönni most rögtön? Nem akarok semmit sem mondani telefonon, de jöjjön ide azonnal! - A hang tisztának, vidámnak és sugárzó előjelnek hangzott.

Roark kinézett az ablakon a távoli toronyóraára. Elnevette magát, kinevette az órát, mint egy régi, kedves ellenséget; már nem lesz rá szüksége, újra lesz saját órája. Hátravetette a fejét, dacolva ezzel a sápadt, szürke óralappal, mely magasan függött a város fölött.

Felállt és a kabátjáért nyúlt. Hátrahúzta a vállát, amint magára csúsztotta a kabátot; élvezte, hogy izmai megmozdulnak.

Mikor kiért az utcára, taxiba szállt, amit nem engedhetett meg magának.

A bizottság elnöke irodájában várt rá Weidler és a Manhattan Bank Company elnökhelyettese társaságában. Egy hosszú tárgyalóasztal volt a szobában, Roark

rajzai kiterítve rajta. Weidler felállt, amikor Roark belépett, és széttárt karokkal sétált feléje. A levegőben volt, mintha Weidler szavainak bevezetője volna, és Roark nem volt biztos, melyik pillanatban, mert úgy tűnt, mintha pont akkor hallotta volna meg őket, amikor belépett.

– Nos Mr. Roark, a munka az öné – mondta Weidler.

Roark meghajolt. Néhány percig jobb lesz nem bízni hangjában.

Az elnök nyájasan mosolygott, és hellyel kínálta. Roark leült, az asztalnak arra az oldalára, mely rajzait támasztotta. Kezét az asztalra tette. Érezte, hogy ujjai alatt a fényezett mahagóni meleg és élő; majdnem olyan volt, mintha épülete alapjainak nyomná kezét; legnagyobb épületének, mely ötvenöt emeletnyire emelkedik Manhattan központjában.

– Meg kell, hogy mondjam – mondta az elnök -, hogy pokoli nagy harcban voltunk az ön épülete miatt. Hála istennek vége. Néhány tanácsstag egyszerűen nem tudta lenyelni az ön radikális újításait. Tudja, mennyire ostobán konzervatív néhány ember. De találtunk egy módot, hogyan békíthetnénk meg őket, és így megkaptuk a hozzájárulásukat. Mr. Weidler bámulatosan meggyőző volt az ön érdekében.

A három ember még rengeteg mindent mondott. Roark alig hallotta. Már arra gondolt, amikor a gép először belevág a földbe, az első harapásra, amely megindítja a kiásást. Ekkor meghallotta az elnök hangját: – ...tehát az öné, egyetlen apró feltétellel – Roark az elnökre nézett, ahogy ezt meghallotta.

– Egy kis kompromisszum, és ha beleegyeznek, alá is írhatjuk a szerződést. Csak az épület külsejéről van szó, egy lényegtelen dologról. Megértem, hogy önök modernisták nem tulajdonítanak nagy jelentőséget egy puszta homlokzatnak, mert az alaprajz az, ami igazán számít önöknek. Teljesen jogosan, és nem is gondoltunk arra, hogy ezen az utóbbin bármilyen változtatást is végezzünk. Pont az alaprajz logikája miatt fogadtuk el az ön épületét. Szóval, remélem nem bánja.

– Miről van szó?

– Egy kis változtatásról lenne szó a homlokzaton. Megmutatom. A mi Mr. Parkerünk fia építészetet tanul, és megkértük, hogy készítsen vázlatot, csak egy gyors képet arról, hogy mégis mire gondoltunk, és hogy meg tudjuk mutatni a bizottságnak, mert ők nem tudták elképzelni a kompromisszumot, amit ajánlottunk. Ez az, tessék!

Kihúzott egy vázlatot az asztalon lévő rajzok alól, és Roark felé nyújtotta.

Roark épülete volt, szép pontossággal megrajzolva. Az övé volt, de most egy egyszerűsített dór portikusz volt elől, párkányzattal felül, és az ő díszítését egy stilizált görög cicoma helyettesítette.

Roark felállt. Muszáj volt állnia. Arra koncentrált, hogy milyen erőfeszítést vesz ez igénybe. Valahogy ettől könnyebbé vált a többi dolog. Az asztalra támaszkodott egyik kifeszített karjával, kézfeje megfogta az asztal szélét, az inak kilátszottak csuklója bőre alól.

– Érti, miről van szó? – kérdezte az elnök csillapítólag. – Konzervatív tagjaink egyszerűen nem voltak hajlandók elfogadni egy olyan szokatlanul erőteljes épületet, mint az öné. És azt állították, hogy a közvélemény se fogja. Tehát a közélet választottuk. Így, bár ez természetesen nem hagyományos építészet, mégis azt a *benyomást* fogja kelteni az emberekben, amihez hozzá vannak szokva. Ez tartós, szilárd méltóságot kölcsönöz az épületnek – és erre van szükségünk egy banknál,

nem? Valóban íratlan szabálynak tűnik, hogy egy banknak legyen klasszikus portálja – és egy bank nem éppen a legmegfelelőbb intézmény, hogy szabályszegéssel és lázadással hivatkozzon. Tudja, aláássa a bizalom sérthetetlen érzését. Az emberek nem bíznak az újdonságban. De ezzel mindenki elégedett volt. Ami engem illet, én nem ragaszkodtam volna hozzá, de azt nem látom, hogy bármit is tönkretessen. A bizottság emellett döntött. Természetesen, ez nem azt jelenti, hogy ezt a vázlatot kell követnie. De ez mégis ad önnek egy átfogó képet, és ki tudja dolgozni saját elképzelését a homlokzatról a klasszikus motívum alapján.

Ekkor Roark válaszolt. A többiek nem tudták besorolni hangjának tónusát; nem tudták eldönteni, hogy túl nyugodt vagy túl érzelemmel telített. Végül arra a következtetésre jutottak, hogy nyugodt, mert a hang egyenletesen áramlott, hangsúly nélkül, szín nélkül, minden egyes szótag elválasztva, mintha egy gép mondaná; egyedül a szoba levegője nem illet a nyugodt hanghoz, mert vibrált.

Arra a következtetésre jutottak, hogy semmi különös nem volt ennek az embernek a viselkedésében, aki beszélt, leszámítva azt a tényt, hogy jobb keze nem engedte el az asztal szélét, és amikor meg kellett mozdítania a rajzokat, bal kezét használta, mintha a másik keze béna volna.

Hosszú ideig beszélt. Elmagyarázta, miért nem lehet épülete homlokzatán klasszikus motívum. Elmagyarázta, miért kell egy hiteles épületnek, akár egy hiteles embernek egyetlen egésznek lennie, egyetlen hittel; miből áll az életforrás, bármely létező dolog vagy lény lényege, és miért – ha egyetlen rész is elárulja ezt a lényeget – válik halottá a dolog vagy a lény; és a földön miért a jó, a magasrendű és a nemes az egyetlen, amely önmagában teljes.

Az elnök félbeszakította:

– Mr. Roark, én egyetérték önnel. Arra nincs válasz, amiről ön beszél. De sajnos a gyakorlati életben az ember nem tud mindig ilyen tökéletesen következetes lenni. Az érzelem mindig jelen van, mint kiszámíthatatlan emberi tényező. Ezt nem küzdheti le a hideg logika. Ez a beszélgetés valójában felesleges. Egyetérték önnel, de nem tudok segíteni. Az ügy le van zárva. Ez volt a bizottság végső döntése – a szokásosnál hosszabbra nyúló megfontolás után, mint tudja.

– Megengedik, hogy megjelenjek a bizottság előtt és beszéljek velük?

– Sajnálom, Mr. Roark, de a bizottság nem fogja újra elővenni ezt a kérdést, hogy tovább folytassa a vitát. Ez a végső döntés. Csak arra kérhetem önt, hogy feleljen, elfogadja-e a megbízást a mi feltételeinkkel, vagy nem? Be kell vallanom, hogy a bizottság azzal is számot vetett, hogy esetleg vissza fogja utasítani. Abban az esetben egy másik építész, egy bizonyos Gordon L. Prescott neve került említésre, mint legkedvezőbb alternatíva. De én azt mondtam a bizottságnak, hogy biztos vagyok benne, hogy ön el fogja fogadni.

Az elnök várt. Roark nem válaszolt.

– Érti a helyzetet, Mr. Roark?

– Igen – felelte Roark. Lefelé nézett. A rajzokra.

– Nos?

Roark nem felelt.

– Igen vagy nem, Mr. Roark?

Roark hátrahajította a fejét. Lehunyta a szemét.

– Nem – válaszolta Roark.

Egy kis idő múlva az elnök megkérdezte:

- Tisztában van azzal, amit most csinál?

- Teljesen – felelte Roark.

- Te jó ég! – kiáltott fel Weidler hirtelen. – Fel tudja fogni, hogy mekkora megbízás ez? Ön egy fiatal ember, nem lesz még egy ilyen lehetősége. És... rendben van, a fene egye meg, kimondom! Szüksége van erre! Tudom, hogy nagyon szüksége van erre a munkára!

Roark összeszedte a rajzokat az asztalról, egybetekerte őket, és a tekercset a hóna alá rakta.

- Ez tiszta örület! – morogta Weidler. – Én akarom magát! Akarjuk ezt az épületet! Magának szüksége van erre a munkára. Muszáj ilyen fanatikusnak és önfeláldozónak lennie?

- Minek? – kérdezte Roark hitetlenkedve.

- Fanatikusnak és önfeláldozónak.

Roark elmosolyodott. A tervekre pillantott. Könyöke kissé megmozdult, hogy közelebb szorítsa őket testéhez. Megszólalt:

- Ez volt a legönzőbb dolog, amit egy embertől valaha is láthatott.

Visszasétált az irodájába. Összeszedte rajzolóeszközeit és még néhány dolgot, amije volt. Elfért egy dobozban. Hóna alá vágta a dobozt, bezárta az ajtót, és átadta a kulcsot az ingatlanügynöknek. Kijelentette neki, hogy bezárja az irodát. Hazasétált és otthagya a csomagot. Mike Donniganhez ment.

- Nem? – kérdezte Mike, miután egy pillantást vetett Roarkra.

- Nem – felelte Roark.

- Mi történt?

- Majd máskor elmondom.

- A szemetek!

- Ne is törődj vele, Mike.

- És az irodával mi lesz?

- Bezártam.

- Végleg?

- Egy időre.

- Az isten verje meg őket, Vörös! Az isten verje meg őket!

- Fogd be! Munkára van szükségem, Mike. Tudnál nekem segíteni?

- Én?

- Senkit sem ismerek itt a szakmában. Senkit, aki felvenne. Te ismersz mindenkit.

- Milyen szakmában? Miről beszélsz?

- Az építkezéseken. Építőmunka. Azelőtt csináltam ilyet.

- Úgy érted – egy egyszerű munkásként?

- Egy egyszerű munkásként.

- Te megőrültél, te istenátka!

- Hagyjuk ezt, Mike! Szerzel nekem munkát?

- De mi az ördögért? Hisz szerezhethnél rendes munkát egy építész irodájában. Tudod, hogy így van.

- De nem fogok, Mike. Soha többé.

- Miért?

- Hozzá sem akarok érni. Látni sem akarom. Nem akarok nekik segíteni abban, amit csinálnak.

- Valami más vidéken biztos kapnál egy rendes, becsületes munkát.

- Gondolkodnom kellene egy rendes, becsületes munkán. De én nem akarok gondolkodni. Nem úgy, ahogy ők akarják. Mindegy, hová megyek, mindig úgy lesz, ahogy Ők akarják.

- Az építészek nem dolgoznak munkásként.

- Ez az építész csak ezt tudja tenni.

- Kitanulhatnál valamit, pillanatok alatt.

- Nem akarok tanulni semmit.

- Azt akarod, hogy itt a városban juttassalak be egy építőbrigádba?

- Igen, ezt akarom.

- Nem, az isten verjen meg! Ezt nem tudom megtenni! Nem fogom! Nem és nem!

- Miért?

- Vörös, hogy közszemlére tedd magad és a város összes szemete lássa ezt? Hogy az összes gazember megtudja, hogy ide juttatott téged? Hogy kárörvendő tekintettel gyönyörködhesseken benned?

Roark nevetett.

- Füttyölök rá, Mike. Miért törődjek velük?

- Nem is hagyom, hogy ezt tegyék veled. Nem adom meg ezt az örömet a gazembereknek!

- Mike – mondta Roark halkán -, nincs más választásom.

- Az ördögbe, dehogyis nincs. Mondtam már. Hallgass ide! Tudok adni lóvét addig...

- Neked is elmondom, amit Austen Hellernek mondtam: Ha még egyszer pénzt ajánlasz fel nekem, azzal vége a barátságunknak.

- De miért?

- Ne vitatkozz, Mike.

- De...

- Nagyobb szívességre kérlek. Akarom azt a munkát. Nem kell sajnálnod. Én sem sajnálom magam.

- De... de mi fog történni veled, Vörös?

- Hol?

- Úgy értem... a jövőddel?

- Összespórolok elég pénzt és visszajövök. Vagy talán valaki küld értem még azelőtt.

Mike Roarkra nézett. Valamit észrevett Roark tekintetében, amiről tudta, hogy Roark nem akarja, hogy ott legyen.

- Rendben van, Vörös! – mondta Mike halkán.

Hosszú ideig gondolkozott, majd megszólalt:

- Ide hallgass, Vörös, a városban nem szerzek munkát. Egyszerűen képtelen vagyok rá. Felfordul a gyomrom, amikor rágondolok. De valamit szerzek a környéken.

- Jó. Bármit. Nekem teljesen mindegy.

- Már olyan régóta dolgozom Francon összes kedvenc vállalkozójának, hogy mindenkit ismerek, aki dolgozott neki valaha. Franconnak van egy gránitbányája lent

Connecticutban. Az egyik brigádvezető jó haverom. Most épp itt van a városban. Dolgoztál valaha kőfejtőben?

- Egyszer. Régen.

- Gondolod, tetszeni fog?

- Biztosan.

- Akkor megyek és beszélek vele. Nem mondjuk meg neki, hogy ki vagy, csak annyit, hogy egy barátom.

- Köszönöm, Mike.

Mike a kabátjáért nyúlt, majd keze visszaesett, a földet nézte.

- Vörös...

- Minden rendben lesz, Mike.

Roark hazasétált. Sötét volt és az utca kihalt. Erős szél fújt. Érezte a hideg, fűtől lökéseket az arcán. Ez volt az egyetlen bizonyíték arra, hogy áramlat tépi a levegőt. Minden mozdulatlan volt a körülötte lévő kőfolyosóban. Nem volt egyetlen fa, melyet ki lehetett volna csavarni, se függöny, se ponyvatető; csak csupasz kő, üveg, aszfalt és éles sarkok tömege. Furcsa érzés volt ez a dühöngő mozgás az arcával szemben. De egy szemetesben, az egyik sarkon, egy gyűrt újságpapír lapja zizegett, és görcsösen csapkodta a szemetes dróthálóját. A szél ettől vált valódivá.

Két nappal később, este, Roark Connecticutba indult.

A vonatról visszatekintett egyszer a város sziluettjére, ahogy szeme elé villant, és néhány pillanatig még látható volt az ablakokon túl. A szürkület elmosta az épületek részleteit. Hosszú törzsek emelkedtek, puha porcelánké színben, melyek nem valódi dolgok, hanem az est és a távolság színei voltak. Csupasz körvonalakban nőttek, mint üres öntőformák, melyek arra várnak, hogy feltöltsék őket. A távolság kiegyenlítette a várost. A magukban álló törzsek mérhetetlenül magasan álltak, aránytalanul a föld többi részéhez képest. Saját világot alkottak, és azt mutatták az ég felé, amit az ember elképzelt és megvalósított. Üres öntőformák voltak. De az ember eljutott ideig; és még messzebbre is tud menni. Az ég határán lévő város egy kérdést tartogatott – és egy ígéretet.

Kis tűhegynyi fények villództak az egyik híres torony csúcsa körül, a Star Roof étterem ablakaiban. Majd a sín elkanyarodott, és a város eltűnt.

Aznap este, a Star Roof étterem különtermében egy vacsorát rendeztek, hogy megünnepeljék Peter Keating betársulását a cégbe, melyet mostantól Francon & Keatingnek neveztek.

A hosszú asztalnál, melyet mintha nem is terítővel, hanem fénytakaróval terítettek volna le, ült Guy Francon. Valahogy ma este nem bánta az ezüstsálakat, melyek halántékán jelentek meg; a szálak erőteljesen csillogtak haja feketesége ellenében, a tisztaság és az elegancia érzetét keltették, mint ahogy inge szigorú fehérsége is a fekete estélyi öltözkéssel szemben. A díszhelyet Peter Keating foglalta el. Hátradőlt, egyenes vállal, keze egy pohár talpán. Fekete fürtjei ragyogtak fehér homlokán. Abban a csendes pillanatban a vendégek nem éreztek irigységet, neheztelést, rosszindulatot. A testvériség komoly hangulata érződött a teremben, a sápadt, jóképű fiú társaságában, aki olyan ünnepélyesnek látszott, mint egykor elsődözésén. Ralston Holcombe beszédhez emelkedett. Állt, pohárral a kezében.

Előre megtanulta a szövegét, de meglepődött, amikor hallotta, hogy valami egészen mást mond, teljesen őszinte hangon. Így szólt:

- Mi egy nagy emberi hivatás oltalmazói vagyunk. Az ember törekvései közül talán a legnagyobbé. Sokat értünk el és gyakran tévedtünk. De teljes alázattal készek vagyunk utat nyitni örököseink számára. Mi is csak emberek vagyunk, csak keresők. De az igazságot keressük szívünk legjobbjával. Azzal keresünk, amit a fenséges adott az emberi fajnak. Ez egy nagy küldetés. Az amerikai építészet jövőjére!

Második rész

ELLSWORTH M. TOOHEY

I

Öklét összeszorítani, mintha tenyerének bőre odanőtt volna az acélhoz, amit a kezében szorított – szilárd lábakon állni, erősen rájuk nehezedni, a lapos szikla egy felfelé ható erő két talpa alatt – nem érezni teste valóságát, pusztán néhány feszülő ízületet: két térdét, csuklóját, vállát és kezében a fúrót – érezni a fúró reszketését, egy hosszú, görcsös borzongást – érezni, ahogy remeg a gyomra, tüdeje, hogy az előtte fekvő kőrétegek egyenes vonalai a remegés szaggatott vonalaiba olvadnak – érezni, ahogy a fúró és saját teste a nyomás egyetlen akaratába rendeződik, hogy talán egy acélrúd lassan belefúródik a gránitba – ez volt Howard Roark számára az élet most, és mindennap, immár két hónapja.

Egy forró kövön állt a napon, arca bronzszínűre perzselve. Inge hosszú, nedves foltokban tapadt hátához. A kőbánya úgy emelkedett körülötte, mintha egymásnak törő lapos párkányokból állna. Egy olyan világ volt, ahol nem voltak ívek, fű vagy föld, pusztán kőek sík felületei, éles szélek és szögek egyszerű világa. A követ nem türelmes évszázadok faragták, szelek és árapályok üledékét egyesítve; egy olvadt tömegből eredt, mely lassan hűl, folyamatosan, az ismeretlen mélységben: kitárták, kierohtették a földből, és még mindig látszott rétegein az erőszak formája az emberi erőszakkal szemben.

A sík felületek minden egyes erőszakos vágás tanújaként álltak; minden egyes csapás lendülete nyílegyenes vonalban futott végig; a kő merev ellenállással nyílt szét. A fúrók egy alacsony, folyamatos berregéssel fúrtak tovább, a hang feszültsége belehasított az idegekbe, a koponyákba, mintha a remegő szerszámok nemcsak a követ zúznák lassan darabokra, hanem az őket tartó embereket is.

Roark szerette ezt a munkát. Néha úgy érezte, mintha egy birkózómérkőzés lenne izmai és a gránit között. Estére nagyon elfáradt. Szerette ezt az ürességet, mely a testi kimerültségből fakadt.

Minden este két mérföldet gyalogolt a bányától a kisvárosig, ahol a munkások laktak. Az erdő talaja, amin járt, puha és meleg volt a lába alatt; furcsának tűnt a gránitgerincen töltött nap után; mosolygott, mintha minden este új öröm érné, és lenézett, hogy lássa, amint lába egy olyan felszínbe nyomódik, mely válaszol, beenged és hagyja, hogy halvány nyomokat ejtsenek rajta.

Volt egy fürdőszoba a ház padlásán, ahol Roark megszállt; a festék már régen lepattogzott a padlóról, és előtűntek a csupasz, szürkésfehér deszkák. Hosszu ideig feküdt a kádban, hogy a hűvös víz kiáztassa bőréből a kőport. Feje a kád szélén hátrahajtvá, szeme csukva. A fáradtság nagysága önmagában megkönnyebbülés volt: minden más érzést kizárt, csak az izmait elhagyó feszültség lassú élvezete maradt.

A konyhában, a többi bányamunkással ette vacsoráját. Az egyik sarokban ült egy asztalnál; a hatalmas gáztűzhelyen szakadatlanul sístergő zsírgőz ragacos homályba borította a szoba többi részét. Keveset evett. Rengeteg vizet ivott; a tiszta pohárban csillogó hűsítő folyadék belülről is kitisztította.

Egy kis fából készült padlásszobában aludt a tető alatt. A mennyezet deszkái ferdén ereszkedtek ágya fölé. Amikor esett, minden egyes esőcsepp kopogását hallotta a tetőn, és csak nehezen tudatosult benne, vajon miért nem érzi testén is az eső ütéseit.

Olykor, vacsora után kisétált az erdőbe, mely rögtön a ház mögött kezdődött. Hason elnyúlt a földön, két könyökét maga elé tette, két kezébe támasztotta állát, és az arca alatt lévő zöld fűszálak erezetét figyelte; rájuk fújt és nézte, ahogy a fűszálak megremegnek, majd újra mozdulatlanvá válnak. Hátára fordult és csak feküdt, érezve a föld melegét teste alatt. Magasan fent a levelek még mindig zöldek voltak, sűrű, összepréselt zöld volt ez, mintha a szín még egy utolsó erőfeszítéssel összesűrűsödött volna, mielőtt a szürkület végképp feloldja. A levelek mozdulatlanul lógtak a fényezett, citromsárga ég alatt; az ég világító halványsága kihangsúlyozta, hogy fénye már gyengül. Roark a földhöz szorította csípőjét és hátát; a föld ellenállt, de megadta magát; csendes győzelem volt; tompa, érzéki gyönyört érzett lábizmaiban.

Néha-néha felült és sokáig nem mozdult; majd lassan elmosolyodott, mint egy hóhér, aki áldozatát figyeli. Az elmúlt napokra gondolt, az épületekre, amiket építhetne, amiket építenie kellene, és amiket talán sohasem fog megépíteni. Hideg, elkülönített kíváncsisággal figyelte a hivatlan fájdalom megjelenését; ezt mondta magának: Hát itt van újra. Roark várt, hogy meglássa, meddig tart. Különös, kitartó élvezettel figyelte saját küzdelmét a fájdalommal, és így elfelejtette, hogy ez saját szenvedése; megvetően mosolygott, fel sem fogva, hogy saját kínján mosolyog. Ezek ritka pillanatok voltak. De amikor ott voltak, Roark azt érezte, amit a bányában: át kell fúrnia a grániton, éket kell vernie, és meg kell semmisítenie ezt a valamit belül, magában, mely rendületlenül önsajnálatra szólította.

Azon a nyáron Dominique Francon egyedül lakott a nagy kúriában, apja birtokán, a bányavároson túl hárommérföldnyire. Nem fogadott látogatókat. Egy öreg gondnok és a felesége voltak az egyetlen emberi lények, akikkel találkozott, de velük se túl gyakran, csak amikor szükséges volt; a házaspár a kastélytól kicsit távolabb lakott, az istállók közelében; a gondnok a birtokról és a lovakról gondoskodott; felesége a házra vigyázott és Dominique-ra főzött.

Az ételeket szívélyes komolysággal szolgálta fel az asszony. Még akkoriban tanulta ezt, amikor Dominique anyja élt és vendégeket fogadott a ház nagy ebédlőjében. Esténként Dominique egyedül ült asztalhoz. Úgy terítettek meg neki, mint egy hivatalos díszvacsorára, gyertyákkal, a sárga láng nyelvei mozdulatlan álltak, mint a díszőrség fényes fémláncjai. A sötétség csarnokká növesztette a szobát, a nagy ablakok úgy sorakoztak, mint az őrszemek egyenletes oszlopsora. Egy lapos kristálytál állt egy fénytócsában a hosszú asztal közepén, benne egyetlen szál tavirózsa, szirmait széttárva a bibe körül, mely olyan sárga volt, mint egy cseppnyi gyertyaláng.

Az idős asszony tapintatos csendben szolgálta fel az ételt, majd amilyen hamar csak tudott, eltűnt a házból. Amikor Dominique felsétált a lépcsőn a szobájába, az ágyon kiterítve találta hálóinge törékeny csipkeredőit. Reggelente belépett a fürdőszobába, és a mélyen fekvő kádban fürdővíz várta, fürdősoja ibolyaillata terjengett a levegőben, az akvamarincsempék kifényezve ragyogtak lába alatt, hatalmas törülközők kiterítve, mint hófuvallatok, melyek el akarják nyelni testét – de lépéseket nem hallott és nem érezte senkinek a jelenlétét a házban. Az idős asszony ugyanazzal a tiszteletteljes körültekintéssel bánt Dominique-kal, mint ahogy a szalon üvegszekrényében lévő velencei üvegeket kezelte.

Dominique oly sok nyarat és telet töltött emberekkel körülvéve – hogy egyedül érezhesse magát -, hogy a valódi egyedüllet varázslatos volt számára, és egy olyan gyengeségről árulkodott, amit sohasem engedett meg magának: ez pedig az e felett érzett öröm volt. Nyújtózkodott egyet, majd lustán leejtette két karját, édes, álomittas bágyadtságot érzett két könyöke fölött, mint az első pohár ital után. Érezte nyári ruháit, két térdét, combját, amint az anyag gyenge ellenállásába ütköznek mozgás közben, de ez nem a ruha valóságát tudatosította benne, hanem térde és combja érzetét.

A ház hatalmas birtok közepén állt, egymagában. Erdők vették körül; sokmértöldnyire nem volt egyetlen szomszéd sem. Dominique lóháton vágatott végig a hosszú, elhagyatott utakon, rejtett ösvényeken, a semmibe. Falevelek csillogtak a napfényben és gallyak pattantak a lovaglással kavart szélben. Olykor visszafojtotta lélegzetét, mert hirtelen olyan érzése támadt, hogy valami nagyszerű és pokoli dolog vár rá a következő kanyar után; nem tudta megnevezni, hogy mire vár, hogy egy látvány, ember vagy esemény volt-e; csak a milyenségét érezte – a csábító gyönyör érzését.

Néha gyalog indult a háztól és mérföldeket sétált, céltalanul, nem törődve azzal, hogy mikor tér vissza. Autók haladtak el mellette az úton; a bányaváros lakói ismerték őt; úgy tekintettek rá, mint a kastély úrnőjére, mint anyjára egykor. Letért az útról az erdőbe. Lazán lóbálta karját, és hátravetett fejjel nézegette a fák tetejét. Láta a levelek mögött úszó felhőket; úgy tűnt, mintha előtte egy óriási fa megmozdulna, és dőlni kezdene, hogy összezúzza őt; megállt; várt, még mindig felfelé tekintve, torka megfeszült; azt szerette volna, ha összezúzzák. Majd vállat vont és továbbindult. Vastag ágakat hajtott félre útjából türelmetlenül, és hagyta, hogy megkarcolják csupasz karját. Addig gyalogolt, míg már túljutott a kimerülés határán, de izmai fáradtsága ellenére tovább hajtotta magát. Majd hanyatt dőlt, és mozdulatlanul feküdt, karja és lába szétvetve, mint egy kereszt a földön. Felszabadulva lélegzett, üresnek és leterítettnek érezte magát. A levegő súlyos volt, mintha nyomás nehezedne a mellére.

Egy-egy reggelen, amikor felébredt a szobájában, hallotta a kőfejtés robbanásait a gránitbánya felől. Nyújtózkodott, karjait feje fölé lendítette a fehér selyempárnára, és figyelt. A pusztítás hangja volt. Tetszett neki.

Mivel a nap túl erős volt aznap reggel, és Dominique tudta, hogy a gránitbányánál még forróbb lesz, mivel nem akart látni senkit, és tudta, hogy ott egy sereg munkással fog találkozni, a bányához indult. A gondolat, hogy ilyen tűző napon láthatja a bányát, lázító volt; már előre élvezte a látványt.

Amikor kiért a fák közül a nagy kőtál szélére, úgy érezte, mintha egy forró gőzzel teli kivégzőkamrába lökték volna. A hő nem a naptól jött, hanem abból a tört hasadékból a földben, a lapos gerincek visszaverő felületéről. Vállá, feje, háta, melyek ki voltak téve a nap hatásának, hűvösnek tündek, míg lábainál érezte a kő forró lélegzetét, amint egyre feljebb emelkedik, álláig, orrcimpájáig. A levegő vibrált a mélyedésben, tűzszikrák lövelltek a gránit felől; Dominique úgy érezte, hogy a kő kavarog, olvad, és fehér erekben folyik a láva. Fúrók és kalapácsok hasították a levegő mozdulatlan súlyát. Ocsmány látványt mutattak a férfiak a tűzhányó párkányain. Mintha nem is munkások lettek volna, hanem összeláncolt rabok, akik

egy kimondhatatlan vezeklésre ítéltettek valami kimondhatatlan bűn miatt. A lány képtelen volt levenni róluk szemét.

Lénye sértette ezt a helyet. Ruhája – vízszerű, sápadt zöldeskék, túl egyszerű és drága, a redők pontosan olyanok, mint az üveg szélei – vékony sarkai széles terpeszben a vízszintes sziklatömbön, haja sima palástja, teste túlzott törekenysége az éghez képest – a kertek és a szalonok igényes hűvösségével hivalkodott, ahonnan a lány érkezett.

Lefelé pillantott. Tekintete megakadt egy férfi narancsszerű haján. A férfi felemelte a fejét és ránézett.

Dominique nem mozdult, mert először nem a látványt érzékelte, hanem az érintést: nem egy képszerű megjelenés tudatosult benne, hanem olyan volt, mintha arcul ütötték volna. Egyik kezét eltartotta testétől, esetlenül, ujjai széttárva a levegőben, mintha egy falnak támaszkodna. A lány tudta, hogy addig nem mozdulhat, amíg a férfi nem engedi.

Látta a férfi száját és a néma megvetést szája körül; a síkokat sovány, beesett arcán; a hideg, tiszta értelmet szemében, melyben sajnálatnak nyoma sem volt. Dominique tudta, hogy ez a legszebb arc, amit valaha láthat, mert ez volt az erő abszolút alkotása, megjelenítve. Érezte, hogy előnti a harag, a tiltakozás, az ellenállás – és a gyönyör. A férfi állt és feltekintett rá; nem pillantás volt, hanem a birtoklás kinyilvánítása. A lány arra gondolt, hogy olyan arcot kell mutatnia válaszként, amit a férfi megérdemel. De ehelyett csak nézte a férfi leégett karján a kőport, a bordáira tapadó nedves inget, hosszú lába vonalát. Eszébe jutottak azok a férfiszobrok, amelyeket mindig keresett; és kíváncsi volt, milyen lehet ez a férfi meztelenül. Látta, hogy úgy néz rá a férfi, mintha tudná, hogy mire gondol. Ebben a pillanatban rájött, hogy talált egy célt az életében – egy hirtelen elsöprő gyűlöletet e férfi iránt.

Dominique mozdult meg először. Megfordult és elsétált. Észrevette a bánya felügyelőjét elől az ösvényen, és integetett neki. A felügyelő felé sietett, hogy üdvözlje. – Nahát, Miss Francon! – kiáltotta. – Nahát, jó napot, Miss Francon!

Dominique remélte, hogy a férfi odalent hallotta ezeket a szavakat. Életében először örült, hogy Miss Francon lehet, örült apja pozíciójának és vagyonának, melyeket eddig mindig megvetett. Hirtelen eszébe jutott, hogy ez a férfi itt csak egy egyszerű munkás, aki annak a tulajdonában van, aki ezt a helyet birtokolta, és majdnem ő volt ez utóbbi.

A felügyelő tiszteletteljesen állt előtte. Dominique elmosolyodott, és azt mondta:

– Mivel egy nap én öröklöm a bányát, úgy gondoltam, mutathatnék valami érdeklődést iránta egyszer-egyszer.

A felügyelő előtte haladt az ösvényen, mutatva, hogy itt ő az úr, és a munkáról magyarázott. Dominique egészen a bánya másik oldaláig követte őt; majd leereszkedett a műhelyek szürkészöld mélyébe; megtekintette az elképesztő gépezetet. Hagyta, hogy meggyőzően elegendő idő teljen el. Majd visszaindult, egyedül, végig a gránitmedence szélén.

Már messziről látta a férfit, ahogy közeledett. A férfi dolgozott. Dominique látta, hogy egy vörös hajtincs a férfi arcába hullik, és a fúró remegésével mozog. A lány remélte, hogy a fúró rázkódása fájdalmat okoz a férfinak, testének és mindennek, ami benne van.

Amikor odaért hozzá a sziklákhöz, látta, hogy a férfi felemeli a fejét és ránéz; azt nem tudta, hogy észrevette-e közeledését; úgy nézett fel rá, mintha arra számított volna, hogy ott lesz, mintha tudta volna, hogy vissza fog jönni. Dominique észrevett egy kis mosolyt, mely sértőbb volt a szavaknál. A férfi szentelően, egyenesen ránézett, nem mozdult, nem engedett azzal, hogy elforduljon – beismerje, hogy nincs joga így bámulni rá. Nem pusztán a jogot vette erre, de mintha halkan még azt is mondta volna, hogy a lány adta neki.

Dominique sarkon fordult, és tovább sétált, lefelé a sziklás lejtőn, el a bányától.

Nem a szemére, nem a szájára emlékezett, hanem a kezére. Annak a napnak a lényege egyetlen képben összpontosult, amit Dominique megjegyzett: a férfi keze a grániton. Újra feltűnt előtte a kép: a férfi ujjbegyeit a kőnek nyomta, hosszú ujjai folytatták az inak egyenes vonalait, melyek csukójából nyíltak szét, mint egy legyező, ujjpercei felé. A férfira gondolt, de a kép, mely jelenleg összes gondolatát kitöltötte, a gránitra támaszkodó kéz volt. Megijesztette a lányt; nem értette.

Csak egy egyszerű munkás, gondolta Dominique, egy alkalmazott, aki fegyencmunkát végez. Ezen gondolkodott, miközben fészülőasztala üvegpolca előtt ült. Ránézett az előtte nyugvó kristálytárgyakra; olyanok voltak, mint a jégzobrok – az ő saját, hideg, fényűző törekenységét hirdették; majd a férfi megfeszülő teste jutott eszébe, porral és izzadsággal átitatott ruhája és a keze. Felnagyította a különbséget, mert ettől gyengébbnek érezte magát. Hátradőlt és becsukta szemét. Arra a sok előkelő férfire gondolt, akit visszautasított. Majd a bányamunkásra. És arra, hogy milyen érzés összetörve lenni – de nem egy olyan férfi töri darabokra, akit csodál, hanem egy olyan, akit gyűlöl. Karjára ejtette a fejét; elgyengült a gyönyörtől.

Két napig elhitette magával, hogy el fog szökni erről a helyről; utazóládájában talált néhány régi utazási prospektust, átnézte őket, kiválasztotta a helyet, a hotelt és még a szobát is a hotelben, kikereste a vonatot, amivel majd utazik, a hajót és a kabin számát a hajón. Bűnös élvezetet talált ebben, mert tudta, hogy nem fog elmenni erre az utazásra; vissza fog menni a bányához.

Három nap múlva visszament a bányához. Megállt a lépcsőzet fölött, ahol a férfi dolgozott, állt és nézte őt, nyíltan. Amikor a férfi felnézett, Dominique nem fordult el. Tekintete azt mondta a férfinak, tudja, mit csinál, de nem tiszteli annyira, hogy elrejtse. A férfi tekintete csak annyit árult el, számított rá, hogy el fog jönni. Fűrője fölé hajolt, és folytatta a munkát. A lány várt. Azt akarta, hogy felnézzen. Tudta, hogy a férfi tudja ezt. Nem nézett fel többé.

Dominique állt, és nézte a férfi kezét, azokra a pillanatokra várva, amikor a kőhöz ér. Elfeledkezett a fűrőről és a dinamitról. Azt szerette volna, hogy a férfi kezével törje szét a gránitot.

Hallotta, hogy a felügyelő a nevét kiáltja, miközben felé igyekszik az ösvényen. Amikor közel ért, Dominique odafordult hozzá:

– Szeretem nézni, ahogy az emberek dolgoznak – magyarázta a lány.

– Ugye milyen nagyszerű kép? – értett egyet a felügyelő. – Most indul a vonat onnan egy újabb rakománnyal.

Dominique nem a vonatot nézte. Látta, hogy a férfi letről nézi őt, látta, egy kis jelből, hogy a férfit szórakoztatja az, ha Dominique most nem akarja, hogy nézze őt.

A lány elfordította a fejét. A felügyelő tekintete a gödörre tévedt és megállt a lent álló férfin.

- Hé, maga, odalent! - kiáltotta. - Azért fizetik, hogy dolgozzon, vagy azért, hogy tátsa a száját?

A férfi szó nélkül hajolt fúrója fölé. Dominique hangosan felnevetett.

A felügyelő megjegyezte: - Kemény legénységünk van idelent, Miss Francon... Néhálynak még priusza is van.

- Van ennek az embernek priusza? - kérdezte Dominique, és lefelé mutatott.

- Hát nem tudnám megmondani. Nem ismerem mindet látásból.

Dominique azt remélte, hogy van. Eltűnődött, hogy vajon korbácsolják-e manapság az elítélteket. Remélte, hogy igen. Ettől a gondolattól úgy érezte, mintha süllyedne, mint amikor azt álmodta gyerekkorában, hogy egy hosszú lépcsőn zuhan lefelé; de most a gyomrában érezte ezt a süllyedést.

Ridegen hátat fordított, és elhagyta a bányát.

Jó néhány nap múlva tért csak vissza. Váratlanul pillantotta meg a férfit maga előtt, egy lapos kőpárkányon, az ösvény széle mellett. Megtorpant. Nem akart túl közel menni. Furcsa volt maga előtt látni a férfit, a távolság védelme és ürügye nélkül.

A férfi állt, és egyenesen ránézett. Sértően intim volt közöttük a megértés, hiszen még egyetlen szót sem váltottak. A lány tönkretette ezt, mert megszólalt:

- Miért bámul engem állandóan? - kérdezte élesen.

Megkönnyebbülve gondolta, hogy a szavak az eltávolodás legjobb eszközei. Mindent megtagadott, amit mindketten tudtak, azzal, hogy kimondta. A férfi egy pillanatra csendben állt, és nézte a lányt. Rettegés töltötte el Dominique-ot, hogy esetleg nem fog válaszolni, hogy a csendjével tisztán közli, miért nincs szükség válaszra. De a férfi válaszolt. Így felelt:

- Pont ugyanabból az okból, amiért ön engem.

- Nem tudom, miről beszél.

- Ha nem tudná, akkor sokkal jobban meg lenne lepve és kevésbé lenne mérges, Miss Francon.

- Szóval tudja a nevem?

- Elég hangosan hirdette.

- Jobban tenné, ha nem pimaszkodna. Tudja, azonnal kirúgathatom.

A férfi elfordította a fejét, és tekintetével valakit keresett lent az emberek között. Megkérdezte: - Idehívjam a felügyelőt?

A lány megvetően mosolygott.

- Ne, természetesen nem kell. Az túl egyszerű lenne. De mivel tudja, hogy ki vagyok, jobb lenne, ha befejezné a bámulásomat, amikor idejövök. Még félreértik.

- Nem hinném.

Dominique elfordult. Uralkodnia kellett a hangján. Elnézett a köszirtek fölé. Megkérdezte: - Nehéznek találja itt a munkát?

- Igen. Szörnyen.

- Elfárad?

- Embertelenül.

- Milyen érzés az?

- Alig tudok menni, amikor vége a napnak. Nem tudom mozgatni a karjaimat éjszaka. Amikor fekszem az ágyban, össze tudom számolni testem összes izmát a különböző fájdalmak számából.

A lány hirtelen feleszmélt, hogy a férfi nem önmagáról beszél; hanem róla, azokat mondja, amiket hallani akar és azt, hogy tudja, miért pont ezeket a mondatokat akarja hallani.

Haragot érzett, egy kielégítő haragot, mert hideg volt és biztos. De vágyat is érzett, hogy bőrével a férfi bőréhez érjen; hogy csupasz karjának egész hossza a férfi karjának hosszát érintse; csak ennyit; a vágy nem kívánt többet.

Nyugodtan kérdezte:

- Ugye nem idevalósi? Nem úgy beszél, mint egy munkás. Mi volt ezelőtt?
- Villanyszerelő. Vízszerelő. Vakolómunkás. És még sok más.
- Miért dolgozik itt?
- Azért a pénzért, amit maga fizet, Miss Francon.

A lány vállat vont. Megfordult és otthagya a férfit. Az ösvényen haladt, és tudta, hogy a férfi néz utána. Dominique nem nézett vissza. Így folytatta útját a bányán át, és amilyen hamar csak tudott, hazaindult, de nem ment vissza arra az ösvényre, ahol újra találkoznia kellene vele.

II

Dominique minden reggel olyan nap reményével ébredt, amelyet az tett jelentőssé, hogy létezett egy elérendő cél: egy cél, hogy olyan nap legyen, amikor nem megy el a bányába.

Elvesztette a szabadságot, amit szeretett. Tudta, hogy egy vágy kényszerével való folyamatos küzdés szintén kényszer, de ezt a hozzáállást választotta. Csak ezen a módon engedhette, hogy a férfi hatással legyen életére. Sötét kielégülést talált a fájdalomban – mert a fájdalom a férfitől eredt.

Meglátogatta távoli szomszédait, egy vagyonos, nyájas családot, akik halálra untatták New Yorkban; senki mással nem találkozott egész nyáron. Meglepődtek és örültek, hogy látják. Egy csoport előkelő ember között ült egy medence szélén. Figyelte az igényes elegancia légkörét maga körül. Figyelte a tiszteletet, mely beszédükből áradt iránta. Tükörképére pillantott a medencében: kiütközött finom, szigorú egyszerűsége közülük.

Bűnös izgalom fogta el, amikor arra gondolt, mit csinálnának ezek az emberek, ha ebben a pillanatban olvasnának a gondolataiban; ha tudnák, hogy egy férfi jár a fejében a bányából, hogy olyan mély bensőségességgel gondol a férfi testére, amivel az ember csak a sajátjára szokott. Elmosolyodott; arca hideg tisztasága elrejtette előlük, hogy meglássák e mosoly természetét. Újra meglátogatta ezeket az embereket – az ilyen gondolatok kedvéért, melyek a tiszteletük jelenlétében kavaroztak benne.

Egy este az egyik vendég felajánlotta, hogy hazaviszi autóján Dominique-ot. Egy elismert, fiatal költő volt. Sápadt és nyúlánk; puha, érzékeny szája volt, szemében az egész világ fájdalma. Dominique nem vette észre, milyen sóvárgó tekintettel figyelte őt már hosszú ideje. Amint az alkonyi fényben utaztak, a lány látta, hogy a férfi tétován közelebb hajol hozzá. Hallotta a hangját, amint azokat a könnyörgő és összefüggéstelen dolgokat suttogja a fülébe, amiket már annyi férfitől hallott. A férfi megállította az autót. A lány a vállán érezte a férfi ajkainak nyomását.

Elrántotta magát tőle. Egy pillanatig mozdulatlanul ült, mert ha megmozdul, hozzá kellene érnie a férfinak, és nem bírt hozzáérni. Majd kivágta az autó ajtaját, kiugrott, becsapta maga mögött az ajtót, mintha a csattanás eltörölné a férfit a föld színéről, és vaktában futásnak eredt. Egy idő múlva sétára váltott, reszketett, a sötét úton gyalogolt, amíg ki nem rajzolódtak szemei előtt háza teteje.

Megtorpant, a megdöbbenés első összefüggő gondolataival nézett maga köré. Gyakran történtek vele hasonló esetek a múltban is; azzal a különbséggel, hogy akkor szórakoztatták; akkor nem undorodott; akkor nem érzett semmit.

Lassan sétált keresztül a ház gyepén. A szobájába vezető lépcsőn megállt. A bányában dolgozó férfira gondolt. Tiszta, megformált szavak jöttek tudatába, hogy az a férfi a bányából akarja őt. Eddig is tudta; már a férfi első pillantásából. De eddig még nem fogalmazta meg magának.

Felnevetett. Maga köré nézett, a ház csendes pompájára, melyben lehetetlennek hangzottak ezek a szavak. Dominique tudta, mi nem fog soha megtörténni vele. És azt is, hogy milyen szenvedésnek teheti ki a férfit.

Napokig elégedettséggel sétált a ház szobáiban. Ez volt a védelme. Hallotta a kőfejtés robbanásait a bányából, és mosolygott.

De túl biztos volt magában, és a ház túl biztonságos volt. Feltámadt benne a vágy, hogy dacoljon ezzel a biztonsággal.

A hálósobájában lévő kandalló előtti márványlapot választotta. Összetörve akarta látni. Kalapáccsal a kezében letérdelt, és megpróbálta összezúzni a márványt. Rávigott, vékony karját magasan emelte feje fölé, és vad kétségbeeséssel csapott le. Fájdalom hasított két karja csontjaiba és vállízületeibe. Sikerült egy hosszú karcot ejtenie a márványon.

A bányához ment. Messziről látta a férfit, és egyenesen odasétált hozzá.

- Jó napot! - mondta lazán odavetve.

A férfi leállította a fúrót. Nekidőlt a kőperemnek, és így felelt:

- Jó napot!

- Gondoltam magára - mondta a lány halkán, azután elhallgatott, majd ugyanazzal az ellenállhatatlan, csábító hangsúllyal folytatta -, mert van egy kis piszkos munka, amit meg kellene csinálni a házamban. Szeretne még egy kis pénzt keresni?

- Természetesen, Miss Francon.

- Eljönne ma este a házamba? A szolgálati bejáró a Ridgewood útról nyílik. Az egyik kandalló márványlapja eltört, és ki kellene cserélni. Szeretném, ha kivenné, és rendelne nekem egy másikat.

Azt várta, hogy a férfi mérges lesz, és visszautasítja. A férfi megkérdezte:

- Hány órára menjek?

- Hétre. Mit fizetnek itt magának?

- Hatvankét centet egy órára.

- Annyit biztosan megér. Hajlandó vagyok ugyanannyit fizetni. Tudja, hogyan talál a házamhoz?

- Nem, Miss Francon.

- Csak kérdezzen meg bárkit a faluban, majd elmondja magának.

- Igen, Miss Francon.

Dominique csalódottan távozott. Úgy érezte, hogy a köztük lévő titkos megértés elveszett; a férfi úgy beszélt, mintha csak egy egyszerű munkáról lenne szó, amit bármelyik munkásnak felajánlhatott volna. Ekkor megint azt a süllyedést érezte belül, a szégyen és a gyönyör keverékét, amit ez a férfi folyton felébresztett benne: Rájött, hogy most még mélyebbé és égbekiáltóbbá vált köztük a megértés azzal, hogy ilyen természetességgel fogadott el egy legkevesbé sem természetes ajánlatot; a férfi azt mutatta meg neki, mennyit tud - hogy nem döbben meg ezen.

Megkérte az idős gondnokot és feleségét, hogy aznap estére maradjanak a házban. Szerény jelenlétük kiegészítette a feudális udvarház képét. Hallotta, amikor a szolgálati bejárat csengője hét órakor megszólalt. Az idős asszony a nagy haliba kísért a férfit, ahol Dominique a széles lépcső pihenőjén állt.

A lány figyelte, ahogy közeledik feléje a férfi, és közben felnéz rá. Elég hosszú ideig nem mozdult ahhoz, hogy azt a gyanút keltse a férfin, hogy előre eltervezte, ebben a pózban fog várni rá; de éppen azelőtt a pillanat előtt törte meg, amikor a férfi már biztossá válhatott volna ebben. A lány megszólalt: - Jó estét! - hangja fegyelmezetten halk volt.

A férfi nem válaszolt, de fejet hajtott, és elindult a lépcsőn a lány felé. Munkaruhája volt rajta, és kezében egy szerszámotáskát cipelt. Mozdulataiból

valami fürge, laza lendület áradt, ami nem illett ebbe a házba, a finom, merev korlátok közti fényezett lépcsőkre. A lány arra számított, hogy a férfi majd nem lesz méltó a házhoz; de úgy tűnt, hogy a körülötte lévő ház nem méltó hozzá.

Dominique megmozdította egyik kezét, és hálósobája ajtaja felé intett. A férfi engedelmesen követte. Nem látszott rajta, hogy érzékeli a szobát, amikor belépett. Úgy lépett be, mint egy műhelybe. Egyenesen a kandallóhoz sétált.

- Ez az - mondta a lány, és egyik ujjával a márványlapra mutatott.

A férfi nem szólt semmit. Letérdelt, kivett egy vékony éket a táskájából, hegyét a lapon lévő karcolásra tette, fogta a kalapácsot, és egyetlen ütéssel lesújtott rá. A márvány hosszú, mély repedéssel kettétört.

Felnézett rá. A lány a pillantástól félt, hogy a pillantásban a nevetést véli felfedezni, és arra nem lehet válaszolni, mert a nevetést nem lehet látni, csak érezni. A férfi megszólalt:

- Most már törött, és ki kell cserélni.

A lány nyugodt hangon kérdezte:

- Tudja, milyen márvány ez, és honnan rendeljen ilyet?

- Igen, Miss Francon.

- Akkor rajta! Vegye ki!

- Igen, Miss Francon.

A lány állt, és nézte a férfit. Furcsa érzés volt ez az öntudatlan szükség, hogy a munka mechanikus folyamatát figyelje, mintha a szemével segítette volna azt. Ekkor a lány rádöbbsent, hogy fél körülnézni a szobában. Kényszerítette magát, hogy felnézzen.

Látta öltözőszekrénye polcát, üvegszélét, mint egy keskeny, zöld szaténszalagot a félhomályban, és a kristálytartályokat; látott egy pár fehér papucsot, egy halványkék törülközőt a földön egy tükör mellett, egy pár harisnyát egy szék karfájára dobva; látta fehér szaténból készült ágytakaróját. A férfi ingén nedves foltok és szürke kőpornyomok látszottak; a por csíkokat rajzolt bőrre mindkét karján. A lány úgy érezte, mintha a férfi a szoba minden egyes tárgyát megérintette volna, mintha a levegő egy nehéz, vízzel teli medence volna, melybe együtt lökték be őket. És a víz, mely a férfihoz ér, felé is elsodorja ezt az érintést, és a szoba összes tárgyához. Azt akarta, hogy a férfi felnézzen. A férfi dolgozott, anélkül, hogy feltekintett volna.

A lány közelebb ment hozzá, és csendben állt fölötte. Még sohasem állt ilyen közel hozzá. A sima bőrt nézte a nyakán; meg tudta különböztetni a hajszálakat. Saját szandálja hegyére pillantott. Ott volt, a földön, egyhüvelyknyire a férfi testétől; csak egyetlen mozdulatra lett volna szükség, épp csak egy kicsit kellett volna megmozdítania lábfejét, hogy hozzáérjen. A lány hátralépett.

A férfi megmozdította a fejét, de nem azért, hogy felnézzen, csak kivett egy másik szerszámot a táskából, majd újra a munkája fölé hajolt.

Dominique hangosan felnevetett. A férfi abbahagyta a munkát, és a lányra pillantott.

- Igen? - kérdezte.

A lány arca komoly volt, hangja gyengéd, amikor válaszolt:

- Ó, sajnálom! Lehet, hogy azt gondolta, hogy magán nevetek. De természetesen nem magán nevettem.

Hozzátette:

- Nem akartam megzavarni. Biztos vagyok benne, már alig várja, hogy befejezze a munkát, és kijusson innen. Úgy értem, persze, amiatt, mert biztosan fáradt. De, másrészt, én órábérben fizetem önt, így nem baj, ha egy kicsit elnyújtja az időt, amennyiben több pénzt akar keresni. Biztos vannak dolgok, amikről beszélni akar.

- Ó, igen, Miss Francon.

- Nos?

- Úgy gondolom, hogy ez a kandalló förtelmesen ronda.

- Úgy találja? Az apám tervezte ezt a házat.

- Igen, persze, Miss Francon.

- Semmi értelme, hogy ön az építész munkájáról beszéljen.

- Nem, tényleg nincs.

- Biztos találunk valami más témát.

- Igen, Miss Francon.

A lány távolabb ment. Leült az ágyra, kinyújtott karral hátratámaszkodott, egyik lábát keresztbe vetette a másikon, összeszorította őket, hogy egy hosszú, egyenes vonalat alkottak. Teste, mely két válláról erőtlenül csüngött lefelé, ellentmondott lábai rugalmatlan pontosságának; arca hideg keménysége ellentmondott testtartásának.

A férfi néha-néha felpillantott a lányra, miközben dolgozott. Engedelmesen beszélt. Ezt mondta:

- Meg kell győződnöm róla, hogy pontosan ugyanilyen minőségű márványt kapjon, Miss Francon. Nagyon fontos különbséget tennünk a márványfajták között. Nagy általánosságban azt lehet mondani, hogy háromfajta márvány létezik: a fehér márvány, ami a mészkő újrakristályosodásából képződik; az ónix, ami a kalcium-karbonát kémiai lerakódása; és a zöldmárvány, ami nagyrészt hidratált magnézium-szilikátból vagy szerpentinből áll. Ezt azt utóbbit nem szabad valódi márványnak tekintenünk. A valódi márvány a mészkő átalakult formája, mely a hő és a nyomás hatására jön létre. A nyomás egy erőteljes tényező. Olyan eredményekhez vezet, melyek ha egyszer elkezdődtek, nem lehet többé megfékezni őket.

- Milyen eredményekhez? - kérdezte a lány előrehajolva.

- A mészkőrészecskék újrakristályosodásához és a környező talaj idegen elemeinek beszívargásához. Ezek képezik a színes csíkokat, melyek a legtöbb márványban megtalálhatók. A vörös márványt a mangán-oxidok jelenléte okozza, a szürke márvány a széntartalom eredménye, a sárga márvány egy vas-hidroxidnak tulajdonítható. Ez a darab itt, természetesen, fehér márvány. A fehér márványnak is számos fajtája létezik. Nagyon körültekintőnek kell lennie, Miss Francon...

Dominique előrehajolva ült. Homályos, fekete, kuporgó árnyalaknak látszott; a lámpafény egyik kezére esett, mely térdére ejtve pihent ernyedten, tenyérrel felfelé, ujjai félig zártan, egy vékony tűzvonal rajzolta körül őket. A ruha fekete anyaga kihangsúlyozta a kéz meztelenségét és ragyogását.

- ...meg kell győződnöm róla, hogy pontosan ugyanilyen minőségű darabot rendeljek. Nem lenne tanácsos például fehér georgiai márvánnyal helyettesíteni, ami nem olyan finom szemcsés, mint a vermonti fehér márvány, ami viszont nem olyan finomszemcsés, mint az alabamai márvány. Ez alabamai márvány. Nagyon jó minőségű. Nagyon drága.

A férfi látta, hogy a lány összeszorítja a kezét, és leejti, ki a fényből. Csendben folytatta tovább a munkát.

Amikor elkészült, felállt, és megkérdezte:

- Hova tegyem a követ?

- Hagyja ott. Majd elvitetem.

- Rendelek egy méretre vágott darabot, amit utánvétellel kell kifizetni. Kívánja, hogy a helyreállítást is megcsináljam?

- Igen, természetesen. Értesítem, amikor megérkezik. Mennyivel tartozom? - és rápillantott az éjjeliszekrényen lévő órára. - Lássuk csak, háromnegyed órája van itt. Az negyvennyolc cent. - Táskájáért nyúlt, kivett egy egydolláros bankjegyet és a férfi felé nyújtotta. - Tartsa meg a visszajárót! - mondta a lány.

Azt remélte, hogy a férfi az arcába vágja a pénzt. De az elvette, és a zsebébe csúsztatta. Majd így szólt:

- Köszönöm, Miss Francon.

Látta, hogy a hosszú, fekete ruhaujj megremeg a lány ökölbe szorított keze fölött.

- Jó éjszakát! - mondta Dominique, hangja fojtott volt a haragtól.

A férfi fejet hajtott, és elbúcsúzott: - Jó éjszakát, Miss Francon!

Majd megfordult, és lement a lépcsőn, ki a házból.

A lány már nem a férfira gondolt. Minden gondolatát a márványlap töltötte ki, amit a férfi megrendelt. Hirtelen rátört lázas, mániás izgalommal várta, hogy megérkezzen; számolta a napokat; a gyepen túli úton ritkán feltűnő teherautókat figyelte.

Indulatosan azt mondta magának, csak azt akarja, hogy megjöjjön a márvány; csak ennyit; semmi mást; semmi rejtett szándék; csak a márvány. Ez egy utolsó, hisztérikus utóhatás volt; minden mástól megszabadult. Ha megjön a kő, lezárja a dolgot.

Amikor megérkezett a kő, Dominique alig pillantott rá. Az árukihordó teherautó még el sem hagyta a birtokot, amikor a lány már az íróasztalnál ült, és egy finom levélpapírra írta a következő üzenetet:

Itt van a márvány. Azt akarom, hogy ma estére a helyén legyen.

A gondnokot küldte el az üzenettel a bányába, azzal az utasítással, hogy adja át: - Nem tudom a nevét. A vörös hajú munkásnak, aki itt volt.

A gondnok visszajött és egy fecnit adott át neki, amit egy barna papírzacskóról téptek le. A következő volt rajta ceruzával írva:

Ma estére a helyén lesz.

A lány a türelmetlenség fojtogató ürességében várt szobája ablakában. A szolgálati bejárat csengője hét órakor megszólalt. Kopogtak hálósobája ajtaján. - Szabad! - szólt nyersen Dominique, hogy elrejtse saját hangja furcsa színezetét. Az ajtó kinyílt, a gondnok felesége jelent meg, és intett valakinek, hogy kövesse. Az ember, aki követte, egy alacsony, köpcös, középkorú olasz volt görbe lábakkal. Egy aranykarika volt az egyik fülében, és egy rojtos kalapot tartott tiszteletteljesen két kezében.

- Az ember, akit a bányából küldtek, Miss Francon - mondta a gondnok felesége.

Dominique megkérdezte, hangja nem kiáltás, és nem kérdés:

- Kicsoda maga?

- Pasquale Orsini - felelte az ember engedelmesen, és látszott rajta, hogy meg van rémülve.

- Mit akar?

- Hát én... hát a Vörös ott lent a bányában azt mondta, kandalló meg kell csinál, azt mondta ön akar én megcsinál.

- Igen. Igen, persze - mondta a lány és felállt -, elfelejtettem. Csinálja csak!

Ki kellett mennie a szobából. Rohannia kellett, hogy ne láthassa senki, hogy ne láthassa magát, ha egyáltalán el tud menekülni maga elől.

Valahol a kertben megállt, egész testében remegett, öklét szeméhez nyomta. Düh volt. Egy pusztá, egyszerű érzélem, ami mindent tisztára söpört; mindent, kivéve a retteget a düh mögött; azért rettegett, mert tudta, hogy most nem mehet a bánya közelébe, és mégis el fog menni.

Estefelé volt, jó néhány nap múlva, amikor ellátogatott a bányához. Egy hosszú lovaglásból tartott hazafelé. Láta, hogy az árnyékok meghosszabbodnak a fűvön; tudta, hogy nem bír elviselni még egy éjszakát. Oda kellett érnie, mielőtt a munkások hazaindulnak. Elkanyarodott, és a bánya felé vette az irányt, vágta, a szél az arcát hasította.

A férfi nem volt ott, amikor odaért a bányához. Rögtön tudta, hogy nincs ott, annak ellenére, hogy a munkások épp akkor indultak, és sokan közülük egyes sorban vonultak ki az ösvényeken a kőmedencéből. Dominique állt, összeszorította a száját, a férfit kereste. Pedig tudta, hogy már elment.

Az erdőbe lovagolt. Vaktában vágta levelek falai közt, melyek a távolban már beleolvadtak a növekvő szürkületbe. Megállt, letört egy hosszú, vékony ágat az egyik fáról, letépte róla a leveleket, majd újra vágta csapott, és a rugalmas ágat pálcaként használva hajszoa a lovat, hogy gyorsabban száguldjon. Úgy érezte, mintha a sebességtől felgyorsulna az este, és az órák hamarabb múlnának el, mintha átugorná az időt, hogy elfogja a következő reggelt, mielőtt az megérkezne. És ekkor megpillantotta a férfit. Egyedül sétált az ösvényen előre.

A lány nekiiramodott. Utolérte, és hirtelen megállt mellette. A megtorpanástól először előredőlt, majd vissza, mintha rugó tartaná. A férfi megállt.

Nem szóltak semmit. Nézték egymást. A lány minden csendes pillanatot árulásnak érzett; túl sokatmondó volt ez a szóltalan találkozás, a felismerés, hogy nincs szükség köszöntésre.

Színtelen hangon kérdezte:

- Miért nem jött el, hogy visszarakja a márványlapot?

- Azt hittem, nem számít magának, ki megy. Vagy tévednék, Miss Francon?

A szavak nem mint hangok értek el hozzá, hanem olyan volt mintha nyíltan szájon ütötték volna. Felemelkedett kezében a pálca, és végigsuhintott vele a férfi arcán. Majd ugyanazzal a lendülettel elvágta.

Dominique az öltözőasztal előtt ült hálósobájában. Nagyon késő volt. A hatalmas, üres ház teljes némaságba burkolózott. Szobájában nyitva volt a teraszra nyíló erkélyajtó. Nem lehetett hallani a levelek mozgását a sötét kert felől.

Az ágyon lévő takaró kiterítve várt rá, a párna fehéren fénylett a magas, fekete ablakhoz képest. Dominique arra gondolt, hogy megpróbál aludni. Három napja nem látta a férfit. Két kezét végigfuttatta a fején, két tenyerének domborulatai haja sima síkjaihoz nyomódtak. Parfümtől nedves ujj begyeit halántéka homorulatához nyomta, és egy pillanatig ott tartotta; a folyadék hideg, összehúzó csípése bőrén

enyhülést hozott. Egy kiloccsant parfümcsepp ott maradt öltözőasztala üveglapján, egy csepp, mely úgy ragyogott, mint egy drágakő, és éppolyan értékes is volt.

Nem hallotta a lépések zaját a kertben. Csak akkor, amikor már a teraszra vezető lépcsőn jöttek felfelé. Kihúzta magát, és összeráncolta szemöldökét. Az erkélyajtóra nézett.

A férfi belépett. Munkaruhája volt rajta, a feltűrt ujjú koszos ing és a kőportól piszkos nadrág. Állt, és nézte a lányt. Arcán most nem volt cinkos mosoly. Elkínzott és beesett volt, szigorú a kegyetlenségtől, aszketikus a szenvedélytől. Száját szorosan összezárva lefelé húzta. A lány talpra ugrott, karjait hátrafesztette, és széttárt ujjakkal állt. Nem mozdult. Láta, ahogy egy ér kidagad a férfi nyakán, lüktet, majd visszahúzódik.

Ekkor a férfi odament hozzá. Megragadta, hogy húsa húsába vágott. Érezte bordáin a férfi két karjának csontjait, lába a férfi lábához tapadt. Szája szájára forrt.

Dominique nem tudta, hogy előbb a rémülettől reszketett-e teste, és két könyökével a férfi torkába döfött, próbálva magát kicsavarni a szorításból, vagy pedig az első pillanatban mozdulatlanra merevedett-e a férfi karjaiban attól a megrázkódtatástól, hogy bőre a bőréhez ér, amiről annyit képzelődött, amire annyit várt, nem tudva, hogy ilyen. Nem is tudhatta volna, mert ez nem az élet része volt, hanem egy olyan dolog, amit az ember nem bír egy pillanatnál tovább elviselni. Próbálta elszakítani magát a férfitől. Erőlködését a másik meg sem érezte. Öklével ütötte vállát, arcát. A férfi megmozdította egyik kezét, összefogta a lány két csuklóját, és a háta mögé szögezte, összeszorítva a lány lapockáját. A lány hátrahúzta a fejét. Mellén érezte a férfi ajkait. Kitépte magát.

Nekiesett az öltözőasztalnak. Összehúzta testét, kezei a mögötte lévő asztal szélét szorították, tágra nyílt szeme színtelen volt, és a rettegéstől alakját veszítette. A férfi nevetett. A nevetés kirajzolódott arcán, de hang nem jött mellé. Talán szándékosan engedte el őt. Szétvetett lábbal állt, két keze teste mellett lógott, hagyva, hogy a lány még élesebben érezze egész valóságát a köztük lévő távolságon keresztül, mint amikor a kezében tartotta. A lány az ajtóra pillantott a férfi mögött. A férfi észrevette az első jelet a mozdulatra, mely nem volt több, mint egy gondolat, hogy az ajtó felé ugorjon. Kitarította két karját, nem ért a lányhoz. A lány visszaesett. Válla alig láthatóan felemelkedett. A férfi egyet előrelepett, a lány visszaengedte a vállát. Lejjebb kuporodott, közel az asztalhoz. A férfi hagyta, hadd várjon. Majd elindult felé. Könnyedén emelte fel. A lány belemélyesztette fogait a férfi kezébe. Érezte nyelve hegyén a vér ízét. A férfi hátrahúzta fejét, és szájával megpróbálta szétfeszíteni ajkait.

Dominique úgy küzdött, mint egy állat. De hang nélkül. Nem kiáltott segítségért. Hallotta saját szuszogása visszhangjait a férfi ziháló lélegzetében. Tudta, hogy a gyönyörtől zihál. Az öltözőasztalon lévő lámpa felé nyúlt. A férfi kiütötte a kezéből. A kristály darabokra robbant szét a sötétségben.

Az ágyra dobta a lányt. A lány a vér lüktetését érezte torkában, szemeiben, a gyűlöletet, a kétségbeesett rémületet saját véreben. Érezte a gyűlöletet és a férfi két kezét; a kéz, mely most testét érintette, a kéz, mely gránitot zúzott. A lány még egy utolsót vonaglott küzdelmében. Ekkor hirtelen fájdalom hasított belé, végigfutott testén, egészen a torkáig. Felsikoltott, és mozdulatlanra vált.

Ez az aktus, ha a gyengédség játékában történik, a szerelem pecsétje. Ha megvetésből, a megalázás és a hódítás szimbóluma. Lehet egy szerelmes, de lehet egy katona aktusa is, aki háborúban megerőszakol egy nőt. A férfi megvetésből követte el. Nem szerelemből, hanem hogy megbecstelenítse a nőt. Dominique emiatt engedett neki, és behódolt. Egyetlen gyengéd mozdulattól hideggé és érzéketlenné vált volna. De egy uralkodó erőszakos tette, aki szégyenletes, megalázó módon veszi őt birtokba, a mámort jelentette számára. Ekkor érezte, hogy a férfi egész testében megremeg a még számára is elviselhetetlen gyönyör kínjától. Dominique tudta, hogy ő adta ezt neki, hogy belőle ered, testéből. Beleharapott a férfi ajkába, és tudta, mit akart megmutatni neki a férfi.

Mozdulatlanul feküdt keresztben az ágyon, távol a lánytól, feje lelógott az ágy széléről. Dominique hallotta, ahogy a zihálás lelassult, és abbamaradt. Hátán feküdt, ahogy a férfi hagyta. Szája nyitva volt. Nem mozdult. Üresnek, könnyűnek és tompának érezte magát.

Látta, ahogy a férfi felkel. Körvonalait az ablak előtt. Szó nélkül távozott, még egy pillantást sem vetett rá. Nem számított. Tompán hallgatta a távolodó lépések zaját a kertben.

Hosszú ideig feküdt mozdulatlanul. Majd nyitott szájában megmozdította nyelvét. Egy hang tört fel valahonnan belülről, a zokogás száraz, rövid, undorító hangja, de nem sírt, szeme – dermedt és száraz – nyitva volt. A hang mozgásba lendült, egy rázkódásba, mely a torkától a gyomráig futott. Talpra lendítette. Bizonytalanul állt, meghajolva, alkarját gyomrára szorította. Az ágy melletti kis asztal megzörrent a sötétségben. A lány üres döbbenettel nézett oda, hogyan mozoghat egy asztal minden ok nélkül. Ekkor rájött, hogy egész testében remeg. Nem félelemből; ostobaságnak tűnt így reszketni, ilyen rövid, szaggatott rándulásokban, mintha hangtalanul csuklana. Eszébe jutott, hogy meg kellene fürödni. Elviselhetetlenül kívánta, mintha már hosszú ideje vágyott volna erre. Semmi sem számított, csak fürödhessen. Lassan a fürdőszobáig vonszolta magát.

Felkapcsolta a villanyt a fürdőszobában. Megpillantotta magát a nagy tükörben. A vörös nyomokat, melyeket a férfi szája hagyott testén. Tompán felnyögött, alig hallhatóan. Nem a látvány miatt, hanem hirtelen belehasított a tudomás. Tudta, hogy nem fog megfürdeni. Tudta, hogy magán akarja őrizni a férfi bőrének érintését, és azt is tudta, mit jelent ez a vágy. Térdre esett, a kád szélébe kapaszkodva. Nem tudta rávenni magát, hogy átmásszon ezen a peremen. Kezei lecsúsztak, és mozdulatlanul elterült a földön. A kőpadló kemény és hideg volt alatta. Reggelig feküdt ott.

Roark felébredt reggel, és arra gondolt, hogy az elmúlt éjszaka olyan volt, mintha elért volna egy pontig, ahol élete megállt egy pillanatra. Az ilyen megállókért élt; az olyan pillanatokért, mint amikor a félig kész Heller-házon sétált keresztül; mint az elmúlt éjszaka. Valami megnevezhetetlen módon, a tegnap éjjel olyan volt számára, mint amit az építészet jelentett; abban, ahogy valami megindult benne, abban, ahogy érezte, hogy él.

Egy erőszakon túli világban egyesültek, túllépve ocsmány, szándékos tettén; ha kevesebbet jelentett volna számára a lány, nem így tette volna magáévá; ha kevesebbet jelentett volna a lány számára, nem küzdött volna ellene ilyen kétségbeesetten. Az elmondhatatlan szenvedély abból jött, hogy mindketten tudták ezt.

Roark a bányába ment, és szokás szerint dolgozott aznap. A lány nem jött el, és ő nem várta, hogy eljöjjön. De ott volt a gondolataiban. Csodálkozva figyelte. Furcsa volt egy másik ember jelenlétét érezni, egy közeli, sürgető szükségként; feltételek nélküli szükségként, mely nem volt sem kellemes, sem fájdalmas, pusztán végső, mint egy ultimátum. Fontos volt tudni, hogy a lány létezett a világban; fontos volt gondolni rá, arra, hogyan ébredt fel ma reggel, arra, ahogyan mozgott – teste még mindig az övé, és most már mindörökre az övé – és arra, amire gondolt.

Aznap este a vacsoránál a kormos konyhában, Roark belelapozott egy újságba, és egy pletykarovat sorai között megpillantotta Roger Enright nevét. Elolvasta a rövid bekezdést:

Úgy látszik, egy másik nagy beruházás kerül a szemetesukába. Roger Enright, az olajkirály, úgy tűnik, felsült ez alkalommal. Le kell mondania legújabb álmáról, az Enright House-ról. Tudomásunk szerint az építésszel van gondja. Úgy tűnik, fél tucat nagy építészfiúnak ajtót mutatott a kielégíthetetlen Mr. Enright. Egytől egyig szuperklasszisok voltak.

Roark érezte a szívet tépő fájdalmat, ami ellen annyiszor próbált küzdeni, hogy ne fájjon ennyire: attól a tehetetlenségtől hasított belé, hogy látta, mire lenne képes, milyen lehetőségeknek kellene nyitva állniuk előtte, de nem álltak nyitva. Ekkor, minden ok nélkül, eszébe jutott Dominique Francon. Semmi összefüggés nem volt a lány és a gondolataiban lévő dolgok között; csak azon döbbsent meg, hogy a lány még ide is beférköszött.

Eltelt egy hét. Majd egy este egy levél várta otthon. A volt irodájából továbbították utolsó New York-i címére, onnan Mike-hoz, Mike-tól Connecticutba. Egy olajtársaság gravírozott címe volt a borítékon. Ez nem mondott neki semmit. Felbontotta a levelet. A következőket olvasta:

Kedves Mr. Roark!

Már egy ideje próbálkozom, hogy elérjem önt, de nem sikerült kiderítenem tartózkodási helyét. Kérem, mihelyt csak megteheti, lépjen kapcsolatba velem. Az Enright House-ról szeretnék beszélni önnel, ha ön az, aki a Fargo Áruházat építette.

Szívélyes üdvözléssel:

Roger Enright

Fél órával később Roark már a vonaton ült. Amikor a vonat elindult, eszébe jutott Dominique, és az, hogy most itt hagyja. A gondolat távolinak és lényegtelennek tűnt. Csak azon döbbsent meg, hogy még mindig gondol a lányra, még most is.

El tudja fogadni, gondolta Dominique, és majd elfelejti idővel, ami történt vele, kivéve egyetlen emléket: hogy örömet lelt abban, ami történt, hogy a férfi tudta ezt, és még többet: hogy még azelőtt tudta, mielőtt eljött volna hozzá, és hogy nem is jött volna, ha nem érezte volna rajta ezt. Nem vágott vissza egy válasszal, amivel megvédte volna magát; ez a válasz a pusztá undor lett volna, de Dominique élvezetet talált az undorban, a rettegésben és a férfi erejében. Erre a megalázásra vágyott, és gyűlölte érte a férfit.

Egyik reggel egy levél várta a reggelizőasztalon. Alvah Scarrettől jött. ...*Mikor jössz vissza, Dominique? Elmondani sem tudom, mennyire hiányolunk. Nem vagy egy kellemes társaság, én valósággal félek tőled, és lehet, hogy a felfújtt egodat még jobban*

hizlalom ezzel így a távolból, de be kell vallanom, hogy mindannyian türelmetlenül várunk. Olyan lesz, mint egy császárnő hazaérkezése.

Elolvasta, és elmosolyodott. Ha tudnák, gondolta... azok az emberek... régi élete és az a félelemmel vegyes tisztelet személye iránt... megerőszakoltak... Egy vörös fejű semmirekellő egy kőbányából erőszakolt meg, egy kőbányából... Engem, Dominique Francont... A megalázottság heves érzésén keresztül a szavak ugyanolyan gyönyört okoztak, mint amit a férfi karjaiban élt át.

Erre gondolt, amikor a környéken sétált, amikor emberek mellett haladt el az úton, és az emberek fejet hajtottak előtte, a kastély úrnője előtt. Legszívesebben fülükbe kiáltotta volna.

A napok összefolytak. Dominique megelégedett azzal a különös elkülönüléssel, hogy egyedül volt a szavakkal, melyeket folyamatosan ismételt magában. Majd egy reggel, a kert fűvén állva rájött, hogy már egy hét eltelt, és már egy hete nem látta a férfit. Megfordult, és sebesen átvágott a gyepen az úthoz. A bánya felé indult.

Fedetlen fővel sétált az úton. Tűzött a nap. Nem sietett. Nem volt rá szükség. Elkerülhetetlen volt. Újra látnia kellett őt... Nem volt cél. Túl nagy volt a szükség ahhoz, hogy célt lehessen megnevezni... Azok után... Sok minden más volt még mögötte, borzalmas, fontos dolgok, melyek halványan derengtek tudatában, de először, mindenekfölött, csak egyvalami: újra látnia kellett őt...

Odaért a bányához, és lassan, óvatosan, bután körülnézett, bután, mert a szörnyűség, amit látott, felfoghatatlan volt számára; azonnal látta, hogy a férfi nincs ott. A munka javában folyt, a nap magasan járt a napszak legdolgosabb órái fölött, egyetlen tétlen embert sem lehetett látni, de ő nem volt közöttük. Dominique állt, és dermedten, hosszú ideig várt.

Majd megpillantotta a brigádvezetőt, és elindult feléje.

- Jó napot, Miss Francon!... Ugye milyen szép napunk van, Miss Francon? Pont olyan, mintha nyár közepe lenne, pedig az őszt már nincs messze, egyre közeledik, nézze csak a leveleket, Miss Francon.

A lány megkérdezte:

- Volt itt egy férfi..., önöknek dolgozott... egy nagyon élénk, vörös hajú férfi... Hol van?

- Ó, igen. Emlékszem. Elment.

- Elment?

- Kilépett. New Yorkba ment, azt hiszem. Nagyon hirtelen.

- Mikor? Egy hete?

- Nem, dehogy. Csak tegnap.

- Ki volt...

Elhallgatott. Azt akarta kérdezni: *Ki volt ez a férfi?* De ehelyett azt kérdezte:

- Ki volt, aki olyan sokáig dolgozott itt tegnap este? Hallottam a robbantást.

- Egy különleges rendelést teljesítettünk Mr. Francon épületéhez. Tudja, a Cosmo-Slotnick Building. Sürgős munka.

- Igen... Értem...

- Sajnálom, hogy zavartuk önt, Miss Francon.

- Ó, egyáltalán nem...

Elindult hazafelé. Nem akarta megkérdezni a nevét. Ez volt az utolsó esélye a szabadságra.

Fürgén, könnyedén lépkedett a hirtelen megkönnyebbüléstől. Azon töprengett, vajon miért nem tűnt fel neki soha, hogy nem tudja a férfi nevét, és vajon miért nem kérdezte meg tőle. Talán mert abból az első pillantásból mindent megtudott róla, amit tudnia kellett. Azt gondolta, hogy egy névtelen munkást nem lehet megtalálni New Yorkban. Ha tudná a nevét, már New York felé tartana.

A jövő egyszerű volt. Csak annyit kellett tennie, hogy nem tudja meg a nevét. Haladékot adhatott magának. Egy esélyt, hogy küzdjön. Vagy legyőzi magában, vagy megtörik. Ha megtörik, akkor kideríti, hogy ki ez a férfi.

III

Amikor Peter Keating belépett az irodába, az ajtónyitás úgy hangzott, mint egy magas hang a trombitán. Mintha magától tárult volna fel egy olyan ember közeledtére, aki előtt minden ajtó ugyanígy kinyílt.

A munkát az újságokkal kezdte. Egy csinos, különféle sajtótermékekből álló halom várta asztalán, melyet titkárnője készített oda. Keating szerette látni, mit írnak a Cosmo-Slotnick Building építésének előrehaladásáról vagy a Francon & Keating cégről.

Ma reggel semmit sem talált, és rosszállóan ráncolta össze homlokát. Azonban megakadt a szeme egy cikken Ellsworth M. Tooheyről. Megdöbrentő történet volt. Thomas L. Foster, híres filantróp, elhunyt, és tekintélyes hagyatékából százezer dollárnyi szerény összeget hagyott örökül Ellsworth M. Tooheynak, *barátomnak és szellemi vezetőmnak – nemes szelleme és az emberiség iránti igaz odaadása elismeréséül.* Ellsworth M. Toohey elfogadta az örökséget és érintetlenül átadta a *Társadalomtudományi Műhely* számára, mely egy haladó oktatási intézmény volt, ahol előadói állást töltött be, előadásait *A művészet, mint társadalmi tünet* címmel tartotta. Azt az egyszerű magyarázatot adta tetteire, hogy *ő nem hisz a magánörökösödés intézményében.* Nem volt hajlandó több megjegyzést fűzni a dologhoz. – *Nem, barátaim – mondta –, erről nem.* – Majd azzal a bájos mesterfogással, amivel képes volt lerombolni saját fontosságát, hozzátette: – *Kizárólag érdekes témák megvitatásának luxusát szeretem megengedni magamnak.*

Peter Keating elolvasta a cikket. És mivel tudta, hogy ez egy olyan cselekedet, melyet ő sosem követett volna el, rettentően csodálta.

Majd egy ismerős rossz érzés nyilallt belé, amikor arra gondolt, hogy még nem volt alkalma megismerkedni Ellsworth Tooheyval. A Cosmo-Slotnick verseny eredményhirdetése után nem sokkal Toohey egy előadói körútra indult. Így a fényes összejövetelek, melyeken Keating azóta részt vett, annak az embernek a hiányában teltek, akit a leginkább meg akart ismerni. Toohey rovatában nem szerepelt Keating neve. Mint minden reggel, Keating most is reménykedve lapozott az *Egy kis hang* című rovathoz a *Bannern*ben. De az *Egy kis hang* ma a *Dalok és dolgok* alcímen futott, mely behatóan foglalkozott annak bizonyításával, hogy a népdalok minden más zenei stílusnál felsőbbrendűek, és ugyanígy a kórusének is az minden más előadói stílushoz képest.

Keating félredobta a *Bannert*. Felállt és nagy léptekkel átviharzott az irodán, mert el kellett rendeznie egy zavaró problémát. Már több napja halogatta. A szobrász kiválasztásának ügye várt tisztázást a Cosmo-Slotnick Buildinget. Az épület főcsarnokában felállítandó *Ipar* című óriásszobor elkészítésére szóló megbízást már hónapokkal ezelőtt – próbaképpen – Steven Mallorynak ítélték. Ez a döntés fejtörést okozott Keatingnek, ám mivel Mr. Slotnick hozta, Keating egyetértett. Meghallgatásra hívta Malloryt, és azt mondta neki: – *...szokatlan tehetsége elismeréséül... természetesen hírneve még nincs, de majd lesz, egy ilyen megbízás után... nem jön mindennap olyan, mint az én épületem.*

Keatingnek nem tetszett Mallory. Mallory szeme olyan volt, mint két fekete lyuk egy még nem teljesen eloltott tűz után, és egyszer sem mosolygott. Huszonnégyszer éves

volt, túl első kiállításán, de nem sok megbízással a háta mögött. Munkája furcsa és túlságosan vad volt. Keatingnek eszébe jutott, hogy Ellsworth Toohey egyszer régebben azt írta az *Egy kis hangban*: *Mr. Mallory emberalakjai nagyon szépek lennének, ha nem létezne az a feltételezés, hogy Isten teremtette a világot és az emberi testet. Amennyiben ezt a feladatot Mr. Mallory kapná meg, talán jobb munkát végezne, mint a Mindenható, ha csak abból ítélünk, amit itt úgy szó el nekünk, mint emberi alakok kőszobrai. Vagy neki lenne igaza?*

Keating sehogyan sem értette Mr. Slotnick választását, amíg fülébe nem jutott, hogy Dimples Williams egykor ugyanabban a Greenwich Village-i bérházban lakott, ahol Steven Mallory, és Mr. Slotnick ebben a pillanatban nem tudott nemet mondani Dimples Williamsnek. Malloryt megbízták, megtervezte a szobrot és bemutatta *Ipar* nevű szobrának mintadarabját. Amikor Keating megpillantotta, egyből tudta, hogy a szobor úgy fog kinézni, mint egy tátongó seb, egy tűzfolt az ő csinos, elegáns előcsarnokában. Egy meztelen, nyúlánk férfi testét ábrázolta, aki olyannak tűnt, mintha egy csatahajó páncéllemezen is át tudna törni, át minden akadályon. Úgy állt ott, mint egy kihívás. Egy különös bélyeget hagyott az ember szemén. A körülötte lévő emberek mintha kisebbnek és szomorúbbnak tunktek volna, mint általában. Keating, életében először, miközben ezt a szobrot nézte, úgy érezte, rájött, mit jelent az a szó, hogy *hősi*.

Nem szólt semmit. A mintát továbbították Mr. Slotnicknak. Többen mondták megbotránkozva ugyanazt, amit Keating érzett. Mr. Slotnick megkérte, hogy válasszon egy másik szobrászt, és rábízta a döntést.

Keating belerogyott egy fotelbe, hátradőlt és nyelvél csettintett egyet. Azon tűnődött, vajon Bronsonnak adja-e a megbízást, aki Mrs. Shupe, a Cosmo elnöke feleségének szobrász barátja volt; vagy Palmernek, akit Mr. Huseboy ajánlott, aki egy új ötmillió dolláros kozmetikai gyár építését tervezte. Keating felfedezte, hogy élvezi a tétovázás folyamatát; két ember sorsát tartotta kezében, és még sok másét, akik szintén lehetséges befutók voltak; sorsukat, munkájukat, reményüket, talán még az étel mennyiségét is gyomrukban. Úgy dönthetett, ahogy akart, bármely okból, vagy ok nélkül; feldobhatott egy pénzt, vagy akár kiszámolhatta őket mellénye gombjain. Nagy ember volt – azok jóvoltából, akik függtek tőle.

Ekkor megpillantotta a borítékot.

Az asztalán lévő levélkupac tetején feküdt. Egy egyszerű, vékony, keskeny boríték volt, de egyik sarkában a *Banner* kis fejlécét viselte. Keating sietve kapott érte. Nem volt benne levél; csak a korrektúraív egy darabja a holnapi *Banner*ből. Rajta az ismerős *Egy kis hang*, írta Ellsworth M. Toohey, és alatta egyetlen szó mint alcím nagy, ritkított betűkkel, egyetlen szó, ordítóan egymagában, egy üdvözlés a hiány eszközével:

KEATING

Leejtette, majd újra megragadta a papírcsíkot, és olvasni kezdte, fuldokolva a nagy, meg nem rágott mondatok darabjaitól. A papír remegett a kezében, homlokán a bőr sűrű rózsaszín pöttyökbe futott. Toohey írta:

A nagyság túlzás, és mint a mérték minden túlzása, rögtön maga után vonja az üresség szükségszerű bekövetkeztét. Az ember rögvost egy felfújt léggömbre gondol, nem igaz? Mindazonáltal, vannak olyan esetek, amikor el kell ismernünk valami azt megközelítőnek az ígértét – fényes közelségben -, amit mi könnyedén nagyságnak nevezünk. Egy ilyen ígért

tűnik fel az építészet horizontján egy olyan személy alakjában, aki még szinte gyermek, és úgy hívják: Peter Keating...

Sokat hallottunk – és joggal – a fenséges Cosmo-Slotnick Buildingről, amit Keating tervezett. Vessünk egy pillantást, az épületen túl, arra az emberre, kinek személyisége rányomta bélyegét erre az épületre...

Ez az épület nem hordoz személyiségjegyeket – és ebben rejlik, barátaim, a személyiség nagysága. Egy fiatal, önzetlen szellem nagysága, aki minden dolgot magába olvaszt, majd tehetsége finom ragyogásával gazdagítva visszaad a világnak, ahonnan kapta. Ezzel képviseli az egyszeri ember – nem egy magányos csodabogár – az emberek sokaságát, és kifejezi mindannyiunk vágyódásának beteljesedését a sajátjában...

...Aki rendelkezik a józan ítélőképesség adományával, képesek meghallani azt az üzenetet, melyet Peter Keating közvetít felénk a Cosmo-Slotnick Building alakjában. Képesek meglátni, hogy a három egyszerű, masszív alapszint a mi dolgozó osztályunk szilárd egészét testesíti meg; a sor egyforma ablak, melyek üvegtábláikat ajánlják a napnak, az egyszerű emberek lelkét ábrázolják, a megszámlálhatatlan ismeretlen lelket, mely a testvériség egységébe olvadva tárja ki karját a fény felé; a méltóságteljes pilaszterek, melyek erős alapzatukról, az alapszintekről emelkednek, és korinthuszi oszlopok vidám bugyogásában törnek ki, a kultúra virágai, melyek csak akkor virágzanak, amikor a nagy tömegek gazdag talajába ültetik őket...

...Válaszképpen azoknak, akik a kritikát a gonosz teremtményének tartják, mely kizárólag az érzékeny tehetség elpusztítására született, ez a cikk szeretné megköszönni Peter Keatingnek, hogy megengedhetjük magunknak a ritka – és milyen ritka! – alkalmat arra, hogy igaz küldetésünkben örömeinket leljük. Azaz felfedezzünk egy fiatal tehetséget – amikor van kit felfedeznünk. Ha Peter Keating véletlenül olvasná ezeket a sorokat, nem várunk tőle hálát. A hála a mi osztályrészünk...

Keating már harmadszor olvasta a cikket, amikor észrevette, hogy egy pár sort írtak ceruzával a cím melletti üres helyre:

Kedves Peter Keating!

Ugorjon be hozzám az irodába valamelyik nap. Szeretném látni, hogy néz ki.

E. M. T.

Elengedte az újságcikket, és a papír lengve az asztalra szállt, majd megpihent rajta. Keating fölötte állt, ujjai között egy haj tincssel játszadozott boldog kábulatban. Majd odaperdült a Cosmo-Slonick Buildingről készült rajzához, mely a falon függött két hatalmas fénykép között. Az egyiken a Parthenon, a másikon a Louvre volt látható. Pilasztereit nézte. Sohasem gondolt rájuk, mint a kultúrára, mely a nagy tömegekből virágzik, de úgy döntött, hogy nagyon is igaz lehet, és minden más gyönyörű dolog is, amit olvasott róla.

Megragadta a telefont, egy magas, tompa hanggal beszélt, mely Ellsworth Toohey titkárnökéhez tartozott, és bejelentkezett Tooheyhoz másnap délután fél ötre.

A nap elkövetkező óráit, a napi teendőket új ízzel töltötte fel ez az esemény. Mintha eddig a munka egy fényes, lapos fal lett volna, amit most Ellsworth Toohey szavai egy nemes domborművé változtattak volna, kidomborították és háromdimenziós valóságot öltöttek.

Egyszer-egyszer Guy Francon leereszkedett irodájából, minden kideríthető ok nélkül. Ingjei és zoknijai finomabb árnyalatai illettek szürke halántékához. Csendben állt és jóindulatúan mosolygott. Keating elviharzott mellette a műteremben,

észrevette Francont, de nem állt meg, csak lelassított annyira, hogy egy zizegő újságpapírdarabot be tudjon gyúrni mályvaszínű zsebkendője közé a mellzsebbe. Odavetette: – Olvasd el, ha lesz rá időd, Guy! – majd hozzátette, miközben már a szomszédos szoba közepén járt: – Velem ebédelsz ma, Guy? Várj meg a Plazában!

Amikor Keating visszaérkezett az ebédről, egy fiatal rajzoló megállította és izgatott hangon megkérdezte:

– Mondja, Mr. Keating, ki lőtt rá Ellsworth Tooheyra?

Keating elakadó lélegzettel nyögte:

– Ki csinált *mit*?

– Rálőtt Mr. Tooheyra.

– Ki tette?

– Ezt szeretném én is megtudni.

– Rálőtt... *Ellsworth Tooheyra*?

– Az egyik újságban láttam, amit egy férfi olvasott. Nem volt időm megvenni.

– *Megölték?*

– Nem tudom. Csak azt láttam, hogy a lövésről írtak.

– Ha meghalt, az azt jelenti, hogy nem jelentetik meg holnap a cikkét?

– Nem tudom. Miért, Mr. Keating?

– Menjen és szerezzen nekem egy újságot!

– De meg kell...

– Szerezzen nekem újságot, maga átkozott idióta!

A történet benne volt a délutáni lapokban. Aznap reggel lőttek rá, amikor éppen kocsijából szállt ki az egyik rádióállomás előtt, ahol úgy volt, hogy beszédet mond *A néma és védtelenekről*. A lövés nem találta el. Ellsworth Toohey mindvégig nyugodt és józan maradt. Viselkedése csak annyiban volt színpadias, hogy teljesen hiányzott belőle bármiféle megjátszás. Azt nyilatkozta: – *Nem várakoztathatjuk meg a rádióhallgatókat* – és felsietett a mikrofonhoz, ahol nem téve említést az esetről, egy félórás beszédet mondott fejből, ahogy mindig is szokta. A támadó hallgatott, amikor letartóztatták.

Keating kimeresztette szemét – torka kiszáradt -, amikor a támadó nevét elolvasta. Steven Mallory volt.

Keatinget egyedül a megfoghatatlan ijesztette meg, különösen akkor, amikor a megfoghatatlan nem az érzékelhető dolgokban rejtőzött, hanem abban az alaptalan félelemérzetben, ami belülről jött. Közvetlenül nem érintette semmi az ügyből, kivéve, hogy azt kívánta, bárcsak ne Steven Mallory lett volna az elkövető; és az, hogy nem értette, miért kívánja ezt.

Steven Mallory hallgatott. Nem adott magyarázatot, miért tette. Először azt feltételezték, hogy a kétségbeesés ösztönözte, amit a Cosmo-Slotnick Building-féle megbízás elvesztése okozott benne. Mivel kiderült róla, hogy szörnyű szegénységben élt. De az is kiderült – minden kétséget kizárva -, hogy Ellsworth Tooheynak nem volt köze ehhez a veszteséghez. Toohey sosem beszélt Mr. Slotnickkal Steven Malloryról. Toohey nem is látta az *Ipar* nevű szobrot. Ezen a ponton Mallory megtörte a csendet, és bevallotta, hogy sosem találkozott Tooheyval, személyesen sem látta eddig, és egyetlen barátját sem ismeri. – *Gondolja, hogy Mr. Toohey valamilyen módon felelős azért, hogy ön elvesztette azt a megbízást?* – kérdezték tőle. Mallory így válaszolt: – *Nem.* – *Akkor miért?* – De Mallory nem válaszolt.

Toohey nem ismerte fel támadóját, amikor meglátta a rádióállomás előtti járdán, két rendőr között, akik szorosan közrefogták. A nevét is csak a rádióadás után tudta meg. Kilépett a stúdióból az előcsarnokba, mely tele volt riporterekkel, és a következőket mondta: – *Nem, természetesen nem emelek vádat. Szeretném, ha elengednék. Mellesleg, kiről is van szó?* – Amikor meghallotta a nevet, tekintetét egy pontra szegezte, valahová az egyik ember válla és egy kalap karimája közé. Majd Toohey – aki akkor nyugodtan állt, amikor egy golyó egyhüvelynyire röpült el mellette, és a bejárati ajtó üvegét találta el – kiejtett egy szót, és a szó mintha lába elé zuhant volna a félelem súlyától: – *Miért?*

A választ senki sem tudta. De tüstént vállat vont, elmosolyodott és így szólt: – *Ha ez a szólásszabadság elleni kísérlet volt – nos akkor förtelmes az ízlése!* – De senki sem hitte el ezt a magyarázatot, mert úgy érezték, hogy Toohey sem hiszi el. Az összes további kérdésre vidáman felelt: – *Sosem tartottam magam annyira fontosnak, hogy merényletre adjak okot. Ez a legnagyobb tisztelet, amit az ember remélhet – ha nem lett volna ennyire operett jellegű.* – Sikert az a benyomást keltenie, mintha nem történt volna semmi olyan dolog, aminek nagy jelentőséget kellene tulajdonítani, mivel a földön amúgy sem történik semmi jelentős dolog.

Malloryt vizsgálati fogságba helyezték a tárgyalásig. Nem sikerült szóra bírni.

Keatinget egy gondolat tartotta ébren, és hosszú órákon keresztül szorongott aznap éjszaka. Minden ok nélküli biztos volt benne, hogy Toohey most pontosan ugyanazt érzi, amit ő. Tudja, gondolta Keating, és én is tudom, hogy Steven Mallory indítékában egy nagyobb veszély rejlik a gyilkossági kísérletnél. De ezt az indítékot nem fogjuk megtudni. Vagy mégis?... Ekkor rátapintott a félelem magjára: hirtelen azt kívánta, hogy valami megvédje – az elkövetkező évek során, élete végéig – attól, hogy valaha is megismerje ezt az indítékot.

Ellsworth Toohey titkárnője komótosan felállt, amikor Keating belépett, és kinyitotta neki az ajtót Ellsworth Toohey irodája felé.

Keating már túljutott azon a ponton, hogy szorongást érezzen, ha egy híres emberrel találkozott, de most újra ezt tapasztalta, amikor látta, hogy az ajtó kinyílik a titkárnő keze alatt. Kíváncsi volt, hogyan nézhet ki Toohey valójában. Emlékezett a nagyszerű hangra, amit a sztrájkolók gyűlésén halott az előcsarnokban, és egy óriási embert képzelt el, nagy sörénnyel, talán épp ősziőfélben, a mérhetetlen jóindulat határozott, széles vonásait, homályosan valami olyasmit, mint az Atyaisten arca.

– Mr. Peter Keating – Mr. Toohey – mondta a titkárnő, és becsukta az ajtót Keating mögött.

Ha valaki először pillantott Ellsworth Monkton Tooheyra, egy nagy, jól kibélelt kabátot ajánlott volna fel neki – oly gyengének és védtelennek tűnt vékony kis teste, mint egy csibée, mely éppen most kel ki a tojásból, az edzetlen csontok száralmas törekenységével. Második pillantásra az ember már azt kívánta, hogy ez a kabát kiváló minőségű legyen – annyira finomak voltak a ruhák, melyek ezt a testet borították. A sötét öltöny vonalai nyíltan követték a benne lévő alakot, nem mentegetőzve semmiért: besüllyedtek a keskeny mellkas homorúságával, lecsúsztak a hosszú, vékony nyakon a vállak éles lejtőin. A nagy homlok uralta a testet. Az ék alakú arc a széles halántéktól ereszkedett le a kis, hegyes állig. A haja fekete volt és lakkozott, egy fehér vonal választotta szét középen, két egyenlő részre. Ettől a

koponya feszesnek és jól ápoltnak látszott, de túlságosan kiemelte a füleket, melyek magányos csupaszágukban álltak el a fejtől, mint egy erőlevescsésze fülei. Az orr hosszú és vékony, melyet még hosszabbra nyújtott egy kis foltnyi fekete bajusz. A két szem sötét és ijesztő volt. Olyan gazdag szellemet és csillogó vidámságot mutatott, hogy a szemüveg, amit viselt, mintha nem a szem védelmére szolgált volna, hanem arra, hogy másokat védjen meg a mögötte rejlő túlzott értelemről.

- Jó napot, Peter Keating - mondta Ellsworth Monkton Toohey ellenállhatatlan varázshangján -, mi a véleménye Niké Apterosz templomáról?

- Üd...vözlöm, Mr. Toohey - mondta Keating és bután elhallgatott -, mit gondolok... *miről?*

- Üljön le, barátom! Niké Apterosz templomáról.

- Nos... hát... én...

- Biztos vagyok benne, hogy nem kerülhette el a figyelmét ez a kis drágakő. A Parthenon bitorolja azt az elismerést, amivel - és általában nem ez szokott történni? - a nagyobb és erősebb minden dicsőséget kisajátít magának, míg annak a szépsége, ami nem elég megnyerő, meg nem énekelt marad, amivel Görögország nagy, szabad szellemének eme pompás kis alkotását kellett volna kitüntetni. Biztosan megfigyelte tömege szép szimmetriáját, a szerény arányok páratlan tökéletességét - ó, igen, tudja, a páratlan a szerényben -, és a részletek finom, művészi kivitelét?!

- Igen, természetesen - motyogta Keating - mindig a kedvencem volt - Niké Apterosz temploma.

- Valóban? - kérdezte Ellsworth Toohey egy olyan mosollyal, melyet Keating nem tudott hova tenni. - Biztos voltam benne. Biztos voltam benne, hogy ezt fogja mondani. Ön nagyon jóképű, Peter Keating, amikor nem bámul így - ami tényleg nem szükséges.

Hirtelen felnevetett, elég feltűnően, elég sértően. Keatingen és magán; olyan volt, mintha az egész ismerkedési folyamat hamisságát hangsúlyozná. Keating döbbenten ült egy pillanatig; majd azon vette észre magát, hogy könnyedén visszanevet, akárcsak otthon, egy régi barát társaságában.

- Na ez már jobb - mondta Toohey. - Nem találja tanácsosnak, ha egy fontos pillanatban az ember nem beszél túl komolyan? És lehet, hogy ez egy nagyon fontos pillanat - ki tudja? -, mindkettőnk számára. És, természetesen, tudtam, hogy egy kicsit tartani fog tőlem és - ó, bevallom - én is egy kicsit tartottam magától. Hát nem sokkal jobb így?

- Ó, igen, Mr. Toohey - mondta Keating boldogan. Az emberek társaságában érzett szokásos magabiztossága most eltűnt; de nyugodt volt, mintha az összes felelősség lekerült volna a válláról, és nem kellene aggódnia amiatt, hogy a megfelelő dolgokat mondja, mert finoman rávezették, hogy kimondja azokat anélkül, hogy erőfeszítést tett volna. - Mindig tudtam, hogy egy fontos pillanat lesz, amikor önnel találkozom, Mr. Toohey. Mindig. Évek óta.

- Valóban? - kérdezte Ellsworth Toohey; a szemüveg mögötti szemek figyelmesek voltak. - Miért?

- Mert mindig azt reméltem, hogy tetszeni fogok magának, hogy megfelelőnek tart engem..., a munkámat... amikor eljön az idő... sőt még...

- Igen?

- ...sőt még arra is gondoltam, elég sokszor, rajzolás közben, hogy vajon egy ilyen épületre mondaná-e Ellsworth Toohey, hogy jó? Próbáltam úgy nézni, az ön szemével... én... én... - Toohey éberén hallgatta -, mindig meg akartam ismerni magát, mert ön egy mély gondolkodó, és egy olyan ember, akinek a kulturális isme...

- Ugyan! - mondta Toohey, kedves, de egy kissé türelmetlen hangon; elvesztette érdeklődését ettől az utolsó mondattól. - Hagyjuk ezt! Nem akarok udvariatlan lenni, de ugye e nélkül is meg tudunk lenni? Lehet, hogy nem hangzik természetesnek, de tényleg nem szeretem, ha dicsérnek.

Toohey szeme az, gondolta Keating, amitől megnyugodott. Oly hatalmas megértés és oly feltétlen jószág - nem is, nem ez a megfelelő szó - oly határtalan jószág volt ezekben a szemekben. Mintha az ember semmit sem titkolhatna el előle, de nem is volt szükség arra, hogy eltitkolja, mert mindenért megbocsátana. A legelfogadóbb szem volt, amit valaha látott.

- De Mr. Toohey - motyogta -, meg akartam...

- Meg akarta köszönni a cikket, amit írtam - mondta Toohey, és vágott egy kis grimaszt, a kétségbeesést parodizálva. - Én pedig mindenáron próbálom megakadályozni, hogy ezt tegye. Bízsa rám, jó? Nincs mit megköszönnie. Ha történetesen megérdemli azokat a dolgokat, amiket mondtam - nos akkor az érdem az öné, nem az enyém. Nemdebár?

- De én annyira örültem, hogy ön azt gondolta, hogy én...

- ...egy nagyszerű építész? De fiam, ön bizonyára tudta ezt. Vagy nem volt benne elég biztos? Sohasem volt benne biztos?

- Hát én...

Csak egy pillanat szünet volt. De Keatingnek úgy tűnt, mintha Toohey csak ezt akarta volna hallani tőle; nem várt a folytatásra, hanem elkezdett beszélni, mintha teljes választ kapott volna, olyat, ami kedvére való volt.

- És ami a Cosmo-Slotnick Buildinget illeti, ki tagadhatná, hogy ez egy rendkívüli alkotás? Tudja, teljesen izgatottá tett az alaprajz. Roppant ügyes. Nagyon különös. Elégé különbözik az előző munkáitól, amiket láttam. Jól látom?

- Természetesen - mondta Keating, és hangja először vált tisztává és keménnyé -, ez egy teljesen más jellegű feladat volt, mint amit eddig csináltam, így úgy dolgoztam ki az alaprajzot, hogy megfeleljen a feladat sajátos elvárásainak.

- Természetesen - mondta Toohey nyájasan. - Csodálatos munkát végzett. Büszke lehet rá.

Keating észrevette, hogy Toohey két szeme a lencsék középpontjába került, és a lencsék egyenesen a pupillákra fókuszálódtak. Ekkor hirtelen rájött, hogy Toohey tudja, hogy nem ő tervezte a Cosmo-Slotnick Building alaprajzát. Nem ijedt meg ettől. Inkább az ijesztette meg, hogy Toohey szemében helyeslést látott.

- Ha mindenképpen szükséges - nem, nem hálát, a hála egy annyira zavaró szó -, inkább, mondhatjuk azt, hogy nagyrabecsülést érezzen? - Toohey folytatta, és a hangja halkabbá vált, mintha Keating egy összeesküvőtárs volna, aki tudja, hogy a szavak, amik mostantól elhangzanak egy titkos kóddá váltak közöttük. - Akkor talán megköszönheti nekem azt, hogy megértem épülete szimbolikus célzásait, és szavakban fejezem ki, ahogyan ön márványban. Természetesen, mivel ön nem egy egyszerű kőműves, hanem egy kövekben gondolkodó.

- Igen - felelte Keating -, ez volt az elvonatkoztatott témám, amikor az épületet terveztem - a nagy tömegek és a kultúra virágai. Mindig is hittem abban, hogy az igaz kultúra az egyszerű emberből fakad. De sosem reméltem, hogy valaha valaki megért engem.

Toohey mosolygott. Vékony ajkai szétnyíltak, fogai kilátszottak. Nem Keatingre nézett. Saját kezét nézte, a hosszú, karcsú, érzékeny zongoristakezet, mely egy papírt mozgatott az íróasztalon. Majd megszólalt: - Talán szellemi testvérek vagyunk, Keating. Az emberi szellemé. Csak ez számít az életben - még mindig nem nézett rá, hanem túl rajta, a lencsék felháborító módon egy Keating arca fölötti vonalra meredtek. Ekkor Keating rájött, hogy Toohey tudja, hogy sohasem gondolt semmiféle elvonatkoztatott témára addig, amíg el nem olvasta azt a cikket, és még többet tudott: Toohey megint igazat adott neki. Amikor a lencsék lassan Keating arcára szegeződtek, a két szem tele volt édes érzelmekkel, hideg és nagyon valóságos szeretettel. Keating ekkor úgy érezte, hogy a szoba falai elindulnak befelé, feléje, és egy szörnyű intimitásba taszítják, nem Tooheyval, hanem valami ismeretlen bűnnel. Talpra akart ugrani és elfutni. De mozdulatlanul ült, félig nyitott szájjal.

Anélkül, hogy tudta volna, mi ösztönözte, meghallotta saját hangját a csöndben:

- És azt is el akartam mondani önnek, Mr. Toohey, hogy mennyire örülök, hogy megmenekült tegnap annak a dühöngő örültnek a golyójától.

- Ó?... Ó, köszönöm. Az? Ne is törődjön vele. Csak az egyik kis büntetés, amit az ember kap, ha a közélet előterébe kerül.

- Sosem tetszett nekem ez a Mallory. Különös ember. Túl feszült. Nem szeretem a feszült embereket. A munkája sem tetszik.

- Csak egy exhibicionista. Nem viszi sokra.

- Természetesen, nem az én ötletem volt, hogy adjunk neki esélyt. Hanem Mr. Slotnické. Protekció, tudja. De Mr. Slotnick végül észhez tért.

- Említette Mallory valaha is önnek a nevemet?

- Nem. Soha.

- Tudja, még csak nem is találkoztam vele. Sohasem láttam ezelőtt. Miért tette?

Most Toohey volt az, aki mozdulatlanra merevedve ült attól, amit Keating arcán most először látott; óvatos és bizonytalan. Ez volt, gondolta Keating, ez volt a kötelék közöttük - a félelem, és több, sokkal több annál, de a félelem volt az egyetlen megnevezhető dolog. Ekkor rájött, teljesen ésszerűtlen végérvényességgel, hogy jobban tetszik neki Toohey, mint bárki, akivel valaha találkozott.

- Nos tudja, hogy van ez - mondta Keating feldobva, azt remélve egy közhellyel lezárhatja ezt a témát -, Mallory tehetségtelen, és ezt tudja is, és úgy döntött, hogy magán bosszulja meg, a nagyság és a tehetség szimbólumán.

De mosoly helyett, Toohey hirtelen szűrő pillantást vetett rá; nem tekintet volt, hanem röntgensugár. Keating mintha érezte volna, hogy belül kutat, a csontjai között. Majd mintha Toohey arca megkeményedett volna, újra visszanyerte önuralmát, és Keating tudta, hogy Toohey megkönnyebbülésre lelt, valahol a csontjaiban, vagy tátott szájú, döbrent arcában, hogy valami benne rejlő hatalmas tudatlanság megnyugtatta Toohey-t, és lassan, furcsán, gúnyosan megszólalt:

- Te és én, nagyszerű barátok leszünk, Peter.

Keating hagyta, hogy elteljen egy pillanat, majd kapkodva válaszolt:

- Ó, remélem, Mr. Toohey!

- De igazán, Peter! Azért csak nem vagyok ennyire öreg? *Ellsworth* a szüleim különleges ízlésének műemléke a névjegyzékben.

- Igen... *Ellsworth*.

- Na így már jobb. Nem igazán zavar ez a név, azokhoz képest, amiknek már eddig hívtak akár a magánéletben, akár a közéletben. Ó, igen! Hízolgő. Ha az embernek vannak ellenségei, akkor tudja magáról, hogy tud veszélyes is lenni, ha arra van szükség. Vannak dolgok, amiket el kell pusztítani - különben azok pusztítanak el minket. Sokat fogjuk látni egymást, Peter - hangja már sima és magabiztos volt, érződött, hogy a vizsgálat után megszületett a végső döntés, azaz hogy Keatingben többé már semmi sem lesz kérdőjel számára. - Például, egy ideje már azt fontolgatom, hogy összeszedek néhány fiatal építész - hisz oly sokat ismerek -, csak egy kis baráti kört, hogy kicseréljük a véleményünket, kiépítsük az együttműködés szellemét, és egy közös irányvonalat követve a szakma érdekében járjunk el, ha a szükség úgy hozza. Nem olyan begyöpösödött fejűekkel, mint az AÉK tagjai. Csak egy fiatal csoportra gondolok. Gondolod, hogy érdekelne a dolog?

- Hát persze! Természetesen. És te leszel az elnök?

- Ugyan dehogy! Én semminek sem vagyok az elnöke, Peter. Nem szeretem a címeket. Nem, inkább arra gondoltam, hogy te lennél a megfelelő elnök, jobb nem is lehetne.

- Én?

- Te, Peter. De ez még csak egy terv - még semmi határozott lépést nem tettem az ügyben -, pusztán egy ötlet, amivel üres óráimban játszadoztam. Majd még visszatérünk rá. Szeretném, ha valamit megtennél - és ez az egyik ok, hogy találkozni akartam veled.

- Ó, természetesen, Mr. Too... Természetesen, *Ellsworth*. Bármit megteszek neked...

- Nem nekem kellene. Ismered *Lois Cookot*?

- *Lois*... kicsodát?

- *Cookot*. Látom, nem. De majd megismered. Ez a fiatal nő a legnagyobb irodalmi génusz *Goethe* óta. El kell olvasnod a műveit, Peter. Nem kötelező, kivéve az okos embereknek. Ő nem olyan, mint a középszerűek, akik azt szeretik, ami átlátszó. Tervbe vette, hogy házat épít. Egy kis házat magának a *Boweryn*. Igen, a *Boweryn*. *Lois* pont olyan, mint a hely, amit választott. Megkért, hogy ajánljak neki egy építész. Biztos vagyok benne, hogy pont egy ilyen ember kell egy olyan embernek, mint *Lois*. Te megértenéd őt. Megadom neki a nevedet - ha érdekel egy kicsi, bár elég költséges ház.

- Hát persze, hogy érdekel! Ez... nagyon kedves tőled, *Ellsworth*! Tudod, azt gondoltam, amikor mondtad... és amikor elolvastam az üzenetedet, hogy biztos kérni szeretnél tőlem - szóval, valami szívességet, tudod, jó tett helyébe jót várj, és tessék...

- De drága Peter, hogy te milyen naiv vagy!

- Ó, gondolom, ezt nem kellett volna mondanom! Sajnálom. Nem akartalak megbántani, én...

- Semmi baj. Majd jobban megismersz. Lehet, hogy furcsán hangzik, de létezik ebben a világban önzetlen érdeklődés embertársunk iránt, Peter.

Ezután *Lois Cook*ról és három publikált munkájáról beszélgettek - Regények? Nem, Peter, nem egészen azok... Nem, nem is novelláskötetek... pusztán ő, *Lois Cook*

- egy teljesen új irodalmi forma... - a vagyonról, amit egymást hosszú sorban követő, sikeres kereskedő őseitől örökölt, és a házról, amit meg akar építeni.

Már az ajtóhoz kísérte Keatinget - és Keating felfigyelt, mennyire ingatagon állt apró lábfejen -, amikor megállt egy pillanatra, és így szólt:

- Mellesleg szólva, úgy tűnik, mintha emlékeznék valami személyes kapcsolatra kettőnk között, bár ami engem illet, nem igazán tudom hova tenni... ó, igen, természetesen. Az unokahúgomról van szó. A kis Catherine-ről.

Keating érezte, hogy megmerevedik az arca, és tudta, hogy ebbe a témába most nem szabad belemennie, de a tiltakozás helyett csak feszélyezetten mosolygott.

- Ha jól hallottam, akkor jegyben jártok?

- Igen.

- Bájos - mondta Toohey -, nagyon bájos. Örömmel lennék a bácsid. Nagyon szereted őt, ugye?

- Igen - felelte Keating -, nagyon.

Hangjából hiányzott a hangsúly, és ettől a válasz ünnepélyesen komolynak hangzott. Az első őszinte és fontos darab, amit Keating megmutatott magából Tooheynak.

- Milyen kedves! - mondta Toohey. - Fiatal szerelem. Tavasz, hajnal, mennyország és csokoládé, doboza egy dollár és huszonöt cent a fűszeresnél. Az istenek és a filmek kiváltságosai... Ó, nagyon is egyetértek. Szerintem gyönyörű. Nem is választhattál volna jobbat Catherine-nél. Ő pont olyan lány, akiért érdemes feláldozni a világot - a világot, összes nehézségével és a nagyratörés megannyi lehetőségével -, ó, igen, becsülettel feláldozni, mert ő ártatlan, édes, csinos és erőtlen.

- Ha most azt akarod... - kezdte Keating, de Toohey elmosolyodott, arca ragyogott a jóindulattól.

- Ó, Peter, hát persze, hogy értelek. És semmi kifogásom ellene. Realista vagyok. Jellemző az emberre, hogy mindig ragaszkodik az ostobasághoz. Ó, ugyan már, sosem szabad elveszítenünk a humorérzékünket. Nincs szentebb dolog a humorérzéknél. Mindazonáltal, mindig rajongtam Trisztán és Izolda történetéért. A legszebb mese, ami valaha született - persze Mickey és Minnie Mouse-on kívül.

IV

...fogkefe a szájban fogkefe mos mos fog száj hab kupola a habban római kupola jön haza haza a szájban Róma kupola fog fogkefe fogvájó vájó fúró túró szúró...

Peter Keating hunyorogva nézte az írást, szemével nem fókuszált, mintha nagyon messzire nézne, de letette a könyvet. Egy vékony, fekete könyv volt, rajta a skarlátvörös betűkkel a következő cím: *Lois Cook: Felhő és lombkorona*. A borítón az állt, hogy Miss Cook a világ különböző pontjain tett utazásainak feljegyzését tartalmazza.

Keating hátradőlt, melegség és jó érzés járta át. Tetszett neki ez a könyv – mély, szellemi élménnyé varázsolta a vasárnapi reggeli szokásos folyamatát; biztos volt benne, hogy a könyv mélyenszántó, mert nem értette.

Peter Keating sosem érezte szükségesnek, hogy elvont meggyőződéseket építsen magában. Volt azonban valami, ami ezt nagyszerűen helyettesítette. *Egy dolog nem magas, ha el lehet érni; nem nagyszerű, ha vitatkozni lehet róla; nem mély, ha látni lehet az alját* – mindig ez volt ki nem mondott és vitathatatlan hitvallása. Ez megóvta bármiféle kísérlettől, hogy valamit el kelljen érnie, meg kelljen vitatnia vagy látnia; és a megvetés árnyékát vetette azokra, akik ezt megkísérelték. Ezért volt képes élvezni Lois Cook művét. Felemelő hatással volt rá az a tudat, hogy képes érzékelni az absztraktumot, a mélységet, az eszményt. Toohey azt mondta: – *Ez ennyiről szól, a hang az hang, a szavak költészete maguk a szavak, a stílus a lázadás a stílus ellen. Ellenben csak a legkiválóbb szellem tudja értékelni, Peter.* – Keating arra gondolt, hogy beszélhetne barátaival erről a könyvről, és ha nem értik, akkor biztos lehet benne, hogy felettük áll. Nem kell majd megmagyaráznia miért áll felettük – csak ennyi: *a felsőbbrendűség az felsőbbrendűség* -, mert ez automatikusan elutasítja azokat, akik magyarázatot kérnek. Rajongott ezért a könyvért.

Egy újabb pirítósért nyúlt. Ekkor megpillantott az asztal végén egy vasárnapi újságokból álló nehéz kupacot, melyet anyja hagyott ott neki. Felemelte, érezve az erőt magában ebben a pillanatban, saját, titkos szellemi nagyságával eltelve, hogy szembenézzen az egész világgal, mely ebben a kötegben található. Kihúzta a fényképnymatú mellékletet. Mozdulatlanra dermedt. Egy rajz reprodukciója látszott rajta: az Enright House Howard Roarktól.

Keatingnek nem kellett elolvasnia a képszöveget, sem a nyers aláírást a tervezet sarkában; tudta, hogy senki más nem rajzolhatta volna ezt a házat, és felismerte a rajzolási stílust, mely egyszerre nyugodt volt és vad. A ceruzavonalak olyanok voltak a papíron, mintha magasfeszültségű vezetékek lennének: karcsúnak és ártatlannak látszanak, de nem szabad megérinteni őket. Az East folyó mellett egy nagy területet jelöltek ki az építésre. Első ránézésre Keating nem egy épületet látott, hanem kristálysziklából magasodó tömeget. Ugyanaz a szigorú, matematikai rend tartotta össze a szabad, szertelen képződményt; egyenes vonalak és pontos szögek, a teret, mintha késsel metszették volna, mégis harmonikus elrendezésben, olyan finoman megmunkálva, mintha egy ékszerész készítette volna; a formák hihetetlen sokfélesége, egyetlen egység nem ismétlődött meg, ám szükségszerűen a következő egységhez vezetett, majd az egészhez; így a leendő lakók nem egy négyzetvázat

kaptak egy négyzet alakú vázthalmazból, hanem minden egyes ház úgy kapcsolódott a többi házhoz, mint egy kristály a szikla oldalához.

Keating a vázlattervet nézte. Már régóta tudta, hogy Howard Roarkot választották az Enright House építészének. Néha látta feltűnni nevét az újságokban; nem sokat írtak róla, az egészet össze lehetne foglalni pár szóban: *Egy fiatal építész, akit Mr. Enright választott valamilyen okból kifolyólag, valószínűleg egy érdekes, fiatal építész.* A képfeliraton az állt, hogy az objektum építését azonnal megkezdik. Na és, gondolta Keating, és ledobta az újságot, és akkor mi van? Az újság a fekete-skarlátvörös könyv mellé esett. Keating nézte a két tárgyat egymás mellett. Az a homályos érzése támadt, mintha Lois Cook volna az ő védelme Howard Roarkkal szemben.

- Mi az, Petey? - kérdezte anyjának hangja mögötte.

Keating vállá fölött nyújtotta oda az újságot anyjának. Az újság egy pillanat múlva visszaesett a vállá fölött, le az asztalra.

- Ó - vontá meg a vállát Mrs. Keating. - Hah...

Anyja Keating mellett állt. Takaros selyemruhája túl szűkre volt húzva, leleplezve a kemény fűző merevségét; egy kis díszű csillogott torkánál, elég kicsi ahhoz, hogy feltűnően mutassa, valódi gyémántok vannak benne. Mrs. Keating olyan volt, mint az új lakás, ahova nemrég költöztek: tüntetően drága. A lakás díszítése Keating első olyan szakmába vágó munkája volt, melyet magának készített. Frissen készült, új, középviktóriánus bútorzattal. Konzervatív és előkelő volt. A társalgóban, a kandalló fölött egy nagy, régi festmény függött, valakiről, aki ugyan nem az volt, de úgy nézett ki, mint egy előkelő ős.

- Petey kedveském, nem szeretlek vasárnap reggel sürgetni, de nincs még itt az ideje, hogy felöltözz? Most sietnem kell, és nem szeretném, ha elfelejtenéd, hány óra van, és elkésnél. Annyira kedves Mr. Tooheytól, hogy meghívott téged magához!

- Igen, anyám.

- Meghívott híres embereket is?

- Nem, nem hívott vendégeket. De lesz még ott valaki. Nem híres - Mrs. Keating várakozón nézett fiára. Keating folytatta: - Katie lesz ott.

Úgy tűnt azonban, hogy a név nem volt hatással Mrs. Keatingre. Valami furcsa bizonyosság borította be az utóbbi időben, mint egy zsírréteg, amin keresztül ez a bizonyos kérdés nem tudott többé áthatolni.

- Csak egy családi uzsonna - hangsúlyozta Keating. - Ezt mondta Mr. Toohey.

- Nagyon kedves tőle. Biztos vagyok benne, hogy Mr. Toohey egy nagyon intelligens ember.

- Igen, anyám.

Majd Keating türelmetlenül felállt, és a szobájába ment.

Ez volt Keating első látogatása az előkelő családi szállóban, ahova nem olyan rég Catherine és nagybátyja költözött. Keatingnek nem tűnt fel sok minden a lakosztályban, csak annyi maradt meg emlékezetében, hogy egyszerű, nagyon tiszta és ízlésesen szerény; hogy rengeteg könyvet látott és csak egy-két képet, de azok eredetiek és értékesek voltak. Ellsworth Toohey lakására senki sem volt képes emlékezni, kivéve a ház ura. A ház ura ezen a vasárnap délutánon egy sötétszürke öltönyt viselt, mely olyan szabatos volt, mint egy egyenruha és egy fekete lakkbőr papucsot piros szegéllyel; a papucs kigúnyolta az öltöny szigorú eleganciáját, de

mégis kiegészítette az eleganciát, mint egy merész ellentét. Egy széles, alacsony székben ült, és arcán óvatos nyájasság áradt szét, olyan óvatos, hogy Keating és Catherine olykor úgy érezte, mintha jelentéktelen szappanbuborékok lennének.

Keatingnek nem tetszett, ahogy Catherine a szék szélén ült, összekuporodva, két lába esetlenül összehúzva. Azt kívánta, bárcsak ne viselné a lány már három idényen keresztül ugyanazt a ruhát, de hiába, a lányon az volt. Catherine valahol a szőnyeg közepén egy pontra szegezte tekintetét. Csak elvétve nézett Keatingre, nagybátyjára egyszer sem. Keating semmi jelét nem látta annak a boldog csodálatnak, mellyel a lány nagybátyjáról beszélt, amitől azt várta, hogy majd a nagybátyja jelenlétében is kinyilvánítja. Valami súlyos és színtelen volt Catherine-ben, és valami nagyon fáradt.

Toohey inasa behozott egy teástálcát.

- Kérlek, ugye öntesz, drágám? - szólt Toohey Catherine-nek. - Ó, nincs még egy olyan dolog, mint a délutáni tea. Ha a brit birodalom összeomlik, a történészek azt fogják találni, hogy csak két dologgal járult hozzá a civilizációhoz - a teázással és a detektívregényekkel. Catherine, drágám, muszáj úgy fognod annak a teáskannának a fülét, mintha az egy hentesbárd volna? No de nem baj, nagyon bájos, pont ezért szeretünk téged, Peter és én, nem is szeretnénk, ha olyan kecses lennél, mint egy hercegnő - ki akar manapság egy hercegnőt?

Catherine kiöntötte a teát, és közben az asztal üvegtáblájára loccsantott valamennyit, ami azelőtt még sohasem fordult elő vele.

- Ez egyszer valóban együtt akartalak látni titeket - mondta Toohey, miközben egy finom csészét hanyagul egyensúlyozott kezében. - Merő ostobaság tőlem, nem gondoljátok? Pedig nincs is mit ünnepelni, de hát én ostoba és szentimentális vagyok olykor-olykor, mint mindannyiunk. Gratulálok a választásodhoz, Catherine! Bocsánatkéréssel tartozom, nem gyanítottam volna, hogy ilyen jó az ízlésed. Te és Peter csodálatos pár vagytok. Sok mindent megteszel majd érte. Főzől neki zabpelyhet, kimosod a zsebkendőit és gyerekeket szülsz neki, bár, természetesen, minden gyereknek lesz kanyarója egyszer s máskor, ami elég kellemetlen.

- De, mindennek ellenére, te... azért beleegyezel? - kérdezte Keating izgatottan.

- Beleegyezel? De mibe, Peter?

- A házasságunkba... történetesen.

- Micsoda hiábavaló kérdés, Peter! Hát persze, hogy beleegyezem. De te még mennyire fiatal vagy! Ilyenek a fiatalok - mindenből ügyet csinálnak, még ha nincs is mögötte semmi. Úgy kérdezted, mintha az egész dolog annyira fontos volna, hogy lenne mit kifogásolni benne.

- Katie és én hét évvel ezelőtt találkoztunk - mondta Keating védekezően.

- És természetesen szerelem volt első látásra?

- Igen - felelte Keating, és nevetségesnek érezte magát.

- Biztos tavasz volt - mondta Toohey -, általában akkor szokott ilyen történni. Mindig van egy sötét filmszínház, és két ember elbújik a világ elől, fogják egymás kezét - de a kezek elkezdenek izzadni, ha sokáig fogják őket, nem? Mégis annyira szép szerelmesnek lenni! A legédesebb történet, amit valaha meséltek - és a legelcsépeltebb. Catherine, ne fordulj így el! Nem szabad megengednünk magunknak, hogy elveszítsük a humorérzékünket.

Toohey elmosolyodott. A mosoly gyöngédsége átölelte mindkettőjüket. Olyan gyöngéd volt, hogy mellette szerelmük kicsinek és hitványnak tűnt, mintha csak valami megvetésre méltó dolog kelthetne ilyen roppant nagy együttérzést.

- Mellesleg, Peter, mikor szándékozol megnősülni?

- Hát, ami azt illeti... még nem tűztünk ki határozott időpontot, tudod, hogy volt, ez a sok dolog, ami történt velem, és Katie-nek is most itt van ez a munka, és... igaz is! - tette hozzá élesen, mert ez a dolog Katie munkájával valami oknál fogva bosszantotta. - Amikor összeházasodunk, Katie-nek abba kell hagynia ezt a munkát. Nem helyeslem.

- Ez csak természetes - mondta Toohey -, én sem értek vele egyet, ha Catherine nem szereti.

Catherine egy csecsemőotthonban dolgozott a Clifford népházban, ez a saját ötlete volt. Gyakran látogattak el oda nagybátyjával, aki gazdaságtanból órákat adott, és Catherine-t érdekelni kezdte ez a munka.

- De én igenis szeretem! - szólt a lány hirtelen izgalommal. - Nem értem, miért veszed ezt rossz néven, Peter? - Hangjában volt egy érdes kis hangsúly, mely kihívónak és kellemetlennek hatott. - Ennyire még semmit sem élveztem életemben. Olyan embereknek segíteni, akik tehetetlenek és boldogtalanok. Ma is bementem - nem *kellett* volna, de én *akartam* -, és annyira siettem utána haza, hogy már nem volt időm átöltözni, de ez nem számít, kit érdekel, hogy nézek ki? És - az érdes hangsúly eltűnt, hevesen és nagyon gyorsan beszélt - Ellsworth bácsi, képzel el, hogy a kis Billy Hansennek fáj a torka - emlékszel Billyre? És a gyermekgondozó nem volt ott, így nekem kellett argerollal kitisztítanom a torkát, szegény gyermek! A legszörnyűbb fehér nyálkafoltok voltak a torkában!

A lány hangja szinte fénylett, mintha egy csodálatos szépségről beszélne. Nagybátyjára nézett. Keating először látta meg a lányon azt a szeretetet, amit várt. Catherine tovább beszélt a munkájáról, a gyerekekről és az alapítványról. Toohey komoly arccal hallgatta. Nem szólt semmit. De a komoly figyelem a tekintetében megváltoztatta, eltűnt a gúnyos vidámság, és el is feledkezett saját tanácsáról, komoly volt, igazán nagyon komoly. Amikor észrevette, hogy Catherine tányérja üres, felvette a szendvicstálat, és bár egy egyszerű mozdulattal kínálta a lányt, mégis valahogy olyan volt, mint a tisztelet kegyes gesztusa.

Keating türelmetlenül várta, hogy a lány elhallgasson. Témát akart váltani. Körbepillantott a szobában, és meglátta a vasárnapi újságokat. Ez volt az a kérdés, amit már régen meg akart kérdezni. Óvatosan fogott hozzá:

- Ellsworth... mi a véleményed Roarkról?

- Roark? Roark? - kérdezte Toohey. - Ki az a Roark?

A túl ártatlan és túl felületes stílussal, amivel megismételte a nevet, azzal a halvány, megvető, eléggé hallható kérdőjellel a végén, meggyőzte Keatinget, hogy Toohey nagyon is jól ismeri ezt a nevet.

Az ember nem hangsúlyozza egy dologról való teljes tudatlanságát, ha valóban teljesen ismeretlen számára. Keating így szólt:

- Howard Roark. Tudod, építész. Aki az Enright House-t csinálja.

- Ja? Ó igen, ő az a valaki, aki végre megkapta az Enright House-t, ugye?

- Van egy kép a mai *Chronicle*-ben.

- Tényleg? Pedig átnéztem a *Chronicle*-t.

- És... mit gondolsz arról az épületről?
- Ha fontos volna, akkor emlékezni kellene rá.
- Hát persze! - Keating szótagjai táncoltak, mintha lehelete minden egyes tovaszálló szótagba belekapaszkodott volna: - Egy szörnyű, örült alkotás! Olyan, amit még sosem láttál, de nem is akarsz!

Keating úgy érezte, felszabadult. Mintha egész életében azt hitte volna, hogy egy veleszületett betegséget hordoz, és hirtelen a föld legnagyobb specialistája egészségesnek kiáltotta volna ki. Nevetni akart, szabadon, ostobán, méltóság nélkül. És beszélni.

- Howard a barátom - mondta boldogan.
- A barátod? Ismered őt?
- Ismerem-e őt? Mi az hogy, együtt jártunk iskolába - tudod, a Stantonra - sőt, a házukban lakott három évig, meg tudom mondani, milyen színű alsónadrágot hordott és hogyan zuhanyozik - láttam őt!
- Stantonban lakott a házatokban? - ismételte Toohey. Óvatos pontossággal beszélt. A hangok halknak, száraznak és végsőnek hangzottak, mint amikor gyufákat gyújtanak.

Nagyon különös, gondolta Keating. Toohey rengeteg kérdést tett fel neki Howard Roarkról. De a kérdéseknek nem volt semmi értelmük. Nem épületekről szóltak és az építészethez sem volt semmi közük. Semmitmondó személyes kérdések voltak - furcsa egy olyan emberről ilyeneket kérdezni, akiről nem hallott ezelőtt.

- Gyakran nevet?
- Nagyon ritkán.
- Boldogtalannak látszik?
- Soha.
- Sok barátja volt Stantonban?
- Soha sehol nem volt barátja.
- Nem szerették a fiúk?
- Nem lehet szeretni.
- Miért?
- Azt az érzést kelti benned, hogy tiszteletlenség volna szeretni őt.
- Eljárt szórakozni, inni, mulatni?
- Soha.
- Szereti a pénzt?
- Nem.
- Szereti, ha csodálják?
- Nem.
- Hisz istenben?
- Nem.
- Sokat beszél?
- Nagyon keveset.
- Figyel, amikor mások beszélnek hozzá?
- Figyel. De jobb volna, ha nem tenné.
- Miért?
- Mert az nem volna annyira sértő - ha érted, mire gondolok, ha valaki így hallgat, és te mégis tudod, hogy az egész nem érdekli.

- Mindig építész akart lenni?

- Ő...

- Mi a baj, Peter?

- Semmi. Csak most jöttem rá, hogy milyen furcsa, hogy ezt a kérdést még sosem tettem fel róla magamban. Ami igazán furcsa, az a következő: ezt a kérdést nem is lehet feltenni róla. Mániákusan szereti az építészetet. Úgy tűnik, mintha annyira átkozottul sokat jelentene neki, hogy ettől elveszíti az összes emberi perspektívát. Nem tudja magát viccesen látni - hát itt egy ember, Ellsworth, akinek nincs humorérzéke. Ne kérdezd, mit tenne, ha nem akarna építész lenni.

- Nem kérdezem - mondta Toohey -, inkább azt, hogy mit tenne akkor, ha nem lehetne az?

- Még a holttesteken is átgyalogolna. Bárkin és mindenkin. Mindannyiunkon. Építész lesz.

Toohey összehajtogatta a szalvétáját. Egy kicsi, kikeményített, négyzet alakú rongydarabot a térdén; precízen hajtogatta, egyik szélét át a másikhoz, majd körmét végighúzta a hajtásvonalon, hogy élesre simítsa.

- Emlékszel a kis építészcsoporthunkra, Peter? - kérdezte. - Most teszek lépéseket az első találkozó lebonyolítására. Már jó néhány jövőbeli taggal beszéltem, és hízelgő rád nézve, amit rólad, mint leendő elnökükről mondtak.

Kellemesen beszélgettek még egy fél órát, majd Keating felállt, hogy induljon, ekkor Toohey megjegyezte:

- Ó, igen. Beszéltem rólad Lois Cooknak. Hamarosan hallasz felőle.

- Nagyon köszönöm, Ellsworth. Apropos, most olvasom a *Felhő és lombkoronát*.

- És?

- Ó, bámulatos. Tudod, Ellsworth, valahogy... másképp kezded el látni a dolgokat, mint eddig.

- Ugye? - mondta Toohey.

Az ablaknál állt és kifelé nézett a hideg, fényes délután utolsó sugaraira. Majd megfordult és így szólt:

- Csodálatos napunk van ma. Valószínűleg az utolsó idén. Miért nem viszed el Catherine-t egy kis sétára, Peter?

- Ó, de szeretnék! - mondta buzgón Catherine.

- Akkor menjetek! - mosolygott vidáman Toohey. - Mi a baj, Catherine? Az engedélyemre kell várnod?

Amikor együtt sétáltak, amikor egyedül voltak a késői napfénnel elárasztott utcák hideg ragyogásában, Keating úgy érezte, hogy mindent újra átél, amit a lány jelentett neki, azt a különös érzelmet, amit nem tudott mások jelenlétében megőrizni. Megfogta a lány kezét. Catherine visszahúzta, levette kesztyűjét és visszacsúsztatta ujjait Keating kezébe. Ekkor Keatingnek hirtelen eszébe jutott, hogy a kezek elkezdenek izzadni, ha túl sokáig fogják őket, és ettől ingerülten meggyorsította lépteit. Arra gondolt, hogy úgy sétálnak itt, mint Mickey és Minnie Mouse, és valószínűleg nevetségesnek tűnnek a járókelők szemében. Hogy lerázza magáról ezeket a gondolatokat, lepillantott a lány arcára. Catherine egyenesen előrenézett az aranyfénybe. Keating látta finom profilját és a halvány kis mosoly vonalát szája sarkában, a csendes boldogság mosolyát. De azt is észrevette, hogy szemhéja széle sápadt, és ekkor felvetődött benne, hogy vajon vérszegény-e.

Lois Cook törökülésben ült a földön nappalija közepén, nagy, csupasz térde kilátszott. A szürke harisnya a zoknikötő fölé göngyölve, és egy fakó rózsaszín tornanadrág fölötte. Peter Keating egy lila szaténsezlön szélén ült. Azelőtt még sosem érezte magát kényelmetlenül egy ügyféllel való első találkozáskor.

Lois Cook harminchét éves volt. Gyakorta állította magáról, nyilvános és magán beszélgetései alkalmával, hogy ő hatvannégy. Úgy ismételte, mint egy szokatlan tréfát, és ettől az örök fiatal meghatározhatatlan benyomását keltette neve körül. Magas, száraz, keskeny vállú és széles csípőjű nő volt. Hosszú pergamenszínű arccal, szemei közel ültek egymáshoz. Haja zsíros tincsekben lógott füle körül. Körmei töredezetten voltak. Visszataszítóan ápolatlan volt, mesterkélt slamposága annyira alapos volt, mintha ápolta volna – és épp ezért a célért tette.

Megállás nélkül beszélt, tomporán előre-hátra hintázva:

– ...igen, a Boweryn. Egy magánrezidencia. Egy szent hely a Boweryn. Megvan az építési terület, akartam és megvettem, csak ilyen egyszerű, vagyis az ostoba ügyvédem vette meg nekem, találkoznia kell az ügyvédemmel, iszonyú szájszaga van. Nem tudom, mennyit kér ezért a munkáért, de lényegtelen, mert a pénz közhely. A káposzta is közhely. Három szintre és egy csempepadlós nappalira mindenképpen szükségem van.

– Miss Cook, elolvastam a *Felhő és lombkoronát* és egy valóságos spirituális felfedezés volt számomra. Engedje meg, hogy azon kevesek közé soroljam magam, akik megértik azt a bátorságot és értelmet, amit ön segítség nélkül visz itt véghez, míg...

– Ó, hagyjuk ezt a marhaságot – mondta Lois Cook és rákacsintott.

– De én komolyan mondtam! – csattant fel Keating mérgesen. – Nagyon tetszett a könyve, és én...

A nő unottnak tűnt.

– Annyira közhelyes – mondta vontatottan -, hogy mindenki megértse.

– De Mr. Toohey azt mondta...

– Ó, igen. Mr. Toohey – szeme éberré vált, szemtelen bűnösség csillant fel benne, mint egy gyerekében, aki éppen most követett el valami csúnya tréfát. – Mr. Toohey. Egy kis írócsoporthoz elnöke vagyok, amiben Mr. Toohey jelentősen érdekelt.

– Valóban? – ragyogott fel Keating arca. Mintha ez lett volna az első közvetlen kommunikáció közöttük. – Hát nem érdekes? Mr. Toohey éppen most szervez egy kis építészcsoporthoz is, és volt kedves engem javasolni az elnöki posztra.

– Ó – mondta a nő és kacsintott. – Egy közölünk?

– Kik közül?

Keating nem értette, hogy mit rontott el, de érezte, hogy valamilyen szinten csalódást okozott Miss Cooknak. A nő felnevetett. A földön ült, onnan nézett egyenesen Keatingre, és barátságtalanul, vidámság nélkül belenevetett az arcába.

– Mi a...! – fogta vissza magát Keating. – Mi a baj, Miss Cook?

– Ó, istenem! – mondta a nő. – Maga egy annyira édes, aranyos fiú és olyan csinos!

– Mr. Toohey nagyszerű ember – mondta mérgesen Keating -, ő a leg... nemesebb személyiség, akivel valaha...

- Ó, igen. Mr. Toohey csodálatos ember - hangja furcsának hangzott az ürességtől, szinte áradt belőle a tisztelet hiánya -, a legjobb barátom. A legcsodálatosabb ember a földön. Van a föld és van Mr. Toohey - a természet egy törvénye. Ezenfelül, figyeljen csak, hogy milyen szépen rímel: Toohey - nyúlik - csúszik - kúszik. Mindazonáltal, ő egy szent. Ez nagy ritkaság. Olyannyira, mint a zsenialitás. Én zseni vagyok. A nappalimba nem kérek ablakokat. Nem kell ablak, emlékezzen erre, amikor készíti a tervrajzot. Nem kell ablak, de mozaikpadló igen, és a plafon fekete legyen. Áram sem lesz. Nem akarok áramot a házamban, csak petróleumlámpákat. Petróleumlámpákat kéményekkel és gyertyákat. A pokolba Thomas Edisonval! Ki volt ő, különben is?

Nem is annyira a szavai zavarták Keatinget, mint inkább a mosolya. Nem is mosoly volt, hanem egy örökös vigyor, mely hosszú szája két sarkából indult, és ettől olyan lett az arca, mint egy ravasz, gonosz manóé.

- És, Keating, *csúnya* ház legyen. Nagyszerűen csúnya. New York legcsúnyább házában akarok lakni.

- A... *legcsúnyább* házban, Miss Cook?

- Kedvesem, a szépség annyira közhelyes!

- Igen, de... de én... hát, nem tudom, hogyan engedhetném meg magamnak...

- Keating, hol van a bátorsága? Nem képes időnként egy-egy magasztos gesztusra? Mindenki olyan keményen dolgozik, küzd és szenved, hogy szépet alkosson, próbálva legyőzni a másikat. Győzzük le mindannyiukat! Öntsük verítéküket arcukba. Pusztítsuk el őket egyetlen csapással. Legyünk istenek! Legyünk csúnyák!

Keating elfogadta a megbízást. Néhány hét múlva már elmúltak kellemetlen érzései. Bárhol megemlítette ezt az új munkát, mindenhol tiszteletteljes kíváncsisággal találkozott. Mulattatta őket, de tiszteletteljesen. Lois Cook neve jól ismert volt a legjobb szalonokban, ahol Keating megfordult. Könyvei címe úgy villantak fel a beszélgetések alatt, mint a beszélő intellektuális koronáján a gyémántok. Mindig hallani lehetett a kihívás hangsúlyát azoknál, akik kiejtették őket. Úgy hangzott, mintha a beszélő nagyon bátor volna abban a pillanatban. Megelégedésül szolgáló bátorság volt; nem keltett ellenséges érzületet. Egy olyan szerző számára, aki nem volt kapós, Lois Cook neve szokatlanul híresnek és megbecsültnek tűnt. Ő volt az ész és a lázadás élcsapatának zászlóvivője. Csak az nem volt pontosan tiszta Keating számára, hogy mi ellen lázadtak. De valahogy nem akart róla tudni.

A nő kívánsága szerint tervezte meg a házat. Egy háromemeletes díszes építmény volt, részben márvánnyal, részben stukkóval, vízköpőkkel és laternákkal felcicomázva. Olyan volt, mint egy szerkezet a vurstliból.

Tervrajza több kiadványban szerepelt, mint az eddig készített összes munkája a Cosmo-Slotnick Building kivételével. Egy kommentátor úgy fejezte ki véleményét, hogy *Peter Keating ígéretesnek látszik arra, hogy többre tartjuk egy olyan fiatalembernél, aki ügyes cselfogással jár kedvében a begyöpösödött fejű nagykutya*knak. Az *intellektuális kísérletezés területére merészkezik egy olyan ügyféllel, mint Lois Cook*. Toohey úgy utalt a házra, hogy ez egy *kozmosz tréfa*.

Keatingben mégis maradt egy különös érzés: egy utóíz. Akkor élte át halvány villanásként ezt az érzést, amikor valami olyan szerkezeten dolgozott, amit szeretett;

vagy azokban a pillanatokban, amikor büszke volt munkájára. Nem tudta meghatározni az érzés minőségét; de annyit tudott, hogy egy része a szégyenérzet volt.

Egyszer ezt bevallotta Tooheynak. Toohey csak nevetett. – *Jót tesz neked, Peter. Az ember nem engedheti meg, hogy túlzott fontosságot tulajdonítson magának. Nincs szükség arra, hogy a tökéletességgel terheljük magunkat.*

V

Dominique visszatért New Yorkba. Cél nélkül, pusztán azért, mert három napnál tovább képtelen volt vidéki házában maradni azután az utolsó látogatás után a bányában. A városban kellett lennie; egy hirtelen, ellenállhatatlan és esztelen szükség volt. Nem várt semmit a várostól. De érezni akarta, ahogy körülveszik az utcák és az épületek. Reggel, amikor felébredt és meghallotta a forgalom tompa morajlását letről, a hang megalázó volt, arra emlékeztette, hol volt és miért. Az ablaknál állt, szélesre tárt karral az ablakkeretet fogta; mintha a város egy részét tartotta volna, az összes utcát és háztetőt, melyek az üvegen körvonalazódtak két keze között.

Hosszú sétákra indult egyedül. Gyors léptekkel haladt, keze egy régi kabát zsebében, felhajtott gallérral. Azt mondta magának, nem reménykedik abban, hogy találkozik vele. Nem kereste. De kint kellett lennie az utcákon, üresen és céltalanul, órákon át.

Ezelőtt mindig utálta a városi utcákat. Láta a mellette elúszó arcokat, az arcokat, melyeket a félelem egyformává formált – a félelem, mint egy közös nevező, félelem önmaguktól, mindenkitől és egymástól, félelem, amitől ugrásra készen vártak, hogy lecsapjanak bármire, amit szentként őrzött bármelyikük, akivel találkoztak. Dominique nem tudta meghatározni ennek a félelemnek sem a természetét, sem az okát. De mindig érezte jelenlétét. Egy egyszerű szenvedéllyel őrizte meg tisztaságát és szabadságát – nem érinteni semmit. Szeretett szembenézni velük az utcán, szerette gyűlöletük tehetetlenségét, mert semmit sem kínált fel magából, amit megsérthettek volna.

De már nem volt szabad. Most minden egyes lépés az utcákon fájdalmat okozott. A férfihoz volt kötve – a férfi pedig a város egészéhez. Egy névtelen munkás, névtelen munkával, elveszve ebben a tömegben, függve tőlük, bárki megsérthette. Az egész várossal együtt osztozott a férfin. Gyűlölte a gondolatot, hogy a férfi is ugyanazon a járdán jár, amit mások használtak. Gyűlölte a gondolatot, hogy egy eladó egy pult fölött cigarettát ad neki. Gyűlölte a könyököket, melyek a metrón a férfi könyökéhez érnek. Amikor ezekről a sétákról hazaért, reszketett a láztól. De másnap újra nekiindult.

Amikor lejárt a szabadsága, bement a *Banner* irodájába, hogy felmondjon. Munkája és rovata már nem tűnt többé szórakoztatónak. Leállította Alvah Scarret ömlengő üdvözlését: – Csak azért jöttem vissza, hogy megmondjam neked, Alvah, kilépek. – Scarret bután nézett rá, csak annyit bírt kinyögni: – Miért?

Már régóta ez volt az első hang a külvilágból, ami eljutott hozzá. Mindig a pillanatnyi érzések szerint cselekedett, és büszke volt arra a szabadságra, hogy nincs szüksége indokokra. Most azonban szembe kellett néznie ezzel a *miért?*-tel, ami egy olyan választ hordozott magában, melytől nem lehetett elmenekülni. Dominique azt gondolta: Ez a férfi miatt van, mert hagyta a férfinak, hogy megváltoztassa az életét. Ez újabb erőszak ellene; látta mosolyogni, mint ott az erdei ösvényen. Nem volt más választása. Bármelyik utat választja, kényszer hatása alatt teszi: otthaghatja munkahelyét, mert a férfi erre készítette, vagy maradhat, miközben gyűlöli, amit csinál, azért, hogy ne kelljen változtatnia életén, dacolva a férfival. Az utóbbi nehezebb volt.

Feltekintett és így szólt: – Csak vicc volt, Alvah. Csak látni akartam, hogyan reagálsz. Nem lépek ki.

Már egy pár napja dolgozott, amikor Ellsworth Toohey besétált az irodájába.

– Szervusz, Dominique! – mondta Toohey. – Most hallottam, hogy visszajöttél.

– Szervusz, Ellsworth!

– Örülök. Tudod, mindig az az érzésem, hogy egy reggel fogod magad és minden ok nélkül itt hagysz minket.

– Érzés, Ellsworth? Vagy remény?

Toohey Dominique-ot nézte, szeme olyan kedves, mosolya olyan bájos, mint mindig; de ebben a bájban volt egy leheletnyi öngúny, mintha tudná, hogy a lánynak ez nem tetszik, és egy leheletnyi önhittség, mintha azt akarná mutatni, hogy ennek ellenére is kedvesen és bájosan néz.

– Tudod, hogy nincs igazad ebben – mondta Toohey békésen mosolyogva. – Sosem volt igazad.

– Nem. Ugye nem illek bele a képbe, Ellsworth?

– Persze erre megkérdezhetném: Milyen képbe? De mondjuk nem kérdezem meg. Mit szólnál, ha csak annyit mondanék, hogy azoknak az embereknek, akik nem illenek bele valamilyen képbe, ugyanúgy van hasznuk, mint azoknak, akik beleillenek? Ez jobban tetszik? Természetesen a legegyszerűbb dolog, amit mondhatok, az az, hogy mindig nagy csodálod voltam és leszek.

– Ez nem bók.

– Valahogy úgy gondolom, Dominique, hogy mi sosem leszünk ellenségek, ha erre törekszél.

– Nem, mi tényleg nem leszünk ellenségek, Ellsworth. Te vagy a legmegnyugtatóbb ember, akit ismerek.

– Természetesen.

– Abban az értelemben, ahogy én értem?

– Bármely értelemben, amit csak kívánsz.

Dominique előtt az asztalon feküdt a vasárnapi *Chronicle* fényképnyomatú melléklete, annál a lapnál összehajtva, amelyen az Enright House rajza volt. A lány felvette és Toohey felé nyújtotta, szemét kérdőn összevonva. Toohey rápillantott a rajzra, majd tekintete a lány arcára siklott, és vissza a rajzra. Visszaejtette az újságot az asztalra.

– Annyira független, hogy az már sértő, nem? – jelentette ki Toohey.

– Tudod, Ellsworth, szerintem annak az embernek, aki ezt a házat tervezte, öngyilkosságot kellett volna elkövetnie. Egy ember, aki ilyen gyönyörűt tud alkotni, nem engedhetné meg, hogy felépítsék ezt a házat. Nem szabadna akarnia, hogy létrejöjjön. De meg fogja építeni, azért, hogy a nők pelenkákat teregessenek a teraszaira, azért, hogy a férfiak ráköphessenek a lépcsőire és mocskos képeket fessenek ezekre a falakra. Nekik adja, részükké teszi, minden részévé. Nem lett volna szabad olyan emberek szeme elé tárni, mint amilyen te vagy. Hogy az olyanok, mint te beszélhessenek róla. Bemocskolta saját munkáját az első szóval, amit te kimondasz rá. Ezáltal rosszabbá vált, mint te. Te csak egy kis illetlenséget követsz el ezzel, de ő szentségtörést. Annak az embernek, aki tudja, amit tudnia kellett, amikor ezt létrehozta, nem lett volna szabad életben maradnia.

– Írsz erről egy cikket? – kérdezte Toohey.

- Nem. Az egyet jelentene bűnének megismétlésével.

- És az, hogy nekem beszélsz róla?

A lány ránézett. Toohey kellemesen mosolygott.

- Igen, természetesen – mondta Dominique -, az is ugyanannak a bűnnek a része.

- Vacsorázzunk együtt valamikor, Dominique – javasolta Toohey -, alig engeded, hogy lássalak.

- Rendben – felelte a lány -, amikor csak akarod.

A tárgyaláson az Ellsworth Toohey elleni gyilkossági kísérlettel vádolt Steven Mallory megtagadta, hogy elárulja tettének indítékát. Nem tett vallomást. Úgy tűnt, mintha nem érdekelte volna, milyen ítéletet kap. De Ellsworth Toohey egy kisebb szenzációt keltett, amikor felszólítás nélkül megjelent Mallory védelmében. Szót emelt a bírónál a büntetés enyhítése érdekében; azzal magyarázta, hogy nem kívánja tönkretenni Mallory jövőjét és karrierjét. A tárgyalóteremben mindenkit meghatott ez a tett – kivéve Steven Malloryt. Steven Mallory hallgatott, és olyannak tűnt, mint aki valami különleges kínzáson menne keresztül. A bíró két évet adott neki, de felfüggesztette az ítélet végrehajtását.

Rengeteg visszajelzés jött Toohey rendkívüli nagylelkűségéről. Toohey vidáman és szerényen utasította el az összes dicséretet. – Barátaim – jegyezte meg, hogy ez jelenjen meg az újságokban -, nem akarok bűnrészes lenni abban, hogy mártírok szülessenek.

A fiatal építészek tervezett szervezetének első gyűlésén Keating megállapította, hogy Tooheynak csodálatos képessége van arra, hogy olyan embereket válasszon, akik jól illettek egymáshoz. A tizennyolc ember együtt olyan hangulatot teremtett számára, amit nem tudott ugyan szavakba önteni, de megnyugtatta, és olyan biztonságot adott neki, amit sohasem tapasztalt, amikor egyedül volt, sem más összejöveteleken; ennek a nyugtató légkörnek része volt az a tudat, hogy mindenki ugyanúgy érzett, ahogy ő, ugyanabból a megmagyarázhatatlan okból. A testvériség érzése volt ez, de valahogy nem valami szent vagy nemes testvériség; mégis pontosan ez a nyugalom – amit érzett közöttük, anélkül, hogy szentnek vagy nemesnek kellett volna éreznie magát.

Ha nem lett volna ez a rokonság közöttük, Keating csalódott volna a találkozóban. A tizennyolc emberből, akik Toohey nappalijában ültek, egyedül ő és Gordon L. Prescott volt neves építész. Gordon L. Prescott egy drapp garbóban volt, és alig láthatóan leereszkedően viselkedett, de lelkesen. Keating sosem hallotta a többiek nevét. Legtöbbjük kezdő volt, fiatal, szegényesen öltözött és hadviselt. Néhányuk csak rajzoló volt. Egy építész hölgy is volt közöttük, aki tervezett néhány házat, főleg gazdag özvegyek számára; agresszív modora volt, kicsinyes szája és egy friss petúnia díszelgett a hajában. Volt egy tiszta, ártatlan szemű fiú, egy bizonytalan származású vállalkozó, dagadt, kifejezéstelen arccal, egy magas, száraz nő, aki belsőépítész volt, és még egy nő, határozott foglalkozás nélkül.

Keating nem értette, mi volt a csoport pontos célja, bár rengeteg dologról tudtak beszélgetni. Nem voltak összefüggőek a beszélgetések, de úgy tűnt, hogy mindegyiknek ugyanaz volt az aláfestése. Keating úgy érezte, hogy ez a rejtett áramlás az egyetlen tiszta dolog az összes homályos általánosítás között, annak

ellenére, hogy ezt senki sem hozta szóba. Úgy tartotta ott őt, akár a többieket, és Keating nem vágyott arra, hogy meghatározza.

A fiatal férfiak sokat társalogtak az igazságtalanságról, a tisztességtelenségről, a társadalom kegyetlenségéről a fiatalokkal szemben, és azt javasolták, hogy mindenki számára biztosítani kellene jövőbeli munkáit, miután kikerült az egyetemről. Az építész nő rikácsolt valamit a gazdagok romlottságáról. A vállalkozó arról ugatott, hogy milyen kemény ez a világ, és hogy *a barátoknak segíteniük kell egymásnak*. Az ártatlan szemű fiú azt bizonygatta, hogy *mi annyi jót tehetnénk...* Hangjában érződött a kétségbeesett őszinteség, amely zavarba ejtő és oda nem illő volt. Gordon L. Prescott kijelentette, hogy az AÉK tele van begyepesedett fejű vénemberekkel, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy mi az a társadalmi felelősség; hogy nincs vér a pucájukban, és hogy különben is ideje lenne már fenéken billenteni őket. A határozott foglalkozás nélküli nő az ideálokról és az okozati összefüggésekről beszélt, bár senki sem értette igazán, hogy mik voltak ezek.

Peter Keatinget egyhangúan megszavazták elnöknek. Gordon L. Prescott lett az elnökhelyettes és a kincstárnok. Toohey udvariasan visszautasított minden jelölést. Kijelentette, hogy csak nem hivatalos tanácsadóként működik közre. Elhatározták, hogy a szervezet neve az *Amerikai Építők Tanácsa* lesz. Úgy határoztak, hogy nemcsak építészek lehetnek tanácstagok, hanem a *szövetséges mesterségek* számára is nyitott, és *mindazoknak, akik szívükön viselik az építészet, mint nagyszerű hivatás sorsát*.

Majd Toohey beszéde következett. Eléggé hosszan beszélt, állva, egyik öklével az asztalra támaszkodva. Nagyszerű hangja lágy volt és meggyőző. Betöltötte a szobát, de a hallgatók érezték, hogy egy római amfiteátrumot is képes lenne betölteni; volt valami ravaszul hízelgő ebben a megérzésben, ebben az erőteljes hangban, melyet miattuk tartott féken.

- ...és ezért, barátaim, az építésszakmából az hiányzik, hogy megértse saját társadalmi jelentőségét. Ez a hiány két dolognak köszönhető: egész társadalmunk antiszociális természetének és a bennetek rejlő szerénységnek. Arra kondicionáltak titeket, hogy pusztán kenyérkeresőként gondolatok magatokra, és célotok csak az legyen, hogy megkeressétek a pénzeteket és biztosítsátok az életkörülményeiteket. Nincs itt az ideje, barátaim, hogy megálljatok egy pillanatra, és újrafogalmazzátok a társadalomban elfoglalt helyeteket? Az összes mesterség közül a tietek a legfontosabb. Fontos, de nem a pénz miatt, amit kerestek, nem a művészi hozzáértés miatt, amit megmutattok, hanem azért a szolgálatért, amit embertársaitoknak tesztek. Ti biztosítjátok az emberiségnek a menedéket. Emlékezzetek erre, és így nézzetek városainkra, nyomornegyedeinkre, ismerjétek föl, milyen óriási feladat vár rátok. De ehhez a nagy kihíváshoz fel kell fegyvereznetek magatokat egy átfogóbb képpel önmagatokról és munkátokról. Nem a gazdagok lakájai vagytok. Ti az elnyomottak és a védtelenek ügyének keresztes lovagjai vagytok. Nem azért, ami miatt megítélnék, hanem azok miatt, akiket szolgálunk. Egyesüljünk ebben a szellemben. Maradjuk - minden dologban - hűek ehhez az új, tágabb, magasabb perspektívához. Hozzunk létre - nos barátaim, kimondom - egy nemesebb álmot.

Keating itta Toohey szavait. Mindig azt gondolta magáról, hogy egy kenyérkereső, aki arra törekszik, hogy megkeresse a pénzét egy olyan szakmában, amit azért választott, mert anyja ezt akarta. Jóleső érzést keltett benne, hogy rájött - ő

ennél sokkal több; hogy a mindennapi teendők egy nemesebb célt hordoztak. Kellemes és kábító volt. Tudta, hogy a szobában mindenki ugyanezt érezte.

- ...és amikor társadalmi rendszerünk összeomlik, az építő mesterséget nem söpörheti el semmi, hanem hirtelen felemelkedik, sokkal szembetűnőbb és figyelemreméltóbb lesz...

Megszólalt a bejárati csengő. Majd Toohey inasa jelent meg egy pillanatra, és a nappali ajtaját tartotta, hogy bebocsássa Dominique Francont.

Abból, ahogy Toohey abbahagyta a félig megkezdett szót, Keating egyből tudta, hogy nem hívta meg Dominique-ot és nem is számított látogatására. A lány Tooheyra mosolygott, megrázta a fejét, és egyik kezével olyan mozdulatot tett, mellyel kifejezte, hogy folytassa tovább. Toohey egy alig látható biccentést küldött a lány felé, éppen csak megmozdította szemöldökét, és folytatta a beszédet. Az üdvözlés kellemes volt, és közvetlensége bevonta a vendéget az alkalom intim testvériességébe, de Keating mégis úgy találta, hogy egy ütemmel lemaradt. Még sosem látta Tooheyn, hogy eltévesztette volna a megfelelő pillanatot.

Dominique az egyik sarokban ült le, a többiek mögött. Keating egy ideig nem figyelt Tooheyra, mert próbálta magára vonni Dominique figyelmét. Meg kellett várnia, amíg a lány szeme figyelmesen végighalad a szobán, arcról arcra, és végül megáll az ő arcán. Meghajolt és erőteljesen biccentett, olyan mosollyal, mintha egy személyes tulajdont köszöntene. A lány bólintott, Keating látta, hogy szempillái egy pillanatra megérintik arcát, ahogy becsukja a szemét, majd ismét felnézett rá. Ült és egy hosszú pillanatig Keatinget nézte, mosolygás nélkül, mintha újra fel akarna valamit fedezni az arcában. Keating tavasz óta nem látta a lányt. Mintha egy kicsit fáradtabbnak tűnt volna, de még gyönyörűbb volt, mint amire emlékezett.

Majd újra Ellsworth Toohey felé fordult és hallgatta. A szavak, melyeket Keating hallott, olyan felkavaróak voltak, mint mindig, de örömét beárnyékolta valami kényelmetlen érzés. Dominique-ra nézett. A lány nem volt ide való, erre a gyűlésre. Nem tudta, miért, de a bizonyosság hatalmas és nyomasztó volt. Nem szépsége, nem is sértő eleganciája miatt, de valamitől kívülálló volt. Mintha eddig mindenki kényelmesen érezte volna magát meztelenül, és jön egy ember, talpig ruhában, amitől hirtelen tudatosodik bennük szemérmertlenségük. Pedig a lány nem csinált semmit. Figyelmesen hallgatta Tooheyt. Egyszer hátradőlt, keresztbe tett lábbal, és rágyújtott egy cigarettára. Egy rövid, nyers csuklómozdulattal eloltotta a gyufát, és a mellette lévő asztalon heverő hamutálba dobta. Keating látta, ahogy a hamutálba dobja a gyufát; úgy érezte, mintha ezzel a csuklómozdulattal mindannyiuk arcába hajította volna. Azt gondolta magáról, hogy nevetséges. De azt észrevette, hogy Ellsworth Toohey egyszer sem nézett a lányra, amíg beszélt.

Amikor véget ért a gyűlés, Toohey odasietett hozzá.

- Dominique, drágám! - mondta élénken. - Legyek magamra büszke?

- Ha akarsz.

- Ha tudtam volna, hogy érdekel, küldtem volna neked egy nagyon különleges meghívót.

- De nem gondoltad azt, hogy érdekel?

- Nem, őszintén, én...

- Ez hiba volt, Ellsworth. Nem számítottál az újságírói ösztönökre. Sose hagyj ki egy szenzációt! Az embernek nincs gyakran lehetősége arra, hogy tanúja lehessen egy büntett születésének.

- Pontosan mire célzol, Dominique? - kérdezte Keating éles hangon.

A lány odafordult. - Szia, Peter!

- Gondolom, ismered Peter Keatinget? - mosolygott a lányra Toohey.

- Ó, igen. Valaha szerelmes volt belém.

- Rossz igeidőt használsz, Dominique - mondta Keating.

- Nem szabad komolyan vened, amit Dominique mond, Peter. Nem akarja, hogy komolyan vegyük. Szeretnél csatlakozni a mi kis csoportunkhoz, Dominique? Szakmai végzettséged a legnagyobb mértékben alkalmassá tesz erre.

- Nem, Ellsworth. Nem szeretnék csatlakozni a ti kis csoportotokhoz. Nem utállak annyira, hogy ezt tegyem.

- De miért is nem helyesled? - csattant fel Keating.

- No de Peter! - húzta a szavakat Dominique. - Miből gondolod, hogy nem helyeslem? Nincs semmi kifogásolnivalóm a dologban. Vagy kellene, Ellsworth? Úgy gondolom, hogy ez egy megfelelő vállalkozás egy nyilvánvaló szükséglet kielégítésére. Mindannyiunknak erre lenne szükségünk - és ezt érdemelnénk.

- Számíthatunk a jelenlétedre a következő gyűlésünkön? - kérdezte Toohey. - Örülnénk egy ilyen megértő hallgatóra, aki egyáltalán nem lenne útban - úgy értem, a következő találkozón.

- Nem, Ellsworth. Köszönöm. Pusztán kíváncsiságból jöttem el. Bár igazán érdekes társaság gyűlt itt össze nálad. Fiatal építők. Igaz is, miért nem hívtad meg azt az embert, aki az Enright House-t tervezte - hogy is hívják? - Howard Roark?

Keating érezte, hogy állkapcsa összecsattan. De a lány ártatlanul nézett rájuk, könnyedén mondta, normális hangnemben - biztos, gondolta Keating, hogy nem úgy értette... De mit?, kérdezte magától, majd hozzátette: a lány nem úgy értette, bármi is volt az a gondolat, ami az előbb járt a fejében egy pillanatra, bármi is ijesztette meg abban a pillanatban.

- Még nem volt szerencsém találkozni Mr. Roarkkal - válaszolt Toohey ünnepélyes komolysággal.

- Ismered őt? - kérdezte Keating a lányt.

- Nem - felelte -, csak az Enright House tervrajzát láttam.

- És? - faggatta tovább Keating. - Mit gondolsz róla?

- Nem gondolok rá - felelte Dominique.

Amikor a lány indulni készült, Keating elkísérte. Nézte a lányt lefelé menet a felvonóban. Kezét a szűk, fekete kesztyűben, ahogy a táskája lapos csücskét tartja. Ujjai laza nemtörődömsége egyszerre szemtelen és kíváncsi volt. Úgy érezte, hogy újra megadja magát a lánynak.

- Dominique, valójában miért jöttél ma ide?

- Ó, már régóta nem voltam sehol, és úgy döntöttem, hogy ezzel kezdem. Tudod, amikor úszni megyek, nem szeretem magam kínozni azzal, hogy fokozatosan megyek bele a hideg vízbe. Azonnal beleugrom, igaz, hogy egy kellemetlen megrázkódtatás, de azután a többi már nem olyan nehéz.

- Hogy érted ezt? Mit látsz ebben a gyűlésben olyan rossznak? Végül is nem terveztünk semmi konkrét dolgot. Nincs programunk. Még azt sem tudom, hogy egyáltalán miért voltunk ott.

- Hát ez az, Peter. Még azt sem tudod, hogy miért voltatok ott.

- Ez csak egy baráti csoport, akik összegyűlnek. Főleg azért, hogy beszélgessenek. Mi ebben a baj?

- Peter, fáradt vagyok.

- De legalább azt jelenti a ma esti feltűnése, hogy kezdesz kijönni az elzárkózásodból?

- Igen. Pont ezt jelenti... Az elzárkózásom.

- Próbáltalak, egyre csak próbáltalak elérni, ugye tudod?

- Valóban?

- Kezdem azzal, hogy mennyire boldog vagyok, hogy újra látlak?

- Ne. De most már úgyis kimondtad.

- Tudod, megváltoztál, Dominique. Nem tudom pontosan, hogy miben, de megváltoztál.

- Tényleg?

- Tegyük fel, hogy már mondtam neked, hogy milyen gyönyörű vagy, mert nem talállok szavakat rá.

Az utcák sötétségbe borultak. Keating taxit hívott. A lány mellé ült, egészen közel, odafordult, és egyenesen ránézett. Pillantása követelőző volt, mint egy nyílt célzás, remélve, hogy a köztük lévő csöndet jelentőségteljessé varázsolja. A lány nem fordult el. Ült, és az arcát fürkészte. Úgy tűnt, mintha saját gondolatai foglalkoztatnák, melyekről Keatingnek fogalma sem volt. Lassan a lány felé nyúlt, és megfogta a kezét. Erőfeszítést érzett a kezében, merev ujjain keresztül a lány egész karjának erőfeszítését érezte, de nem azért, hogy visszahúzza a karját, hanem azért, hogy otthagyja. Keating felemelte a kezét, megfordította és a lány csuklójára nyomta ajkait.

Majd felnézett a lány arcára. Elejtette a kezét, és a kéz egy pillanatra megállt a levegőben, félig zárt, merev ujjakkal. Ez nem az a közöny volt, amire emlékezett. Hanem undor, de olyan mértékű, hogy már személytelenné vált, nem tudta megbántani Keatinget, úgy tűnt, mintha túllépne rajta. Hirtelen megérezte a lány testét; nem vágyból vagy neheztelésből, csak testének valóságát a ruha alatt. Önkéntelenül suttozta:

- Dominique, ki volt az?

A lány hirtelen odakapta a fejét. Majd Keating látta, hogy szeme összeszűkül, ajkai elernyednek, duzzadni kezdenek, egyre lágyabbá válnak, és lassan egy halvány mosolyba végződnek anélkül, hogy szétnyíltak volna. Dominique megszólalt, miközben le nem vette szemét Keatingről:

- Egy munkás a gránitbányából.

Célba talált; Keating hangosan felnevetett.

- Megérdemeltem, Dominique! Nem kellene a lehetetlenre gondolnom.

- Peter, hát nem furcsa? Te voltál az, akiről azelőtt azt hittem, hogy majd akarni fogom.

- Miért furcsa?

- Csak arra gondoltam, hogy mennyire nem ismerjük magunkat. Egy nap te is megtudod magadról az igazságot, Peter, és rosszabb lesz neked, mint legtöbbünknek. De nem kell ezen gondolkodnod. Még hosszú idő van addig.

- Te akartál engem, Dominique?

- Azt gondoltam, hogy nem leszek képes akarni bármit is, és ebbe annyira jól beleillettél.

- Nem értem, mire gondolsz. Sosem tudom, hogyan érted, amit mondasz. Csak azt tudom, hogy mindig szeretni foglak. És nem hagyom, hogy újra eltűnj. Most, hogy újra itt vagy...

- Most, hogy újra itt vagyok, Peter, nem akarlak többé látni. Ó, persze, látni foglak, ha egymásba futunk - ahogy fogunk is -, de ne látogass meg! Ne keress! Nem akarlak megbántani, Peter. Nem erről van szó. Nem tettel semmi olyat, amitől mérges lennék rád. Van bennem valami, amivel nem akarok újra szembenézni. Sajnálom, hogy téged választottalak erre. De te olyan jól beleillesz ebbe a képbe. Te - Peter, mindent magadba foglalsz, amit megvetek a világban, és nem akarom, hogy emlékeztess rá, mennyire megvetem ezt. Ha hagyom, hogy újra emlékezzek - akkor visszatérek. Ez nem sértés, Peter. Próbáld megérteni. Nem te vagy a legrosszabb a világon. Te vagy a legjobb. Ez az ijesztő. Ha valaha visszajövök hozzád - ne fogadj vissza. Ezt azért mondom most, mert most még ki tudom mondani, de ha visszajövök hozzád, nem fogsz tudni megállítani, és ez az egyetlen alkalom, amikor figyelmeztethetlek.

- Nem tudom - mondta Keating hideg dühvel, szája merev volt -, hogy miről beszélsz.

- Ne is próbáld. Nem számít. Csak maradjunk távol egymástól. Rendben?

- Sohasem fogom feladni, hogy az enyém légy.

Dominique vállat vont. - Rendben van, Peter. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor jó voltam hozzád. Vagy bárkihez.

VI

Roger Enright szénbányászként kezdte Pennsylvániában. Segítség nélkül haladt végig a milliókhoz vezető úton. – Ezért – magyarázta – nem állt soha senki az utamba. – Rengeteg dolog és ember állt azonban az útjába, míg idáig eljutott; csak nem vette észre őket. Sok kellemetlen esemény történt hosszú pályafutása során, melyeket nem övezett csodálat; de erről sem suttoztak. Karrierje szembeszökő és nyilvános volt, mint egy hirdetőtábla. Nem volt jó alany a zsarolók és a leleplező életrajzírók számára. A gazdagok között nem kedvelték, mert olyan faragatlan módon vált gazdaggá.

Utálta a bankárokat, a munkásszakszervezeteket, a nőket, az evangélistákat és az értéktőzsdét. Sohasem vett részvényt és nem is adott el soha egyetlen üzletrészt egyik vállalkozásából sem, vagyónával segítség nélkül rendelkezett, olyan egyszerűen, mintha összes készpénzét a zsebében hordta volna. Olajvállalatán kívül tulajdonosa volt egy kiadóvállalatnak, egy étteremnek, egy rádióüzletnek, egy autószerveznek és egy gyárnak, mely elektromos hűtőszekrényeket gyártott. Minden egyes új vállalkozás előtt hosszú ideig tanulmányozta az adott területet, majd úgy kezdett bele, mintha még sosem hallott volna róla, felborítva az összes eddigi példát. Egyes vállalkozásai sikerrel jártak, mások elbuktak. Mindegyiket bőszen lendülettel irányította. Tizenkét órát dolgozott egy nap.

Amikor elhatározta, hogy házat épít, hat hónapig kereste a megfelelő építész. Majd Roarkot szerződtette az első találkozásuk után, mely fél óráig tartott. Később, amikor elkészültek a rajzok, egyből utasítást adott, hogy kezdjék el az építést. Amikor Roark a rajzokról kezdett beszélni, Enright félbeszakította: – Ne magyarázzon! Nincs értelme elvont idealokról beszélni nekem. Sosem voltak ideáljaim. Azt mondják rólam az emberek, hogy teljesen erkölcstelen vagyok. Csak azzal foglalkozom, ami érdek. De azt tudom, hogy mit szeretek.

Roark nem említette, hogy már próbálta elérni Enrightot, sem az interjút az unott titkárral. De Enright valahogy megtudta. Öt percen belül elbocsátotta a titkár, és tíz perc múlva a férfi már kifelé tartott az irodából, ahogy parancsolták, egy mozgalmas nap kellős közepén, egy félbehagyott levéllel az írógépében.

Roark újra megnyitotta irodáját, ugyanabban a nagy szobában, egy régi épület tetején. Kibővítette egy szomszédos szobával, a rajzolóknak számára, akiket azért vett alkalmazásba, hogy lépést tudjon tartani az építési munkálatok villámgyors ütemtervével. A rajzolóknak fiatalok voltak, és kevés tapasztalattal rendelkeztek. Roark nem hallott róluk azelőtt, és nem kért tőlük ajánlólevelet. Sok más jelentkező közül választotta ki őket, pusztán rajzaikat tekintette meg néhány perc erejéig.

Az elkövetkező napok zsúfolt feszültségében egyszer sem szólt hozzájuk, kivéve munkájukkal kapcsolatban. Úgy érezték, amikor reggel beléptek az irodába, hogy nincs magánéletük, nincs más jelentőségük, nincs más valóság számukra, leszámítva az asztalukon fekvő terjedelmes papírlapok nyomasztó valóságát. A hely hidegnek és lelketlennek tűnt, mint egy gyár, addig amíg Roarkra nem néztek; akkor azt gondolták, hogy nem is egy gyár, hanem egy kemence, melynek tüzeit testük táplálja, de elsősorban az ő teste.

Volt olyan nap, amikor Roark egész éjszaka bent maradt az irodában. Még dolgozott, amikor másnap reggel megérkeztek. Nem tűnt fáradtnak. Egyszer két nap, két éjszaka maradt bent egymás után. A harmadik nap délutánján elaludt az asztalán. Néhány óra múlva felébredt, nem szólt semmit a dologról, és egyik asztaltól a másikig sétált, hogy megnézzze, mit csináltak. Kijavította a hibákat, szavai úgy hatottak, mintha senki sem zavarta volna meg a néhány órával ezelőtt elkezdett gondolatot.

- Elviselhetetlen vagy, amikor dolgozol, Howard - mondta egyik este Austen Heller, annak ellenére, hogy Roark egyáltalán nem beszélt neki a munkájáról.

- Miért? - kérdezte Roark meglepődve.

- Kényelmetlen veled egy szobában lenni. A feszültség ragályos, tudod.

- Milyen feszültség? Csak akkor érzem magam teljesen természetesnek, amikor dolgozom.

- Hát ez az. Csak akkor érzed magad teljesen természetesnek, amikor egy hajszál választ el a szétrobbanástól. Mi az ördögből állsz, Howard? Végül is, ez csak egy épület. Nem a szent szakramentum, az indián kínszás és a szexuális extázis kombinációja, mint amit te csinálsz belőle.

- Nem az?

Nem gondolt sokszor Dominique-ra, de amikor eszébe jutott, a gondolat nem egy hirtelen emlék volt, hanem egy folyamatos jelenlét nyugtázása, melynek nem volt szüksége igazolásra. Akarta a lányt. Tudta, hol találja meg. Várt. Szórakoztatta a várakozás, mert tudta, hogy a lánynak elviselhetetlen a várakozás. Tudta, hogy a hiánya egy sokkal teljesebb és megalázóbb módon kötötte hozzá a lányt, mint amit jelenléte kiválthatott volna. Időt adott neki, hogy megkíséreljen elmenekülni előle, azért, hogy ráébredje saját tehetetlenségére, amikor majd úgy dönt, hogy újra meglátogatja. Akkor majd rájön a lány, hogy a kísérlet is az ő választása volt, csak a hatalom egy újabb formája. És akkor vagy kész lesz arra, hogy kiölje őt a szívéből, vagy saját akaratából jön hozzá. A két dolog azonos lesz a lány számára. El akarta juttatni ide. Még várt.

Az Enright House építési munkálatai éppen indulóban voltak, amikor Roarkot bekérették Joel Sutton irodájába. Joel Sutton sikeres üzletember, egy hatalmas irodaház építését tervezte. Arra a képességére alapozta sikerét, hogy semmit sem értett az emberekből. Mindenkit szeretett. Megkülönböztetés nélkül. Az egyenlőség híve volt; szeretete ugyanúgy nem tudott hegyeket és völgyeket alkotni, akár egy tál melasz felszíne.

Joel Sutton egy vacsorán ismerte meg Roarkot, melyet Enright adott. Joel Suttonnak tetszett Roark. Csodálta őt. Nem látott semmi különbséget közte és mások között. Amikor Roark megjelent az irodájában, Joel Sutton kijelentette:

- No már most, nem vagyok biztos, nem vagyok biztos, egyáltalán nem vagyok biztos benne, de arra gondoltam, hogy talán önt szánom arra a kis épületre, ami a fejemben van. Az ön Enright House-a olyan... szokatlan, de vonzó, minden épület vonzó, imádom az épületeket, ön nem? - és Rog Enright egy nagyon okos ember, rendkívüli módon okos ember, ott keresi a pénzt, ahol senki sem gondolná, hogy terem. Bármikor elfogadom Rog Enright ötleteit, ami elég jó neki, az nekem is.

Roark heteket várt ezután az első interjú után. Joel Sutton sosem siette el a döntéshozatalt.

Egy decemberi estén Austen Heller jelent meg Roarknál bejelentés nélkül, és kijelentette, hogy el kell kísérnie őt jövő pénteken egy zártkörű összejövetelre, melyet Mrs. Ralston Holcombe ad.

- A pokolba, dehogy megyek, Austen - felelte Roark.

- Hallgass ide, Howard, pontosan miért is nem? Ó, tudom, utálod az ilyesmit, de ez nem jó indok. Másrésztől, tudok neked adni rengeteg kiváló okot, hogy elgyere. Ez a ház az építészek találkahelye, és természetesen bármit eladhatsz, ami fontos neked egy épületről - ó, tudom, a te épületedről, de legalább eladhatod azt a lelket, ami nincs neked, tehát nem bírnád ki, hogy egy pár óráig unatkozz a jövőbeli lehetőségek érdekében?

- De minden bizonnyal. Csak nem hiszek abban, hogy egy ilyen dolog bármilyen lehetőséghez vezetne.

- Akkor eljössz erre?

- Miért pont erre?

- Nos először is, ez a pokolian kellemetlen, Kiki Holcombe megköveteli. Tegnap két órán keresztül kérlett, és ezért lemaradtam egy ebédmeghívásról. Tönkreteszi a hírnevét, ha egy olyan épület, mint az Enright House felépül a városban, és nem képes mutogatni annak építészt szalonjában. Ez egy hobbi. Építészeket gyűjt. Ragaszkodott hozzá, hogy elvigyelek, és én megígértem neki.

- De minek?

- Kimondottan azért, mert Joel Sutton is ott lesz jövő pénteken. Próbálj meg, még ha nehezedre esik is, kedves lenni hozzá. A szerint, amit hallottam, gyakorlatilag már eldöntötte, hogy neked adja azt az épületet. Lehet, hogy egy kis személyes kapcsolat megerősíti benne a döntést. Sokan vadásznak rá. Mindannyian ott lesznek. Szeretném, ha ott lennél. Szeretném, ha megkapnád azt az épületet. Nem akarok a gránitbányákról hallani az elkövetkező tíz évben. Nem szeretem a gránitbányákat.

Roark egy asztalon ült, kezével az asztal szélét fogta, hogy nyugalomban tartsa magát. Kimerült volt, miután tizennégy órát töltött az irodában. Arra gondolt, hogy kimerültnek kellene lennie, de nem érezte. Leeresztette vállát, hátha eléri azt a nyugalmi állapotot, ami nem akart jönni; karja feszült volt, nyújtott, és egyik könyöke enyhén, folyamatosan reszketett. Hosszú lábát széttárta, az egyik behajlítva, mozdulatlanul, térde az asztalon pihent, a másik egyenesen a csípőből lógott az asztal széle fölött, és türelmetlenül lóbálta. Olyan nehéz volt mostanában pihenésre kényszerítenie magát.

Új otthona egyetlen nagy szoba volt egy csendes utcában álló kicsi, modern bérházban. Azért választotta ezt a házat, mert nem volt párkányzat az ablakok fölött és nem volt díszítés belül a falakon. Szobájában néhány bútordarab volt; tisztának, terjedelmesnek és üresnek látszott; az ember visszhangokat várt a sarkokból.

- Miért nem jössz el, csak most az egyszer? - kérdezte Heller. - Nem lesz olyan szörnyű. Még az is lehet, hogy szórakoztatni fog. Találkozhatok sok régi barátoddal. John Erik Snyte-tal, Peter Keatinggel, Guy Franconnal és a lányával - meg kell ismerned a lányát. Olvastál valamit tőle?

- Elmegyek - mondta Roark váratlanul.

- Még az is kiszámíthatatlan benned, hogy mikor jön meg néha az eszed. Pénteken nyolc harminckor értesz jövőre. Fekete nyakkendő. Aprópó, van szmokingod?

- Enright vetetett velem egyet.

- Enright egy okos ember.

Miután Heller elment, Roark még sokáig ott ült az asztalon. Azért döntött úgy, hogy elmegy, mert ez volt az a hely, ahol Dominique a legkevésbé várhatta, hogy újra találkoznak.

- Nincs haszontalanabb, drága Kiki - mondta Ellsworth Toohey -, mint egy gazdag nő, aki abból csinál foglalkozást, hogy szórakoztat. Ugyanakkor minden haszontalan dolognak van bája. Mint például az arisztokráciának, amely a leghaszontalanabb eszme az összes közül.

Kiki Holcombe aranyos kis szemrehányó fintorral ráncolta össze az orrát, de tetszett neki a hasonlat az arisztokráciára. Három kristálycsillár ragyogott firenzei bálterme fölött, és amikor felnézett Tooheyra, a fények ott tükröződtek a szemében, amitől azok nedves csillámhalmazzá váltak a súlyos, gyöngyöző szempillák között.

- Felháborító dolgokat mondasz, Ellsworth! Nem tudom, miért hívlak meg mindig.

- Pontosan ezért, drágám. Úgy hiszem, annyiszor leszek ide meghívva, ahányszor csak akarom.

- Mit tud tenni egy egyszerű nő ez ellen?

- Sose kezdj vitába Mr. Tooheyval! - mondta Mrs. Gillespie, egy magas nő nagy gyémánt nyakékkal, melyben a gyémántok akkorák voltak, mint nevetés közben kivillanó fogai. - Nincs értelme. Még mielőtt belekezdnenék, le vagyunk győzve.

- A vita, Mrs. Gillespie - mondta Toohey -, az egyik olyan dolog, aminek nincs értelme, sem bája. Bízzák a férfiagya. Az agy, természetesen, a gyengeség veszélyes vallomása. Azt tartják, hogy a férfiak akkor fejlesztették ki az agyukat, amikor minden másban megbuktak.

- Nem is gondolja ezt komolyan! - mondta Mrs. Gillespie, míg mosolya igaznak fogadta el az állítást. Győzedelmesen elrabolta Toohey-t és elvezette, mint egy Mrs. Holcombe-től lopott díjat, aki egy pillanatra elfordult, hogy üdvözlje az új vendégeket. - De maguk intelligens férfiak olyan gyermekek. Olyan érzékenyek. Dédelgetni kell magukat.

- Én nem tenném ezt, Mrs. Gillespie. Kihasználjuk. És ha valaki az agyát mutogatja, az olyan közönséges. Még annál is közönségesebb, mintha valaki a vagyonával kérkedik.

- Ó, drágám, ugye szeretné ezt elhíttetni velem? Azt is hallottam, hogy ön olyan radikális fajta, de nem veszem komolyan. Egy kicsit se. Mit szól ehhez?

- Nagyon tetszik - mondta Toohey.

- Nem tud becsapni. Nem tudja elhíttetni velem, hogy ön egy veszélyes típus. A veszélyes típusok mind piszkosak és nyelvtanilag hibásan beszélnek. Ön viszont olyan szépen beszél!

- Miből jutott arra a következtetésre, hogy én veszélyesnek akartam tűnni, Mrs. Gillespie? Én pusztán - nos fogalmazhatunk így?, ami a legenyhébb mind közül, egy lelkiismeret vagyok. Mivel lelkiismeretünk egy másik emberben igen kényelmesen ölt testet, figyelmünket e világ kevésbé szerencséire irányíthatjuk, ám ezáltal szabadon is hagy, ha nem akarunk tudomást venni róla.

- Nahát, micsoda furcsa ötlet! Nem is tudom, hogy szörnyűnek vagy nagyon bölcsnek tartsam-e.

- Mindkettő, Mrs. Gillespie. Mint minden bölcsesség.

Kiki Holcombe elégedettséggel vizsgálgatta báltermét. Feltekintett a mennyezet szürkületére, mely a csillárok fölött érintetlenül maradt, és feltűnt neki, hogy milyen magasan van a vendégek fölött, mennyire domináló és zavartalan. A vendégek hatalmas tömege nem törpítette el Kiki báltermét; inkább úgy állt fölöttük, mint egy doboznyi úr, groteszkül túlméretezve; és ennek a fölöttük bezárt levegőnek a haszontalan nagysága kölcsönözte az eseménynek az uralkodói pompa jelleget; egy ékszerdoboz teteje volt, mely szükségtelenül nagy terjedelemmel borult a doboz lapos alján csillogó egyetlen apró drágakő fölé.

A vendégek két széles, változó áramlásban mozogtak, mely mindannyiukat, előbb-utóbb két örvény felé sodorta; az egyik közepén Ellsworth Toohey, a másik közepén Peter Keating állt. Az estélyi öltözékek nem álltak előnyösen Ellsworth Tooheyn; a fehér ing kirajzolódó háromszöge két dimenzióba nyújtotta ki arcát; nyakkendője szárnyától olyannak tűnt nyaka, mint egy megkopasztott csirkée, sápadt, kékes, mely csak arra vár, hogy egyetlen erős kézmozdulat kitekerje. De minden jelenlévő férfinél jobban viselte ruháját. Nemtörődöm szemtelenséggel mutatta ki teljes könnyedségét a ruha előnytelen volta iránt, és ettől groteszk megjelenése felsőbbrendűsége nyilatkozatává vált. Ez a felsőbbrendűség elég nagy volt ahhoz, hogy igazolja az ilyen mértékű előnytelséggel szemben tanúsított közönyt.

Egy komor, fiatal, szemüveges és mély kivágású ruhát viselő nőnek magyarázta: - Drágám, sosem lesz belőled több, mint egy szellemi dilettáns, hacsak nem veted bele magad valami náladnál nagyobb ügybe.

Most egy elhízott úriemberhez beszélt, akinek bíborvörössé vált az arca a vita hevében: - De, barátom, talán nekem sem tetszik. Csupán annyit mondtam, hogy ilyen a történelem elkerülhetetlen folyamata. És ki ön vagy én, hogy szembeszálljunk a történelem menetével?

Egy elkeseredett, fiatal építészhez szólt: - Nem, fiam, nem az a kifogásom ellened, hogy csúnya épületet tervezted, hanem az a rossz hajlam benned, amit kimutattál azzal, hogy siránkoztál a kritikámon. Óvatosnak kell lenned. Még valaki azt találja mondani, hogy sem lefőzni, sem elfogadni nem tudod a kritikát.

Egy milliomos özvegyének mondta: - Igen, valóban jó ötletnek tartanám, ha támogatná a Társadalomtudományi Műhelyt. Így hozzájárulna egy nagy, emberiséget érintő kulturális vívmányhoz anélkül, hogy megzavarná mindennapi megszokott életét és emésztését.

A körülötte állók így szóltak: - Hát nem szellemes? És micsoda bátorság!

Peter Keating sugárzóan mosolygott. Érezte, ahogy a bálterem minden pontjáról felé áramlik a figyelem és a csodálat. Az embereket nézte, ezeket az ápolt, illatosított, selymekben suhogó embereket, fénymázban, csöpögve a fénytől, mint pár órával ezelőtt a zuhanyvíztől, készülődve, hogy eljöjjenek ide, és hódolattal álljanak egy Peter Keating nevű ember előtt. Voltak pillanatok, amikor elfelejtette, hogy ő Peter Keating, és ahogy belenézett a tükörbe, saját alakjára, csatlakozni akart a csodálók tömegéhez.

Egyszer az emberáramlat Ellsworth Toohey felé sodorta. Szemben álltak egymással. Keating úgy mosolygott, mint egy nyári napon a patakból kiemelkedő fiú, ragyogott, telve új életerővel, energiával. Toohey állt és nézte; kezét hanyagul nadrágzsébébe csúsztatta, ettől zakója összetornyosulva elállt csípője fölött; úgy tűnt, mintha kis lábfejen alig láthatóan himbálódzna; szeme rejtélyesen vizsgálódott.

- Ugye Ellsworth..., hát nem... egy csodálatos este? - mondta Keating, mint egy gyerek az anyjának, aki megérti őt; és egy kicsit spiccesen.

- Boldog vagy, Peter? Nagy szenzáció vagy ma este. A kis Peter úgy tűnik átlépte a határvonalat, és híres ember lett. Ez így megy, az ember sosem tudja, hogy pontosan mikor vagy miért... De van itt valaki, aki elég felháborítóan nem törődik veled, nem?

Keating összeresztette. Azon töprengett, hogy vajon Toohey hogyan és mikor vette ezt észre.

- Hát igen - mondta Toohey -, a kivétel erősíti a szabályt. Sajnálatos, azonban. Mindig volt egy olyan abszurd elképzelésem, hogy csak a legkülönlegesebb férfi képes arra, hogy elcsábítsa Dominique Francont. Ezért gondoltam rád. Csak egy haszontalan gondolat. Mindazonáltal, tudod, hogy abban a férfiban, aki megszerzi őt, valami olyan dolog lesz, amivel te nem versenyezhetsz. Ezen a ponton legyőzött.

- Senki sem szerezte meg őt - vágta oda Keating.

- Nem, kétségtelen, hogy nem. Még nem. Ez elég meglepő. Ó, feltételezem, hogy egy rendkívüli férfi kell ehhez.

- Ide figyelj! Mi az ördögért csinálod ezt? Te nem szereted Dominique Francont. Vagy igen?

- Sosem mondtam, hogy szeretem.

Egy kicsit később hallotta, amint Toohey ünnepélyesen mondja valami komoly beszélgetés közben: - Boldogság? Egy annyira közepszerű dolog. Mi a boldogság? Annyi más dolog van az életben, ami fontosabb a boldogságnál.

Keating elindult lassan Dominique felé. A lány hátradőlve állt, mintha a levegő elég szilárd lenne ahhoz, hogy megtartsa vékony, meztelen lapockáját. Egy üvegszínű estélyi ruhát viselt. Keatingnek olyan érzése támadt, mintha látnia kellene a falat a lány testén keresztül. Túl törekeny volt erre a világra; és ez a törekenység valami olyan ijesztő erőt hordozott, ami a léthez horgonyozta őt egy olyan test által, mely alkalmatlan a valóságra.

Amikor közeledett felé, a lány nem próbálta nem észrevenni; odafordult, válaszolt; de válaszai monoton pontossága elhallgattatta, tehetetlenséget érzett, és néhány perc múlva otthagya a lányt.

Amikor Roark és Heller beléptek, Kiki Holcombe az ajtónál üdvözölte őket. Heller bemutatta neki Roarkot, és a nő úgy beszélt, ahogy mindig szokott, hangja, mint egy sívító rakéta, mely minden ellenállást félresöpör pusztító sebességével.

- Ó, Mr. Roark, már annyira vágytam rá, hogy megismerjem! Mi mindannyian oly sokat hallottunk önről! Már most figyelmeztetnem kell, hogy a férjem nem ért egyet önnel - ó, csupán a művészeti területre gondolok, ugye érti? De ne aggódjon emiatt, mert van egy szövetségese ebben a házban, egy lelkes szövetséges!

- Ez nagyon kedves, Mrs. Holcombe - felelte Roark -, és talán nem szükséges.

- Ó, *csodálom* a maga Enright House-át! Természetesen nem mondhatom, hogy az én esztétikai ítéleteimet fejezi ki, de a kulturált embernek mindenre nyitottnak kell

lennie – úgy értem, hogy a kreatív művészet bármely nézőpontját beleértve, mindenekfelett felvilágosult gondolkodásúnak kell lennünk, nem gondolja?

– Nem tudom – mondta Roark –, sosem voltam felvilágosult gondolkodású.

Mrs. Holcombe biztos volt benne, hogy Roark nem akarta megsérteni; nem a hangjában volt, nem is a modorában; de a sértés volt az első benyomása róla. Estélyi öltözetet viselt. Jól mutatott magas, vékony alakján, de valahogy úgy tűnt, mintha teste nem tartozott volna bele; a narancsszínű haj lehetetlen képet festet az alkalmi ruhával; mindemellett Kikinek nem tetszett a férfi arca; az arc egy munkásbrigádba vagy a hadseregbe illett, nem volt helye az ő szalonjában. A nő megszólalt:

– Munkája mindannyiunk érdeklődését felkeltette. Az első épülete?

– Az ötödik.

– Ó, valóban? Persze. Milyen érdekes!

Mrs. Holcombe összekulcsolta kezét, és az új vendégek felé fordult, hogy üdvözlje őket. Heller megszólalt:

– Kivel akarsz először megismerkedni?... Ott van Dominique Francon és minket néz. Gyere!

Roark megfordult, és megpillantotta Dominique-ot a terem közepén állva, egyedül. Arca kifejezéstelen volt, még az erőfeszítés sem látszott rajta, hogy eltakarja bárminek is a kifejezését; különös volt látni egy csontok szerkezetéből és izmok elrendezéséből álló emberi arcot, jelentés nélkül, egy arcot, mint egy egyszerű anatómiai ábrát, akár egy váll vagy egy kar, ami már nem az érző észlelet tükréé. A lány rájuk nézett, ahogy közeledtek. Lábfeje furcsán állt, két kicsi egyenlő szárú és párhuzamos háromszög, mintha nem lenne talaj körülötte, csak néhány négyzethüvelyk a talpa alatt, és addig volna biztonságban, amíg nem mozdul el vagy néz le. Roarkban érezte, hogy elárasztja az öröm, mert a lány túl törekenynek tűnt, hogy elviselje azt a kegyetlenséget, amit csinált vele; és mert olyan jól viselte.

– Miss Francon, bemutatathatom Howard Roarkot? – mondta Heller.

Nem emelte fel a hangját, amikor kiejtette a nevet; eltűnődött, vajon miért tűnt mégis olyan hangsúlyosnak; majd arra gondolt, hogy a csönd kapta el a nevet és tartotta mozdulatlanságban; de nem volt csönd: Roark arca udvariasan üres volt, és Dominique illedelmesen mondta:

– Üdvözlöm, Mr. Roark!

Roark meghajolt: – Üdvözlöm, Miss Francon!

– Az Enright House... – mondta a lány.

Úgy mondta, mintha nem akarta volna kiejteni ezt a három szót; és mintha nem egy ház neve lenne, hanem azonkívül sok más dologra vonatkozna.

– Igen, Miss Francon – válaszolta Roark.

Majd Dominique elmosolyodott azzal az udvarias, felületes mosollyal, amit az ember a bemutatkozásakor használ. És így szólt:

– Ismerem Roger Enrightot. Szinte olyan, mint a család egy barátja.

– Nem volt szerencsém megismerni Mr. Enright barátait.

– Emlékszem, egyszer apám meghívta őt vacsorára. Szörnyű vacsora volt. Apámat kiváló beszélgetőpartnernek tartják, de képtelen volt egyetlen szót is kihúzni Mr. Enrightból. Roger csak ült. Ismerni kell az apámat ahhoz, hogy tudjuk, mekkora vereség volt ez számára.

- Dolgoztam az apjának - a lány keze mozgott, de most megállt a levegőben -, néhány éve, rajzolóként.

A lány leejtette a kezét. - Akkor láthatja, hogy apám nem tud kijönni Roger Enrighttal.

- Nem. Nem tud.

- Úgy hiszem, Roger kedvelt engem, bár azt nem tudja megbocsátani, hogy a Wynand-újságnál dolgozom.

Heller közöttük állt, és azt gondolta, hogy tévedett; semmi furcsa nem volt ebben a találkozásban; valójában egyszerűen semmi sem volt. Bosszantotta, hogy Dominique nem az építészetéről beszélt, mint ahogy elvárta volna tőle az ember; így Heller sajnálkozva azt a következtetést vonta le, hogy biztos ellenszenves neki ez a férfi, ahogy a legtöbbjük, akikkel találkozott.

Ekkor Mrs. Gillespie csapott le Hellerre, és elvezette a társaságból. Roark és Dominique magukra maradtak. Roark így szólt:

- Mr. Enright a város összes újságját elolvassa. Irodájába viszik - a szerkesztőségi álláspontról szóló oldalakat kivágva.

- Mindig ilyen volt. Pályát tévesztett. Tudósnak kellett volna lennie. Annyira szereti a tényeket, és annyira megveti a kommentárokat.

- Ezzel szemben, ismeri Mr. Fleminget? - kérdezte Roark.

- Nem.

- Heller egyik barátja. Mr. Fleming semmi mást nem olvas, csak a szerkesztőségi álláspontról szóló oldalakat. Az emberek szeretik hallgatni, ahogy beszél.

Dominique Roarkot nézte. Roark egyenesen a szemébe nézett, nagyon udvariasan, mint bármelyik férfi, aki először találkozott vele. Azt kívánta, hogy bárcsak észrevenne valami jelet a férfi arcában, még ha csak a régi, gúnyos mosolyából egy kis jelet; még a gúny is igazolás lett volna, és egy kötelék; de semmit sem talált rajta. A férfi úgy beszélt, mint egy idegen. Csak annak a valóságát engedte, amikor egy férfit bemutatnak neki egy fogadáson, a tiszteletadás minden hagyományát hibátlanul követve. Ezzel a tiszteletteljes formalitással találta szembe magát, miközben arra gondolt, hogy ruhájának nincs mit takargatnia a férfi szeme előtt, hogy egy olyan szükségre használta őt, mely intimebb, mint az étel, amit magához vesz - míg a férfi most néhány lábnyi távolságra állt tőle, mintha egy olyan férfi lenne, aki nem engedheti meg magának, hogy közelebb jöjjön. Dominique azt gondolta, hogy így gúnyolja ki őt azután, amit nem felejtett el, de nem is fog beismerni. Azt gondolta, a férfi azt akarja, ő mondja ki először, meg akarja alázni azzal, hogy elfogadja a múltat - azzal, hogy először ejti ki a szavakat, melyek valóságossá teszik a múltat; mert a férfi tudta, hogy ő nem bírja elhallgatni.

- És mivel foglalkozik Mr. Fleming? - kérdezte a férfitől.

- Ceruzahegyezőket gyárt.

- Tényleg? Austen barátja?

- Austen sok embert ismer. Azt mondja, hogy ez a munkája.

- Sikeres?

- Kicsoda, Miss Francon? Austenben nem vagyok biztos, de Mr. Fleming nagyon sikeres. New Jerseyben, Connecticutban és Rhode Islanden is van gyára.

- Ön téved Austent illetően, Mr. Roark. Austen sikeres. Abban a szakmában, ami neki és nekem van, akkor sikeres valaki, ha érintetlen marad.

- Hogyan lehet azt elérni?
- Két mód közül az egyiket alkalmazva: vagy egyáltalán nem nézünk az emberekre, vagy mindent megnézünk, ami velük kapcsolatos.
- Melyik a vonzóbb, Miss Francon?
- Amelyik a nehezebb.
- De az a vágy, hogy a nehezebb mellett döntünk, lehet, hogy már önmagában is a gyengeség beismerése.
- Természetesen, Mr. Roark. De ez a beismerés legkevésbé sértő formája.
- Ha egyáltalán van gyengeség, amit be lehet ismerni.

Ekkor valaki kirepült a tömegből, és egy kar zuhant Roark két vállára. John Erik Snyte volt.

- Roark! Nahát, végre valaki a sok ember közül! - kiáltotta. - De jó, de jó, hogy látlak! Hú de rég volt, hogy találkoztunk, ugye? Ide hallgass, beszélni akarok veled! Hadd raboljam el Roarkot egy percre, Dominique!

Roark fejet hajtva elköszönt, két karja teste mellett, egy hajtincs előreesett, így a lány nem láthatta arcát, csak a narancsszínű fej hajolt meg egy pillanatra udvariasan, és már követte is Snyte-ot a tömegbe.

Snyte nekikezdett: - Istenem, hogy feltörtél az utóbbi néhány évben! Ide hallgass, tudsz valamit arról, vajon Enright tervezi-e, hogy ingatlanokkal foglalkozzon - nagyban, úgy értem, van-e még a tarsolyában más épület is?

Heller volt az, aki távozásra kényszerítette Snyte-ot és odavitte Roarkot Joel Suttonhoz. Joel Sutton nagyon megörült Roarknak. Úgy érezte, hogy jelenléte az utolsó kétségeit is megszüntette; a biztonság bélyegét nyomta Roark személyére. Joel Sutton keze összezárult Roark könyökén, öt rózsaszín, tömpe ujj a fekete szmoking ujján. Elszorult torokkal, bizalmaskodva mondta Roarknak:

- Figyeljen, kölyök, döntöttem! Az öné. De nehogy kisajtolja az utolsó fillért is belőlem. Maguk, építészek, gyilkosok és útonálló rablók, de én vállalom a kockázatot önnel, maga okos fiú, behálózta az öreg Rogot is, igaz? Most engem is csőbe húzott, majdnem teljesen, ez a helyzet. Pár nap múlva felhívom, és majd elmarakodunk a szerződés fölött!

Heller rájuk nézett, és arra gondolt, hogy szinte erkölcstelen együtt látni őket; Roark magas, aszketikus alakját azzal a büszke tisztsággal, mely a hosszú vonalú testek sajátja, és mellette őt, a mosolygó húsgolyót, akinek döntése annyit jelentett.

Ekkor Roark kezdett el beszélni a jövőbeli épületről, de Joel Sutton megdöbbenve és sértetten nézett rá. Joel Sutton nem azért jött ide, hogy épületekről beszélgessen; estélyeket abból a célból szoktak tartani, hogy az ember jól érezze magát, és létezik-e nagyobb élvezet annál, mint hogy az ember elfeledkezik élete fontos dolgairól? Így hát Joel Sutton a tollaslabdáról kezdett beszélni; ez volt a hobbi; patríciusi passzió, magyarázta, ő nem olyan átlagos, mint a többi férfi, akik golfra pazarolják idejüket. Roark udvariasan hallgatta. Nem volt mondanivalója.

- Ugye ön is tollaslabdázik? - kérdezte Joel Sutton hirtelen.

- Nem - felelte Roark.

- Nem? - nyelt egyet Joel Sutton. - Neem? Milyen kár, ó, milyen rohadtnagy kár! Biztos voltam benne, hogy játszik, ezzel a magas és szikár alkattal jó lenne, remek játékos lenne, tuti biztos, hogy még a gatyát is bármikor le tudtuk volna nyerni az öreg Tompkinsról, miközben az épület készül.

- Miközben az épület készül, Mr. Sutton, amúgy sem lesz időm játszani.

- Hogy érti azt, hogy nem lesz ideje? Mire jók akkor a rajzoló? Vegyen fel még néhányat, bízva rájuk, eleget fogok magának fizetni, nem? De hát nem tollasozik, milyen rohadt nagy kár, pedig azt hittem... Az építész, aki a Canal utcai épületemet tervezte, félelmetesen gyors játékos volt, de tavaly meghalt, összetörte magát egy autóbalesetben, a fenébe, pedig még építésznek is jó volt. Maga pedig nem játszik.

- Mr. Sutton, ugye nem izgatta fel komolyan ez a dolog?

- Nagyon komolyan csalódtam magában, fiam.

- De miért szerződtet engem?

- Miért csinállok mit?

- Szerződtet engem?

- Természetesen azért, hogy megcsináljon nekem egy épületet.

- Valóban azt gondolja, hogy attól jobb lenne az épület, ha tollaslabdázna?

- Nos van az üzlet és van a szórakozás, a gyakorlati és az emberi oldal - ó, mindegy, mégis, arra gondoltam, hogy egy ilyen sovány alkattal, mint az öné biztosan... de mindegy, nem baj, nem kaphatunk meg mindent...

Amikor Joel Sutton otthagya, Roark egy csengő hangot hallott maga mögött:

- Gratulálok, Howard! - Roark megfordult és Peter Keating állt ott sugárzó, de gúnyos mosollyal az arcán.

- Szervusz, Peter. Mit mondtál?

- Azt mondtam, gratulálok, hogy kifogtad Joel Sutton. De tudod, nem kezelted túl jól.

- Mit?

- Öreg Joelt. Ó, természetesen, majdnem mindent hallottam - miért is ne? -, nagyon szórakoztató volt. De nem így kell csinálni, Howard. Tudod, én mit tettem volna? Megesküdtem volna, hogy két éves korom óta tollaslabdázom, hogy ez a királyok és grófok játéka, és kivételes lelkek tudják csak értékelni, és mire odáig jutunk, hogy megnézzék, mit tudok, addigra arról is gondoskodtam volna, hogy tényleg úgy játsszak, mint egy gróf. Mibe került volna ez neked?

- Erre nem is gondoltam.

- Ez egy titok, Howard. Egy nagyon értékes titok. Neked ingyen adom a gratulációmmal együtt: mindig olyan légy, amit az emberek elvárnak tőled. Onnantól fogva bármire kaphatók. Azért adom neked ingyen, mert te sosem fogod felhasználni. Nem tudod, hogyan kell. Bizonyos tekintetben nagyszerű vagy, Howard, ezt mindig is mondtam neked - de szörnyen ostoba más dolgokban.

- Lehetséges.

- Meg kéne tanulnod néhány dolgot, ha arra készülsz, hogy Kiki Holcombe szalonjában játszhasd ezt a játékot. Erre készülsz? Kezdünk felnőni, Howard? Bár valóban meglepett, hogy pont itt látlak. Ó, és igen, gratulálok az Enright-munkához, szép munka, mint mindig - hol voltál egész nyáron? -, emlékeztess rá, hogy megtanítsalak, hogyan kell szmokingot viselni. Istenem, milyen idétlenül áll rajtad! Ezt már szeretem, szeretem, amikor idétlenül nézel ki, ugye régi barátok vagyunk, Howard?

- Részeg vagy, Peter.

- Hát persze, hogy az vagyok. Pedig egy csepp alkoholt sem ittam ma este, egy cseppet sem. Hogy mitől vagyok részeg - azt sohasem fogod megtudni, sohasem

mondom el, és ez is része annak, amitől meg vagyok részegülve, hogy nem mondom el neked. Tudod, Howard, szeretlek. Tényleg. Igen – ma este.

– Igen, Peter. És mindig is fogsz.

Roarkot számos embernek bemutatták, és sokan beszélgettek vele. Mosolyogtak és őszintének tunk, ahogy megpróbáltak úgy közeledni felé, mint egy barátához, kifejezték elismerésüket, jóindulatot és szívélyes érdeklődést mutattak. De ezt hallotta: – *Az Enright House lenyűgöző. Majdnem olyan jó, mint a Cosmo-Slotnick Building.* – *Biztos vagyok benne, hogy nagy jövő vár önre, Mr. Roark, higgyn nekem, ismerem a jeleket, önből egy másik Ralston Holcombe válik.* – Hozzá volt szokva a rosszindulathoz; ez a fajta jóindulat sértőbb volt, mint a rosszindulat. Vállat vont; arra gondolt, hogy úgyis hamarosan elmegy innen, visszatér irodája egyszerű, tiszta valóságába.

Nem nézett többé Dominique-ra az este hátralévő részében. A lány figyelte őt a tömegben. Figyelte azokat, akik megállították és beszéltek hozzá. A vállát figyelte, ahogy udvariasan előregörnyed, miközben hallgatja az embereket. Dominique arra gondolt, hogy ezzel is rajta nevet; hogy a szeme előtt szolgáltatja ki magát a tömegnek, megadja magát bárkinek, aki néhány pillanatra birtokba akarja venni. A férfi tudta, hogy ezt nehezebb a lánynak végignéznie, mint elviselni a napot és a fúrót a bányában. A lány engedelmesen állt és nézte. Nem várta, hogy újra ránézzen; itt kellett maradnia, amíg a férfi is itt volt.

Volt még valaki, ezen az estén, aki rendkívüli módon érzékelt Roark jelenlétét, attól a pillanattól fogva, hogy Roark belépett a terembe. Ellsworth Toohey volt az, aki látta, amint belépett. Toohey még sohasem figyelt fel rá, és nem ismerte. De hosszú ideig állt és nézte.

Majd elindult a tömegben, és a barátaira mosolygott. De a mosolyok és mondatok között szeme mindig visszatért a narancshajú férfira. Úgy nézett rá, ahogy egyszer-e egyszer a járdára a harmincadik emeleti ablakból, azon tűnődve, hogyha testét kidobnák, vajon mi történne vele, amikor a járdának csapódik. Nem tudta a férfi nevét, hivatását, múltját; nem volt szüksége rá; nem egy embert látott, hanem egy erőt; Toohey sohasem embereket látott. Talán a varázst, hogy ezt a bizonyos erőt ilyen határozott formában látja egy emberi alakban megtestesülni.

Egy idő múlva megkérdezte John Erik Snyte-ot Roarkra mutatva:

– Ki az az ember?

– Az? – mondta Snyte. – Howard Roark. Tudod, az Enright House.

– Ó – mondta Toohey.

– Tessék?

– Hát persze. Az lesz.

– Meg akarod ismerni?

– Nem – mondta Toohey -, nem, nem akarom megismerni.

Az est folyamán, amikor csak egy alak elé állt és eltakarta szeme elől a termet, fejét türelmetlenül ide-oda rángatta, hogy újra megtalálja Roarkot. Nem akarta nézni; de muszáj volt újra és újra ránéznie; mint ahogy arra a távoli járdára, rettegve a látványtól.

Azon az estén Ellsworth Toohey csak Roarkot figyelte. Roark nem tudott róla, hogy Toohey létezik.

Amikor Roark elment, Dominique állva számolta a percek, meg kellett bizonyosodnia, hogy a férfi már messze jár, mielőtt ki mert volna menni. Majd az ajtó felé indult.

Kiki Holcombe vékony, nedves ujjai búcsúzóul megfogták a kezét, bizonytalanul, majd felcsúsztak a csuklójára, és egy pillanatra ott maradtak.

- És mondd, drágám - kérdezte Kiki Holcombe -, mi a véleményed erről az újról, tudod, láttam, hogy beszélgettél vele, erről a Howard Roarkról?

- Szerintem - mondta Dominique erélyesen - a legvisszataszítóbb ember, akivel valaha találkoztam.

- Ó, nahát, tényleg?

- Neked tetszik ez a fajta féktelen arrogancia? Nem tudom, mit mondhatnék róla, talán csak annyit, hogy szörnyen jóképű, ha ez számít valamit.

- Jóképű? Viccelsz, Dominique?

Most az egyszer Kiki Holcombe láthatta, hogy Dominique ostobán zavarba jön. És Dominique ekkor döbrent rá, hogy amit ő meglátott a férfi arcában, amitől ez az arc egy isten arcává vált számára, azt mások nem látják; közömbösek iránta; hogy azzal, amit ő a legjelentéktelenebb megjegyzésnek gondolt, egy olyan benne rejlő dolgot vallott be, mellyel mások nem osztoznak vele.

- No de drágám - mondta Kiki -, ez a férfi egyáltalán nem jóképű, bár végtelenül férfias.

- Ne hagyd, hogy meglepjen ez a dolog, Dominique - szólalt meg egy hang mögötte -, Kiki esztétikai megítélése nem a tiéd - de nem is az enyém.

Dominique megfordult. Ellsworth Toohey állt ott, mosolyogva és figyelmesen kutatva arcában.

- Te... - kezdte Dominique, de elhallgatott.

- Természetesen - mondta Toohey, és alig láthatóan igenlően bólintott arra, amit a lány nem mondott ki. - Fejezd ki az elismerésedet ítélőképességem miatt, Dominique, meglehetősen hasonlít a tiédhez. Bár nem az esztétikai élvezetért. Azt neked hagyom. De látunk néha olyan dolgokat, amelyek nem mindenki számára nyilvánvalóak, ugye - te és én?

- Milyen dolgokat?

- Drágám, milyen hosszú filozófiai eszme-futtatás lenne ebből, és milyen bonyolult, és milyen - felesleges. Mindig mondtam neked, hogy legyünk jó barátok. Olyan sok közös van bennünk szellemileg. Ellentétes pólusoktól indulunk, de ez nem jelent semmit, mert látod, hogy ugyanoda lyukadunk ki. Nagyon érdekes este volt, Dominique.

- Mire célzol?

- Például arra, hogy érdekes volt megtudni, milyen dolog tűnik számodra szemrevalónak. Szép volt, ahogy határozottan és konkrétan osztályoztad. Szavak nélkül - pusztán egy bizonyos arc segítségével.

- Ha... ha te látod azt, amiről beszélsz, akkor nem lehetsz az, aki vagy.

- Nem, drágám. Annak *kell* lennem, ami vagyok, pontosan amiatt, amit látok.

- Tudod, Ellsworth, szerintem te sokkal rosszabb vagy, mint amilyennek gondoltalak.

- És talán még annál is rosszabb, mint amilyennek most gondolsz. De hasznos. Mindannyian hasznosak vagyunk egymás számára. Mint ahogyan te is az leszel az én számomra. Mint ahogyan, úgy gondolom, majd az akarsz lenni.

- Miről beszélsz?

- Ez nem jó, Dominique. Egyáltalán nem jó. Annyira értelmetlen. Ha nem érted, hogy miről beszélek, nem tudom elmagyarázni. De ha érted - már látom, hogy kapiskálsz, anélkül, hogy tovább folytattam.

- Milyen beszélgetés ez? - kérdezte Kiki megrökönyödve.

- Csak ugratjuk egymást - mondta Toohey élénken. - Ne is törődj vele, Kiki. Dominique és én mindig ugratjuk egymást. Nem túl jól, az igaz, mert láthatod - nem tudjuk igazán.

- Egy nap, Ellsworth - mondta Dominique -, el fogsz követni egy hibát.

- Lehetséges. És te, drágám, te már elkövetted.

- Jó éjszakát, Ellsworth!

- Jó éjszakát, Dominique!

Kiki Tooheyhoz fordult, miután Dominique elment.

- Mi a baj veletek, Ellsworth? Mire volt jó ez a vita - a semmiről? Az emberek arca és az első benyomás nem jelent semmit.

- Ez, drága Kikim - felelte; hangja lágy és távoli volt, mintha a választ nem a nőnek adta volna, hanem saját gondolatának -, az egyik legnagyobb, általános tévedésünk. Semmisem bír akkora jelentőséggel, mint az emberi arc. Semmisem annyira sokatmondó. Sohasem ismerhetünk meg igazán egy másik embert, kivéve az első pillantásból. Mert abból a pillantásból mindent megtudunk. Annak ellenére, hogy nem mindig vagyunk elég bölcses ahhoz, hogy tisztázzuk magunkban ezt a tudást. Gondolkoztál már valaha a lélek stílusán, Kiki?

- A... min?

- A lélek stílusán. Emlékszel arra a híres filozófusra, aki a civilizáció stílusáról beszélt? Ő nevezte el *stílusnak*. Azt mondta, hogy ez a legközelebbi szó, amivel leírhatja, amire gondol. Azt mondta, hogy minden civilizációnak van egy alapelve, egy egyszeri, legmagasabb, meghatározó eszméje, és minden emberi törekvés ezen civilizáción belül hű marad - tudat alatt és visszavonhatatlanul - ehhez az alapelvhez... Úgy gondolom, Kiki, hogy minden emberi léleknek ugyanúgy megvan a saját stílusa. Egy alaptémája. Ez tükröződik vissza annak a bizonyos embernek minden gondolatában, minden tettében, minden kívánságában. Az egyszeri tökéletes és egyszeri imperatívusz abban az élőlényben. Évekig tanulmányozhatsz egy embert, és nem látod meg benne ezt. De az arca elárulja. Köteteket kellene írnod, mire leírnál egy embert. De gondolj az arcára! Nincs másra szükséged.

- Ez fantasztikusan hangzik, Ellsworth, és igazságtalannak, ha igaz. Az emberek meztelenné válnak előtted.

- Rosszabb annál. Te is meztelenné válsz előttük. Elárulod magad azzal a viselkedéssel, ahogy reagálsz egy bizonyos arcra. Egy bizonyos fajta arcra... A lelked stílusa... Semmi más nem fontos a földön, csak az emberi lények. Semmisem fontos az emberi lényekben annyira, mint kapcsolatuk egymással...

- Nos mit látsz az én arcomon?

Toohey úgy nézett rá, mintha csak most venné észre, hogy itt van.

- Mit mondtál?

- Azt kérdeztem, hogy mit látsz az én arcomon.
- Ó... igen... mondd meg, milyen színészeket szeretsz, és én megmondom, milyen vagy.
- Tudod, egyszerűen imádom, ha analizálnak. Na lássuk csak. A legnagyobb kedvencem mindig...
- De Toohey nem figyelt rá. Hátat fordított, és mentegetőzés nélkül otthagyta. Fáradtnak látszott. Kiki még sosem látta őt udvariatlannak – kivéve, ha szándékosan volt az.
- Egy kicsit később, egy barátokból álló csoportból, kihallotta gazdag, vibráló hangját:
- ...és ezért a legnemesebb eszme a földön az emberek közötti abszolút egyenlőség.

VII

...és majd úgy áll ott, mint egy emlékmű, de nem másnak, mint Mr. Enright és Mr. Roark egotizmusának emlékműve lesz. Egy sor barna homokkőből épült bérházzal az egyik oldalán és egy gázgyár tartályaival a másikon. Ez talán nem véletlen, hanem a sors alkalmassági bizonyítványa. Nincs még egy olyan környezet, mely ilyen kifejezően elő tudná hozni ennek az épületnek a lényegbevágó pökhendiségét. Ki akarja gúnyolni a város összes szerkezetét és azokat, akik építették őket. A mi épületeink semmitmondóak és hibásak; de ez az épület még jobban azzá teszi majd őket. Az ellentét azonban nem válik előnyére. Az ellentét megteremtésével a nagy ostobaság részévé válik, annak is a legnevetesegebb részévé. Ha egy fénysugár ráesik egy disznóólra, ez az a sugár, ami megmutatja a ganéjt, és ez az a sugár, ami igazán sértő. A mi épületeinkben megvan a homályosság és a félénkség nagy előnye. Ezenkívül illenek hozzánk. Az Enright House viszont ragyogó és merész. Akárcsak a tollboa. Oda fogja vonni a figyelmet – de csak Mr. Roark önteltségének mérhetetlen arcátlanságára. Ha felépül ez az épület, egy seb lesz városunk arcán. Egy seb, ha mégoly színes is.

Ez az írás Dominique Francon *Otthonunk* című rovatában jelent meg egy héttel Kiki Holcombe estélye után.

Megjelenésének reggelén Ellsworth Toohey sétált be Dominique irodájába. Egy *Bannert* tartott a lány elé, rovatánál kinyitva. Toohey csendben állt, enyhén hintázva kis lábán. Úgy tűnt, mintha a kifejezést, ami szemében ült, hallani kellett volna, nem látni: egy harsogó nevetés képi megjelenése volt. Ajkait összezárva tartotta, kimérten és ártatlanul.

– Nos?

– Hol találkoztál Roarkkal az estély előtt?

A lány ülve nézett Tooheyra, egyik karja a széktámlán átdobva lógott lefelé, egy ceruza himbálózott bizonytalanul az ujjai között. Úgy tűnt, mintha mosolyogna. Így szólt:

– Sosem találkoztam Roarkkal az estélyig.

– Akkor tévedtem. Gondolkodóba ejtett... – megzizegtette az újságot – ...az érzelmváltozás.

– Ó, az? Ellenszenves volt már első ránézésre – az estélyen.

– Észrevettem.

– Ülj le, Ellsworth. Nem festesz a legjobban így ácsorogva.

– Nem zavarlak? Nem vagy elfoglalva?

– Nem különösebben.

Toohey leült az asztal szélére, és elgondolkozva dobolt térdén az összehajtott újsággal.

– Tudod, Dominique – szólalt meg -, nem jól csináltad. Egyáltalán nem jól.

– Miért?

– Nem látod, mi van a sorok között? Persze nem sokan fogják észrevenni, de ő igen. És én is.

– Nem neki vagy neked írtam.

– Hanem másoknak?

– Igen.

– Akkor ez egy rohadtt trükk vele és velem is.

- Látod? Gondoltam, hogy jó lesz.
- Hát igen, ki milyen módszert választ!
- Mit fogsz írni róla?
- Miről?
- Az Enright House-ról.
- Semmit.
- Semmit?
- Semmit.

Egyetlen csuklómozdulattal ledobta az újságot az asztalra, és így szólt:

- Ha már az építészetnél tartunk, Dominique, miért nem írtál semmit a Cosmo-Slotnick Buildingről?

- Ér annyit?
- Ó, határozottan! Bizonyos embereket nagyon bosszantana.
- És ezek a bizonyos emberek érnek annyit, hogy felbosszantsam őket?
- Úgy tűnik.
- Milyen emberekre gondolsz?

- Ó, nem tudom. Honnan tudhatnám, hogy ki olvassa a mi anyagainkat? Ettől olyan érdekes. Az a sok ismeretlen ember, akiket sosem láttunk, akikkel sosem beszéltünk, vagy *nem tudunk* beszélni – és erre itt van ez az újság, amiben elolvashatják a válaszunkat, ha választ akarunk adni nekik. Komolyan úgy gondolom, hogy le kellene firkantanod egy-két szép dolgot a Cosmo-Slotnick Buildingről.

- Nem úgy tűnik, mintha nagyon szeretnéd Peter Keatinget.

- Én? Pedig szörnyen kedvelem Petert. Te is meg fogod kedvelni – ha majd jobban megismered. Hasznos dolog megismerni őt. Miért nem szánsz rá időt a napokban, és kéred meg, hogy mondja el az élettörténetét? Sok érdekes dolgot megtudhatsz.

- Például?
- Például azt, hogy a Stantonra járt.
- Ezt tudom.

- És nem találsz érdekesnek? Én igen. Csodálatos hely Stanton. A gótikus építészet figyelemre méltó példája. A kápolna festett üvegablakai valóban az ország egyik legszebb csodájának tekinthetők. Ezenkívül gondolj csak arra a sok fiatal diákra. Mindegyik más. Néhányan kitüntetéssel végeznek. Másokat kizárnak.

- És?
- Tudtad, hogy Peter Keating Howard Roark régi barátja?
- Nem. Valóban?
- Igen.
- Peter Keating mindenkinek régi barátja.

- Ez igaz. Figyelemre méltó fiú. De ez más. Azt nem tudtad, hogy Roark a Stantonra járt?

- Nem.
- Nem úgy tűnik, mintha sokat tudnál Mr. Roarkról.
- Semmit sem tudok Mr. Roarkról. De nem róla beszélgettünk.

- Nem? Természetesen nem, hanem Peter Keatingről. De tudod, az ember legjobban az ellentéttel és az összehasonlítással érzékeltetheti, mire gondol. Mint

ahogy te is ezt tetted a mai cikkedben. Peter értékeléséhez – amit meg is érdemel – tegyük egy összehasonlítást. Vegyük két párhuzamos vonalat. Hajlamos vagyok egyetérteni Eukleidésszel, és úgy gondolom, hogy ez a két párhuzamos vonal sosem fog találkozni. Nos mindketten a Stantonra jártak. Peter anyja amolyan családi vendégotthont vezetett, és Roark velük lakott három évig. Ennek nincs nagy jelentősége, kivéve azt, hogy még jobban kihangsúlyozza az ellentétet, és – ami azt illeti – személyesebbé teszi, később. Peter kitüntetéssel végzett, osztályában a legmagasabb eredménnyel. Roarkot kizárták. Ne nézz így! Nem kell megmagyaráznom, miért zárták ki, mi értjük, te és én. Peter apádnál kezdte a munkát, és most a partnere. Roark dolgozott apádnál, de kirúgták. Igen. Ugye milyen vicces? – kirúgták, pedig akkor még nem tettél ennek érdekében semmit. Peternek ott van a Cosmo-Slotnick Building, ami érdeméül szolgál – Roarknak van egy hot dogos bódéja Connecticutban. Peter autogramokat ad – Roarkot még nem ismeri egyetlen fürdőszobafelszerelés-gyártó sem. Most Roarkot megbízták egy bérház megépítésével, és ez olyan értékes számára, mintha egyetlen fia lenne – míg Peter észre se vette volna, ha megkapta volna az Enright House-t, hisz minden nagy kap ehhez hasonlót. Na már most, nem hiszem, hogy Roark sokra tartja Peter munkáját. Sohasem becsülte nagyra, és nem is fogja, bármi történik. Lépünk egy lépést tovább. Senki sem szeret legyőzött lenni. De hogy egy olyan valaki győzze le, aki mindig a közepszerűség sajtósága példája volt a szemében, aki e közepszerűség oldalán kezdte és szeme előtt tört magasra, míg ő csak küzd és nem kap mást, mint hogy kirúgják, és látja, hogy a közepszerűség egymás után ragadja el előle a lehetőségeket, melyekért az életét adná, látja, ahogy bálványozzák a közepszerűséget, és ő lemarad arról az épületről, amit akar, de látja, hogy a közepszerűség erekljetartóba teszi azt, és veszít, áldozattá válik, semmibe veszik, legyőzik, legyőzik és legyőzik – de nem egy nagyobb zseni, nem egy isten, hanem Peter Keating -, nos kis amatőröm, gondolod, hogy volt ehhez hasonló kínzása a spanyol inkvizíciónak?

– Ellsworth! – kiáltotta Dominique. – Kifelé! Tűnj el innen!

A lány talpra ugrott. Egy pillanatig egyenesen állt, majd hirtelen előredőlt, és két tenyerét az asztalra tette, így állt meggömbített háttal; Toohey látta, hogy a lány sima hajtömege súlyosan hintázik, majd megáll, eltakarva arcát.

– De Dominique – mondta kellemesen -, csak arról meséltem, hogy miért olyan érdekes ember Peter Keating.

Haja, mint egy felmosópamacs visszarepült, és arca követte, testét visszajektette a székre. Tooheyra nézett, szája kinyílt, és nagyon dühös volt.

– Dominique – mondta lágyan Toohey -, átlátok rajtad. Túl leplezetlen vagy.

– Kifelé!

– Nos én mindig mondtam, hogy alulértékelte. Keress fel, ha legközelebb szükséged van segítségre!

Az ajtóban még visszafordult, és hozzátette:

– Természetesen, ami engem illet, én Peter Keatinget tartom a legnagyobb építészünknek.

Aznap este, amikor Dominique hazaérkezett, megszólalt a telefon.

– Dominique, drágám – szólt egy izgatottan nyeldeklő hang a vonal másik végéről -, komolyan gondoltad ezt az egészet?

- Ki beszél?
- Joel Sutton. Én...
- Szia, Joel. Mit gondoltam komolyan?

- Szia, drágám, hogy vagy és hogy van a kedves apád? Úgy értettem, hogy komolyan gondoltad, azt az egészet az Enright House-ról és arról a fickóról, Roarkról? Mármint amit ma írtál a rovatodban. Kissé nagyon felkavart. Hallottál az épületemről? Készek vagyunk, hogy belekezdjünk, és elég sok pénzbe fog kerülni. Úgy gondoltam, hogy jól döntöttem, de benned mindenkinél jobban bízom, és mindig is bízom. Te egy okos kölyök vagy, nagyon okos, ha egy olyan fickónak dolgozol, mint Wynand, gondolom, tudod a dolgod. Wynand ismeri az épületeket, több pénzt csinált az ingatlanokból, mint az összes újságjából, bizony ám, ez nem publikus, de én tudom. És te neki dolgozol, így most nem tudom, mit gondoljak. Mert, tudod, úgy döntöttem, igen, teljesen és biztosan úgy döntöttem - majdnem -, hogy ezt a Roark nevű fickót bízom meg. Valójában már meg is mondtam neki, és holnapra beszéltük meg, hogy eljön hozzám és aláírjuk a szerződést, de most... Tényleg azt hiszed, hogy úgy nézne ki, mint egy tollboa?

- Ide figyelj Joel! - mondta Dominique összeszorított foggal. - Velem ebédelnél holnap?

Joel Suttonnal egy előkelő szálloda óriási, néptelen éttermében találkozott. A fehér asztalok között volt néhány magányos vendég. Ettől mindegyikük kitűnt, az üres asztalok pedig díszletként hirdették zárkózottságukat. Sutton szélesen mosolygott. Még sohasem volt ilyen dekoratív hölgykísérője, mint Dominique.

- Tudod, Joel - kezdte a lány csendes, határozott hangon, az asztal túloldaláról, mosolytalanul -, nagyszerű ötlet volt, hogy Roarkot választottad.

- Ó, úgy gondolsz?

- Úgy gondolom. Olyan gyönyörű épületed lesz, mint egy dicsőítő ének. Eláll majd a lélegzeted és a bérlőké is. Száz év múlva írni fognak rólad a történelemben - és felkeresik a sírodat a szegények temetőjében.

- Te jó ég, Dominique, miről beszélsz?

- Az épületről. Egy olyanfajta épületről, amit Roark fog tervezni számodra. Nagyszem épület lesz, Joel.

- Úgy érted, hogy jó?

- Nem úgy értem, hogy jó, hanem nagyszerű.

- Az nem ugyanaz.

- Nem, Joel, az tényleg nem ugyanaz.

- Nem tetszik ez a *nagyszerű* dolog.

- Tudom, hogy nem. Gondoltam, hogy nem fog. Akkor mit akarsz Roarkkal? Te egy olyan épületet szeretnél, ami nem döbbsenti meg az embereket. Ami népszerű, kényelmes és biztonságos, mint a régi otthoni szalon, ahol halászlé szaga terjeng. Egy olyan épületet, ami mindenkinek tetszik, mindenkinek és bárkinek. Nagyon kényelmetlen hősnek lenni, Joel, és te nem az a fajta vagy.

- Ami azt illeti, én tényleg egy olyan épületet szeretnék, ami mindenkinek tetszik. Mit gondolsz, miért építem akkor, talán magam miatt?

- Nem, Joel. Nem magad miatt.

- Úgy érted, hogy Roark nem jó?

Dominique egyenesen és mereven ült, mintha összes izma megfeszült volna a fájdalom ellen. De szeme fáradt volt, félig lehunyva, mintha egy kéz simogatná testét. Így szólt:

- Látsz sok épületet tőle? Látod, hogy sokan bízzák meg? Hatmillió ember él New Yorkban. Hatmillió ember csak nem tévedhet, igaz?

- Természetesen nem.

- Erről van szó.

- De arra gondoltam, hogy Enright...

- Te nem vagy Enright, Joel. Először is, ő nem mosolyog ennyit. Aztán, tudod, Enright nem kérdezte volna meg a véleményemet. Te megkérdezted. Ezért kedvellek.

- Valóban kedvelsz engem, Dominique?

- Nem tudad, hogy mindig az egyik nagy kedvencem voltál?

- Én... mindig bíztam benned. Bármikor adok a véleményedre. Szerinted mit kéne tennem?

- Egyszerű. A legjobbat szeretnéd, amit pénzzel meg lehet venni - ami pénzért kapható. Azt akarod, hogy ez az épületet úgy nézzen ki, mint amit megérdemel. Olyan építészre van szükséged, akit már mások is foglalkoztattak, hogy megmutathasd nekik, te is vagy annyira jó, mint ők.

- Erről van szó. Pontosan erről van szó... Nézd, Dominique, alig nyúltál az ételhez.

- Nem vagyok éhes.

- Akkor melyik építészt javaslod?

- Gondolkodj, Joel! Ki az, ebben a pillanatban, akire mindenki gondol? Ki kapja a megbízások legjavát? Ki keres a legtöbb pénzt magának és ügyfeleinek? Ki az a fiatal, híres, megbízható és népszerű ember?

- Hát... talán... talán Peter Keating?

- Igen, Joel. Peter Keating.

- Nagyon sajnálom, Mr. Roark, annyira sajnálom, higgye el, de végül is, nem magam miatt építtetem... nem magamért, nem önös érdekből... vagyis, úgy értem, szóval, biztos, hogy megérti a helyzetemet. Nem arról van szó, hogy bármi kifogásom lenne ön ellen, sőt pont ellenkezőleg, az a véleményem, hogy ön nagy építész. Látja, pont ez a baj, a nagyság szép, de nem praktikus. Ez a baj, Mr. Roark, nem praktikus, és végül is el kell ismernie, hogy Mr. Keating sokkal jobb hírnévnek örvend, és benne megvan az a... az az érzék, hogy közkedveletté tegye magát, amit maga még nem tudott elérni.

Mr. Sutton zavarta, hogy Roark nem tiltakozott. Azt kívánta, bárcsak vitatkozna; akkor fel tudná hozni azokat a megdönthetetlen érveket, amiket Dominique tanított neki alig néhány órája. De Roark nem szólt semmit; csak lehajtotta a fejét, amikor meghallotta a döntést. Mr. Sutton kétségbeesetten ki akarta mondani az érveket, de értelmetlennek látszott egy olyan embert győzködni, aki úgy tűnt, hogy meggyőzték. De Mr. Sutton szerette az embereket, és nem akart senkit sem megbántani.

- Ami azt illeti, Mr. Roark, a döntést nem egyedül hoztam. Az igazat megvallva, én akartam magát, ön mellett döntöttem, őszintén, de Miss Dominique Francon, akinek véleményére a legnagyobb mértékben adok, meggyőzőtt, hogy nem maga a

megfelelő ember erre a munkára – és volt annyira tisztességes, hogy megengedte, hogy ezt elmondhassam róla önnek.

Sutton látta, hogy Roark hirtelen ránéz. Majd látta, hogy beesett arca grimaszba torzul, mintha beszívta volna, szája szétnyílt: nevetett, hang nélkül, mindössze egy éles lélegzetvétellel.

– Mi az ördögért nevet, Mr. Roark?

– Szóval Miss Francon akarta, hogy ezt mondja nekem?

– Nem *akarta*, miért akarta volna? Pusztán annyit mondott, hogy elmondhatom önnek, ha úgy gondolom.

– Igen, persze.

– Ami pont az őszinteségét mutatja és azt, hogy meggyőződéseit jó indokok támasztják alá, és nyíltan kiáll mellettük.

– Igen.

– Akkor mi a baj?

– Semmi, Mr. Sutton.

– Nézze, nem illik így nevetni.

– Nem.

Roark szobájában félhomály volt. A Heller-ház tervrajza keret nélkül volt az egyik hosszú, üres falra tűzve; a szoba üresebbnek, a fal hosszabbnak tűnt tőle. Roark nem érezte a percek múlását. Az idő olyannak tűnt számára, mintha egy elkerített, elkülönített szilárd dolog lenne a szobában; az idő, mely mentes minden jelentéstől, teste mozdulatlan valóságát leszámítva.

Amikor meghallotta a kopogást az ajtón, így szólt: – Szabad! – de nem mozdult.

Dominique bejött. Úgy lépett be, mintha már járt volna itt azelőtt. Súlyos szövetből készült fekete kosztümöt viselt, mely egyszerű volt, mint egy gyerekruha, pusztán védelemre szolgált, nem dísznek; felhajtott magas férfigallérja arca közepéig ért, a maradék részt pedig egy kalap takarta el. Roark le nem vette szemét a lányról. Dominique a gúnyos mosolyra várt, de az nem jött. A mosoly már ott volt a szobában, abban, ahogy ő ott állt a szoba közepén. Levette kalapját, mint egy férfi, aki belép egy házba, merev ujjainak hegyével a karimánál fogva, és kezében tartotta, lógatva, mintha karja a kalapban végződött volna. Várt, arca kemény és hideg volt; de sima, sápad haja védtelennek és alázatosnak látszott. Megszólalt:

– Nem vagy meglepődve, hogy eljöttem?

– Vártalak ma este.

Dominique felemelte a kezét, a legkisebb mozdulattal, könyökét behajlítva, és az asztalra hajította kalapját. A kalap hosszú útja kezétől az asztalig leleplezte azt a visszafogott indulatot, ami ebben a kurta csuklómozdulatban volt.

– Mit akarsz? – kérdezte a férfi.

– Tudod, hogy mit akarok – mondta a lány súlyos, színtelen hangon.

– Igen, de tőled akarom hallani. Mindent.

– Ha ezt kívánod – olyan érces pontossággal ejtette ki ezeket a szavakat, mintha egy parancsnak engedelmeskedne. – Le akarok feküdni veled. Most, ma este, és bármikor, amikor csak hívsz. Akarom a meztelen tested, a bőröd, a szád, a kezed. Így akarlak – nem hisztérikusan a vágtyól, hanem hidegen és tudatosan -, méltóság és megbánás nélkül. Akarlak – nincs bennem önbecsülés, mely alkudozna velem vagy

meghasonlásra készítetne. Akarlak – úgy akarlak, mint egy állat, vagy mint egy tüzelő macska, vagy mint egy kurva.

Egyenletes hanglejtéssel beszélt, mintha egy szigorú katekizmust recitálna. Mozdulatlanul állt, lapos sarkú cipőben, lába szilárd terpeszben, egyenes háttal, két karja teste mellett. Személytelennek tűnt, mintha a kiejtett szavak érintetlenül hagynák, szűziesen, mint egy fiatal fiú.

– Tudod, hogy gyűlöllek, Roark. Azért, amilyen vagy, azért mert akarlak, és mert akarnom kell téged. Harcolni fogok ellened – el foglak pusztítani –, és ezt olyan nyugodtan mondom, mint ahogyan azt mondtam, hogy egy könyörgő állat vagyok. Imádkozni fogok, hogy ne lehessen elpusztítani téged – még ezt is elmondom neked –, bár nem hiszek semmiben, és nincs minek imádkoznom. De harcolni fogok, minden lépésedet akadályozni fogom. Minden lehetőséget megpróbálok elszakítani tőled. Az egyetlen dologgal foglak kínozni, ami fájdalmat tud neked okozni – a munkáddal. Éheztetlek és fojtogatlak azokkal a dolgokkal, amiket nem tudsz elérni. Ma is ezt tettem – és ezért fekszem le veled.

Roark mélyen, elnyúlva ült székében, pihent testtel, de ebben a nyugalomban volt valami feszültség, és a mozdulatlanság elkezdte lassan magába gyűjteni a következő mozdulat lendületét.

– Ma fájdalmat okoztam neked. De újra meg fogom tenni. És mindig eljövök hozzád, amikor legyőztelek – amikor csak érzem, hogy fáj neked –, és hagyom, hogy a magadévá tégy. De nem *mint szerető, hanem mint egy ellenség*, aki lerombolja ezzel a fölötté szerzett győzelmemet. Nem tisztességes harccal, hanem azzal, hogy testét testemen érzem. Ezt akarom tőled, Roark. Ez vagyok én. Mindent hallani akartál. Hát hallottad. Most mit kívánsz mondani?

– Vetközz le!

A lány egy pillanatig mozdulatlanul állt; két kemény folt duzzadt meg és fehéredett ki szájszeglete alatt. Ekkor észrevette, hogy a férfi inge megrezdül a visszafojtott lélegzetvételnél – és most ő mosolyodott el, gúnyosan, ahogy eddig a férfi tette vele.

Gallérjához emelte két kezét és elkezdte kigombolni kabátját, egyszerűen, pontosan, egyik gombot a másik után. A földre dobta a kabátot, levette a vékony, fehér blúzt, ekkor észrevette meztelen karja csuklóján a szűk, fekete kesztyűt. Egyesével húzta le ujjairól. Közömbösen vetkőzött, mintha egyedül lenne saját hálósobájában.

Majd a férfira nézett. Meztelenül állt. Várt. A tér olyan volt közöttük, mintha gyomrának nyomódott volna. Tudta, hogy a férfi is szenved ettől, és azt is, hogy mindketten így akarták. Ekkor Roark felállt, odasétált a lányhoz, és amikor átölelte, a lány karjai önként felemelkedtek. Érezte, hogy a férfi testének alakja bőrébe vésődik, karja belső részébe, ahogy átkarolta őt, bordáit, hónalját, hátát, lapockáját ujjai alatt, szája a férfi száján, olyan odaadással, melyben több volt a szenvedély, mint küzdelmében egykor.

Később a férfi mellett feküdt az ágyon, az ő takarója alatt, és szobáját nézte. Megszólalt:

– Roark, miért dolgoztál a bányában?

– Ezt te is tudod.

– Igen. Mindenki más elment volna egy másik építéshez dolgozni.

- És akkor egyáltalán nem vágnál arra, hogy elpusztíts.
- Érted ezt?
- Igen. Maradj nyugton! Ez most már nem számít.
- Tudod, hogy az Enright House a legszebb épület New Yorkban?
- Tudom, hogy tudod.
- Roark, te abban a bányában dolgoztál, amikor benned volt az Enright House, és még sok más Enright House, és gránitot fejtettél, mint egy...
- Mindjárt el fogsz gyengülni, Dominique, és holnapra megbánod.
- Igen.
- Nagyszerű nő vagy, Dominique.
- Ne.
- Nagyszerű vagy.
- Roark, én... én még mindig el akarlak pusztítani.
- Gondolod, hogy kellenél nekem, ha nem akarnál elpusztítani?
- Roark...
- Újra hallani akarod? Egy részét? Kellesz nekem, Dominique. Akarlak. Akarlak.
- Én... - de a lány elhallgatott. Szinte hallani lehetett a szót lélegzetében, amit nem mondott ki.
- Ne - mondta Roark -, még ne. Ne mondd ki! Aludj!
- Itt? Veled?
- Itt. Velem. Csinálok neked reggelit, amikor felébredsz. Tudtad, hogy saját magam készítem a reggelimet? Tetszeni fog neked, ahogy csinálom. Mint a munka a bányában. Azután hazamész, és gondolkodhatsz azon, hogyan pusztítasz el. Jó éjszakát, Dominique!

VIII

A nappaliban félig le volt eresztve az ablakroló, a város fényei egy fekete horizontig emelkedtek az ablaktábla felénél. Dominique az íróasztal mögött ült, és egy cikk utolsó oldalait javította, amikor csengettek. Nem szokták bejelentés nélkül zavarni – felnézett, a ceruza megállt a levegőben, mérgesen és kíváncsian. Hallotta a szobalány lépéseit az előszobában, majd belépett és így szólt: – Egy úriember van itt, aki látni kívánja, madame – hangjában érezni lehetett egy kis rosszállást, mely rávilágított, hogy az úriember nem volt hajlandó megadni a nevét.

Egy vörös hajú férfi? – kérdezte volna Dominique, de nem tette; a ceruza mereven megrándult, és Dominique így szólt: – Engedje be!

Néhány percre rá kinyílt az ajtó; az előszoba fényével szemben megpillantott egy hosszú nyakat és két csapott vállat, olyan volt, mint egy üveg körvonalai; telt, bársonyos hang kísért: – Jó estét, Dominique! – ekkor Dominique felismerte Ellsworth Toohey-t, akit még egyszer sem hívott meg magához.

A lány elmosolyodott, és ezt mondta: – Jó estét, Ellsworth! Olyan régóta nem láttalak.

– Számíthattál a látogatásomra mostanában, nem gondolod? – és a szobalányhoz fordult: – Cointreau-t kérek, ha van, és biztos vagyok benne, hogy van.

A szobalány nagy szemekkel Dominique-ra pillantott; Dominique némán bólintott, a szobalány kiment a szobából, és becsukta maga után az ajtót.

– Látom, dolgozol – mondta Toohey, és az íróasztalon szerteszét heverő papírokra pillantott. – Nagyon helyes, Dominique! Meg is látszik az eredménye. Mostanában sokkal jobban írsz.

Kiejtette kezéből a ceruzát, egyik karját átvette a szék hátán, és félig Toohey felé fordulva higgadtan méregette. – Mit akarsz, Ellsworth?

Toohey nem ült le, hanem kényelmes tempóban, szakértői kíváncsisággal vizsgálta a szobát.

– Nem rossz, Dominique. Pont ilyet vártam tőled. Egy kicsit hideg. Tudod, azt a jégkék székem nem tettem volna oda. Túl nyilvánvaló. Túl jól passzol. Pont azt várja az ember azon a ponton. Valami répaszínűt választottam volna. Egy ronda, rikító, botrányos narancsszínűt. Mint Mr. Howard Roark haja. Ezt csak úgy *en passant* mondtam – pusztán egy ideillő metafora -, semmi személyes. Egy leheletnyi rossz szín feldobná a szobát. Eleganciát adna a helynek. Szép a virágok elrendezése. És a képek is – egyáltalán nem rosszak.

– Jól van, Ellsworth, jól van, miről van szó?

– De hát nem tudod, hogy még egyszer sem voltam itt nálad? Valahogy nem hívtál. Nem tudom, miért – kényelmesen leült, bokáját a térdére tette, így egyik vékony lábszára vízszintesen, keresztben pihent meg a másikon. Egy szűk, kékszürke zokni teljes hosszában előtűnt a felhajtott nadrágszár alól, és egy kis darab kékesfehér bőr kilátszott a zokni fölött, néhány fekete szőrszállal. – De hát mindig annyira zárkózott voltál. Múlt idő, drágám, múlt idő. Azt mondtad, hogy milyen régen találkoztunk? Ez igaz. Mindig el vagy foglalva – nagyon furcsa módon. Látogatások, vacsorák, kocsmák és uzsonnavendégségek. Nem?

– De igen.

- Az uzsonnavendégségek voltak a csúcs. Ez a szoba megfelelő a vendégfogadásra, elég tágas ahhoz, hogy sok emberrel meg lehessen tömni – különösen, ha nem túlságosan érdekel téged, hogy kikkel tömöd meg, és úgy látom, hogy nem. Most nem. Mit adsz nekik? Szardellapasztát és tojásos szívecskéket?

- És az idős hölgyeknek?

- Krémsajtos tekercset aprított dióval.

- Szerettem volna látni, ahogy gondoskodsz ezekről a dolgokról. Csodálatos, hogy mennyire figyelmessé váltál az idős hölgyek iránt. Különösen, ami a szörnyen gazdagokat illeti – egy vővel az ingatlanüzletben. Bár nem gondolom, hogy ez olyan rossz, mint megnézni a *Verj laposrá!*-t Commodore Higbee-vel, akinek műfogsora van és egy szép üres telke a Broadway és a Chambers sarkán.

A szobalány belépett a tálcával. Toohey elvette az italt, finoman orrához tartotta a poharat, és belélegezte illatát, amíg a szobalány ki nem ment.

- Megmondanád, hogy minek köszönhetem a titkosszolgálati osztályt – nem kérdezek rá, hogy kikből áll – és részletes jelentéseit tevékenységeimről? – kérdezte Dominique közömbösen.

- Nyugodtan rákérdezhetsz, hogy kikből áll. Bárkiből és mindenkiből. Nem is sejted, hogy az emberek úgy beszélnek Miss Dominique Franconról, mint híres vendéglátóról – és milyen hirtelen? Miss Dominique Francon mint második Kiki, de sokkal jobb – ó, sokkal! -, sokkal finomabb, ügyesebb, és, csak gondold meg, mennyivel szebb! Ideje, hogy hasznát vedd végre páratlan külsődnek, amiért bármely nő legszívesebben elválná a torkodat. Persze, még mindig elpazarolod, ha az ember a formára és annak megfelelő használatára gondol. De legalább néhányan már kapnak belőle. Például az apád. Biztos vagyok benne, hogy örül az új életmódodnak. Kicsi Dominique barátságos az emberekkel. Kicsi Dominique végre normálissá vált. Természetesen téved, de kedves tőled, hogy boldoggá teszed. És még néhány másik embert. Például, engem. Igaz, hogy nem tennél semmit csak azért, hogy boldoggá tégy, de hát tudod, ez az én szerencsém – örömet lelni valamiben, amit nem nekem szántak, teljesen önzetlen módon.

- Nem válaszoltál a kérdésemre.

- De igen. Azt kérdezted, hogy miért érdeklődöm a dolgaid után – íme a válaszom: mert boldoggá tesznek. Ezenkívül, nagy szemeket meresztenének – bár rövidlátóan -, ha az ellenségeimről szereznek információkat. Azonban az én állásfoglalásomról nem lehet megtudni semmit – de igazán, te sem gondolhattad, hogy ennyire amatőr vagyok. Bármilyen mást gondolhatsz rólam, de ezt nem.

- A te állásfoglalásod, Ellsworth?

- Nézd, Dominique, ez a baj az írói és a beszédstílusoddal is: túl sok kérdőjelet használsz. Mindkét esetben rossz. Különösen akkor, amikor szükségtelen. Hagyjuk ezt a találókérdés-technikát, és csak beszélgessünk. Mivel mindketten értjük, köztünk nincs szükség kérdésekre. Ha szükség lenne rájuk, már kidobtál volna. Ehelyett egy nagyon drága itallal kínáltál meg.

Orrához tartotta a poharat, és felszabadult, buja élvezettel beleszagolt. Ez a dolog az ebédlőasztalnál egyenlő lett volna egy hangos nyelvcsettintéssel, ott közönségesnek hatott volna, itt viszont felülmúlhatatlanul elegáns látványt mutatott, ahogy a kis gondozott bajusz a csiszolt kristálypohár szélének nyomódott.

- Rendben van – mondta Dominique. – Beszélj!

- Eddig is azt csináltam, ami figyelmes tőlem - mivel te nem vagy kész arra, hogy beszélj. Még nem, egyelőre. Nos akkor beszéljünk arról - tisztán elmélkedő stílusban -, mennyire érdekes azt látni, hogy az emberek ilyen örömmel fogadnak téged társaságukba, elfogadnak és idecsődülnek hozzád. Mit gondolsz, miért van ez? Rengeteg embert semmibe vesznek, de abban a pillanatban, amikor azt látják, hogy valaki, aki egész életében semmibe vette őket, hirtelen legyengül, és társas lénné válik, rögtön hanyatt dobják magukat előtte, mancsukat behúzzák, hogy vakargasd a hasukat. Miért? Erre két magyarázat lehet, szerintem. A szép magyarázat az lenne, hogy nemes lelkűek és meg akarnak tisztelni barátságukkal. A baj csak az, hogy a szép magyarázatok sosem az igazi indokok. A másik magyarázat pedig az, hogy tudják, te lealacsonyítod magad azzal, hogy szükséged van rájuk, a csúcsról ereszkedsz alább - mert minden magány csúcspontot jelent -, és ők élvezik, hogy barátságukkal leránthatnak a magasból. Noha, természetesen, egyikük sincs ezzel tisztában tudatosan, kivéve téged. Ezért gyötrődsz közben. Egy nemes ügyért sohasem is tennél ilyet, semmiért, kivéve egy olyan célért, amit te választottál, egy célért, ami gonoszabb az eszköznél, és ami ezért elviselhetővé teszi ezt az eszközt.

- Tudod, Ellsworth, az előbb kimondtál egy mondatot, amit sohasem tennél be a rovatodba.

- Valóban? Kétségtelenül. Neked sok olyan dolgot mondhatok, melyeket sohasem használnék a rovatomban. Melyikre gondolsz?

- Minden magány csúcspontot jelent.

- Ja ez? Igen, igazad van, valóban nem írnám le. Neked szívesen mondom - bár nem túl jó. Elég nyersen hangzik. Egy nap majd mondok jobbakat is neked, ha akarod. Sajnálom azonban, hogy csak ennyit ragadtál ki a kis beszédemből.

- Mit akartál, hogy kiragadjak?

- Hát például a két magyarázatomat. Ez egy érdekes kérdés. Mi a jóságosabb - a legjobbat hinni az emberekről, és egy olyan nemességgel megterhelni őket, ami elviselhetetlen számukra -, vagy olyannak látni őket amilyenek, és elfogadni, mert ettől kényelmesen érzik magukat? A jóságosság természetesen fontosabb, mint az igazság.

- Füttyölök rá, Ellsworth!

- Nincs hangulatod az elvont elmélkedéshez? Csak a konkrét eredmények érdekelnek? Rendben van. Hány megbízást szereztél Peter Keatingnek az elmúlt három hónapban?

Dominique felállt, odament a tálcához, amit a szolgálólány hagyott ott nekik, töltött magának egy italt, és így felelt: - Négyet - miközben szájához emelte a poharat. Majd megfordult, ránézett Tooheyra, és pohárral a kezében, állva hozzátette: - És ez volt a híres Toohey-technika. Sose a rovat elején vagy végén játszd ki az ütőkártyádat! Oda csempészd be, ahol a legkevésbé számítanak rá! Töltsd be az egész oldalt üres fecsegéssel, csak hogy azt az egyetlen sort el tudd sütni!

Toohey udvariasan fejet hajtott. - Igen. Ezért szeretek veled beszélgetni. Tiszta időpocsékolás finomnak és ravasznak lenni olyan emberekkel, akik még azt sem tudják, hogy finom és ravasz vagy velük. De az üres fecsegés sosem véletlen, Dominique. Ezenfelül azt sem tudtam, hogy a technikám kezd nyilvánvalóvá válni. Ki kell találnom egy újat.

- Ne fáradj! Az emberek imádják.

- Hát persze. Mindent imádni fognak, amit csak írok. Szóval négyet? Egyről lemaradtam. Csak hármát számoltam.

- Nem értem, miért kellett idejönnöd, ha csak ennyit akartál tudni. Te annyira kedveled Peter Keatinget, és én gyönyörűen segítem az útját, jobban, mint ahogy te tudnád, szóval ha propagandabeszédet akarsz tartani Peteyről - nem szükséges, vagy mégis?

- Tévedsz, kétszer is egy mondatban, Dominique. Az egyik egy őszinte hiba, a másik hazugság. Az őszinte hiba az a feltételezés, hogy segíteni akarok Petey Keatingnek - és, mellesleg szólva, én sokkal jobban tudok neki segíteni, mint te, amit már meg is tettem, és fogok is a jövőben, de túl hosszú lenne ebbe belemenni most. A hazugság pedig az, hogy azért jöttem, hogy Peter Keatingről beszélgessek veled - nagyon jól tudtad, hogy miről akarok veled beszélni, már abban a pillanatban, amikor megláttál az ajtóban. És bizony más nálam ellenszenvesebbnek is megengednéd, hogy beleüsse az orrát a dolgaidba és felhozza ezt a témát. Bár nem tudom, hogy ebben a pillanatban ki lehetne nálam ellenszenvesebb neked.

- Peter Keating - mondta Dominique.

Toohey fintorogva ráncolta az orrát: - Ó nem. Nem elég nagy ahhoz. De beszéljünk csak Peter Keatingről. Micsoda szerencsés egybeesés, hogy pont az apád partnere. Egész egyszerűen majd megszakadsz a munkában, hogy megbízásokat szerezzen a saját apádnak, mint egy kötelességtudó leány, mi sem természetesebb ennél. Csodákat tettél a Francon & Keating cégnek az elmúlt három hónapban. Csak rá kellett mosolyognod néhány özvegyre, és pompás ruhákban megjelenened egy-két jobb összeövetelünkön. Kíváncsi vagyok, mit érnél el, ha elhatároznád, hogy végigjáród ezt az utat, és páratlan tested más célok elérésére is felhasználnád, nemcsak esztétikai szemlélődés tárgyául - cserébe Peter Keatingnek adnák a munkákat. Elhallgatott egy rövid időre, de a lány nem szólt semmit, így folytatta: - Minden elismerésem, Dominique, cseppet sem csalódtam benned - nem döbbsz meg ezen.

- Mi volt a célja ennek, Ellsworth? Hogy felmérjed a határait, min döbbenek meg, vagy értem-e a célzást?

- Ó, sok minden - például előzetes puhatolózás. De valójában semmi célom nem volt. Csak egy kis közönségesség. És a Toohey-technika - mint tudjuk, mindig a helytelen viselkedést tanácsolom a megfelelő pillanatban. Én - alapjában véve - egy annyira komoly és egyhangú puritán vagyok, hogy muszáj néha megengednem magamnak valami más színt, hogy kizökkenjek az egyhangúságból.

- Valóban ilyen lennél, Ellsworth? Nem tudom, milyen vagy - alapjában véve.

- Merem állítani, hogy senki sem tudja - mondta tréfásan Toohey -, bár nincs benne semmi rejtély. Nagyon egyszerű. Minden dolog egyszerűvé válik, ha alapelemeire csupaszítod. Meglepődnél, ha megtudnád, milyen kevés alapelem létezik. Talán csak kettő, amely mindannyiunkat megmagyaráz. A kibogozás és a lecsupaszítás a nehéz - ezért nem szeretnek az emberek ezzel foglalkozni. De szerintem az eredmény sem tetszene nekik.

- Én nem bánom. Tudom, mi vagyok. Gyerünk, mondd csak ki! Csak egy szajha.

- Ne butáskodj, drágám! Te sokkal rosszabb vagy egy szajhánál. Szent vagy. Ez pedig megmutatja, miért veszélyesek és nemkívánatosak a szentek.

- És te?

- Ami azt illeti, én pontosan tudom, hogy mi vagyok. Pusztán ez a tény sok mindent elárul rólam. Ezzel adtam egy kis segítséget – ha használni akarod. Persze nem fogod. Bár lehet, hogy mégis – a jövőben.

- Miért lenne erre szükségem?

- Mert szükséged van rám, Dominique. Sőt lehet, hogy egy kicsit meg is értesz. Tudod, nem félek attól, hogy láthatóvá válok, legalábbis előtted nem.

- Szükségem van rád?

- Ó, ugyan, mutass már egy kis bátorságot is!

Dominique egyenesen ült és hidegen, némán várt. Toohey elmosolyodott, nem palástolva örömét, még csak meg sem kísérelte elrejteni.

- Nézzük csak meg közelebbről – mondta Toohey a plafont nézegetve – ezeket a munkákat, amiket Peter Keatingnek szerezte. A Cryson-irodaépülettel csak egy felesleges kellemetlenséget okoztál magadnak – Howard Roarknak esélye sem volt rá. A Lindsay-ház jobb volt – valóban fontolgatták, hogy Roarknak adják, úgy gondolom, hogy meg is kapta volna, ha te nem teszel ellene. A Stonebrook klubház szintúgy – szép esélye volt rá, hogy ő kapja, de te megakadályoztad – Toohey a lányra nézett, és halkán kuncogott. – Nincs semmi megjegyzésed a technikákra és az ütőfegyverekre vonatkozóan, Dominique? – és mosolya olyan volt, mint folyékony hangjain úszó hideg zsír – a Norris-házzal kudarcot vallottál – tudod, hogy a múlt héten megkapta. Nos nem lehetsz száz százalékban sikeres. Végül is, az Enright House egy nagy munka; sokat beszélnek róla, és már jó néhányan kezdenek Mr. Howard Roark iránt érdeklődést mutatni. De azért kiváló munkát végeztél. Gratulátok! Nem gondolod, hogy ez rendes tőlem? Minden művésznek szüksége van az elismerésre – és neked senki sem gratulál, mivel senki sem tudja, hogy mit csinálsz, Roarkot és engem leszámítva, ő viszont nem fogja megköszönni. Jobban megfontolva, nem hiszem, hogy Roark tisztában van azzal, mit csinálsz, és ez elrontja az örömet, nem?

- Honnan tudod, hogy én mit csinálok? – kérdezte Dominique fáradt hangon.

- Drágám, csak nem felejtetted el, hogy én adtam neked ezt az ötletet?

- Ó, igen! – mondta a lány szórakozottan. – Igen.

- Ez egy egyezés, drágám. Egy szövetség. A szövetségesek sosem bíznak egymásban, de ez nincs hatással hatékonyságukra. Lehet, hogy teljesen ellentétesek az indítékaink. Ami azt illeti, ez így is van. De ez nem számít. Az eredmény ugyanaz lesz. Nem kell, hogy legyen egy közös nemes célunk. Annyi elég, hogy legyen egy közös ellenségünk. És van.

- Igen.

- Ezért van rám szükséged. Egyszer már segítettem.

- Igen.

- Én sokkal jobban meg tudom kínozni a te Mr. Roarkodat, mint bármelyik zsúr, amit te adsz.

- De miért?

- Hagyjuk a miértet. Én se kérdezem a tiedet.

- Rendben.

- Akkor minden érthető? Szövetségesek vagyunk ebben?

Dominique Tooheyra nézett, előrehajolt, feszült figyelemmel, de arca üres volt. Majd megszólalt: – Szövetségesek vagyunk.

- Helyes, drágám. Akkor most figyelj! Ne írd róla minden másnap vagy harmadnap. Tudom, hogy minden alkalommal gonosz megjegyzéseket teszel rá, de ez túl sok. Így állandóan ott szerepel a neve az újságokban, és ezt nem akarod. Továbbá: jobb, ha meghívod ezekre a zsúrokra, amiket tartasz. Vannak olyan dolgok, amiket csak én tudok művelni, te nem. Egy másik tanács: Mr. Gilbert Colton – tudod, a californiai fazekas Coltonok – azt tervezi, hogy gyárat épít Keleten. Egy jó modernistán gondolkodik. Helyesebben szólva, Mr. Roarkra gondolt. Ne hagyd, hogy Roark megkapja. Hatalmas munka – nagy nyilvánossággal. Találj ki valami új teás szendvicset Mrs. Colton számára. Tégy, amit akarsz, de ne hagyd, hogy Roark megkapja.

Dominique felállt, odavonszolta lábait az asztalhoz, miközben két karját lóbálta, és elvett egy cigarettát. Meggyújtotta, Toohey felé fordult, és közömbösen megjegyezte: - Te nagyon tömören és lényegbevágóan tudsz beszélni – ha akarsz.

- Ha azt tartom szükségesnek.

A lány az ablaknál állt, és a várost nézte.

- Te igazából nem tettél semmit Roark ellen. Nem tudtam, hogy ennyire érdekel - mondta Dominique.

- Ó, drágám, nem tettem volna?

- Egyszer sem írtál róla.

- Pont ez az, drágám, amit Mr. Roark ellen tettem. Eddig.

- Mikor hallottál róla először?

- Amikor megláttam a Heller-ház tervrajzait. Csak nem gondoltad, hogy kihagyom? És te?

- Amikor megláttam az Enright House tervrajzait.

- Azelőtt nem?

- Nem.

A lány némán dohányzott; majd anélkül, hogy Tooheyra nézett volna, így szólt:

- Ellsworth, ha valamelyikünk megpróbálná továbbadni azokat a dolgokat, amikről itt ma este beszélgettünk, a másik letagadná, és sohasem lehetne bebizonyítani. Tehát nem számít, ha őszinték vagyunk egymáshoz, ugye? Nincs mitől félni. Miért gyűlölöd Roarkot?

- Nem mondtam, hogy gyűlölöm.

A lány vállat vont.

- Ami a többi illeti - tette hozzá Toohey -, szerintem te magad is meg tudod válaszolni.

A lány lassan, helyeslően bólintott cigarettája kis fényes pontjának, mely visszatükröződött az ablaküvegen.

Toohey felállt, odasétált a lányhoz, és ő is az alattuk elterelő város fényeit nézte. Az épületek szögletes alakjait, a sötét falakat, melyeket az ablakok fénye áttetszővé tett, mintha a falak csak egy vékony fekete gézből készült kockás fátyolként borulnának a ragyogás szilárd tömege fölé. Ellsworth Toohey halkán beszélni kezdett:

- Nézd meg, micsoda fenséges alkotás! Egy hőstett. Gondolj arra, hány ezren dolgoztak ezen, mire létrehozták, és hány millióan látják hasznát! És azt mondják, hogy egy tucat ember szelleme nélkül, itt-ott a különböző korokból, egy tucat ember nélkül – talán kevesebb – ebből semmi sem valósulhatott volna meg. És ez igaz lehet.

Ha így van, akkor – ismét – két lehetséges álláspont létezik. Azt mondhatjuk, hogy ez a tizenkét ember nagy jótevő volt, hogy mi mindannyian az ő túlcserélő, fényes, szellemi gazdagságukból élünk, és örömmel és hálával fogadjuk el a testvériségben. Vagy azt mondhatjuk, hogy teljesítményük tündöklő nagysága – mellyel mi nem tudunk felérni, sem megőrizni azt – megmutatta nekünk, mik vagyunk; hogy nem akarjuk kiválóságuk ingyen ajándékát; hogy egy iszapos ingovány melletti barlang, és egy rőzséből gyújtott tűz többre becsülhető a felhőkarcolónál és a neonfényénél – ha a barlang és rőzsze jelenti saját kreatív kapacitásunk határát. A két állásfoglalás közül te melyiket hívnád az igazán emberbarátinak? Mert, tudod, én humanitárius vagyok.

Rövid idő elteltével Dominique már könnyebbnek találta az emberekkel való társas érintkezést. Megtanulta elfogadni az önkínzást, mint egy terhelési tesztet, attól a kíváncsiságtól sürgetve, hogy felfedezze, mennyit bír elviselni. Fogadásokon, vacsorákon, színházi és táncos estélyeken vett részt – szívélyesen mosolyogva. Egy mosoly, mely fényesebb és hidegebb látványt kölcsönzött arcának, olyan volt, mint a téli napsütés. Üresen hallgatta az üres szavakat, mintha a lelkes érdeklődés bármiféle jele a hallgató részéről megsértené a beszélőt, mintha az emberek között az egyetlen lehetséges kötelék a behízelt unalom volna, az egyetlen biztosíték törekeny méltóságuk megőrzésére. Dominique mindenre helyeslően bólintott, és mindent elfogadott.

– Igen, Mr. Holt, úgy gondolom, hogy Peter Keating az évszázad embere – a mi évszázadunké.

– Ne, Mr. Inskip, ne Howard Roarkot, ne őt válassza... Szélhámos? Természetesen az – ön érzékeny őszinteségével képes meglátni, ki a becsületes... Nem nagy szám? Nem, Mr. Inskip, természetesen Howard Roark nem nagy szám. Az egész csak méret és távolság – és távolság... Nem, nem iszom sokat, Mr. Inskip – örülök, hogy tetszik önnek a szemem – igen, mindig ilyen, amikor jól érzem magam -, és annak is nagyon örültem, amikor azt mondta, hogy Howard Roark nem nagy szám.

– Találkozott Mr. Roarkkal, Mrs. Jones? És nem tetszett önnek?... Ó, ő egy olyan típusú ember, aki iránt nem lehet szájalmat érezni? Milyen igaz. A szájalom csodálatos dolog. Az ember olyankor érzi, amikor meglát egy széttaposott hernyót. Felemelő élmény. Az ember elengedheti magát – tudja, mint amikor megszabadulunk a fűzőtől. Nem kell visszaszorítanunk a gyomrunkat, a szívünket és a szellemünket – amikor szájalmat érzünk. Csak le kell néznünk. Sokkal könnyebb. Ha felnézünk, megfájdul a nyakunk. A szájalom a legnagyobb erény. Igazolja a szenvedést. Kell, hogy legyen szenvedés a világban, különben hogyan tudnánk erényesek lenni és szájalmat érezni?... Ó, de van ennek egy antitézise, ami viszont nagyon nehéz és megerőltető... A csodálat, Mrs. Jones, a csodálat. De ehhez több kell, mint egy fűző... Tehát azt mondhatom, hogy az, aki iránt nem tudunk sajnálatot érezni, gonosz ember. Mint Howard Roark.

Késő este gyakran megjelent Roarknál, bejelentés nélkül – biztos volt benne, hogy ott találja őt, egyedül. Roarknál nem kellett kíméletesen viselkednie, hazudnia, egyetértenie és megtagadnia magát. Itt szabadon ellenkezhetett, és láthatta, hogy ellenkezését egy olyan ellenfél fogadja, aki túl erős ahhoz, hogy féljen a harctól, és elég erős ahhoz, hogy szüksége legyen rá; egy olyan akaratra lelt, mely megadta

neki, hogy felismerhesse saját személyiségét. Érintetlenül hagyta vagy csak tiszta harcban érinthette. Vagy győz, vagy vereséget szenved, de a győzelem vagy a vereség megvédi attól, hogy ne süllyedjen bele a céltalan, személytelen masszába.

Szeretkezéseik olyanok voltak, amilyennek lenniük kellett, amit az aktus természete megkívánt – az erőszak aktusáé. Önfeladás volt, amit ellenállásuk ereje tett még teljesebbé. A feszültség aktusa volt, mint ahogy a föld nagy dolgai mind a feszültségből erednek. Feszült volt, mint az elektromosság, az erőt az ellenállás táplálta, végigfutva a feszesen kifeszített fémdrótokon; feszült volt, mint a víz, amit a duzzasztógát fékezőereje energiává alakít. Bőre érintése a lány bőrén nem simogatás volt, hanem egy fájdalomhullám. Fájdalomná vált, mert annyira kívánta, mert az összes elmúlt óra vágját és elutasítását feloldotta a beteljesülésben. Az összeszorított fogak és a gyűlölet aktusa volt, elviselhetetlen gyötrelem, a szenvedély aktusa – de az a szó a szenvedést jelentette –, a gyűlölet, a feszültség és a fájdalom pillanata – az a pillanat, mely összetörte saját részeit, felcserélte őket, diadalmasan, belesöpörve önmagát minden szenvedés tagadásába, az antitézisbe, az eksztázisba.

Egyik este egy estélyről érkezett Roarkhoz. Estélyi ruha volt rajta, drága és törekeny, mintha egy vékony jégréteg borította volna testét. A falnak támaszkodott, bőre alatt érezte a durva vakolat érintését, miközben tekintetét lassan végigfuttatta a szoba minden egyes tárgyán. A nyers konyhaasztalon, melyet papírlapok borítottak be, az acélvonalzókon, a törőrongyokon, melyeken látszott az öt ujj fekete lenyomata, a padló csupasz deszkáin – majd pillantása végigsiklott saját fényes szaténruháján az ezüstsandál kicsi háromszögéig. Arra gondolt, milyen képet mutatna itt levetkőzve. Szeretett a szobában kószálni, ledobni kesztyűjét egy ceruzákból, rádiókból és rongyokból álló rendetlenség közepébe, rátenni kis ezüstitáskáját egy foltos, elhajított ingre, kikapcsolni gyémánt karkötője kapcsát, és beledobni egy befejezetlen rajz mellett hagyott tányérba a szendvicsmaradékok közé.

– Roark – szólalt meg Dominique. A férfi széke mögött állt, két karjával átölelte vállát, egyik kezével az ing alá nyúlt, és széttárt ujjait mellkasára tette –, ma rávettem Mr. Symonst, hogy Peter Keating kapja meg a munkát. Harmincöt emelet, és bármit építhet, a pénz nem számít, csak a művészet, a szabad művészet – Dominique hallotta a férfi halk nevetését, de Roark nem fordult felé, csak átfogta csuklóját ujaival, és mélyebbre nyomta kezét az ing alatt, erősen a bőréhez szorítva. Hátrahúzta a férfi fejét, lehajolt, és száját szájára tapasztotta.

Egy másik alkalommal, amikor eljött, az asztalon talált egy *Bannert*, szétterítve az *Otthonunk* rovatnál – írta Dominique Francon. Cikkében a következő sor: *Howard Roark az építészet Sade márkija. Szerelmes az épületeibe – és nézzünk rájuk.* Dominique tudta, hogy Roark nem szereti a *Bannert*, hogy csak az ő kedvéért tette oda, hogy figyelte, mikor veszi észre, azzal a félmosollyal az arcán, amitől ő rettegett. Dominique mérges volt; azt akarta, hogy mindent elolvasson, amit ő írt, mégis azt szerette volna, hogy annyira fájjon neki, hogy elkerülje. Később, keresztbe fekve az ágyon, a férfi szája a mellén, a vörös hajtincsek fölött az asztalon lévő újság felé pillantott, és Roark érezte, hogy a lány teste megremeg a gyönyörtől.

A földön ült, a férfi lábánál, fejét a férfi térdének támasztotta, kezével kezét fogta, sorban minden egyes ujjon szorosán összezárta öklét, majd markában tartva végigsimított kezével az ujjak hosszán és az ujjvégeknél lecsúsztatta róluk. Közben

érezte az ujjpercek kemény ütközőit, és halkán megkérdezte: – Roark, ugye akartad a Colton-gyárat? Ugye szörnyen vágytál rá?

– Igen, borzasztóan – válaszolta a férfi mosoly nélkül, fájdalom nélkül. Erre a lány ajkához emelte a férfi kezét, és hosszan ott tartotta.

Felkelt az ágyból a sötétben, meztelenül átsétált a szobán, hogy elvegyen egy cigarettát az asztalról. A gyufa lángjához hajolt, lapos hasa alig láthatóan kigömbölyödött a mozdulattól. A férfi megszólalt: – Nekem is gyújts egyet – a lány a férfi szájába tette a cigarettát; majd ide-oda kószált a szobában, dohányozva, míg a férfi az ágyon fekvé, könyökére támaszkodva figyelte őt.

Egy alkalommal, amikor belépett, Roark az íróasztalnál dolgozott, és így szólt: – Ezt be kell fejeznem. Ül le és várj! – Nem nézett fel többé. A lány csendesen várt egy székben összekuporogva a szoba legtávolabbi sarkában. Nézte, ahogy szemöldöke egyenes vonalai összehúzódnak a koncentrációtól, szája alakját, az eret, mely nyaka feszes bőre alatt lüktetett, keze éles, sebészi biztosságát. Nem úgy nézett ki, mint egy művész, úgy nézett ki, mint egy bányamunkás, mint egy romboló, aki falakat dönt le, és mint egy szerzetes. Nem akarta, hogy abbahagyja a munkát és rápillantson, mert személyisége aszketikus tisztaságát akarta figyelni, minden érzékiség nélkül; ezt nézni – és arra gondolni, ami emlékezetében volt.

Voltak olyan esték, amikor a férfi ment el a lányhoz, úgy ahogy ő, bejelentés nélkül. Ha vendégei voltak, a férfi azt mondta: – Szabadulj meg tőlük! – és a hálósobába sétált, míg a lány engedelmeskedett. Volt egy néma megegyezés köztük, amit szavak nélkül is értettek, hogy ne lássák őket együtt. A lány hálósobája az üvegnek és a sápadt jégzöldnek a tökéletes együttese volt. Roark szeretett idejönni piszkos ruhákban egy építkezésen töltött nap után. Szerette felhajtani az ágy takaróját és egy-két óráig csendesen beszélgetni, közben nem nézni az ágyra, nem hozni szóba a lány írását, vagy az épületeket, vagy a legújabb megbízást, amit Peter Keatingnek szerzett. Csak élvezni annak egyszerűségét, hogy megnyugszik itt, így; az órákat érzékibbé varázsolni, mint a késleltetett pillanatokat.

Voltak esték, amikor a lány nappalijában üldögéltek, együtt a hatalmas ablaknál, mely a magasból tekintett a városra. Dominique szerette nézni, ahogy Roark annál az ablaknál áll, félig felé fordulva dohányzik, és a várost nézi. Ilyenkor távolabb ment tőle, leült a szoba közepére a földre, és onnan nézte a férfit.

Egyszer, amikor Roark felkelt az ágyból, Dominique felkapcsolta a villanyt és látta, ahogy ott áll, meztelenül; nézte a férfit, majd halkán, és a teljes őszinteség egyszerű kétségbeesésével hangjában így szólt: – Roark, minden, amit egész életemben tettem a miatt a világ miatt volt, ami téged arra kényszerített, hogy egy bányában dolgozz a múlt nyáron.

– Tudom.

Roark leült az ágy végébe. Dominique odakúszott hozzá, arcát a férfi combjának nyomta, összegömbölyödött, lábát a párnára tette, karja lelógott az ágyról és tenyerével lassan simogatta a férfi lábszárát, bokától térdig és vissza. Megszólalt: – De, természetesen, ha rajtam múlt volna, múlt tavasszal, amikor pénztelen és munkanélküli voltál, pontosan ilyen munkára küldtelek volna, és pontosan abba a bányába.

– Ezt is tudom. De talán mégsem ezt tetted volna. Talán az AÉK klubházába küldtél volna végén pucolni.

- Igen. Lehetséges. Tedd a hátamra a kezed, Roark! Csak tartsd ott! Így! - Dominique mozdulatlanul feküdt, arcát belefúrta a férfi térdébe, karja lelógott az ágy széléről, nem mozdította, mintha most semmi más nem élne benne, csak a két lapockája közti bőr a férfi keze alatt.

A fogadásokon, az éttermekben, az AÉK irodáiban, ahova Dominique járt, az emberek beszélni kezdtek arról, hogy Miss Dominique Francon a *Bannertől* mennyire nem szívleli Howard Roarkot, Roger Enright csodabogár építészt. Ez valamiféle botrányos hírnevet adott Roarknak. Azt mondták: - *Roark? Tudod, az a fickó, akit Dominique Francon ki nem állhat.* - *A Francon lány jól ért az építészethez, és ha ő azt mondja, hogy nem jó, akkor biztos még annál is rosszabb, mint amit én gondoltam.* - *Uram isten, ezek ketten nagyon utálhatják egymást! Bár úgy hallom, hogy még nem is találkoztak.* - Dominique szerette hallani ezeket. Örült, amikor Athelstan Beasley így írt az AÉK *Közlöny* egyik cikkében, mely a középkori kastélyok építészetét tárgyalta: Hogy megértsük e szerkezetek fenyegető vadságát, emlékezetünkbe kell idéznünk, milyen barbár háborúk dúltak a várurak között - olyanok lehettek, mint ami most dúl Miss Dominique Francon és Mr. Howard Roark között.

Austen Heller, aki barátja volt Dominique-nak, beszélt vele erről. Ilyen mérgesnek még nem látta őt a lány; arca elvesztette a megszokott szarkasztikus nyugalom minden báját.

- Mégis mit gondolsz, mit csinálsz, Dominique? - csattant fel Heller. - Ez a kalandor-újságírás legnagyobb mosléka, amit valaha láttam nyomtatásban. Miért nem hagyod ezt Ellsworth Tooheynak?

- Ellsworth jól csinálja, ugye? - kérdezte a lány.

- Benne legalább megvan az a tisztesség, hogy nem higiénikus száját csukva tartja Roarkról - bár, természetesen ez is tisztességtelen. De veled mi történt? Felfogod egyáltalán, kiről és mit írsz? Addig rendben volt, amíg azzal szórakoztattad magad, hogy Holcombe nagyapó borzalmas szörnyszülöttjét dicsérted vagy lehúztad saját apádról és arról a csinos tömeggyilkos fiúról - akit partnerének fogadott - a gatyát. Így vagy úgy, nem számított. De hogy ugyanazt az intellektuális stílust alkalmazd egy olyan ember értékelésénél, mint Roark... Tudod, rólad tényleg azt gondoltam, hogy becsületes vagy és jó az ítélőképességed - ha kapsz rá lehetőséget, hogy gyakorold. Az igazat megvallva azt gondoltam, hogy csak azért viselkedsz úgy, mint egy csavargó, hogy rámutass azoknak a tökfilkóknak a középszerűségére, akiknek a munkáiról írnod kell. Arra nem gondoltam, hogy csak egy felelőtlen kis szuka vagy.

- Hát akkor tévedtél - mondta a lány.

Egy reggel Roger Enright lépett be Dominique irodájába, és köszönés nélkül így szólt: - Vedd a kalapod! Eljössz velem megnézni!

- Jó reggelt, Roger! - mondta Dominique. - Megnézni? Mit?

- Az Enright House-t. Annyit, amennyi már kész van belőle.

- Hogyne, Roger! - mosolygott Dominique, és felállt. - Nagyon szeretném látni az Enright House-t.

Útban az építkezési terület felé a lány megkérdezte: - Mi a baj, Roger? Megpróbálsz megvesztegetni?

Enright mereven ült limuzinja hatalmas szürke párnáin, nem nézett a lányra. Így felelt: - Értem az ostoba gyűlölködést. Értem a tudatlan gyűlölködést. De nem értem

a szándékos gyalázkodást. Természetesen azt írsz, amit akarsz – miután elkészült. De az nem ostobaság és nem tudatlanság lesz.

- Túlbecsülsz, Roger – vont a vállát a lány, és nem szólt semmit az út hátralévő részében.

Átmentek a fakerítésen a csupasz acél- és deszkadzsungelbe, melyből majd az Enright House lesz. Magas sarkú cipőjében könnyedén lépte át a mésszel fröcskölt deszkákat, és hátradőlt testtartással, nemtörődöm, sértő eleganciával. Megállt, és az acélvázzal körülzárt égre nézett. Úgy látszott, mintha távolibb lenne, mint szokott, mintha a gerendák hatalmas hosszúsága eltaszította volna. Dominique a jövőbeli épület acélállványait nézte, a pökhendi szögeket, ahogy ez a forma hihetetlen bonyolultságával egy egyszerű, logikus egésszé válik. Egy levegősíkokból álló csupasz vázat látott, melyből majd falak lesznek, egy csupasz vázat egy hideg téli napon, a születés és az ígélet reményével, akár egy kopasz fa az első zöld hajtásokkal.

- Ó, Roger!

Enright a lányra nézett, és egy olyan arcot látott, amelyet húsvétkor láthatunk a templomban.

- Nem becsültem alá egyiket sem – mondta szárazon -, sem téged, sem az épületet.

- Jó reggelt! – szólalt meg mellettük egy mély, érdes hang.

Dominique nem döbbsent meg, amikor meglátta Roarkot. Nem hallotta, hogy közeledik, de el sem lehetett volna képzelni nélküle ezt az épületet. Érezte, hogy egyszerűen csak ott van, hogy azóta ott van, mióta ő átvitt a kerítésen, hogy ez a szerkezet vele egylényegű, mélyebben, mint saját teste. Előttük állt, kezét egy bő kabát zsebébe vágva, sapka nélkül a hidegben.

- Miss Francon – Mr. Roark – mutatta be őket egymásnak Enright.

- Már találkoztunk egyszer – mondta a lány -, Holcombe-éknál. Ha Mr. Roark emlékszik.

- Természetesen, Miss Francon – felelte Roark.

- Azt akartam, hogy Miss Francon lássa az épületet – mondta Enright.

- Körbevezethetem önöket? – kérdezte Roark Enrightot.

- Ó, igen, legyen szíves! – válaszolt először a lány.

Hárman sétáltak az épületen keresztül, és a munkások kíváncsian bámulták Dominique-ot. Roark elmagyarázta a leendő szobák elrendezését, a felvonók rendszerét, a kazánházat, az ablakok elrendezését – mintha egy vállalkozó asszisztensének magyarázta volna. A lány kérdezett, és Roark válaszolt. - Hány köblábnyi hely, Mr. Roark? - Hány tonna acél? - Vigyázzon azokkal a csövekkel, Miss Francon! Erre lépjen! - Enright a földet bámulva lépdelt mellettük, nem nézett semerre. Majd megkérdezte: - Halad a munka, Howard? - és Roark mosolyogva így felelt: - Két nappal megelőztük az ütemtervet - és állva beszélgetni kezdtek a munkáról, mint a testvérek, egy pillanatra megfeledkezve a lányról. A gépek fűsikeltető zaja elnyomta szavaikat.

Dominique az épület szívében állt. Arra gondolt, hogyha semmi más nem lenne belőle az övé, csak a teste, akkor itt van a többi, felkínálva neki, láthatja és megérintheti, mindenkinek nyitva áll; a tartók, a vezetékek és a hatalmas tér mind Roarkhoz tartozik, és a világon bárki másé is lehetne; Roarkhoz, mint az arca, mint a

lelke; valami olyan dolog ölt itt alakot, amit ő csinált, és benne az a dolog, ami arra készítette, hogy létrehozza, a cél és az ok együtt; az ösztönző erő minden egyes acélvonalban önmagáért beszél; egy emberről, aki ebben a pillanatban az övé, annak jóvoltából, hogy láthatja és megérti alkotását.

- Fáradt, Miss Francon? - kérdezte Roark a lány arcára pillantva.

- Nem - válaszolt a lány -, egyáltalán nem. Gondolkodtam - milyen szerelvényeket fog itt alkalmazni, Mr. Roark?

Néhány napra rá, Roarknál, az íróasztal szélén ülve az újságot nézte, cikkét és a sorokat: *Ellátogattam az Enright-építkezésre. Kíváncsi vagyok, hogy valami légitámadás szétbombázza ezt a házat, és eltüntesse a föld színéről. Az egy méltó vég lenne. Sokkal jobb, mintsem végignézni, ahogy megöregszik, bekormosodik, és lakói családi fényképekkel, koszos zoknikkal, cocktail shakerekkel és grapefruithéjakkal meggyalázzák. Nincs olyan ember New Yorkban, akinek megengedhetnék, hogy ebben az épületben lakjon.*

Roark odalépett Dominique-hoz, egészen közel hozzá, lábát a térdéhez nyomta. A lány az újságot nézte, és mosolygott.

- Teljesen összezavartad Rogert - mondta Roark.

- Elolvasta?

- Az irodájában voltam ma reggel, amikor elolvasta. Először mindenfélének elmondott téged. Majd azt mondta, hogy várjunk csak egy pillanatot, és újra elolvasta, felnézett, teljesen összezavarodva, de már egyáltalán nem volt mérges, és így szólt: - *Ha így olvasod akkor... de másrésről...*

- És mit mondtál?

- Semmit. Tudod, Dominique, nagyon hálás vagyok, de mikor hagyod már abba, hogy ennyire dicsérj? Még valaki másnak is feltűnik. És az nem tetszene neked.

- Valaki másnak is?

- Tudod, hogy észrevettem, már az első cikkedből, amit az Enright House-ról írtál. Te akartad, hogy észrevegyem. De nem gondolod, hogy valaki más is átlát rajta?

- De igen. Akkor viszont rosszabb hatása lesz - rád nézve -, mintha nem értenék. Kevésbé fognak szeretni. Nem tudom azonban, hogy egyáltalán kinek fontos, hogy megértse. Ha csak nem... Roark, mit gondolsz Ellsworth Tooheyről?

- Te jó ég, minek kellene Ellsworth Tooheyra gondolnom?

Dominique-nak tetszettek azok az alkalmak, amikor összetalálkozott Roarkkal egy-egy összejöveten, ahova Heller vagy Enright hozta el. Tetszett neki, ahogy Roark udvariasan és személytelenül *Miss Franconnak* szólítja. Élvezte a háziasszony ideges aggodalmát és erőfeszítését, hogy elkerülje, nehogy ők ketten egymás közelébe kerüljenek. Dominique tudta, hogy a körülöttük lévő emberek valami robbanástól félnek, a gyűlölködés valami megdöbbentő jelét várják, ami nem jön. Nem kereste Roark társaságát, de nem is kerülte őt. Úgy szóltak egymáshoz - ha éppen ugyanabba a társaságba kerültek -, mint bárki máshoz. Nem igényelt erőfeszítést; igaz és helyénvaló volt; és ettől minden annak tűnt, még ez az összejövetel is. Dominique úgy érezte, hogy teljesen megfelelő, hogy az emberek között idegennek mutatkozzanak egymással szemben; idegennek és ellenségnek. Azt gondolta, ezek az emberek sok mindenre gondolhatnak, hogy ő és én kik vagyunk egymásnak - kivéve arra, akik valójában vagyunk. Így jobban emlékezett a pillanatokra, melyeket nem érinthettek az emberek pillantásai, szavai, sőt még csak nem is tudtak róluk. Arra gondolt, itt nincs léte kapcsolatuknak, pusztán bennem és

benne van. Itt jobban érezte a birtoklást, mint bárhol máshol. Sehol máshol nem birtokolta annyira, mint itt egy idegenekkel teli teremben, amikor csak ritkán nézett arrafelé, ahol ő volt.

Ha odapillantott, és azt látta, hogy üres, közömbös arcokkal beszélget, érdektelenül elfordult; ha az arcok ellenségesek voltak, egy pillanatig örömmel nézte őket; mérges lett, amikor észrevett egy mosolyt, a melegség és helyeslés jelét egy arcon, ami a férfi felé fordult. Ez nem féltékenység volt; nem érdekelte, hogy női vagy férfi arc volt; szemtelenségnek tartotta az elfogadást. Különös dolgok tudták kínozni; az utca, ahol Roark lakott, a kapu előtti lépcső, az autók, melyek a háztömb sarkán fordultak be. Különösen az autókat vette rossz néven; azt kívánta, bárcsak arra tudná kényszeríteni őket, hogy átmenjenek a másik utcába. Ránézett a szomszéd kapu előtt álló szemetesvödőre, és azon töprengett, vajon ott volt-e akkor is, amikor Roark ma reggel az irodába indult, elhaladt-e mellette, és észrevette-e az összegyűrt cigarettadobozt a tetején. Egyszer, a ház előcsarnokában látott egy férfit, aki éppen a liftből szállt ki; Dominique megrémült egy pillanatra; mindig úgy érezte, mintha egyedül Roark lakna ebben a házban. Amikor a kicsi, önműködő liftben haladt felfelé, nekitámaszkodott a falnak, két karját összefonta melle előtt, kezével vállát ölelte, és úgy érezte, hogy olyan meghittség és bizalom árad szét benne, mintha egy zuhanyfülkében állna a meleg vízsugarak alatt.

Erre gondolt, miközben valami úriember a legújabb Broadway-előadásról beszélt neki, miközben Roark a szoba másik végében egy koktélt szűrőszőlgetett, miközben a háziasszony valakinek ezt suttogetta: – Ó, istenem, nem gondoltam volna, hogy Gordon elhozza Dominique-ot – tudom, hogy Austen borzasztó mérges lesz rám, mert, tudod a barátja, Roark is itt van.

Később, keresztbe fekvé az ágyon, lehunyta szemmel, kipirult arccal és nedves ajakkal, szinte megfeledkezve azokról a szabályokról, melyeket saját maga hozott, megfeledkezve szavai értelméről, azt suttogetta: – Roark, láttam azt az embert, aki ma veled beszélgetett odakint, és rád mosolygott, az ostoba, mennyire ostoba, a múlt héten egy komikuspárost nézett meg moziban, és tetszett neki az előadás. Legszívesebben azt mondtam volna neki: Ne nézz rá, nem lesz jogod, hogy bármi másra tekints ezután, ne szeresd, utálnod kell majd mindenki mást a világon, ez erről szól, te átkozott idióta, egyik vagy másik, együtt nem megy, nem ugyanazzal a szemmel, ne nézz rá, ne szeresd, ne helyeselj, ezt akartam neki mondani. Nem bírlak téged és a többi együtt látni, nem bírom, bármi is legyen az, csak távolítsd el onnan, a világukból, mindannyiuktól, bármi is legyen az, Roark... – Dominique nem hallotta saját szavait, nem látta, hogy Roark mosolyog, nem vette észre arcán a teljes megértést, csak arcát látta az övé fölött egészen közel, és nem volt mit rejtegetnie előle, nem volt mit elhallgatnia, minden megengedett, megválaszolt és kerek volt.

Peter Keating meg volt döbbenve. Dominique hirtelen rajongása karrierje iránt kápráztató, hízelgő és rendkívüli módon jövedelmező volt számára; mindenki ezt mondogatta neki; de voltak pillanatok, amikor nem érezte magát elkápráztatva, és nem tűnt hízelgőnek a dolog; kényelmetlen érzések kerítették hatalmukba.

Próbálta elkerülni Guy Francont. – Hogy csináltad, Peter? Hogy csináltad? – kérdezte. – Biztos meg van örülve érte! Ki gondolta volna, pont Dominique-ról, hogy így fog...? És ki gondolta volna, hogy erre képes? Milliomost csinálhatott volna

belőlem, ha öt évvel ezelőtt kezdte volna. De hát, természetesen, egy apa nem jelent olyan inspirációt, mint egy... – de hirtelen nyugtalanító kifejezést pillantott meg Keating arcán, és így változtatta meg a mondat végét: – ...mint az embere, mondhatjuk így?

– Ide figyelj, Guy! – kezdte Keating, de elhallgatott, sóhajtott egyet, majd motyogva folytatta: – Kérlek, Guy, nem szabad...

– Tudom, tudom, tudom. Nem szabad elhamarkodottan dönteni. De az ördögbe is, Peter, *entre nous*, hát már nem olyan nyilvános most is, mint egy eljegyzés? Még annál is jobban. És hangosabb – ekkor eltűnt a mosoly, és Francon arca komollyá, békéssé vált, őszintén tükrözte korát, a valódi méltóság egyik ritka pillanatát idézve.

– És boldog vagyok, Peter – mondta egyszerűen –, épp ezt akartam. Úgy hiszem, valahol mindig szerettem Dominique-ot. Boldoggá tesz. Tudom, hogy jó kezekre bízom, őt és végső fokon minden mást is...

– Nézd, öregem, megbocsátanál? Szörnyen rohanok. Csak két órát aludtam tegnap este, a Colton-gyár, tudod, istenem, micsoda munka! – hála Dominique-nak. – Gyilkos munka, de várd csak ki a végét, amikor meglátod! És a csekket is!

– Hát nem csodálatos ez a lány? Elárulnád nekem, *miért* csinálja? Megkérdeztem tőle, de sosem tudom kihámozni a lényegét abból, amit mond. A legőrültebb zagyvaságokat mondja, ismered őt.

– Ó, addig örüljünk, amíg csinálja!

Nem tudta megmondani Franconnak, hogy neki sincs válasza erre; nem tudta bevallani, hogy már hónapok óta nem találkozott kettesben Dominique-kal; hogy visszautasította őt.

Eszébe jutott az utolsó beszélgetésük – a taxiban, Toohey összejöveteléről hazafelé. Eszébe jutott a közömbös nyugalom, mely sértéseiből áradt – a megvetéssel kiejtett sértések, melyeket harag nélkül mondott neki. Bármilyen mást várt volna ezek után – csak azt nem, hogy a lány az ő védelmezőjévé, reklámfőnökévé és szinte kerítőjévé válik. Az a baj, gondolta, hogy ilyen szavak jutnak eszembe, amikor rágondolok.

Gyakran látta Dominique-ot azóta, hogy a lány belekezdett a kérértlen kampányba; meghívta őt az összejöveteleire – és bemutatta leendő ügyfeleinek; de egyetlen pillanatot sem tölthetett vele kettesben. Megpróbálta megköszönni neki és megkérdezni, hogy miért teszi ezt érte. De nem tudott olyan beszélgetést kierőszakolni, amit a lány nem akart folytatni, kíváncsi vendégek tömegével körülvéve. Így folytatta a mézesmázos mosolygást – a lány keze egyszer-egyszer megpihent szmokingja fekete ujján, combja combjához ért, ahogy mellette állt, magatartása birtokló és bensőséges, kirívóan bensőséges attól, hogy észre sem vette ezt, miközben a csodáló körnek arról beszélt, mit gondol a Cosmo-Slotnick Buildingről. Barátai felől irigykedő megjegyzések érkeztek. Ő volt, gondolta Keating keserűen, az egyetlen ember New York Cityben, aki nem hitte azt, hogy Dominique Francon szerelmes belé.

De ismerte a lány szeszélyeinek veszélyes ingadozását, és ez egy túl értékes szeszély volt ahhoz, hogy háborgassa. Távol maradt tőle, és virágokat küldött neki; továbblépett, és megpróbált nem gondolni rá; de maradt egy kis él benne – a kényelmetlenség vékony éle.

Egy nap, véletlenül, összefutottak egy étteremben. Láta, hogy a lány egyedül ebédel, és megragadta a lehetőséget. Egyenesen odasétált az asztalához, elhatározva, hogy úgy fog viselkedni, mint egy régi barát, aki semmi másra nem emlékszik, csak a lány hihetetlen jótekonyságára. Jó néhány ragyogó megjegyzés után – hogy ő milyen szerencsés – megkérdezte: – Dominique, miért nem akarsz velem soha találkozni?

– Miért kellene veled találkoznom?

– Te jószagos atyaúristen!... – ez akaratlanul csúszott ki a száján, a hosszú ideig elfojtott harag túl éles hangján, és gyorsan mosolyogva kijavította: – Nem gondolod, hogy tartozol a lehetőséggel, hogy megköszönjem?

– Megköszönted. Sokszor.

– Igen, de nem gondoltad, hogy kettesben is kellene találkoznunk? Nem gondoltad, hogy egy kissé meg leszek... döbbenve?

– Nem, erre nem gondoltam. Igen, valóban meg lehetsz.

– Hát akkor?

– Mi hát akkor?

– Miről szól ez az egész?

– Eddig... ötvenezer dollárról, azt hiszem.

– Rosszindulatú vagy.

– Akarod, hogy abbahagyjam?

– Ó, nem! Nem a...

– Nem a megbízásokról van szó. Rendben. Nem hagyom abba. Látod? Miről beszélgethetnénk mi ketten? Megteszek neked dolgokat, és te örülsz ennek – tehát tökéletes egyetértésben vagyunk.

– Mulatságos dolgokat mondasz! Tökéletes egyetértésben. Ez egyszerre egyfajta szószaporítás és szűkszavúság, ugye? Miben lehetnénk még az adott körülmények között? Ugye nem várod tőlem, hogy tiltakozzam az ellen, amit csinálsz?

– Nem, nem várom.

– De az egyetértés nem jó szó arra, amit érzek. Olyan szörnyen hálás vagyok neked, hogy egyszerűen beleszédülök – hanyatt vágódtam –, ne hagyd, hogy elveszítsem az eszem – tudom, hogy azt nem szereted –, de annyira hálás vagyok, hogy nem tudom, mit kezdjek magammal.

– Rendben van, Peter. Most már megköszönted.

– Tudod, én sosem áltattam magam azzal a gondolattal, hogy te sokra tartod, érdekel vagy akár észreveszed a munkámat. Erre te... Ez az, ami ilyen boldoggá tesz most és... Dominique – kérdezte, és hangja egy kissé megremegett, mert a kérdés olyan volt, mint egy hosszú és titkos zsinóron húzott kampó, és Keating tudta, hogy ez kényelmetlen érzései magja –, tényleg azt gondolod, hogy nagy építész vagyok?

Dominique lassan elmosolyodott, és így szólt: – Peter, ha az emberek hallanák, ahogy ezt kérdezed, nevetnének. Különösen, hogy ezt pont tőlem kérdezed.

– Igen, tudom, de... de tényleg komolyan gondolod azokat a dolgokat, amiket rólam mondasz?

– Működnek.

– Igen, de ezért választottál engem? Mert azt gondolod rólam, hogy jó vagyok?

– Igen kapós vagy. Ez nem elég bizonyíték?

– Igen... Nem... Úgy értem... másképp... úgy értem... Dominique, szeretném, ha egyszer kimondanád, csak egyszer, hogy én...

- Ide hallgass, Peter, most rohannom kell, de mielőtt elmegyek, el kell mondanom neked, hogy valószínűleg holnap vagy holnapután Mrs. Lonsdale jelentkezni fog nálad. Tudnod kell róla, hogy a szesztilalom híve, imádja a kutyákat, utálja azokat a nőket, akik dohányoznak, és hisz a reinkarnációban. Azt akarja, hogy jobb legyen a háza, mint Mrs. Purdee-nak - Holcombe tervezte Purdee-ét -, szóval ha azt mondd neki, hogy Mrs. Purdee háza túl hivalkodó, és hogy az igazi egyszerűség sokkal több pénzbe kerül, akkor nyert ügyed van. Beszélgethatsz vele az alsóbb középosztály kérdéséről is. Az a hobbija.

Keating távozott, boldogan gondolva Mrs. Lonsdale házára, és elfeledkezett arról, hogy mit akart megtudni Dominique-tól. Később eszébe jutott, és neheztelve gondolt a lányra, vállat vont, és azt mondta magának, hogy az a legjobb dolog Dominique segítségéből, hogy nem akar vele találkozni.

A Toohey-féle Amerikai Építők Tanácsának gyűlései kárpótlást jelentettek számára. Azt nem tudta, miért gondol úgy ezekre, mint kárpótlásra, de így volt, és megnyugvásra lelt. Figyelmesen hallgatta Gordon L. Prescott beszédét az építészet jelentőségéről.

És ezért mesterségünk valódi jelentősége abban a filozófiai tényben rejlik, hogy mi nem foglalkozunk semmivel. Ürességet hozunk létre, amelyen keresztül bizonyos fizikai testek mozognak - nevezzük őket a kényelem kedvéért embereknek. Üresség alatt azt értem, amit általában szobáknak neveznek. Így tehát csak az ostoba laikus hiszi azt, hogy mi kőfalakat állítunk. Semmi ilyesmit nem teszünk. Ürességet építünk, mint ahogy már bebizonyítottam. Ezzel a felbecsülhetetlen jelentőségű következményhez jutunk: azon premissza feltétel nélküli elfogadásához, hogy a hiány felette áll a jelenlétnek. Azaz az el nem fogadás elfogadásához. Egyszerűbb fogalmakkal kifejezve - a tisztább megértés kedvéért: a semmi felette áll a valaminek. Ebből következően világosan látszik, hogy az építész nagyobb, mint a kőműves - mivel a téglák ténye amúgy is csak másodlagos illúziónak számít. Az építész egy metafizikus pap, aki az alapvető lényeggel foglalkozik, és akinek megvan a bátorsága ahhoz, hogy szembenézzen a valóságról alkotott elsődleges elképzeléssel, miszerint a valóság a nem valóság - hiszen semmi sem létezik, és ő a semmit hozza létre. Ha ez ellentmondásnak hangzik, az nem a rossz logika bizonyítéka, hanem egy magasabb rendű logikáé, ami minden élet és művészet dialektikája. Abban az esetben, ha le akarnák vonni a szükségszerű következtetéseket ebből az alapvető elképzelésből, egy hatalmas szociológiai fontosság eredményéhez juthatnának. Megláthatnák, hogy a gyönyörű nő alsóbbrendű a nem gyönyörű nőnél, hogy az írni-olvasni tudó alsóbbrendű az analfabétánál, hogy a gazdag alsóbbrendű a szegénynél és az alkalmas az alkalmatlannál. Az építész a kozmikus paradoxon valós illusztrációja. De maradjunk szerények e meglátás hatalmas büszkeségében. Minden más csak üres fecsegés.

Miközben az ember ilyen dolgokat hallgat, nem aggódik értéke és nagysága miatt. Itt nincs helye az önbecsülésnek.

Keating nagy elégedettséggel hallgatta a szavakat. A többiekre pillantott. A hallgatóság figyelmes csendben ült; mindenkinek annyira tetszett, mint neki. Az egyik fiú rágógumit rágott, egy férfi egy gyufaszállal piszkálgatta körmeit, egy fiatalember közönségesen nyújtózott egyet. Keating örült ennek is; mintha azt mondták volna: - Örülünk, hogy ilyen magasztos dolgokat hallgathatunk, de nem kell túlzásba vinni a tiszteletet a fennkölt dolgok iránt.

Az Amerikai Építők Tanácsa havonta egyszer ült össze. Nem végeztek semmiféle kézzelfogható tevékenységet azon túl, hogy beszédekert hallgattak és gyenge

minőségű üdítőitalt szűrcsölgettek. A taglétszám nem nőtt gyorsan sem minőségben, sem mennyiségben. Konkrét eredményeket nem értek el.

A tanács értekezleteit egy hatalmas, üres teremben tartották, egy garázs fölött a West Side-on. Egy hosszú, keskeny, szellőzetlen lépcsőház vezetett az ajtóhoz, rajta a tanács nevével; összecsukható székek, egy asztal az elnök számára és egy szemeteskosár volt az összes berendezési tárgy. Az AÉK egy ostoba viccnek tartotta a tanácsot. – Minek vesztegeted az időd ezekre a bolondokra? – kérdezte Francon Keatinget az AÉK rózsaszín fényű, szaténnaal kárpitozott termeiben, orrával finnyásan grimaszolva. – Tudja az ördög – felelte Keating vidáman -, kedvelem őket. – Ellsworth Toohey minden gyűlésen megjelent, de nem beszélt. A sarokban ült és hallgatott.

Egyik este Keating és Toohey együtt sétáltak hazafelé a gyűlés után, a West Side sötét, piszkos utcáin, és beültek egy kávéra egy lerobbant gyorsbúféba. – Miért is ne? – nevetett Toohey, amikor Keating emlékeztette az előkelő éttermekre, melyek Toohey pártfogása által váltak híressé. – Legalább itt senki sem ismer fel és zaklat egyikünket sem.

Toohey a bódé fölötti elmosódott Coca-Cola reklám felé fújta egyiptomi cigarettája füstjét, rendelt egy szendvicset, finoman falatozott a savanyúságból, amiben ugyan nem volt légyiszok, de mégis olyannak tűnt, és Keatinggel beszélgetett. Vaktában szólalt meg. Nem az volt a fontos először, amit mondott; hanem a hangja, Ellsworth Toohey egyedülálló hangja. Keating úgy érezte, mintha egy hatalmas síkság közepén állna, a csillagok alatt, és a teljes biztonság venné körül.

– A jóság, Peter – mondta a hang halkán -, a jóság. Ez az első parancsolat és talán az egyetlen. Ezért kellett lehúznom a tegnapi cikkemben azt az új darabot. Hiányzott belőle az alapvető jóság. Jónak kell lennünk, Peter, mindenkihez körülöttünk. El kell fogadnunk és megbocsátanunk – annyi minden megbocsátani való van mindannyiunkban. Ha megtanulunk mindent szeretni, a legalázatosabbtól a legaljasabbig, akkor a legaljasabb dolog is szeretetet kap bennünk. Ezáltal rátalálunk az egyetemes egyenlőség érzetére, a testvériség nagy békéjére, egy új világra, Peter, egy csodálatos új világra...

IX

Ellsworth Monkton Toohey hétéves volt, amikor az öntözőcsővel lelocsolta Johnny Stokesot, ahogy Johnny legszebb ünneplőruhájában elsétált a Toohey-kert előtt. Johnny másfél évet várt erre a ruhára, mivel anyja nagyon szegény volt. Ellsworth nem lopakodott, és nem bújt el, hanem nyíltan, módszeres megfontolással követte el tettét: odament a csaphoz, kinyitotta, a kert közepére állt a fűre, és Johnny felé irányította a locsolócsövet. Tökéletesen célzott. Johnny anyja pár lépés távolságra jött fia mögött, Toohey szülei és vendégük, a lelkész pedig a tornácról láthatta az eseményt. Johnny Stokes egy okos gyerek volt, grüberlivel és aranyfürtökkel; az emberek mindig megfordultak utána. De Ellsworth Toohey után soha senki sem fordult meg.

A jelenlévő felnőtteket szinte sokként érte Toohey tette, és a döbbenettől egy hosszú pillanatig meg sem tudtak mozdulni, hogy odarohanjanak és leállítsák a fiút. Mozdulatlanul állt, és vékony kis testével nekifeszült a kezében vadul rángatózó csőnek, egy pillanatra sem térve el célpontjától, amíg kielégülést nem érzett; ekkor eldobta a locsolócsövet, a víz sziszegve tört utat a fűben, és két lépést tett a tornác felé, majd megállt, várakozóan, büszkén, készen a büntetésre. A büntetés Johnnytól jött volna, ha Mrs. Stokes nem fogta volna vissza a fiát. Ellsworth nem fordult a mögötte álló Stokesok felé, de lassan, tisztán hallhatóan, anyjára és a lelkészre nézve így szólt: – *Johnny egy piszkos zsarnok. Minden fiút elver az iskolában. – Ez igaz volt.*

A büntetés kérdése etikai problémává vált. Bármilyen helyzet is adódott, nehéz volt megbüntetni Ellswortht törekeny teste és gyenge egészsége miatt; ezenkívül nem tűnt szép dolognak megfenyíteni egy fiút, aki feláldozta magát egy igazságtalanság miatt, és bátran, nyíltan vállalta tettét saját fizikai gyengesége ellenére; valahogy olyannak tűnt, mint egy mártír. De Ellsworth nem mondta ezt magáról, nem szólt semmit; az anyja mondta. A lelkész pedig hajlott arra, hogy egyetértsen vele. Szobájába küldték aznap vacsora nélkül. Ellsworth nem panaszkodott. Alázatosan ott maradt – és visszautasította az ételt, amit anyja titokban csempészett fel neki késő éjszaka, megszegve férje utasítását. Mr. Toohey ragaszkodott hozzá, hogy kifizesse Mrs. Stokesnak Johnny ruháját. Mrs. Toohey mogorván tűrte; nem kedvelte Mrs. Stokesot.

Ellsworth apja igazgatta egy országos cipőüzlet-láncolat bostoni ágazatát. Szerény, kényelmes keresete volt, és egy szerény, kényelmes otthona egy előkelőnek nem mondható bostoni külvárosban. Titkos bánata volt, hogy nem volt saját üzlete. De egy csendes, lelkiismeretes, földhöz ragadt ember volt, kinek korai házassága elvágta előle a karrier lehetőségét.

Ellsworth anyja egy vékony, nyughatatlan nő volt, aki kilenc év alatt öt vallást vett fel és tagadott meg. Finom vonásai voltak, olyanok, melyek élete néhány évében széppé tették, a kivirágzás egyetlen időszakára, sem előtte, sem utána. Ellsworth volt imádta tárgya. Nővére Helen, aki öt évvel volt idősebb Ellsworthnél, egy jó természetű, jelentéktelen lány volt, nem szép, de csinos és egészséges; ő nem jelentett problémát. Ellsworth azonban gyenge egészséggel született. Anyja attól a pillanattól kezdve imádta, amikor az orvos kijelentette, hogy alkalmatlan a túlélésre; lényének spirituális oldala megerősödött – ahogy érezte szeretetében saját nemesszívúsége

mértékét egy ilyen keveset ígérő tárgy iránt; minél rosszabbá és csúnyábbá vált Ellsworth, annál szenvedélyesebbé vált szeretete iránta. Szinte csalódott volt, amikor fia életben maradt, anélkül, hogy nyomorékká vált volna. Helen alig érdekelte; abban a szeretetben nem lett volna mártíromság. A lány annyira nyilvánvalóan jobban rászolgált a szeretetre, hogy meg kellett tagadni tőle.

Mr. Toohey – megmagyarázhatatlan okból – nem szerette a fiát. Azonban Ellsworth volt a ház ura. A két szülő hallgatólagosan, önként alávetette magát, bár apja sosem értette, mi készítette őt arra, hogy belemenjen ebbe.

Esténként, a nappali lámpája alatt, Mrs. Toohey feszült, kihívó hangon belekezdett, már előre mérgesen és vesztesen: – *Horace, szeretnék egy biciklit. Egy biciklit Ellsworthnek. Az ő korában minden fiúnak van már, Willie Lovett pont a minap kapott egy újat, Horace. Horace, akarok egy biciklit Ellsworthnek!*

– *Most nem lehet, Mary* – felelte Mr. Toohey fáradtan –, *talán jövő nyáron... Most nem engedhetjük meg magunknak.*

Mrs. Toohey vitatkozott, hangja lökésszerűen emelkedett a sivítás felé.

– *De anyám, minek?* – szólt Ellsworth, hangja lágy, telt és tiszta, mélyebb, mint szüleié, mégis parancsolón és furcsán meggyőzően vágott keresztül rajtuk. – *Rengeteg dolog van, amire nagyobb szükségünk van, mint egy biciklire. Mit érdekel téged Willie Lovett? Nem szeretem Willie-t. Buta fiú. Willie-nek lehet biciklije, mert a papájának saját divatáruboltja van. A papája egy beképzelt alak. Én nem akarok biciklit.*

Ebből minden szó igaz volt, Ellsworth nem akart biciklit. De Mr. Toohey furcsán nézett fiára, azon töprengve, miért mondta ezeket. Láta, hogy Ellsworth tekintete üresen bámul rá a kis szemüveg mögül; szeme nem volt kérkedően kedves, sem szemrehányó, sem rosszindulatú: csak üres. Mr. Toohey úgy érezte, hogy hálásnak kellene lennie fia megértéséért – de a pokolba kívánta a magánüzletről szóló részt, amit fia szóba hozott.

Ellsworth nem kapta meg a biciklit. De helyette udvarias figyelemmel és tiszteletteljes gondoskodással bántak vele a házban – anyja gyöngéden és büntudattal, apja kényelmetlenül és gyanakvóan. Mr. Toohey mindent megtett volna, csak ne kelljen beszélgetésbe bonyolódnia Ellsworthszel – ugyanakkor, ostobának érezte magát és mérges volt magára, hogy fél tőle.

– *Horace, szeretnék egy új ruhát. Egy új öltönyt Ellsworthnek. Láttam ma egyet a kirakatban és...*

– *Anyám, négy öltönyöm van. Minek nekem még egy? Nem akarok olyan idétlenül kinézni, mint Pat Noonan, aki naponta váltogatja őket. Ez azért van, mert a papájának saját fagyaltalozója van. Pat felvág a ruháival, mint egy lány. Nem akarok anyámasszony katonája lenni.*

Ellsworth, gondolta olykor Mrs. Toohey – boldogan, de félelemmel –, egy szent lesz; egyáltalán nem érdeklik az anyagi dolgok; egy kicsit sem. Ez igaz volt. Ellswortht nem érdekelték az anyagi dolgok.

Vékony, sápadt fiú volt gyomorpanaszokkal, és anyjának figyelnie kellett étrendjére, valamint arra, hogy hajlamos volt könnyen megfázni. Bámulatba ejtő volt a csengő hang egy ilyen beteges testben. Az énekkarban nem volt párja. Az iskolában mintadiák volt. Mindig tudta a leckét, neki volt a legrendesebb füzet, a legtisztább körme, imádta a vallásoktatást, és jobban szerette az olvasást a sportjátékoknál, amiben nem volt esélye. Nem volt túl jó matematikából – nem is szerette –, de kiváló

volt történelemből, angolból, állampolgári ismeretekből és *szépírás és külalakból*; később pszichológiából és szociológiából.

Lelkiismeretesen és szorgalmasan tanult. Nem olyan volt, mint Johnny Stokes, aki sosem figyelt az órákon, alig nyitotta ki a könyvét otthon, mégis mindent tudott, szinte még mielőtt a tanár elmagyarázta volna. A tanulás automatikusan jött Johnnynak, ahogy minden más is: ügyes kis ökle, egészséges teste, feltűnően jó kinézete, túlcorduló életeréje. Johnny megdöbbenő és váratlan dolgokat művelt; Ellsworth pedig azt, amit elvártak tőle, de annyira kiszámíthatóan, ahogyan azt senki sem tudta rajta kívül. A versenyek alkalmával Johnny mindig megdöbbenette az osztályt valami lázadással, amit ragyogóan adott elő. Amikor egyszer kaptak egy témát *Diákévek – Az aranykor* címmel, Johnny egy kiváló dolgozatot írt arról, mennyire és miért utálja az iskolát. Ellsworth beadott egy prózai költeményt a diákévek dicsőségéről, amit közreadtak a helyi újságban.

Ezenkívül Ellsworth laposra verte Johnnyt, amikor a nevekre és a dátumokra került sor; Ellsworth memóriája olyan volt, mint a folyékony cement: minden beleragadt, ami csak beleesett. Johnny kibuggyanó gejzír volt; Ellsworth akár a szivacs.

A gyerekek *Elsie Tooheynak* hívták. Általában hagyták, hogy érvényesüljön akarata, és ha lehet, elkerülték, de nem nyíltan; kiismerhetetlen volt számukra. Segítőkész volt és számíthattak rá, amikor segítségre volt szükségük házi feladatukkal kapcsolatban; éles esze volt, és bárkit el tudott ásni egy találó becenévvel, olyannal, ami bántott; fergeteges karikatúrákat rajzolt a kerítésekre; minden ismertetőjél megvolt rajta, ami az anyámasszony katonájára jellemző, de valahogy mégsem lehetett abba a kategóriába sorolni; túl nagy önbizalma volt, és csendes, zavaróan bölcs megvetés áradt belőle mindenki iránt. Nem félt semmitől.

A legerősebb fiúkhoz is odament az utcán, és kijelentette, nem üvöltve, hanem olyan tiszta hangon, melyet több háztömbnyire is lehetett hallani, kijelentette, minden harag nélkül – mert Ellsworth Tooheyt soha senki sem látta haragosnak –, hogy *Johnny Stokes bérelt lakásban lakik. Willie Lovett egy tökkeltött. Pat Noonan egy halevő.* Johnny egyszer sem verte meg, de a többi fiú sem, mert Ellsworth szemüveges volt.

Nem tudott részt venni a labdajátékokban, és ő volt az egyetlen gyerek, aki dicsekedett ezzel, ahelyett, hogy csalódottnak érezte volna magát, vagy szégyellte volna, mint a többi satnya fiú. Közöségesnek tartotta a sportot, és ezt ki is mondta; az agy, mondta, hatalmasabb, mint az izom; és komolyan is gondolta.

Nem volt igazi barátja. Pártatlannak és megvesztegethetetlennek tartották. Volt két eset gyerekkorában, amire anyja nagyon büszke volt.

Történt, hogy a vagyonos, népszerű Willie Lovettet születésnapj bulit rendezett ugyanazon a napon, amikor Drippy Munn, egy özvegy varrónő fia, egy nyafogó fiú, akinek mindig folyt az orra. Senki sem fogadta el Drippy meghívását, azokat a gyerekeket leszámítva, akiket sohasem hívtak meg sehova. Azok közül, akiket mind a két helyre meghívták, Ellsworth Toohey volt az egyetlen, aki visszautasította Willie Lovettet és Drippy Munn bulijára ment el, egy siralmas ügy, amitől nem várt és nem is kapott örömet. Willie Lovett ellenségei hónapokon keresztül hahotáztak és gúnyolódtak Willie-n az eset után – hogy ejtették Drippy Munn miatt.

Történt, hogy Pat Noonan felajánlotta Ellsworthnek egy csomag gumicukrot cserébe azért, hogy titokban leshet róla egy dolgozatírásnál. Ellsworth elfogadta a gumicukrot, és hagyta, hogy Pat lemásolja a dolgozatát. Egy héttel később Ellsworth odavonult a tanárhoz, letette elé a gumicukrot az asztalra, és bevallotta bűnét, anélkül, hogy a másik tettes nevét elárulta volna. A tanárnő minden erőfeszítése kudarcba fulladt, nem tudta belőle kihúzni a nevet; Ellsworth hallgatott; csak annyit mondott, hogy a bűnös fiú az egyik legjobb diák, és hogy képtelen feláldozni a fiú hírnevét, saját lelkiismerete oltárán. Így egyedül őt büntették meg – két órát bent kellett maradnia iskola után. Ezután a tanár kénytelen volt ejteni az ügyet, és nem változtatta meg a dolgozat eredményeit. De az eset a gyanú árnyékát vetette Johnny Stokesra, Pat Noonanra és az összes legjobb diákra az osztályban, kivéve Ellsworth Toohey-t.

Ellsworth tizenegy éves volt, amikor anyja meghalt. Adeline néni, apja vénlány nővére költözött hozzájuk, hogy velük éljen, és átvegye a Toohey-háztartás vezetését. Adeline néni egy magas, ügyes nő volt, akihez a *ló* szó úgy tapadt, mint az *érzék* és az *arc* szavak. Titkos bánata az volt, hogy sohasem ébresztett szerelmet senkiben. Helen azonnal a kedvencévé vált. Ellswortht ördögfióknak tartotta. De Ellsworth komoly, udvarias modora Adeline nénivel szemben egyszer sem ingott meg. Azonnal ugrott, és felvette zsebkendőjét, udvariasan tolta alá a széket, különösen férfi társaságban. Valentin-nap alkalmával ajándékokat küldött neki – papírszalaggal, rózsabimbókkal és szerelmes versekkel. Legszebb kikiáltó hangján *Édes Adeline*-t énekelt neki. – *Féreg vagy, Elsie* – mondta neki egyszer -, *a fájdalomon élősködsz. – De így sosem fogok éhezni* – felelte Ellsworth. Egy idő múlva elérték a fegyveres semlegesség állapotát. Hagyták, hogy úgy nőjön fel, ahogy akar.

A középiskolában Ellsworth volt a helyi híresség – a sztárszónok. Az iskola évekig egyetlen ígéretes fiút sem emlegetett úgy, mint egy jó szónok, hanem, mint egy Toohey. Minden versenyt megnyert. Később a közönség tagjai úgy beszéltek róla, hogy *az a csodálatos fiú*; nem maradt meg emlékezetükben siralmas kis alakja, beesett mellkasa, aránytalan lába és szemüvege; a hangjára emlékeztek. Minden vitát megnyert. Bármit be tudott bizonyítani. Egyszer, miután legyőzte Willie-t azzal a kijelentéssel, hogy *A toll hatalmasabb, mint a kard*, újra kihívta, hogy cseréljenek szerepet, bebizonyította a fordítottját, és újra győzedelmeskedett.

Tizenhat éves koráig Ellswortht a lelkeszi hivatás vonzotta. Rengeteget gondolkodott a vallásról. Istenről és a szentlélekről beszélt. Alapos tudást szerzett a könyvekből. Több könyvet olvasott az egyháztörténetről, mint a hit lényegéről. Könnyekre fakasztotta a közönségét egyik legnagyobb szónoki sikere alkalmával, melynek témája *Az alázatosak lesznek a föld örökösei* volt.

Ebben az időszakban elkezdett barátokat szerezni. Szeretett a hitről beszélni, és megtalálta azokat, akik szívesen hallgatták. Rájött azonban, hogy az okos, erős, ügyes fiúknak az osztályban nem volt szükségük arra, hogy meghallgassák, egyáltalán nem volt szükségük rá. A szenvedőket és a mostoha sorssal megáldottakat viszont vonzotta. Drippy Munn mindenhová követte, mint egy csendes, odaadó kutya. Billy Wilson elvesztette anyját, és elkezdett esténként átjárogatni a Toohey-házba. Gyakran üldögélt a tornácon Ellsworthszel, hallgatta szónoklatait, egyszer-egyszer megborzongott, de nem szólt semmit, tágra nyílt szeme száraz és könnyörgő volt. Csontos Dix gyermekbénulásban szenvedett – ágyában fekvé figyelte az utcasarkot

az ablakon túl – Ellsworthre várt. Rusty Hazelton megbukott a vizsgáin, és hosszú órákon keresztül ült és sírt, Ellsworth hideg, biztos kezével a vállán.

Nem lehetett tudni, vajon ők találtak-e Ellsworthre vagy Ellsworth talált-e rájuk. Mintha a természet egy törvényszerűsége igazolódott volna ezzel: mivel a természet nem enged légüres teret, így a fájdalom és Ellsworth Toohey vonzották egymást. Zengő, gyönyörű hangján így szólt hozzájuk:

– Nem jó szenvedni. Ne panaszkodjatok! Tűrjétek, hajtsatok fejet, fogadjátok el sorsotok – és legyetek hálásak istennek azért a szenvedésért, amit rátok ruházott. Mert ettől jobb emberekké váltok, mint azok, akik nevetnek és boldogok. Ha nem értitek ezt, ne is próbáljátok megérteni. Minden rossz az agyból származik, mert az agy túl sokat kérdez. Boldogabb dolog a hit, mint a megértés. Ha tehát nem sikerültek a vizsgáid, örülj neki! Ez azt jelenti, hogy jobb vagy, mint az okos fiúk, akik túl sokat gondolkoznak, és túl könnyedén.

Az emberek azt mondták, megható, ahogy Ellsworth barátai ragaszkodnak hozzá. Miután egy ideig vele voltak, nem tudtak már meglenni nélküle. Olyan volt számukra, mint a kábítószer.

Ellsworth tizenöt éves volt, amikor megdöbbenette a hittantanárt egy különös kérdéssel. A tanár bővebb elemzésnek vetette alá a szöveget: – *Mi haszna annak, ha az ember megszerzi az egész világot, de elveszíti saját lelkét?* – Ellsworth megkérdezte: – *Tehát ahhoz, hogy igazán gazdagokká váljunk, lelkeket kell gyűjtenünk?* – A tanár legszívesebben azt kérdezte volna tőle, hogy az ördögbe érti, de uralkodott magán és csak azt kérdezte, hogyan is érti ezt. Ellsworth nem magyarázta el.

Tizenhat évesen elvesztette érdeklődését a vallás iránt. Felfedezte a szocializmust.

Az átmenet megdöbbenette Adeline nénit. – *Először is, istenkáromló és mesebeszéd* – mondta Adeline néni. – *Másodszor, se eleje, se vége. Meg vagyok lepve miattad, Elsie. A lelki szegények rendben voltak, de pusztán a szegények egyáltalán nem hangzik jól. Meg aztán, ez nem is te vagy. Nem olyan fából faragtak, hogy nagy bajt okozhatnál – csak kis bajt. Valami nem stimmel itt, Elsie. Nem illik bele a képbe. Ez egyáltalán nem te vagy.* – *Először is, kedves néni* – felelte Ellsworth -, *ne hívj engem Elsie-nek! Másodsorban, tévedsz.*

A változás úgy látszott, jót tett Ellsworthnek. Nem vált agresszív fanatikussá. Gyöngédebb, csendesebb és szelídebb lett. Gondosabb figyelemmel állt az emberekhez. Mintha valami eltávolította volna személyiségéből az ingerelhető részeket, és új önbizalmat adott volna neki. A körülötte lévő emberek kezdték megkedvelni. Adeline néni már nem aggódott miatta. Nem látszott, hogy bármiféle tényleges dolog származna abból, hogy forradalmi teóriákba feledkezik. Nem lépett be egyetlen pártba sem. Rengeteget olvasott, és részt vett néhány gyanús gyűlésen, ahol egyszer-kétszer felszólalt, nem túl sok sikerrel, de leginkább meghúzódott az egyik sarokban, hallgatott, figyelt és gondolkozott.

Ellsworth a Harvardra ment. Anyja pont ebből a célból hagyta rá életbiztosítását. A Harvardon a legjobb tanulmányi eredményeket érte el. Kitüntetést kapott történelemből. Adeline néni arra számított, hogy közgazdasággal és szociológiával fog foglalkozni; részben attól félt, hogy Ellsworthból szociális munkás lesz. Nem lett. Teljesen belefeledkezett az irodalomba és a képzőművészetbe. Ez kissé összezavarta Adeline nénit; ez egy új jellemvonás volt Ellsworthben; eddig nem mutatott semmiféle különleges érdeklődést ebben az irányban. – *Te nem vagy az a művésztipus, Elsie* – jelentette ki a néni. – *Nem való neked.* – *Tévedsz, nénikém* – felelte Ellsworth.

Diáktársaival való kapcsolata volt a legszokatlanabb eredmény, amit Ellsworth a Harvardon elért. Elfogadtatta magát. A büszke régi nevek büszke, fiatal leszármazottjai között nem titkolta szerény családi háttere tényét; sőt ki is színezte azt. Nem árulta el, hogy apja egy cipőbolt üzletvezetője; azt mondta, hogy az apja cipész. Dac, keserűség vagy proletár arrogancia nélkül hirdette; úgy mondta, mintha gúnyt űzne magából, és – ha valaki közelebből megfigyelte mosolyát – nemcsak saját magából, hanem a hallgatóságból is. Úgy viselkedett, mint egy sznob; nem mint egy kirívó, hanem mint egy természetes, ártatlan sznob, aki mindent megtesz azért, hogy ne legyen az. Udvarias volt, de modora nem olyan volt, mint azoké, akik mások kedvében akarnak járni, hanem mint aki adni akar. Viselkedése ragályos volt. Az emberek nem kérdőjelezték meg felsőbbrendűsége okait; magától értetődőnek vették, hogy léteznek ilyen okok. Először szórakoztató volt elfogadni Toohey *Szerzetest*; később megkülönböztető és haladó gondolkodást feltételezett. Ha ez győzelem volt, Ellsworthön nem látszott, hogy úgy tekintett rá; mintha nem is érdekelte volna az egész. Olyan ember magabiztosságával mozgott ezek között a ki nem alakult fiatalemberek között, mint akinek célja van, egy hosszú távú célja, melynek minden részlete ki van dolgozva, és mint aki csak az útját kísérő véletlenek élvezetére nem sajnálja a fáradságot. Mosolya titkot rejtett, zárt volt, mint egy nyereségét számoló kereskedő mosolya – annak ellenére, hogy úgy tűnt, semmi különös nem történik.

Nem beszélt istenről és a szenvedés nemességéről. A tömegekről szónokolt. Elragadtatott közönség előtt bizonygatta, hajnalig tartó kanzsúrok alkalmával, hogy a vallás önzőséget okoz; mivel, állította Toohey, a vallás túlhangsúlyozza az individuális lélek fontosságát; a vallás semmi másról nem prédikál, csak az egyéni érdekeltségről – az ember saját lelkének megváltásáról.

– A tökéletes erkölcsi tisztaság eléréséhez – mondta Ellsworth Toohey – az embernek hajlandónak kell lennie arra, hogy felvállalja a legszörnyűbb bűnöket – testvérei érdekében. A test sanyargatása semmi. A lélek sanyargatása viszont az erkölcsi tisztaság egyetlen cselekedete. Tehát azt hiszitek, hogy szeretetet éreztek az emberiség hatalmas tömege iránt? Nem tudtok semmit a szeretetről. Két dollárt adtok egy propagandaalapnak, és úgy gondoljátok, hogy megtettetek minden tőletek telhetőt? Szegény ördögök! Az ajándék nem ér semmit, hacsak nem a legértékesebb dolog, amink van. Adjátok oda a lelketeket! Egy hazugságnak? Igen, ha mások hisznek benne. Csalásnak? Igen, ha másoknak szüksége van rá. Árulásnak, gátságnak, bűnnek? Igen! Bárminek, ami a legalacsonyabbnak és leghitványabbnak tűnik a szemetekben. Csak amikor már megvetést éreztek saját felbecsülhetetlen kis egotok iránt, csak akkor érhetitek el az önzetlenség igazi nagy békéjét, szellemetek egybeolvadását az emberiség határtalan, kollektív szellemével. Nincs hely a mások iránt érzett szeretet számára az ego szűk, zsúfolt, siralmas vermében. Ürítsünk ki magunkból mindent azért, hogy feltölthessünk. *Aki szereti a maga életét, elveszti azt; és aki gyűlöli a maga életét e világon, örök életre tartja meg azt.* Az egyház ópiumkufárainak volt valamijük, de nem tudtak róla. A lemondás? Igen, barátaim, mindenáron. De az ember nem úgy mond le, hogy megőrzi saját magát tisztának és büszke önnön tisztaságára. Az áldozathozatal magában foglalja a lélek elpusztítását – ó, de miről is nem beszélek? Ezt csak a hősök érthetik meg, és érthetik el.

Nem volt sok sikere a szegény fiúk között, akik csak küszködve boldogultak az egyetemen. Egy jókora követői tábor szerzett fiatal örökösökből, második és

harmadik generációs milliommosokból. Olyan eredményt kínált számukra, amire képesnek érezték magukat.

Kitüntetéssel végezte el az egyetemet. Mire New Yorkba került, már volt egy kis hírneve; néhány szóbeszéd kiszivárgott a Harvardról egy különös emberről, akit Ellsworth Tooheynak hívtak; néhányan a szélsőséges értelmiségiek és a szélsőségesen gazdagok közül meghallották ezeket a szóbeszédeteket, de azonnal el is felejtették, amit hallottak, csak a név maradt meg emlékezetükben; ott maradt a tudatukban olyan dolgok homályos mellékjelentésével, mint éleselméjűség, bátorság és idealizmus.

Az emberek kezdtek Ellsworth Toohey felé szivárogni; a megfelelő típusú emberek, azok, akik hamarosan szellemi szükségnek találták őt. A másik típus nem jött; mintha ösztönösen maradtak volna távol. Amikor valaki megjegyzést tett Toohey követőinek hűségére – nem volt neve, programja vagy szervezete, de valahogy mégis kezdetektől fogva a követőinek hívták az őt körülvevő kört –, egy irigykedő riválisa így szólt: – *Toohey a ragadós fajtákat vonzza. Tudod mi az a két dolog, ami a legjobban ragad? A sár és a ragasztó.* – Toohey véletlenül meghallotta, vállat vont, és mosolyogva így felelt: – *Ó, ugyan már, sokkal több ilyen dolog van: a gipsz, a pióca, a vizes zokni, a gumifűző, a rágógumi és a tápiókapuding.* Majd távozóban még vállá fölért hozzátette, de már nem mosolygott: – *És a cement.*

Bölcsészdiplomáját egy New York-i egyetemen szerezte. Diplomamunkáját a *Kollektív minták a XVI. század városi építészetében* címmel írta. Állandóan el volt foglalva, különféle munkákat vállalt, különféle helyeken. Nem lehetett nyomon követni az összes tevékenységét. Pályaválasztási tanácsadó volt az egyetemen, kritikai ismertetőket írt könyvekről, színdarabokról, képzőművészeti kiállításokról, cikkeket írt, és tartott néhány előadást kis létszámú, ismeretlen közönségnek. Bizonyos célzatok világosan kitűntek írásaiból. Amikor ismertetőt írt, olyan regények felé hajlott, melyek inkább a földről szóltak, mintsem a városról, az átlagosról, mintsem a tehetségről, a betegről, mintsem az egészségről; különös lelkesedés áradt írásaiból, amikor a *kisemberek* történeteire tett utalást; az *emberléptékű* volt a kedvenc jelzője; jobban kedvelte a jellemrajzot a cselekménynél, és a leírást a jellemrajznál; a cselekmény nélküli regényeket szerette, és leginkább a hős nélküli regényeket.

Kimagaslónak tartották, mint pályaválasztási tanácsadót. Apró irodája az egyetemen bizalmas gyóntatószékké vált, ahová a diákok összes problémáikat elhozták, az egyetemi és a magánjellegűeket is. Örömmel vitatta meg velük – ugyanazzal a gyöngéd, komoly figyelemmel – a tantárgyválasztást, vagy a szerelmi kapcsolatokat, vagy – legfőképpen – a jövőbeli pályaválasztást.

Amikor a szerelmi kapcsolatok ügyében kérték véleményét, a behódolást javasolta, ha egy bájos, könnyű kis prédával folytatott románcról volt szó, aki néhány részeges bulira jó volt – *legyünk modernek*; és a lemondást ajánlotta, ha egy mély, érzelmi szenvedélyről volt szó – *legyünk felnőttek*. Amikor egy fiú azért jött, hogy bevallja szégyenérzetét egy undorító szexuális élmény után, Toohey azt mondta neki, hogy rázza le magát: – *Átkozottul jól tett neked. Két dolog van, amitől korán meg kell szabadulnunk az életben: a személyes felsőbbrendűség érzésétől, és a szexuális aktus túlzott tiszteltétől.*

Az emberek észrevették, hogy Ellsworth Toohey ritkán hagyta, hogy egy fiú azt a pályát kövesse, amit választott magának. – *Nem, én a te helyedben nem tanulnék jogot.*

Túl feszülten és szenvedélyesen állsz hozzá. Az ember hivatása iránt érzett hisztérikus rajongása nem vezet boldogsághoz és sikerhez. Bölcsebb dolog olyan szakmát választani, amivel szemben meg tudjuk őrizni nyugalmunkat, józanságunkat és tárgyilagosságunkat. Igen, még ha utáljuk is. Ez józansághoz vezet... – Nem, nem tanácsolom, hogy tovább folytasd zenei tanulmányaidat. Az a tény, hogy ilyen könnyen megy neked, biztos jele annak, hogy tehetséged csak felszínes. Éppen az a baj, hogy szereted. Nem gondolod, hogy ez egy gyerekes indoknak hangzik? Hagyd abba! Igen, még akkor is, ha pokolian fáj... – Nem, sajnálom, nagyon szeretném azt mondani, hogy egyetértek, de nem tehetem. Amikor az építészetre gondoltál, az pusztán egy önző választás volt, ugyebár? Gondoltál-e másra saját egód kielégítésén kívül? Ellenben az ember hivatása az egész társadalmat érintő dolog. A legfontosabb kérdés az kell, hogy legyen, hol tudsz legjobban hasznára válni embertársaidnak. Nem arra kell figyelni, mit tudunk kicsikarni a társadalomból, hanem arra, hogy mivel tudjuk gazdagítani. És amikor felmerül a szolgálat lehetősége, nincs még egy olyan törekvés, melyet a sebész munkájához lehetne hasonlítani. Gondold át ezeket!

Az egyetem után védenicei közül néhányan jól megállták helyüket, mások sikertelenné váltak. Csak egyikőjük lett öngyilkos. Azt beszéltek, hogy Ellsworth Toohey jótékony hatással volt rájuk – sosem felejtették el: még évekkel később is eljöttek hozzá kikérni a véleményét különböző dolgokban, írtak neki, ragaszkodtak hozzá. Olyanok voltak, mint az önindító nélküli gépek, amiket egy külső kéz segítségével kellett beindítani. Sohasem volt annyira elfoglalt, hogy ne szentelte volna rájuk a teljes figyelmét.

Élete mozgalmas, nyilvános és személytelen volt, mint egy köztér. Az emberiség barátjának nem volt igazi barátja. Emberek jöttek hozzá; de ő senkihez sem került közel. Mindenkit elfogadott. Szeretete aranyló, nyugodt és egyenletes volt, mint egy nagy, lapos homoksivatag; nem támadt fel benne a megkülönböztetés szele, hogy dűnéket építsen; a homok mozdulatlanul pihent, a nap pedig magasan állt.

Sovány jövedelméből számos szervezetnek adományozott. Sohasem hallották róla, hogy magánszemélynek akár egyetlen dollárt is kölcsönadott volna. Egyszer sem kérte gazdag barátait, hogy segítsenek egy rászoruló embernek; de nagy pénzüsségeket és javadalmakat eszközölt ki tőlük jótékony intézmények számára: népházak, szórakoztató központok, bukott leányok számára létesített otthonok és fogyatékos gyermekek részére létrehozott iskolák számára. Mindezen intézmények bizottságaiban szolgált – fizetés nélkül. A számos jótékony vállalkozásnak és radikális kiadványnak, melyeket különféle emberek irányítottak, egyetlen összekötő láncszeme, egyetlen közös nevezője volt: Ellsworth Toohey neve a levélpapírjukon. Ő volt az altruizmus egyszemélyes csúcsvállalata.

Nőknek nem jutott szerep az életében. Sohasem érdekelte a nemiség. Titkos, ritkán feltörő vágya a fiatal, karcsú, telt keblű, ostoba lányok felé vonzotta – a vihorászó kis pincérlányokhoz, a selypítő manikűrösökhöz, a kevésbé hatékony gyorsírókhoz, olyan típusúakhoz, akik rózsaszín, vagy orchideaszínű ruhát viseltek, kis kalapot illesztettek fejük hátsó részére, és szőke göndör fürtjeik kilátszottak elől. Az intelligens nők hidegen hagyták.

Azt állította, hogy a család egy burzsoá intézmény; de nem csinált belőle ügyet, és nem harcolt a szabad szerelemért. A nemiség kérdése untatta. Úgy érezte, túl nagy hűhót csapnak az egész átkozott dolog körül; holott nem tartozik a fontos kérdések közé; sokkal súlyosabb problémák vannak a világon.

Teltek, múltak az évek. Élete minden egyes dolgos napja, mint egy kicsi, kerek pénzérme nyelődött el egy óriási pénznyerő automata gyomrában, anélkül, hogy rápillantott volna a jelek kombinációjára; anélkül, hogy visszanyert volna valamit. Tevékenységei köréből fokozatosan kezdett kiemelkedni egy terület: mint az építészet kimagasló kritikusává vált híressé. Írásai jelentek meg három egymást követő folyóiratban, melyek néhány évi zajos bukdácsolás után megszűntek, egyik a másik után: *New Voices*, *New Pathways*, *New Horizons*. A negyedik, a *New Frontiers*, életben maradt. Ellsworth Toohey volt az egyetlen megmentett dolog az egymást követő pusztulásból. Az építészeti kritika egy elhanyagolt terület volt; kevés ember vesződött azzal, hogy épületekről írjon, és még kevesebb azzal, hogy elolvassa. Toohey hírnévre és nem hivatalos monopóliumra tett szert. A jobb folyóiratok egyre sűrűbben fordultak hozzá, amikor bármire szükségük volt az építészettel kapcsolatban.

1921-ben egy kis változás történt Toohey magánéletében; unokahúga, Catherine Halsey, Helen nővére leánya odaköltözött hozzá. Toohey apja már régen meghalt, és Adeline néni pedig eltűnt, valami isten háta mögötti szegény kisvárosban telepedett le; Catherine szüleinek halála után nem volt ki gondoskodjon a lányról. Tooheynak nem volt szándékában magához venni őt. De amikor Catherine New Yorkban leszállt a vonatról, egyszerű kis arca gyönyörűnek tűnt egy pillanatra, mintha a jövő tárta volna ki a kapuit előtte, és homlokára írta volna ragyogó jelét, mintha lelkesen, büszkén és felkészülve állt volna a nagy találkozás elé. Ez azon pillanatok egyike volt, amikor a legalázatosabb ember hirtelen ráeszmél, mit jelent a világegyetem központjának lenni, és megszépül ettől a tudástól. A világ – a tanúk szemében – szebb helynek tűnik, hogy ilyen központja van. Ellsworth Toohey tanúja lehetett ennek – és úgy döntött, hogy Catherine vele marad.

1925-ben jött a *Szentbeszéd*ek kőben – és a hírnév.

Ellsworth Toohey divatba jött. Az entellektüel háziasszonyok versengtek érte. Néhányan nem kedvelték, és voltak, akik csak nevettek rajta. Azonban nem volt túl nagy élvezet nevetni rajta, mert mindig ő volt az első, aki a legbotrányosabb megjegyzésekkel illette magát. Egyszer egy estély alkalmával, egy jól öltözött, rossz modorú üzletember egy ideig hallgatta Toohey komoly, szociális nézeteit, majd önelégülten így szólt: – *Ami azt illeti, nem sokat tudok erről az egész intellektuális dologról. Én az értéktőzsdére fogadok. – Én viszont –* mondta Toohey – *az értéktőzsde szellemére. És hamar eladok.*

A *Szentbeszéd*ek kőben legfontosabb eredménye az volt, hogy Tooheyt szerződtették Gail Wynand *New York Banner* című lapjánál, ahol megkapta az egyik napi rovatot.

A szerződés meglepetésként érte mindkét oldal követőit, és eleinte mindenkit haraggal töltött el. Toohey gyakran utalt Wynandra, és nem éppen tisztelettel; a Wynand-lapok pedig mindenféleképpen elmondták Tooheyt, amit csak elbírt a nyomdafesték. De a Wynand-lapoknak nem volt irányvonala, hacsak az nem, hogy a többség legfőbb előítéleteit tükrözze, ez pedig egy téves, ám jól kivehető irányhoz vezetett: a következtetlenség, a felelőtlenség, a közhely és az érzelgősség felé. A Wynand-lapok a Kiváltság ellen, és a Közember védelmében foglaltak állást, de olyan elfogadható módon, hogy senkit sem döbbsentettek meg ezzel; ha úgy kívánták, monopóliumokat lepleztek le; ha úgy kívánták, sztrájkokat támogattak, és

megfordítva. Elítélték a Wall Streetet és elítélték a szocializmust, és tiszta filmekért kiáltottak, s mindet ugyanazzal az indulattal. Metsző és otromba – de lényegében élettelenül gyenge hangon szóltak. Ellsworth Toohey túl kivételes jelenség volt ahhoz, hogy elférjen a *Banner* címlapja mögött.

A *Banner* munkatársai ugyanolyan apátlanok voltak, mint a lap irányvonala. Bárkit felvettek, aki tetszett a közvéleménynek vagy bármely nagyobb csoportjának. Azt beszéltek: – *Gail Wynand nem disznó. Bármit megeszik.* – Ellsworth Toohey nagy tetszést aratott, és az olvasóközönség hirtelen elkezdett érdeklődni az építészet iránt; a *Banner*nek nem volt elismert szaktekintélye az építészetet illetően; a *Banner* megszerezte Ellsworth Toohey-t. Ez egyszerű szillogizmus volt.

Így született meg az *Egy kis hang*.

A *Banner* a következőképpen jelentette be elindulását: *Hétfőn a Banner egy új barátot mutat be önöknek – ELLSWORTH M. TOOHEY személyében –, akinek Szentbeszédnek kőben című sziporkázó könyvét mindannyian olvasták és imádták. Mr. Toohey neve az építészet nagyszerű hivatását képviseli. Segíteni fog önöknek, hogy mindent megértsenek, amit tudni szeretnének a modern építészet csodáiról. Keressék az EGY KIS HANG-ot hétfőn. Kizárólag a Bannerben, New York Cityben jelenik meg. A többi dologról, amit Mr. Toohey képviselt nem tettek említést.*

Ellsworth Toohey nem tett bejelentést, és nem szolgáltat felvilágosítással senkinek. Mellőzte azokat a barátokat, akik azon jajveszékelték, hogy eladta magát. Egyszerűen csak nekilátott a munkának. Az *Egy kis hang*ot az építészetnek szentelte – havonta egyszer. A fennmaradó időben Ellsworth Toohey kénye-kedve szerint szólt – a tömegekhez.

Toohey volt az egyetlen Wynand-alkalmazott, akinek szerződése megengedte, hogy azt írjon, amit csak akar. Ehhez ragaszkodott. Mindenki nagy győzelemnek tartotta ezt, kivéve Ellsworth Toohey. Felismerte, hogy ez két dolog közül az egyiket jelentheti: Wynand tisztelettudóan fejet hajtott tekintélye előtt – vagy nem tartotta őt méltónak arra, hogy korlátok közé szorítsa.

Az *Egy kis hang* látszólag nem közölt semmi veszélyes forradalmi nézetet, és csak ritkán volt politikai színezete. Pusztán olyan nézetekről prédikált, amivel az emberek többsége egyetértett: az önzetlenségről, a testvériségről és az egyenlőségről. *Inkább jó vagyok, mint igaz.* – *A könyörület az igazság felett áll, az üresszívóúék véleménye ellenére.* – *Anatómiai szempontból nézve – és talán másképp is – a szív a legértékesebb szervünk. Az agy egy babona.* – *A szellemi dolgoknak van egy egyszerű, csálhatatlan ismérve: minden ördögi, ami az egóból ered; minden jó, ami a mások iránt érzett szeretetből ered.* – *A szolgálat a nemeslelkűség egyetlen jele. Semmi megbotrántoztatót nem látok a trágya – mint az emberi sors legnagyobb szimbóluma – megszületésében: a trágya teremti a búzát és a rózsát.* – *A legrosszabb népdal is többet ér a legjobb szimfóniánál.* – *Aki bátrabb testvéreinél, burkoltan őket bántja. Ne vágyjunk olyan erényre, amit nem lehet megosztani!* – *Mégis azt kell látnom, hogy egy zseni vagy egy hős, ha megégeti egy gyufa lángja, kisebb fájdalmat érez, mint közép-szerű, átlagos testvérei.* – *A zsenialitás csak a mérték túlzása. Akár csak az elefántkor. Meglehet, mindkettő csupán betegség.* – *Bőrünk alatt mindannyian testvérek vagyunk – és ami engem illet, hajlandó vagyok lenyúzni az emberiség bőrét, hogy ezt bebizonyítsam.*

A *Banner* irodáiban tisztelettel bántak Ellsworth Tooheyval, és békén hagyták. Azt suttozták, hogy Gail Wynand nem kedveli őt – mert Wynand mindig udvarias volt vele. Alvah Scarret egészen odáig elment, hogy szívélyes volt vele, de

megtartotta a kellő távolságot. Egy csendes, óvatos egyensúlyi helyzet alakult ki Toohey és Scarret között: értették egymást.

Toohey meg sem kísérelte, hogy közelebb kerüljön Wynandhoz. Úgy tűnt, hogy mindenki közömbös volt számára, aki számított a *Bannernél*. Ehelyett a többiekre koncentrált.

Szervezett egy klubot a Wynand-alkalmazottak számára. Nem munkásszakszervezet volt; csak egy klub. Havonta egyszer találkoztak a *Banner* épületének könyvtárában. A klub nem foglalkozott a fizetésekkel, a munkaidővel vagy a munkafeltételekkel; nem volt semmilyen konkrét programja. Az emberek megismerték egymást, beszélgettek és beszédeket hallgattak. Ellsworth Toohey tartotta a legtöbb beszédet. Az új látókörökről beszélt és a sajtóról, mint a tömegek hangjáról. Gail Wynand megjelent egyszer az egyik klubgyűlésen, váratlanul toppant be az ülés közepén. Toohey mosolyogva fogadta, és hívta, hogy csatlakozzon a klubhoz, kijelentve, hogy alkalmas rá. De Wynand nem csatlakozott. Fél óráig ült, figyelt, majd ásított, felállt és elhagyta a termet, mielőtt véget ért volna a gyűlés.

Alvah Scarret értékelte, hogy Toohey nem próbált belépni az ő területére, az üzletpolitika fontosabb kérdéseibe. Viszonzásul hagyta Tooheynak, hogy új alkalmazottakat ajánljon, amikor valahol üresedés lépett fel, különösképpen akkor, amikor egy fontos állásról volt szó; Scarret rendszerint nem foglalkozott túl sokat a dologgal, Toohey viszont annál inkább, még akkor is, amikor egy kifutófiút vettek fel. Toohey választottjai kapták a munkákat. Legtöbbjük fiatal, rámenős, ügyes, hamis tekintetű volt, és erőtlenül fogott kezét. Más dolgokban is hasonlítottak, de ezek nem voltak szemmel láthatók.

Volt néhány havonta tartott gyűlés, melyre Toohey rendszeresen eljárt; a következő szervezetek gyűlései voltak ezek: az Amerikai Építők Tanácsa, az Amerikai Írók Tanácsa, az Amerikai Képzőművészek Tanácsa. Mindegyiket ő szervezte.

Lois Cook volt az Amerikai Írók Tanácsának elnöke. Nála gyűltek össze a tagok, társalgójában, a Boweryn lévő otthonában. Ő volt az egyetlen híresség. A többiek között volt egy nő, aki könyveiben sohasem használt nagy betűt, és egy férfi, aki sosem használt vesszőt; egy fiatalember, aki egy ezeroldalas könyvet írt *o* betű nélkül, és egy másik, aki rím és ütem nélküli verseket írt, egy szakállas, aki kifinomultságát azzal bizonyította, hogy az összes nyomdafestéket nem tűrő, négybetűs szót kézirata minden tizedik oldalán feltüntette; egy nő, aki Lois Cookot utánozta, azzal a különbséggel, hogy az ő stílusa kevésbé volt érthető; amikor arra kérték, hogy magyarázza el, kijelentette, hogy számára így hangzik az élet, amikor a tudatalatti prizmaja megtöri azt. – *Ugye tudjátok, mit tesz a prizma a fénysugárral?* – kérdezte. Volt egy szenvedélyes fiatalember is, akit csak úgy ismertek, hogy Génusz Ike, bár azt senki sem tudta, mit alkotott, csak azt, hogy az élet egészének szeretetéről beszélt.

A tanács tagjai aláírtak egy nyilatkozatot, mely deklarálta, hogy az írók a proletariátus szolgálói – ám a megfogalmazás nem hangzott ennyire egyszerűen; sokkal bonyolultabb és sokkal hosszabb volt. A nyilatkozatot, az ország összes újságjának elküldték. Sehol sem jelentették meg, egyedül a *New Frontier* 32. oldalán.

Az Amerikai Képzőművészek Tanácsának elnöke egy halálsápadt fiatalember volt, aki azt festette le, amit éjszaka álmában látott. Volt egy fiú, aki nem használt

vásznat, de készített valamit madárkalitkákkal és metronómokkal, valamint egy másik, aki felfedezett egy új festési eljárást: befeketített egy papírlapot, majd radírral festett rá. Volt egy testes, középkorú hölgy, aki a tudatalattijából rajzolt, és azt állította, hogy egyszer sem néz a kezére, és fogalma sincs róla, hogy mit művel a keze; a kezét, mondta a hölgy, elhunyt szerelmese szelleme irányítja, akivel sohasem találkozott a Földön. A gyűlések alkalmával nem beszéltek sokat a proletariátusról, de egész egyszerűen lázadtak a valóság és a cél zsarnoki uralma ellen.

Toohey néhány barátja rámutatott, hogy úgy tűnik nekik, Toohey a következetlenség bűnébe esett; egyik oldalról mélységesen ellenzi az individualizmust, mondták a barátai, erre itt vannak ezek az írók és képzőművészek, akik közül mindegyik fanatikus individualista. – *Valóban így gondoljátok?* – kérdezte Toohey, és üresen mosolygott.

Senki sem vette komolyan ezeket a szervezeteket. Az emberek azért beszéltek róluk, mert azt gondolták, hogy jó beszédtema; akkora vicc, mondták, hogy biztos nem lehet benne semmi rossz. – *Valóban így gondoljátok?* – kérdezte Toohey.

Ellsworth Toohey negyvenegy éves volt. Egy előkelő lakásban lakott, mely szerénynek tűnt ahhoz a jövedelemhez képest, amivel rendelkezhetett volna, ha úgy akarja. A *konzervatív* jelzőt csak egyetlen vonatkozásban szerette önmagára alkalmazni: konzervatív ízlése volt a ruhákkal kapcsolatban. Egyszer sem látták, hogy elvesztette volna a türelmét. Viselkedése megváltoztathatatlan volt; ugyanolyan volt a fogadáson, a munkás gyűlésen, az előadói emelvényen, a fürdőszobában vagy a nemi érintkezés alatt: hűvös, higgadt, derűs és kissé leereszkedő.

Az emberek csodáltak humorérzékét. Ő egy olyan ember, mondták, aki képes önmagát is kinevetni. – *Veszélyes ember vagyok. Valakinek figyelmeztetnie kellene önt, hogy vigyázzon velem* – mondta az embereknek olyan hangsúllyal, mintha a leghetetlenebb dolgot mondaná a világon.

Az összes cím közül, amivel felruházták, egy tetszett neki: Ellsworth Toohey, az Emberbarát.

X

Az Enright House 1929 júniusában került átadásra.

Nem volt hivatalos ceremónia. Roger Enright azonban meg akarta ünnepelni ezt a pillanatot saját örömeire. Meghívott néhány embert, akiket szeretett. Kinyitotta kulcsával a hatalmas, üvegből készült bejárati ajtót, és szélesre tárta a napsugarakkal átítatott levegő felé. Feltűnt néhány fotóriporter is, mert az esemény Roger Enrightot érintette, és mert Roger Enright nem akarta, hogy ott legyenek. Nem vett tudomást róluk. Az utca közepén állva nézte az épületet, majd átsétált az előcsarnokon, minden ok nélkül megállt egy pillanatra, és újra folytatta útját. Egy szót sem szólt. De fenyegető arckifejezése azt sugallta, mintha arra készülne, hogy elüvöltse magát. Barátai tudták, hogy Roger Enright boldog.

Az épület az East folyó partján állt. Olyan elragadtatottan tört felfelé, mint az ég felé tárt kar. A hegyikristály formák olyan kifejezésteljes lépésekben emelkedtek, mintha az épület nem egy helyben állna, hanem egy folyamatosan áramló mozgásban haladna felfelé – amíg az ember rá nem jön, hogy ez csak saját tekintetének mozgása, melyet erre a bizonyos ritmusra kényszerített az épület. A sápadtszürke mészkőfalak ezüstnek látszottak az éggel a háttérben, a fém tiszta, homályos csillogásával, de egy olyan fémnek, mely meleg, élő anyaggá vált, és amit az összes eszköz közül a legélesebbel vágtak – egy céltól vezérelt emberi akarattal. Ez életet lehelt a házba, egy furcsa, sajátos életet, hogy amikor a szemlélő rápillantott, gondolatában öt szó kezdett homályosan kavarni, tárgy és érthető összefüggés nélkül: ...az ő képére és hasonlatosságára...

Egy fiatal fényképész a *Bannertől* észrevette Howard Roarkot, aki az utca másik oldalán állt, egyedül, a folyó hídkorlátjánál. Hátradőlt, összezárta kezét a korlát fölött, fedetlen fővel, az épületet nézte. Ez egy önkéntelen, öntudatlan pillanat volt. A fiatal fényképész rápillantott Roark arcára – és eszébe jutott valami, ami már hosszú ideje foglalkoztatta: mindig azon töprengett, vajon miért van az, hogy azok az érzések, amiket álmában él át az ember, sokkal intenzívebbek, mint azok, amiket az ébrenléti valóságban tapasztal – miért teljes a félelem és miért tökéletes az eksztázis? – és mi az a különös jelleg, amit azután soha többé nem lehet újra felidézni?; az a jel leg, amit akkor érzett, amikor álmában egy ösvényen sétált a kusza, zöld levelek közt, tele várakozással és alaptalan, tökéletes elragadtatással – és amikor felébredt, nem tudta megmagyarázni, csak egy ösvény volt valami erdőben. Ez jutott eszébe, mert életében először meglátta ezt a különös jelleget az ébrenléti valóságban, látta Roark arcán, ahogy felfelé tekint az épületre. A fényképész egy fiatal fiú volt, még járatlan a szakmában; sok mindenről nem volt tudomása; szerette azonban a munkáját; gyermekkor óta fényképezgetett. Így hát lefényképezte ezt a pillanatot Roarkról.

Később a *Banner* művészeti szerkesztője megnézte a képet, és felmordult: – *Mi az ördög ez?* – *Howard Roark* – felelte a fényképész. – *Ki az a Howard Roark?* – *Az építész.* – *Ki az ördög akarja látni az építész fényképét?* – *Én csak azt gondoltam...* – *Ráadásul örült. Mi baja van ennek az embernek?* – Így tehát a képet bedobták az archívumba.

Az Enright House-t azonnal birtokba vették. A lakók, akik beköltöztek, olyan emberek voltak, akik egészséges kényelemben akartak élni, és semmi más nem

érdekelte őket. Nem beszéltek az épület értékéről; csak egész egyszerűen szerettek ott élni. Olyanok voltak, akik hasznos, aktív magánéletet éltek, távol a közélettől.

Ellenben mások rengeteget beszéltek az Enright House-ról, még körülbelül három hétig. Azt mondták róla, hogy egy lehetetlen, exhibicionista és hamis építmény. Így szóltak: – *Drágám, képzeld el, hogy egy ilyen házban laksz, és meghívod Mrs. Morelandet! Miközben az ő otthona annyira ízléses! Voltak néhányan, akik azt mondták: – Tudod, én nagyon szeretem a modern építészetet, van néhány igazán érdekes dolog, amit ilyen stílusban csinálnak mostanában, van egy jó iskola is Németországban, ami igazán figyelemreméltó – de ez egyáltalán nem olyan. Ez egy korcsszülemény.*

Ellsworth Toohey egyszer sem említette rovatában az Enright House-t. A Banner egy olvasója így írt neki: *Kedves Mr. Toohey! Mi a véleménye arról az épületről, amit úgy hívnak, hogy Enright House? Van egy barátom, aki belsőépítész, és sokat beszél róla, és azt mondja, hogy pocsek. Lévn az építészet és az ilyen változatos művészetek a hobbim, nem tudom, mit gondoljak. Leírná véleményét a rovatában?* Ellsworth Toohey egy magánlevélben válaszolt: *Kedves Barátom! Annyi fontos épület épül és nagy esemény zajlik a világon napjainkban, hogy nem szentelhetem rovatomat apróságoknak.*

De jöttek néhányan Roarkhoz – a kevesek, akiket akart. Azon a télen kapott egy megbízást a Norris-házra, egy szerény vidéki épületre. Májusban aláírt egy másik szerződést – első irodaházára, egy ötvenemeletes felhőkarcolóra Manhattan központjában. Anthony Cord, a tulajdonos a semmiből bukkant elő, és néhány pompás, lendületes év alatt vagyont szerzett a Wall Streeten. Saját épületet akart, és Roarkhoz ment.

Roark irodája négy szobára nőtt. Alkalmazottai szerették őt. Nem tudatosult bennük, és meg is döbbenek volna egy ilyen kifejezés hallatán, mint a szeretet érzése hideg, megközelíthetetlen, embertelen főnökük iránt. Ezekkel a szavakkal jellemezték Roarkot, ezeket a szavakat tanították nekik múltjuk mintái és fogalmai; csak amikor vele dolgoztak, ismerték fel, hogy egyik szó sem illik rá, de nem tudták megmagyarázni azt sem, hogy ki ez az ember, és mit éreznek iránta.

Nem mosolygott alkalmazottaira, nem hívta meg őket egy italra, nem kérdezgette őket családjukról, szerelmi életükről, vagy hogy járnak-e templomba. Az ember lényegére válaszolt: alkotókészségére. Ebben az irodában jól kellett dolgozni. Nem volt más választás, nem volt enyhítő körülmény. De ha az ember jól dolgozott, nem volt szüksége másra ahhoz, hogy elnyerje munkáltatója jóindulatát: adott volt, nem mint ajándék, hanem mint tartozás. Adott volt, nem mint szeretet, hanem mint elismerés. Az önbecsülés hatalmas érzését keltette minden emberben, aki ebben az irodában dolgozott.

– De hát ez nem emberi – mondta valaki, amikor Roark egyik rajzolója megpróbálta elmagyarázni ezt otthon. – Micsoda hideg, szellemi megközelítés! – Egy fiú, amolyan Peter Keating fiatalabb kiadásban, megpróbálta Roark irodájában az emberi oldalt előtérbe tolni a szellemi ellenében; két hetet sem maradt. Roark olykor tévedett a kiválasztott alkalmazottakat illetően, de ez nem fordult elő gyakran; azok, akiket egy hónapig megtartott, egész életére barátai maradtak. Nem hívták magukat a barátainak; nem dicsérték őt a kívülállóknak; nem beszéltek róla. Csak azt tudták, valahol mélyen, homályosan, hogy nem hozzá voltak hűségese, hanem a saját magukban rejlő legjobbhoz.

Dominique egész nyáron a városban maradt. Keserű élvezettel gondolt arra, hogy ilyenkor el szokott utazni; dühöt érzett attól a gondolattól, hogy nem tud elmenni, hogy nem akar elmenni. Élvezte a dühöt; Roarkhoz vezette. Azokon az éjszakákon, amikor nem volt vele, a város utcáit rózta. Elsétált az Enright House-hoz vagy a Fargo Áruházhoz. Állt, és hosszú ideig nézte az épületet. Egyedül kiautózott a városból – hogy megnézzé a Heller-házat, a Sanborn-házat, a Gowan autószervert. Erről sohasem beszélt Roarknak.

Egy alkalommal éjjel két órakor felszállt a Stanten Island-i kompra. Egyedül állt az üres fedélzeten a korlátnál, és a távolodó várost nézte. Az ég és az óceán hatalmas ürességében a város csak egy kis egyenetlen, szilárd test volt. Sűrítettnek tűnt, mintha szorosan összepréselték volna, nem utcák és különálló épületek helye volt, hanem egy magában álló faragott idom. A szabálytalan lépcsők formája, melyek rendezett folytonosság nélkül kiemelkedtek, majd lezuhantak, a hosszú emelkedések és a hirtelen zuhanások, az egész olyan volt, mint egy makacs küzdelem görbéje. De egyre növekedett – egy-egy elszórt pont felé, a felhőkarcolók győzedelmes árbocai felé, melyek kitörtek a küzdelemből.

A hajó elhaladt a Szabadság-szobor mellett – egy zöld fényben fürdő alak mellett, olyan karral, mely úgy tör az ég felé, mint a mögötte lévő felhőkarcolók.

A korlátnál állt, míg a város el nem tűnt a szeme elől, és érezte, hogy a távolsággal egyre nő benne a feszültség, egy élő kötél húzóereje, amit nem lehet túl hosszúvá kifeszíteni. Csendes izgalomban állt, amikor a hajó már visszafelé haladt, és nézte, hogy a város újra nőni kezd, hogy üdvözölje őt. Szélesre tárta két karját. A város egyre terjeszkedett, a könyökéig, csuklójáig, majd elhagyta ujjai végét is. A felhőkarcolók végül a feje fölé emelkedtek – visszaért. Kilépett a partra. Tudta, hová kell mennie. Gyorsan oda akart érni. Úgy érezte, hogy magától kell eljutnia oda, így, saját lábán. Átvágott fél Manhattanen, a hosszú, kihalt, visszhangzó utcákon. Fél őt volt, amikor kopogott az ajtaján. Roark már aludt. A lány megrázta a fejét. – *Nem* – mondta. – *Aludj tovább! Csak itt akarok lenni.* – Nem ért a férfihoz. Levette a kalapját és a cipőjét, belekuporodott egy karosszékekbe és elaludt. Karja a szék karfáján lógott, feje karján pihent. Reggel Roark nem kérdezgette. Együtt reggeliztek, majd a férfi elsietett az irodába. Ám mielőtt elindult volna, átölelte a lányt és megcsókolta. Majd kísétált az ajtón. Dominique még néhány pillanatig ott állt, aztán ő is elindult. Még húsz szót sem váltottak.

Voltak olyan hétvégék, amikor együtt utaztak el a városból, és a lány autójával valami eldugott partszakaszra hajtottak. Kifeküdtek a napra az elhagyatott part homokján, és az óceánban úsztak. A lány szerette nézni a férfi testét a vízben. Hátramaradt, és állt, a hullámok a térdét csapkodták, és nézte őt, ahogy egy egyenes vonalat vág a hatalmas hullámok között. Szeretett vele a víz szélén feküdni; hason, néhány lábnyira tőle, arccal a partnerek, lábujjai belenyúltak a hullámokba; nem ért a férfihoz, de érezte, ahogy jönnek feléjük a hullámok, testüknek csapódnak, és látta, hogy a visszahúzó víz keveredő patakokban fut le az ő és a férfi testéről.

Az éjszakákat egy vidéki fogadóban töltötték, egyágyas szobát kértek, sohasem beszéltek azokról a dolgokról, amiket maguk mögött hagytak a városban. De a ki nem mondott adott értelmet az itt töltött órák könnyed egyszerűségének; amikor csak egymásra néztek, szemük csöndesen nevetett a lehetetlen ellentétén.

Dominique megpróbálta bebizonyítani, hogy hatalma van a férfi fölött. Távol maradt tőle; várta, hogy a férfi jöjjön el hozzá. Roark ezt elrontotta azzal, hogy túl hamar jött; azzal, hogy megtagadta tőle azt az élvezetet, hogy tudja, a férfi vár rá, és küzd a vágya ellen; azzal, hogy azonnal megadta magát. A lány így szólt: – *Csókolj meg a kezem, Roark!* – A férfi letérdelt és megcsókolta a bokáját. Azzal győzte le a lányt, hogy elfogadta hatalmát; a lány nem kapta meg azt az elégtételt, hogy kiereszokolhassa. Roark a lány lábainál feküdt, és így szólt: – *Hát persze, hogy szükségem van rád. Majd megörülök, amikor csak látlak. Majdnem mindent megtehetsz velem, amit csak kívánsz. Ezt akarod hallani? Majdnem, Dominique. És azok a dolgok, amikre nem tudsz rávenni – poklok kínját élném át, ha olyanokat kérnél tőlem, és vissza kellene utasítanom téged, de megtenném. Maga lenne a legsötétebb pokol, Dominique. Most örülsz? Miért akarod tudni, hogy birtokolsz-e? Hisz olyan egyszerű. Igen, birtokolsz. Mindent, amit birtokolni lehet bennem. Nem akarsz és nem fogsz többet kérni. De tudni akarod, hogy tudsz-e nekem szenvedést okozni. Tudsz. És akkor mi van?* – A szavak nem úgy hangzottak, mintha egy olyan ember mondta volna őket, aki megadta magát, mert nem tépve jöttek belőle, hanem egyszerűen és maguktól. A lány nem érezte a hódítás mámorát; úgy érezte, most jobban birtokolják, mint valaha, egy férfi, aki ki tudja mondani ezeket a dolgokat, tudja, hogy igazak, és mégis tud uralkodni magán és rajta – ezt akarta tőle.

Június végén egy Kent Lansing nevű férfi látogatta meg Roarkot. Negyven éves volt, úgy öltözött, mint egy kirakati bábu, és úgy nézett ki, mint egy hivatásos bokszoló, bár sem nagydarab nem volt, sem izmos vagy kemény: vékony és csontos volt. Mégis, az ember rögtön egy bokszolóra gondolt, amikor ránézett, és más dolgokra, melyek nem illettek külsejéhez: faltörő kosra, tankra, tenger alatti torpedóra. Egy olyan társaság tagja volt, amely abból a célból alakult, hogy luxusszállodát építsen a Central Park Southon. Számos vagyonos ember volt a tagok között, és a társaságot egy nagy létszámú bizottság irányította; a telket már megvásárolták; de az építésről még nem született döntés. Kent Lansing azonban már eldöntötte, hogy Howard Roark lesz az.

– Meg sem próbálom elmondani, mennyire szeretném – mondta Roark Lansingnek az első megbeszélés után. – De esélyem sincs rá, hogy megkapjam. Ki tudok jönni az emberekkel – amikor egyedül vannak. De csoportosan nem tudok velük mit kezdeni. Bizottság még egyszer sem alkalmazott engem – és nem is hiszem, hogy fog.

Kent Lansing elmosolyodott. – Ismer olyan bizottságot, ami valaha is tett valamit?

– Hogy érti ezt?

– Csak így, egyszerűen: ismer olyan bizottságot, ami valaha is tett valamit?

– Nos úgy tűnik, hogy léteznek és működnek.

– Igazán? Tudja, volt idő, amikor mindenki magától értetődőnek vette, hogy a föld lapos. Szórakoztató lenne találgatásokba bocsátkozni az emberiség illúzióinak természetét és okait illetően. Egy nap írok erről egy könyvet. Nem lesz népszerű. Az egyik fejezet az igazgatói bizottságokról fog szólni. Tudja, ők nem léteznek.

– Szeretnék hinni önnek, de mi a beugratás?

– Nem, ön nem szeretne hinni nekem. Az illúziók okainak felfedése nem kellemes. Vagy. gonoszak, vagy tragikusak. Ebben az esetben mindkettő. De főleg gonosz. És ez nem beugratás. De nem menjük most ebbe bele. Csak annyit akarok

mondani, hogy egy bizottság egy vagy két nagyratörő emberről szól – a többi csak nehezek. Úgy értem, hogy az embercsoportok olyanok, mint a vákuum. Nagy, üres semmik. Azt mondják, hogy nem lehet elképzelni az abszolút ürességet. A pokolba, dehogynem, üljön csak be bármelyik bizottsági ülésre! A lényeg csak az, hogy ki fogja betölteni azt az ürességet. Ez egy kemény harc. A legkeményebb. Elég egyszerű ahhoz, hogy bármilyen ellenséggel megküzdjön, feltéve hogy van kivel küzdeni. De ha nincs... Ne nézzen úgy rám, mintha örült volnék. Önnek tudnia kellene. Egész életében az ürességgel küzdött.

– Azért nézek így önre, mert maga tetszik nekem.

– Hát persze, hogy tetszem magának. Ahogy én is tudtam, hogy kedvelni fogom magát. Tudja, az emberek testvérek, és ösztönösen megérik a testvériséget – kivéve a bizottságokban, a szakszervezetekben, a társaságokban és egyéb összeláncolt rabokból álló csoportosulásokban. De sokat beszélek. Ezért vagyok jó ügynök. Önnek azonban semmit sem tudok eladni. Ezt tudja. Így maradjunk annyiban, hogy ön megépíti az Aquitaniát – ez a szállodánk neve -, és kész.

Ha azon csaták erejét, melyekről sohasem hall az ember, statisztikai módszerekkel lehetne mérni, Kent Lansing harcát az Aquitania Társaság Igazgatói Bizottsága ellen bejegyezték volna a történelem nagy méiszárlásai közé. De azok a dolgok, melyekkel szemben harcolt, nem voltak elég szilárdak ahhoz, hogy meggyőző bizonyítékokat hagyjanak maguk után, mint mondjuk az emberi tetemek a csatamezőn.

Olyan jelenségekkel küzdött, hogy: – *Ide hallgass, Palmer! Lansing egy Roark nevű fickóról beszél, te hogy fogsz szavazni, és az öreg fiúk elfogadják őt, vagy sem?* – *Addig nem döntök, amíg nem tudom, ki szavazott igennel és ki nemmel.* – *Lansing azt mondja... de másrészről, Thorpe azt állítja...* – *Talbot egy drága, modern szállodát építtet a Fifth Avenue-n – és a Francon & Keatinget bízta meg.* – *Harper erre a fiatal fickóra esküszik – Gordon Prescottra.* – *Ide figyelj, Betsy azt mondja, hogy örültek vagyunk!* – *Nem tetszik Roark arca – nem tűnik együttműködőnek.* – *Tudom, én is érzem, Roark az a típus, aki nem tud beilleszkedni. Nem egy normális alak.* – *Milyen az, aki normális?* – *Á, a pokolba, nagyon jól tudod, hogy milyen a normális.* – *Thompson szerint Mrs. Pritchett azt mondja, hogy ő biztosan tudja, mert Mr. Tacy azt mondta neki, hogyha...* – *Nos fiúk, engem csöppet sem érdekel, ki mit mond, én saját magamtól döntök, és azt mondom nektek, hogy szerintem ez a Roark pocsék. Nekem nem tetszik az Enright House.* – *Miért?* – *Nem tudom. Egyszerűen nem tetszik és kész. Vagy talán nincs jogom arra, hogy meglegyen a saját véleményem?*

A harc hetekig tartott. Mindenki elmondta a mondanivalóját, Roarkot kivéve. Lansing így szólt hozzá: – Rendben van! Maradjon csak ki ebből! Ne csináljon semmit! Hadd beszéljek én maga helyett! Nem tehet semmit. Ha a legérdekeltőbb ember – aki a legtöbbet teszi és adja – kerül szembe a társadalommal, neki van a legkevesebb beleszólása. Természetesnek veszik, hogy nincs hangja, és az érvek, amiket felhoz, már előre el vannak vetve, mint elfogult érvek – mert sohasem a mondanivalót figyelik, hanem mindig csak a beszélőt. Mennyivel könnyebb megítélni egy embert, mint azt, amit mond. Bár azt sosem fogom megérteni, hogy az ördögbe tud az ember megítélni egy embert anélkül, hogy figyelembe venné a gondolatait. Azonban mégis így van. Tudja, az érvekhez mérleg kell, hogy le tudjuk mérni őket. És a mérleg nem gyapotból készül. Viszont az emberi szellem abból – tudja, abból az anyagból, ami nem tartja alakját és nincs ellenállása, összevissza lehet tekergetni, hogy végül perezet kapjunk belőle. Maga sokkal jobban el tudná nekik

mondani, hogy miért magát válasszák. De az ön szavát meg sem hallanák, az enyémet viszont igen. Mert én vagyok a közvetítő. Két pont között a legrövidebb út nem az egyenes – hanem a közvetítő. És minél több a közvetítő, annál rövidebb a távolság. Ez a pereg pszichológiája.

– Miért küzd így értem? – kérdezte Roark.

– Ön miért jó építész? Mert vannak bizonyos elképzelései arról, mi a jó, és ezek magához tartoznak és kiáll mellettük. Én egy jó szállodát szeretnék, és vannak bizonyos elképzeléseim arról, mi a jó, és ezek az enyéim, és ön az, aki meg tudja adni nekem, amit akarok. És amikor magáért harcolok, pont azt teszem – a magam részéről –, amit maga, amikor egy épületet tervez. Azt hiszi, hogy a becsületesség a művész kizárólagos sajátsága? És ha már itt tartunk, maga szerint mi a becsületesség? Az a képesség, hogy nem lopom ki a szomszéd karóráját a zsebéből? Nem, nem ennyire egyszerű. Ha csak erről szólna, azt mondanám, hogy az emberiség kilencvenöt százaléka becsületes, egyenes ember. De amint ön is láthatja, ez nem igaz. A becsületesség annak a képessége, hogy ki tudok állni egy elképzelés mellett. Ennek előfeltétele a gondolkodásra való képesség. A gondolkodás valami olyan dolog, amit az ember nem kölcsönöz vagy vesz zálogba. És mégis, ha arra kérnének, hogy válasszak egy szimbólumot az általunk megismert emberiségre, nem keresztet, sast, oroszlánt vagy egyszarvút választanék. Három aranyszínű golyót választanék.

És mivel Roark csak nézte őt, hozzátette: – Ne aggódjon! Mindannyian ellenem vannak. De van egy előnyöm: ők nem tudják, mit akarnak. Én viszont tudom.

Július végén Roark aláírta a szerződést az Aquitaniára.

Ellsworth Toohey az irodájában ült, és az íróasztalán kiterített újságot nézte, azt a jelentést, ami kihirdette az Aquitania szerződését. Dohányzott. A cigarettát szája sarkába helyezte, és két egyenes ujjával alátámasztotta; az egyik ujj lassan, ritmikusan ütögette a cigarettát, elég hosszasan.

Hallotta, ahogy kivágódik az ajtó, és feltekintett. Dominique-ot pillantotta meg az ajtófélfának támaszkodva, karba tett kézzel. Arcáról érdeklődés sugárzott, semmi több, de az ő arcán vészjósló volt igazi érdeklődést látni.

– Drágám – mondta Toohey miközben felállt –, ez az első alkalom, hogy veszed a fáradságot, és bejössz az irodámba – a négy év alatt, amióta itt dolgozunk együtt, ugyanabban az épületben. Ez aztán az alkalom!

A lány nem szólt semmit, de szelíden elmosolyodott, ami még vészjóslóbb volt. Toohey kellemes hangon hozzátette: – Ez a kis üdvözlés természetesen felért egy kérdéssel. Vagy már nem értjük egymást?

– Talán nem – ha szükségesnek tartod, hogy megkérdezd, mi hozott ide. De te tudod, Ellsworth, tudod, miről van szó; ott van az asztalodon. – Dominique odalépett az asztalhoz, és meglebbentette az újság egyik sarkát. Elnevette magát. – Azt kívánod, bárcsak eldugtad volna valahová? Persze biztos nem számítottál arra, hogy idejövök. Nem mintha ez jelentene valamit. De tetszik, hogy ez egyszer láthatom, milyen is vagy igazán. Pont az asztalodon, így kiterítve. Ráadásul az ingatlan oldalon kinyitva.

– Hangodból ítélve úgy tűnik, mintha boldoggá tett volna ez a kis hír.

– Igen, Ellsworth, boldoggá tett és tesz.

– Azt hittem, mindent megtettél, hogy megakadályozd ezt a szerződést.

- Meg is tettem mindent.
- Ha azt képzeled, hogy ez csak egy álarc, amit most magadra öltesz, Dominique, akkor becsapod magad. Ez nem álarc.
- Nem, Ellsworth. Ez valóban nem az.
- Boldog vagy, hogy Roark megkapta?
- Annyira boldog vagyok, hogy bárki legyen is ez a Kent Lansing, ha találkozna velem, és erre kérne, képes lennék lefeküdni vele.
- Akkor vége az egyezségünknek?

- A világért sem. Továbbra is mindent meg fogok tenni, hogy megakadályozzam minden adandó munkáját. Ellenben már nem lesz olyan könnyű, mint eddig. Az Enright House, a Cord Building – és most ez. Nincs könnyű dolgom – ahogy neked sincs. Kezd legyőzni téged, Ellsworth. Ellsworth, mi van akkor, ha te és én tévedtünk a világgal kapcsolatban?

- Te, drágám, biztosan tévedtél. Bocsáss meg, hogy ezt mondom! Én óvakodom attól, hogy meglepődjek. Természetesen téged boldoggá tesz, hogy Roark megkapta. De én még csak titkolni sem akarom, hogy egyáltalán nem örülök neki. Hát itt tartunk! Látogatásod teljes sikert aratott. Tekintsük hát egy nagy kudarcnak az Aquitaniát, felejtjük el, és folytassuk tovább, mintha mi sem történt volna.

- Igen, Ellsworth. Mintha mi sem történt volna. A ma esti vacsorameghíváson adnak végleges választ egy új kórház ügyében, Peter Keating számára.

Ellsworth Toohey hazament, és az egész estét azzal töltötte, hogy Hopton Stoddardon gondolkodott.

Hopton Stoddard egy apró emberke volt, aki húszmillió dollárt ért. Három örökség járult hozzá ehhez az összeghez és hetvenkét szorgalmas munkával töltött év, melyet a pénzszerezésnek szentelt. Hopton Stoddardnak zseniális érzéke volt a befektetésekhez; mindenbe befektetett – rossz hírű házakba, nagyszabású látványosságokba a Broadwayn, lehetőleg vallásos jellegűekbe, gyárakba, farmjelzőkba és fogamzásgátló szerekbe. Alacsony termetű és hajlott hátú volt. Arca nem volt elcsúfítva; csak az emberek gondolták azt róla, mert pusztán egyetlen kifejezést hordozott: mosolygott. Apró száját mintha *v* alakra szabták volna, hogy örökre jó kedvet mutasson; két szemöldöke szintén két fordított *v* a kerek kék szem fölött; haja dús, fehér és hullámos, olyannak tűnt, mint egy páróka, ám igazi volt.

Toohey évek óta ismerte Hopton Stoddardot és nagy befolyást gyakorolt rá. Hopton Stoddard sohasem nősült meg, nem voltak rokonai, sem barátai; nem bízott az emberekben, azt hitte, csak a pénzt akarják. Ellenben Ellsworth Toohey iránt hatalmas tiszteletet érzett, mert Toohey képviselte élete pontos ellentétét; Toohey nem érdekelték az e világi javak; pusztán ebből az ellentétből kiindulva Stoddard az erény megtestesítőjének tartotta Toohey-t; azon sohasem gondolkodott, hogy mit jelentett saját életére nézve ez az értékelés. Nem érezte jól magát a bőrében, és életvitele miatt érzett szorongása az évek múltával csak egyre nőtt a bizonyossággal, hogy már közeleg a vég. A vallás hozott számára enyhülést – megvesztegetésként. Számos különböző felekezettel kísérletezett, istentiszteleteken vett részt, hatalmas pénzszegeket adományozott, majd másfajta hitre tért át. Ahogy teltek az évek, egyre gyorsabb tempóban keresett; kezdett úrrá lenni rajta a pánik.

Az egyetlen szépséghiba, ami zavarta őt Tooheyban, barátjában és vezetőjében, a vallás iránti közönye. De minden, amiről Toohey prédikált, úgy tűnt számára, hogy összhangban van isten törvényével: a jótékonsággal, önfeláldozással, a szegények megsegítésével kapcsolatban. Hopton Stoddard biztonságban érezte magát, valahányszor Toohey tanácsát követte. A legkisebb buzdításra bőkezűen adakozott az általa ajánlott intézmények számára. A szellemi dolgokat illetően úgy tekintett Tooheyra a Földön, mint istenre a mennyországban.

De ezen a nyáron Toohey, életében először, kudarcot vallott Hopton Stoddarddal.

Hopton Stoddard elhatározta, hogy megvalósítja egyik álmát, melyre titokban és óvatosan készült – mint minden befektetésére – már évek óta: eldöntötte, hogy templomot épít. Nem volt szándéka egyetlen vallásnak sem templomot emelni, hanem egy felekezeti, nem szektáriánus emlékművet akart állítani a vallás tiszteletére, a hit székesegyházát, ami mindenki számára nyitva áll. Hopton Stoddard biztosra akart menni.

Teljesen összetört, amikor Toohey le akarta beszélni az ügyről. Toohey egy új otthont akart az átlagosnál alacsonyabb képességű gyerekek számára; létrehozott egy szervezetet, egy előkelő szponzorokból álló bizottságot, egy alapítványt a működési költségek biztosítására – de épület még nem volt, és a tőke is hiányzott a megépítésére. Ha Hopton Stoddard egy nevéhez méltó emlékműre vágyik nemeslelkűsége csúcspontjaként, szentelhetné-e nemesebb célnak pénzét, mint a gyenge képességű gyerekek számára létrehozott Hopton Stoddard Intézetnek? – mutatott rá Toohey hangsúlyosan; a szegény kis reményvesztett gyermekeknek, akikkel senki sem törődik. De Hopton Stoddard nem jött lelkesedésbe az intézet ötletétől, és semmilyen világi intézmény hallatán. Neki *Az Emberi Szellem Hopton Stoddard Temploma* kellett.

Nem tudott harcba szállni Toohey briliáns érveivel; csak annyit tudott mondani, hogy: – Nem, Ellsworth, nem, ez nem így van, nem így van. – Nyitva hagyták a kérdést. Hopton Stoddard nem tárgyalt, de Toohey rosszallásától kényelmetlenül érezte magát, és napról napra halogatta a döntést. Azt tudta, hogy nyár végére meg kell hoznia a döntést, mert ősszel egy hosszú utazásra indul, egy világ körüli útra, hogy megnézzék a különböző vallások szent helyeit, Lourdes-tól Jeruzsálemig, Mekkától Benaresig.

Az Aquitania-szerződés bejelentése után néhány nappal Toohey egy este meglátogatta Hopton Stoddardot hatalmas, túlsúfolt Riverside Drive-i lakásán.

– Hopton – kezdte Toohey vidáman –, tévedtem. Igazad volt ezzel a templommal kapcsolatban.

– Ne mondd! – mondta döbbenetén Hopton Stoddard.

– De igen – folytatta Toohey –, igazad volt. Semmi más nem illene jobban hozzád. Templomot kell építened. Az emberi szellem templomát.

Hopton Stoddard nyelt egyet, és kék szeme könnybe lábadt. Úgy érezte, nagyon messze haladhatott az igazság ösvényén, ha képes volt tanárának tanítani egy erkölcsi tételt. Ezek után már semmi sem számított; ült, mint egy szelíd, ráncos csecsemő, hallgatta Ellsworth Toohey, bólogatott, mindennel egyetértett.

- Ez egy nagyra törő vállalkozás, Hopton, és ha megcsinálod, jól kell csinálnod. Egy kicsit merész, úgy értem - ajándékot kínálni istennek -, és ha nem a lehető legjobb módon teszed, sértővé válik, nem tiszteletteljessé.

- Igen, tudom. Jónak kell lennie. Igazán jónak. A legjobbnak. Ugye segítesz nekem, Ellsworth? Te mindent tudsz az épületekről, a művészetről és mindenről - nagyon jónak kell lennie.

- Örömmel segítek, ha valóban akarod.

- Ha valóban akarom? Hogy érted ezt - ha valóban...? Te jóságos ég, mi lenne velem nélküled? Én semmit sem tudok erről a... semmi ilyesmiről. És jónak kell lennie.

- Ha azt akarod, hogy jó legyen, pont úgy teszel majd, ahogy mondom?

- Igen! Igen! Hát persze!

- Először is, nézzük az építést. Ez nagyon fontos.

- Igen, valóban.

- Nem választhatsz a selyemmel bélelt reklámfüvek közül, akik dollárjelbe vannak csomagolva. Egy olyan emberre van szükséged, aki úgy hisz a munkájában, mint te istenben.

- Igen, ez igaz. Mennyire igaz!

- Azt kell választanod, akit mondok.

- Természetesen. Ki az?

- Howard Roark.

- Hogy? - Hopton Stoddard üresen nézett. - Az kicsoda?

- Ő az az ember, aki meg fogja építeni az Emberi Szellem templomát.

- És jó?

Ellsworth Toohey Stoddard felé fordult, és egyenesen a szemébe nézett.

- Halhatatlan lelkemre mondom, Hopton - mondta lassan Toohey -, ő a legjobb, aki létezik.

- Ó!...

- De nehéz őt megkapni. Csak bizonyos feltételek mellett vállal munkát. Lelkiismeretesen be kell tartanod őket. Teljes szabadságot kell adnod számára. Mondd el neki, hogy mit szeretnél és mennyit akarsz rá költeni, és bíz rá a többit. Hadd tervezze meg és építse fel úgy, ahogy ő akarja. Különben nem vállalja el. Nyugodtan mondd el neki őszintén, hogy nem értesz az építészethez, és hogy azért választottad őt, mert úgy érezted, hogy ő az egyetlen, akiben meg lehet bízni, hogy tanács és beavatkozás nélkül képes arra, hogy jól megcsinálja.

- Rendben van, ha te kezelsz róla.

- Kezelsz.

- Akkor jó. És az egyáltalán nem érdekel, hogy mennyibe fog kerülni.

- Óvatosan kell megközelítened Roarkot. Szerintem először vissza fogja utasítani.

Azt fogja mondani, hogy nem hisz istenben.

- Micsoda?

- Ne higgy neki! Mélyen vallásos ember - a maga módján. Ez látszik az épületein.

- Ó!

- De nem tartozik semmilyen egyházhoz. Nem fogsz elfogultnak tűnni. Nem fogsz megsérteni senkit.

- Az jó.

- Namármost, amikor a hit kérdésével foglalkozol, neked kell az elsőnek lenned, aki hisz. Így van?

- Így.

- Ne várd meg, míg elkészül a tervrajzokkal. Eltarthatnak egy ideig - és nem szabad elhalasztanod az utazásod. Bízd meg a munkával - ne íratok alá szerződést, nem szükséges -, intézd el a banknál, hogy gondoskodjanak az anyagi háttérrel, és a többit bízd rájuk. Nem kell addig kifizetned őt, amíg vissza nem érsz. Egy év múlva, amikor visszajössz, és láttad azokat a nagyszerű templomokat, rád egy saját, mindegyiknél szebb templom vár.

- Pont erre vágyom.

- De el kell gondolkoznod a megfelelő nyilvános leleplezésről, a felszentelésről és a reklámról.

- Igen, persze... a reklámról?

- Igen. Ismersz akár egyetlen olyan nagy eseményt is, melyet nem kísért egy jó reklámkampány? Aminek nincs, az nem lehet jó. Ha fukarkodsz ezzel, az merő tiszteletlenségnek fog számítani.

- Igazad van.

- Ha jó reklámot akarsz, jó előre meg kell tervezned. Hogy mit akarsz, mikor akarod leleplezni. Olyannak kell lennie, mint egy nagy harsonaszó, mint egy operanyitány, mintha Gábiel kürtje szólalna meg.

- Milyen gyönyörűen mondtad!

- Nos ehhez nem szabad engedned, hogy mindenféle ostoba újságíró elrontsa a hatást az idő előtti hírek csöpögtetésével. Ne tedd közzé a templom rajzait. Maradjanak titokban. Mondd meg Roarknak, hogy titokban akarod tartani őket. Nem fog ellenkezni. Mondd meg a vállalkozóknak, hogy vegyék körül az építési területet egy tömör kerítéssel a munkálatok ideje alatt. Senkinek sem szabad látnia addig, amíg vissza nem jössz, és te magad le nem leplezed. Ezután - jöhetnek a képek az ország összes átkozott lapjában.

- Ellsworth!

- Pardon bocsánat!

- Jó az ötlet. Így juttattuk sikerre *A szűz legendáját*, már tíz éve ennek, kilencvenhét szereposztással.

- Igen. De addig is, fenn kell tartani az emberek érdeklődését. Szerezz egy jó sajtóügynököt, és mondd el neki, hogyan akarod véghezvinni. Ismerek egy kiválót, majd megadom a nevét. Gondoskodj róla, hogy legyen valami az újságokban minden második vagy harmadik héten a titokzatos Stoddard-templomról. Hadd találgassanak! Hadd várjanak! Mire itt az ideje, alig várják majd, hogy megtudják az igazat.

- Rendben.

- De ami a legfontosabb, Roark nem tudhatja meg, hogy én ajánlottam őt. Egy szót se senkinek arról, hogy bármi közöm volna az üggyhez! Senkinek! Esküdj!

- De miért?

- Mert túl sok barátom van, aki építész, és ez egy nagyon fontos munka, nem akarok senkit sem megbántani.

- Igen, ez igaz.

- Esküdj!

- Ó, Ellsworth!
- Esküdj! A lelked üdvösségére!
- Esküszöm... arra.

- Helyes. A következő dolog: mivel még sohasem volt dolgod építésszel, és ő egy igazán különös építész, és te nem akarod elrontani a dolgot, ezért elmondom, hogy pontosan mit kell mondanod neki.

Másnap Toohey besétált Dominique irodájába. Megállt a lány íróasztala előtt, és mosolyogva így szólt, bár hangja nem mosolygott:

- Emlékszel Hopton Stoddardra és arra a minden vallások templomára, amiről már hat éve beszél?

- Halványan.
- Meg fogja építeni.
- Igazán?
- Howard Roarknak adja a munkát.
- Az lehetetlen!
- Pedig így van.
- Bárkire gondolnék... de Hopton!
- Pedig Hopton.
- Jól van. Akkor megyek és megdolgozom egy kicsit.
- Nem mész sehová. Kimaradsz ebből. Én mondtam neki, hogy adja Roarknak.

Dominique mozdulatlanul merevedett, ahogy elérték hozzá a szavak, eltűnt arcáról a jókedv. Toohey hozzátette:

- Azt akarom, hogy tudd, én tettem, így nem lesz semmi taktikai ellentmondás. Más nem tud róla, és nem is tudhatja meg. Bízom benned, hogy ezt nem felejtet el.

Dominique megkérdezte, ajkai mereven mozogtak: - Mire készülsz?

Toohey elmosolyodott és így szólt:

- Híres embert csinállok belőle.

Roark Hopton Stoddard irodájában ült, és elképedve hallgatta a kis embert. Hopton Stoddard lassan beszélt; komolynak és hatásosnak hangzott, de ez annak volt köszönhető, hogy szinte szóról szóra megtanulta beszédeit. Gyermeki szeméből behízelt könyörgés áradt Roark felé. Ez egyszer Roark majdnem megfélemlkezett az építészetről, és előbbre helyezte az emberi tartalmat; fel akart állni és eltűnni innen, el ebből az irodából; mert ki nem állhatta ezt az embert. De a szavak, amiket hallott, megfogták; a szavak nem illettek a férfi arcához, sem a hangjához.

- Így tehát, láthatja, Mr. Roark, hogy bár ez egy vallási építmény lesz, mégis sokkal több annál. Észrevehette, hogy az Emberi Szellem templomának neveztük el. Meg akarjuk fogni - a kőben, amit mások a zenében -, de nem valami korlátolt hitvallást, hanem minden vallás lényegét. És mi a vallás lényege? Az emberi szellem vágyódása a legmagasabb, legnemesebb és a legjobb felé. Az emberi szellem, mint az ideál teremtetője és hódítója. A világegyetem hatalmas, életet adó ereje. A hősi szellem. Ez az ön feladata, Mr. Roark.

Roark kézfejjével megdörzsölte a szemét, nem tudta, mit tegyen. Ez nem lehet. Ez egyszerűen nem lehet. Nem lehet, hogy ez az ember ezt akarja. Borzalmas volt ezeket hallani ettől az embertől.

- Mr. Stoddard, attól tartok, hogy ön téved - mondta Roark lassan, fáradt hangon. - Nem hiszem, hogy én vagyok az az ember, akire önnek szüksége van. Nem hiszem, hogy helyes lenne, ha elvállalnám. Nem hiszek istenben.

Meglepődött, amikor meglátta Hopton Stoddard arcán az öröm és a győzelem arckifejezését. Hopton Stoddard sugárzott az elismeréstől - Ellsworth Toohey látnoki bölcsességének elismerésétől, neki mindig igaza volt. A bizalomtól megerősödve, határozottan szólalt meg, hangja most hangzott először olyannak, mint amikor egy öreg ember szólít meg egy fiataalt - bölcsen és kissé leereszkedően:

- Az nem számít. Ön egy mélyen vallásos ember, Mr. Roark - a maga módján. Látom az épületeiben.

Azon töprengett, vajon miért bámul így rá Roark, mozdulatlanul, hosszú ideig.

- Ez igaz - felelte Roark szinte suttogva.

Az, hogy tanulhat valamit önmagáról, épületeiről, ettől az embertől, aki meglátta benne, még mielőtt saját maga felismerte volna önmagában, az, hogy ez az ember ilyen elnéző bizalommal közölte vele mindezt, mintha teljesen értené őt - elaltatta a kétségeket Roarkban. Azt mondta magának, hogy valójában nem érti az embereket; a benyomás félrevezető lehet; hogy Hopton Stoddard különben is jó messze lesz egy másik kontinensen; hogy egy ilyen feladat küszöbén semmi sem számít; hogy semmi sem számít, miközben egy emberi hang - még ha az Hopton Stoddard hangja is - beszél és ezt mondja:

- Én istennek hívom. Ön választhat más nevet is. De amit én kifejezésre akarok juttatni ebben az épületben, az az ön szelleme. Az ön szelleme, Mr. Roark. Adja nekem legjobb tudását - és ezzel ön és én megtesszük, ami a feladatunk. Ne törődjön azzal a céllal, amit én akarok kifejezni. Öntse egy épület formájába szellemét - és azzal eléri azt a célt, tudatosan vagy anélkül.

Így hát Roark beleegyezett, hogy megépíti az Emberi Szellem Stoddard Templomát.

XI

Decemberben nagy ünnepély keretében megnyitották a Cosmo-Slotnick Buildinget. Voltak ott hírességek, virágpatkók, híradói kamerák, forgó fényszórók, és három órán át tartó beszédek, melyek szinte ugyanazt mondták.

Boldognak kéne lennem, mondta Peter Keating önmagának – de nem volt az. Egy ablakból figyelte a Broadway járdáit betöltő arcok szoros tömegét. Próbálta felvidítani magát. De nem érzett semmit. Be kellett vallania magának, hogy unatkozik. Ennek ellenére mosolygott, kezet rázott, és hagyta, hogy lefényképezzék. A Cosmo-Slotnick Building nehézkesen magasodott az utca fölé, mint egy nagy, üres közhely.

Az ünnepély végeztével Ellsworth Toohey egy csendes, drága étterem sápadt-orchidea színű különtermének magányába vitte Keatinget. Számos kiváló estélyt rendeztek az avatás tiszteletére, de Keating kapott Toohey ajánlatán és udvariasan visszautasította az összes többi. Toohey őt figyelte, ahogy megragadja a poharát, és leroskad a székre.

– Hát nem volt nagyszerű? – kérdezte Toohey. – Ez, Peter, az életed tetőpontja. – Finoman felemelte poharát. – Ürítsük poharunkat arra a reményre, hogy még sok ehhez hasonló siker ér téged. A ma estéhez hasonlóan.

– Köszönöm – mondta, és sietve poharáért nyúlt, anélkül, hogy rápillantott volna, felemelte, és akkor vette észre, hogy üres.

– Hát nem vagy büszke, Peter?

– De igen. Természetesen az vagyok.

– Akkor jó. Azt szeretem látni rajtad. Rendkívül jóképű voltál ma este. Remek leszel azokban a híradókban.

Hirtelen fellobbant Keating szemében az érdeklődés lángja. – Igen, biztosan, remélem.

– Csak az a kár, hogy nem vagy nő, Peter. Egy feleség igazán dekoratívan hatott volna melletted ma este. Jól illik a közönséghez, a filmközönséghez is.

– Katie nem mutat jól a fényképen.

– Ó, igen, Katie a jegyesed. Milyen ostoba vagyok! Mindig elfelejtem. Nem, Katie egyáltalán nem mutat jól a fényképen. Sőt életemre mondom, el sem tudom képzelni, hogy Katie akár egyetlen társadalmi szerepben is jól működne. Rengeteg szép jelzőt lehet használni Katie-re, de a *szép tartású* és a *finom* nincs köztük. Bocsáss meg, Peter! Kicsit elszállt a képzeletem. Mivel oly sokat foglalkozom a művészettel, hajlamos vagyok tisztán művészeti szempontból nézni a dolgokat. És ahogy ma este látlak téged, nem tudom megállni, hogy ne gondoljak arra a nőre, aki olyan tökéletes képet mutatott volna melletted.

– Kire gondolsz?

– Ó, ne is törődj velem! Ez csak egy esztétikai kép. Az élet sohasem ennyire tökéletes. Az emberek már így is túlságosan irigyek rád. Nem bővítheted eredményeid számát még ezzel is.

– Kire gondolsz?

– Felejtsd el, Peter! Ő sohasem lesz a tiéd. Őt senki sem kaphatja meg. Te jó vagy, de erre nem elég jó.

- Ki az?

- Dominique Francon, természetesen.

Keating kihúzta magát, és Toohey óvatosságot fedezett fel szemében, ellenállást és valódi ellenségességet. Toohey nyugodtan állta pillantását. Keating volt az, aki feladta; visszasüppedt székébe és védekezve mondta:

- Ó, istenem, Ellsworth, nem szeretem őt!

- Ez eszembe sem jutott. De mindig elfelejtem azt a túlzott fontosságot, amit az átlagember összekapcsol a szerelemmel – a testi szerelmet.

- Én nem vagyok átlagos – mondta Keating fáradtan; ez egy automatikus tiltakozás volt – tűz nélkül.

- Húzd ki magad, Peter! Nem látszol hősnek így összegörnyedve.

Keating egy hirtelen rántással kihúzta magát, ideges és mérges volt.

Így szólt:

- Mindig volt egy olyan érzésem, hogy te azt szeretnéd, hogy Dominique-ot vegyem feleségül. Miért? Mit számít az neked?

- Válaszoltál a saját kérdésedre, Peter. Mit számíthat az nekem? De mi a szeretetről beszélünk. A testi szerelem, Peter, egy mélységesen önző érzelem. És az önző érzelmek nem vezetnek boldogsághoz. Vagy szerinted igen? Vegyük például a ma estét. Ez egy olyan este volt, ami felduzzasztja az egoista szívet. Boldog voltál, Peter? Ne fáradj, kedves barátom, nincs szükség válaszra. Amit ebből ki akarok hozni, az csak annyi, hogy az embernek nem szabad bízni a legszemélyesebb ösztöneiben. Amire az ember vágyik, olyan kis jelentőséggel bír! Az ember nem várhatja, hogy megtalálja a boldogságot, amíg ezt teljességgel fel nem ismeri. Gondolj csak a ma estére egy pillanatra! Te voltál, drága Peter barátom, a legkevésbé fontos ember ott. És ez így helyes. Nem az számít, aki cselekszik, hanem azok, akikért cselekszenek. De te képtelen voltál ezt elfogadni – így nem érezted az eufóriát, ami téged illetett volna meg.

- Ez igaz – suttogta Keating. Senki másnak nem vallotta volna ezt be.

- Lemaradtál a teljes önzetlenség gyönyörű büszkeségéről. Csak amikor teljesen lemondasz az *egodról*, csak amikor megtanulsz derülni az olyan jelentéktelen érzelmösségeken, mint a nemi vágy – csak akkor éred el a nagyságot, amit mindig is vártam tőled.

- Te... te ezt hiszed rólam, Ellsworth? Tényleg ezt hiszed?

- Akkor nem ülnék most itt. De visszatérve a szeretetre. Az egyéni szeretet, Peter, az ördög műve – mint minden, ami egyéni. És mindig szenvedéshez vezet. Nem érted, hogy miért? Az egyéni szeretet a megkülönböztetés, a kivételezés tette. Az igazságtalanságé – minden emberi lényvel szemben, akit önkényesen megfosztasz attól a szeretettől, ami mindenkinek jár. Minden embert egyenlően kell szeretned. De nem érheted el ezt a nemes érzelmet, ha nem öled meg magadban önző kis választásaidat. Gonoszak és sekélyesek – mivel ellentmondanak az első kozmikus törvénynek – minden ember egyenlő.

- Úgy érted – mondta Keating hirtelen feltámadt érdeklődéssel -, hogy ha... ha filozofikusan nézzük, mélyen lent mindannyian egyenlőek vagyunk? Mindenki?

- Természetesen – felelte Toohey.

Keatingnek az jutott eszébe, hogy vajon miért tölti el ilyen kellemes melegségérzet ettől a gondolattól. Azt sem bánta, ha ez egyenlővé teszi az összes

zsebtolvajjal, akik megjelentek abban a tömegben, mely az ő épületét ünnepelte ma este; homályosan gondolt csak rá – de nem zavarta, annak ellenére, hogy ez ellentmondott a felsőbbrendűség szenvedélyes keresésével, mely egész életében hajtotta. Nem számított az ellentmondás; nem a ma este és nem a tömeg járt a fejében; arra az emberre gondolt, aki ma nem volt ott.

– Tudod, Ellsworth – mondta Keating előredőlve, és valami nyughatatlan boldogság látszott rajta –, én... inkább veled beszélgetek, mintsem hogy bármi mást csináljak, bármit. Annyi helyre mehetnék ma este – de sokkal boldogabb vagyok, hogy itt ülhetek veled. Néha arra gondolok, vajon mit kezdenék nélküled.

– Ennek – mondta Toohey – így kell lennie. Különben minek lennének barátok?

Azon a télen, a minden évben megrendezett kosztümös Művészeti Bál a megszokottnál is nagyobb fényességben és különcködéssel zajlott. Athelstan Beaselynek, a rendezvény szellemi atyjának, ahogyan ő fogalmazott, zseniális ötlete támadt: az összes építész meghívták, mégpedig úgy, hogy öltözzön be legnagyobb és legnagyszerűbb épületének. Hatalmas sikert aratott.

Peter Keating volt az est fénypontja. Csodálatosan mutatott Cosmo-Slotnick Buildingként. Híres épületének pontos papírmásé másolata borította fejtől térdig; arca nem látszott, de fényes szeme kikandikált a felső szint ablakain, a tetőt koronázó piramis feje fölé magasodott; az oszlopsor valahol a rekeszizom tájékán érintette, és az egyik ujját ide-oda mozgatta a nagy bejárati ajtó kapuiban. Lába szabadon mozoghatott a szokásos eleganciát követve, a kifogástalan alkalmi nadrágban és a bőrből készült báli lakkcipőben.

Guy Francon lenyűgözően mutatott mint a Frink National Bank Building, bár a szerkezet egy kissé rogyantabbnak tűnt, mint az eredeti, hogy helyet biztosítson Francon gyomrának; a feje fölött igazi elektromos égővel világított Hadrianus fáklyája, melyet egy miniatűr elem táplált. Ralston Holcombe remek volt állami parlamentépületként, Gordon L. Prescott pedig igazán férfiasnak tűnt mint gabonasiló. Eugene Pettingill vékony, öreg lábán totyogott, alacsonyan és görnyedten, egy impozáns Park Avenue-i szálloda gyanánt, szarukeretes szemüvege a méltóságteljes torony mögül kukucskált kifelé. Két elme párbajozott, egymás hasának támadtak a híres tornyokkal, a város jellegzetes tájékozódási pontjaival, melyek az óceán felől közeledő hajókat üdvözlilik. Mindenki remekül érezte magát.

Számos építész, különösen Athelstan Beasely, neheztelve tett megjegyzést Howard Roarkra, akit meghívtak, de nem jött el. Szerették volna látni Enright House-nak beöltözve.

Dominique megállt az előcsarnokban, és az ajtón lévő feliratot nézte: *HOWARD ROARK, ÉPÍTÉSZ.*

Még sohasem látta az irodáját. Küzdött önmagával, hogy idejőjjön. De látnia kellett, hol dolgozik.

A titkárnő a recepción megdöbbsent, amikor Dominique megmondta a nevét, de bejelentette a vendéget Roarknak. – Fáradjon be, Miss Francon! – mondta a titkárnő.

Roark mosolyogva fogadta; egy halvány mosoly volt, nyoma sem volt benne a meglepetésnek.

- Tudtam, hogy egy nap eljössz ide - mondta a férfi. - Akarod, hogy körbevezesselek?

- Mi ez? - kérdezte a lány.

Roark keze maszatos volt az agyagtól; egy hosszú asztalon, a befejezetlen tervrajzok kuszasága között állt egy épület agyagmodellje, szögek és teraszok nyers tanulmánya.

- Az Aquitania?

A férfi bólintott.

- Mindig csinálsz ilyet?

- Nem, nem mindig. Csak néha. Egy problémás résznél tartok. Jó egy kicsit eljátszadozni vele. Valószínűleg ez lesz a kedvenc épületem - annyira nehéz.

- Folytasd csak! Szeretném nézni, ahogy csinálod. Nem baj?

- Nem, egyáltalán nem.

A következő pillanatban már meg is feledkezett a lányról. Dominique leült az egyik sarokba, és a férfi kezét figyelte. Láta, hogy falakat mintáz. Láta, ahogy szétzúzza a szerkezet egy részét, és újra nekikezd, lassan, türelmesen, még tétovázásában is lehetett érezni valami különös bizonyosságot. Láta, ahogy a férfi tenyere egy hosszú, egyenes felületet egyenget, kézmozdulatában látta, ahogy egy szög hasít a térbe, mielőtt még agyagból megformázta volna.

Dominique felállt, és odasétált az ablakhoz. Messze lent a város épületei nem tűntek nagyobbak az asztalon álló modellnél. Olyan volt, mintha a férfi kezét látná, amint formába önti a város összes szerkezetét, a beugrókat, a sarkokat, a tetőket, szétzúzza, majd újra megmintázza őket. A lány keze szórakozottan, lépésről lépésre követte az egyik távoli épület alakját, és közben érezte, hogy fizikailag birtokolja, a férfi helyett is.

Az asztal felé fordult. Egy hajtincs hullott Roark arcába, mely figyelmesen hajolt a modell fölé; nem nézett fel rá, a formát nézte saját ujjai alatt. Szinte olyan volt, mintha egy másik nő testét simogatná a szeme láttára. Dominique a falnak dőlt, hirtelen elgyengülve a testét elborító kék heveségétől.

Január elején, mialatt az első acéloszlopok kiemelkedtek a Cord Building és az Aquitania Hotel munkagödréből, Roark a templom alaprajzain dolgozott.

Amikor az első rajzok elkészültek, így szólt titkárnőjéhez:

- Keresse meg nekem Steven Malloryt!

- Mallory, Mr. Roark? Ki... Ó, igen, a merénylő szobrász.

- Milyen?

- Ő lőtt rá Ellsworth Tooheyra, nem?

- Igen? Valóban ő volt az.

- Ő az, akit szeretné, hogy megkeressek, Mr. Roark?

- Igen, ő.

A titkárnő két napon keresztül csak telefonálgatott. Műkereskedőket, galériákat, építészeket és különböző újságokat hívott. De senki sem tudta megmondani neki, mi történt Steven Malloryval, vagy, hogy hol lehetne őt megtalálni. A harmadik napon bejelentette Roarknak: - Találtam egy címet, a Village-ben, amiről azt állítják, hogy az övé. Nincs telefon. - Roark lediktált egy üzenetet, melyben arra kérte Malloryt, hogy hívja fel őt az irodájában.

A levél nem érkezett vissza, ám eltelt egy hét válasz nélkül. Majd Steven Mallory telefonált.

- Halló? - mondta Roark, miután a titkárnő bekapcsolta hozzá a vonalat.

- Steven Mallory vagyok - szólt a telefonból egy fiatal, érdes hang oly módon, mely türelmetlen, harcias csöndet hagyott maga után.

- Szeretnék találkozni önnel, Mr. Mallory. Megbeszélhetünk egy időpontot, amikor el tud jönni hozzám?

- Miért akar találkozni velem?

- Természetesen egy munkáról van szó. Szeretném, ha megcsinálna nekem egy munkát az egyik épületemhez.

Hosszú csönd következett.

- Rendben van - mondta Mallory; hangjából lemondás érződött. Majd hozzátette:

- Melyik épületről van szó?

- A Stoddard-templomról. Talán hallott róla...

- Igen, hallottam. Maga csinálja. Ki ne hallott volna róla? Fizet nekem annyit, mint a sajtóügynökének?

- Nincs sajtóügynököm. Annyit fizetek magának, amennyit csak kér.

- Tudja, hogy nem kérhetek sokat.

- Mikor lenne önnek megfelelő, hogy eljöjjön ide?

- Ó, a pokolba, maga mondja meg! Nagyon jól tudja, hogy nem dolgozom.

- Holnap délután két órakor?

- Rendben van. - Majd hozzátette: - Nem tetszik a hangja.

Roark felnevetett. - Nekem viszont tetszik a magáé. Fogja be, és legyen itt holnap kettőkor!

- Jó - felelete Mallory, és letette a telefont.

Roark vigyorgott, amikor visszatette a telefonkagylót. De ez a vigyor hirtelen eltűnt, és meredten, komoly arccal nézte a telefont.

Mallory nem jött el a megbeszélte időpontban. Három nap telt el anélkül, hogy jelentkezett volna. Ekkor Roark úgy döntött, hogy személyesen keresi fel.

A bérház, ahol Mallory lakott egy omladozó, barna kőépület volt egy sötét utcában, mely búzlott a halpiactól. Egy mosoda és egy cipész volt a földszinten a keskeny bejárati ajtó két oldalán. Egy elhanyagolt külsejű háziasszony közölte: - Mallory? Ötödik emelet, a folyosó végén - és közömbösen továbbcsoszogott. Roark roskadozó falépcsőkön mászott fel, melyeket csövek hálójába akadt izzók világítottak meg. Egy mocskos ajtón bekopogott.

Az ajtó kinyílt. Egy komor, nyurga fiatalember állt a küszöbön; haja kócos volt, szája markáns, alsó ajkát előrebiggyesztette, és olyan kifejezésű szeme volt, amelyet Roark még életében nem látott.

- Mit akar?

- Mr. Mallory?

- Az.

- Howard Roark vagyok.

Mallory felnevetett, nekidőlt az ajtófélfának, egyik karjával nekitámaszkodott a másik ajtófélfának, mint akinek szándékában sincs félreállni az útból. Látszott rajta, hogy részeg.

- No lám! - mondta Mallory. - Személyesen.

- Bemehetek?

- Minek?

Roark ráült a lépcsőkorlátra. - Miért nem tartotta be a megbeszélt időpontot?

- Ó, az időpontot? Ó, igen. Nos elmondom - mondta Mallory komolyan. - Az úgy volt, hogy én tényleg el akartam menni, tényleg, és el is indultam, de útközben elmentem egy mozi mellett, ahol a *Két fej a párnán* című filmet játszották, így hát bementem. Egyszerűen muszáj volt megnéznem a *Két fej a párnán*t. Elvigyorodott, kitámasztott karja megroggyant.

- Jobban teszi, ha beenged - mondta Roark csendesen.

- Ó, az ördögbe, jöjjön be!

A szoba egy keskeny lyuk volt. Az egyik sarokban bevetetlen ág volt, újságpapírok és régi ruhák egymásra dobálva, egy gázrezsó, egy keretes tájkép valami olcsó üzletből, mely egy birkákkal teli dús, barna legelőt ábrázolt; nem voltak rajzok vagy szobrok, semmi jel nem mutatott lakójának foglalkozására.

Roark az egyetlen székről a földre seperte a könyveket és egy tepsit, majd leült. Mallory vigyorogva állt előtte, egy kicsit imbolygott.

- Nem jól csinálja - mondta Mallory. - Nem így szokták. Elég rosszul állhat a szénája, hogy így fut egy szobrász után. Elmondom, hogyan szokták csinálni: Rávesz, hogy elmenjek az irodájába, és először nem szabad ott lennie. Amikor másodszor megyek, másfél óráig kell várakoztatnia, majd kilép az irodájából, kezét ráz velem és megkérdezi, hogy ismerem-e Wilsonékat Seholfalváról, és megjegyzi, milyen jó, hogy közös barátaink vannak, de ma rettentő sok dolga van, és majd fel fog hívni, hogy együtt ebédeljünk, és akkor beszélünk az üzletről. Ezután ezt csinálja két hónapig. Majd nekem adja a munkát. Utána közli velem, hogy nem vagyok jó, sohasem is voltam, és a szemeteskukába dobja a munkámat. Ezt követően megbízza Valerian Bronsont, és ő már jó lesz. Így szokták csinálni. Kivéve most.

De szeme figyelmesen tanulmányozta Roarkot, és ez a szem hozzáértő bizonyosságot rejtett. Ahogy beszélt, hangja egyre inkább kezdte elveszíteni a fesztelenül fölényes vidámságot, és az utolsó mondat lemondó tompaságba fulladt.

- Igen - ismételte Roark -, kivéve most.

A fiú előtte állt, és némán nézte.

- Maga Howard Roark? - kérdezte. - Tetszenek az épületei. Ezért nem akartam találkozni önnel. Hogy ne kelljen rosszul lennem minden egyes alkalommal, ahogy rájuk nézek. Meg akartam őrizni magamban azt a hitet, hogy egy olyan valaki tervezte őket, aki felér velük.

- És ha igen?

- Nem úgy tűnik.

De leült a gyűrött ág szélére, és magába roskadt. Tekintete mint egy érzékeny mérleg méregette Roark vonásait, szemtelenül és nyíltan.

- Figyeljen ide! - kezdte Roark, érthetően és nagyon pontosan ejtve ki a szavakat.

- Szeretném, ha készítené egy szobrot a Stoddard-templomba. Adjon egy darab papírt, és most rögtön megírom magának a szerződést, melyben garantálom, hogy tartozom önnek egymillió dollár kártérítéssel, ha egy másik szobrászt bízok meg ön helyett, vagy ha nem használok fel a munkáját.

- Beszéljen rendesen. Nem vagyok részeg. Annyira nem. Értem, amit mond.

- Nos?

- Miért engem választott?
- Azért, mert ön egy jó szobrász.
- Ez nem igaz.
- Az, hogy ön jó?
- Nem. Az, hogy ezért választott. Ki kérte, hogy engem bízson meg?
- Senki.
- Valami nő, akivel lefeküdtem?
- Egyetlen nőt sem ismerek, akivel ön lefeküdt.
- Szorítja a költségvetés?
- Nem. A költségvetés nincs korlátok közé szorítva.
- Szánalmat érez irántam?
- Nem. Miért kellene azt éreznem?
- Nyilvánosságot akar a Toohey-ügy révén?
- Isten őrizze, dehogy!
- Akkor miért?
- Miért vadászik erre a sok ostobaságra ahelyett, hogy a legegyszerűbb indokot keresné?

- Mi az?
- Az, hogy tetszik nekem a munkája.
- Hát persze. Mindannyian ezt mondják. Ezt kell mondanunk és hinnünk.

Képzelve el, mi történne, ha valaki megmondaná az igazat! De rendben van, tetszik magának a munkám. Mi az igazi indok?

- Tetszik a munkája.

Mallory komolyan beszélt, hangja józan volt.

- Úgy értem, hogy látta az eddigi munkáimat, és tetszettek önnek – önnek – saját magától – egyes egyedül – anélkül, hogy bárki is azt mondta volna, hogy tetszeni fognak önnek, és hogy miért fognak tetszeni – majd ezért csak ezért – úgy döntött, hogy engem akar – anélkül, hogy bármit is tudna rólam vagy érdekelne – csak azért, mert látta a munkáimat és... és amit meglátott bennük – csak azért, úgy döntött, hogy megbíz engem egy munkával, és odáig ment, hogy felkutatott, idejött, és tűri, hogy sértegessem – csak azért, mert látta – és amit látott, attól fontossá váltam az ön számára annyira, hogy kelljek önnek. Erről van szó?

- Pontosan erről – felelte Roark.

Ijesztő volt látni azokat a dolgokat, amelyekről Mallory szeme tágra nyílt. Majd megrázta a fejét, és nagyon egyszerűen megszólalt, nyugtatva magát:

- Nem.

Előredőlt. Hangja lemondó volt, és kegyelmet kért.

- Hallgasson ide, Mr. Roark! Nem leszek magára mérges. Csak tudni szeretném. Rendben van, látom, eldöntötte, hogy engem akar, és tudja, hogy meg is kaphat, bármennyiért, amit mond, nem kell semmiféle millió dolláros szerződést aláírnia. Nézzon körül, nézze meg ezt a szobát, tudja, hogy megszerzett magának. Miért nem mondja hát el nekem az igazat? Magának úgysem számít – de nekem nagyon fontos.

- Mi az, ami nagyon fontos magának?

- Az, hogy ne... ne... Nézze! Nem hittem, hogy valaha még kelleni fogok valakinek. De önnek igen. Rendben van. Újra belemegyek. Csak azt nem akarom újra elhinni, hogy olyan valakinek dolgozom, aki... akinek tetszik a munkám. Ezen nem

tudnék még egyszer keresztülmenni. Jobban fogom érezni magam, ha megmondja az igazat. Én... nyugodtabb leszek. Miért kellene megjátszania magát előttem? Egy senki előtt. Nem fogom kevesebbre tartani, ha ettől fél. Hát nem érti? Sokkal tisztességesebb, ha elmondja az igazat. Akkor egyszerű és őszinte lesz minden. Többre fogom becsülni. Tényleg!

- Mi a baj, kölyök? Mit tettek magával? Miért mond ilyen dolgokat?

- Mert... - Mallory hirtelen felüvöltött, majd elcsuklott a hangja, leejtette a fejét, és tompán suttogva fejezte be a mondatot: - Mert két évet töltöttem azzal - kezével erőltlen kört írt le a szobára mutatva - ilyen körülmények között -, hogy próbáltam hozzászokni ahhoz a gondolathoz, hogy amiről ön beszél, az nem létezik...

Roark felállt, odalépett hozzá, ütögetve felemelte a fiú állát, és így szólt:

- Maga egy átkozott bolond! Nincs joga ahhoz, hogy azzal foglalkozzon, mit gondolok én a munkájáról, mi vagyok én, vagy miért vagyok itt. Maga túl jó ehhez. De ha tudni akarja - szerintem maga a legjobb szobrász ebben az országban. Azért gondolom ezt, mert a maga alakjai nem olyanok, mint az emberek, hanem amilyenek lehetnének - és lenniük kellene. Mert maga túllépte a feltételezhető legjobbat, és megmutatta nekünk, mi lehetséges, de csak magán keresztül lehetséges. Mert a maga alakjaiból olyan mértékben hiányzik az emberiség lekicsinylése, amit még egyetlen műben sem láttam. Mert óriási tiszteletet érez az emberi lény iránt. Mert szobrai az emberben lévő hőst ábrázolják. Így hát én nem azért jöttem ide, hogy szívességet tegyek önnek, vagy mert sajnálom magát, vagy mert annyira égetően szüksége van a munkára. Egy egyszerű, önző ok miatt jöttem - ugyanabból az okból, ami miatt az ember a legtisztább ételt választja, amit csak talál. Ez a túlélési ösztön, nem? Megkeresni a legjobbat. Nem a maga kedvéért jöttem, hanem saját magam miatt.

Mallory elrántotta a fejét, és az ágyra vetette magát, arccal lefelé, két karja feje két oldalán kinyújtva, keze ökölben. Az ing enyhe reszketése a hátán elárulta, hogy zokog; az ing és a két ökölbe szorított kéz, mely lassan vonaglott, a párnába fúródva. Roark tudta, hogy egy olyan embert lát, aki még sohasem sírt azelőtt. Leült az ágy szélére, és nem tudta levenni a szemét a vonagló ökölről, bár nehéz volt elviselnie ezt a látványt.

Egy idő múlva Mallory felült. Roarkra nézett és megpillantotta a legnyugodtabb, legkedvesebb arcot - egy arcot, melyen nyoma sem volt a sajnálatnak. Nem olyan volt, mint azoké, akik titkos élvezettel figyelik a másik kínszenvedését, felmagasztosulva egy szerencsétlen láttán, akinek az együttérzésükre van szüksége; nem viselte magán az éhes lélek árnyékát, mely a másik ember lealacsonyodásából táplálkozik. Roark arca fáradtnak látszott megnyúlt halántékánál, mintha most szenvedett volna vereséget. De szeme derűs volt és csendesen nézett Malloryra, a megértés és a tisztelet kemény, tiszta pillantásával.

- Most feküdjön le! - mondta Roark. - Feküdjön nyugodtan egy ideig.

- Hogyan hagyták, hogy túlélje?

- Feküdjön le! Pihenjen! Majd utána beszélgetünk.

Mallory felállt. Roark megragadta a vállánál fogva, lekényszerítette az ágyra, felemelte a fiú lábát, és fejét a párnára tette. Mallory nem ellenkezett.

Amikor hátralépett, súrolta a kacatokkal megpakolt asztalt. Valami koppant a padlón. Mallory hirtelen felült, hogy megpróbálja elsőnek elérni. Roark félretolta a kezét, és felvette a tárgyat.

Egy kis gipsztábla volt, amit olcsó ajándékboltokban lehet kapni. Egy hasán elnyúló kisbabát ábrázolt, elől-hátul gödröcskéekkel, aki félénken kukucskált ki a válla fölött. Néhány vonal, néhány izomtónus elárulta a nagyszerű tehetséget, amit nem lehetett elrejteni, ami szenvedélyesen tört át a többen; a többi egy szándékos kísérlet volt a leplezetlen, közönséges és elcsépelt megjelenítésére, egy ügyetlen erőfeszítés, nem meggyőző és kikínlódott. Ez a tárgy a szörnyűségek gyűjteményébe tartozott.

Mallory látta, hogy Roark keze remegni kezd. Majd karja hátralendült és felemelkedett, lassan a feje fölé, mintha a levegő súlyát gyűjtené könyöke hajlatába; csak egy villanás volt, de mintha percekig tartott volna, a kar mozdulatlanul állt a levegőben – majd előrehasított. A tábla keresztülrepült a szobán és a falnak csapódva darabokra hullott. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor valaki gyilkos dühöt látott Roarkban.

– Roark!

– Igen?

– Roark, bárcsak azelőtt találkoztunk volna, mielőtt munkát ajánlottál nekem. – Kifejezéstelenül beszélt, feje a párnán nyugodott, szeme csukva volt. – Akkor nem keveredne bele semmi más ok. Mert, tudod, én nagyon hálás vagyok neked. Nem azért, mert munkát adsz. Nem azért, mert idejöttél. Nem azért, amit valaha megteszel majd értem. Hanem azért, amilyen vagy.

Ezután mozdulatlanul feküdt, egyenesen és ernyedten, mint egy ember, aki régen túljutott a szenvedés állapotán. Roark az ablaknál állt, nézte a nyomorúságos szobát és az ágyon fekvő fiút. Azon töprengett, vajon miért érzi azt, hogy vár valamire. Mintha egy robbanásra várna a fejük fölött. Értelmetlennek tűnt. Ekkor megértette. Azt gondolta: Ezt érzik az emberek, amikor egy gránáttölcsér csapdájába esnek; ez a szoba nem a szegénység egy véletlen esete, hanem egy háború lábnyoma; ez egy olyan pusztítás, amit olyan robbanószerekkel okoztak, melyek gonoszabbak a világ bármely fegyverraktárában őrzött fegyvernél. Egy háború... de ki ellen?... Az ellenség megnevezetlen és arc nélküli. De ez a fiú egy bajtárs volt, aki megsebesült a harcban, és Roark vigyázott rá. Egy különös, új érzés kerítette hatalmába, hirtelen karjába vette volna a fiút, hogy biztonságba helyezze... Csak a pokolnak és a biztonságnak nincs ismert célállomása... Kent Lansingra gondolt, próbált visszaemlékezni valamire, amit Kent Lansing mondott...

Ekkor Mallory kinyitotta a szemét, és felemelkedett fél könyökére támaszkodva. Roark odahúzta a széket az ágyhoz, és leült.

– Most – mondta – beszélj! Beszélj azokról a dolgokról, amikről igazán akarsz. Nem érdekel a családod, a gyerekkorod, a barátaid vagy az érzéseid. Azt mondd el nekem, amire *gondolsz*.

Mallory hitetlenkedve nézett rá, és így suttogott:

– Honnan tudtad ezt?

Roark elmosolyodott, de nem szólt semmit.

– Honnan tudtad, mi pusztít engem belül? Lassan, évek óta, és arra ösztönöz, hogy gyűlöljem az embereket, amikor én nem akarok gyűlölni... Te is éreztél ilyet? Észrevetted, hogy a legjobb barátaid mennyire szeretnek mindent körülötted – kivéve azokat a dolgokat, amik számítanak? És ami neked a legfontosabb, az nekik nem jelent semmit, semmit, még egy hangot sem ismernek fel belőle. *Te* tényleg

hallani akarod? Tudni akarod, mit csinállok és miért csinálom, tudni akarod, hogy mit *gondolok*? Nem unalmas neked, hanem fontos?

- Folytasd! - mondta Roark.

Órákig ült, és hallgatta Malloryt. A munkájáról, a munkája mögötti gondolatokról, a gondolatokról, melyek életét alakították - mohón beszélt, mint egy partra vetődött, fuldokló ember, aki megrészesgélve kapkod a végtelen, tiszta levegő után.

Mallory a következő reggelen megjelent Roark irodájában, és Roark megmutatta neki a templom vázlatait. Amikor ott állt a rajzasztalnál, egy feladat előtt, Mallory megváltozott; nem volt benne bizonytalanság, sem a fájdalom emléke; kézmozdulata, mellyel elvette a tervrajzot, éles és biztos volt, mint egy szolgálatban lévő katonáé. Ez a mozdulat azt mondta, hogy semmi, amit vele tesznek, nem tudja megváltoztatni annak a benne rejlő dolognak a szerepét, ami most életre kelt. Hajthatatlan, személytelen önbizalma volt; egyenrangú félként nézett szembe Roarkkal.

Hosszú ideig tanulmányozta a rajzokat, majd felnézett. Arcán nem látszott semmi, uralkodott minden érzésen, de szeme mindent kifejezett.

- Tetszik? - kérdezte Roark.

- Ne használj ostoba szavakat.

Az egyik rajzzal a kezében odasétált az ablakhoz, ránézett a rajzra, a rajzról az utcára, onnan Roark arcára, majd vissza.

- Ez egyszerűen nem lehet - mondta. - Hogy ez - és az. - Az utca felé lobogtatta a rajzot.

A lenti utca sarkán volt egy biliárdterem; egy bérház korinthuszi oszlopokkal; egy Broadway-musicalt reklámozó hirdetőtábla; egy sor rózsaszín-szürke alsónemű, mely a szélben lobogott az egyik tetőn.

- Nem ugyanabban a városban. Nem ugyanazon a földön - mondta Mallory. - De te megcsináltad. Hát lehetséges... Soha többé nem fogok félni.

- Mitől?

Mallory óvatosan letette a rajzot az asztalra. Így felelt:

- Mondtál tegnap valamit az első törvényről. A törvény, mely azt követeli, hogy az ember keresse a legjobbat... Furcsa volt... A fel nem ismert zseni - ez régi történet. Gondoltál már egy sokkal rosszabbra - a túlságosan felismert zsenire?... Az semmi, hogy a sok szegény bolond nem képes meglátni a legjobbat. Nem lehet rájuk haragudni. De érted azokat az embereket, akik látják és *mégsem akarják*?

- Nem.

- Nem. Nem is értheted. Egész éjjel rólad gondolkoztam. Nem aludtam semmit. Tudod, mi a te titkod? Hogy szörnyen ártatlan vagy.

Roark hangosan felnevetett, és a fiús arcot nézte.

- Nem - mondta Mallory -, ez nem vicces. Tudom, miről beszélek - de te nem. Nem tudhatod. Mert te teljesen egészséges vagy. Annyira, hogy fel sem fogod a betegséget. Tudsz róla. De nem igazán hiszed el. Én viszont igen. Bizonyos dolgokban bölcsebb vagyok nálad, mert én gyengébb vagyok. Én értem - a másik oldalt. Ezt tette velem... amit tegnap láttál.

- Annak már vége.

- Valószínűleg. De nem egészen. Már nem félek. De tudom, hogy létezik a rettegés. Ismerem ezt a fajta rettegést. Te fel sem tudod fogni. Ide figyelj, mi a

legborzasztóbb élmény, amit el tudsz képzelni? Nekem ez – egyedül hagynak, fegyvertelenül, egy zárt cellában egy nyáladzó vadállattal vagy egy dühöngő őrülttel, akinek valami betegség tönkretette az agyát. Semmi más nincs, csak a hangod – a hangod és a gondolat. Rákiabálsz arra lényre, miért ne nyúljon hozzád, a legmeggyőzőbb szavak jönnek elő belőled, a megdönthetetlen érvek, az abszolút igazság eszközévé válsz. Látod, hogy egy élő szempár mered rád, és tudod, hogy az a valami nem hall téged, nem juthatsz el hozzá semmilyen úton, mégis lélegzik és mozog ott előtted, saját céljával. Ez iszonyatos! És ez ül a világon, ez ólálkodik valahol az emberek között, ugyanaz a dolog, valami zárt, lélek és értelem nélküli, teljesen fékezhetetlen, de olyan valami, aminek van saját célja és ravaszsága. Nem gondolom magamról, hogy gyáva lennék, de félek tőle. És csak ennyit tudok róla – létezik. Nem tudom, mi a célja, nem ismerem a természetét.

– A Dékán mögötti elv – mondta Roark.

– Tessék?

– Ez egy olyan dolog, ami néha-néha eszembe jut... Mallory, miért próbáltad lelőni Ellsworth Toohey-t? – Látta a fiú két szemét, és hozzátette: – Nem kell elmondanod, ha nem szeretsz róla beszélni.

– Nem szeretek róla beszélni – mondta Mallory feszült hangon. – De ez volt a legmegfelelőbb kérdés, ami jöhetett volna.

– Ül le! – mondta Roark. – Beszéljünk a megbízásról!

Mallory figyelmesen hallgatott, amíg Roark az épületről beszélt és arról, hogy mit szeretne a szobrásztól. Így fejezte be: – Csak egyetlen szobor. Itt fog állni. – Az egyik tervvázlatra mutatott. – E köré fog épülni az épület. Egy meztelen nő szobra köré. Ha érted az épületet, azt is tudod, milyen szobornak kell lennie. Az emberi szellem. A hősi az emberben. A vágyakozás és a beteljesedés, mindkettő. Emelkedett a keresésben – és felemelő a saját lényege által. Istent keresve – magára talál. Megmutatva, hogy nincs magasabb cél saját formáján túl... Te vagy az egyetlen, aki meg tudja ezt csinálni nekem.

– Igen.

– Úgy fogsz dolgozni, ahogy én dolgozom az ügyfeleimnek. Tudod, mit akarok – a többi rád van bízva. Úgy csinálod, ahogy akarod. Szeretnék ajánlani egy modellt, de ha nem illik bele a te elképzelésedbe, válassz bárkit, aki neked tetszik.

– Te kit választottál?

– Dominique Francont.

– Ó, istenem!

– Ismered?

– Láttam már. Ha megkaphatnám... istenem! Nincs nála jobb erre. Ő... – Mallory elhallgatott, majd lelohadt lelkesedéssel hozzátette: – Nem fog modellt állni. Különösen neked nem.

– De fog.

Guy Francon megpróbált ellenkezni, amikor meghallotta a dolgot.

– Hallgass ide, Dominique! – mondta mérgesen. – Mindennek van határa. Mindennek van határa – még számodra is. *Miért* csinálod? *Miért* pont Roark egyik épületéhez? Azok után, amiket mondtál és tettél ellene – csodálkozol, hogy az emberek beszélnek? Senkit sem érdekelne vagy tűnne fel, ha valaki másról lenne szó.

De te – és Roark! Nincs olyan hely, ahol ne kérdeznének rá erre az ügyre, amikor megjelenek. Mit tegyek?

– Rendelj magadnak egy reprodukciót a szoborról, apám! Mert csodálatos lesz!

Peter Keating nem volt hajlandó beszélni a dologról. De az egyik estélyen összefutott Dominique-kal és megkérdezte, bár nem volt szándékában megkérdezni:

– Igaz, hogy modellt állsz egy szoborhoz, ami Roark templomában lesz?

– Igaz.

– Dominique, ez nem tetszik nekem.

– Nem?

– Ó, sajnálom. Tudom, hogy nincs jogom... Csak... Csak arról van szó, hogy az összes ember közül egyedül Roark az, akivel nem akarom látni, hogy barátságos vagy. Csak Roark ne! Bárki más, csak ő ne!

Dominique érdeklődve kérdezte: – Miért?

– Nem tudom.

A lány kíváncsi tekintete aggasztotta Keatinget.

– Talán – motyogta –, talán azért, mert sohasem tűnt igaznak, hogy ilyen megvetést mutattál a munkája iránt. Nagyon boldoggá tettél ezzel, de... de nem tűnt igaznak – tőled.

– Nem, Peter?

– Nem. De ugye nem kedveled őt mint embert?

– Nem, nem kedvelem őt mint embert.

Ellsworth Toohey bosszankodott. – Ez egy nagyon ostoba lépés volt a részedről, Dominique – mondta, amikor egyedül voltak a lány irodájában. Hangja nem volt mézesmázos.

– Tudom.

– Nem tudod meggondolni magad, és visszautasítani?

– Nem fogom meggondolni magam.

Toohey leült és vállat vont; kis idő múlva elmosolyodott. – Rendben van, drágám, tégy úgy, ahogy jónak látod.

Dominique végigfuttatta ceruzáját egy újságcikk egyik során, és nem szólt semmit.

Toohey cigarettára gyújtott. – Szóval, Steven Malloryt választotta erre a munkára – szólalt meg újra.

– Igen. Különös véletlen, nem?

– Ez egyáltalán nem véletlen, drágám. Az ilyen dolgok sohasem véletlenszerűek. Van egy alapvető törvényszerűség mögötte. Bár abban biztos vagyok, hogy ő ezt nem tudja, és senki sem segített neki a választásban.

– Ezek szerint egyetértesz?

– Teljes szívvel. Összeáll a kép. Jobban, mint valaha.

– Ellsworth, miért próbált Mallory megölni téged?

– Fogalmam sincs. Nem tudom. Szerintem Mr. Roark tudja. Legalábbis tudnia kéne. Mellesleg ki választott téged, hogy állj modellt ahhoz a szoborhoz? Roark vagy Mallory?

– Ez nem tartozik rád, Ellsworth.

– Értem, tehát Roark.

- Mellesleg megmondtam Roarknak, hogy a te kezed van abban, hogy Hopton Stoddard őt bízta meg.

Toohey cigarettája megállt a levegőben; majd újra megmozdult, és a szájába tette.

- Megmondtad? Miért?

- Láttam a templom tervrajzait.

- Annyira jók?

- Még annál is jobbak, Ellsworth.

- Mit mondott, amikor megmondtad neki?

- Semmit. Nevetett.

- Igen? Kedves tőle. Merem állítani, hogy nemsokára sokan csatlakozni fognak hozzá.

Azokban a téli hónapokban Roark ritkán aludt egy éjszaka három óránál többet. Mozdulatai lendületes élességet árasztottak, mintha teste energiával táplálta volna a körülötte lévőket. Az energia átütött irodája falain, és a város három pontja felé terjedt: a Cord Buildinghez, Manhattan központjában, egy vörösrézről és üvegből készült toronyhoz; az Aquitania Hotelhez a Central Park Southon; és a Templomhoz, a Hudson folyó fölé nyúló sziklán, a Riverside Drive északi részén.

Amikor volt idejük találkozni, Austen Heller lelkesen és örömmel figyelte Roarkot. - Ha ez a három elkészül, Howard - mondta Heller -, senki sem tud megállítani többé. Soha többé. Egyszer-egyszer eltűnődöm azon, milyen messze jutsz majd. Ami azt illeti, mindig is gyenge oldalam volt a csillagászat.

Egy márciusi este Roark a magas kerítésen belül állt, amit a templom területe köré emeltek, Stoddard utasítása szerint. Az első kötömbök, a leendő falak alapjai kiemelkedtek a földből. Későre járt, a munkások már hazamentek. A hely elhagyatottan állt, elvágva a világtól, beleolvadva a sötétségbe; de az ég ragyogott, túlon túl fényesen a lenti estéhez képest, mintha a fény tovább maradt volna a megszokott időnél, a közeledő tavaszt hirdetve. Egy hajó kürtje hangzott fel egyszer, valahol a folyón, és úgy tűnt, mintha a hang egy távoli vidékről érkezne a többmértöldes csöndön át. Még égett a lámpa a műteremként szolgáló fakunyhóban, amit Steven Mallorynak építettek, ahol Dominique állt modellt neki.

A templomot szürke mészkőből készült, kicsi épületnek tervezték. Vonalai vízszintesek voltak, nem a mennyország felé törő vonalak, hanem a föld vonalai. Úgy terült szét a föld fölött, mint a vállmagasságban kitárt kar, lefelé fordított tenyérrel, hatalmas, csendes elfogadásban. Nem kapaszkodott a földbe és nem hajolt meg az ég alatt. Mintha a földet felemelte volna, és az egy-két függőleges tengely lefelé húzta volna az eget. Az emberi magassághoz méretezték oly módon, hogy az ember nem törpült el mellette, hanem az egyetlen tökéletes alakká varázsolta jelenlétével, a tökéletesség mércéjévé, mely minden méret mintájául szolgál. Ha egy ember belépne ebbe a templomba, érezné, hogy felveszi alakját a tér, csak az övét, mintha csak az ő belépésére várt volna ahhoz, hogy kerek egészé váljon. Ez egy örömteli hely volt, olyan lelkesedés örömeivel átítatva, mely csendet követel. Egy olyan hely, ahová azért jön az ember, hogy büntetlennek és erősnek érezze magát, hogy megtalálja a lélek nyugalma, melyet semmi más nem adhat meg, egyedül az ember saját dicsősége.

Nem volt díszítés belül, a falak fokozatosan kiugró részein és a hatalmas ablakokon kívül. Nem zárták le boltívek, hanem tárva-nyitva állt a körülötte elterülő táj számára, a fáknak, a folyónak, a napnak – és a távoli várossziluettnak, a felhőkarcolóknak, az emberi alkotások formáinak a földön. A terem végén, a bejárattal szemben, a várossal a háttérben állt egy meztelen emberi test szobra.

Ebben a pillanatban nem volt más előtte a sötétségben, az első kövek kivételével, de Roark a kész épületre gondolt, ujjizületeiben érezte, még mindig emlékezve ceruzája mozdulataira, mely megrajzolta. Állt és erre gondolt. Majd elindult az egyenetlen, feltört felszínen a műterem kunyhójához.

– Egy pillanat! – hangzott fel Mallory hangja, amikor Roark kopogott.

A kunyhóban Dominique lelépett az emelvényről és belebújt egy pongyolába. Mallory kinyitotta az ajtót.

– Ó, te vagy? – mondta. – Azt hittük, hogy az éjjeliőr. Mit csinálsz itt ilyen későn?

– Jó estét, Miss Francon! – mondta Roark, a lány kurtán bólintott. – Bocs, hogy félbeszakítottalak, Steve.

– Nem baj. Nem megy olyan jól. Dominique nem tudja azt adni ma este, amit akarok. Ül le, Roark! Az ördögbe is, hány óra van?

– Fél tíz. Ha tovább maradtok, küldjek fel nektek valami vacsorát?

– Nem tudom. Szívjunk el egy cigarettát!

A kunyhóban festetlen fapadló, csupasz bárdolt gerendák és egy öntöttvas kályha volt, mely az egyik sarokban égett. Mallory úgy mozgott, mint egy várúr, agyagmaszatokkal a homlokán. Idegesen dohányzott, fel-alá sétálva.

– Fel akarsz öltözni, Dominique? – kérdezte a lányt. – Nem hiszem, hogy ma túl sokra jutunk. – A lány nem válaszolt. Roarkot nézte. Mallory elért a szoba végébe, megperdült, és Roarkra mosolygott: – Miért nem jöttél be eddig ide, Howard? Persze, ha nagyon benne lettem volna a munkában, biztos kidobtalak volna. Jut eszembe, mit csinálsz itt ilyen későn?

– Csak látni akartam a helyet ma este. Nem tudtam korábban jönni.

– Ezt akarod, Steve? – kérdezte Dominique hirtelen. Levette a pongyolát és meztelenül odalépett az emelvényhez. Mallory Roarkra nézett, majd vissza a lányra. És ekkor meglátta azt, amiért egész nap küzdött. Láttá maga előtt a lány testét, az egyenes és feszült testet, a hátravetett fejet, a tenyérrel kifelé fordított két kart teste két oldalán, azt a pózt, amiben már hosszú napokon keresztül állt a lány; de most élt a teste, szinte beleremegett a mozdulatlanságba, azt sugározva Mallory felé, amit hallani akart: egy büszke, tisztelettudó, elragadtatott megadást önmaga képének, a megfelelő pillanatot, a pillanattöredéket, még mielőtt ez az alak meginog és szétesik, azt a pillanatot, melyben visszatükröződött, amit a lány meglátott.

Mallory cigarettája kirepült kezéből.

– Maradj így, Dominique! – kiáltotta. – Maradj így! Maradj így!

Már a helyén is volt, amikor cigarettája földet ért.

Munkába kezdett. Dominique mozdulatlanul állt, és vele szemben Roark a falnak támaszkodva.

Áprilisban a templom falai tört vonalakban magasodtak a föld fölé. A holdvilágos éjszakákon lágy, elmosódott, tompa fényük volt, mintha víz alatt lennének. A magas kerítés őrt állt körülöttük.

A napi munka után négy ember gyakran ott maradt az építési területen – Roark, Mallory, Dominique és Mike Donnigan. Mike egyetlen munkát sem hagyott ki, amikor Roark épületein dolgozhatott.

Négyen üldögéltek Mallory konyhájában miután mindenki elment. Nedves ruha takarta a befejezetlen szobrot. A konyhó ajtaja nyitva állt a tavaszi éjszaka első melegének. Egy faág lógott a levegőben, rajta három új levél a fekete éggel szemben, a csillagok úgy reszkettek, mint az esőcseppek a levelek szélein. Nem volt szék a konyhóban. Mallory az öntöttvas kályhánál állt, virslit és kávét készített. Mike az emelvényen ült és pipázott. Roark elnyúlt a földön, könyökére támaszkodva. Dominique egy kis konyhai sámlin ült, egy vékony selyempongyola takarta testét, meztelen lába a padló deszkáin.

Nem beszéltek a munkáról. Mallory botrányos történeteket mesélt, és Dominique úgy nevetett, mint egy gyerek. Nem beszélgettek semmi különösről. A mondatoknak csak a hangok adtak jelentést a bensőséges vidámságban, a tökéletes pihenés könnyedségében. Mindössze négy ember volt, akik szerettek együtt lenni. Az ajtón túli sötétségben magasodó falak szentesítették a pihenést, jogot adtak a könnyedségre, az épület, melyen együtt dolgoztak, az épület, mely olyan volt, mint egy mély, hallható összhangzat a négy ember hangjára. Roark úgy nevetett, ahogy Dominique még sehol máshol nem látta nevetni, ellazult szájjal, fiatalosan.

Késő éjszakáig ott maradtak. Mallory kávét töltött az innen-onnan összeszedett repedt csészékbe. A kávé illata összekeveredett a kintről jövő friss levélillattal.

Májusban leállították az Aquitania Hotel építési munkálatait.

Két tulajdonost megkopasztottak a tőzsdén; a harmadik megkapta a pénzét egy örökösödési perrel mellékelve, amit ellene indított valaki; a negyedik elsikkasztotta valaki másnak a részét. A bizottság szétesett a bírósági ügyek összevisszaságában, melyeket csak több év alatt lehetett kibogozni. Az épületnek befejezetlenül kellett várakoznia.

– Mindent rendbe fogok hozni, még akkor is, ha ezért néhányukat meg kell ölnöm – mondta Kent Lansing Roarknak. – Kiveszem a kezükből az ügyet. Egy nap be fogjuk fejezni, te és én. De idő kell hozzá. Valószínűleg hosszú idő. Nem mondom azt, hogy legyél türelmes. Az olyan emberek, mint te és én, nem élnék túl az első tizenöt évüket, ha nem sajátítanánk el a kínai hóhérok türelmét. És olyan keménnyé nem válnánk, mint a csatahajók páncélzata.

Ellsworth Toohey Dominique íróasztala szélén ülve nevetett. – A Befejezetlen Szimfónia – hála istennek – mondta Toohey.

Dominique felhasználta ezt a rovatában. *A Befejezetlen Szimfónia a Central Park Southon*, írta. Azt nem tette hozzá, hogy *hála istennek*. A gúnynevet ismételtették. Az idegeneknek feltűnt a drága szerkezet különös látványa egy fontos utcában, mely tátongott az üres ablaknyílásokkal, a félig bevont falakkal, a csupasz gerendákkal; amikor rákérdeztek, hogy mi ez, olyan emberektől, akik még sosem hallottak Roarkról vagy az épület történetéről, azok csak vihogva azt felelték: – Ó, ez a Befejezetlen Szimfónia.

Olykor késő este Roark az utca másik oldaláról, a park fái alatt állva nézte a várossziluettt fénylő épületei között álló fekete, halott formát. Keze úgy mozdult,

mint amikor az agyagmodellt formázta; abból a távolságból a tört vetületet be tudta fedni tenyerével; de az ösztönös mozdulat csak a levegőt érintette.

Egyszer-egyszer kényszerítette magát, hogy bejárja az épületet. Reszkető deszkákon lépdelt, melyek a semmi fölött függtek, mennyezet nélküli szobákban át a nyílt szélekhez jutott, ahol a tartók úgy álltak kifelé, mint a csontok egy nyílt törésnél a testből.

Egy öreg éjjeliőr lakott egy kamrában, az alsó szint végében. Ismerte Roarkot, és hagyta, hogy bókálásson. Egyszer megállította a kijáratnál, és hirtelen így szólt: – Egyszer volt egy fiam – illetve majdnem. Halva született. – Valami arra készítette, hogy ezt mondja, és Roarkra nézett, nem is tudva pontosan, hogy mit is akart mondani. De Roark elmosolyodott, csukott szemmel, és kezét az öregember vállára tette, mint egy kézfogás, majd elhagyta a területet.

Ez csak az első három hét volt. Később kényszerítette magát, hogy ne gondoljon az Aquitaniára.

Egy októberi estén Roark és Dominique együtt sétáltak az elkészült templom körül. Egy hét múlva akarták megnyitni nyilvánosan, Stoddard hazaérkezése után egy nappal. Nem látta senki, kivéve azokat, akik az építkezésen dolgoztak.

Tiszta, csendes este volt. A templom területe üresen és némán nyújtózott el. A vörös naplemente olyan volt a mészkőfalakon, mint a reggel első fénye.

A templomot nézték, majd bementek, és megálltak a márványszobor előtt. Nem szóltak egymáshoz. A körülöttük lévő megformált térben az árnyékokat mintha ugyanaz a kéz mintázta volna, mint ami a falakat. Az egyre gyengülő fény szabályozott fegyelmezettséggel áramlott, mint ahogy egy beszéd mondatai adnak hangot a falak változó fazettáinak.

– Roark...

– Igen, kedvesem?

– Nem... semmi...

Együtt sétáltak vissza az autóhoz, a férfi keze a nő csuklóját fogta.

XII

A Stoddard-templom hivatalos avatását november elsejének délutánjára hirdették meg.

A sajtóügynök jó munkát végzett. Az emberek beszéltek az eseményről, Howard Roarkról, az építészeti mesterműről, amelyre a város számított.

Október 31-én reggel Hopton Stoddard visszatért világjáró körútjáról. Ellsworth Toohey a kikötőben várt rá.

November 1-jén reggel Hopton kiadott egy rövid közleményt, melyben bejelentette, hogy nem lesz avatás. Nem volt magyarázat.

November 2-án reggel megjelent a *New York Banner* Ellsworth Toohey *Egy kis hang* rovatával, Szentségtörés alcímmel. A következőt írta:

*Szólt a Rozmár: Van ám elég,
miről mesélni jó:
király, karaj, Howard Roark,
haj, háj, kehely, hajó,
hogy a tenger miért rotyog,
s miért repül Roark.*

Nem a mi feladatunk, hogy – egy általunk nem igazán kedvelt filozófus szavaival élve – légycsapók legyünk, de amikor egy légy nagyzási hóbortban szenved, közülünk a legjobbaknak le kell alacsonyodni odáig, hogy elvégezzük a pusztítás piszkos munkáját.

Mostanában sok szó esik valakiről, akit Howard Roarknak hívnak. Mivel a szólásszabadság a mi titkos örökségünk és magában foglalja az időpocsékolás szabadságát, nem származhat kárunk az ilyen beszédből – túl azon a tényen, hogy az ember találhatna oly sok hasznosabb törekvést, mintsem olyan emberről beszéljen, akinek úgy tűnik, semmi más érdeme nincs, mint egy épület, melyet elkezdtek, de nem tudtak befejezni. Nem származhatott volna belőle semmi bajunk, ha a nevelés nem vált volna tragikussá – és tisztességtelenné.

Howard Roark – mivel legtöbbször nem hallottak róla, és nem is valószínű, hogy később hallani fognak – építész. Egy évvel ezelőtt megbízták egy rendkívüli felelősséggel járó feladattal. A munka egy nagy emlékmű megépítése volt, a tulajdonos távollétében, aki hitt építésében, és teljes szabadságot adott neki. Ha a büntetőtörvény terminológiáját alkalmazhatnánk a művészet világára, azt kellene mondanunk, hogy amit Mr. Roark tett, az nem más, mint szellemi sikkasztás.

Mr. Hopton Stoddard, a híres filantróp szándékában az állt, hogy megajándékozza New York városát a Vallás templomával, egy nem szektáriánus katedrálissal, mely az emberi hit szellemét szimbolizálja. Amit Mr. Roark épített neki, az leginkább raktárházra hasonlít – bár közel sem olyan praktikus. Vagy talán egy bordélyház – ami valószínűbb is, ha figyelembe vesszük a szobordíszítést. De azt leszögezhetjük, hogy nem templom.

Úgy tűnik, mintha egy szándékos rosszakarát az ellenkezőjére fordított volna ebben az épületben minden olyan elképzelést, mely megfelel egy vallási épületnek. Ahelyett, hogy szigorúan zárt lenne, ez az állítólagos templom tárva-nyitva áll, mint egy vadnyugati kocsmá. A tiszteletteljes szomorúság hangulata helyett, mely egy olyan helyhez illik, ahol az ember az örökkévalóságról elmélkedik és felismeri önnön jelentéktelenségét, ebből az épületből bomlott,

orgiasztikus lelkesedés árad. A magasba törő, mennyország felé ívelő vonalak helyett, melyeket egy templom természete megkövetel, mint az emberi keresés szimbóluma valami után, ami magasabb rendű, mint saját kis egoja, ez az épület pöffeszkedően vízszintes, hasával a sárban, ezzel hűséget esküdve a hívságos dolgoknak, a test buja élvezeteit dicsőítve a szellemiek helyett. Egy meztelen nő szobra egy olyan helyen, ahová az emberek azért mennek, hogy erkölcsi emelkedettséget érjenek el, önmagáért beszél, és nem szorul több magyarázatra.

Egy ember, aki belép egy templomba, enyhülést keres önmaga számára. Le akarja törni gőgjét, be akarja vallani gyarlóságát, és megbocsátásért könyörög. A legmélyebb alázatban találja meg a beteljesülést. Az ember helyes testtartása isten házában a térdelés. Épeszű ember nem térdelne le Mr. Roark templomában. A hely megakadályozza ezt. Az érzések, amiket sugall, különböző természetűek: önteltség, rettenthetetlenség, dac és önmagasztalás. Ez nem isten háza, hanem egy megalomániában szenvedő ember cellája. Ez nem templom, hanem annak tökéletes ellentéte, az összes vallás arcátlan kigúnyolása. Pogánynak mondhatnánk, ha nem tudnánk, hogy a pogányok közismerten jó építészek voltak.

Ez a rovat nem támogat egyetlen hitvallást sem, de egyszerűen a tisztesség kívánja meg, hogy tiszteletben tartsuk embertársaink vallásos meggyőződését. Úgy éreztük, fel kell fednünk a nyilvánosság előtt ennek, a vallás ellen elkövetett szándékos támadásnak a természetét. Nem tudunk szóltatni elmenni egy ilyen gyalázatos szentségtörés mellett.

Ha úgy tűnt, hogy megfeledekezünk feladatunkról, mely tisztán az építészeti értékek kritikai értékelésére vonatkozik, csak annyit mondhatunk, ez az alkalom nem tette ezt szükségessé. Mintha emlékeznénk még valamire, amit ez a Howard Roark épített ezelőtt, ugyanazzal az alkalmatlansággal, és ugyanazzal a lapossággal, ami egy nagyvárosi hóbotban szenvedő amatőrt jellemez. Isten összes gyermekének van szárnya, de sajnos ez nem igaz isten összes zsenijére.

Erről ennyit, barátaim! Örülünk, hogy a mai munka véget ért. Nem szeretünk gyászjelentéseket írni.

November 3-án Hopton Stoddard beperelte Howard Roarkot szerződészegés és mulasztás vádjával, kártérítést követelve; akkora összeget kért, amely elegendő ahhoz, hogy egy másik építésszel átalakítsa a templomot.

Könnyű volt meggyőzni Hopton Stoddardot. Visszatért utazásából, összetörve a vallás egyetemes látványától, különösképpen azoktól a különféle formáktól szerte a világon, amelyeken keresztül szembesült a pokol ígéretével. Arra a következtetésre jutott, hogy földi élete bármely hitrendszer szerint a lehetséges legrosszabb túlvilágra minősíti. Az a kis hit is megrendült benne, ami még megmaradt. A hajópincérek – a hazafelé vezető úton – biztosra vették, hogy az idős úriember szenilis.

Hazaérkezése napján, délután, Ellsworth Toohey elvitte a templomhoz. Toohey egy szót sem szólt. Hopton Stoddard meredten állt, és Toohey hallotta, hogy műfogai görcsösen rángatóznak. A hely nem hasonlított semmire, amit Stoddard világszerte látott; vagy amire számított. Nem tudta, mit gondoljon. Amikor kétségbeesett és könyörgő pillantással fordult Toohey felé, szeme olyan volt, mint a zselatin. Várt. Abban a pillanatban Toohey bármiről meggyőzhette volna. Toohey beszélni kezdett, és azt mondta, amit később leírt a rovatában.

– De azt mondtad nekem, hogy ez a Roark jó! – siránkozott kétségbeesve Stoddard.

– Arra számítottam, hogy jó – felelte Toohey hidegen.

- Hát akkor - miért?

- Nem tudom - mondta Toohey, szemrehányó tekintete közölte Stoddarddal, hogy valami vészjósló bűnösség rejtőzik az egész mögött, és hogy ezért Stoddard felelős.

Toohey nem szólt egy szót sem a limuzinban, miközben Stoddard lakása felé hajtottak, Stoddard minden könyörgése ellenére sem. Nem válaszolt. A csönd rémületbe ejtette Stoddardot. A lakásban Toohey egy karosszékhez vezette az öregembert, leültette, és olyan komoran állt előtte, mint egy bíró.

- Hopton, tudom, hogy miért történt ez.

- Ó, miért?

- Tudsz bármi okot is találni arra, hogy én hazudtam volna neked?

- Nem, természetesen nem, te vagy a legtapasztaltabb és legbecsületesebb ember ezen a földön, de nem értem, egyszerűen nem értem ezt!

- Én igen. Amikor Roarkot ajánlottam, minden okom megvolt arra, hogy elvárjam tőle - a legőszintébb ítélőképességem birtokában -, hogy egy mesterművet készít neked. Mégsem ez történt. Hopton, tudod, hogy milyen hatalom képes keresztülhúzni az ember számításait?

- M-milyen hatalom?

- Isten ezt a módot választotta arra, hogy visszautasítsa az ajándékodat. Nem tartott téged érdemesnek arra, hogy megajándékozd őt egy szentéllyel. Engem becsaphatsz, Hopton, és az összes embert, de istent nem. Tudja, hogy a bűnlistád feketébb, mint gyanítottam.

Hosszú ideig beszélt, nyugodtan, szigorúan, egy csendes rémülethalmaznak. A végén így szólt:

- Nyilvánvalónak tűnik, Hopton, hogy nem vehetsz megbocsátást a csúcson kezdve. Egyedül a szívükben tiszták emelhetnek szentélyt. A vezeklés szerényebb lépcsőjét kell megmásznod, mielőtt eljutsz arra a szintre. Először embertársaid előtt kell vezekelned, mielőtt isten előtt vezekelsz. Ez az épület nem egy templom, hanem az emberi jótékonyság intézménye. Mint például a visszamaradott gyerekek intézete.

Hopton Stoddard nem kötelezte el magát emellett. - Majd utána, Ellsworth, majd utána - nyögte. - Adj időt! - Beleegyezett, hogy beperelje Roarkot - ahogy Toohey javasolta -, az átalakítási költségek megfizetéséért, és később majd eldöntheti, mik lesznek ezek az átalakítások.

- Ne döbbenj meg semmin, amit mondani vagy írni fogok erről - mondta a búcsúzásnál Toohey. - Kénytelen leszek néhány olyan dolgot állítani, amik nem teljesen igazak. Meg kell védenem a hírnevemet a szégyenfolttól, ami a te hibád, nem az enyém. Emlékezz arra, megesküdtél, hogy sohasem árulod el, ki ajánlotta neked Roarkot!

Az elkövetkező napon a *Szentségtörés* megjelent a *Bannerben*, és előkészítette a kanócot. A Stoddard-per közhírré tétele pedig meggyújtotta azt.

Senki sem érzett kényszert arra, hogy küzdelmet folytasson az épület ellen; azonban a vallás ellen történt támadás; a sajtóügynök túl jól előkészítette a terepet, a nyilvánosság figyelmének rugója megfeszült, sokan húzhattak hasznát belőle.

A felháborodás moraja egyre csak nőtt Howard Roark ellen, temploma mindenkit megdöbbsentett, egyedül Ellsworth Toohey nem. A lelkészek elátkozták az épületet prédikációikban. A női egyletek tiltakozó határozatokat hoztak. Az Anyák Bizottsága

az újságok nyolcadik oldalán tette közzé kérvényét, mely kétségbeesetten sikoltott valamit a gyermekek védelméről. Egy híres színésznő cikket írt a művészetek elengedhetetlen egységéről, kifejtve, hogy a Stoddard-templomnál nyoma sincs építészeti stílusnak, és arról az időről beszélt, amikor Mária Magdolnát játszott egy nagy bibliai drámában. Egy nagyvilági nő írt egy cikket az egzotikus szentélyekről, melyeket veszélyes, őserdei utazásai során látott, dicsérte a primitív népek megható hitét, és szemrehányásokkal illette a modern embert cinizmusáért; a Stoddard-templom, mondta, az elpuhultság és a dekadencia tünete; egy kép mutatta őt térdnadrágban, egyik karcsú lábával egy leterített oroszlan nyakán. Egy egyetemi professzor levelet írt a szerkesztőnek szellemi élményeiről, és kijelentette, hogy nem tudta volna átélni őket egy olyan helyen, mint a Stoddard-templom. Kiki Holcombe levelet írt a szerkesztőnek az életről és a halálról vallott nézeteiről.

Az AÉK megjelentetett egy tiszteletet parancsoló közleményt, melyben elítélte a Stoddard-templomot, mint a szellemi és művészi csalás ékes bizonyítékát. Hasonló kijelentések – csak kevesebb méltósággal és kevésbé irodalmi nyelven megfogalmazva – láttak napvilágot az Amerikai Építők és az Írók és Művészek Tanácsa közreműködésével. Igaz, hogy még senki sem hallott róluk, de mivel Tanácsok voltak, ez súlyt adott hangjuknak. Egy ember így szólt egy másikhoz: – *Hallottad, hogy az Amerikai Építők Tanácsa azt állítja, hogy ez a templom egy darab építészeti ócskaság?* – olyan hangnemet használva, mely a művészeti világgal való legmélyebb bensőségeséget sugallta. A másik nem akarta elárulni, hogy még nem hallott ilyen csoportról, de így válaszolt: – *Számítottam rá, hogy így vélekednek majd. Te nem?*

Hopton Stoddard annyi együtt érző levelet kapott, hogy szinte már kezdte boldognak érezni magát. Még sohasem volt népszerű. Ellsworthnek igaza volt, gondolta; elnyerte *testvérei* bocsánatát; Ellsworthnek mindig igaza volt.

A jobb lapok már nem beszéltek az ügyről egy idő után. De a *Banner* folytatta. Ez áldás volt a *Banner* számára. Gail Wynand távol volt, az Indiai-óceánon vitorlázott jachtján, és Alvah Scarret állta a sarat. Pont neki való feladat volt. Ellsworth Tooheynak nem kellett tanácsokat osztogatnia; Scarret magától felnőtt az alkalomhoz.

A civilizáció hanyatlásáról írt, és az őszinte hit elvesztése felett sajnálkozott. Támogatott egy tanulmányírói pályázatot a középiskolás diákok számára *Miért járok templomba?* címmel. Egy képekkel illusztrált cikksorozatot indított *Gyermekkorunk templomai* címmel. Különböző korok vallási szobrainak képeit mutatta be – a Szfinxről, vízköpőkről, totemoszlopokról – különösen nagy hangsúly fektetve Dominique szobrának képeire, a felháborodás megfelelő képszovegeivel, de elhallgatva a modell kilétét. Karikatúrákat jelentetett meg Roarkról, mint medvebőrbe öltözött barbárról, furkósbottal a kezében. Számos eszes dolgot írt Bábel tornyáról, mely nem érhetett el a mennyországot, és Ikaruszról, aki viaszszárnyaival a mélybe zuhant.

Ellsworth Toohey hátradőlt és figyelt. Két apró javaslatot tett: megtalálta a *Banner* dokumentációs anyagai között Roark fényképét az Enright House megnyitóján, azt a fényképet, mely egy emberi arcra készült az egzaltáció pillanatában, és megjelentette a *Banner*-ben, a következő képszoveggel: *Boldog, Mr. Superman?* Rávette Stoddardot, hogy nyissa meg a templomot a közönségnek, míg a per tárgyalására várnak. A

templom emberek tömegeit vonzotta, akik obszcén rajzokat és feliratokat hagytak Dominique szobrának talapzatán.

Voltak néhányan, akik eljöttek, megnézték, és csendben csodálták az épületet. De ők abból a fajtából valók voltak, akiket nem érdekelték a nyilvános ügyek. Austen Heller írt egy dühös cikket Roark és a templom védelmében. De nem lévén építészeti vagy vallási szaktekintély, a cikket elnyelte az örvény.

Howard Roark nem tett semmit.

Felkérték, hogy nyilatkozzon, és fogadott egy csoport riportert az irodájában. Harag nélkül beszélt. Ezt mondta: – Nem tudok mondani senkinek semmit az épületemről. Ha felkészülnék mindenféle zagyvasággal, hogy megtömjem az emberek fejét, az sértené őket és engem is. De örülök, hogy eljöttek ide. Valamit el szeretnék mondani. Meg szeretnék kérni minden embert, akit érdekel ez az ügy, hogy menjen el és nézze meg az épületet, és miután megtekintette, saját gondolatai segítségével alkosson véleményt, ha ezt kívánja tenni.

A *Banner* a következőképpen tette közzé az interjút: *Mr. Roark, aki úgy tűnik, hírnévre vadászik, fesztelenül fölényes modorban fogadta a riportereket, és kijelentette, hogy a köztudat tele van zagyvasággal. Nem volt hajlandó nyilatkozni, de úgy tűnt, pontosan tisztában van a helyzetben rejlő reklámlehetőséggel. Számára csak az a fontos, világított rá Mr. Roark, hogy minél több embert rávegyen arra, hogy nézze meg az épületét.*

Roark nem volt hajlandó ügyvédet fogadni, hogy képviselje őt a közeledő tárgyaláson. Azt mondta, el tudja látni saját védelmét, azonban nem volt hajlandó elmondani, hogy ezt milyen módon teszi majd, Austen Heller dühös tiltakozása ellenére.

– Austen, vannak olyan szabályok, amelyeknek teljes mértékben hajlandó vagyok engedelmeskedni. Kész vagyok arra, hogy ugyanolyan ruhát hordjak, mint mindenki, hogy ugyanolyan ételeket egyek és ugyanazt a földalattit használjam. De vannak bizonyos dolgok, amiket nem tudok úgy csinálni, ahogyan ők – és ez egy ilyen dolog.

– Mit tudsz a bíróságról és a törvényekről? Meg fogja nyerni.

– Mit fog megnyerni?

– Az ügyét.

– Van valami jelentősége ennek az ügynek? Semmit sem tehetek azért, hogy megakadályozzam, hogy hozzányúljon az épülethez. Az ő tulajdona. Elsöpörheti a Föld színéről, vagy csinálhat belőle egy ragasztógyárat. Megteheti, akár megnyerem a pert, akár elveszítem.

– De el fogja venni a pénzedet, és azzal fogja átalakítani.

– Igen. Lehet, hogy el fogja venni a pénzemet.

Steven Mallory nem fűzött megjegyzést semmihez. De arca olyannak tűnt, mint azon az estén, amikor Roark először találkozott vele.

– Steve, beszélj róla, ha úgy könnyebb neked! – mondta neki Roark egyik este.

– Nincs miről beszélni – felelte Mallory közömbösen. – Mondtam, hogy nem fogják hagyni, hogy túlélj.

– Baromság! Nincs jogod ahhoz, hogy féltss engem.

– Nem féltetek. Mi értelme lenne annak? Valami másról van szó.

Napokkal később, az ablakpárkányon ülve Roark szobájában, Mallory a várost nézte, majd hirtelen megszólalt:

- Howard, emlékszel, mit mondtam arról a szörnyetegről, amitől rettegek? Nem tudok semmit Ellsworth Tooheyről. Egyszer sem láttam azelőtt, mielőtt rálöttem. Csak olvastam, amiket ír. Howard, azért löttem rá, mert szerintem ő mindent tud erről a szörnyetegről.

Dominique megjelent Roarknál azon az estén, amikor Stoddard bejelentette, hogy pert indít. Nem mondott semmit. Letette táskáját az egyik asztalra, és elkezdte lehúzni kezéről a kesztyűjét, lassan, mintha el akarná nyújtani a hétköznapi mozdulat intimitását, itt, ezen a helyen, Roarknál: saját ujjaira nézett. Majd felpillantott. Arca olyan volt, mintha ismerné a férfi legszörnyűbb kínjait, és mintha az övéi volnának, és így akarná elviselni őket, hidegen, nem kérve enyhítő szavakat.

- Tévedsz - mondta Roark. Mindig tudtak így beszélni egymáshoz, folytatva egy olyan párbeszédet, melyet el sem kezdtek. Roark hangja gyengéd volt. - Nem érzem ezt.

- Nem akarom tudni.

- Azt akarom, hogy tudd. Amire te gondolsz, az sokkal rosszabb, mint az igazság. Nem hiszem, hogy sokat számít nekem az, hogy el fogják pusztítani. Lehet, hogy annyira fáj, hogy még azt sem tudom, hogy fáj. De nem hiszem. Ha miattam cipeled, ne cipelj többet, mint amennyit én. Nem vagyok képes a tökéletes szenvedésre. Sosem voltam. Egy bizonyos pontig eljut, aztán megáll. És addig, amíg létezik az az érintetlen pont, addig nem nevezhető igazi fájdalomnak. Nem szabad ezt tenned magaddal.

- Hol áll meg?

- Ahol semmi mást nem gondolok vagy érzek, kivéve azt, hogy megterveztem azt a templomot. Megépítettem. Semmi más nem tűnhet fontosnak.

- Nem lett volna szabad megépítened. Nem lett volna szabad kitenned olyan dolognak, amit most csinálnak vele.

- Az nem számít. Még az sem, ha elpusztítják. Csak az fontos, hogy létezett.

A lány megrázta a fejét. - Érted már, mitől óvtalak meg, amikor elvettem tőled a munkákat?... Hogy ne lehessen joguk ezt tenni veled... Hogy ne lehessen joguk a te épületedben élni... Hogy ne lehessen joguk megérinteni téged... semmilyen módon...

Amikor Dominique besétált Toohey irodájába, Toohey elmosolyodott. A szívélyes fogadtatás buzgó mosolya, mely nem várt módon őszinte volt. Egy pillanatra elfelejtett uralkodni magán, de szemöldöke már a csalódottság kifejezését öltötte magára; a szemöldökránc és a mosoly együtt egy pillanatilag groteszk képet festett arcára. Toohey csalódott volt, mert a lány nem a megszokott drámai módon rontott be hozzá; nem látott haragot, vagy gúnyt; úgy lépett be, mint egy könyvelő, aki hivatalos megbízást bonyolít le. Dominique megkérdezte:

- Mit szándékozol elérni ezzel?

Toohey megpróbálta felidézni a köztük megszokott ellenségeskedés vidámságát, és így szólt:

- Ülj le, drágám! Örülök, hogy látlak. Annyira őszintén, hogy nem is tudom titkolni. Sokat gondolkodtál. Sokkal korábban vártalak. Annyi gratulációt kaptam azért a kis cikkért, bár, őszintén, egyáltalán nem élveztem, hallani akartam, te mit mondasz.

- Mit szándékozol elérni ezzel?

- Nézd, drágám, igazán remélem, hogy nem haragszol azért, amit írtam a te felemelő szobrodról. Gondoltam, megérted, hogy ezt egyszerűen nem bírtam kihagyni.

- Mi a célja a pernek?

- Úgy látom, azt akarod, hogy beszéljek. Én pedig annyira szerettelek volna téged hallani. De jobb a fél öröm, mint a semmi. Beszélni akarok. Annyira türelmetlenül vártalak. De szeretném, ha leülnél, kényelmesebben érezném magam tőle... Nem? Nos ahogy gondolod, amíg el nem futsz. A per? Hát nem egyértelmű?

- Hogyan fogja ez megállítani őt? - kérdezte a lány olyan hangon, melyet az ember akkor használ, amikor statisztikai adatokat közöl. - Semmit sem bizonyít, akár nyer, akár veszít. Az egész dolog csak egy jó muri a sok bugrisnak, mocskos, de értelmetlen. Nem gondoltam volna rólad, hogy bűzbombákra vesztegeted az idődet. Az egészről meg fognak feledkezni még karácsony előtt.

- Istenem, mekkora kudarc! Nem gondoltam volna magamról, hogy ilyen rossz tanár vagyok. Hogy ilyen keveset tanultál tőlem kétévnyi szoros ismeretség alatt! Nagyon csüggesztő! Mivel te vagy a legintelligensebb nő, akit ismerek, valószínűleg ez az én hibám. De nézzük csak, egy dolgot tanultál: hogy én nem vesztegetem az időmet. Igazad van. Tényleg nem. Abban is igazad van, hogy karácsonyra az egészet el fogják felejtetni. És ez, látod, eredmény. Egy élő ügyért lehet harcolni. De egy halott ügyért nem. A halott ügyek, mint minden halott dolog, nemcsak hogy eltűnnek, de maguk mögött hagynak valami rothadó anyagot. A legkellemetlenebb dolog, ami megmaradhat, az a neved. Mr. Hopton Stoddardot teljesen el fogják felejtetni. A templom sem fog nyomot hagyni és a perre sem fognak emlékezni. De megmondom, mi fog fennmaradni: - *Howard Roark? Ugyan, hogyan bízhat az ilyen alakban? Ő a vallás ellensége. Teljesen erkölcstelen. Az lesz az első dolga, hogy átvág az építési költséggel. - Roark? ő nem jó - az egyik ügyfelének be kellett perelnie, mert olyan kontármunkát végzett. - Roark? Roark? Várj egy pillanatot, nem ő az a fickó, akivel tele voltak az újságok, mert valami zűrös ügye volt? Mi is volt az? Valami undorító botrány, az épület tulajdonosa - azt hiszem, egy bordélyház volt - na mindegy, szóval a tulajdonos beperelte. Csak nem akarsz kapcsolatba kerülni egy ilyen hírhedt alakkal, mint ez? Minek, amikor annyi más tisztességes építész közül választhatsz? - Ez ellen küzdj, drágám! Csak egy módot mondj, hogyan tennéd! Különösen akkor, amikor nincs más fegyvered, csak a tehetséged, ami nem fegyver, hanem felelősség.*

Dominique szeme csalódást okozott Tooheynak; türelmesen hallgatta őt a mozdulatlan tekintet, mely nem vált dühössé. Íróasztala előtt állt, egyenes testtartással, uralkodva magán, mint egy őrségben álló katona a viharban, aki tudja, hogy el kell viselnie és ott kell maradnia, még akkor is, amikor már nem bírja tovább.

- Gondolom, szeretnéd, ha folytatnám - mondta Toohey. - Szóval most már érted egy halott ügy különös hatékonyságát. Nem tudsz mellébeszélni, magyarázkodni, megvédeni magad. Senki sem akar meghallgatni. Elég nehéz hírnevet szerezni. De lehetetlen megváltoztatni természetét, ha már egyszer megszerezted. Nem, sohasem lehet tönkretenni egy építészt azzal, ha bebizonyítod róla, hogy rossz építész. De azzal tönkre lehet tenni, ha ateista, vagy mert valaki beperelte, vagy mert lefeküdt valami nővel, vagy mert kitépke di a légy szárnyait. Azt mondd erre, hogy értelmetlen? Hát persze, hogy az. Ezért működik. Az ész meg lehet támadni ésszel. De hogyan küzdesz az értelmetlen ellen? Az a baj veled, drágám, és a legtöbb emberrel, hogy nincs elegendő tisztelet benned az

értelmetlenség iránt. Az értelmetlenségnek hatalmas szerepe van életünkben. Nincs esélyed, ha ez az ellenséged. De ha szövetségest csinálsz belőle – ó, drágám!... Nézd, Dominique, abbahagyom a beszédet abban a pillanatban, hogy észreveszem rajtad a félelem jelét.

– Folytasd! – mondta a lány.

– Úgy érzem, most fel kéne tenned nekem egy kérdést. Vagy talán nem akarsz egyértelmű lenni, és úgy érzed, nekem kell kitalálnom a kérdést? Azt hiszem, igazad van. A kérdés az, hogy miért választottam Howard Roarkot? Mert – hogy saját cikkemből idézzek – nem az én feladatom, hogy légycsapó legyek. Ennek itt egy kicsit más a jelentése, de hagyjuk ezt. Ezenkívül ez segített hozzá, hogy megkapjak valamit Hopton Stoddardtól, de ez csak egy mellékes dolog, csak tiszta haszon. Azonban az egész dolog egy kísérlet volt elsősorban. Mondjuk úgy, hogy egy tűzpróba. Az eredmény teljesen kielégítő. Ha nem lennél ennyire belekeveredve, te lennél az, aki igazán értékelni tudná a látványt. De tényleg, tudod, alig tettem valamit ahhoz képest, hogy mi következett belőle. Hát nem érdekes, hogy látsz egy hatalmas, bonyolult gépezetet, mint a mi társadalmunk, az egész csupa emelőkar, gépszíj és kapcsolószerkezet, az a fajta, mely úgy néz ki, mintha egy egész hadsereg kellene a működtetéséhez – és erre az történik, hogyha kisujjaddal megnyomsz egy kis pontot, a legfontosabb pontot, az egész rendszer súlypontját, azzal tönkretetheted, és egy értéktelen halom ócskavas lesz belőle? Meg lehet csinálni, drágám. De sok időbe telik. Évszázadokba. Én előnyben vagyok azokkal a szakemberekkel szemben, akik előttem jöttek. Azt hiszem, én leszek a vonal utolsó és sikeres példája, mert – bár nem vagyok tehetségesebb, mint ők voltak – én tisztábban látom, hogy mi a célunk. Ez azonban elvonatkoztatás. A konkrét valóságról beszélve, nem találsz valami szórakoztatót az én kis kísérletemben? Én igen. Például, észrevetted, hogy az összes félrevezetett ember rossz oldalon áll? Mr. Alvah Scarretnek, az egyetemi professzoroknak, a hírlapszerkesztőknek, a tiszteletre méltó anyáknak és a Kereskedelmi Kamaráknak szinte röpülve kellett volna Howard Roark segítségére sietniük – ha értékelik a saját életüket. És mégsem. Hopton Stoddardot támogatják. Másrésről viszont hallottam, hogy valami félnótásokból álló kávéházi radikális csoport, akiket úgy hívnak, *A Proletár Művészet Új Ligája* megpróbáltak híveket toborozni Howard Roark védelmére – azt mondták, hogy Roark a kapitalizmus áldozata -, amikor tudniuk kellett volna, hogy az Ő bajnokuk Hopton Stoddard. Roarknak, jut eszembe, volt annyi esze, hogy nem reagált. Ő érti a helyzetet. Te is és én is. Nem sokan vagyunk így. Ez van! Az ócskavasat is lehet valamire használni.

Dominique megfordult, hogy elhagyja a szobát.

– Dominique, csak nem mész már? – kérdezte Toohey, hangjából sértettség hallatszott. – Nem mondasz semmit? Egy szót se?

– Nem.

– Dominique, te cserbenhagysz engem. Pedig hogy vártam rád! Rendszerint én jól elvagyok magamban, de egyszer-egyszer szükségem van közönségre. Te vagy az egyetlen ember, akivel önmagam tudok lenni. Gondolom, ez azért van, mert annyira megvetsz, hogy mondhatok bármit, nem számít. Látod, tudom ezt, de nem érdekel. Ezenkívül azok a módszerek, amiket másokon alkalmazok, rajtad sosem működnenek. Bármilyen különös, egyedül az őszinteségem hat rád. Az ördögbe is, mi értelme van elvégezni egy ügyes munkát, ha senki sem tudja, hogy megcsináltad?

Ha régi önmagad volnál, azt mondanád nekem ezen a ponton, hogy ez egy gyilkos lélektana, aki elkövetett egy tökéletes bűncselekményt, majd bevallja, mert nem bírja elviselni azt a gondolatot, hogy senki sem tudja, hogy ez egy tökéletes bűncselekmény volt. És erre én azt válaszolnám, hogy igazad van. Kell a közönség. Ez a baj az áldozatokkal – még azt sem tudják, hogy áldozatok, ami rendben is van, de egyhangúvá válik, és elveszi az öröm felét. Te egy annyira ritka élvezet vagy – egy áldozat, aki értékeli saját kivégzése művészi voltát... Az isten szerelmére, Dominique, itt hagysz, amikor gyakorlatilag már könnyörgöm, hogy maradj?

A lány a gombkilincsre tette kezét. Toohey vállat vont, és visszatelepedett székébe.

– Rendben van – mondta. – Mellesleg, ne is próbálkozz azzal, hogy kifizeted Hopton Stoddardot. Jelenleg a kezemből eszik. Nem eladó. – Dominique kinyitotta az ajtót, de megállt egy pillanatra, és újra becsukta. – Ó, igen, persze, tudom, hogy megpróbáltad. Nincs semmi értelme. Nem vagy annyira gazdag. Nincs elég pénzed ahhoz, hogy megvedd azt a templomot, és nem tudnál eleget gyűjteni. Ezenkívül Hopton nem fog pénzt elfogadni tőled az átalakításhoz. Tudom, hogy azt is megpróbáltad. Ő Roarktól akarja. Igaz is, nem hiszem, hogy Roarknak tetszene, ha tudomására hoznám, hogy megpróbáltad.

Mosolya ellenállást követelt. De Dominique arca nem reagált. Ismét az ajtóhoz fordult.

– Még egyetlen kérdés, Dominique. Mr. Stoddard ügyvédje szeretné tudni, hogy beidézhet-e téged tanúnak. Mint építészeti szakembert. Természetesen a felperes oldalán fogsz tanúskodni, rendben?

– Igen. A felperes oldalán fogok tanúskodni.

A Hopton Stoddard *kontra* Howard Roark ügy tárgyalása 1931 februárjában kezdődött.

A tárgyalóterem annyira zsúfolt volt, hogy a tömeghangulatot csak az összefolyó fejek lassú mozgásával lehetett kifejezni, egy lomha hullámmal, mint a fodrozódás egy oroszlánfóka szorosra csomagolt bőre alatt.

A barna és tompított színekkel csíkozott tömeg olyan volt, mint az művészetek gyümölcstortája, az AÉK pedig, mint sűrű tejszínhab a tetején. Előkelő megjelenésű urak és jól öltözött, összeszorított ajkú hölgyek voltak; minden nő érezte annak a művészetnek a kizárólagos tulajdonjogát, amit kísérője gyakorolt, egy monopóliumot, melyet a többiek felé küldött neheztelő pillantásokkal őriztek. Majdnem mindenki ismert majdnem mindenkit. A teremben a szövetkezés, a bemutató előadás és a családi piknik hangulata keveredett. Egy olyan érzés, hogy *a mi társaságunk, a mi fiaink, a mi összejeövetelünk.*

Steven Mallory, Austen Heller, Roger Enright, Kent Lansing és Mike az egyik sarokban ültek együtt. Próbáltak nem körülnézni. Mike aggódott Steven Mallory miatt. Szorosan Mallory mellett maradt, ragaszkodott hozzá, hogy mellé üljön, és rápillantott, valahányszor egy különösen sértő párbeszédfoszlány elért hozzájuk. Mallory végül észrevette, és így szólt:

– Ne aggódj, Mike! Nem fogok kiabálni és nem lövök le senkit.

– Vigyázz a gyomrodra, kölyök! – mondta Mike. – Csak vigyázz rá! Az embernek nem kell rosszul lennie csak azért, mert a helyzet úgy hozza.

- Mike, emlékszel arra az estére, amikor olyan sokáig maradtunk fent, hogy szinte már világos volt, és Dominique kocsijából kifogyott a benzin, a buszok még nem jártak, és úgy döntöttünk, hogy hazasétálunk, és a nap már megvilágította a házak tetejét, mire közlünk az első hazaért?

- Emlékszem. Neked ez jut eszedbe, nekem pedig a gránitbánya.

- Milyen gránitbánya?

- Valami, ami egyszer nagyon kiborított, de aztán kiderült, hogy hosszú távon nincs semmi jelentősége.

Az ablakokon túl az ég fehér és lapos volt, mint a jégvirágos üveg. Úgy tűnt, mintha a fény a tetőkön és a párkányokon megülő hótömbökből áradna, egy természetellenes fény, melytől a teremben minden csupasznak hatott.

A bíró összekuporodva ült székében, mint egy gubbasztó madár. Kicsi arca az erény ráncait viselte magán. Kezét függőlegesen tartotta mellkasa előtt, ujjbegyeit egymáshoz szorítva. Hopton Stoddard nem volt jelen. Az ügyész képviselte őt, egy jóképű úriember, magas és szigorú, mint egy nagykövet.

Roark egyedül ült a védelem asztalánál. A tömeg egy ideig bámulta, majd ingerületlenül feladta, mert nem talált meglepésként benne. Roark nem tűnt összetörtnek, és nem látszott kihívónak. Megjelenése személytelen és nyugodt volt. Nem hatott olyannak, mint egy közéleti személyiség a nyilvánosság előtt; olyan volt, mint egy ember, aki egyedül van saját szobájában és rádiót hallgat. Nem jegyzetelt; nem voltak előtte papírok az asztalon, csak egy nagy barna boríték. A tömeg mindent megbocsátott volna neki, kivéve azt, hogy normálisan viselkedjen, miközben a levegő vibrált a gúnyos megjegyzések és mosolyok feszültségétől. Néhányan arra készültek, hogy majd sajnálni fogják: az első néhány perc után mindenki gyűlölte őt.

A felperes megbízottja egy egyszerű nyitó beszédben ismertette az ügyet: az igaz, vallotta be az ügyész, hogy Hopton Stoddard teljes szabadságot adott Roarknak a templom megtervezéséhez és felépítéséhez; a lényeg azonban az, hogy Mr. Stoddard tisztán kikötötte, hogy templomnak kell lennie, és arra is számított; a szóban forgó épület viszont nem tekinthető templomnak az ismert szabványok szerint: és a felperes indítványozta, hogy ezt bizonyítsák is be az érintett terület legjobb szaktekinélyeinek bevonásával.

Roark lemondott arról a jogáról, hogy nyitóbeszédet tartson az esküdtszéknek.

Ellsworth Monkton Toohey szólították a tanúk padjára, mint a vád első tanúját. Leült a pad szélére és hátradőlt, háta alsó részén megpihelve: felemelte egyik lábát, és vízszintesen a másikra helyezte. Arca derűsnek tűnt, de sikerült azt a benyomást keltenie, hogy ez az arckifejezés egy jólnevelt álarc az unalom eltakarására.

Az ügyész kérdések hosszú listáját intézte Mr. Tooheyhoz, szakmai képzéséről, beleértve a *Szentbeszédnek kőben* című könyve eladott példányainak számát. Ezután felolvasta a *Szentségtörés* című cikket, és megkérte Toohey-t, erősítse meg szóban, hogy valóban ő írta. Toohey azt felelte, hogy igen, ő írta. Ezt egy újabb lista követte, tudományosan megfogalmazott kérdésekkel a templom építészeti érdemeiről. Toohey bebizonyította, hogy nincsenek. Egy történelmi visszatekintéssel folytatta. Toohey – könnyed és közvetlen stílusban beszélve – vázlatosan összefoglalta az összes ismert civilizációt és azok kiemelkedő vallási műemlékeit – az inkáktól kezdve a főníciaiakon keresztül a keleti szigetlakókig, említést téve – amikor csak lehetett -, a dátumokról, amikor nekikezdték ezen műemlékek építéséhez, és amikor befejezték

azokat. Megadta az építésben foglalkoztatott munkások számát és a megközelítő költséget mai amerikai dollárban. A közönség kábultan hallgatta.

Toohey bebizonyította, hogy a Stoddard-templom minden téglájával, kövével és szabályával ellentmond a történelemnek. *Arra törekedtem, hogy megmutassam azt – mondta befejezésül – hogy egy templom eszméjének két nélkülözhetetlen követelménye van: az áhítat és az emberi alázat érzékeltetése. Megfigyelhettük a díszes vallási építmények gigászi méreteit, a felfelé szárnyaló vonalakat, a szörnyetegekre hasonlító istenek ijesztő és groteszk alakjait, vagy később a vízköpőket. Mindezek azt kívánják közölni az emberrel, mennyire alapvető a jelentéktelensége. Pusztán nagyságukkal összetörik őt, és szent rettegéssel töltik el szívét, mely az erkölcsi tisztaság alázatosságához vezet. A Stoddard-templom szemérmetlenül megtagadja egész múltunkat, és egy sértő nemet hajít a történelem arcába. Meg merek kockáztatni egy feltételezést, hogy vajon miért került ez az ügy az érdeklődés homlokterébe. Mindannyian ösztönösen felismertük, hogy egy erkölcsi kérdés húzódik a jogi szempontok mögött. Ez az épület az emberiséggel szemben érzett mély gyűlölet műemléke. Egyetlen ember egoja dacol az egész emberiség, az utca összes embere, és ebben a tárgyalóteremben ülő összes ember legszentebb impulzusaival!*

Ez nem egy tanúvallomás volt, hanem Ellsworth Toohey beszéde az egybegyűltekhöz – és a válasz elkerülhetetlen volt: a közönség tapsviharban tört ki. A bíró kalapácsával ütügetett, és azzal fenyegetőzött, hogy kiürítteti a tárgyalótermet. A rend helyreállt, de nem a tömeg arcán: az arcokon megmaradt a kéjvágyó képmutatás. Kellemes érzés volt, hogy kiválasztották őket, és részt vehettek az ügyben, mint egy sértett fél. A tömeg háromnegyede sohasem látta a Stoddard-templomot.

– Köszönjük, Mr. Toohey! – mondta az ügyész, és alig láthatóan fejet hajtott. Majd Roark felé fordult, és finom udvariassággal így szólt:

– Öné a tanú.

– Nincs kérdés – felelte Roark.

Ellsworth Toohey felvonta egyik szemöldökét, és sajnálkozva elhagyta az emelvényt.

– Mr. Peter Keating! – szólt az ügyész.

Peter Keating arca vonzónak és frissnek látszott, mintha jól kialudta volna magát előző éjszaka. Fiatalos lendülettel lépett fel a tanúk padjára, vállát és karját feleslegesen hintáztatva. Esküt tett, és vidáman válaszolt az első kérdésre. Furcsa pózban ült a tanúk padján: felsőteste fesztelen fölényességgel roskadt az egyik oldalra, egyik könyöke a szék karfáján; de lábfeje esetlenül előreállt, és térdét szorosan összeszorította. Egyszer sem nézett Roarkra.

– Megemlítené, kérem, néhányat azok közül a kiemelkedő épületek közül, amelyeket ön tervezett, Mr. Keating? – kérte az ügyész.

Keating belekezdett a mély hatást keltő nevek felsorolásába; az első néhány gyorsan jött, a többi egyre lassabban és lassabban, mintha be szeretne volna fejezni; az utolsót befejezetlenül elnyelte a levegő.

– Nem feledkezik meg a legfontosabb épületéről, Mr. Keating? – kérdezte az ügyész. – Nem maga tervezte a Cosmo-Slotnick Buildinget?

– De igen – suttogta Keating.

– Na már most, Mr. Keating, ön ugye a Stanton Műszaki Egyetemre járt ugyanabban az időszakban, amikor Mr. Roark?

– Igen.

- Mit tud mondani nekünk Mr. Roark ottani teljesítményéről?
- Kizárták.
- Azért zárták ki, mert nem tudott megfelelni az egyetem magas elvárásainak?
- Igen. Azért.

A bíró Roarkra nézett. Egy ügyvéd már tiltakozott volna ez ellen a tanúvallomás ellen, hogy nem tartozik a tárgyhoz. Roark nem tiltakozott.

- Abban az időben gondolta-e ön Mr. Roarkról, hogy tehetsége van az építészethez?

- Nem.
- Beszélne, kérem, egy kicsit hangosabban, Mr. Keating?
- Nem... gondoltam róla, hogy tehetséges.

Szokatlan dolgok történtek Keating verbális központosásával: Néhány szó élesen jött ki, mintha mindegyik után felkiáltójelet biggyesztett volna; mások összefolytak, mintha nem akarna szünetet tartani, nehogy meghallja őket. Nem nézett az ügyészre. Tekintetét a hallgatóságon tartotta. Olykor olyannak tűnt, mint egy csínytevő fiú, egy fiú, aki éppen most rajzolt egy bajuszt egy gyönyörű lány arcára egy fogkrémreklám plakátján a földalattiban. Máskor olyannak tűnt, mintha segítségért könyörögne a tömeghez – mintha előttük ülne a saját tárgyalásán.

- Valamikor az ön irodájában dolgozott Mr. Roark, ugye?

- Igen.
- És ön arra kényszerült, hogy kirúgja?
- Igen... Így volt.
- Mert alkalmatlan volt?
- Igen.
- Mit tud nekünk mondani Mr. Roark későbbi karrierjéről?

- Nos mint tudjuk, a *karrier* egy relatív fogalom. A teljesítmény mértékét tekintve bármelyik rajzolónk többet tett, mint Mr. Roark. Nem nevezhetünk egy vagy két épületet karriernek. Mi szinte havonta építünk annyit.

- Elmondaná nekünk saját szakmai véleményét Mr. Roark munkájáról?

- Nos az a véleményem, hogy éretlen. Nagyon feltűnő, egyszer-egyszer még érdekesnek is nevezhető, de alapjában véve – kamaszkori.

- Tehát nem nevezhetjük Mr. Roarkot egy kész építésznek?

- Nem, abban az értelemben, ahogy Mr. Ralston Holcombe-ról, Mr. Guy Franconról vagy Mr. Gordon Prescotttról beszélünk – nem. De természetesen, korrekt akarok lenni. Azt gondolom, hogy Mr. Roarkban határozottan ott van a rejtett képesség, különösen a tiszta mérnöki munkára. Lehetett volna belőle valaki. Próbáltam beszélni vele erről – próbáltam neki segíteni -, őszintén, én mindent megpróbáltam. De olyan volt, mintha az egyik kedvenc vasbeton darabjához beszéltem volna. Tudtam, hogy ide fog jutni. Nem voltam meglepve, amikor meghallottam, hogy az egyik ügyfele beperelte végül.

- Mit tud nekünk mondani Mr. Roark ügyfelek iránt tanúsított viselkedéséről?

- Nos ez a probléma lényege. Erről szól minden. Nem érdekelt, mit gondolnak vagy mit akarnak az ügyfelek, vagy mit gondol bárki is az egész világon. Még azt sem értette, hogy más építész miért érdekel. Még ezt sem adta meg, még a megértést sem, még annyi... tisztelet sem volt benne az ember iránt, hogy ezt megtegye. Nem értem, mi a rossz abban, ha örömet akarunk szerezni más

embereknek. Nem értem, mi a rossz abban, ha barátságosak, elfogadottak és népszerűek akarunk lenni. Miért bűn ez? Miért kell ezért bárkinek is gúnyolódnia rajtunk, állandóan gúnyolódnia, állandóan, éjjel-nappal, egy perc békét sem hagyva, mint egy kínai kínzás – tudják, amikor cseppenként csepegtetik az áldozat fejére a vizet?

A hallgatóság soraiban kezdtek rájönni az emberek, hogy Peter Keating részeg. Az ügyész összevonta a szemöldökét; a tanúvallomást elpróbálták a tárgyalás előtt; de a talaj kezdett kicsúszni Keating lába alól.

- Akkor Mr. Keating, talán elmondhatná nekünk Mr. Roark nézeteit az építészetéről.

- Elmondom én, ha tudni akarják. Az a véleménye, hogy le kellene vennünk a cipőnket, és térdre ereszkednünk, amikor az építésről beszélünk. Ezt gondolja. De miért kellene? Miért? Ez olyan, mint bármelyik más üzlet, nem? Mitől ennyire átkozottul szent neki? Miért kell mindannyiunknak felcsigázva lennünk? Emberek vagyunk. Meg akarunk élni valamiből. Miért nem lehet egyszerűen és könnyedén venni a dolgokat? Miért kell valamiféle istenverte hősnek lennünk?

- Ugyan-ugyan, Mr. Keating, azt hiszem egy kissé eltértünk a témától. Arról volt...

- Nem, egyáltalán nem tértünk el. Tudom, mit beszélek. Ön is tudja, ők is tudják. Mindenki, aki itt jelen van. A templomról beszélek. Hát nem értik? Miért kellett egy démont választani egy templomhoz? Csak egy nagyon humánus típusú embert lett volna szabad. Egy embert, aki megértő... és megbocsátó. Egy ember, aki megbocsát... Ezért járunk templomba – hogy... bocsánatot nyerjünk...

- Igen, Mr. Keating, de Mr. Roarkra visszatérve...

- Mi van Mr. Roarkkal? Ő nem építész. Nem jó. Miért kellene félnem attól, hogy kimondjam azt, hogy nem jó? Miért félnek tőle maguk mindannyian?

- Mr. Keating, ha nem érzi jól magát, és el kívánja hagyni a termet...

Keating úgy nézett az ügyészre, mint aki álmából ébred. Megpróbálta összeszedni magát. Egy kis idő múlva színtelen hangon és lemondóan így szólt:

- Nem. Minden rendben. Jól vagyok. Bármit elmondok, amit csak kíván. Miről szeretné, ha beszélnék?

- Elmondaná nekünk – szakszavakkal – a véleményét a Stoddard-templomként ismert szerkezetéről?

- Igen, természetesen. A Stoddard-templom... A Stoddard-templom terve helytelenül tagolt, ami térzavarhoz vezet. A tömegek nincsenek egyensúlyban. Hiányzik a szimmetria. Az arányok nem helyénvalók. – Ugyanazon a hangszínen beszélt. Nyaka merev volt; erőlködni kellett, hogy feje ne bukjon előre. – Aránytalan. Ellentmond az elrendezés alapelveivel. Az épület a...

- Kérem, hangosabban, Mr. Keating!

- Az épület a nyersesség és az építészeti műveletlenség összehatását kelti. Nem látható... nem látható benne a szerkezeti összhang, a szépség, a kreatív képzelőerő... – Keating lehunyta a szemét – ...a művészi ösztönesség...

- Köszönjük, Mr. Keating. Végeztünk.

Az ügyész Roarkhoz fordult, és idegesen így szólt:

- Öné a tanú.

- Nincs kérdés – felelte Roark.

Ezzel a tárgyalás első napja lezárult.

Aznap este Mallory, Heller, Mike, Enright és Lansing Roark lakásán gyűltek össze. Nem beszéltek meg előre, de mindannyian eljöttek, ugyanattól az érzéstől indítva. Nem beszéltek a tárgyalásról, de nem volt feszültség, és nem kerültek tudatosan a témát. Roark a rajzolóasztalán ült, és a műanyagipar jövőjéről beszélt nekik. Mallory minden látható ok nélkül hirtelen felnevetett. – Mi a baj, Steve? – kérdezte Roark. – Csak arra gondoltam... Howard, mindannyian azért jöttünk ide, hogy segítsünk neked, hogy feldobjunk. Ehelyett *te* vagy az, aki *neki*nk segít. Te segített a segítőidet, Howard.

Azon az estén Peter Keating arcával egyik kinyújtott karjára borulva feküdt egy kocsma asztalán.

Az elkövetkező két napban egymást követték a vád tanúi a tárgyalóteremben. Minden egyes kihallgatás olyan kérdésekkel kezdődött, melyek felszínre hozták a tanúk szakmai sikereit. Az ügyész úgy adta alájuk a lovat, mint egy tapasztalt sajtóügynök. Austen Heller megjegyezte, hogy az építészek biztos foggal-körömmel küzdöttek a megtiszteltetésért, hogy a tanúk padjára hívják őket, hiszen ez a legnagyobb nyilvános mulatságnak számított ebben az általában nem nagy nyilvánosságnak örvendő szakmában.

Egyik tanú sem nézett Roarkra. Ő ellenben le nem vette a szemét róluk. Meghallgatta vallomásukat, majd mindegyik végén így szólt: – *Nincs kérdés.*

Ralston Holcombe úgy nézett ki a tanúk padján lengő nyakkendőjével és aranyfejű sétabotjával, mint egy főherceg vagy mint egy sörkert muzsikusként. Vallomása hosszú és tudományos volt, de rátért a következőkre:

– Ostobaság az egész! Gyerekes ostobaság! Nem mondhatnám, hogy különösebb sajnálatot érzek Mr. Hopton Stoddard iránt. Lehetett volna óvatosabb. Tudományos tény, hogy a reneszánsz az egyetlen napjainkra alkalmazható építészeti stílus. Ha közülünk a legjobbak, mint például Mr. Stoddard sem hajlandók észrevenni ezt, akkor mit várhatunk az ilyen-olyan parvenüktől, az építészeti babérra pályázó törtetőktől, és általában a csöcseléktől? Már korábban bebizonyították, hogy a reneszánsz az egyetlen elfogadható stílus a templomokra, szentélyekre és székesegyházakra. És Sir Christopher Wren? Ne vessenek csak! De emlékezzenek minden idők legnagyobb vallási műemlékére – a római Szent Péter-bazilikára. Túl akarják szárnyalni? És ha Mr. Stoddard nem kifejezetten ragaszkodott a reneszánszhoz, hát pont azt kapta, amit megérdemelt. Nagyon is megérdemelte.

Gordon L. Prescott egy magas nyakú garbót viselt skótkockás kabátja alatt, egy tweed nadrágot és súlyos golfcipőt húzott.

– A szóban forgó épületben a transzcendentális viszonya a tisztán térbelihez teljesen excentrikus – mondta Gordon L. Prescott. – Ha a vízszintest egydimenziósnek, a függőlegest kétdimenziósnek, az átlókat háromdimenziósnek és a terek egymásba áramlását a negyedik dimenzióknak vesszük – az építészet egy négydimenziós művészet –, meglehetősen könnyedén láthatjuk, hogy ez az épület homaloid, azaz – a laikus ember szavaival – sík. Az áramló élet, mely a káoszban észlelt rendből, vagy ha jobban tetszik, a változatosságban rejlő egységből ered, és megfordítva, ami az építészet belső ellentmondásainak felismerését jelenti, itt teljes mértékben hiányzik. Próbálok annyira világosan kifejezni magam, amennyire csak

tudom, de lehetetlen bemutatni egy dialektikus állapotot a logika fügefalevelével palástolva, pusztán a szellemileg lusta, laikus ember kedvéért.

John Erik Snyte szerényen és tapintatosan elmondta tanúvallomásában, hogy Roark dolgozott nála, egy megbízhatatlan, hűtlen és gátlástalan alkalmazottnak bizonyult, és úgy indította el karrierjét, hogy ellopta az egyik ügyfelét.

A tárgyalás negyedik napján a vád képviselője behívatta utolsó tanúját.

- Miss Dominique Francon! - jelentette be az ügyész ünnepélyes komolysággal.

Mallory levegő után kapkodott, de senki sem hallotta; Mike keze lefogta csuklóját és nyugalomra kényszerítette.

Az ügyész a tárgyalás betetőzésére tartogatta Dominique-ot. Részben azért, mert nagyon sokat várt tőle, másrészt viszont aggódott is egy kicsit miatta: Dominique volt az egyetlen tanú, akivel nem próbálták el vallomását; nem volt hajlandó betanulni semmiféle szerepet. A Stoddard-templomról egyszer sem tett említést rovatában; de az ügyész utánanézett Roarkról szóló korábbi írásainak; és Ellsworth Toohey azt tanácsolta, hogy idézze be tanúnak.

Dominique megállt egy pillanatra a tanúk padjának dobogóján, és lassan körbetekintett a tömegen. Szépsége lélegzetelállító volt, de annyira személytelen, mintha nem is hozzá tartozna; úgy volt jelen a teremben, mintha egy különálló lény volna. Az emberek egy látomásnak vélték, mintha nem lenne teljesen valóságos. Egy áldozatot láttak benne a vérpadon. Valakit, aki egy óceánjáró korlátjánál áll az éjszakában.

- Megmondaná a nevét?

- Dominique Francon.

- És a foglalkozása, Miss Francon?

- Újságíró.

- Ön írja a nagyszerű *Otthonunk* című rovatot, mely a *New York Banner*ben jelenik meg?

- Én írom az *Otthonunk* című rovatot.

- Az ön édesapja Guy Francon, a kiváló építész?

- Igen. Megkérték az apámat, hogy tanúskodjon, de visszautasította. Azt mondta, hogy őt ugyan nem érdeklik az olyan épületek, mint a Stoddard-templom, de az a véleménye, hogy nem viselkedünk úriemberek módjára.

- Megkérhetném, hogy szorítkozzon szigorúan a feltett kérdésre adott válaszra, Miss Francon? Igazán szerencsések vagyunk, hogy itt van velünk, hiszen ön az egyetlen női tanúnk, és köztudottan mindig is a nőknek volt és van a legtisztább vallásos hitük. Ezenkívül, mivel ön egy kiemelkedő építészeti szaktekintély, a legnagyobb mértékben képes arra, hogy megláttassa velünk azt, amit a legmélyebb tisztelettel hívhatok az ügy női szemmel való megközelítésének. Elmondaná nekünk saját szavaival, hogy mi a véleménye a Stoddard-templomról?

- Szerintem Mr. Stoddard hibát követett el. Nem volna kétség afelől, hogy ügye igazságos, ha nem az átalakítási, hanem a bontási költségeiért indított volna pert.

Az ügyész megkönnyebbülten látszott. - Elmondaná az indokait, Miss Francon?

- Már hallhatta őket az összes kihallgatott tanútól.

- Ez esetben tekinthetem úgy, hogy ön egyetért a megelőző tanúvallomásokkal?

- Teljes mértékben. Még maguknál a tanúknál is jobban. Nagyon meggyőzőek voltak.

- Megmagyarázná... ezt kérem, Miss Francon? Egészen pontosan, hogy érti ezt?
- Amit Mr. Toohey mondott: ez a templom mindannyiunkra nézve fenyegető.
- Ó, értem.

- Mr. Toohey nagyon jól meglátta a probléma lényegét. Elmondjam világosabban saját szavaimmal?

- Természetesen, Miss Francon!

- Howard Roark épített egy templomot az emberi szellemnek. Erősnek, büszkének, tisztának, bölcsnek és félelem nélkülinek látta az embert. Egy hősi lénynek. És ennek emelt templomot. A templom egy olyan hely, ahol az ember a lelki túlfűtöttség állapotát akarja átélni. Mr. Roark azt gondolta, hogy a lelki túlfűtöttség abból ered, hogy büntelennek tudjuk magunkat, hogy látjuk az igazságot és elérjük azt, hogy méltóvá válunk a bennünk rejlő legnagyobb lehetőségekhez, hogy nem ismerjük a szegényt és nincs okunk a szegyenre, hogy képesek vagyunk meztelenül állni a legragyogóbb napfényben. Azt gondolta, hogy a lelki túlfűtöttség örömet jelent, és ez az öröm születési jogán megilleti az embert. Azt gondolta, hogy az ember számára épített keret egy szent hely. Ezt gondolta Howard Roark az emberről és a lelki túlfűtöttségről. De Ellsworth Toohey azt mondta, hogy ez az épület az emberiséggel szemben érzett mély gyűlölet műemléke. Ellsworth Toohey azt mondta, hogy a lelki túlfűtöttség lényege az, hogy az ember eszét veszítse félelmében, összeomoljon és alázatában a porban csússzon. Ellsworth Toohey azt mondta, hogy az ember legnagyobb tette az, ha felismeri saját jelentéktelenségét és megbocsátástért esedezik. Ellsworth Toohey azt mondta, romlottságot jelent, ha nem tekintjük természetesnek, hogy az ember egy olyan valami, aminek szüksége van a megbocsátásra. Ellsworth Toohey meglátta, hogy ez az épület emberből és földből áll - és Ellsworth Toohey azt mondta, hogy az épület hasa a sárban van. Az ember dicsőítése, mondta Ellsworth Toohey, a test hatalmas élvezeteinek dicsőítését jelenti, mivel a szellem világa meghaladja az emberi felfogóképesség határát. Ahhoz, hogy belépjünk ebbe a világba, mondta Ellsworth Toohey, az embernek koldusként, térden állva kell közelednie. Ellsworth Toohey az emberiség barátja.

- Miss Francon, mi nem igazán Mr. Tooheyról beszélgetünk, így ha megtenné, hogy megmarad...

- Én nem Ellsworth Tooheyt ítélem el, hanem Howard Roarkot. Azt tartják, hogy egy épületnek a környezete részének kell lennie. Milyen világba építette ezt a templomot Roark? Milyen embereknek? Nézzenek körül! Látnak-e olyan szentélyt, mely azáltal válik szentté, hogy akár Mr. Hopton Stoddard, akár Mr. Ralson Holcombe vagy Mr. Peter Keating épületeként szolgál? Amikor ezekre pillantanak, Ellsworth Tooheyt gyűlölik - vagy pedig Howard Roarkot átkozzák a kimondhatatlan sértés miatt, amit elkövetett? Ellsworth Tooheynak igaza van. Ez a templom egy szentségtörés, bár nem abban az értelemben, ahogy ő mondta. Szerintem azonban ezt Mr. Toohey is tudja. Amikor azt látjuk, hogy egy ember gyöngyöket szór anélkül, hogy viszonzásul akár egy szelet disznóhúst is kapna - nem a disznó az, aki miatt felháborodást érzünk. Az ember az, akire haragszunk, mert oly kevésbé becsülte gyöngyeit, hogy kész volt a trágyába hajítani őket, és ezzel okot adott a rőfögő koncertre, melyet a bírósági gyorsíró ír át.

- Miss Francon, nem hiszem, hogy tanúvallomásának ezen sora helyénvaló vagy elfogadható lenne...

- A tanú folytathatja - jelentette be a bíró váratlanul, mert unatkozott eddig, és tetszett neki Dominique alakja. Ezenkívül tudta, hogy a hallgatóság élvezi a lány tanúvallomását, pusztán a botrány kedvéért, annak ellenére, hogy Hopton Stoddarddal rokonszenveznek.

- Bíró úr, valami félreértés történhetett - mondta az ügyész. - Miss Francon, ön ki mellett tanúskodik? Mr. Roark vagy Mr. Stoddard mellett?

- Természetesen Mr. Stoddard mellett. Elmondom azokat az indokokat, amelyek megmutatják, miért Mr. Stoddardnak kell megnyernie ezt az ügyet. Esküt tettem, hogy az igazat mondom.

- Folytassa! - mondta a bíró.

- Az összes tanú igazat mondott. De nem mondták el a teljes igazat. Én csupán betöltöttem az üres részeket. Beszéltek a fenyegetettségéről és a gyűlöletről. Igazuk volt. A Stoddard-templom fenyegető veszedelmet jelent sok dologra. Ha engednék, hogy fennmaradjon, senki sem merne tükörbe nézni. És ez egy kegyetlen dolog az emberekkel szemben. Kérjünk bármit az emberektől! Kérjük őket arra, hogy érjenek el vagyont, hírnevet, szerelmet, kegyetlenséget, gyilkosságot, önfeláldozást. De ne kérjük őket arra, hogy becsüljék magukat. Gyűlölni fogják azt, aki ilyet kér tőlük. Nos ők tudják. Biztos megvan rá az okuk. Persze azt nem mondják majd ki, hogy valóban gyűlöletet éreznek. Azt fogják mondani, hogy az gyűlöli őket, aki ilyet kér tőlük. Feltételezem, hogy ez már-már ugyanaz. Tudnak róla, milyen érzést élnek át. Olyan az ember, amilyen. Tehát mi értelme van mártírkodni a lehetetlenért? Mi értelme van egy olyan világért építeni, amely nem létezik?

- Bíró úr, nem látom az összefüggést...

- Az ön igazát próbálom bizonyítani. Azt, hogy miért kell egyetértenie Ellsworth Tooheyval, bár úgyis azt fogja tenni. A Stoddard-templomot le kell rombolni. Nem azért, hogy megóvjuk tőle az embereket, hanem azért, hogy megóvjuk őt az emberektől. De mi a különbség? Mr. Stoddard megnyeri az ügyet. Teljesen egyetért az azzal, ami itt történik, kivéve egy dolgot. Úgy hiszem, nem szabad figyelmen kívül hagynunk ezt az egy dolgot. Romboljuk le a templomot, de ne játsszuk azt, hogy ezzel egy erényes cselekedetet hajtunk végre. Mondjuk azt magunkra, hogy vakondok vagyunk, és tiltakozunk a hegycsúcsok ellen. Vagy talán lemmingek, amelyek nem tudják megállni, hogy a halálukba ne ússzanak. Teljes mértékben tudatában vagyok annak, hogy ebben a pillanatban ugyanolyan hatástalan vagyok, mint Howard Roark. Ez az én Stoddard-templomom - az első és az utolsó. - Dominique fejet hajtott a bíró felé. - Ez minden, bíró úr.

- A tanú az öné - vágta oda Roarknak az ügyész.

- Nincs kérdés - felelte Roark.

Dominique elhagyta a tanúk padját.

Az ügyész meghajolt a bírói szék előtt, és így szólt: - A vád befejezte.

A bíró Roark felé fordult, és tett egy alig látható kézmozdulatot, mellyel jelezte, hogy elkezdheti.

Roark felállt, és odament a bírói székhez, kezében a barna borítékkal. Kivett a borítékból tíz fényképet a Stoddard-templomról és a bíró asztalára tette őket. Így szólt:

- A védelem befejezte.

XIII

Hopton Stoddard megnyerte a pert.

Ellsworth Toohey ezt írta rovatában: *Mr. Roark a bíróság elé hozott egy Phryne-t, de nem járt sikerrel. Különben sem hittük el ezt a történetet.*

Arra szólították fel Roarkot, hogy fizesse ki a templom átalakításának költségeit. Azt mondta, nem él a fellebbezés jogával. Hopton Stoddard bejelentette, hogy a templomot Hopton Stoddard Intézetté alakítják, fogyatékos gyermekek számára.

A tárgyalás végét követő napon Alvah Scarret levegő után kezdett kapkodni, amikor megpillantotta asztalán az *Otthonunk* korrektúráját: a hasáb Dominique tanúvallomásának nagy részét tartalmazta. A lány tanúvallomása már megjelent más közleményekben is, amelyet az ügyről írtak, de csak ártalmatlan kivonatokban. Alvah Scarret Dominique irodájába sietett.

- Drágám, drágám, drágám! - mondta. - Ezt nem adhatjuk ki.

Dominique üres tekintettel nézett Scarretre, és nem szólt semmit.

- Dominique, kedvesem, gondolkozz! Nem számítva azt a hangnemet, amelyben írsz és azt a néhány gondolatot, melyet teljességgel lehetetlen nyomtatásba adni, te nagyon jól tudod, hogy milyen állást foglal lapunk az ügyben. Tudod, milyen kampányt folytattunk. Elolvastad a vezércikkemet ma reggel - *A tisztesség győzelme*. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy az egyik újságírónk ellenünk írjon.

- Ki kell nyomtatnod!

- De, kedvesem...

- Különben kilépek.

- Ó, ugyan már, ugyan már, ne butáskodj! Ne légy nevetséges! Több eszed van annál. Nem boldogulunk nélküled. Nem...

- Választanod kell, Alvah!

Scarret tudta, hogy Gail Wynand összetöri a csontjait, ha megjelenik ez a cikk, és akkor is nagy bajban lenne, ha elvesztené Dominique Francont, akinek rovata népszerűségnek örvendett. Wynand még nem tért vissza hajóútjáról. Scarret sürgönyözött neki Bali szigetére, hogy elmagyarázza a helyzetet.

Néhány óra múlva Scarret megkapta a választ. Wynand titkos kódjával íródott. Lefordítva a következő volt: RÚGD KI A KURVÁT! G. W.

Scarret összetörve meredt a sürgönyre. Ez parancs volt. Nem volt más választási lehetőség, még akkor sem, ha Dominique beadná a derekát. Abban reménykedett, hogy a lány felmond. Nem tudott szembenézni azzal a gondolattal, hogy ki kell rúgnia.

Az egyik irodasegédttől, akit ő ajánlott felvételre, Toohey megkapta Wynand sürgönyének megfejtett másolatát. Zsebre vágta, és Dominique irodája felé indult. A tárgyalás óta nem látta a lányt. Amikor belépett, Dominique éppen íróasztala fiókjait ürítette.

- Szervusz! - mondta Toohey kurtán. - Mit csinálsz?

- Alvah Scarretre várok.

- Miért?

- Hogy megtudjam, fel kell-e mondanom vagy sem.

- Akarsz beszélni a tárgyalásról?

- Nem.

- Én igen. Úgy gondolom, tartozom neked annyival, hogy bevalljam, egy olyan dolgot tettél, amit még soha senki ezelőtt: bebizonyítottad, hogy tévedtem. - Hangja hideg volt; arca kifejezéstelen; szemében nyoma sem volt a kedvességnek. - Nem vártam tőled, hogy ilyen dolgot teszel a tanúk padján. Ez egy aljas csel volt. Túlszárnyaltad eddigi önmagad. Egész egyszerűen tévedtem a rosszindulatod irányát illetően. Volt annyi eszed azonban és bevallottad, hogy amit tettél, hatástalan volt. Természetesen kiterítetted a kártyáidat. És az enyémekeket. Az elismerés jeleként van egy ajándékom számodra.

Toohey az asztalra tette a sürgönyt.

Dominique elolvasta, és csak állt, kezében a sürgönnyel.

- Még csak fel sem mondatsz - folytatta Toohey. - Még ezt az áldozatot sem hozhatod meg a gyöngyöket szóró hősödnek. Emlékezve arra, mekkora fontosságot tulajdonítasz annak, hogy senki se tudjon legyőzni téged - önmagadat kivéve -, gondoltam, élvezni fogod ezt.

Dominique összehajtotta a sürgönyt és a táskájába tette.

- Köszönöm, Ellsworth.

- Ha harcolni fogsz ellenem, akkor több mindenre lesz szükséged a beszéden kívül.

- Hát nem harcoltam eddig is?

- De igen. Persze. Igazad van. Megint kijavítasz. Mindig harcoltál ellenem - és az egyetlen alkalom, amikor megtörtél és kegyelemért könyörögtél, az ott, a tanúk padján volt.

- Úgy van.

- Erre nem számítottam.

- Igen, tudom.

Toohey a formaságoknak eleget téve fejet hajtott, majd elhagyta a szobát.

Dominique egy dobozba pakolta azokat a dolgokat, amelyeket haza akart vinni. Ezután Scarret irodájába ment. Kezében tartotta a sürgönyt, és úgy mutatta Scarretnek. Nem adta oda neki.

- Rendben van, Alvah - mondta.

- Dominique, nem tudtam megakadályozni, semmit sem tehettem, de ez... - Honnan az ördögből szerezted?

- Minden rendben van, Alvah. Nem, nem adom oda neked. Meg akarom őrizni. - És visszatette a sürgönyt a táskájába. - Küldd el a csekkemet postán és minden mást, ami engem érint.

- De ugye... amúgy is felmondtál volna?

- Igen. De így jobban tetszik, hogy - kirúgtak.

- Dominique, ha tudnád, milyen szörnyen érzem magam emiatt. El sem hiszem. Egyszerűen nem hiszem el.

- Tehát végül mártírt csináltatok belőlem. És ez az a dolog, amit egész életemben próbáltam elkerülni. Annyira elegancia nélküli mártírnak lenni. Túlságosan nagyra becsüli az ellenséget. De elmondom neked, Alvah - neked mondom el, mert nem találhatnék kevésbé alkalmas embert rá: nem tehetsz olyan dolgot ellenem - vagy ellene -, mely rosszabb lesz, mint amit én fogok tenni magam ellen. Ha azt hiszed,

hogy nem tudom elviselni a Stoddard-templomot, csak várd ki, hogy még mit el tudok viselni.

A tárgyalást követő harmadik napon, egy este, Ellsworth Toohey szobájában ült és a rádiót hallgatta. Nem volt kedve dolgozni, és engedett magának egy kis kikapcsolódást. Fényűzően pihent egy fotelben, ujjai egy bonyolult szimfónia ritmusát követték. Ekkor kopogást hallott az ajtón. – I-igen! – szólt vontatottan.

Catherine lépett be. Bocsánatkérően – a zavarásért – a rádióra pillantott.

– Tudtam, hogy nem dolgozol, Ellsworth bácsi. Beszélni szeretnék veled.

Összeroskadva állt, vékony testén nem voltak gömbölyű idomok. Egy drága tweed szoknya volt rajta, vasalatlanul. Felmaszatolt valami sminket az arcára; a bőr élettelennek tűnt a púderfoltok alatt. Huszonöt évesen úgy nézett ki, mint egy nő, aki megpróbálja eltitkolni, hogy már harminc fölött van.

Az elmúlt néhány évben – nagybátyja segítségével – hatékony szociális munkássá vált. Volt egy fizetett állása egy népházban és saját kis bankszámlája; elvitte barátait ebédelni, idősebb szakmabeli nőket, és a hajadon anyák problémáiról, a szegények gyermekeinek önkifejzéséről és az ipari vállalatok bűneiről beszélgettek.

Az elmúlt néhány évben Toohey mintha megfélemezett volna a lány létezéséről. Azt azonban tudta, hogy Catherine túlzottan is tud az ő létezéséről a maga csendes, önfeláldozó módján. Toohey csak ritkán kezdeményezett beszélgetést a lánnyal. Ellenben a lány folyamatosan hozzá fordult kisebb tanácsokért. Olyan volt, mint egy kis motor, mely az ő energiájával üzemelt és olykor meg kellett állnia üzemanyagért. Catherine nem ment el úgy színházba, hogy ne kért volna felvilágosítást a darabról. Nem ment el úgy egy előadás-sorozatra, hogy meg ne kérdezte volna a véleményét. Egyszer összebarátkozott egy intelligens, ügyes, vidám lánnyal, aki szociális munkás létére szerette a szegényeket. Tooheynak nem tetszett a lány. Catherine abbahagyta a vele való barátkozást.

Amikor tanácsra volt szüksége, tömören fogalmazta meg kérdését, kutya-futásban, azon izgulva, hogy fel ne tartsa nagybátyját: két fogás közt, a lift ajtaja előtt, amikor Toohey indulóban volt, a nappaliban, amikor valami fontos műsor szünetet tartott a rádióállomás azonosítása végett. Világosan kimutatta, hogy nem szándékozik többet kérni, csak nagybátyja idejének kihasználatlan morzsáit.

Így hát meglepődve nézett rá, amikor a lány belépett dolgozószobájába. Toohey így szólt:

– Gyere csak, kedvesem. Ráérek. Számodra amúgy is mindig van időm. Lehalkítanád egy kicsit a rádiót?

A lány lejjebb vette a hangerőt, és belerogyott egy fotelbe a nagybátyjával szemben. Mozdulatai esetlenek és ellentmondóak voltak, mint egy kamaszé: elvesztette a biztos mozgás rutinját, sőt időnként egy kézmozdulat, egy hirtelen fejrándulás elárulta a száraz, erőszakos türelmetlenséget, mely kezdett kialakulni benne.

Nagybátyjára nézett. Szemüvege mögött szeme mozdulatlan és feszült volt, de nem mutatott semmit. Így szólt:

– Mit csináltál mostanában, Ellsworth bácsi? Láttam valamit az újságokban arról, hogy egy nagy per győzelmet aratott, amiben te is részt vettél. Örültem neki. Már hónapok óta nem olvasok újságot. Annyira sok dolgom volt... Nem, ez nem teljesen

igaz. Időm lett volna, de amikor hazaértem, nem tudtam rávenni magam semmire, csak bezuhantam az ágyba és elaludtam. Ellsworth bácsi, azért alszanak sokat az emberek, mert fáradtak, vagy azért, mert el akarnak menekülni valami elől?

- Nohát drágám, te nem szoktál így beszélni. Egy szó sem hangzik úgy, mintha te mondanád.

Catherine kétségbeesetten rázta a fejét: - Tudom.

- Mi a baj?

A lány cipője orrát nézte, ajkai nagy erőfeszítéssel nyíltak szét, így felelt:

- Azt hiszem, én nem vagyok jó, Ellsworth bácsi. - Két szemét nagybátyjára emelte. - Annyira, de annyira boldogtalan vagyok.

Toohey némán nézte a lányt, komoly arccal, gyöngéd szemmel. A lány tovább suttogott:

- Érted? - Nagybátyja bólintott. - Nem vagy mérges rám? Nem vetsz meg?

- De drágám, hogy tehetném?

- Nem akartam elmondani. Még magamnak sem. Nemcsak a ma estéről van szó, hanem már régóta tart. Engedd meg, hogy mindent elmondjak, ne döbbenj meg, el kell mondanom! Olyan, mintha egy gyónáson lennék, mint régen - ó, nem hiszem, hogy újra elkezdeném, tudom, hogy a vallás csak egy... egy eszköz bizonyos társadalmi osztályok kizsákmányolásához, ne hidd, hogy csalódást okozok azok után, hogy olyan jól elmagyaráztad az egészet. Nem hiányzik a templomba járás. Csak - csak arról van szó, hogy szükségem van valakire, aki meghallgat.

- Katie, kedvesem, először is, miért vagy úgy megrémülve? Nem lenne szabad. Különösen nem akkor, amikor hozzám beszélsz. Nyugodj meg, légy önmagad, és mondd el, mi történt!

Catherine hálásan nézett Tooheyra. - Te... te annyira érzékeny vagy, Ellsworth bácsi. Ez az egyik dolog, amit nem akartam elmondani, de kitaláltad. Félek. Mert - hát, tudod, épp az előbb mondtad, hogy legyek önmagam. És amitől a legjobban félek az pont ez, hogy önmagam legyek. Mert gonosz vagyok.

Toohey felnevetett, nem sértően, hanem melegen, a hang eltörölte a lány kijelentését. De Catherine nem mosolygott.

- Ne, Ellsworth bácsi, ez igaz! Megpróbálom elmagyarázni. Tudod, mindig is, gyermekkorom óta helyesen akartam cselekedni. Azt gondoltam, hogy mindenki ezt teszi, de most nem így gondolom. Néhányan minden tőlük telhetőt megtesznek, még akkor is, ha néha hibáznak, de mások semmivel sem törődnek. Én mindig a jóra törekedtem. Nagyon komolyan vettem. Persze tudtam, hogy nem vagyok egy nagyszerű ember, és azt is, hogy ez egy nagyon nagy dolog, jó és rossz harca. De azt éreztem, hogy bármi is legyen a jó - amennyit csak lehetséges megtudnom róla -, a tőlem telhető legtöbbet meg fogom tenni azért, hogy annak megfelelően éljek. Mindenki ezt próbálja, nem? Neked ez biztos nagyon gyerekesnek hangzik.

- Nem, Katie, egyáltalán nem. Folytasd csak, drágám!

- Nos először is, mindig is tudtam, hogy az önzőség gonosz. Ebben biztos voltam. Így megpróbáltam semmit sem követelni a magam számára. Amikor Peter hónapokra eltűnt... Nem, nem hiszem, hogy ezt helyesled.

- Mit, drágám?

- Petert és engem. Ezért nem is beszélek róla. Különben sem fontos. Most már láthatod, miért voltam olyan boldog, amikor ideköltöztem hozzád. Te annyira közel

állsz az önzetlenség eszményképéhez, amennyire egy ember állhat. Megpróbáltalak követni, amennyire csak tudtalak. Ezért választottam a jelenlegi munkámat. Te valójában sohasem mondtad, hogy ezt kellene választanom, de én úgy éreztem, hogy ezt tartod helyesnek. Ne kérdezd, hogyan jutottam erre a következtetésre – nincs semmi kézzelfogható benne, csak néhány apró dolog, amit mondtál. Tele voltam bizalommal, amikor belekezdtem. Tudtam, hogy a boldogtalanság az önzőségből ered, és az ember csak abban talál igazi boldogságot, ha másoknak szenteli életét. Te ezt mondtad. Oly sokan mondták már ezt. Hiszen a történelem legnagyobbjai is ezt hirdették évszázadokon keresztül.

– És?

– Nézz rám.

Toohey arca egy pillanatra mozdulatlanra vált, majd vidáman elmosolyodott, és így szólt:

– Mi a baj veled, kicsim? Leszámítva azt, hogy nem egyforma harisnya van rajtad, és hogy nagyobb gondot fordíthatnál a sminkedre?

– Ne neved, Ellsworth bácsi! Kérlek, ne neved! Tudom, most azt fogod mondani, hogy képesnek kell lennünk arra, hogy nevedünk mindenben, különösen magunkon. A baj csak az – én nem tudok.

– Nem fogok nevetni, Katie. De mi a baj?

– Boldogtalan vagyok. Annyira szörnyen, undorítóan és minden méltóság nélkül vagyok boldogtalan. Az egész olyan... tisztátalan. És becstelen. Napok telnek el úgy, hogy félek gondolkodni, félek önmagamra nézni. És ez rossz. Ez... képmutatóvá kezd válni. Mindig őszinte akartam lenni magamhoz. De nem vagyok az, nem vagyok az és nem vagyok az!

– Hagyd abba, drágám! Ne kiabálj! Még meghallják a szomszédok.

Catherine kézfejjével megérintette a homlokát. Megrázta a fejét. Így suttogott:

– Sajnálom... Mindjárt jobban leszek...

– De miért vagy boldogtalan, kedvesem?

– Nem tudom. Nem értem. Például én voltam az, aki megszervezte a terhesgondozási tanfolyamot a Clifford-Házban – az én ötletem volt – én gyűjtöttem pénzt – én kerestem tanárt. Minden jól halad. Azt mondom magamnak, hogy örülnöm kellene. De nem örülök. Mintha semmi sem történt volna. Nincs hatással rám. Leülök, és így szólok magamhoz: Te intézted el, hogy egy rendes család örökbe fogadja Marie Gonzales kisbabáját – most légy boldog! De nem vagyok. Nem érzek semmit. Ha őszinte vagyok magamhoz, tudom, hogy az egyetlen érzélem, amit évek óta érzek, az a fáradtság. Nem testi fáradtság. Csak fáradt vagyok. Mintha... mintha nem volna belül senki, aki érezni tudna.

A lány levette a szemüvegét, mintha az ő és nagybátyja szemüvegének kettős válaszfala megakadályozná, hogy elérjen tanácsadójához. Beszélt, hangja mélyebb volt, a szavak nehezen törtek elő:

– De ez nem minden. Van valami sokkal rosszabb. Valami szörnyű dolgot művel velem. Kezdem megutálni az embereket, Ellsworth bácsi. Kezdek kegyetlenné, aljassá és kicsinyessé válni, annyira, amennyire még soha. Elvárom az emberektől, hogy hálások legyenek nekem. Én... én megkövetelem a hálát. Észreveszem magamon, hogy örülök, amikor meghajolnak, bókolnak és csúsznak-másznak előttem a szegény emberek. Észreveszem magamon, hogy csak azok tetszenek, akik szolgálalelkűek.

Egyszer... egyszer azt mondtam egy asszonynak, hogy nem értékeli azt, amit az olyan emberek, mint mi teszünk az olyan aljanépért, mint ő. Órákig sírtam utána, annyira szégyelltem magam. Kezdek neheztelni, amikor az emberek vitatkoznak velem. Úgy érzem, hogy nincs joguk hozzá azzal az aggyal, ami nekik van, mert én mindent jobban tudok, én vagyok a legnagyobb tekintély számukra. Volt egy lány, aki miatt izgultunk, mert egy nagyon jóképű, de rossz hírű fiúval járt. Hetekig gyötörtem őt emiatt. Mondtam neki, hogy bajba fogja őt keverni a fiú, és utána szakít vele. Erre mi történt? Összeházasodtak, és ők a legboldogabb pár a kerületben. Gondolod, örülsz ennek? Nem, borzasztóan mérges vagyok rá, és szinte semmi szívélyességet nem mutatok a lány felé, amikor találkozunk. Volt egy másik lány, akinek szörnyen szüksége volt egy munkára – valóban iktóztatós körülmények között éltek, és én megígértem, hogy szerzek neki egyet. Mielőtt találtam volna, már szerzett egyet magának egyedül. Nem örültem. Szörnyen bosszús voltam, hogy valaki az én segítségem nélkül mászott ki a sötét veremből. Tegnap beszéltem egy fiúval, aki főiskolára akart menni. Megpróbáltam lebeszélni, hogy inkább keressen egy jó állást. Rá is mérges voltam. És akkor hirtelen rájöttem, hogy ez azért van, mert annak idején annyira szerettem volna továbbtanulni – biztos emlékszel -, de te nem engedted, és így azt akartam, hogy az a fiú se tegye... Ellsworth bácsi, hát nem látod? Kezdek önzővé válni. És ez a fajta önzőség sokkal borzalmasabb, mintha egy kicsinyes csaló lennék, aki elcsalja az emberek fizetését egy munkásnyúzó üzemben!

Toohey csendesen megkérdezte:

– Ez minden?

Catherine becsukta a szemét, majd kezére pillantva így szólt:

– Igen... kivéve, hogy nem én vagyok az egyetlen, aki ilyen. Sokan közülük, a legtöbb nő, akivel dolgozom ilyen... Nem tudom, mitől váltak ilyené... Nem tudom, hogyan történhetett... Valamikor boldog voltam attól, ha segítettem valakin. Emlékszem, egyszer – azon a napon Peterrel ebédeltem – hazafelé jövet megláttam egy öreg verklit, és adtam neki öt dollárt, ami a táskámban volt. Az volt az összes pénzem; arra gyűjtöttem, hogy vehessek magamnak egy üveg *Christmas Night*ot, nagyon vágytam a *Christmas Nightra*, de azután minden alkalommal, amikor eszembe jutott az a verklis, boldog voltam... Akkoriban gyakran találkoztam Peterrel... Találkozásaink után, amikor hazaértem, legszívesebben az összes rongyos kölyköt megcsókoltam volna a házukban... Azt hiszem, most utálok a szegényeket... Azt hiszem, a többi nő is így van ezzel nálunk... De a szegények nem utálnak minket, ahogy pedig lennie kellene. Csak megvetnek... Tudod, ez elég furcsa: az úr szokta lenézni a szolgát, és a szolgál szokta utálni az urát. Nem tudom, ki melyiknek felel meg. Talán ez nem illik ide. De lehet, hogy mégis. Nem tudom...

A lány a lázadás utolsó lendületével kapta fel a fejét.

– Nem látod, mit kellene megértenem? Miért van az, hogy őszintén belekezek abba, amiről azt gondoltam, hogy jó, és az mégis romlottá tesz? Valószínűleg azért, mert alapjában véve gonosz a természetem, és képtelen vagyok jó életet élni. Ez tűnik az egyetlen magyarázatnak. De... de néha értelmetlennek tűnik, hogy egy emberi lény, akinek teljesen tiszták a szándékai, mégsem érheti el a jót. Nem lehetek ennyire romlott. De... de én mindent feladtam. Nincsenek önző vágyaim, nem maradt számomra semmi – és mégis boldogtalan vagyok. Ahogy a többi hozzám hasonló nő. És nem ismerek egyetlen önzetlen embert a világon, aki boldog – téged leszámítva.

A lány lehajtotta a fejét, és nem nézett fel újra; közömbösnek tűnt, még a válasz iránt is, amit annyira keresett.

- Katie - mondta Toohey lágyan és szemrehányóan -, Katie kedvesem.

A lány csendesen várt.

- Tényleg azt szeretnéd, hogy elmondjam neked a választ? - Catherine bólintott.

- Mert tudod, már magad is megválaszoltad azokkal a dolgokkal, amiket mondtál. - A lány felnézett, tekintete üres volt. - Miről beszéltél? Miről panaszkodtál? Arról, hogy te boldogtalan vagy. Katie Halseyról és semmi másról. Ez volt a legegoistább beszéd, amit életemben hallottam.

Catherine figyelmesen pislogott, mint egy diák, aki összezavarodva hallgat egy nehéz órát.

- Hát nem látod, mennyire önző voltál? Egy nemes hivatást választottál, de nem azért, hogy jó dolgokat érj el, hanem a személyes boldogságért, amire számítottál ezáltal.

- De én tényleg szerettem volna segíteni az embereken.

- De csak azért, mert azt gondoltad, hogy így jó leszel és erényes.

- Igen. Mert azt gondoltam, hogy ez a helyes. Gonosz dolog az, hogy jót akarunk?

- Igen, ha ez a legfontosabb érdeked. Nem érzed, mennyire öncélú? A pokolba mindenkivel, a fő, hogy én erényes legyek!

- De ha nincs... önbecsülésed, hogyan lehetsz bármi?

- Miért kellene bármivé is válnod?

Catherine zavarodottan tárta szét a kezét.

- Ha elsődlegesen az foglalkoztat, hogy mi vagy te, mit gondolsz, érzel, vagy mid van és nincs - még mindig csak egy közönséges egotista vagy.

- De nem tudok kibújni a saját bőrömből.

- Abból nem. De ki tudsz bújni a szűk lelkedből.

- Úgy érted, hogy *akarnom* kell a boldogtalanságot?

- Nem. Le kell mondanod arról, hogy *bármit* is akarj! El kell felejtened, mennyire fontos Miss Catherine Halsey! Ő ugyanis nem fontos. Az emberek csak más emberekkel kapcsolatban fontosak, a hasznosságuk révén, hogy milyen szolgálatot tesznek másnak. Amíg ezt nem érted meg teljesen, nem számíthatsz semmire, kivéve a boldogtalanság ilyen-olyan formájára. Miért kell ilyen végtelenül nagy tragédiát csinálni abból, hogy felismerted magadban az emberek iránt érzett kegyetlenséget? És akkor mi van? Csak fájdalmat szül. Az ember nem ugorhat bizonyos átmenet nélkül az állati kegyetlenség állapotából a szellemi élet állapotába. És ebben a folyamatban lehet, hogy néhány dolog gonosznak tűnik. Egy gyönyörű nő általában olyan először, mint egy ügyetlen kamasz. Minden növekedés megkívánja a pusztítást. Nem csinálhatsz omlettet anélkül, hogy ne törnéd fel a tojásokat. Fel kell vállalnod a szenvedést, a kegyetlenséget, a becstelenséget, a tisztátalanságot - bármit, drágám, bármit, hogy kiirtsd a legmakacsabb gyökereket, az egót. És amikor már halott, amikor már nem érdekel, amikor már elvesztetted a személyiségedet és elfelejtetted lelked nevét - csak akkor ismered meg azt a fajta boldogságot, amiről én beszélek, és a szellemi nagyság kapui kitérülnek előtted.

- De Ellsworth bácsi - suttogta Catherine -, amikor a kapuk kitérülnek, ki az, aki belép?

Toohey hangosan és erőteljesen felnevetett. Úgy hangzott, mint egy elismerő nevetés. – Kedvesem – mondta -, sohasem gondoltam volna, hogy egyszer még meglepetést okozol.

De arca újra komollyá vált.

– Ez egy okos elszólás volt, de tudod, remélem, hogy csak egy okos elszólás volt?!

– Igen – felelte a lány bizonytalanul -, én is úgy gondolom. De mégis...

– Nem vehetünk mindent szó szerint, amikor elvont fogalmakat használunk. Természetesen te fogsz belépni. Nem vesztéd el a személyiséged – csupán szert teszel egy tágabb személyiségtudatra, mely része az összes emberének és az egész világegyetemnek.

– Hogyan? Milyen módon? Minek a része?

– Most láthatod, milyen nehéz ilyen dolgokról beszélni, ha egész nyelvünk az individualizmus nyelve, minden szavával és babonájával. A *személyiség* ugyanis egy illúzió. De nem építhetsz új házat régi, szétporladó téglákból. Nem várhatod, hogy teljesen megérts engem a ma használatos fogalmak által. Az *ego* babonája megmérgezett minket. Nem tudhatjuk, mi lesz a jó vagy a rossz egy önzetlen társadalomban. Azt sem tudhatjuk, mit fogunk érezni és hogyan. Először el kell pusztítanunk az *egot*. Ez az oka annak, hogy az agy ennyire megbízhatatlan. Nem szabad gondolkodnunk! *Hinnünk* kell! Higgy, még akkor is, ha az eszed tiltakozik! Ne gondolkodj! Higgy! Bízz a szívedben, ne az agyadban! Ne gondolkodj! Érez! Higgy!

Catherine mozdulatlanul ült, nyugodtan, de valahogy olyannak tűnt, mint akin egy tank ment át. Engedelmesen suttogta:

– Igen, Ellsworth bácsi... én... nem így gondoltam. Úgy értem, hogy én mindig azt gondoltam, hogy gondolkodnom kell... De igazad van, azaz, ha valóban igaz az a szó, amit ezalatt értek, ha van erre szó... Igen, hinni fogok... Megpróbálom megérteni... Nem, nem megérteni. Érezni. Úgy értem, hinni... Csak az a baj, hogy annyira gyenge vagyok... Mindig annyira kicsinek érzem magam, miután veled beszélgettem... Feltételezem, hogy bizonyos szempontból igazam volt – értéktelen vagyok... de nem számít... nem számít...

Amikor másnap este megszólalt a kapucsengő, Toohey maga ment ajtót nyitni.

Mosolyogva engedte be Peter Keatinget. A tárgyalás után várta, hogy Peter Keating meg fog jelenni nála; tudta, hogy Keatingnek szüksége lesz rá. De korábban várta.

Keating bizonytalanul lépett be. Két keze túlságosan nehéznek tűnt csuklójához képest. Szeme felpuffadt, arcbőre pedig petyhüdt volt.

– Szervusz, Peter! – mondta Toohey feldobva. – Látni akartál? Gyere be! Szerencséd van, az egész estém szabad.

– Nem – felelte Keating. – Katie-hez jöttem.

Nem nézett Tooheyra, így nem látta a kifejezést szemüvege mögött.

– Katie? Hát persze! – mondta Toohey vidáman. – Csak tudod, még sohasem voltál itt Katie-nél, így eszembe sem jutott, de... Menj csak be, azt hiszem, itthon van. Erre – nem tudod, melyik a szobája? – az emeleten.

Keating nehézkesen végigcsoszogott a folyosón, kopogott Catherine ajtaján, és bement, amikor hallotta, hogy a lány válaszol. Toohey állt, és elgondolkodó arckifejezéssel nézett utána.

Catherine talpra ugrott, amikor meglátta vendégét. Ostobán, hitetlenkedve állt egy pillanatig, majd odarohant az ágyához, hirtelen felkapott egy fűzöt, amit ott felejtett, és sietve a párna alá gyömöszölte. Ezután lekapta a szemüvegét, öklében elrejtette, és a zsebébe csúsztatta. Azon gondolkozott, melyik lenne rosszabb: ha így maradna, ahogy van, vagy ha leülne fésülködőasztalához, és kisminkelné magát Keating jelenlétében.

Hat hónapja nem látta Keatinget. Az elmúlt három évben ritkán találkoztak, hosszú szünetek után, néha együtt ebédeltek, egyszer-egyszer vacsoráztak is, és kétszer voltak moziban. Mindig nyilvános helyen találkoztak. Amióta Tooheyval megismerkedett, Keating nem látogatta meg őt otthon. Amikor találkoztak, úgy beszélgettek, mintha semmi sem változott volna. De már régóta nem beszéltek a házasságról.

- Szervusz, Katie! - mondta Keating halkán. - Nem tudtam, hogy szemüveget hordasz.

- Csak... csak olvasáshoz... Én... Szervusz, Peter!... Gondolom, szörnyen nézek ki ma este... Örülök, hogy látlak, Peter...

Keating nehézkesen leült, kalapja kezében, kabátját nem vette le. Katie mosolyogva állt, tehetetlenül. Majd kezével egy alig látható, körkörös mozdulatot tett, és megkérdezte:

- Csak egy rövid időre jöttél, vagy... vagy le akarod venni a kabátodat?

- Nem, nem csak egy rövid időre jöttem. - Felállt, ledobta a kabátját és a kalapját az ágyra, majd érkezése óta először elmosolyodott, és megkérdezte: - Vagy el vagy foglalva, és ki akarsz dobni?

A lány két tenyere alsó szélét szemgödréhez szorította, de a következő pillanatban már le is ejtette a kezét; úgy kellett fogadnia Keatinget, ahogy mindig is tette, könnyednek és normálisnak kellett hangzania: - Nem, nem, nincs semmi dolgom.

Keating leült, és néma hívással kinyújtotta egyik karját a lány felé. A lány azonnal odament hozzá, kezébe tette kezét, és Keating maga mellé húzta a szék karfájára.

A lámpa fénye ráesett a férfi arcára, és a lány összeszedte magát annyira, hogy észrevegye arckifejezését.

- Peter - szólalt meg levegő után kapkodva -, mit tettél magaddal? Szörnyen nézel ki!

- Az ivás.

- Az nem lehet..., hogy ennyire.

- Pedig ennyire. De már vége.

- Miért?

- Látni akartalak, Katie. Látni akartalak.

- Drágám... mit tettek veled?

- Nem tett senki semmit ellenem. Már jól vagyok. Jól vagyok. Mert eljöttem ide... Katie, hallottál már valaha Hopton Stoddardról?

- Stoddard?... Nem tudom, valahol már láttam ezt a nevet.

- Nem baj, nem érdekes. Csak arra gondoltam, hogy milyen különös. Stoddard ugyanis egy vén barom, aki nem bírta tovább elviselni saját züllöttségét, így hát kárpótlásul épített egy nagy ajándékot a városnak. De amikor én... amikor már nem bírtam tovább, úgy éreztem, hogy az egyetlen mód, amivel kárpótolhatom magam, hogy megteszem azt a dolgot, amire a legjobban vágyom - hogy idejövök.

- Amikor már nem bírtad tovább - mit, Peter?

- Valami nagyon mocskosat tettem, Katie. Egy nap majd elmondom neked, de nem most... Nézd, kimondanád azt, hogy megbocsátasz - anélkül, hogy megkérdeznéd, miért? Azt fogom gondolni... Azt fogom gondolni, hogy valaki olyan bocsátott meg, aki sohasem tud nekem megbocsátani. Akit nem lehet megbántani, és így nem tud megbocsátani - de ez csak rosszabbítja a helyzetemet.

A lány nem tűnt döbbentnek. Komoly hangon így szólt:

- Megbocsátok, Peter.

Keating néhányszor bólintott fejével, majd megszólalt:

- Köszönöm.

Ezután a lány fejét a férfi fejéhez nyomta, és suttogva beszélt:

- A pokolban jártál, ugye?

- Igen. De most már minden rendben van.

Átölelte a lányt és megcsókolta. Már nem gondolt többé a Stoddard-templomra, és a lány sem gondolt többé a jóra és a rosszra. Nem volt szükségük rá; túl tisztának érezték magukat.

- Katie, miért nem házasodtunk eddig össze?

- Nem tudom - mondta a lány. Aztán sietve hozzátette, csak azért, mert szíve kalapált, mert nem tudott csendben maradni, és mert kötelességének érezte, hogy ne használja ki Petert: - Talán azért, mert tudtuk, hogy nem kell sietnünk.

- De igen! Ha már le nem késtünk róla.

- Peter, te... te most ugye nem kéred meg a kezem újra?

- Ne nézz ilyen döbbenten, Katie! Mert ha így nézel, azt fogom hinni, hogy eddig kételkedtél benne. És most nem bírnám elviselni ezt a gondolatot. Azért jöttem el ma este, hogy ezt elmondjam. Össze fogunk házasodni. Azonnal össze fogunk házasodni.

- Igen, Peter.

- Nem kell bejelentenünk, nem kell kitűzött időpont, előkészületek, vendégek, nincs szükségünk semmire. Minden alkalommal hagytuk, hogy valami ezek közül közbeszóljon. Őszintén nem tudom, hogyan történhetett, hogy hagytuk így elúszni... Senkinek sem szólunk egy szót sem. Csak kisurranunk a városból és összeházasodunk. Majd utána bejelentjük, és megmagyarázzuk, ha bárkinek szüksége van magyarázatokra. És ez vonatkozik a nagybátyádra, az anyámra és mindenkire.

- Igen, Peter.

- Hagyd ott az átkozott munkád már holnap. Elintézem az irodában, hogy kapjak egy hónap szabadságot. Guy szörnyen bosszús lesz - élvezni fogom. Pakold össze a dolgaid - nem lesz sok mindenre szükséged -, ne foglalkozz a szépítőszerekkel, jut eszembe, azt mondtad, hogy szörnyen nézel ki ma este? - még sohasem voltál ennyire csodálatos. Itt leszek holnapután kilenc órákor. Addigra készen kell lenned az indulásra!

– Igen, Peter.

Miután Keating elment, Catherine az ágyon feküdt és hangosan zokogott. Nem fojtotta vissza, nem volt benne méltóság, nem érdekelte az egész világ.

Ellsworth Toohey nyitva hagyta dolgozószobája ajtaját. Láta, hogy Keating elhalad az ajtó előtt anélkül, hogy észrevette volna, hogy nyitva van, majd kilép a házból. Nem sokkal ezután meghallotta Catherine zokogását. Odasétált a lány ajtajához és kopogás nélkül belépett. Megkérdezte:

– Mi a baj, drágaságom? Megbántott Peter?

A lány félig felemelkedett az ágyon, Tooheyra nézett, haját hátradobta arcából, és még nagyobb zokogásban tört ki. Gondolkodás nélkül azt mondta, amit először érzett. Valami olyasmit mondott, amit ő maga nem értett, de Toohey igen: – Nem félek tőled, Ellsworth bácsi!

XIV

Kicsoda? – kérdezte Keating levegő után kapkodva.

– Miss Dominique Francon – ismételte a szobalány.

– Maga részeg, átkozott idióta!

– Mr. Keating!...

Talpra ugrott, félretaszította a lányt az útból és a nappaliba rohant. Megpillantotta Dominique Francont, amint ott áll, az ő lakásában.

– Szervusz, Peter!

– Dominique!... Dominique, hogy hogy? – Haragjában, félelmében, kíváncsiságában és vélt örömeiben első tudatos gondolatával hálát adott istennek, hogy anyja nem volt otthon.

– Felhívtam az irodádat. Azt mondták, hogy már hazamentél.

– Annyira örülök, olyan kellemes megle... Ó, a pokolba, Dominique, mi értelmet van ennek? Mindig megpróbálok illendően viselkedni veled, és te mindig átlátsz ezen, annyira jól, hogy tökéletesen felesleges tovább csinálni. Így hát nem játszom a kiegyensúlyozott házigazda szerepét. Tudod, hogy nem vagyok eszemnél, és a látogatásod nem természetes, és bármit mondok, valószínűleg helytelen lesz.

– Igen, így jobb, Peter.

Keating észrevette, hogy még mindig egy kulcsot szorongat a kezében és a zsebébe csúsztatta; a holnapi esküvőre pakolta bőröndjét. Körbepillantott a szobában, és mérgesen vette tudomásul, milyen közönségesnek tűnt a Viktória korabeli bútor Dominique alakjának eleganciája mellett. Szürke kosztümöt viselt, egy rövid fekete bundát, melynek felhajtott gallérja arcáig ért és egy kalapot ferdén. Nem úgy nézett ki, mint a tanúk padján, de nem is úgy, mint a vacsorákon. Keatingnek hirtelen eszébe jutott az a pillanat, évekkal ezelőtt, amikor Guy Francon irodája előtt állt a lépcsőfordulóban, és azt kívánta, hogy soha többé ne lássa Dominique-ot. A lány olyan volt most, mint akkor: egy idegen, aki megijesztette őt arca kristálytisztá ürességével.

– Akkor, ülj le, Dominique! Vedd le a kabátod!

– Nem, nem maradok sokáig. Mivel ma nem játszunk meg magunkat, így rögtön elmondom, miért jöttem – vagy szeretnél először egy kis udvariassági beszélgetést?

– Nem, nem akarok udvariassági beszélgetést.

– Rendben. Elvennél feleségül, Peter?

Keating mozdulatlanul állt; majd nehézkesen leült – mert tudta, hogy a lány komolyan gondolja.

– Ha el akarsz venni feleségül – folytatta Dominique ugyanazon a pontos, személytelen hangon –, akkor most rögtön meg kell tenned. Lent áll az autóm. Elmegyünk Connecticutba, és visszajövünk. Körülbelül három órát vesz igénybe.

– Dominique!... – De nem akarta tovább mozgatni ajkait túl azon, hogy kimondja a lány nevét. Szerette volna azt gondolni magáról, hogy megbénult. De tudta, hogy nagyon is eleven, hogy zsibbadtságot erőltet izmaiba és agyába, mert el akar menekülni a tudatosság felelőssége elől.

– Most nem játszunk, Peter. Az emberek általában először meg szokták beszélni az okokat és az érzéseiket, és utána tesznek gyakorlati intézkedéseket. De nekünk, ez

az egyetlen út. Ha máshogyan ajánlanám fel neked, becsapnálak vele. Így kell történnie. Nincs kérdés, nincs feltétel, nincs magyarázat. Amit nem mondunk ki, az egyértelmű. Azáltal, hogy nem mondjuk ki. Nincs min tűnődnöd – csak azon, hogy akarod-e vagy sem.

– Dominique – és miközben beszélt annyira koncentrált, mint mikor egy befejezetlen épület csupasz tartóján sétált –, csak annyit értek: értem, hogy meg kell próbálnom követni a te példádát, megbeszélés nélkül, beszéd nélkül, csak válaszolni.

– Igen.

– Csak az a helyzet, hogy ez nekem nem megy.

– Ez egy olyan alkalom, Peter, amikor nincs védelem. Nem lehet semmi mögé elbújni. Még a szavak mögé sem.

– Ha csak egy dolgot elmondanál...

– Nem.

– Ha adnál egy kis időt...

– Nem. Vagy lemegyünk együtt a kocsához, vagy felejtjük el!

– Nem szabad neheztelned rám, ha én... Sohasem engedted, hogy reménykedjek abban, hogy te meg tudsz... hogy te... nem, nem, nem mondom ki... De mit vársz tőlem, mire gondoljak? Itt vagyok egyedül, és...

– És én vagyok az egyetlen jelenlévő ember, aki tanácsot adhat neked. Az a tanácsom, hogy utasíts vissza. Őszinte vagyok hozzád, Peter. De nem segítek azzal, hogy visszavonom az ajánlatomat. Azt kívánod, bárcsak ne lenne lehetőség feleségül venni. De lehetőség van rá. Most. Tied a választás.

Ekkor Keating nem bírta tovább tartani magát; lehajtotta a fejét és öklét homlokához szorította.

– Dominique – *miért?*

– Ismered az okokat. Egyszer már elmondtam neked, régen. Ha nincs bátorságod visszaemlékezni rájuk, ne várd tőlem, hogy megismételjem!

Keating mozdulatlanul, lehajtott fejjel ült. Lassan megszólalt:

– Dominique, ha két olyan ember köt házasságot, mint te és én, az majdnem szenzációnak számít.

– Igen.

– Nem lenne jobb rendesen csinálni, bejelenteni és egy igazi esküvői szertartást rendezni?

– Erős vagyok, Peter, de annyira nem. Tarthatsz fogadásokat és nyilvánosságra hozhatod, de csak utána.

– Nem akarod, hogy mondjak bármi mást, kivéve azt, hogy igen vagy nem?

– Csak annyit.

Keating ült és hosszú ideig nézte Dominique-ot. A lány tekintete a férfi szemén függött, de nem volt valóságosabb, mint egy arckép tekintete. Keating egyedül érezte magát a szobában. Dominique csak állt, türelmesen, várakozva, nem adva semmit neki, még annyi jóindulatot sem, hogy sürgesse a válaszadást.

– Rendben van, Dominique. Igen – mondta ki végül Keating.

A lány egy komoly bólintással jelezte, hogy tudomásul vette.

Keating felállt. – Hozom a kabátomat – mondta. – A te autóddal menjünk?

– Igen.

– Ugye az egy nyitott autó? Felvegyem a bundámat?

- Ne. De hozz egy meleg sálat! Egy kicsit fúj a szél.
- Csomagok nem kellene? Azonnal visszajövünk a városba?
- Azonnal visszajövünk.

Keating nyitva hagyta az ajtót az előszoba felé, és Dominique látta, hogy felveszi a kabátját, egy sálat dob a nyaka köré, olyan mozdulattal mintha körgallért vetne a vállára. A nappali ajtajához lépett, kalapja kezében, és egy néma fejmozdulattal intett a lány felé, hogy indulhatnak. Kint a folyosón megnyomta a felvonó gombját és hátralépett, hogy előreengedje a lányt. Mozdulatai pontosak voltak, biztos volt magában, öröm nélkül, érzelem nélkül. Olyan hideg férfiasság áradt belőle, mint még soha.

Határozottan és védelmezőleg fogta meg Dominique könyökét, amikor átmentek az úton oda, ahol a lány hagyta az autót. Kinyitotta az ajtót, és engedte, hogy a lány a vezetőülésre csússzon, majd némán beült mellé. Dominique keresztülhajolt rajta, hogy beállítsa az üveget a férfi oldalán, és így szólt: - Ha nem jó, állítsd be magadnak úgy, ahogy akarod, amikor már elindultunk, hogy ne legyen túl hideg. - A férfi azt felelte: - Menj a Grand Concourse felé, arra kevesebb a lámpa. - Retiküljét Keating ölébe tette, majd megfogta a kormányt és elindította az autót. Hirtelen nem volt köztük ellenséges érzület, hanem egy csendes, csüggedt bajtársiasság, mintha valami rajtuk kívülálló katasztrófa áldozatai lennének, akiknek segíteniük kell egymáson.

A lány gyorsan vezetett, megszokásból, egyenletes sebességgel, a gyorsaság érzete nélkül. Csendesen ültek a motor egyenletes bűgása mellett, nyugodtan, anélkül, hogy megváltoztatták volna testtartásukat, amikor az autó megállt egy lámpánál. Mintha egyetlen mozdulatsorozatot követnének, egy elkerülhetetlen irányt, mint egy repülő golyó, melyet nem lehet megállítani az útján. A város utcáin megjelentek a szürkület első jelei. A járdák sárgának tűntek. Az üzletek még nyitva voltak. Kigyulladtak az egyik mozi reklámfényei. A vörös izzók élénken forogtak körbe, magukba szívva az utolsó nappali fényt a levegőből, és ezzel sötétebbé varázsolva az utcát.

Peter Keating nem érezte szükségét a beszédnek. Nem tűnt többé Peter Keatingnek. Nem kért melegséget, és nem kért szánalmat. Semmit sem kért. A lány egyszer csak erre gondolt, és a férfira pillantott, elismerő pillantás volt, majdnem gyöngéd. Szemük folyamatosan találkozott; a lány megértést látott, de megjegyzés nélkül. Olyan volt, mintha a férfi tekintete azt mondta volna: - *Természetesen* -, és semmi mást.

Már kint jártak a városból, egy hideg barna út úszott előttük, amikor Keating megszólalt:

- A közlekedési rendőrök barátságtalanok errefelé. Nálad van az újságíró-igazolványod, ha bármi történik?

- Már nem tartozom a sajtóhoz.
- Micsoda?
- Már nem vagyok újságíró többé.
- Kiléptél?
- Nem, kirúgtak.
- Miről beszélsz?
- Hol voltál az utóbbi néhány napban? Azt hittem, mindenki tudja.
- Sajnálom. Nem nagyon követtem az eseményeket az utóbbi néhány napban.

Mérföldekkel később Dominique így szólt: – Kérek egy cigarettát. A táskámban van.

A férfi kinyitotta a táskát, és megpillantotta a lány cigarettatárcáját, púdertartóját, rúzsát, fésűjét, egy összehajtott zsebkendőt, mely túl fehér volt ahhoz, hogy meg lehessen érinteni, és enyhe parfümilletet árasztott. Valahol mélyen arra gondolt Keating, hogy ez majdnem olyan, mint kigombolni a lány blúzáét. De lényeg nagy része nem volt tisztában ezzel a gondolattal, sem azzal az intim tulajdonjoggal, amivel kinyitotta a táskát. Kivett egy cigarettát a tárcából, meggyújtotta, és szájából a lány szájába tette. – Köszönöm – mondta a lány. Gyújtott egyet magának is, és becsukta a táskát.

Amikor Greenwichbe értek, Keating volt az, aki kérdezősködött, megmondta, hogy merre menjenek, melyik háztömbnél forduljanak be, és végül így szólt, amikor a békebíró házához értek: – Itt vagyunk. – Először Keating szállt ki, és kíségette Dominique-ot az autóból. Becsöngetett.

Egy nappaliban kötöttek házasságot, ahol kifakult, kék és bíborszínű karosszékek voltak és egy lámpa, rojtozott szegélyéről üvegből készült gyöngyök lógtak. Az egyik tanú a bíró felesége, a másik egy Chuck nevű fickó volt a szomszédból, akit valami házimunka közben zavartak meg, és enyhén bűzlött a Cloroxtól.

Utána visszamentek az autóhoz, és Keating megkérdezte: – Akarod, hogy vezessek, ha fáradt vagy? – A lány így felelt: – Nem, én vezetek.

A városba vezető út barna mezőkön vágott át, ahol nyugatra tekintve a talaj kiszögellése a fáradt vörös árnyalatát hordozta. Bíbor ködpára kezdte feloldani a mezők széleit, és az égen egy mozdulatlan tűzsáv húzódott. Néhány autó jött szembe, mint még kivehető barna formák; mások felkapcsolták fényszóróikat, és látszott a két nyugtalanító sárga pont.

Keating az utat nézte; keskenynek tűnt, egy kis vonás a szélvédő üvegén, a föld és a dombok keretébe foglalva, és az egész képet az előtte lévő üvegtéglalap tartotta. De az út szétterjedt, ahogy a szélvédő előrerépt. Az út betöltötte az üveget, végigfutott a szélein, kettészakadt, hogy helyet adjon nekik, két szürke sávban áramlott az autó egyik és másik oldalán. Keating azt gondolta, ez egy verseny, és látni akarta, ahogy győz a szélvédő, látni, hogy az autó beleütközik abba a kis vonásba, mielőtt annak ideje lenne szétterülni.

– Hol lakunk kezdetben? – kérdezte. – Nálad vagy nálam?

– Természetesen nálad.

– Én inkább hozzád költöznék.

– Nem. Lezárom a lakást.

– Nem hiszem, hogy tetszik neked az én lakásom.

– Miért nem?

– Nem tudom. Nem illik hozzád.

– Meg fogom szeretni.

Egy ideig csendben ültek, majd Keating megkérdezte: – Hogy fogjuk ezt bejelenteni?

– Ahogy akarod. Rád bízom.

Egyre sötétedett, és Dominique felkapcsolta a fényszórót. Keating a jelzőtáblák alacsonyán futó homályos kis foltjait nézte az út mentén, melyek hirtelen életre keltek, ahogy közelebb értek hozzájuk, kibetűzve rajtuk: *Balra kanyarodj!*,

Útkereszteződés, fénylő pontokban, melyek mintha tudatosan, kárörvendően hunyorogtak volna.

Némán utaztak, de most nem volt kötelék csendjükben; nem egy katasztrófa felé haladtak; a katasztrófa már bekövetkezett; bátorságuk már nem számított. Keating összezavarodva és bizonytalanul érezte magát, ahogy mindig, amikor Dominique Francon társaságában volt.

Félig a lány felé fordult. Dominique az úton tartotta szemét. Arca a hideg szélben nyugodt, távoli és gyönyörű volt, annyira, hogy ezt elviselni is nehéz volt. A két kesztyűs kezét nézte, mely határozottan fogta a kormány két oldalát. A gázpedált nyomó karcsú lábfeje pillantott, majd szeme elindult felfelé a láb vonalán. Tekintete megállt a szűk, szürke szoknya keskeny háromszögén. Hirtelen ráeszmélt, hogy joga van azt gondolni, amire gondol.

Most először engedte, hogy teljesen és tudatosan szétáradjon benne ez a gondolat, mely a házasság velejárója volt. Ekkor rájött, hogy mindig is akarta ezt a nőt, hogy ez egy olyan érzés, amit egy szajha iránt érezhet, csak tartós, reménytelen és gonosz. A feleségem, gondolta most először, anélkül, hogy a szóban akár egyetlen nyoma is lett volna a tiszteletnek. Olyan erős vágy tört rá, hogyha nyár lenne, mondaná a lánynak, hogy álljon meg az oldalsó sávban, és ott tenné magáévá.

Az ülés háta mögé csúsztatta karját, és átkarolta a lány vállát, ujjai alig érintették őt. Dominique nem mozdult, nem tiltakozott és nem nézett rá. Keating elhúzta a kezét, és egyenesen bámult kifelé az útra.

- Mrs. Keating - mondta tompán, nem a lány felé, csak úgy, mintha egy tényt közölne.

- Mrs. Peter Keating - mondta a lány.

Amikor megálltak Keating háza előtt, a férfi kiszállt, és tartotta a lánynak az ajtót, de Dominique ülve maradt a volán mögött.

- Jó éjszakát, Peter! - mondta. - Holnap találkozunk.

Majd hozzátette, mielőtt Keating arckifejezése egy trágár káromkodásba fordult volna: - Holnap elküldöm a csomagjaimat, és akkor majd mindent megbeszélünk. Minden holnap kezdődik, Peter.

- Hová mész?

- El kell intéznem néhány dolgot.

- De mit mondjak ma este az embereknek?

- Amit akarsz, ha akarsz egyáltalán valamit.

Kikanyarodott az útra és elhajtott.

Amikor aznap este belépett Roark szobájába, a férfi mosolygott, de nem a megszokott halvány mosollyal, mely azt mutatta, számított arra, hogy eljön, hanem egy olyan mosollyal, mely a várakozásról és a fájdalomról beszélt.

A tárgyalás óta nem látta a lányt. Dominique elhagyta a tárgyalótermet tanúvallomása után, és Roark azóta semmit sem hallott felőle. Elment a lány lakására, de a szobalány azt mondta, hogy Miss Francon nem tudja őt fogadni.

Dominique most Roarkra nézett, és elmosolyodott. Most először, olyan volt ez, mint a tökéletes elfogadás megnyilvánulása, mintha a férfi látványa mindent megoldott volna, összes kérdésére választ adott volna, és csak annyi volna az ő jelentősége, hogy egy nő legyen, aki nézi ezt a férfit.

Egy pillanatig némán álltak egymás előtt, és a lány arra gondolt, hogy azok a legszebb szavak, melyekre nincs szükség.

Amikor Roark megmozdult, a lány így szólt: – Ne mondj semmit a tárgyalásról! Majd később.

Amikor a férfi átölelte, a lány odafordult testével, hogy testük közvetlenül érintse egymást, hogy mellkasa szélességét mellkasa szélességével érezze, lába hosszát lába hosszával, mintha a férfin feküdne. Lába nem érzett súlyt, és Roark testének nyomása egyenesen tartotta.

Együtt feküdtek az ágyban aznap éjjel, és nem tudták, mikor aludtak, a kimerült eszméletlenség szünetei éppolyan heves egyesülések voltak, mint testük megrázó találkozásai.

Reggel, amikor felöltöztek, a lány Roarkot figyelte, ahogy a szobában mozog. Láta mozdulataiban a kimerült nyugalmat; arra gondolt, amit elvett tőle, és saját csuklójának súlya jelezte számára, hogy az ő ereje pedig a férfi izmaiban van, mintha energiát cseréltek volna.

A férfi a szoba másik végében volt, egy pillanatra a hátát fordította felé, ekkor így szólt hozzá: – Roark! – hangja halk és mély volt.

Roark úgy fordult Dominique felé, mintha erre várt volna, és talán már kitalálta volna a folytatást.

A lány a szoba közepén állt, ahogyan az első éjszakán ebben a szobában, ünnepélyes komolysággal, felkészülve egy szertartás végrehajtására.

– Szeretlek, Roark.

Most először mondta ki.

Látta elkövetkező szavainak tükörképét a férfi arcán, mielőtt még kimondta volna azokat.

– Tegnap férjhez mentem. Peter Keatinghez.

Könnyebb lett volna, ha egy olyan embert látott volna, akinek eltorzul a szája, hogy elharapja a hangot, ökölbe szorítja a kezét és összefonja maga előtt védelmül önmagával szemben. De nem volt könnyű, mert a lány nem ezt látta, mégis tudta, hogy ez történik, anélkül, hogy egy valós mozdulat enyhítette volna.

– Roark... – suttogta a lány gyengéden és rémülten.

A férfi megszólalt: – Jól vagyok. – Majd hozzátette: – Kérlek, várj egy pillanatot... Rendben. Folytasd!

– Roark, mielőtt veled találkoztam volna, mindig féltem attól, nehogy megismerjek egy olyan valakit, mint te, mert tudtam, hogy akkor azt is meg kell látnom, amit a tanúk padján láttam, és azt kell tennem, amit abban a tárgyalóteremben tettem. Utáltam az egészet, mert sértés volt feléd az, hogy védelek – és sértés volt magam felé az, hogy meg kell téged védeni... Roark, mindent el tudok fogadni, kivéve azt, ami a legkönnyebbnek tűnik a legtöbb ember számára: a középutat, a *majdnemet*, az *éppen hogyot*, és a *közbensőt*. Lehet, hogy ők meg tudják indokolni. Nem tudom. Nem érdekel. Tudom, ez az egyetlen dolog, ami nem adatott meg nekem, hogy megértem. Amikor arra gondolok, ami te vagy, nem tudok elfogadni más valóságot, kivéve azt a fajta világot, amilyen a tiéd. Vagy legalább egy olyan világot, amelyben van esélyed a küzdelemre, egy olyan küzdelemre, ami méltó hozzád. De ez nem létezik. És én nem tudok úgy élni, hogy szétszakítom magam egy olyan világ között, ami létezik – és a között, ami te vagy. Ez azt jelentené, hogy

harcolni kellene olyan dolgok és emberek ellen, amik és akik nem érdemlik meg, hogy az ellenfeleid legyenek. A te harcod, az ő eszközeiket használva – ez borzalmas gyalázat. Ha érted harcolnék, az azt jelentené, amit Peter Keatingért tettem: hazudni, hízelegni, kijátszani, kompromisszumot kötni, cinkosa lenni minden ostobaságnak – hogy kikönyörögjek tőlük egy lehetőséget számodra, könyörögjek nekik, hogy hagyjanak téged életben, hogy hagyjanak dolgozni, könyörögni nekik, Roark, nem kinevetni őket, hanem reszketni, mert övék a hatalom, amivel megsebezhetnek téged. Túl gyenge volnék, mert képtelen vagyok ezt megtenni? Nem tudom, melyik a nagyobb erő: mindezt elfogadni miattad – vagy annyira szeretni téged, hogy a többi elfogadhatatlan. Nem tudom. Túlságosan szeretlek.

A férfi a lányt nézte, várt. Dominique tudta, hogy Roark már régóta tisztában van ezzel, de most mégis ki kellett mondania.

– Te nem veszed tudomásul őket. Én igen. Képtelen vagyok nem észrevenni őket. Szeretlek. Túl nagy az ellentét. Roark, nem fogsz győzni, el fognak pusztítani, de én nem leszek ott, hogy végignézzem ezt. Először inkább magamat pusztítom el. Ez az egyetlen mód maradt nyitva számomra a tiltakozáshoz. Mi mást ajánlhatnék még fel neked? Oly kicsik azok a dolgok, amiket az emberek feláldoznak. Én neked adom Peter Keatinggel kötött házasságomat. Ezzel megtagadom magamtól az engedélyt, hogy boldog lehessenek az ő világukban. A szenvedést választom. Ez lesz a válaszom nekik, és az ajándékom neked. Valószínűleg soha többé nem foglak látni téged. Meg fogom próbálni, hogy így legyen. De érted fogok élni, minden percben és minden szegyenletes tetteimben, amit elkövetek. Érted fogok élni a saját módomon, az egyetlen módon, ahogy tudok.

Roark mozdulatából kiderült, hogy beszélni akar.

– Várj! Hadd fejezzem be! Megkérdezhetnéd, akkor miért nem ölöm meg magam inkább. Azért, mert szeretlek. Mert létezel. Ez magában annyi, ami nem engedi, hogy meghaljak. És mivel élnem kell azért, hogy tudjam, hogy élsz, olyan világban fogok élni, amilyen, és olyan életet, amilyet az megkövetel. Nem a közéletet, hanem teljesen azt választom. Nem védekezem ellene vagy futok előle, hanem elébe sétálok, elébe vágok a fájdalomnak és a rossznak, megelőzőm azzal, hogy a legrosszabbat választom, amit csak tehet velem. Nem valami félig tisztességes emberi lény feleségeként, hanem mint Peter Keating felesége. És csak a saját tudatomon belül, csak ott, ahol semmi sem érintheti, őrzöm erekleként, saját lealacsonyodásom védőfalával körülvéve, a gondolatot feléd, és azt a tudomást, hogy létezel. És időnként azt mondom majd magamnak: *Howard Roark*, és azt fogom érezni, hogy érdemes vagyok arra, hogy ezt kimondjam.

Dominique Roark előtt állt, arcát felemelte; ajkait nem szívtá be, hanem azok lágyan érintették egymást, szája alakja mégis túl határozott körvonalat írt arcába, a fájdalom, a gyöngédség és a lemondás alakját.

A férfi arcában szenvedést látott, mely elszáradt, mintha már régóta a része lenne, mert elfogadta, és nem úgy nézett ki, mint egy sebesülés, hanem mint egy sebhely.

– Dominique, ha azt mondanám neked, hogy azonnal érvénytelenítsd ezt a házasságot, felejtsd el a világot és az én küzdelmemet, hogy ne érezz haragot, aggodalmat, és reményt, csak értem élj, azért, mert szükségem van rád – mint a feleségem -, mint a tulajdonom...?

Roark most azt látta a lány arcában, amit a lány látott az övében akkor, amikor kimondta, hogy férjhez ment; de nem ijedt meg, nyugodtan nézte. Egy idő múlva a lány válaszolt, és a szavak nem az ő ajkáról jöttek, hanem mintha ajkait arra kényszerítették volna, hogy kívülről gyűjtsék össze a hangokat:

- Engedelmeskednék neked.

- Akkor láthatod, miért nem teszem ezt. Nem próbállak megállítani. Szeretlek, Dominique.

A lány lehunyta a szemét, és a férfi így folytatta:

- Jobban szeretnéd nem hallani? De én azt akarom, hogy halld. Nincs szükségünk a szavakra, amikor együtt vagyunk. Ezt arra az időre mondom, amikor nem leszünk együtt. Szeretlek, Dominique. Olyan önzően, mint amilyen önző az a tény, hogy létezem. Olyan önzően, amilyen önzően lélegzem. Saját szükségből lélegzem, a testemet táplálom vele, a túlélésért. Neked adtam és adom, nem az áldozatomat vagy a szánalmamat, hanem az énemet és a pusztaság szükségemet. Ez az egyetlen mód, ahogy kívánhatod, hogy szeressenek. Ez az egyetlen mód, ahogy akarhatom, hogy szeress engem. Ha most hozzám jönnél feleségül, én lennék az egész életed. De akkor nem kellenél. Te magad sem kellenél önmagadnak – és így nem szeretnél sokáig. Amikor kimondjuk azt, hogy *én szeretlek téged*, először azt kell tudnunk, hogyan mondjuk ki azt, hogy *én*. Az a lemondás, amit most tőled kaphatnék, nem adna nekem semmit, csak egy üres vázat. Ha ezt követelném, azzal elpusztítanálak. Ezért nem állítalak meg. Elengedlek, a férjedhez. Nem tudom, hogyan élem túl a ma éjszakát, de túl fogom élni. Teljességedben akarlak, mint ahogy én vagyok, mint ahogy megőrzöd magad abban a csatában, amit választottál. Egy csata sohasem önzetlen.

A lány hallotta a szavak kimért feszültségéből, hogy a férfinak nehezebb kimondani azokat, mint neki meghallgatni. Így hát hallgatta.

- Meg kell tanulnod, hogy ne félj a világtól! Hogy ne tartson fogva, mint most. Hogy sohase tudjon úgy megsebezni, mint ott, a tárgyalóteremben. El kell, hogy engedjelek, hogy megtanuld. Én nem tudok segíteni. Meg kell találnod a saját utadat. És amikor megtaláltad, vissza fogsz jönni hozzám. Ők nem fognak elpusztítani engem, Dominique. És nem fognak elpusztítani téged sem. Győzni fogsz, mert a legnehezebb utat választottad ahhoz, hogy kivívd a szabadságod a világgal szemben. Várni fogok rád. Szeretlek. Ezt azok miatt az évek miatt mondom, amiket ki kell majd várunk. Szeretlek, Dominique.

Majd megcsókolta, és elengedte.

XV

Aznap reggel kilenc órakor Peter Keating fel-alá járkált szobájában, a zárt ajtó mögött. Elfelejtette, hogy kilenc óra van, és Catherine vár rá. Kényszerítette magát, hogy elfelejtse a lányt és mindent, ami a lánnyal kapcsolatos.

A szoba ajtaja azért volt bezárva, hogy megvédje őt anyjától. Előző este, mivel észrevette fia dühös nyugtalanságát, kikényszerítette belőle az igazságot. Kipattant belőle, hogy házasságot kötött Dominique Franconnal, és magyarázatként hozzáfűzte, hogy Dominique elutazott a városból, hogy közölje a hírt valami idős rokonnal. Anyját annyira lekötötte saját öröme és kérdéseinek áradata, hogy Keating megúsza a válaszokat és el tudta rejteni rémületét; nem volt benne biztos, hogy valóban van egy felesége, és hogy vissza fog jönni hozzá ma reggel.

Megtiltotta anyjának, hogy bejelentse a hírt, ennek ellenére az asszony már előző este felhívott néhány embert, és ezen a reggelen is elintézett néhány telefont. Így most szünet nélkül csörgött a telefonjuk, és lelkes hangok kérdezték: – *Igaz a hír?* – csodálkozva és gratulációkkal elárasztva őket. Keating látta a telefonálók neveiből és társadalmi pozícióiból, ahogy a hírek egyre szélesebb körökben terjednek szét a városban. Nem volt hajlandó felvenni a telefont. Úgy tűnt neki, hogy New York összes pontja ünneplésben úszik, és csak egyedül ő, elbújva szobája vízhatlan keszonjában, kirekesztett, elveszett és rémült.

Már majdnem dél felé járt az idő, amikor megszólalt a kapucsengő. Keating fülére tapasztotta kezét, hogy ne tudja meg, ki az és mit akar. Ekkor meghallotta anyja hangját, annyira rikácsolt az örömtől, hogy zavarba ejtően idétlennek hatott: – Petey, drágám, nem akarsz kijönni és megcsókolni a feleségedet? – Keating kirohant az előszobába, és megpillantotta Dominique-ot, amint puha nercbundáját veszi le. A bunda egy illathullámot küldött orrába, az utca hideg levegője keveredett benne a lány parfümjével. Dominique illendően mosolygott, és egyenesen a férfire nézve így szólt: – Jó reggelt, Peter!

Egy pillanatra kihúzta magát, és ebben a pillanatban újraélte a telefonhívásokat, és érezte a diadalt, amire feljogosították. Úgy mozgott, mint egy férfi egy zsúfolt stadion arénájában, úgy mosolygott, mintha érezte volna, hogy egy ívfény sugara játszik mosolya ráncaiban, majd megszólalt: – Dominique, drágám, ez olyan, mintha egy álom válna valóra!

Ebben a pillanatban eltűnt a megértés méltósága, mely két olyan ember között jött létre, kiknek sorsa megpecsételődött, és házasságuk olyanná vált, amilyen célból kötöttett.

A lány mintha örült volna ennek. Így szólt: – Sajnálom, hogy nem a karjaidban hoztál át a küszöbön, Peter. – Keating nem csókolta meg, de megfogta a kezét, és a csukló fölött csókolta meg a karját, egyszerű, intim gyöngédséggel.

Észrevette, hogy ott áll az anyja, és a győzelem egy erőteljes kézmozdulatával kísérve azt mondta: – Anyám – Dominique Keating.

Nézte, ahogy anyja megcsókolja a lányt. Dominique komoly arccal viszonzta a csókot. Mrs. Keating elszoruló torokkal szólalt meg: – Drágám, annyira boldog vagyok, annyira örülök, isten áldjon téged, elképzelésem sem volt róla, hogy ilyen szép vagy!

Keating nem tudta, hogy mi legyen a következő lépés, de Dominique átvette az irányítást, egyszerűen, időt sem hagyva nekik a töprengésre. A nappaliba sétált, és így szólt: – Először ebédeljünk meg, és utána megmutatod nekem, Peter, a lakást! Egy-két óra múlva megérkeznek a dolgaim.

Mrs. Keating sugárzott: – Háromra kész lesz az ebéd, Miss Fran... – Elhallgatott. – Ó, drágám, hogy is hívjalak, lelkem? Mrs. Keating vagy...

– Természetesen Dominique-nak – felelte Dominique mosoly nélkül.

– Nem jelentjük be, nem hívunk meg senkit, nem...? – kezdte Keating, de Dominique közbeszólt:

– Majd később, Peter. Úgyis híre megy.

Néhány órával később, amikor a csomagok megérkeztek, Keating látta, hogy Dominique minden tetovázás nélkül besétál az ő szobájába. Utasította a szobalányt, hogyan akassza fel a ruháit, és megkérte Keatinget, hogy segítsen neki átrendezni a szekrényt.

Mrs. Keating zavartnak tűnt. – De gyerekek, hát el sem utaztok valahová? Az egész olyan hirtelen és romantikus, de nem mentek nászútra?

– Nem – felelte Dominique -, nem akarom elvonni Petert a munkájától.

Keating így szólt: – De ez természetesen csak átmeneti állapot, Dominique. Egy másik lakásba kell költöznünk, egy nagyobbba. Szeretném, hogy te válaszsd ki.

– Ugyan, dehogy! – tiltakozott a lány. – Nem hiszem, hogy szükséges. Itt maradunk.

– Én költözöm el – ajánlotta fel Mrs. Keating nagylelkűen, gondolkodás nélkül, Dominique-től való nyomasztó félelemtől ösztönözve. – Kibérelek egy kis lakást magamnak.

– Nem – mondta Dominique. – Jobban szeretném, ha nem tenné. Nem akarok semmit sem megváltoztatni. Úgy szeretnék beilleszkedni Peter életébe, ahogy van.

– Milyen kedves tőled! – mosolygott Mrs. Keating, eközben Keating kábultan arra gondolt, hogy ez egyáltalán nem kedves tőle.

Mrs. Keating tudta, hogy amint összeszedi magát, utálni fogja a menyét. El tudta volna fogadni, ha semmibe veszi. De nem tudta megbocsátani Dominique komoly és ünnepélyes udvariasságát.

Megszólalt a telefon. Keating főtervezője volt az irodából, elmondta gratulációit, majd így szólt: – Ebben a pillanatban tudtuk meg, Peter, és Guy eléggé meg van dőbbenve. Úgy gondolom, hogy az lenne a legjobb, ha felhívnád vagy bejönnél az irodába, vagy valami.

Keating az irodába sietett. Örült, hogy megszökhet a házból egy időre. Úgy lépett be az irodába, mint egy sugárzó, fiatal szerelmes tökéletes megtestesítője. Nevetett és megrázta a kezeket a műteremben, a zajos gratulációk, a vidám, irigykedő kiáltások és néhány disznó célzás kíséretében. Majd Francon irodájához sietett.

Amikor belépett és meglátta Francon arcán a mosolyt, mely olyan volt, mint egy áldás, egy pillanatra, furcsamód, bűnösnek érezte magát. Szeretetteljesen megrángatta Francon vállát, és azt motyogta: – Annyira boldog vagyok, Guy, annyira boldog...

– Mindig is számítottam erre – mondta Francon csendesesen -, de most érzem igazán, hogy így van jól. Így van jól, hogy minden a tiéd lesz, Peter, az egész, ez a szoba, minden, hamarosan.

- Miről beszélsz?

- Ugyan, kérlek, te mindig tudod, miről van szó. Fáradt vagyok, Peter. Tudod, eljön az idő, amikor úgy fáradsz el, hogy érzed, ez már végleges, és akkor... Nem, te ezt nem ismered, túl fiatal vagy még. De az ördögbe is, Peter, mi hasznom itt? És az az érdekes, hogy már nem is érdekel, annyira sem, hogy eljátsszam, szükség van itt rám... Szeretek néha őszinte lenni. Olyan kellemes érzés... Szóval, akárhogyan is van, lehet, hogy egykét év, de azután nyugdíjba vonulok. És akkor az egész a tiéd lesz. Lehet, hogy még egy kicsit elszórakoztatom magam itt – tudod, igazán szeretem ezt a helyet -, nyüzsgő, sikeres, az emberek tisztelnek minket. Jó cég volt a Francon & Heyer, nem? De mi az ördögöt nem mondok? A Francon & Keating. De azután csak Keating lesz... Peter – kérdezte halkán -, miért nem tűnsz boldognak?

- Természetesen boldog vagyok, és nagyon hálás meg ilyesmi, de mi az ördögnek gondolkodsz most a nyugdíjba vonulásodon?

- Nem úgy értem. Azt akarom mondani – miért nem látszol boldognak, amikor azt mondom, hogy a tiéd lesz? Én... én szeretném, ha boldog lennél ettől, Peter.

- Az isten szerelmére, Guy, betegesen viselkedsz, te...

- Peter, ez nagyon fontos nekem – hogy örülj annak, amit rád hagyok. Hogy büszke legyél rá. És ugye az is vagy, nem, Peter? Az vagy, ugye?

- Ki ne lenne az? – Nem nézett Franconra. Ki nem állhatta a könyörgést Francon hangjában.

- Igen, ki ne lenne az? Természetesen... És te, Peter?

- Mit akarsz? – csattant fel Keating mérgesen.

- Azt akarom, hogy büszke legyél rám, Peter – mondta Francon alázatosan, egyszerűen és kétségbeesetten. – Akarom, hogy tudd, hogy elértem valamit. Akarom, hogy érezd, hogy volt értelme. És végül akarom, hogy biztos légy abban, hogy ez az egész nem volt hiába.

- Te nem vagy benne biztos? Nem vagy benne biztos? – Keating ölni tudott volna a szemével, mintha Francon egy hirtelen támadt veszélyt jelentene számára.

- Mi a baj, Peter? – kérdezte Francon gyöngéden, majdnem közömbösen.

- Az isten verjen meg, nincs jogod – bizonytalankodni! A te korodban, a te neveddel, a te tekintélyeddel, a te...

- Biztos akarok lenni benne, Peter. Nagyon keményen dolgoztam.

- De nem vagy benne biztos! – Keating szörnyen dühös volt és félt, ezért bántani akart, így kifakadt belőle az az egy dolog, ami a legnagyobb fájdalmat okozhatta, elfelejtve, hogy ez neki okozott fájdalmat, nem Franconnak, mert Francon nem tudhatta, sohasem is tudta, és még csak nem is sejtette: – Nos ismerek valakit, aki biztos lesz magában az élete végén, aki annyira fene biztos lesz, hogy szeretném elvágni az átkozott torkát!

- Ki az? – kérdezte Francon csendesen, érdeklődés nélkül.

- Guy! Guy, mi a baj velünk? Miről beszélgetünk?

- Nem tudom – felelte Francon. Fáradtnak tűnt.

Aznap este Francon eljött vacsorára Keating házába. Könnyedén volt felöltözve, és idős lovagiasságával tündökölt, amikor kezét csókolt Mrs. Keatingnek. De elkomolyodott, amikor Dominique-nak gratulált, és alig tudott mondani neki valamit; könyörgő pillantás volt a szemében, amikor lánya arcára pillantott. A ragyogó, éles gúny helyett, amit várt tőle, egy váratlan megértést látott rajta.

Dominique nem szólt semmit, csak lehajolt, és homlokon csókolta apját. Ajkát egy kicsit hosszabb ideig szorította oda, mint amit a formalitás megkívánt. Francot elöntötte a hála meleg érzése – majd megrémült. – Dominique – suttogta úgy, hogy a többiek nem hallhatták –, milyen szörnyen boldogtalan lehetsz... – A lány vidáman felnevetett, és megfogta apja karját: – Ugyan, dehogy, apám, hogy mondhatasz ilyet!

– Bocsáss meg! – motyogta az apja. – Ostoba vagyok... Ez tényleg csodálatos...

Állandóan új vendégek érkeztek az est folyamán, hívatlanul és bejelentés nélkül, bárki, aki hallotta a hírt, és előjogának érezte, hogy beugorjon. Keating nem tudta eldönteni, örül-e annak, hogy látja őket vagy sem. Úgy tűnt, minden rendben van mindaddig, amíg a vidám kavargás zajlik. Dominique kiválóan viselkedett. A maró gúny egyetlen jelét sem kapta el a lány viselkedéséből.

Késő volt, amikor az utolsó vendég is elment, és egyedül maradtak a teli hamutálak és üres poharak között. A nappali két ellentétes végében ültek, és Keating próbálta halogatni azt a pillanatot, amikor arra kell gondolnia, aminek most eljött az ideje.

– Rendben van, Peter – mondta Dominique, miközben felállt –, essünk túl rajta!

Amikor a lány mellett feküdt a sötétben, kielégülve, ám éhesebben, mint valaha, attól a mozdulatlan testtől, amely nem reagált az övére, még csak ellenérzést sem mutatott, amikor legyőzve érezte magát a hatalom egyetlen olyan eszköze által, melytől azt remélte, hogy az ő fegyvere lesz a lánnyal szemben, az első szavak, melyek suttogva elhagyták száját, ezek voltak: – Az ördög vigyen el!

Nem hallott egyetlen mozdulatot sem a lány felől.

Ekkor eszébe jutott az a felfedezés, amit a szenvedély pillanatai kitöröltek gondolataiból.

– Ki volt az a férfi? – kérdezte.

– Howard Roark – válaszolta a lány.

– Rendben van – csattant fel Keating –, nem kell megmondanod, ha nem akarod!

Felkapcsolta a villanyt. Láta, ahogy ott fekszik a lány mozdulatlanul, meztelenül, hátravetett fejjel. Arca békésnek, ártatlannak és tisztának tűnt. A lány a mennyezet felé mondta, hangja gyöngéd volt: – Peter, ha ezt meg tudtam tenni... most már bármire képes vagyok...

– Ha azt hiszed, gyakran foglak háborgatni, ha ez a véleményed a...

– Olyan gyakran vagy olyan ritkán, ahogy kívánod, Peter.

Másnap reggel, az étkezőbe lépve a reggelihez, Dominique egy hosszú, fehér dobozt talált tányérján, melyet egy virágüzletből hoztak.

– Mi ez? – kérdezte a szobalányt.

– Ma reggel hozták azzal az utasítással, hogy a reggeliző-asztalra kell tenni.

A dobozt Mrs. Peter Keatingnek címezték. Dominique kinyitotta. Néhány fehér orgonaág volt benne, még fényűzőbb ebben az évadban, mint az orchidea. A virágok közt egy kis kártya lapult, rajta egy név, amit nagy betűkkel írtak, és a betűk még mindig őrizték a kéz jellegzetesen erőteljes mozdulatát, mintha nevettek volna a kartondobozon: *Ellsworth M. Toohey*.

– Milyen kedves! – mondta Keating. – Már tegnap gondoltam rá, miért nem hallottunk róla semmit egész nap.

– Kérem, tegye őket vízbe, Mary – mondta Dominique, és átnyújtotta a dobozt a szobalánynak.

Délután Dominique telefonált Tooheynak, és meghívta őt vacsorára.

A vacsorát néhány napra rá tartották. Keating anyja valami korábbi elfoglaltságra hivatkozva estére elmenekült otthonról. Azzal magyarázta magának, hogy úgy hiszi, még szüksége van egy kis időre, hogy hozzászokjon a változásokhoz. Így csak három teríték volt az étkezőasztalon, gyertyák kristálytartókban, kék virágok és üveggömbök asztaldíszként.

Amikor Toohey belépett, úgy hajtott fejet vendéglátói előtt, mint ahogy egy udvari fogadáson szokás. Dominique olyan volt a ház asszonyaként, mint egy igazi társasági hölgy, aki mindig is az volt, és másnak nem is lehetett volna elképzelni.

- Nos Ellsworth? Mit szólna? - kérdezte Keating egy olyan kézmozdulattal, mely magában foglalta az előszobát, a levegőt és Dominique-ot.

- Drága Peterem - felelte Toohey -, hagyjuk azt, ami nyilvánvaló.

Dominique mutatta az utat a nappaliba. Vacsorához illő ruhát viselt egy fehér férfiszabású szaténblúzt és egy hosszú, fekete szoknyát, mely egyenes volt és egyszerű, mint fényes, sima hajzuhataga. A szoknya keskeny derékszalagja úgy tűnt, mintha azt jelezné, hogy két kéz teljesen átfoghatná a lány derekát, vagy könnyedén félbetörhetné testét. A rövid ujj csupaszon hagyta karját, és egy egyszerű arany karkötőt viselt, mely túl nagynak és súlyosnak hatott vékony csuklóján. Eleganciája szinte már perverz volt, megjelenése bölcs, veszélyes érettséget sugárzott, amit azzal ért el, hogy úgy nézett ki, mint egy nagyon fiatal lány.

- Ellsworth, hát nem csodálatos! - mondta Keating, miközben úgy nézte Dominique-ot, ahogy az ember egy zsíros bankszámlát néz.

- Nem kevésbé, mint ahogy vártam - mondta Toohey. - És nem jobban.

Az étkezőasztalnál Keating beszélt a legtöbbet. Elragadta a beszélőkedv. Úgy hempergett a szavakban, mint egy élvezkedő, önfeledt macska az illatos macskamentában.

- Az igazat megvallva, Ellsworth, Dominique volt az, aki meghívott téged. Nem én kértem. Te vagy az első hivatalos vendégünk. Szerintem ez csodálatos. A feleségem és a legjobb barátom. Mindig volt egy olyan ostoba tévképzetem, hogy ti ketten nem kedvelitek egymást. Isten tudja, honnan veszem az ilyen gondolatokat. De ezért vagyok most ilyen boldog - mi hárman, együtt.

- Akkor te nem hiszel a matematikában, ugye, Peter? - mondta Toohey. - Miért vagy meglepődve? Bizonyos számok kombinációja bizonyos eredményekhez kell, hogy vezessen. Adva van három egyéniség, mint például Dominique, te és én - ennek a végső összegnek kell lennie.

- Azt mondják, hogy a három már tömeg - nevetett Keating. - De ez ostobaság! A kettő jobb, mint az egy, és néha a három jobb, mint a kettő, attól függ.

- Az egyetlen szépséghibája ennek a régi klisének - mondta Toohey - az a hibás feltételezés, hogy a *tömeg* egy megvetésre méltó kifejezés. Pont ellenkezőleg. Mint ahogy te is olyan vidáman rámutattál. A három, hozzáteszem, egy misztikus szám. Mint például a Szentháromság. Vagy a háromszög, mely nélkül nem lenne filmiparunk. Oly sok variációt lehet mondani a háromszögre, mely nem szükségszerűen szerencsétlen. Mint például mi hárman - én helyettesítem az átfogót, mely egy elég megfelelő szerep, mivel az ellenlábasom helyébe lépek. Nincs igazam, Dominique?

A vacsora vége felé jártak, amikor Keatinget telefonhoz hívták. Hallották türelmetlen hangját a szomszédos szobában, amint gyors utasításokat ad egy rajzolóknak, aki későig bent maradt az irodában egy sürgős munka miatt, és segítségre volt szüksége. Toohey Dominique felé fordult, és elmosolyodott. A mosoly mindent elmondott, amit a lány viselkedése eddig nem engedett meg. Nem látszott semmi mozgás Dominique arcán, miközben állta Toohey pillantását, de arckifejezése megváltozott, mintha elfogadná, ahelyett, hogy megtagadná annak megértését, amit Toohey közölni akar vele. Toohey jobban örült volna egy visszautasító tekintetnek. Az elfogadás sokkal megvetőbbnek hatott.

- Hát visszatértél közénk, Dominique?

- Igen, Ellsworth.

- Nincs több könyörgés a kegyelemért?

- Úgy tűnik, mintha szükség lenne rá a jövőben?

- Nem. Csodállak téged, Dominique... Hogy tetszik? El tudom képzelni, hogy Peter nem rossz, bár nem olyan jó, mint az a férfi, akire mindketten gondolunk, aki valószínűleg felülmúlhatatlan, de nem lesz lehetőség megtudni.

A lány arca nem tükrözött undort; őszintén zavartnak tűnt.

- Miről beszélsz, Ellsworth?

- Ó, ugyan már, kedvesem, már túl vagyunk a játszadozáson, vagy nem? Szerelmes vagy Roarkba az első pillanattól fogva, ahogy megláttad őt Kiki Holcombe fogadásán. Vagy legyenek őszinte? Le akartál feküdni vele, de ő még csak rád se bagózott - ez váltotta ki az utána következő viselkedésedet.

- Ez az, amire gondoltál? - kérdezte a lány csendesesen.

- Nem volt egyértelmű? A lenézett nő. Annyira nyilvánvaló, mint az a tény, hogy Roarknak kellett annak a férfinak lennie, aki keli neked. Hogy a legprimitívebb módon akarod őt. És hogy sohasem fog észrevenni téged.

- Túlbecsültelek téged, Ellsworth - mondta a lány. Egyáltalán nem érdekelte Toohey jelenléte, már az óvatosság se volt fontos. Arcán unalom tükröződött. Toohey tanácstalanul összeráncolta a szemöldökét.

Keating visszaérkezett. Toohey megveregette a vállát, amint elhaladt mellette, hogy székhéhez érjen.

- Mielőtt elindulok, Peter, muszáj egy pár szót beszélnünk a Stoddard-templom átépítéséről. Szeretném, ha azt is elfuserálnád.

- Ellsworth...! - kapkodott levegő után Keating.

Toohey felnevetett. - Ugyan már, Peter, hol a humorérzéked? Csak egy kis szakmai alpáriság! Dominique-ot nem zavarja. Újságíró volt.

- Mi a baj, Ellsworth? - kérdezte Dominique. - Elégkétségsébe lehetsz esve. Nem ilyen fegyvereket szoktál használni. - A lány felállt. - Elfogyasztjuk a kávé a szalonban?

Hopton Stoddard bőkezűen hozzájárult a Roarktól kapott kártérítéshez, és a Stoddard-templomot új céljának megfelelően átalakították egy csoport építész segítségével, akiket Ellsworth Toohey választott: Peter Keating, Gordon L. Prescott, John Erik Snyte és egy Gus Webb nevű huszonnégy éves fiatal fiú, aki szeretett trágárságokat odavetni az utcán mellette elhaladó jól nevelt hölgyeknek, és akinek még egyszer sem volt önálló megbízása. Az építészek közül háromnak megvolt a

társadalmi és a szakmai tekintélye; Gus Webb még teljesen pályakezdő volt; Toohey pont ebből az okból vette be őt is a csapatba. Négyük közül Gus Webbnek volt a legnagyobb hangja és a legnagyobb önbizalma. Gus Webb azt mondta, hogy ő nem fél semmitől; és ezt komolyan is gondolta. Mindannyian az Amerikai Építők Tanácsának tagjai voltak.

A tanács létszáma jelentősen megemelkedett. A Stoddard-per után sok komoly beszélgetés zajlott az AÉK klubtermeiben. Az AÉK korábban nem volt túl jó véleménnyel Ellsworth Tooheyról, különösen azóta, hogy megalapította a Tanácsot. De a per finoman érzékelhető változást eredményezett; a testület több tagja is rámutatott arra, hogy valójában az *Egy kis hangban* megjelent cikk indította el a Stoddard-per; és hogy egy olyan emberrel, aki képes rávenni egy ügyfelet arra, hogy beperelje építését óvatosan kell bánni. Így hát azt javasolták, hogy hívják meg Ellsworth Toohey-t, tartson beszédet az AÉK-nak az egyik ebédszünetben. Néhányan tiltakoztak a javaslat ellen, köztük volt Guy Francon is. Legszenvedélyesebben egy fiatal építész ellenezte a dolgot, ékesszóló beszédet mondott, hangja remegett izgalmában, mivel ez volt az első alkalom, hogy nyilvánosság előtt beszélt. Azt mondta, hogy csodálja Ellsworth Toohey-t, és mindig egyetértett a társadalomra vonatkozó elképzeléseivel, de ha egy embercsoport úgy érzi, hogy valaki hatalmat akar gyakorolni felette, akkor itt az ideje felvenni a harcot egy ilyen emberrel szemben. A többség elutasította ezt az ellenérvet. Ellsworth Toohey-t meghívták, a hallgatóság száma óriási volt, és Toohey tartott egy szellemes, tetszetős beszédet. Számos AÉK-tag csatlakozott az Amerikai Építők Tanácsához, az elsők közt John Erik Snyte-tal.

A Stoddard-templom átalakításával megbízott négy építész Keating irodájában találkozott egy asztal körül, melyre odakészítették a templom kész tervrajzait, a vállalkozóktól megszerzett fényképeket Roark eredeti rajzairól, és egy agyagmodellt, aminek elkészítését Keating megrendelte. Beszélgettek a gazdasági válságról és annak az építőiparban érzékelhető végzetes hatásáról; a nőkről is szó esett, és Gordon L. Prescott elmondott néhány malac viccet. Ezután Gus Webb felemelte öklét, és egyenesen rácsapott vele a modell tetejére, ami, mivel még nem volt teljesen megszáradva, laposan szétterült. – Nos fiúk – mondta -, itt az ideje, hogy munkához lássunk! – Gus, az isten verjen meg – mordult fel Keating -, ez pénzbe kerül! – Ki a fenét érdekel? – mondta Gus. – Nem fizetjük ki!

Mindannyian kaptak egy fényképsorozatot az eredeti tervvázlatokról, *Howard Roark* aláírásával a sarokban. Jó néhány estét és hetet töltöttek saját változatuk megrajzolásával: az eredeti rajzokon végzett módosítással és javítással. A szükségesnél hosszabb ideig tartott. Több változtatást hoztak, mint kellett volna. Úgy tűnt, élvezetet leltek benne. Miután mindannyian elkészültek saját munkájukkal, összevetették a négy változatot, és kitalálták a közös verziót. Egyikük sem dolgozott még ilyen élvezettel egy munkán sem. Hosszú, baráti tanácskozásokat tartottak. Volt néhány kisebb nézeteltérés közöttük, például Gus Webb így szólt: – *A pokolba, Gordon, ha tiéd lesz a konyha, akkor a vécék muszáj, hogy az enyémekek legyenek!* – de ezek csak felszíni viták voltak. Érezték az egység erejét maguk között, és a ragaszkodás szeretetteljes légkörét, olyan testvériséget, mely arra készíteti az embert, hogy akár kibírjon egy harmadfokú kínvallatást is, mintsem feladja a banda tagjait.

A Stoddard-templomot nem bontották le, de szerkezetébe öt szint tört utat magának a hálótermeknek, a tantermeknek, a betegszobának, a konyhának és a mosókonyhának. Az előcsarnokot színes márvánnyal kövezték ki, a lépcsőkorlátok kovácsolt alumíniumból voltak, a zuhanyfülkéket üveggel kerítették körül, a pihenőhelyiségekben aranyleveles korinthuszi oszlopok díszeltek. A hatalmas ablakokat érintetlenül hagyták, pusztán a födégek keresztezték.

A négy építész elhatározta, hogy harmonikus hatást fognak elérni, és ezért tiszta formájában nem használnak semmiféle történelmi stílust. Peter Keating tervezte a fehér márványból készült féldór portikuszt, mely a főbejárat fölött emelkedett és a velencei erkélyeket, melyek miatt új ajtókat kellett vágni. John Erik Snyte tervezte a kis, kereszttel koronázott félgótikus tornyot és a stilizált akantusz levéldíszítést, melyeket a falak mészkőjébe faragtak. Gordon L. Prescott tervezte a félreneszánsz párkányzatot, és az üveggel elkerített teraszt, mely a harmadik szinten nyúlt kifelé. Gus Webb tervezte az eredeti ablakok kereteinek kubista díszítését és a tetőn olvasható modern neon fénybetűket: *Hopton Stoddard Gyógypedagógiai Intézet*.

- Ha jön a forradalom - mondta Gus Webb a befejezett szerkezetet nézve -, az ország összes gyerekének ilyen otthona lesz!

Az épület eredeti alakja észrevehetően megmaradt. Nem egy olyan holttest volt, melynek megmaradt részei szerencsésen szétfoszlottak; hanem olyan, mintha egy csúnyán darabokra szabdalt tetemet újra összeállítottak volna.

Szeptemberben beköltöztek az Intézet lakói. Az alacsony létszámú, hozzáértő személyzetet Toohey választotta ki. Nehezebb volt a bennlakó gyerekek kiválasztása. Legtöbbjüket más intézményekből kellett áthozni. A hatvanöt gyereket - öttől tizenöt éves korig - buzgó hölgyek választották ki, akik tele voltak jóssággal, és ezért szívügyüknek tekintették, hogy elutasítsák azokat, akiket meg lehetett gyógyítani, és csak a reménytelen eseteket vették figyelembe. Volt egy tizenöt éves fiú, aki sohasem tanult meg beszélni; egy vigyorgó gyerek, akit nem lehetett megtanítani se írni, se olvasni; egy kislány, aki orr nélkül született, és apja volt egyben a nagyapja is; valaki, akit Jackie-nek hívtak, de korát és nemét senki sem tudta biztosan. A kis lakók bevonultak új otthonukba, üres tekintettel bámultak, a halál tekintetével, ami már nem látott semmilyen világot.

Meleg estéken gyerekek surrantak be a nyomornegyedből a Stoddard Intézet kertjébe, és vágyakozva csodálták a játszószobákat, a sporttermet és a konyhát a nagy ablakok mögött. Ezek a gyerekek koszos ruhákban jártak, arcuk maszatos, fürge kis testük, dolyfös vigyoruk volt, és szemük fénylett a harsogó, zsarnoki, követelőző értelemről. Az intézet felügyeletével megbízott hölgyek mérges kiáltásokkal kergették el a *kis gengsztereket*.

Havonta egy alkalommal egy bizottság érkezett a védnőköltől, hogy megtekintse az intézetet. Előkelő csoport volt, nevük számos exkluzív jegyzékben szerepelt, bár ezt nem támasztotta alá semmiféle személyes eredmény. Nercbundák és gyémántklipszek csoportja volt; egyszer-egyszer feltűnt köztük egy dollárszivar és egy fényes keménykalap egy brit üzletből. Ellsworth Toohey mindig jelen volt, hogy körbevezesse őket az intézet területén. A megtekintés melegebb látványt kölcsönzött a nercbundáknak és vitathatatlan jogot adott viselésükhöz, mivel egy ilyen szemle egyszerre igazolta a fensőbbiséget és az emberbaráti erényt, egy olyan szemlén, ami hatásosabb volt, mint egy hullaházi látogatás. A szemrevételezés végeztével

Ellsworth Toohey szerény bókákat kapott a csoport tagjaitól a csodálatos munkáért, amit végez, és nem kellett fáradoznia, hogy csekkeket szerezzen tőlük más emberbaráti tevékenységei, mint például a kiadványok, az előadás-sorozatok, a rádióforumok és a Társadalomtudományi Műhely számára.

Catherine Halsey gondjaira bízta a gyerekek foglalkozásterápiáját, és a lány beköltözött az intézetbe, mint állandó bentlakó. Lázassal kezdett bele a munkába. Állhatatosan beszélt róla mindenkinek, aki csak meghallgatta. Hangja száraz és zsarnoki volt. Amikor beszélt, szája mozgása eltakarta azt a két, orrától álláig húzódó vonalat, mely mostanában jelent meg arcán; az emberek jobban szerették szemüvegben látni; nem volt kellemes látvány ez a szempár. Harcos modorban beszélt munkájáról, hogy annak célja nem a jótékonykodás, hanem az emberek jó útra térítése.

Catherine-nek a nap legfontosabb időszaka az az óra volt, amit a gyerekek művészeti tevékenységeire szánt, és amit úgy hívtak, hogy az *Alkotó óra*. Egy külön szobát neveztek ki erre a célra – egy szobát, melyből látni lehetett a távoli város körvonalait –, ahol a gyerekek különböző anyagokból szabadon alkothattak, Catherine útmutatása mellett, aki úgy őrködött felettük, mint egy szülést felügyelő angyal.

Örömmámorban úszott azon a napon, amikor Jackie, az összes gyerek közül a legkevésbé ígéretes, létrehozott egy kész, fantáziaszülte munkát. Jackie felvett egy marék színes filcmaradékot és egy ragasztót, majd a szoba egyik sarkába telepedett velük. A sarokban egy ferde kiszögelés volt a falban – bevakolva és zöldre festve –, mely még Roark mintája alapján maradt fent a templom belsejében, és egykor fényárnyékoló szerepet töltött be naplementekor. Catherine odasétált Jackie-hez, és a kiszögelésen kiterítve megpillantott egy felismerhető, barna kutyaformát, kék pöttyökkel és öt lábbal. Jackie arcán büszkeség tükröződött. – Most már látjátok, látjátok már? – mondta Catherine kollégáinak. – Hát nem csodálatos és megható?! Nem lehet megmondani, meddig jut el egy gyerek a megfelelő támogatással. Gondoljátok csak el, mi történne kis lelkükkel, ha alkotói ösztöneiket megzavarnák! Ezért fontos annyira, hogy ne tagadjuk meg tőlük a lehetőséget az önkifejezésre. Láttátok Jackie arcát?

A Dominique-ről készült szobrot eladták. Senki se tudta, hogy ki vette meg. Ellsworth Toohey volt az.

Roark irodája egy szobára zsugorodott vissza. A Cord Building befejezése után nem talált munkát. A gazdasági válság tönkretette az építőipart; alig volt olyan, aki munkához jutott; azt mondogatták, hogy vége a felhőkarcolóknak; az építésszerek sorra zárták be irodáikat.

Néhány megbízás azért még mindig akadt, és az építésszerek egy csoportja körülöttük ácsorgott az élelemért sorban állók méltóságával. Voltak köztük olyan emberek, mint Ralston Holcombe, emberek, akik sohasem könyörögtek, sőt még referenciát is kértek az ügyféltől, mielőtt elvállalták volna a munkát. Amikor Roark megpróbált munkát szerezni, olyan modorban utasították vissza, mely arra célzott, hogyha ennyi esze sincs, akkor nincs értelme az udvariasságra vesztegetni az

energiát. – *Roark?* – mondták az óvatos üzletemberek. – *A bulvárlap hőse? Túl kevés a pénz manapság, hogy utána perre pazaroljuk.*

Kapott egy-két megbízást bérházak átalakítására, egy feladatot, mely nem kívánt mást, mint válaszfalak emelését és a vezetékek átrendezését. – Ne vállald el, Howard! – mondta Austen Heller mérgesen. – A legnagyobb arcátlanság ilyen munkát ajánlani neked! Egy olyan felhőkarcoló után, mint a Cord Building. Vagy akár az Enright House! – Bármit elvállalok – mondta Roark.

A Stoddard-kártérítés többet vitt el, mint a Cord Buildingért kapott honorárium. De Roarknak volt annyi spórolt pénze, hogy eltartsa magát egy ideig. Fizette Mallory lakbérét és gyakorta közösen eltöltött étkezéseiket.

Mallory megpróbált ellenkezni. – Fogd be, Steve! – mondta Roark. – Nem értem teszem. Ilyenkor magamnak tartozom egy kis élvezettel. Tehát egyszerűen megveszem a legértékesebb dolgot, amit csak megvehetek – a te idődet. Felveszem a versenyt egy egész országgal – és ez elég nagy luxus, nem? Ők azt akarják, hogy díszablákat készíts kisbabákról, én viszont nem, és szeretem, ha az én akaratom érvényesül az övékével szemben.

– Mit szeretnél, hogy min dolgozzak, Howard?

– Azt szeretném, ha úgy dolgoznál, hogy nem kérdezel meg senkit, ő mit szeretne.

Amikor Austen Heller meghallotta ezt Mallorytól, négy szemközt rákérdezett.

– Ha te segítesz neki, miért nem engeded, hogy én is segítsek neked?

– Engedném, ha tudnál – felelte Roark. – De nem tudsz. Neki csak időre van szüksége. Ő tud dolgozni ügyfelek nélkül. Én nem.

– Szórakoztató látni téged, Howard, az altruista szerepében.

– Nem kell sértegetned. Ez nem altruizmus. Elmondom, miről van szó: a legtöbb ember azt mondja, hogy ő törődik más ember szenvedésével. Én nem. És mégis van egy dolog, amit nem tudok megérteni. A többség nem menne el egy vérző ember mellett az úton, akit széttrancsolt egy cserbenhagyó vezető. De legtöbbször oda sem fordulnának, hogy rápillantsanak Steven Malloryra. Vajon nem tudják, hogyha mérlegre lehetne tenni a szenvedést, akkor Steven Malloryban sokkal nagyobb szenvedést mutatna olyankor, amikor nem csinálhatja azt a munkát, amit szeretne, mint egy egész sereg áldozatban, akiket egy tank kaszabolt le a csatamezőn? Ha már enyhíteni akarunk a világ fájdalmán, nem Mallory az, akin kezdeni kellene?... Mindamellett nem ezért teszem.

Roark még egyszer sem látta az átalakított Stoddard-templomot. Egy novemberi estén elment, hogy megnézzé. Nem tudta, vajon a fájdalomnak adta-e meg magát, vagy legyőzte azt a félelmét, hogy megnézzé.

Késő este volt. A Stoddard Intézet kertje elhagyatottan állt. Az épület sötéten magasodott, csak egyetlen fény látszott az egyik emeleti hátsó ablakból. Roark hosszú ideig állt, és nézte az épületet.

A görög portikusz alatti ajtó kinyílt, és egy törékeny férfialak lépett ki rajta. Könnyedén lesietett a lépcsőn – és hirtelen megállt.

– Jó estét, Mr. Roark! – mondta Ellsworth Toohey csendesén.

Roark kíváncsiság nélkül nézett rá. – Jó estét! – felelte.

– Kérem, ne fusson el! – A hang nem gúnyolódott, komoly volt.

– Nem volt szándékomban.

- Azt hiszem, tudtam, hogy egy nap el fog jönni ide, és gondolom, itt akartam lenni, amikor eljön. Folyamatosan kifogásokat találtam magamnak, hogy itt lábatlankodjak. - Nem érződött káröröm a hangjában; kimerült és egyszerű volt.

- Nos?

- Nyugodtan beszélhet hozzám. Tudja, én értem a maga munkáját. Az más kérdés, hogy mit teszek vele.

- Azt tesz vele, amit akar.

- Jobban értem a maga munkáját, mint bárki a világon - talán Dominique Francon kivételével. De talán még nála is jobban. Ez elég nagy dolog, ugye, Mr. Roark? Nincs túl sok ember maga körül, aki ezt mondhatná. Ez sokkal erősebb kötelék, mintha hű, de vak rajongója lennék.

- Tudtam, hogy érti.

- Akkor nem bánja, ha beszélgetünk?

- Miről?

A sötétben majdnem úgy hangzott, mintha Toohey felsóhajtott volna. Egy kis idő múlva az épületre mutatott, és megkérdezte:

- Érti ön ezt?

Roark nem válaszolt.

Toohey halkán folytatta: - Milyennek tűnik ez magának? Mint egy értelmetlen összevisszaság? Mint egy futólag összetákolt tutaj? Mint egy ostoba fejetlenség? De valóban erről van szó, Mr. Roark? Nem látja a rendszert? Ön, aki ismeri a szerkezet nyelvét és a forma jelentését. Nem látja ebben a célt?

- Semmi olyat nem látok, amiről érdemes lenne beszélni.

- Mr. Roark, itt egyedül vagyunk. Miért nem mondja el nekem, mit gondol rólam? Bárhogyan is fejezze ki magát. Senki sem hall minket.

- De én nem gondolok magáról semmit.

Toohey arca figyelmes volt, mint aki csendben hallgat egy olyan dolgot, ami annyira egyszerű, mint a halál. Nem szólt semmit, ekkor Roark megkérdezte:

- Mit akart mondani nekem?

Toohey ránézett, majd a körülöttük lévő csupasz fákra, a távoli folyóra, és a folyón túl emelkedő hatalmas égboltra.

- Semmit - mondta.

Otthagyt a Roarkot, lépései a csöndben élesen és egyenletesen csikordultak meg a kavicson, olyan volt, mint egy motor dugattyúinak kattogása.

Roark egyedül állt az üres kocsifelhajtón, és az épületet nézte.

Harmadik rész

GAIL WYNAND

I

Gail Wynand a halántékához emelte a pisztolyt.

Érezte a fémgyűrű nyomását a bőrén – és semmi mást. Lehetett volna a kezében egy ólomcső vagy egy ékszer, de csak egy jelentéktelen kis kör volt. – Meg fogok halni – mondta hangosan, és ásított egyet.

Nem érzett megkönnyebbülést, kétségbeesést vagy félelmet. Halála pillanata még a komolyság méltóságát sem adta meg neki. Egy névtelen pillanat volt; néhány perccel ezelőtt még a fogkefét tartotta ugyanabban a kézben; most meg egy pisztolyt ugyanazzal a megszokott közönnyel.

Az ember nem hal meg így, gondolta. Kell, hogy érezzen valami hatalmas örömet vagy egészséges retteget. Az embernek köszöntenie kell saját halálát. Törjön rám hirtelen a félelem, és meghúzom a ravaszt! De semmit sem érzett.

Vállat vont, és leeresztette a pisztolyt. Állt, és bal tenyerének ütögette a fegyvert. Az emberek állandóan a fekete halálról vagy a vörös halálról beszélnek, gondolta; a tiéd, Gail Wynand, szürke halál lesz. Miért nem mondta senki, hogy *ez* a végső borzalom? Nem a sikoly, a könyörgés vagy a vonaglás. Nem egy tiszta üresség közönye, amit valami hatalmas katasztrófa fertőtlenített. Hanem ez – egy kicsinyes, piszkos borzalom, mely még arra is képtelen, hogy ijedséget keltsen. Nem csinálhatod így, mondta önmagának, és hidegen elmosolyodott; nagyon rossz ízlésre vallana.

Hálósobájá falához sétált. Lakosztálya egy ötvenhat emeletes szálloda tetejére épült, mely az ő tulajdonában volt, Manhattan belvárosában; ráláthatott az egész városra. A hálósoba egy üvegfülke volt a lakosztály tetején, falai és mennyezete hatalmas üveglapokból álltak. Ha ahhoz volt kedve, behúzhatta a piszkoskék szarvasbőr függönyt; a mennyezetet semmi sem takarta.

Ágyában fekvé tanulmányozhatta a csillagokat vagy láthatta a villámlásokat, vagy az esőt, mely ádáz, csillogó ékszerekké tört a levegőben, a láthatatlan üvegfalnak csapódva. Szerette eloltani a lámpát és elhúzni az összes függönyt, amikor egy nővel feküdt az ágyában. – Hatmillió ember szeme láttára paráználkodunk – mondta a nőnek ilyenkor.

Most egyedül volt. A függönyök el voltak húzva. Állt, és a várost nézte. Késő volt, és a lenti fénypompá kezdett elhomályosulni. Arra gondolt, hogy nem bánná, ha még jó néhány évig kellene néznie ezt a várost, és azt sem bánná, ha soha többé nem látná.

Nekidőlt a falnak, és érezte a hideg üveg érintését a vékony, sötét selyempizsamán keresztül. Mellzseben egy fehér, hímzett monogram volt: GW. Kézírásáról másolták pontosan úgy, ahogy kezdőbetűit aláírta: egyetlen uralkodói kézmozdulattal.

Az emberek azt beszélték Gail Wynandról, hogy egyik legnagyobb átverése – a sok közül – a kinézete volt. Úgy nézett ki, mint egy nagy, előkelő származású család hanyatló, túl tökéletes végterméke – miközben mindenki tudta, hogy nyomorban született. Magas volt, túl nyúlánk ahhoz, hogy szépnek lehessen mondani, mintha húsát és izmait kitenyészítették volna. Nem kellett egyenesen állnia ahhoz, hogy a keménység benyomását keltse az emberekben. Meggömbült, összegörnyedt, mint egy

drága acéldarab, és az emberek mégis észrevették, de nem testtartását, hanem a vad rugót, mely bármely pillanatban egyenesre pattinthatja. Erre a sejtetésre volt csak szüksége; ritkán állt egyenesen; hanyag testtartással járt. Bármilyen ruhát viselt, az megadta neki a tökéletes elegancia kisugárzását.

Arca nem illett a modern civilizációba, inkább olyan volt, mint egy ókori római arc; mint egy örök patrícus arca. Haját, melyet ősz hajszálok tarkítottak, egyenletesen hátrasímította magas homlokából. Bőre feszesen húzódott két éles arccsontja fölött; szája hosszú és vékony volt; szeme sápadtkéken világított a ferde szemöldök alatt, és olyan volt a fényképeken, mint két kaján, fehér ovális. Egyszer egy festő megkérte, hogy üljön neki modellt Mefisztóhoz; Wynand nevetve visszautasította, a festő pedig szomorúan nézte, mert az arc a nevetéstől még tökéletesebben megfelelt volna céljának.

Görnyedten támaszkodott hálószobája üvegének, a pisztoly súlyával a tenyerén. Ma, gondolta; mi volt ma? Történt valami, ami most segítene és értelmet adna ennek a pillanatnak?

A mai nap olyan volt, mint sok másik nap mögötte, így nehéz volt benne felismerni valami különlegeset. Wynand ötvenegy éves volt, és 1932. október közepét írtak ekkor; ennyiben biztos volt; ahhoz, hogy a többire emlékezzen, meg kellett erőltetnie magát.

Ma reggel hat órakor felébredt és felöltözött; éjszakánként sohasem aludt négy óránál többet, mióta átlépte a felnőttkor küszöbét. Lement az étkezőbe, ahol felszolgálták neki a reggelijét. Lakosztálya, egy kis építmény, egy hatalmas tető szélén állt, amit kertté alakítottak. A szobák páratlan művészi alkotások voltak; egyszerűségük és szépségük a csodálat kifejezéseit keltették volna az emberekben, ha ez a ház bárki másé lett volna; de az emberek döbbenet hallgattak, amikor arra gondoltak, hogy ez a *New York Banner* kiadójának otthona. A *New York Banneré*, az ország legvulgárisabb lapjáé.

Reggeli után a dolgozószobájába ment. Asztalán halomban hevert az összes fontos újság, könyv és képes folyóirat, mely aznap reggel érkezett az ország különböző pontjairól. Három órán keresztül egyedül dolgozott asztalánál, olvasott, és rövid megjegyzéseket írt egy hatalmas kék ceruzával a nyomtatott sorok közé. A megjegyzések olyanok voltak, mint egy kém gyorsírása; senki sem tudta megfejteti a száraz, középkorú titkárnő kivételével, aki Wynand távozása után jött be a dolgozószobába. Wynand öt év alatt nem hallotta a hangját, de nem is volt szükségük kommunikációra. Amikor este újra visszatért dolgozószobájába, a titkárnő és a papírhalom már eltűntek; asztalán hibátlanul gépelt oldalakat talált, rajtuk azok a dolgok, melyeket reggeli munkája során lejegyzésre szánt.

Tíz órakor megérkezett a Banner Buildingbe, egy egyszerű, piszkos épületbe Alsó-Manhattanben, egy nem kimondottan előkelő környéken. Amikor átsétált az épület keskeny csarnokain, azok az alkalmazottai, akikkel találkozott, jó reggelt kívántak neki. A köszöntés illendő volt, ő pedig udvariasan viszonzta; de körútjának olyan hatása volt, mint a halálsugárnak, mely megállítja az élő szervezetek mozgatóerejét.

A számos szigorú szabály közül, amiket előírtak a Wynand-vállalkozások dolgozóinak, a legkeményebb azt követelte, hogy senki sem hagyhatja abba a munkát, amikor Mr. Wynand belép a szobába, vagy észreveszik, hogy belépett. Senki

sem tudta, melyik osztályt választja látogatása céljául, és mikor. Bármelyik pillanatban megjelenhetett az épület bármelyik részén – és jelenléte annyira feltűnésmentes volt, mint egy áramütés. Az alkalmazottak, amennyire tőlük telt, próbáltak engedelmeskedni a szabálynak; de inkább túlóráztak volna három órát a főnökük néma megfigyelése alatt töltött percek helyett.

Ma reggel irodájában átnézte a *Banner* vasárnapi vezércikkeinek korrektúráját. Kék vonalakkal áthúzta azokat az újságcikkeket, melyeket ki akart hagyni. Nem hitelesítette javítását kezdőbetűivel; mindenki tudta, hogy csak Gail Wynand tudott ilyen kék vonalakat húzni, melyek mintha eltörölték volna a cikk szerzőjét a föld színéről.

Befejezte a javításokat, majd megkérte, hogy hívják fel neki a Wynand *Herald* főszerkesztőjét Springville-ben, Kansasben. Amikor különböző provinciáit hívta telefonon, sohasem mutatkozott be az áldozatnak. Elvárta, hogy birodalma minden kulcspolgára megismerje az ő hangját.

– Jó reggelt, Cummings! – mondta, amikor a főszerkesztő felvette a telefont.

– Te jó ég! – kapkodott levegő után a főszerkesztő. – Csak nem...

– De igen – felelte Wynand. – Hallgasson ide, Cummings! Még egy olyan baromság, mint a tegnapi történet *A nyár utolsó rózsájáról*, és visszamehet a középiskolai *Bugle*-hoz.

– Igen, Mr. Wynand.

Wynand lerakta a telefont. Megkérte, hogy kapcsoljanak neki egy fontos szenátort Washingtonban.

– Jó reggelt, szenátor úr! – mondta, amikor két percen belül meghallotta az úriember hangját a telefon másik végén. – Nagyon kedves öntől, hogy fogadja ezt a hívást. Igazán nagyra becsülöm a szívésségét. Nem akarom rabolni az idejét. De úgy éreztem, hogy tartozom önnek azzal, hogy kifejezzem legmélyebb hálámat. Azért hívtam, hogy megköszönjem munkáját a Hayes-Langston-törvényjavaslat elfogadtatásában.

– De..., Mr. Wynand! – A szenátor hangján érezni lehetett, hogy feszeng. – Nagyon kedves öntől, de... a törvényjavaslatot még nem fogadták el.

– Ó, milyen igaz! Tévedtem. Csak holnap fogják elfogadni.

A Wynand Vállalatok részvénytársasága igazgatói bizottságának ülését aznap délelőtt fél tizenkettőre hirdették meg. A Wynand Vállalatok huszonkét újságból, hét folyóiratból, három hírügynökségből és két híradóból állt. Wynand tulajdonában volt a részvénytőke hetvenöt százaléka. Az igazgatók nem tudták biztosan, mi is a szerepük vagy a hasznuk. Wynand elrendelte, hogy a bizottsági üléseket mindig pontosan kezdjék, akár jelen volt, akár nem. A mai napon tizenkettő huszonötkor lépett az ülésterembe. Egy előkelő, idős úriember tartott beszédet. Az igazgatóknak nem szabadott megszakítaniuk az ülést és tudomást venniük Wynand jelenlétéről. Odasétált a hosszú mahagóniasztal végén üresen álló székhez, és leült. Senki sem fordult feléje; olyan volt, mintha a széket éppen most foglalta volna el egy szellem, kinek jelenlétét nem merik elfogadni. Wynand tizenöt percig csendben hallgatta az ülést. Majd felállt egy mondat kellős közepén, és úgy hagyta el a termet, ahogy belépett.

Irodája hatalmas asztalán kiterítette Stoneridge – új ingatlanvállalkozása – térképeit, és fél órát töltött két ügynökével az üzlet megvitatásával. Vett egy óriási

földterületet Long Islanden, amit a Stoneridge fejlesztésére szánt. Ez egy új lakóközösség lesz, kis ingatlanokkal, ahol minden járdaszegélyt, utcát és házat Gail Wynand fog felépíteni. Azon kevesek, akik tudtak Wynand ingatlanügyleteiről, azt mondták neki, hogy ez örökség. Ez egy olyan év volt, amikor senki sem gondolt az építésre. De Gail Wynand olyan döntések eredményeképpen szerzett vagyont, melyeket az emberek örült vállalkozásoknak tartottak.

Még nem választották ki a Stoneridge építészt. A vállalkozás híre beszivárgott a kiéhezett szakmába. Wynand hetekig nem volt hajlandó elolvasni a leveleket vagy válaszolni a telefonhívásokra, melyek az ország legjobb építészeitől és azok barátaitól érkeztek. Most is nemet mondott, amikor a tárgyalás után a titkárnő tájékoztatta, hogy Mr. Ralston Holcombe nagyon sürgősen kéri a telefonhoz, hogy szakítson rá két percet az idejéből.

Amikor az ügynökök elmentek, Wynand megnyomott egy gombot az íróasztalán és bekérte Alvah Scarretet. Scarret boldogan mosolyogva lépett be Wynand irodájába. Mindig egy irodasegéd lázas izgalmával válaszolt erre a berregő hívásra.

- Alvah, mi az ördög az *A bátor epekő*?

Scarret felnevetett. - Ó, az? Egy regény címe. Lois Cook írta.

- Milyen regény?

- Ó, csak egy csomó badarság összehordva. Prózai költeményként íródott. Egy epekőről szól, aki azt hiszi magáról, hogy egy független lény, az epehólyag megrögzött individualistaféléje, ha érted, mire gondolok, és aztán az ember bevesz egy nagy adag ricinusolajat - a következményeknek van egy grafikus illusztrációja -, nem vagyok biztos benne, hogy orvosilag helyes-e, mindenesetre ez a vége a bátor epekőnek. Az egész mű azt próbálja bebizonyítani, hogy nem létezik a szabad akarat.

- Hány példányban kelt el eddig?

- Nem tudom. Nem túl sok, azt hiszem. Csak az értelmiség köreiből fogy. De azt hallottam, hogy az utóbbi időben mintha keresettebb lenne, és...

- Pontosan! Mi folyik itt, Alvah?

- Tessék? Ó, úgy érted, hogy láttad azt a néhány utalást, ami...

- Úgy értem, hogy az egész *Banner* tele van vele az utóbbi néhány héten. Elég ügyes munka, ha nekem is ennyi ideig tartott rájönnöm, hogy nem véletlen.

- Hogy érted ezt?

- Mit gondolsz, hogy értem? Miért jelenik meg ez a bizonyos cím folyamatosan, a leginkább oda nem illő helyeken? Az egyik nap egy rendőrségi történetben, ami valami gyilkos kivégzéséről szól, aki *olyan bátran halt meg, mint a bátor epekő*. Két nappal később a tizenhatodik oldalon, egy Albanyból származó, állami ügyekkel kapcsolatos történetben. *Hazleton szenátor azt hiszi magáról, hogy ő egy független egyéniség, de lehet, hogy a végén kiderül róla, hogy csak egy bátor epekő*. Majd a gyászjelentések között is feltűnik. Tegnap a női oldalakon láttam. Ma pedig a vicces rajzsorozatban. Snooxy bátor epekőnek hívja gazdag házigazdáját.

Scarret békésen vihorászott. - Igen, hát nem idétnél?

- Azt gondoltam, hogy idétnél. Először. Most már nem hiszem azt.

- De mi az ördög van ezzel, Gail? Nem kell ennek akkora feneket keríteni, néhány firkászunk népszerűsíti. Jelentéktelen figurák, heti negyven dolcsiért.

- Hát ez a lényeg. Egyfelől. A másik dolog az, hogy a könyv nem egy sikerkönyv. Ha az volna, akkor megérteném, hogy automatikusan ugrik be nekik a cím. De nem az. Így hát valaki szándékosan csinálja a felhajtást. Miért?

- Ugyan már, Gail! Kit érdekel ez? És mit törődünk vele? Még ha egy politikai dologról volna szó... De az istenért, kinek lenne haszna abból, hogy felhívja a figyelmet a szabad akarat kérdésére?

- Fordult hozzád bárki is ezzel kapcsolatban?

- Nem. Én azt mondom, nincs e mögött senki. Csak a véletlen műve. Mindenesetre vannak jó néhányan, akik arra gondoltak, hogy ez egy jópofa dolog.

- Kitől hallottál először erről?

- Nem tudom... Nézzük csak... igen, azt hiszem, Ellsworth Toohey volt.

- Állítsad le! És gondoskodj róla, hogy Mr. Toohey tudjon róla!

- Rendben van, ahogy akarod. De ez tényleg semmiség. Csak annyiról van szó, hogy egy jó páran így szórakoztatják magukat.

- Nem akarom, hogy bárki is az én újságomon élvezkedjen.

- Igen, Gail.

Kettő órákor Wynand megérkezett, mint díszvendég, a Női Klubok Nemzeti Szövetsége által rendezett ebédre. Az elnök asszony jobbán ült egy visszhangzó díszteremben, melyet betöltött a mellesokrok – gardéniák és szagosbükköny – és a sült csirke illata. Ebéd után Wynand beszédet mondott. A szövetség támogatta a házas asszonyok karrierjének ügyét; a Wynand lapok évekig harcot folytattak a házas asszonyok munkavállalása ellen. Wynand húsz percen keresztül beszélt, és nem mondott semmit; azonban azt a benyomást keltette, hogy a gyűlésen felmerült összes vélemény iránt nyitott. Senki sem volt képes megmagyarázni, mitől van Gail Wynand ekkora hatással egy hallgatóságra, különösen ha ez egy nőkből álló hallgatóság volt. Nem volt semmi látványos a szereplésében; hangja mély és érces, szinte monoton volt; túl kifogástalanul viselkedett, mintha szándékosan gúnyt akarna űzni a kifogástalanságból. Mégis meghódította összes hallgatóját. Az emberek szerint ez finom, de erőteljes férfiasságának volt köszönhető; udvarias hangja, mely az iskoláról, az otthonról és a családról beszélt, úgy hangzott ettől, mintha az összes jelenlévő öreglánnyal szeretkezne.

Útban irodája felé benézett a helyi hírrovatot szerkesztők szobájába. Egy magas íróasztal előtt megállt, kezében egy nagy, kék ceruzával, és egy sima, nyomtatásra szánt hatalmas papírra, hüvelyk nagyságú betűkkel leírt egy ragyogó és könnyörtelen vezércikket, melyben elítélte a nők karrierjének összes támogatóját. A GW monogram a végén úgy állt, mint egy kék lángcsóva. Nem olvasta át – erre sohasem volt szüksége -, hanem ledobta az első szerkesztő asztalára, és kísértelt a szobából.

Késő délután, amikor Wynand már kész volt arra, hogy hazainduljon, titkárnője jelentette, hogy Ellsworth Toohey kér bebocsátást. – Engedje be! – mondta Wynand.

Toohey belépett. Arcán egy óvatos félmosoly volt, mellyel magát és főnökét gúnyolta, de finom egyensúlyérzéssel, mert a gúny hatvan százaléka önmagára irányult. Tudta, hogy Wynand nem akarja látni őt, és az, hogy fogadja, nem fog a javára válni.

Wynand az íróasztala mögött ült udvarias, de kifejezéstelen arccal. Két átlós barázda rajzolódott ki homlokán, halványan, ferde szemöldökével párhuzamosan.

Egy zavarba ejtő sajátosság volt, amit arca olykor felöltött; a kettős megvilágítás hatását keltette, valami vészjósló hangsúlyt.

- Üljön le, Mr. Toohey. Miben állhatok szolgálatára?

- Ó, sokkal merészebb leszek ennél, Mr. Wynand - mondta Toohey vidáman. - Nem azért jöttem, hogy a szolgálatait kérjem, hanem azért, hogy felajánljam önnek az enyémet.

- Milyen ügyben?

- A Stoneridge ügyében.

Az átlós vonalak most még erősebben látszottak Wynand homlokán.

- Mi hasznot hajthat egy rovatvezető a Stoneridge-nak?

- Egy rovatvezető - semmit, Mr. Wynand. De egy építészeti szakértő... - Toohey hangja egy gúnyos kérdőjelet hagyott maga után.

Ha Toohey szeme nem függött volna szentelenül Wynandon, azonnal kiutasították volna az irodából. De tekintete elárulta Wynandnak, hogy tudja, mennyien bosszantották őt ajánlatokkal, és mennyit küzdött, hogy elkerülje őket; és azt is, hogy Toohey túljárt az eszén, és sikerült kieszközölnie egy megbeszélést, mert nem számított arra, hogy ez lesz a célja. Ez az arcátlanság szórakoztatta Wynandot, és Toohey tudta, hogy így lesz.

- Rendben van, Mr. Toohey. Kit akar eladni?

- Peter Keatinget.

- Hát akkor?

- Tessék?

- Hát akkor, adja el nekem.

Toohey kizökkent, majd vállat vont, és belekezdett:

- Természetesen tudnia kell, hogy én nem vagyok semmiféle üzleti kapcsolatban Mr. Keatinggel. Pusztán, az iránta és az ön iránt érzett barátságból teszem. - A hang kellemesen közvetlen volt, de vesztett valamit biztonságából. - Őszintén, tudom, hogy banálisán hangzik, de mi mást mondhatnék? Ez az igazság. - Wynand nem segítette ki. - Azért mertem idejönni, mert kötelességemnek éreztem, hogy elmondjam önnek a véleményemet. Nem, nem erkölcsi kötelességnek. Hívjuk esztétikai kötelességnek. Tudom, hogy ön mindenben megköveteli a legjobbat. Egy ilyen nagyméretű vállalkozáshoz, mint amire ön készül, nincs még egy olyan építész, aki felérne Peter Keatinggel hatékonyságban, ízlésben, eredetiségben és képzelőerőben. Ez, Mr. Wynand, az én őszinte véleményem.

- Elhiszem önnek.

- Igazán?

- Természetesen. De, Mr. Toohey, miért kellene nekem figyelembe vennem az ön véleményét?

- Nos végül is, *én vagyok* az ön építészeti szakembere! - Nem tudta kirekeszteni a harag élet hangjából.

- Kedves Mr. Toohey, ne tévesszen engem össze az olvasóimmal.

A következő pillanatban Toohey hátradőlt, és tehetetlen nevetéssel széttárta a kezét.

- Őszintén szólva, Mr. Wynand, nem is gondoltam, hogy szavaim nagy hatással lennének önre. Így hát szándékomban sem volt, hogy megpróbáljam rábeszélni önt Peter Keatingre.

- Nem? Hát akkor mi volt szándékában?
- Pusztán hogy megkérjem, adjon fél órát valakinek az idejéből, aki sokkal jobban meg tudja önt győzni Peter Keating alkalmasságáról, mint én magam.

- Ki az a valaki?

- Mrs. Peter Keating.

- Miért akarnék én Mrs. Peter Keatinggel beszélni erről?

- Mert ő egy rendkívül szép nő, és végtelenül nehéz eset.

Wynand hátravetette a fejét, és hangosan felnevetett.

- Te jó isten, Toohey, ennyire kiismerhető vagyok?

Toohey meglepetten pislogott.

- Mr. Toohey, tartozom egy bocsánatkéréssel, ha azzal, hogy ennyire közismertté vált az ízlésem, arra készítettem önt, hogy ilyen nyers legyen. De fogalmam sem volt róla, hogy számos emberbaráti tevékenysége mellett, még kerítéssel is foglalkozik.

Toohey felállt.

- Sajnálom, hogy csalódást okoztam önnek, Mr. Toohey. De egyáltalán nincs kedvem megismerni Mrs. Peter Keatinget.

- Nem is hittem, hogy lesz, Mr. Wynand. Nem az én alá nem támasztott javaslatomra. Gondoltam erre már néhány órával ezelőtt. Ami azt illeti, pont ma reggel. Így hát bátorkodtam felkészülni egy másik lehetőséggel is. Vettem a bátorságot, és küldtem önnek egy ajándékot. Amikor hazaér ma este, ott fogja találni az ajándékomat. És ha akkor úgy érzi, hogy jogom volt ezt feltételezni önről, felhívhat, és én azonnal átmegyek önhöz, hogy elmondhassa, szeretne-e találkozni Mrs. Peter Keatinggel vagy sem.

- Toohey, ez hihetetlen, de azt hiszem ön meg akar engem vesztegetni.

- Igen.

- Tudja, egy ilyen merész lépés megtétele után megérdemelné, hogy teljesen megússza a dolgot – vagy elveszítse a munkáját.

- Megítélésére bízom magam, miután megtekintette ma este az ajándékomat.

- Rendben van, Mr. Toohey, meg fogom nézni az ajándékát.

Toohey fejet hajtott, és az ajtó felé indult. Már az ajtónál volt, amikor Wynand hozzátette:

- Tudja, Mr. Toohey, egyszer egy szép napon megunom önt.

- Megpróbálok törekedni arra, hogy ez ne következzen be addig, amíg nincs itt az ideje – felelte Toohey, újra fejet hajtott, és elhagyta az irodát.

Amikor Wynand hazaért, teljesen megfélekezett Ellsworth Tooheyról.

Aznap este, otthonában, együtt vacsorázott egy nővel, akinek fehér arca, selymes barna haja volt, és mögötte apák és anyák három évszázada, akik megöltek volna egy férfit, ha egyetlen jelét is mutatta volna azoknak a dolgoknak, amiket Gail Wynand élt át vele.

A nő karjának vonala – amikor felemelte a vízzel teli kristálypoharat – olyan tökéletes volt, mint az ezüst gyertyatartó vonalai, amit egy utánozhatatlan tehetség készített – és Wynand ugyanazzal az elismeréssel is szemlélte. A gyertyafény, mely a lány arcán vibrált, olyan szépség látványát tárta elé, hogy Wynand azt kívánta, bárcsak ne lenne élő, hogy nézhesse szavak nélkül, és arra gondolhasson, amire csak akar.

- Egy vagy két hónap múlva, Gail - mondta a lány lustán mosolyogva -, amikor igazán hideg és utálatos lesz az idő, fogjuk a *De Vant* és hajózzunk el valahová, egyenesen a napba, ahogy múlt télen tettük.

A *De Van* Wynand jachtjának neve volt. Senkinek sem mondta el, mit jelent ez a név. Sok nő kérdezte már tőle. Ez a nő is megkérdezte már. Most, hogy Wynand nem válaszolt, a nő újra megkérdezte:

- Erről jut eszembe, drágám, mit jelent a te kis csodálatos ladikod neve?

- Ez egy olyan kérdés, amire nem válaszolok - felelte Wynand. - Egy a sok közül.

- Akkor készíthetem a ruháimat az útra?

- A zöld áll neked a legjobban. Illik a tengerhez. Imádom nézni azt, hogy mit tesz a hajaddal és a karjaiddal. Hiányozni fog a meztelen karod látványa a zöld selyem mellett. Mert ma vagyunk utoljára együtt.

A nő ujjai mozdulatlanul pihentek a pohár talpán. Semmi jelét nem érezte annak, hogy ma lesz az utolsó együttlétük. De tudta, hogy Wynandnak csak ezekre a szavakra volt szüksége, hogy véget vessen kapcsolatuknak. Wynand összes nője tudta, hogy előbb-utóbb ilyen végre számíthat, és erről nincs mit beszélni. Egy kis idő múlva a nő mély hangon megkérdezte:

- Mi az oka, Gail?

- A legnyilvánvalóbb.

Zsebébe nyúlt és előhúzott egy gyémánt karkötőt; a gyertyafényben hidegen és ragyogóan csillant meg az ékszer; a súlyos láncszemek ernyedten lógtak ujjai közt. Nem volt tok, nem volt szép csomagolás. Átlökte az asztalon a nő felé.

- Egy emlék, drágám - mondta Wynand. - Sokkal értékesebb annál, mint amiről megemlékezik.

A karkötő nekiütközött a talpas pohárnak, mire az felcsendült egy vékony, éles, kiáltó hangon, mintha a nőért sikoltana. A nő nem szólt semmit. Wynand tudta, hogy ez az egész borzalmas, mert afféle nő volt, hasonlóan a többi nőjéhez, akinek az ember nem ajánl fel egy ilyen ajándékot egy ilyen pillanatban; és mert a nő nem fogja visszautasítani, ahogy a többi sem utasította vissza.

- Köszönöm, Gail - mondta a nő, és felcsatolta csuklójára a karkötőt, de nem nézett Wynandra a gyertyák között.

Később, amikor besétáltak a szalonba, a nő megállt, és hosszú szempillái között a tekintete a sötétség felé siklott, ahol a férfi hálósobájába vezető lépcső indult.

- Kérdemeljem az emléket, Gail? - kérdezte a nő színtelen hangon.

Wynand megrázta a fejét.

- Valóban ez volt a szándékom - mondta. - De fáradt vagyok.

Amikor a nő elment, Wynand az előszobában állt, és arra gondolt, hogy a nő szenved, hogy szenvedése most valódi, de egy idő múlva semmi sem fog ebből megmaradni, kivéve a karkötőt. Már nem emlékezett arra az időre, amikor egy ilyen gondolat még keserűséget tudott okozni neki. Amikor eszébe jutott, hogy ő is érintve van a ma este történt dologban, nem érzett semmit, pusztán azon töprengett, vajon miért nem tette ezt meg már sokkal korábban.

Bement a könyvtárába. Néhány órát olvasott. Majd abbahagyta. Hirtelen, ok nélkül, egy fontos mondat közepén. Nem vágyott már az olvasásra. Már arra se vágyott, hogy erőt vegyen magán, és folytassa.

Nem történt vele semmi – egy esemény a feltétlen valósághoz tartozik, őt pedig semmilyen valóság nem tudta kétségbeejteni; ez valami hatalmas elutasítás volt –, mintha minden törlődött volna benne, maga után hagyva az értelmetlen ürességet, mely kissé méltatlan volt, mert annyira hétköznapi, annyira izgalom nélkülinek tűnt, mint egy gyilkos, aki barátságosan mosolyog.

Nem tűnt el semmi – csak a vágy; semmi más – a csíra, a vágy a vágyakozásra. Arra gondolt, ha egy ember elveszti szeme világát, még mindig őrzi emlékezetében a látás fogalmát; de hallott már rémesebb vakságról is – ha azok az agyközpontok sérülnek meg, amik a látásért felelősek, az ember elveszti még a vizuális érzékelés emlékét is.

Ledobta a könyvet és felállt. Nem volt kedve ott maradni; nem volt kedve elmozdulni onnan. Arra gondolt, hogy le kellene feküdnie aludni. Túl korán volt még neki, de holnap korábban kelhetne fel. Hálósobájába ment, lezuhanyozott, és felvette a pizsamáját. Majd kihúzta toalett szekrénye fiókját, és megpillantotta a pisztolyt, amit mindig ott tartott. A hirtelen felismerés, a hirtelen belehasító érdeklődés arra készítette, hogy felvegye.

A rettegetés hiánya volt az – amikor arra gondolt, hogy megöli magát –, ami meggyőzte arról, hogy meg kellene tennie. Olyan egyszerűnek tűnt a gondolat, mint egy érv, mellyel nem érdemes vitába szállni. Mint egy közhely.

Most az üvegfalnál állt, ez az egyszerűség mozdulatlaná dermesztette. Az ember közhelyet csinálhat az életéből, gondolta; de nem a halálából.

Az ágyhoz lépett, és a pisztollyal a kezében leült. Az embernek halála előtt, gondolta, le kellene, hogy peregjen szeme előtt az egész élete. Én nem látok semmit. De rá tudom magam kényszeríteni, hogy lássam. Erőszakkal végig tudom nézni. Hadd találjam meg benne akár a további élet vágyát, akár az okot arra, hogy most véget vessek neki!

A tizenkét éves Gail Wynand a sötétben állt egy omladozó falrész alatt, a Hudson folyó partján. Egyik karja hátralendítve, ökölbe szorított kézzel, ütésre készen. Várt.

A lába alatti kövek egy sarok maradványainál emelkedtek; egyik oldala eltakarta őt az utca felől; a másik oldal mögött nem volt semmi, csak egy puszta szakadék a folyóba. Egy kivilágítatlan, kövezetlen folyópart terült elé, roskadozó épületekkel és az ég üres térségeivel, raktárházak, egy kicsavarodott párkányzat függött valahol egy ablak fölött, ami baljóslatú fényt árasztott.

A következő pillanatban harcolnia kell – és tudta, hogy az életét kell megvédenie. Mozdulatlanul állt. Összezárt ökle teste mellett, lent, hátrahúzva, mintha láthatatlan drótokat markolna, melyek szikár, sovány teste kulcsfontjaihoz nyúltak a rongyos nadrág és ing alatt. A hosszú, kidagadó ínhöz csupasz karján, a megfeszített ínakhoz nyakán. A drótok mintha reszkettek volna; a test mozdulatlan volt. Akár egy újfajta halálos fegyver; ha egy ujjal is bárhol hozzáérnek, az elsüti a ravaszt.

Tudta, hogy a fiúbanda vezére keresi őt, és nem fog egyedül jönni. Két fiú, akire számított, késsel szoktak harcolni; az egyikük már ölt is. Rájuk várt, zsebében nem volt fegyver. Ő volt a legfiatalabb bandatag, és a legújabb is. A vezér azt mondta, hogy meg kell őt leckéztetni.

A folyón veszteglő bárkák fosztogatásával kezdődött, amire a banda készült. A vezér úgy határozott, hogy éjszaka kell végrehajtani a munkát. A banda tagjai

egyvetértettek; mindenki, kivéve Gail Wynand. Gail Wynand lassan, megvető hangon elmagyarázta, hogy a kis Vagányok, lejjebb a folyón ugyanezt a hajmeresztő dolgot próbálták elkövetni a múlt héten, és hat tagot a zsaruk kaptak el, ketten pedig a temetőben végeztek; az akciót hajnalban kell véghezvinni, amikor senki sem számít rá. A banda lehurrogta. De ez nem változtatott azon, hogy Gail Wynand nem tudott engedelmeskedni a parancsoknak. Semmi másra nem figyelt, csak saját megítélése helyességére. Így hát a bandavezér egyszer és mindenkorra rendezni akarta az ügyet.

A három fiú olyan halkán járt az utcákon, hogy a vékony falak mögött lakó emberek nem hallották lépteiket, ahogy elhaladtak előttük. Gail Wynand több háztömbnyi távolságból meghallotta őket. Nem mozdult ki a sarokból; egyedül csuklója feszült meg egy kicsit erősebben.

Amikor elérkezett a megfelelő pillanat, felugrott, egyenesen a levegőbe, a földre érkezés gondolata nélkül, mintha egy katapult többmértföldnyi repülőútra indította volna. Mellkasa az egyik ellenség fejét, gyomra a másikat érte, lába pedig a harmadik mellébe ütközött. Mind a négyen a földre estek. Amikor a három fiú felemelte a fejét, Gail Wynand felismerhetetlen volt; egy örvényt láttak, mely fejük fölött kavargott. Valami kicsapódott ebből az örvényből egyenesen feléjük, és égető érzést okozott nekik.

Wynandnál nem volt fegyver, csak a két ökle; nekik öt öklük és egy késük volt ellene; nem jelentett semmit. Hallották saját ütéseik tompa puffanását, mintha egy kemény gumit értek volna; érezték késük döfésében a szünetet, amiből rájöttek, hogy valamibe beleütközött, és utat vágott magának. De az a valami, amivel harcoltak, sérthetetlen volt. Wynandnak nem volt ideje érezni; túl gyors volt; nem érhetett el hozzá a fájdalom; mintha otthagytá volna a levegőben lógva a fölött a pont fölött, ahol az előbb megértintette, és ahol ő már nem volt a következő pillanatban.

Olyannak tűnt, mintha egy motor lenne két lapockája között, mely két karját hajtja körbe-körbe; csak a két kör látszódott; karjai eltűntek, mint egy gyorsan forgó kerék küllői. A kör minden egyes alkalommal becsapódott és megállt, bármit is ért, anélkül, hogy megakadt volna forgása. Az egyik fiú látta, hogy eltűnik Wynand vállában a kése; látta a vállrándítást, melytől a kés nekiindult és végigszelte Wynand oldalát, majd az övnél kivágódott a testéből. Ez volt az utolsó dolog, amit a fiú látott. Valami történt az állával, de nem érezte, mert feje hátrahanyatlott és beleütdött egy halom régi téglába.

A két másik hosszú ideig harcolt a centrifugával, amely most vörös cseppeket fröcskölt a falra körülöttük. De a küzdelem hiábavaló volt. Nem emberrel harcoltak, hanem egy testetlen emberi akarattal.

Amikor feladták, a téglák közt nyöszörögve, Gail Wynand megszólalt. Hangja olyan volt, mintha semmi sem történt volna: – *Hajnalra halasztjuk* – és elsétált. Attól a pillanattól kezdve ő volt a banda új vezére.

A bárkák fosztogatását hajnalban hajtották végre, két nappal később, és hatalmas sikerrel járt.

Gail Wynand apjával élt egy öreg ház alagsorában, a Hell's Kitchen szívében. Apja rakodómunkás volt, egy magas, hallgatag, írástudatlan ember, aki sohasem járt iskolába. Apja és nagyapja ugyanolyan típusú emberek voltak, és semmi mást nem tapasztaltak, csak szegénységet a családjukban. De a családfának volt valahol egy arisztokrata gyökere, valami nemesi származású ős dicsősége, majd tragédiája –

melyet azóta már régen elfeledtek -, ami a leszármazottakat a nyomorba döntötte. Volt valami az összes Wynanddal kapcsolatban - bérházban, mulatóban és börtönben -, ami nem illett a környezetükhöz. Gail apját úgy ismerték a folyóparti városrészen, hogy a Herceg.

Gail anyja tüdővészben halt meg, amikor ő kétéves volt. Ő volt az egyetlen gyermekük. Homályosan tudott valamit arról, hogy apja házasságában történt egy nagy dráma; látta anyja képét; nem úgy nézett ki, és nem úgy volt öltözve, mint a környék asszonyai; gyönyörű volt. Amikor anyja meghalt, apjából elszállt az összes élet. Szerette a fiát; de ez egy olyan rajongás volt, mely nem igényelt két mondatot egy héten.

Gail nem hasonlított sem apjára, sem anyjára. Valamire visszaütt, de arra senki sem tudott rájönni, hogy mire; fel kellett becsülni a távolságot, de nem generációkban, hanem évszázadokban. Mindig túl magas volt a korához képest, és túl vékony. A fiúk Nyúlánk Wynandnak hívták. Senki sem tudta, hogy mit használ az izmok helyett; csak azt tudták, hogy valamit használ.

Kora gyermekkorától kezdve egymás után vállalta el a különféle munkákat. Hosszú ideig újságot árult az utcasarkokon. Egy nap felsétált a gépterembe, és kifejtette a főnökének, hogy egy újfajta szolgáltatást kellene bevezetniük - szállítsák reggel az újságokat az olvasók ajtajához; elmondta, hogyan és miért lendülne fel ettől a kereslet. - *Igen?* - mondta a főnök. - *Tudom, hogy be fog válni* - mondta Wynand. - *Neked itt nincs szavad!* - mondta a főnök. - *Ostoba alaki* - mondta Wynand, és elvesztette a munkát.

Dolgozott egy élelmiszerüzletben. Megbízásokat bonyolított le, felsöpörte a felázott parkettát, kiválogatta a rothadó zöldségárut, segített kiszolgálni a vásárlókat, türelmesen mért ki egy font lisztet, vagy töltött fel tejjel egy kancsót egy hatalmas kannából. Olyan volt ez, mintha gőzhengerrel vasaltak volna zsebkendőket. De összeszorította a fogát és kibírta. Egy nap kifejtette a boltosnak, milyen jó ötlet lenne, ha a tejet üvegekbe töltenék, mint a viszkít. - *Fogd be a pofádat, és szolgálj ki Mrs. Sullivant!* - mondta a fűszeres. - *Ne mondd meg nekem, mit kéne tudnom a saját üzletemről!* *Neked itt nincs szavad!* - Kiszolgálta Mrs. Sullivant, és nem szólt semmit.

Dolgozott egy biliárdteremben. Köpöcsészéket tisztított és felmosott a részekek után. Olyan dolgokat hallott és látott, melyektől egész életére védetté vált a megdöbbenéssel szemben. Minden erejét összeszedve megtanulta, hogyan maradjon csöndben, hogyan maradjon azon a helyen, amit mások jelöltek ki számára. Megtanulta mestereként elfogadni az ostobaságot - és várni. Senki sem hallotta őt az érzéseiről beszélni. Sokféleképpen érzett embertársai iránt, de a tisztelet nem volt ezek között.

Cipőtisztítóként dolgozott egy kompon. Pöffeszkedő lókereskedők és részeges matrózok lökdösték, és parancsolgattak neki. Ha megszólalt, valami borízú hang így válaszolt: - *Neked itt nincs szavad!* - Ennek ellenére szerette ezt a munkát. Amikor nem volt vendége, a korlátnál állt, és Manhattant nézte. Az új házak sárga deszkáit nézte, az üres telkeket, a darukat és a rakodógépeket, és azt néhány magasodó tornyot a távolban. Arra gondolt, hogy mit kellene építeni és mit kellene lerombolni, a térre gondolt, a lehetőségekre, és hogy mit lehetne velük kezdeni. Egy rekedt kiáltás - *Hé, fiú!* - félbeszakította gondolatait. Visszament a munkapadjához, és engedelmesen hajolt egy sáros cipő fölé. A vendég csak egy világosbarna hajú kis fejet látott, és két vékony, ügyes kezét.

Ködös estéken, az egyik utcasarkon álló gázlámpa fényében, senki se figyelt fel a lámpaoszlopnak támaszkodó nyúlánk alakra, a középkor arisztokratájára, az örökifjú patríciusra, akinek minden ösztöne azt kiáltotta, hogy uralkodnia kellene, akinek villámgyors esze meggyőzte, miért van erre joga, a feudális báró, aki uralkodásra teremtetett – de arra született, hogy padlót sepergessen és parancsoknak engedelmeskedjen.

Úgy tanította meg magát olvasni és írni ötéves korában, hogy kérdéseket tett fel. Mindent elolvasott, amit csak talált. Nem bírta elviselni a megmagyarázhatatlant. Mindent meg kellett értenie, amit bárki ismert. Gyermekkora emblémája – a címer, amit tervezett magának ahelyett, ami évszázadokkal ezelőtt elveszett számára – a kérdőjel volt. Senkinek sem kellett kétszer elmagyaráznia neki egy dolgot. Matematikai alaptudását a csatornát építő mérnököktől szerezte. Földrajzot a hajósoktól tanult a folyóparti városrészen. Állampolgári ismeretekre tett szert a politikusoktól a helyi klubban, mely egy gengszter zsványtanya volt. Egyszer sem volt templomban vagy iskolában. Tizenkét éves volt, amikor elment egy templomba. Meghallgatott egy szentbeszédet, mely a türelemről és az alázatról szólt. Soha többé nem ment vissza. Tizenhárom évesen elhatározta, megnézi, hogy mi is az az oktatás, és beiratkozott egy iskolába. Apja nem fűzött megjegyzést döntéséhez, ahogy akkor sem tette soha, amikor kékre-zöldre verve jött haza egy verekedés után.

Az első héten az iskolában a tanárnő állandóan Gail Wynandot szólította fel – valódi öröm volt a nő számára, mert a fiú mindig tudta a választ. Amikor bízott a felette állókban és céljukban, Wynand spártai engedelmességgel követte utasításait, olyan fegyelmet követelt magától, mint saját alárendeltjeitől a bandában. De akaraterjét hiábavalóan pazarolta: egy hét múlva rájött, hogy nem kell erőfeszítést tennie ahhoz, hogy első legyen az osztályban. Egy hónap elteltével a tanárnő már észre sem vette, hogy ott van; értelmetlennek tűnt, hisz a fiú mindig tudta a leckéjét, és neki a lassabb, gyengébb gyerekekre kellett koncentrálnia. Wynand rendíthetetlenül ült órákon át, melyek úgy kötődtek gúzsba, mint a rabláncok, míg a tanárnő csak ismételt és rágta, és újrarágta az anyagot, vért izzadva, hogy valami értelemszikrát csiholjon ki az üres szemekből és motyogó hangokból. A második hónap végén, visszapillantva a történelmi alapismeretekre, melyeket megpróbált beleverni osztálya fejébe, a tanárnő megkérdezte: – *És hány tagállam volt eredetileg az Egyesült Államokban?* – Senki sem emelte fel a kezét. Ekkor Gail Wynand karja a magasba lendült. A tanárnő bólintott felé. Wynand felállt. – *Miért kell* – kérdezte – *tízszer a szánkba rágni mindent? Ezt már mind tudom.* – *Nem maga az egyetlen az osztályban* – felelte a tanárnő. Erre Wynand egy olyan kifejezést használt, amitől elfehéredett a nő, és tizenöt perc múlva elvörösödött, amikor teljesen felfogta. Wynand az ajtóhoz sétált. A küszöbön megfordult, és hozzátette: – *Ó, igen. Eredetileg tizenhárom alapító tagállam volt.*

Ezzel lezárult a hivatalos oktatás Wynand életében.

Voltak olyan emberek a Hell's Kitchenben, akik sohasem merészkedtek a határain túlra, és mások, akik alig léptek ki abból a bérházból, ahol születtek. De Gail Wynand gyakran tett sétákat a város legjobb utcáin. Nem érzett keserőséget a gazdag világgal szemben, sem irigységet, sem félelmet. Egyszerűen kíváncsi volt, és otthon érezte magát a Fifth Avenue-n, éppen úgy, ahogy bárhol máshol. Elsétált az előkelő házak előtt, zsebre tett kézzel, lábujjai kilátszottak a lapos talpú cipőből. Az

emberek megbámulták, de nem volt rá hatással. Elment mellettük, és olyan érzést hagyott maga után, hogy ő tartozott ide, nem pedig ők. Egyelőre semmi mást nem akart, csak tudni.

Tudni akarta, mitől különböznek ezek az emberek az ő környékén élő emberektől. Nem a ruhák, a hintók vagy a bankok, amik elkapták pillantását; a könyvek voltak azok. Az ő környékén élő embereknek is voltak ruháik, szekerük és pénzük; a mérték lényegtelen volt; de ők nem olvastak könyveket. Wynand elhatározta, hogy megtudja, mit olvasnak a Fifth Avenue-n élő emberek. Egy nap megpillantott egy hölgyet, aki egy hintóban várt egy járdaszélen; Wynand tudta, hogy egy hölgy volt – megítélése az ilyen dolgokban pontosabb volt, mint az Előkelőségek Névjegyzékének megkülönböztetése; a nő egy könyvet olvasott. Wynand felugrott a kocszi lépcsőjére, megragadta a könyvet, és elfutott. A rendőröknél fürgébb és karcsúbb emberek kellettek volna ahhoz, hogy elfogják őt.

A könyv Herbert Spencer munkája volt. Néma gyötrődéssel küzdötte el magát a végéig. De elolvasta. Negyedét értette annak, amit elolvasott. De ez elindította őt egy úton, amin módszeres elhatározással, és ökölbe szorított kézzel haladt. Tanács, segítség és terv nélkül kezdte el olvasni a teljesen különböző könyveket; amikor egy olyan részt talált, amit nem értett egy adott könyvben, beszerzett egy másikat ugyanarról a témáról. Összevissza kapkodott egyik területről a másikra; először különböző szakterületek köteteibe mélyedt bele, és csak utána foglalkozott a középiskolai alapismeretek elsajátításával. Olvasásában nem volt rendszer; de abban volt rendszer, ahogy megmaradt a fejében, amit olvasott.

Felfedezte a közkönyvtár olvasótermét, és egy ideig rendszeresen eljárt oda, hogy megtanulja az elrendezést. Mígnem egy nap, különböző időpontokban, egymás után kezdett feltűnedezni az olvasóteremben egy csoport fiatal fiú, akiken látszott, hogy nehezükre esik a fésüklődés, és a fürdés is rájuk férne már. Soványan jöttek, de nem távoztak soványan. Aznap este Gail Wynandnak már volt egy saját kis könyvtára alagsori lakása egyik sarkában. Ez egy botrányos feladat volt; egy önérzetes banda nem rabol olyan értelmetlen dolgot, mint a könyv. De Nyúlánk Wynand kiadta a parancsot – és az ember nem vitatkozik Nyúlánk Wynanddal.

Tizenöt éves volt, amikor egy reggel egy csatornában bukkantak rá, egész teste vérben, mindkét lába eltörve. Valami részeg rakodómunkás verte így össze. Eszméletlen volt, amikor megtalálták. De azon az estén, a verekedés után még eszméleténél volt. Magára hagyták egy sötét sikátorban. A sarkon túl világosságot látott. Senki sem tudta, hogyan volt képes elvonszolni magát odáig; de megtette; látták a hosszú vérfoltot, amit maga után hagyott a járdán. Csúszva haladt előre, csak két karját tudta mozgatni. Bekopogtatott egy ajtó alján. Egy kocsmá volt, ami még nyitva tartott. A kocsmáros megjelent. Ez volt életében az egyetlen alkalom, amikor Gail Wynand segítséget kért. A kocsmáros egy lapos, komor pillantással végigmérte, egy olyan pillantással, mely megmutatta, hogy teljesen tisztában van a szenvedéssel és az igazságtalansággal – de egykedvű és tünnyán közömbös irányt. A kocsmáros bement és becsapta maga mögött az ajtót. Nem akart belekeveredni a bandák háborújába.

Évekkel később Gail Wynand, a *New York Banner* kiadója még mindig emlékezett a rakodómunkás és a kocsmáros nevére, és azt is tudta, hol találja őket. A rakodómunkással nem tett semmit. De azt elintézte, hogy a kocsmáros üzlete

tönkremenjen, otthonát és megtakarított pénzét elveszítse, és végül öngyilkosságot kövessen el.

Gail Wynand tizenhat éves volt, amikor apja meghalt. Egyedül maradt, éppen nem volt munkája, hatvanöt centtel a zsebében, egy kifizetésre váró lakbérszámlával, és fejében a zűrzavaros műveltséggel. Úgy döntött, eljött az idő, hogy eldöntse, mit kezdjen az életével. Aznap éjszaka felment a bérház tetejére, ahol lakott, és a város fényeit nézte, azét a városét, ahol őneki nem volt szava. Szeme lassan haladt a körülötte lévő roskadozó viskók ablakaitól a távoli előkelő házak ablakaira. Csak a kivilágított négyszögek lógtak a sötét űrben, de így is meg tudta mondani róluk, milyen jellegű szerkezetekhez tartoznak; a körülötte lévő fények homályosnak és bátortalannak látszottak; a távoliak viszont tisztának és erősnek. Egyetlen kérdést tett fel magának: mi volt az, ami bejutott az összes házba, a homályosba és a fényesbe egyaránt, ami elért minden szobát, minden embert? Mindannyiuknak megvolt a kenyere. Lehet uralkodni az emberek fölött a kenyér által, amit megvesznek? Volt cipőjük, volt kávéjuk, volt... Életpályája sínen volt.

Másnap reggel besétált a *Gazette* – egy negyedrangú újság egy lerobbant épületben – szerkesztőjének irodájába, és munkát kért a helyi hírszerkesztőségben. A szerkesztő végignézett a ruháján és megkérdezte: – *Le tudja betűzni azt a szót, hogy cica?* – *Le tudja betűzni azt a szót, hogy antropomorfológia?* – kérdezte Wynand. – *Nincs szabad állásunk* – mondta a szerkesztő. – *Akkor itt fogok várakozni* – mondta Wynand. – *Használjon, amikor csak akar. Nem kell megfizetnie. Majd felvesz hivatalosan, amikor úgy érzi, hogy ezt kell tennie.*

Az épületben maradt, a helyi szerkesztőség ajtaja melletti lépcsőn üldögélt. Minden nap, egy álló héten át ott ült. Senki sem figyelt rá. Éjszakánként a kapualjakban aludt. Amikor már szinte elfogyott az összes pénze, ételt lopott pultokról vagy szemetesvödrökből, mielőtt újra elfoglalta állását a lépcsőn.

Egy nap az egyik riporter megsajnálta, és lefelé menet a lépcsőn Wynand ölébe dobott egy ötcentest, és így szólt: – *Menj és vegyél magadnak egy tál ragut, kölyök!* – Wynandnak még volt egy tízcentes a zsebében. Kivette, és a riporterhez vágta a következő szavakkal: – *Menj és vegyél magadnak egy kuroát!* – A férfi káromkodott egyet, és továbbment. Az ötcentes és a tízcentes ottmaradt a lépcsőn. Wynand nem nyúlt hozzájuk. A történetet elmesélték a szerkesztőségben. Egy pattanásos képű hivatalnok vállat vont, és felvette a két pénzérmét.

A hét végén, csúcsidőben, egy ember a helyi szerkesztőségről szólt Wynandnak, hogy hajtson végre egy megbízást. Egyéb kisebb feladatok követték. Katonai pontossággal végezte el őket. Tíz nap múlva felvették. Hat hónap múlva riporter lett. Két éven belül társszerkesztő.

Gail Wynand húszéves volt, amikor szerelmes lett. Mindent tudott, amit tudni lehetett a szexről tizenhárom éves kora óta. Sok lánnyal volt. Sohasem beszélt szerelemről, nem keltett romantikus illúziókat, és úgy kezelte az egész ügyet, mint egy egyszerű állati dolgot; de abban szakértő volt – és a nők ezt ránézésre meg tudták róla állapítani. A lány, akibe szerelmes lett, páratlan szépségű volt. Olyan szépség, amit bálványként kell imádni, nem vágyani rá. Törékeny és csendes volt. Arca elárulta a benne rejlő, de ki nem fejezett csodálatos titkokat.

A lány Gail Wynand szeretője lett. Wynand megengedte magának a boldogság gyengeségét. Azonnal elvette volna a lányt feleségül, ha az egy szóval is említi. De keveset beszélgettek. Wynand úgy érezte, hogy mindenben értik egymást.

Egy este Wynand beszélni kezdett. A lány a lábánál ült, arcával feltekintett rá, és kinyilatkoztatta szívét. – *Drágám, bármi, amit kívánsz, bármi, ami én vagyok, bármi, ami lehet valaha belőlem... Ezt akarom felajánlani neked – nem azokat a dolgokat, amiket megszerzek neked, hanem azt a dolgot bennem, mely képessé tesz arra, hogy megszerezsem azokat. Erről a dologról egy ember nem mondhat le, de én le akarok mondani róla, hogy teljesen a tiéd legyen – hogy teljesen téged szolgáljon – csak érted.* – A lány elmosolyodott és megkérdezte: – *Szerinted csinosabb vagyok, mint Maggy Kelly?*

Wynand felállt. Nem szólt semmit, és kisétált a házból. Soha többé nem találkozott azzal a lánnyal. Gail Wynand, aki büszke volt arra, hogy nincs szüksége egynél több leckére, nem lett többé szerelmes az elkövetkező évek alatt.

Huszonegy éves volt, amikor karrierje a *Gazette*-nél veszélybe került, először és utoljára. A politika és a korrupció sohasem zavarta; mindent tudott ezekről a dolgokról; bandáját megfizették, hogy segítsen az emelvényeken kitörő verekedéseknél a választások napján. De amikor Pat Mulligan, az ő kerületének rendőrkapitányát hamisan megvádolták, Wynand nem bírta tovább; mert Pat Mulligan volt az egyetlen becsületes ember, akivel életében eddig találkozott.

A *Gazette* újságot azok az erők irányították, akik megvádolták Mulligan. Wynand nem szólt semmit. Csupán összeszedte fejében azokat az információkat, melyekről eddig tudomást szerzett, és melyek segítségével romlásba döntheti a *Gazette*-et. Állását is elveszítené, de az nem számít. Döntése ellentmondott minden szabálynak, amit lefektetett karrierje érdekében. De nem gondolkozott. Ez egy olyan ritka kirobbanás volt, ami csak egyszer-ször történt meg vele, túlrepítette az óvatosság határán, egy olyan lényé formálta, akit csak egyetlen ösztön irányított – véghezvinni az akaratát; mert annak az igaza, amit akart, annyira vakítóan tökéletes volt. Ellenben tudta, hogy a *Gazette* elpusztítása csak az első lépés lenne. Nem elég ahhoz, hogy megmentse Mulligan.

Wynand már három éve őrzött egy kis újságkivágást, egy vezércikket a korrupcióról, amit egy nagy újság híres szerkesztője írt. Megtartotta, mert ez volt a becsületességnek járó legszebb tiszteletadás, amit valaha olvasott. Fogta a cikket, és elment a nagy szerkesztőhöz. El fogja mondani neki Mulligan ügyét, és együtt győzik le a gépezetet.

Hosszan sétált a városon át, a híres újság épületéhez. Sétálnia kellett. Ez segített abban, hogy uralkodni tudjon azon az iszonyatos dühön, ami benne volt. Bebocsátották a szerkesztő irodájába – ismerte a módját, hogyan jusson be minden szabály ellenére bármilyen helyre. Megpillantott egy kövér embert egy íróasztal mögött, vékony vágású két szeme közel ült egymáshoz. Nem mutatkozott be, csak letette az újságcikket az íróasztalra, és megkérdezte: – *Emlékszik erre?* – a szerkesztő rápillantott a papírlapra, majd Wynandra. Ez egy olyan pillantás volt, amit Wynand már látott azelőtt: a kocsmáros szemében, aki becsapta előtte az ajtót. – *Hogy várhatja el tőlem, hogy emlékezzek minden egyes moslékra, amit írok?* – kérdezte a szerkesztő.

Egy pillanat múlva Wynand megszólalt: – *Köszönöm.* – Ez volt az egyetlen alkalom az életében, hogy hálát érzett valaki iránt. A hála őszinte volt – a fizetség egy olyan leckéért, amire soha többé nem lesz szüksége. De még a szerkesztő is tudta, hogy volt valami nagyon rossz ebben a rövid *Köszönöm*-ben, és valami nagyon ijesztő. Azt nem tudta, hogy ez Gail Wynand gyászjelentése volt.

Wynand visszasétált a *Gazette*-hez, nem érzett dühöt sem a szerkesztő iránt, sem a politikai gépezet iránt. Csupán heves megvetés volt benne maga iránt, Pat Mulligan

íránt és mindenfajta becsületesség íránt; szégyenkezett, amikor azokra gondolt, akiknek ő és Mulligan hajlandóak lettek volna áldozatul esni. Nem *áldozatokra* gondolt – hanem *balekokra*. Visszaért az irodába, és írt egy ragyogó vezércikket, amelyben bemocskolta Mulligan kapitányt. – *Nahát, én azt hittem, sajnálok ezt a szegény barmot* – mondta a szerkesztő örömmel. – *Nem sajnálok senkit* – felelte Wynand.

A boltosok és a fedélzeti matrózok nem értékelték Gail Wynandot; a politikusok igen. Azok alatt az évek alatt, amíg ennél az újságnál dolgozott, megtanulta, hogyan jöjjön ki az emberekkel. Arca azt a kifejezést hordozta, amit egész további életében viselni akart; nem igazán mosoly, hanem az irónia mozdulatlan tekintete az egész világ felé. Az emberek azt feltételezték, hogy a gúny azoknak a bizonyos dolgoknak szól, amiket ők gúnyoltak volna ki. Ezenkívül kellemes volt egy olyan emberrel kapcsolatban állni, akit nem kavart fel a szenvedély vagy a szentség.

Huszonhárom éves volt, amikor egy rivális politikai banda, akinek feltett szándéka volt, hogy mindenáron megnyerje a helyhatósági választásokat, és szüksége volt egy újságra is ahhoz, hogy népszerűsíteni tudjon egy bizonyos ügyet, megvette a *Gazette*-et. Gail Wynand nevében vették meg, akinek egy tiszteletreméltó kirakatember szerepet szántak. Gail Wynand lett a főszerkesztő. Hírvérést csapott az ügynek, és megnyerte a választásokat főnökei számára. Két évvel később szétzúzta a bandát, vezetőit fegyházba juttatta, és megmaradt a *Gazette* egyedüli tulajdonosának.

Legelőször letépte az épület bejárata fölötti cégnevet, és kidobta az újság régi fejlécét. A *Gazette*-ből *New York Banner* vált. Barátai tiltakoztak. – *A kiadók nem szokták megváltoztatni az újságok nevét mondták neki.* – *Ez a kiadó megteszi* – válaszolta Wynand.

A *Banner* első kampánya az volt, hogy pénzért folyamodtak egy jótékonyági ügryhöz. Egymás mellett feltüntetve, ugyanakkora helyet elfoglalva, a *Banner* két történetet közölt; az egyik egy fiatal, küszködő tudósról szólt, aki egy padlásszobában éhezett, miközben egy hatalmas találmányon dolgozott; a másik egy szobalányról, egy kivégzett gyilkos kedveséről, aki törvénytelen gyermeke születését várja. Az egyik történetet tudományos ábrákkal illusztrálták; a másikat egy képpel a szabadszájú lányról, akinek tragikus arckifejezése és rendetlen ruhája volt. A *Banner* arra kérte olvasóit, hogy segítsen mindkét szerencsétlen. Kilenc dollár negyvenöt centet kapott a fiatal tudósért; egyezer és hetvenhét dollárt a leányanyáért. Gail Wynand értekezletre hívta dolgozóit. Letette az asztalra az újságot a két történettel és a pénzt, melyet az ügyért gyűjtöttek. – *Van valaki, aki nem érti?* – kérdezte. Senki sem válaszolt. Ekkor hozzátette: – *Akkor mindannyian tudják, hogy milyen fajta újságnak kell lennie a Bannernek.*

Abban az időben a kiadók azzal büszkélkedtek, hogy saját személyiségük jegyeit hordozták újságaik. Gail Wynand kiszolgáltatta újságját, testét és lelkét a tömegnek. A *Banner* formailag egy cirkuszplakátra, lelke pedig egy cirkuszi előadásra hasonlított. Elfogadta ugyanazt a célt – megdöbbsenteni, szórakoztatni, és belépti díjakat szedni. Nem egy ember lenyomatát viselte, hanem egymillió emberét. – *Az emberek értékeikben különböznek, feltéve, ha van nekik* – mondta Gail Wynand, irányelvét magyarázva –, *de hibáikban egyformák.* – Majd hozzátette, egyenesen a kérdező szemébe nézve: – *Én azt szolgálom, ami a legnagyobb mennyiségben él ezen a földön. Én képviselem a többséget* – *ez már maga egy erényes cselekedet, nem?*

A közvélemény bünt, botrányt és érzelgősséget kért. Gail Wynand megadta. Azt adta az embereknek, amit akartak, és még mentséget is ízlésük kielégítésére,

melyeket szégyelltek. A *Banner* bemutatott gyilkosságot, gyújtogatást, nemi erőszakot és korrupciót – a megfelelő tanulsággal mindegyik esetben. Egy kis tanuláshoz három hasáb részlet tartozott. – *Ha arra készítjük az embereket, hogy nemes tettet hajtsanak végre, az untatja őket* – mondta Wynand. – *Ha arra készítjük őket, hogy semmit se tagadjanak meg maguktól, az szégyenérzetet kelt bennük. De ha a kettőt egyesítjük – megfogtuk őket.* – Történetek jelentek meg bukott lányokról, hírességek válásairól, lelencintézetekről, piroslámpás negyedekről, jótékonyági kórházakról. – *Első a szex* – mondta Wynand. – *Második a könny. Bizseregjenek, sírjanak – és megfogtad őket.*

A *Banner* nagy, bátor hadjáratokat vezetett – olyan ügyekben, melyeknek nem volt ellensége. Politikusokat leplezett le – a vádesküdtszék előtt egy lépéssel járva. Monopóliumokat támadott meg – az elnyomottak nevében. Kigúnyolta a gazdagokat és a sikereseket – azoknak a stílusában, akik soha egyik réteghez sem tartozhattak. Túlhangsúlyozta a társadalom varázserejét – és a társasági híreket finom gúnyval jelentette. Ez kétszeresen megelégedettséggel töltötte el az utca emberét: előkelő szalonokba nyerhetett betekintést, és nem kellett letörölnie a lábát a küszöbön.

A *Banner*nek szabad volt túlerőltetnie az igazságot, az ízlést és a hitelességet, de nem olvasói agybeli képességét. A hatalmas főcímek, a szembetűnő képek a túlegyszerűsített szövegekkel telibe találták az érzéseket, és bejutottak az emberek tudatába, anélkül, hogy bármi szükség lett volna a gondolkodás folyamatának közvetítésére, az étel, mely egyenesen kimegy a végbélből emésztés nélkül.

– *A hírek* – mondta Gail Wynand a dolgozóinak – *keltik a legnagyobb izgalmat a legtöbb emberben. Az a dolog, ami elveszi az eszüket. És minél inkább elveszi, annál jobb, feltéve, ha van elég ezekből.*

Egy nap behozott az irodába egy embert, akit az utcán szedett fel. Egy egyszerű ember volt, se nem jól öltözött, se nem rongyos, se nem magas, se nem alacsony, se nem sötét hajú, se nem szőke; olyan arca volt, amire az ember nem emlékszik, még akkor sem, amikor nézi. Ijesztő volt ez a tökéletes átlagosság; még a féleszűekre jellemző sajátos vonás is hiányzott belőle. Wynand végigvezette az épületen, bemutatta az összes alkalmazottjának, majd elengedte. Ezt követően összehívta dolgozóit, és így szólt hozzájuk: – *Ha kétségeik támadnak munkájukat illetően, emlékezzenek ennek a férfinak az arcára. Neki írnak.* – *De Mr. Wynand* – mondta egy fiatal szerkesztő -, *ennek az embernek lehetetlen felidézni az arcát.* – *Pont ez a lényeg* – felelte Wynand.

Amikor Gail Wynand neve fenyegető veszedelemmé vált a kiadói világban, egy csoport újságtulajdonos félrevonta őt – egy jótékonyági rendezvényen, amelyen mindannyiuknak meg kellett jelenniük -, és szemrehányásokkal illették az általuk a közízlés lealacsonyításának nevezett dolog miatt. – *Nem az én feladatom* – mondta Wynand -, *hogy segítsek az embereknek megőrizni önbecsülésüket, ami nincs nekik. Maguk azt adják, amit ők a nyilvánosság előtt színlelnek, hogy tetszik nekik. Én azt adom nekik, amit valóban szeretnek. Az őszinteség a legjobb politika, uraim, bár nem igazán abban az értelemben, ahogy maguknak azt tanították.*

Lehetetlen volt Wynand számára, hogy egy munkát ne csináljon jól. Bármilyen is volt a célja, eszközei felülmúlhatatlanok voltak. Az összes lendületet, erőt és akaratot, amit kizárt az újság lapjairól, munkájába fektette. Egy kivételes tehetség tékozlóan pazarolta energiáját, hogy tökéletességet érjen el a nem kivételesben, a közép-szerűben. Egy új vallási hitet lehetett volna alapítani azon a szellemi energián,

amit elhasznált a szenzációhajászó történetek gyűjtésével és azok papírlapokra való maszatolásával.

A *Banner* mindig elsőként közölte a híreket. Amikor egy földrengés rázta meg Dél-Amerikát, és a katasztrófasújtott területtel nem volt semmiféle kapcsolat, Wynand kibérelt egy óceánjárót, elküldött egy csapatot a helyszínre, és különkiadása elborította New York utcáit, versenytársait napokkal megelőzve. A különkiadásokban rajzokat közölt, melyek lángokat, tátongó szakadékokat és összezúzott testeket ábrázoltak. Amikor egy S. O. S. jelzést fogtak egy süllyedő hajóról, ami viharba került az Atlanti-óceán partjainál, Wynand maga sietett a helyszínre csapatával, megelőzve a parti őrseget; Wynand irányította a mentést, majd írt egy egyedülálló történetet a róla készült fényképekkel illusztrálva, amint a tomboló hullámok fölött egy létrán egy kisgyermeket tart a karjában. Amikor egy kanadai falut elvágott egy lavina a világtól, a *Banner* küldött léghajókat, hogy ételt és Bibliát dobjanak le a lakosoknak. Amikor egy sztrájk megbénított egy szénbányász-közösséget, a *Banner* népkonyhákat nyitott és tragikus történeteket nyomtatott ki a veszélyekről, melyek a bányászok csinos lányaira leselkednek a szegénység kényszere alatt. Amikor egy kismacska fennrekedt egy pózna tetején, a *Banner* fényképésze mentette meg.

- *Amikor nincs hír, csináljanak!* - hangzott Wynand utasítása. Egy elmebeteg megszökött az egyik állami elmegyógyintézetből. A hír napokig rettegés alatt tartotta a környéket - a rettegést a *Banner* borzalmas jóslatai táplálták, és felháborodása a helyi rendőrség eredménytelensége miatt -, majd végül a *Banner* riportere fogta el a szökevényt. Az elmebeteg csodával határos módon felépült két héttel azután, hogy rátaláltak, szabadon engedték, és leleplezte a titkot a *Banner*nek, hogy milyen kegyetlen bánásmódot alkalmaztak vele szemben az intézetben. Ez gyökeres változásokhoz vezetett. Később néhányan azt mondták, hogy az elmebeteg valójában a *Bannernél* dolgozott. Ezt sohasem tudták bizonyítani.

Az egyik munkásnyúzó üzemben, ahol harminc fiatal lány dolgozott, tűz ütött ki. Ketten életüket veszítették a katasztrófában. Mary Watson, az egyik túlélő, egy exkluzív interjúban elmondta a *Banner*nek, milyen kizsákmányolást szenvedtek el az üzemben. Ennek hatására hadjárat indult a munkásnyúzó üzemek ellen, a város legbefolyásosabb asszonyainak vezetésével. A tűz eredete sohasem került napvilágra. Azt suttogták, hogy Mary Watson eredeti neve Evelyn Drake, és ő a *Banner* egyik újságírója. Nem lehetett bizonyítani.

A *Banner* megszületését követő első évben Gail Wynand több éjszakát töltött irodai kanapéján, mint saját hálósobájában. Nehéz volt teljesíteni azt az erőfeszítést, amit alkalmazottaitól megkövetelt; nehéz volt elhinni azt az erőfeszítést, amit magától megkövetelt. Úgy hajtotta őket, mint egy hadsereget; úgy hajtotta magát, mint egy rabszolgát. Jól megfizette őket; magára nem költött semmit, kivéve lakbérére és étkezéseire. Egy bútorozott szobában élt, amikor legjobb riporterei már drága szállodák lakosztályaiban laktak. Gyorsabban költötte a pénzt, mint ahogy befolyt - és mindet a *Banner*re fordította. Olyan volt az újság, mint egy luxusszerető, akinek minden igényét kielégítette a pénzre való tekintet nélkül.

A *Banner* szerezte meg elsőnek a legújabb nyomdászati berendezéseket. A *Banner* szerezte meg utoljára a legjobb újságírókat - utoljára, mert megtartotta őket. Wynand kifosztotta versenytársai szerkesztőségét; senki sem tudott versenyre kelni azzal a

fizetéssel, amit ajánlott nekik. Eljárását egy egyszerű receptre alapozta. Amikor egy újságíró meghívást kapott Wynandtól, hogy látogasson el hozzá, az újságíró úgy érezte, újságírói tisztességén esett csorba, de eleget tett a meghívásnak. Eljött, felkészülve a különböző megbotránkoztató feltételek egész sorozatával, hogy csakis kizárólag úgy hajlandó elvállalni a munkát. Wynand azzal kezdte az interjút, hogy közölte, mekkora fizetést ajánl. Majd hozzátette: – *Természetesen, ha kívánja, más feltételekről is beszélhetünk* – és miután látta, hogy az újságíró nagyot nyel, így zárta le a meghallgatást: – *Nem kívánja? Rendben. Hétfőn jelentkezzon nálam!*

Amikor Wynand elindította második újságját – Philadelphiában –, a helyi kiadók úgy fogadták, mint ahogy az európai törzsfők Attila invázióját. A háború, ami ezt követte, ugyanolyan ádáz volt. Wynand nevetett rajta. Mindent tudott arról, hogyan béreljen fel gengsztereket, akik eltérítették egy újság tehervagonját és összeverték az újságárosokat. Két versenytársa elbukott a harcban. Wynand lapja, a *Philadelphia Star* megmenekült.

A többi hirtelen és egyszerűen zajlott le, mint egy járvány. Mire harmincöt éves lett, az Egyesült Államok összes főbb városában voltak lapjai. Mire negyvenéves lett, már voltak Wynand-folyóiratok, Wynand-híradók, és létrejött a Wynand Vállalkozások Részvénytársaságának legnagyobb része.

Számos jelentős tevékenység – ami nem került nyilvánosságra – hozzájárult vagyona gyarapodásához. Semmit sem felejtett el gyermekkorából. Emlékezett azokra a dolgokra, amikre abban az időben gondolt. Amikor cipőtisztítóként állt a komphajó korlátjánál – a lehetőségekre, amit egy növekvő város kínált. Olyan helyen vásárolt ingatlant, ahol senki sem gondolta volna, hogy értékké válik, minden tanács ellenére építkezett – és százakból ezreket csinált. Számos különféle vállalkozásba vásárolta meg bejutását. Olykor összeomlottak, tönkretéve minden érintettet, kivéve Gail Wynandot. Hadjáratot indított egy gyanús villamoskocsi-monopólium ellen, és elérte, hogy elveszítse koncesszióját; a koncessziót egy még gyanúsabb csoport kapta meg, Gail Wynand irányításával. Leleplezett egy bűnös kísérletet a szarvasmarhapiac felvásárlására Közép-Nyugaton – és szabadon hagyta a területet egy másik banda számára, akik az ő utasítására dolgoztak.

Jó néhány ember segítette, akik felismerték, hogy a fiatal Wynand egy okos fickó, akit érdemes használni. Szívélyes szolgálatkészséget mutatott az iránt, hogy használják. Végül minden esetben arra jöttek rá ezek az emberek, hogy őket használták ki – akárcsak azok, akik megvették a *Gazette*-et Gail Wynandnak.

Olykor hidegen és szánt szándékkal pénzt vesztett befektetéseivel. Kinyomozhatatlan lépések sorozatával sok nagy hatalmú embert tönkretett: egy bankelnököt, egy biztosítótársaság vezetőjét, egy gőzhajótársaság tulajdonosát és másokat. Senki sem ismerte az indítékait. Az emberek nem jelentettek konkurenciát számára, és semmit sem nyert elpusztításukból.

– *Bármilyen is a célja ennek a szemét Wynandnak* – mondták az emberek –, *a pénz biztos nem.*

Azok, akik túl sokszor kifogásolták őt, örökre búcsút mondhattak szakmájuknak: néhányuk pár hét múlva, mások sok évvel később. Voltak alkalmak, amikor észrevétlenül engedett el a füle mellett egy-egy sértést; voltak alkalmak, amikor egy ártalmatlan megjegyzés miatt tönkretett egy embert. Sosem tudták megmondani, min áll bosszút és mit bocsát meg.

Egy nap megpillantott egy nagyszerű munkát, amit egy fiatal riporter készített egy másik újságban, és érte küldött. A fiú eljött, de nem volt rá hatással a fizetés, amit Wynand említett. – *Nem dolgozhatom önnek, Mr. Wynand* – mondta a fiú kétségbeesett komolysággal –, *mert önnek... nincsenek ideáljai.* – Wynand vékony ajkai mosolyra húzódtak. – *Nem menekülhetsz el az emberi romlottság elől, kölyök* – mondta Wynand gyengéden. – *Lehet, hogy a mostani főnöködnek vannak ideáljai, de pénzért kell könyörögnie, és sok hitvány ember utasítását követnie. Nekem nincsenek ideáljaim – de én nem könyörgök. Te választasz. Nincs más.* – A fiú visszament az újságjához. Egy évvel később eljött Wynandhoz, és megkérdezte tőle, hogy még mindig fenntartja-e az ajánlatát. Wynand igennel válaszolt. A fiú onnantól kezdve a *Bannernél* dolgozott. Ő volt az egyetlen az alkalmazottak közül, aki szerette Gail Wynandot.

Alvah Scarret, az eredeti *Gazette* egyetlen túlélője együtt emelkedett fel Wynanddal. De azt nem lehet mondani, hogy szerette őt – csupán olyan automatikus hódolattal ragaszkodott főnökéhez, mint Wynand lába alatt a szőnyeg. Alvah Scarret sohasem utált semmit, így a szeretetre is képtelen volt. Éles eszű, rátermett és gátlástalan volt egy olyan ember ártatlan módján, aki képtelen felfogni a gátlás fogalmát. Mindent elhitt, amit leírt és leírtak a *Bannerben*. Képes volt két héten át hinni egy dologban. Felbecsülhetetlen volt Wynand számára – mint a közvélemény barométere.

Senki sem tudta volna megmondani, hogy volt-e magánélete Gail Wynandnak. A hivataltól távol töltött órák egy olyan stílust vettek fel, mint a *Banner* címlapja – de a stílus magasabb szintre emelkedett, mintha még mindig cirkuszt játszana, csakhogy egy királyokból álló közönségnek. Felvásárolta az összes jegyet egy nagy operaelőadás alkalmával – és egyedül ült az üres nézőtéren az éppen aktuális szeretőjével. Felfedezett egy csodálatos darabot valami névtelen szerzőtől, és egy hatalmas összeget fizetett neki, hogy vigye színpadra egyszer és utoljára; Wynand volt az egyedüli néző az egyszeri előadáson: a forgatókönyvet másnap reggel elégették. Amikor egy előkelő társasági hölgy megkérte, hogy támogasson egy jótékonsági ügyet, Wynand átnyújtott neki egy aláírt, üres csekket – és nevetve bevallotta, hogy az az összeg, amit a nő ki mer majd tölteni, amúgy is kevesebb lesz, mint amit ő írt volna rá. Vásárolt valami balkáni trónféleséget egy nincstelen trónkövetelőnek, akivel egy kocsmában találkozott, és soha többé nem foglalkozott vele utána; gyakran utalt arra, hogy az *inasom, a sofőröm és a királyom*.

Esténként rongyos ruhába öltözve, amit kilenc dollárért vett, Wynand gyakran felszállt a földalattira, és kóborolt a nyomornegyedek lebujai között, hallgatva olvasóközönségét. Egyszer egy alagsori sörivóban hallotta, hogy egy teherautó-sofőr lehordta Gail Wynandot, mint a kapitalista veszedelem legrosszabb képviselőjét, választékos nyelven. Wynand egyetértett vele és kisegítette egy-két saját kifejezéssel Hell's Kitchen-i szótárából. Majd felvett egy *Bannert* az asztalról, amit valaki otthagyt, kitépte saját fényképét a harmadik oldalról, és egy százdolláros bankjegyhez tűzte. Ezután átnyújtotta a teherautó-sofőrnek, és kísértalt még mielőtt valaki egy szót is szólhatott volna.

Szeretői olyan gyorsasággal követték egymást, hogy már nem is pletykáltak róla. Azt mondták, hogy azt a nőt nem élvezi, akit nem vesz meg – és hogy a nőnek olyannak kell lennie, akit nem lehet megvenni.

Titokban tartotta élete részleteit azzal, hogy egészében feltűnően nyilvánossá tette. Kiszolgáltatta magát a tömegnek; bárki tulajdona volt, mint egy parkban felállított emlékmű, mint egy busztábla, mint a *Banner* lapjai. Fényképe gyakrabban jelent meg újságjában, mint a filmsztárok képei. Mindenféle ruhában lefényképezte magát, minden elképzelhető alkalommal. Sohasem készült meztelen kép róla, de olvasói mégis azt érezték. Nem lelte örömét a személyét övező nyilvánosságban; csupán az üzleti siker miatt tette. Lakosztályának minden sarkát bemutatta újságjaiban és képes folyóirataiban. – *Az ország összes barma ismeri a jégszekrényem tartalmát és a fürdőkádamat* – mondta Wynand.

Életének egy oldaláról azonban keveset tudtak, és nem történt róla említés. A lakosztálya alatt lévő legfelső szinten rendezte be magánmúzeumát. Zárva tartotta. Csak a gondnoknak árulta el. Néhányan mégis tudtak róla. Egyszer egy francia nagykövet engedélyt kért tőle, hogy megnézhesse. Wynand visszautasította. Olykor, nem túl gyakran, lement a múzeumába, és órákat töltött ott. Saját igénye szerint gyűjtötte össze a tárgyakat. Voltak ott híres mesterművek; névtelen festők festményei; a halhatatlan nevek munkáit elutasította, mert nem érdekelték. A gyűjtők becslései és a nagy aláírások nem keltették fel a figyelmét. A műkereskedők, akiktől rendszeresen vásárolt, azt mondták róla, hogy értékítélete olyan, akár egy mesteré.

Egyik este inasa látta, amikor Wynand a múzeumból érkezett haza, és megdöbbsent arckifejezésétől; a szenvedés látszott rajta, mégis mintha tíz évvel fiatalabb lett volna. – *Rosszul érzi magát, uram?* – kérdezte. Wynand közömbösen ránézett, és így szólt: – *Menjen lefeküdni!*

– *Hatalmasra nőne az eladott példányszám, ha a vasárnapi botrányoldalon lelepleznénk a múzeumodat* – mondta Alvah Scarret sóvárogva. – *Nem!* – felelte Wynand. – *De miért, Gail?* – *Nézd, Alvah. A földön minden embernek van saját lelke, amit nem tesz közszemlére, hogy megbámulják. Még a fegyház elítéltjeinek és a mutatóványosbódékban fellépő csodabogaraknak is. Mindenkinek, kivéve nekem. A lelkem kiterítettem a te vasárnapi botrányoldaladon – háromszínnyomásban. Nekem is kell valami kárpótlás – még ha csak egy zárt szobáról és néhány tárgyról van is szó, amit nem fogdoshatnak össze.*

Hosszú folyamat volt, és voltak előjelei, de Scarret nem vette észre az új jellemvonást Gail Wynand személyiségében, amíg Wynand negyvenöt éves nem lett. Akkor sokaknak feltűnt. Wynandot már nem érdekelte többé, hogy tönkregye az iparosokat és a bankárokat. Új áldozatra lelt. Az emberek nem tudták megmondani, hogy vajon ez sport, hóbort vagy módszeres hajsza. Szörnyűnek találták, mert annyira betegesnek és értelmetlennek tűnt.

Dwight Carson esetével kezdődött. Dwight Carson egy tehetséges, fiatal író volt, aki makulátlanul tiszta hírnévre tett szert, mint egy olyan ember, aki szenvedélyesen követte meggyőződéseit. Támogatta az egyén ügyét a tömegekkel szemben. Nagy tekintélynek örvendő, és kis példányszámban fogyó folyóiratoknak írt, amelyek nem jelentettek veszélyt Wynand számára. Wynand megvette Dwight Carsont. Kényszerítette őt, hogy írjon egy rovatot a *Banner*-ben, arról prédikálva, hogy a tömegek magasabb rendűek, mint a lángelmék. A rovat rossz volt, unalmas és cseppet sem meggyőző; sokakat feldühített. Csak foglalta a helyet, és a magas fizetés kidobott pénz volt. Wynand ragaszkodott hozzá, hogy Carson tovább folytassa.

Még Alvah Scarret is megdöbbsent Carson hitehagyottságától. – *Bárki másról elképzeltem volna ezt, Gail* – mondta – *de, most komolyan, Carsonról soha.* – Wynand nevetett; túl hosszú ideig nevetett, mintha nem bírná abbahagyni; szinte már

hisztérikus nevetés volt. Scarret összeráncolta a szemöldökét; nem tetszett neki, hogy azt látja, Wynand képtelen uralkodni egy érzelmen; mindennek ellentmondott, amit Wynandról tudott; valami furcsa balsejtelem tört rá, mintha egy szilárd falon megpillantott volna egy apró repedést; a repedés nem veszélyeztette a falat – hacsak nem annyi, hogy nem volt semmi keresnivalója ott.

Néhány hónappal később Wynand megvett egy fiatal író egy radikális folyóirattól, egy embert, akit becsületességéről ismertek, és egy cikksorozat megírására kényszerítette, amiben a kivételes embereket kellett dicsőíteni, és elítélni a tömegeket. Ez is sok olvasót feldühített. De tovább folytatta. Úgy tűnt, mintha már nem törődne a finom jelekkel, melyekkel befolyásolni lehet a terjesztést.

Felvett egy érzékeny költőt, hogy baseballmeccsekről írjon tudósításokat. Egy műértőt alkalmazott a pénzügyi hírek kezelésére. Volt egy szocialistája, aki védte a gyártulajdonosokat, és egy konzervatív nézetű embere, aki a munkásokat pártolta. Arra kényszerített egy ateistát, hogy a vallás üdvösségéről írjon. Hatására, egy fegyelmezett tudós nyilvánosság előtt kijelentette, hogy a misztikus megérzés magasabb rendű, mint a tudományos módszer. Egy nagyszerű karmesternek adott egy bőkezű évi jövedelmet, anélkül, hogy bármit is dolgozott volna neki, azzal az egyetlen feltétellel, hogy sohasem vezényel zenekart többé.

Néhányan ezek közül először visszautasították ajánlatát. De belementek, amikor néhány éven belül a csőd szélén találták magukat kinyomozhatatlan események sorozatának következményeként. Néhányuk híres volt, mások ismeretlenek. Wynand nem mutatott érdeklődést prédája előző pozíciója iránt. Nem mutatott érdeklődést a ragyogó sikernek örvendő emberek iránt, akik elüzletiesítették karrierjüket, és semmiféle különös céllal nem rendelkeztek. Áldozatainak volt egy közös vonásuk: a makulátlan becsületesség.

Ahogy megtörttek, Wynand lelkiismeretesen tovább fizette őket. Nem törődött többé velük, és nem akarta látni őket többé. Dwight Carson alkoholista lett. Ketten a kábítószer rabjává váltak. Egyvalaki öngyilkos lett. Ez az utolsó már túl sok volt Scarretnek. – *Nem mész túl messzire, Gail?* – kérdezte. – *Ez már gyakorlatilag gyilkosságnak számít.* – *Egyáltalán nem* – mondta Wynand -, *én pusztán egy külső körülmény voltam. Az ok őbenne volt. Ha a villám belecsap egy korhadó fába, és az összedől, az nem a villám hibája.* – *De mit nevezel te egészséges fának?* – *Olyan nincs, Alvah* – mondta Wynand vidáman -, *nem létezik.*

Alvah Scarret sohasem kért magyarázatot erre az új hóbortra. Valami halvány ösztön megsejtette vele, mi lehet Wynand indítéka. Scarret vállat vont, és nevetve mondta azoknak, akik kérdezték, hogy nem kell aggódni, ez csak egy *biztonsági szelep*. Csak két ember értette Gail Wynandot: Alvah Scarret – részben; Ellsworth Toohey – tökéletesen.

Ellsworth Toohey – akinek pillanatnyilag az volt a célja, hogy feltétlenül elkerülje az összetűzést Wynanddal – nem tudta magában elnyomni neheztelését, amiért Wynand őt nem választotta áldozatául. Szinte már azt kívánta, hogy Wynand próbálja megvesztegetni, bármi is lesz a következménye. De Wynand alig vette észre, hogy ott van.

Wynand sohasem félt a haláltól. Az elmúlt évek során sokszor megfordult a fejében az öngyilkosság gondolata, nem mint szándék, hanem, mint az élet egy lehetősége. Közömbösen vizsgálta, udvarias kíváncsisággal, ahogy más lehetőségeket

is mérlegelt – majd megfeledkezett róla. Ismerte az üres kimerülés pillanatait, amikor elhagyta akarata. Mindig úgy gyógyította magát, hogy ilyenkor néhány órára elvonult múzeumába.

Így érte el az ötvenegyedik életévét, és azt a napot, amikor semmi lényeges dolog nem történt vele, és az este úgy talált rá, hogy nem volt kedve tovább már semmihez.

Gail Wynand az ágya szélén ült előregörnyedve, könyökével térdére támaszkodott, a pisztoly a tenyerét nyomta.

Igen, mondta önmagának, van valahol egy válasz. De nem akarom tudni. Nem akarom tudni.

És mivel egy kis félelemcsírárt fedezett fel ennek a vágnak a gyökerénél, tudta, hogy nem fog meghalni ma este. Amíg még valami félelmet tudott kelteni benne, kötődött az élethez; még akkor is, ha ez csak annyit jelentett, hogy egy ismeretlen katasztrófa felé halad. A halál gondolata nem adott számára semmit. Az élet gondolata egy csekély alamizsnával ajándékozta meg – a félelem nyomával.

Megmozdította a kezét, hogy érezze a fegyver súlyát. Elmosolyodott, egy halvány, gúnyos mosoly volt. Nem, gondolta, ez nem illik hozzád. Még nem. Még mindig benned van az az érzés, hogy nem akarsz értelmetlenül meghalni. Ez akadályozott meg abban, hogy elkövesd. Még ez is a maradványa – valaminek.

Félredobta a pisztolyt az ágyon, tudva, hogy a pillanat elmúlt és a dolog már nem volt rá veszéllyel többé. Felállt. Nem érzett eufóriát; de visszatalált normális állapotába. Nem volt semmi probléma, csak gyorsan le kellett zárni ezt a mai napot, és lefeküdni aludni.

Lement a dolgozósobájába egy pohár italért.

Amikor felkapcsolta a villanyt a dolgozósobában, megpillantotta Toohey ajándékát. Egy hatalmas, függőleges láda állt az íróasztala mellett. Már korábban is látta az este során. Akkor azt gondolta: *Mi az ördög?*, és megfeledkezett róla.

Töltött magának egy italt, és lassan, állva kortyolgatta. A láda túl nagy volt ahhoz, hogy kikerüljön látószögéből, és mialatt ivott, megpróbálta kitalálni, mi lehet benne. Túl magas és keskeny volt egy bútordarabhoz. Nem tudta elképzelni, milyen tárgyat küldhet neki Toohey; valami kevésbé kézzelfogható dolgot várt – egy kis borítékot, amiben valamiféle zsarolásra céloz; annyian próbálták már megszarolni, de teljesen eredménytelenül; arra gondolt, hogy Tooheynak ennél több esze van.

Mire megitta az italt, még mindig nem talált semmi elfogadható magyarázatot a ládára. Bosszantotta a dolog, mint egy nehéz keresztrejtvény. Volt egy szerszámoskészlete valahol az íróasztal fiókjában. Megtalálta, és felnyitotta a ládát.

Steven Mallory szobra volt Dominique Franconról.

Gail Wynand az íróasztalhoz lépett, és úgy tette le a harapófogót, mintha törékeny kristályból volna. Majd megfordult, és újra a szoborra nézett. Egy órán keresztül állt és nézte.

Azután odament a telefonhoz, és feltárcsázta Toohey számát.

– Halló? – mondta Toohey hangja, az érdes színezet elárulta, hogy mélyen aludt, amikor felébresztették.

– Rendben van. Jöjjön át! – mondta Wynand, és letette a telefont.

Toohey fél óra múlva megérkezett. Ez volt az első látogatása Wynand otthonában. Maga Wynand nyitotta ki az ajtót, pizsamában. Nem szólt semmit, és a dolgozószobába sétált. Toohey követte.

A meztelen márványtest, a szenvedélyesen hátravetett fej olyanná varázsolta a szobát, mintha nem létezne többé a valóságban: mint a Stoddard-templom. Wynand szeme várakozóan pihent Tooheyn, az elfojtott düh súlyos tekintetével.

- Természetesen tudni akarja a modell nevét? - kérdezte Toohey, hangjában érezni lehetett egy csöppnyi diadalt.

- A pokolba, dehogy! - mondta Wynand. - A szobrász nevét akarom tudni.

Kíváncsi volt, vajon Tooheynak miért nem tetszett a kérdés; mert ami az arcán látszott, több volt a csalódásnál.

- A szobrászét? - ismételte Toohey. - Várjunk csak... igen... azt hiszem... pedig tudtam... Steven... vagy Stanley... Stanley valami, vagy más... Őszintén, nem emlékszem.

- Ha volt annyi esze, hogy ezt megvette, biztos arra is volt, hogy megkérdezze a nevét, és sohase felejtse el.

- Utána fogok nézni, Mr. Wynand.

- Honnan szerezte?

- Egy művészeti üzletben, tudja, valamelyikben a Second Avenue-n.

- Hogy került oda?

- Nem tudom. Nem kérdeztem meg. Azért vettem meg, mert ismerem a modellt.

- Hazudik. Ha csak ennyit látott benne, nem vette volna a bátorságot ahhoz, amit tett. Nagyon jól tudja, hogy senkinek sem engedtem, hogy lássa a múzeumomat. Azt gondolta, hogy önnek majd megadom annak a lehetőségét, hogy esetleg gyarapítsa? Még senki sem merte megkockáztatni, hogy egy ilyen ajándékot kínáljon nekem. Ön sem kockáztatta volna meg, ha nem lenne biztos abban, szörnyen biztos, hogy milyen elképesztő műalkotás ez. Biztos volt benne, hogy el fogom fogadni. Hogy le fog győzni. És le is győzött.

- Örömmel hallom, Mr. Wynand.

- Ha igazán örülni akar, még azt is elmondom, hogy utálattal gondolok arra, hogy ezt magától kaptam. Utálattal látom, hogy képes arra, hogy értékelje. Nem illik magához. Bár nyilvánvalóan tévedtem magát illetően: sokkal nagyobb műértő, mint aminek képzeltem.

- Ha ez így van, úgy kell elfogadnom, mint egy bókot, és köszönöm, Mr. Wynand.

- Nos mit is akart? Azt akarta értésemre adni, hogy ez nem lehet az enyém, ha nem beszélek Mrs. Peter Keatinggel?

- Dehogy, Mr. Wynand, egyáltalán nem. Ajándéknak szántam. Egyedül csak azt szerettem volna, ha tudja, hogy ez Mrs. Peter Keating.

Wynand a szoborra nézett, majd vissza Tooheyra.

- Ó, maga átkozott bolond! - mondta Wynand halkan.

Toohey megrökönyödve nézett rá.

- Szóval maga tényleg *ezt* használta fel piros lámpának egy ablakban? - Wynand megkönnyebbültnak látszott; nem tartotta szükségesnek, hogy Toohey szemébe nézzon. - Így sokkal jobb, Toohey. Maga nem olyan okos, mint amilyennek egy pillanatra képzeltem.

- De, Mr. Wynand, mit...?

- Hát nem gondolt arra, hogy ezzel a szoborral a legtökéletesebb módon meg fog ölni bármiféle vágyat, ami az ön Mrs. Keatingje iránt feltámadhatott bennem?

- Még nem látta őt, Mr. Wynand.

- Ó, valószínűleg nagyon szép lehet. Lehet, hogy még ennél is szebb. De az biztos nincs meg benne, amit ez a szobrász adott neki. És ugyanazt az arcot látni, de jelentés nélkül, mint egy halott karikatúra - nem gondolja, hogy megutálja az ember ezért a nőt?

- Még nem látta őt.

- Jól van. Rendben. Találkozom vele. Mondtam önnek, hogy vagy teljesen megússza ezt az ügyet, vagy elbukik. Azt nem ígértem meg, hogy lefektetem a nőt, ugye? Csak azt, hogy találkozom vele.

- Csak ennyit szerettem volna, Mr. Wynand.

- Mondja meg neki, hogy hívjon fel az irodában, és akkor megbeszélünk egy időpontot.

- Köszönöm, Mr. Wynand.

- Mindamellet tudom, hogy az hazugság, hogy nem emlékszik annak a szobrásznak a nevére. De túl nagy fáradságomba kerülne, hogy kiszedjem magából. A nő majd megmondja.

- Biztos vagyok benne, hogy ő el fogja mondani magának. De miért hazudnék?

- Isten tudja. Erről jut eszembe, ha ez jelentéktelenebb szobrász lett volna, maga elvesztette volna az állását.

- De hiszen van szerződése, Mr. Wynand.

- Ó, tartsa ezt meg a munkásszakszervezeteinek, Elsie! És most jobban tenné, ha jó éjszakát kívánna, és eltűnne innen.

- Igen, Mr. Wynand. Jó éjszakát kívánok!

Wynand kikísérte őt az előcsarnokba. Az ajtónál Wynand így szólt:

- Maga rossz üzletember, Toohey. Nem tudom, miért fontos ennyire magának, hogy találkozzam Mrs. Keatinggel. Nem tudom, mi a szélhámosság a mögött, hogy megpróbál megbízást szerezni ennek a maga Keatingjének. De bármi is legyen az, nem lehet olyan értékes, hogy meg kellett válnia egy ilyen dologtól cserébe.

II

Miért nem a smaragd karkötődet vetted fel? – kérdezte Peter Keating. – Mindenki Gordon Prescott állítólagos menyasszonyának zafírcsillagját bámulta.

– Sajnálom, Peter. Legközelebb azt fogom felvenni – mondta Dominique.

– Jó volt az estély. Jól érezted magad?

– Mindig jól érzem magam.

– Én is jól éreztem... Csak... Ó, istenem, szeretnéd tudni az igazat?

– Nem.

– Dominique, halálra untam magam. Vincent Knowlton egy valóságos nyűg. Egy átkozott sznob. Ki nem állhatom. – Óvatosan hozzátette: – De ugye nem látszott rajtam?

– Nem. Nagyon jól viselkedtél. Az összes viccén nevettél – még akkor is, amikor senki más.

– Ó, észrevetted? Ez mindig bejön.

– Igen, észrevettem.

– De szerinted nem kellett volna, ugye?

– Nem mondtam ilyet.

– Szerinted ez... alantas, ugye?

– Nem hiszem, hogy bármi is alantas.

Keating lejjebb roskadt a fotelben; ettől álla kényelmetlenül a mellkasához nyomódott; de nem volt kedve megmozdulni. Tűz ropogott nappalija kandallójában. Leoltotta az összes lámpát, csupán egy sárga selyemernyős lámpa világított; de az sem keltette a bensőséges nyugalom hangulatát, inkább elhagyatottá tette a szobát, mint egy üres lakás, ahol a közszolgáltatásokat kikapcsolták. Dominique a szoba másik végében ült, vékony alakja engedelmesen illeszkedett az egyenes támlájú szék körvonalához; nem tűnt merevnek, csupán túl szép tartásúnak ahhoz, hogy azt lehessen hinni, kényelmesen ül. Egyedül voltak, de úgy ült, mint egy hölgy, aki valami hivatalos szerepet lát el; mint egy gyönyörű ruhába öltöztetett kirakati bábú – a kirakat pedig egy forgalmas csomópontra nézne.

Vincent Knowlton teazsúrájáról érkeztek haza, aki egy befolyásos fiatal társasági ember volt, Keating új barátja. Majd csendben megvacsoráztak, és most szabad volt az estéjük. Holnapig nem volt más társadalmi elfoglaltságuk.

– Nem kellett volna kinevetned a teozófiát, amikor Mrs. Marsh-sel beszélgettél – mondta Keating. – Ő hisz benne.

– Sajnálom. Majd figyelmesebb leszek.

Keating azt szerette volna, ha a lány kezd el valamiről beszélni. Dominique nem szólt semmit. Ekkor Keating hirtelen rájött, hogy a lány egyszer sem kezdeményezett vele semmiféle beszélgetést – házasságuk húsz hónapja alatt. Azt mondta önmagának, hogy ez nevetséges és lehetetlen; próbált visszaemlékezni egy alkalomra, amikor a lány fordult hozzá valamivel. Hát persze! Eszébe jutott, hogy azt kérdezte tőle: – *Hány ómkor jössz ma este?*, és – *Dixonékat is meghívjuk a keddi vacsorára?* –, és még sok ehhez hasonló dolgot.

A lányra nézett. Nem látszott rajta, hogy unatkozna, sem az, hogy semmibe venné őt. Ott ült, éberén és készen, mintha az ő társasága teljes mértékben lekötne a

figyelmét; nem nyúlt könyvért, nem bámult valami saját, távoli gondolatot képzeletében. Egyenesen őt nézte, nem pedig keresztül rajta, mintha várná a beszélgetést. Keating rájött, hogy a lány mindig egyenesen ránézett, mint ez alkalommal is; és most eltűnődött, hogy tetszik-e ez neki. Igen, tetszett, ettől nem volt oka féltékenykedni, még a lány rejtett gondolataira sem. Nem, mégsem, nem igazán tetszett neki, mert nem lehetett elmenekülni, egyikőjüknek sem.

- Éppen most fejeztem be *A bátor epekőt* - kezdte Keating. - Remek könyv. Egy sziporkázó elme terméke, egy Puck, akinek arcán folynak a könnyei, egy arany szívű bohóc, aki egy pillanatra megszerezte isten trónját.

- Én is olvastam ezt a könyvkritikát. A vasárnapi *Banner*ben.

- Én a könyvet is elolvastam. Tudod, hogy elolvastam.

- Kedves volt tőled.

- Hogy? - Elismerést hallott, és ez örömmel töltötte el.

- Figyelmes volt a szerző iránt. Biztos vagyok benne, hogy szereti, ha az emberek elolvassák a könyvét. Tehát kedves volt tőled, hogy időt szakítottál rá - főleg, hogy előre tudtad, mit fogsz gondolni róla.

- Nem tudtam. De úgy alakult, hogy egyezik a véleményem a kritikuséval.

- A *Banner*nek vannak a legjobb kritikussai.

- Ez igaz. Hát persze. Tehát nincs abban semmi rossz, ha egyetértek velük, nem?

- Egyáltalán nincs. Én mindig egyetértek.

- Kivel?

- Mindenki.

- Ugratsz, Dominique?

- Adtál rá okot?

- Nem. Nem tudom. Nem, természetesen nem adtam.

- Akkor nem.

Keating várt. Hallotta, hogy egy teherautó elrobog lent az utcán, és ez kitöltött néhány pillanatot; de amikor a zaj elhalt, újra beszélnie kellett:

- Dominique, szeretném tudni, hogy mit gondolsz?

- Miről?

- Hát... hát... - Erősen kutatott valami fontos téma után, és végül kibökte: ...Vincent Knowltonról.

- Úgy gondolom, hogy egy olyan ember, akinek érdemes megcsókolni a hátsó felét.

- Az isten szerelmére, Dominique!

- Sajnálom. Nem irodalmi nyelvet használtam, és modortalan voltam. Természetesen, ez nem helyes. Nos nézzük csak: Vincent Knowlton egy olyan ember, akit öröm ismerni. A régi családok megérdemelik, hogy rengeteg figyelmet szenteljünk rájuk, és tolerálnunk kell mások véleményét, mert a tolerancia nagyszerű tulajdonság, ezért nem lenne helyes, ha Vincent Knowltonra erőltetnéd a nézeteidet, és ha hagyod, hogy abban higgyen, amiben akar, akkor örömmel fog segíteni neked, mert ő egy nagyon rendes ember.

- Na ez már helyes! - mondta Keating; a felismerhető szavakban otthon érezte magát. - Úgy gondolom, hogy a tolerancia nagyon fontos, mert... - Elhallgatott. Üres hangon fejezte be: - Pontosan ugyanazt mondtad, amit az előbb.

- Észrevetted - mondta a lány, kérdőjel nélkül, közömbösen, mint egy egyszerű tény. Nem gúny volt; Keating azt kívánta, bárcsak az lett volna; a gúny megadta volna számára a személyes elismerés tudomását - a lány vágyát, hogy fájdalmat okozzon neki. De Dominique hangja egyszer sem hordozott semmiféle személyes utalást rá - már húsz hónapja.

Keating a tűzbe bámult. Ettől boldog egy férfi - álmodozva a tűzbe nézni, saját családi tűzhelyébe, saját otthonában; mindig erről hallott és olvasott. Belenézett a lángokba, pislogás nélkül, hogy tökéletes engedelmességre kényszerítse magát az elfogadott igazság iránt. Még egyetlen perc így, és boldog leszek, gondolta, miközben koncentrált. Semmi sem történt.

Arra gondolt, milyen meggyőzően tudná leírni ezt a képet a barátainak, és keltene bennük irigységet teljes elégedettségével. Magát miért nem tudta meggyőzni? Mindene megvolt, amire csak vágyott egész életében. Felsőbbrendűséget akart - az elmúlt évben ő lett a szakma elvitathatatlan vezetője. Hírnevet akart - öt album megtelt az újságkivágásokkal. Vagyont akart - elég pénze volt, hogy egész hátralévő életében fényűzően élhessen. Mindene megvolt, amire bárki valaha is vágyott. Hány ember küzdött és szenvedett, hogy elérje azt, amit ő elért? Hányan álmodtak és véreztek és haltak meg ezért, anélkül, hogy megkapták volna? *Peter Keating a legerencsésebb fickó a világon.* Hányszor hallotta már ezt?

Ez az év volt élete legjobb éve. Vagyonát megnövelte a lehetetlennel - Dominique Franconnal. Hatalmas öröm volt gondtalanul nevetni, amikor a barátok azt ismételték: - *Peter, hogy csináltad?* - Mekkora élvezet volt bemutatni őt az idegeneknek, és könnyedén azt mondani: *A feleségem*, és figyelni az irigység ostoba, leplezetlen pillantását a szemükben. Egyszer egy nagyszabású rendezvényen egy elegáns részeg megkérdezte tőle egy olyan kacsinás kíséretében, mellyel félreérthetetlenül elárulta szándékait: - *Mondja csak, ismeri azt a gyönyörű teremtet ott?* - *Egy kicsit* - válaszolta Keating elégtételt érezve -, *ő a feleségem.*

Gyakran mondta hálával telve önmagának, hogy házasságuk sokkal jobban sikerült, mint amire számított. Dominique-ból ideális feleség vált. Teljesen férje érdeklődési körének szentelte magát: ügyfelei kedvében járt, szórakoztatta barátait, vezette háztartását. Semmit sem változtatott meg Keating életében: sem idejét, sem kedvenc étrendjét, még a bútorok elrendezését sem. Ruháin kívül nem hozott mást magával; egyetlen könyvvel, de még egy hamutálal sem egészítette ki a ház berendezését. Amikor férje bármely témáról kifejtette nézeteit, Dominique nem vitatkozott - egyetértett vele. Jóindulattal, mintha mi sem lenne természetesebb, elfoglalta a második helyet, eltűnve férje hátterében.

Keating egy sebes zuhatagra számított, ami majd felkapja, és ismeretlen sziklákhoz csapja. De még egy kis patakot sem talált, mely az ő nyugodt folyójába torkollana. Több volt ennél. Mintha folyója haladna, és valaki csendesen úszna nyomdokvizében; nem, még csak nem is úszna - mert az egy metsző, erőteljes cselekvés - hanem mögötte sodródna az áramlattal. Ha felajánlották volna neki a hatalmat, hogy meghatározhatja Dominique magatartását házasságkötésük után, azt kérte volna, hogy pontosan így viselkedjen, ahogy most.

Egyedül az éjszakáik hagyták őt szánalmasan kielégületlenül. Dominique engedte, hogy annyiszor élje ki magát rajta, amennyiszer csak akarta. De mindig olyan volt, mint az első éjszakájuk: egy érzéketlen test a karjaiban, viszonzás és

válasz nélkül. Ami Keatinget illette, Dominique még mindig szűz volt: nem élt át vele semmit. Minden egyes alkalommal, a megalázástól égve, úgy döntött, hogy soha többé nem nyúl hozzá. De vágya újra feltámadt a lány szépségének állandó jelenlététől. És megadta magát neki, amikor már nem tudott többé ellenállni; nem sokszor fordult elő.

Anyja mondta ki azt a dolgot, amit nem vallott be önmagának házasságukról: – Ez elviselhetetlen! – mondta az anyja hat hónappal az esküvő után. – Ha csak egyszer dühös lenne rám, szidna, hozzám váгна dolgokat, akkor rendben volna. De ezt nem lehet elviselni. – Micsodát, anyám? – kérdezte Keating, és hirtelen érezni kezdte belül a pánik hideg érintését. – Nincs semmi értelme, Peter – válaszolta Mrs. Keating. Anyja, kinek okoskodását, véleményét, rosszallását eddig képtelen volt leállítani, most nem szólt többet egy szót sem házasságáról. Keresett egy kis lakást magának, és elköltözött fiától. Gyakran jött látogatóba és mindig udvarias volt Dominique-hoz, de egy különös, legyőzött belenyugvás érződött rajta. Keating bizonygatta önmagának, hogy örülnie kellene, hogy megszabadult az anyjától; de nem örült.

Arra nem tudott rájönni, mit tett Dominique, amitől egyre csak nőtt benne a félelem. Nem talált egyetlen szót, egyetlen mozdulatot, amiért hibáztathatná. De már húsz hónapja olyan volt, mint ma este: nem bírta elviselni, amikor egyedül maradt vele – de elmenekülni sem akart, és felesége sem akarta kerülni őt.

– Nem jön ma este senki? – kérdezte Keating kifejezéstelen hangon, és elfordult a tűztől.

– Nem – mondta Dominique, és elmosolyodott, a mosoly kapcsolódott következő szavaihoz: – Magadra hagyjalak, Peter?

– Ne! – Ez majdnem olyan volt, mint egy segélykiáltás. Nem szabad, hogy nagyon kétségbeesetten hangozzon, gondolta Keating, miközben ezt mondta hangosan: – Nem szükséges. Örülök, hogy együtt tölthetek egy estét a feleségemmel.

Egy távoli hang azt súgta, hogy meg kell oldania ezt a problémát, meg kell tanulnia elviselhetővé tenni az együtt töltött pillanatokat, hogy nem futhat el ez elől, főképp saját maga miatt, nem is annyira Dominique-ért.

– Mit szeretnél csinálni ma este, Dominique?

– Amit te szeretnél.

– Szeretnél elmenni egy moziba?

– Te szeretnél?

– Ó, nem is tudom. Agyonüti az időt.

– Rendben. Üssük agyon az időt!

– Ne. Miért tennénk azt? Szörnyen hangzik.

– Úgy gondolod?

– Miért kellene elfutnunk saját otthonunkból. Maradjunk itthon!

– Igen, Peter.

Keating várt. De a csönd is menekülés, gondolta, a menekülés még rosszabb kategóriájába tartozik.

– Akarsz egy parti *Russian Bank*ot játszani? – kérdezte.

– Te szereted a *Russian Bank*ot?

– Agyonüti az idő... – Elhallgatott. Dominique elmosolyodott.

- Dominique - szólalt meg hirtelen -, te annyira gyönyörű vagy. Mindig, annyira... de annyira elképesztően gyönyörű. Legszívesebben állandóan csak arról beszélnek, mit értek a szépséged felől.

- Szeretném hallani, mit érzel felőle, Peter!

- Imádok rád nézni. Mindig az jut eszembe, amit Gordon Prescott mondott. Azt mondta, hogy te a szerkezeti matematika tökéletes példája vagy, amit isten alkotott. És Vincent Knowlton szerint olyan vagy, mint egy tavaszi reggel. És Ellsworth - Ellsworth azt mondta, hogy te szégyent hozol minden más női alakra ezen a földön.

- És Ralston Holcombe? - kérdezte Dominique.

- Ó, nem fontos! - vágta oda, és újra a tűzbe nézett.

Tudom, miért nem bírom a csöndet, gondolta. Mert neki teljesen mindegy, hogy beszél-e vagy sem; mintha nem léteznék, és sohasem léteztem volna... Ez sokkal elképzelhetetlenebb, mint az ember halála - soha meg nem születni... Hirtelen egy kétségbeesett és sürgető vágy ébredt benne, amit meg tudott nevezni - a vágy, hogy valóssá váljon a lány számára.

- Dominique, tudod, mire gondoltam?

- Nem. Mire gondoltál?

- Már egy ideje gondolkozom rajta - teljesen *egyedül* -, nem beszéltem róla senkinek. És senki sem sugallta, az én ötletem.

- Nahát, ez igazán jó dolog. És mi az?

- Azt hiszem, vidékre szeretnék költözni, és ott építeni egy saját házat magunknak. Te szeretnéd?

- Nagyon szeretném. Pont annyira, amennyire te. Saját házat akarsz tervezni?

- Isten őrizz! Bennett majd gyorsan rajzol egyet nekem. Ő csinálja az összes vidéki házat. Nagyon ért hozzá.

- Szeretni fogod az ingázást?

- Nem. Az elég kellemetlen lesz. De, tudod, mindenki, azaz bárki ingázik manapság. Mindig úgy érzem magam, mint egy átkozott proletár, amikor be kell vallanom, hogy a városban lakom.

- Szeretni fogod a fákat, a kertet és a földeket, ha szétnézel?

- Ó, ez ostobaság! Mikor lesz nekem arra időm? A fa az fa. Amikor megnézel egy dokumentumfilmet a tavaszi erdőkről, mindent láttál, amit látnod kell.

- Szeretsz majd kertészkedni? Azt mondják, nagyon szép dolog, amikor te magad gondozod a kertet.

- Isten őrizz, dehogy! Mit gondolsz, milyen földünk lesz? Megengedhetjük magunknak, hogy legyen egy saját kertészünk, persze egy jó kertész - és a szomszédok majd csodálni fogják a kertünket.

- Szeretnél majd elkezdni valami sportot?

- Igen, azt szeretném.

- Melyiket?

- Azt hiszem, a golf lenne a legjobb. Tudod, egy vidéki klubhoz tartozni, pont ott, ahol te vagy a közösség egyik vezető polgára, teljesen más, mint egy-két hétvégén összejönni. És az emberek is mások. A felső tízezerből valók. És a kapcsolatok, amiket kialakíthatsz... - Hirtelen észrevette magát, és dühösen hozzátette: - El fogok kezdeni lovagolni is.

- Szeretek lovagolni. És te?

- Nos én nem hiszek ebben a *lakatlan sziget* dologban. Szerintem a háznak egy főút közelében kell állnia, hogy az emberek felfigyeljenek rá - ez a Keating-birtok. Ki az ördög Claude Stengel, hogy neki vidéki háza lehet, én pedig egy bérelt lakásban lakom? Körülbelül ugyanabban az időben kezdte, amikor én, és nézd meg, hol tart ő, és hol tartok én, szóval ő miért telepedhet le Westchesterben és...

És elhallgatott. Dominique a székből nézte, arca nyugodt volt.

- Ó, az isten verje meg! - kiáltotta Keating. - Ha nem akarsz vidékre költözni, miért nem mondd meg?

- Azt szeretném, amit te. Bármilyen legyen az, Peter. A te ötleteidet követni, melyeket te magad találtál ki, minden külső segítség nélkül.

Keating hosszú ideig nem szólt semmit.

- Mit csinálunk holnap este? - kérdezte, mielőtt leállíthatta volna magát.

Dominique felállt, odasétált az íróasztalhoz, és felvette a naptárát.

- Holnap estére Palmeréket hívtuk meg vacsorára - felelte.

- Jaj, ne! - nyöszörögte Keating. - Halálra untatnak! Miért kellett meghívunk őket?

Dominique úgy állt ott, mint egy fénykép, ujjbegyein előretartva a naptárát, mintha az lenne a fókuszban, saját teste pedig csak homályos háttérül szolgálna.

- Meg kellett hívunk Palmeréket - mondta -, hogy megkapjuk a megbízást az új üzletközpontjukra. Meg kell szereznünk ezt a munkát, hogy szombaton meghívhassuk Eddingtonékat vacsorára. Eddingtonék nem tudnak munkát adni, de ők benne vannak az *Előkelőségek Névjegyzékében*. Palmerék untatnak téged, Eddingtonék pedig lekezelően viselkednek veled. De hízelegned kell azoknak, akiket megvetsz, hogy jó benyomást kelts azokban, akik téged vetnek meg.

- Miért kell ilyen dolgokat mondanod?

- Szeretnél belenézni ebbe a naptárba, Peter?

- De hát mindenki ezt csinálja. Mindenki ezért él.

- Igen, Peter. Majdnem mindenki.

- Ha nem értesz egyet, miért nem mondd?

- Mondtam volna egyszer is, hogy nem értek egyet?

Keating erősen gondolkodott. - Nem - vallotta be. - Nem mondtad... De abból érzem, ahogy kifejezed magad.

- Azt szeretném, hogy inkább bonyolultabban fogalmazzak - ahogy Vincent Knowltonról?

- Azt szeretném, hogy inkább... - Kiabálva folytatta: - Azt szeretném, hogy inkább véleményt mondj, az isten verje meg, legalább egyszer!

Dominique ugyanazon a monoton hangon megkérdezte: - Kinek a véleményét, Peter? Gordon Prescottét? Ralston Holcombe-ét? Ellsworth Tooheyét?

Keating hirtelen feszültséggel a lányra nézett, a fotel egyik karfájára támaszkodott, és félig felemelkedett. A köztük lévő dolog kezdett formát öltetni. Megvolt a szavak első nyoma, a szavaké, melyekkel megnevezheti ezt a dolgot.

- Dominique - kezdte Keating halkán és ésszerűen -, ez az! Rájöttem. Rájöttem, hogy mi volt végig a baj.

- Volt valami baj?

- Várj! Ez borzasztóan fontos. Dominique, sohasem mondtad el, egyetlenegyszer sem, hogy mire gondolsz. Semmiről. Nem mutattad ki a vágyadat. Semmiféle vágyadat.

- Mi a rossz abban?

- De ez... ez olyan, mint a halál. Nem vagy valóságos. Csak egy test vagy. Nézd, Dominique, te nem tudod, miről beszélek, megpróbálom elmagyarázni. Érted, mi a halál? Amikor egy test nem tud többé mozogni, amikor nincs... nincs akarata, célja. Érted? Semmije sincs. Az abszolút üresség. Nos a te tested mozog – de csak azt teszi. Az a másik, az a dolog, ami benned van belül, a te – ó, ne érts félre, nem vallási prédikációt tartok, de nincs más szó rá, ezért mondom: a lelked – a lelked nem létezik. Nincs akarat, nincs cél. Már nincs a te valós éned.

- Mi az én valós énem? – kérdezte Dominique, most először látszott rajta, hogy érdeklődik; nem különösebben; de legalább érdeklődés volt.

- Mi bárkinek is a valós énje? – mondta Keating felbátorodva. – Nemcsak a test. Hanem a... a lélek is.

- Mi a lélek?

- A lélek – te vagy. Az a dolog, ami benned van belül.

- Az a dolog, ami gondolkodik és értékkel és döntéseket hoz?

- Igen! Igen, erről van szó. És az a dolog, ami érez. Te – te feladtad.

- Ezek szerint akkor két dolog van, amit az ember feladhat: a gondolatait és a vágyait?

- Igen! Ó, érted! A körülötted lévőek számára olyan vagy, mint egy halott test. Egy két lábon járó halott test. Ez rosszabb, mint bármelyik valóságos bűn. Ez...

- Tagadás?

- Igen. Csakhogy üres tagadás. Nem vagy itt. Sohasem voltál itt. Ha azt mondanád, hogy ebben a szobában rémesek a függönyök, ha letépnéd őket és olyat tennél fel, ami neked tetszik – valami belőled való volna itt, ebben a szobában. De sohasem tettél ilyet. Egyszer sem mondtad a szakácsnak, milyen desszertet szeretnél vacsorára. Te nem vagy itt, Dominique. Nem vagy élő. Hol van az éned?

- Hol van a tiéd, Peter? – kérdezte a lány halkán.

Keating mozdulatlanul merevedett, a szeme tágra nyílt. Dominique tudta, hogy ebben a pillanatban Keating gondolatai tiszták, és közvetlenek, mint a vizuális érzékelés. Tudta, hogy a gondolkodás művelete most azt a műveletet jelenti számára, amikor végigpörgeti élete elmúlt éveit.

- Ez nem igaz – szólalt meg végül Keating, hangja üres volt. – Ez nem igaz.

- Mi nem igaz?

- Amit mondtál.

- Nem mondtam semmit. Egy kérdést tettem fel.

Keating szeme könnyögött a lánynak, hogy beszéljen, hogy tagadjon. Dominique felállt, a férfi elé lépett, testének tökéletes egyenes tartása az élet jele volt, azé az életé, ami sohasem lehetett a férfié, és amiért könnyögött, a cél valódi értéke, de egy bíró szemével nézve.

- Ugye már kezdted látni, Peter? Elmondjam világosabban? Te sohasem akartad, hogy valóságos legyek. Senkit sem akartál, hogy az legyen. De nem akartad, hogy ezt megmutassam. Egy játékot akartál, ami segíti a te játékodat – egy gyönyörű, bonyolult játékot, ami tele van fordulatokkal, lavírozással és szavakkal. Szavakkal.

Nem tetszett, amit Vincent Knowltonról mondtam. Akkor tetszett, amikor erényes érzelmekbe burkoltam, pedig ugyanazt mondtam. Nem akartad, hogy higgyek. Csak azt akartad, hogy meggyőzzek arról, hogy hiszek. A valós lelkem, Peter? Csak akkor valós, amikor függönyöket és desszerteket választ – ebben igazad van –, függöny, desszert és vallás, Peter, és az épületformák. De ezt sohasem akartad. Egy tükört akartál látni. Az emberek nem akarnak egyebet maguk körül, csak tükroket. Azért, hogy visszatükrözzék őket, miközben ők is tükröznek. Tudod, mint az az értelmetlen végtelen, amit úgy kapsz, hogy tükroket helyezel el egymással szemben egy szűk folyosó két oldalán. Ilyen szokott lenni a közönségesebb fajta szállodákban. Tükörképek tükörképe és visszhangok visszhangja. Nincs kezdet és vég. Nincs középpont és cél. Megadtam neked, amit akartál. Olyanná váltam, amilyen te vagy, amilyenek a barátaid, amibe az emberiség többsége annyira belefeledkezik – csak lavírozás nélkül. Én nem áradoztam a könyvkritikák szövegeit ismételve, hogy elrejtsem saját véleményem ürességét – azt mondtam, hogy nincs véleményem. Nem utánoztam mások tervrajzait, hogy elrejtsem a kreativitás hiányát – inkább nem alkottam semmit. Nem állítottam, hogy az egyenlőség egy nemes elképzelés, és az egyesülés az emberiség fő célja – ehelyett egyetértettem mindenkivel. Halálnak hívod, Peter? Ezt a fajta halált kényszerítettem rád, és mindenkre körülöttünk. De te – te nem ezt csináltad. Az emberek jól érzik magukat veled, szeretnek téged, élvezik a társaságodat. Őket megkímélted az üres haláltól. Mert magadra vetted.

Keating nem szólt semmit. Dominique elsétált tőle, és újra leült, várakozva.

A férfi felállt. Néhány lépést tett a lány felé, és így szólt: – Dominique...

Majd térdre vetette magát előtte, szorosan megragadta a lányt, és fejét a lábába fúrta.

– Dominique, ez nem igaz – hogy sohasem szerettelek. Szeretlek, mindig is szerettelek, nem csak azért, hogy... másoknak mutassam – nem csak azért volt – szerettelek. Két ember volt – te és egy másik ember, egy férfi – aki mindig ugyanazt az érzést keltette bennem. Nem pontosan a félelmet, hanem valami falat, egy meredek falat, amit meg kell másznom, mintha az lenne a parancs, hogy emelkednem kell – nem tudom hová, de egy érzés, hogy felfelé. Mindig gyűöltem azt az embert – de téged, téged mindig is akartalak ezért vetelek el feleségül, amikor tudtam, hogy megvetsz – ezért meg kellett volna bocsátanod ezt a házasságot – nem kellett volna így bosszút állnod – nem így, Dominique – Dominique, nem tudok ellenállni, én...

– Ki az az ember, akit gyűlöltél, Peter?

– Nem fontos.

– Ki az?

– Senki, én...

– Nevezd meg!

– Howard Roark.

Dominique sokáig hallgatott. Majd kezét a férfi hajára tette. Ebben a mozdulatban a gyengédség volt.

– Sohasem akartam bosszút állni rajtad, Peter – mondta halkan.

– Akkor – miért?

– Saját magam miatt mentem hozzád feleségül. Úgy cselekedtem, ahogy a világ megkívánja az embertől. Csakhogy én nem tudok félig csinálni semmit. Azokban,

akik erre képesek, van valahol belül egy hasadás. A legtöbb emberben több ilyen van. Hazudnak maguknak – mert nem akarnak tudni róla. Én sohasem hazudtam önmagamnak. Így azt kellett tennem, amit ti mindannyian tesztek – csak következetesen és teljesen. Valószínűleg tönkretettelek. Ha tudna érdekelni, azt mondanám, hogy sajnálom. Nem ez volt a célom.

– Dominique, szeretlek. De félek. Mert valamit megváltoztattál bennem, az esküvőnk óta, azóta, hogy igent mondtam neked – még ha most el is veszítelek, akkor sem tudok már az lenni, aki ezelőtt voltam –, elvettél tőlem valamit, ami bennem volt...

– Nem. Én valami olyat vettem el, ami sohasem volt benned. És elismerem, hogy ez még rosszabb.

– Micsoda?

– Azt mondják, hogy a legrosszabb dolog, amit egy ember elkövethet egy másik emberrel, az az, ha megöli az önbecsülését. De ez nem igaz. Az önbecsülés egy olyan valami, amit nem lehet megölni. A legrosszabb dolog, ha megöljük az emberben a tettetést, hogy létezik benne.

– Dominique, én... én nem akarok beszélgetni.

A lány lenézett rá, az arcára, amit állával a térdére támasztott, és a férfi sajnálatot pillantott meg a szemében, és egyetlen pillanatra ráeszmélt, mennyire félelmetes dolog az igazi sajnálat, de nem tartotta meg ezt a tudást, mert bezárta emlékezete kapuit azok előtt a szavak előtt, melyekben megőrizhette volna.

Dominique lehajolt, és megcsókolta a férfi homlokát. Ez volt az első csók, amit valaha adott neki.

– Nem akarom, hogy szenvedj, Peter – mondta gyengéden. – Ez most valóságos – ez én vagyok – a saját szavaim – nem akarom, hogy szenvedj – mást nem tudok érezni, de ezt érzem.

Keating odaszorította száját a lány kezéhez.

Amikor felemelte a fejét, egy pillanatra úgy nézett rá Dominique, mintha a férje volna, és így szólt: – Peter, ha meg tudnád őrizni – ami most vagy...

– Szeretlek – mondta a férfi.

Sokáig csendben ültek. Keating nem érzett feszültséget a csöndben.

Megszólalt a telefon.

Nem a hang tette tönkre a pillanatot; hanem az a buzgóság, amivel Keating felugrott, és odarohant, hogy felvegye. Dominique hallotta a hangját a nyitott ajtón keresztül, egy hang, mely sértő attól, hogy érezni rajta a megkönnyebbülést:

– Halló?... Ó, *szervusz*, Ellsworth!... Nem, semmit... Szabad, mint a madár... Hát persze, gyere csak át, persze *most rögtön!*... Rendben van!

– Ellsworth volt – mondta Keating, amikor visszatért a nappaliba. Hangja derűs volt, és érződött rajta egy kis pökhendiség. – Be akar ugrani hozzánk.

Dominique nem szólt semmit.

Keating sürgölődni kezdett, kiürítette a hamutálakat, melyekben csak egyetlen darab gyufaszál vagy egy csikk volt, összeszedte az újságokat, egy fát dobott a tűzre, amire semmi szükség nem volt, és felkapcsolt néhány lámpát. Egy operett-részletet füttyörészett.

Rohant ajtót nyitni, amikor meghallotta a csengőt.

- Milyen szép! - mondta Toohey, amikor belépett. - Kandallótűz, és csak ti kettesben. Szervusz, Dominique! Remélem, nem zavarok.

- Szervusz, Ellsworth! - felelte a lány.

- Te sohasem zavarsz - mondta Keating. - El sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy látlak. - Egy széket tolt a tűzhöz. - Ülj ide, Ellsworth! Mit hozhatok? Tudod, amikor meghallottam a hangod a telefonban... fel akartam ugrani, és ugatni örömömben, mint egy kiskutya.

- Azért ne csóváld a farkad! - mondta Toohey. - Nem, nem kérek inni, köszönöm. Hogy vagy, Dominique?

- Pontosan úgy, ahogy egy évvel ezelőtt - felelte a lány.

- De nem úgy, ahogy két évvel ezelőtt?

- Nem.

- Mit csináltunk két évvel ezelőtt ilyenkor? - kérdezte Keating elgondolkozva.

- Nem voltatok házasok - mondta Toohey. - Östörténeti kor. Nézzük csak - mi történt akkor? Azt hiszem, pont akkor fejezték be a Stoddard-templomot.

- Ja azt! - mondta Keating.

Toohey megkérdezte: - Hallottál valamit Roark barátodról... Peter?

- Nem. Nem hinném, hogy akár egy évig is dolgozott volna. Neki már végképp befellegzett.

- Igen, szerintem is... Mit csináltál mostanság, Peter?

- Nem sok mindent... Ja, éppen most fejeztem be *A bátor epekőt*.

- Tetszett?

- Igen! Tudod, szerintem ez egy nagyon fontos könyv. Mert az igaz, hogy olyan, mint a szabad akarát, nem létezik. Nem tehetünk semmit az ellen, amik vagyunk és amit csinálunk. Nem a mi hibánk. Senkit sem lehet hibáztatni semmiért. Minden a származástól és... és a mirigyektől függ. Ha jó vagy, az nem a te érdemed - csupán szerencsés mirigyeid vannak. Ha romlott vagy, senki sem kéne, hogy megbüntessen - csupán szerencsétlenre sikerültél, ennyi. - Dacosan mondta mindezeket és erőszakosan, ami nem illett egy irodalmi beszélgetéshez. Nem nézett sem Tooheyra, sem Dominique-ra, a szobának beszélt, és annak, aminek a szoba tanúja volt.

- Alapjában véve igaz - mondta Toohey. - Azonban, ha logikusan gondolkozunk, nem kellene, hogy felmerüljön a büntetés gondolata, amikor a romlott emberekről beszélünk. Mivel nem a saját hibájuk miatt szenvednek, mivel szerencsétlenek és mostoha sorsuk van, valami kárpótlást kellene kapniuk - sőt inkább valami jutalmat.

- Milyen igaz! - kiáltotta Keating. - Ez... ez logikus.

- És igazságos.

- Úgy megy a *Banner*, ahogy akarod, Ellsworth? - kérdezte Dominique.

- Hogy jön ez ide?

- *A bátor epekőről* jutott eszembe.

- Ó, nem, nem igazán. Mindig ott van - az előre ki nem számítható.

- Miről beszélgettek? - kérdezte Keating.

- Szakmai pletyka - mondta Toohey. Kinyújtotta kezét a tűz felé, és ujjait játékosan mozgatta. - Jut eszembe, Peter, teszel valamit a Stoneridge érdekében?

- Az isten verje meg! - mondta Keating.

- Mi a baj?

- Nagyon jól tudod, hogy mi a baj. Jobban ismered ezt a szemetet, mint én. Egy ilyen vállalkozásba fogni, amikor ez olyan, mint manna a sivatagban, és pont ez a szemét Wynand csinálhatja!

- Mi a bajod Mr. Wynanddal?

- Ugyan már, Ellsworth! Nagyon jól tudod, hogyha bárki másról lenne szó, biztos így megkapnám ezt a munkát - ujjaimal csettintett egyet -, még kérnem sem kellene, a tulajdonos jönne el hozzám. Különösen, amikor tudja, hogy egy olyan építész, mint én, gyakorlatilag a fenekén ül most, ahhoz képest, amit az irodánk elbírna. De Mr. Gail Wynand! Olyan, mintha egy szent életű láma lenne, akire rátör az allergia, ha egy levegőt kell szívnia egy építésszel!

- Ezek szerint megpróbáltad?

- Ne is beszéljünk róla! Rosszul leszek, hacsak rá gondolok. Azt hiszem, háromszáz dollárom ment el csak arra, hogy ebédet tömtem, és italt töltöttem mindenféle hitvány emberbe, akik azt mondták, hogy összeismertetnek vele. Csak másnapos fejfájást kaptam. Szerintem a pápával könnyebb lenne találkozni.

- Ha jól értem, szeretnéd megkapni a Stoneridge-et?

- Ugratsz, Ellsworth? A jobb karomat odaadnám érte.

- Nem tanácsolom. Akkor nem tudnál rajzolni - vagy azt a látszatot kelteni, hogy rajzolsz. Szerencsésebb, ha valami kevésbé kézzel fogható dolgot adsz föl.

- Odaadnám a lelkem.

- Valóban, Peter? - kérdezte Dominique.

- Mi jár a fejedben, Ellsworth? - csattant fel Keating.

- Csak egy gyakorlati javaslat - mondta Toohey. - Ki volt a leghatékonyabb üzletkötő, akinek néhányat a legjobb megbízásaidból köszönhetsz?

- Hát - Dominique, úgy hiszem!

- Így van! És mivel nem tudsz eljutni Wynandhoz, és az sem segítene, ha ez sikerülne, nem gondolod, hogy Dominique az, aki képes lesz őt meggyőzni?

Keating Tooheyra bámolt. - Megőrültél, Ellsworth?

Dominique előredőlt. Érdeklődés látszott rajta.

- Abból, amit hallottam - szólalt meg a lány -, úgy tűnik, hogy Gail Wynand nem tesz szívességet egy nőnek, hacsak nem egy gyönyörű nőről van szó. És ha gyönyörű, akkor nem szívességből teszi.

Toohey a lányra nézett megerősítésképpen, hogy nem tagadja ezt a tényt.

- Ez ostobaság! - csattant fel Keating dühösen. - Hogyan találkozhat Dominique valaha is Wynanddal?

- Úgy, hogy felhívja az irodáját, és időpontot kér - felelte Toohey.

- Ki mondta, hogy adni is fog?

- Ő maga.

- Mikor?

- Tegnap éjszaka. Illetve ma hajnalban, ha pontos akarok lenni.

- Ellsworth! - Keating levegő után kapkodott, majd hozzátette: - Nem hiszem el.

- Én igen - mondta Dominique -, különben Ellsworth bele sem kezdett volna ebbe a témába. - Tooheyra mosolygott. - Szóval Wynand megígérte neked, hogy találkozik velem?

- Igen, drágám.

- Hogy tudtad ezt elérni?

- Ó, csak egy meggyőző érveléssel álltam elő. Tanácsos lenne azonban nem halogatni a dolgot. Holnap fel kellene hívnod – ha érdekel az ügy.

- Miért ne hívhatná fel akár most rögtön? – mondta Keating. – Ó, gondolom, már túl késő van. Holnap reggel az lesz az első dolgod, hogy felhívod őt!

Dominique összehúzott szemmel Keatingre nézett, és nem szólt semmit.

- Már régóta aktívan érdeklődsz Peter karrierje iránt – mondta Toohey. – Nem lenne kedved egy ilyen nehéz hőstetre vállalkozni, mint ez – Peter kedvéért?

- Ha Peter is úgy akarja.

- Ha én is úgy akarom? – kiáltotta Keating. – Mindketten megőrültetek? Az életben egyszer adódik ilyen alkalom, ez... – Észrevette, hogy mindketten kíváncsian néznek rá. Felcsattant: – Hagyjuk, számárság!

- Mi a számárság, Peter? – kérdezte Dominique.

- Talán akadályt jelent, hogy ostoba pletykákat fognak terjeszteni rólad? Más építész felesége a földön csúszna-mászna egy ilyen lehetőségtől, hogy...

- Semmiféle más építész feleségének nem lesz lehetősége erre – mondta Toohey.

- Egy építésznek sincs olyan felesége, mint Dominique. Erre mindig olyan büszke voltál, Peter.

- Dominique tud magára vigyázni bármilyen körülmények közt.

- Efelől nincs semmi kétség.

- Rendben van, Ellsworth – mondta Dominique. – Holnap felhívom Wynandot.

- Ellsworth, te csodálatos vagy! – mondta Keating, nem nézve Dominique-ra.

- Azt hiszem, most már szeretnék egy italt – mondta Toohey. – Meg kellene ezt ünnepelnünk!

Amikor Keating kisietett a konyhába, Toohey és Dominique egymásra néztek. Toohey elmosolyodott. Az ajtóra pillantott, amin keresztül Keating elhagyta a szobát, majd alig láthatóan bólintott a lánynak, látszott rajta, hogy szórakoztatja a dolog.

- Ezt vártad – mondta Dominique.

- Természetesen.

- És mi a valódi célod, Ellsworth?

- Na de Dominique, hát természetesen segíteni akarok neked, hogy megszerezd a Stoneridge-et Peternek. Ez tényleg egy óriási munka.

- Miért szeretnéd ennyire, hogy lefeküdjek Wynanddal?

- Nem gondolod, hogy érdekes tapasztalat lenne mindannyiunk számára?

- Nem vagy elégedett azzal, ahogy a házasságom sikerült, ugye Ellsworth?

- Nem egészen. Csak ötven százalékban. De hát semmi sem tökéletes ezen a világon. Az ember teszi, amit tud, aztán tovább próbálkozik.

- Mindent megtettél, hogy Peter elvegyen engem feleségül. Pedig Pete-nél és nálam is jobban tudtad, hogy mi lesz az eredménye.

- Peternek fogalma sem volt semmiről.

- Nos sikerült – ötven százalékban. Eljuttattad Peter Keatinget oda, ahová akartad – az ország vezető építésze, aki most a kalucsnidra ragadó sár.

- Sosem szerettem, ahogy kifejezed magad, de mindig nagyon pontosan fogalmazol. Én azt mondtam volna: aki most egy farkát csóváló lélek. A te stílusod finomabb.

- És a másik ötven százalék? Ellsworth? Egy kudarc?

- Nagyjából teljesen. Az én hibám. Lehetett volna több eszem annál, mintsem azt várjam egy olyan embertől, mint Peter Keating, hogy tönkretegyen téged, még akkor is, ha a férj szerepében tetszeleg.

- Legalább őszinte vagy.

- Egyszer elmondtam neked, hogy ez az egy módszer válik be nálad. Ezenkívül, csak nem telt két évembe, hogy rájössz, mit akartam ezzel a házassággal?

- Tehát úgy gondolod, hogy Gail Wynand befejezi a munkát?

- Talán. Te mit gondolsz?

- Szerintem én ismét csak egy mellékes szempont vagyok a dologban. Mintha azt mondtad volna egyszer, hogy *vesztegetési összeg*, nem? Mid van Wynand ellen?

Toohey felnevetett; a hang elárulta, hogy nem számított a kérdésre. Dominique megvetően tette hozzá: - Ne mutasd azt, mintha meg lennél döbbenve, Ellsworth!

- Rendben van! Játsszunk nyílt lapokkal! Nincs semmi különös dolog, Mr. Gail Wynand ellen. Már régóta tervezem, hogy összehozlak vele. Ha érdekelnek az apró részletek, valamit tett, ami felbosszantott tegnap reggel. Túl jó megfigyelő. Így hát úgy döntöttem, hogy eljött a megfelelő idő.

- És kapóra jött Stoneridge.

- És kapóra jött Stoneridge. Tudtam, hogy ez a része tetszeni fog. Sohasem adnád el magad, hogy megmentsd a saját hazád, lelked vagy annak a férfinak az életét, akit szerettél. De azért eladod magad, hogy megszerezze egy munkát, amit nem Peter Keatingnek tartogat. Nézzük meg, mi marad belőled utána. Vagy Gail Wynandból. Engem is érdekelni fog.

- Elég jól látod, Ellsworth.

- Az egészet? Még azt is, amit a férfiről mondtam, akit szerettél - ha szeretted?

- Igen.

- Nem adnád el magad Roarkért? Bár tudom, hogy nem szereted hallani ezt a nevet.

- Howard Roark - mondta Dominique egyenletesen.

- Te nagyon bátor vagy, Dominique.

Keating visszatért egy tálca koktéllal. Szeme lázban égett, és túl sokat gesztikulált.

Toohey felemelte a poharát, és így szólt:

- Gail Wynandra és a *New York Bannerre*!

III

Gail Wynand felállt, és félúton üdvözölte őt irodájában.

- Jó napot, Mrs. Keating! - mondta.

- Jó napot, Mr. Wynand! - mondta Dominique.

Kihúzott egy széket neki, de amikor Dominique leült, Wynand nem ült le vele szemben az íróasztala mögé, hanem állva maradt, és szakértői szemmel vizsgálta a lányt. Viselkedése egy magától értetődő szükségére utalt, mintha a lány tudná, miért teszi ezt, és nem volna semmi kivetnivaló ebben a magatartásban.

- Maga olyan, mint saját stilizált változatának stilizált változata - mondta Wynand. - Rendszerint az, hogy az ember meglátja a művészeti alkotások igazi modelljeit, hajlamossá teszi arra, hogy ateistává váljon. De ebben az esetben egy hű modellt látunk a szobrász és isten között.

- Milyen szobrász?

- Aki azt a szobrot készítette magáról.

Érezte, hogy van valami történet e mögött a szobor mögött, és most már megbizonyosodott róla, attól a valamitől, amit a lány arcában észrevett, egy megfeszülő izom, ami egy pillanatra ellentmondott a lány jól ápolt, közönyös önuralmának.

- Hol és mikor látta azt a szobrot, Mr. Wynand?

- A múzeumban ma reggel.

- Honnan szerezte?

Most rajta volt a sor, hogy meghökkenjen. - De hát nem tudja?

- Nem.

- Az ön barátja, Ellsworth Toohey küldte nekem. Ajándékba.

- Hogy elintézte számomra ezt a megbeszélést?

- Nem olyan közvetlen indokkal, mint ahogy gondolom ön hiszi. De a lényegét illetően - igen.

- Ezt nem mondta el nekem.

- Nem bánja, hogy hozzám került ez a szobor?

- Nem különösebben.

- Azt hittem, azt fogja mondani, hogy nagyon örül neki.

- Nem örülök.

Wynand fesztelenül leült íróasztal külső szélére, lábát kinyújtotta, két bokáját keresztbe tette egymáson. Megkérdezte:

- Ha helyes a feltételezésem, ön nyomát vesztette a szobornak, és azóta próbálja megtalálni?

- Két éve.

- Nem lehet a magáé. - Majd hozzátette, miközben a lányt figyelte: - De Stoneridge-et lehet, hogy megkaphatja.

- Meggondoltam magam. Örülök, hogy Toohey magának adta. Wynand érezte a győzelem keserű kis késszúrását - és egy enyhe csalódást, amikor arra gondolt, hogy olvas a lány gondolataiban, és ezek a gondolatok végül is egyértelműek. Megkérdezte:

- Azért, mert eljuttatta ehhez a beszélgetéshez?

- Nem. Hanem azért, mert maga az utolsó előtti ember a világon, akinek a birtokában ezt a szobrot szívesen látom. Toohey az utolsó.

Wynand elvesztette a győzelmet; ez nem olyan dolog volt, amit egy olyan nőtől várt volna, aki azért jött, hogy megszerezze a Stoneridge-et. Wynand megkérdezte:

- Nem tudott róla, hogy Tooheynál volt?

- Nem.

- Össze kellene jönnünk, és kicsit elbeszélgetnünk közös barátunkkal, Mr. Ellsworth Tooheyval. Nem szeretek senki játékszere lenni és úgy gondolom, hogy ön sem, és nem is lehet azzá tenni. Túl sok dolog van, amit Mr. Toohey elhallgat. Például annak a szobrásznak a nevét.

- Nem mondta el önnek?

- Nem.

- Steven Mallory.

- Mallory? ...Csak nem az, aki megpróbálta... – Hangosan fölnevetett.

- Mi a baj?

- Toohey azt mondta, hogy nem emlékszik a nevére. *Erre a névre.*

- Még mindig meg tudja lepni önt Mr. Toohey?

- Okozott meglepetést néhányszor az utóbbi pár napban. Van valami finomság abban, amilyen közönséges volt. Nagyon bonyolult eset. Szinte már tetszik a művésziessége.

- Nem osztom az ízlését.

- Semmilyen területen? Sem a szobrászatban – sem az építészetben?

- Az építészetben biztosan nem.

- Nem gondolja, hogy teljesen helytelen öntől ilyet mondani?

- Valószínűleg.

Wynand a lányra nézett. Így szólt: – Maga érdekes.

- Nem volt szándékomban az lenni.

- Ez a harmadik hiba, amit elkövetett.

- A harmadik?

- Az elsőt Mr. Tooheyval kapcsolatban követte el. Az adott körülmények között az ember azt várná magától, hogy dicsérje őt nekem. Idézzon tőle. Vagy nagy tekintélyére támaszkodjon az építészeti dolgokban.

- De az ember elvárhatja öntől, hogy ismerje Ellsworth Tooheyt. Ez kizárja az idézet lehetőségét.

- Ez lett volna a következő dolog, amit mondtam volna önnek – ha megadta volna rá a lehetőséget, de nem adta meg.

- Ettől még szórakoztatóbb.

- Arra számított, hogy szórakozni fog?

- Azt is teszem.

- A szobor miatt? – Ez volt az egyetlen gyenge pont, amit talált.

- Nem. – A lány hangja kemény volt. – Nem a szobor miatt.

- Mondja, mikor készült és kinek?

- Ezt is elfelejtette volna Mr. Toohey?

- Úgy tűnik.

- Emlékszik egy Stoddard-templom nevű épület kapcsán kirobbant botrányra? Két évvel ezelőtt. Akkor ön éppen távol volt.

- A Stoddard-templom... Honnan tudja, hol voltam két évvel ezelőtt?... Várjon csak, a Stoddard-templom. Emlékszem: egy szentségtörő templom, vagy valami ehhez hasonló objektum, amiből a bibliatársaság egy óriási mulatságot rendezett.

- Igen.

- Szó volt... - Elhallgatott. Hangja ugyanolyan keménynek hangzott, és nehezen jöttek a szavak, mint az imént a lánynál. - Szó volt egy meztelen nő szobráról is.

- Igen.

- Értem.

Wynand egy pillanatig csendben ült. Majd érdes hangon, mintha visszafojtaná dühét, bár azt nem tudná, mi is okozta, megszólalt:

- Valahol a Bali-szigetek környékén voltam akkor. Sajnálom, hogy egész New York még előttem láthatta ezt a szobrot. De nem olvasok újságot, amikor hajón vagyok. Van egy örök érvényű parancs, hogy aki egy Wynand-újságot hoz a jachtra, az ki van rúgva.

- Látott valaha képet a Stoddard-templomról?

- Nem. Méltó volt az épület a szoborhoz?

- A szobor majdnem méltó volt az épülethez.

- Lerombolták, ugye?

- Igen. A Wynand-lapok segítségével.

Wynand vállat vont. - Emlékszem, Alvah Scarret jól szórakozott az ügyön. Nagy visszhangot keltett a dolog. Sajnálom, hogy kihagytam. De Alvah jól kézben tartotta. Mellesleg, honnan tudta, hogy távol voltam akkor, és miért maradt meg az emlékezetében távollétem ténye?

- Magának dolgoztam, és az állásomba került ez az ügy.

- *Nálam dolgozott?*

- Nem tudta, hogy én voltam Dominique Francon?

A csinos zakó alatt előreroskadt Wynand válla; meglepetés volt - és tehetetlenség. A lányt bámulta, egyszerűen. Egy idő múlva megszólalt:

- Nem.

Dominique közömbösen elmosolyodott. - Úgy tűnik, Toohey minden tőle telhetőt megtett, hogy minél nehezebb legyen mindkettőnk számára ez a dolog.

- A pokolba Tooheyval! Ezt meg kell értenem. Valami nem stimmel. Maga Dominique Francon?

- Az voltam.

- Itt dolgozott, ebben az épületben évekig?

- Hat évig.

- Miért nem láttam ezelőtt?

- Biztos vagyok benne, hogy nem találkozik minden egyes alkalmazottjával.

- Szerintem érti, hogy mire gondolok.

- Kívánja, hogy megfogalmazzam magának?

- Igen.

- Miért nem próbáltam eddig megismerni önt?

- Igen.

- Mert nem vágytam rá.

- Ennek így nincs értelme.

- Ezt most elengedjem vagy megértsem?

- Magára bízom. Azzal a szépséggel, amivel maga bír, és tudva arról, hogy milyen hírek járnak rólam - miért nem próbálta megkísérelni, hogy igazi karriert csináljon a *Bannernél*?

- Sohasem akartam igazi karriert csinálni a *Bannernél*.

- Miért?

- Talán ugyanabból az okból, amiért maga megtiltja, hogy Wynand-lapot vigyenek a jachtjára.

- Ez egy jó ok - mondta Wynand csendesen. Majd újra közömbös hangon megkérdezte: - Nézzük meg, mi volt az, ami miatt ki lett rúgva? Feltételezem, hogy olyan dolgot csinált, ami ellentmondott a politikánkknak?

- Megpróbáltam megvédeni a Stoddard-templomot.

- Nem tudott volna okosabban, mintsem őszinteséggel kísérletezni a *Bannernél*?

- Ez lett volna a következő dolog, amit mondtam volna önnek - ha megadta volna rá a lehetőséget.

- Jól szórakozik?

- Az nem szórakoztatott. Szerettem itt dolgozni.

- Maga az egyetlen, aki valaha ezt mondta ebben az épületben.

- Csak az egyik vagyok a kettőből.

- Ki a másik?

- Ön, Mr. Wynand.

- Ne legyen annyira biztos ebben. - Fejét felemelve megpillantotta a lány szemében a cinkosság jelét, és megkérdezte: - Csak azért mondta, hogy csapdába húzzon, és kimondjam az előbbi mondatot?

- Úgy hiszem, igen - felelte a lány nyugodtan.

- Dominique Francon... - ismételte Wynand, de nem a lánynak szólt. - Tetszett, ahogy írt. Szinte azt szeretném, bárcsak azért jött volna ide, hogy visszakérje a régi állását.

- Azért jöttem, hogy megbeszéljük a Stoneridge-et.

- Ó, igen, természetesen. - Elhelyezkedett, hogy kényelmesen hallgathassa a hosszú meggyőzést. Arra gondolt, hogy érdekes lesz hallani, milyen érveket hoz fel a lány, és hogyan viselkedik a kérelmező szerepében.

- Nos mit szeretne mondani erről az ügyről?

- A férjemnek szeretném ezt a munkát. Természetesen, tisztában vagyok azzal, hogy nincs semmi okom rá, hogy én kapjam - hacsak nem egyezem bele, hogy lefekszem magával cserébe. Ha ezt ön elégséges oknak tartja - hajlandó vagyok megtenni.

Wynand csendben nézte a lányt, nem engedve semmi személyes reakciót megjelenni az arcán. Dominique ültében nézett fel rá, kissé meglepődve a férfi vizsgálódásától, mintha szavai nem érdemelnék meg a különös figyelmet. Wynand bármilyen vadul próbálta keresni, nem találta a lány arcában semmi másnak a kifejezését, az oda nem illő, érintetlen tisztaságon kívül.

Így szólt:

- Én is ezt akartam javasolni. Csak nem ilyen nyersen, és nem az első találkozásunkkor.

- Megspóroltam az idejét és a hazugságokat.

- Nagyon szereti a férjét?

- Megvetem őt.
- Ennyire hisz a művészi tehetségében?
- Úgy gondolom, hogy egy harmadosztályú építész.
- Akkor miért teszi ezt?
- Szórakoztat.
- Azt hittem, hogy én vagyok az egyetlen, aki ilyen indítékból cselekszik.
- Ne bánja! Nem hiszem, hogy ön valaha is kíváncsi erénynek tartotta volna az eredetiséget, Mr. Wynand.

- Igazából önt ugye nem is érdekli, hogy a férje megkapja-e vagy sem a Stoneridge-et?

- Nem.
- És ugye arra sem vágyik, hogy lefeküdjön velem?
- Egyáltalán nem.
- Tudnék csodálni egy olyan nőt, aki eljátssza ezt a szerepet. Csakhogy ez nem szerep.

- Nem az. Kérem, ne kezdjen el csodálni! Próbáltam elkerülni, hogy ez legyen.

Valahányszor Wynand elmosolyodott, nem volt arra szükség, hogy arcizmai szembeszökően is mozogjanak; a gúny nyoma mindig ott volt, csak ilyenkor egy pillanatra élesebben rajzolódott ki, majd észrevétlenül újra elhalványult. Most élesebben kirajzolódott.

- Ami azt illeti - mondta -, az ön fő indítéka végül is én vagyok. A vágy, hogy nekem adja magát. - Észrevett a lány szemében egy pillantást, amin nem tudott uralkodni. Így folytatta: - Ne, ne is élvezze azt a gondolatot, hogy ilyen hatalmas hibába estem volna. Nem általános értelemben gondoltam, amit mondtam. Hanem pont az ellenkezőjét. Nem azt mondta, hogy engem tart az utolsó előtti embernek a világon? Magának nem kell a Stoneridge. Maga el akarja adni magát a legalacsonyabb indítékért, a legalacsonyabb embernek, akit csak talál.

- Nem gondoltam volna magáról, hogy ezt megérti - mondta Dominique egyszerűen.

- Maga - a férfiak szokták ezt csinálni néha, de nők nem - a szexuális aktuson keresztül akarja kifejezni, hogy milyen mélységes megvetést érez irántam.

- Nem, Mr. Wynand. Magam iránt.

A férfi szájának vékony vonala alig láthatóan megmozdult, mintha ajkai elkapták volna a felismerés első jelét - egy akaratlan felismerést, és ezért, gyengeségnek számított -, és szorosan tartották volna azt, mialatt beszélt:

- A legtöbb ember nagyon messze elmegy, hogy meggyőzze magát önbecsüléséről.

- Igen.

- És természetesen az önbecsülés keresése annak a bizonyítéka, hogy nincs.

- Igen.

- Érti az önmegvetés keresésének lényegét?

- Azt, hogy nincs bennem?

- És azt, hogy sohasem éri el.

- Ezt sem gondoltam volna magáról, hogy megérti.

- Nem mondok több dolgot - különben nem leszek többé az utolsó előtti ember a világon és alkalmatlanná válok az ön céljaira. - Wynand felemelkedett. - Elmondjam hivatalosan, hogy elfogadom az ajánlatát?

Dominique bólintott.

- Ami azt illeti - mondta Wynand -, nem érdekel, hogy kit választok a Stoneridge megépítéséhez. Sohasem volt jó építészem egyik épületemnél sem. Azt adtam az embereknek, amit akarnak. De itt egy pillanatra elakadtam, mert elegendő lett a kontárokból, akik eddig dolgoztak nekem, és nehéz dönteni színvonal és indíték nélkül. Biztos vagyok benne, hogy nem bánja, hogy ezt mondom. Igazán hálás vagyok önnek azért, hogy egy sokkal jobb indítékot adott, mint amit remélhettem volna, hogy talállok.

- Örülök, hogy nem mondta azt, mennyire csodálta mindig is Peter Keating munkásságát.

- Nem is mondta, mennyire boldog, hogy felkerülhet Gail Wynand szeretőinek előkelő listájára.

- Ha akarja, élvezheti, hogy bevallom, de szerintem nagyon jól ki fogunk jönni.

- Elég valószínű. Legalább egy új élményt adott nekem: azt csinálhatom, amit eddig - csak őszintén. Akkor elmondjam az utasításaimat? Nem játszom azt, hogy másképp hívom őket.

- Ha kívánja.

- Eljön velem egy két hónapos útra a jachtommal! Tíz nap múlva indulunk. Amikor visszaértünk, szabadon visszamehet a férjéhez - a Stoneridge szerződésével.

- Nagyon jó.

- Szeretnék találkozni a férjével. Velem vacsoráznának mindketten hétfőn este?

- Igen, ha úgy kívánja.

Amikor Dominique felállt, hogy induljon, Wynand megkérdezte:

- Elmondjam, hogy mi a különbség ön és a szobra között?

- Ne.

- De el akarom. Elképesztő látni ugyanazokat az elemeket két ellentétes témájú kompozícióban. A szoborban ön az egzaltáció témáját fejezi ki. De saját témája a szenvedés.

- A szenvedés? Nem tudok róla, hogy ezt mutattam volna.

- Mert nem is mutatta. Pont erről beszélek. Egy boldog ember nem tud ennyire érzéketlen lenni a fájdalommal szemben.

Wynand telefonált műkereskedőjének, és megkérte, hogy szervezzen neki egy magánkiállítást Steven Mallory munkáiból. Nem akart személyesen találkozni Malloryval; sohasem találkozott azokkal, akiknek szerette a munkáit. A műkereskedő sietve végrehajtotta az utasítást. Wynand öt alkotást megvett azokból, amiket megnézett - és többet fizetett értük, mint amennyit a kereskedő kérni mert volna. - Mr. Mallory szeretné tudni - mondta a kereskedő -, minek köszönhető, hogy ön felfigyelt rá. - Láttam az egyik munkáját. - Melyiket? - Az nem számít.

Toohey azt várta, hogy Wynand majd felhívja őt a Dominique-kal való találkozás után. Wynand nem hívta. De néhány nap elteltével összefutottak a helyi szerkesztők irodájában, és Wynand hangosan megkérdezte:

- Mr. Toohey, annyi ember próbálta önt megölni, hogy nem emlékszik a nevükre?

Toohey elmosolyodott, és így felelt: - Biztos vagyok benne, hogy elég sokan szeretnék.

- Ön hízeleg embertársainak - mondta Wynand, és elsétált.

Peter Keating az étterem ragyogó termét bámulta. A legelőkelőbb hely volt a városban, és a legdrágább. Keating kárörvendő tekintettel bámészkodott azon a gondolaton morfondírozva, hogy ő most úgy van itt, mint Gail Wynand vendége.

Próbálta nem bámulni Wynand alakjának előkelő eleganciáját az asztal túlsó oldalán. Áldotta őt, hogy egy nyilvános helyre szervezte ezt a vacsorát. Az emberek szájtátva nézték Wynandot - diszkréten és leplezve, de azért mégiscsak nézegették -, és figyelmük kiterjedt a másik két vendégre is, akik asztalánál ültek.

Dominique a két férfi között foglalt helyet. Egy fehér hosszú ujjú selyemruha volt rajta kámzsaszerű nyakkal, mint az apácák öltözéke, mely csak attól keltette egy estélyi ruha feltűnő hatását, hogy felháborítóan nem felelt meg annak a célnak. Nem viselt ékszert. Aranyhaja akár egy főkötő. A mattfehér selyem szögletes síkokban követte teste mozgását, hideg ártatlansággal feltárva azt, nyilvánosan felajánlva egy áldozati tárgy testét, a rejtegetés és a vágy szükségén túl. Keating nem találta vonzónak. Észrevette azonban, hogy Wynand úgy tűnik, csodálja.

Valaki egy távoli asztalnál kitartóan bámult feléjük, egy magas és testes valaki. Ekkor a nagy alak felállt - és Keating felismerte, hogy Ralston Holcombe siet feléjük.

- Peter, fiam, de jó, hogy látlak! - zengte Holcombe, miközben megrázta Keating kezét, fejet hajtott Dominique előtt, és láthatóan tudomást sem vett Wynandról. - Hol bujkáltál? Miért nem látunk téged mostanában? - Három nappal ezelőtt együtt ebédeltek.

Wynand felemelkedett, és kissé előredőlve, udvariasan állt. Keating tétovázott; majd szemmel láthatóan vonakodva így szólt:

- Mr. Wynand - Mr. Holcombe.

- Csak nem Mr. Gail Wynand? - mondta Holcombe kitűnő ártatlansággal.

- Mr. Holcombe, ha látná a köhögés elleni cseppet gyártó Smith testvérek egyikét, felismerné őt? - kérdezte Wynand.

- Gondolom, igen - felelte Holcombe pislogva.

- Az én arcom, Mr. Holcombe, legalább annyira közhelynek számít.

Holcombe elmotyogott néhány jóindulatú általánosságot, majd elmenekült.

Wynand szeretetteljesen mosolygott. - Nem kellett volna félnie attól, hogy bemutassa nekem Mr. Holcombe-ot, Mr. Keating, még akkor is, ha építész.

- Félnem, Mr. Wynand?

- Szükségtelen, ugyanis minden elrendeződött. Nem mondta Mrs. Keating, hogy a Stoneridge a magáé?

- Én... nem, nem mondta... nem tudtam - Wynand mosolygott, de a mosoly ottmaradt az arcán, és Keating úgy érezte, hogy folytatnia kellene a beszédet, amíg valami jel meg nem állítja. - Nem is reméltem... nem ilyen hamar... természetesen gondoltam, hogy ez a vacsora valami jel... és majd segít önnek eldönteni... - Akaratlanul kicsúszott a száján: - Mindig ilyen hirtelen meglepetéseket okoz - mint ez?

- Amikor csak tehetem – felelte Wynand komoran.

- Mindent megteszek, hogy kiérdemeljem ezt a megtiszteltetést, és megfeleljek az elvárásainak, Mr. Wynand.

- Efelől nincs kétségem – mondta Wynand.

Alig szólt Dominique-hoz egész este. Figyelme, mintha Keatingre szegeződött volna.

- A közvélemény nagyra értékelte eddigi törekvéseimet – magyarázta Keating -, de igyekszem, hogy a Stoneridge legyen a legjobb munkám.

- Erre elég jók a kilátások, tekintettel munkáinak kiváló listájára.

- Nem reméltem, hogy a munkáim elegendő fontossággal bírnak ahhoz, hogy felkeltsék az ön figyelmét, Mr. Wynand.

- Pedig elég jól ismerem őket. A Cosmo-Slotnick Building tiszta Michelangelo. – Keating arcán hitetlenkedő öröm áradt szét; tudta, hogy Wynand nagy szaktekintély a művészetben és nem tenne könnyelműen ilyen összehasonlítást. – A Prudential Bank Building valódi Palladio. A Slottern Áruházat pedig Christopher Wrentől csenték. – Keating arca megváltozott. – Látja, milyen híres társaságot kapok egyetlen ember áráért? Hát nem jó üzlet?

Keating merev arccal mosolygott, és így szólt:

- Hallottam az ön fantasztikus humorérzékéről, Mr. Wynand.

- És hallott a leíró stílusomról is?

- Ezt hogy érti?

Wynand félig Dominique felé fordult székén, mintha egy élettelen tárgyat vizsgálna.

- A feleségének ragyogó teste van, Mr. Keating. A válla túl vékony, de csodálatos arányban áll teste többi részével. A lába túl hosszú, de ez adja vonalainak eleganciáját, amit egy jó jachton megtalálhatunk. A melle gyönyörű, nem gondolja?

- Az építészet egy nyers szakma, Mr. Wynand. – Keating nevetni próbált. – Nem készíti fel az embert a kifinomultság magasabb szintjére.

- Nem ért engem, Mr. Keating?

- Ha nem tudnám, hogy ön egy tökéletes úriember, lehet, hogy félreérteném, de nem tud becsapni.

- Pont ezt próbálom elkerülni.

- Értékelem a bókákat, Mr. Wynand, de nem vagyok elég öntelt ahhoz, hogy azt gondoljam, a feleségem kell, hogy legyen a beszédtemánk.

- Miért nem, Mr. Keating? Bevett formulának tartják, hogy az emberek arról beszélgessenek, amin mindketten osztoznak, vagy fognak osztozni.

- Mr. Wynand, én... én nem értem.

- Legyek szókimondóbb?

- Ne, én...

- Ne? Hagyjuk a Stoneridge-ügyet?

- Ó, beszéljünk a Stoneridge-ről! Én...

- De hát arról beszélünk, Mr. Keating.

Keating körülnézett a teremben. Arra gondolt, hogy ilyen dolgokat, mint ez, nem ilyen helyen szokás elintézni; az igényes pompa gyalázatossá tette az ügyet; azt kívánta, bárcsak egy nyirkos pincében volnának. Így gondolkodott: Vér az út kövén – az rendben van, de vér az étterem szőnyegén...

- Tudom, hogy csak viccel, Mr. Wynand – mondta Keating.
- Most én következem, hogy csodáljam a humorérzékét, Mr. Keating.
- Az ilyen dolgokat... az ilyen dolgokat, mint ez, nem szokták...
- Egyáltalán nem erre akar utalni, Mr. Keating. Azt akarja mondani, hogy az ilyen dolgokat bárhol elintézik, csak nem beszélnek róla.
- Nem gondoltam...
- Már azelőtt gondolt rá, mielőtt eljött volna ide. Nem törődött vele. Elismerem, hogy gyalázatosan viselkedem most. Megszegem az irgalmasság összes szabályát. Az őszinteség szörnyen kegyetlen.
- Kérem, Mr. Wynand... hagyjuk ezt a témát. Nem tudom..., mit kellene tennem.
- Pedig egyszerű. Fel kellene pofoznia – Keating felvihogott. – Már néhány perccel ezelőtt meg kellett volna tennie.

Keating észrevette, hogy izzad a tenyere, és próbálja megtámasztani a súlyát azzal, hogy az ölében lévő szalvétába kapaszkodik. Wynand és Dominique lassú méltósággal ettek, mintha egy másik asztalnál ülnének. Keating azt gondolta, hogy ezek nem is emberi testek, egyikőjük sem; valami eltűnt; a kristályból készült berendezési tárgyak fénye a teremben röntgensugárként hatolt, nem a csontokig, hanem mélyebbre; két lélek, gondolta Keating, az étkezőasztalnál, estélyi ruhába bújt lelkek, melyekből hiányzik a hús közbenső alakja, félelmetesek voltak csupasz leplezetlenségükben – félelmetesek, mert kínvallatókat várt, és helyettük egy hatalmas ártatlanságot látott. Eltűnődött, hogy ők vajon mit látnának, mit takar saját ruhája, ha eltűnne testi valója?

- Nem? – kérdezte Wynand. – Nem akarja megtenni, Mr. Keating? Persze nem kötelező. Csak mondja meg nyugodtan, ha nem akarja. Nem lesz semmi baj. Ott van Mr. Ralston Holcombe a terem másik végében. Ő is fel tudja építeni Stoneridge-et, ahogy ön.

- Nem értem, mire gondol, Mr. Wynand – suttogta Keating. A paradicsomasztpikot bámulta salátástányérján; puha volt és reszketett; hányingere támadt.

Wynand Dominique-hoz fordult.

- Emlékszik a beszélgetésünkre egy bizonyos keresésről, Mrs. Keating? Én azt mondtam, hogy az egy olyan keresés, amiben ön sohasem fog sikerrel járni. Nézzen a férjére! Ő igazi szakember ebben anélkül, hogy a legkisebb erőfeszítést tenné. Így kell csinálni. Próbálja utolérni! Ne is mondja nekem, hogy nem tudja! Tudom. Maga, drágám, egy amatőr.

Keating arra gondolt, hogy meg kellene szólalnia újra, de képtelen volt, addig nem, amíg ez a saláta ott volt előtte. A tányér tartotta rettegés alatt, nem pedig ez az igényes szörnyeteg az asztal másik oldalán; a terem többi része meleg és biztonságos volt. Keating előrebillent, és könyöke lesöpörte a tányért az asztalról.

Olyan hangot adott, mintha sajnálná. Feltűnt egy alak, bocsánatkérő hangok hallatszottak, és a piszok eltűnt a szőnyegről.

Keating egy hangot hallott, ami így szólt: – Miért csinálja ezt? – látta, hogy két arc fordul felé, és tudta, hogy ő maga volt az, aki mondta.

- Mr. Wynand nem azért csinálja, hogy kínozzon téged, Peter – mondta Dominique nyugodtan. – Miattam teszi. Hogy lássa, mennyit bírok el.

- Ez igaz, Mrs. Keating - mondta Wynand. - Részben igaz. A másik rész az, hogy igazoljam önmagam.

- Kinek a szemében?

- Az önében. Vagy talán a sajátomban.

- Szüksége van rá?

- Néha. A *Banner* egy megvetésre méltó újság, igaz? Nos a becsületemmel fizettem azért a jogért, hogy olyan helyet foglalhassak el, ahonnan szórakozva figyelhetem, hogyan működik más emberekben a becsület.

Saját ruhája, gondolta Keating, nem rejtett most semmit, mert a két arc nem vette észre többé. Biztonságban volt; helye üresen állt ennél az asztalnál. A nagy, közömbös távolságból eltöprengett, vajon miért nézik ezek ketten egymást csendesen, nem mint ellenségek, nem mint kivégzőtársak, hanem mint bajtársak.

Két nappal az indulás előtt Wynand késő este felhívta telefonon Dominique-ot.

- Át tudna jönni most rögtön? - kérdezte a férfi, és meghallva a pillanatnyi csöndet, hozzátette: - Ó, nem arról van szó, amire gondol. Tartom magam a megállapodásunkhoz. Biztonságban érezheti magát. Csak szeretném látni ma este.

- Rendben van - felelte a lány, és meglepődve hallott egy csendes *köszönömöt*.

Amikor a lift ajtaja kinyílt lakosztályának előcsarnokában, Wynand ott várta, de nem engedte, hogy kilépjen. Beszállt mellé a felvonóba.

- Nem akarom, hogy bejöjjön a házamba - mondta. - Egy szinttel lejjebb megyünk.

A liftkezelő csodálkozva nézett rá.

A felvonó megállt, és egy zárt ajtó előtt tette le őket. Wynand kinyitotta az ajtót, és előreengedte a lányt, majd követte őt múzeumába. Dominique emlékezett rá, hogy ez volt az a hely, ahová idegen nem tehetette be a lábát. Nem szólt semmit. A férfi pedig nem magyarázkodott.

Órákon keresztül járkált csendesen egyik hatalmas teremből a másikba, hihetetlen szépségű kincseket nézegetve. A szőnyeg vastag volt, és a lépések zaja nem hallatszott, sem a városé, ablakok sem voltak. Wynand követte őt, megállt, amikor ő is megállt. Szeme tárgyról tárgyra követte a lány szemét. Olykor tekintete a lány arcára siklott. Dominique megállás nélkül haladt el a szobor mellett, mely a Stoddard-templomból származott.

Wynand nem sürgette, hogy maradjon vagy siessen, mintha átadta volna neki a helyet. A lány dönthette el, mikor akar elmenni, és ő az ajtóhoz kísérte. Ekkor Dominique megkérdezte:

- Miért akarta, hogy lássam ezt? Nem lesz ettől jobb véleményem magáról. Sőt talán még rosszabb.

- Igen, ezt várnám - mondta a férfi csendesen -, ha így gondolkodtam volna. De nem ez történt. Csak szerettem volna, ha látja.

IV

A nap már lenyugodott, amikor kiszálltak a kocsiból. Az ég és a tenger szétterült, egy zöld ég egy higanytakaró fölött, de a tűz vonalai megmaradtak a felhők szélein és a jacht réztartozékain. A jacht olyan volt, mint egy fehér mozdulatsáv, egy érzékeny test, mely a mozdulatlanság akadályai ellen feszül.

Dominique a hajó finom orrán álló aranybetűkre pillantott: *De Van*.

– Mit jelent a név? – kérdezte.

– Egy válasz – mondta Wynand – olyan embereknek, akik már régen meghaltak. Noha talán ők az egyedüli halhatatlanok. Tudja, leggyakrabban azt a mondatot hallottam gyerekkoromban, hogy *Neked itt nincs szavad!*

Dominique-nak eszébe jutott, hogy azt hallotta a férfiről, hogy erre a kérdésre sohasem válaszolt. Neki azonnal válaszolt; nem látszott rajta, hogy tudatosan tett volna kivételt vele. A lány nyugalmat érzett a férfi viselkedésében, mely különös és új volt a másíknak, a csendes végkifejlet légköre vette körül.

Amikor a fedélzetre léptek, a hajó megmozdult, mintha Wynand lépései indították volna el. A korlátnál állt, nem ért a lányhoz, a hosszú, barna partot nézte, mely felemelkedett és lezuhant az ég előtt, miközben egyre távolodott tőlük. Majd a lány felé fordult. Dominique nem látott új felismerést a férfi szemében, nem volt semminek a kezdete, csupán egy pillantás folytatása – mintha mindig is őt nézte volna.

Amikor lementek, a férfi bekísérte őt a kabinjába, majd ezt mondta: – Kérem, szóljon, ha bármire szüksége van! – és kísért a kabinból, egy belső ajtón át. Dominique látta, hogy az ajtó a férfi saját hálósobájába vezet. Wynand becsukta az ajtót, és nem tért vissza.

Dominique tétlenül járkált a kabinban. Egy elmosódott tükörkép követte a szaténfényű faburkolat felületein. Elnyújtózott egy alacsony karosszékekben, keresztbe tette bokáját, két karját feje mögé rakta, és a kerek hajóablakot figyelte, ahogy zöldből sötétkébe fordul. Egyik kezét megmozdította, és felkapcsolta a lámpát; a kék eltűnt, és egy beüvegezett, fekete körré vált.

A hajóinas bejelentette, hogy tálaltak a vacsorához. Wynand kopogott az ajtaján és az étkezőbe kísérte. Dominique nem tudta hová tenni a férfi viselkedését: jókedvű volt, de a vidámságban érezhető volt a nyugalom, és ez valami különös komolyságot sejtetett.

Amikor leültek az asztalhoz, megkérdezte:

– Miért hagyott magamra?

– Arra gondoltam, hogy talán szeretne egyedül lenni.

– Azért, hogy hozzászokjam a gondolathoz?

– Ha akarja, így is lehet mondani.

– Már azelőtt hozzászoktam, mielőtt elmentem az irodájába.

– Igen, természetesen. Bocsásson meg, hogy gyengeséget feltételeztem magáról. Tudhattam volna. Jut eszembe, meg sem kérdezte, hogy merre megyünk.

– Ez is gyengeség volna.

– Igaz. Örülök, hogy nem érdekli. Ugyanis nekem soha sincs határozott úti célom. Ez a hajó nem azért van, hogy egyik helyről a másikra menjen, hanem hogy

mindegyiktől eltávolodjon. Csak annak örömére kötök ki valahol, hogy utána elhagyhassam. Mindig azt gondolom: Íme egy újabb hely, ami nem köthet meg.

- Régebben sokat utaztam. Én is éppen így éreztem akkor. Azt mondták, ez azért van, mert gyűlölöm az emberiséget.

- De ugye nem olyan buta, hogy ezt elhiggye?

- Nem tudom.

- Biztos vagyok benne, hogy átlát ezen az ostobaságon. Arról a bizonyosról beszélek, ami azt hirdeti, hogy a disznó az emberiség iránt érzett szeretet szimbóluma – a mindenevő. Valójában az gyűlöli az emberiséget, aki mindenkit szeret és mindenhol otthon érzi magát. Nem vár semmit az emberektől, így semmiféle romlottság nem gyalázhatja meg.

- Arra az emberre gondol, aki azt állítja, hogy még a legrosszabb emberben is van valami jó?

- Arra az emberre gondolok, aki mocskos szemtelenséggel azt állítja, hogy egyformán szereti azt az embert, aki azt a szobrot készítette magáról és azt, aki Miki egér léggömböket gyárt, amiket az utcasarkon árulnak. Arra az emberre gondolok, aki azokat szereti, akiknek jobban tetszik Miki egér, mint az ön szobra – és sokan vannak ilyenek. Arra az emberre gondolok, aki ugyanolyan odaadással szereti Jean d'Arcot és az elárusítólányokat a broadwayi ruhaüzletekben. Arra, akinek tetszik az ön szépsége, de azoké a nőké is, akiket a földalattiban lát – akik, nem tudják ugyanolyan szenvedéllyel keresztbe tenni a lábukat és kivillantani a bőrüket a harisnyatartó fölött. Arra, akinek egyformán tetszik a tiszta, biztos, félelmet nem tükröző szem, mely a távcsőbe néz és az ostoba, semmibe meredő tekintet. Gondolok a nagyszerű, nagylelkű és nemes szívű társaságra. Maga lenne az, Mrs. Keating, aki gyűlöli az emberiséget?

- Azokról a dolgokról beszél, amelyek... - amióta csak magamra eszméltem - amióta elkezdtem látni és gondolkozni... - Dominique elhallgatott.

- Amelyek gyötrik magát. Hát persze. Nem szerethetjük igazán az embert, anélkül, hogy ne gyűlölnénk a legtöbb lényt, aki nevével tetszeleg. Vagy az egyik, vagy a másik. Nem szerethetjük Istent és a szentségtörést pártatlanul. Kivéve akkor, ha nem tudjuk, hogy szentségtörés történt. Mert nem ismerjük Istent.

- Mit mondana arra, ha azt válaszolnám önnek, amit általában nekem szoktak mondani az emberek, hogy a szeretet megbocsátás?

- Azt mondanám, hogy ez egy olyan tisztességtelenség, amire ön nem képes - annak ellenére, hogy maga azt képzei önmagáról, hogy szakértője az ilyen dolgoknak.

- Vagy hogy a szeretet száncsalom.

- Ó, hallgasson! Elég rossz ilyen dolgokat hallani. Magától hallani pedig egyenesen felháborító - még akkor is, ha csak viccnek szánja.

- Mi a válasza?

- Az, hogy a szeretet tisztelet és imádat és hódolat és felfelé irányuló tekintet. Nem egy kötés a gennyes sebekre. De ők ezt nem tudják. Azok, akik összevissza beszélnek a szeretetről, sohasem érezték még. Valami gyenge kotyvalékot állítanak össze a részvétből, az együttérzésből és az általános érzéketlenségből - és azt hívják szeretetnek. Ha egyszer valaki érezte, hogy mit jelent szeretni, ahogy ön és én tudjuk

- a legteljesebb szenvedély a legmagasabb csúcs eléréseért -, már képtelen lesz bármi másra, ami kevesebb ennél.

- Ahogy - ön és én - tudjuk?

- Ezt érezzük, amikor egy olyan dologra nézünk, mint a maga szobra. Abban nincs megbocsátás, nincs szájalom. És meg is akarnám ölni azt az embert, aki azt állítja, hogy annak kellene lennie benne. De tudja, amikor egy ilyen ember ránéz erre a szoborra - nem érez semmit. Ez - vagy egy kutya törött manccsal - neki teljesen mindegy. Sőt azt érzi, hogy valami nemesebb dolgot tett azzal, hogy bekötözte a kutya mancsát, mint hogy megnézte a maga szobrát. Tehát, ha a nagyság felvillanó képét kutatja, ha a szenvedélyes rajongásra vágyik, ha Istent keresi, és nem hajlandó helyette elfogadni a sebek kitisztítását - embergyűlölőnek fogják hívni, Mrs. Keating, mert elkövette azt a bűnt, hogy megismerte azt a szeretetet, amit az emberiség még nem tanult meg kiérdemelni.

- Mr. Wynand, elolvasta azt, amiért engem kirúgtak?

- Nem. Akkor nem. Most már nem merem.

- Miért?

A férfi nem figyelt a kérdésre. Mosolyogva mondta: - És akkor maga eljött hozzám, és azt mondta: - *Maga a leghitványabb ember a földön - tegyen magáévá, hogy megtanuljam megvetni magam. Hiányzik belőlem az, amiből a legtöbb ember él. Ők elviselhetőnek találják az életet, én képtelen vagyok erre.* Látja már, hogy mit mutatott meg?

- Nem gondoltam volna, hogy látható.

- Nem. Természetesen nem számított arra, hogy a *New York Banner* kiadója ezt látja. Nem baj. Én pedig egy gyönyörű kurvát vártam, aki Ellsworth Toohey egy barátja.

Együtt nevettek. A lány azt gondolta, furcsa, hogy feszültség nélkül tudnak beszélgetni - mintha a férfi elfelejtette volna, mi is ennek az utazásnak a célja. A másik nyugalma rá is átragadt, és békét érzett együttlétükben. Figyelte, milyen feltűnésmentes szívélyességgel szolgálják fel a vacsorát, észrevette a fehér abrosz és a mahagónifalak sötétvörös színének kontrasztját. A hajón mindennek olyan hangulata volt, amitől azt gondolta, hogy ez az első igazán fényűző hely, ahová valaha is betette a lábát: a fényűzés másodlagos volt, annyira illet a férfihoz ez a háttér, hogy szinte nem is volt fontos. A férfi megalázta saját vagyonát. Dominique látott már gazdag embereket, akik mereven és félelemmel telve álltak az előtt, ami végső céljukat jelentette. E hely pompája nem a célja, nem a végső eredménye volt ennek az embernek, aki lazán támaszkodott az asztalra. Dominique kíváncsi volt, vajon mi lehetett egykor a célja.

- Ez a hajó illik magához - mondta a férfinak.

Látta Wynand szemében az örömet - és a hálát.

- Köszönöm... És a múzeumom?

- Az is. Csak az kevésbé megbocsátható.

- Nem akarom, hogy mentségeket keressen számomra. - Egyszerűen, szemrehányás nélkül mondta ezeket.

Befejezték a vacsorát. A lány várta az elkerülhetetlen meghívást. De az nem jött. A férfi ült és dohányzott, miközben a hajóról és az óceánról beszélt.

Dominique kezét az asztalra tette, véletlenül túl közel a férfiéhoz. Láta, hogy a másik észrevette. El akarta kapni onnan, mégis kényszerítette magát, hogy otthagyja. Most, gondolta.

A férfi felállt. – Menjünk fel a fedélzetre! – mondta.

A korlátnál álltak, és a fekete úrt nézték. Az úrt nem lehetett látni, csak érezni az arcukat érintő levegő milyenségéből. Néhány csillag valóságossá tette az üres eget. A vízen felcsillanó néhány fényszikra pedig életre keltette az óceánt.

A férfi lomhán állt, egyik karja egy oszlopot fogott a magasban. Dominique látta, ahogy áramlanak a szikrák, a hullámok széleit formázzák, a férfi testének ívével körbezárva. Ez is illett hozzá.

Így szólt a lány:

– Megemlíthetek egy másik veszélyes közhelyet, amit maga sohasem érzett?

– Melyiket?

– Maga sohasem érezte önmagát kicsinek az óceánt nézve.

A férfi felnevetett. – Nem, tényleg nem, akkor sem, amikor a bolygókat nézegetem. A hegycsúcs látványától sem. A Grand Canyonnál sem. Miért kellene azt éreznem? Amikor az óceánt nézem, az ember nagyságára gondolok. Az ember nagyszerű képességére, amely létrehozta ezt a hajót, hogy meghódítsa vele ezt az öntudatlan úrt. Amikor a helycsúcsokat nézem, alagutakra és dinamitra gondolok. Amikor a bolygókat figyelem, a repülők jutnak az eszembe.

– Igen. És azt a fajta szent elragadtatást, amiről azt mondják az emberek, hogy a természetben való elmélyülésben lehet megtapasztalni – én sohasem kaptam meg a természettől, csak a... – A lány elhallgatott.

– Csak honnan?

– Az épületektől – suttogta. – A felhőkarcolóktól.

– Miért nem akarta ezt kimondani?

– Nem... tudom.

– A világ legszebb naplementéjét odaadnám egyetlen pillantásért New York sziluettjére. Különösen akkor, amikor az ember nem látja a részleteket. Csak a formákat. A formákat és a gondolatot, mely kialakította azokat. New York egét és a láthatóvá vált emberi akaratot. Vajon van-e szükségünk más vallásra? És ekkor az emberek valami sötét, őserdei pestisfészekbe tett zarándokútról beszélnek, ahová azért mennek, hogy tiszteletüket fejezzék ki egy omladozó szentélynek, egy mereven bámuló, pocakos kőszörnynek, amit valami leprás barbár készített. Vajon a szépséget és a tehetséget akarják látni? A fenségest keresik? Akkor jöjjenek el New Yorkba, álljanak meg a Hudson partján, nézzenek körül, és térdeljenek le. Amikor az ablakomból nézem a várost – nem, nem azt érzem, mennyire kicsi vagyok, hanem azt, hogyha háború fenyegetné, szeretném belevetni magam az úrbe, a város fölé, és a testemmel megvédeni ezeket az épületeket.

– Gail, nem tudom, vajon téged hallgatlak-e vagy önmagam.

– Hallotta, amit most mondott?

Dominique elmosolyodott. – Nem igazán. De nem vonom vissza, Gail.

– Köszönöm, Dominique. – Hangja halk és vidám volt. – De mi nem rólad vagy rólam beszéltünk. Hanem az emberekről. – Mindkét alkarjával a korlátra támaszkodott, és a szikrákat nézte a vízen. – Érdekes azokon az okokon elmélkedni, amelyek arra készítetik az embereket, hogy lealacsonyítsák magukat. Mint például

azzal a gondolattal, hogy kicsinek érzik magukat a természet előtt. Ez nem egy közhely, ez gyakorlatilag egy szokás. Megfigyelted azt, milyen képmutatónak hat egy ember, amikor erről beszél? Mintha azt mondaná: Nézzék csak, mennyire örülök apró mivoltomnak, ez mutatja, mennyire erényes vagyok. Hallottad, milyen lelkesen idéznek az emberek valami nagy hírességet, aki kijelentette, hogy akkor nem érzi a nagyságát, amikor a Niagara-vízesést nézi? Ez olyan, mintha ujjongva csettintenének nyelvükkel, hogy legjobban a port szeretik a kegyetlen erejű földrengés előtt. Mintha négykézlábra vetnék magukat, homlokukat a sárba dörzsölnék a hurrikán fensége előtt. De ez nem az a szellem, ami megszelídítette a tüzet, a gőzt, az elektromosságot, ami vitorlás hajókkal átszelte az óceánokat, ami repülőgépet, gátakat... és felhőkarcolókat épített. Mitől félnek? Mit utálnak ennyire azok, akik szeretnek a porban csúszni-mászni? És miért?

- Ha erre megtalálom a választ - mondta a lány -, megbékélek a világgal.

Wynand folytatta a mesélést - az utazásairól, a kontinensekről, melyek az őket körülvevő sötétségen túl találhatók, azon a sötétségen, mely lágy függönyt szótt az űrből és szemhéjukra szorította azt. Dominique várt. Már nem válaszolt. Lehetőséget adott a férfinak, hogy kihasználja a rövid csöndeket a beszélgetés befejezésére, és kimondja azokat a szavakat, amiket a lány várt. Nem mondta ki.

- Fáradt vagy, drágám? - kérdezte a férfi.

- Nem.

- Hozok neked egy nyugágyat, ha le akarsz ülni.

- Nem. Jó itt állni.

- Egy kicsit hideg van. De holnapra már messze délen leszünk, és látni fogod, ahogy éjszaka lángokban áll az óceán. Gyönyörű látvány.

Wynand elhallgatott. Dominique hallotta a hajó sebességét a víz hangjában, az ellenállás suhogó nyögését az ellen a dolog ellen, ami egy hosszú sebet vágott a víz felszínén.

- Mikor megyünk le? - kérdezte a lány.

- Nem megyünk le.

Csendesen mondta, valami furcsa egyszerűséggel, mintha tehetetlenül állna egy olyan körülmény előtt, amin nem tud változtatni.

- Leszel a feleségem?

Dominique nem tudta elrejtetni megdöbbenését: a férfi tudta ezt előre, csendesen mosolygott, megértette.

- Az volna a legjobb, ha semmi mást nem mondanék. - Óvatosan beszélt. - De te szeretnéd, hogy kimondjam - mert ez a fajta csönd, ami kettőnk között van, több, mint amit jogom van elvárni. Te nem akarsz sok mindent elmondani nekem, de ma este miattad beszéltem, hadd tegyem hát ismét ezt. Engem választottál a férfiak iránt érzett megvetésed szimbólumaként. Nem szeretsz. Nem kívánsz adni nekem semmit. Csak önpusztításod eszköze vagyok. Ezt mind tudom, elfogadom, és azt szeretném, hogy a feleségem légy. Ha egy elképesztő dolgot akarsz elkövetni, hogy bosszút állj a világon, akkor nem eladnod kellene magad az ellenségednek, hanem feleségül menned hozzá. A te legrosszabb oldalad nem az ő legrosszabb, hanem a legjobb oldalával kellene összemérned. Egyszer már megpróbáltad, de az áldozatod nem volt érdemes erre a célra. Látod, a te feltételeiddel védem a saját ügyemet. Számodra nincs jelentősége annak, hogy nekem mi a célom, mit akarok ettől a házasságtól, és

erre így is fogok tekinteni. Nem kell tudnod róla. Nem kell figyelembe vened. Nem kérek ígéreteket, nincsenek kötelezettségek, amiket várok tőled. Akkor hagysz el, amikor akarsz. Mellesleg – mivel nem kell foglalkoznod vele – szeretlek.

Dominique egyik karját maga mögött kinyújtva, ujjbegyeit a korlátnak nyomva állt. Így szólt:

– Nem akartam ezt.

– Tudom. De ha kíváncsi vagy rá, elmondom, hogy elkövettél egy hibát. Engedted, hogy meglássam a legtisztább embert, akit valaha láttam.

– Hát nem nevetséges azok után, ahogyan mi találkoztunk?

– Dominique, egész életemben a háttérből mozgattam a világ szálait. Láttam az összeset. Gondolod, hogy hinnék bármiféle tisztaságban – ha nem olyan szörnyen kicsavart formában jutna el hozzám, mint az, amit te választottál? De az, amit én érzek, nem szabad, hogy befolyásolja a te döntésedet.

A lány állt, és a férfit nézte, hitetlenkedve tekintett vissza az elmúlt órákra. Szája a gyöngédség formáját vette fel. A férfi észrevette ezt. Dominique arra gondolt, hogy a férfi minden szavával, amit ma kimondott, az ő nyelvét használta, hogy ez az ajánlat, és amilyen módon ezt tette, az ő világához tartozott – és hogy ezzel a férfi tönkretette saját célját, elvette tőle a rejtett indítékot, lehetetlenné tette, hogy megtapasztalhassa a lealacsonyodást egy ilyen emberrel, aki így tudott beszélni, mint ő. Hirtelen szeretett volna elérni hozzá, mindent elmondani neki, egy pillanatnyi megkönnyebbülést találni a megértésében, azután megkérni őt, hogy soha többé ne találkozzanak.

Ekkor eszébe jutott.

A férfi észrevette kézmozdulatát. Ujjai a korlátnak feszültek, elárulva a támasz szükségét, kihangsúlyozva a pillanatot; majd felengedtek, és körülfogták a korlátot; mintha valami kantárt tartana lazán kezében, mert a helyzet már nem igényelt komoly erőfeszítést többé.

Eszébe jutott a Stoddard-templom. Az előtte álló emberre gondolt, aki a legteljesebb szenvedélyről beszélt a legmagasabb csúcs eléréseért, és arról, hogy testével védené meg a felhőkarcolókat – és látta a *New York Banner* oldalán a képet, Howard Roark képét, amint az Enright House-ra tekint fel, és a képaláírást: *Boldog, Mr. Superman?*

Feltekintett a férfira, és megkérdezte:

– A te feleséged? Mrs. Wynand-lapok lennék?

Dominique hallotta a férfi hangjában az erőfeszítést, amikor válaszolt: – Ha így akarod hívni – igen.

– A feleséged leszek.

– Köszönöm, Dominique.

A lány közömbösen várt.

Amikor Wynand odafordult hozzá, ugyanúgy beszélt, ahogy egész nap, nyugodt hangon, némi vidámsággal színezve.

– Lerövidítjük az utazást. Csak egy hetet leszünk távol – szeretném, hogy egy kicsit itt legyél. Ahogy visszaértünk, te Renóba utazol. Majd én gondoskodom a férjedről. Megkaphatja Stoneridge-et és amit csak akar, aztán mehet a pokolba. Azon a napon, amikor visszajöttél, összeházasodunk.

– Igen, Gail. És most menjünk le!

- Akarod?

- Nem. De nem akarom, hogy fontos legyen a házasságunk.

- Én viszont azt akarom, hogy fontos legyen, Dominique. Ezért nem nyúlok hozzád ma este. Addig nem, amíg össze nem házasodtunk. Tudom, hogy ez egy értelmetlen gesztus. Tudom, hogy egyikünknek sem fontos a házassági szertartás. De a szokásoknak való megfelelés az egyetlen szokatlan dolog, ami lehetséges közöttünk. Ezért akarom. Nincs semmi más módom arra, hogy kivételt tegyek.

- Ahogy kívánod, Gail.

Ekkor a férfi odahúzta magához a lányt, és szájon csókolta. Ez volt szavainak vége, egy befejezett vallomás, egy olyan heves vallomás, hogy a lány megpróbálta megfeszíteni testét, hogy az ne reagáljon, de érezte, hogy teste válaszol, és arra kényszerül, hogy mindent elfelejtsen annak a férfinak a fizikai jelenlétén kívül, aki a karjában tartja.

Wynand elengedte a lányt. Dominique tudta, hogy a férfi megérezte ezt, mert elmosolyodott, és így szólt:

- Fáradt vagy, Dominique. Kívánjak jó éjszakát? Én még itt maradok egy kicsit.

Dominique engedelmesen megfordult, és egyedül sétált le a kabinjába.

V

Mi a baj? Nem kapom meg a Stoneridge-et? – csattant fel Peter Keating. Dominique a nappaliba sétált. Keating a nyitott ajtóig követte. Ott megállt, és várakozott. A liftesfiú behozta Dominique csomagjait, majd távozott. A lány megszólalt, miközben kesztyűjét húzta le ujjairól:

– Meg fogod kapni Stoneridge-et, Peter. Mr. Wynand maga fogja elmondani neked a többit. Ma este látni akar téged. Fél kilenckor. Nála, a lakásán.

– Mi az ördögnek?

– Majd ő elmondja.

Dominique lágyan tenyeréhez csapta a kesztyűt: a lezárás egy kis mozdulataként, mint egy pont a mondat végén. Megfordult, hogy elhagyja a szobát. Keating útját állta.

– Nem érdekel – mondta. – Fütyülök rá! Én is tudok a ti játékszabályaitok szerint játszani. Most nagyok vagytok, ugye? – mert úgy viselkedtek, mint a kocsisok, te és Mr. Gail Wynand? A pokolba a tisztességgel, a pokolba a másik érzéseivel? Hát jó, ezt én is tudom csinálni. Ki foglak használni mindkettőtöket, és annyit szerzek magamnak, amennyit csak tudok – és csak ez érdekel. Na hogy tetszik? Akkor már nincs értelme, ha nem fáj a féragnak? Elrontja az örömet?

– Ez így sokkal jobb, Peter. Örülök.

Keating érezte, hogy képtelen uralkodni magán, amikor aznap este belépett Wynand dolgozószobájába. Képtelen volt ellenállni annak, hogy ne érezzen megilletődést, mert Gail Wynand otthonában fogadta. Mire átment a szobán, és az íróasztallal szemben álló székhez ért, már nem érzett semmit, csak a súlyt, és arra gondolt, vajon lába nem hagyott-e nyomot a puha szőnyegen; mint a mélytengeri bűvár ólomsúlyos lába.

– Amit el kell mondanom önnek, Mr. Keating, arra sohasem lett volna szükség, hogy kimondjuk és megtegyük – kezdte Wynand. Keating még sohasem hallott embert ilyen tudatosan beszélni. Az az örült gondolata támadt, hogy Wynand a hangja fölött tartja ökölbe zárt kezét, és úgy irányít minden egyes szótagot. – Ha több szót használnék, mint szükséges, az támadó lenne, ezért hát rövid leszek. El fogom venni a feleségét. Holnap utazik Renóba. Itt van a szerződés a Stoneridge-re. Aláírtam. Mellé kelve talál egy csekket kétszázötvenezer dollárról. Ez ráadásként jön ahhoz, amit a munkájáért kap a szerződésben foglaltak szerint. Nagyra értékelném, ha most nem tenne semmiféle megjegyzést. Tisztában vagyok azzal, hogy megkaphattam volna kevesebért is az ön beleegyezését, de nem kívánok vitatkozni. Elviselhetetlen lenne, ha alkudozni kezdenénk erről. Ezért kérem, vegye ezt el, és tekintse az ügyet lezártnak!

Átnyújtotta a szerződést az asztal fölé. Keating látta, hogy a sápadtkék, téglalap alakú csekket egy gemkapoccsal erősítették a lap tetejéhez. A gemkapocs ezüstösen csillant az asztali lámpa fényében.

Keating nem nyúlt a papírért. Megszólalt, álla esetlenül mozgott, ahogy a szavakat formázta:

– Nem akarom. Nem kell semmit adnia a beleegyezésemért!

Látta, hogy a másik meglepődve néz rá – és szinte kedvesen.

- Nem akarja? A Stoneridge-et sem akarja?

- A Stoneridge-et akarom! - Keating keze felemelkedett, és elkapta a papírt. - De akarom! Miért hagynám, hogy az is az öné legyen? Bánom is én!

Wynand felállt. Megkönnyebbülés és sajnálkozás volt a hangjában, amikor megszólalt:

- Rendben van, Mr. Keating. Egy pillanatra majdnem igazolta a házasságát. Hadd maradjon úgy, ahogy volt! Jó éjszakát!

Keating nem ment haza. Neil Dumont lakásához sétált, aki új tervezője és barátja volt. Neil Dumont egy hórihorgas, vérszegény, társasági fiatalember volt, meggörnyedt vállal a túl sok nagy hírű ős súlyától. Nem volt jó tervező, de voltak kapcsolatai; az irodában hajbókolt Keating előtt; munka után pedig Keating hajbókolt előtte.

Otthon találta Dumontot. Együtt összeszedték Gordon Prescottot és Vincent Knowlton, és elindultak az éjszakába. Keating nem ivott sokat. Mindent ő fizetett. Többet, mint kellett volna. Úgy tűnt, szinte leste az alkalmat, hogy fizethessen. Hatalmas borraivalókat adott. Állandóan azt kérdezte: - *Barátok vagyunk - barátok vagyunk?* - *vagy nem?* - Vizsgálta a körülötte lévő poharakat, és a folyadékban táncoló fényeket figyelte. Nézte a három szempárt; homályosak voltak, de egyszer-e egyszer meglepődéssel feléje tekintettek. Lágyak és megnyugtatóak voltak.

Aznap este, miután csomagjait bepakolta és útra készen álltak szobájában, Dominique meglátogatta Steven Malloryt.

Már húsz hónapja nem látta Roarkot. Néha benézett Malloryhoz. Mallory tudta, hogy ezek a látogatások az elgyengülést jelentik egy olyan küzdelemben, amiről a lány nem volt hajlandó beszélni; a fiú tudta, hogy nem akart eljönni hozzá, hogy ezek a ritka esték, amiket vele töltött, az életéből kiszakított órák voltak. Mallory sohasem tett fel kérdéseket, és mindig örült, hogy láthatja őt. Csendesen beszélgettek, egy olyan érzéssel, ami egy öreg házaspár sajátja; mintha egykor a teste az övé lett volna, de ennek a csodáját már régen elfogyasztották, így már nem maradt semmi a zavartalan intimitáson kívül. Mallory sohasem ért Dominique testéhez, de mélyebben vette birtokba, amikor szobrát készítette, és nem tudták elveszíteni ezt a különös érzést egymás iránt, amit ettől kaptak.

Steve elmosolyodott, amikor kinyitotta az ajtót, és meglátta Dominique-ot.

- Szervusz, Dominique!

- Szervusz, Steve. Zavarlak?

- Nem. Gyere be!

Volt egy műterme, egy hatalmas, piszkos hely egy öreg épületben. Dominique észrevette, hogy utolsó látogatása óta milyen változás történt. A szoba a nevetés hangulatát árasztotta magából, mintha egy túl sokáig visszatartott lélegzetet kiengedtek volna. Látta a használt bútorokat, egy ritkás szövetű és finom színekből álló keleti szőnyeget, jáde hamutartókat, történelmi ásatásokból származó szobordarabokat, amit csak meg tudott szerezni a Wynand pártfogásából származó összeg segítségével. A falak furcsa csupaszsággal álltak a derűs összevisszaság fölött. Steve nem vett egyetlen festményt sem. Egy magányos tervrajz függött műterme fölött - Roark eredeti rajza a Stoddard-templomról.

Dominique lassan nézett maga köré, minden egyes tárgyat megfigyelve, és jelenlétének okát találgatva. Mallory két széket rúgott a kandalló felé, és leültek, egyikük a tűz egyik, másikuk a tűz másik oldalára.

Steve csak ennyit mondott:

- Clayton, Ohio állam.
- Mit csinál?
- A Janer's Áruház új épületét. Ötszintes. A Fő úton.
- Mióta van ott?
- Körülbelül egy hónapja.

Ez volt az első kérdés, amire válaszolt, valahányszor Dominique eljött hozzá, anélkül, hogy a lánynak meg kellett volna kérdeznie. Steve egyszerű könnyedsége megkímélte Dominique-ot a magyarázat és a színlelés szükségszerűségétől; a fiú viselkedésében nem volt megjegyzés.

- Holnap elutazom, Steve.

- Hosszú időre?

- Hat hétre. Renóba.

- Örülök.

- Most inkább nem mondom el, mit fogok csinálni, amikor hazajövök. Nem fogsz örülni.

- Megpróbálok - ha azt akarod csinálni.

- Azt akarom.

A kandallóban az egyik fatönk még tartotta alakját a szénrakás tetején; kis kockák mintázatát vette magára, és láng nélkül izzott, mint kivilágított ablakok szilárd sora. Mallory lehajolt, és egy friss fadarabot dobott a tűzre. A hasáb kettéhasította az ablakok sorát, és szikrák pattantak föl a kormos téglákra.

Mallory a saját munkájáról beszélt. Dominique úgy hallgatta, mint egy emigráns, aki egy rövid időre hallhatja anyanyelvét.

Az egyik szünetben, amikor Mallory elhallgatott, megkérdezte:

- Hogy van ő, Steve?

- Ahogy mindig. Ő sosem változik, hisz tudod.

Steve belerúgott a fatönkbe. Néhány széndarab kigurult. Visszatolta őket. Így szólt:

- Gyakran gondolok arra, hogy ő az egyetlen közülünk, aki elérte a halhatatlanságot. Nem a hírnévre értem és nem arra, hogy nem fog meghalni egyszer. Hanem arra, hogy ő megéli. Szerintem ő az, amit ez a fogalom valójában takar. Tudod, mennyire vágynak az emberek arra, hogy örök életük legyen. De meghalnak minden nappal, ami elmúlik felettük. Amikor találkozol velük, már nem azok, akikkel legutóbb találkoztál. Minden adott órában megölnek valamit magukban. Változnak, megtagadnak, ellentmondanak - és ezt nevezik fejlődésnek. A végén nem marad semmi, semmi, ami ne lenne ellentétes vagy ne lenne elárulva; mintha sosem létezett volna a tulajdonságok egysége, csak az egymást követő jelzők, melyek fokozatosan előtűnnek, és elhalványulnak a meg nem formált tömegben. Hogyan várhatnak egy állandóságot, ami egyetlen pillanatra sem volt a sajátjuk? De Howard - az ember el tudja képzelni róla, hogy örökké élni fog.

Dominique ült, és a tüzet nézte. A tűz az élet csalóka látszatát keltette arcán. Egy idő múlva Mallory megkérdezte:

- Hogy tetszenek az új dolgaim?
- Tetszenek. Tetszik, hogy a tieid.
- Még el sem mondtam neked, mi történt velem, mióta utoljára találkoztunk. Az abszolút lehetetlen. Gail Wynand...

- Igen, tudok róla...
- Tudsz? Pont Wynand – hogyan fedezett fel engem?
- Azt is tudom. Majd elmondom, amikor visszajövök.
- Bámulatos ítélőképessége van. Tőle ez bámulatos. A legjobbakat vette meg.
- Igen, tudom.

Majd minden átmenet nélkül Dominique megkérdezte, és Mallory ennek ellenére tudta, hogy nem Wynandról beszél:

- Steve, érdeklődött tőled felőlem?
- Nem.
- Mondtad neki, hogy el szoktam jönni hozzád?
- Nem.
- Miattam, Steve?
- Nem. Ómiatta.

Mallory tudta, hogy mindent elmondott, amit a lány tudni akart.

Dominique így szólt, miközben felállt:

- Igyunk egy csésze teát! Mutasd meg, hol tartod a dolgaid! Én elkészítem.

Dominique korán reggel Renóba utazott. Keating még aludt, és ő nem ébresztette fel, hogy elkészjön tőle.

Amikor Keating kinyitotta a szemét, tudta, hogy a lány elment, azelőtt, mielőtt az órára pillantott volna, a csend jellegéből a házban. Arra gondolt, azt kellene mondania: - *Csakhogy megszabadultam tőle!* - De nem mondta, és nem is érezte ezt. Egy óriási, egyértelmű mondatot érzett, alany nélkül: - *Nincs értelme.* - Ami nem vonatkozott sem rá, sem Dominique-ra. Egyedül volt és nem volt szükség arra, hogy bármit is megjuttasson. Hanyatt feküdt az ágyban, két karját tehetetlenül széttárta. Arca alázatosnak, szeme zavartnak látszott. Úgy érezte, hogy ez vég és halál, de nem Dominique elvesztését értette ezalatt.

Felkelt és felöltözött. A fürdőszobában talált egy kéztörölőt, amit Dominique használt és félredobott. Felvette, arcához szorította, és hosszan tartotta ott, nem fájdalmában, hanem valami ismeretlen érzelem miatt. Nem értette ezt, csak azt tudta, hogy kétszer szerette a lányt – azon az estén, amikor Toohey telefonált, és most. Majd kinyitotta az ujjait, és hagyta, hogy a törülköző lecsússzon a földre, mintha folyadék folyna ki az ujjai közül.

Bement az irodába, és úgy dolgozott, ahogy szokott. Senki sem tudott a válásáról, és nem érzett vágyat, hogy bárkinek is elmondja. Neil Dumont rákacsintott, és vontatottan azt mondta: - Hé, Peter, nagyon nyúzottnak tűnsz! - Keating vállat vont, és hátat fordított. Dumont látványa ma felkavarta a gyomrát.

Korán elment az irodából. Csak nem hagyta nyugodni egy gyenge érzés, először mint éhség, aztán alakot öltött. Látnia kellett Ellsworth Toohey-t. El kellett érnie Toohey-t. Úgy érezte magát, mint egy hajótörött, aki egy távoli fény felé úszik.

Aznap este elvonszolta magát Ellsworth Toohey lakásáig. Amikor belépett, halvány örömet érzett önuralma miatt, mert úgy tűnt, Toohey semmit sem vett észre az arcán.

- Ó, szervusz, Peter! - mondta Toohey fesztelenül. - Az időzítésed sok kívánnivalót hagy maga után. A lehető legrosszabb estén érkezted. Pokolian el vagyok foglalva. De ne törődj ezzel! Mire valók a barátok, ha nem arra, hogy alkalmatlankodjanak? Ül le, ül csak le, egy pillanat, és veled vagyok!

- Sajnálom, Ellsworth. De... el kellett jönnöm.

- Érezd magad otthon! Kérlek, bocsáss meg egy pillanatra!

Keating leült és várt. Toohey dolgozott, gépelt, papírlapok másolatára jegyzetelt. Kihegyezett egy ceruzát, a reszelő hang olyan volt, mintha egy fűrész hasogatná Keating idegeit. Toohey ismét a másolat fölé hajolt, olykor megzizegtette a papírokat.

Fél óra múlva félretolta a munkát és Keatingre mosolygott. - Ennyit erről - mondta. Keating kissé megmozdult, hogy közelebb jöjjön. - Maradj csak - mondta Toohey. - Muszáj még egy telefont elintéznem.

Gus Webb telefonszámát tárcsázta. - Szervusz, Gus! - mondta vidáman. - Hogy vagy, te két lábon járó fogamzásgátló-reklám? - Keating még sohasem hallotta Tooheytől ezt a laza, bensőséges hangnemet, a testvériség különleges hangját, mely megengedte az érzelgősséget. Hallotta Webb fülsértő hangját, amint mond valamit, és belenevet a telefonkagylóba. A telefonkagyló folyamatosan köpködte a gyors szavakat a mélyből, mintha egy torkot tisztítanának. Nem lehetett kivenni a szavakat, csak a milyenségüket; fesztelenek és szemtelenek voltak, egy-egy vidám, sivító kiáltással színeztve.

Toohey hátradőlt székében, és félmosollyal arcán hallgatta tovább Webbet. - Igen! - mondta olykor. - Úgy bizony!... Aha!... Helyes, fiú!... Az biztos!... - Még jobban hátradőlt, és az egyik hegyes orrú, fényes cipős lábát az asztal szélére rakta. - Ide hallgass, fiú! Azt akartam mondani neked, hogy óvatosan bánj az öreg Bassett-tel még egy ideig. Az biztos, hogy tetszik neki a munkád, de egyelőre ne ijeszd meg túlságosan! Csak semmi durvaság, érted? Tégy lakatot arra a nagy szádra!... Átkozottul jól tudod, ki vagyok én, hogy megmondjam!... Igen!... Erről van szó, kölyök... Ó, tényleg? Remek, angyalarcú... Akkor, szervusz! - Ó, mondd csak, Gus, hallottál a brit hölgy és a vízvezeték-szerelő esetéről? - Egy történet következett. Amikor vége lett, a telefonkagyló rekedten hahotázni kezdett. - Akkor vigyázz magadra és a gyomrodra, angyalarc! Jó éjt!

Toohey letette a telefont, és így szólt: - Nos, Peter - nyújtózott egyet, felállt, odament Keatinghez, és megállt előtte, kissé hintázva apró lábain, szeme fényes és jóindulatú volt.

- Nos Peter, mi a baj? Összedőlt a világ az orrod előtt?

Keating belső zsebébe nyúlt, és előhúzott egy gyűrött, sokat fogdosott sárga csekket. Rajta volt Keating aláírása és egy tízezer dolláros összeg Ellsworth M. Toohey nevére kiállítva. Az a kézmozdulat, amivel Toohey felé nyújtotta, nem egy adományozóé volt, hanem egy koldusé.

- Kérlek, Ellsworth..., itt van..., vedd el... egy jó ügyért... a Társadalomtudományi Műhely számára..., vagy bármi másra, amit akarsz..., te tudod..., egy jó ügyért...

Toohey ujjai végével tartotta a csekket, mint egy piszkos pénzürmét, oldalra döntötte a fejét, elismerően biggyesztette ajkát, és az asztalra dobta a csekket.

- Nagyon lovagias gesztus tőled, Peter! Igazán nagylelkű! Mi a helyzet?

- Ellsworth, emlékszel, mit mondtál egyszer - hogy nem számít, milyenek vagyunk vagy mit csinálunk, ha segítünk másoknak? Hogy csak ez a fontos? Ugye az a jó? Az a tiszta?

- Nemcsak egyszer mondtam. Milliószer.

- És ez tényleg igaz?

- Hát persze, hogy az. Ha van bátorságod elfogadni.

- Te a barátom vagy, ugye? Te vagy az egyetlen barátom. Én... én még magammal sem vagyok barátságos, de te igen. Úgy értem, hogy velem, ugye az vagy, Ellsworth?

- Hát persze, hogy az vagyok. Ami többet ér, mint a saját magad iránt érzett barátság - elég különös elképzelés, de nagyon is helyénvaló.

- Te érted. Senki más nem érti. És szeretsz engem.

- Odaadóan. Valahányszor csak van rá időm.

- Hogyan?

- A humorérzéked, Peter, hol a humorérzéked? Mi a baj? Hasfájás? Lelki gyomorrontás?

- Ellsworth, én...

- Igen?

- Nem tudom elmondani. Még neked sem.

- Gyáva vagy, Peter.

Keating kétségbeesetten bámult rá: a hang szigorú és kedves volt, nem tudta, vajon fájdalmat, sértést vagy bizalmat érezzen.

- Eljössz ide, és azt mondd, hogy nem számít, mit teszünk - és erre darabokra esel valami miatt, amit tettél. Ugyan már, légy férfi, és mondd, hogy nem számít! Mondd ki, hogy nem vagy fontos! És vedd komolyan! Mutasd meg, hogy van merszed hozzá! Felejtsd el a kis énedet!

- Nem vagyok fontos, Ellsworth. Nem vagyok fontos. Ó, istenem, bárcsak mindenki úgy mondaná, ahogy te! Nem vagyok fontos. Nem akarok fontos lenni.

- Honnan van ez a pénz?

- Eladtam Dominique-ot.

- Miről beszélsz? A hajóútról?

- Csak az a baj, hogy olyan mintha nem Dominique-ot adtam volna el.

- Mit érdekel az téged, ha...

- Renóba utazott.

- Micsoda?

Keating nem értette, Toohey miért reagál ilyen hevesen, de túl fáradt volt ahhoz, hogy ezen gondolkodjon. Mindent elmondott, ami történt vele; nem tartott sokáig, sem az, ami történt, sem az, amit elmondott.

- Te átkozott ostoba! Nem lett volna szabad hagynod!

- Mit tehettem volna? Wynanddal szemben?

- De azt, hogy *feleségül vegye!*

- Miért ne, Ellsworth? Jobb, mint...

- Nem gondoltam volna, hogy valaha... de... Ó, az isten verje meg, én ostobább vagyok, mint te!

- De Dominique-nak jobb, ha...

- A pokolba a te Dominique-oddal! Én Wynandra gondolok!

- Ellsworth, mi a bajod?... Mit érdekel ez téged?
- Maradj csöndben, légy szíves! Hadd gondolkodjak!

A következő pillanatban Toohey vállat vont, leült Keating mellé, és karját vállá köré csúsztatta.

- Sajnálom, Peter - mondta. - Bocsánatot kérek! Teljesen indokolatlanul voltam durva hozzád. A megütközés miatt. De tudom, mit érzel. Csak nem szabad túl komolyan vened! Nincs semmi baj. - A szavak automatikusan jöttek belőle. Gondolatai messze jártak. Keating nem vette észre. A szavakat hallotta. Olyanok voltak, mint a víz a sivatagban. - Nincs semmi baj. Hisz te is csak ember vagy. Mindössze az akarsz lenni. Ki mondhatja azt, hogy jobb? Ki vethetné rád az első követ? Mindannyian emberek vagyunk. Nincs semmi baj.

- Uram isten! - kiáltott fel Alvah Scarret. - Ezt nem teheti! Nem veheti el Dominique Francont!

- Pedig el fogja venni - mondta Toohey. - Amint a lány visszatér.

Scarret meg volt lepve, hogy Toohey meghívta ebédre, de a hír kitörölte az első meglepetést, és helyére egy nagyobb és fájdalmasabb megdöbbenés költözött.

- Kedvelem Dominique-ot - mondta Scarret, és félretolta a tányérját, mert elment az étvágya. Mindig is nagyon kedveltem őt. De hogy ő legyen Mrs. Gail Wynand!

- Nekem is pontosan ezek az érzéseim - mondta Toohey.

- Mindig mondtam Wynandnak, hogy házasodjon meg. Mert az segít. Szabadságot ad. Valamiféle tiszteletet kelt az emberekben, amire neki nagyon is szüksége van. Mindig is veszélyes területen mozgott. Eddig megúsza. De Dominique!

- Miért nem találod megfelelőnek ezt a házasságot?
- Hát... hát ez nem... A fenébe is! Hisz tudod, hogy nem helyes!
- Én tudom. De te?
- Nézd, ez a nő veszélyes.
- Az. Ez az altétele. De a főtétele mégis így szól: ez a férfi veszélyes.
- Nos... bizonyos szempontból... igen.

- Nagyra becsült szerkesztőm, te nagyon jól értesz engem. De olykor szükség van a dolgok tisztázására. A jövőbeli együttműködés felé tartunk. Sok a közös bennünk, benned és bennem - annak ellenére, hogy te némiképp vonakodtál ezt elismerni. Mondhatom azt, hogy mi ketten ugyanazon témának a két változata vagyunk? Vagy a két végkifejlet ugyanazon központi témával szemben, ha a te irodalmi stílusodat használjuk. Ellenben kedves főnökünk egy eléggé más hangnem. Egy teljesen más vezérmotívum - nem gondolod, Alvah? Drága főnökünk egy véletlen közöttünk. A véletlenek pedig kiszámíthatatlan jelenségek. Évek óta tükön ülsz - ugye igazam van? - és Mr. Gail Wynandot figyeled. Szóval pontosan tudod, miről beszélek. Azzal is tisztában vagy, hogy Miss Dominique Francon sem a mi hangnemünkben játszik. És nem akarod látni, hogy ez a bizonyos hatás belépjen a főnökünk életébe. Szükséges, hogy még tisztábban fejezzem ki magam?

- Agyafúrt ember vagy te, Ellsworth - mondta Scarret nehézkesen.
- Ezt már évek óta tudjuk.

- Beszélek vele. Te jobban teszed, ha elkerülöd - utálja a képedet, ha megbocsátasz. De nem hiszem, hogy én is sokra megyek vele. Akkor nem, ha már egyszer elhatározta magát.

- Nem is várom tőled. Megpróbálhatod, ha akarod, bár szerintem nincs értelme. Nem tudjuk megakadályozni ezt a házasságot. Egyik jó tulajdonságom az, hogy beismerem a vereséget, amikor be kell ismerni.

- De akkor miért...

- Mondtam el neked ezt? Egy szenzációs hír, Alvah. Elsődleges információ.

- Nagyra értékelem, Ellsworth. Komolyan.

- Bölcs dolog lenne, ha továbbra is értékelnéd. A Wynand-lapokat, Alvah, nem szabad könnyen föladni. Egységben az erő. Ahogy te mondod.

- Ezt hogy érted?

- Csak annyi, hogy nehéz idők várnak ránk, barátom. Szóval jobban tennénk, ha összetartanánk.

- De hát én veled vagyok, Ellsworth. Mindig is veled voltam.

- Nem egészen, de hagyjuk ezt most. Csak a jelennel kell foglalkoznunk. És a jövővel. A kölcsönös megértés jeleként mit szólnál, ha az első adandó alkalommal megszabadulnánk Jimmy Kearnstól?

- *Sejtettem*, hogy már hónapok óta ez a szándékom! Mi a gond Jimmy Kearnsszel? Értelmes fiú. A legjobb drámakritikus a városban. Lelkes. Rámenős. A legígéretesebb.

- Lelkes - mert saját magáról van szó. Nem hiszem, hogy szükségesnek tartod, hogy más rámenős alak legyen itt - rajtad kívül. Szerintem óvatos akarsz lenni azzal, hogy mit ígér az ígéret.

- Kit tegyek a helyére?

- Jules Fougler.

- Az ördögbe, Ellsworth!

- Miért ne?

- Annak a... Nem engedhetjük meg magunknak.

- Ha akarod, akkor igen. És milyen neve van!

- De ő a leglehetetlenebb...

- Nos nem kell felvenned. Majd máskor megbeszéljük ezt. Csak szabadulj meg Jimmy Kearnstól.

- Nézd, Ellsworth! Nem szoktam kivételezni; nekem teljesen mindegy. Kirúgom Jimmyt, ha azt mondod. Csak azt nem értem, hogy mi fog ettől változni, és mi köze ahhoz, amiről az előbb beszélgettünk.

- Most nem érted - mondta Toohey -, de majd fogod.

- Gail, tudod, hogy azt szeretném, hogy boldog légy - mondta Alvah Scarret egy kényelmes fotelben ülve Wynand dolgozószobájában, aznap este. - Nagyon jól tudod. Semmi másra nem gondolok.

Wynand elnyújtózva feküdt egy kanapén, egyik lába behajlítva, lábfeje a másik lába térdén pihent. Dohányzott, és csendesen hallgatta Scarretet.

- Évek óta ismerem Dominique-ot - folytatta Scarret. - Jóval azelőtt, hogy te hallottál róla. Szeretem. Szeretem, mondhatjuk úgy, mint egy apa. De be kell vallanod, hogy ő nem az a fajta nő, akit az olvasóid Mrs. Gail Wynand szerepében akarnak látni.

Wynand nem szólt semmit.

- A te feleséged egy közéleti személyiség, Gail. Automatikusan. Köztulajdon. Joguk van az olvasóidnak, hogy követeljenek és elvárjanak tőle bizonyos dolgokat. Az érték egy szimbóluma, ha érted, mire gondolok. Olyasmi, mint Anglia királynője. Hogy várhatod el Dominique-tól, hogy felérjen ezzel a szereppel? Hogyan várhatod el tőle, hogy egyáltalán megőrizzen bármiféle látszatot? Ő a legvadabb ember, akit ismerek. Szörnyű hírneve van. De ami a legrosszabb - gondolj csak bele, Gail! -, hogy egy elvált nővel! Mi pedig itt több tonna lapon védjük az otthon szentségét és az asszonyok tisztaságát! Hogyan fogod ezt elfogadtatni az olvasókkal? Hogyan adjam el nekik a feleségedet?

- Nem gondolod, hogy jobb lenne abbahagyni ezt a beszélgetést, Alvah?

- De igen, Gail - mondta Scarret alázatosan.

Scarret az utóhatás súlyos érzetével várt, mintha egy heves veszekedésen lenne túl és már alig várná, hogy kibéküljenek.

- Tudom már, Gail! - kiáltott fel boldogan. - Tudom, mit tehetünk. Visszavesszük Dominique-ot az újsághoz, és egy másik rovatot ír majd, ami az otthonról szól, és amit több újságban egyszerre közöltetünk. Tudod, háztartási tippek, a konyha, kisbabák és ilyesmik. Ez majd feloldja az átkot. Mutasd meg, milyen jó kis háziasszony ő valójában, fiataalkori hibái ellenére! El kell érni, hogy a nők megbocsássanak neki. Egy külön rovatot hozunk létre - *Mrs. Gail Wynand receptjei* névvel. Néhány róla készült kép segíteni fog - tudod, tarkán szőtt, pamutszövet ruhák és kötények, a haja pedig hagyományosabb stílusban feltűzve.

- Pofa be, Alvah, mielőtt pofon váglak - mondta Wynand anélkül, hogy felemelte volna a hangját.

- Igen, Gail.

Scarret megmozdult, hogy felálljon.

- Ülj nyugodtan! Még nem fejeztem be.

Scarret engedelmesen várt.

- Holnap reggel - mondta Wynand - küldesz egy körlevelet minden lapunknak. Közlöd velük, hogy nézzék át az aktáikat, és keressenek meg bármilyen képet, amit csak találnak Dominique Franconról, ami kapcsolatban állhat a rovatával! Mondd meg nekik, hogy semmisítsék meg a képeket! Azt is mondd el nekik, hogy mostantól kezdve ha csak megemlítik a nevét, vagy felhasználnak bármiféle képet róla akármelyik újságunkban, az az egész szerkesztőségi gárda állásába fog kerülni. Amikor eljön a megfelelő idő, bejelentetted a házasságomat az összes lapban. Ezt nem lehet elkerülni. A lehető legrövidebb módon tedd. Semmi kommentár. Semmi történet. Semmi kép. Add hírül ezt mindenkinek, és győződj meg róla, hogy megértették! Ha ezt valaki megszegi, mindenkinek veszélybe kerül az állása, téged is beleértve.

- Semmi sztori - amikor elveszed őt feleségül?

- Semmi, Alvah.

- De, uramisten! Ez egy szenzációs hír! Más újságok...

- Nem érdekel, mit csinálnak vele más újságok.

- De - *miért*, Gail?

- Úgysem értenéd meg.

Dominique az ablaknál ült, és a padló alatt zakatoló vonatkerekeket hallgatta. Ohio tovaszálló vidékét nézte a halványuló nappali fényben. Fejét hátradöntötte az ülésnek, két keze pedig ernyedten feküdt teste két oldalán az ülés párnáján. Eggyé vált a kocsi szerkezetével, őt is úgy vitte előre, ahogy az ablakkeretet, a padlót, a fülke falait. A sarkok elmosódtak, magukba gyűjtötték a sötétséget; az ablak világos maradt, a föld esti fényt sugárzott magából. Dominique hagyta, hogy körülvegye ez a halvány megvilágítás; beszűrődött a kocsiba, és birtokba vette azt, amíg ő fel nem kapcsolja a lámpát, hogy elűzze.

Nem volt tudatában céljának. Nem volt rendeltetése ennek az utazásnak, csak az utazás maga, csak a mozgás, és a mozgás fémes hangja körülötte. Nyomottnak és üresnek érezte magát, személyisége kezdett elveszni egy fájdalommentes hanyatlásban, beletörődött, hogy eltűnik, és semmi sem marad kivethető, kivéve azt a bizonyos tájat az ablakban.

Amikor megpillantotta a lassuló mozgásban az ablakon túl a *Clayton* nevet az állomásépület eresze alatti elhalványult táblán, már tudta, hogy mire várt. Rájött, hogy miért erre a vonatra szállt, nem egy gyorsabbra, miért tanulmányozta át alaposan a menetrendet, hogy milyen állomásokon áll meg a vonat – bár akkor ez még csak semmitmondó nevek oszlopa volt számára. Megragadta a bőröndjét, a kabátját és a kalapját. Futott. Nem tudott időt szakítani az öltözködésre, félt attól, hogy a lába alatti padló elviszi erről a helyről. Végigfutott a kocsi vékony folyosóján, le a lépcsőn. A peronra ugrott. Ekkor csupasz nyakát hirtelen megcsapta a téli hideg. Állt, és az állomás épületét nézte. Hallotta, hogy zakatolva elindul mögötte a vonat.

Felvette a kabátját és a kalapját. Átsétált a peronon a váróterembe, át a fapadlón az elszórt, megszáradt rágógumicsomók között, keresztül a vaskályhából áradó nehéz hőhullámokon, míg az állomáson túli térre nem ért.

Látta az utolsó sárga sávot az égen az alacsony háztetők vonala fölött. Látta a lyukacsos kövezetet és a kicsi, egymásnak dőlő házakat; egy csupasz fát kitekert ágakkal, elszáradt gazokat egy elhagyott garázs ajtó nélküli bejáratánál, sötét portálokat, egy vegyesboltot a sarkon, ami még nyitva volt, kivilágított, alacsony ablaka halványan fénylett a föld fölött.

Még sohasem járt itt, de érezte, hogy a hely birtokba veszi, vészjósló bensőségességgel körülzárja őt. Olyan volt, mintha az összes sötét tömeg magába akarná szívni, mint a bolygók vonzása az űrben, ami előírja az ő pályáját. Egy tűzcsapra tette a kezét, és érezte, hogy a hideg a bőrébe ivódik a kesztyűjén keresztül. Így birtokolta őt a város, közvetlenül beléhatolt, amit sem ruhája, sem esze nem tudott megfékezni. Az elkerülhetetlen békéje maradt. Csakhogy most cselekednie kellett, ám amit tennie kellett egyszerű volt, és előre elhatározott. Megkérdezett egy járókelőt: – Merre épül a Janer's Áruház új épülete?

Türelmesen sétált a sötét utcákon. Sivár, téli gyepszőnyegek és roskadozó tornácok mellett haladt el; üres telkek mellett, ahol a gaz megzizzent a bádogdobozokhoz érve; bezárt fűszerüzletek és egy gőzölgő mosoda mellett; egy függöny nélküli ablak mellett, ahol egy férfi ingujjban ült a tűznél, és újságot olvasott. Sarkokon fordult be, utcákon ment át, érezte az utcakövet vékony talpú körömcipőjén keresztül. Néhány arra tévedő járókelő megdöbbenve bámulta idegen eleganciáját. Észrevette; ő is meglepődött. Legszívesebben azt mondta volna: – Hogy

lehet, hogy nem értitek? – Én jobban idetartozom, mint ti. – Egyszer-egyszer megállt, becsukta a szemét; nehezeire esett a lélegzés.

A Fő úthoz ért, és lelassította lépteit. Volt néhány lámpa, kocsik parkoltak ferdén a járdaszegélynél, volt egy mozi, egy kirakatban rózsaszín alsóneműket állítottak ki konyhaedények közé. Dominique mereven lépdelt, előrenézve.

Vakító fényt pillantott meg egy öreg épület oldalán, egy sárga téglás tűzfalon, melyen kirajzolódtak egy szomszédos, lebontott szerkezet kormos födémvonalai. A fény a munkagödörből jött. Dominique tudta, hogy ez az építési terület. Remélte, hogy nem az. Ha sokáig dolgoznak, ő biztos itt van közöttük. Ma este nem akart vele találkozni. Csak a helyet és az épületet akarta látni; nem volt kész többre; holnap akart vele találkozni. De már nem tudott megállni. Odasétált a munkagödörhöz, ami egy sarkon volt, az utca mellett, kerítés nélkül. Hallotta a vas csikorgó zakatolását, látta a daru gémjét, az emberek árnyékát a friss föld lejtős oldalán, mely sárgán világított a fényben. Nem látta a járdához felfelé vezető deszkákat, de hallotta a lépések zaját, és ekkor megpillantotta Roarkot, amint felfelé jön az utcára. Fedetlen fővel lépkedett, egy bő kabát lötyögött rajta kigombolva.

A férfi megtorpant. A lányra nézett. Dominique azt hitte, hogy egyenesen áll; hogy ez egy egyszerű és normális állapot, látta a szürke szempárt és a narancsszínű haját, ahogy mindig is azelőtt. Meglepődött, hogy a férfi olyan sietséggel ugrik feléje, hogy kezével túl erősen fogja meg a könyökét, és azt mondja: – Jobb, ha most leülsz.

Ekkor Dominique rájött, hogy nem tudott volna állva maradni anélkül a kéz nélkül, ami a könyökét fogta. Roark elvette a lány bőrröndjét. Átvezette a sötét mellékutcán, és leültette egy üres ház lépcsőjére. Dominique a zárt kapunak támasztotta a hátát. Roark melléje ült. Keze még mindig szorosan a könyökét markolta, nem simogatás volt, hanem egy személytelen fogás, amivel mindkettejüket féken tartotta.

Egy idő múlva leejtette a kezét. A lány tudta, hogy most már biztonságban van. Meg tudott szólalni.

- Ez az új épületed?
- Igen. Az állomástól sétáltál ideig?
- Igen.
- Hosszú séta.
- Gondolom az volt.

Dominique arra gondolt, hogy nem üdvözölték egymást, de ez így volt jó. Ez nem egy kibékülés volt, csupán egyetlen pillanat valamiből, ami sohasem szakadt meg. Eszébe jutott, milyen furcsa lenne, ha valaha is azt mondaná neki, hogy *Szervuszt!*; az ember nem köszön magának minden reggel.

- Mikor keltél fel ma reggel? – kérdezte a lány.
- Hétkor.
- Én New Yorkban voltam akkor. Egy taxiban, a Grand Central felé mentem. Hol reggeliztél?
- Egy gyorsbüfében.
- Olyan, ami egész éjszaka nyitva van?
- Igen. Főleg kamionosoknak.
- Gyakran jársz oda?
- Valahányszor egy kávét akarok inni.

- És a pultnál szoktál ülni? És emberek vannak körülötted, akik néznek.
- A pulthoz szoktam ülni, amikor van időm. Vannak emberek körülöttem. De nem hiszem, hogy túlságosan néznének.
- És azután? Elsétálsz az építkezéshez?
- Igen.
- Mindennap sétálsz? Végig ezeken az utcákon? Ezek előtt a kirakatok előtt? Hogyha valaki meg akarna érinteni, és kinyitná az ablakot...
- Itt az emberek nem bámulnak ki az ablakokon.

A magas lépcsőről jó kilátás nyílt az utca túloldalán lévő munkagödörre, a földre, a munkásokra, az emelkedő acéloszlopokra az éles fény megvilágításában. Dominique arra gondolt, hogy különösen hat a friss föld látványa a járdák és az utcakő közepén; mintha a város öltözkézből kiszakítottak volna egy darabot, és a csupasz test kilátszana. Megszólalt:

- Az utóbbi két évben két vidéki házat építettél.
- Igen. Egyet Pennsylvaniában és egyet Boston közelében.
- Jelentéktelen házak voltak.
- Nem voltak költségesek, ha erre gondolsz. De nagyon érdekes munkák voltak.
- Meddig maradsz itt?
- Még egy hónapot.
- Miért dolgozol éjszaka?
- Ez egy sürgős munka.

Az utca túloldalán mozgott a daru, egy hosszú tartót egyensúlyozott a levegőben. Dominique látta, hogy Roark azt figyeli, és tudta, hogy a férfi nem arra gondol, hanem az ösztönös reakció látszik szemében, valami fizikailag közel álló, bensőséges viszony bármivel, ami az épületével kapcsolatos.

- Roark...

Még nem ejtették ki egymás nevét. A régóta késleltetett önátadás érzéki öröme volt benne - kiejteni a nevet úgy, hogy a férfi hallja.

- Roark, ez megint a bánya.

Roark elmosolyodott. - Ha így akarod hívni. Csakhogy nem az.

- Az Enright House után? A Cord Building után?

- Én nem így látom.

- Te hogy látod?

- Élvezem, amit csinálok. Minden épület olyan, mint egy ember. Egyszeri és megismételhetetlen.

Roark az utca másik oldalát nézte. Dominique látta rajta, hogy semmit sem változott. Benne volt mozgásában, tetteiben és gondolataiban a régi könnyedség és nyugalom. A lány kezdet és vég nélkül mondta:

- ...ötemeletes házakat építeni életed hátralévő részében...
- Ha kell. De nem gondolom, hogy ez lesz.
- Mire vársz?
- Nem várok.

Dominique becsukta a szemét, de a száját nem tudta eltakarni; száján látszott a keserűség, a düh és a fájdalom.

- Roark, ha a városban lettél volna, nem látogattalak volna meg.
- Tudom.

- De elképzeltetek valahol - egy másik helyen - egy ismeretlen lyukban, mint amilyen ez. Látnom kellett. Látnom kellett ezt a helyet.

- Mikor mész vissza?

- Tudod, hogy nem maradok?

- Igen.

- Miért?

- Még mindig félsz a gyorsbűféktől és az ablakoktól.

- Nem megyek vissza New Yorkba. Nem azonnal.

- Nem?

- Nem kérdeztél semmit tőlem, Roark. Csak azt, hogy az állomástól sétáltam-e idáig.

- Mit szeretnél, hogy mit kérdezzek?

- Leszálltam a vonatról, amikor megláttam az állomás nevét - mondta Dominique fojtott hangon. - Nem volt szándékomban idejönni. Renóba megyek.

- És azután?

- Újra férjhez megyek.

- Ismerem a jegyesedet?

- Hallottál már róla. Gail Wynandnak hívják.

Dominique látta Roark szemét. Arra gondolt, hogy nevetnie kellene, mert végre annyira megdöbbsentette a férfit, amire nem is számított. De nem nevetett. Roarknak Henry Cameron jutott eszébe; amint Cameron azt mondja: - *Nem tudok védekezni ellenük, Howard. Neked kell szembenézned velük. Te majd megadod nekik a választ. Mindegyiknek, a Wynand-lapoknak és annak, ami létezésüket lehetővé teszi, és ami e mögött az egész mögött van.*

- Roark!

A férfi nem válaszolt.

- Ez rosszabb, mint Peter Keating, ugye? - kérdezte a lány.

- Sokkal rosszabb.

- Meg akarsz állítani.

- Nem.

Azóta nem ért a lányhoz, amióta elengedte a könyökét, és az is csak egy olyan érintés volt, mint egy elsősegélynyújtás. Dominique megmozdította kezét, és a férfiéra tette. Roark nem húzta el, és nem játszotta, hogy közömbös. A lány lehajolt, keze a kezét fogta, nem emelte fel a térdéről, és ajkát Roark kezére szorította. Leesett a kalapja, Roark látta a szőke fejet a térdénél, érezte, hogy a lány szája a kezét csókolgatja. Válaszként ujjával megfogta a lányét, de csak ennyire viszonzta.

Dominique felemelte a fejét, és az utcát nézte. Egy kivilágított ablak függött a távolban csupasz ágak hálózata mögött. Kis házak nyújtóztak a sötétségbe, és fák álltak a keskeny járdák mentén.

Dominique megpillantotta a kalapját a lépcsőn, és lehajolt, hogy felvegye. Letámasztotta csupasz tenyerét a lépcsőre. A kő öreg, simára koptatott és jéghideg volt. Megnyugtatta ez az érintés. Egy pillanatig így ült, előrehajolva, tenyere a kövön; érezni ezeket a lépcsőket - nem fontos, hányan használták - csak érezni, ahogy a tűzcsapot érezte.

- Roark, hol laksz?

- Egy bérházban.

- Milyen szobában?

- Csak egy szoba.
- Mi van benne? Milyenek a falak?
- Valami tapéta. Kifakult.
- Milyen bútorok?
- Egy asztal, székek és egy ágy.
- Nem. Mondd el részletesen!
- Van egy akasztós szekrény, egy komód, az ágy a sarokban van az ablaknál, egy nagy asztal a másik oldalon...

- A falnál?
- Nem, a sarokba tettem az ablakhoz – ott dolgozom. Akkor van egy egyenes támlájú szék, egy fotel egy hídlámpával és egy újságtartóval, amit sosem használok. Azt hiszem, ennyi.

- Nincs szőnyeg? Vagy függöny?
- Azt hiszem, van valami az ablaknál, és valami szőnyegféle is akad. A padlót szépen felcsiszolták, és gyönyörű, régi fából készült.

- Ma este a szobádra akarok gondolni – a vonaton.

Roark ült, és az utca túloldalát nézte. Dominique így szólt:

- Roark, hadd maradjak veled ma éjszaka!

- Nem.

Követte a férfi tekintetét a lenti órlógép felé. Egy idő múlva a lány megkérdezte:

- Hogyan kaptad meg ennek az áruháznak a tervezését?

- A tulajdonos látta az épületeimet New Yorkban, és tetszetek neki.

Egy szerelőruhás férfi lépett ki a kimélyített árokból, a sötétséget vizsgálta, feléjük nézett, és így szólt:

- Te vagy az ott, főnök?

- Igen – felelt neki Roark.

- Idejönnél egy percre?

Roark átsétált az úton a másik férfihoz. Dominique nem hallotta, miről beszélgetnek, de aztán meghallotta, hogy Roark vidáman mondja: – Ez könnyű – és mindketten lesétáltak a deszkákon az árok aljára. A másik férfi beszélt, felfelé mutatott és magyarázott. Roark hátravetette a fejét, hogy feltekintsen az emelkedő acélszerkezetre; a fény teljesen megvilágította az arcát, és Dominique látta rajta, hogy koncentrálni, nem mosolygott, hanem olyan kifejezés volt rajta, amiből sugárzott felé a szakértelem és a fegyelmezett, józan aktivitás örömteli érzése. Roark lehajolt, felvett egy táblát, és elővett egy ceruzát a zsebéből. Egyik lábát egy deszkarakásra tette, a táblát térdére támasztotta, és gyorsan rajzolni kezdett, valamit magyarázva a másik férfinak, aki bólogatott, és látszott, hogy örül. Dominique nem hallotta a szavakat, de érezte, milyen kapcsolatban van Roark azzal a másik férfival, az összes munkással abban az árokban – valami különös érzése a hűségnek és a testvériségnek, de nem olyan fajta, amire tapasztalata szerint valaha is ráillesztették ezeket a szavakat. Roark befejezte, átnyújtotta a táblát a másik férfinak, és mindketten felnevettek valamin. Ezután visszajött, és leült a lépcsőre a lány mellé.

- Roark – mondta Dominique -, itt akarok maradni veled annyi ideig, amennyi vár még ránk.

A férfi figyelmesen rátekintett, és várt.

- Itt akarok élni. - A lány hangja olyan volt, mint a gátnak feszülő nyomás hangja. - Úgy akarok élni, ahogyan te. Nem akarok a pénzemhez nyúlni - elajándékozom, bárkinek, Steve Mallorynek, ha akarod, vagy Toohey egyik intézményének, mindegy. Kibérelünk itt egy házat - egy olyat, mint ezek - és én vezetem a háztartást neked - ne neved, képes vagyok rá -, főzni fogok, kimosom a ruháidat, felsúrolom a padlót. És te abbahagyod az építészetet.

Roark nem nevetett. Dominique nem látott semmit rajta, csak a mozdulatlan figyelmet, hogy tovább hallgassa őt.

- Roark, kérlek, próbáld megérteni, próbáld megérteni! Nem bírom nézni, amit veled csinálnak, amit csinálni fognak. Túl nagyszerű - te és ahogy építesz, és amit érzel iránta. Nem csinálhatod ezt így sokáig. Nem lesz tartós. Nem fogják hagyni. Valami szörnyű katasztrófa felé sodródsz. Másképp nem végződhet. Hagyd abba! Vállalj valami semmitmondó munkát - mint például a bányában! Itt fogunk lakni. Nem lesz sok mindenünk, és nem adunk semmit. Csak azért fogunk élni, amik vagyunk, és azért, amit tudunk.

Roark felnevetett. A lány kihallott a nevetésből egy meglepő figyelmességet irányába, hogy próbált nem nevetni; de nem tudta megállni.

- Dominique. - Vele maradt az, ahogy a férfi kiejtette a nevét, és megkönnyítette számára, hogy meghallgassa az ezt követő szavakat: - Bárcsak azt mondhatnám neked, hogy ez egy kísértés volt, legalább egy pillanatra. Csakhogy nem volt az. - Majd hozzátette: - Ha nagyon kegyetlen lennék, elfogadnám. Csak hogy láthassam, milyen hamar könyörögnél nekem, hogy újra építsek.

- Igen... Valószínűleg...

- Menj feleségül Wynandhoz, és maradj mellette! Jobb lesz, mint az, amit most csinálsz magaddal.

- Nem baj... ha még egy kicsit itt maradunk... és nem beszélünk erről... csak beszélgetünk, mintha minden rendben lenne... a sok évből csak egy fél óra fegyverszünet... Mondd el nekem, mit csináltál mindennap, amióta itt vagy, mindent, amire emlékszel...

És beszélgettek, mintha az üres ház lépcsője egy űrben lebegő repülőgép volna, mintha nem látnák a földet és az eget; Roark nem nézett az utca másik oldalára.

Majd a férfi a karórájára pillantott, és így szólt:

- Egy óra múlva indul egy vonat nyugat felé. Elmenjek veled az állomásra?

- Nem baj, ha sétálunk odáig?

- Rendben.

Dominique felállt, és megkérdezte:

- Mikor, Roark?

A férfi az utcák fölé mutatott a kezével. - Amikor már nem gyűlölsz ezt az egészet, már nem félsz tőle, megtanulod nem észrevenni.

Együtt sétáltak el az állomásig. A lány a férfi lépéseit hallgatta a saját lépéseivel a kihalt utcákon. Tekintete úgy vonszolta magával a falakat, amik mellett elhaladtak, mint egy ragaszkodó érintés. Szerette ezt a helyet, ezt a várost, és mindent, ami ide tartozott.

Egy üres telek mellett haladtak el. A szél egy régi újságpapírt fújta a lány lábára. Makacs kitartással tapadt hozzá, ami tudatosnak tűnt, mint egy macska önkényes

simulása. Arra gondolt, hogy ebben a városban bárminek joga van őhöz. Lehajolt, felvette az újságot, és elkezdte összehajítani, hogy megtartsa.

- Mit csinálsz? - kérdezte a férfi.

- Hogy legyen mit olvasni a vonaton - felelte ostobán.

Roark kikapta a kezéből az újságot, összegyűrte, és a gaz közé dobta. A lány nem szólt semmit, és továbbsétáltak.

Egy magányos égő lógott az üres állomásperon fölött. Várakoztak. Roark a síneket nézte, ahonnan a vonat fog feltűnni. Amikor a sínek remegve felcsendültek, amikor a fényszóró fehér gömbje feltört a távolból és mozdulatlanul állt az égen, nem közeledve, csak kiszélesedve, örült sebességgel növekedve, Roark nem mozdult, és nem fordult a lány felé. A rohanó fénysugár rávetette Roark árnyékát a peronra, végigsöpörte vele a deszkákat majd eltüntette. Egy pillanatra Dominique látta a vakító fény ellenében a férfi testének magas, egyenes vonalát. A mozdony elhaladt mellettük, és a kocsik zötyögtek, miközben a vonat lassított. A férfi a tovagördülő ablakokat nézte. A lány nem látta a férfi arcát, csupán arccsontja körvonalát.

Amikor a vonat megállt, a férfi a lányhoz fordult. Nem fogták meg egymás kezét, nem szóltak egymáshoz. Egyenesen álltak, egymással szemben egy pillanatra, mintha vigyázzállásba vágták volna magukat; majdnem olyan volt, mint egy katonai tisztelegés. Majd a lány felvette a bőröndjét, és felszállt a vonatra. Egy perc múlva a vonat elindult.

VI

Chuck: És miért nem pézsmapatkány? Miért tartaná többre magát az ember egy pézsmapatkánynál? Az összes kis mezei és erdei élőlényben lüktet az élet. Az örök bánatról daloló élet. Egy régi bánatról. Az énekek éneke. Nem értjük – de kit érdekel a megértés? Csak a könyvelőket és a pedikűrösöket. És a postásokat. Mi csak szeretünk. A szeretet Édes Misztériuma. Ez minden, amit erről el lehet mondani. Szeress engem és a fenébe az összes bölcseddel! Amikor Mary megfogta a hajléktalan pézsmapatkányt, szíve kitárult, és megtelt étellel és szeretettel. A pézsmapatkányokból jó nercbunda utánzatot lehet készíteni, de nem ez a lényeg. Az élet a fontos.

Jake (berohan): Mondják csak, emberek, kinek van egy bélyege George Washington arcképével?

Függöny.

Ike egy erőteljes mozdulattal összecsukta a kéziratát, és vett egy mély levegőt. Hangja rekedt volt kétórás felolvasás után, és a darab tetőpontját egyetlen hosszú levegővétellel olvasta. Közönségére nézett, szája saját magán gúnyolódva mosolygott, szemöldökét pökhendien felhúzta, de a szeme kegyelmet kért.

Ellsworth Toohey a földön ült, gerincét egy székes lábának nyújtóztatta, és ásított. Gus Webb, hason elnyúlva a szoba közepén, hátára fordult. Lancelot Clokey, a külföldi tudósító, viszkispoharáért nyúlt, és felhajtotta a maradékot. Jules Fougler, a *Banner* új drámakritikusa mozdulatlanul ült; két órája ugyanabban a pózban. Lois Cook, a háziasszony, felemelte két karját, kifordította, nyújtózott egyet, és így szólt:

– Te jó ég, Ike, ez szörnyű!

Lancelot Clokey vontatottan ennyit mondott: – Lois, kedvesem, hol tartod a gint? Ne légy már ennyire átkozottul fukar! Te vagy a legrosszabb háziasszony, akit ismerek.

Gus Webb megszólalt: – Nem értem az irodalmat. Terméketlen és időpocsékolás. Likvidálni fogják a szerzőket.

Ike élesen felkacagott: – Vacak, mi? – Meglengette a forgatókönyvet. – Egy igazi vacak munka. Mit gondoltok, minek írtam? Mutassatok valakit, aki ennél rosszabbat tud írni. A legrosszabb darab, amit valaha is hallani fogtok az életben.

Ez nem az Amerikai Írók Tanácsának hivatalos gyűlése volt, hanem egy baráti összejövetel. Ike megkérte néhány barátját, hogy hallgassák meg a legújabb munkáját. Huszonöt éves volt, és már tizenegy darabot írt, de még egyet sem mutattak be.

– Jobban tennéd, ha felhagynál a színházzal, Ike – mondta Lancelot Clokey. – Az írás komoly üzlet, és nem holmi tévelygő alaknak való, aki ki akarja próbálni. – Lancelot Clokey első könyve – külföldi országokban átélt utazási élményeinek beszámolója – már tíz hete az eladási listán szerepelt.

– Miért nem, Lance? – kérdezte affektálva Toohey.

– Jól van na – csattant fel Clokey –, jól van! Kérek egy italt!

– Pocsék – mondta Lois Cook, fejét egyik oldalról a másikra himbálva. – Tökéletesen pocsék. Annyira, hogy az már csodálatos.

– Marhaság! – mondta Gus Webb. – Minek jövök én mindig ide?

Ike a kandallónak vágta a kéziratát, az nekicsapódott a drótellenzőnek, és fejfelé lefelé, nyitva ért földet, vékony lapjai összegyűrődtek.

- Ha Ibsen tud darabokat írni, én miért ne tudnék? - kérdezte. - Ő jó, én viszont pocsék vagyok, de ez nem elegendő ok.

- Nem minden értelemben - mondta Lancelot Clokey. - De valóban pocsék vagy.

- Nem kell mondanod. Én mondtam ki először.

- Ez egy nagyszerű darab - szólalt meg egy hang.

Egy lassú, unott orrhang volt. Az este folyamán most először szólalt meg, és mindannyian Jules Fougler felé fordultak. Egyszer egy karikaturista készített róla egy híres képet; két petyhüdt körből állt, egy nagyból és egy kicsiből: a nagy volt a hasa, a kicsi - az alsó ajka. Egy gyönyörűen szabott öltönyt viselt, színét úgy hívta: *merde d'oie*. Kesztyűje állandóan rajta volt, és kezében egy sétabotot cipelt. Kiváló drámakritikus volt.

Jules Fougler előrenyúlt sétapálcájával, elkapta a kéziratot a nyél kampójával, és végighúzta a földön a lábáig. Nem vette fel, de szemét a kéziratra szegezve megismételte, amit az előbb mondott:

- Ez egy nagyszerű darab.

- Miért? - kérdezte Lancelot Clokey.

- Mert én azt mondom - felelte Jules Fouglet.

- A bolondját járatod velünk? - kérdezte Lois Cook.

- Nem szoktam ugratni senkit - mondta Jules Fougler. - Az közönséges.

- Küldj néhány jegyet a megnyitóra - gúnyolódott Lancelot Clokey.

- A két jegy nyolc-nyolcvan a megnyitóra - mondta Jules Fougler. - Az évad legnagyobb szenzációja lesz.

Jules Fougler megfordult, és látta, hogy Toohey őt nézi. Toohey elmosolyodott, de nem egy könnyed vagy gondtalan mosoly volt; egy helyeslő kommentár volt valamire, amit igazán komolynak gondolt. Fougler tekintete megvető volt, amikor a többiek felé fordult, de egy pillanatra megértővé változott, amikor megpihent Tooheyn.

- Miért nem lépsz be az Amerikai Írók Tanácsába, Jules? - kérdezte Toohey.

- Individualista vagyok - felelte Fougler. - Nem hiszek a szervezetekben. Azonkívül, fontos az?

- Nem, egyáltalán nem fontos - mondta Toohey vidáman. - Számodra nem az, Jules. Nem tudok tanítani neked semmit.

- Azt szeretem benned, Ellsworth, hogy nem szükséges neked magyarázkodnom.

- A pokolba, miért kellene bármit is megmagyarázni itt? Mind a hatunkat ugyanabból a fából faragták.

- Ötünket - mondta Fougler. - Gus Webbet nem kedvelem.

- Miért nem? - kérdezte Gus. Nem sértődött meg.

- Mert nem mossa a fülét - felelte Fougler, mintha a kérdést egy harmadik tette volna fel.

- Vagy úgy? - mondta Gus.

Ike felemelkedett, és állva bámult Fouglerre, nem volt teljesen biztos benne, hogy vegyen-e lélegzetet vagy sem.

- Tetszik magának a darabom, Mr. Fougler? - kérdezte végül alig hallható hangon.

- Nem mondtam, hogy tetszik - válaszolta Fougler hidegen. - Szerintem búzlik. Ezért jó.

- Ó! - mondta Ike. Felnevetett. Megkönnyebbültnek tűnt. Tekintete végigfutott a szobában lévő arcokon, az alattomos győzelem tekintete volt.

- Igen - folytatta Fougler -, ugyanolyan az én hozzáállásom a mű kritikájához, mint az ön hozzáállása annak megírásához. Azonosak az indítékaink.

- Te egy nagyszerű fickó vagy, Jules.

- Mr. Fougler, kérem.

- Egy nagyszerű fickó és a legkiválóbb gazember a földön, Mr. Fougler.

Fougler sétapálcája végével lapozta a kéziratot.

- Csapnivaló a gépelése, Ike - mondta.

- A pokolba! Nem gyorsíró vagyok, hanem alkotóművész.

- Megengedhet magának egy titkárnőt, miután bemutatják ezt a darabot. Kénytelen leszek dicsérni - ha másért nem is, hát azért, hogy megakadályozzam az írógép ilyen irányú, további rongálását. Az írógép egy remek eszköz, nem arra való, hogy meggyalázzák.

- Jól van, jól van, Jules! - mondta Lancelot Clokey. - Nagyon szellemes és agyafúrt, és te igazán kifinomult és ragyogó vagy, mint minden firkász - de valójában miért dicséred ezt a szart?

- Azért, mert ez - ahogy te mondtad - egy szar.

- Nem vagy logikus, Lance - mondta Ike. - Nem minden értelemben. Megírni egy jó darabot, és elérni, hogy dicséretet kapjon, az semmi. Bárki meg tudja csinálni. Bárki, akinek tehetsége van - és a tehetség pusztán egy véletlen mirigynek köszönhető. De írni egy darab szart, és dicséretet kapni érte, az már valami.

- És kapott is - mondta Toohey.

- Ez vélemény dolga - mondta Lancelot Clokey. Üres poharát szájához emelte, és beszipantotta az utolsó jégkockát.

- Ike sokkal jobban érti a dolgokat, mint te, Lance - mondta Jules Fougler. - Éppen most bizonyította be, hogy egy igazi gondolkodó - ebben az előbbi kis beszédben. Ami, mellel, jobb volt, mint az egész darabja.

- Erről fogom írni a következő darabomat - mondta Ike.

- Ike kifejtette a saját okait - folytatta Fougler. - És az enyémekeket. És még a tieidet is, Lance. Vizsgáld meg az én esetemet, ha akarod. Mekkora eredmény egy kritikus számára egy jó darab dicsérete? Egyáltalán semmi. A kritikus akkor semmi más, csupán egy megdicsőült hírvivő a szerző és a közönség között. Mi van ebben nekem? Torkig vagyok vele. Jogom van azt kívánni, hogy hassak az emberekre az egyéniséggemmel. Különben feszült leszek - és én nem hiszek a feszültségben. De ha egy kritikus képes sikerre juttatni egy abszolút értéktelen darabot - akkor igazán megérzed a különbséget! Következésképpen, szenzációt csinálok - mi is a címe a darabodnak, Ike?

- Nincs bőr a seggeden - mondta Ike.

- Nem értettem, mit mondtál?

- Ez a címe.

- Ó, értem. Következésképpen, szenzációt csinálok a *Nincs bőr a seggeden* című darabból.

Lois Cook hangosan felnevetett.

- Ti mindenből akkora ügyet tudtok csinálni - mondta Gus Webb, hátán fekve, kezét feje alatt összekulcsolva.

- Nos ha szeretnéd közelebbről megvizsgálni a te esetedet, Lance - folytatta Fougler. - Mi öröme származhat egy tudósítónak abból, hogy világeseményekről tesz jelentést? Az emberek mindenféle nemzetközi válsághelyzetről olvasnak, és szerencséd van, ha egyáltalán észreveszik a neved a cikkeid végén. De te minden porcikádban vagy annyira jó, mint bármelyik tábornok, admirális vagy nagykövet. Jogod van ahhoz, hogy az emberek felfigyeljenek rád. Tehát bölcs voltál. Összehordtál mindenféle figyelemre méltó ostobaságot - igen, ostobaság -, viszont erkölcsileg indokolt dolgot. Egy okos könyv. Világkatasztrófák, amiket háttérfüggönyként használtál saját kis szennyes énedhez. Hogyan rúgott be Lancelot Clokey egy nemzetközi konferencián. Milyen szépségek háltak Lancelot Clokeyval egy invázió alatt. Hogy kapott vérhast Lancelot Clokey egy éhínség sújtotta területen. Hát miért ne Lance? Remekül bevált, nem? Ellsworth sikerre vitte, vagy nem?

- Az olvasók a jó, emberközpontú dolgokat értékelik - mondta Lancelot Clokey, mérgesen nézve poharába.

- Ó, ne marhaskodj, Lance! - kiáltott fel Lois Cook. - Ki előtt játszol itt? Átkozottul jól tudod, hogy nem volt szó semmi emberközpontú dologról, egyedül Ellsworth Tooheynak köszönheted.

- Nem felejttem el, mit köszönhetek Ellsworthnek - mondta Clokey mogorván. - Ellsworth a legjobb barátom. Mégsem tudta volna megcsinálni, ha nem lett volna eleve jó a könyv.

Nyolc hónappal ezelőtt Lancelot Clokey, kezében a kéziratával úgy állt Ellsworth Toohey előtt, mint most Ike Fougler előtt, és nem hitt a fülének, amikor Toohey azt mondta neki, hogy a könyve a bestsellerlista élén fog járni. De a kétszázezer eladott példány lehetetlenné tette Clokey számára, hogy valaha is felismerjen bármiféle igazságot, bármilyen formában is jelenjen az meg.

- Nos, *A bátor epekő*vel is megcsinálta - szólt közbe Lois Cook higgadtan -, és annál rosszabb művet még sohasem vetettek papírra. Ezt el kell ismernem. De ő mégis megcsinálta.

- És majdnem elvesztettem az állásomat miatta - mondta Toohey közömbösen.

- Mit csinálsz az itallal, Lois? - vágta oda Clokey. - Arra spórolod, hogy fürdőt vegyél benne?

- Jól van na, te szivacs! - mondta Lois Cook, és lustán feltápáskodott.

Átcsoszogott a szobán, felvett a földről egy félig teli poharat, amit valaki otthagyt, megitta a maradékot, kiment a szobából, majd megjelent jó néhány üveggel, melyekben különböző drága italok voltak. Clokey és Ike azonnal ugrottak, hogy töltsenek maguknak.

- Szerintem igazságtalan vagy Lance-hez, Lois - szólalt meg Toohey. - Miért ne írhatna önéletrajzot?

- Azért, mert az ő életét élni sem volt érdemes, nemhogy lejegyezni.

- Jaj, de hát pontosan ezért csináltam belőle bestsellert.

- Nekem mondod?

- Szívesen beszélek róla.

Jó néhány kényelmes szék volt körülötte, de Toohey inkább a földön maradt. Hasára fordult, felsőtestét könyökére támasztotta, és élvezettel heverészett, súlyát egyszer jobb, egyszer bal könyökére helyezve, lába széles terpeszben kinyújtva a szőnyegen. Úgy tűnt, élvezi, hogy nem kell visszafognia magát.

- Szívesen elmondom. A következő hónapban reklámozni fogom egy kisvárosi fogorvos önéletrajzát, aki egy igazán figyelemre méltó ember - mert egyetlen figyelemre méltó nap sincs az életében, sem egy ilyen mondat a könyvében. Tetszeni fog neked, Lois. El tudsz képzelni egy közhelyet, mely úgy vetkőzted le a lelkét, mintha az egy valóságos felfedezés lenne?

- A kisemberek - mondta Ike gyöngéden. - Szeretem a kisembereket. Szeretnünk kell a Föld kisembereit!

- Tartsd meg ezt a következő darabodhoz! - mondta Toohey.

- Nem tudom - felelte Ike. - Ebben a darabban van.

- Mi ebben a nagy ötlet, Ellsworth? - csattant fel Clokey.

- De hát olyan egyszerű, Lance. Amikor az a tény, hogy egy jelentéktelen ember, aki semmi kiemelkedő dolgot nem tett az evésen, alváson és a szomszédokkal való csevegésen kívül, egy olyan témává válik, amivel büszkélkedni lehet, kihirdetni a világnak, és olvasók milliói tanulmányozzák figyelmesen - az a tény pedig, hogy valaki katedrális épített említésre sem méltó lesz. Ez nézőpont és viszonyítás kérdése. A megengedett távolság bármely, sajátos képesség végletei között, korlátozott. Egy hangya hangérzékelésébe nem tartozik bele a mennydörgés.

- Úgy beszélsz, mint egy dekadens nyárspolgár - szólalt meg Gus Webb.

- Csak ne olyan hevesen, kedveském! - mondta Toohey neheztelés nélkül.

- Minden nagyon csodálatos - mondta Lois Cook -, kivéve az, hogy túl jól csinálod, Ellsworth. Kimeríted az üzletet. Nagyon hamar, ha még azt szeretném, hogy felfigyeljenek rám, írnom kell valamit, ami valóban jó.

- Nem ebben a században, Lois - mondta Toohey. - És talán nem is a következőben. Később, mint gondolnád.

- De még nem mondtad...! - kiáltott fel hirtelen Ike, aggódva.

- Mit nem mondtam?

- Még nem mondtad, ki fogja bemutatni a darabomat!

- Azt bíz csak rám! - mondta Jules Fougler.

- Elfelejtettem köszönetet mondani neked, Ellsworth - mondta Ike ünnepélyes komolysággal. - Tehát most mondom: Köszönöm. Rengeteg pocsék darab van, de te az enyémet választottad. Te és Mr. Fougler.

- A te pocsékságod használható, Ike.

- Nos ez már valami!

- Sokkal több annál.

- Hogyan - például?

- Ne beszélj túl sokat, Ellsworth! - mondta Gus Webb. - Látom, kinyitották nálad a csapatot.

- Fogd be a pofád, duci baba! Szeretek beszélni. Például, Ike? Hát például, tegyük fel, hogy én nem szeretem Ibsent...

- Pedig Ibsen jó.

- Persze, hogy jó, de tegyük fel, hogy nem szeretem. Tegyük fel, hogy azt akarom elérni, hogy az emberek ne nézzék többé a darabjait. Azzal nem teszek jót

magamnak, ha akármit is mondok nekik arról, miért nem jó. De ha azt adom be nekik, hogy te éppolyan nagyszerű vagy, mint Ibsen, hamarosan képtelenek lesznek különbséget tenni.

- Te jó ég! Meg tudnád tenni?

- Ez csak egy példa, Ike.

- Pedig ez csodálatos lenne!

- Igen. Az lenne. És akkor egyáltalán nem számítana, hogy mit néznek meg. Akkor semmi sem számítana – se az írók, se azok, akiknek írnak.

- Hogy lehet ez, Ellsworth?

- Nézd, Ike, nincs hely a színházban mindkettőtök számára. Vagy Ibsen, vagy te. Ezt érted, ugye?

- Bizonyos értelemben – igen.

- Nos ugye szeretnéd, hogy helyet csináljak neked?

- Ennek az egész értelmetlen beszélgetésnek a témáját már korábban is taglalták és akkor sokkal jobban – mondta Gus Webb. – Rövidebben. Én a funkcionális gazdaságosság híve vagyok.

- Hol taglalták, Gus? – kérdezte Lois Cook.

- Az *Aki semmi volt, abból minden leszben*, testvérem.

- Gus nyers, de mély – mondta Ike. – Kedvelem őt.

- Menj a pokolba!

Lois Cook komornyikja lépett a szobába. Egy méltóságteljes, idős férfi volt frakkban. Peter Keatinget jelentette be.

- Pete? – mondta vidáman Lois Cook. – Hát persze, lökje csak be, azonnal lökje be!

Keating belépett, és megtorpant, megdöbbenve a társaság láttán.

- Ó... jó napot mindenkinek! – mondta fagyosan. – Nem tudtam, hogy társaságod van, Lois.

- Ez nem társaság. Gyere be, Pete, ülj le, ragadj magadhoz egy italt, mindenkit ismersz!

- Szervusz, Ellsworth – mondta Keating, szeme támaszt talált Toohey személyén.

Toohey integetett kezével, feltápáskodott, és egy fotelbe telepedett, majd elegánsan keresztbe tette a lábát. A szobában egyszerre mindenki automatikusan merevebbé vált: egyenesebben ültek, összezárták térdüket, ellazult szájukat megfeszítették. Csupán Gus Webb őrizte meg eredeti testtartását a földön elnyúlva.

Keating hűvösnek és jóképűnek látszott, frissességet hozva a szellőzetlen szobába a hideg utcákon tett séta után. De sápadt volt, és mozdulatai lassúak és fáradtak voltak.

- Bocs, hogy zavarok, Lois – mondta. – De nem volt dolgom, és átkozottul magányosnak éreztem magam, gondoltam, beugrom. – Hadarva ejtette ki a *magányos* szót, és egy mentegetőző mosollyal el is törölte. – Szörnyen elegem van Neil Dumontból és az egész társaságból. Felemelőbb társaságra vágytam – valami szellemi táplálékra.

- Én egy zseni vagyok – mondta Ike. – A Broadwayn fogják bemutatni az egyik darabomat. Én és Ibsen. Ellsworth mondta.

- Ike éppen most olvasta fel nekünk az új darabját – mondta Toohey. Egy igazán remek alkotás.

- Imádni fogod, Peter - mondta Lancelot Clokey. - Valóban nagyszerű.

- Egy remekmű - mondta Jules Fougler. - Remélem, majd érdemesnek bizonyulsz rá, Peter. Ez egy olyan darab, ami arra támaszkodik, mit képesek a közönség tagjai magukkal hozni a színházba. Ha te egy vagy a kicsinyes gondolkozású, szárazlelkű és korlátolt fantáziájú emberek közül, akkor nem neked való. De ha egy igazi emberi lény vagy, nagy-nagy szívvel, ami tele van nevetéssel, és aki megőrizte gyermekkori, romlatlan képességét a tiszta érzelemre - akkor egy felejthetetlen élmény lesz számodra.

- Ha meg nem lesztek olyanok, mint a kisgyermek, semmiképpen sem mentek be a mennyeknek országába - fejezte be Toohey.

- Köszönöm, Ellsworth - mondta Jules Fougler. - Ez lesz a kritikám első mondata.

Keating lelkesen nézett Ike-ra, majd a többiekre. Mindannyian távolinak és tisztának tűntek, messze tőle, a tudásuk biztonságában, de arcukon fel lehetett fedezni a mosolygó melegség nyomait, egy romlásba vivő, jóindulatú csalogatást.

Keating itta a nagyságuk érzetét, azt a szellemi táplálékot, amit itt vélt megtalálni, és érezte, hogy egyre töltődik közöttük. Ők látták, hogy nagyságuk valósággá válik Keating által. Egy áramkört hoztak létre a szobában, és a kör bezárult. Mindenki tisztában volt ezzel, Peter Keating kivételével.

Ellsworth Toohey színre lépett a modern építészet ügyének támogatójaként.

Az elmúlt tíz évben, míg a legtöbb új lakóház építése a történelmi mintákhoz hűen folytatódott, Henry Cameron elvei győzelmet arattak az üzleti szerkezetek területén: a gyáraknál, az irodaépületeknél és a felhőkarcolóknál. Halvány és torz győzelem volt; egy kelletlen kompromisszum, ami abból állt, hogy elhagyták az oszlopokat és a timpanonokat, néhány falszakasz csupasz maradt, és hogy bocsánatot kérjenek a forma miatt - ami véletlenségből jóra sikerült -, görög csigavonalakkal szegélyezték azokat. Sokan ellopták Cameron formáit; kevesen értették gondolatait. Elveinek egyetlen ellenállhatatlan része az új épületek tulajdonosai számára a pénzügyi gazdaságosság volt; ebből a szempontból Cameron teljes győzelmet aratott.

Az európai országokban a legszembetűnőbben Németországban egy új építészeti iskola fejlődött már hosszú ideje: ez annyiból állt, hogy emeltek négy falat néhány nyílással, és föléjük egy lapos tetőt helyeztek. Ezt nevezték modern építészetnek. Az önkényes formák szabadsága, amiért Cameron küzdött, az a szabadság, ami hatalmas, új felelősséget tett a kreatív építő vállára, pusztán az erőfeszítés kiküszöbölésének eszközévé vált, még attól a tehertől is megszabadította őket, hogy elsajátítsák a történelmi stílusokat. Új szabályok merev összességévé vált - a tudatos alkalmatlanság fegyelme, a rendszerré alakított kreativitáshiány, a dicsekedve bevallott közepszerűség.

- Az épület maga alkotja saját szépségét, és díszítése azokból a szabályokból ered, amit saját témája és szerkezete alkot - mondta egykor Cameron. - Az épületnek nincs szüksége sem szépségre, sem díszítésre, sem témára - állították a modern építészek. Biztonságos volt ezt mondani. Cameron és még néhány ember új utat törtek, és életükkel kövezték ki azt. Mások, akik nagy számban voltak, azok az emberek, akik ezelőtt a Parthenon másolásának biztonságában pihentek, észrevették a veszélyt, és találtak egy utat a biztonsághoz: Cameron ösvényét követni, ami majd eljuttatja őket egy új

Parthenonhoz, egy könnyebb Parthenonhoz, üvegből és betonból készült láda formájában. Utat tört magának a pálmafa; később megjelent rajta az élősködő gomba, hogy eltorzítsa, eltakarja, és visszahúzza a közös őserdőbe.

Az őserdő megtalálta a maga szavait.

Az *Egy kis hangban, Úszom az árral* alcímmel megjelent Ellsworth Toohey írása:

Hosszú ideig vonakodtunk, hogy elfogadjuk-e azt a hatalmas jelenséget, amit Modern Építészetnek neveznek. Ennyi óvatossággal feltétlenül rendelkeznie kell annak, aki a közízlés mentorának szerepét tölti be. A rendellenesség egyedülálló megnyilvánulásai túl gyakran összetéveszthetők egy népmozgalommal, és az embernek óvatosnak kell lennie, hogy ne tulajdonítson nekik akkora jelentőséget, amekkorát nem érdemelnek meg. De a Modern Építészet kiállta az idő próbáját, válaszolt a tömegek igényének, és örömmel tölt el minket, hogy köszönhetjük.

Helyénvaló némi figyelmet szentelni e mozgalom úttörőinek, mint például a néhai Henry Cameronnak. Az új kiválóságok előjelként fellépő visszhangjai megtalálhatók néhány munkájában. De mint minden úttörő, ő is hatása alatt állt a múltból örökölt előítéleteknek és a középosztály szentimentalizmusának, ahonnan származott. Engedett a szépség és a díszítés babonájának, még ha a díszítést saját maga tervezte is, következésképpen kisebb értékű a történelmi formák díszítőelemeinél.

Egy átfogó, kollektív mozgalom erejére várt az a feladat, hogy teljes és igaz kifejezésre hozza a Modern Építészetet. Most már látható – amint egyre terjed a világban – nem mint az egyéni szeszélyek káosza, hanem, mint egy egyesítő, szervezett fegyelem, mely szigorú követelményeket támaszt a művésszel szemben, közöttük azzal a követeléssel, hogy rendelje alá magát mestersége kollektív természetének.

Ezen új építészet szabályait a közalkotás óriási fejlődése alakította ki. Olyan szigorúak, akár a klasszicizmus szabályai. Dísz nélküli egyszerűséget követelnek – akár a romlatlan közember őszintesége. Ahogyan az elmúlt néhány évben a nemzetközi bankárok minden épületén lennie kellett egy hivatkozó párkányzatnak, így most az eljövendő kor is elrendeli, hogy minden épületnek lapos teteje legyen. Ahogy az imperialista korszak megkívánta a római portikuszt a házakon, úgy a humanitás kora megkívánja, hogy minden házban sarokablakok legyenek – a mindenkinek egyenlően jutó napfény szimbólumaként.

A jó ítélőképességgel rendelkezők látni fogják azt a társadalmi jelentőséget, ami önmagáért beszél ezen új építészet formáiban. A régi kizsákmányoló rendszer idején a leghasznosabb társadalmi elemeknek – a munkásoknak – nem szabadott fontosságot tulajdonítaniuk önmaguknak; gyakorlati szerepük rejtve és álcázva maradt; ennek következtében a gazda aranyfonatos ruhába öltöztette szolgálait. Ezt tükrözte a korabeli építészet; az épület funkcionális elemeit – az ajtókat, az ablakokat, a lépcsőket – semmitmondó ornamentika alá rejtették. De a modern épületnél, pontosan ezek a hasznos elemek – a nehéz munka szimbólumai – törnek erőteljesen a felszínre. Nem halljuk ebben egy új világ hangját, ahol a dolgozó megkapja az őt illető helyet?

Mint az amerikai Modern Építészet legjobb példája, figyelmükbe ajánljuk a Bassett Kefe Vállalat új gyárépületét, ami hamarosan elkészül. Ez egy kis épület, de szerény méreteiben kifejezésre juttatja az új fegyelem összes zord egyszerűségét, és a Kisember kiválóságának egy éltető példáját mutatja be. Tervezője Augustus Webb, egy nagyon ígéretes, fiatal építész.

Néhány napra rá Tooheyval találkozva Peter Keating nyugtalanul kérdezte tőle:

- Mondd csak, Ellsworth, komolyan gondolod?
- Mit?
- Amit a modern építészetéről írtál.
- Hát persze, hogy komolyan gondolom. Hogy tetszett az én kis írásom?
- Ó, azt gondoltam, hogy nagyon szép. Nagyon meggyőző. De mondd csak, Ellsworth, miért... miért választottad Gus Webbet? Végül is, én is csináltam néhány modernista dolgot az elmúlt néhány évben. A Palmer Building elég csupasz volt, és a Mowry Building semmi másból nem állt csak tetőből és ablakokból, és a Sheldon Raktárház...

- De Peter, ne legyél disznó! Elég sok jót tettem veled, nem? Olykor hadd adjak lökést másnak is!

Egy ebédnél, ahol az építészetéről kellett beszédet mondania, Keating a következőket állapította meg:

- Visszapillantva karrierem kezdetére, arra a következtetésre jutottam, hogy mind ez idáig egy igaz elvet szolgáltam: az elv, ami azt mondja, hogy az állandó változás elengedhetetlen az élethez. Mivel az épületek az élet nélkülözhetetlen részét alkotják, ebből következik, hogy az építészetnek is állandóan változnia kell. sohasem fejlesztettem ki magamban semmiféle építészeti előítéletet, de ahhoz mindig ragaszkodtam, hogy nyitott maradjak minden idők minden hangjára. Azok a fanatikusok, akik arról prédikáltak, hogy minden szerkezetnek modernnek kell lennie, ugyanolyan szűk látókörűek voltak, mint az ultrakonzervatívok, akik azt követelték, hogy semmi mást ne lehessen alkalmazni a történeti stílusokon kívül. Nem kérek bocsánatot azokért az épületeimért, amelyeket a klasszikus hagyomány szerint terveztem. A koruk szükségére válaszoltak. Azokért az épületeimért sem kérek bocsánatot, amelyeket a modern stílusban terveztem. Az eljövendő jobb világot mutatják. Az a véleményem, hogy ezen elv szerény felismerésében rejlik annak jutalma és öröme, hogy építész vagyok.

Kielégítő hírverést kapott, és számos irigykedő, hízelgő megjegyzés hangzott el szakmai körökben, amikor nyilvánosan bejelentették, hogy Peter Keatingre esett a választás, hogy megépítse a Stoneridge-et. Megpróbálta újra felidézni a régi örömet, amit egykor az ilyen megnyilvánulások keltettek benne. Nem sikerült. Még mindig érzett valamit, ami hasonlított az örömhöz, de már halvány volt és gyenge.

A Stoneridge megtervezéséhez szükséges erőfeszítés óriási tehernek tűnt ahhoz, hogy elbírja. Nem bánta azokat a körülményeket, melyeken keresztül a munkához jutott; ezek a gondolatok is halvánnyá és súlytalanná váltak benne, elfogadta őket, és szinte már feledésbe merültek. Egyszerűen nem tudott szembenézni azzal a feladattal, hogy megtervezze azt a sok házat, amit a Stoneridge igényelt. Nagyon fáradtnak érezte magát. Fáradt volt, amikor reggel felébredt, és észrevette magán, hogy egész nap arra vár, mikor fog tudni lefeküdni.

Átadta a Stoneridge-et Neil Dumontnak és Bennettnek. - Rajta! - mondta elcsigázva -, csináljatok, amit akartok! - Milyen stílusú legyen, Pete? - kérdezte Dumont. - Ó, legyen valamennyire korabeli - különben a kisház tulajdonosok nem fognak bukni rá. De faragjatok le belőle egy kicsit - a sajtókritika miatt! Érződjön rajta a történelmi, de a modern jelleg is. Ahogy akarjátok. Engem nem érdekel.

Dumont és Bennett belefogtak. Keating megváltoztatott egy-két tetővonalat és néhány ablakot a tervvázlataikon. Az előzetes rajzokat jóváhagyta a Wynand-iroda. Keating nem tudta, vajon Wynand személyesen hagyta-e jóvá őket. Nem találkozott vele újra.

Dominique már egy hónapja távol volt, amikor Guy Francon bejelentette nyugdíjba vonulását. Keating már korábban elmondta neki a válást, magyarázatot nem fűzött hozzá. Francon nyugodtan fogadta a hírt. Csak annyit mondott: – *Számítottam rá. Nincs semmi baj, Peter. Valószínűleg nem a te hibád, sem az övé* – Azóta nem tett említést a dologról. Most sem adott magyarázatot nyugdíjba vonulására, csak annyit mondott: – Már régen mondtam neked, hogy közeleg az ideje. Fáradt vagyok. Sok szerencsét, Peter!

A cég felelőssége magányos vállán és társtalan nevének látványa az ajtón szorongó érzéssel töltötte el Keatinget. Szüksége volt egy üzlettársra. Neil Dumontot választotta. Neilnek volt modora és hírneve. Ő volt az új Lucius Heyer. A cég Peter Keating & Cornelius Dumont lett. Ivászáttal ünnepelték az eseményt néhány barát társaságában, de Keating nem vett részt rajta. Megígérte, hogy eljön, de megfélekezett róla, vidékre utazott egy magányos hétvégére valami hólepte vidéki tájra, és nem jutott eszébe az ünnepség, csak az azt követő reggelen, amikor egyedül sétált egy jeges vidéki úton.

Stoneridge volt az utolsó szerződés, amit a Francon & Keating aláírt.

VII

Amikor Dominique leszállt a vonatról New Yorkban, Wynand ott várt rá. A lány nem írt neki, és nem is hallott felőle a Renóban töltött hetek alatt; senkit sem értesített visszatéréséről. De a férfi alakja, amint ott állt a peronon, nyugodtan, a visszavonhatatlanságot sugározva magából, elárulta a lánynak, hogy a másik végig kapcsolatban volt az ő ügyvédekkel, a válóper minden lépését követte, tudta a végzés dátumát, azt az órát, amikor vonatra szállt, és a fülke számát is.

Wynand nem indult el feléje, amikor meglátta őt. A lány sétált oda hozzá, mert tudta, hogy a férfi látni szeretné, ahogy mozog, még ha csak arra a pár méternyi távolságra is. Dominique nem mosolygott, de arcán olyan nyugalom ült, ami átmenet nélkül mosollyá tudott változni.

- Szervusz, Gail!

- Szervusz, Dominique!

Nem gondolt a férjára távollétében, nem élesen, nem úgy, mint aki érzi a másik valóságát, de most azonnal érezte a felismerést, hogy egy olyan valakivel találkozott újra, akit ismer, és akire szüksége van.

A férfi megszólalt: - Add ide a poggyászkártyát, később gondoskodom róla; kint vár a kocsim.

A lány átnyújtotta a kártyát, és a férfi a zsebébe csúsztatta. Tudták, hogy meg kell fordulniuk, és végigsétálni a peronon a kijáratig, de az elhatározás, amit mindketten előre meghoztak, ugyanabban a pillanatban szűnt meg bennük, mert nem fordultak meg, hanem ott maradtak állva, egymást nézve.

A férfi tette meg az első erőfeszítést, hogy helyrehozza a törést. Könnyedén elmosolyodott.

- Ha jogomban állna, azt mondanám, hogy nem bírtam volna elviselni a várakozást, ha tudtam volna, hogy úgy fogsz nézni, ahogy nézel. De mivel nincs jogom ehhez, ezért nem mondom.

A lány felnevetett. - Jól van, Gail! Ez is csak a szerepjátszás egy formája volt - mi túlságosan félvállról veszünk dolgokat. Fontosabbá válnak tőle a dolgok, nem pedig értéktelenné, nem gondolod? Mondjuk ki nyugodtan, amit akarunk!

- Szeretlek - mondta a férfi, hangja kifejezéstelen, mintha a szó a fájdalom kinyilatkoztatása lenne, és nem is a lánynak szólna.

- Örülök, hogy újra veled vagyok, Gail. Nem tudtam, hogy ez lesz, de örülök.

- Hogyan örülsz, Dominique?

- Nem tudom. Azt hiszem, valamennyire tőled ragad rám. Valamiféle véglegesség és béke.

Ekkor észrevették, hogy ezek a szavak egy peron kellős közepén hangzottak el, ami zsúfolásig telve volt siető emberekkel és csomagszállítókkal.

Kisérták az utcára a kocsinhoz. Dominique nem kérdezte, merre mennek; és nem is érdekelte. Csendesesen ült a férfi mellett. Úgy érezte, hogy kettészakadt, nagy részét magával ragadta egy kívánság, hogy ne álljon ellen, és egy kis rész benne megmaradt, hogy ezen töprengjen. Érezte magában a vágyat, ami arra buzdította, hogy hagyja magát sodródni - egy megbecsülés nélküli bizalom érzése, nem egy boldog bizalom, de bizalom. Egy idő múlva a lány észrevette, hogy keze a férfi kezén

pihen, kesztyűs ujjainak hossza a másik ujjainak hosszán, pusztán csupasz csuklója érinti a férfi bőrét. Nem vette észre, amikor a férfi a kezéért nyúlt; annyira természetesnek tűnt, és ezt akarta attól a pillanattól fogva, hogy meglátta őt. Csak nem engedte meg magának, hogy ezt akarja.

- Hová megyünk, Gail? - kérdezte.

- A papírokért. Azután a házasságkötő terembe. Hogy összeházasodjunk.

A lány lassan kihúzta magát, és a férfi felé fordult. Nem húzta vissza a kezét, de ujjai megmerevedtek, tudatossá váltak, és eltávolodtak a férfiétől.

- Nem - mondta.

Elmosolyodott, de szándékos és rögzített pontossággal túl hosszú ideig hagyva arcán a mosolyt. A férfi nyugodtan pillantott rá.

- Igazi esküvőt akarok, Gail! A város legfeltűnőbb szállodájában. Dombornyomásos meghívókat, vendégeket, vendégek tömegeit, hírességeket, virágokat, villanólámpákat és híradós kamerákat szeretnék. Olyan esküvőt, amit Gail Wynandtól vár a külvilág.

A férfi elengedte a lány kezét. Egyszerűen és neheztelés nélkül. Egy pillanatra gondolataiba mélyedt, mintha számításokat végezne a problémát illetően, melyek nem okoznak túlzott nehézséget. Majd így szólt:

- Rendben van. Egy hétre lesz szükség, hogy mindent elintézzünk. Meg tudtam volna csinálni ma estére is, de ha dombornyomásos meghívókat küldünk, akkor legalább egy héttel előbb kell értesíteni a vendégeket. Különben nem tűnne szabályosnak, és te egy szabályos Gail Wynand esküvőt szeretnél. Most el kell, hogy vigyelek egy szállodába, ahol egy hétig fogsz lakni. Ez nem volt tervbe véve, így nem foglaltam neked szobát. Hol szeretnél lakni?

- Nálad.

- Nem.

- Akkor a Nordlandben.

A férfi előrehajolt, és a sofőrnek mondta:

- A Nordlandhez, John!

A szálloda előcsarnokában így szólt a lányhoz:

- Mához egy hétre, kedden találkozunk a Noyes-Belmontnál délután négy órakor. A meghívókat az apád nevében kell elküldenünk. Szólj neki, hogy meg fogom keresni őt! A többi az én dolgom.

Fejet hajtott, modora változatlan volt, nyugalma még mindig ugyanazt a különös jelleget hordozta, ami két dologból állt: egy olyan férfi érett higgadtságából, aki annyira biztos volt abban a képességében, hogy uralkodni tud magán, hogy nem látszott rajta a szándékosság, és egy gyermeki egyszerűségből, amivel olyannak fogadta el a dolgokat, mintha azok megváltoztathatatlanok lennének.

Dominique nem találkozott a férfival azon a héten. Észrevette magán, hogy türelmetlenül várja.

Akkor látta őt ismét, amikor mellette állt, egy békebíró előtt, aki a házassági szertartás szövegét mondta hatszáz, néma csöndben várakozó ember előtt a Noyes-Belmont szálloda fényáradatban úszó báltermében.

Olyan tökéletesre sikerült a lány kívánságára teremtetett háttér, hogy saját maga paródiájává vált, nem egy jellegzetes nagyvilági esküvő volt, hanem a pazar, kifinomult közönségesség személytelen prototípusa. A férfi megértette a lány

kívánságát, és lelkiismeretesen teljesítette; megtagadta magától, hogy enyhítsen a túlzáson, nem viselkedett faragatlanul, hanem gyönyörűen játszotta szerepét, pontosan oly módon, amit Gail Wynand, a kiadó, választott volna, ha nyilvános esküvő mellett dönt. Csakhogy Gail Wynand nem akart nyilvános esküvőt.

Eleget tett az elvárásoknak, mintha saját maga lenne egy ugyanolyan stílusú alku része. Amikor a férfi belépett, a lány látta rajta, hogy úgy nézi a vendégek tömegét, mintha nem lenne tisztában azzal, hogy egy ilyen tömeg illet ugyan egy operai premierhez vagy egy királyi jótékonyági vásárhoz, de nem saját élete csúcspontjának komoly ünnepélyességéhez. Kifogástalanul nézett ki, és páratlanul disztigvált jelenségnek hatott.

Ezután ott állt vele. A tömeg egy súlyos csönddé és egy mohó tekintetté vált mögöttük, és ők együtt álltak a békebíró előtt. Dominique hosszú, fekete ruhát viselt friss jázmincsokorral – a férfi ajándéka –, amit fekete szalaggal kötött a csuklójához. Feltekintett a fekete, széles karimájú csipkekalap árnyékából a békebíróra, aki lassan beszélt, szavai egymás után lógtak a levegőben.

Dominique Wynandra nézett. A férfi nem nézte sem őt, sem a békebírót. Ekkor a lány rájött, hogy a másik egyedül van ebben a teremben, megőrzi magának ezt a pillanatot, és a hivalkodó pompából és a közönségességéből egy saját, kis ünnepet varázsol magának. Nem vágyott templomi esküvőre, amit nem tisztelt, és még kevesebb tisztelete lehetett az állami tisztviselő iránt, aki orra előtt szavalt az előírt szöveget – de a rítusból egy tisztán lelkiismereti kérdést csinált. A lány azt gondolta, hogy ha ugyanilyen körülmények közt most Roark állna mellette, ő is ugyanúgy viselkedne, mint Wynand.

A hatalmas fogadás, ami a szertartást követte, már érzéketlenül hagyta Wynandot. Együtt pózolt a lánnyal a fényképezőgépek lencsái előtt, és könnyedén tett eleget a riporterek összes követelésének, akik egy különálló és hangosabb tömeget alkottak a tömegben. A lány mellett állt, és fogadta a gratulációkat, megrázta a kezeket, melyek futószalagszerűen jöttek egymás után, órákon keresztül. Hidegen hagyták a fények, a húsvéti liliomok szénakazalba gyűjtött csokrai, a vonószenekar hangjai, az emberek áradata, mely egyre csak hömpölygött, és egy deltába torkollott, amikor elérte a pezsgőt; hidegen hagyták a vendégek, akiket az unalom, az irigy gyűlölet és a pletykaéhes kíváncsiság űzött ide, és akik kényszeredetten tettek eleget egy olyan meghívásnak, ami mögött az ő veszélyes neve szerepelt. Olyannak látszott, mintha nem tudná, hogy ez a tömeg azt képzei, jogosan követelheti az ő nyilvános áldozatbemutását, hogy jelenlétüket elkerülhetetlen pecsétnek tartják az esemény szentségéhez, hogy a több száz emberből egyedül ő és a felesége voltak azok, akiknek borzalmas volt ez a színjáték.

Dominique átható tekintettel vizsgálta a férfit. Látni akarta rajta, hogy élvezetét leli-e ebben az egészben, ha csak egy pillanatra is. Fogadja el és csatlakozzon hozzájuk, csak egyszer, gondolta a lány, mutassa ki a *New York Banner* igazi lelkét! De nem látott rajta elfogadást. Olykor a fájdalom jelét pillantotta meg a férfi arcán; de még a fájdalom sem érintette meg teljes mélységében. És ekkor eszébe jutott az egyetlen másik férfi, aki még a fájdalomról beszélt neki, hogy az csak egy bizonyos pontig hatolhat.

Amikor az utolsó gratulációk is elsodródtak előttük, az alkalom szabályai szerint elmehettek volna. De Wynand semmi olyan mozdulatot nem tett, amiből az látszana,

hogyan indulni akar. A lány tudta, hogy az ő döntésére vár. Dominique elsétált mellőle, és a vendégek áramlatával sodortatta magát; mosolygott, fejet hajtott, visszataszító zagyvaságokat hallgatott, kezében egy pohár pezsgővel.

Megpillantotta apját a tolongásban. Büszkének és vágyódónak tűnt; látszott rajta, hogy meg van döbbenve. Csendesen fogadta házassága hírére; annyit mondott neki: – *Azt akarom, hogy boldog légy, Dominique, nagyon-nagyon szeretném! Remélem, hogy ő a megfelelő férfi a számodra.* – Hangsúlya elárulta, hogy ebben nem volt biztos.

A tömegben megpillantotta Ellsworth Toohey. Toohey észrevette, hogy a lány őt nézi, és gyorsan elfordult. Dominique legszívesebben felnevetett volna; de Ellsworth Toohey elővigyázatlanágának leleplezése nem tűnt annyira fontos dolognak, hogy most nevéssen rajta.

Alvah Scarret utat tört magának feléje. Gyenge erőfeszítést tett egy az alkalomhoz illő megjegyzésre, de arca megbántottnak és mogorvának tűnt. Gyorsan motyogott valamit arról, hogy sok boldogságot kíván, majd ezek után tisztán és hirtelen haraggal telve így szólt:

– De miért, Dominique? *Miért?*

A lány alig tudta elhinni, hogy Alvah Scarret megengedi magának ezt a faragatlanságot, amire ez a kérdés célzott. Hidegen így válaszolt:

– Miről beszélsz, Alvah?

– A vétőről, természetesen.

– Milyen vétőről?

– Nagyon jól tudod, milyen vétőről! És most kérdezlek téged, a város összes lapja itt van, az összes átkozott lap, a legpocsékabb bulvárlapot beleértve, és még a távirati irodák is – mindenki, kivéve a *Bannert*! Mindenki, kivéve a Wynand-lapok! Mit mondok az embereknek? Hogy fogom ezt megmagyarázni? Hát így kell bánnod egy régi, szakmabeli bajtársaddal?

– Ezt jobb, ha újra elmondod, Alvah.

– Úgy érted, hogy nem tudtad, hogy Gail egyetlen munkatársunknak sem engedte, hogy betegye ide a lábát? Hogy holnap nem lesz egyetlen sztorink sem, se szenzáció, se kép, semmi, csak két sor a tizennyolcadik oldalon?

– Nem – felelte a lány -, nem tudtam.

Nem értette, hogy a lány hirtelen miért fordul el tőle, és hagyja ott őt. Dominique átnyújtotta pezsgőspoharát az első szembejövő idegennek, akit tévedésből pincérnek nézett, és utat tört magának a tömegen keresztül Wynand felé.

– Menjünk innen, Gail!

– Igen, drágám.

Hitetlenkedve állt a férfi lakosztályának szalonja közepén arra gondolva, hogy ez a hely most már az ő otthona, és mennyire megfelelő ahhoz, hogy az legyen.

A férfi őt figyelte. Nem mutatott vágyat arra, hogy beszéljen vagy megérintse őt, csak nézni akarta itt, a saját házában, idehozva, magasra emelve őt a város fölé, mintha a pillanat jelentőségét nem lehetne megosztani senkivel, még vele sem.

Dominique lassan keresztülment a szobán, levette a kalapját, és nekitámaszkodott az asztal szélének. Arra gondolt, vajon miért tűnik el belőle a férfi előtt az a megszokott vágy, hogy keveset beszéljen, hogy magába zárja a dolgokat, miért érzi, hogy kénytelen teljesen őszintének lenni, annyira, amennyire senki mással nem lenne képes.

- Végül is megkaptad, amit akartál, Gail. Úgy kötöttél házasságot, ahogy akartál.
- Igen, én is azt hiszem.
- Nem volt értelme próbálkozni a kínszással.
- Igazából sikerült neked. De nem bántam túlságosan.
- Nem?
- Nem. Ha ezt akartad. Az egész arról szólt, hogy betartsam az ígéretem.
- De utáltad az egészet, Gail.

- Szörnyen! Na és aztán! Csak az első pillanat volt nehéz – amikor az autóban kimondtad. Utána már szinte örültem neki. – Halkan beszélt, figyelve arra, hogy ugyanolyan őszinte legyen, mint a lány; Dominique tudta, hogy a férfi rábízta a választást – követni fogja az ő viselkedését -, csendben marad vagy elfogad bármit, amit ő kíván.

- Miért?

- Hát nem vetted észre a saját hibádat – ha egyáltalán hiba volt? Nem akartad volna, hogy szenvedjek, ha teljesen közömbös lennél irántam.

- Nem. Ez nem hiba volt.

- Jól tudsz veszíteni, Dominique.

- Azt hiszem, ez szintén a te hatásod, Gail. És van valami, amit meg szeretnék köszönni.

- Mi az?

- Az, hogy kizártad az esküvőnket a Wynand-lapokból.

A férfi a lányt nézte, a szemében valami különös éberség csillant meg egy pillanatra, majd elmosolyodott.

- Ez nem jellemző rád – hogy köszönetet mondasz ezért.

- Az pedig rád nem volt jellemző, hogy ilyet tettél.

- Meg kellett tennem. De azt hittem, mérges leszel.

- Annak kellett volna lennem. De mégsem voltam az. És most sem vagyok. Köszönöm.

- Érezhetek hálát a háláért? Kicsit nehéz kifejezni, de ezt érzem, Dominique.

A lány a halvány fényre pillantott a falakon. Ez a megvilágítás a szobához tartozott, különleges felületet kölcsönzött a falaknak, ami több volt az anyagnál és a színnél. Arra gondolt, hogy még más szobák is vannak ezeken a falakon túl, szobák, melyeket még sohasem látott, és most már őhöz tartoztak. Rájött, hogy akarja, hogy az övéi legyenek.

- Gail, még nem kérdeztem, hogy mit fogunk most csinálni. Elutazunk? Nászútra megyünk? Furcsa, hogy még csak nem is jutott eszembe. Csak az esküvőre gondoltam és semmi másra, ami azután jön. Mintha ott véget ért volna, és te vetted volna át az irányítást. Ez sem jellemző rám, Gail.

- Csakhogy most nem kedvező rám nézve. A passzivitás nem jó jel. Nem tőled.

- Az is lehet – ha örülök neki.

- Lehet. Bár nem tartós. Nem. Nem megyünk sehova. Hacsak te nem akarsz.

- Nem.

- Akkor itthon maradunk. Egy másik jellemző mód az ellenvetésre. A megfelelő mód neked és nekem. Az elutazás mindig megfutamodást jelentett – mindkettőnknek. Ez alkalommal nem futamodunk meg.

- Igen, Gail.

Amikor a férfi átölelte és megcsókolta, a lány behajlítva tartotta karját testük között, kézfeje saját vállánál – és érezte, hogy arcához ér a csuklójára kötött hervadó jázmincsokor, illata még mindig érintetlen, még mindig a tavasz finom árnyalatát hordozza.

Amikor belépett a férfi hálósobájába, nem a számtalan képesújságban látott kép fogadta. Az üvegfülkét lebontották. A helyére egy tömör, ablak nélküli terem épült. Megvilágított és légkondicionált volt, de sem fény, sem levegő nem jött kívülről.

Lefeküdt a férfi ágyára, és két tenyerét a hideg, sima lepedőnek nyomta teste két oldalán, hogy ne tudja megmozdítani karját, és megérinteni a férfit. De merev közönye nem váltott ki dühöt a férfiból. Wynand megértette. Felnevetett. A lány hallotta, hogy azt mondja – hangja érdes, tapintat nélküli és derűs: – Ez nem fog menni, Dominique. – És Dominique rájött, hogy ez az akadály nem marad meg közöttük, hogy nincs ereje megtartani. Érezte saját testén, hogy válaszol, éhséggel, elfogadással és élvezettel. Arra gondolt, hogy ez nem a vágyról szól, nem is az aktusról, hanem pusztán arról, hogy a férfi az életerő, és a nő csak erre az egyre képes válaszolni, ez az aktus csupán ennek a legegyszerűbb kinyilatkoztatása, és ő nem az aktusnak, nem is a férfinak válaszol, hanem a férfin belül lévő erőnek.

– Nos? – kérdezte Ellsworth Toohey. – Érted a lényegét?

Scarret mellett állt, és bizalmasan rátámaszkodott a másik székére, és Scarret egy levelekkel teli kosarat bámult az íróasztala mellett a földön.

– Több ezer – sóhajtott fel Scarret -, több ezer, Ellsworth. Látnod kéne, minek nevezik őt. Miért nem tette közzé az esküvője történetét? Mit szégyell? Mi rejtegetnivalója van? Miért nem templomban esküdött, mint minden rendes ember? Hogy tudott feleségül venni egy elvált nőt? Mindannyian ezt kérdezik. Több ezer levél. És még csak meg sem nézi őket. Gail Wynand, akit a közvélemény szeizmográfjának neveztek.

– Pontosan – mondta Toohey. – Egy ilyen ember.

– Itt egy példa. – Scarret felvett egy levelet az asztalról és hangosan felolvasta: *Egy tisztességes nő vagyok és öt gyermek anyja, és biztos vagyok benne, hogy nem akarom az ön újságjával felnevelni a gyerekeimet. Tizennégy éve rendszeresen veszem az ön újságját, de most megmutatta, hogy egy olyan ember, akiben nincs tisztesség, aki gúnyt űz a házasság szent intézményéből, azaz házasságtörést követ el egy bukott nővel, egy másik férfi feleségével, aki fekete ruhában esküszik, ahogy tagadhatatlanul illik hozzá, nem fogom többé az ön újságját olvasni, mivel maga nem olyan ember, aki alkalmas a gyerekekhez, és mélységesen csalódtam önben. Őszinte híve, Mrs. Thomas Parker.* – Felolvastam neki. De csak nevetett.

– Hát igen!

– Mi ütött belé?

– Semmi sem ütött belé, Alvah. Hanem valami, ami végre kitört belőle.

– Jut eszembe, tudtad, hogy sok újság előszedte a régi képeit Dominique meztelen szobráról, ami abban az istenverte templomban állt, és az esküvői cikkel együtt közölték – hogy megmutassák Mrs. Wynand művészeti érdeklődését? A szemetek! Örülnek, hogy most visszavághatnak Gailnek?! Most jól megadják neki, a tetvek! Kíváncsi vagyok, ki emlékeztette őket erre.

– Fogalmam sincs.

– Persze ez csak vihar egy pohár vízben. Néhány hét múlva már semmire sem fognak emlékezni. Nem hiszem, hogy sok kárt fog okozni.

- Nem. Ez az eset önmagában nem. Önmagában nem.

- Hogy? Csak nem sejtessz valamit?

- Azok a levelek sejtetik, Alvah. Nem maguk a levelek, hanem az, hogy Wynand nem olvassa el őket.

- Azért teljesen ne veszítsük el a fejünket! Gail tudja, hol és mikor kell megállni. Ne csinálj a bolhából ele... - Felnézett Tooheyra, és hangja hirtelen megváltozott: - A Krisztusát! Igen, Ellsworth, igazad van. Mit fogunk csinálni?

- Semmit, barátom, semmit. Egyelőre semmit, még hosszú ideig.

Toohey leült az íróasztal szélére, és hegyes orrú cipőjével a kosárban lévő levelekkel játszadozott, feldobta, megzizegtette őket. Felvett egy kellemes szokást, hogy a nap bármely órájában ki-be járkált Scarret irodájába. Scarret már függött tőle.

- Mondd, Ellsworth - kérdezte hirtelen Scarret -, te igazán hűséges vagy a Bannerhez?

- Alvah, ne használj ilyen nagy szavakat! Nem vagyunk ennyire begyepesedve.

- Nem. De most komolyan... Nagyon jól tudod, hogy mire gondolok.

- Mit tudom én! Szokott valaki hűtlen lenni a kenyéréhez?

- Ja, ez biztos!... De mégis, Ellsworth, tudod, hogy nagyon kedvellek, de sohasem tudom, mikor mondod azt, amit hallani szeretnék, és mikor gondolod tényleg úgy.

- Ne hagyd, hogy elragadjanak a lelki komplexusok! Teljesen össze fogsz zavarodni. Mi jár a fejedben?

- Miért írsz még mindig a *New Frontiers*nek?

- Pénzért.

- Ugyan már, az aprópénz neked.

- De a *New Frontiers* egy presztízslap. Miért ne írhatnék nekik? Nincs kizárólagos jogod rám.

- Nincs, és ráadásul nem is érdekel, hogy kinek írsz. De a *New Frontiers* átkozottul vicces mostanában.

- Mivel kapcsolatban?

- Gail Wynanddal kapcsolatban.

- Ugyan már, ez számárság, Alvah!

- Nem, kérlek, ez nem számárság. Csak nem vetted észre, biztos nem olvasod elég figyelmesen, de én megérezem az ilyen dolgokat, és tudom, mit beszélek. Felismerem, amikor csak valami okoskodó nagyszájú lövöldözik vaktában, és amikor egy lap üzletet akar csinálni.

- Ideges vagy, Alvah, és felnagyítod a dolgot. A *New Frontiers* egy liberális lap és mindig is lövöldözött Gail Wynandra. Mint mindenki. Wynand sohasem volt túl közkedvelt a szakmában. De nem vette magára, vagy igen?

- De ez más. Nem szeretem, amikor egy rendszer van mögötte, valami különleges cél, mint sok kis erecske csörgedezik, mindegyik ártatlanul, és rövidesen patakká válnak, a kellő időben, és hamarosan...

- Kezd üldözési mániád lenni, Alvah?

- Nem tetszik ez az egész. Az még elment, hogy az emberek megjegyzéseket tettek a hajóira vagy a nőire és néhány helyhatósági választás alkalmával kirobant botrányra - amit nem lehetett bebizonyítani -, tette hozzá sietve. - De nem tetszik ez az új értelmiségi szleng, amire mostanában bukna az emberek: Gail Wynand, a

kizsákmányoló, Gail Wynand, a kapitalizmus kalóza, Gail Wynand, a kor betegsége. Ez is szemét, Ellsworth, csak hogy ebben a szemétben dinamit rejlik.

- Szerintem ez csak egy új stílus, de a régi dolgokat szavalják, semmi több. Azonkívül nem vagyok felelős a magazin politikájáért, csak azért, mert egyszer-egyszer eladok nekik egy-egy cikket.

- Igen, de... én nem ezt hallottam.

- Mit hallottál?

- Azt hallottam, hogy pénzzel támogatod ezt az átkozott dolgot!

- Ki, én? Mivel?

- Ha nem is te személy szerint, de azt hallottam, hogy te vetted rá a fiatal Ronny Pickeringet, a részeges kutyát, hogy támogassa őket százezer dollár erejéig, pont akkor, amikor a *New Frontiers* a csőd szélén állt.

- A pokolba is, ezt csak azért csináltam, hogy megóvjam Ronnyt a város drágább csatornáitól. A fiú kezdett teljesen lezúllni. Valami magasabb célt adtam neki. És hasznosabb dologba fektettem a százezer dollárt, mint a táncosnőcskék, akik amúgy is kizsákmányolták volna belőle.

- Igen, de csatolhattál volna egy kis kártyát az ajándékhoz néhány szóval a szerkesztőkhöz, hogy jobban tennék, ha leszállnának Gailről, máskülönben...

- A *New Frontiers* nem a *Banner*, Alvah. Ez a lap elvekre épül. Az ember nem ír kártyákat a szerkesztőkhöz, és nem mondja nekik, hogy *máskülönben*.

- Egy ilyen játszmában, Ellsworth? Ugratsz?

- Nos ha ettől megnyugszol, elmondok valamit, amit nem hallottál. Nem szabad tudni róla - számos megbízáson keresztül történt. Tudtad, hogy éppen most vettem rá Mitchell Layton, hogy vegyen meg egy jókora részt a *Banner*ből.

- Ne mondd!

- De igen!

- Te jó ég, Ellsworth, ez fantasztikus! Mitchell Layton? Egy ilyen pénzesbödönt használhatunk, és... Várjunk csak! Mitchell Layton?

- Igen. Mi a baj vele?

- Nem ő az a kisfiú, aki nem tudta megemészteni a nagypapi pénzét?

- A nagypapi szörnyen sok pénzt hagyott rá.

- Igen, de Layton egy ütődött. Ő az, aki először jogi volt, aztán vegetáriánus, majd az unitárius egyház tagja, azt követően nudista - és most elutazott Moszkvába, hogy a proletariátusnak palotát építsen.

- És akkor mi van?

- De az isten szerelmére! - egy Vörös a részvénytulajdonosaink között?

- Mitch nem Vörös. Hogy lehetne valaki Vörös negyedmilliárd dollárral a zsebében? Ő csak sápadt tearózsa színű. Leginkább sárga. De jószívű kölyök.

- De a *Banner*ben!

- Alvah, te egy seggfej vagy. Hát nem érted? Rávettem, hogy fektessen be néhány dollárt egy jó, megbízható, konzervatív lapba. Ez majd kigyógyítja őt a rózsaszín ködből, és a helyes irányba mozdítja. Ezenkívül, mi kárt okozhat? A te drága Gail kezében tartja a lapjait, vagy nem?

- Tud erről Gail?

- Nem. A kedves Gail nem volt annyira éber az utóbbi öt évben, mint azelőtt. És jobban teszed, ha nem mondd el neki! Látod, merre halad most. Szüksége lesz egy

kis nyomásra. Neked pedig a dohányra. Légy kedves Mitch Laytonhoz! Még kapóra jöhet nekünk.

- Ez igaz.

- Úgy van. Érted? Helyén van a szívem. Segítettem egy satnya kis liberális képes folyóiratnak, mint a *New Frontiers*, de szintén hoztam egy sokkal tekintélyesebb pénzösszeget az őskonzervativizmus egyik nagy erődjébe, a *New York Banner*be.

- Valóban. Átkozottul rendes tőled, különös tekintettel arra, hogy te magad radikális típus vagy.

- Van még valami kétséged a hűségemet illetően?

- Úgy vélem, nincs. Gondolom, kitartasz az öreg *Banner* mellett.

- Hát persze, hogy kitartok. Hiszen imádom a *Bannert*. Bármit megtennék érte. Az életemet is odaadnám a *New York Banner*ért!

VIII

Egy lakatlan sziget talaján sétálva az ember úgy érzi, hogy egy horgony köti a Föld többi részéhez; de a felhőkarcoló tetején lévő kis házikójukban, a telefont kikapcsolva, Wynand és Dominique nem érezték, hogy ötven emelet van alattuk gránithoz erősített acéltörzsekből – és úgy tűnt számukra, hogy otthonuk az űrben vetett horgonyt, nem, mint egy sziget, hanem, mint egy bolygó. A város barátságos látványt nyújtott, egy olyan absztrakt műalkotás volt, amivel nem lehetett semmiféle kapcsolatot létesíteni, akár az ég, egy csodálatot keltő látnivaló, de életükre nincs közvetlen hatással.

Az esküvőt követő két hétben ki sem mozdultak a házból. Dominique megnyomhatta volna a lift gombját, hogy megtörje ezeket a heteket, bármikor, amikor csak akarta; de nem akarta. Nem vágyott az ellenállásra, a töprengésre és a kérdezősködésre. Ez varázslat és béke volt.

A férfi órákig ült, és beszélt hozzá, ha ő ezt akarta. De akkor is boldog volt, ha csendben ült, amikor a lány úgy kívánta, és közben nézte őt, ahogy a tárgyakat a múzeumában, ugyanazzal a távoli és tapintatos tekintettel. A férfi az összes kérdésre válaszolt, amit a lány feltett neki. Ő maga sohasem kérdezett semmit. Egyszer sem beszélt arról, amit érzett. Amikor a lány egyedül akart lenni, nem zavarta. Egy este Dominique a szobájában olvasott, amikor megpillantotta a férfit kint a sötét tetőkert fagyos mellvédfalánál ácsorogva, nem a házat nézte, csak úgy állt a lány ablakából kiszűrődő fénysávban.

Amikor elmúlt a két hét, Wynand visszament az irodájába dolgozni, a *Banner*hez. De az elszigetelődés érzése megmaradt, mint egy dolog, amit bejelentettek, és meg kell őrizniük a jövőben együtt töltött összes napon keresztül. A férfi este hazajött, és a város megszűnt létezni. Nem vágyott arra, hogy bárhová is menjen. Nem hívott vendégeket sem.

Wynand sohasem említette, de Dominique tudta, a férfi nem akarja, hogy ő kilépjen a házból, se vele, se nélküle. Ez egy csendes rögeszme volt, amit nem akart a lányra kényszeríteni. Amikor hazaért, megkérdezte: – *Voltál valahol?* – nem azt, hogy: – *Hol voltál?* – Nem féltékenységre volt – a *hol* nem volt fontos. Amikor a lány cipőt akart vásárolni, Wynand három áruházzal küldetett cipőket, hogy válasszon – ez megakadályozta, hogy elmenjen otthonról. Amikor a lány azt mondta, hogy meg szeretne nézni egy bizonyos filmet, a férfi egy vetítőfülkét építtetett a tetőre.

Az első néhány hónapban a lány engedelmeskedett. Amikor rájött, hogy szereti ezt az elszigeteltséget, azonnal megtörte. Meghívásokat fogadtatott el a férfival, és vendégeket hívott a házukba. Wynand tiltakozás nélkül engedett neki.

De fenntartott egy falat, amit a lány nem tudott széttörni – a felesége és a lapjai között feszülő falat. Dominique neve sohasem tűnt fel az oldalakon. Minden arra irányuló kísérletet leállított, amivel Mrs. Gail Wynandot bevonták volna a közéletbe – bizottságok vezetésébe, jótékonyági ügyek támogatásába, kampányokhoz való hozzájárulásba. Nem vonakodott felbontani felesége postáját. Ha hivatalos fejléc volt a borítékon, ami elárulta a célját, válasz nélkül megsemmisítette, és utána beszámolt róla Dominique-nak. A lány vállat vont, és nem szólt semmit.

Nem látszott rajta azonban, hogy osztja felesége megvetését az újságjai iránt. Nem engedte a lánynak, hogy erről beszéljen. Dominique nem tudta kideríteni, hogy a férfi mit gondolt, sem azt, hogy mit érzett felőlük. Egyszer, amikor a lány megjegyzést tett egy támadó vezércikkre, a férfi hidegen azt felelte:

- Sohasem mentegetőztem a *Banner* miatt. És nem is fogok.
- De ez valóban szörnyű, Gail.
- Azt hittem, úgy jöttél hozzám feleségül, mint a *Banner* kiadójához.
- Azt hittem, hogy erre nem szeretsz gondolni.

- Hogy én mit szeretek vagy mit nem szeretek, az téged nem érint. Ne várd tőlem, hogy megváltoztassam a *Bannert* vagy feláldozzam! Azt a világon senkiért sem tenném meg.

A lány elnevette magát. – Ilyet nem is kérnék, Gail.

A férfi nem nevetett vissza válaszként.

Irodájában, a *Banner Building*ben új lendülettel dolgozott, valami mámoros, vad energiával, ami meglepte azokat az embereket, akik már ismerték őt a legbecsvágyóbb időszakában is. Ha kellett, egész éjszaka bennmaradt az irodában, amit már régóta nem csinált. Módszereiben és elveiben semmi sem változott. Alvah Scarret elégedetten figyelte főnökét. – Tévedtünk vele kapcsolatban, Ellsworth – mondta Scarret állandó társának -, ez a régi jó öreg Gail, isten áldja meg! Jobb, mint valaha. – Kedves Alvah – mondta Toohey -, semmi sem annyira egyszerű, mint gondolnád – és nem is olyan gyors. – De ő most boldog. Nem látod rajta, hogy boldog? – A boldogság a legveszélyesebb dolog, ami történhetett vele. És ez egyszer, mint emberbarát mondom, az ő érdekében.

Sally Brent eldöntötte, hogy túljár főnöke eszén. Sally Brent volt a *Banner* egyik legbecsesebb tulajdona, egy testes, középkorú nő, aki úgy öltözött, mint egy XXI. századi manőken, és úgy írt, mint egy szobalány. Olvasói tábora hatalmas volt. Népszerűsége önhitté tette.

Sally Brent elhatározta, hogy ír egy cikket Mrs. Gail Wynandról. Pont hozzá illő téma volt, és erre itt hevert parlagon. Bebocsátást nyert Wynand házába, azokat a taktikákat használva, amelyekkel bejutott olyan helyekre, ahol az embert nem szívesen látták, és amiket mint jól képzett Wynand-dolgozó tanult a *Bannernél*. Megszokott, drámai belépését vette elő. Egy fekete ruha volt rajta, vállán egy friss napraforgóval – állandó dísz, mely saját védjegyévé vált az évek során -, és így szólt zihálva Dominique-hoz: – Mrs. Wynand, azért jöttem el ide, hogy segítek önnek kijátszani a férjét!

Majd kacintott egyet saját rosszaságán, és tovább folytatta: – A mi drága Mr. Wynandunk nem bánik tisztességesen magával, kedvesem, hogy megfosztja önt jogos hírnevétől, valami olyan oknál fogva, amit egyszerűen képtelen vagyok felfogni. De mi majd ellátjuk a baját, maga és én! Mit tud egy férfi csinálni, amikor mi, lányok összefogunk? Egyszerűen fogalma sincs róla, hogy maga milyen hálás riporttéma. Tehát mondja el nekem a történetét, én megírom, és annyira jó lesz, hogy ő egyszerűen képtelen lesz nem leközoelni.

Dominique egyedül volt otthon, és olyan mosoly ült az arcán, amelyet Sally Brent még sohasem látott életében, így nem ugrottak be neki a helyes jelzők, pedig általában jó megfigyelő volt. Dominique elmondta neki a történetet. Pontosan egy olyan történetet, amiről Sally álmodott.

- Hát persze, hogy én készítem a reggelijét - mondta Dominique. - *A ham and eggs* a kedvence, sima sonka és tojás... Ó, igen, Miss Brent, nagyon boldog vagyok. Kinyitom a szemem reggel, és azt mondom magamnak, ez nem lehet igaz, nem lehet, hogy én, egy kis senki lettem a nagy Gail Wynand felesége, akinek ott volt a világ összes ragyogó nője, hogy válasszon közülük. Tudja, már évek óta szerelmes vagyok belé. Ő csak egy álom volt számomra, egy gyönyörű, elérhetetlen álom. És most, ez olyan, mintha egy álom vált volna valóra... Kérem, Miss Brent, vigye el ezt az üzenetet tőlem Amerika asszonyaihoz: A türelem mindig elnyeri jutalmát, és a romantika a következő sarkon vár ránk. Azt hiszem, ez egy gyönyörű gondolat, és talán segít más lányoknak is, ahogy nekem is segített... Igen, én csak annyit szeretnék az élettől, hogy boldoggá tudjam tenni Gailt, osztozzak örömeiben, bánatában, jó feleség és anya legyek.

Alvah Scarret elolvasta a cikket, és annyira tetszett neki, hogy minden óvatosságról megfeledkezett. - Futtasd le, Alvah! - sürgette őt Sally Brent. - Csak futtass le egy korrektúrát, és hagyd az asztalán! Jóvá fogja hagyni. Azt megnézném, ha nem!

Aznap este Sally Brentet kirúgták. Értékes szerződéséért végkielégítést kapott - még három évre szól -, és azt mondták neki, hogy soha többé ne tegye a lábát a Banner Buildingbe, akármilyen is legyen a célja.

Scarret rémülten tiltakozott: - Gail, nem rúghatod ki Sallyt! Sallyt ne!

- Ha már nem rúghatod ki bárkit, akit akarok a saját szerkesztőségemből, akkor bezárom, és felrobbantom ezt az istenverte épületet - válaszolta Wynand nyugodtan.

- De mi lesz az olvasótáborával? Elveszítjük őket!

- A pokolba az olvasótáborával.

Aznap késő este a vacsoránál Wynand előhúzott a zsebéből egy összegyűrt papírcsomót - a történet megvágott korrektúráját -, és szó nélkül Dominique arcába vágta. A papírgombolyag arcon találta a lányt, és leesett a földre. A lány felvette a földről, széthajtogatta, és amikor meglátta, hogy mi az, hangosan felnevetett.

Sally Brent cikke Gail Wynand szerelmi életéről szólt. Derűs, intellektuális stílusban írta, egy szociológiai tanulmány nyelvezetével, és olyan anyagot mutatott be, amit még egy ponyvairodalmi folyóirat sem fogadott volna el. A *New Frontiers*ben jelent meg.

Wynand vett egy nyakláncot Dominique-nak, amit a férfi saját megrendelésére terveztek. Látható foglalat nélküli gyémántokból készült, melyek rendezetlen mintát alkottak bizonyos távolságokra egymástól, mintha egy marék véletlenszerűen szórta volna szét őket, és mikroszkóp alatt platinaláncokkal fűzték volna egymásba, amik alig látszóttak. Amikor összekapcsolta a lány nyakán, olyannak tűnt, mintha vízcseppek hullottak volna rá.

Dominique a tükör előtt állt. Lecsúsztatta válláról pongyoláját, és hagyta, hogy bőrén csillogjanak az esőcseppek. Így szólt:

- Annak a bronxi háziasszonynak az élettörténete, aki megölte férje fiatal szeretőjét, elég mocskos, Gail. De azt hiszem, van ennél mocskosabb is - azoknak az embereknek a kíváncsisága, akik ilyet szeretnek olvasni. És még van ennél is mocskosabb - azok az emberek, akik cinkosként segítenek kielégíteni ezt a kíváncsiságot. Valójában ez a háziasszony volt az - a fényképeken zongoralába van,

és petyhüdt nyaka -, aki lehetővé tette ezt a nyakláncot. Gyönyörű nyaklánc. Büszkén fogom hordani.

A férfi mosolygott; a szemében felcsillanó hirtelen fényességben volt valami különös bátorság.

- Valóban, innen is nézhetjük - mondta a férfi. - De van egy másik oldala is. Szeretem azt hinni, hogy az emberi szellem legrosszabb hulladékát használtam - annak a háziasszonynak a szellemét és azokét, akik szeretnek olvasni róla - és ezt a nyakláncot csináltam belőle, ami a nyakadon van. Szeretem azt hinni, hogy egy alkimista voltam, aki képes ekkora tisztítást véghezvinni.

A lány nem látott rajta se bocsánatot, se megbánást, se neheztelést, amikor a férfi ránézett. Különös volt a tekintete; a lány már ezelőtt is észrevette; a puszta imádat tekintete. És ekkor rájött, hogy van az imádatnak egy pontja, ami magát az imádót teszi a tisztelet tárgyává.

Másnap este Dominique a tükör előtt ült, amikor Wynand belépett az öltözőjébe. Lehajolt, és ajkait rászorította a lány nyakára - a következő pillanatban megpillantott egy négyzet alakú papírdarabot, amit a lány a tükör széléhez erősített. A távirat megfejtett másolata volt, ami véget vetett Dominique karrierjének a *Bannernél*. RÚGD KI A KURVÁT! G. W.

Wynand kiegyenesedett, és úgy állt a lány mögött. Megkérdezte:

- Hogy került ez hozzád?

- Ellsworth Toohey adta nekem. Gondoltam, megéri megtartani. Természetesen nem tudtam, hogy valaha is ennyire alkalomhoz illő lesz.

A férfi mélyen lehajtotta a fejét, beismerve, hogy tőle származik, és nem szólt semmit.

Dominique arra számított, hogy a távirat másnap reggelre eltűnik. De a férfi nem nyúlt hozzá, és ő sem. Így a papír ott maradt kiállítva a tükör sarkában. Amikor a férfi a karjában tartotta a lányt, a lány gyakran észrevette rajta, hogy szeme a papírra téved. Nem tudta volna megmondani, hogy a másik mire gondolt ilyenkor.

Tavasszal egy kiadói konferencia miatt Wynand egy hétre elutazott New Yorkból. Ez volt az első elválásuk. Dominique meglepte azzal, hogy kiment elé a repülőtérre, amikor hazaérkezett. A lány vidám és gyöngéd volt; viselkedésében olyan ígéret volt, amire a férfi sohasem számított, amiben nem bízott, és most mégis azon vette észre magát, hogy teljesen megbízik benne.

Amikor belépett a ház szalonjába és lerogyott a kanapéra, félig elnyújtózva rajta, Dominique tudta, hogy a férfi itt akar feküdni mozdulatlanul, és újra átélni saját világa biztonságát. Láta a férfi nyílt tekintetét, védelem nélkül, teljesen kiszolgáltatva magát neki. Dominique egyenesen állt, felkészülve. Így szólt:

- Jobban tennéd, ha átöltöznél, Gail! Színházba megyünk.

A férfi felült. Elmosolyodott, a ferde barázdák láthatóvá váltak a homlokán. A lány hűvös csodálatot érzett iránta: az önuralom tökéletes volt, egyedül a barázdák árulkodtak. Wynand így szólt:

- Rendben van. Fekete vagy fehér nyakkendő?

- Fehér. Szereztem jegyet a *Nincs bőr az orrodon* című darabra. Nagyon nehezen jutottam hozzájuk.

Ez már sok volt; túl nevetségesnek tűnt ahhoz a harchoz, ami ebben a pillanatban folyt közöttük. Wynand nem bírta tovább, és tehetetlen undorában őszinte nevetésben tört ki.

- Te jó ég, Dominique, pont arra?

- Miért, Gail, ez a legnagyobb szenzáció a városban. Saját kritikusod, Jules Fougler - a férfi abbahagyta a nevetést. Megértette - mondta, hogy ez korunk legnagyobb színdarabja. Ellsworth Toohey azt mondta, hogy a közelgő új világ friss hangja. Alvah Scarret azt mondta, hogy nem tintával írták, hanem emberszeretettel. Sally Brent - mielőtt még kirúgtad volna - azt mondta, hogy miközben nevetett, a sírás fojtogatta a torkát. De hiszen ez a *Banner* keresztgyermek! Gondoltam, biztos meg szeretnéd nézni.

- Természetesen igen - felelte a férfi.

Wynand felállt, és indult, hogy felöltözzön.

A *Nincs bőr az orrodon* című darabot már több hónapja játszották. Ellsworth Toohey sajnálattal tett említést rovatában, hogy a mű címét egy kissé meg kellett változtatni - *engedve a középosztály begyepesedett prüdériájának, ami még mindig színházunkat uralja. Ez egy ordító példa arra, milyen akadályok keresztezik a művész útját. Ezek után ne adjunk hitelt annak az üres fecsegésnek, hogy a miénk egy szabad társadalom! Eredetileg ennek a gyönyörű műnek a címe egy, az utca emberének nyelvhasználatából kiemelt autentikus sor volt, a népi fordulat bátor és egyszerű ékesszólásával.*

Wynand és Dominique a negyedik sor közepén ültek, nem nézve egymásra, a darabot figyelve. A színpadon csupa elcsépel, hajmeresztően ostoba dolog történt; de a rejtett áramlás ijesztővé tette. Valami sugárzott abból az esetlen ostoba szövegből, amit a színészek úgy szívtak magukba, mint a ragályt; benne volt az arcukra kiülő tetszelgő és önelégült vigyorban, sunyi hangjukban és erőltetett gesztusaikban. Az ostobaság ereje volt, amit valóságos felfedezésként hangoztattak, és szemtelenül követelték, hogy a közönség annak is fogadja el; nem az ártatlan elbizakodottság érződött belőle, hanem a tudatos pimaszság; mintha a szerző ismerné munkája természetét, és dicsekedne hatalmával, hogy képes fennköltnek feltüntetni művét közönsége szemében, és ennek következtében el tudja pusztítani bennük a fenséges iránti képességet. A darab igazolta támogatóinak véleményét: megnevettette a közönséget, szórakoztató volt; egy tisztességtelen tréfa volt, amit nem a színpadon játszottak, hanem a közönséggel. Egy talapzat volt, amiről lerombolták egy isten szobrát, és helyére nem a sántát állították karddal, hanem egy Coca-Colát szürcsölgető bugris vagányt.

Zavart és alázatos csönd volt a nézőtéren. Amikor valaki felnevetett, a többiek megkönnyebbülve kapcsolódtak be, örülve a felismerésnek, hogy jól érzik magukat. Jules Fougler nem próbált meg senkit sem befolyásolni; csupán világossá tette - jó előre és több csatornán keresztül -, hogy bárki, aki képtelen arra, hogy élvezze ezt a művet, alapjában véve egy értéktelen emberi lény. - *Nincs értelme magyarázatokat kérni* - mondta. - *Vagy elég jók vagyunk ahhoz, hogy tetsszen, vagy nem.*

A szünetben Wynand meghallotta, ahogy egy testes nő azt mondja: - Ez csodálatos! Nem értem, de van egy olyan *érzésem*, hogy valami nagyon fontos dologról szól. - Dominique megkérdezte a férfitől: - Menjünk, Gail? - A férfi így válaszolt: - Nem. Itt maradunk a végéig.

Hazafelé Wynand csöndben ült az autóban. Amikor beléptek a szalonba, várakozva megállt, készen arra, hogy bármit meghallgasson, és elfogadjon. Egy

pillanatra arra vágyott a lány, hogy megkímélje. Üresnek és fáradtnak érezte magát. Nem akart fájdalmat okozni a férfinak; a segítségét akarta kérni.

Ekkor eszébe jutott az, amire a színházban gondolt. Ez a darab a *Banner* alkotása, erőszakkal szülte meg, etette, védelmezte és győzelemre vitte. És a *Banner* volt az is, ami elkezdte, és bevégezte a Stoddard-templom elpusztítását... A *New York Banner*, 1930. november 2. – *Egy kis hang – Szentségtörés*, írta Ellsworth Toohey – *Gyermekkorunk templomai*, írta Alvah Scarret – *Boldog, Mr. Superman?*... És mivel az a pusztítás nemrégiben történt – ez nem összehasonlítás két kölcsönösen mérhetetlen dolog között, egy épület és egy darab között – nem véletlen volt, nem is embereken múlt, Ike-on, Fougleren, Tooheyn, saját magán... és Roarkon. Hanem egy időtlen harc volt, két elvont fogalom küzdelme, az egyik, ami létrehozta azt az épületet azokkal a dolgokkal szemben, ami lehetővé tette a színdarab megszületését – két erő, ami hirtelen megmutatkozott előtte pusztá valóságában – két erő, ami azóta küzd egymással, amióta a világ világ – és az összes vallásnak tudomása van róluk – és mindig volt egy isten és egy sátán – csak az emberek tévedtek annyira saját sátánjuk alakját illetően – nem egyedülálló volt és nagy, hanem sok, szennyes és kicsi. A *Banner* elpusztította a Stoddard-templomot azért, hogy helyet csináljon ennek a darabnak – másképp nem tudta volna – nem volt középút, menekülés és semlegesség – vagy az egyik, vagy a másik – ahogy mindig is volt – és a küzdelemnek van sok szimbóluma, de nincs neve, és nincs kinyilatkoztatása... Roark! – hallotta magát, amint ordít belül. – Roark!... Roark!... Roark!...

– Dominique... mi a baj?

Hallotta Wynand hangját. Halk és aggódó volt. A férfi még sohasem engedte meg magának, hogy elárulja aggodalmát. Úgy fogta fel a hangot, mint saját arcának visszatükröződését, amit a férfi látott meg benne.

Egyenesen állt, biztos volt magában, és belül mély csöndet érzett.

– Rád gondolok, Gail – mondta.

A férfi várt.

– Szóval, Gail? A legteljesebb szenvedély a legmagasabb csúcs eléréseért? – Dominique felnevetett, és hanyagul lóbálta a karját, ahogy a színészek a darabban. – Mondd, Gail, van egy kétcentes bélyeged, amin George Washington képe van?... Hány éves vagy, Gail? Milyen keményen dolgoztál egész életedben? Már túl vagy az életed felén, de ma megpillanthattad a jutalmadat. A végső eredményt. Természetesen, nincs ember, aki valaha is felérhetne legmagasabb vágyával. De ha igyekszel, és igazi erőfeszítéseket teszel, egy nap elérheted e mű szintjét!

A férfi csendesen állt, hallva és elfogadva minden szót.

– Azt hiszem, meg kellene szerezned a darab kéziratát, és kiállítanod az alattunk lévő múzeumod közepére. Azt hiszem, a hajódat is át kellene keresztelni, és úgy hívni, hogy *Nincs bőr az orrodon*. Azt hiszem, rá kellene vened engem...

– Hallgass!

– ...hogyminden este eljátsszam Mary szerepét, aki befogad egy hajléktalan pénzmapatkányt és...

– Dominique, hallgass!

– Akkor beszélj te! Szeretném hallani, hogy beszélsz.

– Még sohasem igazoltam magam senki előtt.

– Akkor büszkélkedj! Az is éppannyira megteszi.

- Ha hallani akard, felkavarodott a gyomrom ettől a darabtól. Te nagyon jól tudtad, hogy ez lesz. Rosszabb volt, mint az a bronxi háziasszony.

- Sokkal rosszabb.

- De van még ennél is rosszabb. Ha valaki ír egy nagyszerű művet, és azt felajánlja a ma esti közönségnek, hogy nevéssen rajta. Feláldozza magát az olyan embereknek, akiket szórakozni láttunk ma este.

A férfi észrevette, hogy valami megérintette a lányt; nem tudta volna megmondani, vajon meglepetés vagy düh volt-e, amit látott rajta. Nem tudta, hogy a lány mennyire jól felismerte ezeket a szavakat. Folytatta:

- Tényleg felkavarta a gyomromat. De számos más dolog is, amit a *Banner* csinált. Ma este rosszabb volt, mert volt benne valami olyan jelleg, ami túlment a megszokotton. Valamiféle gyűlölködés. De ha ezt szeretik az ostobák, ez a *Banner* törvényes területe! A *Banner* az ostobák kedvéért született. Mit szeretnél még, hogy bevalljak?

- Amit ma este éreztél.

- Egy kisebbfajta poklot. Azért, mert te ott ültél velem. Ugye ezt akartad? Hogy érezzem a különbséget. Ennek ellenére elszámítottad magad. Ránéztem a színpadra, és azt gondoltam, ilyenek az emberek, ilyen a gondolkodásuk, de én - én megtaláltalak téged, nekem itt vagy te -, és ez az ellentét megéri a fájdalmat. Igen, szenvedtem ma este, ahogy akartad, de ez a fájdalom csak egy bizonyos pontig hatolt, és azután...

- Hallgass! - kiáltott a lány. - Hallgass, az isten verjen meg!

Egy pillanatig mindketten megdöbbenve álltak. A férfi mozdult meg először; tudta, hogy a lánynak a segítségére van szüksége; megragadta Dominique vállát. A lány elszakította magát. Átsétált a szobán az ablakhoz; lenézett a városra, a nagyszerű épületekre, melyek feketében és tűzben terültek el alatta.

Rövid idő elteltével színtelen hangon így szólt:

- Sajnálom, Gail.

A férfi nem válaszolt.

- Nem volt jogom, hogy ilyen dolgokat mondjak neked. - Dominique nem fordult meg, két keze felemelve az ablakkeretet fogta. - Nincs elszámolnivalónk, Gail. Visszakaptam, ha ettől jobban érzed magad. Én törtem meg először.

- Nem akarom, hogy visszakapd. - Mondta a férfi csendesen. - Dominique, mi történt?

- Semmi.

- Mit idéztem fel benned? Nem az, amit mondtam. Valami más. Mit jelentettek neked ezek a szavak?

- Semmit.

- Ez a fájdalom csak egy bizonyos pontig hatolt. Ez volt az a mondat. Miért? - Dominique a várost nézte. Láta a távolban a Cord Building törzsét. - Dominique, láttam, mire vagy képes. Ez valami szörnyű dolog lehetett, ha ezt tudta tenni veled. Tudnom kell! Nincs lehetetlen. Tudok segíteni, bármi legyen is az. - A lány nem válaszolt. - A színházban nem csak az az ostoba darab volt. Volt valami különös dolog számodra ma este. Láttam az arcodat. És itt is, megint ugyanazt. Miről van szó?

- Gail - mondta a lány halkán -, megbocsátasz nekem?

A férfi hagyta, hogy elteljen egy pillanat; nem volt felkészülve erre.

- Mit kell megbocsátanom neked?

- Mindent. És a ma estét.

- Ez a te kiváltságod volt. A feltétele annak, hogy hozzám jöttél feleségül. Hogy megfizetek a *Banner*ért.

- Nem akarom, hogy megfizess érte.

- Miért nem akarsz már?

- Mert ezért nem lehet megfizetni.

A lány hallotta a csöndben a férfi lépéseit, amint a háta mögött fel-alá járkál a szobában.

- Dominique, miről van szó?

- Ez a fájdalom csak egy bizonyos pontig hatolt? Semmi. Csak annyi, hogy nem volt jogod ezt mondani. Azok, akiknek joguk van hozzá, olyan árat fizetnek érte, amit te képtelen vagy. De most már nem számít. Mondd csak, ha akarsz! Nekem sincs jogom, hogy kimondjam.

- De nem csak erről volt szó.

- Azt hiszem, nagyon sok közös dolog van bennünk, benned és bennem. Valahol ugyanazt az árulást követtük el mindketten. Nem, ez nem jó szó... De igen, azt hiszem, ez a jó szó. Ez az egyetlen, ami kifejezi azt, amit érzek.

- Dominique, nem érezheted ezt. - A férfi hangja furcsán hangzott. A lány ránézett.

- Miért?

- Mert ezt én éreztem ma este. Árulás.

- Ki ellen?

- Nem tudom. Ha vallásos lennék, azt mondanám, *Isten* ellen. De nem vagyok vallásos.

- Erre gondoltam, Gail.

- De miért kellene neked is így érezned? A *Banner* nem a te gyermeked.

- Vannak más formái is ugyanennek a bűnnek.

Ekkor Wynand a lányhoz sétált a hosszú szobán keresztül, átölelte, és így szólt:

- Nem ismered a szavak jelentését, amiket használsz. Nagyon sok közös dolog van bennünk, de ez nem az. Inkább szidalmakat zúdítanál rám, mintsem megpróbálnál osztozni a bűnömben!

Dominique a férfi arcára tette a kezét, ujj begyei a homlokát érintették.

Wynand megkérdezte:

- Elmondanád - most -, hogy mi volt az?

- Semmi. Többet vállaltam, mint amit elbírok. Fáradt vagy, Gail. Miért nem mész lefeküdni? Hagyj magamra egy kicsit! Nézni szeretném a várost. Később én is utánad megyek, és rendben leszek.

IX

Dominique a jacht korlátjánál állt. A fedélzet melege átütött lapos szandálján, a nap, meztelen lábát sütötte, a szél vékony, fehér ruhájába kapott. Wynandra nézett, aki egy nyugágyban feküdt előtte.

Arra a változásra gondolt, amit észrevett a férfin, ahogy újra hajóra szálltak. Figyelte őt nyári hajóútiuk hónapjai alatt. Egyszer látta, hogy lefut a kabinlépcsőn; a kép megmaradt emlékezetében; egy magas, fehér alak villámsebesen és magabiztosan előrelendül; keze megmarkolja a korlátot, szándékosan kockáztatva a megtorpanás veszélyét, és lendít egyet magán. Nem egy híres birodalom korrump kiadója volt, hanem egy arisztokrata egy jacht fedélzetén. Úgy nézett ki, gondolta a lány, mint amit az ember fiatal korában képzel az arisztokráciáról: amolyan bűn nélküli, sugárzó derű.

Dominique a nyugágyban heverésző férfit nézte. Arra gondolt, hogy a pihenés csak azokban vonzó, akiknek ez nem természetes állapotuk; ilyenkor még az ernyedtség is célt nyert. A lány eltűnődött a férfin; Gail Wynand, rendkívüli teherbírásról híres; de ez nem pusztán egy ambiciózus kalandor ereje volt, aki létrehozott egy újságláncot; amit a lány itt látott benne – ez a dolog elnyújtózva a napon, mint egy válasz -, ez nagyobb volt, egy ősök, az egyetemes dinamikából eredő képesség.

- Gail - mondta a lány hirtelen, akaratlanul.

A férfi kinyitotta a szemét, hogy ránézzen.

- Bárcsak felvettem volna ezt - mondta a férfi lustán -, meg lennél lepődve, hogy hangzik. Itt nem sok haszna van. A hálósobában szeretném visszajátszani.

- Ha akarod, megismétlem ott.

- Köszönöm, te drága! Én pedig megígérem, hogy nem túlzok vagy becsülöm túl magam. Te nem vagy szerelmes belém. Még sohasem voltál szerelmes senkibe.

- Miből gondolod ezt?

- Ha szerelmes lennél egy férfiba, az nemcsak egy cirkuszi esküvő és egy csapnivaló színházi este lenne. A legmélyebb poklokat járatnád meg vele.

- Miből gondolod ezt, Gail?

- Miért fürkészel engem amióta csak megismerkedtünk? Mert én nem az a Gail Wynand vagyok, akiről hallottál. Mert szeretlek. És a szerelem kivételt tesz. Ha szerelmes lennél, akkor szeretnéd, ha megtörnének, letaposnának, uralkodnának rajtad, mert ez a lehetetlen, az elképzelhetetlen számodra az emberekkel való kapcsolatodban. Ez egy ajándék lenne, a nagy kivétel, amit azzal a férfival tennél, akit szeretsz. De nem lenne könnyű számodra.

- Ha ez igaz, akkor te...

- Akkor én gyöngéddé és alázatossá válok - nagy megdöbbenéssre -, mert én vagyok a világ legnagyobb csirkefogója.

- Ezt nem hiszem el, Gail.

- Nem? Már nem én vagyok a második legrosszabb ember?

- Nem. Már nem.

- Pedig, drágám, én valóban az vagyok.

- Miért akarod ezt gondolni magadról?

- Nem akarom. De szeretek őszinte lenni. Ez az én egyetlen élvezetem. Ne változtasd meg az elképzelésed rólam. Láss úgy, ahogy azelőtt láttál, mielőtt találkoztunk.

- Gail, te nem ezt akarod.

- Az nem fontos, hogy én mit akarok. Nem akarok semmit - csak birtokolni téged. Viszonzás nélkül. Így kell, hogy legyen. Ha túl közelelről kezdesz el figyelni, olyan dolgokat fogsz látni, amelyek egyáltalán nem fognak tetszeni.

- Milyen dolgokat?

- Gyönyörű vagy, Dominique. Csodálatos isteni véletlen, hogy létezik egy ember, aki olyan kívül, mint belül.

- Milyen dolgokat?

- Tudod, hogy te mibe vagy valójában szerelmes? A feddhetetlenségbe. A lehetetlenbe. Ami tiszta, következetes, ésszerű, önmagához hű, és egyszeri, akár egy műalkotás. Csak egyetlen terület létezik, ahol ez megtalálható - a művészet. De te hús-vér valójában akarod. Szerelmes vagy belé. És tudod, én sohasem voltam feddhetetlen.

- Mennyire vagy ebben biztos, Gail?

- Megfeledekezel a *Bannerről*?

- A pokolba a *Bannerrel*.

- Jól van, a pokolba a *Bannerrel*. Jó hallani, ahogy ezt mondod. De nem a *Banner* az én fő kórtünetem. Az, hogy nem gyakoroltam feddhetetlenséget, nem fontos. Az a fontos, hogy sohasem éreztem a szükségét. Gyűlölöm az eszmét, ami mögötte van. Gyűlölöm az elképzelés elbizakodott vakmerőségét.

- Dwight Carson... - mondta a lány. A férfi érezte, milyen undorral ejti ki ezt a nevet.

Wynand felnevetett. - Igen, Dwight Carson. Az a férfi, akit megvettem. Az individualista, aki tömeg-dicsőítővé vált, és mellesleg, alkoholistává. Ezt én tettem. Még a *Bannernél* is rosszabb dolog volt, ugye? Nem szereted, ha erre emlékeztetlek?

- Nem.

- Pedig biztosan elég sok sikoltozást hallottál a dologról. A nagy szellemi óriásokról, akiket megtörtem. Nem hiszem, hogy valaha is rájött valaki, mennyire élveztem. Kéjes vágyat érzek tőle. Teljesen közömbös vagyok az olyan semmittevők iránt, mint Ellsworth Toohey vagy Alvah barátom, és hajlandó vagyok békén hagyni őket. De mutass nekem valakit, aki egy kicsit is magasabb dimenziókban él - és azonnal Toohey-félét kell csinálnom belőle. Muszáj. Olyan, mint az ellenállhatatlan szexuális vágy.

- Miért?

- Nem tudom.

- Mellesleg, félreérted Ellsworth Tooheyt.

- Lehetséges. Csak nem várod, hogy szellemi energiát pazaroljak ennek a csigaháznak a kinyitására?

- És ellentmondasz magadnak.

- Miben?

- Miért nem határoztad el, hogy tönkreteszei engem?

- Mert kivételt tettem veled, Dominique. Szeretlek téged. Szeretnem kellett téged. De az isten se mentene meg, ha férfi volnál!

- Gail - miért?
- Miért tettem mindezt?
- Igen.

- A hatalom, Dominique. Az egyetlen dolog, amire vágytam. Az a tudat, hogy nincs olyan élő ember a Földön, akit ne tudnék bármire rákényszeríteni. Bármire, amit csak akarok. Az az ember, akit nem tudnék megtörni, elpusztítana engem. De éveket töltöttem azzal, hogy megtudjam, mennyire biztonságban vagyok. Azt mondják rólam, hogy nem becsülök semmit, hogy kihagytam valamit az életben. Mint látjuk, mégsem maradtam le túl sok mindenről, nem igaz? Amit kihagytam - nem létezik.

A férfi normális hangon beszélt, de hirtelen észrevette, hogy a lány olyan feszült figyelemmel hallgatja, mint amikor az ember egy suttogás egyetlen szótagjáról sem akar lemaradni.

- Mi a baj, Dominique? Mire gondolsz?
- Hallgatlak, Gail.

Nem mondta, hogy a szavait hallgatja és a mögöttük rejlő okot. Hirtelen annyira tisztán hallotta, mintha minden mondathoz egy másik mondat járult volna, pedig a férfinak nem volt tudomása arról, éppen mit vall be.

- A legrosszabb dolog a becsstelen emberekben, amit ők becsületességnek tartanak - mondta a férfi. - Ismerek egy nőt, aki sohasem tartott ki három napnál tovább egy meggyőződés mellett, de amikor azt mondtam neki, hogy benne nincs becsület, összeszorította a száját, és azt mondta, hogy neki más az elképzelése a becsületről, mint nekem; úgy tűnik, sohasem lopott pénzt. Egy ilyen embernek nem kell félnie tőlem. Nem őt utálok. Azt a lehetetlen eszmét utálok, amit te annyira szenvedélyesen szeretsz, Dominique.

- Valóban?
- Jókat szórakoztam, miközben ezt bizonyítottam magamnak.

Dominique odasétált a férfihoz, és leült a padlóra a férfi széke mellé.

A deszkapadló sima és forró volt csupasz lába alatt. A férfi azon töprengett, miért nézett rá a lány ilyen gyengéden. Wynand összeráncolta szemöldökét. A lány tudta, hogy még tükröződik szeméből, amit az imént megértett - elkapta a tekintetét.

- Gail, miért mondasz el mindezt nekem? Nem akarod, hogy ezt gondoljam rólad.
- Nem. Valóban nem ezt. Miért mondom el most? Szeretnéd tudni az igazságot? Mert el kell mondanom. Mert őszinte akarok lenni veled. Csak veled és magammal. De nem lenne bátorságom sehol máshol elmondani. Se otthon. Se a parton. Csak itt - mert itt nem tűnik olyan valóságosnak. Vagy tévedek?

- Nem.
- Azt hiszem, azt reméltem, hogy itt elfogadod - és mégis úgy fogsz rám gondolni, ahogy akkor, amikor úgy ejtetted ki a nevem, hogy fel akartam venni.

Dominique a székek döntötte fejét, arcát a férfi térdéhez szorította, kezét leeresztette, ujjai félig behajlítva ernyedten pihentek a fedélzet ragyogó deszkáin. Nem akarta megmutatni, mit hallott valójában abból, amit a férfi ma elmondott magáról.

Egy késő őszi éjszakán együtt álltak a tetőkert mellvédjénél, és a várost nézték. A hosszú, kivilágított ablakokból álló épületek olyanok voltak, mint a fekete égből

kitörő patakok, melyek magányos cseppekben folynak le, hogy táplálják a mélyben megbúvó nagy tűzmedencét.

- Itt vannak, Dominique – a nagy épületek. A felhőkarcolók. Emlékszel? Ők jelentették az első köteléket kettőnk között. Mindketten imádjuk őket, te és én.

A lány azt gondolta, neheztelnie kellene a férfira, amiért jogában állt ezt kimondani. De nem neheztelt.

- Igen, Gail. Imádom őket.

A lány a Cord Building függőleges fényfonalait nézte, ujjait kissé felemelte a mellvédről, de éppen csak annyira, hogy meg tudja érinteni az épület láthatatlan formáját a távoli égen. Nem érzett szégyent ettől.

- Szeretem nézni az embert a felhőkarcoló lábánál – mondta a férfi. – Nem tűnik nagyobbak egy hangyánál – nem ez a megfelelő frázis ilyenkor? Az istenverte ostobák! Hiszen az ember építette ezt is – az egész hihetetlen kő- és acéltömeget. Ettől nem törpül el, éppen ellenkezőleg: ez teszi nagyobbá az épületnél. Ez mutatja meg az ember igazi dimenzióit a világhoz képest. Mi, Dominique, az alkotói képességet szeretjük ezekben az épületekben, az emberben lakozó hőst.

- Te szereted az emberben lakozó hőst, Gail?

- Szeretek gondolni rá. De nem hiszek benne.

Dominique nekidőlt a mellvédnek, és az alattuk messze elnyúló zöld fények hosszú, egyenes vonalát nézte. Így szólt:

- Bárcsak meg tudnálak érteni!

- Azt hittem, egyértelmű leszek. Sohasem titkoltam el előled semmit.

Wynand a fekete folyó fölött fegyelmezett rohamban felvillanó reklámfényeket figyelte. Egyszer csak egy homályos fénypontra mutatott, egy halványkék fényvisszaverődésre messze dél felé.

- Az a Banner Building. Látod? Ott – az a kék fény. Annyi mindent csináltam, de egyet nem, a legfontosabbat. Nincs Wynand Building New Yorkban. Egy nap egy új otthont építék a *Bannernek*. Az lesz a város legnagyobb épülete, és az én nevemet fogja viselni. Egy nyomorult porfészekben kezdtem, *Gazette*-nek hívták az újságot. Néhány mocskos alak strómanja voltam. De már akkor a Wynand Building járt az eszemben, ami egy nap majd felépül. Azóta is gondolok rá.

- Miért nem építtetted meg?

- Mert nem voltam kész rá.

- Miért nem?

- Még most sem vagyok. Nem tudom, miért. Csak azt tudom, hogy nagyon fontos számomra. Az lesz a végső szimbólum. Tudni fogom, amikor itt az ideje.

Wynand nyugat felé fordult, és egy homályos, szórt fényfoltra nézett, majd rámutatott:

- Ott születtem. A Hell's Kitchenben. – Dominique figyelmesen hallgatta; a férfi csak ritkán beszélt a múltjáról. – Tizenhat éves voltam, amikor egy háztetőn álltam, és a várost néztem úgy, mint ma este. Akkor döntöttem el, mi lesz belőlem.

A férfi hangja egy vonallá vált, mely aláhúzta a pillanatot, mondván: Figyelj, ez most fontos! A lány nem nézett rá, miközben azt gondolta, hogy végig erre várt. Ez lesz a válasz, a kulcs a férfihoz. Évekkel ezelőtt, Gail Wynandra gondolva arra volt kíváncsi, vajon egy ilyen ember hogyan szembesül életével és munkájával; dicsekvést és rejtett szégyenérzetet várt, vagy pökhendiséget, mely saját bűnét fitogtatja.

Dominique a férfit pillantott. Wynand felemelt fejével állt, tekintetét az égre szegezte maga előtt; nem látszott rajta semmi abból, amit a lány várt; valami olyan dolog látszott rajta, ami hihetetlennek hatott ebben az összefüggésben: a hősiesség.

A lány tudta, hogy ez a kulcs, de ettől még rejtélyesebbé vált számára a férfi. Mégis valami belül benne megértette, tudta, hogyan használja ezt a kulcsot, és ez beszédre készítette őt:

- Gail, rúgd ki Ellsworth Toohey!

A férfi megdöbbenve fordult a lány felé.

- Miért?

- Gail, figyelj rám! - A lány hangjában sürgetés érződött, amit eddig még sohasem mutatott, amikor a férfinak beszélt. - Sohasem akartam megállítani Toohey-t. Sőt még segítettem is neki. Azt gondoltam, hogy a világ őt érdemli. Nem próbáltam megvédeni tőle semmit... és senkit. Nem gondoltam volna, hogy pont a *Banner* lesz az - a *Banner*, ami a leginkább hozzáillő -, amit majd meg akarok védeni tőle.

- Mi az ördögről beszélsz?

- Gail, amikor feleségül mentem hozzád, nem hittem, hogy ilyen hűséget fogok érezni irántad. Mindennek ellentmond, amit eddig tettem, sokkal több mindennek ellentmond, mint amit elmondhatok neked - nekem ez olyan, mint egy katasztrófa, egy fordulópont - ne kérdezd, miért! - évekre lesz szükségem, hogy megértsem. - Csak azt tudom, hogy ezzel tartozom neked. Rúgd ki Ellsworth Toohey-t! Szabadulj meg tőle, mielőtt túl késő nem lesz! Megtörtént számos kevésbé gonosz és kevésbé veszélyes embert. Rúgd ki Toohey-t, eredj a nyomába, és addig ne legyen nyugtod, amíg minden darabját el nem pusztítottad!

- Miért? Miért jutott ő eszedbe épp most?

- Mert tudom, mire készül.

- Mire készül?

- Meg akarja szerezni a Wynand-lapokat.

A férfi hangosan felnevetett: nem csúfolódás vagy méltatlankodás volt részéről; csak pusztá derű, amivel egy vicc csattanójára reagál az ember.

- Gail... - mondta a lány tehetetlenül.

- Az isten szerelmére, Dominique! Mindig is tiszteltem a véleményedet, de ez!

- Sohasem értetted Toohey-t.

- És nem is akarom. Nem érdekel. El tudsz engem képzelni, ahogy rászállok Tooheyra? Egy tank egy poloskával szemben? Miért rúgjam ki Elsie-t? Ő az a fajta, aki pénzt csinál nekem. Az emberek imádják olvasni a fecsegését. Nem szoktam kirúgni ilyen jól álcázott csapdákat. Annyira értékes számomra, mint egy légyfogó papír.

- Pont ez a veszélyes benne. Részben.

- A csodálatos követői? Voltak már nekem nagyobb és jobb érzelgős riportokat író újságíróim. Amikor néhányukat ki kellett rúgnom, az a végüket jelentette. Népszerűségük a *Banner* kapuját átlépve egy csapásra véget ért. Ellenben a *Banner* tovább élt.

- Nem magáról a népszerűségről van szó, hanem annak különös természetéről. Nem tudsz harcba szállni az ő módszerével. Te csak egy tank vagy - és az egy nagyon tiszta és ártatlan fegyver. Egy becsületes fegyver, mely az élen jár, és mindent

lekaszabol, vagy az összes ellentámadás célpontja. Ő viszont egy maró gáz. Az a fajta, amelyik szétmarja a tüdőt. Azt hiszem, valóban létezik egy titok a gonosz magjához, és ő ismeri ezt. Én nem tudom, mi ez, csak azt, ő hogyan használja, és mi a célja.

- Megszerezni a Wynand-lapokat?
- Megszerezni a Wynand-lapokat – egy eszköz a végcélhoz.
- Mi a végcél?
- A világuralom.

A férfi türelmes undorral mondta: - Mi ez, Dominique? Miféle vicc ez, és mi a célja?

- Komolyan beszélek, Gail. Szörnyen komolyan.
- A világuralom, kedvesem, olyan emberekre tartozik, mint amilyen én vagyok.

A Toohey-félék azt sem tudják, mi fán terem az.

- Megpróbálom elmagyarázni. Nagyon nehéz. A legnehezebb arra rávilágítani, ami vakítóan nyilvánvaló, és amiről mégis mindenki úgy döntött, mégsem akarja észrevenni. De ha meghallgatsz...

- Nem hallgatlak meg. Bocsáss meg, de arról a feltételezésről vitatkozni, hogy Ellsworth Toohey veszélyt jelent számomra, teljesen nevetséges. Komolyan beszélni róla pedig sértő.

- Gail, én...

- Nem, drágám. Nem hiszem, hogy sokat értesz a *Bannerből*. És nem is akarom, hogy érts. Nem akarom, hogy bármi módon belekeveredj. Felejtsd el és bízd rám a *Bannert*!

- Ez egy felszólítás?

- Ultimátum.

- Rendben van.

- Felejtsd el! Ne hagyd, hogy úrrá legyen rajtad a félelem ilyen Toohey-félék miatt! Ez nem te vagy.

- Rendben van, Gail. Menjünk be! Túl hideg van itt kint neked felöltő nélkül.

A férfi halkán kuncogott – ilyen irányú figyelmet még nem mutatott felé a lány. Ezért megfogta a kezét, belecsókolt a tenyerébe, majd az arcához szorította.

Heteken keresztül, amikor kettesben maradtak, csak keveset beszéltek, és sohasem egymásról. De ez nem a neheztelés csöndje volt, hanem a megértésé, mely túl finom volt ahhoz, hogy szavakkal korlátozzák. Volt, hogy az egyik szobában üldögéltek este, egyetlen szót sem váltottak, de elégedettek voltak, mert érezték egymás jelenlétét. Majd hirtelen egymásra néztek – és mindketten elmosolyodtak. Olyan volt ez a mosoly, mint egy kézszorítás.

Azután, egy este Dominique tudta, hogy a férfi beszélni fog. Ő a fésülködőasztalánál ült, amikor belépett a szobájába, és megállt mellette a falnak támaszkodva. A férfi a kezét nézte és két meztelen vállát, de Dominique mégis úgy érezte, mintha nem őt látná; valami nagyobb dolgot látott, mint az ő testi szépsége, egy olyan dolgot, ami még az iránta érzett szerelménél is nagyobb volt; a férfi saját magát látta – és a lány tudta, hogy ez a hódolat csúcsa.

- Magam miatt lélegzem, a testemet táplálom vele, a túlélésért... Neked adtam, de nem az áldozatomat vagy a szánalmamat, hanem az éneket és a pusztát

szükségemet... – A lány Roark szavait hallotta, Roark hangja beszélt Gail Wynandból – és nem érzett árulást Roarkkal szemben, amikor szerelme szavait egy másik férfi használja szerelmének kifejezésére.

– Gail – szólalt meg Dominique gyengéden –, egy nap bocsánatot kell kérnem tőled, amiért feleségül mentem hozzád.

A férfi elmosolyodott, és lassan, tagadóan rázta a fejét. A lány folytatta:

– Azt akartam, hogy te légy az a lánc, ami a világhoz köt. Ehelyett te lettél a védelmem ellene. És emiatt nem becsületes a házasságom.

– Ez nem így van. Mondtam neked, hogy elfogadok bármiféle okot, amit csak választasz magadnak.

– De te mindent megváltoztattál számomra. Vagy én lettem volna az, aki mindent megváltoztatott? Nem tudom. Valami különös dolgot tettünk egymással. Azt adtam neked, amit el akartam veszíteni. Azt a különös életérzést, amiről azt hittem, hogy ettől a házasságtól el fog bennem pusztulni. Az életérzést, mint a legnagyobb szenvedélyt. És te – te azt tetted, amit én tettem volna. Tudod, mennyire hasonlítunk egymásra?

– Az első pillanattól fogva tudom.

– De ennek nem lett volna szabad megtörténnie. Gail, veled akarok maradni – még egy ok miatt. Várok egy válaszra. Azt hiszem, ha megtanullak megérteni téged, azzal meg fogom érteni önmagammat. Van egy válasz. Létezik egy név arra a dologra, ami közös bennünk. Nem tudom, mi az, de azt igen, hogy nagyon fontos.

– Valószínűleg. Gondolom, akarnom kellene, hogy megértsem, de nem akarom. Most semmi sem érdekel. Még félni sem tudok.

Dominique felemelte tekintetét a férfira, és a legmélyebb nyugalommal így szólt:

– Én félek, Gail.

– Mitől, kedvesem?

– Attól, amit veled teszek.

– Miért?

– Mert nem szeretlek, Gail.

– Engem még ez sem érdekel.

A lány lehajtotta a fejét, és a férfi lenézett a hajzuhatagra, mely olyan volt, mint egy halvány, csiszolt fémsisak.

– Dominique.

A lány engedelmesen felnézett a férfira.

– Szeretlek, Dominique. Annyira szeretlek, hogy semmi sem számít – még te sem. Meg tudod ezt érteni? Csak a szerelmem a fontos – nem a válaszod. Még a közömbösséged sem. Nem vettem el sokat a világtól. Nem akartam sokat. Igazán nem vágytam semmire. Nem a teljes, osztatlan módon, nem olyan vággyal, ami ultimátummá válik, *igenné* vagy *nemmé*, és az ember nem tudja elfogadni a *nemet* anélkül, hogy ne szűnne meg létezni. Ezt jelentetted te nekem. De amikor az ember eljut erre a szintre, már nem a vágy tárgya a fontos, hanem maga a vágy. Nem te, hanem én. Az, hogy képes vagyok így vágyani. Ami ennél kevesebb, azt nem érdemes se érezni, se tisztelni. És én még sohasem éreztem ezt azelőtt. Dominique, sohasem tudtam, hogyan mondjam azt bármire, hogy az *enyém*. Nem úgy, ahogy rád mondom. Enyém. Te azt mondod erre, hogy életérzés, mint szenvedély? Ezt te

mondtad. Tehát érted. Nem tudok félni. Szeretlek, Dominique – szeretlek – most hagyod, hogy kimondjam – szeretlek.

A lány előrenyújtotta a kezét, és levette a táviratot a tükörről. Összegyúrte, ujjával lassú, órló mozdulatokat végzett tenyerében. A férfi állva hallgatta a papír zizegését. A lány előrehajolt, széttárta ujjait a papírkosár fölött, és elengedte a papírt. Keze egy pillanatra mozdulatlaná vált a levegőben, ujjai széttárva, ferdén lefelé tartva, mint ahogy kinyíltak.

Negyedik rész

HOWARD ROARK

I

A levelek reszketve zúdultak alá a napfényben. Nem zöldek voltak; csak néhányuk tűnt ki magányosan elszóródva az áradatból, mint kis zöld cseppek, de olyan fényes és tiszta zöld, hogy bántotta a szemet; a többi nem szín, hanem fény volt, a tűz anyaga a fémen, szegély nélküli élő szikra. És úgy tűnt, mintha az erdő egy fénytakaró volna, melynek lassú forrása hozza létre ezt a színt, ezt a kis buborékokban gyöngyöző zöldet, a tavasz sűrített lényegét. A fák összeértek az út fölé hajolva, és a földön kirajzolódó napfoltok az ágak mozgását követték, mint egy tudatos cirógatás. A fiatalember azt remélte, hogy nem kell meghalnia.

Nem, ha a föld ilyen képet tud mutatni, gondolta. Nem, ha a reményt és az ígéretet úgy hallhatja, mint egy hangot, csak szavak helyett a levelekkel, a fatörzsekkel és a sziklákkal. De tudta, hogy a föld csak azért tűnik ilyennek, mert már órák óta nem látta emberi lénynek még a nyomát sem; egyedül volt, ahogy lefelé kerékpározott egy elfeledett csapáson, Pennsylvania dombjai között, ahol még sohasem járt ezelőtt, ahol érezte az érintetlen világ friss csodáját.

Nagyon fiatal volt. Éppen most végezte el a főiskolát – 1935 tavaszán –, és azt akarta eldönteni, vajon érdemes-e élni. Nem tudta, hogy ez a kérdés hajtja. Nem gondolt a halálra. Csak arra gondolt, hogy örömet, célt és értelmet akar keresni az életben – és eddig egyik sem mutatkozott meg neki sehol.

Nem tetszettek neki azok a dolgok, amiket a főiskolán tanítottak. Zengedeztek a társadalmi felelősségről, a szolgálatról és az önfeláldozásról szóló életről. Mindenki azt mondta, hogy gyönyörű és ösztönző. Csakhogy ő nem érzett ettől ösztönzést. Semmit sem érzett.

Nem tudta megnevezni azt a dolgot, amit az élettől akart. De itt érezte, ebben a vad magányosságban. De nem egy egészséges állat örömeivel nézett szembe a természettel – mint egy megfelelő és végső környezettel; hanem egy egészséges ember örömeivel tekintett rá – mint egy kihívásra; mint szerszámokra, eszközökre és anyagra. Dühöt érzett, hogy csak a vadonban találhatja meg a szenvedélyes rajongást, hogy ez a nagyszerű reményérvzés el kell vesszen, ahogy visszatér az emberekhez és az emberek munkájához.

Arra gondolt, hogy ez nem helyes így; hogy az emberi munka egy magasabb lépcsőfokot kellene, hogy jelentsen, felül kellene múlnia a természetet, nem pedig lealacsonyodnia. Nem akarta lenézni az embereket; szeretni és csodálni akarta őket. De rettegett az első ház, biliárdterem és filmplakát látványától, amivel útközben találkozik majd.

Mindig is zenét akart írni, és nem tudott más megnevezést adni annak a dolognak, amit keresett. Ha tudni akarod, mi az, mondta önmagának, hallgasd meg Csajkovszkij *Első Concertójának* első szólamait – vagy Rahmanyinov *Második Concertójának* utolsó tételét. Az ember nem találta meg a szavakat erre, sem a cselekedetet vagy a gondolatot, de a zenét igen. Hadd lássam egyetlen emberi tettben ezt a Földön! Hadd lássam, hogy valóra válik! Hadd lássam a választ ennek a zenének az ígéretére! Nem a szolgálkat, nem azokat, akiket szolgálnak; nem oltárokat és áldozatbemutatókat; hanem a végső, bevégzett, ártatlan fájdalmat. Ne segítsenek nekem és ne szolgáljak, hanem mutassátok, hadd lássam azonnal, mert szükségem

van rá! Ne dolgozz az én boldogságomért, testvérem – mutasd meg a tiéd – mutasd meg, hogy lehetséges – mutasd meg, mit értél el – és ennek tudása bátorságot önt belém a sajátomhoz!

Egy kék űrt látott elől, ahol az út egy dombtetőn eltűnt. A kék hűvösnek és tisztának látszott, mint egy zöld ágak keretében kifeszített vízhártya. Érdekes lenne, gondolta a fiatalember, ha elérném a peremet, és semmit sem találnék azon túl, csak azt a kéket; semmit, csak az eget elől, fent és lent. Becsukta a szemét, és így tekert tovább félretéve a lehetségest egy pillanatra, egy álomba képzelve magát, néhány pillanattöredékre azt hinni, hogy eléri a dombtetőt, kinyitja a szemét, és a tündöklő kék ég tárul eléje.

Lába a földet érintette, megtörve ezzel a mozdulatsort; megállt, és kinyitotta a szemét. Nem mozdult.

Messze lent, a széles völgyben, a kora reggeli első napsugarak fényében megpillantott egy várost. Csakhogy ez nem egy város volt. Egy város nem így néz ki. Egy kicsit hosszabb időre kellett félretennie a lehetségest, hogy ne keressen kérdéseket vagy magyarázatokat, csak szemlélődhessen.

Kis házak tarkították a domb lépcsőzeteit egészen a völgy aljáig futva. Tudta, hogy a lépcsőzetet nem érintette emberi kéz, nem mesterkéeltség alakította a fokokra osztott lépcsők nem tervezett szépségét. Mégis valami erő tudta, hogyan építkezzen rájuk oly módon, hogy a házak a táj elmaradhatatlan részévé váltak, és az ember már el sem tudta képzelni, hogy a dombok nélkülük is szépek legyenek – mintha az évszázadok és a véletlenek sorozata, melyek ezeket a lépcsőzeteket kialakították a hatalmas, vak erők küzdelmében, a végső megnyilatkozásukra vártak volna, mintha csak a célhoz vezető út lettek volna – a cél pedig ezen épületek voltak, a dombok részeként, a dombok alakították őket, mégis uralják a dombokat azzal, hogy értelmet adnak létezésüknek.

A házak egyszerű terméskőből – mint a zöld hegyoldalakból kiugró sziklák – és üvegből voltak, nagy üveglapokból, amiket úgy használtak, mintha arra ösztönöznék a napot, hogy egészítse ki a szerkezeteket, és ezzel a napfény a falazat részévé vált. Sok-sok kicsi ház volt, elvágta egymástól, és nem volt közöttük két olyan, ami egyforma lett volna. De mégis olyanok voltak, mintha egyetlen téma változatai lennének, mint egy szimfónia, amit egy kimeríthetetlen képzelőerő játszana, és az ember még mindig hallaná az erő nevetését, mely szabad folyást engedett nekik, mintha szabad féktelenséggel áradt volna ez az erő, kihívást állítva önmagának, hogy elfogyjon, ám még sohasem apadt ki. A zene, gondolta, a zene ígérete, amit megidézett, a jelentése valóságot öltött – itt volt a szeme előtt – nem látta – hanem hallotta az akkordokban – arra gondolt, hogy a gondolatnak, a látványnak és a hangnak van egy közös nyelve – talán a matematika lenne ez? – az ész diszciplínája – a zene matematika – és az építészet kővel írt zene – tudta, hogy szédül, mert ez a hely itt alatta nem lehet valóságos.

Látott fákat, pázsitot, a domboldalakra kanyargó sétányokat, kőbe vágjt lépcsőket. Látott szökőkutakat, úszómedencéket, tenispályákat – de az életnek nyomát sem látta. A hely lakatlan volt.

Nem döbönt meg ettől, nem úgy, mint amikor először megpillantotta. Bizonyos szempontból természetesnek tűnt; ez nem az ismert világ része volt. Ebben a pillanatban nem vágyott arra, hogy megtudja, mi ez.

Hosszú idő telt el, amikor végre körülnézett – és ekkor észrevette, hogy nincs egyedül. Néhány lépésnyire tőle egy férfi ült egy sziklatömbön és a völgyet nézte. Úgy tűnt, annyira belefeledkezett a látványba, hogy nem hallotta a közeledtét. A férfi termetre magas és nyurga volt, narancsszínű hajjal.

A fiatalember egyenesen odament hozzá, mire a férfi felé fordította tekintetét; a szürke szempárból nyugalom áradt; ekkor a fiú hirtelen rájött, hogy mindketten ugyanazt a dolgot érzik, és úgy beszélt, ahogy soha sehol máshol nem beszélt volna egy idegennel.

- Ez nem valódi, ugye? – kérdezte a fiú, miközben lefelé mutatott.

- De most már az – felelte a férfi.

- Ez nem egy filmdíszlet vagy valamiféle trükk?

- Nem. Egy nyári üdülőhely. Éppen most készült el. Néhány hét múlva nyitják meg.

- Ki építette?

- Én.

- Hogy hívják magát?

- Howard Roark.

- Köszönöm – mondta a fiú, és tudta, hogy az állhatatos szempár, mely őt figyel megértett mindent, amit ez az egyetlen szó jelentett. Howard Roark elismerően bólintott.

Maga mellett tolva a kerékpárját, a fiú elindult lefelé a völgybe, a domboldal szűk ösvényén a lent elterülő házakhoz. Roark utána nézett. Még sohasem látta ezt a fiút ezelőtt, és többé nem is fogja látni. Nem tudta, hogy most bátorságot adott valakinek ahhoz, hogy szembenézzen az egész előtte álló élettel.

Roark nem értette, miért pont őt választották a Monadnock-völgyi nyári üdülőhely megépítésére.

Másfél évvel ezelőtt történt, 1933 őszén. Roark hallott a tervről, és felkereste Mr. Caleb Bradleyt, valami nagyvállalat vezetőjét, aki megvette a völgyet, és nagy hírverést csinált az ügynek. Felkereste Bradleyt pusztán kötelességből, remény nélkül, csak azért, hogy növelje a visszautasítások hosszú listáját. A Stoddard-templom óta semmit sem épített New Yorkban.

Amikor belépett Bradley irodájába, azonnal tudta, hogy elfelejtheti a Monadnock-völgyet, mert ez az ember sohasem fogja neki adni. Caleb Bradley egy alacsony, tömzsi emberke volt. Jóképű arca nézett ki két gömbölyű válla közül. Az arc bölcsnek és fiúsnak tűnt, visszatetszően kortalannak; lehetett volna ötven-, de akár húszéves is; üres kék szeme ravasz volt és unalomról árulkodott.

De Roarknak nehéz volt lemondania a Monadnock-völgyről. Így hát csak beszélt róla, megfeledkezve arról, hogy itt nincs értelme beszélni. Mr. Bradley nyilvánvaló érdeklődéssel hallgatta őt, de nyilvánvalóan nem az érdekelte, amit Roark mondott. Roark szinte érezte valami harmadik lény jelenlétét a szobában. Mr. Bradley keveset mondott azon túl, hogy megígérte, megfontolja a dolgot, és értesíti őt. De ekkor mondott egy különös dolgot. Megkérdezte, olyan hangon, amiből semmi jel nem utalt a kérdés céljára, helyeslés vagy gúny nélkül. – *Őn az az építész, aki a Stoddard-templomot építette, ugye, Mr. Roark?* – *Igen* – felelte Roark. – *Érdekes, hogy én magam nem*

is gondoltam önre – mondta Mr. Bradley. Roark pedig távozott, miközben arra gondolt, hogy az lett volna érdekes, ha Mr. Bradley gondol rá.

Három nap elteltével Bradley felhívta telefonon, és az irodájába hívta. Roark elment, és ott talált még négy másik embert – a Monadnock-völgy Vállalat bizottságát. Mindannyian jól öltözött úriemberek voltak, és arcuk annyira zárt volt, mint Mr. Bradley arca. – *Kérem, mondja el ezeknek az úriembereknek is azt, amit nekem mondott, Mr. Roark* – mondta Bradley kedélyesen.

Roark elmagyarázta a tervét. Ha nem szokványos nyári üdülőhelyet szeretnének építeni átlagos jövedelemmel rendelkező emberek számára – mint ahogy hirdették –, akkor fel kell ismerniük, hogy a szegénység legnagyobb átka a magánélet hiánya; csak a város leggazdagabb és a legszegényebb rétege élvezheti nyári vakációját; a leggazdagabbak azért, mert saját birtokuk van; a legszegényebbek pedig azért, mert őket nem érdekli, ha egymáshoz érnek vagy érzik egymás testszagát a nyilvános strandokon és a nyilvános táncparketteken; a jó ízléssel, de csekély jövedelemmel rendelkező embereknek nincs hová menniük, ha nem tudnak pihenni vagy örömet lelteni a csordában. Miért feltételezték azt, hogy a szegénységtől olyan ösztönei lesznek az embernek, mint a marháknak? Miért ne kínálhatnánk ezeknek az embereknek egy olyan helyet, ahol egy hétig vagy egy hónapig alacsony áron azt kaphatják, amit akarnak, és amire szükségük van? Ő látta a Monadnock-völgyet. Alkalmas erre a célra. Ne nyúljanak azokhoz a domboldalakhoz, ne pusztítsák el, ne tegyék vízszintessé őket! Ne egy hatalmas hangyabolyszerű szálloda legyen ott – hanem kis házak, melyek elrejtőznek egymás elől, mindegyik egy magánbirtok, ahol emberek találkozhatnak vagy nem találkozhatnak, ahogy kedvük tartja. Ne egy piaci haltartályhoz hasonló úszómedence legyen – hanem sok magánmedence, annyi, amennyit a Vállalat meg akar engedni magának – ő meg tudja mutatni nekik, hogyan lehet olcsón kivitelezni őket. Ne egy tenyésztelepi karámhoz hasonló tenispályák legyenek az exhibicionistáknak – hanem sok magánteniszpálya. Ne egy olyan hely legyen, ahol az ember *kifinomult társasággal* találkozik, és két hét alatt férjet szerez magának – hanem egy üdülő olyan emberek számára, akik élvezik saját társaságukat annyira, hogy csak egy helyet keresnek, ahol ezt szabadon megtehetik.

Az úriemberek néma csöndben hallgatták Roark szavait. Roark látta, hogy egyszer-egyszer összenéznek. Biztos volt benne, hogy ezek olyan pillantások voltak, amiket az emberek olyankor váltanak, amikor nem nevezhetnek hangosan a beszélőn. De mégsem erről lehetett szó – mert két nappal később aláírta a szerződést, hogy megépítse a Monadnock-völgyi nyári üdülőhelyet.

Felkérte Mr. Bradleyt, hogy lásson el minden rajzot a kézjegyével, mely műtermeit elhagyta, emlékezve a Stoddard-templomra. Mr. Bradley láttamozta, aláírta és jóváhagyta a rajzokat; mindennel egyetértett, mindent megfelelőnek tartott. Úgy tűnt, örömét leli abban, hogy szabad utat adhat Roarknak. De ebben a túlzott engedékenységekben volt valami különös árnyalat – mintha Mr. Bradley egy gyerek kedvében akart volna járni.

Roark keveset tudott meg Mr. Bradleyről. Azt mondták róla, hogy ingatlanügyletei által szerzett vagyont a floridai fellendülés alatt. Jelenlegi cége korlátlan tőkével rendelkezett, számos vagyonos csendestárs nevét említették mint részvénytulajdonosokat. Roark sohasem találkozott velük. A négy úriember a bizottságból nem jelent meg újra, kivéve azt a néhány rövid látogatást, amit az építési

területen tettek, ahol csekély érdeklődést mutattak. Mr. Bradley gondjaira volt bízva minden – de a költségvetés alapos szemmel tartásán túl úgy tűnt, semmire sem vágyik jobban annál, mint hogy teljesen Roarkra bízza a dolgok intézését.

Az elkövetkező tizenhét hónap alatt Roarknak nem volt ideje Mr. Bradleyen töprengeni. Legnagyobb munkáján dolgozott.

Az utolsó évben az építkezésen lakott, egy viskóban, amit sietősen dobtak össze a csupasz domboldalon, egy fából készült fedett helyiségben egy ágygal, egy kályhával és egy nagy asztallal. Régi rajzolói újra alkalmazásba álltak, egyesek jobb állásaikat maguk mögött hagyva a városban, hogy viskókban és sátrakban lakjanak, csupasz deszkákból álló barakkokban dolgozzanak, melyek az építészeti iroda funkcióját töltötték be. Annyi építenivaló volt, hogy egyikük sem gondolt arra, hogy saját menedékének építésére pazarolja az energiáját. Nem tudatosult bennük, csak sokkal később, hogy hűján voltak minden kényelemnek; és akkor sem hitték el – mert a Monadnock-völgyben töltött év úgy maradt meg emlékezetükben, mint egy különös időszak, amikor a Föld forgása megállt, és tizenkét hónapig tartó tavaszt éltek át. Nem gondoltak a hóra, a fagyos földrögökre, a deszkázat repedései közt fütyülő szélre, a priccseken a takarókra, a szénkályha fölött széttárt merev ujjakra reggelenként, mielőtt biztos kézzel meg tudtak fogni egy ceruzát. Pusztán arra az érzésre emlékeztek, amit a tavasz jelent – az ember válasza az első fűszálakra, a faágakon megjelenő első rügyekre, az ég első kékjére – a daloló válasz, de nem a fűnek, a fáknak és az égnek, hanem egy olyan tett kezdetének, diadalmas fejlődésének, bizonyosságának felemelő érzésétől, amit semmi sem állít meg. Nem a levelek és a virágok, hanem a faállványok, az exkavátorok, a földből kiemelkedő kőtömbök és az üveglapok adták nekik a fiatalság, a lendület, a cél és a beteljesedés érzését.

Egy hadsereg voltak, és ez egy keresztes hadjárat volt. De egyikük sem gondolt erre így, ezekkel a szavakkal, Steven Malloryt kivéve. Steven Mallory készítette a szökőkutakat és a Monadnock-völgy összes szobrászati munkáját. De sokkal korábban kiköltözött az építkezésre, mielőtt szükség lett volna rá. A csata, gondolta Steven Mallory, egy gonosz fogalom. Nincs dicsőség a háborúban, és nincs szépség az emberek ellen folytatott hadjáratokban. De ez egy csata, ez egy hadsereg és egy háború – és minden ember, aki részt vett benne élete legnagyobb élményét élhette át. Miért? Hol volt a különbség gyökere és a szabály, ami elmondja ennek a lényegét?

Mallory nem beszélt erről senkinek. De ugyanazt az érzést látta Mike arcán, amikor Mike megérkezett egy csoport szerelővel. Mike nem mondott semmit csak vidám megértéssel Malloryra kacsintott. – Mondtam, hogy ne aggódj! – mondta egyszer Mike bevezető nélkül. – Tudod, ott a tárgyaláson. Ő nem veszíthet, bányák és tárgyalások ide vagy oda. Nem tudják legyőzni őt, Steve, egyszerűen nem tudják, még ha az egész átkozott világ száll szembe vele, akkor sem.

Ők valóban megfélelkeztek a világról, gondolta Mallory. Ez egy új Föld volt, a sajátjuk. A dombok az égig emelkedtek körülöttük, mint egy védőfal. És volt még egy védelmük – az építész, aki közöttük járkált, lefelé a domboldalak havas talaján vagy fűvén, a sziklatömbök és a deszkahalmok fölött, a rajzasztalokhoz, a darukhoz, az emelkedő falak tetejére – az ember, aki ezt lehetővé tette – a gondolat ennek az embernek az elméjében – és nem ennek a gondolatnak a tartalma, nem az eredménye, nem az a vízió, ami létrehozta a Monadnock-völgyet, és nem is az az

akarat, ami megvalósította – hanem e gondolat módszere, működésének szabálya – a módszer és a szabály, melyek nem olyanok voltak, mint a dombokon túli világé. Ez örködött a völgy felett és a völgyön belül a hadseregen.

Ekkor megpillantotta Mr. Bradleyt, aki éppen látogatást tett az építkezésen, látta, hogy nyájasan mosolyog és távozik. Malloryban hirtelen és megmagyarázhatatlanul harag ébredt – és félelem.

– Howard – mondta Mallory egyik este, amikor együtt üldögéltek egy száraz ágakból rakott tűznél a tábor fölött a hegyoldalban –, ez megint a Stoddard-templom.

– Igen – felelte Roark –, szerintem is. De nem tudok rájönni, hogy miben az vagy egyáltalán mit akarnak.

Hasra fordult, és lenézett az elszórtan feltűnő üvegtáblákra lent a sötétben; valahonnan fény esett rájuk, és úgy néztek ki, mint a foszforeszkáló, önfejlesztő fényforrások, melyek a földből emelkednek ki. Így szólt:

– De mindez nem számít, igaz, Steve? Mindegy, hogy ők mit tesznek vele vagy ki jön ide lakni. Csak az a fontos, hogy mi létrehoztuk. Vagy inkább kihagytad volna ezt, bármi árat is fizettettek veled utána?

– Nem – felelte Mallory.

Roark ki akarta bérelni magának az egyik házat és itt tölteni a nyarat, a Monadnock-völgy első nyarat. De az üdülő megnyitása előtt sürgönyt kapott New Yorkból:

Ugye megmondtam, hogy meg fogom csinálni? Öt éve telt, míg megszabadultam a barátaimtól és a társaimtól, de az Aquitania most már az enyém – és a tied. Gyere és fejezd bel Kent Lansing.

Így hát visszament New Yorkba – hogy lássa a kötörmeléket és a cementport, amit eltakarítottak a *Befejezetlen Szimfónia* vázáról, hogy lássa a darukat, amint tartókat himbálnak a Central Park fölött, hogy lássa, amint betöltik az ablaknyílásokat, és széles deszkaburkolatokat helyeznek az épületre a város tetői fölött. Az Aquitania Hotel elkészült, és felragyogott a park éjszakai sziluettjében.

Az utolsó két évben nagyon sok munkája volt. Nem a Monadnock-völgy volt az egyetlen megbízása. Különböző államokból, az ország váratlan részeiből kapott hívásokat; magánházak, kis irodaépületek, szerényebb üzletek. Megépítette őket – néhány órás alvásokkal a vonatokon és a repülőkön, melyek a Monadnock-völgyből a távoli kisvárosokba vitték. Minden megbízásnak, amit kapott, ugyanaz volt a története: – *New Yorkban jártam, és tetszett az Enright House. – Láttam a Cord Buildinget. – Láttam annak a templomnak a képét, amit leromboltak.* – Olyan volt, mintha egy föld alatti folyam áradt volna szét az országban, és hirtelen forrásokban tört volna a felszínre, találomra, előre meg nem jósolható helyeken. Kisebb, nem költséges megbízások voltak – de folyamatosan biztosították számára a munkát.

Ezen a nyáron, a Monadnock-völgy elkészültével, Roarknak nem volt ideje aggódni az üdülő jövőjét illetően. Ellenben Steven Mallory aggódott. – Miért nem reklámozzák, Howard? Miért ez a hirtelen csönd? Észrevetted? Annyit beszéltek az óriási beruházásukról, annyi kis hír jelent meg az újságokban – mielőtt elkezdték. Egyre kevesebb és kevesebb lett, ahogy épült. És most? Mr. Bradley és a vállalat süketnémává vált. Most, amikor azt várnád tőlük, hogy orgiát rendezzenek a sajtónak! Miért?

- Nem tudom – felelte Roark. – Építész vagyok, nem pedig bérleményüzemeltető. Miért aggódsz? Mi megtettük a dolgunkat, hadd tegyék ők is a sajátjukat úgy, ahogy akarják.

- Átkozottul furcsán csinálják. Láttad az apróhirdetéseiket – azt a néhányat, amit hagytak kiszivárogni? Azokat a dolgokat mondják, amiket te mondtál nekik a pihenésről, a békéről és a magánéletről – de az, ahogyan mondják! Tudod, mit mondanak ezekkel a hirdetésekkel? *Jöjjenek a Monadnock-völgybe, és unják magukat halálra!* Úgy hangzik – valójában úgy hangzik, mintha megpróbálnák távol tartani tőle az embereket.

- Én nem szoktam hirdetéseket olvasni, Steve.

De a megnyitástól számított egy hónapon belül a Monadnock-völgy összes házát kibérelték. Az odaérkező emberek egy furcsa keveréket alkottak: nagyvilági urak és hölgyek, akik sokkal divatosabb üdőzőket is megengedhettek volna maguknak, fiatal írók és ismeretlen festők, mérnökök és újságírók, gyári munkások. Hirtelen, spontán módon az emberek beszélni kezdtek a Monadnock-völgyről. Igény volt egy ilyen üdőzőhelyre, egy olyan igény, amit eddig senki sem próbált kielégíteni. A helynek híre ment, de csak szóbeszéd volt; az újságok nem fedezték fel. Mr. Bradleynek nem voltak sajtóügynökei; Mr. Bradley és vállalata eltűnt a közéletből. Egy képes folyóirat önként megjelentetett négyoldali fényképet a Monadnock-völgyről, és küldött egy embert, hogy interjút készítsen Howard Roarkkal. Nyár végére a házakat már előre kiadták a következő évre.

Októberben, egy kora reggelen Roark fogadószobájának ajtaja kivágódott, és Steven Mallory száguldott be, egyenesen Roark irodája felé. A titkárnő megpróbálta megállítani; Roark dolgozott, és meghagyta, hogy senki se zavarja. De Mallory félretolta a nőt, berontott a szobába, és bevágta maga mögött az ajtót. A titkárnő észrevette, hogy egy újságot tartott a kezében.

Roark a rajzolóasztalról Malloryra fordította tekintetét, és kiejtette a ceruzát a kezéből. Tudta, hogy így nézett ki Mallory arca, amikor rálőtt Ellsworth Tooheyra.

- Nos, Howard? Tudni akarod, miért kaptad meg a Monadnock-völgyet?

Az asztalra dobta az újságot. Roark a következő címet látta a harmadik oldalon: *Letartóztatták Caleb Bradleyt.*

- Minden benne van – mondta Mallory. – Ne olvasd el! Felkavarodik a gyomrod.

- Na jól van, Steve, miről van szó?

- Kétszáz százalékát eladták.

- Kicsoda? És minek?

- Bradley és a bandája. A Monadnock-völgynek. – Mallory erőltetett, indulatos, önkínzó szabotossággal beszélt. – Kezdetől fogva tudták, hogy nem ér semmit az egész. Gyakorlatilag szinte semmiért vették meg a telket – azt gondolták, hogy egyáltalán nem alkalmas üdőzőnek – nehezen megközelíthető, nincs autóbusszárat, se mozi a közelben – azt gondolták, hogy az idő nem megfelelő egy ilyen dologra, és senkit sem fog érdekelni. Nagy zajt csaptak, és tulajdonrészeket adtak el egy csomó vagyonos baleknak – de az egész csak egy óriási csalás volt. A hely kétszáz százalékát eladták. Kétszer annyit nyertek belőle, mint amennyiért építették. Biztosak voltak benne, hogy az üdőző nem válik be. Azt *akarták*, hogy kudarcba fulladjon. Azt várták, hogy nem lesz nyereség, amit szét kelljen osztani. Szépen eltervezték előre, hogyan szállnak ki, amikor a hely csődbe megy. Mindenre fel voltak készülve –

kivéve arra, hogy ilyen sikere lesz. És nem tudták folytatni – mert most kétszer annyit kellene fizetniük a csendestársaknak, mint amennyit a hely jövedelmez minden évben. És a hely rengeteg pénzt hoz. Ők pedig azt hitték, hogy mindent elintéztek a biztos bukás érdekében. Howard, hát nem érted? Téged választottak, mint a legrosszabb építészt, akit csak találhattak!

Roark hátravetette a fejét, és felnevetett.

– Az isten verjen meg, Howard! Ez nem vicces!

– Ül le, Steve! Hagyd abba a remegést! Úgy nézel ki, mintha éppen most láttál volna egy lemészárolt testekkel teli csatamezőt.

– Azt láttam. Sőt rosszabbat. Láttam a gyökerét. Láttam azt, ami lehetővé teszi, hogy ilyen mezők szülessenek. Mit képzeltek ti átkozott ostobák a borzalomról? Háborúk, gyilkosságok, tűzvészek, földrengések? A pokolba velük! Ez az igazi borzalom – ez az újságikk. Ettől kellene, hogy féljenek az emberek, ez ellen kellene harcolni és sikoltozni, és ezt kellene az emberi történelem legnagyobb gyalázatának nevezni! Howard, a gonosz összes magyarázatára és a javasolt ellenszerére gondolok az évszázadok fényében. Egyik sem működött. Egyik sem adott igazi magyarázatot semmire, és nem gyógyított meg semmit. De a gonosz gyökere – az én nyáladzó szörnyetegem – itt van, Howard, ebben az újságikkben. Ebben – és azoknak az önelégült barmoknak a lelkében, akik majd elolvassák, és ezt mondják: – *Ez már csak így van – a zseniknek mindig kínlódniuk kell. Jót tesz nekik.* – És aztán fogják magukat, és keresnek egy falu bolondját, hogy segítsenek neki, megtanítsák, hogyan kell kosarat fonni. Így működik a habzó szájú szörnyeteg. Howard, gondolj csak Monadnockra! Csukd be a szemed, és képzelj magad elé! Majd gondolj arra, hogy azok az emberek, akik megrendelték, azt hitték, hogy ez lesz a legpocsékabb létesítmény, amit építhetnek! Howard, valami rossz, valami szörnyen rossz a világban, ha a legnagyobb munkádat úgy kapod, mint egy mocskos tréfát.

– Mikor hagyod már abba, hogy ezen gondolkodj? A világról és rólam? Mikor tanulod meg azt, hogy ne érdekeljen? Mikor fog Dominique...

Elhallgatott. Már öt éve nem említették ezt a nevet egymás társaságában. Roark látta Mallory szemén, hogy fürkészve néz rá, és meg van döbbenve. Mallory rájött, hogy szavai fájdalmat okoztak Roarknak, és ez a fájdalom erőszakolta ki ezt a vallomást. De Roark odafordult hozzá, és határozottan így szólt:

– Dominique is így gondolkodott, ahogy te.

Mallory sohasem beszélt arról, mit hisz Roark múltjáról. Hallgatásuk mindig azt engedte sejtetni, hogy Mallory értette, hogy Roark tudta, és erről nem kell beszélni. De most Mallory megkérdezte:

– Még mindig azt várod, hogy visszajöjjön hozzád? Mrs. Gail Wynand. Az isten verje meg!

Roark hangsúly nélkül azt mondta:

– Fogd be, Steve!

Mallory suttogott: – Sajnálom.

Roark az asztalhoz lépett, és újra a megszokott hangján mondta:

– Menj haza, Steve, és felejtsd el Bradleyt! Most pereskedni fognak egymással, de minket nem fognak belerángatni, és nem pusztítják el a Monadnockot. Felejtsd el, és menj, dolgoznom kell!

Könyökével lesöpörte az újságot az asztalról, és a rajzlapok fölé hajolt.

Botrány tört ki a Monadnock-völgy pénzügyi módszereinek leleplezése miatt, volt tárgyalás, néhány úriembert börtönbüntetésre ítélték, és egy új vezetőség vette át Monadnock irányítását a részvényesek nevében. Roarkot nem keverték bele. Túl elfoglalt volt, és elfelejtette elolvasni a tárgyalási beszámolókat az újságokban. Mr. Bradley beismerte – mentegetőzve partnerei előtt –, hogy átkozott legyen, ha azt gondolta, hogy egy örült, barátságtalan tervrajz alapján épített üdülő valaha is sikert fog hozni. – *Mindent megtettem, ami tőlem telt – a legnagyobb bolondot választottam, akit találtam.*

Ezután Austen Heller írt egy cikket Howard Roarkról és a Monadnock-völgyről. Megemlítette az összes épületet, amit Roark eddig tervezett, és szavakba öntötte azokat a dolgokat, amiket Roark épületekben fejezett ki. Csakhogy ezek nem Austen Heller megszokott, csendes szavai voltak – a csodálat és a düh bőszi kiáltása volt. És *legyünk átkozottak, ha a nagyság a csaláson keresztül jut el hozzánk!*

A cikk vad vitát indított el művészeti körökben.

– Howard – mondta Mallory egy nap, néhány hónappal később –, híres vagy.

– Igen – felelte Roark –, úgy hiszem, az vagyok.

– Háromnegyedük azt sem tudja, miről van szó, de hallották, hogy a fennmaradó egynegyed a neved fölött küzd, és ezért most úgy érzik, tisztelettel kell kiejteniük. A fennmaradó egynegyed küzdőből, négy tized az, aki gyűlöl téged, három tized az, aki úgy érzi, hogy bármilyen vitában ki kell fejeznie véleményét, két tized az, aki nem kockáztat és beharangoz bármilyen új *felfedezést* és egytized az, aki érti, miről van szó. De hirtelen mindannyian rájöttek, hogy van egy Howard Roark, és hogy ő építész. Az *AÉK Közlöny* úgy említ téged, mint egy nagy, de féktelen tehetséget – és a Jövő Múzeum szépen beüvegezve kiakasztotta a Monadnock, az Enright House, a Cord Building és az Aquitania fényképét – a mellett a terem mellett, ahol Gordon L. Prescott épületeit mutatják be. Mindezek ellenére – örülök.

Az egyik este Kent Lansing azt mondta: – Heller óriási munkát végzett. Emlékszel Howard, mit mondtam neked egyszer a peres pszichológiájáról? Ne becsült le a közvetítőt. Szükség van rá. Valakinek meg kell mondania nekik. Két ember kell minden nagy karrierhez: az egyik ember a nagy, a másik ember – szinte még ritkább – pedig az, aki látja a nagyságot és kimondja.

Ellsworth Toohey így írt: *Az az ellentmondás ebben az egész lehetetlen botrányban, hogy Mr. Caleb Bradley egy súlyos igazságtalanság áldozata. Erkölcsi elvei elítélendők, de esztétikai érzéke kifogástalan. Értéktétele mélyebb és alaposabb az építészeti érdemeket illetően, mint Mr. Austen Helleré, a maradi reakciósé, aki hirtelen művészeti kritikusnak csapott fel. Mr. Caleb Bradley bérlői rossz ízlésének mártírjává vált. E rovat véleménye szerint Mr. Bradley büntetésénél enyhítő körülménynek kellett volna beszámítani művészeti ítélőképességét. A Monadnock-völgy egy csalás – de nem csupán pénzügyi csalás.*

Csekély visszhangra talált Roark hírneve a komoly, vagyonos úriemberek között, akik az építészeti megbízások legbiztosabb forrását jelentették. Azok, akik egykor azt mondták: – *Roark? Sohasem hallottam róla.* – Most ezt mondták: – *Roark? Ő túlságosan felkapott.*

De voltak emberek, akiket lenyűgözött az az egyszerű tény, hogy Roark egy olyan helyet épített, ami pénzt hozott olyan tulajdonosok számára, akik nem akartak pénzt csinálni ebből; ez meggyőzőbb volt számukra, mint az elvont művészi beszélgetések. És volt az egy tized, aki értette, miről van szó. Ugyanabban az évben,

a Monadnock-völgy után Roark épített két magánházat Connecticutban, egy mozit Chicagóban és egy szállodát Philadelphiában.

1936 tavaszán egy nyugati város azzal a tervvel állt elő, hogy világkiállítást tart a rákövetkező évben, egy nemzetközi kiállítást, amit *Az évszázadok meneteléseként* ismertek. Az előkelő városi vezetők közül álló bizottság, ami a terv kivitelezése érdekében alakult, megválasztott egy az ország legjobb építészeiből álló tanácsot, hogy tervezzék meg a kiállítást. A városi vezetőknek szándékukban állt a lehető legszembetűnőbben haladó szellemiséget mutatni. Howard Roark volt az egyik a nyolc kiválasztott építész közül.

Amikor megkapta a meghívót, Roark megjelent a bizottság előtt és kifejtette, hogy örömmel megtervezi a kiállítást – egyedül.

– De hát nem mondhatja ezt komolyan, Mr. Roark – jelentette ki az elnök. – Hiszen ez egy elképesztően nagy méretű vállalkozás, és mi a lehető legjobbat szeretnénk kihozni belőle. Úgy értem, hogy több szem többet lát, tudja, és nyolc szem... Hisz maga is meggyőződhet róla – az ország legjobb tehetségei, a legragyogóbb nevek – tudja, hogy van ez, baráti tanácskozások, szövetkezés és együttműködés – tudja, ami a nagy teljesítmények előfeltétele.

– Tudom.

– Akkor megérti...

– Ha akarnak engem, akkor meg kell engedniük, hogy én csináljam az egészet, egyedül. Én nem dolgozom szervezetekkel.

– Vissza akar utasítani egy ilyen lehetőséget, mint ez, azt, hogy bekerüljön a történelembe, a világhír lehetőségét, gyakorlatilag a halhatatlanság lehetőségét?...

– Nem dolgozom közösséggel. Nem szoktam értekezni, együttműködni vagy szövetkezni senkivel.

Számos felháborodott megjegyzés hangzott el Roark visszautasítása miatt az építészeti körökben. Az emberek azt mondták: – *A beképzelt barom!* – A megbotránkozás túl nagy és nyers volt ahhoz, hogy pusztán szakmai pletyka kerekedjen belőle; mindenki személyes sértésnek vette; mindenki alkalmasnak érezte magát arra, hogy bárki munkáját megváltoztassa, tanácsokat osztogasson és jobbra tegye azt.

Ez az incidens tökéletesen szemlélteti – írta Ellsworth Toohey – Mr. Howard Roark egotizmusának antiszociális természetét, a féktelen individualizmus arroganciáját, ami általa mindig is megtestesült.

A nyolc között – akiket *Az évszázadok menetelése* megtervezésére választottak – ott volt Peter Keating, Gordon L. Prescott és Ralston Holcombe is. – Én nem fogok Howard Roarkkal dolgozni – jelentette ki Peter Keating, amikor átfutotta a tanács listáját –, választaniuk kell! Ő vagy én. – Tájékoztatták, hogy Mr. Roark visszautasította az ajánlatot. Keating elvállalta a tanács vezetését. A kiállítás építési munkálatainak előrehaladásáról szóló újságcikkek csak úgy említették őket – *Peter Keating és társai.*

Keating az utóbbi néhány évben egy éles, fegyelmezetlen stílust vett fel. Nyersen utasítgatott, és már a legkisebb nehézségnél elvesztette a türelmét; amikor elvesztette a türelmét ráüvöltött az emberekre; olyan sértő szavakat használt, melyek maró, alattomos, szinte női rosszindulatot hordoztak; arca mogorva volt.

1936 őszén Roark a Cord Building legfelső emeletére költöztette irodáját. Már akkor arra gondolt, amikor ezt az épületet tervezte, hogy egy nap itt lesz majd az

irodája. Amikor tekintete megakadt az ajtaján lévő feliraton: *Howard Roark, Építész*, megállt egy pillanatra; majd belépett az irodájába. Saját szobájának, mely egy hosszú szobasor végén helyezkedett el, három üvegfala volt magasan a város fölött. Megállt a szoba közepén. A széles üvegtáblákon keresztül rálátott a Fargo Áruházra, az Enright House-ra és az Aquitania Hotelre. A dél felé néző ablakokhoz lépett, és hosszú ideig álldogált ott. Manhattan csúcsán, messze a távolban Henry Cameron Dana Buildingje emelkedett ki a tömegből.

Egy novemberi délután, egy Long Island-i építés alatt álló ház területéről irodájába visszatérve Roark belépett a fogadószobába, és miközben csuromvizes esőkabátját rázogatta, titkárnője arcán az elfojtott izgalom jeleit fedezte fel; a nő már türelmetlenül várta, hogy visszaérkezzen.

– Mr. Roark, ez valószínűleg valami nagyon nagy dolog – mondta. – Találkozási írtam be önnek holnap délután három órára. Az ő irodájában.

– Kinek az irodájában?

– Fél órával ezelőtt telefonált. Mr. Gail Wynand.

II

Egy tábla függött a bejárat ajtó fölött, az újság fejlécének reprodukciója:

THE NEW YORK BANNER

A címtábla kicsi volt. A hírnév és a hatalom nyilatkozata, melynek nem volt szüksége hangsúlyra; olyan volt, mint egy éles, gúnyos mosoly, mely igazolta az épület csupasz csúnyaságát; az épület egy gyár volt, megvetett minden díszet, kivéve azt a célzást, amire a címfej utalt.

Az előcsarnok úgy nézett ki, mint egy kemence szája; felvonók szívtak fel egy áradat emberi tüzelőanyagot, majd kiköpték. Az emberek nem siettek, de tompa sietséggel mozogtak valami cél felé; ebben az előcsarnokban senki sem lézengett. A felvonóajtók csattanva, lüktető ritmusban záródtak, mint a szelepek. Piros és zöld fénycseppek villantak fel a vezérlőtáblán, jelezve a fülkék haladását a magasban.

Úgy tűnt, mintha ebben az épületben mindent ilyen vezérlőtáblák irányítanak, melyek egy olyan hatalom kezében vannak, amely minden mozdulatról tud. Mintha az épület szabályozott energiával folyt volna, zökkenőmentesen és hangtalanul, mint egy pompás, elpusztíthatatlan gépezet. Senki sem figyelt a vörös hajú férfira, aki egy pillanatra megállt az előcsarnokban.

Howard Roark feltekintett a mozaik-boltozatra. Sohasem gyűlölt senkit. Valahol ebben az épületben tartózkodott a tulajdonos, az az ember, aki legközelebb juttatta őt a gyűlölet érzéséhez.

Gail Wynand az asztalán lévő kis órára pillantott. Néhány perc múlva egy építésszel lesz találkozója. A megbeszélés, gondolta Wynand, nem lesz nehéz; sok ehhez hasonló meghallgatást bonyolított már le életében; csak beszélnie kellett, tudta, mit akar mondani, és az építésznek semmit sem kellett csinálnia a megértést sejtető néhány hangjelzésen kívül.

Tekintete az óráról az asztalán nyugvó korrektúrára beadott lapokra siklott. Már elolvasta Alvah Scarret vezércikkét a Central Parkban folyó mókusetetésről és Ellsworth Toohey rovatát az Egészségügyi Minisztérium dolgozói által festett képek kiállításának nagyszerű érdemeiről. Az egyik jelzőcsengő felberregett az íróasztalán, és titkárnője hangja azt mondta: – Mr. Wynand, Mr. Howard Roark van itt.

– Rendben – felelte Wynand, és kinyomta a gombot. Ahogy visszahúzta a kezét, rápillantott a gombok sorára az asztala szélén, a kis fényes kapcsológombokra, mindegyikük saját fénykóddal ellátva, mindegyikük egy olyan vezeték végét jelölve, ami az épület valamelyik részébe futott, minden egyes vezeték valamilyen embert irányított, minden egyes ember sok más embert irányított az ő utasítása szerint, minden egyes embercsoport hozzájárult az újságban megjelenő szavak végső formájához, amely milliók otthonába, millió agyba jut el – ezek a kis színes, műanyag gombocskák az ő ujjai alatt. De nem volt ideje arra, hogy szórakoztassa magát ezzel a gondolattal, már nyílt is az irodája ajtaja, és elvette a kezét a gombokról.

Wynand nem volt biztos abban, vajon elkésett-e egy pillanattal, és nem állt fel azonnal, ahogy az udvariasság megkívánja, hanem ülve maradt, és csak nézte azt az embert, aki belépett; talán rögtön felállt, talán csak neki tűnt úgy, mintha hosszú idő

előzte volna meg mozdulatát. Roark nem volt biztos abban, vajon megállt-e, amikor belépett ebbe az irodába, és nem sétált előre rögtön, hanem csak állt, és nézte azt az embert, ott az íróasztal mögött; talán nem tartott szünetet lépései között, talán csak neki tűnt úgy, mintha megtorpant volna. De annyi bizonyos, hogy volt egy pillanat, amikor mindketten elvesztették kapcsolatukat a közvetlen valósággal, amikor Wynand megfélekezett arról, miért hívta ide ezt a férfit, amikor Roark elfelejtette, hogy ez a férfi Dominique férje, amikor nem létezett se ajtó, se íróasztal, se szőnyeg, csak a másik ember teljes lényének megérzése, csak két gondolat, mely a szoba közepén találkozott – *Ez itt Gail Wynand.* – *Ez itt Howard Roark.* Majd Wynand felállt, kezét egy egyszerű mozdulattal előrenyújtotta, és invitálóan az asztal melletti székre mutatott. Roark közelebb jött és leült. Nem tűnt fel nekik, hogy nem is üdvözölték egymást.

Wynand elmosolyodott, és egy olyan dolgot mondott, amit eddig még sohasem akart. Egyszerűen csak ennyit közölt:

– Nem hiszem, hogy maga nekem akar dolgozni.

– Magának akarok dolgozni – felelte Roark, aki azzal az elhatározással jött ide, hogy visszautasítja Wynand ajánlatát.

– Láttam már, milyen dolgokat építtettem?

– Igen.

Wynand mosolygott. – Ez most más. Ezt nem a külvilágnak szánom, hanem magamnak.

– Még sohasem építtetett önmagának?

– Nem – ha nem vesszük számításba azt a kalitkát, ami egy felhőkarcoló tetején van, és ezt a régi nyomdagyárat itt. Megmondaná nekem, miért nem építtettem magamnak soha, amikor – ha akarnám – módomban állna egy egész várost felépíteni? Én nem tudom. Azt hiszem, ön tudja. – Megfélekezett arról, hogy nem szokta megengedni az alkalmazásába fogadott embereknek azt a feltételezést, hogy joguk van elméleteket gyártani róla.

– Mert boldogtalan volt – felelte Roark.

Annaira egyszerűen mondta, hogy nem volt sértő; mintha csak a teljes őszinteség lenne számára lehetséges itt. Ez nem egy meghallgatás eleje volt, hanem a közepe; olyan volt, mintha valaminek a folytatása lett volna, ami már régen elkezdődött. Wynand így szólt:

– Ezt fejtse ki!

– Azt hiszem, ön érti.

– Az ön szavaival szeretném hallani.

– Az emberek nagy része úgy épít, ahogy él – rutinból, öntudatlanul és véletlenszerűségből. De néhányuk tudja, hogy az építés egy nagy szimbólum. A saját szellemi világunkban élünk, és a létezés annak a kísérlete, hogyan valósítsuk meg ezt az életet a fizikai valóságban, milyen gesztussal és formával fejezzük ki. Egy olyan ember számára, aki érti mindezt, egy saját ház a saját élete kifejezését jelenti. Ha nem épít, pedig módjában állna, az azért van, mert az élete nem olyan, mint amit szeretett volna.

– Nem gondolja, mennyire abszurdnak hangzik, hogy ezt éppen nekem mondja?

– Nem.

- Én sem. - Roark elmosolyodott. - De maga és én vagyunk az egyetlenek, akik ezt ki is mondják. Bármelyik részét: azt, hogy nem kaptam meg, amit akartam, vagy akár azt, hogy azok közé lehet sorolni engem, akik megértik a nagy szimbólumok jelentését. Ezt sem akarja visszavonni?

- Nem.

- Hány éves?

- Harminchat.

- A legtöbb lap már a tulajdonomban volt - amikor én harminchat éves voltam. - Majd hozzátette: - Nem személyes megjegyzésnek szántam. Nem tudom, miért mondtam. Csak eszembe jutott.

- Mit kíván, mit építsek magának?

- A saját otthonomat.

Wynand úgy érezte, hogy ennek a két szónak volt valami más hatása is Roarkra azon a jelentésén kívül, amit általában magukban hordoztak; megmagyarázhatatlanul megérezte rajta; azt akarta kérdezni: *Mi a baj?*, de nem tudta megtenni, hisz Roark valójában nem mutatott semmit.

- Igaza volt a diagnózisát illetően - mondta Wynand -, mert, tudja, most valóban meg akarom építeni a saját házamat. Most már nem félek az életem látható alakjától. Ha azt akarja, hogy nyíltan kimondjam, ahogy ön is tette: most boldog vagyok.

- Milyen ház legyen?

- Vidéken lesz. Már megvettem a területet. Egy ötszáz holdas telket Connecticutban. Milyen ház legyen? Azt maga dönti el.

- Mrs. Wynand választott engem a munkára?

- Nem. Mrs. Wynand nem tud semmit erről. Én voltam az, aki ki akart költözni a városból, és ő beleegyezett. Nem kértem, hogy válasszon építész - a feleségem hajdani neve Dominique Francon; valamikor építészeztől írt. De rám akarta bízni a választást. Ön azt szeretné megtudni, miért maga mellett döntöttem? Hosszú időbe telt, mire meghoztam a döntést. Először meglehetősen elveszettnek éreztem magam. Még sohasem hallottam magáról. Nem ismertem egyetlen építész sem. Ezt szó szerint értem - és nem megfélemlítve azokról az évekről, amelyeket az ingatlanügyletekkel töltöttem, és azokról a dolgokról, amiket építettem, vagy azokról a tökkelütöttekről, akik megépítették őket nekem. Ez nem Stoneridge, ez - hogyan is nevezte ön? - az életem kifejezése. Ekkor megláttam Monadnockot. Ez volt az első dolog, ami emlékezetembe véste az ön nevét. De még hosszú próbának vettem alá magam. Körbeutaztam az országot, nézegettem a házakat, szállodákat és mindenféle épületet. Minden alkalommal, amikor egy olyat láttam, ami tetszett, és megkérdeztem, hogy ki tervezte, a válasz mindig ugyanaz volt: Howard Roark. Így hát felhívtam önt. - Majd hozzátette: - Elmondjam, mennyire csodálom a munkáját?

- Köszönöm - mondta Roark, és egy pillanatra lehunyta a szemét.

- Tudja, nem akartam találkozni magával.

- Miért?

- Hallott már a múzeumomról?

- Igen.

- Sohasem találkozom azokkal, akiknek szeretem a munkáit. A mű túl sokat jelent nekem. Nem akarom, hogy az emberek tönkretegyék ezt az érzést. Általában ez szokott történni. Jellemükkel meghazudtolják saját tehetségüket. De maga nem.

Nem bánom, ha magával beszélgetek. Ezt csak azért mondtam el önnek, mert azt akarom, hogy tudja, én nagyon kevés dolgot tisztetek az életben, de a múzeumomban összegyűjtött dolgokat és az ön épületeit nagyra becsülöm, és azt az emberi képességet is, ami ilyen alkotást tud létrehozni. Talán ez az egyetlen vallás, amiben valaha is hittem. – Wynand vállat vont. – Azt hiszem, elpusztítottam, kifacsartam és megrontottam nagyjából mindent, ami létezik. De ehhez sohasem nyúltam. Miért néz rám így?

– Bocsásson meg! Kérem, mondja el, milyen házat szeretne!

– Azt szeretném, hogy egy palota legyen – csak hogy nem hiszem, hogy a paloták túl fényűzőek lennének. Annyira nagyméretűek, annyira nyilvánosak. Egy kis ház az igazi luxus. Egy lakóhely csupán két embernek – a feleségem és a magam számára. Nem szükséges, hogy számításba vegyünk egy családot, nem akarunk gyerekeket. Látogatókra sem kell gondolni, nem akarunk szórakozni. Egyetlen vendégszoba kell – abban az esetben, ha szükségünk lenne rá -, de nem több. Nappali, étkező, könyvtár, két dolgozószoba, egy hálószoba. Lakórész a személyzetnek, garázs. Ez az alapötlet. Később megkapja a részleteket. Az ár – amennyire csak szüksége van. A kinézet – Wynand mosolyogva vállat vont. – Láttam az ön épületeit. Aki bele akar szólni abba, hogy milyen legyen egy ház, annak vagy képesnek kell lennie arra, hogy jobbat tervezzen – vagy inkább hallgasson. Én csak annyit mondok, hogy olyan házat akarok, amiben benne van a Roark-jelleg.

– Az milyen?

– Azt hiszem, ön érti ezt.

– Az ön szavaival szeretném hallani.

– Úgy gondolom, hogy egyes épületek olcsó magamutogatások, csak homlokzat, mások gyávák, minden téglában mentegetőznek, és vannak az örök alkalmatlanok, az elfuseráltak, a rosszindulatúak és a hamisak. A maga épületeiből egy dolog érződik mindennek fölött – az öröm. De nem nyugodt öröm, hanem nehéz, sokat követelő öröm. Olyan, amitől azt érzi az ember, hogy már az maga egy teljesítmény, ha át tudja élni. Az ember ránéz, és ezt gondolja: Jobb ember vagyok, ha képes vagyok ezt érezni.

Roark lassan ejtette ki a szavakat, nem olyan hangsúllyal, mintha egy válasz lenne:

– Gondolom, ez elkerülhetetlen volt.

– Micsoda?

– Hogy ezt meglássa.

– Miért úgy mondja, mintha... bánná, hogy képes vagyok meglátni ezt?

– Nem bánom.

– Ide figyeljen, most nehogy a szememre vesse azokat a dolgokat, amiket eddig építettem!

– Nem teszem.

– Mindezek, a Stoneridge-félék, a Noyes-Belmont szállodák – és a Wynand-lapok – tették lehetővé számomra azt, hogy olyan házam legyen, amit ön tervez. Hát nem érdemes elérni egy ilyen luxust? Számít az, hogyan értem el? Ezek voltak az eszközök. Ön pedig a cél.

– Nem kell magyarázkodnia előttem.

– Én nem, csak... De igen, azt hiszem, azt tettem.

- Nem szükséges. Nem az épületeire gondoltam.
- Hát mire gondolt?
- Arra, hogy tehetetlen vagyok azokkal szemben, akik azt látják, amit ön látott az épületeimben.

- Úgy érezte, hogy segítséget akar velem szemben?
- Nem. Csak arról van szó, hogy rendszerint nem szoktam tehetetlennek érezni magam.

- Rendszerint én sem szoktam indíttatva érezni magam, hogy mentegetőzzek. Akkor – így most rendben vagyunk, nem?

- De igen.

- Még sok mindent el kell mondanom magának arról a házról, amit szeretnék. Feltételezem, hogy egy építész olyan, mint egy gyóntatóatyja – mindent tudnia kell azokról az emberekről, akik a házában fognak élni, hiszen az, amit nekik ad, még a ruhájuknál és az ételükénél is személyesebb. Kérem, ebben a szellemben gondolja át – és bocsásson meg, ha azt látja, mennyire nehéz nekem beszélni – még sohasem gyóntam! Tudja, azért akarom ezt a házat, mert halálosan szerelmes vagyok a feleségembe... Mi a baj? Úgy gondolja, hogy ez nem egy ideillő kijelentés?

- Nem gondolom így. Folytassa csak!

- Nem bírom elviselni, amikor más emberek között látom a feleségemet. Ez nem féltékenység, hanem sokkal több és sokkal rosszabb. Nem bírom elviselni, amikor a város utcáin sétál. Nem tudok osztozni rajta, még az üzletekkel, színházakkal, taxikkal vagy a járdákkal sem. El kell vinnem. El kell rejtenem valahol – ahol semmi sem érintheti, még érzés sem. Ez a ház egy erőd kell, hogy legyen. Az építészem pedig az őrségem.

Roark ült, és egyenesen Wynandra szegezte a tekintetét. Muszáj volt ezt tennie, különben nem tudta volna meghallgatni. Wynand érezte az erőfeszítést ebben a tekintetben; de ő nem erőfeszítésnek látta, hanem erőnek; úgy érezte, hogy megtartja őt ez a szempár, és most semmit sem nehéz bevallania.

- Börtön legyen. Nem, ne is az. Kincstár – pánccélterem, amiben olyan dolgokat lehet őrizni, melyek túl értékesek a szem számára. De több kell legyen ennél. Egy külön világ, ami annyira gyönyörű, hogy sohase hiányozzon az, amit magunk mögött hagytunk. Börtön, de csak saját tökéletességének hatalma miatt. Nem kellenek rácsok és erődfalak – hanem az ön tehetsége álljon falként köztünk és a világ között. Ezt akarom magától. És még többet. Épített már valaha templomot?

Egy pillanatig Roarknak nem volt ereje válaszolni; de látta, hogy a kérdés őszinte; Wynand valóban nem tudta.

- Igen – felelte Roark.

- Akkor úgy gondoljon erre a megbízásra, mint egy templomra. Egy templom Dominique Wynand számára... Szeretném, ha találkozna vele, mielőtt munkához lát.

- Már találkoztam Mrs. Wynanddal néhány évvel ezelőtt.

- Igazán? Akkor érti.

- Igen.

Wynand Roark kezét figyelte, mely az íróasztal szélén pihent. A hosszú ujjak az üveghez nyomódtak a *Banner* korrektúrái mellett. A lapok gondatlanul összehajtvá heverték; Wynand a felső lapon ezt a címet olvasta: *Egy kis hang*. Tekintete újra Roark

kezére siklott. Arra gondolt, hogy szeretne egy bronz papírnehezéket e kéz mintájára, és milyen szépen mutatna az íróasztalán.

- Most már tudja, mit szeretnék. Lásson neki! Kezdje el azonnal! Tegyen félre minden mást, amivel éppen foglalkozik. Annyit fizetek, amennyit csak akar. Azt akarom, hogy nyárra kész legyen ez a ház... Ó, bocsásson meg! Túl sok rossz építésszel találkoztam. Még meg sem kérdeztem, hogy egyáltalán elvállalja-e ezt a munkát.

Roark keze mozdult meg először; levette az asztalról.

- Igen - felelte. - Elvállalom.

Wynand észrevette, hogy Roark ujjai nyomot hagytak az üvegen, pontosan kivehető voltak, mintha a bőr barázdákat vágott volna a felületbe, és a barázdák nedvesek voltak.

- Mennyi időre lesz szüksége? - kérdezte Wynand.

- Júliusban beköltözhet.

- Természetesen látnia kell a területet. Én magam szeretném megmutatni önnek. Elvigyem oda holnap reggel az autómmal?

- Ahogy kívánja.

- Legyen itt kilenc órára!

- Rendben van.

- Akarja, hogy elkészítsem a szerződést? Fogalmam sincs, hogyan szokott dolgozni. Rendszerint mielőtt bármiféle üzletet kötök valakivel, ragaszkodom ahhoz, hogy mindent tudjak róla a születésétől kezdve, vagy még korábbiakról. Maga után nem nyomoztam. Egyszerűen megfeledeztem róla. Nem tűnt szükségesnek.

- Bármilyen kérdésére válaszolok.

Wynand elmosolyodott, és megrázta a fejét:

- Nem. Nincs mit kérdezni magától. Az üzleti megállapodásokat leszámítva.

- Nem szoktam feltételeket támasztani, egyet kivéve: ha elfogadja a ház előzetes tervezeteit, akkor úgy kell felépíteni, ahogy én terveztem, bármiféle változtatás nélkül.

- Természetesen. Ez érthető. Hallottam, hogy máskülönben nem vállalja el a megbízást. De nem bánja, ha nem lesz semmiféle hírverés a ház körül? Tudom, hogy szakmailag segítene önnek, de ki szeretném hagyni ezt az épületet az újságokból.

- Egyáltalán nem bánom.

- Megígéri, hogy nem tesz róla közzé semmiféle fényképet?

- Megígérem.

- Köszönöm. Kárpótolni fogom érte. Úgy tekinthet a Wynand-lapokra, mint saját sajtószolgálatára. Bármilyen más munkájára annyi reklámot kap tőlem, amennyit csak akar.

- Nem akarok reklámot.

Wynand hangosan felnevetett. - Mit nem mond, pont egy ilyen helyen! Nem hinném, hogy van fogalma arról, hogyan folytatták volna le kollégái ezt a meghallgatást. Szerintem maga egyszer sem gondolt arra, hogy Gail Wynanddal beszélget.

- De igen - felelte Roark.

- Ez az én köszönetnyilvánításom volt önnek. Nem mindig szeretek Gail Wynand lenni.

- Tudom.
- Meggondoltam magam, mégis feltennék magának egy személyes kérdést. Azt mondta, bármire válaszol.

- Válaszolok.

- Mindig szeretett Howard Roark lenni?

Roark elmosolyodott. A mosoly derűs, meglepett és önkéntelenül megvető volt.

- Ezzel választ is adott – mondta Wynand.

Majd felállt, és így szólt: – Holnap reggel kilenc órakor – és nyújtotta a kezét.

Miután Roark elment, Wynand az íróasztal mögött ülve mosolygott. Keze elindult az egyik műanyag kapcsológomb felé – de félúton megállt. Eszébe jutott, hogy más stílust kell magára vennie, a megszokott stílusát, mert nem beszélhet úgy, mint az elmúlt fél órában. Ekkor megértette, mi volt annyira különös ebben a beszélgetésben: életében először úgy beszélt egy emberrel, hogy nem érezte az idegenkedést, a nyomást, a színlelést, amit eddig mindig tapasztalt, amikor az emberekkel beszélt; nem kellett megerőltetnie magát, nem volt szüksége rá; mintha önmagához beszélt volna.

Megnyomta a gombot, és azt mondta a titkárnőjének:

- Küldessen fel minden anyagot, amink csak van Howard Roarkról!

- Találd ki, mi történt! – mondta Alvah Scarret, hangja könyörgött, hogy könyörögjenek a birtokában lévő információért.

Ellsworth Toohey türelmetlen, lesöprő mozdulattal intett kezével, anélkül, hogy feltekintett volna íróasztaláról.

- Hagyj békén, Alvah! Nem érek rá.

- De ez igazán érdekes, Ellsworth. Tényleg az. Tudom, hogy tudni akarod.

Toohey felemelte a fejét, és Scarretre tekintett. Összehúzott szeme sarkában az unalom megértette Scarrettel, hogy Toohey csak szívességből adja neki ezt a pillanatnyi figyelmet. Vontatottan, türelmességét kihangsúlyozva így szólt:

- Na jó. Miről van szó?

Scarret nem talált semmi neheztelnivalót Toohey modorában. Toohey így bánt vele az elmúlt év során, vagy már régebb óta. Scarret nem vette észre kapcsolatukban a változást; mire észrevette, addigra már túl késő volt, hogy zokon vegye – mindkettejük számára megszokottá vált.

Scarret úgy mosolygott, mint egy okos diák, aki azt várja, hogy tanára megdicsérje, mert felfedezett egy hibát a tanár saját tankönyvében.

- Ellsworth, a te magán FBI-od már nem a régi.

- Miről beszélsz?

- Fogadjunk, hogy nem tudod, mit csinált Gail – pedig te mindig ragaszkodsz hozzá, hogy jól informált légy.

- Miről nem tudok?

- Találd ki, ki járt nála ma?

- Drága Alvahom, nincs időm kitalálós játékot játszani.

- Ezer év alatt sem találnád ki.

- Nos jól van, mivel az egyetlen mód, amellyel megszabadulhatok tőled, ha kabaréstrómant játszom, hát felteszem a helyes kérdést: *Ki volt drága Gailünk irodájában ma?*

- Howard Roark.

Toohey arccal Scarret felé fordult, elfeledkezve arról, hogy szűkmarkúan mérje figyelmét, és hitetlenkedve mondta:

- Nem!

- De igen! - mondta Scarret büszkén, hogy ilyen hatást ért el.

- A mindenit! - mondta Toohey, és nevetésben tört ki.

Scarret puhatolódzva eleresztett egy félmosolyt, értetlenül állt, de égett a vágytól, hogy bekapcsolódhasson, csak nem volt egészen biztos abban, mi is a nevetség tárgya.

- Igen, ez elég mulatságos. De... pontosan miért is az, Ellsworth?

- Ó, Alvah, túl hosszú lenne elmondani neked!

- Arra gondoltam, hogy talán...

- Nincs semmi érzéked a látványossághoz, Alvah? Nem szereted a tűzijátékokat? Ha tudni szeretnéd, hogy mire számíthatsz, csak gondolj arra, hogy a legrosszabb háborúk az ugyanazon vallás felekezetei között dúló vallási háborúk, vagy a polgárháborúk ugyanazon faj testvérei között.

- Nem egészen követlek.

- Ó, istenem! Pedig annyi követőm van! Már nem is számolom őket.

- Örülök, hogy így feldobott a hír, de szerintem ez rosszat jelent.

- Hát persze, hogy rosszat, de nem számunkra.

- De figyelj csak rám: tudod, mekkora veszélybe sodortuk magunkat, különösen te, hogy bebizonyítsuk, Roark egyike a város legrosszabb építészeinek, és ha most a saját főnökünk ad megbízást neki - nem lesz ez kínos?

- Vagy úgy?... Talán...

- Örülök, hogy így fogadod.

- Mit keresett Wynandnál? Egy megbízásról van szó?

- Ez az, amit én sem tudok. Nem tudom kideríteni. Senki sem tudja.

- Hallottál róla, hogy Mr. Wynand akarna valamit építeni mostanában?

- Nem. És te?

- Én sem. Alighanem az FBI-om már *valóban* nem a régi. De hát az ember azt teszi, amit tud.

- De tudod, Ellsworth, nekem eszembe jutott valami. Azon gondolkoztam, hol lehetne ez nagy segítségünkre.

- Mi az ötleted?

- Ellsworth, Gail mostanában lehetetlenül viselkedik.

Scarret komoly ünnepélyességgel ejtette ki a szavakat, mintha egy felfedezést hozna Toohey tudomására. Toohey arcán halvány mosoly jelent meg.

- Természetesen, te ezt előre megjósoltad, Ellsworth. Igazad volt. Mindig igazad van. Átkozott legyek, ha tudom, mi történik vele. Vajon Dominique az oka, vagy valamiféle klimax vagy ilyesmi, de annyi bizonyos, hogy valami történik. Miért tört rá hirtelen, hogy elolvassa minden átkozott kiadás minden átkozott sorát, és a legkisebb dolog körül is akkora hűhót csapjon? Három vezércikkemet is visszadobta a legjobbak közül - pedig még sohasem csinált velem ilyet azelőtt. Soha. Tudod, mit mondott nekem? Azt mondta: - *Csodálatos az anyaság, Alvah, de az isten szerelmére, tartózkodj az ostoba beszédedtől! Még az intellektuális züllöttségnek is van határa.* - Milyen züllöttségről beszél? Ez volt a legbájosabb anyák napi vezércikk, amit valaha írtam.

Isten bizony, még én magam is meghatódtam! Mióta beszél ő züllöttségről? Egy másik nap egyenesen Jules Fougler arcába vágta, hogy üresfejű, és a papírkosárba dobta a vasárnapi mellékletet. Szintén egy remek cikk volt – a Munkás Színházról. Ilyet mondani Jules Fouglernek, a legjobb íróknak! Nem csoda, hogy Gailnek egyetlen barátja sem maradt itt. Ha azelőtt utálták, most kellene hallanod őket, miket mondanak!

– Hallottam őket.

– Kezdi elveszteni a hatalmát, Ellsworth. Nem is tudom, mit csinálnék, ha nem lennél te és az a remek banda, akiket összeválogattál. Gyakorlatilag ők a mi állandó munkatársaink, a te fiataljaid, nem pedig a mi öreg szent teheneink, akik amúgy is kiírják magukat. Ezek az okos srácok életben tartják a *Bannert*. De Gail... Mit szólsz, hogy a múlt héten kirúgta Dwight Carsont? Ez látod, egy jelentős esemény. Természetesen Dwight csak egy teher, és egy átkozott nyűg, de ő volt az első Gail kis kedvencei közül, azok közül a fiúk közül, akik eladták a lelküket. Így bizonyos szempontból örültem, hogy Dwight itt van, így volt jó, így volt egészséges, Gail legjobb napjainak emléke volt. Mindig azt mondtam, hogy ez Gail biztonsági szelepe. És amikor hirtelen elbocsátotta Carsont – nem tetszett, Ellsworth. Egyáltalán nem tetszett.

– Mi ez, Alvah? Most azokat a dolgokat tudatod velem, amikről nem hallottam, vagy csak arról van szó, hogy kiengeded a gőzt – ó bocsáss meg az illetlen hasonlat miatt! – az én vállamra?

– Alighanem így van. Nem szeretem bírálni Gailt, de már nagyon régóta meg van kötve a kezem, és átkozott mérges vagyok rá. De amire ki akarok lyukadni, az az, hogy ez a Howard Roark, neked mi jut eszedbe róla?

– Erről egy egész könyvet tudnék írni, Alvah. Alig hiszem, hogy ez a megfelelő idő arra, hogy ilyen vállalkozásba kezdjek.

– Nem is, de úgy értem, mi a legfontosabb, amit tudunk róla? Jó, hogy tudjuk, hogy mániákus, csodabogár és bolond, de mi van még? Tudjuk, hogy ő egy olyan bolond, akit nem lehet se szeretettel, se pénzzel, se egy tizenhat hüvelykes lőfegyverrel kizökkenteni. Rosszabb, mint Dwight Carson, rosszabb, mint Gail összes kedvence együttvéve. Nos? Érted, mire gondolok? Mit fog csinálni Gail, ha egy ilyen emberrel kerül összeütközésbe?

– Egyet a sok lehetséges dolog közül.

– Csak egyetlen dolgot, ha ismerem Gailt, és én ismerem őt. Ezért van bennem némi remény. Már régóta erre van szüksége. Egy nagy kortyra a régi orvosságából. A biztonsági szelep. Össze fogja törni annak a fickónak a gerincét – és ez jót fog tenni Gailnek. A legjobbat a világon. Újra önmaga lesz... Ez volt az én ötletem, Ellsworth. – Várt, de mivel nem látott tiszteletteljes lelkesedést Toohey arcán, akadozva fejezte be: – Nos, lehet, hogy tévedek... nem tudom... Lehet, hogy egyáltalán semmit sem jelent... Csak arra gondoltam, hogy ez pszichológia...

– Pontosan az, Alvah.

– Akkor te is azt hiszed, hogy így lesz?

– Lehetséges. Vagy lehet, hogy sokkal rosszabb, mint amit el tudsz képzelni. De számunkra már nincs többé jelentősége. Mivel ami a *Bannert* illeti, Alvah, ha arra kerülne sor, hogy felfedjük kártyáinkat, már nem kell többé Mr. Gail Wynandtól tartanunk.

Amikor az adattárból érkező fiú belépett egy vastag borítékkal a kezében, melyben az újságkivágások voltak Roarkról, Wynand felnézett íróasztala mögül, és az mondta:

- Ennyi? Nem tudtam, hogy ilyen híres.
- A Stoddard-tárgyalás miatt, Mr. Wynand.

A fiú megtorpant. Valójában semmi rossz nem történt – csak azok a barázdák Wynand homlokán, és nem ismerte olyan jól a főnökét, hogy tudja, mit jelentenek ezek. Azon töprengett, vajon mitől érzi azt, hogy félnie kellene. Egy pillanat elteltével Wynand így szólt:

- Rendben van. Köszönöm.

A fiú letette a borítékot az íróasztal üveglapjára, és elhagyta a szobát.

Wynand a sárga papír dudorodó alakját méregette. A boríték tükörképet vetett az üvegre, mintha a tömeg átette volna magát a felületen, és gyökeret eresztett volna íróasztalában. Wynand tekintete irodája falaira siklott, és arra gondolt, vajon van-e bennük erő, mely képes megvédeni őt, ha kinyitja ezt a borítékot.

Ekkor kihúzta magát, mindkét alkarját egyenes vonalban az asztal szélével párhuzamosan az üveglapra tette, ujjait kinyújtva összezárta, orra fölött letekintett az asztal felületére, egy pillanatig csak ült, komolyan, büszkén és összeszedetten, mint egy fáraó szögletes múmiája, majd megmozdította egyik kezét, előre húzta a borítékot, kinyitotta, és olvasni kezdett.

Szentségtörés, írta Ellsworth M. Toohey – *Gyermekkorunk templomai*, írta Alvah Scarret – vezércikkek, szentbeszédek, beszédek, nyilatkozatok, levelek a szerkesztőhöz, a *Banner* teljes erőből elszabadult, fényképek, karikatúrák, interjúk, tiltakozó határozatok, levelek a szerkesztőhöz.

Wynand minden szót elolvasott, módszeresen, két kezét az asztal szélén hagyta, ujjai összezárva, nem emelte fel az újságcikkeket, nem ért hozzájuk, hanem úgy olvasta őket, ahogy a halom tetején feküdtek, csak egyik kezét mozdította meg, hogy leemelje a felső lapot, és elolvassa az alatta lévő. Kezét az időzítés mechanikus pontosságával mozdította, ujjai akkor emelkedtek fel, amikor a szeme az utolsó szónál járt, nem hagyva, hogy a cikk egy másodpercnél is hosszabb ideig maradjon szem előtt, mint ameddig szükséges. De hosszan elidőzött a Stoddard-templom fényképénél. Hosszabb ideig nézte Roark egyik fényképét, azt a képet, ami a szenvedélyes rajongást ábrázolta a *Boldog, Mr. Superman?* felirattal. Wynand kitépte ezt a képet a cikkből, amit illusztrált, és íróasztalfiókjába csúsztatta. Ezután tovább folytatta az olvasást.

A tárgyalás – Ellsworth M. Toohey – Peter Keating – Ralston Holcombe – Gordon L. Prescott tanúvallomása – nem idéztek Dominique Francon vallomásából, csak egy rövid beszámolót írtak róla. *A védelem befejezte*. Néhány említés az *Egy kis hangban* – majd egy nagy űr – a következő cikk három évvel későbbi dátumú – a Monadnock-völgy.

Későre járt, amikor befejezte az olvasást. Titkárnői már elmentek. Érezte az üres szobák és a csarnok súlyát maga körül. De hallotta a nyomdagépek zaját: egy mély, morajló vibrálást, mely minden szobát átjárt. Mindig szerette ezt – az épület szívének lüktető hangját. Figyelt. A *Banner* holnapi számát nyomták. Hosszú ideig mozdulatlanul ült.

III

Roark és Wynand egy domb tetején álltak. Tekintetük egy földterületet vizsgált, mely hosszú, enyhe ívben lejtett a távolba. Csupasz fák emelkedtek a dombtetőn, és ereszkedtek alá egy tó partjáig, ágaikkal geometriai kompozíciókat hasítva a levegőbe. Az ég színe, egy tiszta és törekeny zöldeskék szín, hűvösebbé tette a levegőt. A hideg kimosta a föld színeit, elárulva, hogy ezek nem is színek voltak, hanem csak elemek, melyekből a színek születtek, a fakóbarna nem telt barna volt, hanem már a zöld ígérete, a fáradt bíbor egy lángkezdeményhez hasonlított, a szürke pedig beharangozta az arany közeledtét. A föld olyan volt, mint egy nagyszerű történet körvonala, mint egy épület acélszerkezete – ami várja, hogy feltöltsék és befejezzék, csupasz egyszerűségében őrizve a jövő összes tündöklését.

– Maga szerint hol álljon a ház? – kérdezte Wynand.

– Itt – felelte Roark.

– Reméltem, hogy ezt fogja választani.

Wynand autójával érkeztek ide. Ő maga vezetett ki a városból. Két órán keresztül sétáltak új birtoka ösvényein, kihalt dűlőutakon, egy erdőn keresztül, a tó mellett, végül a dombra. Most Wynand várt, míg Roark a lába alatt elterülő tájat szemlélte. Wynand azon töprengett, milyen gyeplőket gyűjthet ez az ember a kezébe a táj minden pontjáról.

Amikor Roark odafordult hozzá, Wynand megkérdezte:

– Most már beszélhetek magához?

– Természetesen – mondta Roark, és elmosolyodott azon a tiszteleten, amit nem is kért.

Wynand hangja tisztának és törekenynek hangzott, mint a fölöttük lévő ég színe, és ugyanaz a jegeszöld ragyogás érződött belőle.

– Miért fogadta el ezt a megbízást?

– Mert megbízásból dolgozó építész vagyok.

– Tudja jól, hogy értem.

– Nem vagyok biztos benne, hogy tudom.

– Nem utálja a képemet?

– Nem. Miért kellene?

– Azt akarja, hogy először én beszéljek róla?

– Miről?

– A Stoddard-templomról.

Roark elmosolyodott. – Szóval mégiscsak nyomozott utánam tegnap óta.

– Elolvastam az önről írt cikkeket. – Várt, de Roark nem szólt semmit. – Mindet. – Hangja érdes volt, részben a dactól, részben a mentegetőzéstől. – Mindent, amit magáról mondtunk. – A Roark arcából áradó nyugalom felbőszítette. Folytatta, minden egyes szónak lassú, teljes értéket adva: – Hozzá nem értő bolondnak, tapasztalatlanak, sarlatánnak, szélhámosnak és egocentrikusnak neveztük...

– Ne kínozza magát!

Wynand behunyta a szemét, mintha Roark megütötte volna. Egy pillanat múlva azt mondta:

- Mr. Roark, maga nem ismer engem eléggé. Még azt is meg fogja tapasztalni, hogy nem szoktam bocsánatot kérni. Sohasem kérek bocsánatot semmilyen tettemért.

- Miért jutott eszébe a bocsánatkérés? Én nem kértem.

- Vállalom az összes minősítő kifejezést. Vállalok minden egyes szót, ami valaha megjelent a *Banner*ben.

- Nem kértem arra, hogy tagadja meg.

- Tudom, hogy mit gondol. Tisztában van azzal, hogy tegnap még semmit sem tudtam a Stoddard-templomról. Elfelejtettem az érintett építész nevét. Ebből arra következtetett, hogy nem én voltam az, aki azt a kampányt vezette maga ellen. Igaza van, nem én voltam, akkor éppen egy hajóúton voltam. De azzal nincs tisztában, hogy az a kampány a *Banner* igazi és jellegzetes szellemében zajlott. Szigorú összhangban volt a *Banner* működésével. Senkit sem terhel a felelősség, egyedül csak engem. Alvah Scarret csak azt csinálta, amit én tanítottam neki. Ha a városban lettem volna, én is ugyanazt tettem volna.

- Ez az ön előjoga.

- Nem hiszi el, hogy ugyanazt tettem volna?

- Nem.

- Nem kértem arra, hogy bókoljon, és nem kértem arra sem, hogy sajnáljon.

- Nem tudom megtenni azt, amire kér.

- Maga szerint mire kérem?

- Hogy vágjam pofon.

- Miért nem teszi?

- Nem tudok megjátszani egy olyan dühöt, amit nem érzek - felelte Roark. - Ez nem sajnálat, hanem sokkal kegyetlenebb, mint bármi, amit tehetnék. Csakhogy én nem kegyetlenségből teszem ezt. Ha arcul ütném, akkor maga megbocsátana nekem a Stoddard-templomért.

- Ön lenne az, akinek a megbocsátást kellene keresnie?

- Nem. De maga erre vágyik. Tudja, hogy jelen van a megbocsátás igénye. De nem világos a maga számára, hogy kik a szereplők. Azt kívánja, bárcsak megbocsátának magának - vagy pénzt követelnék, ami ugyanazt jelentené -, és azt hiszi, ezzel megoldaná az ügyet. Csakhogy nekem semmi közöm ehhez. Én nem szerepelek ebben. Nem számít, mit teszek vagy érzek erről most már. Maga nem rám gondol. Nem tudok segíteni magán. Nem én vagyok az az ember, akitől éppen most fél.

- Hát ki az?

- Saját maga.

- Honnan vette a jogot, hogy ezt mondja?

- Magától.

- Akkor folytassa!

- Szeretné hallani a többit?

- Folytassa!

- Azt gondolom, hogy fáj magának az a tudat, hogy szenvedést okozott nekem. Azt kívánja, bárcsak ne tette volna. És mégis van valami, amitől jobban fél. Az a tudat, hogy én egyáltalán nem szenvedtem.

- Folytassa!

- Az a tudat, hogy én sem jószágos, sem nagylelkű nem vagyok most, pusztán közömbös. Ez megijeszti magát, mert tudja, hogy olyan dolgokért, mint a Stoddard-templom, mindig bűnhődni kell - mégis azt látja, hogy én nem fizetek meg érte. Meglepődött, hogy elfogadtam ezt a megbízást. Azt hiszi, bátorság kellett ehhez az elfogadáshoz? Ahhoz sokkal nagyobb bátorság kellett, hogy maga megbízzon engem. Most láthatja, ezt gondolom a Stoddard-templomról. Én már lezártam magamban. Maga még nem.

Wynand ujjai szétnyíltak, kifelé fordított tenyérrel. Két válla kissé meggörbült, ahogy elengedte magát. A legnagyobb egyszerűséggel így szólt:

- Jól van, jól van. Ez igaz. Minden igaz belőle.

Majd kihúzta magát, de valamiféle csendes beletörődéssel, mintha szándékosan tette volna testét sebezhetővé.

- Remélem, tudja, hogy alaposan elvert a maga módján! - mondta.

- Igen. Maga pedig hagyta. Így hát elérte, amit akart. Mondhatjuk azt, hogy kvittek vagyunk, és felejtjük el a Stoddard-templomot?

- Maga vagy nagyon bölcs, vagy én voltam túl kiismerhető. Mindkettő az ön érdeme. Még soha senki nem érte el, hogy kiismerhetővé váljak.

- Még mindig azt tegyem, amit akar?

- Maga szerint most mit akarok?

- Az elismerésemet. Most én jövök, hogy beadjam a derekamat, ugye?

- Maga megdöbbenően őszinte, ugye?

- Miért ne lennék az? Nem adhatom meg magának azt az elismerést, hogy szenvedést okozott nekem. De helyette ugye elfogadja azt, hogy örömet okozott? Rendben van. Örülök, hogy kedvel engem. Úgy hiszem, tudja, ez legalább annyira kivételes dolog nálam, mint magánál a verés eltűrése. Általában nem érdekel, vajon kedvelnek-e vagy sem. De most igen. Örömmel tölt el.

Wynand hangosan felnevetett. - Maga olyan ártatlan és önhitt, mint egy császár. Amikor megbecsülést adományoz, pusztán saját magát magasztalja. Honnan a pokolból veszi, hogy kedvelem magát?

- Biztos vagyok benne, hogy nem akar magyarázatot erre. Egyszer már szemrehányást tett nekem azért, mert túl kiismerhetővé vált miattam.

Wynand egy kidőlt fatörzsre ült. Nem szólt semmit; de mozdulata hívás és felszólítás volt. Roark leült mellé; Roark arca komoly volt, de a mosoly nyoma még látszott rajta, és a derűs éberség, mintha minden egyes szó, amit hallott, nem leleplezés, hanem megerősítés lett volna.

- A semmiből kezdte, ugye? - kérdezte Wynand. - Szegény családból származik.

- Igen. Honnan tudja?

- Csak azért, mert szinte szemtelenségnek hat - bármit is adni magának: dicséretet, ötletet vagy vagyont. Én is a semmiből indultam. Ki volt az apja?

- Egy öntödei kavarómunkás.

- Az enyém rakodómunkás. Voltak mindenféle furcsa állásai gyerekkorában?

- Mindenfélék. Főleg az építőiparban.

- Én még annál is rosszabbat csináltam. Szinte mindennel foglalkoztam. Melyik munkát szerette a legjobban?

- Amikor szegecsket kaptam el acélszerkezeteken.

- Én pedig cipőtisztító fiú szerettem lenni a Hudson kompon. Utálnom kellett volna, de nem utáltam. Az emberekre egyáltalán nem emlékszem, csak a városra. A városra - ami mindig ott volt a parton, elterülve és várakozva, mintha egy gumiszalaggal hozzá lettem volna kötözve. A szalag megnyúlt, és magával vitt a másik partra, de mindig visszapattant, és én visszatértem. Ettől olyan érzésem volt, hogy sohasem fogok elmenekülni ebből a városból - és a város sem menekül el előlem.

Roark megérezte szavai jellegéből, hogy Wynand csak ritkán beszélt a gyerekkoráról. Ezek a szavak fényesek és tétovák voltak, nem halványultak el a használattól, akár azok a pénzérmék, melyek nem sok kézben forogtak.

- Volt valaha hajléktalan és éhezett már? - kérdezte Wynand.

- Néhányszor.

- Nyugtalankodott ilyenkor?

- Nem.

- Én sem. Valami más nyugtalanított. Volt magával olyan gyerekkorában, hogy ordítani akart, mert semmi mást nem látott maga körül csak a kövér alkalmatlanságot, tudva mi mindent lehetne tenni, és milyen jól tenni, de nem volt hatalmában, hogy megtegye? Nem volt hatalmában, hogy szétrobbantsa az üres koponyákat maga körül? Utasításokat kellett végrehajtania - és ez már önmagában is rossz -, de hogy ráadásul gyengébb képességű emberek parancsainak engedelmeskedni! Érezte ezt valaha?

- Igen.

- Visszafojtotta magába a haragot, elraktározta, és úgy döntött, még ha darabokra is szakad, akkor is eléri, hogy egy nap maga uralja ezeket az embereket és mindent maga körül?

- Nem.

- Nem? Megengedte magának, hogy felejtse?

- Nem. Utálok a hozzá nem értést. Azt hiszem, talán ez az egyetlen dolog, amit valóban utálok. De nem készítetett arra, hogy uralni akarjam az embereket. És arra sem, hogy bármit is megtanítsak nekik. Arra készítetett, hogy a saját munkámat akarjam csinálni a magam módján, még ha darabokra is szakadok.

- És darabokra szakadt?

- Nem. Abban nem, ami fontos.

- Nem bán semmit, amikor visszatekint a múltjára?

- Nem.

- Én igen. Volt egy éjszaka. Összeverték, és egy ajtóhoz vonszoltam magam - emlékszem a járdára - közvetlenül az orrom alatt volt - még mindig látom - erezet és fehér foltok voltak a kőben - meg kellett bizonyosodnom arról, vajon mozog-e ez a járda - nem éreztem, hogy haladok-e vagy sem - de a járdáról meg tudtam állapítani - látnom kellett, hogy az erezet és a fehér foltok változnak - el kellett érnem a következő mintát vagy repedést, ami hathüvelyknyire volt - hosszú időbe telt - és éreztem a vért a hasam alatt...

Hangjában nem volt önsajnálat: egyszerű volt, személytelen, a csodálkozás halvány árnyalatával színezve.

Roark megszólalt: - Szeretnék segíteni magának!

Wynand lassan elmosolyodott, de a mosoly nem volt derűs. – Azt hiszem, tudna. Még azt is hiszem, hogy így volna helyes. Két nappal ezelőtt megöltem volna bárkit, aki úgy gondol rám, mint aki segítségre szorul... Természetesen maga tudja, hogy nem azt az éjszakát utálom a múltamban. Nem ez az, amire rettegéssel nézek vissza. Csak ez volt a legkevésbé sértő, amiről említést tehettem. A többi dologról nem lehet beszélni.

- Tudom. Én a többi dologra értettem.
- Mik azok? Maga nevezze meg őket.
- A Stoddard-templom.
- Segíteni akar ebben?
- Igen.
- Maga egy átkozott bolond. Hát nem látja...
- Hát nem látja, hogy már most is azt teszem?
- Hogyan?
- Hogy megépítem ezt a házat magának.

Roark hirtelen megpillantotta a ferde barázdákat Wynand homlokán. Wynand szeme fehérebbnek tűnt a megszokottnál, mintha a kék kiapadt volna az íriszből, két fehér ovális világított az arcán. Azt mondta:

- És a zsíros csekkért, amit a munkáért kap.

Látta a mosolyt Roark arcán, de azt is, hogy a másik elfojtja, mielőtt az teljesen megjelenne. A mosoly azt mondta volna, hogy ez a hirtelen sértés a behódolás kinyilvánítása, és sokkal meggyőzőbb, mint a bizalmas beszélgetés; az elfojtás azt mondta, hogy Roark nem hajlandó segíteni neki ebben a pillanatban.

- Mi sem természetesebb ennél – mondta Roark nyugodtan.

Wynand felállt. – Menjünk! Az időnket vesztegetjük. Fontosabb dolgok várnak rám az irodában.

Nem beszélgettek a visszaúton. Wynand kilencven mérföld per óra sebességgel vezetett. A sebességtől az elmosódott mozgás szilárd falat emelt az út két szélén; mintha egy hosszú, zárt, csendes folyosón száguldanának végig.

Megállt a Cord Building bejárata előtt, és megvárta míg Roark kiszáll az autóból. Ezt mondta neki búcsúzóul:

– Jogában áll annyiszor visszamenni arra a területre, amennyiszer csak akar, Mr. Roark. Nekem nem kell magával tartanom. Az irodámban megkaphatja a földmérési adatokat és minden információt, amire szüksége lehet. Én elfoglalt leszek. Értesítsen, amikor elkészült az első tervrajzokkal!

Amikor elkészültek a rajzok, Roark felhívta Wynand irodáját. Egy hónapja nem beszélt Wynanddal. – Kérem, tartsa a vonalat, Mr. Roark! – mondta Wynand titkárnője. Roark várakozott. A titkárnő hangja visszatért, és közölte, hogy Mr. Wynand azt kívánja, hogy ma délután jöjjön el hozzá a rajzokkal; megadta az időpontot; Wynand nem beszélt vele személyesen.

Amikor Roark belépett az irodába, Wynand így üdvözölte: – Jó napot, Mr. Roark! – hangja szívélyes és hivatalos volt. Üres, udvarias arcán nem maradt nyoma a bizalmasság emlékének.

Roark átadta a ház terveit és egy terjedelmes távlatrajzot. Wynand minden lapot áttanulmányozott. Hosszú ideig vizsgálta a rajzot. Majd felnézett.

- Le vagyok nyűgözve, Mr. Roark. - A hang sértően kimért volt. - Kezdetől fogva le vagyok nyűgözve öntől. Átgondoltam a dolgot, és egy különleges üzletet szeretnék kötni önnel.

Tekintetét Roarkra irányította, enyhe hangsúly volt benne, szinte már gyengédség; mintha azt mutatná, hogy óvatosan akar bánni Roarkkal, sértetlenül megőrizni saját céljára.

Két ujjával felemelte a vázlatot, és úgy tartotta, hogy a fény egyenesen ráesett; a fehér lap egy pillanatra úgy ragyogott fel, mint egy reflektor fénye, élénken kiemelve a ceruzavonalakat.

- Szeretné látni, ahogy felépül ez a ház? - kérdezte Wynand halkán. - Nagyon szeretné?

- Igen - felelte Roark.

Wynand nem mozdította meg a kezét, csak széttárta az ujjait, és leejtette a kartonlapot arccal lefelé az asztalra.

- Felépítheti, Mr. Roark. Pont úgy, ahogy megtervezte. Pontosan úgy, ahogy itt áll, ezen a terven. Egyetlen feltétellel.

Roark hátradőlve ült, zsebre tett kézzel, figyelmesen várakozott.

- Nem akarja megkérdezni, milyen feltétellel, Mr. Roark? Nagyon helyes, akkor elmondom. Elfogadom ezt a házat azzal a feltétellel, hogy maga elfogadja azt az üzletet, amit ajánlok önnek. Egy olyan szerződést akarok aláírni, minél fogva maga lesz az egyedüli építész bármilyen épületre, amit a jövőben építeni fogok. Gondolom, tisztában van vele, milyen feladatot jelent ez. Merem állítani, hogy több építési munkát irányítok, mint bárki más az országban. Minden ember, aki a maga szakmájában dolgozik, szeretne volna elnyerni azt a címet, hogy az én kizárólagos építésem legyen. Én magának ajánlom ezt. Cserébe alá kell vetnie magát bizonyos feltételeknek. Mielőtt megnevezném ezeket, szeretnék rámutatni néhány következményre, abban az esetben, ha visszautasítana. Talán hallott róla, hogy nem szeretem, ha visszautasítanak. A kezemben lévő hatalom kétféleképpen működhet. Könnyű lenne elintéznem, hogy ne kaphasson sehol semmiféle megbízást ebben az országban. Ugyan van önnek egy kis követőtábora, de egyetlen leendő megbízója sem tudna ellenállni annak a nyomásnak, amit én gyakorolhatok. Sok elvesztegetett idő van maga mögött. De ez mind semmi ahhoz a blokádhöz képest, amit én okozhatnék önnek. Lehet, hogy vissza kell mennie a gránitbányába - ő igen, tudok róla, 1928 nyara, a Francon-bánya Conneticutban - honnan tudom? - magándetektívek, Mr. Roark - lehet, hogy vissza kell mennie a gránitbányába, csak hogy arról is gondoskodni fogok, hogy a bányák is zárva legyenek maga előtt. Most már elmondhatom, mit akarok magától.

A Gail Wynandról szóló pletykák közül egyetlen egyben sem említették azt az arckifejezést, amit ilyenkor mutatott. Az a néhány ember, aki látta, nem beszélt róla. Közülük Dwight Carson volt az első. Wynand ajkai szétnyíltak, szeme ragyogott. A szenvedésből nyert kéjes öröm kifejezése volt ez - áldozata szenvedése, vagy önmagáé, vagy mindkettőé.

- Azt akarom, hogy az összes leendő kereskedelmi épületemet maga tervezze - a közigénynek megfelelően. Koloniál stílusú házakat, rokokó szállodákat és félgörög stílusú irodaépületeket fog építeni nekem. Gyakorolhatja páratlan eredetiségét az emberek ízlése által megszabott keretek között - és pénzt csinál nekem. Látványos

tehetségét megtanítja az alázatra. Eredetiség és engedelmesség együtt. Ezt hívják harmóniának. Azt hozza létre a maga területén, amit a *Banner* képvisel az enyémben. Gondolja, hogy nem kellett tehetség hozzá, hogy létrehozzam a *Bannert*? Ez az ön karrierje. De az a ház, amit nekem tervezett, úgy épül fel, ahogy maga tervezte. Ez lesz az utolsó Roark-épület a földön. Senki másnak nem lesz többé. Olvasott az ókori uralkodókról, akik kivégezték saját palotájuk építészét, hogy senki más ne érhesse fel azzal a dicsőséggel, amit ők kaptak. Megölték az építész, vagy megvakították. A modern módszerek már mások. Élete hátralévő részében a többség akaratának fog engedelmeskedni. Nem kívánok vitát nyitni erről. Pusztán elmondom, mik a választási lehetőségei. Maga egy olyanfajta ember, aki érti a tiszta beszédet. Van egy egyszerű választása: ha elfogadja, megépítheti ezt a házat, amit annyira akar, és sok más házat is, amit nem fog szeretni, de pénzt hoz mindkettőnk számára. Élete hátralévő részében olyan bérleményeket fog tervezni, mint a Stoneridge. Ezt akarom.

Wynand előredőlt, és várt valamelyik jól ismert reakcióra, amit élvezett: a harag kifejezésére, a felháborodásra vagy a vad büszkeségre.

- Mi sem természetesebb - mondta Roark vidáman. - Örömmel megteszem. Ez könnyű.

Előrenyújtotta a kezét, megfogott egy ceruzát és az első papírlapot, amit Wynand asztalán látott - egy impozáns fejléccel ellátott levelet. Sietve rajzolni kezdett a levél hátuljára. Kezének mozdulata egyenletes és magabiztos volt. Wynand Roark arcára pillantott, ahogy az a papír fölé hajolt; látta a ráncatlan homlokot, a két szemöldök egyenes vonalát, mely koncentrált, de nem látszott rajta az erőfeszítés.

Roark feltekintett, és Wynand felé hajította a papírt az asztal fölé.

- Ezt akarja?

Wynand házának rajza állt a papíron - koloniál tornácokkal, holland tetővel, két masszív kéménnyel, néhány kis pilaszterrel és kerek hajóablakkal. Nem kifigurázás volt, hanem egy komoly átalakítási munka, melyről bármely professzor azt mondta volna, hogy kiváló ízlésről tanúskodik.

- Te jó isten, nem! - A zihálás ösztönös és azonnali reakció volt.

- Akkor fogja be a száját - mondta Roark -, és soha többé ne halljak semmiféle építészeti javaslatot!

Wynand belerogyott a székébe, és nevetésben tört ki. Hosszú ideig nevetett, nem bírta abbahagyni. Nem örömteli hang volt.

Roark fáradtan rázta a fejét. - Magának több esze van ennél. És ez már olyan régi dolog. Az antiszociális konokságomnak olyan híre van, nem gondoltam volna, hogy bárkinek még eszébe jut arra fecsérelni az idejét, hogy megpróbáljon kísértésbe ejteni.

- Howard. Én komolyan gondoltam. Amíg meg nem láttam ezt.

- Tudom, hogy komolyan gondolta. Nem hittem, hogy ilyen ostoba tud lenni.

- Tudja, mekkora kockázatot vállalt?

- Nem vállaltam semmit. Volt egy szövetségesem, akiben bízhattam.

- Mi volt az? A saját becsületessége?

- A magáé, Gail.

Wynand az íróasztala üveglapját bámulta. Egy kis idő múlva megszólalt:

- Ebben téved.

- Nem hiszem.

Wynand felemelte a fejét; fáradtnak látszott; közömbösnek hangzott.

- Ugyanazt a módszert alkalmazta, amit a Stoddard-tárgyaláson, ugye? *A védelem befejezte.* ...Bárcsak ott lettem volna a tárgyalóteremben, hogy halljam ezt a mondatot... Megint visszadobta nekem a labdát, ugye?

- Így is mondhatjuk.

- De ez alkalommal győzött. Gondolom, tudja, hogy nem örülök a győzelmének.

- Tudom.

- Ne higgye, hogy ez egy olyan próbálkozás volt, amikor az ember csak teszteli az áldozatát, és örül, ha nem sikerül, és mosolyogva azt mondja, nos végre az emberemre akadtam. Ne képzelje ezt! Ne hozza ezt mentségemre!

- Nem teszem. Tudom, mi volt a szándéka.

- Nem vesztettem volna ilyen könnyen korábban. Ez csak a kezdet lett volna. Tudom, hogy még tovább próbálkozhatnék. De nem akarok. Nem azért, mert maga valószínűleg végig kitartana, hanem azért, mert én nem tudnám végigcsinálni. Nem, nem örülök, és nem vagyok ezért hálás magának... De nem számít...

- Gail, mekkora önáltatásra képes maga?

- Nem áltatom magam. Minden, amit mondtam magának, igaz. Azt hittem, megérti.

- Minden, amit elmondott nekem – az valóban igaz. De én nem erre gondoltam.

- Téved abban, amire gondol. Hibásan teszi, hogy még mindig itt van.

- Ki akar dobni?

- Tudja, hogy képtelen vagyok rá.

Wynand tekintete Roarkról a ház rajzára siklott, mely arccal lefelé pihent az asztalon. Egy pillanatra tétovázott az üres kartonlapra meredve, majd megfordította. Halkan megkérdezte:

- Elmondjam, mit gondolok erről?

- Már elmondta.

- Howard, maga azt mondta, hogy egy ház az életem kinyilatkoztatása. Gondolja, hogy az én életem egy ilyen kinyilatkoztatást érdemel?

- Igen.

- Ez az őszinte véleménye?

- Ez az őszinte véleményem, Gail. A legőszintébb. A végső. Nem számít, mi történik közöttünk a jövőben.

Wynand letette a rajzot, és a terveket kezdte tanulmányozni. Hosszú ideig ült belemerülve a munkába. Amikor felemelte a fejét, nyugodtnak és kiegyensúlyozottnak tűnt.

- Miért nem látogatott meg itt? – kérdezte.

- Mert maga el volt foglalva a magándetektívjeivel.

Wynand felnevetett. – Vagy úgy? Nem tudtam ellenállni a régi szokásaimnak, és kíváncsi voltam. Most már mindent tudok magáról – kivéve azt, milyen nők voltak az életében. Vagy nagyon diszkrét volt ez ügyben, vagy nem volt sok. Sehol sem találtam semmiféle információt erről.

- Nem volt sok.

- Azt hiszem, maga hiányzott nekem. Ez csak pótlék volt – részletek után kutatni a múltjából. Miért nem látogatott meg?

- Maga mondta, hogy ne tegyem.

- Mindig ennyire alázatosan tesz eleget az utasításoknak?

- Amikor tanácsosnak találom.

- Nos akkor itt egy utasítás – remélem, a tanácsos jelzővel ellátottak közé helyezi: jöjjön el hozzánk vacsorára ma este! Hazaviszem ezt a rajzot, hogy megmutassam a feleségemnek. Eddig még semmit sem mondtam neki a házról.

- Még nem mondta el neki?

- Nem. Szeretném, ha látná ezt a rajzot. És szeretném, ha maga megismerné őt. Tudom, nem volt magához valami kedves a múltban – olvastam, amit magáról írt. De ennek már oly sok éve. Remélem, most már nem számít!

- Nem, nem számít.

- Akkor eljön?

- Igen.

IV

Dominique szobája üvegajtójánál álldogált. Wynand pillantása a tetőkert csillagfényes jégtakarójára esett. A fény megvilágította a lány arcélét, szemhéja és arcának síkjai halványan csillogtak. Wynand arra gondolt, hogy ez a megvilágítás illik legtökéletesebben ehhez az archoz. A lány lassan fordult feléje, és a fény a halvány, egyenes hajtömeg körvonalává vált. Úgy mosolygott rá, ahogy mindig, a megértés csendes üdvözlétével.

- Mi a baj, Gail?

- Jó estét, drágám. Miért?

- Boldognak látszol. Nem ez a pontos szó rá, de ez a legközelebbi.

- A *könnyed* közelebb van. Könnyednek érzem magam, harminc évvel könnyedebbnék. Nem mintha az szeretnék lenni, aki harminc évvel ezelőtt voltam. Az ember sohasem akar az lenni. Ez csak egy érzés, olyan mintha visszamennél a múltba sértetlenül, így, amilyen most vagy, vissza a kezdetekhez. Nincs benne semmi logika, és lehetetlen is, de csodálatos.

- Ez az érzés általában azt jelenti, hogy találkoztál valakivel. Egy nővel, rendszerint.

- Igen, találkoztam, de nem egy nővel. Egy férfival. Dominique, ma igazán gyönyörű vagy. De mindig ezt mondom. Nem ezt akartam mondani. Hanem ezt: nagyon boldoggá tesz ma este, hogy ilyen gyönyörű vagy.

- Mi az, Gail?

- Semmi. Csak egy érzés, hogy mennyire nem fontos, és mennyire könnyű élni.

Megfogta a lány kezét, és az ajkához emelte.

- Dominique, mindig bennem van az a gondolat, mekkora csoda, hogy a házasságunk fennmaradt. Most már az hiszem, hogy nem is fogja megszakítani semmi és senki. - Dominique nekidőlt az üvegnek. - Van egy ajándékom számodra - ne mondd azt, hogy ez az a mondat, amit a legtöbbször használok. Lesz egy ajándékom számodra a nyár végén. A házunk.

- A ház? Már olyan régóta nem beszélsz róla, hogy azt hittem, elfelejtetted.

- Semmi máson nem járt a fejem az utóbbi hat hónapban. Ugye nem gondoltad meg magad? Még mindig ki szeretnél költözni a városból?

- Igen, Gail, ha te ennyire akarod. Döntöttél már, ki lesz az építész?

- Már annál is többet tettem. Nálam van a ház tervrajza, hogy megmutassam neked.

- Ó, szeretném megnézni!

- A dolgozószobámban van. Gyere! Akarom, hogy lásd!

A lány elmosolyodott, és összezárta ujjait a férfi csuklója fölött, rövid szorítással, biztató simogatásként, majd követte a férfit. Wynand kitartha dolgozószobája ajtaját és előreengedte a feleségét. A szobában égett a lámpa, és a rajz megtámasztva állt, az íróasztalon, az ajtóval szemben.

Dominique megtorpant, két keze háta mögött volt, két tenyerével az ajtófélfához lapult. Túl messze volt ahhoz, hogy lássa az aláírást, de felismerte a munkát, és tudta, hogy ki az az egyetlen ember, aki ezt a házat tervezhette.

Két válla megmozdult, egy kört írt le, lassan csavarodva, mintha testét egy oszlophoz kötözték volna, és akit már elhagyott a menekülés reménye, pusztán teste tett egy utolsó ösztönös, tiltakozó mozdulatot.

Arra gondolt, hogyha ágyban feküdne Roark karjaiban, Gail Wynand szeme láttára, a megbecstelenítés kevésbé lenne szörnyű; ez a rajz, ami személyesebb, mint Roark teste, ami válaszképpen jött létre egy hasonló erőből inspirálva, mely Gail Wynandból áradt, az ő, Roark és Wynand megbecstelenítése – és mégis, hirtelen rájött, hogy ez elkerülhetetlen.

– Nem – suttogta –, az ilyen dolgok sohasem lehetnek véletlenek.

– Tessék?

De Dominique felemelte a kezét, hogy finoman elutasítsa a beszélgetést, és odasétált a rajzhoz, lába hangtalanul érintette a szőnyeget. Megpillantotta az éles aláírást a sarokban – *Howard Roark*. Kevésbé volt ijesztő, mint a ház alakja: egy apró támpont volt, szinte üdvözlés.

– Dominique?

A lány a férfi felé fordította az arcát. Wynand meglátta rajta a választ, és így szólt:

– Tudtam, hogy tetszeni fog neked. Bocsáss meg a nehézkességért, hogy nem értettem azonnal a reakciódat! Ma este nem megy nekünk a beszéd.

Dominique odalépett a kanapéhoz, és leült; nekidőlt a díspárnáknak; így könnyebb volt egyenesen ülni. Wynandra szegezte a tekintetét. A férfi a kandallópárkányra támaszkodva állt előtte, félig elfordulva, és a rajzot fürkészte. Dominique nem tudott menekülni ettől a rajztól; Wynand arca olyan volt, mintha annak a tükörképe lett volna.

– Találkoztál vele, Gail?

– Kivel?

– Az építésszel.

– Hát persze, hogy találkoztam vele. Még egy órája sincs.

– Mikor találkoztál vele először?

– Múlt hónapban.

– Egész idő alatt ismerted őt?... Minden este... amikor hazajöttél... a vacsoránál...

– Úgy érted, miért nem szóltam róla? Először meg akartam mutatni neked a tervvázlatot. Ilyen ház volt a képzeletemben, de nem tudtam elmagyarázni. Nem hittem, hogy valaha, valaki is megérti, amit akarok, és megtervezi nekem. De ő megcsinálta.

– Kicsoda?

– Howard Roark.

Dominique hallani akarta, ahogy Gail Wynand kiejti ezt a nevet.

– Hogy esett rá a választásod, Gail?

– Körbejártam az országot. Minden épületet, ami tetszett nekem, ő tervezett.

A lány lassan bólintott.

– Dominique, bizonyosnak veszem, hogy már nem érdekel téged a dolog, de tudok róla, hogy én pont azt az építészt választottam, akit te egész idő alatt vádoltál, amikor a *Bannernél* dolgoztál.

– Te elolvastad a cikkeket?

– Elolvastam. Elég különös módon csináltad. Egyértelmű volt, hogy csodálsz a munkáját, és utálsz mint embert. De megvédted őt a Stoddard-tárgyaláson.

- Igen.
- Egyszer még dolgoztál is neki. Az a szobor, Dominique, az ő templomához készült.
- Igen.
- Különös. Elvesztetted az állásodat a *Bannernél*, mert a védelmére keltél. Ezt még nem tudtam akkor, amikor őt választottam. Még a tárgyalásról sem tudtam. Elfelejtettem a nevét. Dominique, ha úgy vesszük, ő adott nekem téged. Azt a szobrot – a templomából. És most nekem adja ezt a házat. Dominique, miért gyűlölted őt?
- Nem gyűlölttem... Már oly sok éve ennek...
- Gondolom, most már nem számítanak a múltbeli dolgok, ugye? – A rajzra mutatott.
- Évek óta nem láttam őt.
- Körülbelül egy óra múlva látni fogod. Vacsorára jön hozzánk.
- Dominique megmozdította a kezét, és egy csigavonalat kezdett követni a kanapé karfáján, hogy meggyőzze magát, vajon képes-e rá.
- Ide?
- Igen.
- Meghívtad vacsorára?
- A férfi elmosolyodott; eszébe jutott, mennyire neheztelt, hogy vendégek legyenek a házukban. Így szólt: – Ez más. Szeretném, hogy itt legyen! Nem hiszem, hogy jól emlékszel rá – máskülönben nem lennél meglepve.
- Dominique felállt.
- Rendben van, Gail. Szólok a szakácsnőnek. Azután átöltözöm.

Szemtől szemben álltak egymással Gail Wynand tetőházának nappalijában. A lány arra gondolt, mennyire egyszerű mindez. A férfi mindig is itt volt. Ő volt minden lépésének mozgatóereje, melyeket ezekben a szobákban tett. Ő hozta ide őt, és most eljött, hogy elfoglalja a maga helyét. Tekintetével a férfit fürkészte. Úgy látta őt, ahogy azon a reggelen, amikor utoljára ébredt fel a férfi ágyában. Tudta, hogy sem a férfi ruhája, sem az évek nem állnak közé és emlékezete eleven érintetlensége közé. Arra gondolt, hogy ez kezdettől fogva elkerülhetetlen volt, attól a pillanattól fogva, amikor lepillantott a bánya párkányán álló férfira – így kellett történnie, Gail Wynand házában – és most szétáradt benne a véglegesség békéje, ráébredve arra, hogy a saját részéről végérvényes a döntés; eddig ő volt az, aki megjátszotta magát, de mostantól a férfi fogja ezt tenni.

Egyenesen állt, fejét vízszintesen tartva; az arcán lévő síkok a katonás pontosság tisztaságát és női törekénységet tükröztek; keze mozdulatlanul lógott oldalán, párhuzamosan fekete ruhája hosszú, egyenes vonalaival.

- Jó estét, Mr. Roark!
- Jó estét, Mrs. Wynand!
- Köszönetet mondhatok a házért, amit nekünk tervezett? A legszebb épület, amit valaha épített.
- Annak kellett lennie, a megbízás természetéből adódóan, Mrs. Wynand.
- Dominique lassan fordította fejét férje felé.
- Hogyan adtad elő a megbízást Mr. Roarknak, Gail?
- Pontosan úgy, ahogy neked beszéltem róla.

A lány arra gondolt, amit Roark hallhatott Wynandtól, és amit elfogadott. Megmozdult, hogy leüljön; a két férfi követette példáját. Roark szólalt meg:

- Amennyiben tetszik önnek a ház, tudnia kell, hogy az első teljesítmény Mr. Wynand érdeme, mert az ő elképzelése valósult meg.

- A kívánság, hogy ügyfelem ne befolyásoljon.

- Bizonyos szempontból igen.

- Úgy vélem, ez ellentmond annak, amire emlékszem az ön szakmai meggyőződését illetően.

- De alátámasztja a személyes hitemet.

- Nem vagyok biztos benne, hogy valaha is értettem ezt.

- Hiszek a konfliktusban, Mrs. Wynand.

- A kívánság, hogy ügyfelem ne befolyásoljon.

- Volt konfliktus e ház tervezésében?

- Milyen konfliktus?

- Volt néhány ember, akinek szerettem dolgozni, másoknak nem szerettem. De egyik sem számított. Ebben az esetben csak azért tudtam, hogy az lesz a házból, ami lett, mert Mr. Wynandnak készítettem. Ezen felül kellett kerekednem. Jobban mondván, ezzel és ez ellen kellett dolgoznom. Ez volt a legjobb eljárás. A háznak felül kellett múlnia az építész, az ügyfelet és a leendő lakót. És felül is múlta.

- De a ház - te magad vagy, Howard - mondta Wynand. - Még mindig te vagy.

Dominique arcán ez volt az első érzélem, ami megjelent: egy csendes megdöbbenés, ahogy meghallotta, hogy *Howard*. Wynand nem vette észre. Roark észrevette. Dominique-ra pillantott - a személyes kapcsolat első pillantása. A lány nem tudott kiolvasni belőle semmit - csak annak a gondolatnak egy tudatos megerősítését látta benne, amitől az imént megdöbbsent.

- Köszönöm, hogy megérted ezt, Gail - mondta Roark.

Dominique nem volt biztos benne, vajon jól hallotta-e, hogy a férfi kihangsúlyozza a nevet.

- Különös - mondta Wynand. - Én vagyok a legzsarnokibb módon birtokló ember a Földön. Valamit teszek a dolgokkal. Ahogy felveszek egy hamutartót egy bolt pultjáról, fizetek érte, és a zsebembe teszem - azonnal egy különös hamutartóvá válik, nem hasonlít a többire, mert az *enyém*. Ettől valami többletértéke lesz a dolognak, mintha egy fényudvar venné körül. Mindenről ezt érzem, ami az én tulajdonom. A felöltömtől kezdve - a legrégebbi sorszedőgépig - az újságosbódékban árult *Banner*-példányokig - e tetőházig - a feleségemig. És semmire sem vágytam jobban annál, hogy az én tulajdonomat képezze ez a ház, amit te fogsz építeni nekem, Howard. Valószínű, hogy Dominique-ra is féltékeny leszek, mert benne fog lakni - teljesen meg tudok örülni az ilyen dolgoktól. És mindezek ellenére - nem érzem, hogy valóban az én tulajdonom lesz, mert hiába teszek meg bármit, vagy fizetek érte akár mennyit, ez a ház, akkor is a tiéd marad. Mindig is a tiéd lesz.

- Az enyém kell, hogy legyen - mondta Roark. - De más értelemben, Gail, a te tulajdonod ez a ház és minden más, amit építettem. A tiéd minden egyes épület, ami előtt megálltál, és hallottad magad, ahogy válaszolsz rá.

- Milyen más értelemben?

- E személyes válasz értelmében. Amit egy olyan dolog jelenlétében érzel, amit csodálsz, az csak egyetlen szó - az *Igen*. Az igenlés, az elfogadás, és az elismerés jele.

És ez az *Igen* több, mint egyetlen dologra adott válasz, olyan, mint egy *Ámen* az életre, a Földre, mely magán hordozza ezt a dolgot, a gondolatra, ami ezt létrehozta, és magadra, hogy képes vagy ezt meglátni. De az arra való képesség, hogy *Igent* vagy *Nemet* tudjunk mondani, minden tulajdonjog lényege. A saját éned tulajdonjoga. Vagy ha úgy kívánsz, a lelkedé. A lelkednek van egy alapvető működése – az értékelés gyakorlása. *Igen* vagy *Nem*, *Én akarom* vagy *Én nem akarom*. Nem mondhatasz *Igent* anélkül, hogy ezzel ne mondanád azt, hogy *Én*. Nem létezik igenlés az igenlő nélkül. Ebben az értelemben minden, amihez hozzáadod a szereteted, a tied.

– Ebben az értelemben osztozunk a dolgokon másokkal?

– Nem. Ez nem osztozás. Amikor egy általam szeretett szimfóniát hallgatok, nem azt kapom belőle, ami a zeneszerzőé. Az ő *Igenje*, más volt, mint az enyém. Ő nem törődhet az enyémmel, és nem lehet pontos elképzelésre róla. Ez a válasz túl egyéni minden egyes embernél. De azáltal, hogy megadta saját magának, amit akart, engem egy nagyszerű élménnyel gazdagított. Én egyedül vagyok, amikor egy házat tervezek, Gail, és te sohasem tudhatod meg, milyen módon képezi az én tulajdonomat. De ha te kimondtad rá a saját *Ámened* – azzal már a tied is. És én örülök, hogy a tied.

Wynand mosolyogva válaszolt:

– Tetszik ez a gondolat. Ezek szerint akkor az enyém a Monadnock, az Enright House és a Cord Building...

– És a Stoddard-templom – fejezte be Dominique.

Hallgatta őket. Tompának érezte magát. Wynand még sohasem beszélt így egyetlen vendéggel sem a házukban; Roark még sohasem beszélt így egyetlen ügyfelével sem. Tudta, hogy később a tompaság dühbe, tagadásba és felháborodásba fog átsapni; ebben a pillanatban csak egy metsző hangként jelent meg hangjában, egy olyan hangként, amivel el akarta pusztítani, amit hallott.

Azt hitte, sikerült. Wynand válaszolt, a szó súlyosan zuhant alá:

– Igen.

– Felejsd el a Stoddard-templomot, Gail! – mondta Roark. Olyan egyszerű, gondtalan vidámság érződött a hangjában, hogy semmiféle ünnepélyesen komoly felmentés nem lehetett volna hatásosabb.

– Igen, Howard – mondta mosolyogva Wynand.

Dominique látta, hogy Roark tekintete feléje fordul.

– Még nem köszöntem meg, Mrs. Wynand, hogy beleegyezett abba, hogy én legyek az építészük. Tudom, hogy Mr. Wynand választott engem, és ön visszautasíthatta volna a szolgálataimat. El akartam mondani önnek, hogy örülök annak, hogy nem tette.

Dominique így gondolkodott: Elhiszem, mert semmit sem lehet elhinni ebből; ma este mindent elfogadok; őt nézem.

Majd udvarias közömbösséggel megszólalt: – Nem az értékítéletem kritikája lenne azt feltételezni, hogy el akarnék utasítani egy házat, amit maga tervezett, Mr. Roark? – Dominique arra gondolt, hogy ma este nem számíthat, mit mond ki hangosan.

– Howard, ez az *Igen* – ha egyszer már odaadtuk, vissza lehet vonni?

Dominique nevetni akart hitetlenkedő dühében. Wynand hangja kérdezte ezt; pedig az ő hangjának kellett volna lennie. Rám kell, hogy nézzen, amikor válaszol, gondolta; rám kell, hogy nézzen.

- Soha - válaszolta Roark Wynandra nézve.

- Annyi zagyvaságot hordanak össze az emberi változékonyságról és az érzelmek múltékonyságáról - mondta Wynand. - Én mindig azt gondoltam, hogy egy érzés, ami megváltozik, sohasem létezett valójában. Vannak könyvek, amiket tizenhat éves koromban szerettem. Még mindig szeretem őket.

A főkomornyik megjelent egy koktélokkal teli tálcával a kezében. Saját poharát tartva Dominique azt figyelte, hogyan veszi el Roark az övét a tálcáról. Így gondolkodott: Ebben a pillanatban az ujjai között lévő üveg pohár talpa ugyanolyan érzést kelt benne, mint az enyém nekem; ennyi közös bennünk... Wynand egy pohárral a kezében állt, és Roarkot figyelte valami furcsa, hitetlenkedő csodálkozással, nem úgy, mint egy vendéglátó, hanem mint egy tulajdonos, aki nem igazán hiszi el, hogy valóban az övé értékes tulajdona... Dominique azt gondolta: Nem vagyok örült. Ez csak hisztéria, de nincs semmi baj, mondok valamit, nem tudom, mi az, de biztos nincs vele baj, mindketten figyelnek, és válaszolnak, Gail mosolyog, biztosan a megfelelő dolgokat mondom...

Bejelentették a vacsorát, és Dominique engedelmesen felállt; ő ment elől, és mutatta az utat az étkezőbe, mint egy feltételes reflexei által irányított kecses állat. Az asztalfőre ült, a két férfi közé, akik egymással szemben foglaltak helyet az ő két oldalán. Az ezüst evőeszközt figyelte Roark ujjai között, a kifényezett fémdarabot, melybe a *D. W.* monogramot vészték. Azt gondolta: Annyiszor csináltam ezt - én vagyok a bájos Mrs. Gail Wynand - ültek már szenátorok, bírók, biztosítási vállalatok elnökei ezen a helyen, a jobb oldalamon - és erre tanítottak be, ezért emelkedett Gail annyi gyötrelmes éven keresztül arra a pozícióra, hogy vacsoránál szórakoztassa a szenátorokat és a bírót - hogy végül elérje azt az estét, amikor Roark az a vendég, aki vele szemben ül.

Wynand a sajtóüzletről beszélt; nem vonakodott attól, hogy megvitassa Roarkkal, és Dominique csak néhány mondatot szúrt közbe, amikor szükségesnek tűnt. Hangja sugárzó egyszerűséggel csengett; ellenállás nélkül sodródott, bármilyen személyes reakció hiábavaló lenne, még a fájdalom vagy a félelem is. Azt gondolta, hogyha a beszélgetés közben Wynand következő mondata az lenne: - *Lefeküdtél vele* - ő azt válaszolná: - *Igen, Gail, természetesen* - csak ilyen egyszerűen. De Wynand csak elvétve pillantott rá; és amikor ez történt, látta a férfi arcán, hogy nem lát semmi különöset az övében.

Vacsora után átmentek a társalgóba, és Dominique Roarkot figyelte, amint a férfi az ablaknál áll a város fényeivel a háttérben. Azt gondolta: Gail saját győzelmének emlékére építette ezt a helyet - hogy mindig maga előtt lássa a várost - a várost, ahol végre van szava. De amiért ez a ház valójában épült, az az, hogy Roark annál az ablaknál álljon, és azt hiszem, Gail rájött erre aznap este. Roark teste mérföldeket takart el ebből a kilátásból, csak néhány tűzpont és néhány kivilágított üvegkocka maradt látható alakja körvonala körül. Dohányzott, és Dominique figyelte a cigaretta lassú mozgását a fekete ég előterében, ahogy a férfi az ajkai közé helyezi, majd kinyújtva tartja ujjai közt, és Dominique azt gondolta: azok a csillogó pontok mögöttesen a távolban csupán cigarettája szikrái.

Dominique halkan megszólalt: – Gail mindig szeretett éjszakánként az ablaknál állni, és a várost nézni. Szerelmes volt a felhőkarcolókba.

Ekkor észrevette, hogy múlt időt használt, és eltöprengett, vajon miért.

Nem emlékezett arra, mit mondott, amikor az új házról beszélgettek. Wynand áthozta a rajzokat a dolgozószobából, kiterítette a terveket az egyik asztalra, mind a hárman együtt hajoltak a tervek fölé. Roark ceruzája mozgott, mutatva a vékony fekete vonalak nehéz geometriai mintáit a fehér lapokon. Dominique egész közel hallotta a férfi hangját, amint magyaráz. Nem a szépségről és az igenlésről beszéltek, hanem beépített szekrényekről, lépcsőkről, éléskamrákról és fürdőszobákról. Roark megkérdezte tőle, hogy megfelelőnek találja-e az elrendezést. Dominique azt gondolta, különös, hogy mindannyian úgy beszélnek, mintha valóban hinnének is abban, hogy ő valaha is ebben a házban fog lakni.

Amikor Roark elment, Dominique hallotta, hogy Wynand megkérdezi tőle:

– Mi a véleményed róla?

Ekkor a lány hirtelen valami dühös és veszélyes dolgot érzett belül, ami olyan volt, mint egy váratlan csavarás, és részben félelemből, részben szándékos provokációból azt mondta:

– Nem emlékeztet téged Dwight Carsonra?

– Ó, felejtsd el Dwight Carsont!

Wynand hangja, elutasítva a komolyságot, elutasítva a büntudatot, pontosan úgy hangzott, mint az a hang, mely korábban ezt mondta: – *Felejtsd el a Stoddard-templomot!*

A titkárnő a fogadószobában meghökkenve nézett az előkelő úriemberre, akinek oly sokszor látta a fényképét az újságokban.

– Gail Wynand – mondta a férfi, és bemutatkozólag fejet hajtott. – Mr. Roarkot szeretném látni, ha nincs elfoglalva! Kérem, ne zavarja meg, ha dolgozik! Nem jelentkeztem be hozzá.

A titkárnő nem gondolta volna Wynandról, hogy bejelentés nélkül érkezzen egy irodába, és ilyen mély tisztelettel kérjen bebocsátást.

Bejelentette a látogatót. Roark mosolyogva jelent meg a fogadószobában, mintha semmi szokatlant nem talált volna ebben a látogatásban.

– Szervusz, Gail! Gyere be!

– Szervusz, Howard!

Követte Roarkot az irodába. A széles ablakokon túl a késő délután sötétsége feloldotta a várost; havazott; fekete pettyek kavargtak bőszen a lámpafények sávjain át.

– Nem akarlak félbeszakítani, ha el vagy foglalva, Howard. Nem fontos. – Öt napja nem látta Roarkot, a vacsora óta.

– Van időm. Vedd le a kabátodat! Behozassam a rajzokat?

– Ne. Nem akarok a házról beszélni. Valójában minden ok nélkül jöttem. Egész nap az irodámban voltam, kissé elegem lett belőle, és kedvem volt eljönni ide. Min vigyorogsz?

– Semmin. Csak azon, hogy azt mondtad, nem fontos.

Wynand Roarkra nézett, elmosolyodott, és bólintott.

Olyan könnyedséggel ült le Roark asztalának szélére, amit saját irodájában sohasem érzett, kezét zsebre tette, egyik lábát lóbálta.

- Szinte teljesen felesleges beszélnem neked, Howard. Mindig azt érzem, mintha egy indigómásolatot olvasnék fel neked magamról, és te már láttad volna az eredetét. Úgy tűnik, mintha egy perccel előbb hallanál meg mindent, amit mondok neked. Nem vagyunk egy hullámhosszon.

- Te erre azt mondod, hogy nem vagyunk egy hullámhosszon?

- Rendben van. Akkor túlságosan is egy hullámhosszon vagyunk. - Tekintete lassan körbejárt a szobában. - Ha azok a dolgok a mi tulajdonunk, amelyekre *Igent* mondunk, akkor ez az iroda az enyém?

- Akkor a tiéd.

- Tudod, hogy érzem magam itt? Nem, nem azt mondom, hogy otthon érzem magam - nem hiszem, hogy valaha is otthon éreztem magam bárhol. És azt sem mondom, hogy úgy érzem magam, mint azokban a palotákban, ahová ellátogattam, vagy a nagy európai katedrálisokban. Úgy érzem magam, mint amikor még a Hell's Kitchenben éltem - az ott töltött legjobb napokban - és abból nem volt sok. De néha - amikor így ültem - csak egy leomlott faldarab volt a dokk mellett, és millió csillag fölöttem, és szemétkupacok körülöttem, és a folyó rothadó kagylóktól bűzlött... Howard, amikor visszatekintesz, úgy tűnik neked, mintha az összes napod egyenletesen pergett volna előre, mint valami gépelési gyakorlat, és mindegyik egyforma? Vagy voltak megállók - elért pontok -, és ezután folytatódott a gépelés?

- Voltak megállók.

- Felismerted őket abban a pillanatban - tudtad akkor, hogy azok azok?

- Igen.

- Én nem tudtam. Csak később. De az okokra sohasem jöttem rá. Volt egy pillanat - tizenkét éves voltam, és a fal mögött álltam arra várva, hogy megöljenek. Csakhogy én tudtam, hogy nem fognak megölni. Nem az, amit utána tettem, nem is a harc, hanem az az egyetlen pillanat, amikor vártam. Nem tudom, miért erre a megállóra kell emlékezni, vagy miért vagyok büszke rá. Nem tudom, miért kell, hogy itt jusson eszembe.

- Ne keresd az okot!

- Te tudod, mi az?

- Azt mondtam, ne keresd!

- Állandóan a múltamra gondolok - amióta megismertelek téged. És évekig éltem úgy, hogy nem gondoltam rá. Nem, nem kell ebből titkos következtetéseket levonnod. Nem fáj, ha így nézek vissza, és örömet sem okoz. Csak visszatekintés. Nem keresés, még csak nem is utazás. Pusztán egyfajta séta vaktában, mint amikor az ember vidéken kóborol este, amikor már egy kissé fáradt... Ha egyáltalán van valami összefüggés veled, az csak egyetlen, állandóan visszatérő gondolat lehet. Folyamatosan az jár a fejemben, hogy te és én ugyanúgy kezdtük. Ugyanarról a pontról. A semmiből. Csak erre gondolok. Bármiféle megjegyzés nélkül. Nem mintha látnék ebben bármiféle különös jelentést. Pusztán annyi, hogy *mi ugyanúgy kezdtük...* El akarod mondani, hogy ez mit jelent?

- Nem.

Wynand körbejárta tekintetét a szobán - és észrevett egy újságot egy iratgyűjtő tetején.

- Ki az ördög olvassa itt a *Bannert*?
- Én.
- Mióta?
- Körülbelül egy hónapja.
- Szadizmus?
- Nem. Pusztán kíváncsiság.

Wynand felállt, felkapta az újságot, és átfutotta az oldalakat. Az egyiknél megállt, és kuncogott. Felmutatta: az oldalon *Az évszázadok menetelése* kiállításra tervezett épületek rajzainak fényképe volt látható.

- Borzalmas, nem? - mondta Wynand. - Undorító, hogy ilyet kell reklámozunk. De rögtön jobban érzem magam, ha arra gondolok, mit tettél ezekkel a kiváló városi vezetőkkel. - Boldogan kuncogott. - Megmondtad nekik, hogy nem szövetkezel és nem dolgozol együtt velük.

- De ez nem egy gesztus volt, Gail. Ezt kívánta a józan ész. Az ember nem dolgozhat együtt senkivel a saját munkáján. Képes vagyok az együttműködésre - ha ennek hívják - a munkásokkal, akik az épületeimet építik. De nem segíthetek nekik a falazásban, és ők nem segíthetnek nekem a háztervezésben.

- Ilyen gesztust szeretnék én is tenni. Rá vagyok kényszerítve, hogy szabad teret adjak ezeknek a városi vezetőknek az újságjaimban. De ez így helyes. Arcon vágta őket helyettem. - Harag nélkül félretolta az újságot. - Mint például ez az ebéd, amin részt kellett vennem ma. Egy nemzeti kongresszust tartottak a reklámozóknak. Nyilvánosságot kell teremtenem nekik - az egész egy farokcsóválás és nyálcsorgatás. Annyira elegendő lett belőle, hogy legszívesebben örvöngeni kezdtem volna, és szétloccsantottam volna valakinek a fejét. De akkor eszembe jutottál. Arra gondoltam, hogy téged ebből semmi nem érint meg. Semmilyen módon. A reklámozók nemzeti kongresszusa nem létezik, ami téged illet. Ez valamiféle negyedik dimenzióban van, ami soha semmiféle kommunikációt nem tud létrehozni veled. Erre gondoltam - és valami különleges megkönnyebbülés áradt szét bennem.

Nekidőlt az iratgyűjtőnek, lábát előrecsúsztatta, karba tette a kezét, és halkán folytatta:

- Howard, egyszer volt egy kismacskám. Az az átkozott dög hozzám csapódott - egy bolhás kis szörnyeteg a csatornából, csupa szőr, sár és csont -, hazáig követett, megettettem, és kirúgtam az utcára, de az elkövetkező napon újra ott volt, és végül megtartottam. Tizenhét éves voltam akkor, a *Gazette*-nél dolgoztam, éppen akkor tanultam azon a sajátos módon dolgozni, amit meg kellett tanulnom az élethez. Elég jól viseltem, de nem mindent. Voltak idők, amikor nagyon rossz volt. Általában az esték. Egyszer öngyilkos akartam lenni. Nem dühből - a düh csak még keményebb munkára ösztökélt. Nem is félelemből, hanem undorból, Howard. Az a fajta undor, amikor azt érzed, mintha az egész világ víz alatt lenne, és a víz mozdulatlanul áll, a víz, mely a szennyvízcsatornából jött vissza, és beleeszi magát mindenbe, még a levegőbe és az agyamba is. És ekkor ránéztem arra a kismacskára. És arra gondoltam, hogy ennek a kis állatnak fogalma sincs azokról a dolgokról, amiket én gyűlölök, és nem is lesz soha. Ő tiszta - abszolút értelemben tiszta, mert nem képes felfogni a világ csúfságát. El sem tudom mondani, mekkora megkönnyebbülés volt számomra, hogy megpróbáltam elképzelni, milyen tudatállapot létezik azon a kis agyon belül, megpróbáltam osztozni benne, egy élő tudatosságban, csak tisztán és szabadon.

Lefeküdtem a földre, és a macska hasára tettem az arcomat. Hallottam, ahogy a kis szörnyeteg dorombol. És attól kezdve már jobban éreztem magam... Látod, Howard, az irodádat egy rothadó dokknak neveztem, téged pedig egy kóbor macskának. Én így fejezem ki a tiszteletemet.

Roark elmosolyodott. Wynand látta, hogy a mosoly hálás.

- Maradj nyugton! - mondta Wynand élesen. - Ne mondj semmit! - Odasétált az ablakhoz, és kinézett. - Nem tudom, mi az ördögért beszélek így. Ezek az életem első boldog évei. Azért találkoztam veled, mert egy emlékművet akartam építeni a boldogságomnak. Eljövök ide, hogy pihenésre leljek, és meg is lelem, és mégis ezekről a dolgokról beszélek... Na jó, mindegy!... Nézd, milyen mocskos idő van. Végeztél a munkával? Megvolt mára?

- Igen. Nagyjából.

- Menjünk, és vacsorázzunk együtt valahol a közelben.

- Rendben.

- Telefonálhatok egyet? Megmondom Dominique-nak, hogy ne várjon vacsorára.

Tárcsázta a számot. Roark a műterem ajtajához ment - utasításokat kellett adnia, mielőtt elmegy. De az ajtóban megállt. Meg kellett állnia, és hallania kellett.

- Halló, Dominique?... Igen... Fáradt vagy?... Nem, csak a hangod volt olyan... Nem megyek haza vacsorára, megbocsátasz nekem, drágám?... Nem tudom, lehet, hogy későn... A városban eszem... Nem. Howard Roarkkal vacsorázom... Halló, Dominique?... Igen... Micsoda?... Az ő irodájából hívlak... Szervusz, kedves! - Wynand visszatette a telefonkagylót.

Dominique a tetőház könyvtárában állt, keze a telefonon, mintha valami kapcsolat még megmaradt volna.

Öt nap és öt éjjel küzdött egyetlen vággyal - hogy elmenjen hozzá. Hogy kettesben legyen vele - bárhol - az otthonában vagy az irodájában, vagy az utcán - egy szóra vagy csak egyetlen pillantásra - de egyedül. Nem tudott elmenni. Amit ő tehetett, az véget ért. Roark akkor jön hozzá, amikor akar. Dominique tudta, hogy el fog jönni, és azt is, hogy azt akarja, várjon rá. Várt, de belekapaszkodott egy gondolatba - egy címbe, a Cord Buildingben lévő irodába.

Állt, és keze a telefonkagylót szorongatta. Neki nem volt joga elmenni abba az irodába. De Gail Wynand megtehetette.

Amikor Ellsworth Toohey belépett Wynand irodájába, mert hívatták, néhány lépést tett előre, majd megállt. Wynand irodája - az egyetlen fényűző szoba a Banner Buildingben - falának parafa és vörösréz burkolata volt, és sohasem függött rajta kép. Most a Wynand íróasztalával szemben lévő falon Toohey megpillantott egy felnagyított, beüvegezett fényképet: Roark képét, az Enright House megnyitóján; Roark a folyó mellvédjénél állva, hátravetett fejjel.

Toohey Wynand felé fordult. Egymásra néztek.

Wynand egy szék felé mutatott, és Toohey leült. Wynand mosolyogva kezdte:

- Sohasem gondoltam, hogy valaha egyet fogok érteni a maga társadalmi elméleteivel, Mr. Toohey, de azon veszem észre magam, hogy kénytelen vagyok ezt tenni. Maga mindig kifogásolta a felső tízezer képmutatását, és a tömegek erényéről prédikált. És most úgy találom, hogy kár azokért az előnyökért, amelyeket a korábbi proletár múltamban élvezhettem. Ha még mindig a Hell's Kitchenben élnék, ezt a

megbeszélést úgy kezdtem volna, hogy azt mondom: – Ide figyeljen, maga tetű! – de mivel elfojtott kapitalista vagyok, nem teszem ezt.

Toohey várt; kíváncsinak tűnt.

– Így kezdem a mondandómat: – Hallgasson ide, Mr. Toohey! Nem tudom, mi mozgatja magát. Nincs kedvem az indítékait boncolgatni. Nincs olyan gyomrom, mint egy orvostanhallgatónak. Ezért nem teszek fel kérdéseket és nem kívánok magyarázatokat hallani. Csupán annyit mondok önnek, hogy mostantól kezdve van egy név, amelyet maga soha többé nem fog megemlíteni a rovatában. – Wynand a fényképre mutatott. – Kényszeríthetném arra, hogy nyilvánosan visszavonja az állításait, és élvezném is, de azt találom a legjobbnak, ha teljes mértékben megtiltom önnek, hogy erről a témáról írjon. Egy szót sem, Mr. Toohey! Soha többé. És kérem, most ne hozakodjon elő a szerződésével vagy annak bármelyik mondatával! Nem lenne tanácsos. Folytassa a rovata írását, de tartsa emlékezetében a címét, és az ahhoz illő témáknak szentelje! Maradjon kicsi az a hang, Mr. Toohey! Nagyon kicsi.

– Értettem, Mr. Wynand – mondta Toohey könnyedén. – Jelenleg nem kell Mr. Roarkról írnom.

– Végeztünk.

Toohey felemelkedett. – Igen, Mr. Wynand.

V

Gail Wynand íróasztala mögött ült az irodájában, és a nagy családok erkölcsi értékéről szóló vezércikk korrektúráit olvasta. A mondatok olyanok voltak, mint a használt rágógumik, rágták és újarágták, kiköpték és újra bevették őket, szájból szájba, járdára, cipőtalpra, szájba, agyba... Howard Roarkra gondolt, és tovább olvasta a *Bannert*; megkönnyítette a dolgokat.

A finomság egy lány legnagyobb kincse. Ne felejtse el kimosni az alsóneműt minden este, tanulj meg beszélni valamilyen kulturált témáról, és annyi randid lesz, amennyit csak akarsz! – Holnapi horoszkópod kedvező hatást mutat. Az igyekezet és az őszinteség meghozza jutalmát az építkezés, a pénzügyek és a szerelem területén. – Mrs. Huntington-Cole hobbija a kertészkedés, az operák és a kora-amerikai cukortartók. Megosztja idejét Kit nevű kislány és a számos jótékonyági tevékenység között. – Én csak Millie vagyok, én csak egy árva vagyok. – A tökéletes fogyókúra-recepthez küldjön be tíz centet, és egy bélyeggel és címmel ellátott borítékot... Wynand az újságot lapozta, és közben Howard Roarkra gondolt.

Aláírta a reklámszerződést a Kream-O Puddinggal – öt évre, az egész Wynand-láncra, két teljes oldalra minden újságban minden vasárnap. Íróasztala előtt úgy ültek az emberek, mint diadalívek húsból, a győzelemnek, a türelem és számadások estéinek, az éttermi asztaloknak, a torkokba ürített poharaknak, a több hónapos fejtörésnek és saját energiájának szentelt emlékművek. Saját élő energiája úgy folyt, mint a poharakban lévő folyadék a nehéz ajkak nyílásába, a tömpe ujjakba, egy íróasztalon keresztül, két teljes oldalba minden vasárnap, sárga, eperrel díszített, és sárga, folyékony karamellával díszített pudingokról készített rajzokba. Elnézett az emberek feje fölött az irodája falán függő fényképre: az égre, a folyóra és a magasra tartott emberi arcra.

Pedig fáj, gondolta. Fáj minden egyes alkalommal, ha rágondolok. Minden könnyebb tőle – az emberek, a vezércikkek, a szerződések -, de azért könnyebb, mert annyira fáj. A fájdalom is egy izgatószer. Azt hiszem, utálom ezt a nevet. Ismételni fogom. Ez egy olyan fájdalom, amit el akarok viselni.

Azután szemben ült Roarkkal a dolgozószobájában – és nem érzett fájdalmat; csak vágyat arra, hogy minden rosszindulat nélkül nevéssen.

– Howard, az emberiség megállapított ideáljai szerint minden, amit te eddig tettél az életedben, az rossz. És tessék, itt vagy. És ez valahogy úgy tűnik, mint egy hatalmas tréfa az egész világgal szemben.

Roark egy karosszékekben ült a kandalló mellett. A tűz fénye beragyogta a szobát; a fény mintha tudatos élvezettel hajlott volna a szoba összes tárgya köré, büszkén hangsúlyozva azok szépséget, helyeslő bélyegét rányomva annak az embernek az ízlésére, aki egy ilyen környezetet tudott teremteni magának. Egyedül voltak. Dominique kimentette magát vacsora után. Tudta, hogy a két férfi egyedül szeretett volna maradni.

– Egy tréfa mindannyiunkkal szemben – mondta Wynand. – Az utca összes emberével szemben. Én mindig figyelni szoktam az embereket az utcán. Régebben metróra szálltam csak azért, hogy lássam, hányan olvassák a *Bannert*. Utáltam őket, és néha félttem. De most minden egyes embert megnézek, és legszívesebben azt mondanám: – *No, te szegény bolond!* – Ez minden.

Egyik délelőtt felhívta telefonon Roark irodáját.

- Velem ebédelnél, Howard?... Találkozzunk a Nordlandban fél óra múlva!

Mosolyogva vállat vont, amikor Roark vele szemben ült az asztalnál az étteremben.

- Nincs semmi, Howard. Semmi különös. Csak volt egy undorító fél órám, és ki akartam venni az ízét a számból.

- Milyen undorító fél órád?

- Lefényképeztettem magam Lancelot Clokeyval.

- Ki az a Lancelot Clokey?

Wynand hangosan felnevetett, nem törődve kimért eleganciájával, nem törődve a pincér mehökkent pillantásával.

- Ez az, Howard! Ezért kellett veled ebédelnem. Mert ilyen dolgokat tudsz mondani.

- Most meg mi a baj?

- Nem szoktál könyveket olvasni? Nem tudod, hogy Lancelot Clokey *a mi legérzékenyebb megfigyelőnk a nemzetközi politika és kultúra színterén?* Ezt mondta a kritika - az én saját *Banneremben*. Lancelot Clokeyt éppen most választotta meg az év írójának, vagy minek, egy ilyen vagy olyan szervezet. Most futtatjuk le az önéletrajzát a vasárnapi mellékletben, és ott kellett pózolnom mellette vállára tett kézzel. Selyeminget hord, és gintől bűzlik. Második könyve a gyermekkoráról szól, és hogy mennyiben járult ez hozzá, hogy megértse a nemzetközi politikai és kulturális színteret. Százezer példányban kelt el. De te sohasem hallottál róla. Folytasd csak az ebédet, Howard! Szeretem nézni, ahogy eszel. Bárcsak ne lenne egy vasad sem, akkor megetethetnélek ezzel az ebéddel, és azt érezném, hogy valóban szükséged van rá!

A nap végén olykor megjelent, bejelentés nélkül, Roark irodájában vagy a lakásán. Roark lakást bérelt az Enright House-ban, az egyik kristály alakú részt az East folyó fölött: egy dolgozószobát, egy könyvtárat és egy hálószobát. A bútort saját maga tervezte. Wynand hosszú ideig nem értette, miért kelt a hely olyan benyomást, mintha fényűző lenne, amíg rá nem jött, hogy az embernek egyáltalán nem tűnnek fel a bútorok: csak a tér tiszta érzékelése és az önmegtartóztatás luxusa, amit nem volt könnyű elérni. Anyagi értékét tekintve ez volt a legszerényebb lakás, ahová Wynand az elmúlt huszonöt évben vendégségbe ment.

- Mi ugyanúgy kezdtük, Howard - mondta Wynand körülnézve Roark szobájában. - Megítélésem és tapasztalatom szerint neked a csatornában kellett volna maradnod. Csakhogy nem maradtál ott. Tetszik ez a szoba. Jó itt ülni.

- Jó látni, ahogy itt ülsz.

- Howard, volt már hatalmad egy emberi lény fölött?

- Nem. Ha kínálnák sem fogadnám el.

- Ezt nem tudom elhinni.

- Egyszer felajánlotta valaki, Gail. De visszautasítottam.

Wynand kíváncsian nézett rá; ez volt az első alkalom, hogy erőfeszítést érzett Roark hangjában.

- Miért?

- Mert így kellett tennem.

- A férfi iránti tiszteletből?

- Egy nő volt.
- Ó, te átkozott bolond! Egy nő iránti tiszteletből?
- A magam iránti tiszteletből.
- Ne várd, hogy ezt megértsem. Mi annyira ellentétesek vagyunk, amennyire két ember csak lehet.
- Valaha én is ezt gondoltam. Illetve ezt akartam gondolni.
- És most már nem ezt gondolod?
- Nem.
- Nem veted meg azokat a dolgokat, amiket elkövettem?
- Majdnem mindet, amiről tudok.
- És mégis jó, hogy itt vagyok?
- Igen. Gail, volt egy ember, aki azt gondolta rólad, hogy te vagy annak a különös gonosznak a szimbóluma, ami elpusztította őt és el fog pusztítani engem is. Örökölt hagytam rád a gyűlöletét. És volt még egy ok. Azt hiszem, gyűlöltelek, még mielőtt láttalak volna.
- Tudtam, hogy gyűlölsz. Miért gondoltad meg magad?
- Ezt nem tudom neked megmagyarázni.

Együtt autóztak ki a connecticuti birtokra, ahol a ház falai már kiemelkedtek a fagyott földből. Wynand követte Roarkot a leendő szobákon keresztül, félreállt, és figyelte, ahogy Roark utasításokat ad. Wynand olykor egyedül jött el. A munkások látták a fekete, nyitott sportautót felfelé kanyarogni az úton a dombra, látták Wynand álló alakját a távolban, amint a szerkezetet szemléli. Alakja mindig magán hordozta társadalmi rangjának összes jelét; felöltőjének csendes eleganciájáról, kalapjának szögéről, testtartásának magabiztosságáról, egyszerre feszült és könnyed, az embernek a Wynand-birodalom jutott eszébe; a nyomdák, melyek óceántól óceánig dübörögtek, az újságok, a képes folyóiratok fényes borítói, a híradókon remegve átfutó fénysugarak, a világot átkígyózó vezetékek, a hatalom, ami beáramlik minden palotába, minden fővárosba, minden titkos, döntő fontosságú szobába, éjjel és nappal, ennek az embernek minden értékes percén keresztül. Mozdulatlanul állt az ég előterében, mely olyan szürke volt, mint a mosóvíz, és lusta hópelyhek szállingóztak el kalapja karimája mellett.

Egy áprilisi napon egyedül látogatott ki autóján Connecticutba, jó néhány hét szünet után. A sportautó átrepülte a vidéki tájat, nem egy tárgy, hanem egy hosszú sebességcsík. Wynand nem érzett zötykölődő mozgást üvegből és bőrből készült kis kockája belsejében; úgy tűnt neki, mintha autója mozdulatlanul állna a föld fölé függesztve, miközben a kormányon lévő két kezével irányítaná a Föld mozgását, és csupán várnia kell, míg a kívánt hely meg nem jelenik előtte. Imádta autója kormánykereket, ahogy imádta irodai íróasztalát is: mindkettő ugyanazt az érzetet keltette benne, egy veszélyes szörnyeteg érzetét, aki ujjai hozzáértő irányítása alatt szabadon garázdálkodhatott.

Valami keresztülhatolt látómezején, és már egy mérfölddel messzebb járt, mielőtt azt gondolta, mennyire különös, hogy feltűnt neki, hisz csak egy gazcsomó volt az út mellett; egy mérfölddel később rájött, hogy valami még különösebb: a gazok zöldék voltak. Nem lehet, hogy tél közepén, gondolta, és ekkor megértette, meglepődve, hogy a tél véget ért. Rengeteg teendője volt az elmúlt néhány hét alatt; nem volt ideje, hogy észrevegye. Most viszont látta a körülötte lévő mezőkön mindenfelé a zöld

nyomát, mint egy suttogást. Három kijelentést hallott tudatában, pontosan egymás után, mint az egymásba akaszzkodó fogaskerekek: Tavasz van. – Kíváncsi vagyok, vajon még sok tavaszt fogok-e látni. – Ötvenöt éves vagyok.

Kijelentések voltak, nem érzelmek; nem érzett semmit, se türelmetlenséget, se félelmet. De tudta, milyen különös, hogy érzékeli az idő múlását; még sohasem gondolt a korára semmilyen viszonylatban, még sohasem határozta meg állapotát egy meghatározott időn belül, nem gondolkodott időszakban, sem határookban. Gail Wynand volt és mozdulatlanul áll, mint ez az autó, és az évek sebesen repültek tova, mint ez a táj, és a benne zakatoló motor irányította az évek szárnyalását.

Nem, gondolta, nem bánok semmit. Voltak dolgok, amelyekről lemaradtam, de nem teszek fel kérdéseket, mert úgy szerettem, ahogy volt, még az üresség pillanatait is, még a megválaszolatlant is – és az, hogy szerettem, *ez* a megválaszolatlan az én életemben. De szerettem.

Ha igaz volna az a régi legenda, hogy megjelenünk a legfelső bíró előtt és megnevezzük tetteinket, én a legnagyobb büszkeséggel mondanám el, nem azokat, amiket elkövettem, hanem egyetlen dolgot, amit sohasem tettem ezen a földön: sohasem kerestem külső jóváhagyást. Ott állnék, és azt mondanám: Gail Wynand vagyok, az az ember, aki az összes bűnt elkövette, a legnagyobbat kivéve: hogy hiábavalóságot tulajdonítsak a létezés csodálatos tényének, és igazolást keressek önmagamon túl. Ez az én büszkeségem: hogy most, a végre gondolva, nem sírok, mint az összes korombéli ember: de mi volt a haszna és az értelme? Én voltam a haszna és az értelme. Én, Gail Wynand. Az, hogy éltem és cselekedtem.

A domb lábához ért, meghökkenve taposott bele a fékbe, felfelé meredve. Távollétében a ház alakot öltött; most már felismerhető volt – úgy nézett ki, mint a rajz. Egy pillanatra gyermeki kíváncsiságot érzett, hogy valóban pont olyan-e, mint a tervvázlaton, mintha igazán sohasem hitte volna el. A sápadtkék ég felé emelkedve az épület még mindig olyannak hatott, mint egy rajz, befejezetlen, a kőművesmunka sík felületeit mintha akvarellal festették volna, a csupasz állványzat akár a ceruzavonalak; egy óriási rajz egy sápadt-kék rajzlapon.

Otthagytá az autót, és gyalog sétált fel a domb tetejére. Megpillantotta Roarkot az emberek között. Megállt, és kívülről figyelte, ahogy Roark a szerkezet között sétál, ahogy forgatja a fejét vagy felemeli a kezét, és valamire rámutat. Felfigyelt arra, hogyan áll meg Roark: szétvetett lábakkal, két karja kinyújtva két oldalán, feje magasra emelve; a magabiztosság és az energia ösztönös testtartása, melyen erőfeszítés nélkül uralkodott, egy pillanat, ami testét saját épülete szerkezeti tisztaságával ruházta fel. A szerkezet, gondolta Wynand, a feszültség, az egyensúly és az ellentámadás megoldott problémája.

Wynand azt gondolta: nincs érzelmi motívum egy épület felépítésében; ez csak egy mechanikus munka, mint a csatornázás vagy egy autó gyártása. És mégis azon töprengett, miért figyeli Roarkot, és érzi azt, amit a múzeumban szokott. Ez az ember jobban hozzátartozik egy befejezetlen épülethez, gondolta Wynand, mint egy befejezetthez, jobban, mint egy rajzasztalhoz, ez a megfelelő hely számára, illik hozzá – mint hozzám a jacht, ahogy Dominique mondta.

Kis idő múlva Roark kijött, és együtt sétáltak végig a dombtetőn, a fák között. Leültek egy kidőlt fatörzsre, a bozótoson keresztül elláttak a szerkezetre a távolban. A bozótosban a törzsek szárazak és csupaszak voltak, de volt valami tavaszra utaló

jelleg felfelé nyomuló erejük vidám szemtelenségében, egy ellentmondást nem tűrő cél lüktetése.

Wynand megkérdezte:

– Howard, voltál valaha szerelmes?

Roark Wynand felé fordult, és egyenesen ránézett. Csendesen így válaszolt:

– Még mindig az vagyok.

– De amikor keresztülsétálsz egy épületen, amit akkor érzel, az több annál?

– Sokkal több, Gail.

– Gondolkoztam azokon az embereken, akik azt mondják, hogy a boldogság elérhetetlen a Földön. Figyeld meg, milyen keményen próbálnak mindannyian valami örömet keresni az életben! Figyeld meg, hogyan küszködnek érte. Miért kellene bármely élőlénynek fájdalomban élnie? Milyen elképzelhető joggal követelheti bárki is azt, hogy egy emberi lény bármi másért éljen, mint a saját öröméért? Mindegyikük ezt akarja. Minden porcikájuk erre vágyik. De sohasem találják meg. Vajon miért nem? Sopánkodnak, és azt mondják, hogy nem értik az élet értelmét. Van egy bizonyos embertípus, akit megvetek. Azokat, akik valamiféle magasabb célt vagy *egyetemes célt* keresnek, akik nem tudják, miért éljenek, akik siránkoznak, hogy *meg kell találniuk önmagukat*. Mindenhonnan ezt hallani körülöttünk. Úgy tűnik, ez évszázadunk hivatalos közhelye. Minden könyv, amit kinyitasz. Minden fecsegő önvallomás. Úgy tűnik, nemes dolog ezt bevallani. Számomra ez lenne a legszégyenletesebb dolog.

– Figyelj ide, Gail! – Roark felállt, kinyújtotta a kezét, letört egy vastag ágat a fáról, az ág két végét két öklébe szorította; csuklója és ujjpercei megfeszültek az ellenállással szemben, és lassan ív alakúra hajlította az ágat. – Most már azt csinálók belőle, amit akarok: íjat, dárdát, sétabotot vagy léckerítést. Ez az élet értelme.

– Az erőd?

– A munkád. – Elhajította az ágat. – Az anyag, amit a föld kínál neked, és amit abból készítesz... Mire gondolsz, Gail?

– A fényképre az irodám falán.

Uralkodni magán, ahogy ő kívánta, türelmesnek lenni, a türelemből egy tevékeny kötelességet csinálni, amit naponta tudatosan gyakorol, Roark előtt állni, és nyugodt derűvel azt jelezni felé: *Ez a legnehezebb, amit kérhettél tőlem, de boldog vagyok, ha ez az, amit akarsz* – ez volt Dominique létének fegyelme.

Dominique úgy állt közöttük, mint Roark és Wynand csendes megfigyelője. Némán figyelte őket. Ha egykor meg akarta érteni Wynandot, hát ez volt a válasz.

Dominique elfogadta, hogy Roark látogatásokat tesz házukban, és azt is tudomásul vette, hogy ezekben az órákban, ezeken az estéken a férfi Wynand tulajdona volt, nem az övé. Úgy fogadta, mint egy szívélyes háziasszony, közömbösen és mosolyogva, nem mint egy ember, hanem mint Wynand otthonának egy páratlan szépségű tartozéka, elfoglalta helyét az asztalfőn, azután magukra hagyta őket a dolgozószobában.

Dominique egyedül üldögélt a társalgóban, lekapcsolt lámpánál és nyitott ajtónál; egyenes háttal ült csendben, szeme a hall másik végéből nyíló dolgozószoba ajtaja alatti keskeny fénycsíkon. Így gondolkodott: Ez a feladatom, még akkor is, amikor egyedül vagyok, még a sötétségben is, semmiről sem tudok, csak saját

magamról, hogy ezt az ajtót nézzem, ahogy őt is néztem itt, panasz nélkül... Roark, ha ez az a büntetés, amit nekem választottál, én teljesen magamra veszem, nem szerepként, amit a te jelenlétedben játszom, hanem feladatként, amit egyedül hajtok végre – tudod, hogy az erőszakot nem nehéz elviselnem, de a türelmet annál inkább, te a legnehezebbet választottad, és én végrehajtom, és felajánlom neked... aki... a legdrágább vagy... a szívemnek...

Amikor rápillantott, nem volt ott az emlékek megtagadása a szemében. Tekintete egyszerűen azt mondta, hogy semmi sem változott, és nincs szükség arra, hogy bármit is kimondjanak. Dominique úgy érezte, mintha a férfi azt mondaná: – Miért vagy megdöbbenve? Elváltunk valaha is? A társalgód, a férjed, és az ablakokon túli város, amitől félsz, vajon valóságosak most, Dominique? Érted? Kezded már érteni? – Igen – mondta volna hirtelen hangosan, bízva abban, hogy a szó beleillik a beszélgetés pillanatába, tudva, hogy Roark úgy hallaná, mint egy választ.

Nem büntetés volt, amit a lánynak szánt, hanem egy olyan fegyelem elvárása, melyet mindkettejükre kimért, az utolsó próba. Dominique megértette a férfi szándékát, amikor felfedezte, hogy a férfi iránti szerelmének bizonyítéka ez a szoba, Wynand, még Roark Wynand iránti szeretete is, és az övé is, ez a lehetetlen helyzet, az ő erőltetett hallgatása – az akadályok azt bizonyították számára, hogy nem létezhetnek akadályok.

Dominique nem találkozott vele kettesben. Várt.

Nem látogatott ki az építkezésre. Azt mondta Wynandnak: – Akkor nézem meg a házat, amikor készen lesz. – Sohasem kérdezte a férjét Roarkról. Két kezét a szék karfájára tette, hogy szeme előtt legyenek, hogy bármiféle erőszakos mozdulat elszabadulását megtagadja magától. Két keze olyan volt, mint állhatatosságának barométere, amikor Wynand későn jött haza, és elmondta, hogy Roark lakásán töltötte az estét, azon a lakáson, amit ő még sohasem látott.

Egy alkalommal már nem bírta tovább, és megkérdezte:

– Mi ez, Gail? Rögeszme?

– Azt hiszem az. – Majd hozzátette: – Különös, hogy te nem kedveled őt.

– Ezt sohasem mondtam.

– De látom. És nem vagyok különösebben meglepve. Ez rád vall. Nem kedveled őt – pontosan azért, mert ő az a típusú ember, akit kedvelned kellene... Ne vedd rossz néven a rögeszmémet!

– Nem veszem rossz néven.

– Dominique, értenéd, ha azt mondanám neked, hogy azóta jobban szeretlek, amióta megismertem őt? Még – ezt el akarom mondani – még akkor is, amikor a karjaimban fekszel, több, mint ami volt. Több jogot érzek hozzád.

Azzal az egyszerű bizalommal beszélt, amit az utóbbi három évben adtak egymásnak. Dominique ült, és úgy nézett rá, ahogy mindig; tekintetéből gúny nélküli gyöngédség és szájalom nélküli szomorúság áradt.

– Értem, Gail.

Egy pillanat múlva Dominique megkérdezte:

– Mi ő neked, Gail? Valami szentségféle?

– Valami szőrcsuhaféle – mondta Wynand.

Amikor Wynand felment az emeletre, odasétált az ablakhoz, és feltekintett az égre. Hátravetette fejét, érezte nyakizmai feszülését, és azon töprengett, vajon annak

az ünnepélyessége, hogy az ember feltekint az égre, valóban abból ered-e, amire gondol, nem pedig abból, hogy felemeli a fejét.

VI

A modern világ alapvető problémája – mondta Ellsworth Toohey – az a szellemi téveszme, hogy a szabadság és a kényszer ellentétei egymásnak. A világot napjainkban sújtó gigantikus problémák megoldása érdekében tisztáznunk kell a bennünk kialakult szellemi zűrzavart. Filozófiai meglátásra kell szert tennünk. Lényegében a szabadság és a kényszer egy és ugyanaz. Engedjétek meg, hogy egy egyszerű példával éljek! A közlekedési lámpák akadályozzák a szabadságotokat abban, hogy nem mehettek át az úttesten, amikor csak nektek tetszik. De ez a korlátozás megszabadít benneteket attól, hogy egy teherautó elgázoljon. Ha kijelölnének titeket egy állásra, és megtiltanák, hogy otthagyjátok azt, az korlátozná a karrieretek szabadságát. Ellenben megszabadítana benneteket a munkanélküliség miatt érzett félelemtől. Valahányszor egy új kényszer rakódik ránk, mi automatikusan egy új szabadságot is kapunk. A kettő elválaszthatatlan. Csupán a teljes kényszer elfogadásával érhetjük el a teljes szabadságot.

– Milyen igaz! – rikoltotta Mitchell Layton.

Ez egy valódi rikoltás volt, vékony és magas. A tűzoltósziréna mehökkentő hirtelenségével jött. Vendégei Mitchell Laytonra bámultak.

Fogadószobája kárpitozott karosszékében ült, félig fekve, két lába és hasa előretolva, akár egy utálatos gyerek, aki rossz tartásával tüntet. Mitchell Layton személyével kapcsolatban minden *majdnem* és *nem egészen* volt, csak éppen hogy sikerült: teste magasnak indult, de meggondolta magát, és végül a hosszú felsőtesthez rövid, tömzsi lábak járultak; arca finom csontokból állt, de a hús megviccelte őket, ahhoz ugyan nem eléggé felpuffadva, hogy elérje a hájas jelzőt, de ahhoz épp eléggé, hogy állandó mumpszgyanút keltsen. Mitchell Layton fintorgott. Ez nem egy ideiglenes kifejezés vagy az arcának sajátossága volt, hanem egy idült jellegzetesség, mely beleivódott az egész lényébe. Egész testével fintorgott.

Mitchell Layton negyedmilliárd dollárt örökölt, és élete harminchárom évét azzal töltötte, hogy próbálta ezt a hibát jóvátenni.

Ellsworth Toohey ünnepi ruhában, lustán ácsorgott egy fiókos szekrénynek dőlve. Nemtörődömségéből áradt valami kegyes közvetlenség és egy csöppnyi szemtelenség, mintha a körülötte lévő emberek nem érdemelnék meg a kimért jómodor megőrzését.

Szeme körbejárta a szobát. A szoba nem volt éppenséggel modern, *nem egészen* koloniál, és épp csak egy kicsit emlékeztetett a francia birodalmi stílusra; a berendezés sík felületeket és hattyúnyakú támaszokat, fekete tükröket és elektromos viharlámpákat, krómot és kárpitot mutatott be; egyetlen tulajdonságban volt egység: minden költséges volt.

– Milyen igaz! – mondta Mitchell Layton háborogva, mintha azt várta volna, hogy mindenki ellenkezni fog, és már előre sértegette őket. – Az emberek túl nagy hűhót csapnak a szabadság körül. Úgy értem, hogy ez egy homályos szó, amivel túl sokszor visszaéltek már. Még abban sem vagyok biztos, hogy ekkora átkozott szerencse lenne-e. Én azt hiszem, hogy az emberek sokkal boldogabbak lennének egy szabályozott társadalomban, aminek meghatározott mintája és egyesített formája van, mint például a néptáncnak. Tudjátok, milyen csodálatos a néptánc. És ritmikus.

Ez azért van, mert több emberöltőn át tartott, míg kidolgozták, és nem hagyták, hogy bármely véletlen bolond, aki feltűnt, megváltoztassa. Erre van szükségünk. Úgy értem, mintára és ritmusra. És szépségre is.

- Ez egy találó hasonlat, Mitch - mondta Ellsworth Toohey. - Mindig mondtam neked, hogy kreatív vagy.

- Úgy értem, hogy ami az embereket boldogtalanná teszi, az nem a kis választék, hanem a túl nagy - folytatta Mitchell Layton. - Dönteni kell, mindig csak dönteni, állandóan szétszakadva minden *merre tovább*tól. Na már most, egy minta alapján működő társadalomban az ember biztonságban érezheti magát. Senki sem zaklatja azzal állandóan, hogy csináljon valamit. Senkinek sem kell csinálnia semmit. Természetesen úgy értem, hogy a közös jóért való munkálkodást leszámítva.

- A szellemi értékek számítanak - mondta Homer Slottern. - Jól tájékozottnak kell lenni, és lépést kell tartani a világgal. Ez egy szellemi évszázad.

Homer Slottern terebélyes arccal és két álomittas szemmel rendelkezett. Ingjének beilleszthető mellgombjai rubinból és smaragdból voltak vegyesen, mintha salátafalatok csepegték volna végig kikeményített, fehér ingmellén. Három áruháznak volt a tulajdonosa.

- Törvénybe kellene foglalni, hogy mindenki tanuljon a korok rejtelmes titkairól - mondta Mitchell Layton. - Már mindent megírtak az egyiptomi piramisokban.

- Ez igaz, Mitch - helyeselt Homer Slottern. - Sok minden felhozható a miszticizmus mellett. Egyrészt. Másrészt viszont a dialektikus materializmus...

- Ez nem ellentmondás - húzta a szavakat Mitchell Layton megvetően. - A jövő világa egyesíteni fogja a kettőt.

- Ami azt illeti - mondta Ellsworth Toohey -, mindkettő felületesen eltérő megnyilvánulása ugyanazon dolognak. Ugyanazon szándéknak. - Szemüvege csillant egyet, mintha belülről gyújtották volna meg; úgy tűnt, a maga módján ínyére van ez a bizonyos kijelentés.

- Én csak annyit tudok, hogy az önzetlenség az egyetlen erkölcsi elv - mondta Jessica Pratt -, a legnemesebb elv, és egy szent kötelesség, és sokkal fontosabb, mint a szabadság. Az önzetlenség az egyetlen út a boldogsághoz. Mindenkit lelövetnék, aki nem hajlandó önzetlenné válni, csak hogy megszabadítsam őket kínjaiktól. Úgysem lehetnek boldogok.

Jessica Pratt sóvárogva beszélt. Kedves, öregedő arca volt; sminktől ártatlan, púderozott bőre azt a benyomást keltette, hogyha egy ujj hozzáérne, rajta maradna egy fehér púderfolt.

Jessica Pratt egy régi családnév birtokosa, pénzzel nem rendelkezett, de volt egy szenvedélye: imádta húgát, Renée-t. Korán árvaságra jutottak, és ő Renée felnevelésének szentelte életét. Mindent feláldozott; sohasem ment férjhez; küzdött, terveket szőtt, ármánykodott, pénzt csalt ki emberekből az évek alatt - és nagy győzelmet aratott Renée-nek Homer Slotternnel kötött házasságával.

Renée Slottern összekuporodva ült egy zsámolyon, mogyorót ropogtatott. Egyszer-egyszer felnyúlt egy kis asztalon lévő kristálytálhoz, és kivett belőle egyet. Nem tett több erőfeszítést. Sápadt szeme higgadt nyugalommal bámult ki sápadt arcából.

- Túl messzire mész, Jess! - mondta Homer Slottern. - Nem várhatod el mindenkitől, hogy szent legyen.

- Nem várok én el semmit sem - mondta szelíden Jessica Pratt. - Már régen lemondtam arról, hogy elvárásaim legyenek. De az oktatásra mindannyiunknak szüksége van. Márpedig úgy hiszem, hogy Mr. Toohey érti. Ha mindenkit rákényszerítenénk, hogy a megfelelő oktatásban részesüljön, jobb világunk lenne. Ha rákényszerítenénk az embereket, hogy jót tegyenek, elérhető lenne számukra a boldogság.

- Ez egy tökéletesen értelmetlen beszélgetés - mondta Eve Layton. - Egyetlen intelligens ember sem hisz manapság a szabadságban. Elavult. A jövő a szociális tervgazdálkodásé. A kényszer egy természeti törvény. Ez van! Ez magától értetődő.

Eve Layton gyönyörű volt. Egy csillár fénye alatt állt, sima fekete haja hozzásimult koponyájához, hosszú ruhájának sápadtzöld szaténja élő volt, akár a víz, mely lezúdulni készül, és felfedi puha, napbarnított bőre többi részét. Eve Laytonban megvolt az a különös képesség, hogy a szatént és a parfümöt olyan modernnek tüntesse fel, akár egy alumínium asztallapot. Ő volt Vénusz, aki egy tengeralattjáró fedélzeti nyílásából emelkedik ki.

Eve Layton úgy hitte, életküldetése az, hogy újító legyen - az nem volt fontos, hogy minek az újítója. Módszere mindig az volt, hogy meggondolatlanul szökeljt egyet, és diadalmasan landolt messze elől, mindenki más előtt. Filozófiája egyetlen mondatból állt: *Bármit megengedhetek magamnak*. Beszélgetés közben kedvenc sorával adta ezt vissza: - *Én? Én vagyok a holnapután*. - Kiváló lovas, autóversenyző, műrepülő és úszóbajnok volt. Amikor észrevette, hogy a nap súlypontja hirtelen az ideák világába helyeződik át, ismét szökeljt egyet, ahogy bármilyen árok fölött tette. Jó elől ért földet, az elsők között. Miután földet ért, elámult azon, hogy vannak emberek, akik megkérdőjelezik merész mutatványát. Soha senki nem kérdőjelezte meg még egyéb teljesítményeit. Rákapott arra, hogy türelmetlen dühvel szálljon szembe mindazokkal, akik nem értettek egyet az ő politikai nézeteivel. Ez személyes ügy volt. Igaza kellett, hogy legyen, mivel ő volt a holnapután.

Férje, Mitchell Layton gyűlölte őt.

- Ez egy tökéletesen eredményes beszélgetés - csattant fel Layton. - Nem lehet mindenki olyan alkalmas, mint te, drágám. Segítenünk kell másokon! Ez a szellemi vezetők erkölcsi kötelessége. Úgy értem, hogy jobban tennénk, ha megszabadulnánk attól a rémképtől, hogy félünk a kényszer szótól. Az nem kényszer, ha jó ügyet szolgálunk vele. Úgy értem, hogyha a szeretet nevében tesszük. De azt nem tudom, hogyan értethetnénk ezt meg ezzel az országgal. Az amerikaiak annyira begyepesedett fejűek.

Nem tudott megbocsátani az országának, mert az ugyan negyedmilliárd dollárt adott neki, de arra már nem volt hajlandó, hogy ugyanennyi tisztelettel is megajándékozza. Az emberek nem fogadták el úgy a művészetről, az irodalomról, a történelemről, a biológiáról, a szociológiáról és a metafizikáról szóló nézeteit, mint a csekkjeit. Panaszkodott, hogy az emberek túlságosan is a pénzével azonosítják őt; gyűlölte őket, mert nem azonosították őt eléggé.

- Sok minden felhozható a kényszer mellett - jelentette ki Homer Slottern. - Feltéve, hogy demokratikusan tervezik. A közjó mindig első kell, hogy legyen, akár akarjuk, akár nem.

Szavakra lefordítva Homer Slottern hozzáállása két részből állt; ellentmondó részek voltak, de ez nem zavarta őt, mivel lefordíthatatlanul maradtak fejében.

Elsősorban azt érezte, hogy az elvont teóriák zagyvaságok, és ha a vásárlók ezt a bizonyos fajtát akarják, tökéletesen biztonságos ezt megadni nekik, és emellett jó üzlet is. Másodsorban kényelmetlenül érezte magát, amiért elhanyagolta, bármi legyen is az, amit az emberek spirituális életnek hívnak, a pénzhajszolás miatt; talán az olyan embereknek, mint Toohey volt valamijük ott. És mi lenne, ha elvennék tőle a történeteit? Nem lenne-e könnyebb egy állami tulajdonú áruház igazgatójaként élnie? Nem adná-e meg neki az igazgatói fizetés ugyanezt a tekintélyt és kényelmet, amit most is élvez, a tulajdonosi felelősség nélkül?

- Igaz az, hogy a jövő társadalmában bármely nő bármely férfival hálhat, akivel csak akar - kérdezte Renée Slottern. Kérdésnek indult, de kiürült. Renée nem is igazán akarta tudni. Pusztán egy tompa kíváncsiságot érzett, vajon milyen lehet egy olyan férfival együtt lenni, akit az ember igazán akar, és mit kezd az ember ezzel az akarással.

- Ostobaság az egyéni választásról beszélni - mondta Eve Layton. - Ez régimódi. Nincs olyan dolog, hogy egyén. Csak a kollektív én létezik. Ez magától értetődő.

Ellsworth Toohey elmosolyodott, és nem szólt semmit.

- Valamit kezdeni kellene a tömegekkel - jelentette ki Mitchell Layton. - Vezetni kell őket! Nem tudják, mi a jó nekik. Úgy értem, hogy számomra érthetetlen, miért van az, hogy a kulturált és előkelő emberek, mint mi, annyira jól megértik a kollektivizmus nagy ideálját, és hajlandók feláldozni érte egyéni előnyeiket, míg a dolgozó ember, aki igazán nyerhetne belőle, ennyire ostobán közömbös marad. Nem értem, hogy ennek az országnak a munkásai miért mutatnak ilyen csekély rokonszenvet a kollektivizmus iránt.

- Nem érted? - mondta Ellsworth Toohey. Szemüvege szikrázott.

- Unom ezt az egészet - csattant fel Eve Layton, fel-alá járkálva a szobában, a fény zúdulva ömlött le válláról.

A beszélgetés a művészetre terelődött, és annak a ma minden területen elismert vezetőire.

- Lois Cook mondta, hogy a szavakat ki kell szabadítani az ész elnyomása alól. Azt mondta, hogy az ész úgy szorongatja a szavakat, mint ahogy a kapitalisták kizsákmányolják a tömegeket. Meg kell engedni a szavaknak, hogy kollektív módon tárgyaljanak az ésszel. Ezt mondta. Annyira szórakoztató és üdítő ez a nő.

- Ike - vagy hogyishívják? - mondja, hogy a színház a szeretet egy eszköze. Teljesen téves, mondja ő, az a felfogás, hogy a színdarab a színpadon játszódik - egy színdarab a közönség szívében játszódik.

- Jules Fougler azt mondta a múlt vasárnapi *Banner*-ben, hogy a jövő világában egyáltalán nem lesz szükség színházra. Azt állítja, hogy az átlagember mindennapi élete önmagában legalább akkora művészeti alkotás, mint a legjobb Shakespeare-dráma. A jövőben nem lesz szükség drámaírókra. A kritikusok egyszerűen csak meg fogják figyelni a tömegek életét, és értékelni fogják annak művészeti vonásait a közönség számára. Ezt mondta Jules Fougler. Na már most, nem tudom, hogy egyetért-e vele, de egy érdekes, új szemszögből mutat rá a dolgokra.

- Lancelot Clokey azt mondja, hogy a brit birodalom sorsa meg van pecsételve. Azt mondja, hogy nem lesz háború, mert a világ munkásai nem fogják engedni. A nemzetközi bankárok és fegyvergyártók azok, akik háborúkat kezdenek, és őket már kiütötték a nyeregből. Lancelot Clokey azt mondja, hogy a világegyetem egy rejtély,

és hogy az anyja a legjobb barátja. Azt mondja, hogy Bulgária miniszterelnöke heringet eszik reggelire.

- Gordon Prescott szerint az építészet csupán négy fal és egy mennyezet. A padlózat elhagyható. Az összes többi csak kapitalista hivalkodás. Azt állítja, hogy nem lenne szabad megengedni az építkezést sehol senkinek, amíg nincs fedél a Föld összes lakosának feje fölött... Nos és a patagóniaiak? A *mi* feladatunk megtanítani őket arra, hogy *akarják* a fedelet. Prescott ezt dialektikus, téren túli egymásrautaltságnak nevezi.

Ellsworth Toohey nem szólt semmit. Mosolyogva állt: képzeletében egy óriási írógép jelent meg. Minden egyes híres név, amit hallott egy billentyű volt ezen az írógépen, mindegyik egy bizonyos területet vezérelt, mindegyik kopogott, saját jelét hagyva maga után, és az egészből összefüggő mondatok kerekedtek ki egy óriási, üres lapon. Egy írógép, gondolta Toohey, feltételezi a kezet, mely leüti a billentyűt.

Hirtelen visszazökkent a fizikai valóságba, amikor meghallotta, hogy Mitchell Layton duzzogó hangja azt mondja:

- Ó, igen, a *Banner*, az isten verje meg!

- Tudom, mit érzel! - mondta Homer Slottern.

- Már nem a régi - mondta Mitchell Layton. - Biztosra veszem, hogy a végét járja. Mondhatom, remek befektetésnek bizonyult! Ellsworth most először tévedett.

- Ellsworth sosem téved - mondta Eve Layton.

- Most mégis ez történt. Ő tanácsolta nekem, hogy vegyek meg egy részt ebből a tetves lapból. - Ekkor Tooheyra pillantott, és látta, hogy a másik tekintete olyan türelmes, akár a bársony, ezért sietve hozzátette: - Úgy értem, nem panaszkodom, Ellsworth. Nincs semmi baj. Talán még segíteni is fog nekem, hogy lefaragjak valamit a jövedelemadómból. De ez a mocskos reakciós szennylap holtbiztos, hogy hanyatlásnak indult.

- Légy egy kis türelemmel, Mitch - mondta Toohey.

- Nem gondolod, hogy el kellene adni, és kiszállni belőle?

- Nem, Mitch, nem gondolom.

- Rendben van, ha te mondd! Végül is megengedhetem magamnak. Bármit megengedhetek magamnak.

- Én viszont egyáltalán nem! - kiáltott fel Homer Slottern meglepő heveséssel. - Már ott tartunk, hogy az ember nem engedheti meg magának, hogy a *Banner*ben hirdessen. Nem az eladott példányszámról van szó - az rendben van -, hanem van körülötte valami érzés - valami különös érzés... Ellsworth, azon gondolkodtam, hogy felmondom a szerződésemet.

- Miért?

- Tudsz valamit a *Mi nem olvasunk Wynandot* nevű mozgalomról?

- Hallottam róla.

- Valami Gus Webb nevű fickó vezeti. Parkoló autók szélvédőire és nyilvános illemhelyeken ragasztják ki a matricáikat. Kifütyülik a Wynand-híradókat a mozikban. Nem hinném, hogy nagy csoport, de... Múlt héten egy gusztustalan nőre rájött a roham az áruházamban - amelyik a Fifth Avenue-n van -, és ellenségnek hívott minket azért, mert a *Banner*ben hirdettünk. Ezt még figyelmen kívül hagyhatjuk, de akkor már komolyan kell vennünk, amikor az egyik legrégibb vásárlónk, egy szelíd öreg hölgy Connecticutból, aki három nemzedéken keresztül

republikánus volt, bejön hozzánk, és azt mondja, lehetséges, hogy meg kellene szüntetnie a hitelszámláját, mert valaki azt mondta neki, hogy Wynand egy diktátor.

- Gail Wynand nem tud semmit a politikáról, eltekintve a legprimitívebb fajtától - mondta Toohey. - Még mindig Hell's Kitchen Demokratikus Klubjának szempontjából látja a dolgokat. Volt valami ártatlanság a politikai korrupcióban abban az időben, nem gondoljátok?

- Engem ez nem érdekel. Nem erről beszélek, hanem arról, hogy a *Banner* kezd valamiféle kötelemmé válni. Sérti az üzletet. Manapság az embernek annyira óvatosnak kell lennie. Rossz emberekkel kerülsz kapcsolatba, és az első dolog, amit észreveszel, hogy rágalomhadjárat indult ellened, és téged is bemocskoltak. Én nem engedhetek meg magamnak ilyet.

- Ez nem egészen indokolatlan rágalom.

- Nem érdekel. Fűtyülök rá, hogy igaz-e vagy sem! Miért kellene nekem odatartanom a nyakam Gail Wynandért? Ha a közvélemény ellene van, nekem az a dolgom, hogy amilyen messziről csak lehet elkerüljem, de azonnal. És nem én vagyok az egyetlen. Vagyunk egy jó páran, akik ugyanígy gondolkodunk. Jim Ferris a Ferris and Symestől, Billy Shultz a Vimo Flakestől, Bud Harper a Toddler Togstól, és... az ördögbe is, hisz ismeritek mindnyájukat, valamennyien a barátaitok, a mi társaságunk, a liberális üzletemberek. Mindannyian ki akarjuk venni a hirdetéseinket a *Banner*ből!

- Légy egy kis türelemmel, Homer! Én nem sietnék. Mindennek megvan a maga ideje. Létezik egy olyan dolog, hogy pszichológiai pillanat.

- Rendben van, rád hallgatok. De van - van valami a levegőben. Egy nap veszélyessé fog válni.

- Talán. Majd szólok, mikor lesz az.

- Azt hittem, hogy Ellsworth a *Bannernél* dolgozik - mondta Renée Slottern üresen és értetlenül.

A többiek méltatlankodva és szánakozva fordultak feléje.

- Naiv vagy, Renée - vonta meg a vállát Eve Layton.

- De mi a baj a *Bannerrel*?

- No de gyermekem, te csak ne foglalkozz a piszkos politikával! - mondta Jessica Pratt. - A *Banner* egy gonosz újság. Mr. Wynand egy nagyon gonosz ember. Ő képviseli a gazdagok önző érdekeit.

- Szerintem jóképű - mondta Renée. - Van szexepilje.

- Ó, az isten szerelmére! - kiáltotta Eve Layton.

- Na de végül is Renée-nek joga van kifejezni a saját véleményét! - mondta Jessica Pratt hirtelen dühvel.

- Valaki azt mondta nekem, hogy Ellsworth a Wynand Munkásszakszervezetének elnöke - mondta affektálva Renée.

- Ó, te jó ég, dehogy, Renée! Én sohasem szoktam elnöke lenni semminek. Én csak egy egyszerű alkalmazott vagyok. Mint akármelyik kifutófiú.

- Van nálatok ilyen szakszervezet? - kérdezte Homer Slottern.

- Először csak egy klub volt - mondta Toohey. - Tavaly lett belőle szakszervezet.

- Ki szervezte?

- Hogyan mondhatná meg az ember? Többé-kevésbé spontán módon szerveződött. Mint minden tömegmozgalom.

- Én mondom, Wynand egy barom - jelentette ki Mitchell Layton. - Mégis mit gondol magáról, hogy kicsoda ő? Elmegyek egy részvénytulajdonosi ülésre, és úgy bánik velünk, mint a szolgákkal. Talán az én pénzem nem annyira jó, mint az övé? Talán nem az én tulajdonomban van az átkozott lapjának egy jó része? Tudnék neki tanítani egyet s mást az újságírásról. Vannak ötleteim. Mire föl ilyen átkozottul arrogáns? Csak azért, mert saját maga szerezte a vagyonát? Muszáj ilyen átkozott sznobnak lennie csak azért, mert a Hell's Kitchenből való? Az nem mások hibája, ha ők nem voltak annyira szerencsések, hogy a Hell's Kitchenbe szülessenek! Senki sem érti, milyen szörnyű hátrány gazdagnak születni. Csak azért, mert ilyennek született, az emberek természetesnek veszik, hogy bizonyára nem lennél jó, ha másnak született volna. Úgy értem, ha engem ennyi balszerencse ért volna, mint Gail Wynandot, én mostanra már kétszer olyan gazdag lennék, mint ő, és háromszor olyan híres. De ő annyira öntelt, hogy ezt észre sem veszi! - senki sem szólt egy szót sem. Hallották a hisztéria egyre növekvő hangsúlyát Mitchell Layton hangjában. Eve Layton Tooheyra pillantott, némán segítséget kérve. Toohey elmosolyodott, és előrelépett egyet.

- Szégyellem magam miattad, Mitch - mondta Toohey.

Homer Slottern levegő után kapkodott. Az ember nem szidta le Mitchell Layton egy ilyen dolog miatt; az ember nem szidta le Mitchell Laytont semmiféle dolog miatt.

Mitchell Layton alsó ajka eltűnt.

- Szégyellem magam miattad, Mitch - ismételte Toohey szigorúan -, hogy egy olyan hitvány alakhoz hasonlítod magad, mint Gail Wynand.

Mitchell Layton szája elernyedtt valami olyan kifejezéssel, ami majdnem annyira gyengéd volt, mint egy mosoly.

- Ez igaz - mondta szerényen.

- Nem, te sohasem fogsz tudni olyan karriert befutni, mint Gail Wynand. Nem, a te érzékeny lelkeddel és emberbaráti ösztöneiddel. Ez tart téged vissza, Mitch, nem a pénzed. Kit érdekel a pénz? A pénz kora már elmúlt. A te természeted az, ami túl szép a mi kapitalista rendszerünk kegyetlen versenyéhez. De ez is már múltófélben van.

- Ez magától értetődő - mondta Eve Layton.

Későre járt, amikor Toohey hazafelé indult. Feldobva érezte magát, és úgy döntött, hogy sétálni fog hazáig. A város utcái komoran, üresen feküdtek körülötte, és az épületek sötét tömegei magabiztosan emelkedtek az égig, és védtelenül. Eszébe jutott, hogy mit mondott egyszer Dominique-nak: - *Egy bonyolult gépezet, mint például a mi társadalmunk... és ha a kisujjaddal megnyomsz egyetlen pontot... a súlypontját... az egész dolog összeomlik, és egy halom értéktelen ócskavas lesz belőle...* - Hiányzott neki Dominique. Azt kívánta, bárcsak vele tudott volna lenni, hogy hallja ezt a ma esti beszélgetést.

A felgyúlt információ, amit nem osztott meg senkivel, fortyogott benne. Egy csendes utca közepén megállt, hátravetette a fejét, és a toronyházak tetejét nézve hangosan felnevetett.

Egy rendőr megveregette a vállát, azt kérdezve: - Jól van, uram?

Toohey gombokat látott, egy széles mellkason feszülő kék anyagot, egy egykedvű arcot, kemény és türelmes; egy embert, aki olyan szilárd és megbízható volt, mint a körülöttük lévő épületek.

- Szolgálatban, biztos úr? - kérdezte Toohey, a nevetés visszhangjai megremegtették a hangját. - Védi a törvényt, a rendet, a tisztességet és az emberi életet? - A rendőr megvakarta a tarkóját. - Le kellene tartóztatnia engem, biztos úr!

- Jól van, haver, jól van! - mondta a rendőr. - Eredjen! Olykor mindannyian felöntünk a garatra.

VII

Csak amikor már az utolsó festő is elment, tört rá Peter Keatingre az elhagyatottság érzése és egy zsibbadt gyengeség könyöke hajlatában. Az előcsarnokban állt, és a mennyezetet nézte. A nyers festékmáz alatt még mindig ki tudta venni a négyzet körvonalát, ahonnan a lépcsőt eltávolították, és a nyílást befedték. Guy Francon régi irodája eltűnt. A Keating & Dumont cég most már csak egyetlen emeleten működött.

A lépcsőre gondolt, és arra, hogyan ment fel első alkalommal a bíborvörös bársonyszőnyegen, ujjai hegyén egy kartonlapot egyensúlyozva. Felidézte Guy Francon irodáját a csillogó pillangóraj tükörképével, és azt a négy évet, amikor ez az iroda a sajátja volt.

Tudta, hogy mi mindenben ment keresztül a cége ezekben az utóbbi években; nagyon is jól tudta, miközben a munkaruhás emberek eltávolították a lépcsőt, és lezárták a nyílást a mennyezeten. De igazából ez a fehér festék alatti négyzet tette számára valóságossá és véglegessé.

Már régen átadta magát a hanyatlás folyamatának. Nem ő választotta ezt az utat – az egy pozitív döntés lett volna –, csupán megtörtént, és ő hagyta, hogy megtörténjen. Egyszerű volt és szinte fájdalommentes, mint az álmodás, mely nem sodorja baljóslatúbb dolog felé az embert egy várva várt alvásnál... A tompa fájdalom abból eredt, hogy szerette volna megérteni, miért történt.

Itt volt *Az évszázadok menetelése* kiállítás, de ez önmagában nem jelenthetett sokat. *Az évszázadok menetelése* kiállítást májusban nyitották meg. Bukás volt. Mi értelme, gondolta Keating, miért ne mondjam ki a megfelelő szót? Bukás. Szörnyű bukás volt. *E vállalkozás címe akkor lenne a legtalálóbb*, írta Ellsworth Toohey, *ha azt feltételeznénk, hogy az évszázadok lóháton szálltak tova*. Minden más, amit a kiállítás építészeti érdemeiről írtak, ugyanebből a szellemből táplálkozott.

Keating vágyakozó keserűséggel gondolt arra, hogy milyen lelkiismeretesen dolgoztak, ő és a hét további építész azoknak a háznak a tervezésén. Az igaz, hogy előtérbe tolta magát, és kisajátította a nyilvánosságot, de az biztos, hogy a tervezést illetően nem ezt tette. Egyetértésben dolgoztak, tanácskozás alatt és után, mindegyikük megadta magát a többieknek, valódi kollektív szellemben, egyikük sem próbálta erőltetni saját előítéleteit vagy önző ötleteit. Még Ralston Holcombe is megfedkezett a reneszánszról. Az épületeket modernre tervezték, modernebbre, mint bármi, ami valaha látható volt, modernebbre, mint a Slottern Áruház kirakatai. Keating nem gondolta, hogy az épületek úgy néznek ki, mint *a kinyomott fogkrém, amikor valaki rálép a tubusra, vagy a vastagbél stilizált változata*, ahogy egy kritikus mondta.

De a közönség úgy tűnt, hogy ezt gondolja, ha egyáltalán gondolkodott. Nem tudta biztosra. Csak azt tudta, hogy *Az évszázadok menetelése* kiállításra szóló jegyeket tombolán kisorsolták a mozikban, és hogy a kiállítás szenzációja és egyben pénzügyi megmentője valami Juanita Fay nevű hölgy volt, aki egy élő pávával táncolt, ami egyúttal öltözkéül is szolgált.

De mi van akkor, ha a kiállítás megbukott? A tanács többi építészének nem okozott szívfájdalmat. Gordon L. Prescott erősebb volt, mint valaha. Nem ez a baj,

gondolta Keating. Már a kiállítás előtt kezdődött. Nem tudta megmondani, hogy mikor.

Oly sok magyarázat lehetett rá. Az üzleti pangás mindannyiukat súlyosan érintette; mások valamennyire felépültek, a Keating & Dumont nem tudta kiheverni a válságot. Guy Francon nyugdíjba vonulásával elveszett valami a cégből és azokból a körökből, ahonnan az ügyfeleket vonzotta. Keating rájött, hogy Guy Francon pályafutásában valóban volt művészet, szaktudás, és valami sajátos, logikátlan energia, még ha a művészet csupán Guy Francon társasági báját jelentette, és ha ez az energia az összezavart milliomosok kelepcébe csalására irányult is. Mintha magával sodorta volna az embereket.

Keating az ésszerűségnek semmi jelét nem látta azokban a dolgokban, amelyek most az emberekre hatottak. A szakma vezetője – silány keretek között, mert már semmivel kapcsolatban nem lehetett nagyban gondolkodni – Gordon L. Prescott volt, az Amerikai Építők Tanácsának elnöke; Gordon L. Prescott, aki az építészet transzcendentális pragmatizmusáról és a szocialista tervgazdálkodásról tartott előadást, aki felrakta az asztalra a lábát a műtermekben, buggyos térdnadrágban vett részt a hivatalos vacsorákon, és hangosan kritizálta a levest. A társasági emberek azt mondták, hogy az az építész tetszik nekik, aki liberális. Az AÉK még létezett, merev, sértett méltóságban, de az emberek csak úgy említették: az Öregek Otthona. Az Amerikai Építők Tanácsa uralta a szakmát, és egy érdekképviselőről beszéltek, bár még senki sem talált ki módot ennek megvalósítására. Valahányszor megjelent egy építész neve Ellsworth Toohey rovatában, az mindig Augustus Webb neve volt. Harminckilenc évesen az jutott Keating fülébe, hogy régimódinak tartják.

Már feladta a próbálkozást, hogy megértse. Homályos sejtése volt arról, hogy a világot elnyelő változás magyarázata olyan természetű volt, amiről ő inkább nem akart tudni. Fiatal korában egy barátságos megvetést érzett Guy Francon vagy Ralston Holcombe munkái iránt, és a velük való vetélkedés nem tűnt többnek ártatlan szélhámosságnál. De tudta, hogy Gordon L. Prescott és Gus Webb egy oly arcátlan és oly gonosz csalást mutatnak be, hogy a látható bizonyítékok figyelmen kívül hagyása meghaladta rugalmasságának határát. Azt elhitte, hogy az emberek nagyságot találtak Holcombe-ban, és indokolt meglepedésre szolgált kölcsönvenni az ő kölcsönzött nagyságát. Azt viszont tudta, hogy Prescottban egyáltalán nem lát senki semmit. Keating valami sötét és rosszindulatú pillantást érzett a mögött a stílus mögött, ahogy az emberek Prescott zsenialitásáról beszéltek; mintha nem a tiszteletüket fejezték volna ki Prescott felé, hanem a zsenialitást köpködték volna. Most az egyszer Keating nem tudta követni az embereket; túl világos volt, még neki is, hogy a közkedveltség többé már nem az érdem elismerésének jele, hanem a közkedveltség szinte már egy szégyenbélyeggé vált.

Folytatta, amit eddig, a tehetetlenségtől vezérelve. Anyagi kereteibe nem fért bele a több irodából álló, hatalmas szint fenntartása, és a szobák felét nem is használta, de megtartotta őket, és saját zsebéből fizette ki a deficitet. Folytatnia kellett. Személyi vagyonának nagy részét meggondolatlan tőzsdespekulációkban vesztette el; de elég pénze maradt ahhoz, hogy némi kényelmet biztosítson élete hátralévő részében. Ez nem zavarta; a pénz már nem úgy kötötte le a figyelmét, mint aggodalma első számú tárgya. A tétlenségtől rettegett; a távolban derengő kérdőjeltől, hogy vajon elveszti-e megszokott munkáját.

Lassan járt, karját testéhez szorítva, válla meggörbült, mintha az állandó hidegtől húzta volna össze. Hízásnak indult. Arca duzzadt volt; fejét leszegte, és ettől egy tokaredő nekilapult nyakkendője csomójának. Szépségének még maradt egy kis nyoma, és ez még jobban ártott külsejének; mint ha arcának vonalait egy itatóspapírra rajzolták volna, ami azután elmosódva szétterjedt volna. A halántékánál növvő ősz hajszálak kezdtek észrevehetővé válni. Gyakran ivott, élvezet nélkül.

Megkérte az anyját, hogy újra költözzön hozzá. Az anyja odaköltözött. Hosszú estéken át üldögéltek együtt a nappaliban, nem szólva semmit; nem neheztelésképpen, hanem megerősítést várva egymástól. Mrs. Keating nem tett javaslatokat, sem szemrehányást. Ehelyett egy új, pánikszerű gyengédség jelent meg a viselkedésében fia iránt. Ő maga készítette Peter reggelijét, annak ellenére, hogy volt egy szolgálójuk; kedvenc ételét főzte – francia palacsintát, azt a fajtát, amit annyira szeretett, amikor kilenc éves és éppen rubeolás volt. Ha észrevette anyja erőfeszítéseit, és valami örömteli megjegyzést tett, az asszony bólogatott, pislogott, elfordult, azt kérdezve önmagától, vajon miért okoz ez neki ekkora boldogságot, és ha boldog, vajon miért telik meg a szeme könnyel?

Ekkor hirtelen megkérdezte, némi hallgatás után: – *Minden rendben lesz, Petey? Ugye?* – Keating pedig nem kérdezett rá, anyja mit ért ezalatt, csak csendesen válaszolt: – *Igen, anyám, rendben lesz* – beletéve a maradék sajnálatot, amit még képes volt előcsalni magából – abba az erőfeszítésbe, hogy hangja meggyőzően hangozzék.

Egyszer az anyja megkérdezte tőle: – *Ugye boldog vagy, Petey?* – A fia ránézett, és látta, hogy anyja nem nevet rajta; az asszony szeme tágra nyílt a rémülettől. Mivel Keating nem tudott válaszolni, anyja így kiáltott: – *De boldognak kell lenned! Petey, muszáj, hogy boldog légy! Különbömi értelme volt az életemnek?* – Keating fel akart állni, átölelni őt, és azt mondani neki, hogy nincs semmi baj – és ekkor eszébe jutott Guy Francon, amint az esküvője napján ezt mondja neki: – *Szeretném, ha büszke lennél rám, Peter!... Érezni akarom, hogy volt valami értelme az életemnek.* – És ekkor Keating már képtelen volt megmozdulni. Valami olyan dolog jelenlétében érezte magát, amit nem szabad felfognia, amit sohasem szabad beengednie a tudatába. Elfordult az anyjától.

Egyik este Mrs. Keating minden bevezető nélkül azt mondta: – *Petey, azt hiszem, hogy meg kellene nősiülnöd. Azt hiszem, sokkal jobb lenne, ha házasságba mennél.* – Keating nem talált szavakat, és míg tapogatózva keresgélt, hogy mondjon valami vidámat, anyja már hozzá is tette: – *Petey, miért nem... miért nem veszed feleségül Catherine Halseyt?* – Keating érezte, ahogy a harag előnti a szemét, érezte a nyomást duzzadt szemhéján, miközben lassan anyja felé fordult; ekkor megpillantotta az asszony zömök kis alakját maga előtt, feszesen és védtelenül, egyfajta kétségbeesett büszkeséggel kínálva magát bármely csapásnak, amit fia rá akar mérni, előre feloldozva őt – és Keating rájött, hogy ez volt a legbátrabb gesztus, amit anyja valaha is megkísérelt. A harag elszállt, mert élesebben érezte anyja fájdalmát, mint saját megrázkódtatását, és felemelte az egyik kezét, hogy aztán hagyja ernyedten aláhullni, hagyja, hogy ez a mozdulat mindent magában foglaljon, csak annyit mondva: – *Anyám, ne kezdjék...*

Hétvégeken, nem gyakran, csak egyszer vagy kétszer egy hónapban, Keating eltűnt a városból. Senki sem tudta, hogy hová megy. Mrs. Keating aggódott, de nem kérdezett semmit. Azt gyanította, hogy van valahol egy nő, aki nem szép, különben fia nem burkolózna ilyen mogorva hallgatásba a dolgról. Mrs. Keating azon vette

észre magát, hogy azt reméli, talán fia a legrosszabb, legkapzsisbb szajha karmai közé került, akinek lesz elég esze ahhoz, hogy elvetesse magát feleségül.

Keating egy kunyhóba járt, amit egy isten háta mögötti falu dombjai között bérelt. Festéket, ecsetet és vásznat tartott a kunyhóban. A dombok között töltött napok alatt festegetett. Nem tudta megmondani, miért jutott eszébe ez a meg nem született, fiatalkori ambíció, amit az anyja kiűritett és átterelt az építészet útjára. Nem tudta megmondani, milyen folyamat eredményeképpen vált ez az ösztönzés ellenállhatatlanná; de rátalált erre a kunyhóra, és szeretett idejárni.

Azt nem állíthatta, hogy szeret festeni. Nem volt sem élvezet, sem megkönnyebbülés, önkínzás volt, de valahogy ez nem számított. Egy alacsony festőállvány előtt ült egy kis széken, és a dombok üres kanyarulatát, az erdőket és az eget nézte. Néma fájdalom volt benne, mint egyedüli elképzelés arról, amit ki akart fejezni, egy alázatos, elviselhetetlen gyengédség a körülötte elterülő táj látványától – és valami feszes dermedtség, mint egyedüli kifejezési eszköz. Folytatta. Próbálkozott. A vászakra pillantott, és tudta, hogy gyerekes kegyetlenségükben semmit sem fogott meg. De nem számított. Nem látta őket senki sem. A kunyhó sarkában rakta őket egy halomba, és bezárta az ajtót, mielőtt visszaindult a városba. Nem volt benne sem élvezet, sem büszkeség, sem megoldás; csupán – míg egyedül ült a festőállvány előtt – békesség.

Megpróbált nem gondolni Ellsworth Tooheyra. Egy homályos ösztön azt mondta neki, hogy megőrizhet egy kétes szellemi biztonságot, ameddig nem érinti ezt a témát. Csak egyetlenegy magyarázata lehetett Toohey vele szemben tanúsított viselkedésének – és Keating inkább nem akarta megfogalmazni ezt.

Toohey elsodródott tőle. A találkozásaik közötti szünetek minden évben egyre hosszabbra nyúltak. Keating elfogadta, és azzal magyarázta magának, hogy Toohey túlságosan elfoglalt. Toohey már nem említette az ő nevét a nyilvánosság előtt, és ez rejtélyesnek tűnt számára. Azzal magyarázta magának, hogy Tooheynak fontosabb dolgokról kell írnia. Toohey kritikája *Az évszázadok útjáról* nagy csapás volt. Keating azzal magyarázta magának, hogy ez a munka megérdemelte ezt a kritikát. Elfogadott bármilyen vádat. Megengedhette magának, hogy kételkedjen önmagában. De nem engedhette meg magának, hogy kételkedjen Ellsworth Tooheyban.

Neil Dumont volt az, aki rákényszerítette, hogy újra Tooheyra gondoljon. Neil ingerlékenyen beszélt a világ állapotáról, az eső után köpönyegről, a változásról, mint a lét egy törvényéről, az alkalmazkodóképességről, és annak fontosságáról, hogy az elsők közt szálljanak be. Keating azt vette ki a hosszú és zavaros beszédből, hogy az üzletnek, mint ahogy már tudták is, vége van, hogy a kormány át fogja venni a hatalmat, akár tetszik nekik, akár nem, hogy az építőipar haldoklik, és az állam lesz hamarosan az egyedüli építő, és legokosabb, ha most ők is beszállnak, ha egyáltalán be akarnak szállni. – Nézd meg Gordon Prescottot – mondta Neil Dumont -, és hogy milyen édes kis monopóliumot szerzett magának a lakásépítési programokban és a postahivatalok építésében! Nézd meg Gus Webb hogyan férkőzik be tisztességtelen üzelmekkel!

Keating nem válaszolt. Neil Dumont saját be nem vallott gondolatait öntötte rá; Keating tudta, hogy hamarosan szembe kell néznie ezzel, és eddig megpróbálta halogatni a pillanatot.

Nem akart a Cortlandt Homesra gondolni.

A Cortlandt Homes egy állami lakásépítési program volt, amit Astoriában, az East folyó partján akartak megvalósítani. Egy óriási kísérletnek szánták az olcsó bérlakások területén, hogy példaként szolgáljon az egész ország számára; az egész világ számára. Keating hallotta, hogy az építészek már egy éve erről beszélnek. A kisajátítás megtörtént, és a telket kiválasztották; már csak az építész hiányzott. Keating nem vallotta volna be magának, milyen kétségbeesetten meg akarja kapni a Cortlandtet, és milyen kevés esélye van arra, hogy megkapja.

- Ide hallgass Pete! A legokosabb, ha nevén nevezzük a dolgot - mondta Neil Dumont. - A bukás szélén állunk, pajtás, és te tudod ezt. Egy vagy két évet ki tudunk húzni, eléldégélve a hírnevedből. És azután? Nem a te hibád. Csak arról van szó, hogy a magánvállalkozás halott, és egyre halottabbá válik. Ez egy történelmi folyamat. A jövő hulláma. Tehát a legokosabb, ha elővesszük a szörfdeszkáinkat, amíg tehetjük. Van egy jó erős darab, ami arra a fiúra vár, aki elég okos ahhoz, hogy felkapja. A Cortlandt Homes.

Most meghallotta ezt a nevet. Keating azon töprengett, vajon miért hangzott úgy ez a név, mint egy tompított harangszó; mintha a hang egy olyan sorozatot indított és zárt volna, amit ő nem tudna megállítani.

- Hogy érted ezt, Neil?

- Cortlandt Homes. Ellsworth Toohey. Most már biztos tudod, hogy mire gondolok.

- Neil, én...

- Mi a baj veled, Pete? Ide hallgass, mindenki nevet a dolgon. Mindenki azt mondja, hogyha ő lenne Toohey különleges kedvence, mint te, így szereznék meg a Cortlandt Homest - csettintett egyet manikűrözött ujjával -, csak ennyi lenne, és senki sem érti, hogy mire vársz. Tudod, hogy Ellsworth barátod intézi ennek a bizonyos programnak a lefutását.

- Ez nem igaz. Nem ő intézi. Nem vállalt hivatalos szerepet az ügyben. Ő sohasem vállalt semmilyen hivatalos szerepet.

- Kinek akarod ezt bemesélni? Minden irodában a legtöbb, befolyással bíró fiú az ő embere. Átkozott legyek, ha tudom, hogyan nyomta be oda őket, de sikerült neki. Mi a baj, Pete? Félsz szívességet kérni Ellsworth Tooheytól?

Erről van szó, gondolta Keating; most már nem lehetett meghátrálni. Képtelen volt bevallani magának, hogy fél szívességet kérni Ellsworth Tooheytól.

- Nem - mondta Keating fojtott hangon -, nem félek, Neil. Én... Jól van, Neil. Beszélek Ellsworthszel.

Ellsworth Toohey szétterülve ült egy kanapén háziköntösében. Testének alakja egy hanyag X betűre hasonlított - két karja feje fölé nyújtva, a fekete párnák széle mentén, két lába széles terpeszben. A háziköntös selyemből készült, rajta Coty arcpúderének védjegyezett mintájával, fehér púderpamacsok narancsságra alapon; merésznek és vidámnak hatott, a legtökéletesebb eleganciát tükrözte a pusztán időtlenségen keresztül. A köntös alatt Toohey a pisztáciazöld pizsamáját viselte, gyűrötten. A pizsamanadrág szára lebegett pipaszár bokája körül.

Ez jellemző Tooheyra, gondolta Keating; ez a testtartás a nappali szigorú igényességének közepén; egyetlen festmény, egy híres festőtől, mögöttesen a falon - és a

szoba többi része tartózkodó, mint egy szerzetes cellája; nem, gondolta Keating, mint egy száműzetésben élő király menedéke, aki megveti az anyagi hivalkodást.

Toohey tekintete meleg, derűs és biztató volt. Toohey személyesen vette fel a telefont; azonnal adott neki időpontot. Keating azt gondolta: Jó, hogy így fogad, ilyen közvetlenül. Mitől féltam? Miben kételkedtem? Régi barátok vagyunk.

- Ó istenem! - mondta Toohey ásítva. - Hogy el tud fáradni az ember! Minden ember napjában eljön az a pillanat, amikor hatalmába keríti egy ellenállhatatlan vágy, hogy csak úgy heverésszen, mint egy naplopó. Hazaértem, és úgy éreztem, hogy képtelen vagyok még egy percig magamon hagyni a ruháimat. Úgy éreztem magam, mint egy átkozott paraszt - mint egy rühes - és le kellett vennem őket. Nem bánod, ugye, Peter? Némely emberrel merevnek és formálisnak kell lenni, de veled egyáltalán nem szükséges.

- Nem, természetesen nem.

- Azt hiszem, nemsokára fürdök egyet. Nincs még egy olyan dolog, mint egy jó forró fürdő, az ember igazán úgy érezheti magát tőle, mint egy ingyenélő. Szereted a forró fürdőt, Peter?

- Hogyne... igen... bizonyára...

- Hízol, Peter. Hamarosan visszataszító képet fogsz mutatni a fürdőkádban. Hízol, és nyúzottnak tűnsz. Ez egy rossz kombináció. Abszolút rossz esztétikailag. A kövér embereknek boldognak és vidámnak kell lenniük.

- Én... én jól vagyok, Ellsworth. Ez csak...

- Régebben jókedvű voltál. Nem szabad elvesztened ezt. Az emberek rád unnak.

- Nem változtam, Ellsworth. - Hirtelen hangsúlyozni kezdte a szavakat. - Egyáltalán nem változtam semmit. Pont olyan vagyok, amilyen akkor voltam, amikor a Cosmo-Slotnick Buildinget terveztem.

Reménykedve nézett Tooheyra. Azt gondolta, hogy ez egy elég nyers célzás volt ahhoz, hogy Toohey megértse; Toohey az ennél sokkal finomabb dolgokat is megértette. Keating várta, hogy kiegészítsék. Toohey csak tovább bámulta őt kedves és üres tekintetével.

- De Peter, ez egy nem filozofikus kijelentés. A változás a világegyetem alapelve. Minden változik. Az évszakok, a levelek, a virágok, az erkölcsök, az emberek és az épületek. A dialektikus folyamat, Peter.

- Igen, hogyne. Változnak a dolgok, oly gyorsan és oly különös módon. Észre sem veszed, és hirtelen az egyik reggelen megtörténik. Emlékezz vissza, még néhány évvel ezelőtt Lois Cook, Gordon Prescott, Ike és Lance - senkik voltak. És most - lám, Ellsworth, a csúcson vannak, és mindannyian a te embereid. Bármerre nézek, bármely nagy nevet hallok - az a te embereid közül valaki. Bámulatos vagy, Ellsworth. Hogyan lehet képes erre bárki is - csupán néhány év leforgása alatt...

- Sokkal egyszerűbb, mint amilyennek tűnik neked, Peter. Ez azért van, mert te személyiségekben gondolkodsz. Azt hiszed, hogy egyesével történt. De az isten szerelmére, száz sajtóügynök élete sem lenne elég ehhez! Sokkal gyorsabban is lehet csinálni. Ez az időtakarékos eszközök kora. Ha azt akarod, hogy valami nőjön, nem táplálsz minden egyes magot külön-külön. Csak egyszerűen megtrágyázod a földet. A természet elvégzi a többit. Gondolom, azt hiszed, hogy én vagyok az egyedüli, aki felelős mindezért. Csakhogy tévedsz. Te jó ég, dehogy vagyok! Én csak egy szereplő vagyok a sok közül, egy működtető kar egy óriási mozgalomban. Óriási és nagyon

régi. Csak éppen úgy adódott, hogy azt a területet választottam, amiben te is érdekelve vagy – a művészet területét -, mert azt gondoltam, hogy ez összpontosítja a döntő tényezőket abban a feladatban, amit meg kell valósítanunk.

– Igen, persze, de én úgy értem, hogy szerintem te olyan okos voltál! Úgy értem, hogy képes voltál kiválasztani azokat a fiatalokat, akik tehetségesek és van jövőjük! Átkozott legyek, ha tudom, hogyan tudtad ezt megtippelni előre. Emlékszel arra a szörnyű padlásra, ahol az Amerikai Építők Tanácsának üléseit tartottuk? És senki sem vett komolyan minket. És az emberek nevettek rajtad, hogy az idődet vesztegeted mindenféle ostoba szervezetre.

– Drága Peterem, az emberek oly sok helytelen feltételezés alapján ítélnék. Vegyük csak azt a régi példát – oszd meg és uralkodj! Nos ennek megvannak az alkalmazási területei. De a mi évszázadunkra hárult, hogy felfedezzen egy sokkal hatékonyabb formulát. Egyesülj és uralkodj!

– Mit értesz ezalatt?

– Semmit, amit te képes lennél felfogni. És nem szabad túlságosan igénybe vennem az erődet. Nem úgy nézel ki, mint akinek sok felesleges energiája van.

– Ó, én jól vagyok! Lehet, hogy egy kicsit látszik rajtam az aggodalom, mert...

– Az aggodalom az érzelmi tartalék pocskékolása. Meglehetősen ostoba dolog. Egy felvilágosult emberhez nem méltó. Mivel mi csupán kémiai anyagcserénk és származásunk gazdasági tényezőinek teremtményei vagyunk, nincs egy átkozott dolog, amit tehetnénk, bármi legyen is az. Tehát minek aggódni? Természetesen vannak látszólagos kivételek. Pusztán látszólagosak. Amikor a körülmények félrevezetnek minket, és azt gondoljuk, hogy szabadon cselekszünk. Ilyen például a te idejöveteled, hogy a Cortlandt Homesról beszéljünk.

Keating pislogott, majd hálásan elmosolyodott. Arra gondolt, ez mennyire Tooheyra vall, hogy kitalálja, és megkíméli őt a kínos bevezetőtől.

– Így van, Ellsworth. Pontosan erről akartam beszélni veled. Csodálatos vagy! Olyan vagy nekem, mint egy nyitott könyv.

– Milyen könyv, Peter? Egy olcsó regény? Egy szerelmi történet? Egy detektívregény? Vagy csak egy plagizált kézirat? Nem, mondjuk ki: mint egy folytatásos regény. Egy jó hosszú és izgalmas folytatásos regény – amiből az utolsó folytatás még hiányzik. Az utolsó folytatás valahová elkeveredett. Nem lesz semmiféle utolsó folytatás. Hacsak nem a Cortlandt Homes az. Igen, ez lenne az odaillő zárófejezet. – Keating várt, szeme figyelmes és leplezetlen, elfeledkezve arról, hogy úgy gondoljon a szegyenre, a könyörgésre, mint ami palástolnivaló. – Egy hatalmas program, a Cortlandt Homes. Nagyobb, mint a Stoneridge. Emlékszel a Stoneridge-re, Peter?

Csak túl könnyed velem, gondolta Keating, fáradt, nem lehet mindig tapintatos, fel sem tűnt neki, hogy mit...

– Stoneridge. Gail Wynand nagy lakóházfejlesztése. Gondoltál valaha Gail Wynand pályafutására, Peter? Dokkpatkányból a Stoneridge-ig – tudod, mit jelent egy ilyen lépés? Szeretnéd felbecsülni azt az erőfeszítést, energiát, szenvedést, amit Gail Wynand fizetett minden egyes lépésért, amit megtett azon az úton, amin jár? És itt vagyok én, és a tenyeremben tartok egy sokkal nagyobb munkát, mint a Stoneridge, anélkül, hogy bármiféle erőfeszítést is tettem volna. – Leengedte a kezét,

és hozzátette: – Ha valóban a kezemben tartom. Lehet, hogy csak egy metafora. Ne vedd a szó szoros értelmében, Peter!

– Utálom Wynandot – mondta Keating, a padlót bámulva, mély hangon. – Jobban utálom, mint bárki mást a világon.

– Wynand? Ő egy nagyon naiv ember. Elég naiv ahhoz, hogy azt higgye, az embereket elsődlegesen a pénz mozgatja.

– Téged nem, Ellsworth. Te egy megvesztegethetetlen ember vagy. Ezért hiszek benned. Csak ez van nekem. Ha elveszteném a hitemet benned, nem maradna sehol... semmi.

– Köszönöm, Peter. Kedves tőled. Hisztérikus, de kedves.

– Ellsworth... tudod, hogy érzek irántad.

– Tökéletes elképzelésem van róla.

– Látod, ezért nem tudom megérteni.

– Mit?

Ki kellett mondania. Eldöntötte mindenekfelett ezt, hogy sohasem mondja ki, de mégis ki kellett mondania.

– Ellsworth, miért dobtál? Miért nem írsz rólam már soha semmit többé? Miért van mindig – a rovatodban és mindenhol – és bármely megbízásnál, amit csak lehetőséged van befolyásolni – miért mindig Gus Webb?

– De Peter, miért ne?

– De... én...

– Sajnálom, hogy ezt kell látnom. Te egyáltalán nem értettél meg engem. Ezek alatt a hosszú évek alatt semmit sem tanultál meg az elveimből. Nem hiszek az individualizmusban, Peter. Nem hiszem, hogy bármely ember bármi olyan dolog, ami ne lehetne mindenki. Azt hiszem, hogy mindannyian egyenlők és egymással felcserélhetőek vagyunk. Egy pozíció, ami ma a tiéd, holnap már bárkié és mindenkié lehet. Egyenlőségre törekvő körforgás. Nem ezt prédikáltam neked mindig? Mit gondolsz, miért téged választottalak? Miért tettelek oda, ahol voltál? Hogy megvédjem azt a területet azoktól az emberektől, akik pótolhatatlanná válnának. Hogy e világ Guss Webbjeinek legyen lehetőségük. Mit gondolsz, miért harcoltam – például – Howard Roark ellen?

Keating agya merő zúzóadás volt. Azt gondolta, hogy csupa zúzóadás lesz, mert olyan érzés volt, mintha valami lapos és súlyos dolog nekicsapódott volna, és majd kék-zöld duzzanat lesz később; most semmit sem érzett egy édeskés zsibbadtságon kívül. Néhány gondolatszilánk, amit el tudott különíteni, azt mondta neki, hogy azok az elképzelések, amiket hallott, egy magasabb erkölcsi rendhez tartoznak, amelyeket mindig is elfogadott, és ezért semmi gonosz nem származhat belőlük, semmi gonoszság nem lehet szándékos bennük. Toohey szeme egyenesen rámeredt, sötéten, gyengéden és jóindulatúan. Talán később... később majd rájön... De egy dolog átfúrta magát, és fennakadt agya valamely töredékén. Ezt megértette. A nevet.

És míg a kegyelem egyetlen reményét Toohey jelentette számára, valami megmagyarázhatatlan dolog csavart egyet benne, és Keating előredőlt, tudva, hogy ez fájni fog, azt kívánva, hogy bárcsak Tooheynak fájna, és ajkai meglepő módon egy mosolyra húzódtak, felfedve fogait és ínyét:

– Abban kudarcot vallottál, ugye, Ellsworth? Nézd, hol tart most – Howard Roark!

- Ó, istenem, mennyire unalmas olyan elmékkal beszélgetni, akik csak a nyilvánvalóval foglalkoznak. Te abszolút mértékben képtelen vagy felfogni az elveket, Peter. Te csak az egyén szempontjából gondolkodsz. Valóban azt feltételezed, hogy nekem nincs más küldetésem az életben, csak az, hogy a te Howard Roarkod egyéni sorsa miatt nyugtalankodjam? Mr. Roark pusztán egyetlen részlet a sokból. Akkor foglalkoztam vele, amikor időszerű volt. Még most is foglalkozom vele – bár nem közvetlenül. Elismerem, azonban, hogy Mr. Howard Roark egy nagy kísértést jelent számomra. Időnként azt érzem, hogy szégyenteljes dolog lenne, ha soha többé nem kerülnék vele összeütközésbe személyesen. De lehet, hogy erre egyáltalán nem lesz szükség. Ha az elvekkel foglalkozol, Peter, az megkímél téged az egyéni találkozások fáradságától.

- Hogy érted ezt?

- Úgy értem, hogy két eljárás közül az egyiket követheted. Szentelheted annak az életed, hogy a gazokat egyesével húzgáld ki, amikor megjelennek – és ekkor tíz egész élet nem lesz elég. Vagy előkészítheted a földed oly módon, hogy mondjuk egy bizonyos vegyszert használj – ami megakadályozza, hogy gaz nőjön. Ez utóbbi gyorsabb. Azért mondom, hogy *gaz*, mert ez egy hagyományos szimbólum, és ez nem ijeszt meg téged. Ugyanez a módszer érvényes bármiféle más élő növényre, amit el akarsz távolítani: hajdina, burgonya, narancs, orchidea vagy kerti folyondár.

- Ellsworth, nem tudom, hogy miről beszélsz!

- Hát persze, hogy nem. Ez az én szerencsém. Mindennap ezeket a dolgokat mondom ki nyilvánosan – és senki sem tudja, hogy miről beszélek.

- Hallottál róla, hogy Howard Roark egy házat tervez, Gail Wynand otthonát?

- Drága Peterem, gondolod, arra kellett várnom, hogy tőled tudjam meg?

- Nos tetszik a dolog?

- Miért érintene engem így vagy úgy?

- Hallottál róla, hogy Roark és Wynand legjobb barátok? És ahogy hallottam, micsoda barátság lehet! Na mit szólsz? Tudod, hogy mire képes Wynand. Tudod, hogy mit csinálhat Roarkból. Most próbáld megállítani Roarkot! Próbáld csak megállítani! Próbáld...

Hangja elcsuklott, és elhallgatott. Azon kapta magát, hogy Toohey csupasz bokáját bámulja a pizsamanadrág és a báránybőr bélésű papucs dús bundája között. Sohasem képzelte el Toohey meztelen alakját; valahogy sohasem gondolt Tooheyra úgy, mint aki testtel rendelkezik. Valami kissé szemérmetlen volt ezzel a bokával kapcsolatban: túlságosan kékesfehér bőr a törékenynek tűnő csontokra feszülve. A vacsora után a tányéron hagyott kiszáradt csirkecsontok jutottak eszébe róla; ha csak hozzájuk nyúl az ember, semmi erőfeszítésbe nem kerül, és szétroppannak. Legszívesebben előrenyúlt volna, hogy hüvelykujja és mutatóujja közé fogja azt a bokát, és csak elcsavarja az ujjbegyeit.

- Ellsworth, azért jöttem ide, hogy a Cortlandt Homesról beszéljek veled! – Keating nem tudta levenni a szemét a bokáról. Azt remélte, hogy a szavak megszabadítják ettől.

- Ne kiabálj így! Mi a baj?... Cortlandt Homes? Nos mit akartál mondani ezzel kapcsolatban?

Csodálkozásában most fel kellett pillantania. Toohey ártatlanul várt.

- Én szeretném megtervezni a Cortlandt Homest - felelte, hangja úgy jött, mint egy szöveten átpasszírozott pép. - Azt szeretném, ha nekem adnád.

- Miért adnám neked?

Nem volt válasz. Ha most azt mondaná: Azért, mert azt írtad, hogy én vagyok a földkerekség legnagyobb építésze - a többi bebizonyította volna, hogy Toohey már nem hiszi ezt. Nem mert szembenézni egy ilyen bizonyossággal, sem pedig Toohey lehetséges válaszával. Két hosszú, fekete szőrszálat bámult Toohey kékes bokacsontján; teljesen tisztán látta őket: az egyik egyenes, a másik kacsaringós volt. Hosszú hallgatás után így válaszolt:

- Mert szörnyen szükségem van rá, Ellsworth.

- Tudom.

Nem volt mit mondani többé. Toohey megmozdította a bokáját, felemelte, és a kanapé karfájára helyezte, kényelmesen kinyújtva a lábát.

- Ülj egyenesen, Peter! Úgy nézel ki, mint egy vízköpő.

Keating nem mozdult.

- Miből gondoltad, hogy tőlem függ a Cortlandt Homes építészenek kiválasztása?

Keating feltekintett; belehasított a megkönnyebbülés. Túl sokat feltételezett Tooheyről, és megbántotta őt; ez volt az ok; ez volt az egyetlen ok.

- Hát úgy értem... azt mondják... azt mondták, hogy nagy befolyással bírsz erre a bizonyos munkára... az embereiddel... és Washingtonban... és bizonyos helyeken...

- Szigorúan nem hivatalos minőségben. Amolyan építészeti szakértő. Semmi más.

- Igen, persze... Én is így... értettem.

- Tudok ajánlani egy építészt. Ez minden. Nem garantálhatok semmit. Nem végleges a szavam.

- Csak ennyit szerettem volna, Ellsworth. Egy ajánló szót tőled...

- De, Peter, ha ajánlok valakit, meg kell, hogy indokoljam. Nem gyakorolhatok olyan befolyást, ahogy valaha tehettem, pusztán közbenjárni egy barátomért, nem gondolod?

Keating a háziköntösre meredt, azt gondolva: Púderpamacsok, miért púderpamacsok? Ez a bajom, bárcsak levenné ezt a göncöt!

- A te szakmai pozíciód már nem a régi, Peter.

- Azt mondtad, hogy *közbenjárni egy barátomért*, Ellsworth... - Suttogás volt.

- Nos természetesen a barátod vagyok. Mindig is a barátod voltam. Csak nincsenek kétségeid efelől?

- Nincsenek... Nem lehetnek, Ellsworth...

Akkor fel a fejjel! Ide figyelj, elmondom neked az igazat! Gondjaink vannak ezzel az átkozott Cortlandttal. Van egy fogas kérdés a dologban. Megpróbáltam megszerezni a munkát Gordon Prescottnak és Gus Webbnek - azt gondoltam, hogy inkább nekik való, nem hittem, hogy téged ennyire érdekel. De egyiküknek sem sikerült elérni a kívánt minőséget. Tudod, hogy mi a lakásépítés nagy problémája? A gazdaságosság, Peter. Hogyan lehet egy valamirevaló egységet tervezni, aminek havi tizenöt dollár a bérleti díja? Próbáltad ezt valaha kiszámítani? Szóval, ezt várják el attól az építészől, aki a Cortlandtet fogja tervezni - ha egyáltalán találunk ilyet. Természetesen a lakók kiválasztása segít, elosztják a bérleti díjat, azok a családok,

akik évi ezerkettőből élnek, többet fizetnek ugyanazért a lakásért, hogy segítsék megnyerni azokat a családokat, akiknek évi hatszáz a jövedelmük – tudod, a hátrányos helyzetűt megfejtik, hogy segítsen valakin, aki még hátrányosabb helyzetű -, de még így is, az építés költségének és a fenntartásnak olyan minimálisnak kell lennie, amennyire emberi eszközökkel csak lehetséges. A fiúk Washingtonban nem akarnak még egy olyat – biztos hallottál róla, egy kisebb állami fejlesztés, ahol a lakások tízezer dollárba kerültek darabonként, míg egy magáncég fel tudta volna építeni őket kétezerből. A Cortlandtnak egy mintaprogramnak kell lennie. Példa az egész világ számára. A tervezés legnagyobb és leghatékonyabb bizonyítékának kell lennie, amit a találmányosság és a szerkezeti gazdaságosság bárhol és bármikor elért. Ez a nagyfiúk követelése. Gordon és Gus nem tudta megcsinálni. Megpróbálták, de elutasították őket. Meg lennél lepve, ha megtudnád, hogy hányan próbálták eddig. Peter, nem tudnák eladni nekik, még akkor sem, ha a karriered csúcán lennél. Mit mondhatok rólad? Amit képviselsz, az plüss, aranyozás és márvány, a jó öreg Guy Francon, a Cosmo-Slotnick Building, a Frink National Bank és az a kis kudarc az *Évszázadokkal*, ami sohasem hozza be az árát. Amit ők akarnak, az egy milliomos konyhája egy napszámos jövedelméért. Gondolod, hogy meg tudod csinálni?

- Van... van néhány ötletem, Ellsworth, figyeltem a területet... tanultam új módszereket... meg tudnám...

- Ha meg tudod, akkor a tied. Ha nem, a barátságom sem segíthet neked. Isten a tudója, hogy én szeretnék neked segíteni. Úgy nézel ki, mint egy ázott veréb. A következőket fogom megtenni érted, Peter: gyere el az irodámba holnap, megadom az összes, bizalmas adatot, vidd haza, és meglátjuk, hogy akarod-e törni rajta a fejedet! Kockáztass, ha érdekel a dolog! Dolgozz ki nekem egy előzetes tervet! Nem ígérhetek semmit. De ha megközelíted az elvárást, akkor továbbítani fogom a megfelelő embereknek, és közbenjárok érted teljes erőmből. Ez minden, amit tehetek érted. Nem rajtam múlik, hanem valójában rajtad.

Ült, és Toohey-t nézte. Keating szeme aggódalmas, mohó és reménytelen volt.

- Meg akarod próbálni, Peter?

- Megengeded, hogy megpróbáljam?

- Hát persze, hogy megengedem. Miért is ne? Öröömre szolgálna, ha kiderülne, hogy az összes ember közül éppen te vagy az, aki rájön a dolog nyitjára.

- A külsőmre visszatérve, Ellsworth – mondta Keating hirtelen -, a külsőmre visszatérve... nem azért, mert annyira érdekel, hogy egy kudarc vagyok..., hanem azért, mert nem értem, hogy miért csúsztam így le... a csúcsról... minden ok nélkül...

- Nos Peter, ebbe még belegondolni is rémisztő lehet. A megmagyarázhatatlan mindig rémisztő. De nem lenne olyan ijesztő, ha többé nem kérdeznéd magadtól, vajon volt-e valaha oka annak, amiért a csúcson kellett volna lenned... Ó, ugyan már, Peter, mosolyogj, csak viccelek! Az ember mindent elveszít, ha elveszíti a humorérzékét.

Másnap reggel, miután Ellsworth Tooheynál tett látogatást, a Banner Buildingben lévő kis lyukban, Keating bejött az irodájába. Magával hozott egy aktatáskát, mely a Cortlandt Homes program adatait tartalmazta. Kiterítette a papírokat egy nagy asztalra az irodájában, és kulcsra zárta az ajtót. Megkért egy rajzoló, hogy délben

hozzon neki egy szendvicset, és rendelt még egyet vacsoraidőben. – Akarod, hogy segítsek, Pete? – kérdezte Neil Dumont. – Megtanácskozhatnánk és megbeszélhetnénk és... – Keating megrázta a fejét.

Egész éjszaka ennél az asztalnál ült. Rövid idő elteltével abbahagyta a papírok nézegetését; mozdulatlanul ült, és gondolkodott. Nem az előtte kiterített ábrákon és a számadatokon gondolkodott. Azokat már áttanulmányozta. Megértette, hogy mire nem képes.

Amikor észrevette, hogy nappal van, amikor lépéseket hallott a zárt ajtó mögött, a munkába visszatérő emberek mozgólódását, és tudta, hogy a munkaidő elkezdődött, itt és mindenhol máshol a városban – felemelkedett, odasétált az íróasztalához, és a telefonkönyvért nyúlt. Tárcsázta a számot.

– Peter Keating vagyok. Szeretnék bejelentkezni Mr. Roarkhoz!

Édes istenem, gondolta Keating miközben várakozott, csak ne akarjon találkozni velem! Utasítson vissza! Édes istenem, utasítson vissza, és akkor jogosan utálhatom őt életem végéig! Csak ne egyezzen bele!

– Megfelel önnek a holnap délután négy óra, Mr. Keating? – kérdezte a titkárnő nyugodt, gyengéd hangja. – Akkor Mr. Roark várja önt.

VIII

Roark tudta, hogy nem szabad kimutatnia mennyire megdöbbent, amikor először megpillantotta Peter Keatinget – és azt is, hogy már túl késő volt: észrevette Keating ajkain a halvány mosolyt, szörnyűnek hatott, ahogy beletörődve nyugtázta a pusztulást.

– Te csak két évvel vagy fiatalabb nálam, Howard? – hangzott az első kérdés Keating részéről, miközben annak a férfinak az arcát fürkészte, akit már hat éve nem látott.

– Nem tudom, Peter, azt hiszem. Harminchét éves vagyok.

– Én harminckilenc – az annyi.

Keating egy szék felé mozdult, ami Roark íróasztala előtt volt, kezével tapogatózva kereste. Elvakította az ablakokon bejövő fény, amelyek Roark irodájának három falát tette ki. Keating mereven nézte az eget és a várost. Nem érezte itt a magasságot, és az épületek mintha a lábujjai alatt feküdtek volna, nem egy valódi város, hanem oda nem illő módon közeli és kicsi, híres tereptárgyak miniatűr másolatai; azt érezte, hogyha lehajolna, bármelyiket felvehetné a kezébe. Láta a fekete vonásokat, amelyek gépkocsik voltak, és mintha csak másztak volna, olyan hosszú ideig tartott nekik befutni egy háztömböt, ami akkora volt, mint az ő uja. Láta a város kövét és gipszét, mint anyagot, mely beszívta a fényt és most visszaveti, a lapos, függőleges síkok sorról sorra pörkölődnek meg a pontnyi ablakokkal, minden egyes sík egy reflektor, rózsaszínű, arany és bíbor – és szaggatott, füstkéék vonalak futnak közöttük, alakot, szögeket és távolságot adva nekik. Ömlött a fény az épületekből az égre, és a tiszta, nyárkék égből egy szerény második gondolat lett, egy sápadt víztömeg az eleven tűz fölött. Uramisten, gondolta Keating, kik azok az emberek, akik mindezeket építették? – és ekkor eszébe jutott, hogy ő volt az egyik.

Egy pillanatra látta Roark egyenes és nyurga alakját az íróasztal mögött lévő két üvegtábla szögletében, majd Roark leült vele szemben.

Keating sivatagban eltévedt és tengeren elpusztult emberekre gondolt, amikor az ég néma örökkévalóságának jelenlétében az igazat kell mondaniuk. És most neki is az igazat kellett mondania, mert ő a Föld legnagyobb városának jelenlétében volt.

– Howard, ez az a szörnyű dolog, amit azalatt értenek, hogy tartsd oda a másik orcádat – hogy hagytad, hogy eljöjjenek ide?

Keating nem gondolt a hangjára. Nem tudta, hogy méltóság volt benne.

Roark egy percig némán figyelte őt: ez nagyobb változás volt, mint a felpuffadt arc.

– Nem tudom, Peter. Nem, amennyiben valódi megbocsátást értettek alatta. Ha ártottak volna nekem, én sohasem bocsátanék meg. Igen, ha azt értik alatta, amit én teszek. Nem hiszem, hogy egy ember ártani tudna egy másik embernek, legalábbis nem a fontos dolgokban. Sem ártani, sem segíteni neki. Tényleg nincs mit megbocsátanom neked.

– Jobb lenne, ha azt éreznéd, hogy van. Nem volna annyira kegyetlen.

– Gondolom.

– Te nem változtál, Howard.

- Gondolom nem.
- Ha ez a büntetés, amit el kell viselnem – szeretném, ha tudnád, hogy elviselem és megértem. Valamikor azt gondoltam volna, hogy könnyen megúszom.
- Megváltoztál, Peter.
- Tudom.
- Sajnálom, ha ennek büntetésnek kell lennie.
- Tudom, hogy sajnálsz. Hiszek neked. De nem számít. Ez már a vége. Igazából tegnapelőtt éjszaka tört rám.
- Amikor eldöntötted, hogy eljössz ide?
- Igen.
- Akkor most már ne félj! Miről van szó?

Keating egyenesen ült, nyugodtan, nem úgy, ahogy a háziköntösben lévő férfival szemben három nappal ezelőtt, hanem szinte magabiztos nyugalomban. Lassan beszélt, és sajnálkozás nélkül:

- Howard, én egy parazita vagyok. Egész életemben parazita voltam. Te tervezted a legjobb munkáimat a Stantonon. Te tervezted az első házamat. Te tervezted a Cosmo-Slotnick Buildinget. Rajtad élősködtem és az olyan embereken, mint te, akik azelőtt éltek, mielőtt mi megszülettünk. Az emberek, akik a Parthenont, a gótikus katedrálisokat és az első felhőkarcolókat tervezték. Ha ők nem léteztek volna, nem tudtam volna, hogyan tegyem az egyik követ a másikra. Egész életemben nem adtam egy új gombkilincset ahhoz, amit mások csináltak előttem. Elvettem azt, ami nem volt az enyém, és semmit sem adtam cserébe. Nem volt semmim, amit adhattam volna. Ez nem színjáték, Howard, és én teljesen tisztában vagyok azzal, amit mondok. És azért jöttem ide, hogy újra megkérjelek, hogy ments meg! Ha ki akarsz dobni, most tedd meg!

Roark lassan, tagadóan rázta a fejét, és egyik kezével csendben engedélyt adott a folytatásra.

- Feltételezem, tudod, hogy nekem mint építésznek végem. Ó, nincs is igazán végem, de elég közel vagyok hozzá. Mások még egy jó pár évig tudnák ezt folytatni, de én nem tehetem, amiatt, ami voltam. Vagy aminek tartottak. A lecsúszó embernek nem bocsátanak meg. Meg kell felelnem annak, amit gondoltak rólam. Ezt csak ugyanazon a módon csinálhatom, ahogy minden mást csináltam az életemben. Olyan tekintélyre van szükségem, amit nem érdemiek meg, egy olyan teljesítményért, amit nem én vittem véghez, hogy megvédjek egy nevet, melynek viselésére nem szolgáltam rá. Kaptam egy utolsó lehetőséget. Tudom, hogy ez az utolsó lehetőségem. Tudom, hogy nem tudom megcsinálni. Nem próbálok neked idehozni egy zagyvaságot, és arra kérni, hogy javítsd ki. Arra kérlek, hogy tervezd meg, és engedd, hogy az én nevem szerepeljen rajta!

- Mi ez a munka?
- A Cortlandt Homes.
- A lakásépítési program?
- Igen. Hallottál róla?
- Mindent tudok róla.
- Te érdeklődsz a lakásépítési programok iránt, Howard?
- Ki ajánlotta fel neked? Milyen feltételekkel?

Keating elmagyarázta, pontosan, minden szenvedély nélkül, visszaadva Tooheyval folytatott beszélgetését, mintha egy régen olvasott bírósági feljegyzés lett volna. Elővette a papírokat az aktatáskából, letette őket az asztalra, és tovább beszélt, míg Roark átfutotta azokat. Roark egyszer félbeszakította: – Várj egy pillanatot, Peter! Maradj csöndben! – Keating hosszú ideig várakozott. Láta, hogy Roark keze lustán mozgatja a papírokat, de tudta, hogy Roark valójában nem azokat nézte. Majd megszólalt: – Folytasd! – és Keating engedelmesen folytatta, nem engedélyezve magának a kérdezősködést.

– Gondolom, hogy nincs oka annak, miért nekem tennéd meg – mondta Keating befejezésül. – Ha meg tudod oldani a problémájukat, elmehetsz hozzájuk, és te magad is megcsinálhatod.

Roark elmosolyodott. – Gondolod, hogy el tudnék menni Toohey mellett?

– Nem. Nem, nem hiszem.

– Ki mondta, hogy érdekelnek engem a lakásépítési programok?

– Melyik építést nem?

– Nos valóban érdekelnek. De nem úgy, ahogy gondolod.

Roark felállt. Fürge mozdulat volt, türelmetlen és feszült. Keating megengedte magának az első véleményt: azt gondolta, milyen különös, hogy elfojtott izgatottságot lát Roarkban.

– Hadd gondoljam ezt át, Peter! Hagyd ezt itt! Gyere el a lakásomra holnap este. Akkor megkapod a választ.

– Csak nem... utasítasz vissza?

– Még nem.

– Te talán... azok után, ami történt...?

– A pokolba azzal.

– Át fogod gondolni...

– Most nem mondhatok semmit, Peter. Át kell gondolnom. Ne számíts rá! Lehet, hogy valami lehetetlent akarok követelni tőled.

– Amit csak akarsz, Howard. Akármit!

– Holnap beszélünk róla.

– Howard, én... hogyan köszönhetném meg, már azért is...

– Ne köszönj meg nekem semmit! Ha megcsinálom, azért teszem, mert megvan a saját célom vele. Én is annyit kapok belőle, amennyit te fogsz. Valószínűleg még többet. Csak jusson eszedbe, hogy én nem szoktam semmiféle más feltétel szerint dolgozni!

Keating a következő este eljött Roark házába. Nem tudta megmondani, vajon türelmetlenül várt-e vagy sem. A zúzóadás terjedt. Képes volt játszani; nem érezte semminek a súlyát.

Roark szobájának közepén állt, és lassan járatta körbe tekintetét. Hálás volt mindenért, amit Roark nem mondott ki. Ellenben maga tett észrevételt dolgokra, amikor megkérdezte:

– Ez az Enright House, ugye?

– Igen.

– Te építetted?

Roark bólintott, és túlságosan érthetően azt mondta: – Ülj le, Peter!

Keating magával hozta az aktatáskát; a földre tette, nekitámasztva a székének. Az aktatáska kidudorodott, és súlyosnak tűnt; Keating óvatosan tartotta. Majd kinyújtotta a kezét, és megfélemlítve a mozdulatról, kezében a táskával, megkérdezte:

- Nos?

- Peter, belegondolnál egy pillanatra, hogy egyedül vagy a világon?

- Már három napja ezt gondolom.

- Nem. Nem erre értettem. Elfelejtetted, amire tanítottak téged, hogy mit kell mondanod, és gondolkodnál, erősen gondolkodnál a saját agyaddal? Vannak dolgok, amiket szeretném, ha megértenél! Ez az első feltételem. El fogom mondani neked, hogy mit akarok. Ha úgy gondolsz rá, ahogy a legtöbb ember teszi, azt fogod mondani rá, hogy ez semmi. De ha ezt mondod, nem fogom tudni megcsinálni. Nem, hacsak nem érted meg teljes egészében, hogy mennyire fontos ez.

- Megpróbálom, Howard. Én... őszinte voltam veled tegnap.

- Igen. Ha nem lettél volna az, visszautasítottalak volna tegnap. Most azt hiszem, hogy talán képes leszel megérteni, és megtenni a magad részét.

- Meg akarod csinálni?

- Talán. Ha eleget kínálsz.

- Howard – bármit, amit csak kérsz. Akármit. Eladnám a lelkem...

- Pont az ilyen dolgokat szeretném, ha megértenéd! Az, hogy eladod a lelked, a legkönnyebb dolog a világon. Ezt teszi mindenki élete minden órájában. Ha arra kérnélek, hogy őrizd meg a lelked – megértenéd, hogy miért sokkal nehezebb ez?

- Igen... Igen, azt hiszem.

- Nos? Folytasd csak! Szeretném, ha megindokolnád, hogy miért is akarjam én megtervezni a Cortlandtet. Azt szeretném, hogy tegyél nekem egy ajánlatot.

- Megkaphatod az összes pénzt, amit nekem fizetnek. Nincs szükségem rá. Kétszer annyit kaphatsz. Megduplázom az ő díjukat.

- Ennél több eszed van, Peter. Ezzel akarsz elcsábítani?

- Megmentenéd az életemet.

- Tudsz arra bármilyen okot is mondani, hogy miért akarnám én megmenteni a te életedet?

- Nem.

- Akkor?

- Ez egy nagy, tömegeket érintő program, Howard. Egy emberbaráti vállalkozás. Gondolj azokra a szegény emberekre, akik a nyomornegyedekben élnek! Ha egy tisztességes kényelmet tudsz nekik nyújtani az anyagi kereteiken belül, megelégedésedre fog szolgálni, hogy egy nemes cselekedetet hajtottál végre.

- Peter, tegnap őszintébb voltál ennél.

Keating lesütötte a szemét, hangja mély volt, így szólt:

- Imádni fogod ezt a munkát.

- Igen, Peter. Most az én nyelvemen beszélsz.

- Mit akarsz?

- Figyelj jól! Már évek óta az olcsó bérlakások problémáján dolgozom. Sohasem gondoltam a nyomornegyedekben élő szegény emberekre. Modern világunk lappangó lehetőségeire gondoltam. Az új anyagokra, az eszközökre, a kockázatokra, amiket vállalni kell, és a kihasználható lehetőségekre. Manapság az emberi

tehetségnek annyi terméke van körülöttünk. Rengeteg a kihasználható lehetőség. Olcsón, egyszerűen, intelligensen építeni. Nagyon sok időm volt a tanulmányozásra. Nem volt sok dolgom a Stoddard-templom után. Nem vártam eredményeket. Azért dolgoztam, mert nem tudok úgy ránézni egy anyagra, hogy azt ne gondolnám: Mit lehetne ezzel kezdeni? És ahogy ezt gondolom, meg kell tennem. Meg kell találnom a választ, meg kell törnöm ezt a dolgot! Évek óta ezen dolgozom. Imádtam. Azért dolgoztam, mert ez egy olyan probléma volt, amit meg akartam oldani. Szeretnéd tudni, hogyan kell egy olyan egységet építeni, aminek a bérleti díja havi tizenöt dollár? Megmutatom neked, hogyan lehet megépíteni tízéért.

Keating egy akaratlan mozdulatot tett előre.

- De először azt akarom, hogy gondolkodj és mondd meg, miért szenteltem éveket ennek a munkának! Pénzéért? Hírnévért? Jótékonyaságból? Önzetlenségből? - Keating lassan rázta a fejét. - Jól van. Már kezded érteni. Szóval bármit is teszünk, ne beszéljünk a nyomornegyedekben élő szegényekről. Semmi közük ehhez, bár nem irigyelném senkitől azt a feladatot, hogy megpróbálja ezt elmagyarázni az ostobáknak. Tudod, én sohasem foglalkozom az ügyfeleimmel, csak az építészeti követelményeikkel. Ezeket tartom az építési témámnak és feladatomnak, építőanyagomnak - akár a téglát és az acélt. A téglát és az acélt nem a célom. Mint ahogy az ügyfelek sem azok. Mindkettő csak a munkám eszközét jelenti. Peter, mielőtt képes lennél arra, hogy embereknek készíts dolgokat, azelőtt olyan emberré kell válnod, aki képes az alkotásra. De ahhoz, hogy alkotni tudj, szeretned kell azt, amivel foglalkozol, nem pedig a másodlagos következményeket. A munkát, nem az embereket. A saját tevékenységedet, nem a jótékonykodásod bármely lehetséges tárgyát. Örülni fogok, ha azok az emberek, akiknek szüksége van rá, egy jobb életmódot találnak abban a házban, amit én terveztem. De nem ez a munkám célja. Sem az indítékom. Sem a jutalmam.

Odalépett az egyik ablakhoz, és a sötét folyóban a város reszkető fényeit nézte.

- Tegnap azt mondtad: - *Melyik építész nem érdekli a lakásépítés?* - Utálom ezt az egész átkozott elképzelést. Azt gondolom, hogy az egy méltó vállalkozás - egy tisztességes lakást biztosítani egy olyan ember számára, aki heti tizenöt dollárt keres. De nem más emberek rovására. Nem, ha ez emeli az adót, emeli az összes többi lakbért, és azt az embert, aki negyven dollárt keres, egy patkánylyukba kényszeríti. Ez történik New Yorkban. Senki sem engedhet meg magának egy modern lakást - kivéve az igazán gazdagokat és a szegényeket. Láttad az átalakított barna homokkő házakat, amelyekben az átlagos, önfenntartó házaspárnak kell élnie? Láttad a főzőkonyháikat és a csőhálózatukat? Arra kényszerülnek, hogy így éljenek - mert nem elég alkalmatlanok. Heti negyven dollárt keresnek, és nem engedik nekik, hogy egy lakásépítési programban vegyenek részt. De ők azok, akik pénzt adnak az egész átkozott programra. Ők fizetik az adót. És az adó növeli a saját bérleti díjukat. És el kell költöznüik egy átalakított barna homokkőes házból egy átalakítatlanba, és onnan egy vasútvonal menti lakásba. Nem vágnék arra, hogy megbüntessek egy embert azért, mert csak tizenöt dollárja van egy hétre. De átkozott legyek, ha értem, hogy miért kell megbüntetni valakit, akinek negyven dollárja van - és megbüntetni egy olyan valaki előnyére, aki kevésbé kompetens! Biztos tömérdek teória született erről a témáról, és rengeteg vita. De nézd csak meg az eredményeket! Mégis az állami lakásépítés érdekli az összes építész. Láttál már olyan építész, aki nem kiált

tervezett városokért? Szeretném megkérdezni tőle, hogyan lehet ennyire biztos benne, hogy az alkalmazott terv az ő saját terve lesz. És ha igen, mi joga van ahhoz, hogy azt másokra erőltesse? És ha nem, mi történik a munkájával? Feltételezem, hogy azt fogja mondani, hogy egyiket sem akarja. Egy tanácsot, egy értekezletet, együttműködést és közös munkát akar majd. És az eredmény *Az évszázadok menetelése* lesz. Peter, abban a bizottságban minden egyes ember közületek jobb munkát végzett egyedül, mint amit ti nyolcan együttesen létrehoztatok. Egy nap majd kérdezd meg magadtól, vajon miért!

- Azt hiszem, tudom... De a Cortlandt...

- Igen. A Cortlandt. Nos én elmondtam neked az összes olyan dolgot, amelyben nem hiszek, azért, hogy majd megértsd, amit akarok, és milyen jogom van ahhoz, hogy akarjam. Nem hiszek az állami lakásépítésben. Semmit sem akarok hallani a nemes szándékairól! Nem hiszem, hogy nemesek. De ez is lényegtelen. Nem ez érdekel elsősorban. Sem az, aki a házban él, sem az, aki elrendeli az építést. Csak maga a ház. Ha már mindenképpen meg kell építeni, a legjobb, ha ez megfelelően történik.

- Te... akarod felépíteni?

- Az összes eddigi év során ezen a problémán dolgoztam, sohasem reméltem, hogy gyakorlati alkalmazásban láthatom az eredményeket. Kényszerítettem magam, hogy ne reménykedjem. Tudtam, hogy nem várhatom el azt a lehetőséget, hogy megmutassam, mit lehet tenni nagy léptékben. A te állami lakásépítésed, egyebek között, annyira felvitte mindenfajta építésnek az árát, hogy a magántulajdonosoknak nem telik ilyen munkákra, sem pedig más típusú olcsó bérkonstrukcióra. És nekem soha semmiféle kormány nem fog munkát adni. Erre te magad is rájöttél. Azt mondtad, hogy nem tudok elmenni Toohey mellett. Nem ő az egyetlen. Nekem soha semmiféle csoport, testület, tanács vagy bizottság nem adott munkát, legyen az köz- vagy magánépület, hacsak nem küzdött értem valaki, mint például Kent Lansing. Ennek megvan az oka, de ezt most nem kell megbeszelnünk. Csak azt szeretném, hogy tudd, hogy tisztában vagyok azzal, milyen módon van rád szükségem, így tehát egy korrekt csereüzlet lesz, amit csinálni fogunk.

- Neked szükséged van rám?

- Peter, imádom ezt a munkát. Felépítve akarom látni. Valóssá, élővé, működővé akarom tenni. De minden élő dolog egységes. Tudod, hogy ez mit jelent. Egész, tiszta, teljes, töretlen. Tudod, hogy miből áll az egységesítő elv? Egy gondolatból. Az egyetlen gondolatból, az egyszeri gondolatból, ami létrehozta a dolgot és annak minden részét. A gondolatból, melyet senki sem változtathat vagy érinthet meg. Meg akarom tervezni a Cortlandtet. Felépítve akarom látni. Pont olyannak akarom látni, amilyennek megtervezem.

- Howard... nem mondom azt, hogy ez *semmi*.

- Akkor érted?

- Igen.

- Szeretek pénzt kapni a munkámért. De ebben az esetben le tudok róla mondani. Szeretem, ha az emberek tudják, hogy a munkámat én csináltam. De még erről is le tudok mondani. Szeretem, ha a lakók boldogok a munkámtól. De ez sem számít túlságosan. Az egyedüli dolog, ami fontos, ami a célom, a jutalmam, a kezdetem és a végem, az maga a munka. A saját módom szerint elvégzett munka. Peter, nincs

semmi a világon, amit kínálhatnál nekem, ezt kivéve. Kínáld nekem ezt, és bármit megkaphatsz, amit csak meg kell adnom. A saját módom szerint elvégzett munka. Egy saját, egyéni, önző, egotista mozgatóerő. Csak így működöm. Ez minden, ami én vagyok.

- Igen, Howard. Értelek. Teljes egészében.

- Akkor a következőket ajánlom neked: Megtervezem a Cortlandtet. Te ráteszed a neved. Megtartod az egész tiszteletdíjat. De garantálod, hogy pontosan úgy lesz felépítve, ahogy én megtervezem.

Keating ránézett, és egy pillanat erejéig szándékoltan és csendesén állta a pillantást.

- Rendben van, Howard. - Hozzátette: - Azért vártam, hogy megmutassam neked, hogy pontosan tudom, mit kérsz tőlem, és mit ígérek.

- Tudod, hogy nem lesz könnyű?

- Tudom, hogy szörnyen nehéz lesz.

- Az. Mert ez egy hatalmas munka. Leginkább azért, mert ez egy állami program. Rengeteg ember fog részt venni benne, mindegyik hatalommal, mindegyik gyakorolni akarja majd így vagy úgy. Kemény csatád lesz. Ki kell merned állni a meggyőződéseim mellett!

- Megpróbálok megfelelni ennek, Howard.

- Nem leszel képes, hacsak nem látod azt, hogy én egy olyan bizalommal ajándékozlak meg, amely szentebb - és nemesebb, ha ez a szó tetszik neked -, mint bármely önzetlen cél, amit meg tudsz nevezni. Csak ha megérted, hogy ez nem egy szívesség, nem érted csinálom, sem pedig a leendő lakókért, hanem magamért, és neked nincs jogod hozzá, csak kizárólag ezen feltételek mellett.

- Igen, Howard.

- Ki kell gondolnod, milyen módon éred ezt el! A főnökeiddel meg kell kötnöd egy szigorú szerződést, és azután megküzdeni minden bürokratával, aki ötpercenként feltűnik az elkövetkező évben, vagy még tovább is. Nem lesz más garanciám, csak a szavad. Akarod a szavadat adni?

- A szavamat adom.

Roark kihúzott két gépelt papírlapot a zsebéből, és átnyújtotta őket Keatingnek.

- Írd alá!

- Mi ez?

- Egy szerződés kettőnk között, mely leírja az egyezségünk feltételeit. Egy-egy példány mindkettőnknek. Valószínűleg nem lesz semmiféle jogi érvényessége. De megfenyegethetlek vele. Nem tudlak beperelni. De nyilvánosságra hozhatom. Ha tekintélyre vágysz, akkor nem hagyhatod, hogy ez kitudódjon. Ha bármelyik ponton inadba száll a bátorság, emlékezz, hogy mindent elveszítesz, ha beadod a derekadat! De ha megtartod a szavad - én is a szavamat adom - le van ide írva - hogy sohasem árulom el ezt senkinek - akkor a Cortlandt a tiéd lesz. Azon a napon, amikor elkészül, visszaküldöm neked ezt a papírt, és te elégetheted, ha akarod.

- Rendben van, Howard.

Keating aláírta, átnyújtotta a tollat Roarknak, és Roark is aláírta.

Keating egy pillanatig ülve nézte Roarkot, majd lassan mondta ki, mintha valami saját gondolat homályos formáját próbálná kivenni:

- Mindenki azt mondaná, hogy bolond vagy... Mindenki azt mondaná, hogy mindent én kapok...

- Mindent megkapsz, amit a társadalom adhat egy embernek. Tiéd lesz az összes pénz. Tiéd lesz bármiféle hírnév vagy tisztelet, amit esetleg bárki adni akar. Elfogadod a hálát, amit esetleg éreznek a lakók. És én - én azt veszem el, amit senki sem adhat meg egy embernek, önmagán kívül. Megépítettem a Cortlandtet.

- Te többet kapsz, mint én, Howard.

- Peter! - A hang diadalmas volt. - Te érted ezt?

- Igen...

Roark nekitámaszkodott az asztalnak, és halkán nevetett; ez volt a legboldogabb hang, amit Keating valaha hallott.

- Működni fog, Peter! Működni fog! Minden rendben lesz. Valami csodálatos dolgot tettél. Nem tettél tönkre mindent azzal, hogy megköszönöd.

Keating némán bólintott.

- Most pedig engeddd el magad, Peter! Akarsz egy italt? Ma este már nem beszélünk a részletekről. Csak maradj itt ülve, és próbálj meg hozzám szokni. Ne félj tőlem többé! Felejts el mindent, amit tegnap mondtál! Ez kitörli. Az elejéről kezdjük. Most már társak vagyunk. Kiveszed a magad részét a dologból. Ez egy törvényes rész. Ez az én elképzelésem az együttműködésről, mellesleg. Te kezeled az embereket. Én építek. Mindegyikünk azt a munkát csinálja, amihez a legjobban ért, olyan becsületesen, ahogy tudjuk.

Odalépett Keatinghez, és a kezét nyújtotta.

Mozdulatlanul ülve, fejét nem emelve fel, Keating megfogta a kezét. Ujjai egy pillanatra rászorultak.

Amikor Roark hozott neki egy italt, Keating nyelt három hosszú kortyot, majd tekintetével a szobát pásztázta. Ujjai határozottan zárultak össze a poháron, karja biztos volt; de a jég olykor-olykor csilingelt egyet a folyadékban, látható mozgás nélkül.

Tekintete súlyosan haladt végig a szobán, Roark testén. Azt gondolta: Ez nem szándékos, nem azért csinálja, hogy ártsen nekem, nem tehet róla, még csak nem is tud róla - de benne van az egész testében egy olyan lény kisugárzása, aki boldog, hogy él. És ekkor Keating ráébredt, hogy ő igazán sohasem hitt abban, hogy bármely élő dolgot boldoggá tud tenni a létezés ajándéka.

- Te... annyira fiatal vagy, Howard... Te annyira fiatal vagy... Egyszer a szemedre vettem, hogy túl öreg és komoly vagy... Emlékszel, amikor nekem dolgoztál Franconnál?

- Hagyjuk ezt, Peter! Nagyon jól megvoltunk a nosztalgiázás nélkül.

- Ez azért van, mert te jóindulatú vagy. Várj, ne ítéld el! Hallgass meg! Valamit el kell mondanom. Tudom, hogy pont ezt nem akartad felhozni. Istenem, mennyire nem akartam, hogy felhozod! Aznap este meg kellett keményítenem magam ez ellen - minden dolog ellen, amit nekem vághatsz. Csakhogy te nem tetted ezt. Ha most fordított helyzetben lennénk, és ez lenne az én otthonom - el tudod képzelni, hogy én mit tennék vagy mondanék? Te nem vagy eléggé öntelt.

- Hát persze, hogy nem. Nem vagyok öntelt. Ha te így hívod. Nem hasonlítgatok. Sohasem szoktam senki máshoz viszonyítani magam. Egyszerűen nem vagyok hajlandó valaminek a részeként tekinteni magamra. Én egy abszolút egotista vagyok.

- Igen. Az vagy. De az egotisták nem jóindulatúak. És te az vagy. Te vagy a legegotistább és legjóindulatúbb ember, akit ismerek. És ennek nincs értelme.

- Lehet, hogy a fogalmaknak nincs értelmük. Lehet, hogy nem azt jelentik, amit az embereknek tanítottak róluk. De hagyjuk ezt most! Ha mindenképpen beszélned kell valamiről, akkor beszéljünk arról, hogy mit fogunk csinálni. - Kihajolt a nyitott ablakon. - Ott lent fog állni. Azon a sötét földterületen - az a Cortlandt helyszíne. Amikor elkészül, ráláthatok az ablakomból. A város része lesz. Peter, mondtam már neked valaha, hogy mennyire imádom ezt a várost?

Keating kiitta a maradék italt a poharából.

- Azt hiszem, jobb, ha most elmegyek, Howard. Nem vagyok... használható ma este.

- Néhány nap múlva felhívlak. Jobb, ha itt találkozunk. Ne gyere az irodámba! Nem jó, ha ott látnak - még valaki gyanút fog. Mellesleg, később, amikor elkészülnek a tervezetek, neked magadnak kell lemásolnod őket, a te stílusodban! Nehogy véletlenül felismerje valaki az én rajzolási stílusomat.

- Igen... Rendben...

Keating felemelkedett, és egy pillanatra bizonytalanul tekintett az aktatáskára, majd felvette. Búcsúzóul motyogott néhány meghatározhatatlan szót, kezébe vette a kalapját, az ajtóhoz sétált, ekkor megállt, és lenézett az aktatáskára.

- Howard... hoztam valamit, amit meg szeretnék mutatni neked!

Visszasétált a szobába, és az asztalra tette az aktatáskát.

- Nem mutattam meg senkinek. - Ujjai ügyetlenül matattak az aktatáska pántjaival. - Sem az anyámnak, sem Ellsworth Tooheynak... Csak azt szeretném, hogy megmondd, vajon van-e...

Átnyújtott Roarknak hatot a festményeiből.

Roark megnézte őket, egyiket a másik után. Hosszabb ideig vizsgálta őket, mint szüksége lett volna rá. Amikor már bízott magában, hogy feltekinthet, megrázta a fejét, néma válaszképpen arra a szóra, amit Keating nem mondott ki.

- Túl késő, Peter - mondta gyengéden.

Keating bólintott. - Úgy hiszem... tudtam ezt.

Amikor Keating elment, Roark nekidőlt az ajtónak, és lehunyta a szemét. Émelygett a szájalomtól.

Még sohasem érezte ezt ezelőtt - akkor sem, amikor Henry Cameron összeesett a lába előtt az irodában, és akkor sem, amikor Steven Mallory a szeme előtt zokogott az ágyon. Azok a pillanatok tiszták voltak. De ez szájalom volt - teljes tudatossággal átélt egy érték és remény nélküli embert, a véglegességet, a helyrehozhatatlant. Szégyen volt ebben az érzésben - a saját szégyene, hogy ki kell mondania egy ilyen ítéletet egy ember felett, hogy meg kell ismernie egy olyan érzelmet, amelyben a legcsekélyebb tisztelet sincs.

Ez a szájalom, gondolta Roark, majd csodálkozva emelte fel a fejét. Arra gondolt, hogy szörnyen rossz lehet egy olyan világ, amelyben ezt a gyalázatos érzést erénynek hívják.

IX

Hárman ültek a tóparton – Wynand lomhán egy sima sziklatömbre nehezedett – Roark kinyújtózott a földön – Dominique egyenesen ült, teste mereven emelkedett ki a fűvön szétterülő szoknyája sápadtkék körívéből.

A Wynand-ház a felettük lévő dombon állt. A táj teraszos mezőkben terült szét, és fokozatosan növekedett, hogy dombot képezzen. A ház formáját vízszintes téglalapok metszön felfelé törő kiemelkedései alkották; egyre csökkenő beugrók csoportja, mindegyik egy külön szoba, méretükkel és formájukkal egymást követő lépcsőfokokat alkotva, egymást érő födémszintek sorozatában. Olyan volt, mintha az első szinten lévő széles nappaliból egy kéz lassan kinyúlt volna, és szakadatlan érintéssel formázni kezdte a következő lépcsőfokokat, majd megállt, és másfajta mozdulatokkal újra folytatta, mindegyik rövidebb, nyersebb, és végül befejezte, leszakadva, ott maradva valahol az égen. Így olyannak tűnt, mintha az emelkedő mezők lassú ritmusát vette volna át, nyomatékot adva neki, felgyorsítva azt, és a finálé staccato akkordjaiban tört volna ki.

– Szeretem innen nézni – mondta Wynand. – Tegnap itt töltöttem az egész napot, és azt figyeltem, hogyan változik rajta a fény. Amikor egy épületet tervezel, Howard, pontosan tudod, hogy mit tesz vele a napfény a nap bármelyik pillanatában, bármely szögből? Irányítod a napot?

– Hogyne – felelte Roark, anélkül, hogy felemelte volna a fejét. – Sajnos itt nem irányíthatom. Menj arrébb, Gail! Útban vagy. Szeretem, ha a nap süti a hátamat.

Wynand leroskadtt a fűbe. Roark elnyúlt hason, arcát a karjába temette, narancsszínű haja a fehér ingujjon, egyik keze előrenyújtva, tenyerét a földhöz nyomta. Dominique a fűszálakat nézte Roark ujjai között. Az ujjak egyszer-egyszer megmozdultak, és lusta, kéjes élvezettel morzsolgatták a fűszálakat.

A tó szétterült mögöttük, egy sima, szélein elsötétülő lap, mintha a távoli fák beljebb húzódtak volna, hogy szorosabban körülzárják a közeledő éjszakára. A nap egy ragyogó sávot vágott a vízen. Dominique felpillantott a házra, és azt gondolta, hogy szeretne ott állni az egyik ablakban, és lenézni ide, és látni ezt a kihalt parton elnyúló fehér alakot, a földön nyugvó kezét, kimerülve, kiürülve, ennek a dombnak a lábánál.

Már egy hónapja lakott a házban. Nem gondolta volna, hogy ez valaha bekövetkezik. Mígnem egy nap Roark azt mondta: – Tíz nap múlva elkészül a háza, Mrs. Wynand. – És Dominique így válaszolt: – Igen, Mr. Roark.

Elfogadta a házat, a lépcsőkorlátok érintését a keze alatt, a falakat, melyek körbezárták a levegőt, amit lélegzett. Elfogadta a villanykapcsolókat, amiket esténként megnyomott, és a fényt, mely azokból a vezetékekből érkezett, amit Roark fektetett a falakba; a vizet, mely a csapból folyt, amikor megnyitotta, a vízvezetékekből, amit a férfi tervezett; a nyílt tűz melegét az augusztusi estén, egy kandalló előtt, amit kőről kőre az ő rajzának megfelelően építettek. Dominique azt gondolta: Minden pillanat... a létem minden szüksége... Azt gondolta: Miért ne? Ugyanaz, mint a testem – tüdők, véredények, idegek, agy -, ugyanúgy egy irányítás alatt. Egynek érezte magát a házzal.

Elfogadta az éjszakákat, amikor Wynand karjaiban feküdt, és kinyitotta a szemét, hogy lássa a hálósoba alakját, amit Roark tervezett, és fogait összeszorította egy kínzó élvezet ellen, mely részben válasz volt teste kielégítetlen éhségére, részben viszont gúnyt űzött belőle; és megadta magát neki, nem tudva, vajon melyik férfi adta ezt neki, melyikük, vagy akár mindkettő.

Wynand követte a szemével, ahogy Dominique átsétált a szobán, ahogy a lépcsőn haladt lefelé, ahogy az ablaknál állt. Dominique hallotta, hogy a férfi azt mondja: – Nem tudtam, hogy egy házat úgy lehet tervezni egy nőnek, mint egy ruhát. Te nem láthatod úgy magad, ahogy én látlak, nem láthatod, hogy mennyire teljesen a tiéd ez a ház. Minden zug, minden szoba minden része a te saját környezeted. A te magasságodra, a te testedre méretezték. Még a falak mintázata is megegyezik valami páratlan módon a bőröd mintázatával. Ez a Stoddard-templom, csak hogy ezt egyetlen ember számára építették, és az egész az enyém. Ezt akartam. A város itt nem érinthet téged. Mindig azt éreztem, hogy a város el fog venni tőlem. Mindenem, amim van, a város adta. Nem tudom, miért érzem olykor, hogy egy nap majd megköveteli a jussát. De itt biztonságból vagy, és az enyém vagy. – Dominique kiáltani akart: Gail, én itt Roarkhoz tartozom úgy, ahogyan még soha.

Roark volt az egyedüli vendég, akit Wynand beengedett az új otthonukba. Dominique elfogadta Roark hétvégi látogatásait. Ezt volt a legnehezebb elfogadnia. Tudta, hogy a férfi nem azért jön, hogy kínozza őt, hanem egyszerűen csak azért, mert Wynand kérte, és ő szeretett Wynanddal lenni. Eszébe jutott, ahogy azt mondja neki este, miközben keze már a lépcsőkorlátot fogja, azon a lépcsőn, ami a hálósobájába vezet: – Jöjjön le reggelizni, amikor csak akar, Mr. Roark! Csak nyomja meg a gombot az étkezőben. – Köszönöm, Mrs. Wynand. Jó éjszakát!

Egyszer, egy pillanatra Dominique egyedül találta Roarkot. Kora reggel volt; egész éjszaka nem aludt, a férfira gondolt a folyosón túli szobában; még azelőtt jött ki, mielőtt a ház felébredt volna. Lesétált a dombon, és megnyugvásra lelt a körülötte elterülő táj természetellenes mozdulatlanságában – a teljes, nap nélküli világosság, az álló levelek, egy fényes, várakozó csönd mozdulatlanságában. Lépéseket hallott maga mögött, megállt, nekitámaszkodott egy fának. Roark, vállára dobva egy fürdőnadrágot, a tó felé tartott, hogy ússzon egyet. Megállt a lány előtt, és ők is mozdulatlanná dermedtek a tájjal, egymást nézve. Roark nem szólt semmit, megfordult, és folytatta útját. Dominique ott maradt a fának támaszkodva, és egy kis idő elteltével visszasétált a házhoz.

Most a tóparton ülve hallotta, hogy Wynand azt mondja Roarknak:

- Úgy nézel ki, mint a leglustább lény a világon, Howard.
- Az is vagyok.
- Még sohasem láttam senkit így pihenni.
- Próbálj meg ébren maradni három egymást követő éjszakán át!
- Mondtam, hogy gyere ide tegnap.
- Nem tudtam.
- Itt fogsz elpatkolni?

– Szeretnék. Ez csodálatos. – Felemelte a fejét, szeme nevetett, mintha nem látta volna a dombon álló házat, mintha nem arról beszélne. – Így szeretnék meghalni, elnyújtózva valami olyan parton, mint ez, csak becsukni a szemem, és nem ébredni fel soha többé.

Dominique azt gondolta: Azt gondolja, amit én gondolok – ez még mindig a miénk – Gail nem értené – nem ő és Gail, most az egyszer – ő és én.

Wynand szólalt meg: – Te átkozott bolond! Ez nem te vagy, még viccnek is rossz. Valamin töröd magad. Mi az?

– A szellőzőaknákon, ebben a pillanatban. Nagyon makacs szellőzőaknákon.

– Kinek?

– Ügyfelek... Jelenleg mindenféle ügyfelem van.

– Éjszaka is dolgoznod kell?

– Igen – ezeknek az embereknek. Nagyon különleges munka. Még az irodába sem vihetem be.

– Miről beszélsz?

– Semmiről. Ne figyelj rám! Félálomban mondom.

Dominique azt gondolta: Ez egy elismerés Gail felé, az odaadás bizalma – úgy pihen, mint egy macska – de a macska csak azokkal az emberekkel pihen, akiket kedvel.

– Felrugdoslak az emeletre vacsora után, és rád zárom az ajtót – mondta Wynand – és otthagylak, hogy aludj tizenkét órát!

– Jól van.

– Korán akarsz kelni? Jöjjünk le úszni még napkelte előtt!

– Mr. Roark fáradt, Gail – mondta Dominique éles hangon.

Roark fél könyökére emelkedett, hogy lássa a lányt. Dominique megpillantotta a férfi szemét, mely közvetlen és megértő volt.

– Az ingázók rossz szokásait kezded felvenni, Gail – folytatta Dominique – akik a vidéki életritmust városi vendégeikre kényszerítik, akik nincsenek ehhez hozzászokva. – Dominique azt gondolta: Hadd legyen az enyém – az az egy pillanat, amikor a tóhoz sétáltál – ne hagyd, hogy Gail is osztozzon benne, mint minden másban! – Nem utasíthatod Mr. Roarkot, úgy mintha a *Banner* egy alkalmazottja lenne!

– Nem ismerek senkit a Földön, akit szívesebben utasítgatnék, mint Mr. Roarkot – mondta Wynand vidáman -, amikor csak tehetem.

– Teheted.

– Nem zavar, ha utasításnak engedelmeskedem, Mrs. Wynand – mondta Roark. – Nem egy olyan embertől, aki olyan tehetséges, mint Gail.

Engedd, hogy győzzek, most az egyszer, gondolta a lány, kérlek, engedd, hogy győzzek, most az egyszer – neked ez semmit sem jelent – értelmetlen és semmit sem jelent -, de utasítsd vissza, utasítsd vissza annak a pillanatnak az emlékére, melynek ő nem volt a részese!

– Azt hiszem, hogy pihennie kellene, Mr. Roark. Sokáig kellene aludnia holnap. Megmondom a szolgálóknak, hogy ne zavarják magát.

– Ugyan, nem kell, köszönöm, egy pár órán belül rendbe jövök, Mrs. Wynand. Szeretek reggeli előtt úszni. Kopogj az ajtón, amikor elkészültél, Gail, és együtt megyünk le!

Dominique elnézett a tó és a dombok irányába, sehol egy ember, sehol egy másik ház, csak víz, fák és nap, a saját világuk, és ekkor arra gondolt, hogy Roarknak igaza van – ők összetartoznak – ők hárman.

A Cortlandt Homes rajzai hat, egyenként tizenöt emelet magas épületet ábrázoltak, mindegyik egy szabálytalan csillag alakot formázott, egy központi törzsből kinyúló karokkal. A törzsek magukba foglalták a felvonókat, a lépcsőket, a fűtőrendszereket és az összes közművet. A lakások a központból háromszög alakú sugarakban ágaztak szét. A karok közti tér három oldalról engedte be a fényt és a levegőt. A mennyezetek gyártott elemekből álltak; a belső falak plastiklapokból voltak, melyek nem igényeltek festést és vakolást; az összes csövet és vezetéket fémcsatornába fektették le a padlózat szélén, hogy kinyithatóak és kicserélhetőek legyenek, amikor csak szükséges, költséges rombolás nélkül; a konyhákat és a fürdőszobákat külön egységekként előre gyártották; a válaszfalak könnyűfémből voltak, melyeket a falakba lehetett hajtani, hogy egy nagy szobát kapjanak, vagy kihúzni, hogy szétválassza azt; kevés volt a folyosó vagy előtér, amit takarítani kellett, csupán minimális költséget és munkát igényelt a hely fenntartása. Az egész alaprajz háromszögek kompozíciója volt. A monolitbeton épületek az egyszerű szerkezet összetett megformálásai voltak; nem volt díszítés; nem volt szükség rá; a formáknak szoborszerűségük volt.

Ellsworth Toohey nem nézett a tervekre, melyeket Keating kiterített az asztalára. A távlatrajzot tanulmányozta. Tátott szájával bámulta.

Majd hátravetette a fejét, és harsogó nevetésben tört ki.

- Peter - mondta -, te zseni vagy.

Hozzátette: - Azt hiszem, pontosan tudod, hogy értem. - Keating üres tekintettel, kíváncsiság nélkül meredt rá. - Neked sikerült az, amit én egész életemben próbáltam megvalósítani, amit a mögöttünk lévő több évszázadon és véres csatákon át próbáltak az emberek megvalósítani. Megemelem a kalapom előtted, Peter, félelemmel vegyes tisztelettel és csodálattal.

- Nézd meg a terveket - mondta Keating egykedvűen. - Egységenként tíz dollárért bérbe lehet adni.

- A leghalványabb kétségem sincs efelől. Meg sem kell néznem. Ó, igen, Peter, ez át fog menni! Ne aggódj! El fogják fogadni. Gratulálok, Peter!

- Te átkozott bolond! - mondta Gail Wynand. - Mire készülsz?

Roark felé dobott egy *Bannert*, mely egy belső oldalnál volt összehajtván. Az oldalon egy fénykép volt felirattal: *A Cortlandt Homes építészeti rajza, a 15 000 000 dolláros Szövetségi Lakásépítő Program, építési helyszíne Astoria, L.I., Keating & Dumont, Építésszek.*

Roark rápillantott a fényképre, és visszakérdezett: - Hogy érted ezt?

- Átkozottul jól tudod, hogy értem. Gondolod, hogy az aláírásuk után választottam ki a tárgyakat, amik a múzeumomban vannak? Ha ezt Peter Keating tervezte, akkor megeshem a mai napon megjelenő összes *Bannert*.

- Peter Keating tervezte ezt, Gail.

- Te örült. Mire készülsz?

- Ha nem akarom megérteni, hogy mit akarsz mondani, akkor nem fogom megérteni, bármit is mondasz.

- Ó, talán mégis, ha ennek hatására megjelentetek egy cikket, hogy egy bizonyos lakásépítési programot Howard Roark tervezett, amiből egy klassz, egyedülálló történet és tréfa kerekedne egy bizonyos Mr. Toohey körül, aki ott áll mindenki mögött ezeknek az átkozott munkáknak a többségénél.

- Te megjelentetted ezt, én pedig egy pokoli pert indítok ellened.
 - Tényleg megtennéd?
 - Igen. Hagyjuk ezt, Gail! Nem látod, hogy nem akarok erről beszélni?
- Később Wynand megmutatta a képet Dominique-nak, és megkérdezte:
- Ki tervezte ezt?

Dominique rápillantott a képre. – Hát persze – hangzott a teljes válasz.

- Milyen *változó világ*, Alvah? Mivé változik? Miből? Ki csinálja a változást?

Alvah Scarret arcának bizonyos részei nyugtalannak tűntek, de nagy része türelmetlen volt, ahogy megpillantotta *Az anyaság a változó világban* című vezércikke korrektúráit, amelyek Wynand asztalán feküdtek.

- Mi az ördög, Gail – motyogta nemtörődöm módon.

- Pont ezt akarom tudni: mi az ördög? – Felvette a korrektúrát, és hangosan olvasni kezdte: *A világ, amit eddig ismertünk, elmúlt és elveszett, nincs értelme hitegetni magunkat. Nem mehetünk vissza, előre kell mennünk. Napjaink édesanyáinak példát kell mutatniuk azzal, hogy kitágítják saját érzelmi felfogásukat, és saját gyermekeik iránt érzett önző szeretetüket egy magasabb síkra emelik, amelybe beletartozik mindenki kisgyermeke. Az anyáknak szeretniük kell minden gyermeket a házukban, az utcájukban, a városukban, az országban, az államban, a nemzetben és az egész nagy, kerek világon – pontosan ugyanúgy, mint saját kicsi Maryjüket és Johnnyjukat.* – Wynand finnyásan felhúzta az orrát. – Alvah?... Az addig rendben van, hogy szemetet találunk. De hogy – ilyen szemetet?

Alvah Scarret nem akart Wynandra nézni.

- Nem tartod a lépést az idővel, Gail – mondta. Hangja mély volt; figyelmeztetés érződött belőle – mintha valami tapogatózva a fogát vicsorgatná, a jövőre célozva.

Ez egy olyan különös viselkedés volt Alvah Scarrettől, hogy Wynand minden kedvét elvesztette, hogy tovább folytassa a beszélgetést. Egy vonallal áthúzta a vezércikket, de a kék ceruzavonás fáradtnak tűnt, és elhalványult a végére. Wynand így szólt: – Menj, és küzdj ki valami mást, Alvah!

Scarret felemelkedett, felvette a papírdarabot, megfordult, és szó nélkül elhagyta a szobát.

Wynand kérdőn, szórakozottan és kissé felkavarodott gyomorral nézett utána.

Jó néhány éve tisztában volt azzal az irányvonallal, amelyet a lapja fokozatosan, észrevehetetlenül, bármiféle tőle érkező utasítás nélkül magáévá tett. Észrevette az újsághírek óvatos *lejtését*, a burkolt célzásokat, bizonyos témák kihangsúlyozását, a politikai következtetések beszúrását oda, ahol semmi szükség nem volt rájuk. Ha a cikk egy munkaadó és egy alkalmazott közötti vitát érintett, a munkaadóban a bűnös látszatát keltették, pusztán csak a szóhasználattal, nem számított, hogy a tények mit közöltek. Ha egy mondat a múltra utalt, az mindig *sötét múltunk* vagy *halott múltunk* volt. Ha egy kijelentés magában foglalta valakinek az egyéni célját, az mindig *az önzés hajtja* vagy *a kapzsiság ösztönzi* volt. Egy keresztretjtvény azt a meghatározást adta, hogy *túlhaladt egyének*, és a megoldás a *capitalisták* volt.

Wynand megvető derűvel vonta meg a vállát rajtuk. Személyzete, gondolta, jól képzett: ha ez volt a nap népszerű aranyköpése, emberei automatikusan átvették. Nem jelentett semmit. Nem engedte beszivárogni a vezércikkbe, a többi nem számított. Nem volt több a pillanat divatjánál – és ő már annyi változó divatot túlélt.

Nem aggódott a *Mi nem olvasunk Wynandot* kampány miatt. Szerzett egyet a nyilvános illemhelyeken kiragasztott matricájukból, saját Lincolnjára ragasztotta,

hozzáírva a következő szavakat: *Mi sem*, és elég hosszú ideig ott is hagyta ahhoz, hogy a semleges újságok fényképészei felfedezzék, és lefotózzák. Pályafutása során korának legnagyobb kiadói, a pénzügyi hatalom legagyafúrta koalíciói harcoltak ellene, átkozták és ítélték el. Semmiféle aggodalmat nem tudott idézni benne egy olyan valaki tevékenysége, akit Gus Webbnak hívtak.

Tudta, hogy a *Banner* veszített valamit a népszerűségéből. – Egy múltó szeszély – mondta Scarretnek vállat vonva. Limerick író versenyt indított, vagy kuponsorozatokat bocsátott ki gramofonlemezekért, látta, hogy az eladott példányszám hirtelen megugrik, és azonnal elfelejtette a dolgot.

Nem tudta teljes cselekvésre buzdítani magát. Még sohasem érzett nagyobb vágyat a munkára. Minden reggel türelmetlen buzgalommal lépett be az irodájába. De egy órán belül azon kapta magát, hogy a fal burkolatának hézagait vizsgálja, és közben gyermekverseket szaval magában. Ez nem unalom volt, nem olyan, mint egy meglegedésre szolgáló ásitás, sokkal inkább a gyötrő vonzás, hogy ásitani akarjon, amit nem sikerül teljesen véghezvinni. Nem mondhatta, hogy nem szerette a munkáját. Csupán utálatossá vált; ahhoz nem eléggé, hogy döntésre kényszerítse; nem eléggé, hogy ökölbe szorítsa a kezét; csak annyira, hogy összehúzza az orrcimpáját.

Homályosan arra gondolt, hogy az ok ebben az új közízlésben keresendő. Nem látott okot arra, hogy miért ne követhetné, és játszodozhatna vele olyan ügyesen, amilyen ügyesen az összes többi szeszéllyel. De nem tudta követni. Nem érzett több aggályt. Ez nem egy pozitív állásfoglalás volt, amit racionálisan hozott meg; nem szembeszállás egy fontos ügy nevében; csak egy igényes érzés, valami, ami már majdnem a tisztaság velejárója: a tétovázás, amit az ember azelőtt érez, hogy belelépne a sárba. Wynand azt gondolta: – Nem számít – nem tart sokáig – visszatérek, amikor a hullám egy másik témára vált – azt hiszem, hogy jobb, ha megvárom, amíg ez elmúlik.

Nem tudta, hogy miért lett a szokásosnál is kényelmetlenebb érzése az Alvah Scarrettel való találkozástól. Azt gondolta, különös, hogy Alvah erre a szennyvonalra váltott. De volt valami más is; volt valami személyes jellegű dolog abban, ahogyan Alvah távozott: szinte egy bejelentés, hogy nem látja többé szükségesnek főnöke véleményét figyelembe venni.

Ki kellene rúgnom Alvaht, gondolta – és ekkor kinevette magát, megrendülve: kirúgni Alvah Scarretet? – az ember akár arra is gondolhatna, hogy megállítsa a Földet, vagy – az elképzelhetetlenre – megszüntetni a *Bannert*.

De ez év nyarának és őszének hónapjain át voltak olyan napok, amikor szerette a *Bannert*. Ilyenkor az íróasztalánál ült, keze az előtte szétterülő oldalakon, a friss tintától maszatos tenyérrel, és elmosolyodott, ahogy meglátta a Howard Roark nevet a *Banner* oldalain.

A szó az ő irodájából indult, és eljutott az összes érintett osztályhoz: Népszerűsítések Howard Roarkot! A művészeti hasábokon, az ingatlan oldalakon, a szerkesztőségi álláspontokról szóló oldalakon, a különféle rovatokban rendszeressé vált Roark nevének és épületeinek említése. Nem sok alkalom adódott arra, hogy egy építésznek nyilvánosságot teremtsen az ember, és az épületeknek kis hírértéke volt, de a *Banner*nek sikerült Roark nevét a nyilvánosság felé dobni mindenféle ötletes ürügy kapcsán. Wynand szerkesztett minden egyes szót, ami Roarkról szólt.

Megdöbbenő volt látni ezt az anyagot a *Banner* oldalain: jó ízléssel íródott. Nem voltak szenzációs hírek, sem fényképek Roarkról a reggelizőasztalnál, sem emberi érdeklődés, sem pedig kísérlet arra, hogy eladjanak egy embert; csupán egy indokolt, tetszetős tiszteletadás egy művész nagysága előtt.

Wynand sohasem beszélt erről Roarknak, és Roark sohasem említette. Nem beszélgettek a *Bannerről*.

Esténként, új otthonukba hazaérve, Wynand mindennap ott látta a *Bannert* a nappali asztalán. Házasságuk óta nem engedte meg az otthonában. Amikor először megpillantotta, elmosolyodott, és nem szólt semmit.

Míg egy este szóba nem hozta. Odalapozott egy cikkhez, ami a nyári üdülők általános témájáról szólt, nagy részében a Monadnock-völgyről. Felemelte a fejét, hogy Dominique-ra pillantson a szobán át; a lány a földön ült a kandalló mellett. Wynand így szólt:

- Köszönöm, drágám.

- Mit köszönsz, Gail?

- Azt, hogy érted, mikor látnám örömmel a *Bannert* a házamban.

Odasétált a lányhoz, és leült melléje. Átkarolta vékony vállát, és azt mondta:

- Csak gondold az összes politikusra, filmsztárra, idelátogató nagyhercegre és baltás gyilkosra, akikről a *Banner* harsonákat zengett az elmúlt évek során! Gondold a nagy keresztes háborúimra a közlekedési vállalatok, a piroslámpás negyedek és a saját termesztésű zöldségek miatt. Most az egyszer, Dominique, azt mondhatom, amit hiszek.

- Igen, Gail...

- Mindez a hatalom, amire vágytam, elértem, és sohasem használtam... Most majd meglátják, hogy mire vagyok képes! Kényszeríteni fogom őket arra, hogy elismerjék őt úgy, ahogy megérdemli. Olyan hírnevet adok neki, amire rászolgált. Közvélemény? Azt csinálom belőle.

- Gondolod, hogy ő akarja ezt?

- Valószínűleg nem. Nem érdekel. Szüksége van rá, és meg fogja kapni. Azt akarom, hogy az övé legyen. Mint építész, köztulajdonnak számít. Nem állíthat le egy újságot, hogy írjon róla, ha az akar.

- Ez a rengeteg híranyag - te magad írod őket?

- A nagy részét igen.

- Gail, milyen nagyszerű újságíró lehetett volna belőled!

A kampány eredményeket hozott, de olyanokat, amelyekre nem számított. A közvélemény üres közönyösséget mutatott. De az értelmiségi körökben, a művészvilágban, a szakmai körökben az emberek kinevették Roarkot. Ilyen megjegyzésekről számoltak be Wynandnak: - *Roark? Ó, igen, Wynand kedvence.* - *A Banner szépfíúja.* - *A bulvársajtó géniusza.* - *A Banner most művészetet árul - küldjön be két doboztetőt az elfogadható hasonmásból.* - *Nem hittétek volna? Én mindig is ezt gondoltam Roarkról - a Wynand-lapokhoz illő tehetség.*

- Majd meglátjuk - mondta Wynand megvetően, és folytatta magánhadjáratát.

Roarknak adott minden olyan fontos megbízást, ahol a tulajdonosok engedtek a nyomásnak. Tavasz óta Roark irodájába hozott egy hudsoni jachtklub, egy irodaház és két magánház megépítésére szóló szerződést. - Többet szerzek neked, mint amennyit elbírsz - mondta. - Gondoskodom róla, hogy behozd azokat az éveket, amiket el kellett vesztegetned miattuk!

Austen Heller így szólt Roarkhoz egy este: – Ha lehetek olyan merész, az a véleményem, hogy tanácsra van szükséged, Howard. Igen, persze, Mr. Gail Wynandnak erre az esztelen ténykedésére gondolok. Az, hogy te és ő elválaszthatatlan barátok vagytok, minden eddigi ésszerű elképzelésemet felborítja. Elvégre az emberiségnek különböző osztályai vannak – nem, nem Toohey nyelvét beszélem, de vannak bizonyos határvonalak az emberek között, amelyeket nem lehet átlépni.

– Igen, vannak. De soha senki nem tudta megmondani, hogy hol kell meghúzni ezeket.

– Nos a barátság a te dolgod. De van egy szempontja, amit abba kell hagyni – és most az egyszer meg fogsz hallgatni!

– Hallgatlak.

– Azt nagyszerűnek tartom, hogy ennyi megbízást zúdít rád. Biztos vagyok benne, hogy meg is kapja érte a jutalmát, és néhány létrafokkal magasabbra jut a pokolban, ahová minden biztonnyal kerül majd. De abba kell hagynia ezt a hírverést, amivel fröcsköl téged a *Bannerben*. Le kell állítanod őt! Vagy nem tudod, hogy a Wynand-lapok támogatása önmagában elég ahhoz, hogy bárki rossz hírbe keveredjen? – Roark nem szólt semmit. – Szakmailag árt neked, Howard.

– Tudom.

– Le fogod állítani?

– Nem.

– De mi az ördögért nem?

– Azt mondtam, hogy meghallgatlak, Austen. Nem azt mondtam, hogy beszélni fogok róla.

Egy őszi késő délutánon Wynand megjelent Roark irodájában, ahogy gyakran tette ezt a nap végén, és amikor együtt léptek ki az épületből, azt mondta: – Szép esténk van. Sétáljunk egyet, Howard! Van egy ingatlan, amit szeretném, ha látnál.

Mutatta az utat a Hell's Kitchenbe. Körbejártak egy nagy téglalapot – két háztömböt a Ninth Avenue és az Eleventh között, öt háztömböt északról délre. Roark bérházak gyászos sivárságát pillantotta meg, egykori vöröstéglás házak roskadozó romjait, kitekeredett bejáratokat, korhadó deszkákat, szürke alsóneműk sorait a szűk világító udvarban, nem mint az élet egy jelét, hanem mint a bomlás egy rákos daganatát.

– Ez a te tulajdonod?

– Az egész.

– Miért mutatod meg nekem? Vagy nem tudod, hogy egy építésznek rosszabb, ha ilyet lát, mintha temetetlen hullákkal borított mezőt mutatnának neki?

Wynand egy új kávézó fehér csempés bejáratára mutatott az utca másik oldalán: – Menjünk be oda!

Az ablak mellé ültek egy tiszta fémasztalhoz, és Wynand kávé rendelt. Úgy tűnt, itt is ugyanolyan otthonosan érzi magát, mint a város legjobb éttermeiben; eleganciája itt furcsán hatott – nem sértette a helyet, sőt mintha átalakította volna, mint egy király jelenléte, aki sohasem változtatja meg viselkedését, és ettől palotát varázsol bármely házból, ahová belép. Könyökére támaszkodva előredőlt az asztalon, és összehúzott szemmel, élvezettel figyelte Roarkot a kávégőzön át. Egyik ujját megmozdította, és az utcán túlra mutatott.

- Ez az első ingatlan, amit életemben vettem, Howard. Régen történt. Azóta nem nyúltam hozzá.

- Mire tartogattad?

- Rád.

Roark szájához emelte a nehéz, fehér kávésbögrét, tekintete állta Wynand tekintetét, és válaszként, gúnyolódva, ő is összehúzta a szemét. Tudta, hogy Wynand buzgó kérdéseket vár, és ehelyett ő türelmesen várt.

- Te makacs barom! - Wynand halkán felnevetett, megadva magát. - Rendben van! Ide hallgass! Itt születtem. Amikor elkezdhettem azon gondolkodni, hogy ingatlant vásárolok, elkezdtem felvásárolni ezt a részt. Házról házra. Tömbről tömbre. Hosszú időbe telt. Vehettem volna jobb telket, hogy gyorsabban pénzt csináljak, ahogy később tettem is, de inkább vártam, amíg ez teljesen az enyém nem lesz. Még ha tudtam is, hogy évekig nem fogom hasznát venni. Tudod, akkor döntöttem el, hogy ez lesz az a hely, ahol egy nap a Wynand Building fog állni... Jól van, jól van, maradj már nyugton - láttam, hogy az előbb mi suhant át az arcodon!

- Ó, istenem, Gail!...

- Mi a baj? Szeretnéd, mi? Borzasztóan szeretnéd?

- Azt hiszem, majdnem az életemet adnám érte - csak akkor nem tudnám megépíteni. Ezt akartad hallani?

- Valami ilyesmit. Nem kívánom az életedet. De jó érzés végre azt látni, hogy eláll a lélegzeted a megrázkódtatástól. Köszönöm, hogy megrázkódtatást tudtam neked okozni. Ez azt jelenti, hogy megértetted, mit sejtet a Wynand Building. A legmagasabb épület a városban. És a legremekebb.

- Tudom, hogy ezt akarnád.

- Még nem építem meg. De mind ez ideig erre vártam. És most te is velem fogsz várni. Tudod, hogy bizonyos szempontból nagyon szeretlek téged kínozni? És mindig is akarlak?

- Tudom.

- Csak azért hoztalak ide, hogy elmondjam, majd a tiéd lesz, amikor megépítem. Vártam, mert azt éreztem, hogy még nem vagyok kész rá. Amióta megismertelek téged, tudom, hogy kész vagyok, és nem azért, mert te építész vagy. De még egy kicsit várnunk kell, csak még egy vagy két évet, amíg az ország újra talpra nem áll. Ez most nem a megfelelő időszak az építésre. Természetesen mindenki azt mondja, hogy a felhőkarcolók ideje már lejárt. Hogy ódivatú. De én fütyülök arra, hogy mit mondanak. Én úgy csinálom, hogy megérje az árát. A Wynand-vállalatok irodái szétszórva találhatók a városban. Egyetlen épületbe szeretném őket sűríteni. És van elég befolyásom elegendően sok és fontos ember felett, hogy arra kényszerítsem őket, béreljék ki a hely fennmaradó részét. Lehet, hogy ez lesz az utolsó felhőkarcoló, amit New Yorkban építenek. Annál jobb. A legnagyobb és az utolsó.

Roark az utca túloldalát nézte, a koszcsíkos romokat.

- Lerombolni, Howard! Az egészet. Eltörölni a föld színéről! Azt a helyet, ahol nekem nem volt szavam. Egy parkkal és a Wynand Buildinggel helyettesíteni!... New York legjobb épületei elkallódnak, mert nem láthatóak, egymásnak préselték őket, tömbökben. Az én épületem látható lesz. Helyreállítja az egész szomszédságot. Kövessenek csak a többiek! Nem a megfelelő környék? Ki tesz megfelelővé egy környéket? Majd meglátják. Talán a város új központjává válik - amikor a városba

újra visszatér az élet. Akkor terveztem ezt el, amikor a *Banner* még csak egy negyedrangú szennylap volt. Ugye nem tévedtem? Tudtam, hogy mi lesz belőlem... Egy emlékmű az életemnek, Howard. Emlékszel, hogy mit mondtál, amikor először jöttél el hozzám az irodámba? Az életem kinyilatkoztatása. Voltak dolgok a múltamban, amiket nem szerettem. De az összes dolog, amire büszke voltam, meg fog maradni. Miután meghalok, ez az épület lesz Gail Wynand... Tudtam, hogy meg fogom találni a megfelelő építész, amikor eljön az ideje. Nem tudtam, hogy sokkal több lesz egy megbízott építésznél. Örülök, hogy így történt. Ez egy kegyes jutalom. Olyan, mintha megbocsátást nyertem volna. Az utolsó és a legnagyobb teljesítményem egyben a te legnagyobb alkotásod is lesz. Nemcsak az én emlékművem lesz, de a legjobb ajándék, amit felajánlhatok annak az embernek, aki számomra a legtöbbet jelenti a világon. Ne ráncold a szemöldököd, tudod, hogy ez vagy nekem! Nézd meg azt a borzalmat az út másik oldalán! Itt akarok ülni, és figyelni téged, ahogy nézed. Ezt fogjuk mi elpusztítani – te és én. Ami pedig lesz belőle – Howard Roark Wynand Buildingje. Mióta megszülettem, erre várok. Mióta megszülettél, egyetlen nagy lehetőségre vártál. Itt van, Howard, az út túlsó oldalán. A tiéd – tőlem.

X

Elállt az eső, de Peter Keating azt kívánta, hogy bárcsak újra eleredne. A járdák ragyogtak, sötét foltok rajzolódtak ki az épületek falain, és mivel most épp nem esett, úgy tűnt, mintha a város hideg verejtékben úszna. A levegő súlyos volt az idő előtti sötétségtől, nyugtalanító, mint a korai öregedés, és az ablakokban sárga fénytócsák világítottak. Keating elszalasztotta az esőt, de vizesnek érezte magát, egészen a csontjáig.

Korán eljött az irodájából, és gyalog indult hazafelé. Az iroda már jó ideje valószerűtlennek tűnt számára. Csupán az esték voltak valóságosak, amikor lopakodva osont fel Roark lakásába. Nem osont és nem lopakodva, mondta magának mérgesen, de tudta, hogy így volt; még akkor is, ha úgy sétált keresztül az Enright House előcsarnokán, és ment fel a felvonóval, mint bárki más, aki törvényes küldetésben van. Egy halvány aggodalom volt, az ösztönzés, hogy rápillantson minden arcra, a félelem, hogy felismerik; ismeretlen büntudat terhe volt, nem irányult senki felé, hanem a büntudat egy ijesztőbb érzése, nem lévén áldozat.

Roark a Cortlandt minden részletére vonatkozó durva vázlatait műszaki rajzokká alakíttatta saját alkalmazottaival. Meghallgatta Roark utasításait. Ellenérveket tanult be munkaadói bármely lehetséges tiltakozására. Úgy itta magába, mint egy felvevőgép. Később, amikor magyarázatokat adott a rajzolóinak, hangja olyan volt, mintha lemezt játszanának le. Nem bánta. Nem vont kétségbe semmit.

Most lassan sétált keresztül az eső áztatta utcákon. Az eső csak nem akart újra eleredni. Feltekintett, és megpillantotta az üres teret, ahol ismerős épületek tornyai voltak azelőtt; nem úgy nézett ki, mintha köd vagy felhő lenne, hanem mint a szürke ég egy szilárd darabja, mely egy óriási méretű, hangtalan pusztítást végzett el. Ez a látvány – az égen eltűnő épületek – mindig kényelmetlen érzést keltett benne. Fejét lehajtva sétált tovább.

Először a cipőt vette észre. Tudta, hogy látnia kellett a nő arcát, hogy az életösztön rántotta el róla a tekintetét, és engedte meg a tudatos érzékelésnek, hogy a cipővel kezdje. Egy pár lapos, barna félcipő volt, sértően alkalmas, túlon túl kifényezett a sáros járdán, semmibe véve az esőt és a szépséget. Szeme továbbsiklott a barna szoknyára, majd az egyenesre szabott kosztümkabátra, költséges és hideg, mint egy egyenruha, tovább a kézre, rajta a drága kesztyű egy lyukkal az ujján, a hajtókára, melyen egy lehetetlen kitűző éktelenkedett – egy karikalábú mexikói csillogó vörös nadrágban –, ami a vidámság egy ügyetlen kísérletének bizonyult; a vékony ajkakra, a szemüvegre, a szempárra.

– Katie – mondta Keating.

A lány egy könyvesbolt kirakatánál állt; pillantása félúton tétovázott a felismerés és egy könyvcím között, amit az előző pillanatban nézegetett; majd a nyilvánvaló felismerés jeleként formálódó mosollyal a pillantás visszatévedt a könyvcímre, hogy végigolvassa, és maradandóan az emlékezetébe vesse. Majd tekintetét újra Keatingre emelte. Mosolya kellemes volt; nem tűnt erőfeszítésnek, hogy elnyomja a keserőséget, és nem is volt szívélyes; pusztán kellemes.

– Nahát, Peter Keating! – mondta a lány. – Szervusz, Peter!

– Katie... – Keating nem tudta széttárni karját vagy közelebb lépni a lányhoz.

- Igen, ki hitte volna, hogy így futunk össze, de végül is, New York is olyan, mint bármely kisváros, bár úgy vélem, annak jó oldalait leszámítva. - Nem volt feszültség a hangjában.

- Mit csinálsz errefelé? Azt gondoltam... azt hallottam - Keating tudta, hogy Katie kapott egy jó állásajánlatot Washingtonban, és két évvel ezelőtt odaköltözött.

- Csak egy üzleti utazás. Holnap már rohanok is vissza. Nem is mondhatnám, hogy bánom. New York olyan halottnak, oly *lassúnak* tűnik.

- Nos örülök, hogy szereted a munkádat... ha erre gondoltál... ugye erre gondoltál?

- Szeretem a munkámat? Micsoda ostobaság ilyen mondani! Washington az egyetlen felnőtt hely az országban. Nem értem, hogyan képesek az emberek bárhol máshol élni. Mi van veled, Peter? Minap láttam a neved az újságban, valami fontos dolog volt.

- Én... dolgozom... Nem változtál sokat, Katie, nem igazán, ugye? - úgy értem, hogy az arcod - úgy nézel ki, ahogy régen - bizonyos szempontból...

- Nekem ez az egy arcom van. Miért kell az embereknek mindig a változásról beszélniük, ha nem látták egymást egy vagy két évig? Tegnap beleszaladtam Grace Parkerbe, és elkezdett leltárt készíteni a külsőről. Még mielőtt kimondta volna, már hallottam minden szót: - *Olyan jól nézel ki - egy napot sem öregedtél, tényleg, Catherine.* - Az emberek szűk látókörűek.

- De... tényleg jól nézel ki... Örülök... örülök, hogy látlak.

- Én is örülök, hogy látlak téged. Mi a helyzet az építőiparban?

- Nem tudom... Amiről olvastál, az biztos a Cortlandt... A Cortlandt Homeson dolgozom, egy lakásépítő...

- Igen, persze. Emlékszem már. Szerintem nagyon kedves tőled, Peter. Egy olyan munkát végezni, amit nemcsak a saját hasznodért és egy zsíros tiszteletdíjért teszel, hanem egy társadalmi célért. Szerintem az építészeknek abba kellene hagyniuk a pénzhajhászást, és egy kis időt az állami munkának és a magasabb céloknak szentelni.

- De hiszen legtöbbjük kapna utána, ha lehetősége lenne rá, ez az egyik buli, ahová a legnehezebb betörni, ez egy zárt...

- Igen, igen, tudom. Egyszerűen lehetetlen megértetni egy laikussal a munkamódszereinket, és ezért állandóan csak azokat az ostoba, unalmas panaszokat halljuk. Nem szabad a Wynand-lapokat olvasnod, Peter!

- Sohasem szoktam a Wynand-lapokat olvasni. De mi az ördög köze van ennek... Ó, én... nem is tudom, hogy miről beszélünk, Katie.

Keating arra gondolt, hogy a lány nem tartozik neki semmivel, vagy pedig mindenféle haragon és megvetésen képes uralkodni; és mégis volt Katie-ben egyfajta emberi kötelesség, amit még az ő irányába érzett: tartozott neki egy bizonyítékkal, hogy e találkozás megerősítő számára. De egyetlen jel sem utalt erre.

- Rengeteg beszélőnivalónk van, Peter. - Keatinget feldobták volna a szavak, ha nem ilyen könnyen ejtették volna ki őket. - De nem állhatunk itt egész nap. - Catherine a karórájára pillantott. - Van egy bő órám, feltételezem, hogy elviszel valahová egy csésze teára, ihatnál egy jó forró teát, tisztára összefagytál.

Ez volt Katie első megjegyzése a külsejére; ez, és egy reakció nélküli pillantás. Keating azt gondolta, hogy még Roark is megdöbben, elismerte a változást.

- Igen, Katie. Az csodálatos lesz. Én... - Azt kívánta, hogy bárcsak ne Katie lett volna az, aki ezt javasolja; ez volt a leghelyesebb dolog, amit tehettek; Keating azt kívánta, hogy bárcsak Katie ne lett volna képes a leghelyesebb dologra gondolni; ne ilyen gyorsan. - Keressünk egy kellemes, csendes helyet...

- A Thorpe's-ba megyünk. Van egy a sarkon túl. Nekik van a legfinomabb tormás szendvicsük.

A lány volt az, aki belekarolt, amikor átmentek az úton, és ő húzta ki a kezét a túloldalon. A mozdulat automatikus volt. Catherine nem vette észre.

Volt egy tésztával és édességgel megrakott pult a Thorpe's ajtaján belül. Egy nagy tál cukrozott mandula, zöld és fehér kacérkodott Keatinggel. A helyiségben narancsos cukoröntet illata terjengett. A világítás halvány volt, egy fülledt, narancsos köd; a fény ragacsosnak tűnt az illattól. Az asztalok túl kicsik voltak, közel egymáshoz.

Keating leült, és a fekete asztallapra terített papírcsipke alátétet nézte. De amikor Catherine-re emelte tekintetét, tudta, hogy nincs szükség óvatosságra: a lány nem reagált a vizsgáldására; arckifejezése ugyanolyan maradt, akár a lány arcát tanulmányozta, akár a másik asztalnál lévő nőét; úgy tűnt, mintha Catherine nem volna tudatában saját lényének.

A szája változott a leginkább, gondolta Keating; behúzott ajkak, a húsból csak egy halvány szél maradt a szájnílás dolyfös vonala körül; egy szájjal, az utasítások osztogatására, gondolta, de nem nagy utasítások vagy kegyetlen utasítások; csupán kicsinyesek - a vízvezeték-szerelésről és a fertőtlenítőszerrel. Észrevette a finom ráncokat a lány szeme sarkában - a bőr olyan volt, mint a papír, melyet összegyűrtek, és azután kisimítottak.

Catherine a washingtoni munkájáról mesélt, ő pedig komoran hallgatta. Nem hallotta a szavakat, csupán a lány hangszínét, mely száraz és sercegő volt.

Megjelent egy felszolgálónő kikeményített, orchidea színű egyenruhában, hogy felvegye a rendelést. Catherine gyorsan odavetette:

- A napi teaszendvicsekből. Legyen szíves!

Keating így szólt:

- Egy csésze kávé. - Érezte magán Catherine tekintetét, és hirtelen zavarba jött. Nem szabad bevallania, hogy nem tudna egyetlen falat ételt sem lenyelni most, és mert úgy érezte, hogy a vallomás felbosszantaná a lányt, hozzátette: - Egy svájci sonkás-rozsost, azt hiszem.

- Peter, micsoda borzasztó étrend! Várjon egy percet, hölgyem! Ezt nem lehet, Peter. Nagyon rosszat tesz neked. Egy friss salátát kellene enned. A kávéhoz pedig már késő van. Az amerikaiak túl sok kávéat isznak.

- Rendben van - mondta Keating.

- Egy teát és egy vegyes salátát, kisasszony... És... Ó, kisasszony! A salátát nem kenyérrel - hízol, Peter -, néhány diétás keksz kérünk hozzá!

Keating megvárta, amíg az orchideaszínű egyenruha eltűnik, és akkor reménykedve így szólt:

- Megváltoztam, nem, Katie? Tényleg nagyon szörnyen nézek ki?

Még egy becsmérlő megjegyzés is egy összekötő kapocs lett volna.

- Mi? Ó, bizonyára. Ez nem egészséges. De az amerikaiak egyáltalán nem tudnak semmit a helyes táplálkozási egyensúlyról. Természetesen a férfiak túl sok húhót

csapnak a puszta külső miatt. Sokkal hiúbbak, mint a nők. Valójában a nők azok, akik magukra vállalják az összes produktív munkát, és a nők fognak egy jobb világot építeni.

- Hogyan épít az ember egy jobb világot, Katie?

- Nos ha figyelembe vesszük a meghatározó tényezőt, ami természetesen a gazdaság...

- Nem, én... én nem így kérdeztem... Katie, nagyon boldogtalan vagyok.

- Sajnálom, hogy ezt hallom. Az ember annyi embertől hallja ezt mostanában. Ez azért van, mert ez egy átmeneti időszak, és az emberek gyökértelennek érzik magukat. De te mindig jókedvű voltál, Peter.

- Te... emlékszel, hogy milyen voltam?

- Te jó ég, Peter, úgy beszélsz, mintha hatvanöt évvel ezelőtt lett volna.

- De annyi minden történt. Én... - Megtette a döntő lépést; meg kellett tennie; a legdurvább mód tűnt a legegyszerűbbnek. - Házasság voltam. És elváltam.

- Igen, olvastam róla. Örültem, amikor elváltál. - Keating előre hajolt. - Ha a feleséged egy olyan nő volt, aki hozzá tudott menni Gail Wynandhoz, szerencséd volt, hogy megszabadultál tőle.

Az idült türelmetlenség a hangjában, melytől szinte egymásba folytak a szavak, nem változott, amikor kiejtette ezt. Keatingnek el kellett hinnie: a lányt csak ez a téma érdekelte.

- Katie, te nagyon tapintatos és kedves vagy... de hagyjuk a színjátékot! - mondta Keating, rettegve, tudván, hogy ez nem színjáték volt. - Hagyjuk ezt!... Mondd el, hogy mit gondoltál rólam akkor!... Mondj el mindent!... Nem bánom... Hallani akarom!... Hát nem érted? Jobban fogom érezni magam, ha hallom.

- De Peter, csak nem akarsz, hogy vádaskodásba kezdjek? Azt mondanám, hogy beképzelt dolog volt tőled, ha nem lett volna annyira gyerekes.

- Mit éreztél - azon a napon -, amikor nem mentem el és miután meghallottad, hogy megházasodtam? - Nem tudta, milyen ösztön hajtja, a zsidóbadtságon át, hogy könnyörtelen legyen, mint az egyetlen eszköz, ami még megmaradt számára. - Katie, szenvedtél akkor?

- Igen, persze, hogy szenvedtem. Minden fiatal ezt teszi ilyen helyzetekben. Utána már ostobaságnak tűnt. Sírtam, és szörnyű dolgokat kiabáltam Ellsworth bácsira. Orvost kellett hívnia hozzám, hogy nyugtatót adjon, majd hetekkel később egy nap elájultam az utcán, minden ok nélkül, ami igazán szégyenletes volt. Az összes szokásos dolog, úgy vélem, mindenki átesik rajtuk, mint a kanyarón. Miért gondoltam, hogy én kivétel vagyok? - ahogy Ellsworth bácsi mondta. - Keating arra gondolt, hogy eddig nem tudta, van valami, ami rosszabb, mint a fájdalom egy élő emléke: annak egy halott emléke. - És természetesen tudjuk, hogy ez volt a leghelyesebb. Nem tudom elképzelni magam a te feleségedként.

- Nem tudod elképzelni ezt, Katie?

- Nem, sem a te, sem más feleségeként. Akkor nem dolgoztam volna, Peter. Alkatilag alkalmatlan vagyok a családi életmódra. Túl önző és szűk. Természetesen megértem, hogy mit érzel most, és nagyra értékelem. Igazán emberi dolog, hogy valami lelkiismeret-furdalásfélét érzel, mivel te azt tetted velem, amit úgy hívnak, hogy cserbenhagyás. - Keating összerezzen. - Látod, milyen ostobán hangzanak ezek a dolgok. Természetes tőled, hogy most egy kicsit bűnbánó vagy - egy normális

reflex -, de objektíven kell nézni a dolgot, felnőtt emberek vagyunk, gondolkodó emberek, semmi sem túl komoly, nem igazán tehetünk arról, amit teszünk, így kondicionáltak minket, a tapasztalat számlájára írjuk, és tovább folytatjuk onnan.

- Katie! Te nem valami bukott lány problémáiról beszélsz. Magadról beszélsz.

- Van lényegbevágó különbség? Mindenki problémái ugyanolyanok, akárcsak az érzelmei.

Keating látta, hogy a lány beleharap egy zöld anyaggal megkent vékony szelet kenyérbe, és észrevette, hogy a saját rendelése is megérkezett. Villájával beletűrt a salátástálba, és rávette magát, hogy beleharapjon egy darab szürke diétás kekszbe. Ekkor felfedezte, hogy milyen különös az, amikor az ember elveszíti az evés automatikus gyakorlatát, és a legtudatosabb erőfeszítés kell ahhoz, hogy elvégezze; a keksz kimeríthetetlennek tűnt; nem tudta abbahagyni a rágás folyamatát; mozgatta állkapcsát, anélkül, hogy csökkent volna a sercegő pép mennyisége a szájában.

- Katie... hat évig... az járt a fejemben, hogyan fogok bocsánatot kérni tőled egy nap. Most itt van a lehetőségem, de nem fogom megtenni... Úgy tűnik... úgy tűnik, hogy lényegtelen. Tudom, hogy szörnyű ilyet mondani, de így tűnik nekem. Ez volt a legrosszabb dolog, amit életemben tettem - de nem azért, mert fájdalmat okoztam neked. Igen, fájdalmat okoztam neked, Katie, és talán nagyobb, mint amit képes vagy felfogni. De nem ez a legnagyobb bűnöm... Katie, én feleségül akartalak venni. Ez volt az egyetlen dolog, amit valóban akartam. És ez az a bűn, amit nem lehet megbocsátani - hogy nem azt tettem, amit akartam. Oly mocskosnak, hiábavalónak és gyalázatosnak érzem, mint amit az ember az elmebajjal kapcsolatban érez, mert nincs benne értelem, se méltóság, semmi, csak fájdalom - és felesleges fájdalom... Katie, miért tanítják nekünk állandóan azt, hogy könnyű és rossz dolog azt tenni, amit akarunk, és hogy fegyelemre van szükségünk, hogy elfojtsuk magunkat? A legnehezebb dolog a világon - azt tenni, amit akarunk. Ehhez kell a legnagyobb bátorság. Úgy értem, hogy amit igazán akarunk. Ahogy én feleségül akartalak venni. Nem pedig valami nővel hálni vagy berúgni, vagy azt, hogy bekerüljön a nevem az újságokba. Ezek a dolgok - melyek még csak nem is vágyak - olyan dolgok, amiket az emberek azért tesznek, hogy elmeneküljenek a vágyaiktól - mert akkora felelősség igazán akarni valamit.

- Peter, amit mondasz, az nagyon csúnya és önző.

- Lehet. Nem tudom. Mindig az igazat kellett mondanom neked. Mindenről. Még akkor is, ha nem kérdezted. Ezt kellett tennem.

- Igen. Valóban ezt tetted. Dicséretes jellemvonás volt. Elbűvölő fiú voltál, Peter.

A pulton lévő cukrozott mandula az oka, gondolta Keating tompa dühvel. A mandulák zöldek és fehérek voltak; nem volt okuk, hogy zöldek és fehérek legyenek az évnek ebben az időszakában; Szent Patrik napjának színei - azonkívül mindig ilyen édességek vannak minden kirakatban - és Szent Patrik napja a tavaszt jelenti - nem, többet, mint a tavaszt - a tavasz kezdetét megelőző csodálatos várakozás pillanatát.

- Katie, nem mondom, hogy még mindig szerelmes vagyok beléd. Nem tudom, hogy az vagyok-e vagy sem. Sohasem kérdeztem meg magamat. Most már nem lenne jelentősége. Nem azért mondom ezt, mert bármit is remélek vagy szándékomban áll próbálkozni, vagy... csak azt tudom, hogy szerettelek, Katie,

szerettelek, akármit is tettem ezzel, még ha így is kell utoljára kimondanom neked, szerettelek, Katie.

Catherine ránézett – és látszott rajta, hogy örül. Nem felkavaróan, nem boldogan, nem sajnálkozva; hanem egyszerű, hétköznapi módon örül. Keating azt gondolta: Ha Katie tökéletesen az a vénlány és elégedetlen szociális munkás volna, ahogy az emberek az ilyen nőket hívják, aki a saját erkölcsi tisztasága dölyfös gögijében megveti a szexet, még az is elismerés lenne, még ha rosszindulatú is. De ez – ez a derűs tolerancia mintha azt feltételezte volna, hogy a romantika csak egy emberi dolog, az embernek el kell fogadnia, mint ahogy mindenki más is elfogadja, ez általánosan jellemző gyengeség, különösebb következmények nélkül. Jólestek neki a szavai, ahogy bármely más férfitől jólestek volna – olyan volt, mint az a vörös nadrágos mexikói a kabátja hajtókáján, egy megvető engedmény az emberi hiúság igényére.

– Katie... Katie, mondjuk azt, hogy ez nem számít – ez, ami most van -, úgylis a múlt számít, nem? Ez nem érintheti azt, ami volt, ugye, Katie?... Az emberek mindig bánják, hogy a múlt annyira végleges, hogy semmi sem változtathatja meg – de én örülök, hogy így van. Nem tudjuk tönkretenni. De ugye gondolhatunk rá? Miért ne tehetnénk? Úgy értem, ahogy te mondtad, mint felnőtt emberek, nem áztatva magunkat, nem próbálva reménykedni, csak visszanézni rá... Emlékszel, amikor először meglátogattalak New Yorkban? Oly vékony és kicsi voltál, és a hajad összevissza lógott. Azt mondtam neked, hogy soha életemben nem fogok szeretni senki mást rajtad kívül. Az ölemben tartottalak, alig éreztem a súlyod, és azt mondtam, hogy soha életemben nem fogok szeretni senki mást. Erre te azt felelted, hogy tudod.

– Emlékszem.

– Amikor együtt voltunk... Katie, annyi mindent szégyellek, de abból egyetlen pillanatot sem, amikor együtt voltunk, mi ketten. Amikor azt kértem, hogy légy a feleségem – nem, azt sohasem kértem, hogy légy a feleségem – csak azt mondtam, hogy jegyesek vagyunk – és te azt mondtad, hogy *igen* -, egy padon egy parkban – esett a hó...

– Igen.

– Vicces gyapjúkesztyű volt rajtad. Mint az egyujjas kesztyű. Emlékszem, vízcseppek voltak a bolyhon – gömbök – mint a kristály – felragyogtak – amikor egy autó haladt el előttünk.

– Igen, azt hiszem, jó néha visszaemlékezni. De az ember világnézete tágul, és az évekkel szellemileg gazdagabbá válik.

Keating hosszú időre elhallgatott. Majd tompa hangon megszólalt:

– Sajnálom!

– Ugyan mit? Nagyon édes vagy, Peter. Mindig is mondtam, hogy a férfiak a szentimentálisak.

Keating azt gondolta: Ez nem színjáték – az ember nem tud így játszani – hacsak nem egy belső színjáték, önmagának, és akkor nincs határ, se kiút, se valóság...

Catherine tovább beszélt hozzá, és egy kis idő múlva újra Washington jött elő. Keating akkor válaszolt, amikor szükséges volt.

Arra gondolt, hogy eddig azt hitte, hogy ez egy egyszerű folytatás, a múlt és a jelen, és ha veszteség éri az embert a múltban, a fájdalom kompenzálja őt a jelenben,

és a fájdalom adja ennek a halhatatlanságát – de azt nem tudta, hogy az ember így tud pusztítani, visszamenőleg ölni – mintha a lánynak az sohasem létezett volna.

Catherine a karórájára pillantott, és egy hirtelen, türelmetlen lélegzetet vett.

– Máris késésben vagyok. Rohannom kell!

Keating súlyosan ejtette ki a szavakat:

– Nem bánod, ha nem tartok veled, Katie? Nem udvariatlanságból. Csak úgy gondolom, hogy jobb lenne így.

– Dehogy! Hová gondolsz? Egyedül is eligazodom a városban, és nincs szükség udvariaskodásra régi barátok között.

Majd hozzátette, miközben összeszedte táskáját és kesztyűjét, a papírszalvétát gombóccá gyúrte, és gondosan a teáscsészébe dobta: – Felhívlak, ha legközelebb a városban leszek, és majd megint harapunk együtt valamit. Bár nem tudom megígérni, hogy ez mikor lesz. Nagyon elfoglalt vagyok, annyi helyre kell mennem, a múlt hónapban Detroit volt és a jövő héten St. Louisba repülök, de ha újra New Yorkba küldenek, felhívlak, viszlát, Peter, végtelenül jó volt beszélgetni veled!

XI

Gail Wynand a jacht fedélzetének csillogó faburkolatát nézegette. A fa és egy tűzfolttá vált sárgaréz kilincsgomb a mindenség érzetét keltette körötte: a többmérőföldes tér megtelt napfénnel az ég és az óceán égő takarói között. Február volt, és a jacht mozdulatlanul feküdt, üresen járó motorokkal, a Csendes-óceán déli részén.

Ráhajolt a korlátra, és lepillantott Roarkra a vízben. Roark a hátán lebegett, teste egyenes vonalban kinyújtva, karja széttárva, szeme csukva. Bőrének színe egy hónapnyi ehhez hasonló napot sejtetett. Wynand arra gondolt, hogy így szereti érzékelni a teret és az időt: ennek a hajónak az erején keresztül, Roark bőrének, vagy saját karjának napbarnított színén keresztül, melyet összefont, és úgy támaszkodott maga előtt a korláton.

Jó néhány éve vitorlázott utoljára. Ez alkalommal azt akarta, hogy Roark legyen az egyetlen vendége. Dominique-ot otthon hagyták.

Wynand egy nap így szólt: – *Pusztítod magad, Roark. Olyan iramot diktálsz, amit senki sem bír sokáig. Monadnock óta, ugye? Gondolod, hogy lenne bátorságod végrehajtani a számodra legnehezebb hóstettet – pihenni?*

Meglepődött, amikor Roark szó nélkül elfogadta. Roark nevetett:

– *Nem futok el a munkámtól, ha ez az, ami meglep. Tudom, hogy mikor kell abbahagyni – és nem tudom abbahagyni, amíg nem készültem el vele. Tudom, hogy túlzásba vittem. Túl sok papírt pazaroltam mostanában, és szörnyű dolgokat készítettem.*

– *Tudsz te egyáltalán szörnyű dolgot készíteni?*

– *Valószínűleg többet, mint bármely más építész, és kevesebb mentséggel. Azzal az egyetlen különbséggel, hogy az én kontár munkáim a saját papírkosarámban végzik.*

– *Figyelmeztetlek, hogy több hónapig távol leszünk. Ha kezded megbánni, és egy hét elteltével a rajzasztalod után sírsz, mint azok az emberek, akik sohasem tanultak meg lustálkodni, nem foglak hazavinni. Én vagyok a legrosszabb diktátor a hajóm fedélzetén. Mindent meg fogsz kapni, amit csak el tudsz képzelni, a papíron és a ceruzán kívül. Még a beszéd szabadságát sem hagyom meg neked. Nem hozhatod szóba a tartókat, a műanyagokat vagy a vasbetont attól a pillanattól kezdve, ahogy a hajóra teszed a lábad. Megtanítalak úgy enni, aludni és élni, ahogy a legtöbb semmirekellő milliomos teszi.*

– *Szeretném kipróbálni.*

A munka az irodában nem igényelte Roark jelenlétét az elkövetkezendő hónapokra. A folyamatban lévő munkái befejeződtek. Két új megbízást tavaszig nem kellett elkezdenie.

Elkészítette az összes tervvázlatot, amelyre Keatingnek szüksége volt a Cortlandthez. Az építkezés már indulófélben volt. Az út előtt, egy késő decemberi napon Roark elment, hogy még egy utolsó pillantást vessen a Cortlandt helyszínére. Egy ismeretlen bémésködő a tétlen kíváncsiskodók egy csoportjában állt, és figyelte, ahogy az exkavátor belemarkol a földbe, utat törve a majdani alapnak. Az East folyó egy lassú, sötét és széles vízsáv volt; és a folyón túl, a hópelyhek gyér szállingózásában ott álltak a város tornyai, meglágyítva, finoman sejtetve magukat az orchidea és a kék akvarelljében.

Dominique nem ellenkezett, amikor Wynand bejelentette neki, hogy egy hosszú hajóútra akar utazni Roarkkal. – *Drágám, ugye megérted, hogy nem előled menekülök el? Csak szükségem van egy kis időre, mindentől távol. Roarkkal lenni olyan, mintha egyedül lennék magammal, csak még békésebb.*

– *Persze, Gail. Nem bánom.*

De Wynand ránézett, és hirtelen, hitetlenkedő örömében elnevette magát. – *Dominique, azt hiszem, te féltékeny vagy. Ez csodálatos, még hálásabb vagyok neki, mint bármikor – ha képes volt téged féltékennyé tenni rám.*

Dominique nem tudta bevallani neki, hogy féltékeny, és azt sem, hogy kire.

A jacht december végén indult útnak. Roark vigyorogva figyelte Wynand csalódottságát, amikor Wynand rájött, hogy nem kell fegyelmet kényszerítenie rá. Roark nem beszélt az épületekről, órákig feküdt elnyúlva a napon, és úgy lustálkodott, mint aki erre született. Keveset beszélgettek. Voltak napok, amikor Wynand nem emlékezett rá, hogy milyen mondatokat váltottak. Még az is elképzelhető volt számára, hogy egyáltalán nem mondtak semmit. Derűs nyugalomuk volt a legjobb érintkezési forma.

A mai napon együtt ugrottak be a vízbe úszni egyet, és Wynand mászott vissza először. Ahogy ott állt a korlátnál, Roarkot nézve, arra a hatalomra gondolt, amivel ebben a pillanatban rendelkezett: parancsot adhatna a hajó indulására, elvitorlázhatna, és itt hagyhatná ezt a vörös fejű fiút a napnak és az óceánnak. A gondolat élvezetet adott neki: érezte a hatalmat, de érezte, hogy megadja magát Roarknak azzal a tudattal, hogy nincs olyan erő, ami rá tudná venni, hogy ezt a hatalmat gyakorolja. Minden fizikai segítség az ő oldalán állt: hangszálainak néhány összehúzódásába kerülne, hogy kiadja a parancsot, és egy kéz kinyitna egy szelepet – az engedelmes gép tovaúszna. Azt gondolta: Ez nem csak egy erkölcsi kérdés, nem a tett pusztá borzalma, az ember, elképzelhetőleg, ott tudna hagyni egy másik embert, ha egy kontinens sorsa múlna rajta. De arra, hogy ezt az embert itt hagyja, semmi sem tudná feljogosítani. Ő, Gail Wynand volt a kiszolgáltatott fél ebben a pillanatban, a hajó szilárd padlózatával a lába alatt. Roark a vízen lebegve, mint egy fadarab, nagyobb erővel bírt, mint a jacht hasában lapuló motor. Wynand azt gondolta: Mert ez az az erő, amelyből a motor létrejött.

Roark visszamászott a hajóra; Wynand Roark testére pillantott, a szögletes síkokon lefutó vízsugarakra, és így szólt:

– Elköveltél egy hibát a Stoddard-templommal kapcsolatban, Howard. Azt a szobrot nem Dominique-ról, hanem rólad kellett volna készíteni.

– Nem. Én ahhoz túl egotista vagyok.

– Egotista? Egy egotista imádta volna. A legfurcsább módon használok a szavakat.

– Pontosan használom őket. Én nem akarok semminek a szimbóluma lenni. Én önmagam vagyok.

Egy nyugágyban terpeszkedve Wynand elégedetten pillantott fel a lámpásra, egy homályos üvegkorongra a mögötte lévő rekeszfalon: megszakította az óceán fekete űrjét, és a fény szilárd falain belül az otthon sérthetetlenségét keltette. Wynand hallotta a hajó mozgásának zaját, érezte az arcán a meleg, éjszakai levegőt, nem látott semmit, csak a körülötte elterülő fedélzet egy részét, körbezárva, véglegesen.

Roark előtte állt a korlátnál; egy magas, fehér alak a fekete úrnek támaszkodva, felszegett fejjel, úgy, ahogy Wynand egy befejezetlen épületben látta. Keze a korlátot fogta. Az ing rövid ujjá szabadon hagyta karját a fénynek; függőleges árnyékbarázdák emelték ki feszes karizmaikat és nyakán az inakat. Wynandnak eszébe jutott a jacht motorja, a felhőkarcolók, az Atlanti-óceánt átszelő kábelek, és minden, amit az ember készített.

- Howard, ezt akartam. Hogy itt legyél velem.

- Tudom.

- Tudod, hogy ez mi valójában? Birtoklási vágy. A világon két dologgal vagyok fukar: veled és Dominique-kal. Egy milliomos vagyok, aki még sohasem birtokolt semmit. Emlékszel, hogy mit mondtál a birtoklásról? Olyan vagyok, mint egy vadember, aki felfedezte, hogy létezik a magántulajdon, és most elvakultan garázdálkodik benne. Furcsa. Gondolj csak Ellsworth Tooheyra!

- Miért pont Ellsworth Tooheyra?

- Úgy értem, hogy azokra a dolgokra, amelyekről prédikál. Azon töprengtem az utóbbi időben, hogy vajon valóban érti-e azt, amit támogat. Az abszolút értelemben vett önzetlenség? De hiszen én ez voltam. Vajon tudja, hogy én vagyok az ideálja megtestesítője? Természetesen nem értene egyet a céloommal, de a célok nem változtatják meg a tényeket. Ha igaz az, hogy az önzetlenségre törekszik, filozofikus értelemben – és Mr. Toohey egy filozófus -, egy olyan értelemben, mely sokkal messzebbre mutat a pénz világánál, akkor nézzon csak rám! Nekem sohasem volt semmim. Én sohasem akartam semmit. Füttyültem rá – a legnagyobb mértékben, amit Toohey valaha csak remélhet. Egy barométerrre váltam, mely az egész világ nyomásának alá van vetve. Az ő tömegeinek hangja lökdösött föl és le. Természetesen vagyont gyűjtöttem ebben a folyamatban. Változtat ez a dolog lényegén? Tegyük fel, hogy elajándékozom a pénzem az utolsó pennyig. Tegyük fel, hogy soha életemben nem akartam volna elfogadni semmi pénzt, csak pusztán önzetlenségből cselekedtem volna, hogy szolgáljam az embereket. Mit kellene tennem akkor? Pontosan ugyanazt, amit tettem. A legnagyobb örömet okozni a legtöbb embernek. Kifejezni a többség véleményét, vágyait és ízlését. A többségét, mely önszántából szavazta meg nekem helyeslését és támogatását egy háromcentes szavazólap formájában, amit minden reggel a sarki újságosbódénál fizettek ki. A Wynand-lapok? Harmincegy éven át mindenkit képviseltek, kivéve Gail Wynandot. Úgy töröltem ki az énemet a világból, ahogy egyetlen kolostorban élő szent sem volt képes. Ennek ellenére az emberek korruptnak neveznek. Miért? A szent a kolostorban csak az anyagi dolgokról mond le. Ez kis ár a lelke üdvéért. Felhalmozza a lelkét, és lemond a világról. De én – autókat, selyempizsamákat, egy tetőházat vettem el, és cserébe a lelkemet adtam a világnak. Ki hozott nagyobb áldozatot – ha az áldozathozatal az erény próbája? Ki az igazi szent?

- Gail... nem gondoltam volna, hogy ezt valaha bevalloz magadnak.

- Miért nem? Tudtam, hogy mit teszek. Hatalmat akartam egy kollektív lélek fölött, és megkaptam. Kollektív lélek. Ez egy zavaros fogalom, de ha valaki a valóságban akarja elképzelni, csak emelje fel a *New York Bannert*.

- Igen...

- Természetesen Toohey azt mondaná erre, hogy ő nem ezt érti az önzetlenség alatt. Ő úgy érti, hogy nem kellene az emberekre bízni azt a döntést, hogy mit

akarnak. Nekem kellene eldöntennem. Nekem kellene meghatároznom, nem amit én szeretek vagy ők szeretnek, hanem amit én gondolok, hogy szeretniük kellene, és azután leerőszakolni a torkukon. Le kell erőszakolni, mivel ők önként választották a *Bannert*. Nos manapság számos hozzá hasonló altruista létezik a világon.

- Rájöttél?

- Hát persze. Mi mást tehetne az ember, ha az emberiséget kell szolgálnia? Ha másokért kell élnie? Vagy kiszolgálja mindenki vágyát és korruptnak nevezik; vagy mindenkire erővel rákényszeríti a közös jóról vallott saját elképzelését. Szerinted van még más módja ennek?

- Nincs.

- Akkor mi marad? Hol kezdődik a tisztesség? Mi kezdődik ott, ahol az önzetlenség véget ér? Látod már, hogy mibe vagyok szerelmes?

- Igen, Gail. - Wynand észrevette, hogy Roark hangjában volt valami vonakodás, ami már majdnem szomorúságnak hangzott.

- Mi van veled? Miért ilyen a hangod?

- Sajnálom. Bocsáss meg! Valami eszembe jutott. Már hosszú ideje gondolkozom rajta. És különösen ezekben a napokban, amikor rávettél arra, hogy itt feküdjek a hajón, és lustálkodjak.

- Rajtam gondolkozol?

- Rajtad is - sok más egyéb mellett.

- Hogyan döntöttél?

- Én nem vagyok altruista, Gail. Nem döntök mások helyett.

- Nem kell miattam aggódnod. Én eladtam magamat, de nem voltak illúzióim ezzel kapcsolatban. Nem lett belőlem Alvah Scarret. Ő valóban azt hiszi, amit a közvélemény mond. Én megvetem a közvéleményt. Ez szolgál egyedül a védelmemre. Eladtam az életemet, de jó árat kaptam érte. Hatalmat. Sohasem használtam. Nem engedhettem meg magamnak, hogy saját vágyaim legyenek. De most szabad vagyok. Most már arra használom, amire akarom. Amiben hiszek. Dominique-ra. Rád.

Roark elfordult. Amikor visszanézett Wynandra, csak annyit mondott: - Remélem, Gail.

- Min gondolkodtál az elmúlt hetek alatt?

- Azon az elven, ami a Dékán mögött rejlik, aki kirúgott a Stantonról.

- Milyen elv?

- Az a dolog, ami pusztítja a világot. Az a dolog, amiről beszéltél. A valódi önzetlenség.

- Az az ideál, amiről azt mondják, hogy nem létezik?

- Tévednek. Igenis létezik - bár nem úgy, ahogy ők képzelik. Ez az, amit hosszú ideig nem értettem az emberekkel kapcsolatban. Nincs énük. Másokban élnek. Másodkézből élnek. Nézd meg Peter Keatinget!

- Nézd meg te, ha akarod! Én utálok a képét.

- Én már megnéztem - azt, ami maradt belőle -, és ez segített, hogy megértsem. Most bűnhődik, nem tudja, hogy milyen bűnért, és azt mondja magának, hogy túl önző volt. Mely tettében vagy gondolatában volt valaha is önös érdek? Mi volt a célja az életben? A nagyság - más emberek szemében. Hírnév, csodálat, irigység - melyek mindegyike másoktól jön. Mások szabták meg a meggyőződéseit, melyek nem belőle

fakadtak, de megelégedett azzal, hogy mások azt hitték, a sajátja. Mások jelentették számára a mozgatóerőt és a legfőbb célt. Ő nem nagy akart lenni, hanem azt akarta, hogy nagynak tartsák. Nem építeni akart, hanem azt akarta, hogy építésként csodálják. Másoktól kölcsönzött, azért, hogy hatással legyen másokra. Ez a te valódi önzetlenséged. Az énjét árulta el és adta fel. De mindenki önzőnek nevezi.

- Ezt a mintát követi a legtöbb ember.

- Igen! És nem ez minden aljas cselekedetnek a gyökere? Nem az önzés, hanem pontosan az önérdék. Nézd meg őket! Azt az embert, aki csal és hazudik, de megőriz egy tiszteletre méltó látszatot magáról. Tudja magáról, hogy tisztességtelen, de mások azt hiszik, hogy tisztességes, és ő ebből nyeri önbecsülését, másodkézből. Az ember, aki a maga érdemének tulajdonít egy teljesítményt, ami nem az övé. Tudja, hogy középszerű, de nagynak tűnik mások szemében. Az elégedetlen nyomorult, aki szeretetet gyakorol az alatta állók irányába, és ragaszkodik azokhoz, akiket kisebb tehetséggel áldott meg a sors, azért, hogy az összehasonlítás révén felsőbbrendűsége tegyen szert. Az ember, akinek egyedüli célja, hogy meggazdagodjon. No már most, én nem látok semmi rosszat abban, hogy valaki meg akar gazdagodni. De a pénz csak egy eszköz valami célhoz. Ha egy ember egy egyéni cél megvalósítására akarja azt használni – hogy befektessen a saját munkájába, hogy alkosson, tanuljon, utazzon vagy élvezze a fényűzést -, akkor ez az ember teljesen erkölcsös. De azok az emberek, akiknél első helyen a pénz áll, túllépik ezt a szintet. Az egyéni fényűzés egy korlátozott törekvés. Ők hivatkozni akarnak: mutogatni, megdöbbenteni, szórakozni, másokat lenyűgözni. Másodkézből élnek. Nézd meg az úgynevezett kulturális törekvéseket! Egy egyetemi előadó, aki valami mit sem érő, kölcsönvett és újra felmelegített históriát ont magából, ami nem ér számára semmit – és a hallgatóság fütyül rá, de azért ott ül, hogy elmondhassa a barátainak, részt vett egy híres ember előadásán. Mindannyian másodkézből élnek.

- Ha Ellsworth Toohey volnék, azt mondanám: nem emelsz vádat az önzés ellen? Nem önös érdekből cselekszenek mindannyian – hogy észrevegyék, kedveljék, csodálják őket?

- Mások. A saját önbecsülésük árán. Az elsőrendű fontosságú dolgok világában – az értékek, a vélemény, a szellem, a gondolat világában – önmaguk fölé helyeznek másokat, pontosan oly módon, ahogy az altruizmus megköveteli. Egy igazán önző embert nem befolyásolhat mások megerősítése. Nincs szüksége rá.

- Azt hiszem, hogy Toohey érti ezt. Ez segíti őt abban, hogy terjeszteni tudja gonosz ostobaságait. A pusztá gyengeség és gyávaság. Olyan könnyű másokhoz rohanni. Olyan nehéz kitartani a saját álláspontunk mellett. Meghamisíthatod az erényt egy közönség előtt. Nem hamisíthatod meg saját magad előtt. Az éned a legszigorúbb bírád. Ők elfutnak előle. Egész életükben futnak. Könnyebb néhány százezer dollárt adományozni jótékonyági célokra és azt gondolni, hogy ettől nemesek vagyunk, mint az egyéni teljesítmény egyéni mértékeire alapozni az önbecsülést. Egyszerű más dolgokkal pótolni a készséget – néhány ilyen pótlék: a szeretet, a báj, a jóság, a jótékonyág. De a készséget semmivel sem lehet igazán pótolni.

- Pontosán ez a másodkézből élők határvonala. Számukra nem fontosak a tények, az elképzelések, a munka. Őket csak az emberek érdeklik. Nem kérdezik: – *Igaz ez?* – Azt kérdezik: – *Ez az, amit mások igaznak gondolnak?* – Nem véleményt formálni,

hanem ismételni. Nem cselekedni, hanem a cselekvés látszatát kelteni. Nem alkotás, hanem mutogatás. Nem tehetség, hanem barátság. Nem érdem, hanem protekció. Mi történne a világgal azok nélkül, akik cselekszenek, gondolkodnak, dolgoznak, alkotnak? Ők az egotisták. Nem egy másik agyon keresztül gondolkodsz, és nem egy másik ember kezével dolgozol. Amikor lemondasz a független értékítélet képességéről, a tudatosságról mondasz le. A tudatosságról való lemondás pedig az életről való lemondást jelenti. Aki másokért él, annak nincs valóságérzéke. Valóságuk nem bennük van, hanem valahol abban az űrben, amely elválaszt egy emberi testet egy másiktól. Nem egy egyéniség, hanem egy vonatkozás – a semmihez horgonyozva. Ezt az ürességet nem tudtam megérteni az emberekben. Ez állított meg, valahányszor csak szembekerültem egy bizottsággal. Az *én* nélküli emberek. Az olyan vélemények, melyek nem egy racionális folyamat eredményeképpen születtek meg. A fék és motor nélküli mozgás. A felelősség nélküli hatalom. A másodkezű cselekszik, de cselekedeteinek forrása szétszóródik minden második élő emberben. Ott van mindenhol és sehol, és nem lehet vitatkozni vele. Nem nyitott a vitára. Nem szólhatsz hozzá – nem hallja. Belefáradtál, hogy a falnak beszélj. Egy elszabadult, vak tömeg rohan, hogy összezúzzon értelem vagy cél nélkül. Steve Mallory nem tudta meghatározni ezt a szörnyeteget, de érezte. Ő a habzó szájú szörnyetegtől fél. A másodkezűektől.

– Szerintem a te másodkezűjeid értik ezt, de próbáld csak meg beláttatni velük. Figyeld meg, hogy elfogadnak bármit, kivéve egy olyan embert, aki egyedül áll! Azonnal felismerik őt. Ösztönből. Van bennük egy különös, alattomos gyűlölet iránta. A bűnözőknek megbocsátanak. Csodálják a diktátorokat. A bűn és az erőszak egy kötelék. A kölcsönös függés egy formája. Szükségük van a kötelékekre. Rá kell erőltetniük nyomorúságos kis személyiségüket minden egyes emberre, akivel találkoznak. A független ember megöli őket – mert benne nem léteznek, és ők csak ezt az egy létezési formát ismerik. Figyeld meg azt az ellenséges neheztelést bármely olyan elképzelés ellen, mely a függetlenségről tesz tanúbizonyságot! Figyeld meg, milyen gyűlöletet éreznek egy független ember felé. Nézz vissza a saját életedre, Howard, és az emberekre, akikkel találkoztál! Tudják. Félnék. Te egy szégyenfolt vagy.

– Ez azért van, mert valamennyi méltóságérzet mindig megmarad bennük. Még mindig emberi lények. De arra tanították őket, hogy másokban keressék magukat. Mégsem képes egyetlen ember sem elérni az abszolút alázatot, amelynek nem igényli az önérzetet semmilyen formában. Nem élné túl. Tehát a több évszázados sulykolás után az ember végül elfogadta – az egyetlen elfogadható módon – azt az elméletet, hogy az altruizmus a végső ideál. Az egyetlen elfogadható mód pedig az, hogy másokon keresztül akarja megszerezni az önbecsülést. Másodkézből él. Ez pedig mindenfajta borzalom előtt utat nyitott. Ez vált az önzés kegyetlen formájává, ami egy igazán önző emberben nem foganhatott volna meg. És most, hogy meggyógyítsuk a világot, amit az önzőség pusztít, arra kérnek, hogy öljük meg az énünket. Hallgasd meg, mit prédikálnak manapság! Nézz meg mindenkit körülöttünk! Kíváncsi voltál, vajon miért szenvednek, miért keresik a boldogságot, és miért nem találják meg sohasem? Ha bármelyik ember megállna, és megkérdezné önmagától, vajon volt-e valaha egy igazán belülről fakadó vágya, akkor megtalálná a választ. Azt látná, hogy az összes vágyát, erőfeszítését, álmát, ambícióját más

emberek motiválják. Még csak nem is igazán az anyagi boldogságért küzd, hanem a másodkezüek illúziójáért – a tekintélyért. Az elismerés egy jeléért, nem a sajátjáért. Nem tudja örömet lelteni a küzdelemben, és nem tud örülni, amikor sikert ér el. Egyetlen dologra sem tudja azt mondani: – *Ezt akartam, mert Én akartam, nem azért, mert ez elkápráztatja a szomszédaimat.* – És még azon csodálkozik, hogy nem boldog. A boldogság minden formája egyéni. A legnagyobb pillanataink személyesek, öncélúak, nem érintheti senki sem őket. A számunkra szent és értékes dolgok azok, amelyeket visszatartunk a válogatás nélküli megosztástól. De most arra tanítanak, hogy mindent, ami bennünk van, dobjunk a nyilvánosság elé, hogy mindenki összetapogathassa. Hogy kultúrházakban keressük az örömünket. Még szavunk sincs arra a sajátosságra, amire gondolok – az emberi szellem önállóságára. Nehéz önzőségnek vagy egotizmusnak hívni, elferdítették e szavak jelentését, most már Peter Keatinget jelentik. Gail, szerintem a legfőbb rossz a Földön az, ha másoknak szenteljük a legfőbb figyelmet. Én mindig megkívántam, hogy egy bizonyos tulajdonság meglegyen azokban az emberekben, akiket kedveltem. Mindig azonnal felismertem – és ez az egyetlen tulajdonság, amit tisztellek bennük. Ez alapján választottam a barátaimat. Most már tudom, hogy mi ez. Az önálló én. Semmi más nem számít.

– Örülök, hogy bevallod, hogy vannak barátaid.

– Még azt is bevallom, hogy szeretem őket. De akkor nem tudnám őket szeretni, ha ők volnának az életem fő célja. Észrevetted, hogy Peter Keatingnek nem maradt egyetlen barátja sem? Tudod, hogy miért? Ha az ember nem tiszteli magát, nem szerethet és tisztelhet másokat sem.

– A pokolba Peter Keatinggel! Én rád gondolok – és a barátaidra.

Roark elmosolyodott. – Gail, ha ez a hajó süllyedne, az életemet adnám azért, hogy megmentselek. Nem azért, mert ez bármiféle kötelesség lenne. Pusztán azért, mert kedvellek, olyan okok és igények miatt, melyek az enyéim. Meg tudnék halni érted. De nem tudnék, és nem is akarnék élni érted.

– Howard, mik voltak ezek az okok és igények?

Roark rápillantott, és rájött, hogy mindent elmondott, amit eddig megpróbált nem elmondani Wynandnak. Így felelt:

– Az, hogy nem másodkezünek születtem.

Wynand elmosolyodott. A mondatot hallotta – és semmi mást.

Később, amikor Wynand lement a kabinjába, Roark egyedül maradt a fedélzeten. A korlátnál állt, az óceánt bámulta, a semmit.

Azt gondolta: Nem említettem neki az összes közül a legrosszabb másodkezü – azt az embert, aki a hatalmat hajszoja.

XII

Április volt, amikor Roark és Wynand visszatértek a városba. A felhőkarcolók rózsaszínűnek látszottak a kék ég előterében, a porcelán összeférhetetlen árnyalata a kötömbökön. Az utcákon kis zöld csomók tarkították a fákat.

Roark bement az irodájába. Alkalmazottai kezet fogtak vele, és Roark látta a zavartan elfojtott mosolyok feszültségét, amíg egy fiatal fiú ki nem tört: – Az ördögbe! Miért nem tudjuk kimondani, mennyire örülünk, hogy látunk téged, főnök? – Roark felnevetett. – Ne zavartasd magad! El sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy újra itt vagyok. – Majd leült egy asztalra a műteremben, mialatt mindannyian beszámoltak neki az elmúlt három hónapról, egymás szavába vágva; Roark egy vonalzóval játszadozott, szórakozottan, mint egy ember, aki földjének talaját morzsolgatja ujjai között, a távollét után.

Délután, egyedül az íróasztalánál, kinyitott egy újságot. Három hónapja nem látott egyetlen újságot sem. Észrevett egy cikket a Cortlandt Homes-i építkezésről. Látta a sort: *Peter Keating, építész. Gordon L. Prescott és Augustus Webb, társtervezők.*

Roark mozdulatlanra dermedt.

Aznap este elment, hogy megnézzze a Cortlandtet.

Az első épületet már majdnem befejezték. A szerkezet egymagában állt a hatalmas, üres területen. A munkások már hazamentek; egy kis fény szűrődött ki az éjjeliőr kunyhójából. Az épület váza olyan volt, amelyet Roark tervezett, a csontok csodálatos szimmetriájára halmozott tíz különböző fajta maradvánnyal. Látta, hogy a terv gazdaságosságát megőrizték, de hozzáadták az érthetetlen költséges dolgokat; a megformált tömegek változatossága eltűnt, helyükre élettelen kockák kerültek; hozzáadtak egy új szárnyat, mely az ívelt tetővel úgy dudorodott ki az egyik falból, mint egy daganat – a tornaterem számára; erkélysorokkal toldották meg, melyek élénkkékre festett fémcsíkokból készültek; sarokablakok cél nélkül; az egyik sarok levágva egy felesleges ajtónak, egy kerek fémtetővel, amit egy pózna támogatott, akár egy férfidivatáru-üzlet a Broadwayn; három függőleges téglaszalag, amelyek sehonnan és sehová nem vezettek; az általános stílus, amit a szakma *Bronx Modern*nek hívtak; a főbejárat fölött egy lapos domborműtábla egy izomtömeget ábrázolt, melyből három vagy akár négy test is kivehető volt, az egyik alak karja a magasban, kezében csavarhúzó.

Fehér keresztet festettek a friss ablaktáblákra, és ez megfelelőnek tűnt, mint egy hiba, amit kiiktattak a létezésből. Az égen egy vörös szalag húzódott nyugatra, Manhattanen túl, és az előtérben a város épületei egyenesen és feketén emelkedtek.

Roark a Cortlandt első háza előtt, a leendő út helyén állt. Teste egyenes, nyakizmai megfeszítve, csuklója lefelé szorítva, testétől eltartva, mintha egy kivégzőosztag előtt állt volna.

Senki sem tudta volna megmondani, hogyan történt. Nem volt mögötte előre megfontolt szándék. Csak megtörtént.

Először, egy reggel Toohey közölte Keatinggel, hogy alkalmazzák Gordon L. Prescottot és Gus Webbet mint társtervezőket. – Mit számít ez neked, Peter? Nem érinti a díjadat. Nem vesz el a tekintélyedből, hiszen te vagy a nagyfőnök. Pusztán

olyanok lesznek, mintha a rajzolóid lennének. Csak egy lökést szeretnék adni nekik. Jót tesz a hírnevüknek, ha valamilyen módon kapcsolatba hozhatók ezzel a munkával. Nagy érdeklődést tanúsítok a hírnevük felépítésében.

- De minek? Nincs mit tenniük. Már minden készen van.

- Ó, például az utolsó simításokhoz jól jönnek. Az alkalmazottaid helyett. Megoszthatod velük a költséget. Ne légy disznó!

Toohey az igazat mondta; nem volt más célja ezzel.

Keating nem tudta kideríteni, milyen kapcsolatokkal rendelkezett Prescott és Webb, kivel, mely irodákban, milyen feltételek mellett - a több tucat hivatalnok közül, akik részt vettek a munkában. A felelősség kuszasága akkora volt, hogy senki sem volt teljesen biztos abban, hogy ki milyen hatalommal rendelkezett. Csak annyi volt világos, hogy Prescottnak és Webbnek voltak barátai, és Keating nem zárhatta ki őket a munkából.

A változások a tornateremmel kezdődtek. A lakók kiválasztásával megbízott hölgy egy tornatermet követelt. A hölgy szociális munkás volt, és feladata véget ért a program beindításával. Úgy szerzett főállást, hogy megvásárlatta magát a Társas Kikapcsolódás Cortlandtnek elnevezésű szervezet igazgatójának. Az eredeti terveken nem szerepelt tornaterem; mindössze néhány percnyi sétára volt két iskola és egy Keresztyén Ifjak Egyesülete. A hölgy kijelentette, hogy ez egy gáztett a szegény gyerekek ellen. Így hát Prescott és Webb megtervezték a tornatermet. Egyéb változások következtek, pusztán esztétikai természetűek. Különkiadások halmozódtak az építési költségre, amit oly gondosan terveztek gazdaságosra. A Társas Kikapcsolódás igazgatója elutazott Washingtonba, hogy tárgyaljon egy kis színház és egy kultúrház ügyében, melyekkel a Cortlandt következő két épületét szerette volna kiegészíteni.

A rajzokban történő változások fokozatosan jöttek, néhány egyszerre. A változásokat jóváhagyó határozatok a központból érkeztek. - *De mi már készen állunk a kezdésre!* - kiáltotta Keating. - *Mit balhézol?* - mondta vontatottan Gus Webb. - *Verj ki belőlük még egy pár ezer dolcsit, aztán annyi!* - *Na már most, ami az erkélyeket illeti -* mondta Gordon L. Prescott - *egy bizonyos modern stílust kölcsönöznek. Csak nem akarod, hogy ilyen csupasz legyen ez az átkozott hodály? Lehangoló. Ezenkívül, nem érted a pszichológiáját. Azok, akik itt fognak lakni, hozzászoktak, hogy tűzlépcsőkön ücsörögjenek. Imádják. Hiányozni fog nekik. Adni kell nekik egy helyet, ahol a szabad levegőn ücsöröghetnek... A költsége? A pokolba, ha ennyire átkozottul aggódsz a költség miatt, van egy ötletem, hol spórolhatunk meg egy rakás pénzt. A lépcsők alatti beépített szekrények ajtaját kiiktatjuk. Minek oda ajtó? Régimódi dolog. - Az összes szekrényajtót kihagyták.*

Keating harcolt. Ilyen csatában eddig soha életében nem vett részt, de minden tőle telhetőt megpróbált elhasznált ereje valós határáig. Irodáról irodára járt, vitatkozott, fenyegetőzött, könyörgött. De Keatingnek nem volt befolyása, míg társtervezői mintha egy föld alatti folyót irányítának a bekapcsolódó mellékágakkal együtt. A tisztviselők vállat vontak, és valaki máshoz küldték. Senkit sem érdekelt az esztétika kérdése. - *Ugyan, mi a különbség?* - *Hisz nem a maga zsebét érinti, nemde bár?* - *Ki maga, hogy csak az legyen, amit maga tervezett? Hadd járuljanak hozzá a fiúk is valamivel!*

Keating Ellsworth Tooheyhoz fordult, de Tooheyt nem érdekelte a dolog. Más teendői voltak, és nem vágyott arra, hogy egy bürokratikus vitát provokáljon ki. Valójában Toohey nem buzdította a pártfogoltjait művészeti törekvésekre, de nem

látott okot arra, hogy megkísérelje megállítani őket. Az egész dolog szórakoztatta. – *De ez szörnyű, Ellsworth! Tudod, hogy szörnyű! – Ó, bizonyára. De mit foglalkozol vele, Peter? A te szegény, de mosdatlan lakóid úgysem lesznek képesek értékelni az építészet finomabb vonásait. Inkább arról gondoskodj, hogy a vezetékszerelés rendben menjen!*

– *De minek? Minek? Minek?* – kiáltotta Keating a társtervezőinek. – *Nos miért ne lehetne nekünk is beleszólásunk?* – kérdezte Gordon L. Prescott. – *Mi is ki akarjuk fejezni az egyéniségünket.*

Amikor Keating segítségül hívta a szerződését, azt felelték neki: – *Rendben van, folytassa csak, próbálja meg beperelni a kormányt! Próbája csak meg!* – Időnként vágyat érzett arra, hogy öljön. Nem volt kit megölni. Neki adták az elsőbbségi jogot, nem tudott volna kit hibáztatni. Senki sem volt felelős. Nem volt cél és nem volt indíték. Csak megtörtént.

Keating eljött Roark házába azon az estén, miután Roark visszaérkezett. Nem hívták. Roark kinyitotta az ajtót, és így szólt: – Jó estét, Peter! – de a másik nem tudott válaszolni. Némán sétáltak be a dolgozószobába. Roark leült, de Keating állva maradt a padló közepén, és fojtott hangon kérdezte:

- Mit fogsz tenni?
- Ezt most már rám kell bíznod.
- Nem tudtam megakadályozni, Howard... Nem tehetek róla!
- Bizonyára nem.
- Mit tehetsz most? Nem perelheted be a kormányt.
- Nem.

Keating arra gondolt, hogy le kellene ülnie, de a távolság a székhöz túl nagynak tűnt. Úgy érezte, hogy túl feltűnővé válna, ha megmozdulna.

- Mi a szándékod velem, Howard?
- Semmi.
- Akarod, hogy bevalljam nekik az igazat? És mindenkinek?
- Nem.

Egy kis idő múlva Keating azt suttogta:

- Megengeded, hogy odaadjam neked a tiszteletdíjat... mindent... és...

Roark elmosolyodott.

- Sajnálom... – suttogta Keating elfordulva.

Várakozott, és ekkor a kérdés, amiről tudta, hogy nem szabad kimondania, így jött ki:

- Félek, Howard...

Roark megrázta a fejét.

– Bármit is teszek, nem azért fogom tenni, hogy ártsak vele neked, Peter. Én is bűnös vagyok. Mindketten azok vagyunk.

- Te bűnös?

– Én tettelek tönkre téged, Peter. Kezdetől fogva. Azzal, hogy segítettem neked. Vannak dolgok, amelyekben az embernek nem szabad segítséget kérnie, sem pedig adnia. Nem lett volna szabad megcsinálnom a feladataidat a Stantonon. Nem lett volna szabad elkészítenem a Cosmo-Slotnick Buildinget. Sem a Cortlandtet. Több terhet tettem a válladra, mint amit elbírsz. Ez olyan, mint amikor túl erős áram folyik az áramkörben, és kicsapja a biztosítékot. Most mindketten megfizetünk érte. Kemény lesz veled szemben, de még keményebb lesz velem szemben.

- Szeretnéd... ha most hazamennék inkább, Howard?

- Igen.

Az ajtónál Keating így szólt:

- Howard! Nem szándékosan tették.

- Ettől csak rosszabb.

Dominique hallotta az autó hangját, ahogy felfelé közeledik az úton. Azt gondolta, hogy Wynand jön hazafelé. A férfi az elmúlt két hétben, amióta hazajött, mindennap késő estig dolgozott a városban.

A motor betöltötte a vidék tavaszi csöndjét. Nem volt hang a házban; csupán hajának halk suhogása, amikor a fejét hátrahajtotta egy székpárnának. A következő pillanatban már nem gondolt a közeledő autóra, annyira ismerős volt ebben az órában, része a környék magányának és elvonultságának.

Hallotta, ahogy az autó megáll a ház előtt. Az ajtót sohasem zárták be; nem volt várható szomszédok vagy vendégek megjelenése. Dominique hallotta, hogy kinyílik az ajtó és lépések zaja hangzik fel lentről a haliból. A lépések nem tétováztak, hanem ismerős határozottsággal jöttek felfelé a lépcsőn. Egy kéz elfordította a kilincsgombot.

Roark volt. Dominique arra gondolt, miközben felemelkedett, hogy Roark még sohasem járt a szobájában; de ismerte a ház minden részét; ahogy az ő testéről is tudott mindent. Dominique nem érezte a megrázkódtatás egyetlen pillanatát sem, csak egynek az emlékét, múlt időben, a gondolatot: Biztos, hogy megdöbbenem, amikor megpillantottam, de most már nem érzek döbbenetet. Most, amikor már ott állt a férfi előtt, minden nagyon egyszerűnek tűnt.

Dominique azt gondolta: A legfontosabb dolgot sohasem kell kimondani kettőnk között. Mindig így fejezzük ki. Nem akart velem kettesben találkozni. Most itt van. Vártam, és kész vagyok.

- Jó estét, Dominique!

Dominique hallotta, hogy a kiejtett név betölti az öt éven át tartó űrt. Halkan így válaszolt:

- Jó estét, Roark!

- Azt akarom, hogy segíts nekem.

Dominique ebben a pillanatban a daytoni vonatállomás peronján állt Ohióban, a tanúk padján a Stoddard-tárgyaláson, a gránitbánya peremén, hogy megoszthassa magával – akkori önmagával – a férfi imént kiejtett mondatát.

- Igen, Roark.

A férfi átsétált a szobán, amit őneki tervezett, leült vele szemben, közöttük a szoba szélessége. Dominique észrevette magáról, hogy már ő is ül, nem figyelt saját mozdulataira, csupán a férfiéra, mintha a férfi teste két idegrendszerrel foglalt volna magába, a sajátját és az övét.

- Következő hétfő éjszaka, Dominique, pontosan fél tizenkettőkor menj el az autóddal a Cortlandt Homes építési területéhez.

Dominique észrevette, hogy érzi a két szemhéját; nem fájdalmasan, csak egyszerűen érzi; mintha megfeszültek volna, és nem mozdulnának többé. Már látta a Cortlandt első épületét. Tudta, hogy mit fog hallani.

- Egyedül kell menned, és hazafelé kell tartanod valahonnan, ahol egy előre megbeszélt találkozási pont volt. Egy olyan helynek kell lennie, ahová csak Cortlandtten keresztül lehet eljutni innen. Ezt majd be kell tudnod bizonyítani később. Az autódból a Cortlandt előtt kell kifogynia a benzinnak, pontban fél tizenkettőkor. Kezdj el dudálni! Van ott egy öreg éjjeliőr. Ki fog jönni. Kérd meg, hogy segítsen neked, és küldd el a következő benzinkútig, ami egymérföldnyire van!

Dominique céltudatosan felelt: - Igen, Roark.

- Amikor az éjjeliőr elment, szállj ki az autóból! Az út mellett van egy nagy üres földterület az épülettel átellenben, és azon túl egy árokfeleség. Amilyen gyorsan csak tudsz, sétálj el addig az árokig, menj le az aljára, és fekj le a földre! Lapulj a földhöz! Egy idő múlva visszamehetsz az autóhoz. Tudni fogod, hogy mikor. Gondoskodj arról, hogy az autóban találjanak rád, és az állapotod megfeleljen az autó állapotának - nagyjából!

- Igen, Roark.

- Megértetted?

- Igen.

- Mindent?

- Igen. Mindent.

Mindketten álltak. Dominique csak a férfi szemét látta, és azt, hogy mosolyog.

Hallotta, amint azt mondja neki: - Jó éjszakát, Dominique! - Roark kísért, és Dominique hallotta, ahogy elhajt az autójával. A mosolyára gondolt.

Tudta, hogy Roarknak nem volt szüksége az ő segítségére ahhoz a dologhoz, amire készül, tudna találni más eszközt is, hogy megszabaduljon, az éjjeliőrtől; hogy Roark szándékosan hagyta, hogy részt vegyen ebben, mert ő nem élne túl, ami ezután következik, ha a férfi nem hagyta volna; hogy ez egy próbatétel volt.

Roark nem akarta megnevezni, hogy mire készül; azt akarta, hogy ő megértse, és ne mutasson félelmet. Egykor nem tudta elfogadni a Stoddard-tárgyalást, elmenekült attól a rémületes dologtól, hogy lássa, amint a világ megsebz a férfit, de most beleegyezett, hogy segít neki ebben. Teljes nyugalommal egyezett bele. Szabad volt, és a férfi tudta ezt.

Az út laposan futott a sötéten elterülő Long Islanden, de Dominique úgy érezte, mintha egy emelkedőn vezetne felfelé. Ez volt az egyetlen szokásostól eltérő érzés: az emelkedés érzete, mintha autója függőlegesen száguldana. Tekintetét az útra szegezte, de az autó műszerfala olyannak tűnt a látótere peremén, mint egy repülőgép műszerfala. A műszerfalon lévő óra 11:10-et mutatott.

Dominique szórakozottan töprengett: Soha életemben nem tanultam meg repülőt vezetni, és most tudom, hogy milyen érzés; csupán ennyi, a szabad tér és nincs erőfeszítés. És nincs súly. Azt mondják, ez történik a sztratoszférában - vagy lehet, hogy a bolygóközi térben? -, ahol az ember lebegni kezd, és nem érvényesül a gravitációs törvény. Semmilyen gravitációs törvény. Dominique hallotta saját magát, ahogyan fölnevet.

Csupán ez az emelkedő érzés... Egyébként minden olyan volt, mint általában. Még sohasem vezetett autót ilyen jól. Azt gondolta: Az autóvezetés egy száraz, mechanikus munka, tehát tudom, hogy teljesen tiszta a fejem; mivel a vezetés könnyűnek tűnt, mint a lélegzés vagy a nyelés, egy folyamatos feladat, nem

igényelve különösebb figyelmet. Megállt a piros lámpáknál, melyek ismeretlen elővárosok ismeretlen kereszteződései fölött függtek, befordult a sarkokon, elhaladt más autók mellett, és biztos volt benne, hogy ma este nem érheti baleset; autóját egy távirányító vezérelte – egy olyan automatikus sugár, amiről olvasott – egy fényjel volt, vagy egy sugárnyaláb? – ő csak a volán mögött ült.

Ez szabadságot ad neki, hogy ne kelljen gondolnia semmire, csak apró dolgokra, és hogy gondtalan és... komolytalan lehessen, gondolta; oly végtelenül komolytalan. Ez egyfajta tisztaság volt, normálisabbnak lenni az átlagosnál, mint ahogy a kristály is átlátszóbb, mint az üres levegő. Csupán apró dolgok: rövid, fekete ruhájának vékony selyme, és ahogy felcsúszott a térde fölé; ahogy lábujjait behajlította körömcipőjében, amikor megmozdította a lábát; *Danny's Diner*, aranybetűkkel egy tovaszálló, sötét ablakon.

Nagyon vidám volt a vacsoránál, amit valami bankár felesége adott, Gail fontos barátai, kiknek neve most nem jutott eszébe. Egy csodálatos vacsora volt egy hatalmas Long Island-i házban. Nagyon örültek, hogy látják őt, és nagyon sajnálták, hogy Gail nem tudott eljönni. Mindent megevett, amit elé tettek. Ragyogó étvágya volt – mint azon ritka alkalmakkor gyerekkorában, amikor hazafelé futott az erdőből, ahol az egész napját töltötte, és anyja annyira örült, mert annyira félt attól, hogy anémiás lesz belőle.

Gyermekkori történeteivel szórakoztatta a vendégeket az asztalnál, megnevettette őket, és ez volt a legvidámabb vacsora, amire a házigazda emlékezett. Később a szalonban, ahol az ablakokat kitárták a sötét ég felé – egy holdvilágtalan ég felé, mely elnyújtózott a fákon túl, a városokon túl, egészen az East folyó partjáig – Dominique nevetett és csevegett; olyan melegséggel mosolygott a körülötte lévő emberekre, amitől mindannyian fesztelenül kezdtek beszélni a számukra legdrágább dolgokról; szerette ezeket az embereket, és ők tudták, hogy szeretik őket; szeretett minden embert a Föld minden pontján, és valami nő azt mondta: – *Dominique, nem tudtam, hogy ilyen csodálatos tudsz lenni!* – És ő azt válaszolta: – *Nincs semmi gondom a világon.*

De valójában semmire sem figyelt, kivéve a csuklóján lévő órára, és arra, hogy 10:50-re ki kell jutnia ebből a házból. Nem volt ötlete, hogy mit fog mondani, hogyan búcsúzzon el, de 10:45-kor kimondta, udvariasan és meggyőzően, és 10:50-re lába már a gázpedálon volt.

Zárt, fekete sportautója volt, vörös bőrhuzattal. Dominique arra gondolt, hogy milyen szép, fényezett állapotban tartotta John, a sofőr, ezt a bőrt. Nem marad majd semmi az autóból, és megfelelő volt, hogy legjobb formáját mutassa utolsó útján. Mint egy nő az első éjszakáján. Én nem öltöztem ki az első éjszakámra – nekem nem volt első éjszakám – csak valami leszakadt rólam, és a kőpor íze volt a fogaim között.

Amikor látta, hogy fénypontokkal teli, fekete függőleges csíkok töltik be az autó oldalablakát, csodálkozott, hogy mi történt az üveggel. Ekkor rájött, hogy az East folyó mentén halad, és ez New York, a másik oldalon. Felnevetett, és azt gondolta: Nem, ez nem New York, ez egy kép az én autóm ablakára ragasztva, az egész, itt, egyetlen kicsi ablaktáblán, a kezem alatt, az én tulajdonom, most már az enyém – átfuttatta egyik kezét az épületeken a Batterytől a Queensborough Bridge-ig – Roark, ez az enyém, és neked adom.

Az éjjeliőr alakja most tizenöt hüvelyk magas volt a távolban. Amikor tíz hüvelyk lesz, elkezdem, gondolta Dominique. Az autója mellett állt, és azt kívánta, hogy bárcsak az éjjeliőr gyorsabban távolodna.

Az épület fekete tömeg volt, mely egy ponton megtámasztotta az eget. Az ég többi része besüppedt, bizalmasan közel hajolva a sík földterülethez. A legközelebbi utcák és házak évekre voltak, messze az űr peremén, szabálytalan kis csorbák, mint egy törött fűrész fogai.

Dominique egy nagy kavicsot érzett körömcipőjének talpa alatt; kényelmetlen volt, de nem akarta megmozdítani a lábát; az zajt csapna. Egyedül volt. Tudta, hogy a férfi itt van valahol ebben az épületben, egy utca szélességnyire tőle. Nem volt se hang, se fény az épületben; csak fehér kereszték a fekete ablakokon. A férfinak nem lesz szüksége fényre; ő jól ismert minden csarnokot, minden lépcsőt.

Az éjjeliőr alakja összezsugorodott. Dominique felrántotta az autó ajtaját. Az ülésre dobta a kalapját és a táskáját, és becsapta az ajtót. Még mindig hallotta a csapódás zaját, amikor már az út túloldalán futott az üres területen, el az épülettől.

Érezte, ahogy ruhája selyme lábához tapad, és ez kézzelfogható céllal szolgált a lendülethez, hogy nekinyomuljon ennek, hogy amilyen gyorsan csak tudja, átszakítsa magát ezen az akadályon. Gödrök és száraz tarló borította a terepet. Egyszer elesett, de csak akkor vette észre, amikor már újra futásnak eredt.

Megpillantotta az árkot a sötétségben. Már térden is volt, az árok fenekén, majd elnyúlt hason, arccal lefelé, száját a földre tapasztva.

Érezte a kalapálást a combjában, és egyszer megtekерgette testét, hosszan vonaglott, hogy érezze a földet a lábával, mellével, karjának bőrével. Olyan volt, mint Roark ágyában feküdni.

A hang ökölcsapás volt a tarkóján. Érezte, hogy megtaszítja a föld, talpra röpíti, fel az árok szélére. A Cortlandt-épület felső része lebillent, és mozdulatlan lógott, miközben az ég egy törött sávja nőtt lassan át rajta. Mintha az ég szelné ketté az épületet. Majd a sáv türkizkék fényűvé vált, és nem volt többé felső rész, csak ablakkeretek és tartók repültek a levegőben, az épület kinyúlt az ég felé, egy hosszú, vékony, vörös nyelv lövellt ki a középpontból, egy újabb ökölcsapás, és még egy, egy vakító villanás, és a folyón túli felhőkarcolók üvegtáblái flitterekként csillogtak.

Elfeledkezett arról, hogy Roark azt parancsolta neki, hogy lapuljon a földhöz, hogy most mégis áll, hogy üveg és kicsavarodott vasdarabok záporoznak körülötte. A villanásban, amikor a falak kirepültek, és az épület kiszakadt, mint a felhőkön áttörő napsugár, Dominique órá gondolt ott, valahol a távolban, az építőre, akinek pusztítania kellett, aki ismerte ennek az épületnek minden kritikus pontját, aki a feszültség és a támasz finom egyensúlyát létrehozta; órá gondolt, ahogy kiválasztja ezeket a kulcspontokat, elhelyezi a robbanószert. Egy orvos, aki gyilkossá vált, szakszerűen szakítva szét szívet, agyat és tüdőt egyszerre. Ez az ember ott volt, látta, és amit ez neki okozott, rosszabb volt, mint amit az épületnek okozott. De ott volt, és örömmel fogadta.

Dominique látta, hogy egy fél pillanatra fénybe borul a város, ablakpárkányok és párkányzatok villannak fel többmér földnyire innen. Sötét szobák és mennyezetek jelentek meg képzeletében, melyeket ez a tűz nyaldos. Látta a megvilágított toronycsúcsokat az ég előterében, az ő városa most, és a férfié. – *Roark!* – kiáltott fel. – *Roark! Roark!* – Nem tudta, hogy kiált. Nem hallotta a saját hangját a robbanásban.

De már futásnak is eredt a mezőn keresztül a füstölgő rom felé, üvegszilánkok fölött, minden lépésnél teljesen megvetve a lábát, mert élvezte a fájdalmat. Soha többé nem fog fájdalmat érezni. Porfelhő borult a szántóföld fölé, mint egy ponyva. Meghallotta a szirénák éles visítását a távolban.

Még mindig autó volt, bár a hátsó kerekek összezúzódtak egy kazán egy darabja alatt, és egy felvonóajtó feküdt a tetőn. Dominique bemászott az ülésre. Úgy kellett kinéznie, mintha nem mozdult volna innen el. Üvegszilánkokat markolt fel a padlóról, és magára szórta, az ölébe, a hajára. Megfogott egy éles szilánkot, és belehasított a bőrébe a nyakán, két lábán és karján. Nem fájdalmat érzett. Láta, hogy vér lövell ki a karjából, lefut az ölébe, eláztatva a fekete selymet, csörgedezve combján. Feje hátrahanyatlott, szája levegő után kapkodva szétnyílt. Nem akarta abbahagyni. Szabad volt és sérthetetlen. Nem tudta, hogy egy ütőeret vágott el. Oly könnyűnek érezte magát. A gravitációs törvényen nevetett.

Amikor rátaláltak a helyszínre érkező első rendőrautó emberei, eszméletlen volt, néhány percnyi élet maradt benne.

XIII

Dominique körbepillantott a tetőház hálósobájában. Ez volt az első kapcsolata a környezettel, amelyet fel tudott ismerni. Tudta, hogy a kórházból hozták ide sok-sok nap után. A hálósobát mintha fénymáz borította volna. Ez a kristálytisztaság mindenben, gondolta; ez megmaradt; megmarad örökre. Észrevette Wynandot, az ágya mellett állt. Őt figyelte. Arca derűs volt.

Emlékezett rá, amikor a kórházban látta a férfit. Akkor nem tűnt derűsnek. Dominique tudta, hogy az orvos azt mondta a férfinak azon az első éjszakán, hogy nem éli túl. Mindannyiuknak el akarta mondani, hogy igenis túl fogja élni, hogy nincs más választása, mint élni; csak hogy nem tűnt fontosnak bármit is mondani az embereknek, soha többé.

Most magához tért. Érezte a kötést a nyakán, a lábán és a bal karján. De két keze a takarón pihent maga előtt, és már eltávolították róla a gézt; csak néhány vékony, vörös sebhely látszott rajta.

- Te átkozott kis bolond! - mondta Wynand boldogan. - Miért kellett ilyen jó munkát végezned?

A fehér párnán feküdve sima aranyhajával és egy fehér, magas nyakú kórházi hálóköpenyben fiatalabbnak nézett ki, mint valaha gyermekként. Olyan nyugalom sugárzott belőle, amit ugyan feltételeznek, de sohasem találnak gyermekkorban: a bizonyosság, az ártatlanság és a béke teljes tudata.

- Kifogyott a benzin - szólalt meg -, és ott várakoztam az autómban, amikor hirtelen...

- Már elmondtam ezt a történetet a rendőrségnek. Az éjjeliőr hasonlóképpen. De nem tudtad, hogy az üveggel óvatosan kell bánni?

Gail pihentnek néz ki, gondolta Dominique, és nagyon magabiztosnak. Számára is mindent megváltoztatott; ugyanúgy.

- Nem fáj - mondta a lány.

- Ha legközelebb el akarod játszani az ártatlan bábésszkodó szerepét, engedd meg, hogy felkészítselek rá!

- De ők elhiszik, nem?

- Ó, igen, ők elhiszik. El kell hinniük. Majdnem meghaltál. Nem értem, miért az éjjeliőr életét kellett megmentenie, ami majdnem a te életedbe került.

- Kinek?

- Howardnak, drágám. Howard Roarknak.

- Mi köze van ehhez?

- Drágám, nem rendőrségi kihallgatáson vagy. Bár az is lesz majd, és ott sokkal meggyőzőbbnek kell lenned, mint most. Azonban biztos vagyok benne, hogy sikerülni fog neked. Nem fog eszükbe jutni a Stoddard-tárgyalás.

- Ó!

- Megtetted akkor, és mindig meg fogod tenni. Bármilyen legyen is az, amit gondolsz róla, mindig azt fogod érezni, amit én a munkájával kapcsolatban érzek.

- Gail, te örülsz, hogy megtettem?

- Igen.

Dominique észrevette, hogy a férfi az ágy szélén nyugvó kezére pillant. A következő pillanatban a férfi már térden is volt, ajkait hozzászorította a kezéhez, nem emelve fel, nem érintve ujjaival, csak a szájával. Ez volt az egyedüli vallomás, amit megengedett magának, hogy elárulja, mit élt át azok alatt a kórházi napok alatt. Dominique felemelte a kezét, és megsimogatta a férfi haját. Azt gondolta: Rosszabb lesz neked, mintha meghaltam volna, Gail, de nem lesz semmi baj, nem fog fájni, nincs több fájdalom a világon, semmi sem hasonlítható ahhoz a valósághoz, hogy mi létezőnk: ő, te és én – megértettél mindent, ami számít, bár azt nem tudod, hogy elvesztettél engem.

Wynand felemelte a fejét, és felállt.

– Nem volt szándékomban szemrehányást tenni neked semmilyen módon. Bocsáss meg nekem!

– Nem fogok meghalni, Gail. Csodálatosan érzem magam.

– Úgy is nézel ki.

– Őt letartóztatták?

– Óvadék ellenében szabadlábba helyezték.

– Boldog vagy?

– Örülök, hogy megtetted, és hogy érte tetted. Örülök, hogy megtette. Meg kellett tennie.

– Igen. És ez megint olyan lesz, mint a Stoddard-tárgyalás.

– Nem egészen.

– Akartál még egy esélyt, Gail? Évek óta erre vágysz?

– Igen.

– Megnézhetem az újságokat?

– Nem. Addig nem, amíg fel nem tudsz kelni.

– Még a *Bannert* sem?

– A *Bannert* különösen nem.

– Szeretlek, Gail. Ha végig kitartasz...

– Ne próbálj megvesztegetni! Ez nem a te és az én dolgom. Még csak nem is az ő és az én dolgom.

– Hanem te és isten?

– Így is lehet hívni. De nem akarok beszélni róla. Addig nem, amíg vége nem lesz. Van egy látogatód, aki lent vár rád. Mindennap eljött.

– Kicsoda?

– A szeretőd. Howard Roark. Meg akarod engedni neki most, hogy köszönetet mondjon neked?

A vidám gúny, a hangszín, amivel kiejtette a számára leghetetlenebb dolgot, amire csak gondolni tudott, megsúgta Dominique-nak, hogy milyen messze van Gail attól, hogy sejtse az igazságot. Így szólt:

– Igen. Látni akarom őt. Gail, és ha úgy döntök, hogy a szeretőmmé teszem?

– Mindkettőtöket megöllek. Most pedig ne mozogj, feküdt nyugodtan, az orvos azt mondta, hogy pihened kell, huszonhat különféle nagyságú varrat van benned!

Wynand kísértalt a szobából, és Dominique hallotta, hogy lefelé megy a lépcsőn.

Amikor az első rendőr kiért a robbanás helyszínére, megtalálta az épület mögött, a folyóparton az elsütő-szerkezetet, ami felrobbantotta a dinamitot. Roark a bizonyíték mellett állt zsebre tett kézzel, és a Cortlandt maradványait nézegette.

- Mit tudsz erről, pajtás? - kérdezte a rendőr.

- Jobban teszi, ha letartóztat - felelte Roark. - A tárgyaláson majd elmondom.

Egyetlen szót sem szólt többé válaszként az összes ezt követő hivatalos kérdésre.

Wynand tette le érte az óvadékot a kora reggeli órákban. Wynand nyugodt volt a kórház intenzív osztályán, ahol látta Dominique sérüléseit, és ahol azt mondták neki, hogy a felesége nem éli túl. Nyugodt volt, amíg telefonált, kirángatott egy vidéki bírót az ágyából, és elintézte Roark szabadlábra helyezését. De amikor a felügyelő irodájában állt egy kis vidéki börtönben, hirtelen reszketni kezdett. - *Ti hitvány barmok!* - sziszegte a fogai között, és ezt követte az összes trágárság, amit a vízparti városrészen tanult. Megfeledkezett a helyzet összes szempontjáról, egyet kivéve: Roarkot rács mögött tartják. Újra a Hell's Kitchen-i Nyúlánk Wynand volt, és ez volt az a tomboló düh, amely hirtelen villanásokban rázta meg őt abban az időben, a düh, amit akkor érzett, amikor ott állt a mögött az omladozó fal mögött, arra várva, hogy megöljék. Csakhogy most azt is tudta, hogy ő Gail Wynand, egy birodalom tulajdonosa, és nem értette, miért van szükség bármiféle törvényes eljárásra, miért nem zúzza darabokra ezt a börtönt az öklével vagy a lapjain keresztül. Ebben a pillanatban minden egyet jelentett számára, ölni akart, ölnie kellett, akárcsak azon az éjszakán a fal mögött, hogy megvédje az életét.

Sikerült aláírnia a papírokat, sikerült várnia, amíg Roarkot kihozták hozzá a cellából. Együtt hagyták el a börtön épületét. Roark a csuklójánál fogva vezette őt, és mire elérték az autót, Wynand már megnyugodott. Az autóban Wynand azt kérdezte:

- Természetesen te tetted, ugye?

- Természetesen én.

- Együtt fogjuk kiharcolni!

- Ha te is részt akarsz venni benne.

- Jelenlegi becslés szerint a személyes vagyonom negyvenmillió dollárt tesz ki. Ez elég kell, hogy legyen bármelyik ügyvédre, akit csak akarsz, ha nem éppen az összesre.

- Nem fogadok ügyvédet.

- Howard! Csak nem akarsz megint fényképeket mutogatni a törvényszék előtt?

- Nem. Ez alkalommal nem.

Roark belépett a hálósobába, és leült egy székre az ágy mellé. Dominique mozdulatlanul fekve nézte őt. Egymásra mosolyogtak. Nincs szükség szavakra, most sincs, gondolta.

Megkérdezte:

- Börtönben voltál?

- Néhány órát.

- Milyen volt?

- Ne kezd el ugyanazt, amit Gail!

- Gail nagyon rosszul fogadta?

- Nagyon.

- Én nem fogom.
- Lehet, hogy vissza kell mennem több évre. Tudtad ezt, amikor beleegyeztél, hogy segítesz nekem.

- Igen. Tudtam.

- Számítok rád, hogy megmented Gailt, ha engem börtönbe zárnának.

- Számítasz rám?

Roark Dominique-ra nézett és megrázta a fejét. - Édesem... - Úgy hangzott, mint egy szemrehányás.

- Igen? - suttogta Dominique.

- Nem jöttél rá mostanáig, hogy ez egy csapda volt, amit neked állítottam?

- Miért?

- Mit tennél, ha nem kértelek volna, hogy segíts nekem?

- Ebben a pillanatban veled lennék a lakásodon az Enright House-ban, ebben a pillanatban, nyíltan és őszintén.

- Igen. De most nem tudsz. Mrs. Gail Wynand vagy, minden gyanú fölött állsz, és mindenki azt hiszi, hogy véletlenül voltál a helyszínen. Csak hadd tudják meg, mi van közöttünk - és ezzel bevallod, hogy én tettem!

- Értem.

- Az akarom, hogy hallgass. Ha megfordult a fejedben bármely olyan gondolat, hogy osztozni akarsz az én sorsomban, felejtsd el! Nem mondom el, hogy mit szándékozom tenni, mert ez az egyetlen mód arra, hogy kezelni tudjalak a tárgyalásig. Dominique, ha elítélnék, azt akarom, hogy Gaillel maradj! Számítok erre, azt akarom, hogy vele maradj, és sose beszélj neki kettőnkéről, mert neki és neked szükségetek lesz egymásra.

- És ha felmentenek?

- Akkor... - Roark körbepillantott a szobában. Wynand hálósobája. - Nem akarom itt mondani. De úgyis tudod.

- Nagyon szereted őt?

- Igen.

- Annyira, hogy feláldoznád...

Roark elmosolyodott. - Te azóta félsz ettől, amióta csak először idejöttem?

- Igen.

A férfi egyenesen a szemébe nézett. - Lehetségesnek tartod ezt?

- Nem.

- Sem a munkámat, sem téged, Dominique. Soha. De ennyit meg tudok tenni érte: Rábízom a döntést, ha elítélnék.

- Fel fognak menteni.

- Nem ezt akarom tőled hallani.

- Ha elítélnék - ha börtönbe zárnak vagy összeláncolnak más rabokkal - ha sárba tiporják a nevedet az összes mocskos újságcímbe - ha soha többé nem engedik, hogy épületet tervezz - ha soha többé nem engedik, hogy lássalak -, nem fog számítani. Nem túlzottan. Csak egy bizonyos pontig.

- Erre várok hét éve, Dominique! Ezt akartam hallani tőled.

Megfogta a lány kezét, felemelte, és az ajkaihoz tartotta, és a lány érezte Roark száját ott, ahol Wynandé volt előzőleg. A férfi felállt.

- Várni fogok - mondta Dominique. - Hallgatok. Nem megyek a közeledbe. Ígérem!

A férfi elmosolyodott és bólintott. Majd elment.

Megtörténik, bár csak ritka alkalmakkor, hogy olyan világi erők, amelyek túl nagyok ahhoz, hogy felfoghassuk őket, egyetlen eseményre irányítják figyelmüket, mint a sugarak, melyeket egy lencse gyűjt a legnagyobb fényesség egyetlen pontjába, hogy mindannyian láthassuk. Egy ilyen esemény a Cortlandt-merénylet. Itt, egy mikrokozmoszban, megfigyelhetjük a gonoszt, mely attól a naptól kezdve pusztítja kis bolygónkat, hogy megszületett a kozmikus iszapban. Egyetlen ember egoja a könyörület, az emberség és a testvériség összes elképzelése ellen. Egyetlen ember elpusztítja a kitagadottak leendő otthonát. Egyetlen ember ítél ezreket a nyomornegyedek borzalmára, a mocsokra, a betegségekre és a halálra. Amikor egy ébredező társadalom egy új, emberbaráti kötelességtudattal tett egy óriási erőfeszítést, hogy megmentse a hátrányos helyzetűeket, amikor a társadalom legnagyobb tehetségei összefogtak, hogy egy jóra való otthont teremtsenek számukra - egyetlen ember egotizmusa darabokra robbantotta mások teljesítményét. És mi okból? Valami homályos hiúsági ügy miatt, valami üres képzelgés miatt. Sajnálatos, hogy államunk törvényei nem engednek többet egy börtönbüntetésnél. Ez az ember az életével kellene, hogy lakoljon ezért a bűncselekményért. A társadalomnak szüksége van arra a jogra, hogy megszabadítsa magát az olyan emberektől, mint Howard Roark.

Ekképpen szólt Ellsworth M. Toohey a *New Frontiers* oldalain.

Visszhangok válaszoltak rá az egész országból. A Cortlandt robbanása csupán fél percig tartott. A közharag viszont szűnni nem akaró robbanásokban tört ki, gipszpor felhője telítette a levegőt, és a felhőből üveg, rozsdá és hulladék záporosóje hullott.

Bűnvádi eljárást indítottak Roark ellen. Ő ártatlannak vallotta magát, és nem volt hajlandó semmi egyébről nyilatkozni. Óvadék ellenében - amit Gail Wynand tett le - szabadlábra helyezték, és várta az elkövetkezendő tárgyalást.

Sok feltevés született Roark indítékára vonatkozóan. Néhányan azt mondták, hogy szakmai féltékenységből tette. Mások azt állították, hogy van egy bizonyos hasonlóság a Cortlandt tervrajza és Roark építési stílusa között, hogy Keating, Prescott és Webb talán kölcsönvett egy kicsit Roarktól - *egy törvényes felhasználás* - az ötleteken nincs tulajdonjog - *egy demokráciában, a művészet mindenkié* -, és hogy Roarkot egy olyan művész bosszúvágya sarkallta e tett elkövetésére, aki a plagizálás áldozatának hitte magát.

Egyik sem volt túl nyilvánvaló, de senkit sem érdekelt túlzottan az indíték. Az ügy egyszerű volt: egy ember több ellen. Nem volt joga semmiféle indítékra.

Egy jótékonyaságból épített otthon a szegények számára. Tízezer évre alapozva, melyek során az embereket arra tanították, hogy a jótékonyaság és az önfeláldozás egy megkérdőjelezhetetlen abszolútum, az erény próbaköve, a végső eszménykép. Tízezer év hangjai beszéltek a szolgálatról és az áldozathozatalról - az áldozathozatal az élet elsőrendű szabálya - szolgálj, vagy szolgáljanak! - zúzz, vagy téged zúzzanak össze - az áldozathozatal nemes - tégy, amit tehetsz, egyiket, vagy a másikat - szolgálj és áldozz! - szolgálj, csak szolgálj, csak szolgálj!...

S mindez ellen - egyetlen ember, aki nem kívánt sem szolgálni, sem uralkodni. Ily módon elkövette az egyetlen megbocsáthatatlan bűnt.

Feltűnést keltő botrány volt, és a szokásos lárma, és a szokásos jogos harag vágya kísérte, ami minden lincselés velejárója. De volt egy heves, személyes jelleg minden ember felháborodásában, aki csak szóba hozta.

- *Ez az ember csupán egy minden erkölcsi érzéktől mentes egotista*

- mondta a jótékony célú vásárhoz öltöző társasági hölgy, aki nem mert belegondolni abba, hogy az önkifejezés mely eszközei maradnának számára, és hogyan tudná kéréstét barátaira erőltetni, ha a jótékonyosság nem lenne a mindenre mentségül szolgáló erény -

- mondta a szociális munkás, aki nem talált célt az életben, és növeszteti sem tudott lelke terméketlen talajából, de sütkérezett az erényben és a meg nem érdemelt tiszteletben annak kegyelméből, hogy ujjait mások sebére helyezte -

- mondta a regényíró, akinek nem maradt más mondanivalója, ha a szolgálat és az áldozathozatal témáját elvették tőle, aki több ezer figyelmes fül hallatára zokogástól elcsukló hangon mondta, hogy szereti őket, és szereti őket, és lennének szívesek szeretni őt is egy kicsit viszonzásul -

- mondta a női rovat vezetője, aki nemrégiben vásárolt egy vidéki kúriát, mert olyan szeretettel írt a kisemberekről -

- mondta az összes kisember, akik a szeretetről akartak hallani, a nagy szeretetről, a szeretetről, ami nem válogat, a szeretetről, mely mindenkit átölel, mindent megbocsát, és mindent megenged nekik -

- mondta minden másodkező, aki nem tudott másképp létezni, csak mint mások lelkén élősködő pióca.

Ellsworth Toohey kényelmesen hátradőlt, figyelt, hallgatott és mosolygott.

Gordon L. Prescottot és Gus Webbet vacsorákon és koktélpartikon szórakoztatták; gyengéd, kíváncsi és féltő gondoskodással bántak velük, mint a katasztrófa túlélőivel. Azt mondták, hogy képtelenek megérteni, milyen elképzelhető indítéka lehetett Roarknak, és igazságot követeltek.

Peter Keating nem járt sehová. Nem volt hajlandó fogadni a sajtót. Nem volt hajlandó senkit sem fogadni. De megjelentetett egy írott vallomást, miszerint hisz Roark ártatlanságában. Vallomásában volt egy különös mondat, az utolsó. Azt mondta: - *Hagyják őt békén, kérem, hagyják már őt békén!*

Az Amerikai Építők Tanácsától sztrájkörtség járkált fel-alá a Cord Building előtt. Ennek nem volt semmi értelme, mert a munka szünetelt Roark irodájában. Az induló megbízásokat lemondták.

Ez szolidaritás volt. A lábkörmeit pedikűröztető első bálozó - a zöldségárustól karottát vásároló háziasszony - a könyvelő, aki zongorista akart lenni, de mentségére szolgált, hogy hűgát kellett támogatnia - az üzletember, aki utálta az üzletét - a munkás, aki utálta a munkáját - az értelmiségi, aki mindenkit utált - mindannyian testvéreként egyesültek a közös harag élvezetében, ami elűzte az unalmat, és megszabadította őket önmagukról, és ők nagyon jól tudták, mekkora áldás megszabadulni önmagukról. Az olvasók egy követ fűjtak. A sajtó egy húron pendült.

Gail Wynand az árral szemben úszott.

- Gail! - kapkodott levegő után Alvah Scarret. - Nem védhetünk egy dinamitos merénylőt!

- Hallgass, Alvah - mondta Wynand -, mielőtt kiverem a fogaidat!

Gail Wynand egyedül állt irodája közepén, hátravetett fejjel, tele életörömmel, mint amikor a rakparton állt egy éjszaka, szemben a város fényeivel.

A körülöttünk zajló mocskos ordítózásban – szolt a Banner egy vezércikke, melyet Gail Wynand – csupa nagybetűvel – jegyzett – mintha senki sem emlékezne arra, hogy Howard Roark saját szabad akaratából adta fel magát. Ha ő robbantotta fel azt az épületet – vajon miért kellett ott maradnia a helyszínen, hogy letartóztassák? De mi nem várunk arra, hogy kiderüljön, mi okból tett így. Elítéltük őt anélkül, hogy meghallgattuk volna. Azt akarjuk, hogy bűnös legyen. Élvezzük ezt az ügyet. Amit hallanak, az nem felháborodás – az kárörvendés. Bármelyik írástudatlan örült, bármelyik semmit érő, degenerált bűnöző, aki valamilyen förtelmes gyilkosságot követ el, együtt érző kiáltásokat kap tőlünk, és egy egész hadseregnyi humanitárius védelmezőt sorakoztat fel maga mögött. De egy zseni, már a meghatározás természetéből adódóan bűnös. Azt mindannyian elfogadjuk, hogy szörnyű igazságtalanság elítélni egy embert pusztán azért, mert gyenge és kicsi. De milyen szintre süllyedt egy olyan társadalom, amely pusztán azért ítél el egy embert, mert az erős és nagy? Évszázadunk erkölcsi légköre azonban ilyen – a közepes tehetségű emberek évszázada.

Másról sem rikácsolnak – közölte egy másik Wynand-vezércikk – minthogy Howard Roark karrierje során ki-bejár a tárgyalótermekbe. Nos ez így igaz. Egy olyan ember, mint Roark, egész életében a társadalom ítélőszéke előtt áll. Kit terhel ezért a felelősség – Roarkot vagy a társadalmat?

Soha életünkben meg sem próbáltunk erőfeszítést tenni arra, hogy megértsük, mi az igazi nagyság az emberben, és hogyan lehet azt felismerni – írta egy másik Wynand-vezércikk. Az általánosan elterjedt nézet szerint, amit egyfajta érzélgős kábulatban vallunk, a nagyság mércéje az önfeláldozás mértéke. Az önfeláldozás, mondjuk nyáladzva, a végső erény. Álljunk csak meg egy pillanatra és gondolkodjunk el! Vajon valóban erény az áldozathozatal? Feláldozhatja-e egy ember a teljességét? Becsületét? Szabadságát? Eszményképét? Meggyőződéseit? Érzései tisztaságát? A gondolkodás függetlenségét? De hát ezek az ember legfőbb kincsei! Bármelyikről is mond le, az nem áldozathozatal, hanem könnyű megalkuvás. Ezek azonban fölülte állnak bármely ügyért vagy ellenszolgáltatásért hozott áldozatnak. Nem kellene akkor abbahagynunk a veszélyes és rosszindulatú ostobaságok prédikációját? Önfeláldozás? De hát pontosan az én az, amit nem lehet és nem szabad feláldoznunk. A fel nem áldozott ént kell mindenekfölött tisztelnünk az emberben.

Ezt a vezércikket idézték a New Frontiersben és számos más újságban, keretbe foglalt nyomtatásban, a következő cím alatt: *Nicsak, ki beszél!*

Gail Wynand nevetett. Az ellenállás táplálék volt számára, és még erősebbé tette őt. Ez egy háború volt, és már több éve nem lépett igazi háborúba, attól az időtől fogva, amióta lefektette birodalma alapjait a szakma minden pontjáról érkező tiltakozó kiáltások közepette. Megkapta a lehetetlent, minden ember álmát: a fiatalság lehetőségét és erejét a tapasztalat bölcsességével kiegészítve. Egy új kezdet és egy tetőpont egyszerre. Erre vártam, és ezért éltem, gondolta.

Huszonkét újságja, képes folyóiratai, híradói megkapták az utasítást: – Álljatok Roark mellé! Adjátok el Roarkot az embereknek! Akadályozzátok meg a lincselést!

– Lehetnek bármilyen tények – magyarázta Wynand az alkalmazottainak -, ez nem tényeken alapuló tárgyalás lesz. A közvélemény fogja irányítani. Mindig is mi formáltuk a közvéleményt. Tegyük most is ezt! Adjátok el Roarkot! Nem érdekel, hogyan teszitek. Betanítottalak benneteket. Az eladás szakértői vagytok. Mutassátok meg, hogy mit tudtok!

Szavait csend fogadta, az alkalmazottak egymásra pillantottak. Alvah Scarret a homlokát törölgette. De mindenki engedelmeskedett.

A *Banner* egy képet jelentetett meg az Enright House-ról, a következő szöveggel: *Ezt az embert akarják elpusztítani?* Egy képet Wynand otthonáról: *Ezzel versengjen, aki tud!* Egy képet a Monadnock-völgyről: *Ez az ember nem adott semmit a társadalomnak?*

A *Banner* leköszölte Roark életrajzát, egy olyan szerző neve alatt, akiről még senki sem hallott; Gail Wynand írta. A *Banner* sorozatot indított híres tárgyalásokról, melyek során ártatlan embereket ítélték el az elfogult közhangulat eredményeképpen. A *Banner* cikkeket tett közzé a társadalom mártírjairól: Szókratész, Galilei, Pasteur, a gondolkodók, a tudósok, egy hosszú hősi vonal – minden egyes ember, aki egymagában állt, az ember, aki szembeszállt az emberekkel.

– De Gail, az isten szerelmére, Gail, ez egy *lakásépítési program* volt! – jajveszékelt Alvah Scarret.

Wynand tehetetlenül nézett rá: – Feltételezem, hogy lehetetlen megértetnem veletek, ostobákkal, hogy ennek semmi köze sincs ahhoz. De rendben van! Akkor beszéljünk a lakásépítési programokról!

A *Banner* nyilvánosságra hozott egy expozét a lakásépítési korrupcióról: az illetéktelen haszonról, az alkalmatlanságról, azokról a szerkezetekről, melyeket ötször akkora költségen építettek fel, mint amennyire egy magánépítőnek szüksége lett volna, a megépített és elhagyott telepekről, az altruizmus szent tehene által elfogadott, csodált, megbocsátott és védelmezett borzalmas teljesítményekről. *Azt mondják, hogy a pokolba vezető út jó szándékkal van kikövezve – mondta a Banner. – Lehet, hogy ez azért van, mert sohasem tanultunk meg különbséget tenni, milyen szándékokból áll a jó? Nincs itt az ideje, hogy megtanuljunk? Még sohasem hirdettek ki ilyen sok jó szándékot ilyen hangosan a világon. És nézzék!*

A *Banner* vezércikkeit Gail Wynand írta egy asztalnál állva a szedőteremben, kék ceruzával, mint mindig, egy hatalmas nyomdaívre, egy hüvelyk magas betűkkel. Odavágta a G W-t a végére, és a híres kezdőbetűket ennyire még sohasem lengte körül a vakmerő büszkeség szele.

Dominique felépült, és visszatért vidéki házukba. Wynand késő este vezetett haza. Amilyen gyakran csak tudta, magával hozta Roarkot. Együtt üldögéltek a nappaliban a tavaszi éjszakára nyitott ablakoknál. A domb sötét lankái finoman gördültek lefelé a tóhoz a ház falai alól, és messze a távolban a fákon keresztül felragyogott a tó. Nem beszélgettek az ügyről, sem pedig a közeledő tárgyalásról. Csak Wynand beszélt a hadjáratáról személytelenül, szinte úgy, mintha Roarkot egyáltalán nem is érintené a dolog. Wynand a szoba közepén állt, és a következőket mondta:

– Jól van, elismerem, hogy megvetendő volt a *Banner* egész pályafutása. De ez majd mindent igazolni fog. Dominique, tudom, hogy te sohasem voltál képes megérteni, miért nem éreztem szégyent a múltban. Miért szeretem a *Bannert*. Most látni fogod a választ. A hatalom. Egy olyan hatalom van a kezemben, amit sohasem tettem próbára. Most látni fogod a próbát. Azt fogják gondolni, amit én akarok, hogy gondoljanak. Azt teszik majd, amit én mondok nekik. Mert ez az *én* városom, és igenis, nekem itt *van* szavam. Howard, mire elérkezik a tárgyalás, úgy behülyítem őket, hogy nem lesz esküdtszék, aki el merne ítélni téged.

Nem tudott aludni éjszakánként. Nem érzett vágyat az alvásra. – Menjetek csak lefeküdni! – szólt Roarknak és Dominique-nak. – Pár perc múlva én is megyek. – Ezután Dominique a hálósobából, Roark pedig a vendégsobából a lépcsőfordulón át hallotta Wynand lépéseit, ahogy több órán keresztül fel-alá járkál a teraszon; egyfajta örömteli nyugtalanság volt ebben a hangban, minden lépés olyan volt, mint egy lehorgonyzott mondat, mint egy padlóba döngölt nyilatkozat.

Egy alkalommal, amikor Wynand elbocsátotta őket késő éjszaka, Roark és Dominique együtt mentek fel a lépcsőn, és megálltak az első lépcsőfordulón; hallották a gyufa hirtelen, erélyes sercenését lent a nappaliban, egy hangot, mely magában hordozta a képet az izgatottan megránduló kézről, mely a hajnalig tartó cigaretták közül az elsőt gyújtja, és egy kis tűzpontról, ami ide-oda mozog a teraszon a lépések zajára.

Lenéztek a lépcsőn, és azután egymásra pillantottak.

– Ez borzalmas! – mondta Dominique.

– Ez nagyszerű! – mondta Roark.

– Nem tud segíteni neked, bármivel is próbálkozik.

– Tudom. De nem ez a lényeg.

– Mindent kockára tesz, hogy megmentsen téged. Nem tudja, hogy elveszít engem, ha megmenekülsz.

– Dominique, melyik lesz rosszabb számára – ha elveszít téged, vagy ha elveszíti a harcot? – Dominique értően bólintott. Roark hozzátette: – Azt is tudod, hogy valójában nem én vagyok az, akit meg akar menteni. Én csak egy ürügy vagyok.

Dominique felemelte a kezét, megérintette a férfi arccsontját, egy alig érezhető nyomás volt az ujjai végével. Nem tudott többet megengedni magának. Megfordult, és továbbindult a szobája felé. Nem sokkal ezután hallotta, hogy Roark becsukja a vendégszoba ajtaját.

Hát nem találó, írta Lancelot Clokey egy egyszerre több újságban leközölt cikkben, hogy Howard Roarkot épp a Wynand-lapok vették védelmükbe? Ha bárkinek kételyei támadnának e megrázó ügy erkölcsi kérdéseit illetően, itt a bizonyíték arra, hogy mi micsoda, és ki melyik oldalon áll. A Wynand-lapok – a bulvársajtó, a közönségesség, a korrupció és a botrányhajhászás vára; ez a közízlésen és tisztességen ejtett szervezett sérelem; ez az a szellemi alvilág, amit egy olyan ember irányít, akinek kevesebb fogalma van az elvekről, mint egy kannibálnak – a Wynand-lapok Howard Roark méltó harcosai, és Howard Roark az ő megérdemelt hőjük. Miután egész életét a sajtó tisztessége romba döntésének szentelte, teljesen helyénvaló, hogy Gail Wynand egy nála még kíméletlenebb dinamitos merénylőt támogat.

– Ez az egész ömlengés, ami itt folyik – mondta Gus Webb egy nyilvánosság előtt tett beszéde során – egy baromság. A következő dologról van szó: Ez a Wynand nevű fickó rengeteget összeszedett, mondom, rengeteget, azzal, hogy éveken át kopasztotta az ingatlanügyletek gengsztereit. Vajon tetszik neki, hogy az állam beleüti az orrát az ügybe, és kiszorítja őt, hogy a kisemberek kaphassanak egy tetőt a fejük fölé és egy modern környezetet a gyerekeik számára? Mérget vehetnek rá, hogy nem tetszik neki, egy cseppet sem. Ez egy előre kifőzött trükk kettejük között. Wynand és a vörös hajú barátja között, és ha engem kérdeznek, ez a barát jó sok pénzt szedett ki Mr. Wynandból, amiért ilyen remek munkát végzett.

Biztos forrásból tudjuk, írta egy radikális lap, hogy a Cortlandt csak az első lépés volt egy óriási méretű összeesküvésben, amely az Egyesült Államok összes lakásépítő programja,

erőműve, postahivatala és iskolaépülete felrobbantására irányul. A főkonspirátor Gail Wynand – mint ahogy láthatjuk – és más hozzá hasonló felfuvalkodott kapitalista, a legnagyobb pénzeszsákokat beleértve.

Túl kevés figyelmet szenteltünk ezen ügy női vonatkozásának, írta Sally Brent a *New Frontiers*-ben. Az a szerep, amit Mrs. Wynand játszik, enyhén szólva gyanús. Vajon nem a legremekebb egybeesés, hogy Mrs. Wynand küldte el oly kényelmesen az éjjeliőrt épp a legalkalmasabb pillanatban? És hogy férje most lármásan tiltakozik, hogy megvédje Mr. Roarkot? Ha nem vakítana el minket egy ostoba, értelmetlen, régmódi, lovagias érzés, mely szerint egy úgynevezett gyönyörű nőről van szó, akkor nem hagynánk az ügy ezen részét feledésbe merülni. Ha nem félemlítene meg minket Mrs. Wynand társadalmi helyzete és férjének – aki teljesen bolondot csinál magából – úgynevezett tekintélye, feltennénk néhány kérdést arról a történetről, hogy ő majdnem az életét vesztette a katasztrófában. Honnan tudjuk, hogy valóban ez történt? Meg lehet venni az orvosokat, mint ahogy bárki mást is, és Mr. Gail Wynand szakértője az ilyen dolgoknak. Mindezt figyelembe véve talán kivehetőek a körvonalai valaminek, ami olyan formát ölt, mint egy mindennél visszataszítóbb cselszövés.

A Wynand-lapok állásfoglalása ebben a kérdésben, írta egy csendes, konzervatív újság, megmagyarázhatatlan és botrányos.

A *Banner* eladott példányszáma hétről hétre csökkent, a zuhanás sebessége úgy nőtt, mint egy elszabadult felvonóé. Mi nem olvassunk Wynandot feliratú matricák és jelvények lepték el a falakat, a földalatti oszlopait, a szélvédőket és a kabáthajtókákat. Kifütyülték Wynand híradóit a mozivásznakon. A *Banner* eltűnt a sarki újságosbódékból; az újságárusoknak át kellett venniük, de a pultjuk alá rejtették, és kelletlenül vették elő, akkor is csak kérésre. A terepet előkészítették, már réges-régen átrágva a tartópilléreket; a Cortlandt-eset adta az utolsó lökést.

Roarkról szinte megfélemedtek a Gail Wynand elleni felháborodás viharában. A legdühösebb ellenállás Wynand saját olvasóközönségétől érkezett: a női klubok, a lelkészek, az anyák és a kiskerekedők felől. Alvah Scarretet távol kellett tartani attól a szobától, ahol több láda szerkesztőnek írt levél halmozódott fel nap mint nap; azzal kezdte, hogy elolvasta a leveleket – de néhány barátja a szerkesztőségéből átvállalta ezt, hogy megelőzze az élmény megismétlődését, féltve őt a szélütéstől.

A *Banner* munkatársai némán dolgoztak. Nem voltak többé titkos pillantások, sem suttogott szitkok, sem pletykák a mosdóhelyiségekben. Néhány ember felmondott. A többiek tovább dolgoztak, lassan, nehézkesen, mint akik már felcsatolták a mentőmellényt, az elkerülhetetlent várva.

Gail Wynandnak feltűnt az a nehézkes tempó, ami minden tevékenységet kísért körülötte. Amikor belépett a *Banner Building*-be, alkalmazottai megálltak, ahogy megpillantották; amikor biccentett feléjük, üdvözlésük egy pillanattal elkésett; amikor továbbsétált, és megfordult, azt vette észre, hogy bámulnak utána. Az – *Igen, Mr. Wynand* – ami mindig az utasításait követte anélkül, hogy egy pillanatnyi fennakadás is lett volna az ő utolsó szótagja és a válasz első betűje között, most elkésett, és a szünetnek érzékelhető alakja volt, így a válasz úgy hangzott, mintha a mondatot nem követette, hanem megelőzte volna egy kérdőjel.

Az *Egy kis hang* hallgatott a Cortlandt-ügyről. A robbanást követő napon Wynand berendelte Toohey-t az irodájába, és azt mondta neki: – Ide hallgasson, maga! Egy szót sem a rovatában! Értette? Az nem az én dolgom, hogy mit tesz vagy üvöltözik odakint – egyelőre. De ha túlzásba viszi a dolgot, gondoskodni fogok magáról, ha ez véget ér!

- Igen, Mr. Wynand.

- Ami a rovatát illeti, maga süket, néma és vak! Sohasem hallott semmiféle robbanásról! Soha életében nem hallott senkiről, akit Roarknak hívnak! Fogalma sincs arról, hogy mit jelent a Cortlandt szó! Addig ameddig ebben az épületben tartózkodik!

- Igen, Mr. Wynand.

- És ne lássam túl sokat erre felé!

- Igen, Mr. Wynand.

Wynand ügyvédje, egy régi barát, aki már évek óta ellátta az ügyvédi teendőket, megpróbálta megállítani.

- Gail, mi a bajod? Úgy viselkedsz, mint egy gyerek. Mint egy zöldfülű. Szedd össze magad, ember!

- Fogd be a szád! - mondta Wynand.

- Gail, te... te vagy a legnagyobb sajtómágnás a világon. Nekem kell felvilágosítanom téged a legnyilvánvalóbb dologról? Egy népszerűtlen ügy mindenki számára veszélyes vállalkozás. Egy népszerű lap számára - öngyilkosság.

- Ha nem fogod be a szád, elküldelek csomagolni, és szerzek magamnak egy másik zugügyvédet!

Wynand az üggyel kapcsolatban vitába szállt vezető személyiségekkel, akikkel üzleti ebédek és vacsorák alkalmával találkozott. Sohasem vitatkozott ezelőtt semmilyen témáról; sohasem érvelt. Pusztán odavetett egy megfellebbezhetetlen kijelentést a tisztelettudó hallgatóságnak. Most nem talált hallgatóságra. Közömbös csöndet talált, mely felerészt unalomból, felerészt neheztelésből táplálkozott. Azok az emberek, akik minden szavát megjegyezték, amit a tőzsdéről, az ingatlanpiacról, a reklámszakmáról, a politikáról ejtett, nem érdeklődtek a művészetről, a nagyságról és az elvont igazságról kifejezett véleménye iránt.

Hallott néhány választ:

- Igen, Gail, igen, persze. De ezzel szemben, úgy hiszem, hogy átkozottul önző dolog volt tőle. És ez a baj a világgal napjainkban - az önzőség. Túl sok az önzőség mindenfelé. Erről beszélt Lancelot Clokey a könyvében - remek könyv, a gyermekkoráról szól, maga is olvasta, Gail, láttam a fényképét Clokeyval. Clokey bejárta az egész világot, tudja, hogy miről beszél.

- Igen, Gail, de nem régimódi egy kicsit ezzel kapcsolatban? Mi ez az egész *nagy ember* dolog? Milyen nagyság lehet egy megdicsőült kőművesben? Egyáltalán kit lehet nagynak nevezni? Mi mindannyian csak mirigyekből állunk és kémiai anyagokból, és abból, amit megeszünk reggelire. Azt hiszem Lois Cook nagyon jól elmagyarázta abban a szép kis - mi is a címe? - igen, *A bátor epekőben*. Igen, uram. A maga *Bannerje* reklámozta olyan eszeveszetten ezt a kis könyvet.

- De nézze, Gail, neki először másokra kellett volna gondolnia, mielőtt saját magára gondolt. Szerintem ha egy embernek nincs a szívében szeretet, akkor nem sokat ér. Ezt egy darabban hallottam tegnap este - remek darab volt - Ike... új műve - mi is a vezetékneve? - meg kell nézned - a te Jules Fouglered mondta, hogy ez egy merész és érzékeny színpadi költemény.

- Ugyan a maga érvei nagyon meggyőzőek, Gail, és nem is tudnék semmit felhozni ellenük, nem tudom, hol téved, de nem hangzik helyesnek nekem, mert Ellsworth Toohey - de félre ne értsen, én egyáltalán nem értek egyet Toohey politikai

nézeteivel, tudom, hogy ő radikális, de másrésről el kell ismernie, hogy ő egy nagy idealista, akkora szívvel, mint egy ház – szóval Ellsworth Toohey mondta...

Ők voltak azok a milliomosok, bankárok, gyáriparosok, és üzletemberek, akik nem tudták megérteni, miért halad a világ a pokol felé, mint ahogy siránkozták az összes löncsbeszédük alkalmával.

Egy reggel, amikor Wynand kiszállt az autójából a Banner Building előtt, egy nő odarohant hozzá a járdán. A bejárat előtt várt Wynandra. Kövér, középkorú nő volt. Mocskos gyapjúruhát és gyűrött kalapot viselt. Puffadtan tésztaszínű, petyhüdt arca, formátlan szája és fekete, kerek szeme volt. Wynand elé állt, és egy csokor rothadt répalevelet vágott az arcába. Nem volt répa, csak a levelek, puhák és nyálkásak, egy madzaggal megkötve. Arcának csapódtak, és lehullottak a járdára.

Wynand mozdulatlanul állt. A nőt nézte. Láta a fehér húst, a diadaltól szétnyíló lelógó száját, a képmutató, gonosz arcot. A járókelők megragadták az asszonyt, miközben a nő elmondhatatlan trágárságok tömkelegét zúdította ki magából; Wynand felemelte a kezét, megrázta a fejét, jelezve, hogy engedjék el szegény ördögöt, és besétált a Banner Buildingbe, zöldessárga maszattal az arcán.

– Ellsworth, most mit fogsz tenni? – siránkozott Alvah Scarret. – Most mit fogsz tenni?

Ellsworth Toohey gubbasztva ült asztala szélén, és úgy mosolygott, mintha azt kívánná, hogy bárcsak megcsókolhatná Alvah Scarretet.

– Miért nem hagyják már abba ezt az egész átkozott dolgot, Ellsworth? Miért nem tör ki valami, hogy levegye ezt az ügyet a címlapokról? Nem tudunk felhajtani valami nemzetközi ügyet vagy valamit? Soha életemben nem láttam, hogy az emberek így megvaduljanak egy ilyen kis dolog miatt. Egy robbantás miatt! Az istenért, Ellsworth, ez egy hátoldali hír. Minden hónapban kapunk ilyet, gyakorlatilag az összes sztrájkkal, emlékszel? – a szűcsök sztrájkja, a vegytisztítók sztrájkja... Ó, mi az istennyila történik itt? Miért ez a düh? Kit érdekel? Miért érdekli őket?

– Vannak alkalmak, Alvah, amikor a kockán forgó ügyek egyáltalán nem felelnek meg a látszólagos tényeknek. Az emberek reakciója pedig mintha meghaladná a megfelelő mértéket, de nem haladja meg. Nem kellene ilyen savanyúnak lenned! Meg vagyok lepődve rajtad. Hálát kellene adnod a szerencsés csillagzatodnak! Tudod, ezt értettem azalatt, hogy a megfelelő pillanatra várni. A megfelelő pillanat mindig eljön. Bár átkozott legyenek, ha számítottam arra, hogy majd tálcán kínálják nekem! Fel a fejjel, Alvah! Most vesszük át irányítást.

– Minek az irányítását?

– A Wynand-lapokét.

– Te megőrültél, Ellsworth! Mint mindenki. Te teljesen megőrültél. Hogy érted ezt? Gail kezében van ötvenegy százalék...

– Alvah, imádlak! Csodálatos vagy, Alvah! Imádlak, de azt kívánom, hogy bárcsak ne lennél ilyen istenverte ostoba, hogy tudnék beszélgetni veled! Bárcsak lenne olyan, akivel beszélgetni tudnék!

Ellsworth Toohey megpróbált egy este Gus Webb-bel beszélgetni, de kiábrándító volt. Gus Webb vontatottan mondta:

– Az a baj veled, Ellsworth, hogy túl romantikus vagy. Túlságosan, átkozottul metafizikus. Mi ez az egész kárörvendés? Nincs gyakorlati értéke a dolognak. Nincs

mibe belevetni magunkat, legfeljebb csak egy-két hétre. Bárcsak akkor robbantotta volna föl, amikor tele van emberekkel – néhány darabokra szakadt gyerek -, akkor lenne a kezében valami. Akkor tetszene nekem a dolog. A mozgalom felhasználhatná. De ez? A pokolba vele, lecsukják a tökfilkót, és annyi. Még hogy te mint realista? Te az értelmiség egy gyógyíthatatlan példánya vagy, Ellsworth, ennyi vagy. Azt hiszed, hogy te vagy a jövő embere? Ne áltasd magad, kedvesem! Én vagyok az.

Toohey felsóhajtott. – Igazad van, Gus – mondta.

XIV

Kedves magától, Mr. Toohey – mondta Mrs. Keating alázatosan. – Örülök, hogy eljött. Nem tudom, mit kezdjek Peteyvel. Senkit sem akar látni. Nem jár be az irodájába. Félek, Mr. Toohey. Bocsásson meg, nem szabadna nyafognom. Talán maga tud segíteni kihúzni őt ebből. Magát nagyon nagyra tartja, Mr. Toohey.

– Igen, biztosan. Hol van?

– Itthon. A szobájában. Erre jöjjön, Mr. Toohey!

Ez a látogatás váratlan volt. Toohey évek óta nem járt itt.

Mrs. Keating mérhetetlen hálát érzett. Végigvezette Toohey-t a halion, és kopogás nélkül benyitott az ajtón, félve attól, hogy bejelentse a látogatót, félve attól, hogy fia visszautasítja. Felderülve szólalt meg:

– Nézd, Petey, nézd csak milyen vendéget hoztam neked!

Keating felemelte a fejét. Görnyedten ült egy rendetlen, koszos asztalnál, egy lapos lámpa alatt, mely gyenge fényt árasztott; egy újságból kitépett keresztretjtvényt fejtegetett. Az asztalon volt egy pohár, rászáradt piros karikával, amit a paradicsomlé hagyott rajta; egy doboz, benne egy mozaikjáték; egy pakli kártya; egy Biblia.

– Szervusz, Ellsworth! – mondta Keating mosolyogva. Előredőlt, hogy fölálljon, de félúton megfeledkezett a törekvésről.

Mrs. Keating látta a mosolyt, és sietve távozott. Megkönnyebbülve csukta be az ajtót.

A mosoly elindult, de nem teljesedett ki. Az emlékezés ösztönös reakciója volt. Azután sok más dolog is eszébe jutott, amit megpróbált elhessegetni.

– Szervusz, Ellsworth! – ismételte tehetetlenül.

Toohey előtte állt, kíváncsisággal méregetve a szobát, az asztalt.

– Megható, Peter – szólalt meg. – Nagyon megható. Biztos vagyok benne, hogy értékelné ezt, ha látná.

– Kicsoda?

– Nem vagy túl beszédes mostanában, ugye, Peter? Nem kedveled túlzottan a társaságot?

– Látni akartalak, Ellsworth. Beszélni akartam veled.

Toohey megragadott egy széket a támlájánál fogva, fellendítette a levegőbe, egy széles kört írt le vele, akár egy pukedli, majd letette az asztal mellé, és leült.

– Nos ezért jöttem ide – mondta Toohey. – Hogy meghallgassalak.

Keating nem szólt semmit.

– Nos?

– Nem szabad azt gondolnod, hogy nem akartalak látni téged, Ellsworth. Csak... amit az anyámnak mondtam, hogy ne engedjen be senkit... az az újságírók miatt volt. Nem hagynak békén.

– A kutyafáját, hogy változnak az idők, Peter! Emlékszem, amikor nem lehetett távol tartani téged az újságíróktól.

– Ellsworth, nem maradt bennem semmi humorérzék. Az égvilágon semmi.

– Szerencséd van, máskülönben belehalnál a nevetésbe.

– Annyira fáradt vagyok, Ellsworth!... Örülök, hogy eljöttél.

A fény megtört Toohey szemüvegén, és Keating nem látta a szemét; csupán két fémszerű maszattal feltöltött karikát, akár egy autó halott fényszórója, mely visszatükrözi valami közeledtét a távolból.

- Gondolod, hogy ezzel megúszod? - kérdezte Toohey.

- Mivel?

- A remeteséggel. Az önsanyargatással. A hűséges hallgatással.

- Ellsworth, mi van veled?

- Szóval, nem bűnös, mi? Szóval azt akarod, hogy hagyjuk őt békén, mi?

Keating válla megmozdult, inkább egy szándék, mintsem egy valóságos kísérlet arra, hogy felüljön, de csak szándék maradt, és állkapcsa is csak annyira mozgott, hogy megkérdezze:

- Mit akarsz?

- Az egész történetet.

- Minek?

- Azt akarod, hogy megkönnyítsem neked? Akarsz egy jó kifogást, Peter? Ugye tudod, hogy megtehetném? Adhatnék neked harminchárom okot, mindegyik nemes lenne, és te bármelyiket bevennéd. De nincs kedvem megkönnyíteni számodra. Így csak az igazat mondom: azért, hogy börtönbe küldjem a te hősödet, bálványodat, nagylelkű barátodat, őrangyalodat!

- Nincs mit elmondanom neked, Ellsworth.

- Miközben félelmedben elveszíted a maradék eszedet is, jobban teszed, ha kitartasz annyira, hogy felismerd, számodra nem vagy ellenfél. Beszélsz, ha én azt akarom, hogy beszélj, és nincs kedvem az időmet vesztegetni! Ki tervezte a Cortlandtet?

- Én.

- Tisztában vagy vele, hogy én egy építészeti szakértő vagyok?

- Én terveztem a Cortlandtet.

- Mint a Cosmo-Slotnick Buildinget?

- Mit akarsz tőlem?

- A tanúk padján akarlak látni, Petey! Azt akarom, hogy elmond a bíróságon, ami történt. A barátod nem olyan egyértelmű, mint te. Nem tudom, hogy mire készül. Egy kicsit túl ügyes lépés volt, hogy ott maradt a helyszínen. Tudta, hogy gyanúsítani fogják, és így finoman játszik. Isten tudja, hogy mit szándékozik mondani a tárgyaláson. Nem akarom, hogy megússza. Az indítéknál ragadtak le mindannyian. Én tudom, hogy mi az indíték. Senki sem hinne nekem, ha megpróbálnám elmagyarázni. De te eskü alatt fogod vallani. Elmondod nekik az igazat. Elmondod nekik, hogy ki és miért tervezte a Cortlandtet!

- Én terveztem.

- Ha ezt akarod mondani a tanúk padján, jobb, ha kitalálsz valamit, hogyan tudnál uralkodni az izmaidon. Miért remegsz?

- Hagyj békén!

- Túl késő, Petey. Olvastad a *Faustot*?

- Mit akarsz?

- Howard Roark fejét.

- Ő nem a barátom. Sohasem volt a barátom. Tudod, hogy mit gondolok róla.

- Persze, hogy tudom, te istenverte ostoba! Tudom, hogy egész életedben bálványoztad őt. Térdeltél és bálványoztad, miközben hátba döfted. Még a saját rosszindulatodhoz sem volt erőd! Nem tudtál az egyik vagy a másik irányba elindulni. Utáltál engem - ő, nem is sejtetted, hogy tudom? -, de követtél! Imádtad őt, de elpusztítottad! Ó, igen, rendesen elpusztítottad őt, Petey, és most nincs hová futni, végig kell ezt csinálnod!

- Mi ő neked? Mit számít ez az egész neked?

- Ezt már réges-régen meg kellett volna kérdezned. De nem tetted. Ami azt jelenti, hogy tudtad. Mindig is tudtad. Ezért remegsz. Miért segítek abban, hogy hazudj magadnak? Tíz éven át ezt tettem. Ezért jöttél hozzám. Ezért jönnek mindannyian hozzám. De nem kaphatsz valamit a semmiért. Soha. Még ha ez ellent is mond a szocialista nézeteimnek. Megkaptad tőlem, amit akartál. Most én következem.

- Nem beszélek Howardról. Nem tudsz rávenni, hogy beszéljek róla.

- Nem-e? Miért nem dobsz ki innen? Miért nem ragadsz torkon, és fojtasz meg? Sokkal erősebb vagy, mint én. De nem teszed. Nem tudod megtenni. Érted a hatalom természetét, Petey? A fizikai hatalomét? Izom vagy fegyverek vagy pénz? Össze kellene jönnöd Gail Wynanddal. Rengeteg mondanivalód lenne számára. Na gyerünk, Peter! Ki tervezte a Cortlandtet?

- Hagyj békén!

- Ki tervezte a Cortlandtet?

- Hagyj békén!

- Ki tervezte a Cortlandtet?

- Ez rosszabb... amit most te csinálsz... sokkal rosszabb...

- Minél?

- Annál, amit én tettem Lucius Heyerrel.

- Mit tettél Lucius Heyerrel?

- Megöltem.

- Miről beszélsz?

- Ezért volt jobb. Mert én hagytam, hogy meghaljon.

- Térj észhez!

- Miért akarod megölni Howardot?

- Nem akarom megölni. Börtönbe akarom juttatni. Érted? Börtönbe. Egy cellába. Rácsok mögé. Bezárva, leállítva, leszíjazva - és élve. Akkor kel fel, amikor mondják neki. Azt eszik, amit adnak neki. Akkor jár és akkor áll meg, amikor megparancsolják neki. Elmegy a jutalomomba, amikor azt mondják, és úgy dolgozik, ahogy mondják. Meglökik, ha nem mozog elég gyorsan, és arcon vágják, amikor csak tetszik nekik, és gumibottal verik meg, ha nem engedelmeskedik. És engedelmeskedni fog! Azt teszi, amit parancsolnak! *Azt teszi, amit parancsolnak!*

- Ellsworth! - ordította Keating. - Ellsworth!

- Felfordul a gyomrom tőled. Nem tudod elfogadni az igazságot? Nem, te a cukormázadat akarod. Ezért kedvelem jobban Gus Webbet. Neki nincsenek illúziói.

Mrs. Keating kivágta az ajtót. Meghallotta a kiabálást.

- Kifelé! - förmedt rá Toohey.

Az asszony kihátrált, és Toohey becsapta az ajtót.

Keating felemelte a fejét. – Nincs jogod így beszélni az anyámmal. Neki semmi köze nem volt hozzád.

– Ki tervezte a Cortlandtet?

Keating felállt. Odavonszolta lábait egy öltözőasztalhoz, kinyitott egy fiókot, kivett belőle egy gyűrött papírdarabot, és átnyújtotta Tooheynak. A szerződés volt, amit Roarkkal kötött.

Toohey elolvasta, egyszer halkán felnevetett, egy száraz vakkantásszerű hang volt. Majd Keatingre nézett.

– Te egy tökéletes siker vagy, Peter, ami engem illet. De időnként muszáj elfordulnom, hogy ne lássam a sikereimet.

Keating az öltözőasztal mellett állt, beesett vállal, üres tekintettel.

– Nem vártam tőled, hogy így megszerzed, írásban, az ő aláírásával. Szóval ezt tette érted – és te ezt teszed cserébe... Nem, visszavonom a sértéseket, Peter. Ezt kellett tenned. Hisz ki vagy te, hogy megváltoztasd a történelem törvényeit? Tudod, hogy mi ez a papír? Az elérhetetlen tökély, az évszázadok álma, az egész emberiség nagy szellemi iskoláinak célja. Te befogtad őt. Elérted, hogy neked dolgozzon. Elvetted a teljesítményét, a jutalmát, a pénzét, a dicsőségét, a nevét. Mi csak gondoltunk rá, és írtunk róla. De te adtál egy gyakorlati bemutatást. Az összes filozófus Platónról kezdve köszönetet mondhat neked. Tessék, itt van, a filozófusok köve – hogy az aranyat ólommal lehessen változtatni. Örölnöm kellene, de azt hiszem én is csak ember vagyok, és nem tehetek róla, nem örülök, csak kavarog a gyomrom. A többiek, Platón és az összes társa, ők valóban azt képzelték, hogy az ólmot arannyá fogják változtatni. Én kezdettől fogva tudtam, mi az igazság. Őszinte voltam magamhoz, Peter, és ez az őszinteség legnehezebb formája. Az, ami elől mindannyian mindenáron menekültek. És ebben a pillanatban nem hibáztatlak téged, ez valóban a legnehezebb dolog, Peter!

Fáradtan leült, és a levelet a sarkainál fogva tartotta mindkét kezével. Így folytatta:

– Ha tudni akarod, hogy milyen nehéz, elmondom: ebben a pillanatban el akarom égetni ezt a papírt. Azt gondolsz erről, amit akarsz. Nem formálok jogot túl nagy bizalomra, mert tudom, hogy holnap el fogom ezt küldeni az államügyésznek. Roark sohasem fogja megtudni – és az sem jelentene semmit számára, ha tudná – de az igazat megvallva, volt egy pillanat, amikor el akartam égetni ezt a papírt.

Gondosan összehajtogatta, és becsúszta a zsebébe. Keating fejével követte a másik mozdulatait, mint egy fonalgombolyagot figyelő kismacska.

– Felfordul tőled a gyomrom – mondta Toohey. – Istenem, mennyire fel tud kavarodni a gyomrom töletek képmutató, szentimentális emberektől! Követtek engem, az bugyog belőletek, amit én tanítok, hasznát húztok belőle – de még annyi jóérzés sincs bennetek, hogy bevalljátok magatoknak, mit tesztetek. Elzöldültök, amikor meglátjátok az igazságot. Azt hiszem, ez a természetetek természetéből adódik, és pontosan ez az én fő fegyverem – de istenem! Időnként belefáradok. Muszáj adnom magamnak egy szabad pillanatot nélkületek. Ezért kell egész életemben megjátszanom magam – az olyan kis hitvány közepszerű emberek miatt, mint amilyen te is vagy. Hogy megvédjem az érzékenységeket, a pózolásokat, a lelkiismereteket és a lelketek – ami nincs – nyugalmát. Ezt az árat kell fizetnem

azért, amit akarok, de én legalább tudom, hogy meg kell fizetnem érte. És nincsenek illúzióim az árral és a megvásárolt dologgal kapcsolatban.

- Mit... akarsz..., Ellsworth?

- Hatalmat, Petey.

Lépések hallatszottak a felettük lévő lakásból, valaki vidáman ugrándozott, néhány hang a mennyezeten, mint négy vagy öt dzsiggelő ütem. A csillár csilingelt, és Keating engedelmesen feltekintett. Majd visszanézett Tooheyra. Toohey mosolygott, szinte közömbösen.

- Te... mindig azt mondtad... - kezdte Keating rekedtesen, és elhallgatott.

- Én mindig csak ezt mondtam. Világosan, pontosan és nyíltan. Nem az én hibám, ha nem voltál képes meghallani. Természetesen képes voltál, csak nem akartál. Ami biztonságosabb volt, mint a süketség - számomra. Azt mondtam, hogy uralkodni akarok. Akárcsak az összes szellemi elődöm. De én szerencsésebb vagyok, mint ők voltak. Én örököltém az ő erőfeszítéseik gyümölcsét, és én leszek az, aki látni fogja, ahogy valóra válik a nagy álom. Ezt látom ma magam körül mindenütt. Felismerem. Nem tetszik. Nem számítottam rá. Az élvezet nem az én rendeltetésem. Annyi meglepődést találok, amennyit a képességem enged. Én uralkodni fogok.

- Ki felett?

- Feletted. A világ felett. Csak meg kell találni a működtető kart. Ha megtanulod, hogyan lehet uralkodni egyetlen ember lelke fölött, megkaphatod az egész emberiségét. A lélek, Peter, a lélek. Nem korbács vagy kard, vagy tűz, vagy fegyver. Ezért voltak a Cézárok, az Attilák, a Napóleonok ostobák, és nem maradtak fenn. De mi fennmaradunk. A lélek az, Peter, amit nem lehet uralni. Meg kell törni. Verj bele éket, tapintsd ki a lényeket - és az ember a tiéd. Nem lesz szükséged korbácsra - ő fogja odahozni neked, és kérni, hogy korbácsolj meg! Kapcsold át az ellenkező irányra - és a saját működése majd elvégzi neked a munkát! Használd fel önmaga ellen! Szeretnéd tudni, hogyan történik mindez? Gondold végig, vajon hazudtam-e neked valaha! Gondold végig, vajon nem ezt hallod-e évek óta, de nem akartad meghallani, és ez a te hibád, nem az enyém! Sok módja van. Itt van egy. Éreztesd az emberrel, hogy kicsi! Éreztesd vele, hogy bűnös! Öld meg a benne a vágyódást és a teljességet! Ez nehéz. A legrosszabb közületek tapogatózva keres egy ideált a saját eltorzult módján. Öld meg a teljességet a belső korrupcióval! Használd fel önmaga ellen! Egy olyan cél felé irányítsd, amely minden teljességre nézve pusztító! Prédikálj az önzetlenségről! Mondd azt az embernek, hogy másokért kell élnie! Mondd azt az embernek, hogy az altruizmus az ideál! Egyetlenegy ember sem érte el közülük, és soha egyetlenegy ember sem fogja. Az összes eleven ösztöne tiltakozik ellene. De nem látod, hogy mit érsz el? Az ember rájön, hogy képtelen arra, amit a legnemesebb erényként fogadott el - és ettől büntudata lesz, és érzi a saját értéktelenségét. Mivel a legfőbb ideál meghaladja a felfogóképessége határát, végül feladja az összes ideálját, vágyódását, saját értékének megbecsülését. Kötelességének érzi, hogy arról prédikáljon, amit képtelen gyakorolni. De az ember nem lehet félig jó, vagy nagyjából őszinte. Kemény csata megőrizni a teljességet. Miért őrizze meg az ember azt, amiről tudja, hogy már úgyszólván korrump? A lelke feladja az önbecsülést. Akkor a tiéd. Engedelmeskedni fog. Örülni fog, hogy engedelmeskedhet - mert nem bízik magában, bizonytalannak érzi magát, tisztátalannak érzi magát. Ez az egyik mód. Itt van egy másik. Öld meg az ember értékítéletét! Öld meg benne azt a képességet,

hogyan felismerje a nagyságot, vagy hogyan elérje azt! A nagy embereket nem lehet uralni. Nem akarunk nagy embereket! Ne tagadd a nagyság eszméjét! Irtsd ki belülről! A nagy az ritka, nehéz, kivételes. Úgy állítsd fel a teljesítmény mértékét, hogy mindenkinek elérhető legyen, a legkisebbnek és a legalkalmatlanabbnak is – és ezzel leállítod a késztetést az erőfeszítésre minden emberben, legyen az nagy vagy kicsi. Leállítasz minden ösztönzést a fejlődésre, a kiválóságra, a tökéletesítésre. Nevesd ki Howard Roarkot, és tartsd Peter Keatinget nagy építésznek! Ezzel tönkretetted az építészetet. Reklámozd Lois Cookot, és ezzel tönkretetted az irodalmat! Éltess Ike-t, és tönkretetted a színházat! Dicsőítsd Lancelot Clokeyt, és tönkretetted a sajtót! Ne semmisítsd meg az összes szentélyt! Emelj szentélyt a középszerűségnek – és a szentélyek megsemmisülnek! Azonkívül van még egy út. Ölj a nevetéssel! A nevetés az emberi öröm hangszere. Tanuld meg a pusztítás fegyvereként használni! Változtasd gúnyos mosollyá! Ez egyszerű. Mondd azt nekik, hogy nevéssenek mindenben! Mondd azt nekik, hogy a humorérzék egy határtalan erő. Ne hagyd, hogy bármi is szent maradjon egy ember lelkében – és a lelke többé nem lesz számára szent. Öld meg a tiszteletet, és ezzel megölted a hőst az emberben! Az ember nem tisztel semmit vihogva. Engedelmeskedni fog, és nem szab határokat az engedelmeségének – akármi megteszi – semmi sem túl komoly. Itt egy másik módszer. Ez a legfontosabb. Ne hagyd, hogy az emberek boldogok legyenek! A boldogság önmagában teljes, és önmagában is megáll. A boldog embereknek nincs idejük és hasznuk számodra. A boldog emberek szabad emberek. Ezért öld meg az örömet az életükben! Vedd el tőlük, ami csak drága és fontos nekik. Sohase engedj, hogy megkapják, amit akarnak! Keltsd bennük azt az érzést, hogy a személyes vágy pusztán ténye rossz! Hozd őket olyan állapotba, ahol azt mondani, hogy *én akarom*, már nem egy természetes jog, hanem egy szégyenteljes beismerés! Az altruizmus nagy segítségére szolgál ebben. Boldogtalan emberek jönnek majd hozzád. Szükségük lesz rád. Vigaszért, támogatásért, menekülésért jönnek hozzád. A természet nem engedi az ürességet. Rád vár, hogy betöltsd az üres ember lelkét – és a teret. Nem értem, miért nézel ilyen megdöbbenve, Peter! Ez a legrégebbi az összes közül. Nézz vissza a történelemre! Nézz meg bármely nagy etikai rendszert, Kelet felől kiindulva. Vajon nem azt tanította mindegyik, hogy áldozzuk fel az egyéni örömet? A nyelvezet bonyolultsága mögött vajon nem mindegyiknek egy volt a célja: az áldozathozatal, a lemondás, az önmegtagadás? Nem tudtad elkapni a vezérdallamukat – *Add fel, add fel, add fel, add fel*? Nézd meg napjaink erkölcsi légkörét! Minden, ami élvezetes, a cigarettától a szexig, az ambícióig, a haszonelvűségig, azt romlottnak és bűnösnek tartják. Csak bizonyítsd be valamiről, hogy boldoggá teszi az embereket – és ezzel elátkoztad azt! Ilyen messzire jutottunk. A bűnösséghez kötöttük a boldogságot. Megragadtuk az emberiséget a nyakánál fogva. Dobd be az elsőszülött fiadat az áldozati kemencébe – feküdj szöges ágyon – menj a sivatagba, hogy sanyargasd a testet – ne táncolj – ne menj moziba vasárnap – ne próbálj meg gazdaggá válni – ne dohányozz – ne igyál! Ez az egész ugyanaz a vonal. A nagy vonal. A bolondok azt hiszik, hogy az ilyen természetű tabuk pusztán ostobaságok. Valami fennmaradt, régimódi dolog. De az ostobaságban mindig van egy cél. Ne kezd el vizsgálgatni a butaságot – csak azt kérdezd meg magadtól, hogy mit visz véghez! Minden etikai rendszer, amely az áldozathozatalról prédikált, világhatalommá nőtte ki magát, és emberek millióit uralta. Természetesen fel kell

öltöztetned. Azt kell mondanod az embereknek, hogy egy magasabb fajta boldogságot fognak elérni, ha feladnak mindent, ami boldoggá teszi őket. Nem kell túl világosnak lenned ezzel kapcsolatban. Használd nagy, homályos szavakat! *Egyetemes Harmónia – Örök Szellem – Isteni Cél – Nirvána – Paradicsom – Faji Felsőbbrendűség – Proletárdiktatúra*. A belső korrupció, Peter. Ez a legrégebbi az összes közül. Már évszázadok óta tart ez a komédia, és az emberek még mindig bedőlnek neki. Pedig olyan egyszerűen rá lehetne jönni: csak hallgass meg bármely prófétát, és ha azt hallod, hogy áldozathozatalról beszél – fuss! Fuss, gyorsabban, mintha a pestis elől futnál! Értelemszerűen ahol áldozathozatal van, ott valaki gyűjti az áldozati adományokat. Ahol szolgálat van, ott valakit szolgálnak. Az az ember, aki áldozathozatalról beszél neked, az a rabszolgáról és az úrról beszél. És ő az úr akar lenni. De ha valaha is egy embertől azt hallod, hogy boldognak kell lenned, hogy ez a te természetes jogod, hogy elsőként magadat kell tisztelned – ez lesz az az ember, aki nem a lelkedet akarja. Ez lesz az az ember, aki nem akar belőled hasznot húzni. De jöjjön csak, és ti majd fejvesztve üvöltitek, hogy ő egy önző szörnyeteg! Tehát a csalás biztonsággal folyhat sok-sok évszázadon keresztül. De itt talán észrevettél valamit. Azt mondtam, hogy *értelemszerűen*. Tudod, mit jelent ez? Az embereknek van egy fegyverük ellened. Az értelem. Tehát ezt feltétlenül el kell vened tőlük. Vágd ki a támaszokat alóla! De légy óvatos! Ne tagadd nyíltan! Soha semmit ne tagadj nyíltan, azzal kijátszod a kártyáidat! Ne mondd azt, hogy az értelem gonosz – bár vannak, akik ilyen messzire mentek, és meglepő sikerrel jártak! Csupán mondd azt, hogy az értelem korlátok közé van szorítva. Hogy van valami afölött. Hogy mi az? Ezzel kapcsolatban sem kell túl világosnak lenned. A terület kimeríthetetlen. *Ösztön – érzés – látomás – isteni sugallat – dialektikus materializmus*. Ha valamely kritikus pontnál megfognak, és valaki azt mondja, hogy az elméletednek nincs értelme – te készen állsz rá. Azt mondod neki, hogy van valami az értelmén túl. Hogy itt nem szabad megpróbálnia gondolkozni, *éreznie* kell! *Hinnie* kell! Függessz fel az értelmet, és szabadon garázdálkodhatsz. Minden úgy történik, ahogy akarod, amikor csak szükséged van rá. Az ember már a tiéd. Tudsz vajon uralkodni egy gondolkodó ember fölött? Nem akarunk gondolkodó embereket!

Eközben Keating már leült a földre az öltözőasztal mellé: fáradtnak érezte magát, behajlította a lábát. Nem akarta otthagyni az öltözőasztalt; nekidőlve nagyobb biztonságban érezte magát; mintha még mindig az iratot őrizte volna, amit ő kiadott.

– Peter, te már hallottad mindezt. Láttad, hogy tíz éve ezt gyakorlom. Látod, hogy az egész világon így csinálják. Miért undorodsz hát? Nincs jogod ott ülni, és bámulni rám a megdöbbenés erkölcsi felsőbbrendűségével! Te is benne vagy. Kivetted a részed, és végig kell menned az úton! Félsz meglátni, hogy hová vezet. Én nem félek. Elmondom neked. A jövő világába. Abba a világba, amit én akarok. Az engedelmesség és az egységesség világába. Egy olyan világba, ahol az egyes ember gondolata nem a sajátja lesz, hanem egy kísérlet arra, hogy kitalálja a szomszédja fejében lévő gondolatot, a szomszédját, akinek nem lesz saját gondolata, hanem egy kísérlete arra, hogy kitalálja a következő szomszéd gondolatát, akinek nem lesz saját gondolata – és így tovább, Peter, az egész földkerekségen. Mivel mindenkinek mindenkivel egyet kell értenie. Egy olyan világ felé, ahol senkinek sem lesz saját vágya, hanem az összes erőfeszítését arra irányítja, hogy kielégítse szomszédja vágyait, akinek nem lesznek más vágyai, csak annyi, hogy kielégítse a következő

szomszéd vágyait, akinek nem lesznek más vágyai – az egész földkerekségen, Peter. Mivel mindenkinek mindenkit kell szolgálnia. Egy olyan világ felé, amelyben az ember nem egy olyan ártatlan ösztönzésért dolgozik, mint a pénz, hanem azért a fej nélküli szörnyetegért – a tekintélyért. Kollégái helyesléséért – az ő jó véleményükért –, az olyan emberek véleményéért, akiknek nem megengedett, hogy saját véleményük legyen. Egy polip, csupa kar és agy nélkül. Saját véleményformálás, Peter? Nem, hanem közvélemény-kutatás. Egy nullából vont kapott átlag – hiszen az egyéni jelleg nem megengedett. Egy olyan világ felé, melynek kikapcsolták a saját motorját, és egyetlen szív élteti, amit egy kéz pumpál. Az én kezem – és még néhány hozzám hasonló ember keze. Azoké, akik tudják, hogy mi mozgat benneteket – ti nagy, csodálatos átlag, ti, akik nem gurultatok dühbe, amikor azt mondtuk rátok, hogy az átlag, a kisemberek, a közemberek, ti, akiknek tetszett ez, és akik elfogadtátok ezeket a neveket. A trónon fogtok ülni kegyelettel övezve, ti, a kisemberek, az abszolút uralkodók, akik láttán az összes múltbéli uralkodó vonaglik majd az irigységtől, az abszolút, a korlátlan, isten, próféta és király együttesen. *Vox populi*. Az átlagember, a kisember, a tucatember. Tudod, hogy mi a megfelelő antoníma az Énre? A Közhely, Peter. A közhely hatalma. De még a banálisat is eredeztetni kell valakitől, valamikor. Mi megtesszük az eredeztetést. *Vox dei*. Korlátlan engedelmességet fogunk élvezni – olyan emberektől, akik az engedelmességen kívül semmit sem tanultak. Úgy fogjuk hívni, hogy *szolgálni*. Kitüntetések fogunk osztogatni a szolgálatért. Egymást fogjátok taposni a tülekedésben, hogy lássátok, ki tud jobban és többször engedelmeskedni. Nem lehet majd más megkülönböztetést keresni. Az egyéni teljesítménynek semmiféle más formáját. Látod Howard Roarkot a képben? Nem? Akkor ne fecsérelj az időt ostoba kérdésekre! Mindennek, amit nem lehet uralni, mennie kell! És ha továbbra is születnek olykor-olykor csodabogarak, tizenkettedik életévükön túl nem maradnak életben. Amikor beindul az agyműködésük, érezni fogják a nyomást, és felrobbannak. Egy vákuumhoz mércézett nyomás. Tudod, mi lesz a mélytengeri élőlények sorsa, ha felhozzák őket a napfényre? Ennyit a jövőbeli Roarkokról! Ti pedig mosolyogtok és engedelmeskedtek. Észrevetted már, hogy a gyengeelméjű mindig mosolyog? Az ember első szemöldökráncolása Isten első érintése a homlokán. A gondolat érintése. De nekünk nem lesz sem Istenünk, sem gondolatunk. Pusztán a mosolyok által szavazni. Automata működtető karok – mindegyik *igenre* állítva... Na már most, ha egy kicsit intelligensebb volnál – mint mondjuk a volt feleséged –, akkor megkérdeznéd: Na és mi lesz velünk, az uralkodókkal? Mi lesz velem, Ellsworth Monkton Tooheyval? És erre én azt mondanám: igen, igazad van. Én sem fogok többet elérni, mint te. Egyetlen célom az lesz, hogy ti mindig elégedettek legyetek. Hazudni fogok, hízelegni nektek, dicsérni benneteket, a hiúságotokat növelni. Beszédeket mondani az emberekről és a közös jóról. Peter, szegény öreg barátom, én vagyok a legönzetlenebb ember, akit valaha ismertél. Nekem kevesebb függetlenségem van, mint neked, akit éppen most kényszerítettem arra, hogy eladd a lelked. Te legalább amiatt használtad az embereket, amit magad számára megszerezhetél tőlük. Én nem akarok magamnak semmit. Én amiatt használom az embereket, amit megtehetek értük. Ez az egyetlen feladatom és elégtételem. Nincsenek egyéni céljaim. Hatalmat akarok. Akarom a jövő világát. Mindenki mindenkiért! Hozzunk áldozatot, és senkinek se váljék hasznára! Szenvedjünk mindannyian, és senki se élvezze az életet! Hadd álljon meg a fejlődés!

Hadd tunyuljon csak el mindenki! Az eltunyulásban egyenlőség van. Mindannyian alávetik magukat mindenki akaratának. Egyetemes rabszolgaság – csak hogy még urának méltósága sem járul hozzá. Rabszolgaság a rabszolgaságnak. Egy nagy kör – és a totális egyenlőség. A jövő világa.

– Ellsworth... te...

– Örült vagyok? Félsz kimondani? Ott ülsz, és a szó az egész lényedre van írva, ez az utolsó reményed. Örült? Nézz magad köré! Vegyél fel egy újságot, és olvasd el a címeket. Vajon nem közeledik? Vajon nincs-e már itt? Minden egyes dolog, amit elmondtam neked? Vajon nem nyelte el máris Európát, és mi is a nyomában botorkálunk? Minden, amit elmondtam, egyetlen szóban benne van – a kollektívizmus. És ez vajon nem az évszázadunk Istene? Együtt cselekedni. Együtt gondolkozni. Együtt érezni. Egyesülni, egyetérteni, engedelmeskedni. Engedelmeskedni, szolgálni, áldozatot hozni. Oszd meg és hódíts! – először. Majd egyesülj és uralkodj! Végre rájöttünk erre! Emlékszel arra a római császárra, aki azt mondta, hogy bárcsak az emberiségnek egyetlen nyaka volna, hogy el tudja vágni? Az emberek évszázadokon át kinevették. De mi nevetünk utoljára! Mi megvalósítottuk, amit ő nem tudott megvalósítani! Mi megtanítottuk az embereknek, hogy egyesüljenek! Ez előkészíti az egyetlen nyakat az egyetlen pórázhoz. Mi megtaláltuk a varázsszót. Kollektívizmus. Nézd meg Európát, te ostoba! Nem látsz túl a buta beszéden, és nem ismered fel a lényegét? Egy ország annak az állításnak szentelte magát, hogy az embernek nincsenek jogai, hogy a kollektív a minden. Az egyént gonosznak tartják, a tömeget – istennek. Nem megengedett semmiféle cél és erény – a proletariátus szolgálatán kívül. Ez az első változat. Itt van egy másik. Adott egy ország, ami annak az állításnak szenteli magát, hogy az embernek nincsenek jogai, hogy az Állam a minden. Az egyént rossznak tartják, a fajt istennek. Nem megengedett semmiféle cél és erény – a faj szolgálatán kívül. Képzeld meg, hogy máris ez két földrész hideg valósága? Figyeld meg a harapófogó hadműveletet! Ha az első változat felkavarja a gyomrod, akkor a másikra taszigálunk. Majd jöttek és mentek. Becsuktuk az ajtókat. Elkészítettük az érmét. A fej – a kollektívizmus és az írás – a kollektívizmus. Küzdj egy olyan tan ellen, mely lemészárolja az egyént egy olyan tan segítségével, mely lemészárolja az egyént! Add fel a lelked egy tanácsnak – vagy add fel a lelked egy vezetőnek! Csak add fel, add fel, add fel! Az én módszerem, Peter. Kínálj mérget ételként és mérget ellenszerként! Legyen díszes a körítés, de tarts ki a fő cél mellett! Kínálj fel nekik egy választási lehetőséget, hadd mulassanak kedvükre – de ne feledd az egyetlen célt, amit el kell érned! Öld meg az egyént! Öld meg az emberi lelket! A többi automatikusan jön magától. Vizsgáld a világ állapotát, mint a jelen pillanatét! Még mindig úgy gondolsz, hogy örült vagyok, Peter?

Keating kinyújtott lábbal ült a földön. Felemelte az egyik kezét, és megvizsgálta a körmeit, majd bevette az egyiket a szájába, és leharapott egy körömszálkát. De a mozdulat megtévesztő volt, ennek az embernek egyetlen érzéke maradt, a hallás, és Toohey tudta, hogy semmiféle válasz nem várható.

Keating engedelmesen várt: úgy tűnt, hogy mit sem számít; a hangok elhallgattak, és most az ő feladata várni, amíg újra meg nem szólalnak.

Toohey székének karfájára tette a két kezét, majd csuklóból felemelte két tenyerét, és újra megragadta a fát; egy kis ütés, mely jelezte a véglegességbe való beletörődést. Feltolta magát a székből.

- Köszönöm, Peter - mondta komoly ünnepélyességgel. - Nehéz dolog az őszinteséget kiirtani. Egész életemben nagy közönség előtt mondtam beszédeket. Ez most egy olyan beszéd volt, amire sohasem lesz lehetőségem.

Keating felemelte a fejét. Hangjának olyan jellege volt, mintha foglalót fizetett volna a rettegésre; nem volt rémült, de érezni lehetett az elkövetkezendő óra előzetes visszhangjait:

- Ne menj, Ellsworth!

Toohey fölötte állt, és halkán nevetett.

- Ez a válasz, Peter. Ez a bizonyítékom. Ismersz, milyen vagyok, tudod, hogy mit tettem veled, nem maradtak benned az érény illúziói. De nem tudsz elhagyni engem, és soha életedben nem leszel képes rá, hogy elhagyj. Az ideálok nevében engedelmeskedtél nekem. Most már ideálok nélkül is engedelmeskedsz nekem. Mert pusztán erre vagy most képes... Jó éjszakát, Peter!

XV

Ez az ügy egy próbatétel. Az, hogy mit gondolunk róla, meg fogja határozni, milyenek vagyunk. Howard Roark személyében meg kell semmisítenünk az önzőség és az antiszociális individualizmus erőit – modern világunk átkát – mely végső következményében itt mutatkozik meg előttünk. Ahogy a rovat elején már említettük, az államügyész jelenleg birtokában van egy bizonyítéknak – ebben a pillanatban nem közölhetünk semmit ennek természetéről – amely döntően bizonyítja, hogy Roark bűnös. Mi, az emberek, igazságot követelünk!

Ez jelent meg az *Egy kis hangban* egy késő májusi napon. Gail Wynand az autójában olvasta, útban hazafelé a repülőtérrel. Chicagóba kellett repülnie, hogy az utolsó pillanatban még megkíséreljen megtartani egy országos hirdetőt, aki nem volt hajlandó megújítani egy hárommillió dolláros szerződést. A két napon át tartó módszeres erőfeszítés kudarcba fulladt; Wynand elvesztette a reklámozót. Newarkban a repülőből kiszállva felvette a New York-i lapokat. Az autója várt rá, hogy elvigye vidéki házába. Ezután olvasta át az *Egy kis hangot*.

Egy pillanatra eltöprengett, vajon melyik újságot olvassa. Megnézte a nevet a lap tetején. Pedig a *Banner* volt, és a rovat ott volt, a szokásos helyén, második szekció, első oldal, első hasáb.

Előredőlt, és szólt a sofőrnek, hogy hajtson az irodába. A lap kiterítve hevert az ölében, így ült végig, amíg az autó meg nem állt a Banner Building előtt.

Egyből észrevette, amikor belépett az épületbe. Az egyik felvonóból kilépő két riporter szemében az előcsarnokban; a felvonókezelő testtartásában, aki azzal a vágygal küzdött, hogy megforduljon, és utána bámuljon; az előszobájában lévő összes ember hirtelen megdermedésében, az egyik titkárnő íróasztalán lévő írógép kattogásában fellépő szünetben, egy másik titkárnő felemelt kezében – Wynand látta a várakozást. Ekkor rájött, hogy a lapnál mindenki megértette az elképzelhetetlen bekövetkeztének összes előjelét.

Először tompa megdöbbenést érzett; mert a körülötte érezhető várakozásban kíváncsiság volt, és ha bárkinek a fejében bármiféle kíváncsiság születhetett a közte és Ellsworth Toohey közötti ügy kimenetelét illetően, akkor valami nincs rendben.

De nem volt ideje észrevenni saját reakcióit. Nem hagyhatta, hogy bármerre is elkalandozzon a figyelme, egy feszülő érzés azonban mégis ott maradt, egy arca, fogai, orrnyerge alatt fellépő nyomás – és tudta, hogy vissza kell nyomnia, vissza kell tartania, uralkodnia kell rajta.

Nem köszönt senkinek, és besétált az irodájába. Alvah Scarret összeroskadva ült egy széken Wynand íróasztala előtt. Scarretnek egy piszkos, fehér gézkötés volt a torkán, és az arcába szökött a vér. Wynand megállt a szoba közepén. A várószobában lévő emberek megkönnyebbültek: Wynand arca nyugodtnak tűnt. De Alvah Scarretnek több esze volt ennél.

– Gail, én nem voltam itt – suttogta rekedten, elszoruló torokkal, ami már egyáltalán nem emberi hang volt. – Két napig távol voltam. Gégegyulladás, Gail. Kérdezd meg az orvosomat. Nem voltam itt. Most keltem fel az ágyból, nézz rám, harminckilenc fokos, mármint a lázam, az orvos nem akarta... de én... mármint, hogy felkeljek, Gail, én nem voltam itt, nem voltam itt!

Nem lehetett biztos abban, hogy Wynand egyáltalán hallja, amit mond. Mindenesetre hagyta, hogy befejezze, majd olyan arc kifejezést mutatott, mint aki figyel, mintha a hangok eljutnának hozzá, csak késve. Egy pillanat elteltével Wynand azt kérdezte:

- Ki volt a másolóasztalnál?

- Allen és Falk nézte át.

- Rúgd ki Hardingot, Allent, Falkot és Toohey-t. Fizesd ki Hardingot! De Toohey-t ne! Távolítsd el őket az épületből tizenöt percen belül!

Harding volt a szerkesztőség vezetője; Falk egy segédszerkesztő volt; Allen a másolóasztal munkáját irányította; már több mint tíz éve dolgoztak a *Bannernél*. Olyan volt, mintha Scarret egy hírösszefoglalót hallott volna, melyben közlik, hogy egy elnököt vád alá helyeztek, egy meteor elpusztította New York Cityt, Kalifornia pedig a Csendes-óceánba süllyedt.

- Gail! - kiáltotta. - Ezt nem tehetjük!

- Ki innen!

Scarret elhagyta az irodát.

Wynand megnyomott egy gombot az asztalán, és válaszképpen a titkárnő remegő hangjára így szólt:

- Ne engedjen be senkit!

- Igen, Mr. Wynand.

Megnyomott egy másik gombot, és a terjesztési vezetővel beszélt.

- Állítsanak meg minden példányt az utcán!

- Mr. Wynand, már túl késő! Már a legtöbb...

- Állítsák meg!

- Igen, Mr. Wynand.

Wynand le akarta tenni a fejét az asztalra, mozdulatlanul feküdni és pihenni, csak hogy az a nyugalmi állapot, amire neki szüksége volt, nem létezett. Nagyobb volt, mint az alvás, nagyobb, mint a halál. A nemlét nyugalma volt. Olyan volt ez a kívánság, mintha titkon önmagát gúnyolná, mert tudta, hogy a hasogató nyomás a koponyájában pontosan az ellenkezőjét jelenti, egy ellenállhatatlan vágyat a cselekvésre, mely oly erős volt, hogy szinte megbénította. Kotorászni kezdett, hogy találjon néhány tiszta papírlapot. Elfelejtette, hol tartotta őket. Meg kellett írnia azt a vezércikket, amely megmagyarázza és semlegesíti Toohey cikkét. Sietnie kellett. Egyetlen percre sem érzett jogot, mely nem ennek megírásával telt el.

A nyomás eltűnt, ahogy az első szó a papírra került. Arra gondolt - miközben keze sebesen mozgott -, hogy mekkora erő van a szavakban; később azok számára, akik hallják, de először azok számára, akik rátalálnak; egy gyógyító erő, egy megoldás, mint egy korlát ledöntése. Arra gondolt, hogy talán az őstitok, amit a tudósok sohasem fedeztek fel, az élet első forrása, nem más, mint az a pillanat, amikor egy gondolat szavakban ölt formát.

Hallotta a morajlást, a vibrálást irodája falaiban, a padlóban. Most nyomtatták a délutáni lapját, egy kis bulvárlapot, a *Clariont*. Elmosolyodott a hangra. Keze felgyorsult, mintha a hang energiát pumpált volna az ujaiba.

Elhagyta a megszokott szerkesztői *mit*. A következőt írta: *...És ha az olvasóim vagy az ellenségeim ki akarnak nevetni e miatt az incidens miatt, elfogadom, és egy adósság visszafizetésének tekintem. Megérdemeltem.*

Azt gondolta: Az épület szíve az, ami dobog – hány óra van? – vajon valóban hallom, vagy ez a saját szívem? – egyszer egy orvos betette a fülembe a sztetoszkópja végét, hogy meghallgathassam a saját szívverésemet – pontosan így hangzott -, azt mondta, hogy egy egészséges állat vagyok, és még sok évem van hátra – sok... év...

Ráérőltettem az olvasóimra egy aljas gazembert, kinek szellemi képessége az egyedüli mentségem. Nem értem el a társadalom megvetésének azon fokát, mely megengedte volna azt a feltételezést, hogy veszélyesnek tartsam őt. Még mindig kitartok az embertársaim iránt érzett tisztelet mellett, ami elegendő ahhoz, hogy kimondjam: Ellsworth Toohey nem jelenthet veszélyt.

Azt mondják, hogy a hang sohasem hal el, hanem tovább száll az űrbe – vajon mi történik az emberi szívdobogással? – ötvenhat év alatt oly sok dobbanás volt – vajon össze lehet gyűjteni valamiféle kondenzátorban és újra felhasználni? Ha megismételnék, vajon az eredmény ezeknek a nyomdagépeknek a dobogása lenne?

De én támogattam őt az újságom fejléce alatt, és ha a nyilvános vezeklés egy különös, megalázó tett a mi modern korunkban, akkor ez az a büntetés, amit ezennel magamra szabok.

Nem ötvenhat év ezekből a halk kis hangcseppekből, melyeket az ember meg sem hall, mindegyik egyedülálló és végleges, nem olyan, mint egy vessző, hanem, mint egy pont, egy hosszú pontsor egy oldalon összegyűjtve, hogy etesse ezeket a gépeket, nem ötvenhat, hanem harmincegy, de a maradék huszonöt a felkészítemre kellett – huszonöt éves voltam, amikor feltettem az új fejléct az ajtó fölé – *A kiadók nem szokták megváltoztatni egy újság nevét – Ez az egy megteszi – A New York Banner – Gail Wynand Bannerje...*

Kérem minden ember bocsánatát, aki valaha is olvasta ezt az újságot!

Egy egészséges állat – és az, ami belőlem jön, az egészséges – ide kell hoznom ezt az orvost, és meghallgattatnom vele ezeket a gépeket – vigyorogni fog az ő jóságos, magabiztos, elégedett módján, az orvosok, alkalomadtán, mint a tökéletes egészség mintapéldányai – meg kell lepjem ezzel – a legegészségesebb hanggal, amit valaha hallotta – és azt fogja mondani, hogy a *Banner*nek még sok éve van hátra...

Irodájának ajtaja kinyílt, és Ellsworth Toohey lépett be.

Wynand bármiféle tiltakozó mozdulat nélkül hagyta, hogy keresztüljöjjön a szobán, és közelítsen az íróasztalához. Wynand arra gondolt, hogy amit érez az kíváncsiság – ha a kíváncsiságot egy a föld mélyéből származó lény méreteire lehetne fűjni – mint azok a rajzok, melyek emberi alakok felé közeledő, ház nagyságú bogarakról készültek a *Banner* vasárnapi mellékletének oldalain – kíváncsiságot, mert Ellsworth Toohey még mindig az épületben volt, mert Toohey bebocsátást nyert az utasításai ellenére, és mert Toohey nevetett.

– Azért jöttem, hogy elbúcsúzzak, mielőtt szabadságra megyek, Mr. Wynand – mondta Toohey. Arca higgadt volt; nem fejezett ki kárörvendést; mint egy művész arca, aki tudta, hogy a túljátszás egyenlő a bukással, és a lehető legnagyobb sértést azzal érte el, hogy szokványosan viselkedett. – Valamint, hogy közöljem önnel, visszajövök. Ebbe az állásba, ehhez a rovathoz, ebbe az épületbe. Távollétem alatt látni fogja annak a hibának a természetét, amit elkövetett. Kérem, bocsásson meg, tudom, hogy ez teljesen ízléstelen módon történik, de tizenhárom éven át vártam rá, és azt gondolom, hogy megengedhetek magamnak öt percet jutalmul. Szóval ön egy birtokolni vágyó ember volt, Mr. Wynand, és imádta érezni a tulajdonát? Megállt valaha elgondolkodni azon, hogy min nyugodott ez a tulajdon? Megállt, hogy biztosítsa az alapokat? Nem, mert maga egy gyakorlati ember volt. A gyakorlati

emberek bankszámlákkal, ingatlanokkal, reklámszerződésekkel és aranyszegélyű értékpapírokkal foglalkoznak. A gyakorlatiatlan értelmiségiekre – mint amilyen én vagyok – bízzák azt a mulatságot, hogy az aranyszegélyeket kémiai vizsgálat alá vessék, hogy egy pár dolgot megtudjanak az arany természetéről és forrásáról. Megmaradnak a Kream-O Puddingnál, és meghagyják nekünk az olyan apróságokat, mint a színház, a mozi, a rádió, az iskolák, a könyvismertetések és az építészet bírálata. Csak egy kis engesztelő ajándék, hogy csendben maradjunk, ha arra szeretnénk vesztegetni az időnket, hogy az élet jelentéktelen dolgaival játszódjunk, míg maga pénzt halmoz fel. A pénz hatalom. Nemdebár, Mr. Wynand? Tehát ön hatalomra vadászott, Mr. Wynand? Hatalomra az emberek fölött? Maga szegény amatőr! Maga sohasem fedezte fel saját ambíciójának természetét, különben tudta volna, hogy nem alkalmas rá. Nem tudta használni a szükséges módszereket, és az eredményeket sem akarta volna. Maga sohasem volt igazán gazember. Nem bánom, hogy ezt adom önnek, mert nem tudom, melyik a rosszabb: nagy gazembernek vagy hatalmas bolondnak lenni. Ezért visszajövök. És ha visszajövök, én fogom vezetni ezt az újságot.

Wynand csendesen megszólalt:

– Ha visszajön. De most kifelé!

A *Banner* szerkesztősége sztrájkba lépett.

A Wynand-alkalmazottak Szakszervezete testületileg kivonult. Sokan mások, szakszervezeten kívüliek, csatlakoztak hozzájuk. A nyomdai alkalmazottak megmaradtak.

Wynand egyszer sem gondolt a Szakszervezetre. Magasabb fizetést adott, mint bármely más kiadó, és sohasem irányultak felé gazdasági követelések. Ha a dolgozók beszédek hallgatásával kívánták szórakoztatni magukat, ő nem látott okot az aggodásra. Dominique egyszer megpróbálta figyelmeztetni: – Gail, ha az emberek a fizetések, a munkaidő vagy a gyakorlati követelések miatt tömörülnek szervezetbe az az ő saját joguk. De amikor nincs semmi kézzelfogható cél, akkor jobban tennéd, ha szemmel tartanád őket. – Drágám, hányszor kell még kérnem? Tartsd magad távol a *Bannertől*.

Sohasem vette a fáradságot, hogy megtudja, kik a tagjai a Szakszervezetnek. Most kiderítette, hogy a tagság kis létszámú – de összetétele döntő; magában foglalta az összes kulcsemberét, nem az első számú vezetőket, hanem a ranglétrán eggyel alattuk lévőket, szakszerűen kiválogatva, a hatékonyakat, a kis nélkülözhetetlen spiritusz rektorokat: a legjobb segédriportereket, az általános hírekkel megbízott tudósítókat, a híryanagyok stilisztikai szerkesztőit, a segédszerkesztőket. Wynand kikereste az adataikat: legtöbbjüket az utolsó nyolc évben vették fel; Mr. Toohey ajánlására.

A szakszervezeten kívüliek különböző okokból csatlakoztak: néhányan azért, mert utálták Wynandot; mások azért, mert félték maradni, és ez könnyebbnek tűnt, mint átgondolni az ügyet. Egy ember, egy félénk kis senkiházi találkozott Wynanddal az előcsarnokban, megállt és felrikoltott: – *Visszajöväink, kedvesem, és akkor más lesz itt a felállás!* – Néhányan úgy mentek el, hogy elkerülték Wynandot. Mások biztonsági játékot játszottak. – *Mr. Wynand, utálok ezt tenni, pokolian utálok, semmi közöm sincs ehhez a Szakszervezethez, de a sztrájk az sztrájk, és nem engedhetem meg magamnak, hogy sztrájktrőő legyek.* – *Isten bizony, Mr. Wynand, nem tudom, hogy kinek*

van igaza, valóban azt gondolom, hogy ez egy piszkos trükk volt Ellsworth részéről, és Hardingnak nem volt joga hagyni, hogy ezt megtehesse, de hogyan lehet az ember biztos abban, hogy kinek van igaza manapság bármit illetően? Egy dolgot viszont nem fogok megtenni: nem lépem át a sztrájkórság vonalát. Nem, uram. Így érzek, akár igazuk van a sztrájkotoknak, akár nincs!

A sztrájkolók két követeléssel álltak elő: a négy elbocsátott ember visszahelyezése; a Banner állásfoglalásának megváltoztatása a Cortlandt-ügyben.

Harding, a szerkesztőség vezetője írt egy cikket, melyben kifejti álláspontját; a *New Frontiers*-ben jelent meg. Valóban nem vettem figyelembe Mr. Wynand utasításait egy ügyviteli kérdés kapcsán, talán ez egy precedens nélküli cselekedet egy szerkesztőségi vezető részéről. Azonban felelősségem teljes tudatában tettem, amit tettem. Mr. Toohey, Allen Falk és jómagam meg akartuk menteni a Bannert a dolgozók, a részvénytulajdonosok és az olvasók kedvéért. Mr. Wynandot békés eszközökkel szerettük volna észhez téríteni. Reméltük, hogy jó szívvvel enged, ahogy meglátja, hogy a Banner amellet az állásfoglalás mellett kötelezi el magát, amelyen az ország sajtójának legnagyobb része osztozik. Tisztában voltunk munkaadónk zsarnoki, kiszámíthatatlan és gátlástalan természetével, de vállaltuk a kockázatot, készen arra, hogy feláldozzuk magunkat a szakmai köteletségünknek. Míg elismerjük egy tulajdonos azon jogát, hogy újságja politikai, szociológiai vagy gazdasági irányelvét megszabhassa, úgy véljük, hogy egy helyzet meghaladja a tisztesség határait, amikor egy munkaadó önértzetes emberektől várja el azt, hogy felkarolják egy közönséges bűnöző ügyét. Kívánjuk, hogy Mr. Wynand ismerje fel, hogy a diktatórikus, egyszemélyes uralom már a múlté. Kell, hogy legyen beleszólásunk annak a helynek a vezetésébe, ahol a létfenntartásért dolgozunk. Ez harc a sajtó szabadságáért.

Mr. Harding hatvanéves volt, egy Long Island-i ingatlan tulajdonosa, és szabad idejét megosztotta az agyaggalamb-lövészet és a fácántenyésztés között. Gyermektelen felesége a Társadalomtudományi Műhely igazgatóságának tagja volt; Toohey, az intézmény sztárelőadója, vezette be őt a Műhelybe. Az asszony írta férje cikkét.

A másolóasztal két embere nem volt tagja Toohey szakszervezetének. Allen lánya gyönyörű, fiatal színésznő volt, aki Ike összes darabjában szerepelt. Falk öccse Lancelot Clokey titkára volt.

Gail Wynand az íróasztalnál ült az irodájában, és az előtte nyugvó papírhalomra nézett. Rengeteg dolga volt, de egy kép vissza-visszatért emlékezetébe, képtelen volt megszabadulni tőle, és minden tettéhez ez az érzés tapadt – egy rongyos fiú képe, aki egy másolóasztal előtt áll: – *Le tudja betűzni azt a szót, hogy cica?* – *Le tudja betűzni azt a szót, hogy antropomorfológia?* – A személyiségek szétrepedeztek és összekeveredtek, úgy tűnt neki, hogy a fiú itt áll, az íróasztalánál, várakozva, és egyszer hangosan megszólalt: – *Tűnj el!* – Dühösen eszmélt magára, és azt gondolta: Kezdesz szétesni, te bolond, most nincs itt az ideje! Nem beszélt hangosan többé, de a párbeszéd némán folyt tovább, mialatt olvasott, ellenőrzött és papírokat írt alá: – *Tűnj el! Nincs szabad állásunk!* – *Akkor itt fogok várakozni. Használjon, amikor csak akar. Nem kell megfizetnie.* – *Megfizetnek, nem érted, te kis bolond? Megfizetnek.* – Hangosan, szokványos hangon így szólt a telefonba: – *Mondja meg Manningnek, hogy fel kell töltenünk az újságot mazsolákkal... Küldje fel a korrektúrákat, amilyen gyorsan csak tudja!... Küldjön fel egy szendvicset is! Bármilyen lehet.*

Néhányan vele maradtak: az öreg emberek és a másolófiúk. Bejöttek reggel, gyakran vágásokkal az arcukon és vérrel a gallérjukon; egyikük nyitott koponyával

támolygott be, és mentőautóval kellett elküldeni. Ez nem bátorság volt, sem pedig hűség: renyheség volt; túl sokáig éltek azzal a gondolattal, hogy a világ véget ér, ha elvesztik az állásukat a *Bannernél*. Az öregek nem értették. A fiatalokat nem érdekelte.

A kifutófiúkat kiküldték terepre. A beküldött anyag legnagyobb része olyan minőségű volt, hogy Wynandot kétségbeesése ellenére harsogó nevetésre kényszerítette: soha életében nem olvasott még ilyen kifinomult ízlésű fogalmazásokat; szinte maga előtt látta a nagyra törő fiatal büszkeségét, aki végre újságíró lehetett. Akkor már nem nevetett, amikor a cikkek átdolgozás nélkül jelentek meg a *Bannerben*; nem volt elég stilisztikai szerkesztő.

Megpróbált felvenni új embereket. Rendkívül magas fizetéseket kínált fel. Azok az emberek, akiket ő akart, nem voltak hajlandók neki dolgozni. Néhány ember válaszolt a hívására, és Wynand azt kívánta, hogy bárcsak ne tették volna, bár felvette őket. Ezek olyan emberek voltak, akiket már tíz éve nem alkalmazott egyetlen jó nevű újság sem; abból a fajtából, akik egy hónappal ezelőtt még be sem tehettek volna a lábukat ennek az épületnek az előcsarnokába. Néhányukat két nap múlva ki kellett dobni; mások megmaradtak. Legtöbbször részek voltak. Néhányan úgy viselkedtek, mintha szívességet tennének Wynandnak. – *Ne légy már ilyen kicsinyes, Gail, öreg fiú* – mondta az egyik, és akkorát taszajtottak rajta, hogy kétemeletnyi lépcsőt repült. Eltört az egyik bokája, és a lépcső alján ülve teljes megdöbbenéssel bámult föl Wynandra. Mások finomabbak voltak; csak lopakodtak, és félénken figyelték Wynandot, szinte kacsingatva, jelezve, hogy ők a bűntársai egy piszkos ügyben.

Az újságíró-iskolákhoz folyamadt. Senki sem válaszolt. Egy diáktestület elküldött neki egy határozatot, amit az összes tag aláírt: *...Pályafutásunk elején, nagy tisztelettel viseltetve szakmánk méltósága iránt, a sajtó becsületének megvédésére szentelve magunkat, úgy érezzük, hogy közülünk senki sem tudná megőrizni az önbecsülését, ha elfogadna egy olyan ajánlatot, mint az öné.*

A hírszerkesztő az íróasztalánál maradt; a helyi hírek szerkesztője elment. Wynand töltötte be a helyi hírekért felelős szerkesztő, szerkesztőség vezetője, a távirati hírfeltevő, a stilisztikai szerkesztő és a kifutófiú szerepét. Nem hagyta el az épületet. Egy kanapén aludt az irodájában – mint a *Banner* születése utáni első években. Zakó nélkül, nyakkendő nélkül, inggallérja nyitva, le- s felrohant a lépcsőkön, lépései, mint egy géppuska ropogása. Két liftesfiú megmaradt; a többi eltűnt, senki sem tudta, hogy pontosan mikor és miért, vajon a sztrájk iránti szolidaritástól ösztönözve, félelemből vagy pusztán elment a kedvük az egésztől.

Alvah Scarret nem tudta megérteni Wynand hidegvérét. A kiváló gépezet – és valóban ez volt, gondolta Scarret, az a szó, mely az ő fejében mindig is Wynandot jelentette – még sohasem működött jobban. Szavai rövidek, utasításai gyorsak, döntései azonnaliak voltak. A gépek, az ólom, a zsír, a tinta, a papírhulladék, a ki nem söpört irodák, az üresen álló íróasztalok, a hirtelen bezúduló üvegzáporok – amikor egy téglát hajítottak be letről az utcáról – zűrzavarában Wynand úgy mozgott, mint egy alak kettős megvilágításban, egy háttérre vetítve, téren és mértéken kívül. Ő nem ide való, gondolta Scarret, mert nem olyan, mint egy mai ember – igen, erről van szó – nem olyan, mint egy mai ember, nem számít, milyen nadrág van rajta – olyan, mint egy gótikus katedrálisból származó dolog. Az egyenesen tartott előkelő fej, a sovány arc, mely most még feszesebbre húzódott

össze. Egy olyan hajó kapitánya, amelyről már mindenki tudja – a kapitányt kivéve –, hogy süllyed.

Alvah Scarret megmaradt. Nem fogta fel, hogy az események valóságosak; kábultan csoszogott ide-oda; minden reggel egy új, lökésszerű megrázkódtatást érzett, amikor az épület felé hajtott, és meglátta a sztrájkórséget. Nem esett baja azon a néhány szem paradicsomon kívül, melyeket a szélvédőjének hajítottak. Megpróbált segíteni Wynandnak; megpróbálta elvégezni a saját munkáját és még öt másik emberét, de nem tudta teljesíteni egy egyszerű nap teendőit sem. Csendesen kezdett összeomlani, izületeit kicsavarta egy kérdőjel. Mindenkit hátráltatott, mindenbe állandóan közbevágott, azt kérdezve: – *De miért? Miért? Hogyan, csak így, ilyen hirtelen?*

Látta, hogy egy ápolónő fehér egyenruhában sétál át a csarnokon – egy elsősegély-állomást létesítettek a földszinten. Látta, hogy a nő egy vérfoltos, vattával bélelt gézcsomókkal teli szemeteskosarat visz a szeméttégető gép felé. Elfordult; émelygett. Nem a látványtól, hanem a fokozódó rettegéstől, mert ösztönösen felfogta valaminek a jelentőségét: ez a civilizált épület – amit a vikszelt parkett kényes tisztasága biztonságossá, a modern üzlet gondos ápolása pedig tiszteletre méltóvá tett, egy hely, ahol az ember olyan racionális dolgokkal foglalkozik, mint írott szavak és kereskedelmi szerződések, ahol az ember babaruhákra fogad el hirdetéseket és golfról cseveg, néhány nap leforgása alatt egy olyan helyé vált, ahol az ember véres szemetet visz keresztül a csarnokon. Miért? – gondolta Alvah Scarret.

– Nem értem – motyogta monoton hangon bárkinek, aki körülötte volt –, nem értem, hogyan szerzett Ellsworth ekkora hatalmat... És Ellsworth egy kultúrember, egy idealista, nem pedig egy piszkos radikális hordószónok, ő olyan barátságos és szellemes, és micsoda műveltség! – egy ember, aki állandóan tréfálgozik, az nem az erőszak embere. – Ellsworth nem akarta ezt, nem tudta, hová vezet, ő szereti az embereket, az utolsó centemet is feltenném Ellsworth Tooheyra!

Egyszer megkockáztatta szóba hozni Wynand irodájában:

– Gail, miért nem tárgyalasz? Miért nem találkozol velük legalább?

– Fogd be a szád!

– De, Gail, nekik is lehet valami igazuk. Ők újságírók. Tudod, hogy mit mondanak, a sajtószabadság...

Ekkor meglátta a napok óta kitörni vágyó dühöt, amiről azt gondolta, hogy már biztonsággal egy mellékvágányra terelték – a kék íriszek eltűnését egy fehér foltban, a vak, világító szemgolyókat egy arcban, mely csupa üreg volt, a remegő kezeket. De a következő pillanatban olyan dolgot látott, melynek korábban sohasem volt szemtanúja: látta, hogy Wynand hang és megkönnyebbülés nélkül megfékezi a kitörést. Észrevette az erőlködés verejtékcseppjeit a homorú halántékon, és a két öklöt az asztal szélén.

– Alvah..., ha én nem ültem volna a *Gazette* lépcsőin egy teljes hétig... hol volna nekik sajtó, ahol szabadok lehetnek?

Rendőrök álltak kívül, és az épület csarnokaiban. Ez segített, de nem sokat. Egy éjjel savat dobtak a főbejáratra. Elégette a földszint ablakainak nagy táblaüvegeit, és leprás foltokat hagyott a falon. A csapágyakba került homok leállította az egyik nyomdagépet. Egy ismeretlen csemegeüzlet tulajdonosának ripityára törték a boltját, mert a *Bannert* reklámozta. Sok kisebb reklámozó visszalépett. Wynand szállító-

teherautóit ronccsá zúzták. Az egyik sofőr meghalt. A sztrájkoló Wynand-alkalmazottak Szakszervezete tiltakozott az erőszakos cselekedetek ellen; a Szakszervezet nem szította ezeket; a tagok többsége nem tudta, hogy ki áll e mögött. A *New Frontiers* mondott valamit a sajnálatos túlzásokról, de a *jogos közharag spontán kitöréseinek* tulajdonította őket.

Homer Slottern egy csoport nevében, akik a *liberális üzletembereknek* nevezték magukat, küldött Wynandnak egy értesítést, melyben felmondta a reklámszerződéseket. *Beperelhet minket, ha akar. Úgy érezzük, hogy van egy törvényes okunk a felmondásra. Azt írtuk alá, hogy egy jó nevű újságban hirdetünk, nem pedig egy olyan lapban, mely kegyvesztett lett a tömegeknél, sztrájkolókat hoz ajtóink elé, tönkreteszi az üzletünket, és senki sem olvassa.* A csoport magában foglalta a *Banner* legvagyonosabb hirdetőinek többségét.

Gail Wynand irodája ablakánál állt, és a várost nézte.

Támogattam sztrájkokat abban az időben, amikor veszélyes volt ezt tenni. Egész életemben harcoltam Gail Wynand ellen. Soha életemben nem gondoltam volna, hogy eljön az a nap, vagy lesz egy olyan ügy, amikor azt kell mondanom – mint ahogy most kimondom – hogy Gail Wynand oldalán állok, írta Austen Heller a *Chronicle*-ben.

Wynand küldött neki egy rövid levelet: *Az isten verje meg, nem kértem, hogy megvédjen!* GW.

A *New Frontiers* úgy jellemezte Austen Hellert, mint egy *reakciós, aki eladta magát a Nagyotkénak*. Az entellektüel társasági hölgyek azt mondták, hogy Austen Heller régimódi.

Gail Wynand a szerkesztőségi szobában állt egy asztalnál, és szokás szerint vezércikkeket írt. Nemtörődöm alkalmazottai nem láttak rajta változást; sem kapkodást, sem dühkitöréseket. Nem volt senki, aki észrevegye, hogy néhány új dolgot vett fel: bejárt a gépterembe, és csak állt, és nézte a dörgő óriásokból előtörő fehér áradatot. Volt, hogy a tenyerébe vett egy ólomdarabot a szedőterem padlójáról, és szórakozottan babrálta ujjával, akár egy jadekövet, majd gondosan egy asztalra tette, mintha nem akarta volna, hogy kárba vesszen. Az ilyen jellegű pazarlás más formái ellen is küzdött: ceruzákat hegyezett, fél órát töltött szünni nem akaró telefoncsörgés közepette egy elromlott írógép javításával. Ez nem a takarékosagságról szólt; úgy írt alá csekket, hogy meg sem nézte a számokat; Scarret félt belegondolni, mekkora összegekbe került neki minden egyes múltó nap. Ez azokra a dolgokra vonatkozott, melyek ennek az épületnek a részei voltak, ahol imádott minden gömbkilincset, a dolgok, melyek a *Banner*hez tartoztak, ami pedig őhöz tartozott.

Minden késő délután felhívta telefonon Dominique-ot vidéki otthonukban.

– Jól. Minden a legnagyobb rendben. Ne hallgass a rémhírekre!... Ne, a pokolba ezzel, tudod, hogy nem akarok erről az átkozott újságról beszélni! Mondd el, hogy milyen a kert!... Voltál ma úszni?... Mesélj a tóról!... Milyen ruha van rajtad?... Hallgasd meg a WLX-et ma este nyolckor, a kedvencedet adják! – Rahmanyinov Második Concertóját... Hát persze, bőven van időm értesülést szerezni mindenről... Jól van, jól van, látom, nem lehet becsapni egy egykori újságíró, igen, átlapoztam a rádióműsort... Hát persze, rengeteg segítségünk van, csak arról van szó, hogy nem nagyon bízom egy-két új fiúban, és volt egy szabad percem... De legfőképp, ne gyere be a városba! Megígérted nekem... Jó éjszakát, drágám!...

Wynand letette a telefont, és mosolyogva nézte a készüléket. A vidék gondolata olyan volt, mint egy átszelhetetlen óceánon túli földrész gondolata; olyan érzése

támadt ettől, mintha egy ostrom alá vett erődbe lenne bezárva, és ez tetszett neki – nem a tény, hanem az érzés. Arca olyan volt, mintha visszaütött volna egy távoli őseré, aki egy kastély sáncain harcolt.

Egy este kiment az utca túloldalán lévő étterembe; már napok óta nem evett rendes ételt. Az utcák még mindig világosak voltak, amikor visszajött – a nyár nyugodt barna ködfátyla volt ez, mintha tompított napsugarak maradtak volna elnyúlva a meleg levegőn, túl kényelmesen ahhoz, hogy rászánják magukat a visszahúzó mozgulatára, pedig a nap már régen lenyugodott; ettől az ég frissnek, az utca piszkosnak látszott; barna és fáradtnarancs színű foltok terpeszkedtek a régi épületek sarkaiban. Láta a fel s alá járkáló sztrájkorséget a *Banner* bejárata előtt. Nyolcan voltak, és körbe-körbe, egy hosszú oválist leírva masíroztak a járdán. Wynand felismert egy fiút – egy rendőrségi tudósítót; a többit még sohasem látta. Táblákat cipeltek: *Toohey, Harding, Allen, Falk...* – *Sajtószabadság...* – *Gail Wynand lábbal tiporja az emberi jogokat...*

Wynand szeme megakadt egy nőn. A nő csípője a bokájánál kezdődött, cipője szoros pántjai fölé türemkedve; szögletes válla volt, és egy olcsó, barna tweedszövetből készült hosszú kabát borult egy hatalmas, szögletes test fölé. Kicsi, fehér keze volt, az a fajta, amelyik mindent elejt a konyhában. A szája egy vágás volt, ajkak nélkül; és kacszott, ahogy mozgott, de meglepő fürgeséggel tette ezt. Lépései megtiltották az egész világnak, hogy bántsa őt, egy rosszindulatú ravaszsággal átítatva, mely mintha azt mondta volna, hogy mást sem szeretne jobban, hiszen micsoda tréfát űzne magából a világ, ha megpróbálná bántani őt, próbálja csak meg, és majd meglátja, próbálja csak meg! Wynand tudta, hogy ez a nő sohasem dolgozott a *Bannernél*; nem dolgozhatott; nem tűnt valószínűnek, hogy akár olvasni meg lehetne tanítani; lépései mintha hozzátették volna, hogy erre bizony neki semmi szüksége. Egy táblát cipelt: *Követeljük...*

Wynandnak eszébe jutottak azok az éjszakák, amikor a kanapén aludt a régi *Banner Buildingben*, az első években, mert az új nyomdagépeket ki kellett fizetni, és a *Bannernek* az utcán kellett lennie, megelőzve a versenytársakat, és egy éjjel vért köhögött, és nem volt hajlandó orvost hívni, de kiderült, hogy nem volt semmi, csak a kimerültség.

Besietett az épületbe. Zakatoltak a nyomdagépek. Állt, és hallgatta egy ideig.

Éjszaka az épület csendes volt. Nagyobbnak tűnt, mintha a hang elvette és kiürítette volna a teret; fénymezők voltak a nyitott ajtóknál, a homályos folyosók hosszú sávjain. Egy magányos írógép kattogott valahol, egyenletesen, mint egy csöpögő csap. Wynand átsétált a csarnokokon. Arra gondolt, hogy az emberek szívesen dolgoztak neki, amikor hírhedt szélhámosoknak csinált reklámot a helyhatósági választásokra, amikor dicsőítette a piroslámpás negyedeket, amikor mások hírnevét tette tönkre botrányos rágalmakkal, amikor hangosan zokogott az anyjukat gyászoló gengszterekkel. Tehetséges emberek, tiszteletre méltó emberek dolgoztak neki lelkesen. Most, pályafutása során először, őszinte volt. Legnagyobb hadjáratát vezette – *vándormadarak*, iszákosok és egyszerű kulimunkások segítségével, akiket még az sem érdekelt, hogy kilépjenek. Talán nem azok a vétkesek, gondolta, akik most nem hajlandóak dolgozni neki.

A nap rásütött az asztalán lévő szögletes, kristály tintatartóra. Wynand képzeletében megjelent egy hűvös ital, egy zöld rét, egy fehér ruha, a fű érintése a csupasz könyök alatt. Megpróbált nem rápillantani többé a vidám csillogásra, és folytatta az írást. Reggel volt, a sztrájk második hete tartott. Wynand egy órára visszavonult az irodájába, és meghagyta, hogy senki se zavarja; be kellett fejeznie egy újságcikket; tudta, hogy csak ürügyet keresett, egy órát anélkül, hogy látná, mi zajlik az épületben.

Irodájának ajtaja bejelentés nélkül nyílt ki, és Dominique lépett be rajta. Házasságkötésük óta nem volt szabad betennie a lábát a Banner Buildingbe.

Wynand felállt, egyfajta csendes engedelmességgel a mozdulatában, nem engedélyezve magának a kérdezősködést. Dominique egy korallpiros vászonkosztümöt viselt. Úgy állt ott, mintha a tó mögötte volna, és a napfény a víz tükréről emelkedne ruhája redőihez. Így szólt:

- Gail, azért jöttem, hogy visszakapjam a régi állásomat a *Bannernél*.

Wynand némán nézte a lányt; majd elmosolyodott; a lábadozás mosolya volt.

Asztalához fordult, felvette a lapokat, amiket írt, átnyújtotta őket a lánynak, és így szólt:

- Vidd ezt a hátsó szobába! Vedd fel a sokszorosított híryananyagot, és hozd ide nekem! Majd jelentkezz Manningnél a helyi hírrovat szerkesztőségében!

Egy kis papírhalom átadásában, a férfi kezéből a lányéba, megvalósult a lehetetlen, a szóval, pillantással vagy mozdulattal elérhetetlen, két lény tökéletes egyesülése a tökéletes megértésben. Ujjaik nem értek össze. Dominique megfordult, és kísértelt az irodából.

Két nap múlva már olyan volt, mintha sohasem hagyta volna el a *Banner* szerkesztőségét. Csakhogy most nem egy házakról szóló rovatot vezetett, hanem ott foglalta el magát, ahol éppen egy hozzáértő kézre volt szükség, hogy kitöltsön egy üres helyet. - Ez teljesen helyénvaló, Alvah - mondta Dominique Scarretnek -, a varrás nőhöz illő munka. Azért vagyok itt, hogy befoltozzam, ahol szükséges - és bizony gyorsan szakad ez az anyag! Csak hívj, ha valamelyik új újságíróval a szokásosnál jobban elszalad a ló!

Scarret nem értette a hangszínét, a stílusát és a jelenlétét sem. - Te egy életmentő vagy, Dominique - motyogta szomorúan. - Olyan itt látni téged, mint a régi szép időkben - és ó! bárcsak most is a régi szép idők lennének! De akkor sem értem. Gail egyetlen fényképet sem engedett rólad itt, amikor ez egy tisztességes, tiszteletre méltó hely volt - és most, amikor gyakorlatilag annyira biztonságos, mint egy fegyház egy lázadás alatt, ő enged téged *dolgozni*!

- Hagyjuk a kommentárokat, Alvah! Erre most nincs időnk.

Dominique kiváló ismertetőt írt egy filmről, amit nem is látott. Beszámolót firkantott egy kongresszusról, amin részt sem vett. Kiküzdött egy egész sor receptet a *Napi ajánlatunk* című rovathoz, amikor az ezért felelős hölgy nem jelent meg az egyik reggel. - Nem tudtam, hogy tudsz főzni. - mondta Scarret. - Én sem - felelte Dominique. Egyik éjszaka kiment, hogy tudósítson egy kikötői tűzről, amikor kiderült, hogy a szolgálatban lévő férfi elájult a férfimoldó padlóján. - Szép munka - mondta Wynand, amikor elolvasta a cikket -, de próbáld csak meg még egyszer, és ki vagy rúgva! Ha itt akarsz maradni, ki ne merd tenni a lábad az épületből!

Ez volt az egyetlen megjegyzése Dominique jelenlétéről. Akkor beszélt hozzá, amikor szükséges volt, tömören és egyszerűen, mint bármely másik alkalmazottjához. Utasításokat adott. Voltak napok, amikor nem volt idejük találkozni. Dominique egy kanapén aludt a könyvtárban. Néha esténként, amikor tehettek, Dominique bejött a férfi irodájába egy rövid pihenőre, és ilyenkor beszélgettek, általános dolgokról, az aznapi munka kisebb eseményeiről, vidáman, ahogy bármely más házaspár diskurál mindennapi életük megszokott foglalatosságairól.

Nem hozták szóba Roarkot, sem a Cortlandtet. Amikor Dominique észrevette Roark képét Wynand irodájának falán, megkérdezte: – Mikor akasztottad ki? – Több mint egy éve. – Ez volt az egyetlen utalás Roarkra. Nem beszéltek a *Banner* ellen irányuló egyre növekvő közharagról. Nem bocsátkoztak találgatásokba a jövőt illetően. Megnyugvást találtak abban, hogy megfeledezhetnek a kérdésről, mely az épület falain túl függött; meg lehetett feledkezni róla, mert többé már nem állt köztük, mint kérdés; megoldódott és tisztázódott; az egyszerűség békéje maradt meg; adott volt a munka, amelyet véghez kellett vinni – fenn kellett tartani egy újság működését -, és ők együtt dolgoztak ezen.

Volt, hogy Dominique hívatlanul megjelent az éjszaka közepén egy csésze forró kávéval, és a férfi hálásan nyúlt érte, anélkül, hogy félbehagyta volna a munkát. Wynand friss szendvicseket talált az asztalára téve, amikor már igazán nagy szüksége volt rájuk. Nem volt ideje azon töprengeni, vajon a felesége honnan szerezte be ezeket a dolgokat. Később felfedezte, hogy Dominique az egyik szekrényben elhelyezett egy villanyrezsót és egy raktárnyi ellátmányt. Reggelit főzött neki, amikor egész éjszaka dolgoznia kellett, ételekkel megpakolt kartonlappal jelent meg – mely tálcaként szolgált – az ablakon túli üres utcák csendjével és a reggel első fényével a háztetőkön.

Egy alkalommal seprűvel a kezében találta a lányt, amint éppen egy irodát takarított; a karbantartórészleg széthullott, takarítónők hol voltak, hol nem, senkinek sem volt ideje erre figyelni.

– Ezért fizetlek téged? – kérdezte Wynand.

– Nos nem dolgozhatunk disznóólban. Nem kérdeztem, hogy miért fizetsz, de fizetésemelést akarok.

– Hagyd már ezt, az isten szerelmére! Ez nevetséges!

– Mi a nevetséges? Most már tiszta. Nem tartott sokáig. Szép munka?

– Szép munka!

Dominique a seprűnyélre támaszkodott, és nevetett. – Gondolom, te is azt hitted, mint mindenki más, hogy én csak amolyan luxuscikk vagyok, egy eltartott úrinő, ugye Gail?

– Képes vagy így helytállni, ha akarsz?

– Így akartam helytállni egész életemben – ha van miért.

Wynand rájött, hogy a lány teherbírása nagyobb, mint az övé. Sohasem mutatta a kimerültségnek egyetlen jelét sem. Feltételezte, hogy felesége alszik, de azt nem tudta kideríteni, hogy mikor.

Bármikor, az épület bármely részében, akár több órán át. nem látva a férfit, érezte, hogy ott van, és tudta, hogy mikor van rá a férfinak a legnagyobb szüksége. Wynand egyszer az asztalra roskadva aludt el. Amikor felébredt, látta, hogy

Dominique nézi. Míg ő aludt, a lány lekapcsolta a lámpát, leült egy székre az ablak mellé a holdfényben, arca a férfi felé fordítva, nyugodt és örökös. A lány arca volt az első dolog, amit megpillantott. Az első pillanatban, amikor fejét fájdalmasan felemelte karjáról, még mielőtt teljesen visszanyerte volna az uralmat teste fölött, és visszatért volna a valóságba, a düh, a tehetetlenség és a kétségbeesett tiltakozás hirtelen, heves csavarását érezte belül, nem emlékezve arra, mi hozta ide őket, csak arra emlékezve, hogy mindketten valami hatalmas, lassú kinszenvedés fogságába kerültek, és hogy szereti őt.

Dominique észrevette ezt a férfi arcán, mielőtt a másik teljesen kiegyenesedett volna. Odasétált hozzá, megállt a széke mellett, megfogta a férfi fejét, és a testének támasztotta, tartotta őt, és a másik nem ellenkezett, beleroskadott a lány karjába, a lány megcsókolta a haját, és azt suttogta: – Nem lesz semmi baj, Gail, nem lesz semmi baj.

A harmadik hét elteltével egy este Wynand kísért az épületből, nem törődve azzal, vajon marad-e belőle valami mire visszatér, és Roarkhoz indult.

Nem hívta fel Roarkot az ostrom kezdete óta. Roark gyakran telefonált neki; Wynand csendes, kurta válaszokat adott, nem kezdeményezve semmiféle társalgást, nem akarván elnyújtani a beszélgetést. Már az elején figyelmeztette Roarkot: – *Ne próbálj meg idejönni! Utasítást adtam. Nem fognak beengedni.* – Távol kellett tartania magától azt a gondolatot, hogy milyen tényleges formát ölthet saját csatájának ügye; el kellett feledkeznie Roark fizikai létezésének tényéről; mert Roark személyének gondolata felkeltette benne a megyei börtön gondolatát.

Sétálva tette meg a hosszú utat az Enright House-ig; a gyaloglás hosszabbá és biztonságosabbá tette a távolságot; a taxiút túl közel húzta volna Roarkot a Banner Buildinghez. Tekintetét mindig egy pontra szegezte a járdán, hatlábnyira maga előtt; nem akarta látni a várost.

– Jó estét, Gail! – mondta Roark a legnagyobb nyugalommal, amikor belépett hozzá.

– Nem tudom, melyik a gyenge önfegyelem szembetűnőbb formája – mondta Wynand, ledobva kalapját az ajtó melletti asztalra –, kikotyogni dolgokat vagy feltűnően nem venni róluk tudomást. Pokolian nézek ki. Mondd ki nyugodtan!

– Pokolian nézel ki! Ül le, nyugodj meg, és ne beszélj! Azután készítek neked egy forró fürdőt – nem, nem azért, mert annyira koszosnak látszol, de jól fog tenni neked a változatosság kedvéért. Utána majd beszélgetünk.

Wynand megrázta a fejét, és ott maradt állva az ajtónál.

– Howard, a *Banner* nem segít neked. Tönkretesz téged.

Nyolc hétig tartott, mire felkészítette magát, hogy ezt kimondja.

– Hát persze – mondta Roark. – Na és aztán?

Wynand nem akart beljebb jönni a szobába.

– Gail, ez nem lényeges, legalábbis ami engem illet. Én nem számítok a közvéleményre, se így se úgy.

– Azt akarod, hogy engedjek nekik?

– Azt akarom, hogy tarts ki, ha másképp elveszítesz mindent, ami a tiéd.

Roark látta, hogy Wynand érti, ez az a dolog, amivel nem akart szembenézni, és most azt akarja, hogy ő beszéljen.

- Nem várom tőled, hogy megmentes. Azt gondolom, van esélyem a győzelemre. A sztrájktól nem lesz se jobb, se rosszabb. Ne aggódj miattam! És ne engedj nekik! Ha a végsőkéig kitartasz - nem lesz többé szükséged rám.

Roark látta Wynand szemében a dühöt, a tiltakozást - és az egyetértést. Hozzátette:

- Tudod, hogy miről beszélek. Jobb barátok leszünk, mint valaha - és te eljössz a börtönbe meglátogatni, ha szükséges. Ne vágj grimaszokat, és ne kelljen túl sokat beszélnem! Most ne! Örülök ennek a sztrájknak. Tudtam, amikor először megláttalak, hogy történnie kell valami ilyesminek. Te már sokkal korábban tudtad ezt.

- Két hónappal ezelőtt megígérted nekem... az egyetlen ígéretet, amit meg akartam tartani...

- Megtartod.

- Nem akarsz megvetni valójában? Azt akarom, hogy mondd ki! Azért jöttem, hogy halljam.

- Rendben van. Ide figyelj! Te voltál az életemben az egyetlen találkozás, amit sohasem lehet megismételni. Ott volt Henry Cameron, aki az én ügyemért halt meg. Erre itt vagy te - szennyos bulvárlapok kiadója. De neki ezt nem tudnám elmondani, hanem neked mondom. Ott van Steve Mallory, aki sohasem alkudott meg a lelkével. Erre itt vagy te, aki semmi mást nem tett, mint minden adandó alkalommal eladta azt. De neki ezt nem tudnám elmondani, hanem neked mondom. Ezt akartad hallani tőlem? *Csak ne engedj nekik!*

Roark elfordult, és hozzátette: - Erről ennyit. Nem beszélünk többé a te átkozott sztrájkodról! Ül le, hozok neked egy italt! Nyugodj meg, és szedd össze magad!

Wynand késő este indult vissza a *Banner*hez. Taxit fogott. Már nem számított. Nem figyelte a távolságot.

Dominique így fogadta: - Találkoztál Roarkkal.

- Igen. Honnan tudod?

- Itt van a vasárnapi összeállítás. Elég pocsek, de be kell érünk ennyivel. Néhány órára hazaküldtem Manningot - már az összeesés határán volt. Jackson kilépett, de megleszünk nélküle. Alvah rovata csupa zagyvaság volt - már a helyesírást is elfelejtette -, átírtam, de ne mondd el neki, mondd azt, hogy te voltál.

- Menj aludni! Átveszem Manning helyét. Most egy jó pár óráig használható leszek.

Folytatták, múltak a napok, és a postaszobában az eladatlan példányok egyre csak nőttek, kifutva a folyosóra, fehér papírhalmok, akár a márványlapok. Minden kiadással kevesebb példányszámot nyomtak a *Banner*ből, de a halmok még mindig csak gyűltek. Egyik nap követte a másikat, a hősie erőfeszítés napjai voltak ezek, hogy kiadjanak egy újságot, mely eladatlanul és olvasatlanul jött vissza.

XVI

Az Igazgatói Bizottságnak fenntartott hosszú asztal üvegsima mahagónijában volt egy monogram színes fából – GW –, Wynand kézjegyének másolata. Ez mindig felbosszantotta az igazgatókat. Most azonban nem volt idejük figyelni erre. Csak néha tévedt oda egy-egy pillantás – az viszont örömteli pillantás volt.

Az igazgatók az asztal körül ültek. A Bizottság életében ez volt az első ülés, amit nem Wynand hívott össze. De a gyűlést összehívták, és Wynand eljött. A sztrájk a második hónapjában járt.

Wynand az asztalfőn állt, a széke mellett. Úgy nézett ki, mintha egy divatlapból lépett volna ki, ápoltan, a fehér zsebkendővel sötét öltönye felső zsebében. Az igazgatók fejében különös gondolatok támadtak: néhányan a brit szabókra gondoltak, mások – a Lordok Házára – a londoni Towerre – a kivégzett angol királyra – vagy kancellár volt? –, aki keresztényhez méltón halt meg.

Nem akartak az előttük álló emberre nézni. Különféle ábrándképekbe kapaszkodtak: a kinti sztrájkórság – a parfümözött, manikűrözött nők, akik Ellsworth Toohey védelmében visítotak a szalonokban folyó beszélgetések során – egy lány széles, lapos arca, aki a Fifth Avenue-n masírozott fel s alá egy *Mi nem olvassunk Wynandot* feliratú táblával – segítségért és bátorságért, hogy el tudják mondani, amit most mondanak.

Wynand a Hudson szélén álló omladozó falra gondolt. Több háztömbnyi távolságból hallotta a közeledő lépések zaját. Csakhogy most nem voltak drótok a kezében, amelyek készenlétben tartanák izmait.

– Ez már túllépi a józan ész határát. Ez most egy üzleti szervezet, vagy egy jótékonysági társaság a személyes barátok védelmére?

– Háromszázezer dollár a múlt héten... Teljesen mindegy, hogy honnan tudom, Gail, nem titok, a bankárod mondta el nekem. Rendben van, ez a te pénzed, de ha arra számítasz, hogy az újságból fogod visszaszerezni, hadd tájékoztassalak, hogy mi átlátunk a te ügyes trükkjeiden. Nem fogod ezt a vállalat nyakába varrni, egy vasat sem, most az egyszer nem úszod meg, túl késő, Gail, már elszállt az idő a te ragyogó mutatóvanyaid fölött.

Wynand a férfi húsos ajkait nézte, ahonnan a hangok eredtek, és ezt gondolta: Te csináltad a *Bannert*, a kezdetektől fogva, nem tudtál róla, de én tudom, hogy te voltál, a te újságod volt, és most már semmivel sem lehet megmenteni.

– Igen, Slottern és a bandája hajlandók azonnal visszajönni, amennyiben elfogadjuk a Szakszervezet követeléseit, ők pedig felveszik a szerződésük szerinti bérüket, a régi feltételek mellett, ráadásul anélkül, hogy megvárnák, amíg te visszatornászod a példányszámot – ami bizony szép kis munka lesz, barátom, arról biztosíthatlak –, és azt gondolom, hogy ez igen tisztességes tőlük. Beszéltem tegnap Homerrel, és ő a szavát adta. Szeretnéd hallani, mekkora összegekről van szó, Wynand, vagy a segítségem nélkül is tudod?

– Nem, Eldridge szenátor látni sem akar téged... Ugyan, hagyd már, Gail, tudjuk, hogy a múlt héten Washingtonba repültél. Azt viszont te nem tudod, hogy Eldridge szenátor amerre csak jár, azt mondja, hogy semmi pénzért nem keveredne az ügybe. Craig főnököt pedig hirtelen Floridába hívták, igaz? – hogy egy beteg nagynéni

mellett virrasszon? Ebből most egyikőjük sem fog kihúzni téged, Gail. Ez nem egy útépítő üzlet vagy egy kis részvénykibocsátási botrány. És te sem vagy már a régi.

Wynand azt gondolta: Sohasem voltam az, sohasem voltam itt, miért félsz rám nézni? Hát nem tudod, hogy én vagyok a legkisebb közöttetek? A félmeztelen nők a vasárnapi mellékletben, a csecsemők a fényképanyomású mellékletben, a parki mókusokról szóló vezércikkek, mind-mind a ti kifejezésre juttatott lelketek, a ti lelketek hígítatlan anyaga – de hol volt az enyém?

– Átkozott legyek, ha látok ebben valami rációt. Még ha béremelést követelnének, azt megérteném, azt mondanám, hogy teljes erőnkől küzdjünk a barmok ellen. De mi ez – egy afféle istenverte intellektuális vita? Elvekért veszítjük el az utolsó garasunkat, vagy mi a fene?

– Hát nem érted? A *Banner* most egy egyházi kiadvány. Mr. Gail Wynand, az evangélista. Kutyaszorítóban vagyunk, de azért ideáljaink vannak!

– Még ha ez egy igazi ügy volna, egy politikai ügy – de csak valami bolond dinamitos merénylő, aki felrobbantott valami porfészket! Mindenki rajtunk nevet. Becsületesen legyen mondva, Wynand, én megpróbáltam elolvasni a vezércikkeidet, és ha tudni akarod az őszinte véleményemet, ez a legpocsékabb dolog, ami valaha nyomtatásba került. Mintha azt képzelnéd, hogy egyetemi professzoroknak írsz!

Wynand azt gondolta: Ismerlek téged – te vagy az, aki inkább adna pénzt egy terhes kurvának, mint egy éhező zseninek – láttam már az arcodat ezelőtt – én szedtelek össze, és hoztalak be. – *Ha kétségeik támadnak a munkájukat illetően, emlékezzenek ennek a férfinak az arcára. Neki írnak. – De, Mr. Wynand, ennek az embernek lehetetlen felidézni az arcát. – De igen, gyermekem, az ember képes rá, vissza fog térni, hogy emlékeztessen – vissza fog térni, és követelni fogja a jussát – és én fizetni fogok – már régen aláírtam egy biankó csekket, és most eljöttek érte – de egy üres csekket mindig kitöltenek, ráírják mindenedet.*

– A helyzet középkori, és szegyet hoz a demokráciára – A hang nyüszített. Mitchell Layton beszélt. – Legfőbb ideje, hogy valaki elmondja itt a véleményét. Egyetlen ember irányítja ezt a rengeteg újságot úgy, ahogy neki tetszik – mi ez, a XIX. század? – Layton fintorgott; valamerre, egy bankár irányába nézett az asztal másik oldalán. – Van itt olyan, aki vette valaha a fáradságot, hogy érdeklődjön az én elképzeléseimről? Vannak elképzeléseim. Össze kell gyűjtenünk az elképzeléseinket. A csapatmunkára gondolok, egy nagyzenekarra. Legfőbb ideje, hogy ennek az újságnak egy modern, liberális, haladó szellemű irányelve legyen! Vegyük például a napszámosok kérdését...

– Fogd be, Mitch! – mondta Alvah Scarret. Scarret halántékán verejtékcseppek futottak; nem tudta, hogy miért; azt akarta, hogy győzzön a Bizottság; csak volt valami a szobában... túl meleg van itt, gondolta, bárcsak kinyitna valaki egy ablakot.

– Nem fogom be! – rikácsolta Mitchell Layton. – Vagyok annyira jó, mint...

– Kérem, Mr. Layton! – mondta a bankár.

– Jól van – mondta Layton -, jól van. Csak ne felejtjük el, hogy ki rendelkezik itt a legnagyobb részesedéssel Superman mellett! – Hüvelykujjával Wynand felé bökött, nem nézve rá. – Csak ne felejtjük el! Találják csak ki, hogy kinek lesz itt szava a jövőben!

– Gail – mondta Alvah Scarret Wynandra nézve, tekintete furcsamód őszinte és meggyötört volt -, Gail, nincs semmi értelme! De még megmenthetjük, ami

megmaradt. Nézd, ha csak beismerjük, hogy tévedtünk a Cortlandttal kapcsolatban, és... és ha csak visszavesszük Hardingot, ő egy értékes ember, és... talán Toohey-t...

- Senki sem ejtheti ki Toohey nevét a megbeszélés alatt - mondta Wynand.

Mitchell Laytonnak hirtelen kinyílt a szája, majd újra becsukódott.

- Ez az, Gail! - kiáltotta Alvah Scarret. - Ez nagyszerű! Alkudozhatunk velük, és tehetünk nekik egy ajánlatot. Megváltoztatjuk az álláspontunkat a Cortlandt-üggyel kapcsolatban - ezt meg kell tennünk, nem az átkozott Szakszervezet miatt, hanem mert helyre kell állítanunk a példányszámot, Gail! - tehát felajánljuk nekik, hogy visszavesszük Hardingot, Allent és Falkot, de To... Ellswortht nem. Mi engedünk nekik, és ők is engednek nekünk. Mindenki megőrizheti a méltóság látszatát. Erről van szó, Gail?

Wynand nem szólt semmit.

- Szerintem erről van szó, Mr. Scarret - mondta a bankár. - Szerintem ez a megoldás. Végül is, meg kell engedni Mr. Wynandnak, hogy megőrizhesse a tekintélyét. Feláldozhatunk... egy rovatvezetőt, és megőrizzük a békét magunk között.

- Nem értek egyet! - üvöltötte Mitchell Layton. - Egyáltalán nem értek egyet! Miért kellene feláldoznunk Mr... egy nagy liberálist, csak azért, mert...

- Egyetérték Mr. Scarrettel - mondta a férfi, aki nemrégiben a szenátorokról beszélt, és a többiek hangja csatlakozott hozzá, majd az a férfi, aki az imént a vezércikkeket kritizálta, hirtelen megszólalt az általános hangzavar közepette: - Szerintem Gail Wynand végül is egy csuda remek főnök volt! - Volt valami szokatlan Mitchell Laytonban, amit nem akart látni. Most Wynandra nézett, támogatást várva. Wynand észre sem vette.

- Gail? - kérdezte Scarret. - Gail, mi a válaszod?

Nem volt válasz.

- Az isten verje meg, Wynand, most vagy soha! így nem mehet tovább!

- Dönts vagy szállj ki!

- Megveszem az üzletrészed! - rikoltotta Layton. - El akarod adni? El akarod adni, és kiszállni az egészből?

- Az isten szerelmére, Wynand, ne számárkodj!

- Gail, a *Bannerről* van szó... - suttogta Scarret. - A mi *Bannerünk*ről...

- Melléd állunk, Gail, mindannyian bekapcsolódunk, talpra állítjuk az öreg újságot, azt tesszük, amit mondasz, te leszel a főnök - de az isten szerelmére, viselkedj most úgy, mint egy főnök!

- Csendet, uraim, csendet! Wynand, ez a végleges döntésünk: megváltoztatjuk az álláspontunkat a Cortlandt-ügyben, visszavesszük Hardingot, Allent és Falkot, és megmentjük a roncsot. Igen vagy nem?

Nem volt válasz.

- Wynand, tudod, hogy ez van - különben meg kell szüntetned a *Bannert*. Ezt nem folytathatod tovább, még akkor sem, ha mindannyiukat kivásárolnál. Engedj nekik vagy szüntesd meg a *Bannert*! Jobban teszed, ha engedsz nekik.

Wynand hallotta ezt. Hallotta, az összes beszéden keresztül. Már napok óta hallotta a bizottsági ülés előtt. Jobban tudta bárkinél, aki jelen volt. Szüntesd meg a *Bannert*!

Egyetlen képet látott: a *Gazette* ajtaja fölé emelkedő új fejléctet.

- Jobban teszed, ha engedsz nekik!

Wynand hátralépett egyet. Nem egy fal volt mögötte. Csak a szék oldala.

Eszébe jutott az a pillanat, amikor a hálósobájában majdnem meghúzta a ravaszt. Tudta, hogy most húzza meg.

- Rendben van - mondta.

Csak egy kupak, gondolta Wynand lepillantva egy csillogó foltra a lába alatt; egy palackkupak az úttestbe döngölve. New York úttestei tele vannak ilyen dolgokkal - kupakkal, biztosítótűkkel, kortesjelvényekkel, lefolyódugók láncával; néha - elvesztett ékszerekkel; most mind egyforma, kilapított és beledöngölt; ettől szikráznak éjjel a járdák. Egy város trágyája. Valaki kiitta a palackot, és eldobta a kupakját. Hány autó ment keresztül rajta? Vajon meg lehetne menteni? Letérdelni, és pusztá kézzel kaparni, és újra kiszakítani? Nem volt jogom abban reménykedni, hogy megmenekülök. Nem volt jogom letérdelni, és megváltást keresni. Több millió évvel ezelőtt, amikor a Föld született, voltak olyan élőlények, mint én: legyek a gyanta fogságában, melyből borostyánkő lett, iszapba ragadt állatok, melyek megkövültek. Én egy XX. századi ember vagyok, és egy kis úttesti bádogdarab lett belőlem, hogy áthajtsanak rajtam New York teherautói.

Lassan lépdelt, felöltőjének gallérja felhajtván. Az utca üresen nyúlt elé, és az előtte lévő épületek, akár egy polcon rendszertelenül összegyűjtött mindenféle méretű könyvek gerincei sorakoztak. A sarkok, melyek mellett elhaladt, fekete mellékutakba vezettek; az utcai lámpák egy védőburkot adtak a városnak, de az foltokban megtört. Befordult egy sarkon, amikor meglátott a távolban egy ferde fénysugarat; egy cél volt három vagy négy háztömbnyire tőle.

A fény egy zálogház ablakából jött. Az üzlet zárva volt, de egy vakító izzó ott függött, hogy távol tartsa a fosztogatókat, akik idáig alacsonyodnának. Wynand megállt, és a kirakatot nézte. Azt gondolta: A legszemérmertlenebb látvány a Földön egy zálogház kirakata. A dolgok, melyek szentek voltak egykor embereknek, és a dolgok, melyek értéket jelentettek nekik, most ki voltak téve mindenki szeme láttára, kiszolgáltatva a tapogatásnak és az alkudozásnak, az idegenek közömbös tekintetének, mint egy ócska giccshalom, írógépek és hegedűk - az álmok eszközei, régi fényképek és jegygyűrűk - a szerelem tartozékai, együtt a szennyes nadrágokkal, a kávéskannákkal, a hamutálakkal, a pornográf műanyag figurákkal; a kétségbeesés hulladéka, elzálogosítva, nem eladva, nem tiszta véglegességgel elvágva, hanem lekötelezve egy halva született reménynek, és soha ki nem váltható. *Üdv néked, Gail Wynand!* - mondta a tárgyaknak a kirakatban, és továbbsétált.

Érezte, hogy egy vas megcsikordul a lába alatt, és egy szag arcul csapta, por, izzadság és szennyes ruha szaga, rosszabb, mint a vágóhídi istállótelep bűze, mert ennek volt egy otthonos, szokványos jellege, mintha a pusztulás mindennapi megszokás lenne. Egy földalatti szerelvény csikorgott. Azt gondolta: Ez sok ember összességének, egy tömegbe préselt emberi testeknek a maradéka, ahol nincs hely mozgásra, sem levegő a lélegzésre. Ez a lényeg, még akkor is, ha ott lent, az összezsúfolt húsok között időnként megérezheti az ember a kikeményített fehér ruhák, a tiszta haj és az egészséges fiatal bőr illatát. Ilyen a számtani műveletek és a legkisebb közös nevező keresésének természete. Akkor vajon mi marad vissza a sok

emberi elme összességéből, levegő nélkül, tér nélkül, különbséget nem téve? A *Banner*, gondolta, és továbbsétált.

Az én városom, gondolta, a város, amit imádtam, a város, amiről azt hittem, hogy én uralom.

Kisétált a bizottsági ülésről, azt mondta: – *Vedd át a helyem, Alvah, amíg vissza nem jövök!* – Nem állt meg, hogy benézzen a kimerültségtől kába Manninghez a helyi hírek szerkesztőségének asztalánál, sem a szerkesztőség többi emberénél, akik még mindig tevékenykedtek, várakozással teli, tudván, hogy miről döntenek a Bizottsági szobában; és Dominique-nál sem. Scarret majd elmondja nekik. Kisétált az épületből, és a tetőházba ment, ott leült egyedül, az ablakok nélküli hálósobában. Senki sem jött, hogy megzavarja.

Amikor elhagyta a tetőházat, már biztonságos volt kilépni az utcára: besötétedett. Elhaladt egy újságosbódé mellett, és látta a délutáni újságok késői kiadásait; a Wynand-sztrájk elrendezését hirdették. A Szakszervezet elfogadta Scarret kiegyezési ajánlatát. Wynand tudta, hogy Scarret majd gondoskodik a többiről. Scarret majd újra átszerkeszti a holnapi *Banner* címlapját. Scarret majd megírja a vezércikket, ami a címlapon jelenik meg. Wynand azt gondolta: A nyomdagépek máris zakatolnak. A holnap reggeli *Banner* egy órán belül az utcákon lesz.

Találomra rózta az utcákat. Az ő tulajdonában nem volt semmi, de ő a város bármely részének tulajdona volt. Helyénvaló volt, hogy most a város vezesse, és hogy arra mozduljon, amerre a véletlen sarkok vonzották. Itt vagyok, mestereim, jövök, hogy üdvözöljelek titeket, és tudomásul vegyem, amerre csak akarjátok, oda megyek, utasításotokat követve. Én vagyok az az ember, aki hatalmat akart.

A nő, aki egy öreg barna homokkő ház lépcsőjén ül, kövér, fehér térdei széttárva – a férfi, aki hasának fehér brokátját tolja ki egy taxiból egy kiváló szálloda előtt – a kicsi ember, aki üdítőitalt szürcsölget egy büfé pultjánál – a nő, aki egy bérház ablakpárkányára terített pecsétetes matrac fölött hajol ki – a taxisofőr, aki a sarkon parkol – az orchideás hölgy, részegen egy útszéli kávézó asztalánál – a fogatlan nő, aki rágógumit árul – a férfi ingujjban, egy biliárdterem ajtajának támaszkodva – ők az én mestereim. A tulajdonosaim, az arc nélküli uralkodóim.

Csak állj itt, gondolta, és számold meg egy város kivilágított ablakait! Nem tudod megtenni. De minden egyes sárga téglalap mögött, melyek egymáson kapaszkodnak felfelé az égig – minden egyes villanykörte alatt – le egészen, látod azt a szikrát a folyó fölött, ami nem csillag? – emberek vannak, akiket sohasem fogsz látni, és akik a te mestereid. A vacsoraasztaloknál, a szalonokban, az ágyukban és a pincéjükben, a dolgozószobájukban és a fürdőszobájukban. A lábad alatt száguldó földalattikban utazva. Felvonókban kúszva felfelé a függőleges hasadékokban körülötted. Minden melletted elhaladó buszban zötykölődve. A te mestereid, Gail Wynand. Van egy háló – hosszabb, mint az e város falaiban kanyargó kábelek, hatalmasabb, mint egy csővezeték-hálózat, mely vizet, gázt és szennyvizet szállít -, van egy másik rejtett hálózat körülötted; hozzád szíjazva, és a vezetékek minden egyes kézbe eljutnak a városban. Megrántották, és te mozgatlán. Te voltál az emberek uralkodója. Te tartottad a póráz. A póráz csak egy kötéll hurokkal mindkét végén.

A mestereim, az ismeretlenek, a ki nem választottak. Adtak nekem egy tetőházat, egy irodát, egy jachtot. Nekik, bármelyiküknek, aki csak kívánta, eladtam Howard Roarkot pottom három centért.

Elhaladt egy nyitott márványudvar mellett, egy épületbe mélyen bevájt üreg volt, megtöltve fénnel, sugárban lövellve a légkondicionáló hirtelen hidegét. Egy filmszínház volt, az előtetőn szivárványbetűkkel ez állt: *Rómeó és Júlia*. Egy tábla állt a jegypénztár üvegoszlopánál: *Bill Shakespeare halhatatlan klasszikusa! Semmi magasröptű! Csupán egy egyszerű szerelmi történet. Egy bronxi fiú találkozik egy brooklyni lánnyal. Akár az emberek a szomszédban. Akár te és én.*

Elsétált egy söntés ajtaja előtt. Áporodott sör szaga áradt ki a helyiségből. Egy nő ült összeroskadva, mellei nekilapultak az asztallapnak. Egy wurlitzer Wagnertől a *Dal az Esthajnalcsillaghoz* játszott szving ritmusban.

Wynand látta a Central Park fáit. Tovább sétált, lefelé tekintve. Az Aquitania Hotel mellett haladt el.

Egy sarokhoz ért. Már sok ehhez hasonló sarkot elkerült, de ez az egy felkeltette a figyelmét. Egy homályos sarok volt, egy járdaszelet egy zárt garázs falával, és egy magasvasúti állomás oszlopaival közrefogva. Látta, hogy egy teherautó hátulját, amint eltűnik az utca végén. Nem látta rajta a feliratot, de tudta, hogy milyen teherautó volt. Egy újságosbódé lapult az állomás vaslépcsői alatt. Wynand lassan irányította oda a tekintetét. A friss köteg ott hevert előtte. A holnapi *Banner*.

Nem ment közelebb. Várt. Azt gondolta: Van még egy pár percem arra, hogy ne tudjam.

Figyelte, ahogy az ismeretlen emberek megállnak a bódénál, egyik a másik után. Különböző újságokért jöttek, de a *Bannert* is megvették, amikor megpillantották a címlapját. Wynand a falhoz simulva állt, és várt. Azt gondolta: Helyénvaló, hogy én legyek az utolsó, aki megtudja, mit mondtam.

Majd nem bírta tovább halogatni: nem volt vásárló, a bódé elhagyatottan állt, az újságok kiterítve egy izzó sárga fényében, rá várva. Nem látott újságárust az izzó mögötti fekete kunyhóban. Az utca üres volt. Egy hosszú folyosó, amit a magasvasút tartószerkezete töltött be. Kövezet, foltos falak, egymást érő oszlopok. Voltak kivilágított ablakok, de úgy tűnt, mintha nem lett volna emberi mozgás a falak mögött. Egy vonat dübörgött el a feje fölött, egy hosszú, éles zengő zakatolás, mely reszketve végigfutott az oszlopokon, le a földre. Olyan volt, mintha egy elszabadult fémhalmaz rohanna az éjszakában.

Wynand megvárta, amíg a hang elhal, majd odasétált a bódéhoz. – *Bannert* – mondta. Nem látta, hogy ki az eladó, vajon nő vagy férfi. Csak azt látta, hogy egy bütykös, barna kéz előretolja az újságot.

Elindult, de néhány lépés után megtorpant az úttest közepén. A címlapon egy fénykép volt Howard Roarkról. Jó kép volt. A nyugodt arc, az éles arccsontok, a kérlelhetetlen száj. A magasvasút egyik oszlopának dőlve olvasni kezdte a vezércikket.

Mindig arra törekedtünk, hogy az igazságot közvetítsük olvasóink felé, félelem és előítélet nélkül...

...jótékony megfontolást és a kétely lehetőségét még egy olyan ember felé is, akit egy gyalázatos büntett elkövetésével vádolnak...

...de alapos vizsgálat után és az új bizonyíték fényében kötelességünknek érezzük, hogy őszintén beismerjük: túl elnézőek voltunk...

...Egy társaság, mely egy új felelősségérzetnek ébredt tudatára a hátrányos helyzetű emberek iránt...

...Csatlakozunk a közvélemény hangjához...

...Múltja, karrierje, és személyisége úgy tűnik, alátámasztja azt a széles körben elterjedt véleményt, hogy Howard Roark egy kifogásolható jellem, egy veszélyes, erkölcstelen, antiszociális ember...

...Ha bűnösnek mondják ki, mint ahogy ez elkerülhetetlennek tűnik, Howard Roarkra a törvény által előírható legnagyobb büntetést kell szabni.

Aláírás: Gail Wynand.

Amikor felnézett, egy fényesen kivilágított utcában találta magát egy tiszta járdán, és egy viaszbabut bámult, ami tökéletesen kicsavart pózban ült egy kirakat szaténsezlonján; a bábu lazacszínű pongyolát és *lucite* szandált viselt, felemelt ujján egy gyöngysor függött.

Wynand nem tudta, hogy mikor ejtette el az újságot. Már nem volt a kezében. Visszapillantott. Lehetetlen volt megtalálni egy eldobott újságot a földön valami utcában, amiről nem is tudja, hogy ott járt. Azt gondolta: Minek? Még sok ugyanilyen újság van. Tele van velük a város.

Te voltál az életemben az egyetlen találkozás, amit sohasem lehet megismételni...

Howard, negyven évvel ezelőtt írtam ezt. Egy este, amikor tizenhat éves voltam, és egy bérház tetején álltam.

Wynand tovább sétált. Egy másik utca feküdt elé, a hosszú úr egy hirtelen vágása, és zöld közlekedési lámpák láncá húzódott a horizontig. Akár egy vég nélküli rózsafüzér. Azt gondolta: Sétálj zöld szemtől zöld szemig! Azt gondolta: Ezek nem a szavak; de a szavak a lépéseitől visszhangzottak: *Mea culpa – mea culpa – mea maxima culpa*.

Elhaladt egy kirakat előtt, ahol használatból elnyűtt, öreg cipők voltak – egy misszió ajtaja előtt, kereszttel a tetején – egy két évvel ezelőtt futtatott politikai jelölt lassan lemálló plakátja előtt – egy élelmiszerüzlet előtt, rothadó zöldségekkel teli hordókkal az úttesten. Az utcák összeszűkültek, közelebb húzódtak a falak. Érezte a folyó szagát, és látta a ritka fények fölé gyűlt ködcsomókat.

A Hell's Kitchenben járt.

A körülötte lévő épületek homlokzatai olyanok voltak, mintha rejtett udvarok falai tárultak volna fel hirtelen; tartózkodás nélkül romlás, túl a magánélet és a szegény szükségén. Sikoltozást hallott, mely egy sarki söntésből jött; nem tudta megmondani, vajon öröm vagy dulakodás zaja volt-e.

Az utca közepén állt. Minden sötét hasadék torkán lassan lenézett, majd fel a koszcsíkos falakon, az ablakokra, a tetőkre.

Sohasem jutottam ki innen.

Sohasem jutottam ki. Megadtam magam a fűszeresnek – a fedélzeti munkásoknak a komphajón – a biliárdterem tulajdonosának. Neked itt nincs szavad. Neked itt nincs szavad. Neked sehol nem volt szavad, Gail Wynand. Te csak hozzácsapódtál az ő dolgaikhoz.

Majd felnézett, át a városon, a hatalmas felhőkarcolók alakjaira. Látta, hogy egy támasz nélküli fényoszlop emelkedik a fekete úrban, egy izzó csúcs a semmihez horgonyozva, ragyogó kis négyszögek külön-külön függve az égen. Ismerte a hozzájuk tartozó híres épületeket, rekonstruálni tudta volna formájukat a térben. Azt gondolta: Ti vagytok a bírám és a tanúm. Ti akadálytalanul emelkedtek a roskadozó tetők fölé. A ti fenséges feszültségetek a csillagok felé szökken az erőtlenségből, a kipróbáltból, a véletlenségből. Egy mérföldre kint az óceánon a szem nem fog látni ebből semmit, és ez nem is fontos, de ti jelen lesztek, és ti lesztek a város. Ahogy az

évszázadok során visszatekintve feltűnik néhány olyan ember, aki magányos feddhetetlenségben áll, és azt mondhatjuk, van mögöttünk emberi faj. Az emberek nem menekülhetnek előle; az utcák változnak, de ha az ember felnéz, ti ott álltok változatlanul. Láttátok, ahogy ma éjszaka az utcán sétáltam. Láttátok az összes lépésemet és az összes évemet. Benneteket árultalak el. Mert én arra születtem, hogy egy legyek közületek.

Wynand tovább sétált. Késő volt. Fénykörök feküdtek zavartalanul a kihalt úttesteken, a lámpaoszlopok alatt. Taxik kürtjei sikoltottak fel néha-néha, akár a kapucsengők zengő hangja egy üres ház folyosóin. Eldobott újságokat látott amerre járt: úttesteken, parki padokon, a drótból készült szemeteskosarakban a sarkokon. Sok közülük a *Banner* volt. A városban ma este rengetegen olvasták a *Bannert*. Azt gondolta: Feltornásszuk a példányszámot, Alvah.

Megállt. Észrevett egy kiterített újságot a lába előtt a csatornában, címlappal felfelé. A *Banner* volt. Láta Roark képét. Láta egy gumisarkok szürke nyomát Roark arcában.

Lehajolt, lassan, egész testével, mindkét térdével, mindkét karjával, és felvette az újságot. Összehajtogatta a címlapot és zsebre tette. Továbbindult.

Egy ismeretlen gumisarkok, valahol a városban, egy ismeretlen lábon, amit én engedtem szabadon.

Mindannyiukat én szabadítottam fel. Minden egyes embert, akik elpusztítottak engem, én hoztam létre. Van egy szörnyeteg a Földön, amit saját erőtlensége biztonsággal szorított gátak közé. Én áttörtem a gátakat. Tehetetlenek maradtak volna. Képtelenek teremteni bármit is. Én fegyvert adtam nekik. Nekik adtam az erőt, az energiámat, az életerőt. Létrehoztam egy hatalmas hangot, és hagytam, hogy ők parancsoljanak. A nőnek, aki az arcomba dobta a répaleveleket, joga volt azt tenni. Én tettem lehetővé számára.

Bármit el lehet árulni, bárkinek meg lehet bocsátani. De azoknak nem, akikből hiányzik a bátorság saját nagyságukhoz. Alvah Scarretnek meg lehet bocsátani. Nem volt mit elárulnia. Mitchell Laytonnak meg lehet bocsátani. De nekem nem. Nem azért születtem, hogy másodkezü legyek.

XVII

Egy nyári nap volt, felhőtlen és hűvös, mintha a napot egy láthatatlan vízhártya fedné, és a hő energiája egy élesebb tisztaságba alakult volna át, fényesebb körvonalat adva a város épületeinek. Az utcákon – szétszóródva, mint szürke habdarabok – rengeteg példányban hevert a *Banner*. A város kárörvendő nevetéssel olvasta Wynand visszavonó nyilatkozatát.

– Ennyit erről – mondta Gus Webb, a *Mi nem olvasunk Wynandot* Bizottság elnöke.
– Sima ügy – mondta Ike. – Szeretnék egy pillantást, csak egyetlen pillantást a nagy Mr. Gail Wynand arcára a mai napon – mondta Sally Brent. – Legfőbb ideje volt – mondta Homer Slottern. – Hát nem nagyszerű? Wynand megadta magát – mondta egy összeszorított ajkú nő; keveset tudott Wynandról, az ügyről pedig semmit, de szerette azt hallani, hogy emberek megadják magukat. Egy konyhában, vacsora után, egy kövér asszony egy újságpapírba kaparta le a tényérokrol a maradékot; nem olvasta el a címlapot, csak egy szerelmi sorozat folytatását a második szekcióban; hagymahéjat és bárányborda-csontot csomagolt egy *Banner*-be.

– Ez óriási! – mondta Lancelot Clokey. – Csak erre a Szakszervezetre neheztelek nagyon, Ellsworth. Hogy tudtak így becsapni téged? – Ne legyél már ilyen tökkelütött, Lance! – felelte Ellsworth Toohey. – Hogy érted ezt? – Én mondtam nekik, hogy fogadják el a feltételeket. – *Te?* – Hát persze! – De az istenért! Az *Egy kis hang...* – Tudsz várni az *Egy kis hangra* egy-két hónapot, vagy nem? Ma pert indítottam az érdekvédelmi szervezettel, hogy visszahelyezzenek az állásomba a *Bannernél*. Több mód van arra, hogy megnyúzzunk egy macskát, nem csak egy, Lance. A nyúzás már nem olyan fontos, ha egyszer eltörtük a gerincét.

Aznap este Roark megnyomta a csengőgombot Wynand tetőházának ajtajánál. A főkomornyik kinyitotta az ajtót, és azt mondta: – Mr. Wynand nem tudja fogadni önt, Mr. Roark. – Az út túloldalán lévő járdáról Roark felnézett, és magasan a tetők fölött megpillantott egy féynégyszöget, Wynand dolgozószobájának ablakában.

Reggel Roark eljött Wynand irodájába, a *Banner Building*-be. Wynand titkárnője azt mondta neki: – Mr. Wynand nem tudja fogadni önt, Mr. Roark.

– Majd udvarias, fegyelmezett hangon hozzátette: – Mr. Wynand megkért, hogy mondjam meg önnek, soha többé nem kívánja fogadni önt.

Roark írt neki egy hosszú levelet: *...Gail, tudom. Reméltem, hogy elkerülheted ezt, de mivel meg kellett történnie, kezd újra onnan, ahol most vagy. Tudom, hogy mit teszel magaddal. Nem az én kedvemért teszed ezt, nem az én dolgom, de ha ez segít neked, azt akarom mondani, hogy most megismétlek mindent, amit valaha mondtam neked. Semmi sem változott számomra. Még mindig az vagy, aki voltál. Nem azt mondom, hogy megbocsátok neked, mert közöttünk ez szóba sem jöhet. De ha te nem tudsz megbocsátani magadnak, megengeded, hogy én tegyem meg? Hadd mondjam azt, hogy nem számít, ez nem a végső ítélet rajtad! Add meg nekem a jogot, hogy elfeledtethessem veled! Folytasd tovább az én hitemmel, amíg talpra nem állsz! Tudom, hogy ez egy olyan dolog, amit senki sem tehet meg egy másik emberért, de ha én az vagyok, aki voltam neked, akkor elfogadod. Nevezzük vérártömlesztésnek! Szükséged van rá. Fogadd el! Ez nehezebb, mint az ellen a sztrájk ellen küzdeni. Tedd meg az én kedvemért, ha ez segít neked! De tedd meg! Gyere vissza! Jön másik*

esély. Amiről azt hiszed, hogy elveszítetted, sem elveszíteni, sem megtalálni nem lehet. Ne engedd el!

A levél felbontatlanul jött vissza Roarkhoz.

Alvah Scarret vitte a *Bannert*. Wynand az irodájában ült. Eltávolította Roark képét a falról. Ő foglalkozott a reklámszerződésekkel, a költségekkel és a számlákkal. Scarret gondoskodott a szerkesztői irányelvről. Wynand nem olvasta a *Banner* tartalmát.

Amikor Wynand megjelent az épület bármely osztályán, az alkalmazottak ugyanúgy engedelmeskedtek neki, ahogy ezelőtt tették. Még mindig egy gépezet volt, és ők tudták, hogy ez a gépezet most még veszélyesebb, mint valaha: egy lejtőn száguldó autó motor vagy fékek nélkül.

Wynand a tetőházban aludt. Nem találkozott Dominique-kal. Scarret elmondta neki, hogy a felesége visszament vidékre. Egyszer Wynand utasította a titkárnőjét, hogy hívja fel telefonon Connecticutot. A titkárnő íróasztalánál állt, amíg a nő megkérdezte a főkomornyikot, hogy Mrs. Wynand otthon van-e. A főkomornyik azt válaszolta, hogy otthon van. A titkárnő letette a telefont, és Wynand visszament a szobájába.

Arra gondolt, hogy ad magának néhány napot. Azután visszatér Dominique-hoz. Házasságuk olyan lesz, amilyennek a lány akarta először – Mrs. Wynand-lapok. Ő pedig elfogadja ezt.

Várj, gondolta a türelmetlenségtől szenvedve, várj! Meg kell tanulnod szembenézni vele úgy, ahogy most vagy. Gyakorold, milyen koldusnak lenni! Nem szabad olyan dolgokat megjátszanod, amelyekhez nincs jogod. Nincs egyenlőség, nincs ellenállás, nincs büszkeség abban, ahogy tartod az erődöt vele szemben. Most csak elfogadás van. Állj elé, mint egy férfi, aki nem tud adni neki semmit, aki abból fog élni, amit a felesége adni akar neki. Megvetés lesz, de Tőle fog jönni, és az már egy kötelék. Mutasd meg neki, hogy felismered ezt. Van valami méltóság abban, ha nyíltan valljuk be a méltóság feladását. Tanuld meg! Várj!... A tetőház dolgozószobájában ült, feje a szék karfáján. Nem voltak tanúk körülötte az üres szobákban... Dominique, gondolta, nem lesznek igényeim, csak annyi, hogy oly nagyon szükségem van rád. És hogy szeretlek. Egyszer azt mondtam, hogy ne vedd figyelembe. Most úgy fogom használni, mint egy bádogcsészét. De használni fogom. Szeretlek...

Dominique elnyújtózva feküdt a tóparton. Felnézett a dombon álló házra, majd a faágakra a feje fölött. Hanyatt fekvé, keze a feje alatt összekulcsolva, a levelek mozgását figyelte az éggel a háttérben. Ez egy komoly foglalatosság volt, mely teljes elégedettséggel töltötte el. Azt gondolta: Ez nagyon szép zöld. Van egy fontos különbség a növények és a tárgyak színe között, ebben fény van, ez nemcsak zöld, hanem a fa életereje válik láthatóvá benne, nem kell lenézni, látom az ágakat, a törzset, a gyökereket pusztán abból, hogy ezt a színt nézem. Az a tűz a szélek körül a nap, látnom sem kell, és meg tudom mondani, hogy néz ki ma az egész vidék. A köröző fénypontok – ez a tó, ez a különös fény, mely törve érkezik a vízről. Ma gyönyörű a tó, és jobb nem is nézni, csak találgatni ezekből a pontokból. Sohasem tudtam ezt élvezni ezelőtt, a Föld látványát, mennyire hatalmas ez a háttér, de nincs más jelentősége azon túl, hogy egy háttér, és azokra gondoltam, akiknek a tulajdona, és ilyenkor nagyon fájt. Most már tudom szeretni. Nem az ő tulajdonuk. Nekik semmijük sincs. Sohasem győztek. Láttam Gail Wynand életét, és most már tudom.

Az ember nem gyűlölheti a Földet az ő nevükben. A Föld csodálatos. Egy háttér, de nem az övék.

Tudta, hogy mit kell tennie. De adni akart magának néhány napot. Azt gondolta: Mindent megtanultam elviselni, a boldogság kivételével. Meg kell tanulnom elbírní a súlyát. Hogyan ne törjek össze alatta. Ez az egyetlen fegyelem, amire szükségem lesz mostantól.

Roark a háza ablakánál állt a Monadnock-völgyben. Kibérelte nyárra; akkor ment oda, amikor magányra és pihenésre vágyott. Csendes este volt. Az ablak egy fákkal övezett kis lépcsősorra nyílt, az éggel a háttérben. A lemenő nap fénye egy hosszú csíkban nyúlt el a sötét lombkoronák fölött. Tudta, hogy vannak lent házak, de nem látszottak. Ő ugyanolyan hálás volt, mint bármelyik másik bérlő azért az elgondolásért, amelyből ez a hely fogant.

Hallotta egy közeledő autó hangját a másik oldalon. Meglepődve hallgatózott. Nem várt vendéget. Az autó megállt. Roark odament az ajtóhoz, hogy kinyissa. Nem érzett meglepetést, amikor megpillantotta Dominique-ot.

A lány úgy jött be, mintha fél órája hagyta volna el ezt a házat. Nem viselt kalapot, sem harisnyát, csak szandált és egy vidéki mellékutakra szánt ruhát, egy rövid ujjú, szűk, sötétkék lenszövetből készült zsákruhát, olyan volt, akár egy munkaruha a kertészkedéshez. Nem úgy nézett ki, mintha három államon vezetett volna keresztül, hanem mintha egy hegyi sétáról érkezett volna vissza. Roark tudta, hogy ez most a pillanat ünnepélyessége lenne – hogy nincs szükség az ünnepélyességre; nem kellett kihangsúlyozni és szétválasztani, ez nem ez a bizonyos este volt, hanem a mögöttük lévő hét év befejezését jelentette.

– Howard.

Roark úgy állt, mintha nevének hangját nézné a szobában. Mindene megvolt, amit akart.

De volt egy gondolat, ami megmaradt fájdalomnak, még most is. Így szólt:

- Dominique, várj, amíg talpra nem áll.
- Tudod, hogy nem fog talpra állni.
- Érezz egy kis sajnálatot iránta!
- Ne beszélj úgy, mint ők!
- Nem volt választása.
- Megszüntethette volna az újságot.
- Az újság volt az élete.
- Ez pedig az enyém.

Roark nem tudta, hogy Wynand egyszer azt mondta, minden szeretet kivételezés; és Wynand nem fogja megtudni, hogy Roark annyira szerette, hogy egy pillanatra megtette érte a legnagyobb kivételezést, amikor megpróbált megalkudni. Majd rájött, hogy értelmetlen, mint minden áldozathozatal. Amit mondott, azzal aláírta Dominique döntését:

– Szeretlek.

A lány körülnézett a szobában, hogy a falak és a székek egyszerű valósága segítséget nyújtson ahhoz, hogy megőrizze a fegyelmet, amit megtanult erre a pillanatra. A falak, amiket ő tervezett, a székek, amiket ő használt, egy

cigarettásdoboz az asztalon, az élet mindennapi életszükségei, melyek ragyogással telnek meg, amikor az élet olyanná válik, amilyen most.

- Howard, tudom, hogy mit akarsz tenni a tárgyaláson. Így hát nem változtat semmin, ha megtudják rólunk az igazságot.

- Nem változtat semmin.

- Amikor eljöttél akkor este, és elmondtad a Cortlandtet, nem próbáltalak megállítani. Tudtam, hogy meg kell tenned, mert eljött a te időd, hogy megszabd azokat a feltételeket, amelyek szerint te akarsz élni. Most az én időm jött el. Az én Cortlandt-robbanásom. Hagynod kell, hogy úgy tegyem, ahogy én akarom. Ne kételkedj bennem! Ne védj meg! Bármit is teszek.

- Tudom, hogy mit fogsz tenni.

- Tudod, hogy meg kell tennem?

- Igen.

Dominique egyik karját könyökben behajlította, felfelé mutató ujjakkal, egy rövid, lökészerű mozdulatot tett hátrafelé, mintha valamit átdobna a vállán. Megegyeztek, és többé nem volt mit beszélni róla.

Elfordult Roarktól, átsétált a szobán, hogy lépései laza könnyedségével az otthonává tegye ezt a helyet, hogy kinyilatkoztassa, hogy a férfi lénye lesz a szabály az összes elkövetkezendő napjára, és nem kellett azt tennie, amire a legjobban vágyott ebben a pillanatban: állni és nézni őt. Azt is tudta, hogy mit halogat, mert nem volt kész, és sohasem is lesz kész. Kinyújtotta a kezét a férfi cigaretájáért az asztalon.

A férfi ujjai összezárultak a csuklóján, és visszahúzta a lány kezét. Maga elé húzta a lányt, szembe magával, és akkor átölelte, és szája már a száján volt. A lány tudta, hogy a hét év minden pillanata, amikor erre vágyott és elűzte a fájdalmat, és azt gondolta, hogy győzött, nem a múlt, sohasem tűnt el, tovább élt, elraktározva, éhséget éhségre halmozva, és most az egészet át kell éreznie, a férfi testének érintését, a választ és a várakozást egyszerre.

Dominique nem tudta, vajon segített-e az önfegyelme; nem túl sokat, gondolta, mert látta, hogy Roark felemelte a karjába, odavitte egy székhez, és leült, a térdén tartva őt; a férfi hang nélkül nevetett, ahogy egy gyereken nevetett volna, de keze határozottsága, ahogyan tartotta őt, elárulta a törődést, és egyfajta megerősítő óvatosságot. Ekkor egyszerűnek tűnt, nem volt mit eltitkolnia a férfi elől, azt suttogta: - Igen, Howard... ennyire... - és azt mondta: - Nagyon nehéz volt nekem - ezek alatt az évek alatt. - És ezek az évek véget értek.

Dominique lecsúszott, a földre ült, két könyökét Roark térdére támasztotta, felnézett a férfira és mosolygott, tudta, hogy nem érhetne volna el ezt a fehér tisztaságot csak úgy, mint összes szín és az összes általa ismert erőszak összegét. - Howard... önként akarva, teljesen, és mindig... feltételek nélkül, bármiféle félelem nélkül, hogy mit tehetnek veled vagy velem... ahogy csak kívánod... a feleségedként vagy a szeretődként, titokban vagy nyíltan... itt vagy egy bútorozott szobában, amit kiveszek valami városban a börtönhöz közel, ahol egy dróthálón át látlak... nem számít... Howard, ha megnyered a pert - még az sem számít túlzottan. Már régen győztél... Olyan maradok, amilyen vagyok, és veled maradok - most és mindörökké - ahogy te akard...

Roark kezébe vette a lány kezét, Dominique látta, ahogy a férfi válla leereszkedik hozzá, látta őt tehetetlenül, átadva magát ennek a pillanatnak, ahogy ő is – és akkor megértette, hogy még a fájdalmat is be lehet vallani, de a boldogság bevallása annyit jelent, hogy csupaszon áll az ember, kiszolgáltatva a tanúnak, mégis ők ketten képesek voltak arra, hogy ezt megmutassák egymásnak anélkül, hogy védelemre lett volna szükségük. Sötétedett, a szoba kivehetetlen volt, csak az ablak maradt meg és Roark válla az ablakkal közrezárt ég előtt.

Dominique a nappal a szemében ébredt. Hátán feküdt, a mennyezetet figyelve, ahogy a leveleket nézte a tóparton. Nem mozdulni, jelekből találgatni, mindent a sejtés hatalmasabb mélységén keresztül látni. A fény tört háromszögei a mennyezet műanyag burkolólapjainak szögletes mintáin azt jelentették, hogy reggel van, és hogy ez egy hálósoba a Monadnock-völgyben, a tűz geometriáját jelentették, és hogy a fölötte lévő szerkezetet a férfi tervezte. A tűz fehér volt – ez azt sejtette, hogy nagyon korán van, és a sugarak a tiszta, vidéki levegőn keresztül érkeznek, semmi sem állta útjukat a nap és e hálósoba közötti térben. A takaró súlya, nehéz és meghitt volt meztelen testén, ez volt minden, a tegnap és az este. És a bőr, ami a karját érintette, a mellette alvó Roark volt.

Dominique kisiklott az ágyból. Megállt az ablakban, karját felemelve az ablakkeret két szélét fogta. Arra gondolt, hogyha maga mögé pillantana, nem látná teste árnyékát a padlón, úgy érezte, mintha a napfény egyenesen keresztülhatolt volna rajta, mert testének nem volt súlya.

De sietnie kellett, mielőtt Roark felébred. Megtalálta a férfi pizsamáját egy öltözőszekrény fiókjában, és magára öltötte. Átment a nappaliba, óvatosan becsukta maga mögött az ajtót. Felemelte a telefont, és a legközelebbi rendőrfőnök irodáját kérte.

– Mrs. Gail Wynand vagyok – mondta. – Mr. Howard Roark házából beszélek, a Monadnock-völgyből. Szeretném bejelenteni, hogy tegnap éjjel ellopták innen a csillagzafír gyűrűmet... Körülbelül ötezer dollár... Mr. Roarktól kaptam ajándékba... Ide tudnának érni egy órán belül?... Köszönöm.

Kiment a konyhába, feltette a kávé, és állva nézte az elektromos főzőlap tekercsének izzását a kávéskanna alatt, és arra gondolt, hogy ez a leggyönyörűbb fény a Földön.

A nappaliban megterítette a hatalmas ablak melletti asztalt. Roark megjelent egy szál háziköntösben, és elnevette magát, amikor meglátta a lányt a pizsamájában. Dominique így szólt: – Ne öltözz fel! Ül le! Reggelizzünk!

A reggeli végén jártak, amikor hallották, hogy egy autó megáll a ház előtt. Dominique elmosolyodott, és odament, hogy kinyissa az ajtót.

Egy rendőrfőnök, a helyettese és a helyi újság két riportere állt az ajtóban.

– Jó reggelt! – mondta Dominique. – Fáradjanak be!

– Mrs... Wynand? – kérdezte a rendőrfőnök.

– Az vagyok. Mrs. Gail Wynand. Jöjjenek be! Üljenek le!

A pizsama komikus redőiben, abban, ahogy a sötét anyag a szorosan meghúzott öv fölé buggyant, az ujjaira rálógó ingujjban, Dominique őrizte azt az elegáns tartást, amit a legjobb háziasszonyhoz illő estélyi ruhában mutatott. Ő volt az egyetlen, aki semmi szokatlant nem talált a helyzetben.

A rendőrfőnök úgy tartotta kezében a jegyzetfüzetet, mintha nem tudná, mit kezdjen vele. Dominique segített neki, hogy megtalálja a megfelelő kérdéseket, és pontosan válaszolt rájuk, mint egy jó újságíró.

- Egy csillagzafír gyűrű volt platinafoglatban. Levettem, és itt hagytam, ezen az asztalon, a táskám mellett, lefekvés előtt... Körülbelül tíz óraker, tegnap este... Amikor felkeltem ma reggel, a gyűrű eltűnt... Igen, ez az ablak nyitva volt... Nem, nem hallottunk semmit... Nem, nem volt biztosítva, nem volt időm rá, Mr. Roark nemrégiben adta nekem... Nem, nincsenek itt szolgálók, sem más vendégek... Igen, kérem, nézzenek szét a házban!... Nappali, hálószoba, fürdőszoba, és konyha... Igen, természetesen, önök is megnézhetik, uraim. A sajtótól vannak, ugye? Van valami kérdésük hozzám?

Nem volt kérdés. A sztori teljes volt. A riporterek még sohasem láttak egy ilyen természetű történetet ilyen stílusban felkínálva.

Dominique megpróbált nem nézni Roarkra azután, hogy először rápillantott a férfi arcára. De Roark betartotta az ígétét. Nem próbálta megállítani, sem megvédeni őt. Amikor kérdezték, válaszolt, annyira, hogy alátámassza a lány állításait.

Egy kis idő elteltével a látogatók távoztak. Úgy tűnt, örülnek, hogy mehetnek végre. Még a rendőrfőnök is tudta, hogy nem kell majd nyomozást indítania ezért a gyűrűért.

Dominique megszólalt:

- Sajnálom. Tudom, hogy ez szörnyű volt neked. De ez volt az egyetlen mód, hogy bekerüljön az újságokba.

- Meg kellett volna mondanod, hogy melyik csillagzafír gyűrűdet adtam neked.

- Sohasem volt olyanom. Nem szeretem a csillagzafírt.

- Ez egy alaposabb robbantási munka volt, mint a Cortlandt.

- Igen. Most már Gailt arra az oldalra vetette a robbanás, ahová való. Szóval azt gondolja, hogy te egy *erkölcstelen, antiszociális ember* vagy? Hadd lássa csak, ahogy engem is bemocskol a *Banner*. Miért kellene őt megkímélni ettől? Sajnálom, Howard, bennem nincs olyan könyörület, mint benned. Én olvastam azt a vezércikket. Ne mondj semmit erről! Nem mondj semmit az önfeláldozásról, különben összetörök, és... és én nem vagyok olyan erős, mint amilyennek az a rendőrfőnök valószínűleg hisz. Nem érted tettem. Rosszabbá tettem a helyzetet - megtoldottam egy botránnal mindazt, amivel vádolni fognak. De Howard, most már egymás mellett állunk - szemben mindannyiukkal. Te elítélt leszel, én pedig házasságtörő. Howard, emlékszel, mennyire félttem attól, hogy gyorsbüfékkel és az idegenek ablakaival osztozkodjak rajtad. Most viszont már attól sem félek, hogyha bemocskolják a múlt éjszakát az újságjaikban. Drágám, látod, hogy miért vagyok boldog, és miért vagyok szabad?

Roark ennyit mondott:

- Sohasem foglak a jövőben emlékeztetni arra, hogy most sírsz, Dominique.

A történet, beleértve a pizsamát, a háziköntöst, a reggelizőasztalt és az egyszemélyes ágyat, benne volt az összes aznap délutáni New York-i újságban.

Alvah Scarret besétált Wynand irodájába, és ledobott elé egy újságot az asztalra. Scarret sohasem jött rá, mennyire szerette Wynandot egészen mostanáig, és annyira meg volt bántva, hogy csak dühös sértésben tudta kifejezni ezt:

- Az isten verjen meg, te átkozott bolond! Megérdemelted! Megérdemelted, és örülök neki, az ördög vigye el azt az ártatlan lelked! És most mit fogunk tenni?

Wynand elolvasta a cikket, és csak ült, és nézte az újságot. Scarret az íróasztal előtt állt. Semmi sem történt. Ez csak egy iroda volt, egy férfi ült egy asztalnál, kezében egy újsággal. Láta Wynand kezét, egy-egy kéz az újság két oldalán, és a kezek mozdulatlanok volt. Nem, gondolta, normális esetben egy ember képtelen lenne így, felemelve és támasz nélkül tartani a kezét, anélkül, hogy ne remegjen.

Wynand felemelte a fejét. Scarret semmit sem tudott felfedezni a szemében, egy enyhe meglepettségen kívül, mintha Wynand azon csodálkozna, hogy Scarret mit keres ott. Ekkor hirtelen rémülettel Scarret azt suttogta:

- Gail, mit fogunk tenni?

- Lehozzuk - mondta Wynand. - Ez egy hír.

- De... hogyan?

- Ahogyan csak akarod.

Scarret hangja rászánta magát, mert tudta, hogy most vagy soha, nem lesz bátorsága még egyszer megkísérelni ezt; és mert itt fogságban volt, félt attól, hogy megforduljon, és elinduljon az ajtó felé.

- Gail, el kell válnod tőle! - Azon kapta magát, hogy még mindig ott áll, és folytatta, nem pillantva Wynandra, kiabálva, hogy ki tudja mondani: - Gail, nincs más választásod! Meg kell őrizned, ami még megmaradt a jó híredből! El kell válnod tőle, és neked kell beadnod a válókeresetet!

- Rendben van.

- Megteszed? Most rögtön? Megengeded, hogy Paul azonnal beadja a papírokat?

- Rendben van.

Scarret kisietett a szobából. Az irodájába rohant, becsapta az ajtót, megragadta a telefont, és felhívta Wynand ügyvédjét. Elmagyarázta, hogy mi történt, és azt ismételte: - Tegyéél félre mindent, és most add be, Paul, ma, siess, Paul, mielőtt meggondolja magát!

Wynand kiautózott a vidéki házához. Dominique ott volt, várt rá.

A lány felállt, amikor a férfi belépett a szobájába. Előrelépett, hogy ne legyen bútor közöttük; azt akarta, hogy a férfi egész testében lássa. Wynand az üres térben állt, és úgy nézett a lányra, mintha egyszerre mindkettejüket figyelne, egy kívülálló szemlélő, aki látta Dominique-ot és vele szemben egy férfit, de nem Gail Wynand volt az.

Dominique várt, de a férfi nem mondott semmit.

- Nos adtam neked egy történetet, ami fel fogja lendíteni a forgalmat, Gail.

Wynand hallotta, de úgy nézett, mintha a jelenből semmi sem lenne fontos. Olyannak tűnt, mint egy bankpénztáros, aki éppen egy ismeretlen ember számláját rendez, amit az ügyfél túllépett, és meg kell szüntetni. Azt mondta:

- Csak egyetlen dolgot szeretnék megtudni, ha elmondanád: ez volt az első alkalom a házasságunk óta?

- Igen.

- De nem ez volt az első?

- Nem. Ő volt az első férfi, aki megkapott.

- Azt hiszem, rá kellett volna jönnöm. Hozzámentél Peter Keatinghez. Azonnal a Stoddard-tárgyalás után.

- Szeretnél tudni mindent? El akarom mondani neked. Akkor találkoztam vele először, amikor egy gránitbányában dolgozott. Miért is ne? Ti most úgyis össze fogjátok láncolni más rabokkal vagy jutagyárba külditek. Egy bányában dolgozott. Nem kérte a beleegyezésemet. Megerőszakolt. Így kezdődött. Fel akarod használni? Le akarod közölni a *Banner*ben?

- Szeretett téged.

- Igen.

- Mégis felépítette ezt a házat nekünk.

- Igen.

- Csak tudni akartam.

Megfordult, hogy távozzon.

- Az isten verjen meg! - kiáltotta Dominique. - Ha ezt így el tudod viselni, nem volt jogod, hogy azzá válj, amivé váltál!

- Ezért tudom elviselni.

Wynand kísétált a szobából. Halkan becsukta az ajtót.

Aznap este Guy Francon felhívta Dominique-ot. Nyugdíjba vonulása óta egyedül élt vidéki birtokán a bányaváros közelében. Dominique ma nem volt hajlandó válaszolni a hívásokra, de átvette a telefont, amikor a szobalány azt mondta neki, hogy Mr. Francon az. A düh helyett, amit várt, egy gyöngéd hangot hallott, ami ezt mondta:

- Szervusz, Dominique!

- Szervusz, apám!

- Most elhagyod Wynandot?

- Igen.

- Nem kellene a városba költöznöd. Nem szükséges. Ne vidd túlzásba! Gyere, és maradj velem! Amíg... a Cortlandt-tárgyalásig.

A dolgok, amiket nem mondott ki, és hangjának jellege, mely határozott volt és egyszerű, egy olyan színezettel, mely úgy hangzott, mintha közel lenne a boldogsághoz, válasza késztette Dominique-ot, egyetlen pillanat alatt:

- Rendben van, apám. - Egy kislány hangja volt, aki az apjához beszél fáradt, bizalommal és vágyódással teli vidámsággal. - Éjfél körül érek oda. Készíts nekem elő néhány szendvicset és egy pohár tejet.

- Próbálj meg nem száguldani, ahogy mindig szoktál. Nem túl jók az utak.

Amikor megérkezett, Guy Francon az ajtóban várta. Mindketten mosolyogtak, és Dominique tudta, hogy nem lesznek kérdések, sem szemrehányások. Az apja egy kis nappaliba vezette, ahol étellel terített meg egy asztalt egy nyitott ablak mellett, ami a sötét kertre nézett. Fű szaga érződött a levegőben, gyertyák voltak az asztalon és egy csokor jázmin ezüsttálban.

Dominique ült, ujjai összezárultak egy hideg üvegpoháron, míg az apja az asztal másik végén békésen falatozott egy szendvicset.

- Akarsz beszélni, apám?

- Nem. Azt akarom, hogy idd meg a tejedet, és bújj ágyba.

- Rendben.

Francon felvett egy olajbogyót, és alaposan vizsgálta, egy színes fogpiszkálón tekergette. Ezután felpillantott a lányára:

- Nézd, Dominique! Meg sem kíséreltem megérteni az egészet. De annyit tudok - hogy ez a megfelelő dolog a számodra. Ez alkalommal a megfelelő férfit választottad.

- Igen, apám.

- Ezért örülök.

A lány bólintott.

- Mondd meg Mr. Roarknak, hogy akkor jön ide, amikor csak akar.

Dominique elmosolyodott. - Mondjam meg kinek, apám?

- Mondd meg... Howardnak.

Dominique karja az asztalon feküdt; feje karjára hanyatlott. Apja az aranyhajat nézte a gyertyafényben. A lány megszólalt, mert egy hangon könnyebb volt uralkodni: - Ne hagyd, hogy elaludjak itt! Fáradt vagyok.

De az apja így felelt:

- Fel fogják menteni, Dominique.

New York összes lapját behozták Wynand irodájába mindennap, ahogy utasításba adta. Elolvastott minden szót, amit írtak és suttoztak a városban. Mindenki tudta, hogy a történet egy megrendezett komédia volt; egy multimilliomos felesége nem jelentené be egy ötezer dollárt érő gyűrű eltűnését az adott körülmények között; de ez nem akadályozott meg senkit sem abban, hogy elfogadja a történetet úgy, ahogy mondták, és e szerint alkosson véleményt. A legtámadóbb megjegyzéseket a *Banner* oldalain terjesztették.

Alvah Scarret talált egy hadjáratot, aminek a legigazabb szenvedéllyel adta át magát, amit valaha tapasztalt. Úgy érezte, hogy ezzel jóvátehet bármiféle hűtlenséget, amit a múltban követhetett el Wynand ellen. Talált egy módot rá, hogyan szerezheti vissza Wynand jó hírét. Elhatározta, hogy úgy adja el Wynandot az embereknek, mint egy romlott nő iránt érzett hatalmas szenvedély áldozatát; Dominique volt az, aki rákényszerítette a férjét, hogy egy erkölcstelen ügyet támogasson józan ítélőképessége ellenére; majdnem tönkretette férje újságját, tekintélyét, hírnevét, egész életének eredményét - szeretője kedvéért. Scarret könyörgött az olvasóknak, hogy bocsássanak meg Wynandnak - a tragikus, önfeláldozó szerelem volt a mentsége. Fordított arány volt Scarret számításaiban: minden mocskos jelző, amit Dominique-ra dobtak, rokonszenvet keltett Wynand iránt az olvasó szívében; ez csak táplálta Scarret rágalmazói képességét. Működött. A közönség válaszolt, különösen a *Banner* egykori női olvasótábora. Ez segítette az újság helyreállításának lassú, fáradságos munkáját.

Levelek kezdtek érkezni, nagyvonalúak a részvétnyilvánításban, féktelenek a Dominique Franconra tett megjegyzéseik szemérmertlenségében. - Akár a régi szép időkben, Gail - mondta Scarret boldogan -, pont úgy, mint a régi szép időkben! - Wynand asztalára halmozta az összes levelet.

Wynand egyedül ült a levelekkel az irodájában. Scarretnek sejtése sem lehetett arról, hogy ez a legnagyobb szenvedés, ami Gail Wynandra várt. Kényszerítette magát, hogy minden levelet elolvasson. Dominique, akit megpróbált megmenteni a *Bannertől*...

Amikor találkoztak az épületben, Scarret várakozóan nézett Wynandra, egy esdeklő, puhatolódzó félmosollyal, ahogy egy buzgó diák vár tanára elismerésére,

hogy a leckét jól tanulta meg, és jól készítette el. Wynand nem mondott semmit. Scarret egyszer megkockáztatta:

- Ügyes húzás volt, ugye, Gail?

- Igen.

- Van ötleted, hogy hol tudjuk még megcsapolni?

- Ez a te dolgod, Alvah.

- Tényleg Dominique az oka mindennek, Gail. Már sokkal korábban. Amikor elvetted őt feleségül. Már akkor féltem. Ezzel kezdődött. Emlékszel, amikor nem engedted nekünk, hogy tudósítsunk az esküvődről? Ez jel volt. Ő tette tönkre a *Bannert*. De átkozott legyek, ha most nem építem újjá, épp az ő testén. Pont olyanra, amilyen volt. A mi régi *Bannerünk*.

- Igen.

- Van valami javaslatod, Gail? Mit szeretnél még, hogy megtegyek?

- Amit csak akarsz, Alvah.

XVIII

Egy faág függött a nyitott ablakban. A levelek az ég előterében mozogtak, a napot, a nyarat és egy kimeríthetetlen földet sejtetve. Dominique a háttérként szolgáló világra gondolt. Wynandnak eszébe jutott a két kéz, mely meghajlít egy ágat, hogy elmagyarázza az élet értelmét. A levelek kókadtan lógtak New York sziluettjének toronycsúcsait érintve, messze a folyón túl. A felhőkarcolók úgy álltak, mint a nap fénysugarai, melyeket a távolság és a nyár fehérre mosott. Tömeg töltötte meg a megyei bíróság tárgyalótermét, hogy szemtanúi legyenek Howard Roark tárgyalásának.

Roark a védelem asztalánál ült. Higgadtan figyelt.

Dominique a hallgatóság harmadik sorában foglalt helyet. Az emberek, amikor rápillantottak, úgy érezték, mintha egy mosolyt látnának. Dominique nem mosolygott. Az ablakban látszó leveleket figyelte.

Gail Wynand a tárgyalóterem hátsó részében ült. Akkor jött be, egyedül, amikor a terem már megtelt. Nem vette észre a bámsztkodó tekinteteket és a felrobbanó villanólámpákat maga körül. Egy pillanatra megállt a padsorok közti folyosón, szemrevételezte a helyet, mintha nem lenne rá ok, miért ne tehetné. Szürke nyári öltönyt, és egyik oldalán felhajtott, csapott karimájú panamakalapot viselt. Tekintete úgy siklott át Dominique-on, mint a tárgyalóteremben lévő összes többi emberen. Amikor leült, Roarkra nézett. Wynand belépésének pillanatától Roark szeme visszavisszatért rá. Valahányszor Roark ránézett, Wynand elfordult.

- Az indíték, amit az Állam be akar bizonyítani - intézte nyitóbeszédét az esküdtszék felé az ügyész -, túllép az elfogadott emberi érzelmek világán. Legtöbbünk számára gyalázatosnak és felfoghatatlannak fog tűnni.

Dominique Malloryval, Hellerrel, Lansinggal, Enrighttal, Mike-kal - és Guy Franconnal - barátai döbbsent rosszállására - ült együtt. A folyosó túloldalán hírességek alkottak egy üstökös: Ellsworth Toohey apró magjából, jól elöl, egy közkedvelt nevekből álló csóva nyúlt keresztül a tömegen: Lois Cook, Gordon L. Prescott, Gus Webb, Lancelot Clokey, Ike, Jules Fougler, Sally Brent, Homer Slottern, Mitchell Layton.

- Miként a dinamit, mely elsöpört egy épületet, az indíték úgy semmisített meg minden emberi érzést ennek az embernek a lelkében. Mi, tisztelt esküdtszék, a Föld leggonoszabb robbanószerével foglalkozunk - az egotistával!

A székeken, az ablakpárkányokon, a folyosókon, a falaknak nyomulva, az embertömeg összevegyült, mint egy monolit, eltekintve az arcok sápadt oválisaitól. Az arcok kitűntek, külön-külön, magányosan, nem volt két egyforma közöttük. Mindegyik mögött ott voltak egy leélt vagy félig leélt élet évei, az erőfeszítés, a remény és egy kísérlet, őszinte vagy nem őszinte, de egy kísérlet. Ez mindegyik arcon otthagyt egy közös jelet: a rosszindulatúan mosolygó ajkakon, a lemondástól petyhüdt ajkakon, a bizonytalan méltóságtól feszes ajkakon - mindegyiken - a szenvedés jelét.

- ...Ezen a napon és ebben a korban, amikor a világot hatalmas méretű problémák marcangolják, választ keresve a kérdésekre, melyek egyensúlyban tartják az emberi faj fennmaradását - ez az ember egy olyan homályos, megfoghatatlan és lényegtelen

dologhoz ragaszkodik, mint művészi meggyőződése, mely elégséges fontossággal bír ahhoz, hogy egyetlen szenvedélyévé hagyja válni, és egy társadalom elleni bűncselekményre adjon okot.

Az emberek azért jöttek, hogy szemtanúi legyenek egy szenzációs ügynek, hogy lássák a hírességeket, hogy beszédtemát gyűjtsenek, hogy mutogassák magukat, hogy elüssék az időt. Majd visszatérnek a nem kívánt állásokhoz, a nem szeretett családokhoz, a nem választott barátokhoz, a szalonokhoz, az estélyi ruhákhoz, a koktélos poharakhoz és a filmekhez, a be nem ismert fájdalomhoz, a meggyilkolt reményhez, az el nem ért vágyhoz, mely egy út fölött függ némán otthagya, ahol nem járt még senki, az erőfeszítés napjaihoz, hogy ne kelljen gondolkodni, ne kelljen beszélni, csak felejteni, és feladni, és feladni. De mindegyikük ismert egy felejthetetlen pillanatot – egy reggelt, amikor nem történt semmi, hirtelen egy zenedarab hangzott fel, ami soha többé nem hallatszott ugyanúgy, egy idegen arca egy buszon – egy pillanatot, amikor mindegyikük egy másfajta életérzést ismert meg. És mindegyikük emlékezett más pillanatokra, egy álmatlan éjszakán, egy hosszú esős délutánon, egy templomban, egy kihalt utcán naplementekor, amikor mindegyikük eltűnődött, vajon miért van annyi szenvedés és csúfság a világon. Nem próbálták megtalálni a választ, és úgy folytatták az életüket, mintha nem lenne szükség válaszra. De mindegyikük ismert egy pillanatot, amikor a magányos, csupasz őszinteségben érezte a válasz szükségét.

– ...egy könyörtelen, arrogáns egotista, aki bármi áron a saját akaratát akarta érvényesíteni...

Tizenkét ember ült az esküdtek padján. Figyelmes és érzelmektől mentes arccal hallgatták az ügyészt. Az emberek azt suttozták, hogy ez egy kemény emberekből álló esküdtszék. Volt két iparvállalati vezető, két mérnök, egy matematikus, egy teherautó-sofőr, egy kőműves, egy elektrotechnikus, egy kertész és három gyári munkás. Az esküdtszék összeállítása eltartott egy ideig. Roark számos ügynököt visszautasított. Ő választotta ki ezt a tizenkét embert. Az ügyész egyetértett, azt mondván magában, hogy ez történik, amikor egy amatőr elvállalja a saját védelmét; egy ügyvéd a legfinomabb emberfélét választotta volna, azokat, akikre a legnagyobb valószínűség szerint hatással lehet egy kegyelemi kérvény; Roark a legkeményebb arcokat választotta.

– ...Még ha valami pénzember udvarháza lett volna, de egy *lakásépítő program*, tisztelt esküdtszék, egy lakásépítő program!

A bíró egyenesen ült a magas székekben. Ősz haja volt, és olyan szigorú arca, mint egy katonatisztnek.

– ...egy ember, akit arra képeztek ki, hogy szolgálja a társadalmat, egy építő, aki rombolóvá vált...

A hang gyakorlottan és magabiztosan szózkodott tovább. A termet betöltő arcok olyan érzéssel hallgatták, ami egy jó hétköznapi vacsorával jár: kielégítő és egy órán belül elfelejthető. Minden mondattal egyetértettek; már hallották ezelőtt, mindig ezt hallották, ebből élt a világ; magától értetődő volt – mint egy pocsolya az ember lába előtt.

A vád bemutatta a tanúit. A rendőr, aki letartóztatta Roarkot, tanúvallomást tett arról, hogyan talált rá a vádlottra, amint az elsütő-szerkezet mellett állt. Az éjjeliőr beszámolt arról, hogyan küldték el a helyszínről; vallomása tömör volt; az ügyész

úgy találta jónak, hogy nem kell hangsúlyozni Dominique szerepét. A vállalkozó ellenőre tanúskodott az építkezés raktáraiból hiányzó dinamitról. Cortlandt hivatalos személyei, műszaki ellenőrök és kárbecslők léptek a tanúk padjára, hogy leírják az épületet és a kár mértékét. Ezzel befejeződött a tárgyalás első napja.

Peter Keating volt az első tanú, akit a következő napon szólítottak. Előreroskadva ült a tanúk padján. Engedelmesen nézett az ügyészre. Olykor másfelé pillantott. A tömegre, az esküdtszékre, Roarkra. Mindegy volt.

- Mr. Keating, elmondaná eskü alatt, hogy maga tervezte azt a Cortlandt Homes néven ismert létesítményt, amit magának tulajdonítanak?

- Nem, nem én terveztem.

- Ki tervezte?

- Howard Roark.

- Kinek a kérésére?

- Az én kérésemre.

- Miért fordult Mr. Roarkhoz?

- Mert én magam nem voltam képes elvégezni.

Nem volt őszinteség a hangban, mert nem volt erőfeszítés sem, hogy egy ilyen természetű igazságot kimondjon; sem az igazság, sem a hazugság hangszíne; pusztán közöny.

Az ügyész átadott neki egy papírlapot. - Ez az a megállapodás, amit aláírt?

Keating a kezében tartotta a papírt. - Igen.

- Ez Howard Roark aláírása?

- Igen.

- Megkérhetném, hogy olvassa fel e megállapodás feltételeit az esküdtszéknek?

Keating hangosan felolvasta. Hangja egyenletesen, jól begyakoroltan jött. A tárgyalóteremben senki sem jött rá, hogy ezt a vallomást szenzációnak szánták. Nem egy híres építész vallotta be nyilvánosan alkalmatlanságát; hanem valaki felmondott egy bemagolt leckét. Az emberek azt érezték, hogyha valami félbeszakítaná őt, képtelen lenne felvenni a következő mondatot, és újra az elejéről kellene kezdenie.

Rengeteg kérdésre válaszolt. Az ügyész bizonyítékként bemutatta Roark eredeti rajzait a Cortlandtról, melyeket Keating megőrzött; a másolatokat, amiket Keating készített róluk; és fényképeket a Cortlandtról, ahogy megépítették.

- Miért tiltakozott olyan hevesen a kiváló szerkezeti változtatások ellen, melyeket Mr. Prescott és Mr. Webb javasolt?

- Félttem Howard Roarktól.

- Mire számított tőle jellemének ismeretében?

- Bármire.

- Hogy érti ezt?

- Nem tudom. Félttem. Akkor félttem tőle.

További kérdések következtek. A történet nem volt mindennapi, ám a közönség unatkozott. Nem úgy hangzott, mint egy érintett személy elbeszélése. A többi tanúnak mintha személyesebb kapcsolata lett volna az üggyel.

Amikor Keating elhagyta a tanúk padját, a közönségnek egy olyan különös benyomása támadt, hogy távozásával nem történt változás; mintha senki sem sétált volna ki.

- A védelemé a szó - mondta az államügyész.

A bíró Roarkra nézett.

- Kezdheti! - mondta. Hangja jóindulatú volt.

Roark felállt. - Bíró úr, nem hívok tanúkat. Ez lesz az én tanúvallomásom és összegzésem.

- Tegye le az esküt!

Roark letette az esküt. A tanúk padjának lépcsője mellett állt. Minden szem részegeződött. Úgy érezték, hogy nincs esélye. El tudták engedni a megmagyarázhatatlan neheztelést, a bizonytalanság érzését, amit a legtöbb emberben keltett. És így, most először, olyannak láthatták, amilyen volt: egy ember, aki teljesen mentes a félelemtől.

A félelem, amire ők gondoltak, nem egy szokványos fajta félelem volt, nem egy kézzelfogható veszélyre adott válasz, hanem az állandó, be nem vallott félelem, amiben mindannyian éltek. Eszükbe jutott azon pillanatok gyötrelme, amikor egy ember magányosságában azokra a szavakra gondol, amiket mondhatott volna, de nem talált, és utálja azokat, akik megfosztották a bátorságától. Annak a tudomásnak a gyötrelme, hogy milyen erős és hasznavehető az ember a saját tudatában, a sugárzó kép, mely sohasem válik valóra. Álmok? Önámítás? Vagy egy meggyilkolt valóság, amely meg sem született, mert elpusztította az emésztő, név nélküli érzelem - félelem - szükség - függőség - gyűlölet?

Roark úgy állt előttük, mint ahogy egy ártatlanságának tudatában lévő ember áll. De Roark egy ellenséges érzületű tömeg előtt állt így - és a tömeg hirtelen rájött, hogy ez az ember képtelen a gyűlöletre. Egy pillanat törtrészére felfogták tudatának működését. Mindegyikük megkérdezte önmagától: Szükségem van bárki beleegyezésére? - fontos ez? - meg vagyok kötve? És erre a villanásnyi időre mindegyikük szabad volt - elég szabad ahhoz, hogy jóindulatot érezzenek minden más ember iránt a teremben.

Csak egy pillanat volt; egy pillanatnyi csend, mielőtt Roark beszélni kezdett.

- Több évezreddel ezelőtt egy ember felfedezte, hogyan kell tüzet csinálni. Valószínűleg máglyán égették el, aminek meggyújtására ő tanította meg embertársait. Gonosztevőnek tartották, aki egy, az emberiség által rettegett démonnal üzérkedett. De attól kezdve az embereknek volt tüzüik, amellyel melegen tarthatták magukat, megfőzhatték az ételeiket, megvilágíthatták a barlangjaikat. Ott hagyott számukra egy ajándékot, amit nem fogtak fel ajándékot, és elosztatta a sötétséget a Földről. Évszázadokkal később egy ember felfedezte a kereket. Valószínűleg azon a kőpadon lelte halálát, aminek megépítésére ő tanította meg embertársait. Egy törvényszegőnek tartották, aki tiltott területre merészkedett. De attól kezdve az emberek bármerre utazhattak a horizonton túl. Ott hagyott számukra egy ajándékot, amit nem fogtak fel, de utat nyitott a világba.

- Ez az ember, ez az engedetlen és élenjáró, áll minden, az emberiség kezdetéről feljegyzett legenda nyitófejezetében. Prométheuszt egy sziklához láncolták, és keselyűk lakmározta belőle - mert ellopta az istenek tüzét. Ádámot szenvedésre ítélték - mert evett a tudás fájának gyümölcséből. Bármilyen legendáról legyen is szó, valahol, emlékezete homályában, az emberiség tudta, hogy dicsősége egyetlen emberrel kezdődik, és hogy ez az egyetlen ember megfizet a bátorságáért.

- Az évszázadokon át voltak emberek, akik új utakra léptek, és nem volt náluk semmiféle fegyver, pusztán saját elképzelésük. Céljaik különböztek, de ez közös volt

mindannyiukban: a lépés első volt, az út új volt, elképzelésük eredeti, és az erre kapott válasz – a gyűlölet volt. A nagy alkotók – gondolkodók, művészek, tudósok, felfedezők – egyedül álltak szemben koruk embereivel. Minden nagy gondolattal szembeszálltak. Minden nagy találmányt elítéltek. Az első motort esztelenségnek tartották. A repülőt megvalósíthatatlannak bélyegezték. A szövőgépet ördöginek gondolták. Az érzéstelenítést bűnösnek vélték. De az eredeti elképzeléssel rendelkező emberek nem torpantak meg. Küzdöttek, szenvedtek és fizettek. De győztek.

– Egyetlen alkotót sem ösztönzött vágy arra, hogy embertársait szolgálja, mivel embertársai visszautasították azt az ajándékot, amit kínált nekik, és mert ez az ajándék feldúlta mindennapi életük megszokott menetét. Egyetlen indítéka a saját igazsága volt. Saját igazsága és saját alkotása, amit egyedi módon vitt véghez. Egy szimfónia, egy könyv, egy motor, egy filozófia, egy repülőgép, vagy egy épület – ez volt a célja és az élete. Nem pedig azok, akik hallották, olvasták, működtették, hitték, vezették, vagy lakták azt a dolgot, amit alkotott. Az alkotás maga, nem pedig a használói. Az alkotás, nem pedig az előnyök, amiket mások szereztek belőle. Az alkotás, amiben az igazsága formát öltött. Minden dolog fölött, és minden emberrel szemben megőrizte az igazságát.

– Elképzelése, ereje, bátorsága saját szelleméből fakadt. Egy ember szelleme azonban az *énje*. A teljesség, amit saját tudatossága határoz meg. Gondolkodni, érezni, megítélni, cselekedni, az *ego* feladatai.

– Az alkotók nem voltak *én* nélküliek, azaz önzetlenek. Ebben van erejük titka – az, hogy önmagában is megálló, önmaga által ösztönzött, önmaga által létrehozott volt. Egy elsődleges ok, egy energiaforrás, egy életerő, egy Legfőbb Mozgató. Az alkotó nem szolgált semmit és senkit. Önmagáért élt.

– És csak azáltal volt képes elérni azt a dolgot, ami az emberiség dicsósége, hogy önmagáért élt. Ilyen a teljesítmény természete.

– Az ember nem tud másképp fennmaradni, csak a tudatával. Fegyvertelenül jön a világra. Agya az egyetlen fegyvere. Az állatok erővel szerzik táplálékukat. Az embernek nem voltak karmai, tépőfogai, szarvai, sem hatalmas izomereje. Gazdálkodnia vagy vadásznia kell az élelemért. A gazdálkodáshoz szüksége van a gondolkodás folyamatára. A vadászáshoz szüksége van fegyverekre, és a fegyverkészítéshez – a gondolkodás folyamatára. Ettől az egyszerű szükségétől a legelvontabb vallási fogalomig, a keréktől a felhőkarcolóig, minden, ami vagyunk, és minden, amink van, az ember egyetlen jellegzetes tulajdonságából ered – gondolkodó elméjének működéséből.

– De az elme az egyén jellegzetes tulajdonsága. Nem létezik olyan, hogy kollektív agy. Nem létezik olyan, hogy kollektív gondolat. Egy embercsoport által elért megállapodás pusztán kompromisszum, vagy egy átlag, amit számos egyéni gondolatból képeztek. Ez másodlagos következmény. Az elsődleges művelet – a gondolkodás folyamatát – minden egyes embernek egyedül kell elvégeznie. Egy ételt szét tudunk osztani sok ember között. De nem tudjuk megemészteni egy kollektív gyomorban. Egyetlen ember sem használhatja a tüdejét arra, hogy egy másik ember helyett lélegezzon. Egyetlen ember sem használhatja az agyát arra, hogy egy másik ember helyett gondolkodjon. A test és a szellem összes funkciója egyéni jellegű. Nem lehet megosztani, sem átruházni.

- Mi örököljük más emberek gondolkodásának termékeit. Örököljük a kereket. Szekeret készítünk. A szekérből gépkocsi válik. A gépkocsiból repülőgép lesz. De mindaz, amit másoktól kapunk, csak a gondolkodásuk végterméke. A mozgatóerő az az alkotói képesség, amely kiválasztja ezt a terméket, mint nyersanyagot, felhasználja, és létrehozza a következő lépést. Ezt az alkotói képességet nem lehet adni vagy kapni, sem megosztani vagy kölcsönvenni. Ez egyedülálló, és egyetlen emberhez tartozik. És amit létrehoz, az az alkotó tulajdona. Az emberek tanulnak egymástól. De minden tanulás csak az anyagok cseréje. Egyetlen ember sem adhatja meg egy másik embernek a gondolkodás képességét. Mégis, ez a képesség a fennmaradás egyetlen eszköze.

- Az ember semmit sem kap a Földön. Mindent, amire szüksége van, elő kell állítania. És itt az ember szembenéz két választási lehetőséggel: csak az egyik módon maradhat fenn a kettőből – saját elméje független munkájával, vagy mint parazita, mások elméjéből táplálkozva. Az alkotó teremt. A parazita kölcsönöz. Az alkotó egyedül néz szembe a természettel. A parazita egy közvetítőn keresztül.

- Az alkotó feladata a természet meghódítása. A parazita dolga az emberek meghódítása.

- Az alkotó a munkájáért él. Nincs szüksége más emberre. Elsődleges célja önmagában van. A parazita másodkézből él. Szüksége van másokra. Mások válnak legfőbb céljává.

- Az alkotó alapvető szüksége a függetlenség. A gondolkodó elme képtelen a kényszer bármely formája alatt dolgozni. Nem lehet megfékezni, feláldozni vagy alárendelni semmiféle szempontnak, bármi legyen is az. Megköveteli a működés és a cél teljes függetlenségét. Egy alkotó számára az összes emberi kapcsolat másodlagos.

- A másodkezü alapvető szükséglete, hogy biztosítsa kötelékeit másokhoz, akik táplálják őt. Első helyre teszi a kapcsolatokat. Kijelenti, hogy az ember azért él, hogy másokat szolgáljon. Az altruizmust hirdeti.

- Az altruizmus az a doktrína, amely megköveteli, hogy az ember másokért éljen, és önmaga fölé helyezzen másokat.

- Egyetlen ember sem élhet egy másik emberért. Nem oszthatja meg a szellemét, ahogy a testét sem oszthatja meg. De a másodkezü a kizsákmányolás fegyvereként használta és használja az altruizmust, és megfordította az emberiség erkölcsi elveinek alapját. Az embernek minden tantételt megtanítottak, ami elpusztítja az alkotót. Az embernek azt tanították, hogy a függőség erény.

- Az ember, aki megkísérli, hogy másokért éljen, az függő. Indítékában egy parazita, és azokat is parazitává teszi, akiket szolgál. A viszony nem teremt semmit, pusztán kölcsönös korrupciót. Elméleti lehetetlenség. Az, ami a legközelebb áll hozzá a valóságban – az ember, aki azért él, hogy másokat szolgáljon – a rabszolga. Ha a fizikai rabszolgaság visszataszító, mennyivel visszataszítóbb a szellemi szolgaság fogalma? A leigázott rabszolgában van nyoma a becsületnek. Megvan az az érdeme, hogy ellenállt, és állapotát rossznak találja. De az, aki önként rabszolgasorba dönti magát a szeretet nevében, az a leghitványabb lény. Lealacsonyítja az ember méltóságát, és lealacsonyítja a szeretet fogalmát. Épp ez az altruizmus lényege.

- Az embereket arra tanították, hogy a legnagyobb erény nem megvalósítani, hanem adni valamit. Csakhogy az ember nem adhatja azt, ami létre sincs hozva. A teremtés megelőzi az elosztást – különben nincs mit elosztani. Az alkotó szüksége

megelőzi bármiféle lehetséges haszonélvező szükségét. Minket mégis arra tanítottak, hogy jobban csodáljuk a másodkezűt, aki olyan ajándékokat osztogat, amit nem ő készített, mint azt az embert, aki lehetővé tette az ajándékokat. Egy jótékony tettet dicsérünk. Vállat vonunk, ha a teljesítmény kerül szóba.

- Az embereket arra tanították, hogy elsődleges dolguk mások szenvedésének enyhítése legyen. De a szenvedés betegség. Ha az ember találkozik vele, megpróbál enyhítést és segítséget nyújtani. Az erény legmagasabb próbájává tenni ezt annyit jelent, hogy a szenvedést az élet legfontosabb részévé tesszük. Ekkor az embernek akarnia kell, hogy szenvedni lásson másokat – azért hogy erényes lehessen. Ilyen az altruizmus természete. Az alkotó nem a betegséggel törődik, hanem az étellel. Mégis, az alkotók munkája egyik betegséget a másik után küszöböli ki az ember testében és szellemében, és jobban enyhíti a szenvedést, mint amit bármely altruista el tud képzelni.

- Az embereket arra tanították, hogy a másokkal való egyetértés erény. De az alkotó nem ért egyet. Az embereket arra tanították, hogy az árral úszni erény. De az alkotó az árral szemben úszik. Az embereket arra tanították, hogy összetartozni erény. De az alkotó egymagában áll.

- Az embereket arra tanították, hogy az *ego* a rossz szinonimája, az önzetlenség az erény ideálja. De az alkotó az abszolút értelemben vett egotista, és az önzetlen ember az, aki nem gondolkodik, nem érez, nem ítél és nem cselekszik. Ezek az *ego* feladatai.

- Itt a legszörnyűbb az alapvető visszasság. A kérdést kiforgatták eredeti mivoltából, és nem maradt az ember számára választási lehetőség – sem pedig szabadság. A jó és a rossz pólusaként két alapeszme kínálkozott az embernek: az egotizmus és az altruizmus. Az egotizmusról azt tartották, hogy a mások feláldozását jelenti az *én* oltárán. Az altruizmus – az *én* feláldozása másokért. Ez végérvényesen hozzákötötte az embert más emberekhez, és nem hagyott számára mást, mint hogy a fájdalmat válassza: a mások kedvéért elszenvedett saját fájdalmát, vagy az *énje* miatt másoknak okozott fájdalmat. Amikor hozzátették, hogy az embernek örömét kell lelnie az áldozathozatalban, a csapda bezárult. Az embert rákényszerítették, hogy a mazochizmust fogadja el ideáljának – attól fenyegetve, hogy a szadizmus az egyetlen másik alternatívája. Ez volt a legnagyobb csalás, amit valaha is elkövettek az emberiség ellen.

- Ezzel az eszközzel állandósították a függőséget és a szenvedést, mint az élet alapelemeit.

- A választás nem az önfeláldozás vagy az uralkodás. A választás a függetlenség vagy a függőség. Az alkotó törvénykönyve vagy a másodkezű törvénykönyve. Ez az alapkérdés. Az élet vagy a halál alternatíváján nyugszik. Az alkotó törvénykönyve a gondolkodó elme szükségleteire épül, amely engedélyezi az embernek a túlélést. A másodkezű törvénykönyve egy olyan elme szükségleteire épül, mely képtelen a túlélésre. Minden, ami az ember független *ego*jából ered, jó. Minden, ami az ember másoktól való függőségéből ered, rossz.

- Az abszolút értelemben vett egotista nem az az ember, aki másokat feláldoz. Ő az az ember, aki felette áll annak a szükségnek, hogy másokat bármilyen módon használjon. Nem általuk működik. Semmiféle elsődleges dologban nem foglalkozik velük. Sem céljában, sem indítékában, sem gondolkodásában, sem vágyaiban, sem

energiájának forrásában. Nem létezik senki másért – és nem kér senkit, hogy őérte éljen. Ez a testvériség és a kölcsönös tisztelet egyetlen lehetséges formája az emberek között.

- A képesség mértékei változnak, de az alapelv ugyanaz marad: egy ember függetlenségének, kezdeményezőerejének és munkája iránt érzett személyes szeretetének mértéke határozza meg képességét mint dolgozó, és értékét mint ember. Amilyen önmaga, és amit létrehoz önmagából; nem pedig amit tett vagy nem tett másokért. A személyes méltóságot nem lehet semmivel sem pótolni. A személyes méltóság egyetlen mértéke a függetlenség.

- Egyetlen igazi kapcsolatban sincs szó az egyik ember feláldozásáról a másikért. Az építésznek szüksége van ügyfelekre, de nem rendeli alá munkáját az ő kívánságaiknak. Az ügyfeleknek szükségük van építészre, de nem azért rendelnek házat, csak hogy megbízást adhassanak neki. Az emberek szabad, kölcsönös beleegyezéssel cserélik munkájukat kölcsönös előnyre, amikor személyes érdekük megegyezik, és mindketten óhajtják a cserét. Ha nem óhajtják azt, akkor nem erőltetik az egymással való érintkezést. Tovább keresnek. Két egyenrangú ember között ez az egyetlen lehetséges kapcsolatforma. Bármilyen más a rabszolganak az úrhoz, vagy az áldozatnak a hóhérhoz való viszonya.

- Egyetlen munkát sem lehet kollektívan, többségi döntéssel végezni. Minden alkotómunka egy egyedülálló, egyéni gondolat irányítása alatt történik. Egy építésznek rengeteg emberre van szüksége egy épület megépítéséhez. De nem kér tőlük javaslatokat tervére vonatkozóan. Szabad egyezség révén dolgoznak együtt, és mindegyikük szabadon végzi saját feladatát. Egy építész mások által készített acélt, üveget, betont használ. De az anyagok még mindig csak acél, üveg és beton maradnak, amíg ő meg nem érinti őket. Amit ő tesz velük, az az ő saját terméke és saját tulajdona. Az emberek közötti együttműködésnek ez az egyetlen helyes módja.

- Az elsődleges jog a Földön az *ego* joga. Az ember elsődleges kötelessége önmaga felé irányul. Erkölcsei törvénye úgy szól, hogy sohase helyezze legfőbb célját mások személyébe. Erkölcsei kötelessége, hogy azt tegye, amit kíván, feltéve hogy kívánsága nem függ *elsődlegesen* más emberektől. Ez magában foglalja alkotói képességének, gondolkodásának és munkájának teljes területét. De nem öleli fel a gengszterek, az altruisták és a diktátorok szféráját.

- Egy ember egyedül gondolkodik és dolgozik. Egy ember nem tud rabolni, kizsákmányolni vagy uralkodni – egyedül. A rablás, a kizsákmányolás, és az uralkodás feltételezi az áldozatot. Ezek mind függőséget sejtetnek. Ezek a másodkezü területei.

- Az emberek uralkodói nem egotisták. Nem teremtenek semmit. Teljes mértékben mások személyén keresztül léteznek. Céljuk alárendeltjeikben, hogy leigázhassák őket. Annyira függők, mint a koldus, a szociális munkás és az útonálló. A függőség formája nem számít.

- De az embereket arra tanították, hogy a másodkezüekre – zsarnokokra, császárokra, diktátorokra – úgy tekintsenek, mint az egotizmus képviselőire. Ezzel a csalással arra készítették őket, hogy elpusztítsák az *egot*, magukat és másokat. E család célja a teremtők elpusztítása – vagy kihasználása volt. Amelyek szinonimák.

- A történelem kezdete óta két ellenfél áll egymással szemben: az alkotó és a másodkezdő. Amikor az első alkotó feltalálta a kerekét, az első másodkezdő válaszolt. Feltalálta az altruizmust.

- Az alkotó - az elutasított, az ellenzett, az üldözött, a kihasználta - nem adta fel, továbbhaladt, és energiájával az egész emberiséget magával ragadta. A másodkezdő semmivel sem járult hozzá a folyamathoz az akadályokon kívül. A harcnak van egy másik neve: az individuum a kollektívval szemben.

- Egy kollektív közös jó - egy faj, egy osztály, egy állam - volt bármely emberek fölött létrehozott önkényuralom követelése és érve. A történelem minden nagyobb szörnyűségét altruista indíték nevében követték el. Felért-e valaha is bármely önzetlen cselekedet az altruizmus követői által elkövetett mézárálással? Vajon a hiba az emberek képmutatásában, vagy pedig az elv természetében rejlik? A legrettegettebb tömeggyilkosok voltak a legőszintébbek. Hittek a tökéletes társadalomban, melyet a guillotine és a kivégzőosztag segítségével akartak elérni. Senki sem vitatta a gyilkoláshoz való jogukat, mivel egy altruista cél érdekében öltek. Elfogadott volt, hogy az embert fel kell áldozni más emberekért. A szereplők változnak, de a tragédia lefolyása ugyanaz marad. Egy humanitárius, aki azzal kezd, hogy az emberiség iránti szeretetet hirdeti, és vérfürdővel fejezi be. Ez folytatódik, és addig fog folytatódni, amíg az emberek még hisznek abban, hogy egy cselekedet akkor jó, ha önzetlen. Ez ad engedélyt az altruistának a cselekvésre, és kényszeríti áldozataira, hogy elviseljék. A kollektivisták mozgalmak vezetői nem kérnek semmit önmaguk számára. De figyeljük meg az eredményeket!

- Az egyedüli jó, amit az emberek tehetnek egymással, és megfelelő kapcsolatuk egyedüli kijelentése lehet: El a kezekkel!

- Most vizsgáljunk meg egy az individualizmus elvére épített társadalom eredményeit. Ezt, a mi országunkat. A legnagyobb országot az emberi történelemben. A legnagyobb teljesítmény, a legnagyobb jólét, a legnagyobb szabadság országát. Ezt az országot nem az önzetlen szolgálat, az önfeláldozás, a lemondás vagy az altruizmus bármely más tantételére alapították, hanem arra, hogy az embernek joga van a boldogságra törekedni. Saját boldogságára. Nem máséra. Egy saját, személyes, önző cél elérésére. Nézzük meg az eredményt! Nézzenek a saját lelkiismeretükbe!

- Ez egy ősi konfliktus. Az emberek közel kerültek az igazsághoz, de minden alkalommal elpusztították, és egyik civilizáció a másik után bukott el. A civilizáció egy fejlődés az egyénközpontú társadalom felé. A barbár egész léte nyilvános, amit törzse törvényei szabályoznak. A civilizáció az a folyamat, mely felszabadítja az embert a többi emberhez való kötöttség béklyója alól.

- Most, korunkban, a kollektivismus - a másodkezdők és az átlagos képességűek hatalma -, az ősi szörnyeteg kiszabadult, és elvakultan garázdálkodik. Egy olyan intellektuális modortalanság szintjére süllyesztette az embert, amelyre még nem volt példa a Földön. A borzalom mértéke, amit elért, precedens nélküli. Megmérgezett minden elmét. Európa nagy részét bekebelezte. Kezdi elárasztani a mi országunkat is.

- Én építész vagyok. Tudom, hogy mi következik abból az elvből kiindulva, amire épül. Egy olyan világ felé közeledünk, amelyben én nem engedhetem meg magamnak, hogy éljek.

- Most már tudják, hogy miért robbantottam föl a Cortlandtet.
- Én terveztem. Maguknak adtam. És én pusztítottam el.
- Azért pusztítottam el, mert nem voltam hajlandó életben hagyni. Egy kettős szörnyeteg volt. A formában és a sejtetésben. Mindkettőt meg kellett semmisítenem. A formát két másodkezű csonkította meg, akik maguknak tulajdonították a jogot, hogy belejavítsanak valamibe, amit nem ők készítettek, és fel sem érnének vele. Az az általános következtetés hatalmazta fel őket arra, hogy ezt tegyék, hogy az épület altruista célja minden jogot hatálytalanít, és hogy nekem nincs jogosultságom ellenezni ezt.

- Azért egyeztem bele, hogy megtervezem a Cortlandtet, mert olyannak akartam látni, amilyennek én terveztem, semmiféle más okom nem volt rá. Ez volt az ár, amit kértem a munkámért. De nem fizettek ki.

- Nem hibáztatom Peter Keatinget. Tehetetlen volt. Szerződést kötött a munkaadóival. A szerződést nem vették figyelembe. Ígéretet kapott arra, hogy az általa kínált szerkezetet pontosan a terv alapján építik fel. Az ígéretet megszegték. Egy ember a munkája teljességéért érzett szeretetét, és arra való jogát, hogy ezt megőrizhesse, most homályosnak, megfoghatatlannak és lényegtelennek tartják. Hallották, az ügyész mondta ezt. Miért torzították el az épületet? Nincs oka. Az ilyen tetteknek soha sincs semmi okuk, hacsaknem néhány másodkezű hiúsága, akik úgy érzik, hogy joguk van bárkinek a tulajdonához, legyen az szellemi vagy anyagi tulajdon. Ki engedélyezte nekik, hogy megtegyék? Egyetlen megnevezett ember sem a több tucat felhatalmazott közül. Senki sem akarta megengedni vagy megakadályozni. Senki sem volt felelős. Senkitől sem lehet számon kérni. Ilyen minden kollektív cselekedet természete.

- Nem kaptam meg a fizetséget, amit kértem. De a Cortlandt tulajdonosai megkapták tőlem, amire szükségük volt. Egy kész tervet akartak arra, hogyan lehet egy szerkezetet olyan olcsón megépíteni, amilyen olcsón csak lehet. Nem találtak senki mást, aki a tetszésüknek eleget tudott volna tenni. Én eleget tudtam, és tettem is. Ők elfogadták a munkám hasznát, és arra készítették, hogy ajándékként adjam oda. De én nem vagyok altruista. Nem adok ilyen jellegű ajándékokat.

- Azt állítják rólam, hogy elpusztítottam a szűkölködők otthonát. Azt elfelejtik, hogy nélkülem a szűkölködőknek nem lehetett volna ez a bizonyos otthonuk. A szegényekkel foglalkozó embereknek hozzám kellett fordulniuk, aki sohasem foglalkozott velük, azért, hogy segítsek a szegényeken. Az a feltételezés, hogy a leendő lakók szegénysége jogot adott nekik az én munkámhoz. Hogy az ő szükségük jogot formált az én életemre. Hogy a kötelességem volt bármit megadni, amit követeltek tőlem. Ez a másodkezű hitvallása, ami most nyeli el a világot.

- Azért jöttem ide, hogy elmondjam, nem ismerem el senkinek a jogát életem egyetlen perce fölött sem. Sem energiám bármely része fölött. Egyetlen teljesítményem fölött sem. Nem számít, ki áll elő ilyen követeléssel, hányan vannak, vagy milyen nagy a szükségük.

- El akartam jönni ide, és azt mondani, hogy én egy olyan ember vagyok, aki nem másokért él.

- Ki kellett mondani. A világ belepusztul az önfeláldozás orgiájába.

- El akartam jönni ide, és azt mondani, hogy egy ember alkotómunkájának teljessége nagyobb fontosságú, mint bármely jótékony törekvés. Akik maguk közül nem értik ezt, azok, akik most pusztítják a világot.

- El akartam jönni ide, és közölni a feltételeimet. Nem akarok másokból élni.

- Nem ismerek el semmi kötelezettséget az emberek felé, egy kivétellel; tisztelni szabadságukat, és kivonni magam egy rabszolgatartó társadalomból. Az országomnak hajlandó vagyok tíz évet adni, amit börtönben fogok tölteni, ha az országom nem létezik többé. Hálával visszaemlékezve arra, amilyen volt egykoron. Ezt teszem hűségem jeléül, és visszautasítom azt, hogy egy olyan világban éljek és dolgozzak, ami átvette ennek helyét.

- Hűségem jeléül az összes alkotónak, aki valaha létezett, és szenvednie kellett amiatt az erőszak miatt, ami az általam felrobbantott Cortlandtért felelős. A magány, az elutasítás, a szorongás, a visszaélés minden elszenvedett órájának - és a csatáknak, amiket megnyert. Minden alkotónak, akinek közismert a neve - és minden alkotónak, aki élt, küzdött, és elismerés nélkül halt meg, mielőtt teljesíteni tudott volna. Minden alkotónak, akit elpusztítottak testben vagy lélekben. Henry Cameronnak. Steven Mallorynak. Egy olyan embernek, aki nem akarja, hogy megnevezzem, de itt ül ebben a tárgyalóteremben, és tudja, hogy róla beszélek.

Roark szétvetett lábbal állt, két keze kinyújtva teste mellett, feje felemelve - ahogy egy befejezetlen épületben állt. Később, amikor ismét a védelem asztalához ültették, sok ember a teremben úgy érezte, mintha még mindig ott állna; egyetlen pillanat képe, amit nem lehet mással helyettesíteni.

A kép végig ott maradt a tudatukban a hosszú jogi tanácskozás alatt, ami következett. Hallották, amint a bíró közli az ügyésszel, hogy a vádlott gyakorlatilag megváltoztatta a védőbeszédét: beismerte a tettét, de nem találta magát bűnösnek; és az ideiglenes beszámíthatatlanság kérdése merült fel; az esküdtszék feladata volt eldönteni, vajon tisztában volt-e a vádlott tettének természetével és jellegével, és ha igen, vajon tudta-e, hogy e tett rossz. Az ügyész nem tiltakozott; különös csend borult a teremre; biztos volt benne, hogy már megnyerte a pert. Elmondta záróbeszédét. Senki sem jegyezte meg, amit mondott. A bíró utasításokat adott az esküdtszéknek. Az esküdtszék felállt, és elhagyta a tárgyalótermet.

Az emberek mozgolódni kezdtek, távozásra készülődve, sietség nélkül, számolva a többórás várakozás lehetőségével. Wynand, a terem végében, Dominique pedig elől, mozdulatlanul ült.

Egy törvényszolga lépett oda Roark oldalához, hogy kikísérje. Roark a védelem asztala mellett állt. Tekintete Dominique-ra, majd Wynandra siklott. Megfordult, és követte a törvényszolgát.

Elérte az ajtót, amikor egy éles kopogó hang hallatszott, és egy pillanatnyi üres csend következett, mielőtt az emberek rájöttek, hogy ez egy kopogás volt az esküdtszék szobájának csukott ajtaján. Az esküdtszék meghozta az ítéletet.

Azok, akik talpon voltak dermedten állva maradtak, amíg a bíró vissza nem tért a székébe. Az esküdtszék bevonult a tárgyalóterembe.

- A vádlott álljon fel, és nézzen szembe az esküdtszékkel! - mondta a törvényszéki irodatiszt.

Howard Roark előrelépett, és megállt az esküdtszék előtt. A terem végében Gail Wynand szintén felállt.

- Elnök úr, meghozták az ítéletet?
- Meghoytuk.
- Mi az ítélet?
- Nem bűnös.

Roark fejének első mozdulata nem az ablakban látszó város felé irányult, vagy a bíróra, vagy Dominique-ra. Roark Wynandra nézett.

Wynand sarkon fordult, és kísétált. Ő volt az első ember, aki elhagyta a tárgyalótermet.

XIX

Roger Enright megvette az államtól a Cortlandt területét, terveit és romjait. Utasításba adta, hogy az alapzat összes eltorzított maradványát ássák ki, hogy egy tiszta üreget hagyjanak a földben. Megbízta Howard Roarkot a létesítmény újjáépítésével. Egyetlen vállalkozót megbízva, betartva a tervek szigorú gazdaságosságát, Enright úgy osztotta be a költségvetést, hogy alacsony bérleti díjat szabott meg egy szép haszonnal a maga számára. Nem lehetett feltétel a leendő lakók jövedelme, foglalkozása, gyerekeik száma, vagy az étrendjük; a létesítmény bárkinek nyitva állt, aki be akart költözni, és hajlandó volt megfizetni a bérleti díjat, akár meg tudott volna engedni magának egy drágább lakást valahol máshol, akár nem.

Augusztus végén kimondták Gail Wynand válását. A keresetet nem támadták meg, Dominique pedig nem volt jelen a rövid tárgyaláson. Wynand úgy állt ott, mint egy hadbíró előtt, és hallotta, ahogy a jogi nyelvezet hideg szemérmertlensége leírja a reggelit a Monadnock-völgy egyik házában – Mrs. Gail Wynand – Howard Roark; hivatalosan is házasságtörőnek bélyegezve feleségét, törvényes rokonszenvet adva neki, a megcsalt ártatlanság állapotát, és egy újságot, mely útlevélként szolgált a szabadsághoz az előtte álló évekre, és ezen évek összes néma estéjére.

Ellsworth Toohey megnyerte a pert az érdekvédelmi bizottság előtt. Wynandot utasították, hogy helyezze vissza előző állásába.

Aznap délután Wynand titkárnője felhívta Tooheyt, és közölte vele, hogy Mr. Wynand ma este, kilenc óra előtt visszavárja őt a munkahelyére. Toohey mosolygott, amikor visszatette a telefonkagylót a készülékre.

Toohey mosolygott, amikor aznap este belépett a Banner Buildingbe. Megállt a helyi hírek szerkesztőségének szobájánál. Odaintett az embereknek, kezét rázott, szellemes megjegyzéseket tett néhány aktuális filmmel kapcsolatban, és naiv meglepetés érződött rajta, mintha csak tegnap óta hiányzott volna, és nem értené, hogy az emberek miért köszöntik egy győzedelmes hazaérkezés stílusában.

Ezután odabandukolt az irodájához. Megtorpant egy pillanatra. Tudta, mialatt állt, hogy be kell lépnie, nem szabad kimutatnia meglepetését, és hogy mégis kimutatta: Wynand Toohey irodájának ajtajában állt.

– Jó estét, Mr. Toohey! – mondta Wynand halkan. – Jöjjön be!

– Üdvözlöm, Mr. Wynand! – mondta Toohey, hangja kellemes, felbátorodva attól, hogy érezte, amint arcizmainak sikerül egy mosolyt erőltetniük arcára, és két lába továbbsétál.

Belépett, és bizonytalanul megállt. Az ő irodája volt, változatlanul, írógépével és egy friss papírhalommal az asztalon. De az ajtó nyitva maradt, és Wynand ott állt némán, az ajtófélfának támaszkodva.

– Üljön le az asztalához, Mr. Toohey! Kezden el dolgozni! Be kell tartanunk a törvényt.

Toohey egy kis vidám, beleegyező mozdulattal megrándította a vállát, odament íróasztalához, majd leült. Két kezét az asztalra tette, tenyere szilárdan, szétterjesztve, majd ölébe ejtette őket. Egy ceruzáért nyúlt, megvizsgálta a hegyét és leejtette.

Wynand lassan mellmagasságig emelte az egyik csuklóját, és mozdulatlanul tartotta az alkarja és kezének hosszú lelógó ujjai által közrezárt háromszög csúcsát; a karóráját nézte. Így szólt:

- Tíz perc múlva kilenc. Ön újra itt dolgozik, Mr. Toohey.

- És annyira boldog vagyok, mint egy gyerek, hogy újra itt lehetek. Őszintén, Mr. Wynand, gondolom, nem kellene ezt bevallanom, de pokolian hiányzott ez a hely.

Wynand nem készült távozni. Meggörnyedve állt, mint általában, lapockája az ajtófélfának támasztva, két karja keresztbe téve mellkasa előtt, keze könyökét tartva. Egy szögletes, zöld üvegburájú lámpa égett az asztalon, de még mindig világos volt odakint, fáradtbarna sávok egy citromsínű égen; a szoba egy gyászos hangulatú estét mutatott a megvilágításban, mely egyszerre volt korai és túlságosan gyér. A fény tócsát vetett az asztalra, de nem tudta kizárni az utca barna, félig feloldódott alakjait, és nem tudta elérni az ajtót, hogy ártalmatlanná tegye Wynand jelenlétét.

A lámpaernyő kissé kocogott, és Toohey érezte a morajlást cipőtalpa alatt; a nyomdagépek zakatoltak. Rájött, hogy már hallja őket egy ideje. Megnyugtató, megbízható és élő hang volt. Egy újság pulzusának lüktetése – az újságé, mely közvetíti az embereknek a világ pulzusának lüktetését. Különálló cseppek hosszú, egyenletes áramlása, mint egyenes vonalban guruló üveggolyók, mint egy ember szívverése.

Toohey a ceruzáját mozgatta egy papírlapon, míg rá nem jött, hogy a lap a lámpafényben feküdt, és Wynand láthatta, amint a ceruza egy vízililiomot, egy teáskannát és egy szakállas profilt rajzol. Toohey kiejtette kezéből a ceruzát, és egy gúnyolódó hangot hallatott, önmagát gúnyolta. Kinyitott egy fiókot, figyelmesen megvizsgálta a karbonpapírok halmát és a gemkapcsokat. Fogalma sem volt, hogy mit várhatnak most tőle: az ember nem kezd el egy rovatot írni csak így. Csodálkozott, miért kéri, hogy este kilenc órakor kezdje újra feladatait, de feltételezte, hogy Wynand azzal szépítgeti önmaga megtagadását, hogy túljátssza azt, és Toohey úgy érezte, nem engedheti meg magának, hogy vitába szálljon.

A nyomdagépek zakatoltak; egy ember szívhangjai összegyűjtve, és újra lejátszva. Nem hallott más hangot, és azt gondolta, hogy képtelenség ezt fenntartani, ha Wynand elmegy, de a legrosszabb, amit tehet, az az, hogy odanéz, amíg Wynand ott áll.

Egy idő múlva felnézett. Wynand még mindig ott volt. A fény két fehér foltot emelt ki alakjából: az egyik könyököt tartó kéz hosszú ujjait és a magas homlokot. Toohey a homlokot akarta látni; nem, nem voltak ferde barázdák a szemöldök fölött. A szem két szilárd, fehér ovális volt, alig észrevehető az arc szögletes árnyékaiban. Az oválisok Tooheyra szegeződtek. De az arcon nem volt semmi; semmiféle szándék jele.

Egy idő múlva Toohey megszólalt:

- Igazán, Mr. Wynand, nincs ok arra, miért ne férnénk össze mi ketten, ön és én.

Wynand nem válaszolt.

Toohey felvett egy papírlapot, és befűzte az írógépbe. Ült, és a billentyűket bámulta, állát két ujjá közt tartva, abban a pózban, amiről tudta, hogy fel szokta venni, amikor nekikezd egy bekezdésnek. A billentyűk peremei csillogtak a lámpa alatt, ragyogó nikkelyűrékként függtek a homályos szobában.

A nyomdagépek elhallgattak.

Toohey hátrahőkölt, automatikusan, mielőtt tudta volna, hogy miért hőköl hátra: újságíró volt, és ez olyan hang volt, ami nem áll meg így.

Wynand ránézett a karórájára. Így szólt:

- Kilenc óra van. Maga elvesztette az állását, Mr. Toohey. A *Banner* befejezte működését.

A valóság következő eseménye, amit Toohey felfogott az volt, hogy saját keze rázuhant az írógép billentyűire: hallotta a fémes köhögést, ahogy a betűkarok összegabalyodva egymásnak ütődnek, és a kocsis ugrását.

Nem beszélt, de azt gondolta, hogy az arca most leplezetlen, mert hallotta, amint Wynand válaszol neki:

- Igen, tizenhárom évet dolgozott itt... Igen, két hete megvásároltam mindannyiuk részét, beleértve Mitchell Layton is... - A hang közömbös volt. - Nem, a fiúk a helyi hírek szerkesztőségében nem tudtak erről. Csak a gépteremben dolgozók...

Toohey elfordult. Felvett egy gemkapcsot, tenyerébe tette, majd megfordította a kezét, és kiejtette belőle, enyhe bámulattal vizsgálva annak a törvénynek a véglegességét, mely nem engedte meg, hogy a gemkapocs lefelé fordított tenyerén maradjon.

Felállt. Wynandot nézte, egy szürke szőnyeg húzódott közöttük.

Wynand feje megmozdult, kissé az egyik válla felé dőlt. Wynand arca olyan volt, mintha most nem lenne szükség korlátokra, egyszerűnek tűnt, nem volt rajta harag, a zárt ajkakat befelé húzta a fájdalom mosolyának jeléül, mely szinte szerény volt.

Wynand így szólt:

- Ez volt a *Banner* vége... Azt hiszem, illő, hogy önnel vártam meg.

Számos újság ajánlatot tett Ellsworth Monkton Toohey szolgálataira. A *Courier* választotta, egy jó nevű, tekintélyes és finoman bizonytalan irányelvvel rendelkező újságot.

Első munkanapjának estéjén az új újságnál, Ellsworth Toohey egy társszerkesztő asztalának szélén ült, és Mr. Talbotról beszélgettek, a *Courier* tulajdonosáról, akivel Toohey már találkozott néhányszor.

- De Mr. Talbot mint ember? - kérdezte Ellsworth Toohey. - Mit istenít? Mi az, ami nélkül összeomlana?

A rádiószobában, a hall túloldalán valaki egy óra mutatóit állította be.

- Az idő - harsant fel egy ünnepélyes hang - halad!

Roark az irodájában ült a rajzasztalnál, és dolgozott. Az üvegfalak mögötti város ragyogónak tűnt, a levegőt kimosta az első októberi hideg.

Megszólalt a telefon. Ceruzája türelmetlenül megrándult; meghagyta, hogy sohase zavarják telefonnal, amikor rajzol. Odament íróasztalához, és felvette a kagylót.

- Mr. Roark - mondta a titkárnő, a hangjában érződő kis feszültség bocsánatkérésül szolgált a megszegett utasításért. - Mr. Gail Wynand szeretné tudni, hogy el tudna-e menni az irodájába holnap délután négy órakor?

A nő hallotta a csend halk bűgását a füléhez tartott telefonkagylóban, és hosszan számolta a másodperceket.

- Ő van a vonalban? - kérdezte Roark. A titkárnő tudta, hogy főnöke hangja nem a telefonkapcsolattól hangzik így.

- Nem, Mr. Roark. Mr. Wynand titkárnője az.

- Igen. Igen. Mondja meg neki, hogy ott leszek.

Roark odasétált a rajzasztalhoz, és lenézett a vázlattervekre; ez volt az első hűtlenség, amire valaha kényszerítették, hogy elkövessen: tudta, hogy ma nem lesz képes dolgozni. A remény és a megkönnyebbülés súlya túl sok volt egyszerre.

Amikor Roark közeledett az egykori Banner Building ajtajához, látta, hogy a jel, a Banner fejléce eltűnt. Semmi sem került a helyére. Egy színehagyott téglalap maradt az ajtó fölött. Tudta, hogy az épületben most a *Clarion* irodái, és többemeletnyi üres szobák vannak. A *Clarion* egy harmadrendű délutáni bulvárlap volt, a Wynand-lánc egyetlen New York-i képviselője.

Roark a felvonóhoz sétált. Örült, hogy ő az egyedüli utas: egy hirtelen, erőszakos birtoklási vágy támadt benne a kis acélkalitka iránt; az övé volt, újra rátalált, visszakapta azt. A megkönnyebbülés intenzitása elárulta neki a fájdalom hevességét, aminek véget vetett; a különös fájdalom, ami semmihez sem hasonlítható az életében.

Amikor belépett Wynand irodájába, tudta, hogy el kell fogadnia, és örökké hordoznia kell ezt a fájdalmat, hogy nincs rá sem orvosság, sem remény. Wynand az íróasztala mögött ült, és egyenesen a szemébe nézve emelkedett fel, amikor belépett. Wynand arca több volt, mint egy idegen arc: egy idegen arca egy meg nem közelített, lappangó lehetőség arra, hogy kinyissuk, ha az ember úgy dönt, és megteszi az erőfeszítést; ez az arc ismert volt, zárt, és soha többé nem volt elérhető. Nem volt benne a lemondás fájdalma, hanem a következő lépés pecsétje, amikor valaki már a fájdalomról is lemond. Egy távoli és csendes arc, saját méltóságával, nem egy eleven tulajdonság, hanem egy középkori síron található alak méltósága, ami a múlt nagyságáról beszél, és megtiltja a kéznek, hogy a maradványokért nyúljon.

- Mr. Roark, ez a megbeszélés szükséges, de nagyon nehéz számomra. Kérem, viselkedjen ennek megfelelően.

Roark tudta, hogy a legutolsó jött, amit felajánlhat, az, hogy nem tart igényt a kötelékre. Tudta, hogy összetörné, ami megmaradt ebből az emberből, ha kiejtene egyetlen szót: Gail.

Roark így felelt:

- Igen, Mr. Wynand.

Wynand felemelt négy gépelt oldalt, és átnyújtotta őket az asztal fölött:

- Kérem, olvassa el ezt, és írja alá, ha egyetért vele.

- Mi ez?

- A szerződése a Wynand Building megtervezésére.

Roark letette a lapokat. Képtelen volt a kezében tartani azokat. Képtelen volt rájuk nézni.

- Kérem, jól figyeljen ide, Mr. Roark! Ezt el kell magyaráznom, és meg kell értenie. Azonnal bele akarok fogni a Wynand Building építésébe. Azt akarom, hogy a város legmagasabb épülete legyen. Ne kezdjen el arról beszélni, hogy időben vagy gazdaságilag tanácsos-e ez. Azt akarom, hogy megépüljön. Használni fogom - egyedül ez érinti önt. A *Clarion*nak és a Wynand-vállalatok irodáinak - melyek jelenleg a város különböző pontjain találhatók - lesz a székhelye. A fennmaradó részt bérbe adom. Maradt elegendő befolyásom, hogy garantáljam ezt. Nem kell attól

félnie, hogy egy haszontalan szerkezetet épít. Küldök majd magának egy írott ismertetést az összes részletről és igényről. A többi magán múlik. Úgy tervezi meg az épületet, ahogy akarja. A döntései véglegesek lesznek. Nem kell hozzájuk az én beleegyezésem. Minden az ön meghatalmazásából és megbízásából történik majd. Ezt a szerződésbe is belefoglaltam. De azt szeretném, ha megértené, hogy nem kell önnel találkoznom. Lesz egy ügynök, aki az összes műszaki és pénzügyi dologban engem fog képviselni. Maga ezzel az emberrel fog érintkezni. Az összes további megbeszélést vele fogja lebonyolítani. Tájékoztassa őt arról, hogy milyen vállalkozókat kíván megbízni a munkálatokkal. Ha feltétlenül szükségesnek találja, hogy érintkezzen velem, az ügynökömön keresztül tegye meg. Ne számítson rá, és ne kíséreljen meg találkozni velem. Ha mégis megtenné, nem fogják beengedni. Nem óhajtok magával beszélni. Nem óhajtom önt látni soha többé. Ha kész arra, hogy eleget tegyen ezeknek a feltételeknek, kérem, olvassa el a szerződést, és írja alá!

Roark egy tollért nyúlt és aláírta, anélkül, hogy átolvasta volna a papírt.

- Nem olvasta el - mondta Wynand.

Roark átdobta a papírt az asztalon.

- Kérem, írja alá mindkét példányt!

Roark engedelmeskedett.

- Köszönöm - mondta Wynand, aláírta a lapokat, és az egyiket átadta Roarknak.

- Ez a maga példánya.

Roark a zsebébe csúsztotta a szerződést.

- Még nem tettem említést a vállalkozás anyagi oldaláról. Nyílt titok, hogy az ügynevezett Wynand-birodalom halott. Teljesen stabil, és olyan jól működik, mint valaha az egész országban, New York City kivételével. Fenn fog maradni, amíg élek. De velem véget ér. Szándékomban áll, hogy jelentős részét felszámoljam. Ezért nem lesz oka korlátok közé szorítania magát a költségeket illetően az épület tervezése során. Akkora költségekkel számolhat, amekkorát szükségesnek lát. Az épület jóval azután is fennmarad, hogy a híradók és a bulvárlapok eltűnnek.

- Igen, Mr. Wynand.

- Feltételezem, hogy az épület fenntartási költségeit gazdaságosra akarja tervezni. De nem kell törődnie azzal, hogy megtérüljön az eredeti befektetés. Nincs kinek megtérülnie.

- Igen, Mr. Wynand.

- Ha figyelembe veszi a világ jelenlegi viselkedését, és azt a katasztrófát, ami felé halad, akkor talán esztelennek tartja a vállalkozást. A felhőkarcolók kora már a múlté. Ez a lakásépítő programok kora. Ami mindig a barlangok korának előzménye. De maga nem fél, hogy megtegyen egy ilyen gesztust az egész világgal szemben. Ez lesz az utolsó felhőkarcoló, amit valaha építettek New Yorkban. Rendjén való, hogy az legyen. Az ember utolsó vívmánya a Földön, mielőtt az emberiség elpusztítja önmagát.

- Az emberiség sohasem fogja elpusztítani önmagát, Mr. Wynand. Még csak nem is kellene, hogy úgy gondoljon önmagára, mint aki elpusztult. Addig nem, amíg ilyen dolgokat tesz, mint ez.

- Mint micsoda?

- Mint a Wynand Building.

- Ez az ön dolga. A halott dolgok – mint például a *Banner* – a táptalajt jelentik, mely lehetővé teszi ezt. Ez a megfelelő feladata.

Felvette a szerződés saját példányát, összehajtogatta, és egy pontos mozdulattal zakójának belső zsebébe tette. Változatlan hangszínnel hozzátette:

- Egyszer elmondtam magának, hogy ez az épület lesz az életemnek állított emlékmű. Most már nincs miről megemlékezni. A Wynand Building nem fog jelenteni semmit – kivéve azt, amit maga ad neki.

Felemelkedett, jelezve, hogy a megbeszélés véget ért. Roark felállt, és búcsúzóul fejet hajtott. Egy pillanattal hosszabb ideig tartotta lent a fejét, mint amit egy hivatalos fejhajtás megkövetelt. Egymásra néztek.

Wynand így szólt:

- Építse annak a szellemnek az emlékművéként, ami a magáé... és az enyém is lehetett volna.

XX

Egy tavaszi napon, tizennyolc hónappal később, Dominique kísért a Wynand Building építési területére.

A város felhőkarcolóit nézte. Váratlan helyekről emelkedtek ki, az alacsony háztetők vonalai közül. Egyfajta megdöbbenő hirtelenség volt bennük, mintha egy pillanattal azelőtt pattantak volna fel, mielőtt Dominique észrevette volna őket, és még elkapta a mozgás utolsó lökését; úgy érezte, hogyha elfordul, és elég gyorsan néz vissza, talán el tudja kapni őket a felszökkenés pillanatában.

Befordult a Hell's Kitchen egyik sarkán, és az óriási megtisztított térségre ért.

Gépek másztak a megszaggatott földön, a leendő parkot egyengetve. Középpontjából, a Wynand Building befejezett váza emelkedett az ég felé. A tartószerkezet felső része még mindig csupaszon függött, egy keresztekkel ellátott acélkalitka. Üveg és kőművesmunka követte az emelkedést, beborítva a hosszú, térbe hasított sáv többi részét.

Dominique azt gondolta: Állítólag a Föld magja tűzből van. Bezárva és elnémítva őrzik. De néha-néha áttör az agyagon, a vason, a grániton, és kiszabadul. Akkor válik egy olyan dologgá, mint ez.

Az épülethez sétált. Az alacsonyabb szinteket egy fakerítés vette körül. A kerítés fénylett a cégek neveit hirdető jelektől, amelyek a világ legmagasabb szerkezete számára szállították az anyagokat. *Acél, National Steel, Inc. – Üveg, Ludlow. – Elektromos berendezések, Wells-Clairmont. – Felvonók, Kessler, Inc. – Nash & Dunning, Fővállalkozók.*

Dominique megtorpant. Egy olyan dolgot pillantott meg, amit még sohasem látott korábban. A látvány olyan volt, mint egy kéz érintése a homlokán, egy olyan kéz, mint azoknak a gyógyító erejű, legendás alakoknak volt. Dominique nem ismerte Henry Cameront, és nem hallotta, ahogy ezt mondta, de amit most érzett, az olyan volt, mintha hallaná: – *És abban biztos vagyok, hogyha ezeket a szavakat mindvégig magadon viseled, az győzelem lesz, Howard, de nemcsak a tiéd, hanem valami olyan dologé, aminek győznie kell, ami mozgatja a világot – és sohasem nyer elismerést. A győzelem igazolni fogja azokat, akik előtted elbuktak, akik szenvedtek, ahogy te fogsz szenvedni.*

Dominique megpillantott a New York legnagyobb épületét körülvevő kerítésen egy kis bádogtáblát a következő szavakkal:

Howard Roark, Építész.

Odasétált a felügyelő barakkjához. Gyakran kilátogatott ide Roarkhoz, és azért, hogy figyelje, hogyan halad az építkezés. De egy új ember volt a barakkban, aki nem ismerte őt. Dominique Roark után érdeklődött.

– Mr. Roark fent van a tetőn a víztartálynál. Ki keresi, hölgyem?

– Mrs. Roark – felelte Dominique.

A férfi megkereste a felügyelőt, aki megengedte, hogy a külső teherfelvonót használhassa, ahogy mindig is szokta – néhány deszka korlátként egy kötéllel, mely az épület oldalán emelkedett fel.

Dominique ott állt, keze felemelve és egy kábelt fogva, magas sarkú cipője biztosan megvetve a deszkákon. A deszkák remegtek, egy fuvallat testéhez szorította a szoknyáját, és látta, ahogy a föld lassan távolodik tőle.

Kirakatok széles üvegtábláin haladt túl. Az utcák bevágásai egyre mélyebbek és mélyebbek lettek, lefelé süllyedve. Filmszínházak előtetőin haladt túl, fekete szőnyegek, melyeket színes spirálok tartottak. Irodaablakok áramlottak mellette, hosszú üvegszalagok a mélybe futva. Raktárházak zömök hajótestei tűntek el, az általuk őrzött kincsekkel elsüllyedve. Hoteltornyok ereszkedtek le ferdén, mint egy kinyíló legyező küllői, majd összecsukódtak. A füstölgő gyufaszálak gyárkémények, a mozgó, szürke négyzetek pedig autók voltak. A nap világítótornyokká varázsolta a csúcsos tetőpontokat, forogtak, hosszú fehér sugarakat villantva a város fölé. A város szétterült, szögletes sorokban menetelve a folyók felé. A víz két vékony, fekete karja feltartóztatta a várost, de az átugrotta őket, és továbbvonult a síkságok és az ég ködfátyolába.

Lapos tetők ereszkedtek alá, mintha pedálok nyomnák el az épületet az ő reptének útjából. Elhaladt az üvegkockák mellett, melyekben étkezők, hálósobák és gyerekszobák voltak. Látott lefelé lebegő tetőkerteket, mint szélre kifeszített zsebkendőket. Felhőkarcolók versenyeztek vele, majd maradtak le. A lába alatti a deszkák túlrepültek a rádióállomások antennáin.

A teherfelvonó úgy hintázott, mint egy inga a város fölött. Száguldott az épület oldala mellett. Túllépte a falazás vonalát. Most már semmi sem volt Dominique mögött, csak az acélkötelékek és a tér. Érezte, hogy a magasság a dobhártyájának feszül. Szemébe sütött a nap. A levegő megcsapta felemelt állát.

Látta, ahogy Roark felette áll, a Wynand Building legfelső szintjén. A férfi integetett neki.

Az óceán vonala belehasított az égbe. Az óceán emelkedett, ahogy a város süllyedt. Dominique elhagyta a banképületek dísztoronyocskáit. Elhagyta a bírósági épületek koronáit. Túlrepült a templomtornyok csúcsain.

Ott már csak az óceán, az ég és Howard Roark alakja volt.

